

www.konyakelebeklervadisi.com

KELEBEKLERİN GİZEMİNİ KEŞFEDİN

**KONYA TROPİKAL
KELEBEK BAHÇESİ**

Kelebek Bahçesi | Çiçek Bahçesi | Macera Kulesi

İnsanlığa
Sözümüz Var

2021

İnsanlığa
Sözümüz Var

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

İnsanlığa Sözüümüz Var

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

2021 YILI ETKİNLİKLERİ KİTABI

EDİTÖR

SAFFET YURTSEVER

Bu kitap, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinde gerçekleştirilen konferans, panel, söyleşi, gezi vb etkinliklerin çözümünden oluşmaktadır.

‘İnsanlığa Sözümüz Var’

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

2021 YILI ETKİNLİKLERİ KİTABI

(Yıl boyunca düzenlenen programlar
çözümlenerek oluşmuştur)

ISBN: 978-625-8020-13-7

YAYIN YÖNETMENİ
AHMET KÖSEOĞLU

EDİTÖR
SAFFET YURTSEVER

TASARIM
AHMET AKA

BASKI

ÇİMKE YAYINLARI BASKI TESİSLERİ
Fevzi Çakmak Mahallesi Yeni Matbacılar Sitesi
Yazar Cad. 10453 Sk. No: 25 Karatay / KONYA
Tel: 0332 342 52 82
KTB Sertifika No: 44 3 99

Mart 2022 | KONYA

İnsanlığa Sözümüz Var

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

2021 YILI ETKİNLİKLERİ KİTABI

İÇİNDEKİLER

• Editörden.....	7
• İnsanlığa Sözümler Var.....	11
• İstiklâl Marşı: Bin Yılın Destanı.....	15
• Vefatının 10. Yılında Öngörü ve Görev Adamı Olarak Necmettin Erbakan.....	37
• Vefatının 10. Yılında Tahir Büyükkörükçü.....	65
• Dijital Dünyada Yeni Arayışlar.....	93
• Kudüs Öyküleri.....	117
• Gıda Katkı Maddeleri Gerekli mi, Zararlı mı, Helâl mi?.....	141
• Günümüz Dijital Tekno-Kültürü.....	163
• Gençler Üzerinde Deizm İthamı.....	163
• Yunus'tan Âkif'e Şiirin Değiştirme Gücü.....	185
• Vefatının 750. Yılında Hacı Bektaş Velî'yi An(la)mak.....	209
• Vefatının 75. Yılında Sadeddin Nüzhet Ergun ve Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı.....	241
• Necatibey Divanındapeygamberler.....	261
• İmam Mâtürîdî'nin İnsan Anlayışı.....	295
• Azerbaycan Karabağ'ın Yeni Hikâyesi.....	321
• Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişmeler Üzerine..	345
• A. Cahit Zarifoğlu'nun 34. Vefat Yılında Meselemiz Masalların İzinde Çocuk Edebiyatı.....	369
• Sinema ve Mimarlık İlişkisi.....	391
• Türk Edebiyatında Deneme'nin Seyri.....	417
• Konya'nın Kültür ve Düşünce Hayatından Mühim Bir Sima: Namdar Rahmi Karatay.....	443

İÇİNDEKİLER

• Konya ve Cem Sultan.....	467
• Yazılacak Çok Şeyimiz Var (Amasya ve Tokat).....	491
• 11. Mevlânâ Şiir Şöleni.....	579
• Konya'da Yayıncılık.....	597
• 100. Yılında İstiklâl Harbi'nin Edebiyata Etkileri.....	625
• Ötekinin Gözünden Haçlı Seferleri.....	647
• Edebiyat ve Sinema İlişkisi.....	681
• Edebiyat ve İtibar.....	703
• Eleştirinin Eşiğinde Edebiyat.....	731
• Doğumunun 880. Yılında Türk Edebiyatı ve Kültürü Açısından Nizâmî-i Gencevî.....	747
• Hz. Mevlânâ ve Yûnus Emre'den Dünyalıklara Nasihatler.....	779
• Tebriz'den Konya'ya Santur ile Ezgiler.....	803
• Bir Garip Orhan Veli.....	809
• İstiklal Harbinde Mevlevîler ve Bektâşîlerin Rolü.....	831
• Dânişmendîler'de Kültür Politikası.....	853
• İstiklâl Marşı'nın Önemi ve Mehmet Âkif Ersoy'a Yönelik Araştırmalar Çalıştayı	883
• Bütün Yönleriyle Reşat Nuri Güntekin.....	889
• Sultan Veled ve Mevlevîlikteki Yeri.....	909
• Edebî ve Tarihî Açısından Seyyid Hârûn Velî.....	933
• Anadolu'nun İrfan Çağı.....	957
• İnanç ve Cesaret Timsali Mehmed Âkif.....	965
• İstiklâl Marşı'nın 100. Yılı Anısına Resim Yarışması Düzenlendi.....	993
• Ziyaretler / Basında Çıkan Haberlerimiz.....	996

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

KÜLTÜREL ETKİNLİKLER TAKVİMİ

100 **2021**

#İnsanlığaSözümüzVar

Amacımız olan bir insanlık hâli ve haklarını gözetilerek yaşamaya ve dünyayı en iyi şekilde yönetmeye çalışmaktır. Bu amaçla her yılın başında bir takvimi hazırlanır ve bu takvimi her yılın başında yayımlanır. Bu takvimi her yılın başında yayımlanır.

01-02	03-04	05-06	07-08
09-10	11-12	13-14	15-16
17-18	19-20	21-22	23-24
25-26	27-28	29-30	31
01-02	03-04	05-06	07-08
09-10	11-12	13-14	15-16
17-18	19-20	21-22	23-24
25-26	27-28	29-30	31
01-02	03-04	05-06	07-08
09-10	11-12	13-14	15-16
17-18	19-20	21-22	23-24
25-26	27-28	29-30	31

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

SAFFET YURTSEVER

EDİTÖRDEN

Bismillah.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin oldukça yoğun geçen 2021 Yılı Kültürel Etkinliklerinin kapsamlı bir kitabını daha kültür-sanat dünyasına sunuyoruz.

Bu kitap; kültür, sanat, edebiyat, sinema, din, felsefe, tarih, müzik, mâzi, âti, millî, yerli, sağlık, vefa... gibi evrensel kavramların mozaikinden oluşan birbirinden farklı konularda, söyleyecek sözü olan alanlarında uzman konuşmacıların Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi vesilesiyle 2021'de **"İnsanlığa Sözümüz Var"** sloganıyla gerçekleştirdikleri söyleşi, panel, sempozyum, çalıştay, bilgi şöleni, resim yarışması, resim sergisi, kültür gezileri ve konferansların, tarafımızdan **"söz uçarsa yazı kalsın"** diyerek kültür-sanat camiasına ve gelecek nesillere emanet edilmek üzere tarihe kayıt düşüldüğünün bir vesikasıdır.

Geleneksel olarak çeyrek asırdır her yılın başında planlanıp bir takvime bağlanan etkinliklerimizin bir kısmını yüz yüze, salgın tedbirleri devreye girince de internet üzerinden sosyal ağlarda olmak üzere 40'ın üzerinde program gerçekleştirerek insanlığa sözümüzü yerine getirdik. Bu etkinlikleri kalıcı kılmak düşüncesiyle de programların görüntü ve ses kayıtlarını titiz bir çalışmayla çözümleyerek derli toplu hâlde kültür-sanat tarihine bir kitap hâlinde kayıt düştük.

TYB Onursal Başkanı D. Mehmet Doğan'dan "İstiklâl Marşı: Bin Yılın Destanı"yla Şubat-2021'de başladığımız program serüvenimizi Teoman Rıza Güneri'den "Vefatının 10. Yılında Necmettin Erbakan", Abdurrahman Büyükkörükçü'den "Vefatının 10. Yılında Tahir büyükkörükçü", Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan'dan "Dijital Dünya'da Yeni Arayışlar", Yavuz Ahmet'ten "Kudüs Öyküleri", Prof. Dr. Fatih Gültekin'den "Gıda Katkı Maddeleri", Ercan Yıldırım'dan "Günümüz Dijital Tekno Kültürü - Gençler Üzerinde Deizm İthamı", Mustafa Çelik'ten "Yunus'tan Âkife Şiirin Değiştirme Gücü", Prof. Dr. Doğan Kaplan, Bekir Şahin ve Ali Rıza Işın'dan "Vefatının 750. Yılında Hacı Bektaş Velî'yi An(la)mak", Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'ndan "Vefatının 75. Yılında "Sadeddin Nüzhet Ergun", Dr. Nurgül Sucu Köroğlu'ndan "Necâtî Bey Dîvânı'nda Peygamberler", Prof. Dr. İbrahim Coşkun'dan "İmam Mâtürîdî'nin İnsan Anlayışı", Ganira Paşayeva'dan "Azerbaycan Karabağ'ın Yeni Hikâyesi", Prof. Dr. İbrahim Kavaz'dan "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerindeki Değişimler", Gülşen Ünüvar'dan "Mesele; Çocuk Edebiyatı", Prof. Dr. Havva Alkan Bala'dan "Sinema ve Mimarlık İlişkisi", Prof. Dr. Turan Karataş'tan "Türk Edebiyatında Deneme'nin Seyri", Doç. Dr. Mustafa Arıkan'dan "Konya'nın Kültür ve Düşünce Hayatından Mühim Bir Sima: Namdar Rahmi Karatay", Prof. Dr. Kemal Yavuz'dan "Konya ve Cem Sultan", Yazacak Çok Şeyimiz Var gezilerimizden "Amasya ve Tokat'a Gidiyoruz", Karatay Belediyesi katkılarıyla geleneksel hâle gelen ve ayrıca kitaplaştırdığımız "11.Mevlânâ Şiir Şöleni" ve bu yıl başlattığımız "Şiir Atölyeleri", Mustafa Çalışkan ve Ahmet Aka'dan "Konya'da Yayıncılık", Dr. Sena Küçük'ten "100. Yılında İstiklâl Harbî'nin Edebiyata Etkileri", Prof. Dr. Aydın Usta'dan "Ötekinin Gözünden Haçlı Seferleri", Doç. Dr. Cem Yılmaz Budan'dan "Edebiyat ve Sinema İlişkisi", Doç. Dr. Canan Olpak Koç'tan "Edebiyat ve İtibar", Ali Galip Yener'den "Edebiyat ve Eleştiri", Prof. Dr. Ali Temizel'den "Doğumunun 880. Yılında Türk Edebiyatı ve Kültürü Açısından Nizâmî-i Gencevî", Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği paydaşlığında "100. Yılında İstiklâml Marşı ve Mehmed Âkif Bilgi Şöleni", Doç. Dr. Nuri Şimşekler'den "Hz. Mevlânâ ve Yûnus Emre'den Dünyalıklara Nasihatler", Sedat Anar'dan "Tebriz'den Konya'ya Santur ile Ezgiler konseri", Dr. Necati Tonga'dan "Bir Garip Orhan Veli", Prof. Dr. Hülya Küçük'ten "100. Yılında İstiklâl Harbî'nde Mevlevîlerin ve Bektâşîlerin Rolü", Dr. Sefer Solmaz'dan "Dânişmendîler'de Kültür

Politikası", Prof. Dr. Ali Arslan ve Doç. Dr. Ahmet Akman'dan "İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif Ersoy'a Yönelik Araştırmalar çalıştay", Prof. Dr. Muhammet Fatih Kanter'den "65. Vefat Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Reşat Nuri Güntekin", Prof. Dr. Veyis Değirmençay'dan "Sultan Veled ve Mevlevîlikteki Yeri", Prof. Dr. Hüseyin Muşmal'dan "Edebî ve Tarihî Açısından Seyyid Hârûn Velî", TYB Konya Şubesi, Selçuk Üniversitesi, Konya Büyükşehir, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerinin paydaşlığında Mustafa İsen'den "Anadolu'nun İrfan Çağı Sempozyumu", Anadolu Mektebi öğrencilerinden "İnanç ve Cesaret Timsali Mehmed Âkif", TYB Konya Şubesi, NEÜ ve Meram Belediyesi iş birliğiyle gerçekleştirilen "Resim Yarışması, Ödül Töreni ve Resim Sergisi" ve Hasan Yaşar'dan her hafta devam eden "Osmanlıca Safahat Okumaları"yla bereketli bir yıl geçirdik.

Programların gerçekleşmesinde, kayıt altına alınmasında ve bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen başta TYB Konya Şube Başkanımız Ahmet Köseoğlu'na, Bedir Köseoğlu'na, Ahmet Aka'ya ve tüm yönetim kurulu üyelerimize; programlara katkılarından dolayı da Konya Büyükşehir Belediyesi, Karatay Belediyesi, Selçuklu Belediyesi ve Meram Belediyesine; hassaten kitabın basımını üstlenen Selçuklu Belediyesine teşekkür ediyoruz.

Her şeyi en güzel bir şekilde neticelendiren Yüce Rabbimizin tevfik ve inayetiyle okuyucularımızın müsamahalarına sığınarak gayret bizden, muvaffakiyet Allah(cc)'tandır, diyoruz.

AHMET KÖSEOĞLU
TYB Konya Şube Başkanı

İNSANLIĞA SÖZÜMÜZ VAR

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi yönetim kurulu üyelerinin de hazır bulunduğu basın toplantısında “**İnsanlığa Sözümüz Var**” üst başlığıyla 2021 yılının yıllık kültürel etkinlikler takviminin duyurusunu yılın başında yapmıştık.

Şubat ayında yaptığımız basın toplantısında, “İlim ve sanatın, hak ve hakikatin ışığı olarak insanlığı aydınlatan güzel şehrimiz Konya’da, kültür sanat ve bilim adına planladığımız faaliyetlerimizin takvimini 20 yıldır her yılın başında kamuoyuyla paylaşıyoruz.

Yaşanan salgın sürecinde geçtiğimiz yıl programlarımıza ara vermeden devam ettik. Şartlar gereği birçok faaliyetimizi çevrim içi gerçekleştirdik. Bu süreçte görüldü ki dijital dünya ile sözümüzün coğrafyası genişledi ve Konya dışına taşı.” demiştik.

Bu yıl programlarımızı bu durumu da göz önüne alarak “**İnsanlığa Sözümüz Var**” üst başlığıyla dijital platformlardan ulaşabileceğimizin heyecanını şimdiden duyuyoruz...

Bu yıl TBMM tarafından “**İstiklâl Marşının kabulünün 100. Yılı**” ilan edilmesi, Cumhurbaşkanlığınca da “**Yûnus Emre ve Türkçe Yılı**” ilan edilmesi ile birlikte “**Hacı Bektâş-ı Velî Yılı**”nın da devam ediyor olması, faaliyetlerimizin ağırlığını oluşturdu. 20 Şubat’ta “**İstiklâl Marşı: Bin Yılın Destanı**” başlığı altında bu yılın ilk programını Türkiye Yazarlar Birliği Şeref Başkanı / M. Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi Başkanı D. Mehmet Doğan’ın konferansıyla başlatmıştık.

Şehrimizin kültürel tarihine kayıt düşmek için her yıl olduğu gibi bu yıl da; konferans, sohbet, panel, bilgi, şiir ve müzik şölenleri, resim sergi ve yarışmaları, çalıştay ve sempozyumlar; edebiyattan sanat'a, düşünce-den dijital tekno-kültüre kadar geniş bir yelpaze ile kırkın üzerinde programı takvimlendirerek gerçekleştirdik.

Şubat ayından itibaren *-her Cumartesi olduğu gibi saat 14.00'te-* salgın şartları gereğince programlarımızın çoğunu dijital ortamlarda, rahatlama dönemlerinde ise Tantavi Kültür Merkezi'nde yüz yüze icra ettik.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2002 yılından beri yıllık etkinlik takvimini yılın başında bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyurmak suretiyle azami ölçüde bu takvime sadık kalarak programlarını gerçekleştiregelmiştir. Tarihe kayıt düşme adına bu yıl da programları çözümlenerek kitaplaştırmıştır. Medeniyetimize, irfanımıza, kültürümüze yirmi yıldır duyduğumuz bu hizmet aşkından, heyecanından zerre kadar kaybetmediğimiz gibi bilakis daha da artarak devam ettiğini belirtmek isterim.

Toplumun bilinçli ya da bilinçsizce yapılan çalışmalarla yüzeyselleştirilmeye, hafızasızlaştırılmaya zorlandığı çağımızda dünü olan bir şehrin yine dünü olan bir ülkenin evlatları olarak kaygısız kalmamamız gerekiyordu. Kadim medeniyetlerin beşiği durumundaki Konya'nın ve dahi ülkemizin zengin potansiyelini işlemek, gün yüzüne çıkarmak, geleceğe taşımak kaygılı münevverlerden oluşan Türkiye Yazarlar Birliği'nin ve oluşturmaya çalıştığı sözün gücü platformunun en önemli görevlerinden biridir.

Edebiyattan sanata, düşünceden sinemaya, şiirden musikiye, geniş bir yelpazede kırkın üzerinde programı yılın sonuna kadar tamamladık. Video konferans ve canlı yayın *-çevrim içi-* olarak yapılan konferans, panel, gösterim ve şiir şölenlerinin kayıtları çağın gereği sosyal medya mecralarında görüntülü ve sesli arşivlendi. İşin zor olan yanı ise bütün bu faaliyetlerin çözümlenerek *-deşifre-* yazılı ve fotoğraflı *-belgeli-* bir şekilde kitap hâline dönüştürülmesini bu yıl da başarmış olduk.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 Yılı Kültürel Etkinlikler Takvimini yine tek cilt halinde kisse-i tab'a bürünmesine vesile olan programları yöneten arkadaşlarımıza, değerli yönetim kurulu üyelerine ve filen emekleri olan Saffet Yurtsever ve Ahmet Aka'ya teşekkürü bir borç bilirim.

TYB KONYA ŞUBESİ 2021 PROGRAMINI AÇIKLADI

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı takvimi ve faaliyetlerini Başkan Ahmet Köseoğlu tarafından düzenlenen bir basın toplantısı ile paylaştı.

Geçen yıl salgın (Kovit19) ile yapılan mücadeleye rağmen faaliyetlerini durdurmak yerine dijital platforma taşıyarak devam ettirme kararlığını gösteren TYB Konya Şubesi bu yıl da dopdolu bir program hazırlayarak Konya kültürüne yeni zenginlikler kazandırma şevkinden bir şey kaybetmediğini gösterdi.

TYB Konya Şube binasında düzenlenen basın toplantısında Başkan Ahmet Köseoğlu: "İlim ve sanatın, hak ve hakikatin ışığı olarak insanlığı aydınlatan güzel şehrimiz Konya'da, kültür sanat ve bilim adına planladığımız faaliyetlerimizin takvimini 20 yıldır her yılın başında paylaşıyoruz.

Yaşanan salgın sürecinde geçtiğimiz yıl programlarımıza ara vermeden devam ettik. Şartlar gereği birçok faaliyetimizi çevrim içi gerçekleştirdik. Bu süreçte görüldü ki dijital dünya ile sözümüzün coğrafyası genişledi ve Konya dışına taşıdı. Bu yıl ki programlarımızı bu durumu da göz önüne alarak *"İnsanlığa Sözümüz Var"* üst başlığıyla dijital platformlardan ulaşılabileceğimizin heyecanını şimdiden duyuyoruz.

Bu yıl TBMM tarafından *"İstiklâl Marşının kabulünün 100. Yılı"* ilan edilmesi, Cumhurbaşkanlığınca da *"Yûnus Emre ve Türkçe Yılı"* ilan

edilmesi ile birlikte “Hacı Bektaş-ı Velî yılı”nın da devam ediyor olması, faaliyetlerimizin ağırlığını oluşturdu. 20 Şubat’ta “İstiklâl Marşı: Bin Yılın Destanı” başlığı altında bu yılın ilk programını Türkiye Yazarlar Birliği Şeref Başkanı – M. Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi Başkanı Mehmet Doğan’ın konferansı ile başlatıyoruz. Şehrimizin kültürel tarihine kayıt düşmek için bu yıl da; konferans, sohbet, panel, bilgi şölenleri olacak. Edebiyattan sanata, düşünceden dijital tekno-kültüre kadar geniş bir yelpaze ile 40’tan fazla programı takvimlendirdik.” dedi.

Yayınlanan 38 haftalık takvimde Necmettin Erbakan, Tahir Büyükkörükçü, Sadettin Nüzhet Ergun ile Namdar Rahmi Karatay gibi Konya’ya maddi, manevi ve kültür alanında hizmet etmiş büyükler hatırlanacak ve hatırlatılacak. İstiklâl Marşı ve yazarı Mehmet Akif düzenlenecek üç programla anılacak. Bu programlarla birlikte “100.Yılında İstiklâl Harbi’nin Edebiyatımıza Etkileri” ile birlikte “100. Yılında İstiklâl Harbi’ne Mevlevîler’in ve Bektaşîlerin Etkisi” başlığıyla da iki konferansımız olacak. Yûnus Emre – Mehmet Âkif şiirleri üzerinden ‘Şiirin Değiştirme Gücü’ konuşulacak. “Yûnus Emre Bilgi Şöleni” ile “İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif bilgi şöleni” de bu yılki yapılacakların arasında yer alacak. Edebiyatla ilgili altı program gerçekleştirilecek. Bu programlarda “meselemiz; masalların izinde çocuk edebiyatından denemeye, eleştirinin eşliğindeki edebiyattan, sinema ilişkisine, edebiyat ve itibar” konuları işlenecek. Hacı Bektaş-ı Veli, Seyyid Hârûn Veli, Sultan Veled ve İmam Maturidi ile de unutmamak adına hemhâl olunacak, bilgiler tazelenen yeni bilgilerle tanıtılacak, tanışılacak.

Programlar salgın süresince dijital ortamda gerçekleşecek. Salgın şartları normale dönerse yüz yüze konferanslara geçilecek. TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu “Her yıl olduğu gibi bu yıl da faaliyetlerimizi Konya Büyükşehir Belediyesi, Meram, Selçuklu ve Karatay belediyelerinin katkılarıyla sürdürmeyi planlamaktayız. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak özelde şehrimizin kültürel, sanatsal ve düşünce alanındaki değerlerini dile getirmeye, seslendirmeye devam ederken genelde medeniyetimizden aldığımız güçle dünyaya söyleyecek sözümüzün olduğunu biliyoruz ve Konya’dan dünyaya evrensel pörsümez değerlerimizi anlatmaya çalışıyoruz ve çalışacağız...” dedi.

Köseoğlu ayrıca bu yıl Karatay Belediyesi ile birlikte “11. Mevlânâ Ulusal Şiir Şöleni”ni gerçekleştirmeyi planladıklarını ve ilk defa “Şiir Atölyeleri” oturumlarını da başlatacaklarını belirtti.

İSTİKLÂL MARŞI: BİN YILIN DESTANI

D. MEHMET DOĞAN

M. ALİ KÖSEOĞLU: Konya’da kar yağışlı birkaç günün ardından şimdi bugün de ilk cemrenin havaya düştü bir günde Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubasının Kültürel Etkinlikler Takvimi’nin de başlıyor olması, sanırım bu mevsimlik hareketliliğin, tabii güzel hareketliliğin bir parçası olacak diye düşünüyorum. Tabii cemre havaya düştükten sonra yedi gün arayla hava, su ve toprağa düşüyor. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubasının Kültürel Etkinlikler Takvimi de yine cemre gibi yedi gün arayla bir yıl boyunca devam ediyor.

2021 Yılı Etkinlikler Takvimi geçtiğimiz günlerde kamuoyu ile paylaşıldı. Faaliyet takvimimiz 20 yıldır yılın ilk aylarında açıklanıyor ve şubat ayı itibariyle programlar başlıyor. Bugünkü program konuğumuz Şeref Başkanımız Mehmet Doğan Bey’e öncelikle hoş geldiniz demek istiyorum. Mehmet Ağabey, hoş geldiniz.

D. MEHMET DOĞAN: Hoş bulduk, Allah(cc) razı olsun. İnşallah güzel bir mevsim başlangıcı olur. Allah(cc) kolaylık versin.

M. ALİ KÖSEOĞLU: Eyvallah, teşekkür ediyoruz. Tabii yaşanan salgın sürecinde geçtiğimiz yıl TYB Konya Şubesi programları ara vermeden devam etti. Şartlar gereği birçok faaliyet çevrimiçi ortamda gerçekleşti. “Mevlâna Şiir Şöleni” gibi programlar bu manada öne çıktı ve ses getirdi. Bu yılki programlar da dijital dünya ile sözün coğrafyasının daha da genişlediğine vurgu amaçlı *“İnsanlığa Sözümlerimiz Var”* üst başlığıyla Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi bu yılki programlarını çoğunlukla yine dijital ortamdan devam ettirmeyi planlıyor. Bu ortam, şartlar, normale döndüğü takdirde yine sohbet kültürünü yaşamaya ve yaşatmaya devam etmeyi arzuladığımız için salon programları da inşallah önümüzdeki aylarda devam edebilir, tekrar o ortama dönebilir. Ama bunun yanı sıra dijital programlar bize gösterdi ki normal salon ve sohbet programlarının yanı sıra işte dijital ortamda da daha geniş bir kitleye ulaşılma imkânı var.

Bu yılki program takviminde Necmettin Erbakan’dan Tahir Büyükkörükçü’ye, Sadettin Nüzhet Ergun’la Namdar Rahmi Karatay gibi Konya’ya maddi, manevi ve kültür alanında hizmet etmiş büyükler Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin programları ile hatırlanacak ve hatırlatılacaktır. İstiklâl Marşı şairi Mehmet Âkif Ersoy da düzenlenecek program takvimine bağlı programların yanı sıra takvim dışı diğer ortak ve paydaşlarla birlikte icra edilecek çeşitli programlarla yıl boyu devam edecektir. Bugün zatinalinizin yapacağı sohbet programının yanı sıra 100.

Yılında İstiklâl Harbi’nin edebiyatımıza etkileri ve 100. Yılında İstiklâl Harbi’ne Mevlevîlerin ve Bektaşîlerin Etkisi başlığıyla konferanslarımız da olacaktır. Yine Yunus Emre, Mehmet Âkif Şiirleri Üzerinden Şiirin Değiştirme Gücü başlığı altında bir program daha icra edilecektir. İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Bilgi şöleni de yine diğer paydaşlarımızla birlikte devam edecek ve takvimlenmiş programlar arasında yer alıyor.

Bunların dışında Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin 2021 Kültürel Etkinlik Takvimi’nin dışında da bu yılın İstiklâl Marşı Yılı ilan edilmesi sebebiyle Konya’da farklı bir program takvimi çalışılıyor. Konya Büyükşehir Belediyesi, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyeleri, İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Selçuk ve Necmettin Erbakan Üniversiteleri ile Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanımız Ahmet Köseoğlu çeşitli protokoller imzaladılar. Bu protokoller çerçevesinde bu yılın başta Konya’da olmak üzere sizlerin de genel merkezimiz olarak ve diğer şubelerimiz ile birlikte düzenlenecek programlarla oldukça zengin bir şekilde İstiklâl Marşı’mızı ve onun şairi Mehmet Âkif Ersoy’u anmayı ve anlamayı planlıyoruz.

Müsaade ederseniz sözü size vermeden önce Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanımız Ahmet Köseoğlu’nun, bu yılın ilk programı olması hasebiyle göndermiş olduğu bir mesaj var. Ben o mesajı hızlıca okuyarak bugünkü sohbetinize geçmek istiyorum.

Ahmet Köseoğlu Bey’in mesajı şöyle: “Türkiye Yazarlar Birliği Konya şubesi olarak özelde şehrimizin kültürel, sanatsal ve düşünce alanındaki değerlerini dile getirmeye, seslendirmeye devam ederken genelde medeniyetimizden aldığımız güçle dünyaya söyleyecek sözümüzün olduğunu biliyoruz ve Konya’dan dünyaya evrensel, pörsümez değerlerimizi anlatmaya çalışıyoruz ve çalışacağız. 20 yıldır yayınladığımız ve gerçekleştirdiğimiz faaliyet takvimimize bağlı olarak bu yıl da millî ve manevî değerlerimizle istikametimize doğru ilerleyeceğiz. Bu yıl etkinlik takvimimize bağlı olarak İstiklâl Marşı ve şairi Mehmet Âkif Ersoy merhumu, düzenlenecek pek çok programla anacağız. “İstiklâl Marşı: Bin yılın Destanı” başlığı altında bu yılın ilk programını TYB Şeref başkanımız ve Mehmet Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi başkanı Mehmet Doğan Ağabeyimiz ile birlikte açıyor olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Şeref başkanımıza programın hazırlanmasına emek veren şahsınıza ve TYB Konya Şubesinin müdavimi kültür ve sanat dostlarımız başta olmak üzere tüm izleyicilere selam, saygı ve muhabbetlerimi sunuyorum.”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu'na teşekkür ediyoruz. Bizler de bizi dinleyen, bizimle birlikte olan tüm dostlarımıza tekrar selam ediyoruz.

Evet, Mehmet Ağabey, **“İstiklâl Marşı: Bin Yılın Destanı”** başlığı altında bugünkü konuşmanızı gerçekleştireceksiniz. Yüz yıllık bir marş; ama Bin yıllık bir destan. İsterseniz bundan başlayalım. İstiklâl Marşı, neden bin yılın destanıdır?

MEHMET DOĞAN: Efendim, hayırlı günler diliyorum. Geçen sene bugünlerde, bu vakitlerde Konya'daydık. Malum 2020 yılı TYB Konya Şubesi faaliyet programının ilk programı dolayısıyla bu vesileyle dostlarımızla beraber olmuştum. Konya'da güzel bir gün geçirmiştik. Tabii ondan sonra şartlar çok değişti ve neredeyse bir yıla yakın zamandır hepimiz evlerimize kapanmak zorunda kaldık. Bugünün şartlarında birtakım zorluklar var tabii kültürel faaliyetlerin sürdürülmesi için ama bu zorluklara rağmen Konya Şubemiz geçen sene planladığı faaliyet programını aksatmadan sene başından sene sonuna kadar sürdürdü. Elektronik ortamda bu faaliyetleri sürdürmenin de ayrı kendine göre güzellikleri var. Her ne kadar yüz yüze faaliyetin esas olduğunu düşünüyorsak ve öyle bir alışkanlığımız varsa da burada biraz önce de Ahmet Köseoğlu'nun ifade ettiği gibi Konya'nın dışına, Türkiye'ye, belki bütün dünyaya konuyla ilgilenen, haberdar olanların katılabileceği bir programla başlatmış oluyoruz. Elektronik ortamda bu yaygınlığın güzelliğini de bir tarafa not edelim, diyorum.

Evet, Ahmet Köseoğlu'nun Konya'ya emeği çoktur. Yazarlar Birliği dışında da kültür hayatına büyük katkıları olan değerli bir arkadaşımız, kardeşimizdir. Bu sene de bu faaliyet programının ilk konuşmacısı benim olmamı teklif etti. Tabii konuya yakınlığımız, konuyla uzun süre uğraşmış olmamızdan dolayı ben de kabul ettim. Bu sene, malum olduğu üzere İstiklâl Marşı Yılı olarak ilan edildi. Yüz yıl geçti aradan. İstiklâl Marşı yüz yıldır bir ses bayrağı olarak bizi takip ediyor. Biz onu başımızın üzerinde bayrağımız gibi taşımaya devam ediyoruz. Ve tabii İstiklâl Marşı'nın ortaya çıkış süreci, yarışmaya açılması, yarışmaya rağmen marşı yazacak bir şairin aranması, böyle bir arayışa girilmesi ve Mehmet Âkif'e müracaat edilmesi; tabii ben bunu şöyle düşünüyorum, aslında bu yarışma belki de Mehmet Âkif katılır diye yapılmıştı, diye düşünüyorum; ama Mehmet Âkif prensip olarak böyle bir yarışmaya katılmayacağını beyan etmiştir. Yani bu yarışa,

bu yarışmaya girmez, birincisi bu. İkincisi de belki de asıl önemlisi, “yani memleketin kurtulacağını para için mi söyleyeceğiz?” Bu esaslar üzerinde Mehmet Âkif yarışmaya katılmadı. Ama bu yarışma süreci devam ederken Mehmet Akif'in hep hatıra geldiğini, hatırlandığını düşünüyoruz. 1920 Ekim ayında açılan yarışma, 23 Aralık'ta tamamlanıyor. 724 şiir katılıyor ve içinden 6 tanesini Maarif Vekâleti seçiyor. Tabii bu arada Maarif Vekili de değişiyor. Yani Rıza Nur, Moskova'ya bir diplomatik vazife ile gidince Hamdullah Suphi Bey Maarif Vekili oluyor. Hamdullah Suphi Bey şiir merakı olan, daha önce şiirle uğraşmış, şiir yazmış bir edebiyatçı, devrin en meşhur hatibidir. Ve İstiklâl Marşı yarışması bu noktadan itibaren, yani o 6 tane seçilen şiirin yeterli bulunmaması, maksada muvafık olmaması yüzünden yeni bir şekle dönüşüyor. Yani “bunlarla olmaz”, deniliyor. O zaman bunu hakkıyla yapabilecek birine yazdırmamız lazım, deniliyor. İşte ilk ve son hatıra gelen isim Mehmet Âkif'tir. Tabii Mehmet Âkif'i bu anlamda hatırlayanın, Hamdullah Suphi Tanrıöver olduğunu düşünürsek, çünkü böyle yazılmıştır; İstiklâl Marşı'nın yazılışında onun elbette ki, önemli bir rolü ve yeri vardır. Ama ben Ankara'daki yönetim kademelerinin en üstten böyle bir kanaate sahip olduğunu, bu şiiri ancak Mehmet Âkif'in yazacağını düşünülüğünü, araştırmalarım sonucunda gördüm. Bu sebeple Mehmet Âkif ilk akla gelen isim ve biraz önce söylediğim gibi yine son akla gelen isimdir. Hamdullah Suphi Tanrıöver için de şöyle bir iki cümle söyleyip konuya devam edeceğim. Tabii Hamdullah Suphi Tanrıöver Türk Ocağı'nın

Başkanı idi ve kurucularındandı. Hamdullah Suphi Tanrıöver'in "Millî Şair" olarak benimsediği şairimiz de Mehmet Emin Yurdakul idi. Onun için bir jübile yapmışlardı. Büyük bir jübile, "Millî Şairlik Berati" vermişlerdi. Muhtemelen bu konuda tek başına karar vermek söz konusu olsaydı Hamdullah Suphi Bey, Mehmet Emin Yurdakul'u seçerdi, diye düşünüyorum.

Mehmet Âkif'in bu şiiri yazacağı görülmüştür, kararlaştırılmıştır ve Mehmet Âkif'in o biraz önce bahsettiğimiz, konu ile ilgili görüşleri de bilindiği için ne yapar ederiz de bunu ona yazdırırızın arayışına girilmiştir. En yakın arkadaşları devreye sokmuştur. Hasan Basri Çantay, Mehmet Âkif'le çok erken yaşlarda tanışmıştır ama, 1920'nin başlarında Mehmet Âkif, Balıkesir'de Zağanos Paşa Camii'nde vaaz verdiği bu tanışıklığı iletmişlerdir. Ankara'da Tacettin Dergâhında birlikte kalmaktadırlar, yani gece gündüz beraberdirler. TBMM'de aynı sırada oturmaktadırlar. Çünkü Meclis'in milletvekillerinin oturduğu yerler, bir ilk mektepten toplanmış sıralardır, yani çocuklar için yapılmış sıralardır. En fazla iki kişi oturabilir. Mehmet Âkif de Hasan Basri Bey ile oturmaktadır. İşte bu yakınlıktan ötürü, bu şiirin yazılması konusunda Hasan Basri Bey işe koşulmuştur ve Hasan Basri Bey de Mehmet Âkif'i ikna etmeye muvaffak olmuştur.

Bu ikna sürecinde Hamdullah Suphi Bey'in Mehmet Âkif Bey'e bir tezkire yazdığını, yani bir yazı ile müracaat ettiğini biliyoruz. Özeti şudur: *Sizin hassasiyetlerinizi anlıyoruz, biz bu hassasiyetleri dikkate alacağız, şartlarımızı kabul ediyoruz, ama unutmayın ki, bu konunun sonuçlanması için başka bir çare kalmamıştır. Yani ancak bu şiiri sizin yazabileceğiniz kanaatindeyiz. Bundan başka bir çare ve ihtimal yoktur.* Dolayısıyla âdeta muhatabı buna mecbur eden bir ifade de vardır. Yani eğer bunu yapmazsanız, bir millî vazifeyi yerine getirmemiş olacaksınız, demektir.

Evet, bu esas üzerinden Mehmet Âkif'e yapılan müracaat en sonunda uzun, belki de bir aydan fazla süren bir süreçten sonra kabul görmüştür. Mehmet Âkif'in bu kabulünde de çok değer verdiği, çok güvendiği arkadaşı Hasan Basri Çantay'ın, Hamdullah Suphi Bey'e verdiği söz esas teşkil etmiştir. Çünkü Hasan Basri Bey, "Ben Hamdullah Suphi Bey'e sizin nâmınıza söz verdim." demiştir. Bunun üzerine Âkif ona üç kere sormuştur. "Gerçekten söz mü verdin?" diye. Tabii her defasında "Söz verdim." cevabını alınca, artık bundan sonra Âkif'in şiiri yazmayı kabul ettiğini biliyoruz.

M. ALİ KÖSEOĞLU: Verilen söz, Akif'in şiir yazacağı sözü değil mi?

MEHMET DOĞAN: Evet, Âkif adına Hasan Basri bu sözü vermiştir. Yani, muhtemelen, Hamdullah Suphi Bey'e dedi ki; bu şartları kabul ettiğinize dair siz öyle bir teskere yazın, Âkif de kabul eder, demiştir ve bu kabulden sonra da arkadaşının, bir dostunun sözünü yere düşürmemek için Âkif de İstiklâl Marşı'nı yazmayı kabul etmiştir ve iki günde de yazıp teslim etmiştir.

İşte o günler, 100 yıl önce bu günlerdir. Yani şubat ayının ortalarıdır. Hani başta sen "cemre havaya düştü" dedin ya; İstiklâl Marşı da hakikaten memleketin manevî havasına bir cemre gibi düşmüştür. Onun ilk defa yayınlandığı, gün yüzü gördüğü tarih 17 Şubat'tır. Cemre de sanıyorum, 18 - 19 Şubat'ta düşüyor. Bu anlamda Âkif, 1- 2 gün öne alıyor cemre'den. Bizim kültürel hayatımıza, millî hayatımıza düşürdüğü bu cemre, şimdi 100. yılındadır.

Neden buna "Bin Yılın Destanı" dedik?

Âkif bunu iki günde yazmış. Âkif, aslında zor yazan bir şairdir. Bunu bütün şahitler söylüyor, Hasan Basri Çantay söylüyor, Mahir İz bizzat şahit olmuştur. Ama İstiklâl Marşı nasıl oluyor da iki günde yazılıyor?

Bunun cevabı var. Mehmet Âkif bu konuyu Hasan Basri ile netleştirdiği anda Büyük Millet Meclisi'nde aynı sırada oturmaktadırlar ve Âkif, işte o andan itibaren bu şiiri kâğıda dökmeye başlamıştır. Orada yazmıştır, yolda kafasında çevirmiştir, Tacettin Dergâhında, gündüz, gece, bu şiirle hep zihni meşgul olmuştur. Hatta biraz da efsaneleştirilerek anlatılıyor: Merhum Âkif, gece yarısı uyanıyor, zihnine bir iki mısra takılmış, tabii o günün şartlarında, o soğuk günlerde kalkıp yataktan gaz lambasını bulup kibriti çakıp lambayı yakmak, kâğıdı kalemi hazırlamak ve o arada şiiri işte o kâğıdın üzerine geçirmek kolay bir şey değildir. O yüzden Âkif hiç bunları yapmadan, yanında taşıdığı cep çakısıyla, güya o mısraları yatağının yanındaki duvara kazımıştır. Hatta bu rivayeti daha ileriye götürüp, efendim Âkif bunu tırnaklarıyla yazmaya çalışmıştır. O yüzden parmakları da kanamıştır. Dolayısıyla İstiklâl Marşı yazılırken Mehmet Âkif'in kanı da vardır burada, diye efsaneleştirme yolunda bazı ifadeler ortaya çıkmaktadır. Tabii bunun belli ölçüde doğru olma ihtimali vardır. Yani Âkif, gece yarısı uyanıp bu şiirin bazı mısraları zihninden sabaha kadar uçmasın diye kaydetmiş olabilir. Onu kâğıda da yazmış olabilir.

Başka bir şekilde de yapmış olabilir. Asıl önemli olan bu şiirin işte o iki gün içinde yazılıp bitirilmesidir. Benim kanaatime göre Mehmet Âkif bu şiiri on yıldır zihninde taşımaktadır.

Balkan Harbi 1912 yılıdır biliyorsunuz. Balkan Harbi sırasında, Mehmet Âkif o felaketli günlerde, bu şiiri zihninde yazmaya başlamıştır. Hatta o zaman yayınlanmış olan “*Cenk Şarkısı*” isimli şiirde İstiklâl Marşı’nda kullanılan bazı ibareler, imajlar, ifade edilmiştir. Daha sonraları Mehmet Âkif’in bazı şiirlerinde yine İstiklâl Marşı’nı hatırlatan bazı mısraların geçtiğini görüyoruz. Bu uzun bir hazırlık dönemidir. Bir şair bunu yazıyor diye düşünürsek bir şiir için on yıl bir hazırlık dönemidir ve kanaatimize göre Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı yarışması olmasaydı, böyle bir vazifeyi üstlenmeseydi bile böyle bir şiir yazacaktı. Yani bizim bin yıllık aidiyetimizi ifade eden, nereden gelip nereye gittiğimizi anlatan ve temel bazı değerleri, prensipleri ifade eden bir şiirdir bu. İşte bu şiiri Mehmet Âkif on yıl düşünmüştür ve yazmıştır. Ama bu on yıl dar bir zaman değildir. Çünkü destanlar çok uzun bir süre içinde ortaya çıkarlar. Birtakım değişikliklere uğrarlar ve son hâllerini alması da o yüzden uzun sürer. Bana göre işte Mehmet Âkif “*Bin Yıllık Destanı*”nı on yıllık bir zamanda yazmıştır. Ama bu on yıl aslında bizim için yüz yıllık bir dönemdir. Şöyle düşünelim; Balkan Harbi, Osmanlı zihnini tahrip eden büyük bir felakettir. Onun arkasından 1. Dünya Savaşı, hepimizin malumu, Osmanlı Devleti’nin sonunu getiren, Osmanlı Devleti’nin birçok cephede savaşmak zorunda kaldığı; kuzeyde, güneyde, batıda, doğuda, savaşmak zorunda kaldığı bir büyük muharebeler dizisidir. Bunların içinde Çanakkale de vardır, Kut’ül Amâre de vardır. Büyük zaferler ile sonuçlanmış muharebeler de vardır. Ve Âkif işte Çanakkale’nin şiirini de yazmıştır. Yani İstiklâl Marşı’nı yazan kalem daha önce Balkan Harbi için yazmıştır, Çanakkale için yazmıştır. Bununla sadece Çanakkale Şehitlerine şiirini kastetmiyorum; çünkü Çanakkale Şehitlerine şiiri 1915 yılında, yani şahitlerin ifadesine göre, yazılmış olmasına rağmen 1924 yılına kadar yayınlanmamıştır. Yani Millî Mücadele döneminde “*Çanakkale Şehitlerine*” diye bir şiir yoktur. Kimenin bundan haberi de yoktur. Sadece Akif’in mahfuzatında olduğu anlaşılıyor. Mehmet Âkif, Çanakkale Savaşı sırasında Berlin’de iken, “*Berlin Hâtıraları*” şiirinde, Çanakkale cephesine temas eder. Çanakkale onun için âdeta bir saplantı hâline gelmiştir. Yani Berlin’deki günlerinin belki de yarısı hep bu Çanakkale cephesi ile ilgilenmekle geçmiştir ve bütün bildiklerine, tanıdıklarına, hatta Almanlara, konuyla ilgili olanlara bu sa-

vaşın akıbetini sormuştur. Ve onlar da bu şartlarda çok zor, demişlerdir. Yani kazanılma ihtimâlinin bir fevkaladelik gerektirdiğini söylemişlerdir ve Âkif bu duruma çok üzülmüştür. Hatta ağladığı söylenir, bu yöndeki bilgileri aldıktan sonra. Yine bu konudaki şahitlerin söylediğine göre Âkif, düşünüyordu ki, her şeye rağmen ne olursa olsun, Çanakkale’de zaferi kazanacağız, yani âdeta böyle bir iman içindedir. İman katiyetinde bir düşünce içindedir.

İşte “*Berlin Hatıraları*” şiirinin sonunda bu konu tartışılır. Yani Çanakkale ne olacak, işte Çanakkale’de olup bitenler, ondan sonra aydınlar büyük bir korku içindedir. Bu konuyu bilenler, aydınlar, Batı emperyalizminin büyük, kahredici silahlı gücü karşısında, ezici gücü karşısında büyük bir korku içindedirler ve Çanakkale’de savaşan kahraman Mücahitlerin geri çekilmesi halinde, ricat etmesi halinde, Çanakkale’nin hemen arkasında bulunan İstanbul’un düşeceğini, Osmanlı Payitahtı’nın ve Hilâfet Merkezi’nin, düşmanın eline geçeceğini düşünmektedir. Bu korku içinde yaşamaktadır ve Âkif önce bu korkuyu dillendirir, sonra da sözü askerlere verir. Yani artık askerlerin cevap verdiği bir bölüm vardır, en son bölüm odur ve o bölüm “*Korkma!*” diye başlar.

“-*Korkma!*

*Cehennem olsa gelen, göğsümüzde söndürürüz.
Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz;*

*Düşer mi tek taşı sandın harim-i namusun,
Meğer ki harbe giden son nefer şehid olsun.*

*Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa,
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa,*

*Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar
Taşıp da kaplasa âfaki bir kızıl sarsar,*

*Değil mi cephemizin sinesinde iman bir;
Sevinme bir, acı bir, gaye aynı, vicdan bir;*

*Değil mi ortada bir sine çarpıyor, yılmaz,
Cihan yıkılsa emin ol bu cephe sarsılmaz!”*

Diye başlayan bir bölümdür. Çok heyecan uyandırıcı bir bölümdür ve işte dikkat edilirse, Mehmet Âkif, burada da İstiklâl Marşı'nda da "Korkma!" hitabını kullanmıştır.

Millî Mücadele'nin akışı içinde daha başlangıç safhasında Mehmet Âkif Ankara'ya davet edilir. İlk Ankara'ya davet edilen şair ve yazar Mehmet Âkif'tir. Bu davet bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından Ali Şükrü Bey aracılığıyla yapılmıştır. Ve bu daveti Mehmet Âkif kabul etmiş, hemen akabinde oğlu Emin ve Ali Şükrü Bey ile birlikte Ankara'ya doğru yola çıkmışlardır. On dört günde Ankara'ya ulaşmışlardır.

Neden Mehmet Âkif Ankara'ya davet edildi?

Birçok ünlü şairimiz ve yazarımız o zaman da var, her zaman da var. Ama bunların içinde bilhassa Mehmet Âkif seçilmiştir. Mehmet Âkif'in seçiliş sebebi de Millî Mücadele'nin fikir arka planı ile ilgilidir. Millî Mücadele'nin fikir arka planı, düşünce arka planı çok güçlü dinî bir muhteva taşımaktadır. Millî Mücadele, aynı zamanda dinî bir mücadeledir. Bunu boş yere söylemiyorum, bununla ilgili çok sayıda delilimiz var, o zamanın metinleri var, konuşmaları var, Ankara'da yarı resmî yayın organlarında gazetelere aksetmiş başyazılar var. Ve Mehmet Âkif de bu mücadelede kilit bir şahsiyet olacağı için İslâm Şairi olarak Ankara'ya davet edilmiştir.

Mehmet Âkif, 1911'den sonra yayınladığı şiirler ve şiir kitaplarıyla İslâm Şairi olarak hem Osmanlı dünyasında, hem İslâm dünyasında tanınmış bir isimdir ve Millî Mücadele'de İslâm Şairi'nin gerçekten kilit bir rolü olacaktır; o yüzden Ankara'ya Mehmet Âkif İslâm Şairi olarak davet edilmiştir. Âkif, Ankara'ya geldikten sonra da Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat yayınladığı Hakimiyet-i Millîye gazetesinde Âkif'in gelişi haber olarak yer almıştır. Bu haberin başlığı "*İslâm Şairi Âkif Bey*"dir.

İslâm Şairi Âkif Bey'in Ankara'ya geldiği, fekalade hassas bir dinî şair olduğu, İslâm'ın hikemî şairi olduğu; hep "İslâm Şairi" üzerinden Âkif tarif edilmektedir ve onun Millî Mücadele'nin manevî cephesini kuvvetlendireceği yine ifade edilmektedir. İlk olarak Ankara'nın büyük bir camisinde ki, bu Hacı Bayram Camii'dir, vaaz edeceği belirtilmektedir. Gerçekten de Mehmet Âkif, Ankara'ya geldikten sonra bir taraftan Anadolu'nun birçok şehrinde, kasabasında, camilerde vaaz ederek, irşat heyetlerinde vazife alıp memleketin ihtilafli bölgelerine gidip konuşarak, bunlar arasında

biliyorsunuz Konya da vardır, hatta Âkif'in Ankara'dan sonra geldiği ilk yerlerden biridir Konya'dır.

Millî Mücadele erkânı üzerinde, "*Bunlar İttihatçıdır*", propagandası vardır. Bunu yıkmak için gayret eden ve bunda muvaffak olan bir şahsiyettir Mehmet Âkif. Birinci olarak Mehmet Âkif bunu vaazları ile yapmıştır. Bu vaazlardan en meşhuru Kastamonu'daki Nasrullah Camii kürsüsünden yapılanıdır. 16 Kasım 1920'de vuku bulmuştur bu vaaz. Daha sonra Eşref Edip bu vaazı çok güzel not alarak *Sebilürreşâd*'de yayınlamıştır. *Sebilürreşâd*'in o nüshası binlerce basılmış, tekrar tekrar basılmış ve nihayet küçük bir kitap olarak da basılıp bütün Anadolu'ya dağıtılmıştır. Anadolu'daki camilerde hocalar kürsülerden bu vaazı okumuşlardır. İnsanların kalabalık oldukları yerlerde yine bu vaaz metni okutulmuştur. Yani bu vaazın, bu konuşmanın ne kadar etkili olduğu oradan çıkarılabilir.

M. ALİ KÖSEOĞLU: Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı şairi olmakla birlikte İstiklâl Mücadelesi'nin de fikrî öncülerinden birisi; yani İstiklâl Marşı'nın Mehmet Âkif üzerindeki doğumunu hazırlayan saikler bu manada aslında işte Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geline döneminde, belki de bu milletin en ıstıraplı zamanlarında Mehmet Âkif'i pişiriyor. Yani bütün olumsuz şartların âdeta üst üste toplandığı bir zamanda Mehmet Âkif'i İstiklâl Marşı'yla ve İstiklâl Marşı şiiri ile gündemimize alıyoruz ama o aynı zamanda bu İstiklâl Marşı'nın şairi olmayı da hak eden çabaların ve çalışmaların içinde değil mi hocam?

MEHMET DOĞAN: Evet, Mehmet Âkif, Millî Mücadele'nin sivil kahramanlarının en başında gelenidir, diyebiliriz. Bir sürü kahraman elbette vardır; ama fikir olarak da öncüsü, yani Millî Mücadele ile ilgili fikirleri yaygınlaştı. Hem cephe hem de cephe gerisinde irşat heyetlerinde bulunarak bunu yapan birisidir. Nasrullah Camii kürsüsündeki konuşması da aslında İstiklâl Marşı'nın muhtevasında olan bir konuşmadır. Eğer Nasrullah Camii kürsüsündeki konuşmasını okursanız, işte İstiklâl Marşı buradan çıkmıştır. Bu fikirlerin, İstiklâl Marşı'nın arka planını teşkil ettiğini kolaylıkla anlayabilirsiniz.

Gerçekten de Âkif, biraz önce söylediğimiz gibi vaazlarıyla, irşat heyetlerindeki vazifesiyle ve milletvekili olarak Millî Mücadele'ye destek vermiştir. Onun manevî cephesini gerçekten kuvvetlendirmiştir. Ama asıl hep benim düşündüğüm, ifade etmeyi doğru bulduğum şudur: Mehmet Âkif İstiklâl Marşı'nı yazmak için esas olarak Ankara'ya gelmiştir ve

bu vazifeyi de en güçlü şekilde, en etkileyici şekilde yerine getirmiştir. İstiklâl Marşı'nı ancak Mehmet Âkif yazabilirdi.

Mehmet Âkif'in bu yazılış sürecindeki istihnası çok önemlidir. Yani Mehmet Âkif, bu yarışmaya katılsaydı, katılabilirdi. Ne olurdu? Yine Âkif'in şiiri kazanırdı. Ona söyleyecek bir lafımız yoktur. Yani yarışmaya girdi, kazandı; hatta o mükafatı da alsaydı; tamam yarışmaya girdi, hak etti, mükafatı da aldı diyebilirdik. Veya işte dedikodu yapanlar çıkacaktı; adam şöhret olmak için yarışmaya girdi, para mükâfatı iyi bir para o zaman, 400 lira para için birtakım yakışsız iddialar ortaya atılacaktı. "Para için yazdı", denilecekti. Böyle olmamıştır; Mehmet Âkif yarışmaya girmemiştir. Ondan İstiklâl Marşı'nı yazması istenmiştir. O zaman dahi Âkif istihna göstermiştir ve en sonunda da artık bunun bir vazife olduğunu, belli bir mesuliyet olarak kendisine bırakıldığını düşündüğünden de İstiklâl Marşı'nı yazmıştır. Bu aynı zamanda İstiklâl Marşı'nın destanî arka planı oluşturmaktadır. Yani bir şair ki, ondan isteniyor yazılması ve başka bir alternatif olmadığı söyleniyor. O da her ne kadar bundan uzak durmaya çalıştıysa da sonunda kabulleniyor ve en iyi şekilde yazıyor, o muhteşem eseri ortaya koyuyor.

M. ALİ KÖSEOĞLU: İstiklâl Marşı'nın nasıl doğduğuna dair de yaşanan şartlar sonrası bu anlattıklarınızdan onu anlıyoruz ve İstiklâl Marşı yazıldı, 17 Şubat'ta biraz önce ifade ettiniz, ilk kez yayınlandı. İlk yayınlanmasından sonraki süreci de isterseniz hızlı bir şekilde toparlayalım.

MEHMET DOĞAN: Değerli takip edenler, dinleyenler, seyredenler, tabii bu Mehmet Âkif'in üzerine bir vazife olarak verildiği için Âkif bunu yazdığı andan itibaren artık o Millî Marşımız olmuştur bana göre ve Hâkimiyet-i Millîye, yarı resmi olduğunu söyledim bu gazetenin, Hakimiyet-i Millîye İstiklâl Marşı'nı 17 Şubat'ta birinci sayfadan yayınlanmıştır. Bu bir "**ihzası rey**"dir aslında. Yani bu bizim Millî Marşımız olacaktır manasına gelir ve akabinde, 1 Mart'ta bilindiği gibi ilk defa İstiklâl Marşı Büyük Millet Meclisi gündemine alınıyor. Gündeme alındıktan sonra da Hamdullah Suphi Bey'e söz veriliyor. Hamdullah Suphi Bey de kürsüye çıkıyor ve bu olayla ilgili gelişmeyi anlatıyor. İşte yarışmadan, şundan bundan bahsediyor ve konuşmasının bir yerinde; "**İhsas-ı reyde bulunuyorum, benim İstiklâl Marşım, Millî Marşımız Mehmet Âkif'in şiiridir.**" diyor. Tabii demokratik bir mecliste böyle bir bakan **ihzas-ı rey**'de bulunmaz.

Neden böyle bir şey yapıyor Hamdullah Suphi Bey?

İki sebeple yapıyor. Birincisi, bu şiirin dengi olabilecek, benzeri olabilecek bir şiir yoktur. Olma ihtimali de söz konusu değildir. Yani bu şiir seçildiğinde kimsenin söyleyecek bir lâfı olmayacaktır. O kudrette bir eser var. İkincisi de Âkif üzerinde bir mutabakat sağlanmış, bu mutabakat üzerine Âkif bu şiiri yazmıştır. Dolayısıyla bu şiir zaten yazıldığı andan itibaren bizim Millî Marşımız olmuştur. Sadece resmî işlemlerinin yapılması ve Mecliste kabul edilmesi gerekmektedir. 1 Mart'taki konuşma, aslında bu tonda bir konuşmadır. 12 Mart'ta da malum olduğu üzere İstiklâl Marşı Büyük Millet Meclisi'nde Millî Marşımız olarak kabul edilmiştir.

Tabii vaktimiz olmadığı için çok ayrıntıya giremeyeceğim, Meclis'te konu çok çeşitli şekillerde konuşulmuştur. İşte millî marş şöyle olur, böyle olur... Bir tek kişi itiraz etmiştir ve bir tek kişi ona rey vermemiştir. Tunalı Hilmi diye aşırı batıcı bir mebustur bu ve ölene kadar milletvekili kalmıştır. Onun itirazı, İstiklâl Marşı'nın muhtevasıdır. İstiklâl Marşı çok kuvvetli bir dinî muhteva taşımaktadır. Bütün direniş unsurlarını iman kavramı etrafında ifade etmektedir. Sadece böyle değil, işte batıcıların çok bağlandıkları, gözü kapattı hayranlık duydukları Avrupa medeniyeti hakkında çok sert ifadeler vardır. "**Tek dışı kalmış canavar**" ifadesi vardır ve buna mümasil, yani yine bu Avrupa medeniyetinin, zulüm medeniyetinin, İstiklâl Marşı'nda ele alındığını ve ona karşı yaptığımız mücadele olarak Millî Mücadele böylece ifade edildiğini söyleyebiliriz. Tabii bu meclisteki batıcıları rahatsız etmiştir ama batıcılar o zaman Avrupa'yı, Batı medeniyetini savunacak durumda değildir. Çünkü Batı bizi yok etmeye çalışmaktadır, bu fiilî gerçekliktir. Yani biz Batı ile fiilen savaş halindeyiz ve Batı adına vekâleten savaşan Yunanlılarla da cephede göğüs göğüse savaşılmaktadır. O yüzden çıkıp da açıkça Batı medeniyetini, Avrupa'yı müdafaa edecek durumda değildirler ve bu yüzden farklı düşünen milletvekilleri, mebuslar da İstiklâl Marşı'nda ittifak etmiştir.

İstiklâl Marşı aslında çok önemli. Biz hep tarihî olayları, işte zaferler, büyük kumandanlar, liderler, devlet adamları üzerinden okumaya alışkınızdır. Halbuki İstiklâl Marşı, bizim millî mutabakat metnimiz olarak ortaya çıkmıştır. O şekilde benimsenmiştir. O günden bugüne de millî mutabakat metnimiz olarak gelmiştir. Hatta Cumhuriyet'ten sonra biliyorsunuz, Türkiye'de ciddi bir fikir zemini değişikliği var. O değişiklikten sonra Türkiye'nin girdiği o zor dönemde, kanunlar değişmiş, anayasalar

yapılmış, dine karşı birtakım olumsuz tutumlar takınılmıştır ama İstiklâl Marşı, Millî Marşımız olarak geniş kitlelerin tasvibini almaya devam etmiştir. Yani bizim halkımız, kanunlarda kendisini bulamamıştır, anayasalarda kendisini bulamamıştır, ama İstiklâl Marşı'nda kendisini bulmuştur. O yüzden de İstiklâl Marşı, yüz yıl önce verdiği heyecanla bugün de bizi beslemektedir. Bugün de aynı heyecanla İstiklâl Marşı'mızı okuyoruz. Okuduğumuz zaman da onun muhtevası bizi hâlâ etkilemeye devam ediyor. İnşallah Önümüzdeki yüz yıl da sonraki yüz yıllarda da İstiklâl Marşı'nın semamızdaki hâkimiyeti devam edecektir.

M. ALİ KÖSEOĞLU: İnşallah, tabii bu arada bizi izleyenler de sular ulaştırırlarsa programımızın son bölümünde cevaplamış oluruz. Şimdi Mehmet Âkif Ersoy'un yazdığı İstiklâl Marşı, tabiri caizse bizim fabrika ayarımız gibi. Biraz önce ifade ettiniz, İstiklâl Marşı'na karşı çıkan tek isim Tunalı Hilmi, yaşamının sonuna kadar mecliste yer bulsa da İstiklâl Marşı şairi ilk Meclis'ten sonra Meclis'te yer alamıyor. Ama arkasında öyle bir İstiklâl Marşı bırakıyor ki, yüz yıl sonrasına geldiğimizde Mehmet Âkif'in içinde doğumunu gerçekleştirdiği bizim öz değerlerimizi yine onda buluyoruz. Mehmet Âkif'i de yine İstiklâl Marşı'nda bulabiliyoruz.

MEHMET DOĞAN: Evet, İstiklâl Marşı, gerçekten çok güçlü bir metindir. Diğer devletlerin millî marşlarını da inceledim. Böyle muhtevası güçlü bir marş yok diyebilirim. Çünkü marş metinleri genellikle kısa mısralar şeklinde yazılır, okunması kolay olsun, hatırdaki kalması kolay olsun diye ve bu kadar 41 satırlık/mısralık bir marş metni ben görmedim. Mehmet Âkif bilerek, tabii ki o marşın ne olduğunu biliyor, çünkü o sırada **Ordunun Duası** diye de bir marş yazmıştır. O marş da bestelenmiştir. Kısa mısralardan oluşur, basit sözlerden oluşur; ama İstiklâl Marşı'nda Mehmet Âkif, uzun mısralarla (41 satırlık) bir metin ortaya koymuştur ve sadece marş olarak okunmasını değil, uzun metin olarak da okunmasının gerektiğini düşündüğünden sözü bu kadar uzatmıştır. Ama sözü uzatmıştır derken boşuna uzamış bir söz, ancak bu kadar kısa, bu kadar güçlü bir aidiyet ifadesi ortaya konabilir, diye düşündüğümden bunu söylüyorum. Mehmet Âkif uzun yazmış gibi görünüyor, ama bu kadar zor ifade edilecek bir aidiyet ifadesini Mehmet Âkif, 41 mısradaki tamamlayarak da büyük bir edebiyat kudreti olduğunu bize göstermiştir.

M. ALİ KÖSEOĞLU: Hasan Bayraktar ve Salih Sedat Ersöz Ağabeyler selam veriyorlar ve teşekkür ediyorlar. Böyle anlamlı bir programla Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubasının programlara başlamış olmasının, öyle görüyorum ki, bir memnuniyeti var bizleri izleyenler arasında. Tabii **“İstiklâl Marşı: Bin Yılın Destanı”** demişken, siz bir kurtuluş mücadelesi, ondan önceki Osmanlı'nın son döneminde yaşananların dışında ileriye dönük de bir bin yıl, yani bu bin yılı bir kısıtlama tarihi olarak değil de tabiri caizse Mehmet Âkif Ersoy'un; **“Allah(cc) bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazdırmazın.”** cümlesinden yola çıkarak İstiklâl Marşı, gelecek yüzyıllara da bizim milletimizin üzerinde kurulduğu bu manevi değerleri bir miras olarak taşıyacaktır, öyle değil mi?

MEHMET DOĞAN: Evet, Mehmet Âkif bin yılın destanını, şiirini yazmıştır. Yani bin yıllık tarihimizin bir anlamda özetini bu şiirle yapmıştır. Bu geleceğe bırakılan bir mirastır. Yani bin yılımızın destanıdır. Biliyorsun destanlar uzun süreç içinde ortaya çıkar, uzun dönemleri anlatır ve artık son hâlini aldıktan sonra da sürekli biz o destanlardaki muhtevayı, kahramanları hatırlarız, yâd ederiz. Bu da öyle bir destandır. Yani 1921 yılında artık son halini almış, yazılmış; ama önümüzdeki yüzyıllarda da hep zihin dünyamızda İstiklâl Marşı olacaktır. Yani bizden sonraki nesiller de İstiklâl Marşı'nı okuyacak, söyleyecek ve onun zengin muhtevasından beslenecekler ve İstiklâl Marşı, millî mutabakat metnimiz olmaya önümüzdeki yüzyıllarda da devam edecektir. Biraz önce söylediğim gibi o aslında geleceğe yönelik de bir mesajdır. Yani Mehmet Âkif eski bir hikâyeyi anlatmıyor, eski bir hikâyeden yeni bir destan yazıyor ve o destanı da geleceğe yönelik, geleceğe dönük şekilde yazıyor, ifade ediyor.

M. ALİ KÖSEOĞLU: Evet, bir soru var, Sadık Gökçe soruyor: Necip Fazıl Kısakürek'in de katıldığı, daha sonra açılan İstiklâl Marşı yarışması hakkında ne düşünüyorsunuz, diyor.

MEHMET DOĞAN: İstiklâl Marşı'nı değiştirmek için iki ciddi teşebbüs var. Birisi 1924 yılı sonunda yine Maarif Vekaleti tarafından açılmıştır. Bununla ilgili vesikaları da Konya Eski Eserler Kütüphanesi tarafından satın alınmıştır. Bir tevafuk eseri Bekir Şahin Bey bunu almıştır ve Prof. Dr. Caner Arabacı Hocamızla birlikte bununla ilgili makaleler yazmışlardır. 1924 yılındaki yarışma böylece kamuoyumuzun malumu olmuştur, yani bilinen bir şeydir; fakat fazla bilgiye ulaşamıyordu, birincisi budur. İkincisi de Mehmet Âkif öldükten sonra yani 1936 y1-

linda Mehmet Âkif vefat ediyor, Allah rahmet etsin ve Merkezî İdare, Mehmet Âkif'in cenazesi ile ilgili bir tören yapılmaması kararı alıyor. Bunu Valiliğe ve o zaman tek üniversitemiz var, bildiriyor. Memurların ve talebelerin katılmasına engel olunması talimatı veriliyor. Tabii buna rektörlük muvaffak olamıyor. Yani öğrenciler, rektörü, dekanı, şunu bunu tanımadan gidiyorlar ve Mehmet Âkif'in cenazesine sahip çıkıyorlar. Büyük bir kalabalıkla cenaze kaldırılıyor ve gençler otomobile tabutun konulmasına izin vermiyor; ellerinin üstünde, başlarının üstünde Edirnekapı'ya kadar ki 5 kilometrelik mesafede Bayezit'ten, 5 kilometre boyunca tabutu taşıyorlar, orada da Âkif'in kabrini yapmak için her yıl onu anmak için de âdeta ant içiyorlar. Bu tabii Merkezî İdare'yi çok rahatsız ediyor.

Bilhassa Cumhurbaşkanı bundan rahatsız oluyor ve Ocak ayı başında İstanbul'a gittiğinde bazı yüksekokulların yaptığı toplantılarda bu rahatsızlığını da beyan ediyor. Yani Âkif'in aslında inkılaplara karşı çıkan birisi olduğunu, işte birtakım başka şeyler de söylüyor. O yüzden pek de makbul biri olmadığını filan söylüyor. Halbuki Millî Mücadele sırasında bunun tersini söylemekteydi. Buna rağmen 1937 yılı âdeta Âkif'le geçiyor. Gazeteler Âkif'le ilgili yazılar yayınlıyor, bir dergi 6 ay süren bir anket düzenliyor. 6. ayın sonunda da kesiliyor. Belki de artık yeter bu kadar devam etmeyin, denildiği için bunun üzerine şöyle düşündüğünü sanıyorum: *"Bu İstiklâl Marşı olduğu sürece Mehmet Âkif'i bizim unutturmamız mümkün değil. Biz yeni bir millî marş yarışması açalım."*

1938 yılı başında Ulus gazetesi böyle bir marş yarışması ilan ediyor. Necip Fazıl hatıralarında anlatıyor, Bâbiâli'de. Ona müracaat ediyorlar, Fali Rıfkı ona müracaat ediyor. O da kabul ediyor. Bâbiâli'de anlatıyor; kabul edilseydi marşım, Meclis bunu kabul edecekti. Âkif'in marşındaki dinî söylemlerden rahatsız oldukları için bana geldiler, diyor. Tabii Necip Fazıl'a geldikleri zamanda Necip Fazıl aslında bir dönüşüm dönemindedir. Yani dinî hassasiyetlerinin güçlendiği bir dönemdedir. Fakat Necip Fazıl, şiiri yazıp teslim etmesine rağmen herhalde yarışma tamamlanamıyor. Bunun sebebi, muhtemelen, Mustafa Kemal Paşa, yani Cumhurbaşkanı, ağır bir rahatsızlık dönemine giriyor. Ve mâlum işte Kasım ayında da vefat ediyor. Yani bu konuyla ilgili irade tamamlanamıyor. Tamamlanamadığı için de Necip Fazıl'ın şiiri Millî Marşımız olamıyor.

Tabii burada şunu açıklıkla söyleyelim; Necip Fazıl'ı da çok seviyoruz, değer veriyoruz ama İstiklâl Marşı yanında *Büyükdoğu Marşı* çok da önemli bir metin değildir. Yani İstiklâl Marşı'nın muhtevası gerçekten başka hiçbir şiirle kıyaslanamayacak bir güçtedir. Dolayısıyla *Büyükdoğu Marşı*, böyle bir Mehmet Âkif ile girdiği yarışta kaybederdi. Başkalarıyla girdiği yarış için bir şey diyemeyeceğim ama Mehmet Âkif'in şiiri karşısında Necip Fazıl'ın şiiri Millî Marş olsa bile insanların zihnini meşgul edecekti. *"Âkif'in şiirine bak, bir de şuna bak!"* diyenler çıkacaktı.

Bu yarışma ne zaman sona eriyor?

Yarışma, 1938 yılı Kasım ayında, mâlum Mustafa Kemal Paşa vefat ediyor, hemen akabinde bu konu gündemden kalkıyor. Hatta 1938 yılı 27 Aralık'ta İstanbul Üniversitesi rektörü, rektör değişmemiştir, Cemil Bilsel, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Mehmet Âkif'i anmak için Merkezî İdare'ye müracaat ediyor ve 27 Aralık'ta İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Mehmet Âkif'i anmak için tören düzenliyor. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın ölümünden bir buçuk ay sonra böyle bir yola giriliyor ve artık ondan sonra İstiklâl Marşı tartışma konusu olmaktan çıkıyor. Sonraki yıllarda yine İstiklâl Marşı üzerinde birtakım tartışmalar falan var ama iki büyük resmî marş yarışması teşebbüsü bu yıllarda olmuştur.

M. ALİ KÖSEOĞLU: Zafer Karkuş Hocamız teşekkürlerini ve selamlarını gönderdiler. Bu arada Yusuf Alparslan Özdemir de İstiklâl Marşı'nın bestesi ile ilgili tartışmalar olduğunu da biliyoruz. Biz daha çok İstiklâl Marşı'nın anlam derinliği üzerinde konuştuk. Beste ile ilgili söyleyecekleriniz olur mu?

MEHMET DOĞAN: İstiklâl Marşı'nın bugün bizim okumakta olduğumuz bestesi maalesef sözlerinin tesirini ortadan kaldırıyor. Bestesi çok kötüdür. Bunu ben söylemiyorum, bunu müzikçiler söylüyor. Müzisyen ve Bestekâr Cinuçen Tanrıkorur ilk defa bunu Türkiye Yazarlar Birliği'nin 1983 yılında yaptığı sempozyumda uzun uzun izah etti. Ondan sonra da müzikçilerimiz bu konuda uzun uzun yazılar yazdılar. Bu konuda Batı müziği alanlarından gelenlerin de yazıları var. Bu besteye bu şiir imtizaç etmiyor. Zaten iddialara göre başka bir sebeple bu beste yapılmıştır, sonra İstiklâl Marşı buna giydirilmiş ve büyük prozodi hataları vardır. Prozodi meselesi, yani söz ile müziğin uyumu; kelimeler bölünüyor, heceler bölünüyor, hatta harfler bölünüyor, desek yeri vardır.

Çok itirazlar var buna. Fakat bunun değiştirilmesi konusunda bir şey yapılamıyor. Tabii İsmet Özel Bey bunun “**Tâleal Bedru Aleyna**” ezgiisiyle söylenmesi yönünde bir görüş belirtmiştir. Kendisi de öyle söyledi, bir beste yapmadı ama İstiklâl Marşı öyle söylendiği zaman bile bana göre şimdikinden daha güzel oluyor. Ama İstiklâl Marşı için, biraz vakit varsa onu da anlatmak isterim, bir Alman telif hakları firması bir açıklama yaptı: “**İstiklâl Marşı’nın telif hakları bizim üzerimizdedir, bu hakları takip edeceğiz...**” diye.

Bu ne anlama geliyor?

İstiklâl Marşı’nı nerede icra edersen bu adamlara bir bedel ödeyeceksin, demektir. O zaman ben birkaç yazı yazdım; “**Fırsat budur, biz bu marşla uyuşmayan besteden kurtulalım, yeni bir yarışma açalım, güzel bir İstiklâl Marşı bestemiz olsun ve onu söyleyelim bundan sonra...**” diye. Bunun üzerine sağdan soldan bana hücumlar oldu böyle milliyetçi camiadan, batıcı camiadan; “**Vay efendim, Mehmet Doğan İstiklâl Marşı’na karşı çıkıyor, filan...**” diye konuyu çarpıtarak. Halbuki biz ömrümüz boyunca İstiklâl Marşı’nın müdafaası ile meşgul olduk. Bestesi başka, sözleri başka İstiklâl Marşı’nın. Hatta bir gazete anket yaptı müzikçiler arasında. Bunların arasında Fazıl Say gibi meşhur müzikçiler de var. Herkesin/tüm müzikçilerin söylediği şudur: “**Bu beste bu sözlere uymuyor. Çok kötü. Ama değiştirmeyelim. Yani buna rağmen değişmemesi lazım...**”

Böyle bir noktada herkes düğümlenmiş oluyor. Ben de şaşırdım kaldım. Niye İstiklâl Marşı’mız güzel bir beste ile söylenmesin? Ben bu yaşa gelmişim, İstiklâl Marşı söylerken sıkıntıya düşünüyorum. İlkokul, okullardaki çocuklarımız nasıl bu marşı doğru olarak okuyabilsinler. Doğru olarak okuyanın alnından öperim. Doğru okunması da yanlış bana göre de, doğru okunması bile hatalıdır. Fakat bundan maalesef kurtulamadık, bundan sonra da kurtulur muyuz, onu da bilemiyorum.

M. ALİ KÖSEOĞLU: İstiklâl Marşı’mız Milli Mutabakat metnimiz, ama onun bestesi üzerinde tam bir mutabakat olduğu söylenemez ama yine de İstiklâl Marşı’nı 100 yıl sonra da başta siz gibi değerli ağabeylerimizin önemli istekleri, katkıları, ısrarlı talepleri üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi “**100. Yılında İstiklâl Marşı Yılı**” olarak kutlanması kararını aldı. Biz, sizlere teşekkür ediyoruz. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin bu ilk programını da yine kendi öz değerimize,

Millî Mutabakat metnimize sizinle birlikte bağlanmış olmanın da memnuniyetini yaşıyoruz. Sizlere de nice böyle güzel yayınlar, programlar diliyoruz; sağlık, sıhhat, afiyetler diliyoruz. Bizleri izleyen tüm dinleyicilerimize çok teşekkür ediyoruz. Türkiye Yazarlar Birliği Konya şubesi 2021 Yılı Etkinlik Takvimini geçtiğimiz günlerde açıkladı. Bu ilk programıydı. Haftaya Cumartesi günü saat 14.00’te yine bir başka program yine dijital olarak gerçekleşecek. Bunu da buradan duyurmuş olalım.

Ben son sözümü söyleyip yine Mehmet Ağabey’e bir veda cümlesi olarak söz vereceğim. Hepinizi Allah(cc)’a emanet ediyoruz sevgili dinleyicilerimiz, izleyicilerimiz. Teşekkür ediyoruz bizleri izlediğiniz için.

MEHMET DOĞAN: Efendim, ben de çok teşekkür ediyorum. Güzel bir başlangıç oldu inşallah. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin bu faaliyet döneminin de geçen yıllarda olduğu gibi başarılı geçeceğine inanıyorum. Programlara baktığımız zaman bunu kolaylıkla anlayabiliyoruz. Bir de güz aylarında muhtemelen İstiklâl Marşı ile ilgili, Mehmet Âkif’le ilgili yüz yüze yapılabilecek faaliyetler de ayrıca büyük bir zenginlik katacaktır şubemizin faaliyetlerine. Bu duygularla tekrar bizi takip edenlere selamlar, sevgiler, saygılar sunuyorum, hayırlı günler diliyorum.

TYB KONYA ŞUBESİ 2021 ETKİNLİKLERİ BAŞLADI “İSTİKLÂL MARŞI – BİN YILIN DESTANI”

D. Mehmet Doğan: İstiklâl Marşı, Âkif’in muhayyilesinde vardı

TYB Konya Şubesi’nin düzenlediği programda konuşan TYB Şeref Başkanı D. Mehmet Doğan, İstiklâl Marşı’nın Âkif tarafından iki günde yazıldığını, fakat muhayyilesinde Balkan Harbi ile oluşmaya başladığını söyledi.

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi 2021 yılı kültürel etkinliklerinin ilk programını “İstiklâl Marşı – Bin Yılın Destanı” başlığı altında sosyal medya hesaplarından çevrimiçi gerçekleştirdi. TYB Şeref Başkanı ve Mehmet Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi Başkanı D. Mehmet Doğan’ın konuşmacı olarak katıldığı programı TYB Konya Şubesi eski Başkanı Mehmet Ali Köseoğlu yönetti. Programa bir mesajla katılan TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, “TYB Konya Şubesi olarak özelde şehrimizin kültürel, sanatsal ve düşünce alanındaki değerlerini dile getirmeye, seslendirmeye devam ederken genelde medeniyetimizden aldığımız güçle dünyaya söyleyecek sözümüzün olduğunu biliyoruz ve Konya’dan dünyaya evrensel, pörsümez değerlerimizi anlatmaya çalışıyoruz. 20 yıldır yayınladığımız ve gerçekleştirdiğimiz faaliyet takvimine bağlı olarak bu yıl da millî ve manevî değerlerimizle istikametimize doğru ilerleyeceğiz. “İstiklâl Marşı: Bin yılın Destanı” başlığı altında bu yılın ilk programını Şeref Başkanımız Mehmet Doğan ağabeyimiz ile açıyor olmanın mutluluğunu yaşıyoruz” dedi.

MEHMET ÂKİF ANKARAYA DAVET EDİLDİ

Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Karatay ve Meram Belediyeleri iş birliği ile gerçekleştirilen programda konuşmacı D. Mehmet Doğan, “İstiklâl Marşı, milli mutabakat metnimizdir” ana fikri çerçevesinde sunduğu konuşmasında marşın yazılış, ortaya çıkış ve kabul edilmişin hikâyesini anlattı. Mili Mücadele döneminde insanların kenetlenmesini

sağlayacak bir marşa ihtiyaç duyulduğunu, bunun için de meclis tarafından bir yarışma açıldığını söyleyen Doğan, “Ben öyle düşünüyorum ki bu yarışma zaten Mehmet Âkif için açılmıştı” dedi. Mehmet Âkif’in Millî Mücadelenin hemen başında özellikle Ankara’ya davet edildiğini, Ankara’ya vasıl olması haberlerinin ise Hâkimiyeti Millîye Gazetesi’nde ‘İslâm Şairi Mehmet Âkif Ankara’da’ başlıkları ile halka duyurulduğunu söyledi.

Doğan, İstiklâl Marşı için açılan yarışmada da Mecliste bulunan çoğunluğun şiiri Mehmet Akif’in yazmasını istediğini ancak bunu açıktan belli etmediklerini söyledi.

İSTİKLÂL MARŞININ ANA HATLARI NASRULLAH CAMİİ VAAZINDADIR

Açılan yarışmaya Mehmet Âkif’in katılmadığını, bunun üzerine Maarif Vekili Hamdullah Suphi’nin Âkif’in yakın arkadaşı Hasan Basri Çantay’ı aracı yaparak şiiri yazması konusunda Mehmet Âkif’i ikna ettiğini söyleyen Doğan, “Ortaya konulan 500 liralık ödül Akif’in yarışmaya katılmamasında etkili olmuştur” dedi. Millî Mücadele sırasında Âkif’in Balıkesir Evrenos Gazi

Camii ve Kastamonu Nasrullah Camiinde yaptığı konuşmalara değinen Doğan, “İstiklâl Marşı Nasrullah Camii vaazının ana hatları ile mısralara dökülmüş halidir” diye kaydetti. Mehmet Doğan, İstiklâl Marşı için “Bin Yılın Destanı” demesinin sebebi olarak da şunları söyledi: “Bence İstiklâl Marşı sözleri Balkan Harbi ile Âkif’in muhayyilesinde oluşmaya başladı. Çanakkale Savaşı ile bu arzu güçlendi. Zaten 1915 yılında yazdığı Çanakkale Şehitleri şiiri de 1924 yılına kadar hiçbir yerde yayınlanmamıştır. Âkif’in notları arasında kalmıştır. Bu şiir ancak 1924 yılında yayınlanmıştır. İstiklâl Marşı bütün bu birikimler sonrası ortaya çıkmış bir Millî Mutabakat Metnidir.”

BATICILAR BİLE ŞİRİ ONAYLAMIŞTI

Mehmet Doğan, İstiklâl Marşı’nın iki günde yazıldığını, yazıldıktan sonra Maarif Vekili Hamdullah Suphi tarafından Hâkimiyet-i Millîye gazetesine verilerek daha meclise gelmeden bu gazetenin birinci sayfasında yayınlandığını, bunun da bu şiirin özellikle Mehmet Akif tarafından yazılmasının istendiği konusunda en büyük delil olduğunu belirtti. Şiirin mecliste okunmasından sonra tek muhalif oyun Tunalı Hilmi tarafından verildiğini, bunun da şiirin genel bir kabul gördüğünün delili olduğunu söyleyen Mehmet Doğan, “O zamanki Batıcılar bile bu şiiri onaylamıştı. Çünkü karşımızda bizi yok etmeye çalışan bir Batı vardı. Bunu herkes görüyordu” diye konuştu.

TEOMAN RIZA GÜNERİ

SALİH SEDAT ERSÖZ/Yöneten: Davetimize katıldığınız, bizi kırdığınız, çok teşekkür ederiz. Hoş geldiniz.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Rica ederim, asıl ben teşekkür ederim.

SALİH SEDAT ERSÖZ/Yöneten: Sizinle Erbakan Hocamızla ilgili inşallah izleyicilerimizin de istifade edeceği güzel bir sohbet gerçekleştireceğiz.

Sayın Bakanım, 1969 yılında Merhum Erbakan Hoca Konya'ya geldiği zaman kendisine **"Tek çiçek ile bahar olur mu?"** demişlerdi. O da meşhur bir söz söylemişti. Hâlâ o sözün etkisi devam eder; **"Evet, tek çiçekle bahar olmaz, ama her bahar tek çiçekle başlar."** diye verdiği cevap meşhurdur. Bu sözle başladığı siyaset hayatına ömrünün sonunda, **"Ben ne yaptıysam Allah rızası için yaptım; malıyla, canıyla İslâm yolunda cihat eden bir Müslüman olarak anılmak istiyorum..."** sözleriyle de 2011 yılında hayata gözlerini kapayarak ebedî istirahatgâhına tevdi edilmiş oldu. Şimdi böyle bir zâtı anacağız.

Öncelikle Erbakan Hocamızın genel özellikleri ile ilgili neler söylersiniz? Daha sonra başka sorularım olacak, buyurun söz sizin.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Teşekkür ederim ben de rahmetli Erbakan Hocamızı vefatının, ahirete irtihalinin 10. yıldönümünde tekrar rahmetle anıyorum. Erbakan Hocamız, son yüzyılların sadece Türkiye tarihinde değil dünya tarihinde en önemli simaların birkaç tanesinden birisidir. Bunu her geçen gün daha da net olarak anlıyoruz. Biraz önce ifade buyurduğunuz söz, çok önemli bir sözdür. Onun hikâyesi ile başlamakta fayda görüyorum. Onun hikâyesi; Erbakan Hocamız 1969 yılında Konya'dan siyasete başladığında, ki öncesini de biraz sonra inşallah anlatacağız, etrafına halktan insanlar Tamirci Selahattin Abi, Terzi Mustafa Abi, Bakkal Ali Bey, Elektrikçi Sami Bey gibi halktan insanlarla başladı. Bu insanların hiç birisi daha önce siyasetin içerisinde bulunmuş insanlar değillerdi. Kendilerince İslâm davasına hizmet olarak gördükleri için Erbakan Hocamızla beraber bu çalışmaların içerisinde yer aldılar. Daha bu çalışmaların nasıl bir harekâta dönüşeceğinin, dünyayı nasıl değiştireceğinin belki de farkında değillerdi. Ama büyük bir heyecan içerisindeydiler, Erbakan Hoca'yı ilk defa tanımışlardı ve çok beğenmişlerdi, çok inanmışlardı. Onun ağzından çıkan her şey onlar için son derece önemliydi. Tabii çok kısa bir sürede bu bağımsız dönem çalışması, bağımsız aday olduğundaki milletvekili seçilme çalışması kampanya yürütüldü, bu kısa dönemde yetişmesi için, Konya'mız çok geniş bir araziye sahip, bütün bu çalışan arkadaşlar çeşitli

vasıtalarla ilçeleri paylaşmışlar ve her biri bir ilçede Erbakan Hocamızdan öğrendiklerini gidip anlatmak üzere faaliyetler yürütüyorlardı. Bu sırada tabii Erbakan Hocamız bir başka ilçede, diğer arkadaşları başka ilçede, bir kısmı merkezde...

Demirel'in bir sözü yayıldı; **"Tek çiçekle bahar geçmez..."** diye.

Tabii bütün arkadaşları aslında bu sözden etkilendiler. Acaba doğru bir söz mü? Demirel bu sözle kitleleri etkileyecek mi? Erbakan Hoca tek başına bağımsız bir aday, karşısında koskoca bir Adalet Partisi kitlesi var. Hemen buldukları yerden birkaç tanesi Erbakan Hoca'nın bulunduğu bölgeye gittiler ve böyle bir söz dolaşıyor diye haber verdiler. Hoca her zaman olduğu gibi zekice, kendine has üslubuyla ve gayet sakince, o anda yapmakta olduğu kahve toplantısında; "Demirel böyle söylemiş, tek çiçekle bahar geçmez, demiş; evet doğrudur, tek çiçekle bahar geçmez, ama her bahar bir çiçekle başlar..." sözünü söylüyor ve o sözü, o anda etrafında bilhassa birlikte çalıştığı arkadaşlarını öyle etkiliyor, öyle motive oluyorlar ki, o güne kadar çalıştıklarına göre çok daha fazla büyük bir heyecanla tekrar sahalara koşuyorlar.

Aynı günlerde yine bir benzer hikâye daha yaşanıyor. O da bence son derece önemlidir. Yine Demirel o zaman en büyük siyasi rakibidir. Niçin en büyük siyasi rakibi? Çünkü Demirel kendince daha çok dindar kesime de hitap ediyor. Bugünkü ıstılahta sağcı kesime hitap ediyor. O kesimi etkileyebilmek için diyor ki Demirel; "Camilerimiz açık, namazlarınızı kılıyorsunuz, ibadetlerinizi yapıyorsunuz; yani İslâm'ı rahat bir şekilde yaşıyorsunuz. Konya'dan birisi çıkmış diyor ki; 'işte ben İslâm'ı yaşatacağım. Daha çok İslâm üzere faaliyetler yapacağım...' diyor. İşte yaşamıyor musunuz İslâm'ı? Daha ne istiyorsunuz? O daha ne yapacaktı ki?..." gibi ifadelerle yine seçmen kitlesini etkilemeye çalışıyor. Bunun üzerine yine arkadaşlar heyecanla Erbakan Hocamıza koşuyor. Erbakan Hocamız da o akşam için hemen şeker Mahallesi'ndeki, meşhur kahvehaneler vardı, birkaç kahve bir aradaydı, biz de orada çok seçim çalışmaları yaptık, daha sonrasında da hep yaptık. Orada bir kahve konuşması ayarlanmasını söylüyor. Zaten o konuşmalar birkaç kahve, hatta neredeyse bir meydan mitingine dönüşen çalışmalar olur idi o zaman, biz de çocukluğumuzda çok net olarak hatırlıyoruz. Orada diyor ki gazete ilanları, el ilanları dağıtılıyor, bütün Konya; 'Demirel'in sözüne cevap verecek Erbakan...' diye ve o kahve toplantılarına hakikaten insanlar tıklım tıklım doluyorlar.

Orada şu cevabı veriyor Erbakan; 'Evet, Demirel böyle söylemiş, ama ben ne demek istediğimi size şöyle anlatayım: Hani eczanelerde, o günlerde çok görürdük, bir kartal maketi vardır ya aslında kartalın içi boşaltılmış, cansız bir kartal postu, fakat içi samanla doldurulmuş bir kartaldır o. İşte şimdi Demirel'in yaşatıyoruz dediği, var dediği İslâm maalesef bu hale getirildi. Biz onun canlısını istiyoruz, canlısını...' diye bir güzel benzetme ile siyasi hayatımıza artık Erbakan döneminin aslında ondan sonra nasıl daha etkili geçeceğini ortaya koyan bir siyasi nükte ile ortaya ortaya koyuyor. Tabii yine taraftarları büyük bir heyecana kapılıyorlar.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Bu anlattığınız olayı biz merhum babamla birlikte o şeker kahvesinde dinlemiştik.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Evet bizler de hep oradaydık, o günler çok heyecanlı günlerdi. Çok şükür ki o günlere şahit olduk. Allah(cc)'a ne kadar hamd etsek azdır. O bütün Türkiye'deki ve bütün dünyadaki dönüşümün, yani hak ve adalet isteminin artışının, emperyalizmin, siyonizmin, bütün kötülüklerinin ortaya dökülmesi döneminin başladığı en önemli günlerdi. Onlara da şahit olduğumuz için Allah(cc)'a ne kadar hamd etsek azdır.

Erbakan kimdir, Erbakan bu etkiyi nasıl meydana getirmiştir?

Bu son derece önemlidir. Bir ağır ceza reisinin oğlu, beş kardeşler. Dört erkek ve bir kız kardeşler. Hepsisi de yüksek tahsil yapmışlar. O günün şartlarında beş çocuğun bulunduğu bir evde hepsinin birden yüksek tahsil yapması kolay değildir. Hepsini de çok iyi yetiştirmiş babaları. Yetiştirme esnasında hiçbir şeyi zorlamamıştır. İslâm'ı kendilerinin merak ederek öğrenecekleri bir ortam hazırlamış. Zaten belli ki son derece zeki bir yapıya sahip olan Erbakan Hoca da İslâm'ı kendi kendine öğrenen bir süreç yaşamış. Buldukları okullar da daima bunda öncülük yapmış. İstanbul Erkek Lisesini bitirmiş, daha sonra da bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi olan üniversiteye, makine bölümüne gitmiş. Tabii ki o zaman liseyi birincilikle bitirenler için imtihansız olarak girme hakkı verildiği halde o, üniversiteye imtihansız olarak girmeyi kabul etmemiş ve sınava girmiştir. Sınavdan sonra başarıyla o üniversiteyi bitirmiş ve üniversiteyi bitirdikten sonra İstanbul Teknik Üniversitesi'nde asistanlığa başlamıştır. Üniversitede sadece doçentler ve profesörler ders verebilirken asistan olduğu halde Erbakan Hoca'nın derslere girmesine ve ders vermesine izin verilmiştir. Öğrenciliğinden itibaren çok ciddi bir tasavvufî terbiyeden de

geçmiş, bir taraftan dünyevî ilimler, yani makine mühendisliği ve teknik ilimler açısından zirve olmuş, dünya çapında olmuş; bir taraftan da İslâmî ilimler, ilmihal açısından, fıkıh ilmi açısından hakikaten kendini çok iyi yetiştiren ortamlarda bulunmuştur. Yani bir taraftan da manevî terbiyesini, tasavvuf terbiyesini tamamlayacak şekilde de sohbet meclislerinde bulunmuştur.

Abdülaziz Bekkine Hazretleri, o zaman İskenderpaşa olarak bildiğimiz dergahın o günkü şeyhidir. Erbakan Hoca da onun yanında bulunmuştur. Abdülaziz Bekkine Hazretlerinin yanında öğrenciliği döneminde denk gelmiş, daha sonra üniversite öğretim üyeliği döneminde de Mehmet Zahid Kotku Hocaefendi zamanına denk gelmiş ve aralarında öyle yoğun bir ilişki oluşmuş ki, Abdülaziz Bekkine Hazretleri Erbakan Hoca'nın Almanya'ya gidişinde sarılmış, hüngür hüngür ağlayarak kendisini uğurlamıştır. Fakat Erbakan Hoca Almanya'dayken rahmetli olmuştur. Döndüğünde yerine Mehmet Zaid Kotku Hocaefendi geçmiştir. Kendisi çok üzülmesin diye de haber verilmemiştir. Almanya'dan döndüğünde, kendisini karşılamaya Abdülaziz Bekkine Hazretlerinin gelmeyip Mehmet Zaid Kotku Hazretlerinin geldiğini görünce anlamış ki, Abdülaziz Bekkine Hazretlerinin rahmetli olduğunu anlayarak çok üzülmüştür. Dergahtaki manevî terbiyesine, eğitimine Mehmet Zahid Kotku Hazretlerinin sohbetleri ile devam etmiştir. Şu söz son derece

önemlidir. Bu işe ne kadar yoğun önem verdiğini gösteren, Cevat Akşit Hocamız o dönemde dergahta müezzinlik yapıyordu. Cevat Akşit Hocamız bir sohbetinde; “Ben ne zaman dergaha gitsem hep onu orada görürdüm...” diye ifade ediyor. Yani o derece ki, üniversitedeki yoğun dersleri ve faaliyetleri arasında bile sürekli dergahta bulunan, zaman ayıran bir yapısı vardı.

Üniversiteye gittiğinde mescit yok, zaten başarılı ve aslında hocaların da dikkatini çekmiş bir öğrenci, mescit açılmasını istiyor. Üniversitede mescit açılıyor. Sonra o mescitte sohbetler organize etmeye başlıyor. Her hafta bir konuşmacı getiriyor. Tabii namaz kılan azdı, ama bu halka gitkiçe genişletiliyor. O zaman şimdi siyasette yol arkadaşları olan pek çok ağabeyimizin de o dönemde o halkaya yavaş yavaş dâhil olduğunu görüyoruz. Erbakan hocamız konuşmacıları bizzat ayarlıyor, onları getiriyor, konuşmaları bitip onlar gittikten sonra heyeti, yani öğrencileri, o sohbeti dinleyenleri dağıtmıyor, sonra o konuşma üzerine yeniden bir kısım tahliller, analizler yapmak üzere toplanıyorlar, o analizlerde de 1. Madde, ne kadar odaklanıldığı, yani anlatılan konuya konuşmacı, aslında ne kadar odaklandı diye olayı böyle derinine götüren bir yaklaşımla da bu eğitimler, bu seminerler devam ediyor.

Bir şey eklemek istiyorum, Hasip Efendi'nin öğretim üyesi iken Aziz Efendi'nin sohbetinde bulunuyor. Orada bir takdim tehir yaptım daha sonra Mehmet Efendi Hazretlerinin sohbetlerine katılıyor. Bir dönem Almanya'ya gidiyor, Almanya'daki başarıları artık kendisini tanıyan herkes tarafından malum ve **Aachen Üniversitesi**'nde doktorasını bitiriyor. Almanya'da dizel motorların çalışma prensibi ile ilgili çok önemli çalışmalar yapıyor. Leopar tanklarının motorlarının geliştirilmesinin başında bulunuyor ve ilk motor olan doysmat motorlarının geliştirilmesinde de yine işin başında bulunuyor. Daha sonra tekrar Türkiye'ye dönüyor. Döndükten sonra Türkiye'de tabii ki Almanya'da gördüklerinden de ayrıca çok etkileniyor, yani ikinci Dünya Harbi'nden sonra Almanya o kadar yıkılıp bittikten sonra kısa sürede ayağa kalkmıştır. Bu ayağa kalkmasının sebebi kendi sanayisini, yerli sanayisini geliştirmesine bağlı olduğunu görüyor ve Türkiye'de de bununla ilgili artık içinde bir arzu, bir heyecan alevleniyor. Zaten bir taraftan tasavvufî terbiyeyi aldığı dergahın, tekkenin de en önemli özelliği Türkiye'nin madden ve manen kalkınmasını önceleyen pek çok yatırımların yapılması için teşvikler eden ve müntesiplerini hem

devlette hem ticarete hem de fabrikalar kurup Türkiye'nin kalkınmasına katkıda bulunmaları noktasında katkı vermesini arzulayan, bu hususta sohbetler yapan bir dergahtır. Sadece manevî eğitim, sadece abdest, namaz, tasavvuf değil, Türkiye'nin kalkınması, dünyadaki bütün Müslümanların içinde buldukları zillet denilebilecek durumdan izzet durumuna geçmesi için bir arzuyu doğuran sohbetlerin yapıldığı bir dergâhtır aslında bu dergâh. Erbakan hocamızın da bugün geldiğimiz noktada bu kadar güzel anılmasına ve bu hedeflere ulaşan çalışmalar yapılmasının en önemli temel kaynağının da bu olduğunu, bugün dönüp baktığımızda çok net olarak görebiliyoruz.

Bu konunun üzerinde bu kadar durduk; niçin bu kadar durduk? Çünkü Erbakan Hocamız bunu sadece kendi hayatında tatbik etmenin ötesine geçmiş birisidir. Aldığı bu manevî eğitimi, hem kendi hayatına uygulamış hem de bütün taraftarlarının bu eğitimin bir parçası olmasını sağlamaya çalışmıştır. Yani Erbakan Hocamızın sohbetlerinde, teşkilat eğitimlerinde en çok kullandığı kelimelerden birisi **nefis terbiyesidir**. Nefsimizi terbiye edeceksiniz, Allah(cc) rızası için çalışacaksınız, karşılığını Allah(cc)'tan bekleyerek çalışacaksınız, hep bunu ifade etmiştir ve Erbakan Hocamız hep **cihat** olarak ifade ettiği ve bir kısım kesimler tarafından yanlış tefsir edilen, yani sanki silahlı bir katil mücadelesi olduğu şeklinde algılanan ama aslen bütün insanların huzuru ve mutluluğu için bütün gücüyle, elindeki bütün imkânlarıyla çalışmayı kasteden bir ifadedir cihat olarak kullandığı ıstılah. Bunun üzerinde durmuştur. Bu da yine tekkeden aldığı eğitimin bir sonucundadır. Bu eğitimin izlerini biz dağ başındaki herhangi bir köydeki, herhangi bir teşkilat mensubunda, hatta taraftarda, o günkü **Millî Görüş** diyelim ya da o gün keşke Millî Selamet Partisi, Refah Partisi taraftarında bu eğitimin izlerini görmemizin mümkün olduğunu rahatlıkla burada ifade edebiliriz. İş burası bana göre çok önemlidir ve başarının sırrı da burada yatmaktadır. Çünkü bütün siyasî partiler, Türkiye siyasi tarihine baktığımızda müntesiplerinin, teşkilat mensuplarının bir kısım dünyevî karşılıklar bekleyerek bu çalışmaların içerisinde bulunduğunu görürüz, şahitlik ederiz; ama Erbakan Hocamızın kurduğu bu sistem içerisinde müntesiplerinin, sevenlerinin, taraftarlarının sadece **“Allah(cc) görsün, Allah(cc) bilsin yeter”** deyip, hiç insanlara göstermek maksadıyla değil, tamamen Allah(cc) rızası için geceli gündüzlü faaliyetler yaptığını hep görmüşüzdür. Bunu hem siyasî faaliyetlerine yansıtmışlardır hem de

geldikleri makamlarda herhangi bir ün, şöhret için değil, insanlara faydalı olmak, Allah(cc)'ın rızasını kazanmak için çalışmışlardır. Bunlar son derece önemlidir.

Erbakan hocamızın vasıflarından, bütün bu eğitimlerden sonra oluşan vasıflarından böyle birer kelime halinde bahsetmekte fayda görüyorum. Son derece inançlıdır Erbakan Hoca. İnci her şeyin üstündedir. İtikadı son derece üstündür ve bununla beraber son derece nazik ve edeplidir. Yani önünü her an ilikli görürsünüz, otururken bile ceketinin düğmesi iliklidir. Hayatı boyunca hiçbir zaman bacak bacak üstüne attığını görmezsiniz. Ayaklarını uzatarak oturduğunu göremezsiniz, yani böyle bir oturuşuna hiç kimse şahit olmuş değildir. Günler boyu, saatlerce süren toplantılarda arkadaşlarıyla, taraftarları ile bir arada olmuştur. İnsandır bu yorulur ve vücudu yorgun düşer, şöyle bir gerilme ihtiyacı hisseder, bacağına uzatma ihtiyacı hisseder; ama Erbakan Hoca'nın bacağına uzattığını, bacak bacak üstüne attığını gören hiç kimse olmamıştır. Bu son derece önemlidir. Son derece nezihdir. Şık ve temiz giyinir. Dikkat eder, özen gösterir. Son derece enerjik ve dinamiktir. Çünkü o dinamizmi hem kendisinde hissedersiniz hem de çevresindekilerden o dinamizmi her zaman için bekler. Güler yüzlü ve güzel sözlüdür. Hiçbir zaman müntesipleriyle, dava arkadaşlarıyla, teşkilat mensuplarıyla ya da halkla bir arada iken onu asık yüzlü göremezsiniz, görmemişsinizdir. Sözlere de hep güzeldir, yani bir kişi kendisini tenkit dahi etse, ona hiçbir zaman sert bir tavırla, azarlayarak konuşmaz. Onu önce taltif eder, "Son derece haklı şeyler söylüyorsunuz, ama olayın şurasından da bakmamız gerekmez mi?" diyerek, onu da taltif ederek, kırmadan, üzmeden, eğer karşıdakinin konuşmalarını haksız bile bulmuş olsa, onun haksızlığını yüzüne vurmadan, son derece güzel sözlerle cevabını verirdi. Herkese karşı aşırı vefalıydı. Erbakan Hocamızın vefa ölçüsü şuydu: Kim ki dürüst, kim ki hak davaya, mücadelesi verilen bu davaya sadıksa, buna karşı vefalıydı. Bu ölçü son derece önemlidir. Onu her zaman korur kollardı, sadece o hak davaya olan samimi bağlılığından dolayı. Aksi takdirde kendi şahsına hürmet etmiş ya da işte başka başka işlerde başarılı olmuş, o başarısını başarısına göre değerlendirirdi. Ama davaya sadakatına karşı Hoca'dan alacağı en önemli karşılık, vefa idi. Ki bunu son derece önemsiyorum. Aşırı merhametliydi. Zaten videolarda da pek çok konuda üzülerek, ağlayarak o konuları aktardığı herkesin malumudur. Aşırı zekidir. Yani bir insan bu kadar zeki olabilir mi? İnsanüstü bir zekâyı sahipti. Buna da yine yakın

arkadaşları hep şahittir, çok kuvvetli bir hafızaya sahiptir. Yani bizim hatırlayamadığımız isimler, çok yakın olduğumuz halde unuttuğumuz bir kısım olaylar ya da bir metin düşünün, 50 sayfalık, 70 sayfalık bir metni birlikte incelediğimiz toplantıları düşünün; metnin 2. 3. sayfasında geçen bir konuda eğer 70. sayfada ona tenakuz bir cümle geçmişse ona hemen der ki 3. Sayfada hâlbuki bundan farklı bir şekilde geçmişti bu konu, diye hemen onu oradan hatırlar, düzeltirdi. Bunu son derece önemli buluyorum.

Aşırı çalışkandır. Yani çalışmadığı gün yoktu. Bugün Erbakan Hocamız hastalandı, toplantı ertelendi; bugün Erbakan Hocamız hastalandı, mitinge gelemeyecek; şu şehirdeki çalışmasına gelemeyecek... gibi durumlara hiçbir zaman hiç kimse şahit olmamıştır.

Son derecede nüktedandı. Zekice espriler yapardı, yani esprileri çok zekice idi ve nezihdi. Yani öyle çok sıradan espriler değil son derece zeki ve nezih espriler yapardı.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Çok hazır cevaptı da aynı zamanda, değil mi Sayın Bakanım?

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Evet, tabii. Tabii ki o zeka zaten onu getiriyor. Nüktedanlık ve zeka birleşiyor, ortaya güzel bir hazır cevaplılık çıkıyor.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Bununla ilgili bir olay hatırladım Sayın Bakanım. 1970'li yıllardaydı sanıyorum. Demirel başbakanken hükümetin bütçe görüşmeleri sırasında, Erbakan Hoca partisi adına kürsüde konuşma yapıyor ve hükümeti ekonomik yönden eleştiriyordu, Demirel de Başbakan sıfatıyla dinliyor. Erbakan Hoca ekonomik yönden halka zulmedildiğinden bahsediyor ve memura, işçiye para vermiyorsun gibi eleştiri yaparken Demirel de oturduğu yerden "Almadan vermek Allah'a mahsustur." diye karşılık verince Erbakan Hoca da hemen anında cevabı yapıyor: "Vermeden almak da sana mahsustur."

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Evet, anında böyle çok güzel hikmet dolu hazır cevaplar verebiliyordu ki, bu insanüstü bir şey gerçekten.

İbadetlerinde çok hassastı. Yani en yoğun çalışmalarını ânında dahi, gece gündüz çalıştığı ânlar da dahi, cemaati hiç bırakmaz, namazını mutlaka cemaatle kılardı. Sünnetleri de hiç terk etmezdi. Biz, her gün diyebilirim,

şahit olduk; mutlaka Konyalı hemşehrilerim ve pek çok şehirdeki kardeşlerimiz de şahit olmuşlardır; mesela gecenin saat biri olmuş, toplantı bitmiş, herkes yorulmuş, henüz yatsı namazı kılınmamış, yatsı namazı cemaatle kılınıp evlere dağılıcağız. İşte orada abilerimizden birisi, *“Hocam, sünneti geçsek de direkt yatsının farzıyla başlasak mı?”* diye sorduğunda, gayet sakin şu sözü söylerdi: *“Evet, Sünnet’ten daha önemli bir işimiz varsa, tamam terk edebiliriz...”* Tabii bu söz üzerine hiçbir iş Sünnet’ten önemli olmadığına göre, gidip yatıp uyumak dinlenmek Sünnet’ten önemli olmadığına göre, herkes sessizce sünnetini kılmaya başladılar.

Gittiği yerlerde bir kısım sembollere önem verirdi. Konya’nın manevî sembolü de tabii Mevlâna Hazretleri vesaire ziyaretlerini yapardı ama hem manevî hem maddî tarihî sembolü olarak Alâaddin camii, Selçuklu, Erbakan Hoca onun değerini en iyi bilenlerdendi. Konya’ya gelip de siyasilerden Selçuklu sultanlarının kabirlerini tek tek ziyaret eden başka bir siyasîyi hiç duymadım, bilmiyorum; ama Erbakan Hocamız Konya’ya gelişlerinin çoğunda mutlaka Alâaddin camii’nin hemen bitişiğindeki Selçuklu sultanları kabirleri bölümünü açtırır ve onları ziyaret ederdi. Bilirsiniz Alâaddin camii tadilattan dolayı çok uzun süre kapalı kaldı. Ama Konya’ya gelişlerinde bilhassa Ramazanlarda teravîh namazlarını Alâaddin camii’nde kılmayı çok arzu ederdi. Hele kış günleri buz gibi olurdu, çok soğuk olurdu, buna rağmen Alâaddin camii özel olarak açılır,

bir bölümünde teravîh namazları kılınırdı. Programdan sonra gece saat olmuş 12.00-01.00, teravîh namazı kılınacak, sonra Erbakan Hocamız arabasıyla yola çıkacak, Ankara’ya gidecek, belki kış şartları ve yollar perişan, buna rağmen teravîh namazı 20 rekat tam olarak kılınırdı, yatsının ilk sünneti de kılınırdı. Sonra yola çıkardı. Bazı arkadaşlarımız; *“Hocam, 8 rekat kılalım mı, ne dersiniz?”* dediğinde, *“Hayır diyorum, 20 rekat tam kılacağız...”* derdi.

Bu biraz önce ifade ettiğim “Daha önemli bir işimiz varsa olur, Sünnet’i terk edebiliriz” sözü, aslında benim hayatımda da bütün işlerimize bakışta müthiş bir ölçü olmuştur, kıstas olmuştur. Bütün işlerimize bakışta, aslında bu sözün verdiği ders hepimiz için hayatımızı tanzim eden önemli bir eğitim olmuştur.

Uçak yolculuklarında dahi iyi hiç durmadan namaz kılarırdı. Yani böyle etrafı boş boş seyrettiğini göremezsiniz Erbakan Hoca’nın. Ya tesbih çekerdi ya namaz kılarırdı, dualar okurdu, yanında birisi varsa onunla sohbet ederdi. Mesela bizzat şahit olduğum bir özelliğinden bahsedeyim: Başbakanlık uçağıyla bir yerden bir yere gidiyoruz, hocamızla sadece ikimiz varız, torunlarından birisi yakın zaman önce dünyaya gelmişti ve torununa üç beş tane bir arada bir isim konulmuştu. Yani ilk iki ismin arkasından 3-5 tane isim sayılıyordu. Tabii hep İslâm büyüklerinin, sahabe efendilerimizin isimleriydi. Ve bu böyle kamuoyunda da duyuldu. Uçakta kendilerine sordum; *“Hocam, iki isimden daha da fazla isim koydunuz, bunun hikmetini çok merak ettim.”* dedim. Güldü, böyle alttan baktı bana; *“Sen daha çok azını duydun, ben torunlarıma bütün büyüklerin isimlerinin tamamını koyuyorum... Çünkü biz biliyoruz ki, isimleri konulan büyükler, o kula şefaath edecekler... En baştan nasıl kabulleneyim ki; şu, şu büyüklerin şefaathleri eksik olsun. Bütün o büyüklerin şefaathlerine nail olsunlar diye ben torunlarıma hepsine bütün bildiğim büyüklerin isimlerinin hepsini sayıyorum...”*

Bu benim için müthiş bir hatıradır. İkimiz bir arada iken söylediği bir sözdür ve yine benim hayatımda, benim için önemli bir ölçü olmuştur. Yani hayrın tamamını talep eden ve bununla ilgili eksik olsa da olur, demeyen bir yapıya sahipti Erbakan Hocamız. Hayrın tamamını talep ederdi.

Her zaman olumlu bakardı. Ümit verirdi. 1987 seçimlerini hepimiz hatırlıyoruz. Baraja takıldı o gün Refah Partisi. Aynı zamanda Ecevit’in partisi de baraja takıldı. O günkü imkânlarda radyo ya da televizyona, şu

anda net hatırlamıyorum, çıktılar; bu baraja takıldıktan sonra konuşmalar yaptılar. Önce Ecevit'in konuşmasını dinledik; yılmış, bezmiş, vazgeçmiş, artık bizim için siyaset bitmiştir diyen; aslında daha sonra siyasete devam etti, sonrasını dahi düşünemeyen bir anlayışla konuşma yaptı. Tabi biz de üzgünüz, yılmışız, çok çalışmışız, ama seçimden barajı geçememiştir. Biz Erbakan Hoca'yı heyecanla bekliyoruz, acaba nasıl bir konuşma yapacak, diye. Ama sanki seçimin galibi o... Çıktı ve dedi ki; **"Biz mücadelemizin ne kadar haklı olduğunu biliyoruz, hiçbir gün yılmayacağız, bizim için seçimlerin sonuçları önemli değildir..."** Hatta bir ölçü orada tekrar söyledi, bu da son derece önemli bir ölçüdür. Yine hayatımıza, eğitimimize çok katkı veren bir ölçüdür, dava arkadaşlarına, teşkilat mensuplarına şöyle seslendi: **"Siz, seçim akşamı başımızı yastığa koyarken şunu diye biliyorsanız; 'Yarabbim, bütün gücümle çalıştım, paramla, pulumla, bütün zamanımı vererek, bütün imkânlarımla, bütün gücümün sonuna kadar çalıştım. Takdir senindir...' diye biliyorsanız, sandıktan ne çıkarsa çıksın seçimin galibi sizsiniz. Ama bunu diyemiyor da gerçekten eksik çalıştığınızı düşünüyorsanız, isterse bütün oylar size çıksın, kazanan siz değilsiniz..."** ifadesi, ölçüsü, yine bütün hayatımıza önemli katkı veren eğitimlerden bir tanesidir. Her zaman motive eden bir yapısı vardı. Bu enerji kendisinde de vardı, her zaman motive eder, motive olmuştur, ama etrafını her zaman motive eden bir eğitici yönü vardı.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Çok önemli özelliklerinden bahsettiniz, şimdi bir de Erbakan Hoca'nın öngörüsü ile ilgili neler söylenebilir, bazı örneklerle açıklarsanız memnun oluruz. Buyurun efendim.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Biraz önceki önemli özelliklerine birkaç tane daha madde eklemekte fayda görüyorum. Cihat azmi ve gayreti her zaman çok diriydi. Çünkü gerçekten bu çalışmalara bir cihat düşüncesi ile bakıyordu. Bunun da eksik bırakılmaması gerekiyordu. **"Cihadın Farzları"** diye eğitimlerde bir bölüm vardı. Onun içerisinde de "İhsan farzı", güzel yapılması, eksik olmadan yapılması farzını anlatırdı. **"Cihadın Farzları"** diye ben başka yerde derli toplu toplanmış bir İslâmî metin görmedim. Yani İslâm kaynaklarında böyle bir metin yok. Ama Erbakan Hocamız özel olarak bu konu üzerinde çalışmış, yine etrafındaki ilim adamlarını, abilerimizi, arkadaşlarımızı çalıştırmış ve **"Cihadın Farzları"** olarak ortaya koyduğu bir kısım maddeler vardı. Bunlardan birisi "İhsan farzı" idi. Ve en güzel şekilde ve eksik olarak yapmayı ifade ederdi. Buna son derece dikkat ederdi.

İslâmî ilimlere hakimdi. Burayı da önemsiyorum. Yani Erbakan Hoca, bugün bir İslâm âlimleri toplantısında bir tebliğ sunsa, hepsinin üzerinde etki yapabilecek kadar İslâmî ilimlere hâkim bir birikimi vardı. Toplantıları ve her türlü çalışmalarına besmeleyle ve dua ile başlardı. Bende de alışkanlık haline gelmiştir. Eline aldığı bütün kağıtlara, yani üzerine bir metin yazacağı bütün kağıtlara, eline aldığı bütün defterlere, kitaplara, hemen sağ üst köşeye besmelenin Bsmllh, eğer yer müsait ise besmelenin tamamını, eğer çok müsait değil, resmî bir kâğıtsa sadece B. Harfini, eğer ona da müsait değilse sadece bir noktayı, besmele niyetiyle kağıdın üst sağ köşesine mutlaka koyardı. Sağ üst köşesine diyorum, Erbakan Hoca sağa çok meraklıydı. Kol saatini sağ koluna takardı. Uçaklarda protokol sıralamasında uçağın sol ön köşesi, protokolda en üst mevkiye kim sahipse onun oturduğu yerdir. Ama Erbakan Hoca hiçbir zaman sol ön köşeye oturmadı. Hep sağ ön köşeye oturdu. Sağa bu derece de meraklıydı. Her zaman her işini sağıyla yapmaya gayret gösterirdi. Evine gelenlere mutlaka ikramda bulunurdu. Yani burası işte resmi bir yerdir gibi bir yaklaşımda bulunmazdı. Bir şey daha söyleyeceğim, bu da çok önemli. Bakanlarına ve çalışma arkadaşlarına detayda hiç müdahale etmezdi. Yani şunu şuraya tayin edin, şunu şöyle yapın, bunu demezdi. Genel olarak söyleyeceklerini söylerdi.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Hasan Bayraktar'ın attığı bir mesaj var, **"Hocamızın Sultan kabirlerini ziyaret geleneği, biz Konyalılar tarafından teşvik ve tavsiye edilmeli, bunun bir gelenek haline getirilmesi için telkinler yapılmalıdır."** diye tavsiyesini belirtmiş.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Çok güzel bir tavsiye, çok haklısınız. Şimdi Erbakan Hocamız, günlük olaylara takılmazdı. Yani biraz izleyen kardeşlerimiz şaşıracaktırlar, öyle televizyon haberi falan dinlemezdi. Gazete haberlerine de çok takılmazdı, o haberlerin özetleri hazırlanır, özetlerden bahsedilirdi. Çok önemli bir kısım detaylar varsa o detayları ayrıca öğrenirdi. Çünkü hedefe kilitlenmiş füze gibi onun bir hedefi vardı. Oraya kilitlenip

hiç hiçbir şeyle kafasını meşgul etmeden ve de hiçbir şeyle meşgul olmadan, yani zaman olarak da meşgul olmadan o hedefine doğru yürüyen bir yapısı vardı. Böyle olunca, bu çok farklı bir şey yani günlük meşgalelerle oyalanmaz; onlarla zaman ve istikamet kaybetmezdi. **“İstikamet kaybetmezdi”** sözünün altını çizmek istiyorum. Yani onlardan dolayı böyle istikametinde yalpalalar olmazdı. O kendisi de çizdiği istikamette devam ederdi.

Şimdi, hem teşkilat çalışmalarında hem hükümet çalışmalarında plan, proje, takip, intaç diye sınıflandırdığı, derecelendirdiği, maddelendirdiği esaslara bağlı olarak hareket ederdi. Plansız, programsız, projesiz işe kesin olarak girmezdi. Her teşkilat çalışmasının, bizim her yıl birkaç defa tekrarlanan toplantılarda bütün birimlerin yıllık planlarını yapmalarını isterdi, sonra da onların neticelerini takiple ilgili bizzat kendisinin oluşturduğu takip formları olurdu, orada tek tek sonuçları takip ederdi ve oradan teşkilat çalışmalarının hedeflerini hem önceden planlar, öngörür, hem de ona ulaşmakla ilgili gerekli eğitimleri yapar, programları yapar ve de sonuç almakla ilgili de takipleri yapıp sonuçlandırılmasını takip ederdi. Bunu teşkilatla ilgili yaptığı gibi hükümetteyken olsun, muhalefetteyken olsun siyâsî çalışmalarla ilgili, yani Türkiye'nin ve dünyanın meselelerinin çözümleri ile ilgili yaptığı çalışmalarda da bunu her zaman yerine getirmiştir.

Erbakan Hoca tam bir yıl hükümet oldu. Yani tam 12 ayı tamamladı. Başbakanlığı aldığı günden başbakanlığı bıraktığı, devrettiği güne kadar hesapladığımız zaman tam 12 ayı tamamladı. O 12 ay içerisinde sadece iki defa yurtdışı seyahati yaptı. Ve bu iki yurtdışı seyahati sonucunda da D-8'i kurdu. Bunu son derece önemsiyorum, bu bir öngörüdür.

Şimdi düşünün, 8 tane büyük İslâm ülkesi; Türkiye dışında 7 tane büyük Türk İslâm ülkesi, bunun içerisinde Nijerya var, Mısır var, İran var, Pakistan var, Endonezya var, Malezya var, Bangladeş var. Bunlar nüfusları çok büyük ülkeler ve tabii kaynakları, kalabalık nüfusları ve potansiyel pazarlarından ötürü kendi bölgelerinde önemli konum arz etmektedirler. Dolayısıyla bölgelerinde son derece etkili ülkelerdir. Bir Mısır tarihini düşünün, Mısır medeniyetini düşünün, İran'ı düşünün ve bunları Türkiye tarihinde Osmanlı tarihini dahi dâhil ettiğinizde kolay kolay bir pakt etrafında birleştirmek, kısa zamanda, böyle iki seyahatle bir birlikte hareket edecek, dünyaya meydan okuyacak bir kuruluşun etrafında toplamak kolay bir şey değildir. Yani bugün tekrar dönüp baktığımızda, Türkiye bugün o güne göre daha güçlü, ama bu birlikteliği oluşturmak bugün dahi çok kolay bir şey değildir.

Bu kadar farklı yapıdaki ülkeleri bir araya getirip böyle bir oluşum sağlamak, işte Erbakan Hoca'nın öngörüsüyle meydana gelmiş bir olaydır.

Ben, o sırada kendisiyle özel olarak baş başa şöyle bir görüşme yapmıştım: Bunu öngörüsü ile ilgili bir örnek olarak ve bir hatıra olarak ifade etmekte fayda görüyorum. Bu iki seyahati yaptı Erbakan Hocamız, başka yurtdışı seyahati yapmadı. Bunun dışında tabii bilhassa Almanya, hem Erbakan Hocamızı son derece iyi karşılayacak, çünkü Erbakan Hocamızın geçmişinde, gençliğinde bir Almanya dönemi var. Bir de bizim vatandaşlarımızın en çok olduğu ülke ve Millî Görüş teşkilatlarının da en güçlü olduğu ülke. O zaman da Millî Görüş teşkilatlarından çok talep vardı. Yani hocamız niçin gelmiyor, bizi burada şereflendirse, biz burada büyük programlar yapsak, yani bizim için de bu çok heyecan verici olur, diye ifade ettiklerinde; ben de bizzat özel olarak yanına gittim ve **“Hocam, böyle çok talep var. Sizin için bir Almanya seyahati planlasak çok güzel, çok büyük programlar yapsak ne dersiniz?”** dedim. Bana göre tarihî ve çok ders alınacak bir cevap verdi: **“Bak, şimdi biz Almaya'ya şu anda, bu şartlarda gidersek, daha henüz ekonomi ile ilgili adımlar attık, ama henüz sonuçlarını almadık. Türkiye hâlâ yurtdışından borç ihtiyacı varmış gibi görünen bir ülke, hâlâ diğer ülkelerin Türkiye'ye bakışları düzelmedi. Düzelmek üzere ama düzelmedi. D-8'i kuruyoruz, ekonomik tedbirleri, kaynak paketlerini harekete geçiriyoruz ve sonunda biz öyle bir hâle geleceğiz ki, İslâm ülkelerinin lideri pozisyonunda olacağız. Geri kalmış ülkelerin lideri pozisyonunda olacağız. Bunu ispatlayacağız, bütün dünya bunu kabul edecek ve bu çok kısa bir zamanda olacak inşallah. Biz Almanya'ya geliyoruz, demeyeceğiz. Almanya bizi davet edecek ve Almanya bize diyecek ki, Yeni Dünya Düzenini görüşmek üzere zat-ı âlinizle görüşmek istiyoruz. Sizi davet etmek istiyoruz, diyecekler. Onlar dediği zaman işte, büyük bir şerefle gideceğiz. Şimdi gidersek yine mi borç istemeye geliyorlar diye bakılan bir ülke temsilcisi olarak gitmiş olacağız. Ama o gün, bütün geri kalmış, bütün gelişmekte olan, bütün mazlum milletlerin temsilcisi olarak o masaya oturmaya gideceğiz...”** dedi.

Bakın bu müthiş bir öngörüdür. Müthiş bir hedeftir ve gerçekten hükümetin son zamanlarına yakın zamanda Almanya'dan bu davet yapıldı. Yeni Dünya Düzenini görüşmek üzere zat-ı âlinizi davet ediyoruz, dedi Almanya. Hükümetin ömrü yetmedi, daha sonra başbakan olan Mesut

Yılmaz gitti bu davete. Tabii Mesut Yılmaz'ı karşılamalarıyla Erbakan Hoca'yı karşılama arasında büyük bir fark olacağını herkes takdir eder. Mesut Yılmaz'ı yine borç istemeye gelmiş bir ülkenin lideri olarak karşılama durumunda oldular.

Erbakan Hoca, olaylara bakışıyla, olayları ileriye dönük çözümlüyle, koyduğu hedeflerle müthiş öngörülüydü. Bugünkü savunma sanayideki gelişmeler, Erbakan Hoca'nın hedefindeki ağır sanayi gelişmeleri, teknolojik yatırımların gelişmesi, bunlar son derece önemlidir. Biliyorsunuz Erbakan Hoca hükümet olduktan sonra ilk icraatı, bunu da önemli bir hatıra olarak anlatmakta fayda görüyorum, ilk Bakanlar Kurulu toplantımızın bir numaralı gündem maddesi; memur, emekli zamlarının tespiti ve ilanı. Öncesinde biliyorsunuz, bir önceki Mesut Yılmaz hükümeti, bütçede memura %30 zam yapacağını ilan etmiş ve bütçeye koymuştu. Ancak Mesut Beyin gideceği belli, yani hükümet sallantıda ve %40 zam yapacağım diye ilan etti. Ve o hükümet gitti sonra biz geldik. Memur zamlarının açıklanması zamanı, Haziran-Temmuz ayları. O toplantıya gireceğimizde Erbakan Hoca hemen Bakan arkadaşlarımızdan bir kısmını görevlendirdi. Bizlere de görev verdi.

Bu maaş zammı ne olmalı, sebepleri, bu zammın sağlanması için toplantıyı ikna edecek deliller nelerdir?

Hemen sendikalarla, bir kısım kuruluşlarla toplantılar yapıldı ve sonuçlar hocamızla değerlendirildi ve toplantıdan önce %50'nin doğru olacağı kararı alındı. Bunun da bu Bakanlar Kurulu toplantısında nasıl savunulacağını planları yapıldı ve toplantı başladı. Toplantıda ilk defa Doğru Yol Partili Bakanlar da Tansu Çiller başta olmak üzere tanışma oldu, ilk konular açıldı ve ana gündem maddesi olarak bu konu üzerine Erbakan Hocamız tarafından Bakan arkadaşlarımızın görüşlerini rica ediyoruz, dedi. Doğru Yol Partili Bakanlar da kendi aralarında konuşmuşlar ve %0 zam yapmalıyız, yani hiç zam yapmamalıyız, diye kendi aralarında bir karar almışlar. Bunu da tabii bakan arkadaşlar ifade ettiler, son olarak orada Başbakan Yardımcısı ve Ekonomiden Sorumlu Bakan olarak Tansu Çiller, bir konuşma yaptı. Erbakan Hocamla masada yan yana oturuyorlardı. Böyle hafifçe de masaya yumruğunu vurarak dedi ki; **“Ben ekonomi profesörüyüm ve bu hükümetin Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısıyım, kesinlikle zam yapamayız; Mesut Yılmaz Bey bize tuzak kurmak için %40'ı açıkladı. Kendisi zaten gidiyor olduğunu bildiği ve**

bu zammı karşılayamayacağımızı da bile bile böyle bir vaatte bulundu. Bizim kesinlikle böyle bir tuzağa düşmememiz lazım. Böyle bir zam açıklayamayız, sıfır zam açıklamalıyız...” dedi.

Sonra Erbakan Hocamız, o günkü Refah Partili Bakan arkadaşlarımıza söz verdi. Orada %50 zam yapılması gündeme geldi. Niçin olması gerektiği, arkadaşlarımızın hazırlıklarıyla ortaya kondu. Son konuşmayı Erbakan Hocamız yaptı ve o meşhur sözü; **“Biz trafik memuru değiliz, otomat memuru değiliz, biz bütçede ne varsa onu memura dağıtmakla görevliyse o zaman bize ihtiyaç yok. Bütçede ne varsa dağıtır memurlar, bürokratlar, hem de bizden daha iyi dağıtır onlar.**

O zaman bizim görevimiz nedir? Öncelikle memurumuzun, işçimizin, emeklilerimizin, vatandaşlarımızın ihtiyacı nedir? Bunu tespit ederiz, sonra bu ihtiyacı karşılamak için kaynaklar oluştururuz. Sayın bakanlarımızdan bugün ilk toplantıda ricam şudur; hiç kimse koltuğunda oturmayacak, kimse masasında oturmayacak, öncelikle bütün sanayicimizin, üreticimizin, çiftçimizin üretimlerinin artırılması ile ilgili hepimiz faaliyet yapacağız, köy köy gezeceğiz, kotalarını buna göre düzenleyeceğiz. O zaman biliyorsunuz bir kısım ürünlerde kotalar vardı, yani bundan fazla üretme, gibi falan ve bu kotalar kalkacak, herkes sonuna kadar üretecek, sizler de elinize çantalarınızı alacaksınız, ülke ülke geyeceksiniz ve bu üreticilerimizin ürettiklerini pazarlayacaksınız, satacaksınız. Kaynakları çoğaltacağız ve bu kaynakla da insanımızın daha refah bir seviyede yaşamalarını sağlayacak imkânlar vermek bizim görevimizdir...” dedi.

Düşünün ki, Tansu Hanım masaya yumruğunu vurmuş, 0 zam yapmalıyız, demiş; o toplantının sonunda oybirliğiyle %50 zam kararı alınmıştır. Bu müthiş bir başarıdır.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Vaktimiz doldu ama sizden birkaç dakika içerisinde 28 Şubat'a da kısa bir temas etmenizi istirham edeceğim. Bu arada bir kardeşimizin mesajı var. Hem Erbakan Hocamıza hem de rahmetli babanız Ali Güneri Ağabeyimize rahmet diliyor, mekânlarının cennet olması dileklerini iletiyor.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Allah(cc) razı olsun, sağ olun. 28 Şubat'ın bana göre dört ayağı vardır: Birincisi Dış Güçler. Emperyalist yapıdaki dış güçlerdir. Çünkü onlar için, bugün daha iyi anlarız aslında 28 Şubat'ın

sebeplerini, işte Türkiye Savunma Sanayide bir kısım atılımlar yaptı. Bölgesinde, işte en son Dağlık Karabağ'daki etkisini görüyoruz. İşte Libya'daki, Suriye kuzeyindeki etkilerini görüyoruz. Doğu Akdeniz ve Karadeniz'deki etkilerini görüyoruz, faaliyetlerini görüyoruz. Peki bütün dünyadaki bir kısım emperyalist diyebileceğimiz ülkeler, kim bunlar, Kurtuluş Savaşı'mızdan önce, yani Türkiye'yi işgal eden ülkeler, bunların emperyalist oldukları ile ilgili bir şüphe yok. Bunlar, bütün dünyayı da sömüren ülkelerdir. Bunlar bir zamanlar, bir dönem bu sömürüyü bizzat işgal ederek yapmışlardır. Oralara valiler tayin ederek yapmışlardır. Şimdi modern dönemde bu işgali ekonomik işgal olarak, ekonomik sömürü olarak devam ettirmek gibi yeni bir sürece girmişlerdir. Artık asker bulundurmuyor, orada vali bulundurmuyor; ama yine sömürmeye devam etmek istiyor. Bu ülkeler, bilhassa İslâm ülkelerinin, bilhassa da Türkiye gibi Osmanlı bakiyesi olan ve tarihinden aldığı güçle bölgesinde etkili olabilecek ülkelerin kalkınmasını, bölgelerinde etkili olmasını, güçlenmesini, zenginleşmesini, kendi kendine yeterli olmasını, kesinlikle istemeyen emperyalist yapıdaki ülkelerdir. Bunlar baktılar ki, Erbakan Hoca gelmiş, iç meseleleri çözüyor, yani kaynak paketleri vesaire, memuruna, işçisine, bir devlet-millet kaynaşması süreci başlatmış, refah seviyelerini artırmış, iç ve dış borçlanma ihtiyacını ortadan kaldırmış, artık IMF, Dünya Bankası, bir kısım yabancı bankalar, siyonist kaynaklı bir kısım finans kuruluşları, Türkiye'ye borç vererek o borcun faizi ile gelir elde etme dönemleri kapanacak, halbuki Türkiye onlar için sürekli borç ödeyerek, onlara sürekli yüksek kazanç sağlayan bir ülke konumundan kurtulacak, bunu istemedikleri için onların içinde oldu. Yani birinci ayak Dış Güçler. İkinci ayak içerideki iç borç veren rantiyeci kesimdir. Çünkü Türkiye, o sırada %140'la borçlanıyor. %140'la borçlanmak korkunç bir şeydir. Yani ülkeyi bitirir. İkincisi gecelik faizlerdir. Hani böyle televizyona çıkıp Anadolu insanı, yok millî insan görüntüsü veren bir kısım holding sahiplerinin sahip olduğu bankalar Türkiye'ye gecelik faizi %1500'den hazineye borç veren bir duruma gelmiş. Bunlar da Türkiye'nin maalesef, tırnak içinde söyleyeyim; kendi menfaatleri, Türkiye'nin menfaatlerinin çok üstüne çıkmış rantiyeci kesimlerdir. Bunlar Türkiye'nin iç borçlanma ihtiyacının ortadan kalkmasını istemiyorlar. Bunların sanayi kuruluşları var, ticaretleri var, bunların bankaları var, bunların medya kuruluşları var. Aynı firmaların, aynı işadamlarının... Bunların bilançolarına baktığınızda, gelirlerinin büyük kısmını ranttan elde ediyorlar. Rant

geliri, yani faiz geliri, yani devlete verdikleri borçtan aldıkları gelirler, sadece devlete verdikleri borçtan aldıkları faiz gelirleri, üretim gelirlerinin çok üstündedir. Bunların medya kuruluşları da var. Üçüncü ayak, siyasî ayaktr. Yani siyasette bilhassa işte o zaman "Âdil Düzen" söylemi de halkın müthiş beğenisini kazanan, müthiş bir şekilde destek gören Millî Görüş'ün önüne, normal bir siyasetle artık bundan sonra geçilemeyeceğini görmüş kesimlerdir. Zaman zaman bu Türkiye'de olmuştur, fakat hep darbelerle siyasetin önü kesilmiştir. Yine bir darbe ile ancak önünün kesilebileceğini düşünen siyasî kesimlerdir. Dördüncüsü de bana göre en perde önünde olan, ama aslında temelde baktığınızda içlerinde belki en iyi niyetli sayılabilecek komutanların bir kısmıdır. Neden öyle söylüyorum; çünkü komutanlar laiklik konusunda hassaslardır. Ama yerli ve millî kalkınma konusunda, dış bağımlılığın azaltılması konusunda oldukça millî düşünen insanlardır bunlar. Yaptığım tespitler ve bir kısım gözlemlerim de onu göstermiştir. İçlerinde çürük elmalar mutlaka vardır ki, bunların bir kısmı FETÖ olaylarıyla da çok net olarak ortaya çıkmıştır. Yani askeriyenin içerisinde, bir kısım devlet buluşlarının içerisinde maalesef çürük elmalar olabilir. Hatta bunların sayıları çoğalabiliyor. Bunu FETÖ girişiminde, darbe girişiminde net olarak gördük. O zaman da yine komutanların bir kısmı da dördüncü ayak olarak devreye girdiler.

Kaynak paketleri, 13 milyar dolar kaynak geliştirildi. Faizle borçlanan ve sürekli kan kaybeden Türkiye'de kaynak paketleriyle bir anda bu iç borçlanma ve dış borçlanma ihtiyacı ortadan kaldırıldı. Enflasyon düşmeye başladı. Reel ekonomide ciddi canlanmalar başladı. Bütün bunların üzerine içerdekilerin, dışarıdakilerin ve işin siyasi ayağının menfaat birlikteliği için, menfaat birlikteliği oluştu ve bu menfaat birlikteliklerini uygulamaya geçtiler. Bu uygulama sonucunda burada kullanılan basit birkaç tane sahnelenen oyun oldu. Bunlardan bir kısmı, işte bazı olaylar, sokaklarda işte Aczimendiler, bilmem Ali Kalkancılar, Fadime Şahinler... gibi olaylar kurgulandı. Bu kurmaca olaylar manşetlere taşındı, bu manşetlere taşıyanlar, bu holdinglerin, bu iş adamlarının medya kuruluşlarıydı. O manşetler bir kısım komutanların elinde, Türkiye'nin manzarası olarak rahatsız edici, tahrik edici bir durum sergiledi. Tabii el altından mutlaka bir kısım görüşmeler vesaireler de oldu ve Türkiye'nin tarihinde daha önce de olduğu gibi, onlar harekete geçirildi. Ve arkasından 28 Şubat'taki o meşhur Millî Güvenlik Kurulu toplantısında askerler tarafından ortaya konulan 18 madde halinde bir bildiri hazırlandı. Daha sonra kripto

bir kısım belgeler ele geçirildiğinde, aslında bu maddelerin Amerikan Büyükelçiliği tarafından dikte edilmiş maddeler olduğu da ortaya çıktı. Bunların içerisinde Türkiye'nin kalkınmasına, Türkiye'nin gelişmesine katkı verecek hiçbir madde yoktur. Tamamen Kur'an kursları, İmam Hatipler okulları, hatta İmam hatipleri ortadan kaldırmak için bütün meslekî eğitim kurumlarının yok olmasına, Türkiye'deki vasıflı bütün elemanların yok olmasını getirebilecek şeyler dahi maalesef göze alındı ki, bu belki dış güçler açısından önemliydi. Yani Türkiye kalkınmakta olan reel yapılanmasını geliştirirken vasıflı eleman ihtiyacını karşılayacak okulların da ortadan kalktığı bir süreci bir şekilde dayattılar. Hemen arkasından tabii Türkiye çok ciddi ekonomik olarak sıkıntılara sokuldu. Siyasî olarak sıkıntılara sokuldu ve Türkiye'ye en az 10 yıldan fazla zaman kaybettirildi.

28 Şubat, böyle bir süreçti. 28 Şubat'ın önemli gördüğüm yönlerinden bir tanesi aslında o süreci Erbakan Hocamız doğru yönettiğidir. Şu anda bir kısım tenkitlere uğranabiliyor; ama doğru yönettiğine inanıyorum. Sonrasında biliyorsunuz Refah Partisi kapatıldı. O süreçte de zaten Erbakan Hocamızın daha önceki tarihini anlatırsak da anlattığımızda da ifade etmemiz gereken bir şey; Türkiye'nin anarşiye teslim olduğu dönemlerde, bütün gençliğini anarşiden uzak tutmuş olmasaydı. Böyle bir kapanmadan sonra bu kadar büyük bir kitleye, Türkiye'nin en büyük partisini kapatıyorsunuz ve altında çok heyecanlı bir kitlesi yani o günkü Millî Görüş'ün Refah Partisi'nin taraftarları var. Siyasî olarak partisine en büyük desteği verebilen, canını ortaya koyabilecek taraftarlar ve bu taraftarların tamamını o kapatma olaylarından sonra dahi sakin tutabilen, sonraki siyasî çalışmalara adım atabilen, demokratik yoldan, hukuk yolundan, yoluna devam eden bir süreç yönetimi yapmıştır Erbakan Hoca. Daha farklı bir girişimde bulunsaydı, Türkiye'de belki de başka olaylar tezgâhlanmış olacaktı, onların fitilini ateşlemiş olacaktı. Ya da onlara zemin oluşturabilirdi. Fakat Erbakan Hoca o süreci çok iyi yönetti. Bir de Bakanlar Kurulu açısından, ortağımız açısından bir şeyi de burada özel olarak ifade etmek istiyorum: 28 Şubat'ın toplantısından hemen sonra bir müddet Bakanlar Kurulu Toplantısı yapılmadı. Ortalık çok gergindi. Hatta o 18 maddelik bildiriye toplantıda imzalamamıştı. Sonra ben de biliyorum ve şahidim Demirel tarafından da çok sık baskılar yapıldı. Erbakan Hoca'nın kapısında Millî Güvenlik Kurulu Genel sekreterliğinin aracı manevî baskı olarak sürekli bekletildi ama yine de imzalamadı. Fakat bir şekilde o bildiriye yayınladılar. O süreçte şöyle bir yol izlendi, bunun istişareleri yapıldı uzun uzun. Bu

maddeleri Bakanlar Kuruluna bir tavsiye maddeleri olarak gönderen bir yazı yazdı bir üst yazı ile beraber. Bu üst yazıda çok net olarak şunu söylüyordu: Bu maddeleri inceleyiniz, bu maddeler içerisinde Anayasa'ya, kalkınma planlarına, kanunlara uygun olanları tespit ediniz ve bu husustaki düşüncelerinizi Bakanlar Kuruluna bildirin, diye. E tabii onu incelediğinizde zaten alt yazıda da bir kısım detaylarda görüyorsunuz, hepsi Anayasa'ya aykırı, beş yıllık kalkınma planlarına aykırı, metnin tamamı o şekilde; zaten daha baştan olmayacağı ifade edilen bir metin haline dönüşmüş oldu. Bir sonraki Bakanlar Kurulu toplantısına girerken kamuoyunda şöyle bir beklenti oluşturuldu, tansiyon yükseltildi; işte Tansu Hanım bu toplantıda ipleri koparacak, gürültü çıkacak, kavga çıkacak, bu toplantıda Tansu Hanım hükümeti bırakacak, gerginlik olacak gibi bir beklenti vardı. Hakikaten bizde de böyle bir gerginlik oluştu. Fakat tabii Erbakan Hocamız, ikili ilişkilerde son derece başarılı, toplantıya girdik, böyle bir gergin ortam bekliyoruz Bakanlar Kurulu toplantısında. Hocamız, bu biraz önce ifade ettiğim metni hem okudu, hem dağıttı Bakanlar Kurulundaki arkadaşlara sonra da Tansu Hanım'a söz verdi. Biz bekliyorduk ki, Tansu Hanım sert bir konuşma yapacak, Hocamız daha önce kendisiyle konuşmuş, anlaşmış; son derece olumlu bir konuşma yaptı ve dedi ki; Hükümetimizin memura, işçiye, emekliye, verdiği zamlar, reel ekonomi, iç borçlanma ihtiyacının azaltılması, vesaire... yani neredeyse bir Millî Görüşçü Bakan konuşuyor gibi bir konuşma yaptı. Hükümetimizin başarılarını çekemeyen, durdurmak isteyen iç ve dış güçlerin bir oyunudur bu 28 Şubat dedi. Bu oyuna kapılmayacağız ve işte yolumuza devam edeceğiz, dedi. Tabii bir başbakanlık değişimi planlanmıştı zaten o hükümetin kurulmasında, yani iki sene, iki buçuk sene Erbakan Hocamız devam edecekti, daha sonra da Tansu Hanım başbakan olacaktı. Ama daha birinci senesinde acaba bu kriz böyle atlatılır mı diye Tansu Hanım, güya Demirel ile konuşmuş; başbakanlığı ben devralayım, demiş. Demirel de güya kabul etmiş. Bunu ifade etmiş Erbakan Hocamıza; Hocamız da demiş ki; bak Demirel seni kandırıyor, kesinlikle sana başbakanlık vermez, sen gel yolumuza devam edelim. İleride tekrar düşünürüz senin talebini, ama şimdi sana başbakanlık kesinlikle vermez, gel devam edelim, sözlerine rağmen rağmen Tansu Hanım bunda çok ısrarcı oldu. Bunun üzerine Erbakan Hocamız istifa etti. Fakat Erbakan Hocamızın ön gördüğü gibi Demirel, Tansu Hanım'a başbakanlığı vermedi ve Mesut Yılmaz'a başbakanlığı verdi. O şekilde de hükümetimiz ömrünü tamamlamış oldu.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Çok önemli konuları konuşuyoruz. Hakikaten tarihe ışık tutuyorsunuz. Bilmediğimiz, daha önce duyduğumuz bazı olayları da anlatıyorsunuz. Refah Partisi'nin kapatılması sırasında Erbakan Hoca'nın sükûnetle olayları deruhte ettiğinden bahsettiniz. Hemen Hocamızın şu sözü aklıma geldi: **“Tarihin akışı içerisinde bunun nokta kadar önemi yoktur.”** Ben de bu sözü hatırladım.

Şimdi son olarak Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu'nun bir mesajı var. Selamlarını ve teşekkürlerini iletiyor. Sayın bakanımızın 28 Şubat'a tanıklığı var. Tanık olduğu olaylarla ilgili birkaç örnek verebilir mi, diyor.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Tabii bugünkü Türkiye'de yaşayanlar, gençler, bugün içinde olduğumuz olayları yaşayanlar, 28 Şubat'ı anlamakta biraz zorlanabilirler. O dönemde askeriyenin Türkiye demokrasisi üzerinde, hükümetler üzerinde, aşırı baskısı ve etkisi olabilen bir dönem... Türkiye siyaseti açısından böyle bir dönemin yaşandığını düşünelim. O dönemde tabii ki bu Millî Güvenlik Kurulu toplantıdan önce de bu gergin havadan haberimiz olmuştu. Yine Güvenlik Kurulu toplantısı oldu ve arkasından gerginlik gittikçe arttı. Bütün Millî Güvenlik Kurulu toplantılarının bundan sonra zaten gergin geçmesi bekleniyordu, ama sadece o değil, 28 Şubat'ın uygulayıcıları diyelim, askerî kesim, bir kısım brifinklerle bütün bürokratları brife ediyorlardı. Diğer siyasî partilerin genel başkanları, müntesipleri onların yanında yer alıyordu. Bunlar zaten bütün medya organlarında da yer aldığı görüldü. Hatta el altından bizim şahit olduğumuz, bildiğimiz, sonra haberini aldığımız o günkü Doğru Yol Partisi'nden bir kısım bakanların istifa ettirip hükümetin çoğunluğunun düşürülmesi ile ilgili para ilişkilerin olduğunu, bir kısım holdingler tarafından bu paraların dağıtıldığını o günlerde gördük, biliyoruz, yaşadık. Tabii ben biraz önce işin dört ayağı olduğundan bahsetmiştim. Bu ayaklardan bir tanesi askerler demiştim ve bu askerler belki de bu işin en çok perde önünde uygulayıcısı olarak görünenleri olmasına rağmen, diğer üç ayağa göre daha masum olanlardır. Daha millî ve yerli düşünenler, dış bağımlılığın azaltılmasını isteyenler olarak tasnif etmiştim, gözlemlerime dayanarak. Bendeniz o süreçte, Jandarma Genel Komutanı Teoman Koman Paşa'yı ziyaret ettim. O süreçte hükümete aşırı yüklenen iki tane komutanı vardı. Bunlardan birisi Deniz Kuvvetleri Komutanıydı, birisi de Jandarma Genel Komutanı genel

komutanıydı. Kendilerini ziyaret etme talebimi normal yollarla iletsem her ne kadar herhangi bir devlet bakanı protokol olarak komutandan daha üst seviyede olsa bile olumlu bir cevap alamayacağımı da biliyordum. Bendeniz madenlerden sorumlu bakanlık yapıyordum. Birkaç gün öncesinde Elazığ'da bir maden işletmemize bir terör saldırısı olmuştu ve üç vatandaşımız orada şehit edilmişti. Bunun üzerine hemen bölgeye gitmiştim. Bölgede yaptığım incelemede bir şey tespit etmiştim; orada bir jandarma karakolu varmış, jandarma karakolu kalktıktan birkaç gün sonra da bu saldırı gerçekleşmiş. Bunun bana güzel bir bahane olduğunu düşündüm ve bu konuyu görüşmek üzere diye Jandarma Genel Komutanından randevu talep ettim. Gelen cevap aynen şöyleydi: **“Vaktimiz çok dar, sadece 15 dakika olursa, tamam, buyurun gelin görüşelim.”**

Gittim. Tabii beni bir normal protokol kurallarına göre uygun olmayan bir şekilde karşıladı. Masasının başından sonra yarım kalkarak elimi sıkıttı. Titriyordu, gözlüğü vardı, gözlüğünü böyle masaya bir bırakıyor, bir alıyordu. bir bırakıyorum Son derece endişeli ve tedirgin bir hali vardı. O masadaydı, hani ben de protokol icabı makamımı korumam gerekiyordu. Sonuçta Bakanlar Kurulu üyesiyim ve hükümetin de bir şerefi var, onu da korumam gerekiyor. Onun masasının önündeki koltuğa oturmam. İleride oturma grubu vardı başladı, baştan da kendi kendime öyle planlamıştım zaten. Böyle bir manzara ile karşılaşsam bunu yapayım diye. Geçtim doğru oturma grubuna oturdum. O da mecbur kaldı oraya geldi. Dolayısıyla biraz eşit seviyede oturmuş olduk. Çok gergin bir ortamda sohbet başladı. Ben önce karakol konusunu açtım, benim ses tonumdan olsun, kendisine ister istemez iltifatlar ettim, biliyorsunuz daha önce MİT Müsteşarlığı da yapmıştı, o dönemki çalışmalarını biraz incelemiştim, bir kısım faaliyetlerinden bahsettim; bizim bir öcü olmadığımızı gördü. Yani sakallı bir bakan, belki ilk defa makamında bir sakallı ile karşılaşılıyordu. Bir öcü olmadığımızı gördü ve rahatladı, o tedirginliği gitti, o titremesi bitti ve yardımcısını çağırdı; **“Diğer randevularımı iptal et, biz sohbe devam edeceğiz.”** dedi. İki buçuk saat civarında kendisiyle sohbet ettik. Sohbet boyunca çok çeşitli şeylerden bahsetti. Mesela basit gelebilir ama ilginç bir şeydir; **“Ben, aslında Erbakan'ı çok takdir ediyorum. Yani çok güzel şeyler yapıyor. O yaşına rağmen o enerjiyi nereden buluyor? Hatta bir Anıtkabir ziyaretinde, tam arkasına denk geldim, beraber yürüyoruz; kendi kendime dedim ki, şimdi Erbakan Hoca sendeleyip düşebilir, yaşlı bir adam bu**

kadar merdiveni nasıl çıkacak, eğer düşerse tutarım arkasından diye böyle dikkatle yürüdüm arkasından...” dedi. Böyle ilginç bir şeylerden de bahsetti. O konuşmasının içerisinde mesela şöyle bir şeyi hiç unutmuyorum. “Halk bizi sevmeyiz, askerleri sevmeyiz...” dedi. Dedim ki, paşam çok yanlış düşünüyorsunuz, halk “Mehmetçik” demiş, bağrına basmış, askerleri nasıl sevmeyiz. Ama, eğer sevilmediğinizi hissediyorsanız biraz kendinizde de pay arayın. Kendinizi orduvevlerine, lojmanlara çok kapatıyorsunuz, halkın içerisine pek girmiyorsunuz. Biraz halkın içerisine girsene, halkın bulunduğu yerlere, çarşıya, pazara, camiye gitsene, aslında halkın sizi ne kadar sevdiğini görürsünüz. Çok da halktan kopuk olmamanız lazım gibi bir kısım konulara da girdik. Konuşmaların içerisinde tabii sık sık irtica konusunu kaşımaya çalıştı. Aslında bizim, Türkiye’nin kalkınmasını, gelişmesini istediğimizin farkında olduğunu, millî ve yerli olduğumuzun farkında olduğunu, ama bizim bütün bu gelişmeler yanında Türkiye’de dinî bir sistem kuracağımızdan da endişe duyduğunu açık açık ifade ediyordu. Dedim ki; Türkiye demokratik bir ülke, Türkiye’de sistem Anayasa’yla da güvence altına alınmış, böyle bir gelişme olmayacağından emin olabilirsiniz. Bakın Erbakan Hoca yalnızken bile kravatını takan, takım elbisesini giyen bir insan. İşte birçok şeye dikkat eden bir insan ve biz tam tersinde yani sizin korkularınızın önünde bekçiyiz; eğer biz olmasak belki daha radikal gruplar Türkiye’de daha çok zemin bulacaklar, falan, böyle girdik. Sonra kalkıp masasının çekmecesinden bir kâğıt çıkarttı geldi. “Bakın, bu bildiri de yazılanları kabul eder misiniz?” dedi. Aldım baktım, Millî Gençlik Vakfı imzalı bir bildiri. Hakikaten böyle asalım, keselim, vuralım, kiralım, türünden böyle biraz ürkütücü bir bildiri. Bir kısmını okudum şöyle dedim: Ben Millî Gençlik Vakfı’nda yetişmiş birisiyim. Böyle bir bildiriye bizim yayınlamamız mümkün değil. Bunda mutlaka bir şey var, ama siz, MİT Müsteşarlığı yapmış, tecrübeli bir insansınız. Bunu araştırmadan buna nasıl inanabiliyorsunuz? Bu yanlış, verin ben size araştırayım, dedim.

Geldiğimde beni masasının başında karşılayan komutan, ayrılırken dış kapının içine kadar uğurladı. Dedi ki; “Sayın Bakanım, sizi arabınıza kadar uğurlamam lazım, ama medyayı biliyorsunuz, şimdi bu konuya çok farklı istismar ederler. Onun için lütfen kusura bakmayın, sizi buradan uğurluyorum...” Sonra ben çıkar çıkmaz Nevzat Laleli ağabeyimizi, Konyalı hemşehrimizi, Millî Gençlik Vakfı’ndan sorumluydu, kendisini aradım ve o bildiri den bahsettim. “O bildiri Gölcük tarafında dağıtılmış,

bizimle hiç alakası yok, biz de Gölcük Komutanlığı’na ve savcılığa suç duyurusunda bulduk...” dedi ve suç duyurusunda bulduklarının belgelerini gönderdi bana. Ben de hemen Paşa’yı arayıp durumu kendisine izah ettim ve belgeleri de kendisine ulaştırdım.

Daha sonra Erbakan Hocamıza durumu anlattım. Zaten giderken de bilgi vermişim. Birkaç gün sonra bir Millî Güvenlik Kurulu toplantısı vardı. O toplantıdan sonra Erbakan Hocam beni çağırdı. “*Sen bu adamla ne konuştun ki, bu adam toplantıda diğer Paşalar, bir kısım belgeleri, bir kısım iddiaları ortaya koydukça, bunların aslını bir araştıralım bakalım; aslını araştırdınız mı, araştırmadan niye buraya getirip gerginlik oluşturuyoruz, diyen bir yapıya girmiş...*” dedi.

Demek ki bizim asıl eksiklerimiz askerlerle olan diyalogumuz. Keşke daha önce daha çok diyalog kursaydık, bizim millî ve yerli olduğumuzu daha iyi anlatabilseydik ve bekledikleri korkuların yanlış olduğunu anlatalardı, diye de bir ifadede bulundum.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Çok teşekkür ederiz, hakikaten çok önemli bilgiler edindik. Çok istifade ettik. Sağ olun, Allah(cc) razı olsun.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: Allah(cc) sizlerden de razı olsun. Çok teşekkür ediyorum.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Allah(cc) yardımcınız olsun. Erbakan Hocamıza, Ali Güneri Ağabeyimize ve babama Allah(cc)’tan rahmet diliyoruz.

TEOMAN RIZA GÜNERİ: O zaman ki kadro bambaşka bir kadroydu. Hepsi de Allah(cc) rızası için fisebilillah çalışıp hiç bir makam, mevki peşinde koşmayan ve bugünkü Türkiye’nin, sadece Millî Görüş olarak söylemiyorum, bugün Türkiye bir kısım gelişmeler kat etmişse, bugün düne göre daha iyi durumda diyebiliyor isek, işte rahmetli Veyis amcamızın, rahmetli Dağsan Ağabeyimizin, babamın ve diğer bütün çalışma arkadaşlarının bunda mutlaka payı vardır. Rabbim de inşallah diğer günahlarını affeder ve bu çalışmalarını ile kendilerine mukabil rahmet eder ve de Erbakan hocamız başta olmak üzere hepsini bir arada Rasulullah Efendimiz(sav)’in sancağı altında buluştur.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Hep beraber Cennet’te olalım inşallah, çok teşekkür ederiz, var olun sağ olun, hayırlı çalışmalar.

VEFATININ 10. YILINDA ÖNGÖRÜ VE GÖREV ADAMI OLARAK NECMETTİN ERBAKAN

TYB Konya Şubesinin 2021 yılı Kültürel Etkinliklerinin ikinci programında Türk Siyasi hayatının önemli isimlerinden, 54. Hükümetin Başbakanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan konuşuldu. Programın konuğu Konya eski milletvekili ve Refahiyol Hükümeti'nin Devlet Bakanı Teoman Rıza Güneri idi.

Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın yakın çalışma arkadaşlarından olan Teoman Rıza Güneri'nin merhum Erbakan'la ilgili çok önemli bilgiler verdiği programı Salih Sedat Ersöz yönetti.

Konuşmasına Erbakan'ın 1969 yılında Konya'da başlayan siyasi faaliyetleri ile ilgili bilgiler vererek başlayan Güneri o dönemle ilgili şunları söyledi:

"Hocamız Konya'da bağımsız aday olduğu zaman kendisine 'tek çiçekle bahar olur mu?' dediler. Bunun üzerine hocamız şöyle cevap vermişti: "evet tek çiçekle bahar olmaz ama her bahar tek çiçekle başlar" Bu cevap, çevresindeki insanlara çok büyük umut oldu.

Aynı tarihlerde bir olay daha yaşandı. Demirel şöyle diyordu: "Sürekli İslâm'dan bahsedemiyen bu Erbakan ne istiyor. Camiler açık, ezanlar okunuyor, namazlar kılınıyor. Erbakan daha ne istiyor?"

Erbakan Hocamız bu söze de şöyle cevap verdi: "Hani eczanelerde bir kartal maketi vardır. Kartalın içi boşaltılmış. Cansız bir kartal. İçine saman doldurulmuş. Şimdi Demirel'in var dediği İslâm maalesef işte bu hâle getirildi. Bunun ruhu yok, biz onun canlısını istiyoruz canlısını."

Erbakan Hocamız, taraftarlarını heyecanlandıran ve onları kamçılayan böyle bir benzetme ile ne istediğini de ortaya koyuyordu."

Teoman Rıza Güneri sözlerini şöyle sürdürdü:

"Erbakan Hocamız öğrenciliği sırasında bir yandan okullarında büyük bir başarı gösterirken diğer yandan da önce Hasip Efendi'den, sonra Abdülaziz Bekkine Efendi'den daha sonra da Mehmed Zahid Kotku Hoca Efendi'den tasavvufi eğitim almış ve tasavvuf terbiyesi içinde yetişmiştir.

İTÜ'de öğrenciliği sırasında okula mescit açtırarak orada sohbetler, seminerler yaptırıyor. Okulu bitirince asistanlık dönemi başlıyor. Asistan olarak hiç kimseye ders verdirilmez iken Erbakan Hocamızın bilgisini ve anlatımını takdir eden hocaları kendisinin ders vermesi için özel izin veriyorlar. Sonra okul tarafından Almanya'ya gönderiliyor. Almanya'da Aachen Üniversitesinde doktorasını tamamlıyor. Diesel motorlarının çalışma prensibi ile önemli çalışmalar yapıyor. Leopar tank motorlarının geliştirme çalışmalarının başında bulunuyor ve ilk motor olan Deutz motorlarının geliştirilmesinde de işin başında bulunuyor. Daha sonra tekrar Türkiye'ye dönüyor.

İkinci Dünya Harbi'nde yakıp yıkılan Almanya'da gördüklerinden çok etkileniyor. Bu yakıp yıkılmadan sonra Almanya kısa sürede tekrar ayağa kalkmış ve bu ayağa kalkışta kendi yerli sanayisini geliştirmesine bağlı olduğunu görüyor ve Türkiye'de bununla ilgili bir arzu ve heyecan alevleniyor. Zaten bağlı olduğu dergâhın en önemli özelliği müntesiplerini sadece abdest, namaz, oruç gibi ibadetler konusunda yetiştirmek değil, Türkiye'nin madden ve manen kalkınmasını önceleyen, pek çok yatırımların yapılması için teşvikler yapan ve müntesiplerinin hem devlette, hem de özel sektörde fabrikalar kurup Türkiye'nin kalkınmasına katkıda bulunan bir yapıda olmasıdır. Dünya Müslümanlarının zillet durumundan izzet durumuna geçmesi için sohbetlerin yapıldığı bir dergâhtır. Erbakan Hocamızın yaptığı bütün çalışmalarının kaynağı bu dergâhta kazandığı özelliğindedir."

"Erbakan hocamız burada aldığı eğitimi hem kendisi uygulamış hem de bütün taraftarlarının bu eğitimin bir parçası olmasını sağlamıştır. Erbakan hocamızın sohbetlerinde üzerinde durduğu en önemli konu nefis terbiyesidir, cihattır ve Allah rızası için çalışma konusu olmuştur" diyen Güneri, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Hocamız son derece inançlıdır. İnanıcı, itikadı her şeyin üstündedir. Bununla birlikte son derece nazik ve edeplidir. Onun bacak bacak üstüne atarak oturduğunu, ayaklarını uzatarak oturduğunu hiç gören olmamıştır. Son derece nezih, şık ve temiz giyinir. Giyimine çok özen gösterir. Son derece enerjiktir, dinamiktir. Güler yüzlü ve güzel sözlüdür. Kendisini eleştirenleri bile dinler ve kırmadan cevaplar verir. Hak davaya samimi bağlı olanlara aşırı vefalıdır. Aşırı merhametlidir. Çok zeki idi. İnsanüstü bir zekâyâ ve hafızaya sahipti. Çok çalışkandı. Hiç bir şartta çalışmaları ertelemeydi. Son derece nüktedandı, zekice ve nezih espriler yapardı. İbadetlerinde çok hassastı. Sünnetleri hiç terk etmezdi. Konya'ya geldiği zaman mutlaka Alaeddin Camiinde namaz kılar ve Selçuklu Sultanlarının kabirlerini ziyaret ederdi.

Çalışma arkadaşlarına şunu söylediler. Siz seçim akşamı başınızı yastığa koyarken Ya Rabbi paramla, pulumla, bütün gücümle çalıştım, takdir senindir diyebiliyorsanız sandıktan ne çıkarsa çıksın kazanan sizsiniz. Ama bunu diyemiyor da eksik çalıştığınızı düşünüyorsanız isterse bütün oylar size çıksın kazanan siz değilsiniz. Her zaman motive eden bir yapısı vardı. Cihat azmi, gayreti her zaman diri idi. Yapılan çalışmalarını cihat olarak telakki ederdi. İslâmî ilimlere hâkimdi. İslâm âlimleri toplantısında bir tebliğ sunsa hepsinin üzerinde etki yapacak şekilde birikimi vardı.

Hedefe kilitlenmiş füze gibiydi. Günlük olaylardan etkilenmez ve günlük olaylardan istikametinde yalpalama olmazdı. Teşkilat çalışmalarında plan, proje, takip, intaç diye maddelendirdiği, nitelendirdiği esaslara bağlı olarak hareket ederdi. Plansız, programsız bir işe girmezdi.

Başbakanlığı sırasında yaptığı sadece iki dış seyahatinden sonra D8'leri kurdu. Hükümeti kurduğumuzda biz Refah Partisi olarak memurlara %50 zam verilmesini kararlaştırdık. Hükümet ortağımız ise %0 zam yapılması yani hiç zam yapılmaması konusunda karar almışlar. Erbakan hoca Bakanlar Kurulu toplantısında yaptığı konuşma ile başta Tansu Çiller olmak üzere bütün kabine üyelerini ikna etti, kaynakları anlattı ve %50 zam yapılması kararı alındı.

Sözlerinin sonunda 28 Şubat'a da değinen Teoman Rıza Güneri şu cümlelerle konuşmasını tamamladı:

"28 Şubat'ın dört ayağı vardı. Birincisi dış güçler. İkincisi içerdeki devlete %140 faizle iç borç veren rantiyeci kesim. Üçüncüsü siyasi ayak. Dördüncüsü de komutanların bir kısmı. Ülkede her şey gayet güzel giderken bu ayaklar harekete geçerek medyayı kullandılar, bazı oyunlar tezgâhladılar, sahneye koydular ve nihayet 28 Şubat o meşhur MGK toplantısı yapıldı. Toplantıda Başbakana 18 madde dayatıldı. Daha sonra bazı kripto belgeler ele geçirildiğinde aslında bunların ABD Büyükelçiliği tarafından dikte edilmiş maddeler olduğu ortaya çıktı. O çalkantılı süreci Erbakan Hocamız doğru yönetti. Daha sonra Refah Partisi kapatıldı. Hocamız o dönemde sükûnetle değil de daha farklı bir girişimde bulunsaydı başka olaylar tezgâhlanır ve onların fitilini ateşleyebilirdi.

Erbakan Hoca, o 18 maddeyi imzalamadı. Demirel tarafından çok baskı yapıldı. Erbakan Hocanın kapısının önünde MGK Genel Sekreterliğine ait bir araç manevî baskı olsun diye sürekli bekletildi. Erbakan Hoca yine imzalamadı ama bir şekilde o bildiri yayınladılar. Daha sonra yapılan istişareler sonunda bir üst yazıyla Bakanlar Kuruluna sevk edilmesi kararlaştırıldı. Bakanlar Kurulunda bütün maddeler Anayasaya aykırı bulundu. Ama daha sonra Tansu Çiller'in Başbakanlığın kendisine geçmesi ısrarı sonucu Erbakan Hoca istifa etmek zorunda kaldı, Demirel hükümet kurma görevini Mesut Yılmaz'a verdi ve Refahyol Hükümeti düşmüş oldu."

TYB Konya Şubesi 2021 Yılı programlarında konuşacak olan bütün konuşmacılar için günün anısına Orman Genel Müdürlüğü aracılığı ile birer fidan diktirilerek belgeleri konuşmacılara gönderilecektir.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ

SALİH SEDAT ERSÖZ/Yöneten: Merhabalar efendim, yayınıma hoş geldiniz. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 Yılı Kültürel Etkinliklerin üçüncü programında sizlerle beraberiz. Bu günkü programımızda sadece Konyamızın değil tüm Türkiye'nin, manevî direklerinden Sultanü'l Vaizin merhum Tahir Büyükkörükçü Hocamızı anacağız. Kendisi ile ilgili bir sohbet yapmak üzere hocamızın evladı Konya emekli vaizi çok değerli Abdurrahman Büyükkörükçü hocamızla beraberiz. Hocam hoş geldiniz.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Teşekkür ediyorum, Allah(cc) razı olsun diyorum, vesile oldunuz, ayrıca Rabbim rızasına ve şefaate vesile kılsın, diye dua ediyorum.

SALİH SEDAT ERSÖZ/Yöneten: Amin, çok istifade edeceğimiz bir sohbet olacak İnşallah hocam. Sizden çok önemli bilgiler alacağınıza eminim. Buna inanıyorum. Sohbetimize geçmezden önce 5 dakikalık bir tanıtım videomuz olacak.

(Videodan)

TAHİR BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Sultan-ı kâinatın İmamü'l-Enbiyanın, Cenâb-ı Muhammed Mustafa(sav)'nın dergâhına istida verdim diyorum. Peygamber Efendimiz(sav)'ın dergâhına istida verdim. Eğer gelecek cevap, **"ölçün tuttu, köleliğe kabul edildin"** deyiverirse, siz bendeki neşeye bakın.

Kapu Camii'nin muhterem cemaati, şimdi bunlar köle etmek istiyorlar. Ağır gel ulan! Ben, bir kapının kuluyum, o da Allah(cc) kapısıdır. Bir kapının kölesiyim, o da Hz. Muhammed(sav)'in eşiğidir.

Rabbim bana bin yıl ömür de verse, bu neşeden ayırma diye de duacıyım inşallah. Oğluma vasiyetim bu, torunuma vasiyetim bu, kızıma vasiyetim bu, kardeşlerime vasiyetim bu, Kapu Camii'nin muhterem cemaati, eğer kabul buyurursanız size de vasiyetim budur. Eliniz arşa açık, alınınız secdede, dudağınız Hz. Muhammed(sav)'in eşiğinde, yanağınız fahr-i kâinatın izinde olsun inşallah. Mevlâmız bizi, bu büyük neşeden ayırmasın, varlığımız, nefesimiz ve nefsimiz, her şeyimiz İslâm'ın izzetine feda olsun yüce Rabbim. O'nun için doğurduk, O'nun için büyüttük, O'nun için okuttuk, O'nun için koşturuyor evladımız ve torunlarımız. Niye? İslâm'ın izzet günlerini göster Allah(cc)'ım diye.

Hacıveyis Zâde Mustafa Efendi Hocamız, daima bu mısrayı tekrarlardı, kabri cennet olsun inşallah onun, olmuştur inşallah zaten, **'Elbet bunca**

duanın, vardır bir müstecabı' derdi. Milyonlar, milyar dua ediyor, **'Âti, İslâm'ın olsun Rabbim!'** diye. Müstecab olduğu, Allahca duyulduğu, Mevlâca kabule şayan olunduğu saadetli günleri hep beraber göreceğiz inşallah.

Arşımız bir, Allah(cc)'ımız bir, Kitabımız bir, Peygamber(sav)'imiz bir, canımız bir, kanımız bir, gayemiz bir, davamız bir, ecdadımız bir, tarihimiz bir, geleceğe birlikte bakıyoruz, bu ihtilafın, bu tefrikanın adı ne?

İyi olacağına kâniyim. Müminler, Allah(cc)'ın öz kulları, has kulları! Herşeyin daha iyi olacağına kâniyim inşallah.

**"Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkırarak, toprağı sıksan şühedâ!"**

Genç evladım, İstiklâl Marşı'n bu senin, masal değil hikâye değil, Safahat'taki şiir değil, İstiklâl Marşı'n bu senin.

Konya denince; aşk şehri, iman şehri, Kur'an şehri, ilim şehri, Mevlâna şehri, hatta dahasını söyleyeyim mi?

**"Enbiyâ yurdu bu toprak; şühedâ burcu bu yer;
Bir yıkık türbesinin üstüne Mevlâ titrer!
Dışı baştan başa bir nesl-i kerîmin yâdı;
İçi boydan boya milyonla şehîd ecsadı.**

*Öyle meşbû-i şehâdet ki bu öksüz toprak;
Oh, bir sıkısa adam otları, kan fışkıracak!
Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil,
Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil.”*

Konya ve Türkiye; ama Konya, başka bir Konya'dır. Onun için Konya gibi Türkiye istiyoruz, diyorum ben muhterem Müslümanlar.

Bizim Allah(cc)'ımız var. Ey güzellerden güzel ruhum Muhammed Mustafa(sav)'m.

Köylü amcamın dediği gibi, yarımtesi gün omuzunuzda hocanızı kabre götüreceksiniz...

“Eli boş gidilmez, gidilen yere...”

Konyalı kardeşlerim, benim vasiyetim; kulağınızda gece gündüz, 24 saat çınlayacak...

SALİH SEDAT ERSÖZ/Yöneten: Evet hocam, tekrar beraberiz. Çok duygulandım, siz de herhalde çok duyulanmışsınızdır.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Aslında konuşmaya da gerek kalmadı inan. Maşaallah çok güzel özetlemiş videoyu hazırlayan arkadaşlar.

SALİH SEDAT ERSÖZ/Yöneten: Her sözü, her cümlesi altın değerinde ve naaşı da o güne kadar görmediğimiz, bundan sonra da belki hiç göremeyeceğimiz bir insan selinin katıldığı bir törenle uğurlandı ebedî âleme. Ne mutlu ona ve size. Böyle bir babanın evladı olmak, ne kadar güzel bir şey.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Elhamdülillah, dua edin de Rabbim layık kılsın inşallah. Bütün gayretimiz, bütün çabamız odur.

SALİH SEDAT ERSÖZ/Yöneten: İnşallah, biraz zor olacak ama sohbetimize başlayalım, şöyle çocukluk yıllarından, talebeliğinden, ilme nasıl başladığından başlayalım, sonra devam ederiz inşallah, söz sizde hocam.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ:

Bismillahirrahmanirrahim, elhamdülillah, vesselatü vesselamü ala rasulillah, gerek programı tertip eden ve burada da emeği geçen

kardeşlerime gerekse televizyonlarının veya telefonlarının karşısında bizi izleyen kardeşlerime hayırlı günler diliyorum yüce Rabb'imden. Rabb'im sağlık, sıhhat ve afiyet versin cümlesine inşallah. Rabb'im hepimize öyle bir hayat versin ki, diye dua ediyorum ben, öyle bir ömür yaşayalım ki, babacığımın da dediği gibi ağlayarak geldiğimiz dünyadan gülerek gidelim ve Cennet'te Rabb'imizin cemâlinin karşısında, Rasulullah(sav)'ın komşuluğunda o büyüklerimizle ve sevdiklerimizle beraber olalım inşallah.

Efendim, değişik vesilelerle arz ettik bunu izleyen kardeşlerimize ama belki ilk defa dinleyenler olacaktır, Hoca rahmetullahi aleyh kendisinin söylediğine göre 1925'te sonbahar aylarında dünyaya gelmiş. Tabii meseleyi uzun uzun anlatmak mümkün değil, mümkün olduğu kadar ihtisar ile kardeşlerime arz etmeye çalışacağım. O günlerin umumi havasını kardeşlerimiz biliyorlar, bizi izleyenler biliyorlar, bir savaştan çıkmışız. Yani anneannem Allah(cc) rahmet etsin, “Sokaklarda genç erkek kalmamıştı...” derdi. Böyle bir dünya o günler. Ve de fevkalade yokluğun olduğu günlermiş. Babacığım rahmetullahi aleyh, sofrada bize nasihatlerde bulunur, bu Rasulullah(sav)'ın sünnetidir, der. Tavsiyelerde, telkinlerde bulunur yemeğin üzerine, nasihatlerde bulunur ve de o çocukluk, gençlik günlerini hatırlardı. Fevkalade yokluklar görmüşler, çok yokluk görmüşler... Yani o yokluk günlerinde ne yapabildiyse ilkokulu bitirmiş, üç ayrı ilkokulda okumak mecburiyetinde kalmış. Birinden diğerine, bu arada evler değişiyor, imkânsızlıklar, maddî yokluklar, yani işte bir tek şey söyleyeyim bizi izleyen kardeşlerimize, senede birkaç defa belki çarşıdan evimize, elimize ekmeğe gelirdi, diyor babacığım, çarşı ekmeğini pasta gibi ev ekmeğine katık yapardık. O kadar yokluk var. Bir misafir gelse evimize önüne ne koyacağız? Bu yokluğu, bu sıkıntıları, babacığım 1940'lı, 50'li yıllara kadar yaşamış... Bu yokluklar içerisinde okumaya başlar. Bir ortaokula kayıt edilir, bu arada çalışmak için Kapu Camii'nin orada bir kunduracı dükkânına da o günün tabiriyle söyleyeyim, çırak olarak verirler. Yani evin geçimine katkıda bulunsun diye. Fakat, babamın yanına girdiği zat, hakikaten irfan sahibi, mübarek bir insan. İlk Kur'an-ı Kerim hocası da zaten odur. Kendisine Kur'an-ı Kerim öğretir. Onun için geç öğrendim diye hayıflanırdı, ilkokuldan sonra ancak öğrenebildim, diye. İmkânsızlıklar, yokluklar tabii. Orada bir yandan çalışırken Kapu Camii'ne de namazlara gider. O günlerde kimsenin çocuğunu namaza, ilme, irfana filan teşvik

ettiği yok. İnsanların kafasında sadece dünya var. Ezanların bile Türkçe okutulduğu dönemler.

Endazenin Mustafa Efendi'nin orada çalışırken bir gün Kapu Camii'ne yine biraz erken gittim, diyor babacığım, namazımı kılayım diye, daha sonra icazet hocası olacak olan Hacı İsa Ruhî Bolay Hocamız rahmetullahi aleyh, o gün vaazdaymış, onun vaazını çok sever, Hoca Efendiyi çok sever. Ve karar verir, ben de inşallah hoca olacağım diye. Bu olay, ortaokul üçüncü sınıfa yeni başladığında oluyor. Biraz sonra baktım diyor, az önce camide vaaz veren Hacı İsa Ruhî Bolay Hoca, çalıştığım dükkâna geldi. Kendi Kur'ân-ı Kerim hocası Endazenin Mustafa Efendi beni, Endazenin Mustafa Efendi'ye takdim etti, diyor. **"Efendim, Tahir evladımız gayretli, çalışkan, zekâsı da yerinde, siz üstadımız bir himmet etseniz..."** demiş. Hacı İsa Ruhî Bolay Hoca orada bana; **"Tahir, evladım, mademki merakın var, sen gel, ben sana gerçek ilim okutayım"** dedi, diyor.

Birkaç gün sonra dükkân sahibi olan Endazenin Mustafa Hocam, elimden tuttu, bir arkadaşıyla beraber, Şems Camii'nin orada evi vardı, talebelerle orada okuyorlarmış, oraya götürdü beni, Hacı İsa Ruhî Bolay Hoca; **"Yahu Mustafa Hoca, biz biraz ilerledik derslerde siz biraz geç kaldınız, bir dahaki halkaya dâhil edelim..."** demiş. Hocam Mustafa Efendi, Allah(cc) ondan razı olsun, dedi ki diyor; **"Hocam, Tahir zeki bir talebe, umarım ki arayış kısa zamanda kapatır, yani telafi eder, onun için siz alın..."** dedi, diyor. Yanımdaki arkadaş cesaret edemedi, ama ben o gün derslere başladım, diyor. Hakikaten derslere büyük bir ihtiyatla başlar, okulu terk eder. Bütünüyle kendini ilme verir. Dört yıl devam edecek olan o medrese dersleri tahsiline başlamış olur.

Cenab-ı Hakk, Hacı İsa Ruhî Bolay Hocamızdan sonsuz razı olsun. Babam bu arada hafızlığa başlar, fakat bakar ki, derse çok düşkün, hafızlık zaman alıyor, "Evladım Tahir, sen Allah(cc)'ın izniyle bunu sonra yaparsın, şimdilik hafızlığa ara verelim, şu ilmi bir bitirelim. Benim de yaşım ilerledi, korkuyorum..." der Hacı İsa Ruhî Bolay Hoca.

Babam hafızlığı yarım bırakır, nitekim hafızlığını askerlikten sonra tamamlayacaktır.

Dersler dört yıl devam eder, bu arada askerlik gelir. Hacı İsa Ruhî Bolay Hoca tecil ettirir babacığımın askerliğini. Eski tabirle söyleyeyim,

medrese dersleri tamamlanır, o günün dostu imiş, çok yaşlı imiş, o günün icazet hattatı Hacı Feyzi Efendi'ye, babacığım rahmetullahi aleyh, yirmi sayfaya yakın bir icazet nâme yazdırır.

Bunu ilk defa söylüyorum, babam o icazetini ömrü boyu aradı ve çok yandı. Meclis arşivini, Diyanet arşivini, her tarafı aradı. Onu bulmayı o kadar arzu etti ki, **"Yahu şu icazetimi bir görsem, bir yüz sürsem..."** diye. Bazen ağlardı, **"O bana hocamın hatırası..."** diye. Sonra Diyanet'te bulduk, şimdi alacağız inşallah. Meğer bir kenarda, bir dosyada sıkışıp kalmış. Kendisi hayattayken göremedi maalesef.

Tahir Hoca'yı **"Tahir Hoca"** yapan temel, bütün ilimleri tahsil ettiği o talebelik yıllarında atılır Allah(cc)'ın izniyle.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten: İlk vaazına nasıl başlar, ilk görev alışması nasıldır?

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Talebelik bittikten sonra askere gitmiş, askerden izine gelmişim, diyor. Hocamın ziyaretine gittim, elini öptüm, diyor. Hocası; **"Tahir evladım, ne iyi ettin de geldin, bu günlerde benim Kapu Camii'nde vaaz sıram var, ben sıramı sana veriyorum, ölmeden seni Kapu Camii'nin kara kürsüsünde görmek istiyorum..."** diyor.

O zaman da Konya'da yaşlı hocalar var, belki münasip olmayabilir benim kürsüye çıkmam, falan dediyse de "Kimse bir şey diyemez, sıra benim, ben Müftü Efendi'yle görüşeceğim, sen vaaz edeceksin benim yerime..." diyor hocası. Tabi babamın, talebelik yıllarında mahalle mescitlerinde vaazları var; böyle mahalle mescitleri dolar taşar sokaklara kadar, ama Kapu Camii'nde ilk vaazı, o askerden izine geldiği zaman hocasının kendi sırasını vermesiyle gerçekleşir. Sonra 1950'de o günün Diyanet İşleri Başkanı olan muhterem Ahmet Hamdi Akseki Hocamız Konya'yı ziyaret ederler. Babacığımın camideki bir gayri resmî vaazını dinler. Bakar ki ateşli, genç, farklı bir hitabet; Ankara'ya döndüğü zaman der ki; **"Konya'da ben istidatlı bir genç gördüm, ona bir yazı yazın, çağırırım Ankara'ya, usulen bir imtihan edelim, ona bir vaizlik vesikası verelim..."**

Tüm Türkiye'de birkaç yüz vaiz var. Babamın ilk vaizlik vesikasını ben saklıyorum, dört yüz küsurlarda. Tüm Türkiye'de o kadar vaiz var. Allah Ahmet Hamdi Akseki Hocamızdan razı olsun, babama bir resmî vesika

verir ve 1951’de resmî vaizlik başlar. 1999’a kadar o vaazlar devam eder. Bu arada İmam Hatip Okulunda Arapça derslerine girer babacığım. Bir yanda vaizlik var, bir yandan sohbetler devam ediyor.

“Hacı Veyis Zâde rahmetullahi aleyh üstadım, büyük sınıflara girerdi, ben küçük sınıflara girerdim...” derdi babam. Beraber İmam Hatip Okulunda hocalık yapmışlar. Tabi daha önce talebelik yıllarında Hacı Veyis Zâde Efendi’den Ahlâk dersleri ve Hadis okumuş. O zamanın Konya Müftü yardımcısı Bülbül Hoca Efendi’den Feraiz okumuş. Hacı Haydar Hoca Efendi, Kapu Camii’nin İmam-ı Âzâmı derdi rahmetullahi aleyh babacığım. Çünkü Ladikli Hacı Ahmet Efendi amcamız dermiş ki Hacı Haydar Efendi, Cebraîl Aleyhisselamın Resulullah(sav)’a indirdiği Kur’ân’ı okuyor mihrapta, dermiş. Yani Kapu Camii’nin İmam-ı Âzâmı derdi üstat. Bir gün “**Evladım Tahir, bir Fatıha oku bakalım bana**” dedi, diyor. Okudum. “**Güzel ama biraz gavşak...**” dedi, diyor. Üstadın tabiri bu. Bunları babacığım böyle çok tatlı bir latife olarak anlatır, nasihat olsun diye söylerdi. “**Sen gel, ben sana bir Kur’ân taliminde bulunayım...**” derdi, diyor. Bu arada talebelik yıllarında, Allah ondan razı olsun İmam Hacı Haydar Efendi Hazretleri, Tasih-i Huruf ile meşguldü. Ayrıca Çivilli Hakkı Efendi de hafızlık hocasıdır babacığımın, onları hep rahmetle yâd etmemiz lazım. Ama Tashih-i Huruf hocası, Kapu Camii’nin İmam-ı Âzâm’ı olan Hacı Haydar Efendi’dir. Hacı Haydar Efendi ile şöyle bir hâtırası var. Bir gün, namaz için Kapu Camii’nin kuzey kapısına doğru geliyoruz, bana döndü şöyle, “Evladım Tahir, sizin de bizim de neslimiz büyük Hadimî Hazretleri’ne çıkar...” diyor. Yani Ebû Said Muhammed Hazretleri, babacığım bunu biliyor, dedelerimiz Hadim’den gelmişler Konya’ya. Aslen Hadimliyiz. Babamın dedesi dahi Konyada, ama ondan evvelki dedelerimiz Hadimlidir. Ebû Said Muhammed Hazretleri de, Resulullah(sav)’ın torunlarından.

Elhamdülillah, Rabb’im layık kılsın, hem baba tarafından hem anne tarafından Seyyidler sülalesindeniz. Annemin de böyle dedeleri. Elimizde böyle Osmanlı sultanlarının fermanı var. “Es-Seyyid Osman Efendi” diye onu parantez içerisinde yazmışlar. Rabbime hamd ediyorum. Rabbim bu berekete sahip çıkmayı bize ve yavrularımıza nasip etsin inşallah. Türkistan’dan gelen Hacı Hâkî Efendi’den Farsça okumuş. Şimdi kabirleri de birbirine yakın. Hacı Veyis Zâde Hocamızla babacığımın ve Hacı Hâkî Efendi’nin kabirleri birbirlerine çok yakındır. Rabbim inşallah bizleri de

onların zümresinde Maşer gününde haşretsin. Hocaları da böyle, ayrı ayrı onlardan ilim tahsil etmiştir.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten: Peki hocam, 1951’den itibaren dokuz yıl vaizlik yaptıktan sonra 1960 İhtilali gündeme gelir. Bu dönemde hocamızın başına birtakım olaylar gelir, bir de onlardan bahsedelim.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: 1960 İhtilali, babamın çok sıkıntı çektiği yıllardı. Ama şöyle derdi, o sıkıntılı günlere rağmen vazalarımın bir günü bile feda etmedim, bir gün bile kürsüden inmedim. Kapu Camii’nin ordan inerdim, yürürdüm, ‘*Daha bu adamın ipini ne zaman çekeceğiz?...’* derlerdi arkamdan bana duyurarak.

Gençlerimiz o günleri hiç bilmezler. Hayal meyal hatırlıyorum, çocukluk günlerimizde evimizde böyle bulutlu bir hava, mahmun bir hava vardı. Ben sonradan öğreniyorum, o zaman daha dört yaşlarındayım 1960 İhtilalinde, anneme demiş ki babacığım; ‘*Bana bir çanta hazırla, birkaç iç çamaşırım olsun, pijamam olsun, terliğim olsun; bunlar gelirlerse bir çamaşır bile almaya müsaade etmezler bana, muhakkak gelecekler...*’ Ama Sami Sultanımızın da sonradan ifade ettiği, ‘*Cenâb-ı Hakk onu siyanet buyurdu özellikle...*’ demiş. Sami Ramazanoğlu Hazretleri babamın üstadıdır. Sekiz ay hazır bekledi. Ama Rabb’im siyanet etti, elhamdülillah. Hatta kendisi şöyle latife ederdi; ‘*60 ihtilalinde kancayı takamadılar, ama 12 Eylül’de kancayı taktılar siyasî durumu bahane ederek...*’

SALİH SEDAT ERSÖZ: O dönemde Burdur’a sürgün edilişi var.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Evet, o günler babacığım rahmetullahi aleyh için çok sıkıntılı günlerdi. Bugün için Burdur'a selam olsun diyorum oradan bizi izleyen kardeşlerimiz varsa. Burdur'a tayin ettiler. Neden? Burdur küçük bir il Konya'ya nazaran. O zaman hatırlıyorum, 23 bin nüfusu vardı. Böyle küçük bir yer, orada unutulsun bir kenarda, bugünün dünyası için söylüyorum biraz da siyasî yönden farklı bir zihniyet var orada. Yani Burdur'un o günkü şartlarını konuşacak değilim, ama Allah(cc) onlardan sonsuz razı olsun, Babacığım; '**Burdurlular bize Ensar'ın Muhacirine yaptığını yaptılar...**' derdi. Orada çok değerli dostlarımız var, bugün hâlâ dostluğumuz devam ediyor.

Burdur'la Isparta sanki tek il haline geldi. Bir buçuk sene kadar orada kaldık. Ama hakikaten Burdurlular büyük fedakârlıklar gösterdiler, Allah(cc) onlardan razı olsun.

Bir şey söylesem bilmiyorum garip karşılar mı beni izleyen kardeşlerim, çünkü elimde mektup var. O günden sakladığım, böyle hatıraların olduğu, bir hanım kardeşimizin babama arkadan yazdığı bir mektup var. Orada öyle diyor, ne olur izleyicilerimiz yanlış anlamasınlar, bu bir aşk, bu bir sevgi, o kadar sevmişler ki Tahir Hocalarını, "*Biz aramızdaki konuşmalarda, eğer Rasulullah(sav) âhir zaman Peygamberi olmasaydı, peygamberler gelmeye devam etseydi, Tahir Hocamız bugünün peygamberi olurdu, diyorduk...*"

Çok özür diliyorum. Bu kadar çok sevmişler, bu kadar hüsn-ü zan etmişler, bu kadar bağlanmışlar. Babacığım; '**Bir buçuk yılda on beş yılın fütühatı oldu...**' derdi. Sonra 1965'te bir iktidar değişikliği oldu, Diyanetteki bir tanıdığımız vasıta oluyorlar, vesile oluyorlar; "Seni Burdur'a sürgün ettiler, bu Diyanet için bir itibar kaybıdır, biz seni Konya'ya müftü olarak getireceğiz..." diyorlar. Babacığım, '**Ben vaizlik görevinde daha rahatım, müftülük mesuliyetlidir...**' falan dediyse de dinlemediler ve Konya'ya Müftü olarak tayinini yaptılar. Bu arada çok önemli, bu sohbeti hoca kardeşlerimizden dinleyenler vardır elbette. Mahmut Sami Ramazanoğlu Hazretleri ile istişare ediyor; babacığım bütün ciddi meselelerinde onunla istişare ederlerdi, mümkün olduğu kadar onun nasihatlerine uyardı, buyuruyorlar ki; "*Tahir Hoca evladım, vaazları bırakmamak şartıyla, kürsüden inmeme şartıyla...*"

Babacığım, müftülük döneminde de kürsüden inmedi, sürekli vaaz etti.

Babam Konya'ya geldiğinde Müftülük binası, Şerafettin Camii'nin kuzey tarafında küçücük böyle kümbet gibi bir yer var, orasıydı. Şimdilerde orayı hocalarımız medrese hâline getirdiler, eski hâline dönderdiler. Orada, bir gün oturuyorum, diyor, bir delikanlı çıktı geldi, koskoca Konya müftülüğü ki, Diyanet İşleri Başkanlığına eş bir itibarı var o günlerde Konya Müftülüğünün, '*Amca burada bir yatır falan mı var?*' dedi, diyor. Yok evladım, biz oturuyoruz, burası müftülük, dedim diyor. Baktı ki olmayacak, bir başka yere aktardılar müftülüğü. Oradan da Konya'mıza bir müftülük binası kazandırdılar ve hâlâ Meram Müftülüğü olarak hizmet veriyor.

Babam Burdur'da iken ilk defa bir hoca, bir vaaz konferansına, salon konferansına çıkıyor. 1965'te ilk defa Denizli'ye gitti ve ilk salon konferansları, o konferanslardan fotoğraflar var bende siyah-beyaz, Denizlili kardeşlerimiz salonu böyle hınca hınç doldurmuşlardı. Ondandan sonra artık müftülük döneminde konferanstan konferansa koşardı. "**Türkiye'de atımızın nal izinin olmadığı il yok elhamdülillah...**" derdi. Bütün vilayetleri dolaşmışlar. Hizmet edilmiş, İslâm anlatılmış... Vaazlarını hâlâ dinliyorsunuz değerli kardeşlerim.

Şimdi burada, bu noktada şunu söyleyeyim müsaadenizle, bazen yeni tanıyan kardeşlerimiz Konya'ya geliyorlar. Bu arada öğreniyorlar, Kapu Camii'ne geliyorlar, Kapu Camii'nden diyorlar ki, '*Hocamız 2011'de vefat etti...*' Bizi arıyorlar telefon ediyorlar, '*Yahu biz bu vaazlar şimdi konuşuluyor zannediyorduk...*' diyorlar. O kadar canlı, ben de acizane öyle söylüyorum, **babacığım İslâm'ı anlatıyor, katıksız İslâm'ı anlatıyor.** Öyle olunca da İslâm pörsür mü, İslâm eskir mi? İslâm, Allah(cc)'ın inayeti ile kıyamete kadar insanlığın vaz geçilmez dinidir.

Sandıklı'ya kaplıcaya giderdik eskiden. Salihli'de kaplıcadaki dostlar dediler ki; "*Hocam, biz sizi her zaman bulamıyoruz, kaplıcadasınız ama ne olur vaaz edin...*"

Vallahi diyorum bakınız, öğle namazından sonra çıktı kürsüye, ikinci ezanına kadar vaaz devam etti. Bir kişi camiden ayrılmadı. "**İkinci namazımızı geciktirmeyelim, kılalım...**" dedi ve ikinci namazından

sonra da bir yarım saat, 45 dakika daha vaaza devam etti, öyle dağıldık. Kim takat kestirir, yani hani konuşan kendini konuşmaya kaptırdı diyelim, ama dinlemeye kim takat getirir... Ben öyle diyorum, bakıyorum şimdi bizler ondan çok uzaklardayız. O'na Hakk vergisiydi. O konuşma istidadı bir başka şeydir. Bir ömür evlatlık ettim ben ona, Rabb'im layık kılsın inşallah, dualarınızı istirham ediyorum bu konuda, yani muhakemesine hayran olmuşum. Çok güçlü bir mahkemesi vardır. Üniversite mezunu falan değil, biraz evvel dediğin gibi ortaokul üçüncü sınıftan terk etmiş. Öyle lise okumamış, fakülte okumamış, üniversite okumamış, yüksek lisansı, doktorası falan yok, ama Allah(cc) Mustafa Ateş hocamızdan razı olsun, ilk o söylemişti, artık Türkiye ona 'Sultanü'l Vaizin' dedi. Evladı olarak söylemiyorum, insafla söylüyorum, bunu çoktan hak etmişti. Çünkü noksansız, katıksız İslâm'ı anlatıyordu. Yarın mahşer günü de göreceğiz inşallah...

1968'de babacığımı bir konferans için İzmir'e davet ettiler. O zaman Komünizmle Mücadele Derneği vardı. Prof. Saffet Solak Hocamız da konuşacaktı. Babam demiş ki, Ben İzmir dışından geldim, Saffet Bey kardeşimiz buralı, İzmirli olabilir, Alsancak Kapalı Spor Salonu tıklım tıklım dolup taşmış vaziyette, 1968, o günlerde konferanslar, falanlar, filanlar... Yani o kadar galip ki Türkiye İslâmî açıdan, hınca hınç dolu, ben de fotoğrafları var. Meşhurlar da gelmişler; mesela o günün meşhur masonlarından İzmir Belediye Başkanı da var salonda. "Bu nasıl bir adammış, bu kadar rağbet ediyorlar, bir göreyim..." diye gelmiş. Böyle çok hayret eden bir fotoğrafı falan da var. Zaten ondan sonra babacığımın başına bazı işler geldi. O gün geliyor o adam, tabii öldüler Allah(cc)'a havale, ama Mason'du. Baştaki adamın da çok yakın adamıydı, yukarıya ispiyonluyor, "Bu Tahir Hoca'ya dikkat edin, kuvvetli hitabeti var, başınıza iç açar..." diyor. O konferanstan sonra Saffet Solak Hocamızın, Allah(cc) ondan razı olsun, konferansa bir mukaddimesi var. Diyor ki; "Ben inanan bir insanım, ama tesadüfen burada bulunan inanmayan biri olsaydım, sabaha kadar şu manzarayı aklımda izah edemez ve sabahleyin çıldırırdım... Ama ben Anadolu insanının, bu cennet vatanın insanının, bir ilim adamına, bir Hoca Efendi'ye saygısının ne olduğunu biliyorum..."

Allah(cc) ondan razı olsun, böyle bir mukaddimesi var Prof. Saffet Solak Hoca'nın. Teyplerde hâlâ kayıtlıdır.

Bir hâtırayı daha aktarayım; efendim dedim ya, yukarıya söyleniliyor; "Bu adama dikkat edin!..." diye. Artık ben emekli de oldum şimdi Salih Bey'ciğim, isim vermekte hiç bir beis görmüyorum. 1968 yılında, babamın İzmir konuşmasından birkaç hafta sonrasında İsmet İnönü, Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünde; "Konya Müftüsü" diyerek babamdan söz ediyor. Ben o meclis konuşmasını çok arzu ettim bulamadım, ama bir konuşmada 14 defa "Konya Müftüsü" dediğini aktarır o konuşmayı dinleyen kişi. "Konya Müftüsü şöyle, Konya Müftüsü böyle..." Nitekim arzu ederlerse kardeşlerim, internete girip görebilirler.

Necip Fazıl üstadımızın rahmetullahi aleyh, bu konu üzerinde "Neden Konya Müftüsü böyle?" Hani bokstaki konum tabiriyle söylüyorum, bokstaki kum torbası hâline getirilmiştir. Çünkü diyor, sen onlara karşı bir hedefsin. Sen bu yolunda devam et, gibi böyle çok tatlı bir yazısı var. İnternette bulup okuyabilirsiniz. Bunu da ben şuna bağlıyorum acizane, "Hacıveyis Zâde Hocamızı sık sık ziyaret ederiz Aziziye Camii'nde imam; bir gün caminin önünde denk geldik, Hacıveyis Zâde Hoca'mızın elini öptüm, şöyle yüzüme baktı, elim avuçlarında iken 'Babam hasetçilerin büyük olsun!' diyor. "Ben duraklamışım..." diyor. Hocamız dedi ki; "Babam nimeti ve devleti büyük olanın hasetçileri de büyük olur..." diyor.

Bu duanın kabulüne bakınız ki, en baştaki İsmet İnönü Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden Tahir Hoca'ya o günün dünyasında hasetleniyor, kılçık atmaya çalışıyor. Ama elhamdulillah, şunu iftiharla gördük, yani babacığımla bizim 55 yıldan fazla zamanımız geçti, 10 yıl oldu vefat edeli işte, İslâm'ı seven bütün müminler, dostlar, Allah(cc) dostları, babacığımı sevdiler. Bütün İslâm düşmanları da katıksız babacığım rahmetullahi aleyhe düşman oldular, muhalif oldular. Bunu iftiharla söylüyorum.

1970'li yıllarda İçişleri Bakanı olan Faruk Sükan, güya biraz da babamı seviyor görünüyor, bunları söyleyeceğim artık, eline böyle kalın kalın kitapları almış gelmiş, *"Hocam, işte MİT sizin üzerinizde duruyor, şöyle diyorlar böyle diyorlar..."* da, falan... Ben daha o zaman İmam Hatip talebesiyim veya İslâm Enstitüsüne yeni başladım, filan. Babacığım, onun karşısında sakalını sıvazladı, sıvazladı, iyi hatırlıyorum burada Erenköy'de oldu hâdise, ben o gün onlara çay kahve filan vermiştim, **"Faruk Bey'ciğim, bütün bunlar bizim için şereftir..."** dedi. Sami Efendi'nin mürididir, şöyle tarikatçıdır, böyle şunları söylüyor, filan, falan... Güya babama gözdağı veriyor. O zaman da babacığımın rahmetli Necmettin Erbakan'la sıkı irtibatı var, ona karşı muhabbeti var, babacığım güya gözdağı vermeye gelmişler. Babacığım onlara dedi ki; **"Faruk Bey'ciğim, bunlar bizim iftihar vesilemizdir..."**

Onları yolcu ettikten sonra içeriye girdik, babacığım, ben iftihar duydum bunlardan, dedim. Tabii işin bu kadar olduğunu bilmiyordum, o zaman daha çocuğuz, ben bu duyduklarımdan iftihar duydum, çok sevindim, inşallah mahşer günü bizim için iyi olacak dedim. **"Yavrum!..."** dedi, tuttu başımdan iki eliyle, gözlerimden öptü. Böyle günler geçti.

Babacığım rahmetullahi aleyh, o yıllarda bir Umre ve Hac sevdası vardı. Senede üç defa karayolundan gidiyorlardı. Öyle derdi, sadece Türkiye topraklarında değil, Suriye'de, Ürdün'de falan da yani nerede kasis var, nerede kavşak var, nerede viraj var, hepsini ezberledik artık, derdi. Karayolundan bir senede üç defa sefer ediliyordu, bir Ramazan'da, bir Umre'ye bir de Hacc'a gidiliyordu. Sonra Allah(cc) rahmet etsin, babamın tahminiydi bu, Necmettin Erbakan Hoca, Mahmut Sami Ramazanoğlu Hocaefendiden böyle bir ricada bulunmuş, *"Biz, Tahir Hoca'yı Konya'dan milletvekili adayı göstersek..."* demiş. Bu hakikat yarın mahşerde çıkacak. Hatta kendisine 1977'de, bir Umre seferinde seçimlerden evvel, Medine-i Münevvere'de Konya'dan aday olmasını, Mahmut sami Ramazanoğlu Hazretleri tavsiye etmişler, hatta emretmişler.

O günlerde Konyalı kardeşlerim de bilsinler, bu hakikati bilmeyenler de bilsinler, daha önce demişler ki, bu Hoca Efendi kürsülerde çok sert konuşuyor, asıyor, kesiyor, biçiyor, vuruyor, kırıyor... Elinde Şeriat'ın kılıcı, biiznillah, siyasete atılacak da onun için yatırım yapıyor, demişler. Babam da bunu duyunca Kapu Camii'nin kürsüsünden şöyle bir yemin etmiş: **"Semâdaki yıldızlar adedince Allah(cc)'a yemin ederim ki, siyasete atılmayacağım..."** Tabii o günkü şartlarda söylemiş, çünkü böyle bir niyeti yok babamın... Hatta burada şunu ifade edeyim, Necip

Fazıl Üstatla böyle bir hâtırası var. Burdur'da iken, 1965 seçimlerinden evvel. İstanbul'a bir dostumuzla gitmiştik diyor, oteldeyim bir telefon çaldı. Büyük bir oteldeyiz, odamda yalnız kalıyorum diyor, telefon çaldı, baktım Necip Fazıl Üstat; *"Tahir Hoca İstanbul'daymışsınız, yarın mutlaka görüşmemiz lazım..."* diyor. Başüstüne üstat emriniz olur, dedim diyor. *"Yarın öğle namazını Cağaloğlu'nda Ağa Camii'nde kılalım, orada sana söyleyeceklerim var..."* dedi, ben de peki üstat dedim, diyor. Doğrusu merak ediyorum, üstat ne diyecek diye diyor.

Ertesi gün namazı kıldık, camiden çıktık, şöyle kaldırımında yürüyoruz. "Yukardan bana kontenjan verdiler, sen Konya'dan, ben falan yerden milletvekili adayı olacağız..." dedi, diyor.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Adalet Partisi'ndendi değil mi?

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Tabi, Adalet Partisi'nin 1965'teki seçimler öncesinde. Zaten biz o seçimlerden sonra Konya'ya döndük. O dönemde müminler fevkalade geçmişteki zulme bir tepki ortaya koymuşlardı, malum, Demokrat Parti'nin bir devamı olarak kurulmuştu. "Üstat, benim üstadıma sormam lazım..." dedim, diyor. Bir döndü bana, *"Üstadın kimmiş?"* dedi, diyor. *"Mahmut Sami Ramazanoğlu..."* dedim, diyor. *"Peki öyleyse..."* dedi, diyor ve o zaman kalıyor.

Necip Fazıl Üstat, kontenjan aldım, diyor. Milletvekilliği falan artık elde imkân, fakat o zaman babacığım böyle bir şey arzu etmemiş. Ama

Erbakan Hocamızın, rahmetullahi aleyh, arzusu ve asıl Mahmut Sami Ramazanoğlu üstadın işaretleri ile 1977 seçimlerinde babam Millî Selamet Partisi'nden siyasete girdi.

SALİH SEDAT ERSÖZ:

Hocam, Mahmut Sami Ramazanoğlu'nun işareti olduğu şuradan da belli, aynı dönemde Ömer Kirazoğlu Hoca da milletvekili adayydı.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Ben sözü uzatmamak için söylememiştim, Mehmet Hulusi Baybal Ağabeyimiz Konya'dan, Ömer Kirazoğlu Ağabeyimiz Kayseri'den, Ömer Öztürk Ağabeyimiz de İstanbul'dan aday olmuşlardı. Yani bu dört kişiye işaret olmuştu.

Babacığım bana; *"Abdurrahman evladım, siyasete intisap etmek benim için mânen intihar gibi bir şeydir, ama üstadıma karşı boynum kıldan incedir..."* demişti.

Babacığımın siyasî hayatı başlamış oldu. Konferanslar, mitingler, meslis konuşmaları ki, onları alıp çıkarmak mümkün. Diyanet İşleri bütçe konuşmalarında babacığım konuşurdu, onları bir alıp okusunlar, o günlerde mecliste neler söylemiş babacığım. Benim bir şey söylememe gerek yok, isteyen şimdi gidip arşivlere girebiliyor. Ama ondan sonra gelin bakın görün ki, kader, öyle de bir çile varmış: 12 Eylül 1980...

Ben o zaman Mekke-i Mükerrreme'de talebeyim. Çok enteresan, geliyorlar 12 Eylül'den 1 hafta sonra babacığımı rahmetullahi aleyh, alıp götürüyorlar ve 11 ay cezaevinde, diğer kader arkadaşlarıyla beraber, tutuklu kaldılar. Ama o öyle bir çileymiş, Mahmut Sami Ramazanoğlu üstat hazretlerinden sık sık bahsediyorum, çünkü o babacığımın mürşididir. Yani ondan bahsederken, *"Hayatımda gördüğüm en mümtaz insan ve hayatımda gördüğüm nefsinin tezkiye ettiğine inandığım tek insandır..."* derdi.

Babam, o günün uleması, o günün büyük insanları, Ömer Nasuhi Bilmen hocalarımızdan tutunuz, ilim adamları, birçok kişiler, evliyaullah, dostlar, Konya'mızdaki hocalar, Hacı İsa Ruhi Bolay Hocamız, Hacı Veyis Zâde Hocamız, bütün bunların içerisinde Mahmut Sami Ramazanoğlu üstat hazretlerine ayrı bir değer verirler ve derlerdi; *"Hayatımda gördüğüm en büyük insan..."*

O, buyurmuşlar ki; *"Onların orada çile çekmeleri neticesinde Cenâb-ı Hakk(cc) Hazretleri, Ümmeti Muhammed'in üzerinden birçok belayı ve musibeti kaldırdı..."*

Yani orada onlar, cezaevinde, ümmet adına çile çekiyorlar. Beş yıl mahkemeleri devam etti ve idamla yargılandı. Babamın dosyası, berat kararı hâlâ elimde, benim eve getirdiğim, arkadaşlarımdan yalvararak aldığım, Osmanlı döneminde basılmış Osmanlıca basılmış bir Türkiye haritası, suç

delili evde bu, o haritayı da maalesef elde edemedi, bir de Burdur'da bir siyasî miting konuşmasında üç defa 'Hakk' demiş. Bütün suçu buymuş. İdamla yargılandılar, biliyor musunuz? Ben, Mekke'de o zaman talebeyim, ne çektiğimi bir Allah(cc) bilir, bir ben bilirim... Ondan sonra 1985'te berat etti. Ama 11 ay ceza evinde kaldılar arkadaşlarıyla beraber... Davanın çilesini çektiler.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Allah(cc), ecirlerini zayi etmesin Hocam.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Amin inşallah, onlar yarın mahşer gününde belgeler olarak çıkacak inşallah-u Rahman...

Hakk'a hakikate hizmet edenleri babacığım ömrü boyunca destekledi, onların yanında oldu, onlara taraftar oldu.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Evet Hocam, tasavvuf anlayışı, ilim adamı olarak Tahir Büyükkörükçü üzerinden neler söylersiniz?

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Kısaca onlardan da bahsedelim inşallahu Rahman, yani babamın bütün hayatında olduğu gibi farklı bir tasavvuf anlayışı vardı. Daha talebelik yıllarında askerliğinden evvel tarikata intisab ediyor. O dönem o kadar titiz bir derviştim ki, diyor; yakalı gömlek giymezdim, adı 'Frenk gömleği' o zaman, yakalı gömlek giymezdim, tek taraflı pantolon giymezdim, çift taraflı şalvar giyerdim, diyor. Daha 18, 19, 20 yaşlarında bir delikanlı. 1940'lı tek partili yıllar. İşkence yılları, onlardan bahsetmedim, talebelik yıllarında o kadar çile çekmiş o kadar sıkıntı çekmiş ki, Hocama gizli giderdik, diyor. Hocası bir ara; "Tahir evladım, diğer talebeler tatil etti, sen yalnız gel..." dedi, diyor. Kitabımı gömleğimin içine saklar, hocamın kapısının önüne kadar gelir, o sizin zikrettiğiniz, ezanın Türkçe okunduğu dönemler... Tam seyyat dönemi, tam ihanet dönemi, Kur'an-ı Kerim'in caninin elindeki bıçak veya tabanca gibi suç unsuru kabul edildiği dönem. Ümmetin bugün bunlardan hesap sorması lazım, bunları unutmamak lazım... O günlerde babacığım, bir bilim adamı olarak yetişmiş, ama ne kadar sıkıntı çekmiş. Bir yandan yokluk, evimiz Topraklık'ta, ben Meram'a giderim, diyor ve de çoğu zaman yaya olarak giderim, diyor. Çünkü çok zayıf bir bisikletim vardı, tekerleğin iç lastiği tozdan patlardı ve ben çok sıkıntı çekerdim, diyor. Kur'an-ı Kerim'in gizli gizli okunduğu, "Sen niye cüz okutuyorsun?" diye, Hacı Veyis Zâde Hocamıza Konyalı polislin tokat vurduğu dönemler...

Babacığım rahmetullahi aleyh, o dönemlerde Sami Efendimiz hazretlerine intisap ediyor. O da çok tatlı bir hâtıradır; Mustafa Doğanay amcamız vardı, Sami Efendimiz hazretlerinin Konya vekili, çok değerli bir insandı. Babacığım, "Keşfi açık, kerameti olan, mübarek bir insandı..." derdi. İlk defa ondan ders almışlar, ama öyle bir aşk ki, yani babamın tarikat aşkı öyle bir aşk ki, bak düşünebiliyor musunuz, o günlerde bir başka hoca kardeşiyle karar vermişler, ben bunu daha evvel de anlattım, internette var, 1950'li yıllarda Sami Efendimiz hazretleri Adana'dalar, Konya'dan çıkalım, Adana'ya kadar yayan gidelim, bir ziyaret edelim, dönelim, diyorlar. Düşünebiliyor musunuz böyle bir aşk... Mahalle komşuları beni görürlerdi de, "Uleen, hocanın da şalvarına bak, içine bir adam daha sığar..." derlerdi bana, diyor. Yani öyle pantolon falan giymek takvaya mani... İskarpın giymezdim, yemeni giyerdim, diyor. Böyle yetişmiş. "Bazen dostlarla yatsıdan sonra sabaha kadar otururuz, bir Fatiha okunur, bir salat-ı selâm okunur, susarız... Sabah ezanları okunurken içimizden birisi 'Fatihâ' der, Fatihâ'yı çeker, camilere dağılırız..." derdi. Yani böyle bir tarikat anlayışı... Şimdiki insanlara, gençlere bunu söyleyiniz, "Yaaa sabaha kadar ne yaptılar, hayal mi kurdular?" derler.

Sami Efendimiz hazretlerine aşırı bir teslimiyet, aşırı bir muhabbet... Bir gün Medine'deydik, diyor, arabaya binecek, bak bunlar yaşanmış hadiseler, Ömer Kirazoğlu abimize dedim ki diyor, "Ağabey, bana müsaade edersen ben şuraya arabanın önüne yatmak istiyorum, üstadımız hazretleri bana bassın da arabaya binsin..." "Aman abi, sakın ha!..." dedi, diyor. 1970'li yıllardaki bir Umrelerinde oluyor bu hâdiseler. Yani bu kadar da teslim olmuşlar. Aşırı sevgi, aşırı muhabbet... Kendi hayatı da öyle, sohbetler, zikirler, fikirler, ama hayatımız boyunca ondan hep şunu duyduk: "Tarikatın temelinde Şeriat olacak, İslâm olacak..."

Bugünün dünyasında birisi o hâli yaşayacak olsa, adama meczup derler. Öylesine, öylesine Şeriat konusunda titizdi. Ama ev hayatında da öyleydi. Şeriat'tan hiç taviz vermedi. Hayatımız buydu. Biraz evvel ifade ettiğim gibi, 55 yıl beraber olduk, 10 yıldır ayrıyız Allah(cc) Cennet'te birleştireceğin inşallah, evde mesela bir konuda ikaz edecek, değil mi; ölçü Şeriat'tır, İslâm'dır. "Bir daha görmeyeyim böyle, bir daha duymayayım..." derdi.

Babam disiplinli bir aile reisiydi. Biz onun yanında kolay kolay, bağdaş kurup oturamazdık, sofrada bile. Ama çok tatlı tutardı, nasihatler ederdi; o ayrı bir mesele ama disiplinli bir babaydı. Ve de eğer bir konuda bizi taltif edecekse, gönlümüzü alacaksa, ölçü yine Şeriat'tı. Tarikat da ona göre, tarikat yönü de böyle farklıydı. Tarikattaki mertebesini benim de etrafımızdaki akrabalarımız, dostlarımız, sevenlerimiz de, bakın sevenleri diye de söylüyorum, Allah(cc) onlardan razı olsun, aşırı sevenleri var, asıl büyüklüğünü mahşerde anlayacağız inşallah... Devamlı yanında tesbihi olur, radyosu olur, bir kitabı da olur. Devamlı mütalaa yapardı.

Ladikli Hacı Ahmet Efendi amcamızla da çok ciddi hukukları vardı. Bir soru sorulmuş da bir belgeselde eniştem, Allah(cc) razı olsun, İzmir'deki enişteme bu anlatılmış, o da KonTV'nin hazırladığı belgeselde anlatıyor bunu, isteyenler oradan da dinleyebilirler, Ladikli Ahmet amcamıza sorulmuş, birisi bir kitap yazmak istemiş, Konya Müftüsü Tahir Hoca'ya niye gitmiyorlar, maneviyat ehliyle görüştük, demişler; ilmî yönüyle de böyle Şeriat temelli, maneviyat ehliyle hacı babamız, büyüklerle, dostlarıyla görüşmüş; demişler ki, götürsün, hocaya versin kitabını, evliyaullahın da kendisine itimadı böyle işte. Bütün konferansları ve vaazları ortada inşallah, **'Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz...'** Kitaplara çok değer verirdi. Kütüphaneni çok kıymet verirdi. Çünkü onları çok zor elde etmiş. Ben bugün aynen muhafaza etmeye çalışıyorum, Cenâb-ı Hakk layık kıl-sın inşallah. Biraz önce söylediğim o Adana'ya yayan gidişte, Sami Efendi hazretlerine hediye ettikleri halı, sonradan Ladikli Hacı Ahmet babamıza dönüyor. Adana'ya giderken, yolda Eşmekaya'da bir namaz kıldık, halı serdiler bana hocadır diye, ben de o halıyı zorla satın aldım, parasını almak istemediler, onu da Sami Efendi hazretlerine hediye ettim, diyor. Ama o, yeryüzündeki bazı evliyaullahı dolaşmış gelmiş ve demişler, bunu Tahir Hoca'ya verin. Biz onu muhafaza ediyoruz bir çerçeve içerisinde. Hızır aleyhisselam da bu seccadenin üzerinde namaz kıldı, demiş... Halı hikâyesi, hatırası da böyledir.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Son yıllarıyla ilgili de bilgi verirseniz...

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: 1985'te berat ettiler el-hamdülillah. Beratının ertesi gün Suudi Arabistan'da çok sevdiğimiz Abdül Hâdî amcamız var, rahmetullahi aleyh, babama ikame verdi ve babam Suudi Arabistan'dan oturma izni aldı. Ali Ulvi Kurucu üstadımızla

fevkalade muhabbetleri vardı. Rahmetullahi aleyh, Ali Kemal Ağabeyimiz, Medine'ye Ali Ulvi Kurucu üstadımıza mektup yazmış. **"Abi, bu hocaya nasıl dua edecekse etsin, yoksa çıldırarak, delirecek burada..."** demiş. Ali Kemal Belviranlı'nın tespiti bu.

Ali Kemal Ağabeyimizin bir rüyası var, son olarak onu anlatayım. Sonra işte hemen ikame alındı. Artık yedi ayını 1986'dan, anacığım rahmetullahi aleyha'nın rahatsızlığı sebebiyle 99'da dönüncüye kadar 13 yıl 7 ay orada kalıyorlar 5 ay da yazları buraya geliyorlar, kışları oraya gidiyorlardı. Orayla ilgili tabii çok farklı bir âlem...

SALİH SEDAT ERSÖZ: Şöyle bir sözü var hocam, **"Gidelim gelelim, gidelim gelelim, gidelim gelmeyelim..."**

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: O, en büyük arzusu idi. Hatta şöyle derdi: **"Medine'de bir sabah namazında ikinci secdede, 'süb-hane Rabbîyel âlâ' derken, dua edin, Rabb'im ruhuma alsın..."** Ama Konya'da kaldı. Umarım ki, kabri yine Medine-i Münevver'e Cennetü'l-Bakî'dedir. Çünkü vefatının 3'üncü, 4'üncü günü Ethem Cebeci Hocam, Allah(cc) razı olsun, Ankara ilahiyat Fakültesinde profesördür, bize bir mesajla geldi. **"Tahir hoca'mızın vefat ettiği gece hafız talebelerinden biri bir rüya görmüş. İki kişi birbirleriyle kendi aralarında konuşuyorlarmış; biri diğerine demiş ki, 'Tahir Hoca bugün vefat etti, kabrini şuraya kazalım...' Yanındaki diyor ki, 'Hayır buraya kazmayalım, başka yere kazalım...'"**

Üç falan yer değiştiriyorlar, nihayet Cennet'ül-Bâkî'ye varıyorlar ve Tahir Hoca için bir kabir kazıyorlar..."

Hafız bir talebenin rüyası bu. Biz bunu eserlerinde de gördük. Sadece babacığım Rahmetullahi aleyh değil, oraya layık olanlar, bütün Rasulullah(sav) âşıkları, korkmasınlar Medine'ye intikal ettirilirmiş. Hatta bir eserde kaydını, kendim âcizane şöyle görmüştüm: Medine'de olup da oraya layık olmayanlar her gece siyah develerle Medine kabristanından dünyanın başka yerlerine çıkarılır, değişik yerlerden de ölenler beyaz develerle getirilir Cennetü'l-Bakî'ye defnedilirlermiş. Bütün Rasulullah(sav) âşıkları için böyledir. Babacığım rahmetullahi aleyhin de kabrinin, Allah(cc)'ın inayetiyle, cesedi burada olsa bile ruhunun Cennetü'l-Bakî'de olduğuna inanıyorum. Çünkü öyle bir âşıktı ki; **"Abdurrahman evladım, Mekke'de Harem-i Şerif'e, Medine-i Münevver'e Ravza-i Mutahhara'ya giderken, her gün Türkiye'den yeni geliyormuşçasına heyecanla gidiyorum..."** derdi. Yatsıdan sonra eve gelir, sabah namazına mutlaka gider, ama her gün Türkiye'den yeni geliyormuşçasına heyecan taşıyorum, derdi.

Yıllarca oranın saygısını hiç mi hiç ihmal etmedi. Sami Efendi hazretlerinin çok değerli talebelerinden, evlatlarından bir tanesi olan Ahmet Atasayar amcamız, babacığımın son yıllarına doğru, son geleceği zamana doğru; **"Bir gün Ravza-i Mutahhara'da baktım, Tahir Hoca kardeşimiz bağdaş kurmuş oturuyor Ravza-i Mutahhara'da, eyvah Tahir Hocamız da ihtiyarlamış dedim..."** diyor. Takatı kesilinceye kadar bağdaş kurmak dahi yoktu Ravza-i Mutahhara'da. Saatlerce diz çöküp otururdu. Hele gençliğimde diyor, ilk Haccı 1952'dedir. "Kuşluk vakti saat 11.00'de bir abdest alır girerdim, yatsı namazından sonra çıkardım Harem'den..." derdi.

Ali Ulvi kurucu üstadımızın rüyası şöyle: Bir Ramazan Bayramında Medine-i Münevver'deyiz. Alparslan Ağabeyimiz vardı. Babacığımın nice kerametine dair hatıraları vardı, onun hatıralarını anlatacaktım ama zaman kalmadı. İnşallah ileride anlatırım. Kardeşlerimin dualarını rica ediyorum. Beraber götürdü bizi Ali Ulvi Kurucu üstadımızın evine. Babacığım önden girdi, arkasından ben giriyorum, ben girerken; Abdurrahman Efendi evladım, dedi. Onlar büyüklüklerinden dolayı böyle söylerlerdi. Geçenlerde babanı rüyamda gördüm dedi, bizzat kulaklarıyla kendin dinledim, çok kısa arz ediyorum, biz dedi Ravza-i Mutahhara'da oturu-

yormuşuz, yatsı namazından sonra temizlikçiler geldiler, **'çıkın buraları süpüreceğiz'** dediler. Baktım ileride Tahir Hoca kardeşimiz de oturuyor, **'Tahir Hoca kardeşimiz de oturuyor, ona niye çık demiyorsunuz?'** dedim onlara. Dediler ki; **'O buranın ehliendir...'**

O buranın ehliendir, dediler. Vallahi bakınız, ben bunu bizzat kendim dinledim. Babacığım ağladı ve demişti ki; **"Ağabey, sen dünyada da ahirette de bizim ağabeyimizsin. Ama Allah(cc)'a yemin ederim ki, eğer bu rüyayı kendim görsem, bu kadar hüzn-ü zan etmezdim. Ama madem ki siz böyle rüyada gördünüz, Rabb'im razı olsun..."** demişti.

SALİH SEDAT ERSÖZ: Hocamda öyle bir aşk ve sevda var ki, o aşk ve sevda onu, oranın ehli hâline getiriyor.

Dr. ABDURRAHMAN BÜYÜKKÖRÜKÇÜ: Zıvarıklı Ahmet amcamız vardı, Ladikli Hacı babamızın şeyhi, postası denilir kendisine. Yetişkin bir insan, keramet sahibi, kıyametini gözümle gördüm Zıvarıklı Ahmet amcamızın. Ravza-i Mutahhara'da toplantılar olurdu, o toplantıların birinde İmam-ı Âzâm da vardı diyor, toplantının erlerinden, neferlerinden biri de Tahir hoca kardeşimizdi diyor. Hatta beraberce Boğaz'dan geçen bir Rus gemisine müdahalede bulunmuşlar, filan bir şeyler anlatmışlardı.

Babacığım okunan 300 civarında hatim var. Kısa bir dua edeyim. Bütün kardeşlerime çok çok teşekkür ediyorum. Sizlere teşekkür ediyorum, burada hizmet eden kardeşlerime teşekkür ediyorum. Dua edin de şu virüs belası ortadan kalksın, ben cemaatimle yine buluşayım inşaallah.

Amin.

Euzubillahimineşşeytanirracim, bismillahirrahmanirrahim. El-hamdü lillahi Rabb'il- Âlemin, ves-selatü ves-selamü' alâ Rasulina Muhammedin ve 'alihi ve sahbihi ecme'in. Allahümme Rabbena takabbel minna inneke ente's-semi'ul-'alim. Ve túb 'aleyne ya Mevlânâ inneke ente't-tevvabür-Rahim. Vehdina ve vefikna ilel-hakkı ve ila tarikin müstekîm.

Yarabbi! ism-i âzâmın hürmetine,

Yarabbi! Esmâü'l-Hüsnâ'n bereketine,

Yarabbi! kur'ân-ı âzîmüşanın izzetine ve celâline,

Yarabbi, Rasulümüz(sav)'ün katındaki mekânetine ve de ona olan sevgine iltica ederek, okunmuş olan 300 civarındaki Hatm-i Şerîf'in

bereketiyle huzurunda ellerimizi açtık, Yüce Zâtına yalvarıyor, iltica ediyoruz.

Yarabbi! dualarımızı kabul eyle, dualarımızı kabul buyur, dualarımızı kabul buyur, dualarımızı kabul buyur Yarabbi.

Yarabbi! bizlere, hatimleri okuyan kardeşlerimize, dostlarımıza, bizden dua isteyenlere, bize dua edenlere, bütün Ümmet-i Muhammed'e, iman-ı kâmil nasip eyle de o imanla bizi Cennet'e koy, Kur'ân-ı Âzîmüşânın şefaatiyle Cennet'e girmeyi, hatimlerle Cennet'e girmeyi, Rasulümüz(sav)'e komşu olmayı, cemâlinin karşısında olmayı, bizlere nasip eyle Yarabbi...

Yarabbi! bizleri salih amellere muvaffak eyle, o salih amellerle Cennet'te âlî makamlar lütfeyle, ihsân eyle...

Yarabbi! Bedenlerimize sağlık, sıhhat, afiyet nasip eyle. Ümmet-i Muhammed'in dertlilerine devâ, hastalarına şifa, borçlularına edalar nasip eyle. "Amin" diyen kardeşlerimize, hatm-i şerifler okuyan, hatimler, Yasinler, Mülk Sureleri, Tebarekeler, Vâkıâlar, diğer sureler, İhlaslar, Fetihler, Felak-Nâs, Salat-ı selâmlar, zikirler, teşbihler, tehliller, bütün bunları okuyan kardeşlerimize, onların geçmişlerine, hepsine rahmet ve merhametinle muamele eyle...

Sağ olan kardeşlerimize, bütün Ümmet-i Muhammed'e, sağlık, sıhhat, afiyet nasip eyle. Bedenlerimize afiyet ver. İçinde bulunduğumuz bu hastalığı kaldır Yarabbi!...

Yarabbi! Yavrularımıza hayırlı işler, hayırlı eşler, hayırlı İstikbal, hayırlı gelecek, hayırlı kazançlar, hayırlı istikametler nasip eyle. Gençliğimizin elinden tut, onları nefsin ve şeytanın şerrinden muhafaza eyle ve onları İslâm yolunda, Kur'ân yolunda, Resulullah(sav)'ın izinde daim eyle Yarabbi!...

Yarabbi! Gençliğimize hidayet nasip eyle...

Sen lütfunla, kereminle, gençliğimize sahip çık Yarabbi!

Cümlemize hayırla, nurla, bereketle, saadetle, İslâm'a ve Kur'ân'a hizmetle, Şeriat-i Garra'ya hizmetle geçen hayırlı, uzun ömürler nasip eyle.

Son nefesimizde, arzu edenler şehadet şerefini nasip ve lütfeyle Yarabbi!

Yarabbi! Helâlinden bol rızık ihsan eyle. Ummadığımız yerlerden rızık kapıları aç, hakkımızda hayırlar ihsan eyle, bizleri yüce zatına layık kullar eyle, Habibine layık ümmet eyle. Yarabbi! Elimizden tut, bizi bize bırakma, bizi nefse ve şeytana bırakma.

Yarabbi! Dünyada da ahirette de her verdiğinin hayırlısını, güzelini, bereketli olanını ver. Yarabbi! Razi olduğun yoldan ayırma. Kur'ân'ın yolundan, Resulullah(sav)'ın izinden, kıyamet sabahına kadar neslimizi ve bizleri ayırma Yarabbi!

Yarabbi! Gönüllerimizin hayırlı muradâtını, daha iyisiyle, daha güzeliyle nasip eyle. Ümmet-i Muhammed'e birlik, dirlik, kardeşlik nasip eyle.

Yarabbi! Türkiye'mize güç ver, Cumhurbaşkanımıza güç ver.

Yarabbi! Allah'ım, te'yid et, İslâm'ı muzaffer kıl. Mü'minleri muzaffer eyle. Mü'minlere yardım eyle. Mü'minlerin gönüllerine hayırlı bereketler ihsan eyle Yarabbi!...

Yarabbi! Dünyamızı maddî rahmetinle, gönüllerimizi manevî rahmetinle pür-nûr eyle. Düşmanlarımızı; İslâm'ın, Şeriat'ın, Kur'ân'ın düşmanlarını, dahilî ve haricî bütün düşmanlarımızı, kahr-u perişan eyle. Onları birbirlerine düşür, birbirleriyle parçala Yarabbi!

Yarabbi! Hatm-i şerifleri okuyan kardeşlerinize, diğer sureleri okuyan kardeşlerimize, tesbihatta, zikirde bulunan, salat-u selâmlar getiren, kelime-i tevhidler okuyan kardeşlerimize, bütün varlığımızla teşekkür ediyoruz. Onlardan razı ol Yarabbi! Onlardan razı ol Yarabbi!...

Okunmuş olan bütün hatm-i şeriflerden, diğer surelerden, salat-u selâmlardan, zikirlerden hâsıl olan hüsn-ü sevabı, önce Peygamberimiz, Efendimiz, Cenâb-ı Muhammed Mustafa(sav)'nın pâk ruhlarına hediye eyledik, kabul buyur, vâsıl eyle, haberdâr eyle Rasulümüzü Yarabbi!...

Adem(as)'den beri gelen bütün peygamberlerin, Sahabe-i Kiram Efendilerimizin, analarımızın, Tabiîn'in, Tebe-i Tabiîn'in, ulemanın, âlimlerimizin, şehitlerimizin, son şehitlerimizden itibaren İslâm davasına can veren bütün şehitlerimizin, özellikle babacığının ve anacığının, dedelerimizin, ninele-
rimizin, akrabalarımızın, geçmişlerimizin, hocalarımızın, büyüklerimizin, babalarımızın, sevdiklerimizin, dostlarımızın geçmişleri, bütün Ümmet-i Muhammed'in geçmişleri, hatta Adem(as)'den günümüze kadar gelen bütün ehl-i imanın ruhlarına hediye eyledik, vâsıl eyle Yarabbi!...

VEFATININ 10. YILINDA MERHUM SULTANÜ'L VAİZİN
TAHİR BÜYÜKKÖRÜKÇÜ ANILDI

Hatimleri okuyan, emeği geçen, bizi izleyen kardeşlerimizin bütün geçmişlerinin ruhlarına hediye eyledi, vasıl eyle Yarabbi!...

Yarabbi! Bizleri onlarla Cennet'inde cemalinle cem eyle Yarabbi! Razi olduğun yoldan bizleri ayırma, razı olduğun yolda ayaklarımızı sabit kıl, elimizden tut, bizi bırakma Yarabbi! Nice böyle güzel Kur'ân hatimlerine, programlara bizleri muvaffak eyle Yarabbi!

Yarabbi! Her şeyimizle, bütün varlığımızı sana teslim etmişiz, gönüllerimizin hayırlı muradâtını hasıl eyle, daha hayırlılarını ihsan eyle, dünyada ve ahirette güzellikler, iyilikler lütfeyle, İslâm'ın ve Kur'ân'ın yolundan ayırma, hayırlı ömürler ihsan eyle, akıbet hayrı ihsan eyle, kabrimizi Cennet bahçelerinden bir bahçe eyle ve Cennet'te Rasulullah(sav)'a komşu olmayı nasip ve müyesser eyle Yarabbi!

Ve sallallahu âlâ seyyidina Muhammedin ve âlâ âlihi vesahbihi ecmain. Subhane Rabbike Rabbil izzeti amma yesifun ve selamün alel murselin velhamdülillahu Rabb'il âlemin. Amin.

Allah(cc) cümlelizden razı olsun, çok teşekkür ediyorum. Tekrar dua ediyorum. Allah(cc)'a emanet ediyorum. Duadan unutmayın. Selâmün aleyküm.

TYB Konya Şubesinin 2021 yılı Kültürel Etkinliklerinin üçüncü programında Konya'mızın manevî mimarlarından Sultanü'l Vaizin merhum Tahir Büyükkörükçü Hoca Efendi Vefatının 10. Yılında Anıldı ve Anlatıldı.

Salih Sedat Ersöz'ün yönettiği, Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Karatay ve Meram Belediyeleri iş birliği ile gerçekleştirilen programın konuğu emekli vaiz Tahir Hoca'nın evladı Dr. Abdurrahman Büyükkörükçü idi.

Babasının 1925 yılında, yokluk döneminde Konya'da doğduğunu, ortaokul döneminde kunduracı çırağı olarak Endazenin Mustafa Efendi'nin dükkanında çalışmaya başladığını ve ustasından Kur'ân-ı Kerîm öğrenmeye başladığını söyleyen Abdurrahman Büyükkörükçü; "Çıracılık günleri devam ederken Kapı Camiinde Hacı İsa Ruhi Bolay Hoca Efendinin vaazını dinler ve etkisi altında kalır. Dükkâna gelen İsa Ruhi Bolay Hoca Efendi, 'Evlâdım Tahir, sen her şeyi bırak da bana gel, ben sana hakiki ilim okutayım' deyince bir yandan Arapça derslerine devam eder, diğer yandan hafızlık çalışmalarına başlar. İlmî çalışmaların yanında tasavvufa da ilgi duyarak, hayatı boyu istişarelerine ve irşadlarına çok değer vereceği Mahmud Sami Ramazanoğlu üstadına intisab eder.

Dönemin siyasi iktidarı Arapça ve Kur'ân-ı Kerîm öğrenimine muhaliftir. Babacığım; 'Hocamın evine etrafi iyice kontrol eder, takip olunmadığımdan emin olunca kapıyı çaldım' derdi.

Son Osmanlı icazet hattatlarından Fevzi Efendinin yazdığı icazetnamesini, o günün hocalarından Müfessir Mehmet Vehbi Efendi'nin duası ile hocasının elinden alır.

Hocası Hacı İsa Ruhî Bolay Hoca Efendi'ye devam ettiği talebelik yıllarında, Türkistan'dan Konya'ya gelen Hacı Hâkî Efendi'den Farsça öğrenmiş, Konya'nın Meşhur âlimlerinden ve velilerinden olan Hacı Veyis Zâde Mustafa Kurucu Efendiden de hadîs ve ahlâk okumuştur. Kapı Camii'nin meşhur imamı Hacı Haydar Efendi'den tashih-i hurûf ve tecvid dersleri alır."dedi.

1946'da İzmir Foça'da askerliğini yaparken Ramazan ayında Konya'ya izne geldiğinde Hocası İsa Efendi'nin ısrarıyla Kapu Camiinde vaaz verdiğini, 1949'da askerden döndüğünü

ve vaazlara devam ettiğini söyleyen Büyükkörükçü; “O günün Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki Hoca Efendi tevâfuken bir camide vaazını dinler ve Ankara’ya döndüğünde ‘Konya’da istidatlı bir genç vaiz var. Onu Ankara’ya çağırırım, usulen bir imtihan edelim, kendine bir vesika verelim de hizmet etsin.’ der. 1950 yılında imtihana girer ve aynı yıl resmen göreve başlar. Yarım bıraktığı hıfzını da tamamlamaya başlar.

O günlerde Adana’da ikamet eden üstadını ziyaret için Konya’dan Adana’ya kadar yayan gidecek kadar da aşk sahibidir. Bu arada yeni açılan Konya İmam-Hatip Okulu’nda iki yıl kadar hocalık yapar.

1960 ihtilalinde sıkıntılı günler yaşar, İhtilâlle ellerine geçen fırsatı değerlendirmek isteyenler ‘Daha bu adamın ipini ne zaman çekeceğiz?’ diye ardından konuşmaya başlarlar. Buna rağmen vaazlarına hiç ara vermeden devam eden babacığını 1964 yılında Burdur’a tayin ederler. Ancak Burdurlular hocalarına Ensârın Muhacirine sahip çıktıkları gibi sahip çıkmışlardır.

Tahir Hoca Efendi, Üstâd Necip Fazıl’la tanışır ve Üstâd kendisine 1965 seçimlerinde milletvekilliği teklif eder, fakat kabul etmez. Konya’ya müftü olarak döner.

1968 yılında İzmir’de verdiği bir konferans, siyasilerin çok dikkatini çeker ve adı Büyük Millet Meclisine taşınır. İsmet İnönü, yaptığı bir konuşmada on dört defa “Konya Müftüsü” diyerek meclis kürsüsünde hedef gösterir.

1973 yılında emekli olur. Hac veya Umre için ya da konferanslar ve vaazlar için yollara düşer. Almanya, Avusturya, İsviçre ve Hollanda’ya da gider.

1977 yılında, üstadı Mahmud Sami Ramazanoğlu’nun işaretleri ve icazetleri ile MSP’den milletvekili olur. Bu görevi de konuşmalar ve konferanslar için bir fırsat olarak değerlendirilir. Milletvekilliği İslâm’ı tebliğ için vesile kılar. Ancak 12 Eylül darbesi birçok siyasi gibi onu da mahkûm eder. On bir aylık tutukluluk dönemi ve beş sene devam mahkemeler, Tahir Hoca Efendi’yi hem Haremeyn seferlerinden hem de konuşmalardan alıkoyar. Bu dönemde sadece ev sohbetleriyle yetinir.”dedi.

Babasının, 1985 yılında berat edip 28 Şubat kararlarına kadar Kapu Camii vaazlarına devam ettiğini ifade eden Abdurrahman Büyükkörükçü, Tahir Hoca Efendi’nin genel vasıfları ile ilgili de şunları söyledi:

“Ev halkına ve yakın çevresine karşı muamelesinde ölçü hep İslâm olmuştur. Takdirleri ve tebrikleri, tenkitleri ve sitemleri hep İslâm’a göre olmuştur. Kendisi ile istişarede bulunanlara daima şer’î ölçüler içinde telkinlerde bulunurlardı. O, disiplinli bir aile reisi, saygı duyulan bir aile büyüğü idi. İbadetleri çok itinalı, cemaate devama çok önem verirdi. Allah dostlarına aşırı sevgisi vardı. ‘Ne kadar bahtıyarız desek az; zira sevdiklerimiz hep Allah dostları, sevenlerimiz hep Allah dostları’ derdi. Vaazlarında ve konferanslarında çok cesur konuşurdu. O ömrü boyu İslâm’a hizmet aşkı ile yandı. Ömrü boyu ilme ve insanlara hizmet etti.”

Program, Emekli Vaiz Dr. Abdurrahman Büyükkörükçü’nün hatim duasıyla son buldu.

Prof. Dr. ERSİN NAZİF GÜRDOĞAN

M. ALİ KÖSEOĞLU / Yöneten:

Kıymetli dostlar, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemizin 2021 Yılı Kültürel Etkinlikler Takvimine bağlı olarak gerçekleştirdiği programlardan birisinde daha sizlerle birlikteyiz.

Programımıza çok değerli bir hocamız, ağabeyimiz misafir olacaklar. Doğrusu onun enerjisi de bize ilham oluyor. Kendisine sağlık, sıhhat, afiyetler diliyoruz.

Hocam hoş geldiniz programa, Türkiye Yazarlar Birliği Konya şubesi olarak 20 yıldan uzun süredir Kültürel Etkinlik Takvimi hazırlıyor ve yılbaşında bunu kamuoyu ile paylaşıyoruz. Bu takvime bağlı olarak bugüne kadar gerek Türkiye Yazarlar Birliği ‘mizin bahçesinde, gerek il Halk Kütüphanesi salonunda, Türkiye Yazarlar Birliği ‘mizin salonunda gerçekleştirdiğimiz programları işte bu korona virüs ortamında geçtiğimiz yıldan itibaren dijital ortama taşındık. Çevrimiçi yayınlarla Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin bu 20 yılı aşkın süredir devam ettiği sohbet kültürünü de devam ettirmeye çalışıyoruz. Doğrusu bizim

esas üzerinde durduğumuz konu, insanların bir araya gelip bu sohbet kültürünün, yarenliğin, kardeşliğin devam et etmesini sağlamak, bu geleneği oluşturmak idi. Ama dijital ortam da bize gösterdi ki, şehirdeki izleyici ve katılımcının yanı sıra şehirleri aşan, artık dünyanın pek çok yerine bu dijital imkânlarla sesimizi, sözümüzü ve yine kardeşliğimizi ulaştırabileceğimiz imkânların var olduğunu gördük. Bir yıllık tecrübe bize gösterdi ki, bu programlara bu şekilde de devam edilebilir. Tabii arzu ediyoruz ki, korona virüs ortamı kalksın, yeniden sevdiklerimizle, dostlarımızla, arkadaşlarımızla, kültür sanat camiası ile yüz yüze olabilelim. Fakat yüz yüze olduğunuz esnada da öyle zannediyorum bu dijitalin hayatımıza kazandırdığı bazı gelişmeler de o takdirde de istifade edebileceğiz. Sohbetlerimizi belki daha geniş coğrafyalara bu manada ulaştırabileceğiz. Bunun tecrübesini de yaşamış olduk bu süreç içerisinde.

Ben, bizleri dinlemeye, izlemeye başlayan çok değerli kültür sanat dostları, yazar, sanatçı arkadaşlarımıza, dostlarımıza ve sizlere Türkiye Yazarlar Birliği Konya şube başkanımız Ahmet Köseoğlu Bey'in selamı iletmek istiyorum. O da tüm programları olduğu gibi, bu programımızın da hem hazırlayıcıları arasında hem de izleyicileri arasındadır. Onun bu manadaki enerjisi ile bu işler devam ediyor.

Değerli hocamın özgeçmişini kısaca okumak istiyorum.

Ersin Nazif Gürdoğan, İktisat profesörü, fikir adamı, yazar. 1945, Mihaliççık / Eskişehir doğumlu. Düşünce alanındaki yayınlarında Ersin imzasını kullandı. Ortaokulu Mihaliççık'ta, liseyi Eskişehir'de tamamladı. İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Makine Bölümü (1967) mezunu. 1968 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme İktisadının İşletmecilik programına katıldı. 1968-72 yılları

arasında Devlet Planlama Teşkilatı'nda proje değerlendirme uzmanı olarak çalıştı. Bu dönemde bir yıl İngiltere'de incelemelerde bulundu. 1972-75 yılları arasında Erzurum Üniversitesi İşletme Fakültesi Üretim Yönetimi Bölümü'nde çalıştıktan sonra, 1975'te Ankara Üniversitesi Sosyal

Bilimler Fakültesi'ne geçti. Burada işletme ekonomisi alanında doktora yaptı; 1987'de doçent, 1994'te profesör oldu. 1981 yılında Cidde'de Kral Abdülaziz Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü'nde dersler verdi. Daha sonra İstanbul'da Faysal Finans Kurumu'nda görev aldı.

Hâlen Üsküdar Üniversitesi ve Maltepe Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapmaktadır.

Gürdoğan, "Yedi Güzel Adam" olarak bilinen ve bir dönem Türk Edebiyatına yön veren şair ve edebiyatçıların yayınladığı *Mavera* dergisinin de kurucularındandır.

Yazıları daha çok *Mavera* ve *İslâm* dergilerinde yer aldı. Ayrıca *Yeni Şafak* gazetesinde fıkra yazıları yayımlandı. 1985'te *Teknolojinin Ötesi* adlı eseriyle fikir dalında Türkiye Yazarlar Birliği Armağanını, 1994'te *Zamanı Aşan Şehirler* ile de Türkiye Yazarlar Birliği Gezi Ödülünü aldı. Gürdoğan, çeşitli bilimsel toplantılarda iktisat konusunda bildiri sundu.

ESERLERİ:

DENEME-İNCELEME: *Teknolojinin Ötesi* (1985), *Kültür ve Sanayileşme* (1987), *Kirlenmenin Boyutları* (1989), *Görünmeyen Üniversite* (1993), *Günler Akarken* (1996), *Yeni Roma* (2003), *İşletmelerde Yatırım Yöntemi* (2004).

GEZİ: *Hicaz'dan Endülü's'e* (1989), *Zamanı Aşan Şehirler* (1994), *Günler Akarken* (1996), *New York'tan Los Angeles'a* (2003).

ÇEVİRİ: *Eniyileme+Nesnellik=Gerçekten Kaçma* (Russel L. Ackoff'dan, 1981).

Ayrıca üretim planlaması ve finans konularında eserleri vardır.

Mehmet Âkif İnan Vakfı'nın ilk defa verdiği 2020 Yılı Kültür Sanat ve Edebiyat Ödülü de Nazif Gürdoğan'a verilmiştir. Kültür ve ekonomiyi altın oranda harmanlayan, hem Yunus hem Sinan olmasını bilen, bir elinde Mesnevî, bir elinde Mukaddime ile yürüyen gençlerin hocası Prof. Dr. Nazif Gürdoğan pek çok bilimsel ve kültürel toplantı ve panellere öncülük etmiştir, etmeye de devam etmektedir.

Değerli hocam, tabii sizi anlatmak, eserlerinizi takdim etmek doğrusu programlara sığacak gibi değil. Bizleri izlemeye başlayan dostlarımız, arkadaşlarımız da bir an önce sözü size teslim etmemi bekliyorlar. **“Dijital Dünyada Yeni Arayışlar”**1 konuşacağız. Tabii dijital dünya artık biz de bu biraz önce arz ettiğim gibi sohbetimizi dijital biri ortamda, çevrimiçi olarak gerçekleştiriyoruz. Sizinle programdan önce ve daha önce yaptığımız sohbetlerde de bu manada bazı ifadelerde bulundum. Sizler de bu manada bana yönetici, ufuk açıcı işaretlerde bulundunuz. Tabii sizin **“Teknolojinin Ötesi”** isimli kitabınız benim elimin altında duran kitaplardan bir tanesidir. Mesleğim de gazetecilik olduğu için hem teknolojinin getirdiği bu imkânları takip etmeye hem de teknolojinin getirdiği tehlikeleri de bertaraf etmeye yönelik neler yapabilirizi, ben de âcizane, düşünmeye çalışıyorum. Bu manada kâğıdın bulunması tabii iki bin yıllık bir süreçtir. Bunun yanında Osmanlı'nın da bu manada dağılmasına doğru baktığımızda, sanayi hamlelerinin de büyük önemi olduğunu görüyoruz. Arzu ederseniz böyle bir dijital dünyaya gelmeden önce teknolojinin hayatımıza girmeye başlamasıyla ve işte Osmanlı'nın dağılması ile noktalanın süreci de bir özetleyerek dijital dünyadaki yeni arayışlara öyle geçelim istiyorum. Buyurun hocam.

Prof. Dr. ERSİN NAZİF GÜRDOĞAN:

Eyvallah, teşekkür ederim M. Ali Bey, güzel anlattınız, kitaplardan da söz ettiniz, söyleyeceklerimizin de bir özetini yaptınız. Gerçekten çok hızlı değişen bir dünyada yaşıyoruz. Bu günler, çok büyük değişimlerin yaşandığı günler. Çevremizdeki sorunları yaşıyoruz, iç savaşlar yaşıyoruz, ama büyük değişimler de yaşıyoruz. Bu değişimlere nasıl ayak uyduracağız, dünyadaki değişimlerin arkasında değil de nasıl önünde gideceğiz, sizin de vurguladığınız gibi, teknoloji gerçekten her dönemde önemli olmuş, teknolojiden nasıl yararlanacağız, teknoloji her zaman iki ucu keskin bir kılıç gibi olmuştur. Kullanana göre, yararlanana göre iyilikleri büyüttüğü

gibi kötülükleri de büyüten bir yanı vardır. O yüzden teknolojinin denetlenmesi, denetim altına alınması, burnuna halka takılması, her dönemde önemli olmuştur, bugün de çok daha büyük önem kazanmıştır.

Teknolojiyi nasıl denetleyeceğiz, teknolojiyi nasıl insanlığın hizmetine sunacağız, nasıl biz teknolojinin peşinden değil de teknoloji bizim peşimizden gelir, bunun yollarını, yöntemlerini nasıl bulacağız? Bunlar bütün dünyada tartışılan konulardır. Bir tarafta Hiroşima'yı Nagazaki'yi yerle bir etmiş atom bombası var, diğer tarafta da antibiyotikler var, diğer teknolojik gelişmeler var, insanların hayatını kolaylaştıran bu dijital dünya dediğimiz, bilgisayarlara dayalı iletişimdeki ve ulaşımdaki bu gelişmelere dayalı bir dünya var. Bu dijital dünya geldiğimiz dünyadan çok farklı, geçmişte böylesine çok rahatlıklar yoktu. Şimdi artık hepimiz bu teknoloji ile tayyimekân eden insanlar haline geldik. Hepimiz aynı anda İstanbul'da olabiliyoruz, Konya'da olabiliyoruz, Bursa'da olabiliyoruz, Bakü'de olabiliyoruz, Paris'te olabiliyoruz, Londra'da olabiliyoruz. Büyük kolaylıklar getiriyor. Büyük kolaylıklar getirdiği gibi büyük sorunlar da getiriyor, büyük imkânlar da getiriyor. Bunları iyi değerlendirmek zorundayız. Bunlardan da sorumluyuz. Yarın Hakk'ın divanında bize sorarlar; *'yahu bu kadar büyük imkânlar vardı da siz bu imkânları neden değerlendirmediniz? Niye M. Ali Bey, ya da Konya'daki dostlarımız, Konya, Türkiye'nin medeniyet merkezlerinden biridir, Konya'nın değerlerini neden bütün dünyaya taşımadınız?...'* diye sorular sorulabilir. O sorulara hazırlıklı olmamız lazım. Konya'nın değerlerini, Anadolu'nun değerlerini, İslâm dünyasının değerlerini bütün dünyaya taşımamız lazım. Bundan da hepimiz sorumluyuz. Şöyle dijital dünyaya baktığımız zaman gerçekten son yıllarda çok tartışılıyor, virüs birçok şeyi de gündeme getirdi. Uzak-tan eğitimi zorunlu hâle getirdi, evlerde çalışmayı zorunlu hâle getirdi, işte Konya'da hepimizin sahillerde yazlıklarımız var gidemez olduk, arabalarımız var binemez olduk, yatlarımız var uçaklarımız var kullanamaz olduk. İşte çok katlı oteller anlamını yitirdi, tatil köyleri önemini yitirdi, büyük havaalanları önemini yitirdi, o beş-on bin kişilik turistik gemiler önemlerini yitirdiler. Böylesine de farklı bir dönüşüm var.

Yunus'un bir şiirinde var.

*“Bir sinek bir kartalı salladı urdu yere
Yalan değil gerçektir ben de gördüm tozunu...”* der.

Gerçekten de bir virüs, bütün insanlığı aldı yere vurdu. Amerikalıları da, Avrupalıları da, Çinlileri de, Rusları da, Türkleri de, herkesi evlerine kapadı. Herkes büyük bir şekilde ne oluyor, ne bitiyor, diye bir seneden beri düşünüyor. “**Nasıl tedbirler alabiliriz, nasıl bunun üstesinden gelebiliriz?**” diye bütün dünyada konuşuluyor. O yüzden biz teknolojiyi enine boyuna araştırmak, incelemek zorundayız; ama yenilik de yapmak zorundayız.

Mevlânâ der ya; “*Eski satanların zamanı geçti, biz yeniler satıyoruz...*” diye.

Yeni satmak zorundayız, çünkü dünün yöntemleriyle bugünün sorunlarını çözemeyiz. Tarım toplumlarının yöntemleri ile sanayi toplumlarının sorunları çözülmez. Sanayi toplumlarının yöntemleri ile bilgi toplumlarının sorunları çözülmez. Şimdi de dijital dünyada, dijital teknolojiden yararlanmadan, dijital öncesi yöntemlerle bu dünyanın sorunlarını çözmek mümkün değildir. O yüzden, yeni şeyler söylemek zorundayız, yenilikler yapmak zorundayız. Her gün Yunus’un dediği gibi; “**Yeni olmak, yenisinden doğmak**” zorundayız.

M. ALİ KÖSEOĞLU:

“*Dün, dünde kaldı cancağızım,
Bugün yeni şeyler söylemek zorundayız...*” diyor Mevlâna yine.

Prof. Dr. ERSİN NAZİF GÜRDOĞAN:

“*Her gün bir yerden göçmek ne iyi,
Her gün bir yere konmak ne güzel.
Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş,
Düneye ait ne kadar söz varsa
Dünle beraber gitti cancağızım,
Bugün yeni şeyler söylemek lazım.*”

Gerçekten Mevlâna’nın gücü de buradan geliyor. Mevlâna, 750 sene önce söylemiş, ama bugün söylenmiş gibi yeni. Bugün söylenmiş gibi önemli, bugün söylenmiş gibi bugünün sorunlarına ışık tutuyor.

M. ALİ KÖSEOĞLU:

Siz Mevlâna demişken, esasında belki de en sonunda söyleyeceğimizi ben en öne çekmek istiyorum. Bir taraftan teknolojiyi ve dijital gelişmeleri konuşurken, bir taraftan da Mevlânalarla, Yunuslarla ilerlemeye çalışıyoruz. Hatta siz yine telefonla yaptığımız bir sohbette, “*Bir elimde Mesnevî, bir elimde Mukaddime olan insanlar, gençler...*” diye ifade ettiniz. İşte dün İstiklâl Marşı’mızın 100. Yıldönümü idi. Biz bunların yanına “*Bir elinde Mesnevî, bir elinde Mukaddime*”nin yanına “*Safahat*”ı da eklemeliyiz. Çünkü Mehmet Âkif, “*Âsım’ın nesli*” olarak belirtiyor gençlerimizi ifade ederken. Biz kendi öz kaynaklarımızla sanırım, bu yenisünyaya, dijital dünyaya, öncelikli olarak kendimizin hazırlanmamız gerekiyor. Ya da kendi geçmişimizden bu dünyaya doğru akıp giderken taşımamız gereken donanımlarla da donanmamız gerekiyor. Yoksa bu dijital dünya, şu an için bizim kendimizin yön verebildiği bir dünya gibi görünmüyor bana değerli hocam. Siz, neler söylersiniz bununla ilgili, buna hazır olmakla, hazırlanmakla ilgili? Ve “**Bir elimde Mesnevî, bir elimde Mukaddime**” ifadenizi de bu manada açıklarsanız memnun olurum.

Prof. Dr. ERSİN NAZİF GÜRDOĞAN:

Evet, gerçekten geçen yüzyıla baktığımız zaman, geçen yüzyıla damgasını vuranlar, bir elinde Adam Smith’in ‘*Milletlerin Zenginliği*’ bir elinde de Karl Marks’ın ‘*Kapital*’i olan insanlar damgasını vurdular. Bir tarafta kapitalist dünya ortaya çıktı, bir tarafta da komünist dünya ortaya çıktı. 1980’li yılların sonunda, 1990’lı yılların başında berlin duvarının yıkılmasıyla o Karl Marks’ın ‘*Kapital*’ini elinde taşıyanlar büyük bir başarısızlığa uğradılar. Aynı şekilde Adam Smith’in de ‘*Milletlerin Zenginliği*’ kitabını elinde taşıyanlar, büyük zulümlere, savaflara yol açarak dünyayı yaşanılmaz hâle getirdiler. Bunun için yeni dünyayı, 21. Yüzyılı sadece Batı dünyası için değil, bütün dünya için; Asyalılar için, Avrupalılar için, Amerikalılar için yaşanır kılacak olanlar artık ellerinde ‘*Kapital*’ ve ‘*Milletlerin Zenginliği*’ni taşıyanlar değil, bir elinde ‘*Mesnevî*’ bir elinde ‘*Mukaddime*’ taşıyan insanlar olacaktır.

‘*Mesnevî*’ iç dünyayı inşa etmenin yol haritasını veriyor. İç dünyamızı nasıl zenginleştiririz? İç dünyamızı zenginleştirmeden, gönül dünyamızda uzun ve büyük yolculuklara çıkmadan, dış dünyayı güzelleştirmemiz mümkün değildir. *Mesnevî*’de Mevlâna bunu anlatıyor. İbni Haldun ise

Mukaddime'de dış dünyayı nasıl güzelleştiririz, dış dünyayı nasıl herkes için daha kolay yaşanır hâle getiririz, onun yol haritasını veriyor.

Bugünün insanı hem Mevlâna hem de İbni Haldun gibi olmak zorundadır. Artık ya Mevlâna ya İbni Haldun diyenlerin dünyası değil, hem Mevlâna hem de İbni Haldun diyenlerin dünyasıdır. Yeni paradigma budur. Artık o sağ-sol çatışmaları bitti, doğu-batı çatışmaları bitti. Dünyada artık yoksulların-zenginlerin çatışması da bitti. Dünyadaki sorunlar sağ-sol çatışmalarından gelmiyor. Yeni sorunlar, yoksulların-zenginlerin çatışması değil; yeni sorunlar, bu iki dünyayı kavrayıp altın oranda harmanlamasını bilmeyenlerden kaynaklanıyor. Bizim medeniyetimiz, İslâm medeniyeti, iki dünya medeniyetidir. Ya dünya, ya medeniyet diyen bir dünya değil, hem dünya hem ahiret diyen bir medeniyet. İki dünyayı altın oranda harmanlayan bir medeniyet... O yüzden yeni paradigma, o eskinin *"ya... ya..."* paradigması değil; yeni paradigma, *"hem... hem..."* paradigması olmak zorundadır. Ya siyah ya beyaz diyenlerin dünyası değil, hem beyaz hem siyah diyenlerin dünyasıdır. Her beyazda bir siyah, her siyahta bir beyaz vardır. Mevlâna bunu çok güzel anlatır. Yenidünya siyah ve beyaz uçlarında dolaşanların dünyası değil, siyah ile beyazı en güzel oranlarda, altın oranlarda harmanlayanların dünyasıdır. Yine Mevlâna'dan yola çıkarsak bunu Mevlâna çok güzel anlatıyor.

"İnsan, uykudaki bir göz gibi olmalıdır. Hem gören hem görmeyen..."

Uykudaki bir göz hem görür hem görmez.

"İnsan, at üzerinde giden bir süvari gibi olmalı. Hem duran hem yürüyün..."

At üzerindeki süvari, hem durur hem yürür.

"İnsan, kitaptaki söz gibi olmalı. Hem susan hem konuşan..."

Kitaptaki söz, okuyana konuşur, okumayana susar.

"İnsan, meyvedeki tat gibi olmalı. Hem görünen hem görünmeyen..."

Gerçekten yeni dünyanın mimarları, yeni dünyanın sultanları, iki dünyayı altın oranda harmanlayanlar olacaktır. Kim yapacak bunu, dediğimiz zaman; Yunus gibi yalın yaşamasını bilen, bir lokma bir hırka ile iktifa etmesini bilen, ama Sinan gibi de bin lokma, bin hırka üreten; bin Süleymaniye, bin Selimiye inşa eden insanlar olacaktır. Yeni mimarlar bunlardır. Bunun için de gerçekten teknolojiyi de değerlendirmenin, sermayeyi de

değerlendirmenin, doğal kaynakları değerlendirmenin, insan kaynaklarını değerlendirmenin yolları, yöntemleri kolaylıkla bulunur. Bu kitaplarla, bu bakışla, bu paradigma ile hem teknolojinin burnuna halka takarız, hem sermayenin burnuna halka takarız, hem doğal kaynakların burnuna halka takarız, hem siyasetin ve ekonominin burnuna halka takarız, biz onların peşinden koşmayız, onlar bizim peşimizden koşar. Ama burada can alıcı olan o halkanın bilgisidir. İşte o bilgi *Mesnevî*'de, o bilgi Yunus'ta, o bilgi Hacı Bayram'da, o bilgi Ahmet Yesevî'de, o bilgi Eşrefoğlu Rûmî'dedir. Bunları bulmak zorundayız, bunları görmek zorundayız.

Cumhuriyet dönemine gelirsek; o bilgi Mehmet Zahit Kotku'da, o bilgi o dönemin büyük gönül insanlarında, Sami Ramazanoğlu'ndadır. Cumhuriyet dönemine baktığımız zaman gerçekten bu iki insan, çok etkili olmuşlardır. Çünkü bu iki insan gönül insanlarıdır ve insanların gönüllerini kazanmışlardır. Benim çok sevdiğim Yahya Kemal'in bir sözü var. Yahya Kemal'e soruyorlar: *"Viyana'ya nasıl gittik?"* diye. Yahya Kemal; **"Biz Viyana'ya Mesnevî okuyarak gittik... Biz coğrafyaları kazanmak için gitmedik, insanların gönüllerini kazanmak için gittik..."** cevabını veriyor. O yüzden bizim tarihimize baktığımız zaman böyle Asya'nın içlerinden, Buhara'dan, Semerkant'tan, Taşkent'ten, Saraybosna'ya kadar, Belgrat'a kadar, Budapeşte'ye kadar giden bir kervana benzerler. Büyük, uzun bir yolculuğa çıkan kervan gibi olmuşlardır. Ezan okunan yeri vatan bilmişler, ezan okunmayan yerde de ezan okumayı görev bilmişlerdir. Gittikleri şehirleri, Necip Fazıl'ın Sakarya Türküsü'nde dediği gibi, çil çil kubbeler serpererek gitmişler, arkalarında kubbeler var, çarşılar var, çeşmeler var, bedestenler var, kapalı çarşılar var, kervansaraylar var. Dolayısıyla bizim kültürümüz, iki dünyayı altın oranda harmanlayan, Hıristiyanlık gibi, seküler kültür gibi ticareti önemsemeyen değil, tam tersine ticareti önemseyen, hayata veren el olmak gözüyle bakan, iki günü farklı kılmayı amaç bilen, kendisi için istediğini herkes için isteyen bir kültürümüz var. Bugünkü sorunların üstesinden gelmek istiyorsak, dört Hadis'i temel olarak almamız gerekecek. Dört boyutlu bir yapı diye düşünebiliriz.

Birincisi, üreten el ol. Üreten eller, her zaman tüketen ellerden üstündür.

İkincisi, kesinlikle iki günün birbirine eşit olmasın. İki günü birbirine eşit olanlar, günlerini koruyamazlar, zarardadırlar.

Üçüncüsü, kendin için istediğini herkes için iste. Bugünlerde ‘**empati**’ diye konuşuluyor ya, işte empati budur. Nalınca keseri gibi sadece kendine yontan ya da rende gibi karşısındaki yontan bir kafayla bakma dünyaya. Bir testere gibi bak. Kazan kazan stratejisiyle bak. Kazanmak istiyorsanız kazandıracaksınız. Ticaret budur. İki tarafında kazandığı bir yapıdır. İki taraf da kazanır. Savaşta iki taraf da kaybeder.

Dördüncüsü de zorlaştırma, kolaylaştır. Nefret ettirme, sevdire. Yunus’un dediği gibi insanlar dünyaya kavga etmek için gönderilmemişlerdir. Sevgi için gönderilmişler, atalarının yitirdiği Cennet’i bulmak için gönderilmişlerdir. Yitirdiğimiz Cennet’i savaşla, kavgayla, zorla, şiddetle, baskıyla bulamayız. O Cennet’in yolları, zorla, güçle değil, sevgiyle, gönülleri kazanarak, Yunus’un yoluyla, Mevlâna’nın yoluyla, Hacı Bayram’ın yoluyla açıdır. Bu açıdan baktığımız zaman geçenlerde çok sevdiğimiz Prof. Dr. Seyfettin Erşahin hocamız var Ankara İlahiyat Fakültesi’nde, onunla konuşuyorduk, kitaplarında da ısrarla vurguluyor, bizim bu anlattığımız kültürün temelleri Büyük Türkistan’da atılmış. Semerkant’ta atılmış, Buhara’da atılmış; orada üç büyük ana kaynağımız var. İtikatta İmam Maturîdî, amelde Türkistan kökenli Ebu Hanife, ahlâkta, ihşanda Ahmet Yesevî’dir. Bizim kültürümüzün ün ana ayağı, üç ana sütunu, Türkleri Türk yapan, bu günlere taşıyan, bu üç ana kaynak olmuştur. Onlar Kur’ân’a ve Sünnet’e dayanarak en geniş çizgileriyle ana ilkeleri, ana çerçeveyi, referans çerçeveyi ortaya koymuşlar ve bizi bugüne kadar getirmişlerdir. Bundan sonra da yine onlara dayanarak ileriye, değerlerimizi, Anadolu’dan bütün dünyaya açacağız. Çünkü dijital dünya, bildiğimiz dünya değil. Dijital dünya, sınırların olmadığı bir dünyadır. Uzaklık yakınlık farkının olmadığı bir dünyadır. Gece ve gündüz farkının olmadığı bir dünyadır. İşte görüyoruz, şu anda bizi sadece Konya’dan, Ankara’dan, Eskişehir’den değil, bütün dünyadan dostlarımız dinleyebiliyor. Böylesine bir dünya var. Dijital dünya, böyle bir dünyadır. Dijital dünyada, karamsarlığın, kötümserliğin olmadığı bir dünya var. Söyleyecek sözünüz varsa bütün dünyaya ulaşma şansınız var. Geçmişte hiçbir düşünürün, hiçbir mütefekkirin böyle bir imkânı olmamıştır. Hz. Peygamber(sav), *Veda Hutbesi*’ni irad ederken 140 bin kişi kendisini dinlemiştir. *“Burada beni dinleyenler, duyduklarını, dostlarına, arkadaşlarına, burada olmayanlara anlatsınlar. Olur ki onlar, söylediklerimizi daha ileriye götürürler...”* diyor. Şimdi biz, herkese duyurma imkânına sahibiz.

O zaman hayatı kolaylaştırmak için, hayatı güzelleştirmek için ne yapmamız gerekiyorsa yapacaklarımızı anlatmamız, yapacaklarımızı herkese ulaştırmamız gerekiyor. Yenedünya bize böyle bir imkân sunuyor. Bundan yararlanmak zorundayız, bunun hesabını hiçbir zaman veremeyiz.

Yeni dünya, dürüstlük dünyasıdır. Mevlâna, *Mesnevî*’de; *“Ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol!”* diyor. Çifte standartta yer yok. Ben şimdi burada M. Ali Bey’in yüzüne karşı söyleyemediğim şeyi arkasından söylemem mümkün değil. Söylediğim an, ertesi günü M. Ali Bey’e ulaşır. Onunu için herkes dürüst olmak zorundadır. Hiç kimsenin, bir başkasının kuyusunu kazması mümkün değildir. Kim, kime kuyu kazıyorsa, ertesi günü kazdığı kuyuya kendisi düşer. Yenedünya, dijital dünya dürüst insanların dünyasıdır. Trafikte olduğu gibi, dürüstlük mecburi istikamettir. Dürüstlikle beraber artık iyilikte de yarışmak bir zorunluluktur. İyilikte, güzellikte ve dürüstlükte yarışmanın olmadığı toplumlarda hiçbir alanda gelişme olmaz. Bizim kültürümüz, güzellikte yarışmanın kültürüdür, iyilikte yarışmanın kültürüdür, dürüstlükte yarışmanın kültürüdür, verimlilikte yarışmanın kültürüdür, yararlılıkta yarışmanın kültürüdür, veren el olmada yarışmanın kültürüdür. İnsanlar, üretmede yarışmazlarsa, vermede yarışmazlarsa, hayatın hiçbir alanında köklü gelişmelere yol açamazlar. Bunun için ekonomiyi, çarşmayı, altın oranda harmanlamak; camii ile çarşmayı bir bütünlük içinde ele almak zorundayız.

M. Ali Bey’ciğim, siz şehirlerle ilgileniyorsunuz, şimdi Medine’ye baktığımız zaman, Medine üç ana kurum üzerine kurulmuştur. Medine, Kur’ân-ı Kerim’in fethettiği bir şehirdir. Kur’ân’la fethedilmiştir. Mekke, Hz. Peygamber(sav)’in öncülüğünde barışla fethedilmiştir. İnsanların gönülleri kazanılarak fethedilmiştir. Kan dökülmeden, dünyada örneği olmayan bir fetihtir. O yüzden bizde cihat, insanın iç dünyasıyla yaptığı savaştır, dışarda yapılan savaş değildir. Hz. Peygamber(sav)’in bir savaştan dönerken söylediği gibi; *“Küçük savaştan, büyük savaşa dönüyoruz...”* diyor. Sorulduğu zaman da verdiği cevap; *“Büyük savaş, insanın kendini yenilemek için iç dünyasında verdiği savaştır...”* diyor. *“Kendisiyle yaptığı savaştır...”* diyor. Gerçekten biz, kendimizle köklü bir hesaplaşmaya girmeden, kendimizi daha iyi teçhiz etmeden, yeni düşüncelerle geliştirmeden, dünyadaki imkânlardan yararlanmadan, kültürlerimizi, değerlerimizi dünyaya taşımamız mümkün değildir. Bu da günümüzün en önemli sorumlularından birisidir.

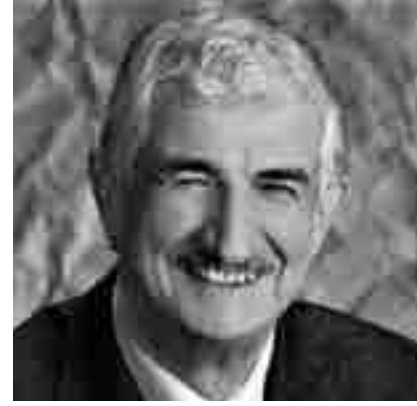
Medine'ye baktığımız zaman üç ana konum var. Merkezinde camii var, Peygamber mescididir. Yanında Suffe var, İslâm'ın ilk üniversitesi. Bir ara 600'e yakın Sahabî orada kalmış, bizzat Hz. Peygamber(sav)'den İslâm'ın esaslarını öğrenmiş, aralarından İslâm'ın temellerini atan büyük Sahabîler çıkmıştır. Üçüncüsü de çarşıdır. Çarşısız camiinin etkisi olmaz. Camisiz bir çarşının da değeri olmaz, etiği olmaz, ahlâkı olmaz. Her şey mubahtır diye bakar. O zaman da bütün çevreyi kan gölüne dönüştürür. Bugün seküler kültürün, Amerikalıların, Avrupalıların yaptığı gibi. Irak'a girdiler; züccaciye dükkânına girmiş bir boğa gibi her tarafı kırdılar, döktüler. Ruslar Afganistan'a girdiler, oradaki her şeyi yıktılar döktüler, yirmi seneden beri kan gövdeyi götürüyor. Artık silahla, güçle kimseye bir şey anlatmak mümkün değildir. Savaşlar, cephelerden pazarlara kaymış durumdadır. Cephelerdeki savaşların yerine artık pazarlardaki yarışlar geçti.

M. ALİ KÖSEOĞLU:

Ekonomik savaşlar değil mi hocam?

Prof. Dr. ERSİN NAZİF GÜRDOĞAN:

Bu ekonomik savaşı biraz netleştirirsek; üretmesini bilen, güzel ürünler üreten, güzel hizmetler veren, güzel bilgi üretenlerdir. Burada aydınlar, geçti, üniversiteler geçti, yazarlar geçti, şairler geçti, hastaneler geçti, Yunus pasaportsuz bütün dünyayı dolaşiyor, Mevlâna pasaportsuz bütün dünyayı dolaşiyor, kim okuyorsa Mesnevî'yi, bayılıyor ve Müslüman oluyor. İşte Eva de Vitray-Meyerovitch, en güzel örneklerinden biri. Vefat etmeden önce vasiyet etmiş, benim ikinci vatanım Konya'dır, cenazemi Konya'ya götürün demiş. Konya'daki belediye başkanları onun cenazesini Konya'ya getirip defnettiler. Reynold Alleyne Nicholson çok seven biri, onun da Müslüman olduğu söylenir. Dolayısıyla kim Mevlâna ile uğraşıyorsa, kim Mevlâna'ya biraz dokunmuşsa, mutlaka değişiyor ve dönüşüyor. İşte Cemile Kıratlı, bir zaman Ankara İlahiyatta hocalık yapmış, Alman asıllı Annemarie Schimmel, o da müthiş bir kadındır. *Mesnevî*'yi neredeyse ezberleyen, Eva de Vitray-Meyerovitch gibi Mevlâna'yı çok seven, o da kendini Mevlâna'yı ve İslâm'ı anlatmaya adanmış hanımdır. İkbâl'in Cavitnâme'sini Türkçeye çevirmiştir. Yani bir hanım düşünün, anadili olmayan bir dilden anadili olmayan bir dile kitap çeviriyor. Urduca'dan Türkçe'ye Muhammed İkbâl'in Cavitnâme'sini çeviriyor. Ne kadar müthiş bir olay, bu sevgiyle

yapılacak bir iştir. Sevmeyen bir insanın bunu yapması mümkün değildir. Dolayısıyla yeni dünyada, bu dijital dünyada artık Mevlâna'yı anlatmak için, İbni Arâbî'yi anlatmak için, Yunus'u anlatmak için, İbni Haldun'u anlatmak için büyük imkânlarımız var önümüzde. Bu imkânları değerlendirmek, bu imkânları iyi kullanarak bu değerlerimizi, bu kültürümüzü

bütün bir dünyaya taşımamız gerekiyor. Hani bizim kültürümüzde bir '*Kızıl Elma*' kavramı vardır. Bizim atalarımız için uzun dönem İstanbul '*Kızıl Elma*' olmuş, İstanbul'a gelmek için bütün Müslümanlar uğraşmış, çünkü İstanbul, Hz. Peygamber(sav)'in duasını, sevgisini kazanmış bir şehirdir. O yüzden herkes İstanbul'un fatihi olmak istemiştir. Fatih'e kadar da neredeyse 28 defa kuşatılmıştır. Ama bu güzel şehir Fatih Sultan Muhammed Hân'a kismet olmuştur. İstanbul'un alınmasından sonra '*Kızıl Elma*' Roma olmuştur. Fatih'in gözü zaten Roma'dadır. Ama onun ömrü vefa etmemiştir. Yahya Kemal güzel anlatır: Roma'ya gitmek için Arnavutluk, Arnavutluk'tan İtalya'ya geçmek istiyor, gedikli Ahmet Paşa komutasında bir donanma İtalya'da Otranto kalesine çıkıyor. Bir sene Türkler Otranto'da kalıyorlar. Hâlâ o dönemdeki Türklerin izleri vardır. Ama Fatih'in genç yaşta ölümü Otranto'dan Roma'ya gitmeye izin vermemiştir. Ondan sonra bir dönem '*Kızıl Elma*' bizim için Viyana olmuştur. Bizim atalarımız iki defa Viyana'ya gitmişlerdir. 300 sene önce Viyana önlerindelerdi. Şimdi öyle bir dünya var ki, her yer '*Kızıl Elma*'dır. Sadece Roma, Viyana, Paris, Londra, New York değil.

M. ALİ KÖSEOĞLU:

Feth'in anlamı da sadece toprak fethetmek anlamında değil, artık zaten günümüzde topraktan ziyade insanları yönetim iradesini fethederek üretime oluşturulan yeni teknoloji ile siz daha önce de ifade etmişsiniz, global dünyadan artık çıktık, evlerin globalleştiği dünyaya geldik, ama burada evlerin dahi çok uzaklardan yönetildiği bir noktaya da geldik. Sizin konuşmalarınızdan, gerçekten pek çok soruyu öldüren güzel açıklamalarda bulundunuz. Bunu öncelikle ifade edeyim. Özellikle Mevlâna'nın o insa-

nun gözle ilgili söylediğiniz sözü, benim de zihnimdeki pek çok soruya bu manada cevap bulmamı sağladı. Yani işte şu tür şeyler düşünüyordum siz anlatırken; bu teknolojinin, biz işte dijital dünya dediğimizde bu işin biraz daha medyasında olan kişiler olarak, yazarlar olarak, gazeteciler olarak baktığımızda pozitif tarafından daha ziyade negatif tarafının daha ilerde olduğunu görüyoruz aslında. Yani doğru haberden daha fazla yalan haber üretiliyor. Yalan haberin alıcısı da doğrudan daha fazla. Öte yandan geçtiğimiz günlerde okuduğum bir makalede Osmanlı'nın sanayii devrimine adapte olamamasıyla ilgili de bir tespit vardı. Diyordu ki; Osmanlı'nın o sürece adapte olamamasının sebebi sadece ekonomik değil, Osmanlı aynı zamanda ürettiği ürünü sattığı kişinin duasına da talipti. Dolayısıyla Osmanlı, kalitesiz bir ürün ortaya koyamazdı, diyor. İşte sizin işaret ettiğiniz *Mesnevî*'den, *Mukaddime*'den yola çıktığımızda bizim birtakım sabitelerimiz var. Öyle değil mi? Yani bu âlemde, bu dünyada gözümüzün o manada uykuda gibi olması lazım. Yani bazılarını görmeyeceğiz, bazılarını da göreceğiz. Bu manadaki sabitelerimizle birlikte yürüyeceğiz.

Müftü hocamız Ahmet Demirel Bey, selam ediyorlar. Biz de kendisine çok selam ediyoruz.

Sizin söylediklerinize bir katkı anlamında Mevlâna'nın pergel metaforu da yine bizim için büyük anlam ifade ediyor. Bir ayağı sabit diğer ayağıyla bütün dünyayı dolaşan, yani esasında işte dijital dünyanın geldiği noktayı öngören bir zihin yapımız var. Biz bunlarla yetişebiliyorsak, bunları bugüne taşıyabilmişsek, hocam, dijital dünyaya bu söylediklerimiz ile hazır mıyız? Doğrusu ben biraz daha endişeliyim, sizi biraz daha bu manada motive görüyorum, sizin anlattıklarınızdan. Bunun bir ortasını bulmak gerekirse, yavaş yavaş da toparlamaya doğru da ilerliyoruz. **"Dijital Dünyada Yeni Arayışlar"** başlığı altında sizin ifade edeceğiniz yeni cümleler neler olur?

Prof. Dr. ERSİN NAZİF GÜRDOĞAN:

Evet, Konya için karamsarlık yok tabii, Konya'da konuşursak, Mevlâna diyor ya; Bizim dergâhımız karamsarlık, kötümserlik, ümitsizlik dergâhı değildir. Bizim kültürümüz ümitsizlik kültürü değildir. Allah(cc)'in gücünün üzerinde bir güç yoktur. Bugünlerde hep tartışılıyor. Geçen yüzyıllarda insanların makineleşmesi tartışıldı, şimdi 21. Yüzyılda makinelerin insanlaşması tartışılıyor. Yapay zeka, robotlar insanın yerini alacak tartışması var. Ama insan, âlemin özetidir. Allah(cc)'in nefesini

taşıyor. Onun yerini dünyada dolduracak hiçbir güç yok. Ne varsa insan için var. Şeyh Galip'in dediği gibi;

*"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen"*

(Kendine dikkatlice bir bak; sen âlemin özüsün.
Sen varlıkların gözbebeği olan insansın.)

Gerçekten insan, âlemin, dünyanın özü ve özetidir. Dünyada insandan daha güçlü, inanmış bir insandan daha etkili hiçbir güç, hiçbir kaynak yoktur. Bu bağlamda biz de insanı yetiştirmek için onu, çağın gereklerine göre donatmak için insana çok büyük ağırlık vermemiz gerekiyor. Artık eğitim okulların dışına taşdı. Ailelerin dışına taşdı. Yeni dünyada bizim kültürümüzde olduğu gibi eğitimin yeri yok, zamanı yok, beşikten mezar kadar devam eder. Eğitimin yaşı yok, hepimiz öğrenmeye mecburuz. Öğrenmesini de öğrenmeye mecburuz. Öğrendiklerimizi anlatmaya mecburuz. Bir Hadis'te de vurgulandığı gibi; **"Ya öğretmenler olun, ya öğrenenler olun. Ya da öğretmenleri ve öğrenenleri sevenler olun. Bunların dışında kalanlar helâk olurlar..."** diye.

Gerçekten bizim öğrenenlerden ve öğretmenlerden olmamız gerekiyor. Öğrenmesini öğrenmemiz gerekiyor. Son yıllarda, ben yönetim hocasıyım, yönetim bilimlerinde en çok tartışılan konulardan biri, Peter Senge'nin geliştirdiği **'Öğrenen Organizasyonlar Yaklaşımı'** teorisi. Peter Senge; **"Kurumlar, kuruluşlar, insanlar, öğrenme özürlü olurlarsa kesinlikle ayakta kalamazlar. Herkes öğrenmesini öğrenmek zorundadır. Öğrenmesini öğrenmek de yalnız değil, birlikte öğrenilir..."** diyor. Onun **"Öğrenmenin Yasaları"** diye on bir tane yasası var. Hepsi de çok müthiştir. Bizim kültürümüze hiç de yabancı olmayan şeylerdir. Birinci yasa, **"Dünün çözümleri, bugünün sorulmalıdır..."** diyor. Mevlâna'nın dediğini söylüyor. Dünün çözümleriyle bugünün sorunları çözülmez, **yeni şeyler söyle**, diyor. Dünün çözümleri, bugünün sorunlarıdır. Dün sermaye problemdi, sermayesizlik her şeye çözümdü; bugün artık sermaye hiçbir şeyi çözmiyor. Şimdi çözüm, artık sermayede değil. Sermayeyi büyütmede değil. Çözüm insan'dadır. Çözüm insanın donanımını geliştirmek, onun dünyasını zenginleştirmektir. İş dünyasından bir örnek verirsek; **Steve Jobs**'ı ele alalım, Apple'ı kuran adam. Suriyeli bir babanın oğlu, Humuslu. Suriyeli baba Amerika'ya doktora yapmaya

gitmiş, annesiyle tanışmış. Hatta nikah öncesi sormuş, evlatlık verilmiş, falan... Annesi Malatya'dan göç etmiş Ermeni bir ailenin kızı. Ama öyle bir akıllı telefon geliştiriyor ki, akıllı telefon bütün dünyayı değiştiriyor. Bütün dünyayı bir telefon ekranına taşıyorsun. Ben hep söylüyorum, bizim o bildiğimiz dünya gitti. Onun yerine düz, kare bir dünya geldi. Telefon ekranına sığan, bilgisayar ekranına sığan bir dünya var. Artık bu ekrandan ulaşamayacağımız bir bilgi yok. Görüşemeyeceğimiz insan yok. Gidemeyeceğimiz hiç bir yer yok. Paris'teki, bir caddedeki arabanın plakasını görebiliriz, Paris'i cadde cadde, sokak sokak dolaşabiliriz. Tokyo'yu sokak sokak dolaşabiliriz. Moskova'yı, New York'u, Berlin'i dolaşabiliriz. Böyle bir dünya var. Bu dünyaya ayak uydurmak için de eğitimi öne çıkarmamız lazım. Artık sizin gazeteciler, iletişimciler, **"En iyi haber, en kötü haberdir..."** derler ya. Ne kadar çok kan dökülüyorsa o kadar çok ilgi görür haberler. Onun için gazeteciler sürekli kanlı haberleri öne çıkarmak için birbirleriyle yarışır. Kötü haberleri öne çıkarmak için birbirleri ile yarışır. En iyi haber, en kötü haberdir. Artık biz bu anlayışı da değiştirmemiz lazım. **"En iyi haber, en güzel haberdir..."** dememiz lazım. En güzel haberleri ne kadar büyütürsek, o kadar hayatı kolaylaştırırız, dünyayı güzelleştiririz.

Cahit Zarifoğlu rahmetli bir gün; *"Yahu artık biz bu batının kanlı haberlerinden daha çok işte Pakistan'da yapılan camiinin haberini verelim, bilmem nerde yapılmış bir okulun haberini verelim, bilmem kimin yazdığı bir kitabın haberini verelim..."* der. Gerçekten artık kötü haberlerin peşinde değil, güzel haberlerin peşinde olmak zorundayız.

Cahit Zarifoğlu'nun *"Yedi Güzel Adam"* diye güzel bir kitabı vardı. Bizim derginin kurucularının adı da oradan gelir. O der ki; **"Güzelin düşmanı güzel olur; güzel, düşmanını güzelce vurur..."**

Güzelin düşmanı da güzel olur, dostu da güzel olur. Güzel, düşmanını da güzel vurur. Dostunu da sever, güzellikte yarışır, güzel olmaya çalışır. Güzelliği arar. Onun pazarında güzellik alınır, güzellik satılır. Onun pazarında güzellikler terazisi tutulur. Onun pazarında güzellik, güzellikle tartılır. Onun pazarında camiiler güzellikle doludur, çarşılar güzellikle doludur. Okullar güzellikle doludur. Hastaneler güzellikle doludur. Her yer güzellikle doludur. Dolayısıyla bizler güzel insanlar olursak, bütün dünyanın kapıları bizim önümüze sonuna kadar açılır.

Bizler güzellikte yarışmakta geride kalırsak başkalarının çok daha arkalarında kalır ve dünyadaki gelişmelere ayak uyduramazsak, kimseyi etkilememiz mümkün olmaz, en yakınlarımızı bile etkilememiz mümkün olmaz. **"Allah(cc) güzeldir, güzelliği sever..."** diye de Hadis var. Bunu slogan edinmemiz gerekir. **"Allah(cc) güzeldir, güzelliği sever..."** Allah(cc)'ın sevgisini kazanmak istiyorsak, güzel olmalıyız. Allah(cc)'ın sevgisini kazananların; Allah(cc), gören gözü olur, düşünen aklı olur, seven gönlü olur, yazan kalem olur... İşte tasavvufun özü de budur. Bu Hadis'e dayanır bütün tasavvuf. Yani Allah(cc)'ın sevgisini kazanmaktır asıl gaye. Esat Coşan Hoca, tasavvufu hep öyle tarif ederdi. *"Tasavvuf, Allah(cc)'ın sevgisini kazanmaktır..."* derdi. Çünkü Allah(cc) sevgisini kazananların düşünen aklı olur, yazan kalemleri olur, seven gönülleri olur, gören gözleri olur. Bunu yakalamalıyız. Bunu yakaladığımız zaman, Allah(cc)'ın gücü üzerinde bir güç yok. Bilgisinin üzerinde bilgi yok. Bütün dünyanın denizleri mürekkep, bütün dünyanın ormanları kalem olsa onun bilgisini anlatmaya yetmez. O zaman yerimizi, gücümüzü iyi bilip Tanrılık taslamaktan vaz geçmemiz lazım. Modern dünya, böyle küçük küçük Tanrılarla dolu, Nemrutlarla dolu, Firavunlarla doludur. Hepsi *'Ben Tanrırım...'* diye dolaşıyorlar, hepsi her şeyi yapacaklarını zannediyorlar. Ama hiçbir şeyi de çözemiyorlar. İşte Amerikalılardan, Ruslardan, Çinlilerden hepsi de aynı şeyi söylüyorlar. İnsanlığa hizmet etmek istiyorsanız, Tanrılığı bırakacaksınız. Öyle *'ben her şeyi bilirim, benim bilgimin üstüne bilgi yoktur, benim gücümün üzerinde güç yoktur, benim silahımın üzerine silah yoktur...'* dersiniz, burnunuz yere sürtülür. Nemrut'u nasıl bir sinek yere sürtmüşse, şimdi nasıl bütün dünyayı bir virüs yerlere sermişse, 4 milyar insanı evlerine kapattı. Çözün bakalım. Dolayısıyla herkes yerini ve haddini bilmelidir. İnsanlar yerlerini bilmezlerse, güçlerinin farkına varmazlarsa, hiçbir sorunu çözmemiz mümkün değildir. Yuval Noah Harari diye İsraili eşcinsel bir tarihçi profesör var. Onun *Homo Deus* diye bir kitabı var. En iyi insan, Tanrılık taşıyor, diyor. İnsanı yaratma peşinde, biyolojiyi çözmek istiyor, genlere müdahale etmek istiyor, o yüzden de yeni bir din peşinde, diye de bir yorumu var. Gerçekten insanlık yeni bir şey peşindedir. İnsanı yaratmaya çalışıyorlar, yapay zeka dediğiniz nedir, haddini bilmemezi başka bir göstergesi. Zekâ dediğiniz zaman insanî bir boyut giriyor için içine.

M. ALİ KÖSEOĞLU:

Dijital dünyada yeni arayışlar, dedik. Dijital dünyada yeni arayışlara demek ki, benim kaygılarım, size ifadede ettiğim, hani yalan haberin önde olduğu, birtakım çirkinliklerin güzelliklerin önüne geçtiği gibi zannettiğimiz algılar dünyasında, bu dijital dünyada, bizim yeni arayışlarımız, yine doğru arayışlardır. Yani bilimin, güncel bilimin önerdiği, sizin biraz önce arz ettiğiniz, bir gazeteci tanımlaması yaptınız, felaket haberlerinin çok satmasıyla ilgili, doğrusu ben de bu manada mesleğimle ilgili konuşmalara giderken çok zorlanırım. Çünkü karşıımızdaki genç kitleye mesleğin hilelerini mi anlatmalıyız ki, işte onların yazdıkları, çizdikleri, söyledikleri, daha geniş bir kitle tarafından okunsun, duyulsun, fark edilsin. Yok, biraz önce sizin ifade ettiğiniz gibi güzellikleri, iyilikleri, doğruları, faydalıları mı yaymaya devam etmeliyiz? Bazen dilim, yani güncel bilim, bu manada tabii ne kadar çok satmalıyız, ne kadar çok okunmalıyız, çokluk kavramı, biraz ekonominin, daha çok sayıların dünyasında, bütün yapılanlar, edilenler, sayılara bağlıdır biliyorsunuz. Yani bizim bu konuşmamızı, sohbetimizi kaç kişi dinlemiş, verilen hizmeti kaç kişi kullanmış, bu otobüs durağından kaç kişi biniyor, gibi her şey sayılara dökülmüş. Dijital dünyadaki hayatımızda dijitalin etkisi, sayıların etkisi o kadar fazla ki, demek ki, biz bu dünyaya iyilik ve doğrulukla katkı sunmaya, sosyal medyada yapacağımız paylaşımlarda doğruluk tarafından, güzellik tarafından paylaşımlarda bulunmaya, bu sohbetlere devam etmeye, birbirimizi anlamaya, anlatmaya, hoş görmeye, sevmeye, bu dijital çağda devam etmemiz gerekiyor. Sözüünüzü bu manada toparlayabilirsiniz. Söz sizde, buyurun.

Prof. Dr. ERSİN NAZİF GÜRDOĞAN:

Evet, sizin dediğiniz gibi gerçekten bir bilgi bombardımanı altındayız. Bu sosyal medya bizi öylesine bir bilgi bombardımanı altında tutuyor ki, doğru ile yanlış birbirine karıştırıyoruz. İşte **Post Truth** tartışmaları var. Gerçek ötesi güçlü toplum gibi bir şey... Bu algıların ötesine geçip bilgiyi, bilgeliğe dönüştüren kaynaklara ihtiyacımız var. Bilgelik bu bilgi yığınları arasında kaybolup gitmemeli. Bilgelik kaybolup gidiyor. Bütün meslekler gerçek yörüngesinden sapıyor. Çözüm üretirken sorun üretmeye başlıyor. Burada yapmamız gereken, benim çok sevdiğim ve tekrarladığım Ümmî

Sinan'ın bir dördlüğü ile bitirebiliriz. Ümmî **Sinan** çok güzel anlatıyor. Bir dördülikle güzel dünyanın ana çerçevesini çiziyor.

*“Gül alırlar gül satarlar,
Gülden terazi tutarlar,
Gülü gül ile tartarlar,
Çarşı pazar güldür gül...”* diyor.

Biz bunu;

*“İyilik alırlar, iyilik satarlar,
İyilikten terazi tutarlar,
İyiliği iyilikle tartarlar,
Çarşı Pazar iyiliktir iyilik...”*

diyerek hayatı iyilikte yarışmaya dönüştürmemiz gerekir. Mevlâna'nın dediği gibi, “İnsanlar neyi arıyorlarsa onu bulurlar...” İnsan, aradığıdır. İyilik arıyorsak iyilik buluruz, kötülük arıyorsak kötülük buluruz. O yüzden bütün insanları *Mesnevî*'ye çağırıp; ‘**Gelin, Mesnevî’de buluşalım, iyilikte yarışalım, güzellikte yarışalım, dürüstlükte yarışalım, hayatı zorlaştırmayalım, kolaylaştıralım, çirkinleştirmeyelim, güzelleştirelim, nefret ettirmeyelim, sevdirelim...**’ dememiz lazım. Bunlar da bugünkü teknolojik bilgilerle çözülebilecek sorunlar değildir. Burada Mevlâna'ya ihtiyacımız var, Yunus'a ihtiyacımız var, İbni Arâbî'ye ihtiyacımız var, Hacı Bayram'a ihtiyacımız var, Hacı Bektaş'a ihtiyacımız var. Eğer onların bilgisinin özüne inemezsek bu teknoloji burnumuza halka takar, arkasından bütün dünyayı sürüklediği gibi bizi de sürükler.

M. ALİ KÖSEOĞLU:

Prof. Dr. Nazif Gürdoğan Hocamız konuşumuzu oldu. Saffet Yurtsever Hocam, “*Soru sormanıza mahal bırakmayan bir sohbet oldu...*” diyorlar. Emeği geçenlere, bizlere, sizlere selâm ediyorlar. Biz de çok selâm ediyoruz.

Prof. Dr. Nazif Gürdoğan Hocamla ismi gibi nazif, temiz, güzel bir sohbet gerçekleştirdik. Ben kendilerine teşekkür ediyorum. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanımız Ahmet Köseoğlu Bey'in de tekraren selâmlarını ve teşekkürlerini iletiyorum. Gerçekten benim için de yönlerimizi açısından da öyle zannediyorum, istifade edilebilecek, tekrar

üzerinde her bir konuşmanın yeniden tefekkür edilebilecek, en azından buna başlanabilecek değerli bir konuşmaydı, değerli bir sohbeti.

Ersin Nazif Hocamız, bir elinde Mesnevî bir elinde Mukaddime ile bu çağa, dijital dünyadaki yeni arayışlarda, elimizde kendi kaynaklarımız, öz kaynaklarımızla, kendi sabitelerimizle, tabiri caizse yürümemiz gerektiğini, bizlere tavsiye ettiler. Tabii teknolojiye uzak durmanın da doğru olmadığını, böyle bir hayatın artık günümüzde kaçınılmaz bir şekilde hayatımızda hatta bizlerin dijital dünyanın, bir nevi hayatın içinde olduğumuzu belirtti. Ama halkayı kimin, kimin burnuna takacağı, bu noktada büyük önem arz ediyor, tabiri caizse, eğer biz bu dijital gelişmelerin, bu dijital çağın burnuna halkayı geçirebilirsek korkacak bir şey yok. Ama bu gelişmeler halkayı, bizim burnumuza takarsa yan ağla, dön ağla, otur ağla, kalk ağla...

Hocam çok teşekkür ediyorum. Çok istifade ettik. Sizleri Allah(cc)'a emanet ediyoruz. Nice konuşmalarda, nice sohbetlerde birlikte olmayı ümit ediyoruz.

Prof. Dr. ERSİN NAZİF GÜRDOĞAN:

İnşallah M. Ali Beyciğim, yeter ki siz isteyin, çok değerli arkadaşlarımız var. Bizim bir Kare Dünya Topluluğumuz var. Onun genel koordinatörü Prof. Dr. Ali Osman Öncel, orda çok değerli arkadaşlarımız var. Her zaman siz bu sohbetleri başlatırsanız inşallah orada yardımcı oluruz. Mesleği ile çok haşır neşir olan arkadaşlarımız var. İsmail Güleç Hocamız Medeniyet Üniversitesi'nde. Bayram Ali Hocamız İstanbul İlahiyat Fakültesi'nde. Bayram Ali Hocamız ayrıca Konyalıdır, İslâm Felsefesi hocasıdır, çok gayretlidir. Yeni bir çalışma projesine girdi. Konya Belediyesi'nin desteği ile Mevlâna'nın 700. Yılında yüzlerce hocamızı bir araya getirerek "**Bütün Boyutlarıyla Mesnevî ve Mevlâna**" diye çok güzel bir çalışma yapıyor. Çok güzel bir program hazırladık. Birçok arkadaşımızla temas kurduk, birçok arkadaşımızdan yazı sözü aldık. Ben de verdim ama henüz yazamadım. İnşallah yazmaya gayret edeceğim. Mesnevî gerçekten bizim medeniyetimiz için bitmez-tükenmez bir hazinedir. Mevlâna gerçekten erişilmez bir bilgedir. Onu ne kadar yakından tanır, ne kadar görüşlerini dünyadaki insanlara anlatsak, o kadar barışa, insanlığa hizmet etmiş oluruz. Gerçekten bir elimizde Mesnevî ile bir elimizde Mukaddime ile yürüyerek Yunus

gibi tüketmesini, Sinan gibi de üretmesini öğrenmemiz gerekiyor. Yeni dünyanın Fatihleri, bu gençler olacaktır. O gençler aramızdalar, onları görüyoruz. Üniversitelerde görüyoruz, caddelerde görüyoruz, hayatın her alanında görüyoruz. Onların arasından yeni Mevlânalar, yeni İbni Haldunlar, yeni Yunuslar, yeni Hacı Bayramlar, yeni Hacı Bektaşlar, yeni Halil İnciciler, yeni Fuat Sezginler çıkacaktır. Çıkmaya da devam ediyorlar. Yeter ki biz onları destekleyelim, önlerini açalım, yardımcı olalım.

Andy Warhol, "**Herkes, bir gün gelecek 15 dakikalığına meşhur olacak!...**" diyordu. Şimdi öyle bir gün geldi ki, dijital dünyada hepimiz yazarız, hepimiz okuyucuyuz, hepimiz gazeteciyiz, artık hepimizin yazı yazma, gazetecilik yapma imkânımız var. Ben neredeyse dokuz seneden beri Facebook'tan yararlanıyorum. Facebook'un dünyada 3 milyardan fazla kullanıcısı var. Türkiye'de 60 milyon kullanıcısı var. Bir anda hepimizin önüne yeni kapılar açılıyor. Bunlardan yararlanmamız lazım. Dijital dünyada, sosyal medyanın burnuna da bir halka takarak yararlanmasını bilmemiz lazım. Onu hayatın dışına atmamız mümkün değil. Etle tırnak gibidir. Söküp atmak mümkün değildir. Ama ondan yararlanmak her zaman mümkündür. Tarihin hiçbir döneminde insanlar elektriği bırakıp gaz lambasına dönmemişlerdir. Hiçbir zaman yeni bir teknolojiye daha geri bir teknolojiye hiç kimse dönmez. Dolayısıyla bu konforu, bu rahatlığı hiç kimse bırakmaz. Biz bunun üzerine ne ilave edebiliriz, bunu daha nasıl insanlığın lehine kullanabiliriz, onları konuşmamız lazım.

M. ALİ KÖSEOĞLU:

Hocam, çok teşekkür ediyoruz. İnşallah devam eden süreçlerde sizinle bu istifade çalışmalarımız devam eder. Bizleri izleyen, dinleyen, tüm katılımcılara da ayrıca teşekkür ediyorum. İstiklâl Marşı'mızın 100. Yılına da tekrar kutluyoruz. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemizin Program Takvimi İstiklâl Marşı ile başlamıştı, Mehmet Doğan Ağabeyimizle ilk konuşmayı yapmıştık. Bu hafta da sizinle yine İstiklâl Marşı'mızın izinde güzel bir sohbet gerçekleştirmiş olduk. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin program takvimi her cumartesi saat 14.00'te, şimdilik dijital ortamda, devam edecektir.

Hepinizi Allah(cc)'a emanet ediyoruz.

Bir elimizde Mukaddime, bir elimizde Mesnevi olacak

TYB Konya Şubesi'nin çevrimiçi programında konuşan Prof. Dr. Nazif Gürdoğan, teknolojinin iki tarafının da keskin olduğunu belirterek "Buna hazır olanlar, bir elinde Mesnevi, diğer elinde Mukaddime taşıyanlar dünyayı yaşanılır kılacak" dedi

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi'nin kültürel etkinlikler takvimine bağlı olarak gerçekleştirdiği haftalık programlar dizisi Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan'ın konuşmacı olarak katıldığı "Dijital Dünyada Yeni Arayışlar" başlıklı çevrimiçi programla devam etti. Gazeteci-Yazar Mehmet Ali Köseoğlu'nun düzenlediği ve yönettiği programda, dünyanın çok hızlı değişimler gösterdiğine işaret ederek konuşmasına başlayan Gürdoğan, "Çok büyük dönüşüm ve değişimlerin yaşandığı bir dönemden geçiyoruz. Bu değişimlere biz nasıl ayak uyduracağız, dünyadaki gelişmelerin arkasında değil de nasıl önünde gideceğiz? Bunların üzerinde durmamız lâzım. Teknoloji insanlığın her dönemde vardı ve önemliydi" dedi. Teknolojiyi iki ucu keskin bir kılıca benzeten Gürdoğan, "Kullanana, yararlanana göre iyilikleri büyüttüğü gibi yine kullanana göre kötülükleri de büyüttüğü bir yanı vardır. Bu sebeple teknolojinin denetim altına alınması gerekir. Teknolojinin burnuna halkayı takarsak korkacak bir şey yok, fakat o halka bizim burnumuza takılırsa durum tehlikeli bir hal alır" diye konuştu. Teknolojinin nasıl denetleyeceği üzerinde durulması gerektiğine işaret eden Gürdoğan, "Teknolojiyi insanın hizmetine nasıl sunacağız, nasıl biz teknolojinin peşinden değil de teknoloji bizim peşimizden gelecek; bunun yollarını yöntemlerini bulmalıyız. Bunlar bugün bütün dünyada tartışılan konulardır. Bir tarafta Hiroşima'yı Nagazaki'yi yerle bir eden atom bombası var, diğer tarafta da insanların hayatını kolaylaştıran antibiyotikler, diğer teknolojik gelişmeler var" tespitlerinde bulundu.

KONYA'NIN DEĞERLERİNİ DÜNYAYA TAŞIMALIYIZ

Konuşmasını örneklendiren Gürdoğan, "Konya dünyanın medeniyet merkezlerinden biridir ve teknolojik imkânlarla bunu dünyaya duyurabilmelidir. Konya'nın, Anadolu'nun, İslâm dünyasının değerlerini bütün dünyaya taşımamız lâzım. Bunu da dijital teknoloji ile çok daha kolay yapabiliriz" dedi. Teknolojiyi enine boyuna araştırıp incelemek ve yenilikler yapmak gerektiğini kaydeden Gürdoğan sözlerini şöyle sürdürdü: "Hazreti Mevlâna "Eski satanların zamanı geçti, biz yeniler satıyoruz" der ya... Biz de yeni satmak zorundayız. Çünkü

dünün yöntemleriyle bugünün sorunlarını çözemeyiz. Tarım toplumunun yöntemleriyle sanayi toplumunun sorunları çözülmez. Sanayi toplumunun yöntemleriyle de bilgi toplumunun sorunu çözülmez. Dijital dünyada dijital teknolojiden yararlanmadan, dijital öncesi yöntemlerle bu dünyanın sorunlarını çözmek de mümkün değildir."

YOLUMUZU MESNEVİ VE MUKADDİME ÇİZECEK

Geçen yüzyıla bir elinde Adam Smith'in Milletlerin Zenginliği kitabı, diğer elinde de Karl Marx'ın Kapital'i olan insanların damgasını vurduğunu hatırlatan Gürdoğan "O dönem bir tarafta Kapitali olanlar, bir tarafta komünist olanlar ortaya çıktı. 80'li yılların sonunda Berlin Duvarının yıkılmasıyla Marx'ın Kapital'ini elinde taşıyanlar büyük bir başarısızlığa uğradı. Smith'in kitabını elinde taşıyanlar ise büyük zulümlere, savaflara yol açarak dünyayı yaşanılmaz hale getirdi. Yeni Dünyayı, sadece batı için değil, bütün dünya için yaşanılır kılacak olanlar artık ellerinde Kapital ve Milletlerin Zenginliği kitaplarını taşıyanlar değil, bir elinde Mesnevi, diğer elinde Mukaddime taşıyanlar olacaktır. Mesnevi iç dünyamızı inşa etmenin yol haritasını veriyor. İç dünyayı güzelleştirmeden dış dünyayı güzelleştiremeyiz. İbni Haldun ise dış dünyayı herkes için nasıl yaşanılır hale getireceğimizin yol haritasını veriyor" diyerek sözlerini sürdürdü.

İKİ DÜNYAYI HARMANLAMALIYIZ

Konuşmasında tasavvufun örnekler veren Gürdoğan şöyle konuştu: Mevlânâ'nın dediği gibi; insan uykudaki gibi hem gören hem görmeyen, at üzerindeki insan gibi hem duran hem yürüyen olmalıdır. İnsan kitaptaki söz gibi hem susan hem konuşan olmalıdır... İnsan meyvedeki tat gibi hem görünen hem görünmeyen olmalıdır... Yeni Dünyanın altın oranla harmanlamasını yapacak olanlar Yunus gibi yalın yaşamayı bilen, bir lokma, bir hırka ile iktifa etmesini bilen ama Mimar Sinan gibi de bin lokma, bin hırka üreten; bin Süleymaniye, bin Selimiye inşa eden insanlar olacak. Bunun için de teknolojiyi, sermayeyi, doğal kaynakları, insan kaynaklarını değerlendirmenin yöntemlerini bulmak lâzım. Günümüz insanı hem Mevlâna hem de İbni Haldun gibi olmalıdır. Yeni paradigma budur. Dünyadaki sağ sol, zengin yoksul çatışması bitti. Günümüz sorunları iki dünyayı kavrayıp altın oranda harmanlamasını bilmeyenlerden kaynaklanıyor. İslâm medeniyeti, iki dünya medeniyetidir "ya dünya ya ahiret" diyen bir medeniyet değil. Biz hem dünya hem ahiret diyen bir medeniyete mensubuz. İki dünyayı altın oranda harmanlayan bir medeniyetiz. Yeni dünya siyah ve beyaz uçlarında dolaşanların değil, bunu en güzel şekilde harmanlayanların dünyasıdır.

HALKAYI TAKMAK BİZİM ELİMİZDE

Mesnevi ve Mukaddime'nin dünyayı şekillendirmedeki önemine işaret eden Gürdoğan konuşmasına "Bu kitaplarla, bu bakışla, bu paradigmayla teknolojinin, sermayenin, doğal kaynakların, siyasetin, ekonominin burnuna halkayı takabiliriz. Biz onların peşinden değil, onlar bizim peşimizden koşar. Burada can alıcı olan, o halkanın bilgisidir. İşte o bilgi Mesnevi'de, Mukaddime'de, Yunus'ta, Hacı Bayram Veli'de, Ahmet Yesevi'de, Eşrefoğlu Rumi'dedir. Cumhuriyet devrine bakarsak bu bilgi Mehmet Zahit Kotku'da,

Mahmut Sami Ramazanoğlu'ndadır" diye devam etti. İtikatta Maturidi, amelde Ebu Hanife, ahlakta da Yesevi'nin Türk İslam kültürünün üç ana sütunu olduğuna vurgu yapan

Gürdoğan “Bize dört hadis yol haritasıdır. Birincisi üreten el ol der, ikincisi iki günün bir-birine eşit olmasın diye nasihat eder. Üçüncüsü kendin için istediğini herkes için istemeyi öğütler, dördüncüsü de zorlaştırma kolaylaştır, nefret ettirme sevdire, der... Bu harita bize yolumuzu gösterir. Yeni dünya dürüstlük dünyasıdır. Dürüstlük mecburi istikamettir. İyilikte de yarışmak zorunludur. Bu alanlarda yarışmayan toplumlarda da gelişme olmaz” dedi.

SINIRLAR KALKTI, UZAKLAR YAKIN OLDU

Dijital dünyanın sınırları kaldırdığını, uzaklık kavramını bitirdiğini anlatan Gürdoğan “Artık gece ve gündüz farkı yok. Gündüz vakti bir yayın yapıyorsunuz, gece yarısı dünyanın öteki ucunda anında izleniyor. Pasaportta gerek yok, bilgisayarda dünyanın her şehrinin her sokağını izleyebilirsiniz. Geçmişte hiçbir mütefekkirin, düşünürün böyle bir imkânı olmamıştı. Hz. Peygamber Efendimiz Veda Hutbesini irad ederken kendisini 140 bin kişi dinlemiş ve onlara orada duyduklarını başkalarına anlatarak duyurmalarını söylemişti. Şimdi biz herkese sesimizi duyurma imkânına sahibiz. Ve bunun hesabı bizden sorulur” diye konuştu. “İnsan âlemin özetidir, Allah’ın nefesini taşır” diyen Gürdoğan sözlerini şu cümlelerle tamamladı: “İnsan âlemin özüdür, özetidir. İnanmış insandan daha güçlüsü de yoktur. Öğrenmesini öğrenmemiz gerekiyor. Yalnız değil, birlikte öğrenilir. Artık küre dünya gitti, kare dünya geldi. Telefon ekranından ulaşamayacağımız, gidemeyeceğimiz hiçbir yer kalmadı. Bu dünyaya ayak uydurmak için eğitimi öne çıkarmamız lâzım. Bilgiyi bilgelğe dönüştürecek kaynaklara ihtiyacımız var. İyilikte güzellikte, dürüstlükte yarışmamız lazım.”

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=PqXtOwtW988> adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

Facebook Grubumuz: <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>
 Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>
 Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya
 Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>
 YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

YAVUZ AHMET

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 Kültürel Etkinlikler Takvimi kapsamında hazırladığı bir programda daha huzurlarınızdayız. İslâm dünyasının çözülemeyen, kanayan yaralarından biri de Kudüs sorunudur. Ne yazık ki dünyada son günlerde yeni halkalar bu derin yaralara ekleniyor. Mesela son zamanlarda Doğu Türkistan'a Uygur Türklerine yapılan ihlalleri de konuşuyoruz, maalesef elim olaylara şahit oluyoruz. Edebiyatımız Kudüs'e kayıtsız kalmadı, şairlerimiz nice güzel şiirler yazdı, ilhamlar verdi kutsal Kudüs şehri, ama Kudüs Öyküleri son senelerde yazılabildi. Programımızda işte bu öykülere ve yazarına yer vereceğiz.

Evet, bu haftaki programımızın konusu “Kudüs Öyküleri / İbrahim'i Beklerken” konuğumuz ise eğitimci yazar **Yavuz Ahmet Bey**'dir.

Konuğumuzun özgeçmişi: 1978 yılında Mersin / Erdemli'de doğdu. 2001'de 19 Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Evli ve iki çocuk babası olan yazar Ankara'da yaşıyor. Hikâye yazmaya

üniversite yıllarında başladı. 2007'den itibaren hikâyeleri, Kaçak yayın, Dergâh, Hece, Hece Ölçü, Türk Edebiyatı, Payrap, Pos Öykü gibi çeşitli dergilerde yayınlandı. Romanları; Şehzade Mustafa, 36. Gemi, Azrail Meneşesi. Hikâyeleri; Pijama ve Kravat, Kudüs Öyküleri / İbrahim'i Beklerken.

Hoş geldiniz Yavuz Bey. Efendim, kitabınızın doğuş hikâyesini anlatır mısınız? Konunun cazibesi, yara, özlem, keşif, yeni hikâyeler yazma, arama ihtiyacı, nelerdir? Şöyle bir cümle yazın var kitabınızda; *"Mutluluğu, iyiliği, yarını, iyimserliği, insana ve insanlığa inancı yazamadıktan sonra kalemim neye yarar ey kadim şehir?..."* diyorsunuz.

Hangi düşünce ve duygularla yola çıktınız?

YAVUZ AHMET:

Öncelikle Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne böyle bir etkinlik aracılığıyla bizi dinleyicilerimizle buluşturduğu için şükranlarımı ifade etmek istiyorum. Malum, bir pandemi sürecini yaşıyoruz. Bu süreç dolayısıyla da yazar - okur buluşmaları, başlangıçta sanki bir sekteye uğrayacak gibi göründü. Fakat insan, çare demekmiş; bir şekilde o mağduriyetine çareler arayıp buluyormuş. Bu şekilde, uzaktan da olsa yine yazar ile okuru buluşturarak, pandemi süreci koşullarına rağmen, edebiyat yine var olduğunu, kendi işini görmeye çalıştığını bizlere ifade

etti. Bu, bir özgüven demektir. İnsanlara, ben edebiyat olarak işimi yapıyorum, inşallah zor süreçleri de en güzel şekilde atlatacağız, her zamanki gibi yine yüz yüze geleceğiz, anlamına geliyor.

Kitabın ortaya çıkış hikâyesine gelecek olursak, ben şuradan başlamak istiyorum: Bende Doğu edebiyatına yönelik bir ilgi vardır. O ilgi son yıllarda ortaya çıktı. Hep Batı edebiyatından romanlar okuyoruz, hikâyeler okuyoruz. Bunlar hem kendini gerçekleştirmek isteyen, kendini ifade etmek isteyen bir bireyin arayışlarıdır; ama bir taraftan da modern edebiyatın eserlerini tanıma noktasında da gereklilikler arasında yer alıyor. Bir gün kendime şunu sordum; iyi de Doğu nerede? Ya da ben kendimi Doğu'nun bir evladı olarak mı kabul edeceğim? Yoksa Batı'nın bir misafiri olarak mı göreceğim? Günlük hayatımızda bireysel alışkanlıklarımız, yaşam biçimlerimiz, evet Batı etkisiyle oluşmuş olabilir, ama duygu noktasında, reaksiyon noktasında ben de aslında Doğu'nun bir çocuğuyum. Burada Doğu metinlerinden kastım bir Hafız Divanı değildir, 1990'lı yılların sonunda okuduğum bir Şirâzi Divanı da değildir. Ya da Ibn Abderrabbih'in Arap Hikâyeleri Derlemeleri de değildir. Son yüzyılın, model kabul edilen Doğu metinlerinden söz ediyorum. Böylece İran'da Sâdık Hidayet'in Kör Baykuş'uyla başlayıp, daha güneye inerek Abdurrahman Münif'in romanlarına, Michael Nuayme'e, Mısır'dan Necip Mahfuz'a, daha güneye inerek Fars coğrafyasında Tahat Ben Jeloun'a hatta daha güneyde Achebe'nin Afrika Üçlemesi ile Afrika romancılığına yönelik okumalar yaptım. Bu sadece bir deneyim olarak kalmasın, birikimim yazar kimliğim aracılığıyla okurla buluşsun, diyerek o romanlar üzerine de bir taraftan fikir jimnastiği yapıyorum. Bunları yazıya döktüm, çeşitli dergilerde yayınlanıyor. Varlık dergisinde en son Kör Baykuş'la ilgili yazdığım bir yazı yayınlanmıştı. Yani Kudüs Öyküleri, bendeki Doğu'ya yönelik toptancı bir yaklaşımın parçası durumundadır. Tabii bu defa karışımızda öykülerden oluşan kurgu metinler var. Doğrudan bu kurgu metinlerin ortaya çıkışına gelecek olursak, tabii her metnin bir hikâyesi var. Hikâye'nin hikâyesi, bazen o metnin anlattığı hikâyenin de önüne geçiyor. Ben de bir okur olarak bazen o asıl hikâyeyi merak eder, araştırırım. Bu anlamda İbrahim'i Beklerken de bir kurgu metindir. Ortaya çıkışıyla ilgili bir hikâyesi var: 2016 yılı, sanırım, Kasım ayıydı. Suriye'de Halep'te bir hava saldırısı olmuş. O hava saldırısında masum insanlar zarar

görmüş. Orada bir anne vardı. Haberlerde izliyorum ben de görüntüyü. Bir anne çocuğunu kaybetmiş bu hava saldırısında ve onu kucağına almış; bağırarak istiyor, bağırıyor; itiraz etmek istiyor, itiraz edemiyor. Çünkü karşısında bir muhatap yok. İçinden geçeceği haklı itirazlarını ifade edebileceği bir muhatap yok. Haberlere bakarken bir an durup şöyle bir düşündüm; o muhatap neden ben değilim? Belki de o acıları, o insanlık dramını anlatması gereken doğrudan benim, diye düşündüm ve bunun üzerine, keşke böyle bir hikâyeye yazılmasaydı, dediğim ama bence en güzel hikâyem olduğunu düşündüğüm *Katildi Uçurtmalar* diye bir öykü yazdım. Halep'te o uçakların attığı bombalarla öldürülen bir çocuğu anlatıyorum. Peşinden Ortadoğu coğrafyası ile ilgili neden metinler üretmiyorum, diye de kendi kendime sormaya başladım ve sonunda şöyle bir karara vardım: İşte Irak, Suriye, Ürdün, Kudüs, hatta Mısır, bu coğrafyanın insanlık trajedilerini konu edinen ve öykülerden oluşan bir kitap oluşturmak; bunu düşündüm. O amaçla da 2018'in Mart ayı idi, Kudüs'e gittim. Daha doğrusu Filistin'e gittim. Filistin'e gitmeden önce zaten oraya bir hikâyeye kitabı metinleri oluşturmak için gitmek amacı taşıyordum. Fakat Kudüs'e indiğimde, şehirle yüz yüze geldiğimde, Kudüs bana başka bir şey söyledi. Şehrin bana söylediği şeydi: Ben, öyle zengin bir tarihî birikimimle, tarihin kırıldığı bir yer olmamla, insanî renkliliğimle, sokaklarımla, konuşan duvarlarımla, büyük bir kitabın içindeki birkaç hikâyeden ibaret kalacak bir şehir değilim. Ben zaten kendi başıma bir hikâyeyim, mesajını daha Kudüs'e vardığım ilk gün bana verdi. Ve daha orada ben şuna karar vermiştim: Evet ben bir kitap oluşturacağım, bu öykü kitabı da doğrudan Kudüs ve Kudüs etrafındaki meselelerden oluşacak. Bu amaçla yazdım ben bu kitabı. Hikâyenin hikâyesi o şekilde oluştu. Tabii burada şunu da eklemekte yarar var; evet *İbrahim'i Beklerken*, benim o Doğu edebiyatına yönelik bir ilgimin bir parçası olabilir. Şehrin bana söylediği mesajı doğru anlamamın etkisiyle de ortaya çıkmış olabilir. Ama asıl sorulması gereken belki de şu, daha doğrusu şunun üzerinde durmak gerekiyor: Kudüs'ün öyküsü neden yazılmalı? Yani onu özel kılan ne? Diğer şehirlerden ayıran nedir? Bunun üzerinde durmak gerekiyor. Burada aklıma *"On İki Kızgın Adam"* adıyla Türkçeye çevrilen bir film geliyor. Çok eski bir film. 1957'de çevrilmiş siyah beyaz bir film. Orada on iki jüri üyesinin bir idam mahkûmu hakkındaki karar verme aşaması anlatılır. Mahkûma idam cezası verilmiştir. Jüri üyeleri bir odaya çekilir.

On bir jüri üyesi o mahkûmun suçlu olduğunu ve idam cezasını hak ettiğini söyler. Fakat jüri üyelerinden birisi itiraz eder ve *"Suçsuzdur..."* der. Neden suçsuz olduğu sorulduğunda ise "İlla ki suçsuzdur demiyorum. *En azından konuşulmayı hak ediyor..."* der. Bu anlamda Kudüs, üzerinde konuşulmayı olduğu kadar yazılmayı da hak ediyor. Üstelik bu defa karşımızda 'öz yurdunda **parya**' durumunda, üstü açık koca bir hapis-haneye mahkûm edilmiş gerçek insanlar var. Zulüm gören insanlar var. İşte insanlık bunu konuşmayacaksa, yazmayacaksa, o zaman yazmanın ne anlamı kalır? Zaten bu coğrafyanın bir parçasıyız. Ben kendi üzerimde söyleyecek olursam, Kudüs benim için zaten özel bir şehirdir. Anlamları olan bir şehirdir. Müslüman Türk kimliğimle oraya yönelik benim zaten özel anlamlarım var. Dolayısıyla bir anlamda onu görmek, o sorunları dile getirmek, kalemin bana yüklediği bir borç durumuna geçiyor. Tabii yazarken o duygularına kapılıp uzaktan öyle sandığın bir coğrafyayı anlatmak yerine doğrudan oraya giderek şehrin bana anlattığı hikâyeyi anlatmayı tercih ettim. Türkiye'de Kudüs denilince sorun sözcüğü hemen peşinden geliyor. Hemen bir Kudüs sorunu diyoruz; oysa edebiyat penceresinden bakacak olursak Kudüs'ün, sorun değil de yazmayı besleyen olağanüstü bir zenginliğe dönüştüğünü görebiliyoruz. Fakat bu zenginliği anlatmak adına oradaki sorunları görmemek de doğru değildir. Bu kişisel duyguların ifadesi noktasında oradaki gerçek insanın problemlerini ikinci plana atmak anlamına gelmemeli. Evet, ortada gerçekten kocaman bir hapis-hanevar. Kudüs'e gidenler görmüşlerdir. Belki Kudüs şehri için bunu söyleyemeyiz, ama Filistin'in geneline baktığımız zaman Beytullahim'in, el-Halil'in etrafı Apartheid Duvarlarıyla çevrilmiş; hakeza Gazze gerçeği var. İnsanlar bir anlamda koca bir duvarın içine hapsedilmiş durumdadır. Hiçbir suçu günahı olmayan çocuklar, kadınlar, başlarını kaldıklarında da etraflarını çevirmiş o soğuk yüzlü beton duvarları görüyorlar. Kendi ülkelerinde, kendi vatanlarında üvey evlat olarak bile muamele görmekten aciz durumdadır. Özellikle Gazze'de insanlık dramları yaşanıyor ve sivil insanların üzerine bombalar yağdırılıyor. Çocuklar, hiçbir suçu günah olmayan kadınlar, erkekler öldürülüyor. Hâliyle tüm bu mağduriyetler, tüm bu insanlık dramları, her şeyden önce anlatılmayı hak ediyor bence. Ben, tam olarak bunları anlatıyor muyum *İbrahim'i Beklerken* kitabımda? Bu soruya gelecek olursak, öncelikle edebiyatın sınırlarında kalmak kaydıyla, evet vardır benim de böyle bir amacım. Mağduriyetleri, insanî dramları

edebiyatın penceresinden görmeye çalışarak, kendimce aktarmaya çalışıyorum. Aynı zamanda ben bir de çözüm önerme derdindeyim. Bir çözüm üretmeye çalışıyorum. Yani savaşları, ayrılıkları, kırılmaları körüklemek-tense, ortak bir uzlaşma alanı yaratmaya çalışmak benim derdim. Hâliyle böyle ayrıştırıcı, sert bir yaklaşım yerine, daha insancıl, daha böyle barışı arayan, insanların daha özgür yaşadığı bir toplum özlemi benimkisi. Buna yönelik öyküler oluşturmaya çalışıyorum. Evrensel bir metin arıyorum. Barış için sorumluluğu da Müslüman'ı olsun, Yahudi'si olsun, Hıristiyan'ı olsun, vicdan taşıyan herkesin omuzuna yüklemek derdindeyim. Evet, orası bir kaynayan kazan. Fakat bari edebiyat olsun bu kaynayan kazanın altına bir odun daha atıp ateşi daha da alevlendirmesin. Onun yerine el birliği yapalım, kaynayan kazanı kenara çekelim. Bunu amaçlıyorum. Hamaset değil yapmaya çalıştığım. Edebiyat yapmaya çalışıyorum. Umarım bu amacımı da bir şekilde gerçekleştirmişim demektir.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Kaleminize, yüreğinize sağlık diyorum. Öykülerinizde de bu yumuşak, serinletici dile rastlıyoruz ve memnuniyet duyuyoruz. İbrahim'i Beklerken, kitaba da ismini veren öyküdür. Türlü bekleyişler var. Bekleyiş bir umuda, kutlu bir hedefe yönelik olduğunda hoş bir duygudur, ama geçmişteki acılarla günün sıkıntıları birleştiğinde azabın katlandığı, fazlaştığı bir hâl. Ahmet Hamdi Tanpınar, başka bir bekleyişten bahsediyor bize. Bir yabancı'nın hakkımızdaki bir tespitini belirtiyor. Sizler sürekli sorunları çözmek için bir kurtarıcı bekliyorsunuz, beklemek bu manada pasif bir durumdur. Bazen arızalı bir durumdur. Lâkin dünya da neticede bir bekleme odasıdır. İbrahim'i Beklerken, Mesîh'i, Mehdi'yi beklerken, kıyameti beklerken neler oldu? Önceki soruda da cevap verdiniz. Siz mesela kaleminizle, edebiyatla, bu bekleyişe güzel bir faaliyetle son vermiş oluyorsunuz. Veyahut bu zamanı, güzel edebiyatla değerlendirmiş olursunuz. Neler söylersiniz bu bekleyişlerle ilgili?

YAVUZ AHMET:

Az önce her metnin bir hikâyesi olduğundan söz etmiştim. Ve İbrahim'i Beklerken kitabının da bir hikâyesinin ortaya çıkış öyküsünün olduğuna değinmiştim. Aslında kitapta dokuz öykü vardır *İbrahim'i Beklerken / Kudüs Öyküleri'*nde. Bu dokuz öykünün de bir yazılma hikâyesi var. Bence bu öyküler içerisinde en güzeli de İbrahim'i Beklerken öyküsünün

hikâyesidir. Evet, kitabımızın ismi İbrahim'i Beklerken ama aynı zamanda dokuz öyküden ilkinin ismi de aynı ismi taşıyor. Şöyle ifade edeyim; bu öykü aslında dosyaya bir sürpriz olarak girdi. Ben 2018 yılının Ağustos ayının son günlerinde dosyayı hazırladım. Sekiz öyküden oluşuyordu dosya. O akşam yayınevime göndereceğim, son kontrolleri yapıyorum. Dosyanın bir çıktısını aldım. Bir parka gittim, orada son kontrolleri yapıyorum; aynı sırada da çocuklarımı götürmüştüm parka, onlar da oynuyorlar. Akşam ezanı okunurken artık dosya bitmişti. Son hâlini almıştı. Bütün düzenlemeleri yapmıştım. Çocuklara "*Hadi gidelim.*" dedim. Parkın çıkışına doğru giderken oğlum; "*İbrahim bugün de gelmedi!...*" dedi. Bir arkadaşı varmış, birkaç gündür parka gelmiyormuş. Yani ben o düzeltmeleri yaptığım sıra o da bir taraftan sürekli o arkadaşının gelecek oluşunu gözlüyormuş. O çocuk duyarlılığını, o masum serzeniş o an bana çok anlamlı geldi ve birden kararımı değiştirdim. "*Hadi dedim, parka geri dönüyoruz.*" Ben orada yazdım İbrahim'i Beklerken öyküsünü. Yani bir tarafıyla da **İbrahim'i Beklerken** otobiyografik bir öyküdür.

Beklemek meselesine gelecek olursak, beklemek her zaman için çaresizliği ifade eden bir kavram olmasa gerek. Bir annenin dokuz ay sonra doğacak çocuğunu beklemesinde ya da bir otobüs durağında yolcuların gelecek otobüsü beklemesinde, hani bir çiftçinin bahçesindeki ağaçların çiçek açmasını beklemesinde hep bir umut vardır. Geleceğe yönelik olumlu pozitif beklentiler vardır bu tür bekleyişlerde. Bekleyiş aslında bize bir hareketliliği, bir arayışı vadeden bir kavramdır. *İbrahim'i Beklerken / Kudüs Öyküleri'*nin bu anlamda, aynı zamanda bir arayış kitabı olduğunu söyleyebilirim. Yani bekleyiş metinleri değil, arayış metinleridir. Mesela *Reşat'ın Oğlu* öyküsünde Meryem, kayıp oğlu Hasan'ı arar. *Ya da Havva* öyküsünde üç tane esnaf arkadaş kendilerince batıl da olsa bir çarenin peşindedirler ve onu ararlar. *Henan'ın Adımları'*nda Henan duvarlara doğru yürürken özgürlüğü arar. *Maria'nın Adımları'*nda Yeniden Doğuş Kilisesi'nden çıkan Larissa birden kararını verip o duvarlara doğru yürürken, insanlığı arar. Hatta Zeytin Dağı'nda oturup hasta babasını düşünen Aaron'nun bile bir arayışı vardır. Ya da çırağı Abdullah'ın neden durgun olduğunu merak eden Aram Usta'nın bekleyişinde bile bir arayış vardır. Bu anlamda belki de kitapta arayışın olmadığı tek öykü *İbrahim'i Beklerken'*dir. Oysa bizim iki karakterimiz var. İşte birisi Abraham, diğeri İbrahim, çocukluk arkadaşı ikisi, yıllar sonra hiç de ummadıkları bir

koşulda karşılaşacaklar. Abraham, bir polistir. İbrahim ise Gazze'deki yürüyüşler sırasında tutuklanmış bir protestocudur. Fakat birbirilerini aramalarına imkân yoktur. İbrahim kapıyı çalıp içeriye giremez, çünkü protestocu olmakla yaftalanmış ve tutuklanmıştır. Abraham kapıyı açıp dışarıya çıkıp çocukluk arkadaşıyla kucaklaşamaz, çünkü üzerinde resmî İsrail üniforması vardır. Dolayısıyla onların arayışları elinden alınmıştır. İbrahim olmakla Abraham olmak arasındaki farkı öğrenmişlerdir. Önyargılar, insanlığın, insanların önüne çekilmiş duvarlar, bizim o arayış hakkımızı elimizden almıştır. Bunu söylemek ister aslında İbrahim'i Beklerken hikâyesi. Hikâyenin, o az önce hikâyesini anlattığım meselede İbrahim adı geçmişti. İsmi İbrahim'i Beklerken olması bir tesadüf değildir. Yani bana ilham veren oğlumun arkadaşının adı İbrahim değil de başka bir şey olsaydı, ben bu hikâyenin adını yine İbrahim'i Beklerken koyardım. Çünkü Hazreti İbrahim ismine baktığımız zaman Hazreti İbrahim demek, 'arayış' demektir. Hazreti İbrahim, bekleyip Hakk'ın, gerçeğin, doğrunun, ona gelmesini edilgen bir pozisyonda beklemez. Ne yapar? Dışarıya çıkar, işte güneşi, ayı, dağı, tepeyi, hepsini sınava çeker ve tüm bu arayışının sonunda Hakk'ın, doğrunun, var ve bir olan Allah'ın varlığına ulaşır. Hep bir arayışı, hep bir hareketi sorgulamayı temsil eder Hazreti İbrahim'in o hikâyesi. Hani kitaptaki sekiz hikâyede özellikle o arayış vurgusunu vermeye çalıştım. Fakat özellikle kitabın ismini belirlememde İbrahim'i Beklerken hikâyesi etkili oldu. O arayış hakkımızın, belki varoluş kodumuza işlenmiş olan merak duygusunun elinizden alınışını; aramıza örülen duvarlarla, önyargılarla, siyasî hesaplarla, engellendiğini vermeye çalıştım.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Bir bakıma kitap hem bir arayış, ama aynı zamanda da önemli bir durum sergiliyor diyebiliriz herhalde. Öykülerinizde görünen bir yazarınız. Karakterleriniz, kahramanlarınız ile yakın, sıcak bir ilişkiniz var. Kendinizi, yazar olarak saklamıyorsunuz. Edebî anlayışınız nedir, dertli bir yazar mısınız, biraz açar mısınız?

YAVUZ AHMET:

Aslında ben öyle metinde çok görünmeyi tercih eden bir yazar değilim. Yani diğer öykülerimde ya da romanlarımda çok da yazar kimliğimle metinle okur arasına girmeyi tercih ettiğimi söyleyemem. Fakat *İbrahim'i*

Beklerken/Kudüs Öyküleri özeline dönecek olursak; evet, buradaki beş öyküde sanırım, doğrudan ortada görüldüğümü görüyoruz. Hatta bu benim dâhil olduğu kısımlar, hikâyenin sonunda üç yıldızla farklı bir bölüme ayrılmıştır. Şimdi öncelikle şöyle söyleyeyim; bu kitaptaki öyküler, ortada var olan bir insanlık sorununu edebiyatın penceresinden bakarak görmeye, bunu dile getirmeye çalışıyor. Belki de bu insanlar, akşam eve gittiklerinde aynı yemekleri yiyecekler, aynı çayı içecekler, fakat onların üzerindeki bazı siyasî hesaplar yüzünden bir türlü o ortak uzlaşma alanı yaratamıyorlar. Kavgalara, küslüklere zemin hazırlıyorlar.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

"*Kravatlı adamlar çözemez bu sorunu...*" diyorsunuz bir öykünüzde, siyasetçiler...

YAVUZ AHMET:

Evet, söylemek istediğim de tam olarak bu aslında. Öte yandan o siyasî çıkarları devre dışı bıraktığımız zaman o kavganın dışında bir başka kavga daha var. O kavga da benim kendi yazarlığımla ilgili bir kavga. Kendi yazımla, tarzımla, hikâyemi geliştirmem ile ilgili arayışlardan söz ediyorum. Mesela burada şey vardır; o *Henan'ın Adımları* ve *Maria'nın Adımları* öyküleri, birbirinden farklı öykülerdir. Ama öykülerin sonunda iki kadın yürüyüşünün duvarlara doğru olması ve aynı anda aynı şarkıyı işitiyor, hissediyor olmalarıyla birbiriyle birleşir. Burada ben birbirinden bağımsız görünen iki öyküyü birleştirmeyi düşünüyorum, ya da *Arif'in Mısırı* öyküsünde benim, adına '*vadi tekniği*' dediğim ve de ilk kez kullandığım bir tekniktir var. Katmanlı bir öykü oluşturmaya çalışıyorum. Yani bir de benim yazarlığımla ilgili arayışlar, kendi yazarlık kavgalarım var. Öykülerin beşinde görünür olmamın bir sebebi de bununla ilgilidir. Umberto Eco'nun '*Açık Yapıt Kuramı*' önerisi vardır. Nedir *Açık Yapıt*? Metnin anlattığı öykü kadar oluşumunun da bir öyküsü vardır ve okurun bunu bilme hakkı bulunur, der Umberto Eco. Bizde Ahmet Mithat bazı metinlerinin ortaya çıkış hikâyesini yazar. Biraz onu aramaya çalıştım ben. Gerçekten de ortada görüldüğüm o beş öykünün konusunu ben Kudüs'te bulmuştum. Sırtımı bir duvara yaslamış ve orada hikâyeyi kafamda kurgulamıştım. Tam da kitapta o üç yıldızla ayrılan bölümler, işte o hikâyelerdir. Bir anlamda okura benim o hikâyeleri hangi duygu hâliyle, nerede, nasıl oluşturduğumu vermeye çalıştım, bu birinci sebep.

İkincisi; Kudüs sorunu gerçeği var işin içerisinde. Ben sadece; bir yazar olarak metinlerimde o sorunları anlattım, kenara çekildim, demek istemedim. Hani Müslüman kimliğimle, birikimimle, Ortadoğu coğrafyasına yönelik duyarlılığım ile kendimin de bir söz hakkı olduğunu düşündüm ve kendi düşüncelerimi de ifade etmek istedim. Bunu, şu şekilde yapabilirdim: Kendi düşüncelerimi, görüşlerimi, metnin içine yedirebilirdim. Bu defa da ortaya kuru, didaktik metinler çıkacaktı. Ben onun yerine, öykünün salt haliyle kendimin araya girip konuştuğum dış ses hâlini birbirinden ayırmayı tercih ettim. Ortada görülmemin bir diğer nedeni budur. Şunu da söylemek lazım; hani başta söz etmiştim; Doğu edebiyatına, hikâyelerine yönelik özel bir ilgimin olduğunu söylemiştim. Doğu hikâyeciliğinde 'kıssadan hisse' geleneği vardır. Metnin sonunda görünür olmayı tercih ederek bir anlamda kıssadan hisse geleneğini, modern anlamda denemeye çalışıyorum.

Dertli bir yazar olmayla ilgili bir şeye değinmişsiniz. Meselesi olan dertli bir yazar mısınız, gibi. Evet, yazma anlamında benim de vardır derdim. Sanırım, tek bir cümle ile o derdimi özetleyecek olursam da; insanın hikâyesini yazmaktır, bendeki o dert. Yani bireysel bunalımlar, benim dertlerim arasında değildir. Bilinç akışıyla derinleşen, yazarın iç hesaplaşmalarına dönüşen tarzdan öyküler yazmıyorum. Ben daha çok dışarıya dönük, başka hayatların dertlerine kulak veren, hayatın ama dışarıdaki görünür hayatın anlamını çözmeye çalışan metinler üretmeye çalışıyorum. Tabii burada şunu da söylemem gerekiyor; ben öyle ideolojilerin, hiziplerin üzerinden bakmaya çalışmıyorum hayata ve insanlara. Hâkim anlayışların, güncel politize edilmiş polemiklerin, siyasî düşüncelerin güdümüne kalemimi emanet etmemeye çalışıyorum. *Kudüs Öyküleri*'nde de bunu özellikle uygulamaya çalıştım. Türkiye'deki hâkim Kudüs anlayışı yerine Yavuz Ahmet'in kendi edebiyatla olgunlaşmış düşüncesi benim merkeze koymaya çalıştığım. Sadece edebiyatın penceresidir benim bakmaya çalıştığım alan. Bu bakış tarzına da ben 'güdümsüz duyarlılık' diyorum. Evet, bir duyarlılığımız var, fakat bu duyarlılığımızı herhangi bir ideoloji belirlemiyor. Sadece insanlık, sadece edebiyat belirliyor. Benim o dertlerimi ifade edişim, dertlerimi fark edişimin noktasında da o duyarlılık, ama ideolojilerle belirlenmemiş, herhangi bir kamplaşmanın güdümüne girmemiş bakış açısı benim tarzımı belirliyor. O, edindiğim dertleri ve dışarıya aktarırken metne dökerken tamamen yine o edebiyat penceresinde kalmaya çalıştığımı söyleyebilirim.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Teşekkür ederim. İnsanlık âleminde zaten fitrî yapımızda benzerlik mevcut. İnsan olma hasebiyle bazı şeyleri müşterek seviyoruz, öfkelerimiz oluyor, aidiyet hissediyoruz, pek çok ortak yön var diğer insanlarla. Hikâyelerinize yazar kimliğinizle katılmanız da gözükmeniz de bazı hikâyelerinizde, hem bir gerçeklik hem bir sıcaklık katıyor sanıyorum. Okur da merak ediyordur yazarın hikâyesini. Yine hikâyenin içindeki hikâyeleri... Böylece bir hikâye de zenginleşmiş oluyor metinlerinizde. Yine bir diğer kitabınızda görülen önemli bir nokta var. Duvarlar da ortak bir hüznün parçası oluyor aynı zamanda. Duvarlar, sizin için ne anlam taşıyor?

YAVUZ AHMET:

Sanırım duvarların, yazarlar arasında belki de en fazla bende bir anlamı var. Dünya şehirleri içerisinde de, dünya ülkeleri içerisinde de duvar denilince sanırım Filistin bu kadar duvarlarla yüzleşmek zorunda kalmış bir ülkedir. O anlamda benim Kudüs'le buluşmamın ilâhî bir tevafuk olduğunu da düşünüyorum. Bu kadar duvarlara önem veren bir yazarla bu kadar duvarların içine hapsedilmiş bir şehrin buluşmasında, sadece ilhamın değil, aynı zamanda ilâhî bazı yardımların da olduğunu düşünüyorum. İşte Kudüs'te, Beytullahim'de, el-Halil'de gezerken, hatta Beytullahim'deki kaldığım otele vardığımız ilk akşam benim bir şey dikkatimi çekti. Filistin'de duvarların, gerçekten diyorum, dili var. Konuşuyor orada duvarlar; canlı. Duvarlara resimler çizilmiş. Ana caddelerde, işlek caddelerde, turistik mekânlarda duvarlara resimlerin çizilmesini kastetmiyorum. Ara sokaklarda, تنها yerlerdeki bir evin bile duvarında bir resmin olduğunu görüyorsunuz. O resim yoluyla o evin, o duvarın anlatmak istediği bir mesaj var aslında. Bu resimlerin çoğu da İngiliz grafiti sanatçısı Banksy'ye aittir. Banksy, Filistin'e gitmiş, o duvarların Filistin tarafına resimler çizmiş. Banksy'nin yapmış olduğu duvardaki o resimleri de evlerin üzerlerine taşımışlar. Özellikle Banksy'nin ünlü bir resmi vardı. Çiçek Atan Eylemci resmi, onu çok taklit etmişler. *İbrahim'i Beklerken*'in kapağında da Banksy'nin o ünlü Balonlu Kız resminin olması o yüzdendir aslında. Duvarlardaki resimler, o Kudüs'teki duvar gerçeği bir anlamda; benim kendi yazarlığımı konumlandığımda bir duvar metaforu vardır, o duvar metaforu ile gerçeğin duvarı

arasındaki çelişkiyi uyandırdı. Kendimdeki duvar metaforunu şöyle anlatayım: Biyografim ile ilgili bilgi verirken, *Pijama ve Kravat* adında bir öykü kitabımdan söz etmişsiniz. O kitabımda da *Duvar Dibi* adıyla da bir öykü bulunuyor. Ne anlatıyor *Duvar Dibi*? İşte bir duvar dibinde durmuş, önü sıra geçen insanları, karşısındaki hayatı izleyen, aslında bir öykü konusu arayan bir yazar anlatılır. Öykünün konusu budur. Sonraları ben, o öyküdeki yazarın yerine kendimi koydum ve bugün kendimi bir *'duvar dibi hikâyecisi'* şeklinde adlandırıyorum. Yani o anlamda duvar, benim yazarlık serüvenime adlandırmada güzel bir metafordur.

Ne anlatmak istiyorum bu metaforla?

Duvar, aslında sırtımızı yasladığımız gelenektir, okuduğumuz öncü metinlerdir, hayranı olduğumuz büyük yazarlardır, kendi yaşantımızdır, bizi besleyen her şeydir... Şayet biz o duvara sırtımızı yaslırsak, ortaya ayakları yere sağlam basan güçlü metinler çıkarabiliriz. Fakat duvara yüzümüzü dönecek olursak, bu defa bizi besleyen o olanak bir engele dönüşür.

Ne olur?

Öncelikle hayranı olduğumuz yazarların etkisinde fazlaca kalırız. Onu taklit eden metinler üretiriz, ya da çok sevdiğimiz kitapların baskısı altında ezilir gideriz. Kudüs'teki, Beytullahim'deki duvarlar ise tam aksini söylüyor. Yani o duvarlara sırtımızı yasladığımız zaman hem bir hikâye vadetmiyor bize, hem de o duvarlara sırtımızı yaslamak demek, çaresizliği, yenilgiyi, mahkûmiyeti kabullenmek demektir. Oysa eğer insanlık için, barış için, özgürlük için umut varsa, o duvarlara sırtımızı değil, önümüzü çevirmek zorundayız, ancak o şekilde bir imkân oluşuyor. Tabii burada o duvarlardan da belki söz etmek lazım. Şöyle söyleyeyim; buna Apartheid Duvarları diyorlar sanırım. Güney Afrika'da ortaya çıkmış bu tarz bir siyasî uygulama. Sanırım 1948-1994 yılları arasında da siyasî bir politika olarak uygulanmış.

Nedir Apartheid sistemi?

Siyahlarla beyazlar arasında, beyazların lehine olmak kaydıyla, ayrımcı bir politika anlamına geliyor. İsrail bu politikayı günümüzde sürdürüyor. Müslümanlarla Yahudiler arasına bir duvar örmüş, hatta İsrail Apartheid sistemini sadece teoride bırakmamış onun dışında bir de gözle görülür beton duvarlar örmüş. Kudüs merkezli bir öykü

kitabının duvarlar olmadan yazılması bana göre mümkün gözüküyor. Muhakkak o duvarlar bir şekilde kurgunun içerisine, bakış açısının içerisine girmek zorundadır. Hani bu gerçeğin acı yüzü, benim yazarlık anlayışımı konumlandığı metaforun tam aksini söylüyor oluşu. O duvarlar sırtımı yasladığımda bana bir umut vaat etmiyor, bana bir hikâye vaat etmiyor. Ancak o duvara yüzümü döndüğüm zaman bir umut var demektir. Oysa; barışın timsali sayıyoruz biz güvercinleri, o güvercinler de bu duvarlara yuva yapmışlar. Bu, bir hikâyemde geçiyor benim. Ama ben asla edebî bir cümle kurmaya çalışmıyorum. Şiirsel bir ifade falan yakalamaya çalışmıyorum. Gerçekten de Beytullahim'den Kudüs'e giderken tur otobüsümüz bir trafik ışığında durmuştu. Kırmızı ışıkta dururken sağ tarafımızda Apartheid Duvarlarından vardı. Orada duvarlara güvercinlerin yuva yaptıklarını gördüm. Yani gerçek anlamda da güvercinlerin yuva yaptıklarına şahit oldum. Tabii duvarların bendeki özel anlamıyla orayı bir hapisaneye çeviren gerçek duvarları ile karşı karşıya geldiğimde de her zaman olduğu gibi gerçeğin acı yüzü ağır bastı. Bu öykülerde Henan ve Larissa duvarlara doğru yürür. Onların duvarlara doğru yürüyüşü, bu yüzdendir. Bir hayaldir aslında duvarlara doğru yürüyüş. İşte o kadın gücünün duvarlara yürüyüşü ile barış ve özgürlüğün geleceğine duyulan bir umut anlamına geliyor. Oysa ben o hikâyelerin beş tanesini Kudüs'te kurguladım. Gerçekten de o hikâyeleri kurgularken sırtımı bir duvara yaslamıştım. Benim duvarlarım, metaforlarım görevlerini yine görmüşlerdi. Fakat benim sırtımı yasladığım duvarlar ya bir çeşme duvarıydı, ya tarihî bir yapının duvarıydı, ya bir camiinin duvarıydı. Yani tarih, anlamlarıyla beslemeye devam ediyordu bir taraftan. O Apartheid Duvarları ise insanlığın sınırlarını çizmeyi sürdürüyordu. Ben o yüzden *Aram Usta* öyküsünü ve *Henan'ın Adımları*, *Maria'nın Adımları* öykülerinde merkeze, duvarı bilinçli olarak aldım. Aslında bir başka öyküde de farklı bir alternatifi de önerdim.

Hangi öyküden söz ediyorum?

Cennet Çeşmesi öyküsü. Orada da Sultan Süleyman'ın mimarları duvar örüyorlar. Fakat ördükleri duvarlar, insanlığın arasına bir perde çıkma amacıyla değildir. Gerçekten bana çok ilginç geldi, dünyada duvarın bir imkânsızlık olduğunu, bir engel olduğunu herhalde en iyi

Yahudiler bilir. Çünkü binlerce yıldır o Ağlama Duvarının önünde ağlıyorlar. Fakat bu sistemi de dünyada uygulayan tek devlet, İsrail devleti aynı zamanda.

Yahudilerin Ağlama Duvarı, üç katmandan oluşuyormuş. Üçüncü katmanı da aralarında Mimar Sinan'ın da bulunduğu Osmanlı mimarları yapmışlar. Bir bakıma benim kendi tanımladığım o duvarın yıkılışını göstermiyor öyküler. Sadece şunu söylüyor; evet, duvarlar yine örülsün, tıpkı *Cennet Çeşmesi* öyküsünde Osmanlı'nın mimarları gibi mimarlar yine duvar örmeye devam etsinler. Fakat duvarlar, sırtımızı yaslayabildiğimiz, bize dayanak olacak yerler olsun. İnsanlığın etrafına çevrilmiş, orayı büyük bir hapisaneyeye çeviren duvarlar olmasın. Aynı zamanda da bu tür duvarların ancak kalemlerle yıkılabileceğini söylemeye çalışıyorum.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Öykülerinizde küresel egemenlere, zalimlere karşı gerçek bir mukabele ve mücadeleyi, yükseliş hedefini, kitap okumak, ilim yapmak şeklinde belirliyorsunuz. Yine “**Özgürlük görünecekse şayet bir gün ufukta, o özgürlüğü, inancına sahip olduğu tek silah olan taşlara yüklemiş olan bileklerden çok, genişlettiği bir teolitin (hassas bir ölçüm aleti) genişlettiği bakış açıları gösterecektir...**” diyorsunuz. Yani taşlara yüklenmiş bileklerden çok, hassas bir ölçüm aletinin genişlettiği bakış açıları gösterecektir, diyorsunuz. Yine bir akıl yürüyüşünden bahsediyorsunuz, acaba genel bir zafiyetimiz midir bu, eksikliğimiz midir, ne dersiniz?

YAVUZ AHMET:

Zaaf meselesini ben şöyle düşünüyorum: Şayet sıradan bir insanın hikâyesini anlatma derdindeyseniz, zaaf da muhakkak bir şekilde işin içine girecektir. Bu kitapta *Ya da Havva* öyküsünü düşünüyorum mesela; ben o öyküyü, öykünün sonundaki üç yıldızlı kısımda söylediğim gibi, gerçekten de Ömer Camii var. **Yeniden Diriliş Kilisesi** diyorlar Hıristiyanlar; onun bitişiği **Ömer Camii**'dir. Hem kilisenin hem de caminin çıkışında ise **Eski Çarşı** yer alıyor. **Eski Çarşı** dediğim, hani İstanbul'daki **Kapalıçarşı**'ya benzemesi de işte yan yana, küçük küçük dükkânların bulunduğu, çoğunlukla hediyelik eşya satan yerlerdir burası. Ben, tam da o **Ömer Camii**'nin girişinde, duvara sırtımı yaslayıp orada bu hikâyenin kurgusunu kafamda oluşturdum. Orada şunu gözlemiştim. O hediyelik

eşyalar satan dükkânlar, yan yana, fakat kimisi Yahudi, kimisi Müslüman, kimisi Hıristiyan; herkes kendi inancına göre bir hediyelik eşya satıyor. Ben, o insanları arıyorsam, yani büyük siyasî oyunların, art niyetli oyunların gerisindeki sıradan insanın gündelik hikâyeleriye eğer amacım; o insanlara bir idealizm vermek, onu kusursuz kabul etmek hikâyeyi de o gerçeklik duygusundan uzaklaştıracaktı. Haliyle ben de şehrin bana sunduğu gerçek hikâyeye yerine, kendi hayalimde canlandırdığım, hayalî ideal bir hikâyeye metnine ulaşacaktım. Bu da genel yazarlık anlayışım açısından pek doğru bir yaklaşım değildir. Ben şöyle düşünüyorum; belki de insanlığı bir araya getirecek olan; büyük ülküler, büyük idealler değildir. Aslında bizi bir araya getirecek olan gündelik zaaflarımızdır, insani sıkıntılarımızdır, bizleri aynı tehlike altında tehdit eden meselelerdir. Bir hayalden de söz etmiyorum. Bugünlerde küresel ölçekte bir salgın hastalık tehdidi altındayız. Bu salgın hastalık, zengin fakir ayrımı yapmıyor. Siyah beyaz ayrımı yapmıyor. Yahudi, Müslüman, Hıristiyan, Budist, Hindu... bu tür ayrımlar yapmıyor. Herkesi aynı şekilde tehdit ediyor. Dolayısıyla bizler de bu tehdit karşısında birleşmek zorunda kalıyoruz. Bu defa ülküler, ideolojiler, şunlar, bunlar ikinci plana itiliyor. Mesela aşırı icat edenin, özel hayatında hangi inanışa sahip olduğu, hangi etnik kökene ait olduğu bizi ilgilendirmiyor. Çünkü ortak bir tehdit karşısındayız. Ya da benim çok sevdiğim örneklerden, gözlemlerden birisidir; az önce sözünü ettiğim o parkta çocuklar oynuyorlar. Patlak bir topun etrafında çocuklar oynuyorlar. Kimisi Suriye'den gelmiş bu çocukların, kimisi Talefer'den gelmiş Türkmen çocukları, kimisi de bizim mahallemizin çocuklarıdır. Ama aynı hırsla, aynı heyecanla o topun etrafındalar. Patlak bir topun birleştirebildiği çocukların, büyüdüklerinde **Abraham** olmakla İbrahim olmak arasındaki farkın ayrıştırmasına itiraz ediyorum. Benim aslında temel derdim budur. O çocukluk duyarlılığının, o çocukluk masumiyetinin büyüdükçe kaybolması beni asıl etkileyen. Ona itiraz ediyorum. Zarflara bu anlamda ben bir buluşma alanının imkânını yaratması yoluyla da bakıyorum. Bu yüzden de o insanî zaafı öykülerde dile getirmeye çalıştım.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Evet, bu arada tebrikler ve teşekkürler var, onları da iletmek istiyorum. Canan Olpak Koç Hanımefendi'nin, Ahmet Demirel Hocam'ın iyi yayınlar dilekleri, tebrikleri ve teşekkürleri var. Yine Filistinli bir kardeşimizin

güzel satırları var; *“Ben Filistinli olarak bütün Filistinlilerin adına size teşekkür ediyorum, sizin gibi yazarlar iyi ki varlar, iyi bir program dileirim...”* diyor.

YAVUZ AHMET:

Ben, kendilerine çok teşekkür ederim. Çünkü asıl anlamlı olan budur aslında. Hani Kudüs Öyküleri yazmak, Kudüs merkezli öyküler yazmak ne zaman anlamlı olur? Eğer bu kitap Filistin’de, Beytullahim’de, Gazze’de okunuyorsa anlamı olur. Çünkü oradaki insanlara, **‘biz, sizin yanınızdayız...’** anlamı verir. Belki gelemiyoruz, hani Hazreti Peygamber’in bir Hadisi var; *“Kim ki bir kötülük görüyorsa onu eliyle düzeltsin, buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin, ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle buğz etsin...”* der.

Evet, oradaki mağduriyetleri elimizle düzeltmemize olanak yok. Filistin’deki kardeşlerimizin yanında elimizle olma durumumuz yok. Fakat dilimizle de en azından susmuyoruz, sadece kalbimizle buğz etmeden ibaret kalmıyoruz, mesajdır. En azından sınırların uzağında bir ülkenin insanları bizim yanımızda... O psikolojiyi verebilmek amacı taşır bir anlamda bu *Kudüs Öyküleri*. İnşallah önümüzdeki dönemlerde bu öykü kitabının Arapçaya çevrilmesini hayal ediyorum. Özellikle Filistin’de, Kudüs’te, bu kitabın Arapçaya çevrilip orada okunması da hayallerim arasındadır. Bu anlamda, az önce bahsettiğiniz Filistinli kardeşimizin mesajı, beni ayrı bir heyecanlandırdı, ayrı bir mutlu etti. Kendisine yürekten teşekkür ediyorum.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

“İnsanî zaaflar aynı zamanda bizi buluşturuyor” diyorsunuz. İnsanlık vasfı olarak fitratımızda olan bir şey olarak, yalnız dikkat çekici bazı noktalar da var kitabınızda. Mesela *Ya da Havva* öyküsünde biraz da ironik bir dille şunları söylüyorsunuz: *“Çok zengin olursam Hacc’a gitmek zorunda kalırım da dükkân sahipsiz kalır...”* diyor dini bütün Hüseyin. Ya da Hıristiyan Amira, *“Şayet günah işlersem, o papaza gidip günah çıkarmam gerekir, şu hâlde hiç günah işlemeyeyim, o papaza gitmeyelim de dükkân boş kalmayın...”* diye bir düşüncesi var. Ticaret burada önemli oluyor. Yine mesela acaba şöyle bir soru aklımıza geliyor: Müslüman, gayrimüslim, kutsal, hayata verdiğimiz anlam mı kayboldu?

Yine kitabınızda var; Yahudi inancına göre Mescid-i Aksa ile Zeytindağ’ı arasındaki Kidron Vadisi’nde kıyamet kopacaktır, mezarları Zeytindağ’ı yamacında olanlar tekrar dirildiklerinde Sırat Köprüsü’nden aşağı düşme korkusu olmadan geçeceklerdir. Bu sebeple Zeytindağ’ı yamacı, her birinin yeri milyon dolarla ayrılan mezarlarla doludur. Yani zenginler her iki dünyada da yaşadı. Bizde de filanca cemaat veya şu partiye, filanca kesime mensubiyetle ahiret işlerinin düzeldiğine, garantide olduğuna inanan kişiler var. Acaba insanlar iki dünya arası ayrımların kalktığına, dünyevî düzenin orada da devam edeceğine mi inanıyorlar?

Yine önemli bir nokta bence, dünyaya bir müteahhit gözüyle bakmak ne demektir, neler söylersiniz? Bunlar bizim zaaflarımız, ama görmeden geçemeyeceğimiz şeyler sanıyorum.

YAVUZ AHMET:

Şimdi ben, kutsala verilen anlamın kaybolduğu düşüncesine, açıkçası katılmıyorum. Modern dünyaya şöyle bir baktığım zaman, bu düşünceye pek katılmıyorum. Şöyle söyleyeyim; Mescid-i Aksa’da bir taş var, Hazreti Peygamber, Miraç’a çıkarken buradan Burak’a bindi diye, oraya gelen ziyaretçiler o taşı öpüyorlar. Hemen yan tarafa geçiyorsunuz, Yahudilerin Ağlama Duvarı o kısım, o duvarı da aynı şekilde Yahudiler öpüyorlar. Ağlama Duvarı ve Mescid-i Aksa’nın olduğu yerden çok uzaklaşmanıza gerek yok, Kudüs’te her şey iç içe zaten, en fazla iki yüz metre gidiyorsunuz, orada da Hıristiyanların Yeniden Doğu Kilisesi adını verdikleri bir kilise var. Orada da bir taşı Hıristiyanlar, Hazreti İsa’nın cansız bedeni çarmıhtan burada indirildi diye öpüyorlar. İnançlar farklı, ama aslında insan aynı insan, hatta belki taş da aynı taş. Çünkü Kudüs’ün o meşhur kireç taşlarının bir parçası. Belki de aksine bu bazı kutsallıklar, insanın önüne geçtiği için kimi sorunlar ortaya çıkıyor. Ve kitapta da bir öyküde bunu söylüyorum ben; sanırım *Maria’nın Adımları* öyküsünde; şeytan, Hz. Adem’in, yani insanın önünde secdeye kapanmayı reddetti. Herhangi bir taşın ya da mabedin değil. Bu anlamda Kur’an’dan anladığım mesaja göre, gerçek kutsal olan aslında **insan**dır. Diğer kutsalların anlamı da bu insana hizmet etmesine göre, insanla Allah’ı buluşturmasına aracılık etmesi yönüyle ortaya çıkar. Bunu söylemeye çalışıyorum ve bana göre maalesef asıl kutsal olan o insan, ikinci plana düşüyor, yerine de o insanla Allah’ı buluşturacak olan ve araç

durumundaki kutsallar ortaya çıkarılıp birçok ayrılığın, ötekileştirmenin, kavganın, zeminini hazırlıyor.

Sanırım bir de dünyaya müteahhit gözüyle bakmak, ifadesinden söz etmişsiniz.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Evet, çirkin yapılaşmalar var.

YAVUZ AHMET:

Türkiye’de bugün bir alınganlık var maalesef. Bir dizide, bir filmde kastedilen elbette o mesleğe mensup herkes değildir; fakat işte bir hemşire, bir doktor geçtiği zaman bütün hemşireler, doktorlar bundan alınıyorlar. Böyle bir deformasyon maalesef var. Benim burada emeklerini, geçimlerini temin etmek isteyen, yanlarında insanlar çalıştırıp onların da geçimlerini sağlamalarına olanak veren müteahhitlerine, o meslek grubuna yönelik herhangi bir eleştirim yok. Sonuçta bugün benim de faydalandığım birçok yapının gerisinde bir müteahhidin emeği vardır, alın teri vardır, girişimciliği vardır. Benim orada kastettiğim daha ziyade şehir yönetimi ile ilgilidir. Bulabildiğimiz her yere illa da apartman yapma düşüncesine yönelik bir eleştiridir. Hatta özeleştiridir. Daha geçenlerde duymuştum, İstanbul’daki deprem koruma yerlerinin çoğu bugün iskân edilmiş durumdaymış. Oralara apartmanlar dikilmiş. Ben biraz daha estetik bir bakış açısını önermeye çalışıyorum. Öyküde de geçiyor; Mekke’yi, o etrafındaki devasa otelleri gördüğüm zaman böyle içimin bir buruk olduğunu hissediyorum. Bir tarafta o ibadet edilen kutsal mekân varken, ondan daha büyük devasa yüksek otelleri, daha açık söylemek gerekirse; bir inanç problemi olarak da görüyorum, şehir yönetimi problemi olarak da görüyorum. Evet biz, İsrail’i eleştiriyoruz, bu Apartheid sistemi yüzünden eleştiriyoruz, ayrımcı politikasını eleştiriyoruz fakat hep eleştirmekle olmuyor, biraz da şuna bakmamız lazım; tarihî bir şehrin nasıl korunması gerektiğinin çok güzel bir örneğidir Kudüs. İşte Eskikent-Yenikent kısmı var. O Eskikent’in içine değil böyle devasa bir konut dikmek, neredeyse çivi çıkılmasına dahi izin vermiyorlar. Mescid-i Aksa’nın etrafında, özellikle Zeytin Dağı tarafından baktığınızda çok açık bir şekilde görüyorsunuz; o mabetleri, tarihi gölgeleyecek, onun ihtişamın engelleyecek yüksek yapılar yok. Bunlara sınır koyulmuş, onu kastediyorum. O estetik bakış açısını kastediyorum. İllaki

her yere biçimsiz ya da aynı düzen apartmanlar yapmaya gerek yok. Buna yönelik bir özeleştiridir benim söylemek istediğim.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Bizim de şüphesiz eleştirdiğimiz müteahhitler ya da belli bir meslek grubu değil, sizin bahsettiğiniz mevhumu ortaya çıkarmak istedim. Çünkü mimarlarımızın da çok şikâyetleri var. Bu konuda dertlenmelerimiz var bu çirkin yapılaşmalar olarak. Bunu belirttim. Ama aynı zamanda da hayata, varlığa verdiğimiz anlam da biraz değişmiş oluyor sanıyorum, veya kafa yapısı, estetik anlayışı. Bu çözümler var ki, bu çirkinliğe göz yumabiliyoruz veya maddiyat daha öne geçmiş olabiliyor.

Kitabınızda dikkat çekici bir nokta, kadın gücüne ayrı bir yer ve önem vermeniz. **“Ben güçlü kadın bakışlarına âşık olurum her an, evliyim, çocukluyum...”** diyorsunuz Filistinli öğrenci kız Henan’a mesele. Kadın gücünün doğurduğu çocuk sayısına bakılarak belirlendiği bir toplumda, Filistin’in yarımını doğurmaya hazırlanan yeni bir kadın gücünden bahsediyorsunuz fakülte öğrencisi Henan’ın şahsında. Henan’ın ve Maria’nın aynı yöne ilerleyen adımlarında, yine tabii bütün tarafların katkısıyla.

Sizin ifadenizle; **“Duvarlar akıl gücüyle, kadınların gücüyle mi yıkılabilir ancak?”**

YAVUZ AHMET:

Burada genel yazarlık anlayışıma ben bir parantez açmak istiyorum. Ben metinlerimde hep bu kadın zekâsının gücünü yüceltmeye çalışırım. Bence bu çabamda haklı bir gerekçem de var. Kız ve erkek çocukları düşünün, bir kız çocuğu bir buçuk yaşına geldiğinde büyük oranda konuşma işini halletmiş demektir. Bazen espri yaparım hatta TRT spikeri gibi konuşuyor diye. Erkek çocuklarsa on sekiz aylık olur, yirmi aylık olur; **“buuuu”** der, biz onu **“Su”** dedi diye yorumlayıp seviniriz, artık konuşmanın ilk adımını attı diyerek. Ya da bir erkek çocuğu yedi, sekiz yaşına gelir; hâlâ kıyafetini, şunu bunu annesi düzenler, muhakkak onunla ilgilenmek zorunda kalır. Bir kız çocuğunun, daha üç yaşındayken temel bakımının üstesinden gelebilen örnekleri vardır. Saçını tarar, kılık kıyafetini, kendisine yakışıp yakışmadığını kontrol eder. Buradan şu sonuca varmak istiyorum; aslında zeki bir varlıktır kadın. Ama insanlık tarihi binlerce yıldır,

olağanüstü zekâyı hayatın ikinci planına itmiştir. O fiziksel gücün verdiği avantajla kadın zekâsından yararlanmak yerine onu, evlerin gerisine sadece mutfağa, çamaşırhaneye hapsetmişlerdir. Son yüz elli yıldır biz aslında kadın zekâsının sosyal hayattaki yansımalarını görüyoruz.

İnsanlık tarihinin son yüz elli yılına bir bakalım; ondan önceki beş bin yılları son yüz elli yılı bir karşılaştıralım; o zekânın sosyal hayatta bize kattıklarını çok iyi görebiliyoruz. Bunu bir tarafa koyalım, yani benim genel anlamda kadın zekâsına vurgu yapmamın, kadını yüceltmemin bir sebebi budur. Bir diğer husus şu: Malumunuz bu yıl İstiklâl Marşı'mızın kabulünün 100. Yılıdır. Bu vesileyle de çeşitli üniversitelerimizde çeşitli toplantılarda hem Mehmet Akif merkezli hem de İstiklâl Marşı merkezli programlar yapılıyor. Biz de bu programlar sayesinde onun asıl rehberlik edecek olan tarafının, kişiliği ve eserleri olduğunu daha iyi görebiliyoruz. Şimdi Akif'in *Berlin Hâtıraları*'nda bir kısım var ki, benim hep dikkatimi çekmiştir o kısım. Nasıl ki ben Kudüs'e gidip orayı gözlemleyerek anlatmışsam, Akif de uzaktan anlatmıyor. Orayı gözlemleyerek anlatıyor. Orada Alman annelere seslenir.

*“Değil mi bir anasın sen? Değil mi Alman'sın?
O halde fikir ile vicdana sahip insansın.”*

Tarzında bir yaklaşım... Bu savaşı, bu ölümleri de ancak o anne kimliğiyle sen ortadan kaldırebilirsin. Akif, bunu söylemeye çalışıyor aslında. Bunu söylerken de ne karşıdakinin kimliğine bakıyor, onun Alman olmasına bakıyor, ne de inanişine bakıyor. Sadece kadına, barışı sağlamada bir misyon yüklemeye çalışıyor. Ve onu, fikir ve vicdan sahibi bir varlık olarak gösteriyor.

Ben Kudüs kadınlarında, böyle inanılmaz bir pozitif güç gördüm. Gerçekten şaşırdım da. Hani buradan gitmeden önce -Kudüs demeyeyim, Filistin diyeyim, genel olarak söyleyeyim-, böyle güçlü bir Filistin kadını göreceğimi pek zannetmiyordum. Mesela asla çekingen değilim. Özgüvenleri var. Hayatın içindeler. Diğer Arap ülkelerinde kadınlar nasıl bilmiyorum; ama sanki daha farklılar gibi geldi bana. Diğer Arap ülkelerindeki kadınlara göre ki, bu kadınlardan kaynaklanmıyor, öncelikle onu söyleyeyim, o ülkelerdeki onlara dayatılan yaşam biçiminden kaynaklanıyor; Kudüs kadınlarının daha aydın bilince sahip olduklarını düşünüyorum. En azından her şeyin farkındalar aslında onlar. *Kudüs Öyküleri*

kitabındaki dokuz öykünün aslında her birinin gerisinde bir düşünce vardır. Bir çözüm önerisi vardır. Az önce de söz ettim, *Aram Usta*'da duvarların yine yapılmasını fakat güzel anlamları bitiren Apartheid duvarları yerine, sırtımızı yasladığımızda bize güzel hayaller vadeden duvarlar yapılmasını önerdim. *Cennet Çeşmesi*, sorunların çözümünde doğrudan bir Osmanlı modeli önerir, bunu önermeye çalışır. Çünkü Yavuz Sultan Selim, Kudüs'ü fethettiğinde oradan birilerini kovmaya çalışmamış. Hatta herkesin ortak yaşaması için, mesela *Ağlama Duvarı*'nı genişletmiş, tadilat yaptırmış; *Yeniden Doğu Kilisesi*'ne dokunmamıştır. Yeniden Doğu Kilisesi bugün bütün Hıristiyan mezheplerinin ortak bir kilisesiyse, bu şüphesiz Yavuz'un o uzlaşması siyasetinin bir parçasıdır. *Reşat'ın Oğlu* hikâyesi var. O hikâye, Mehmet Akif'in düşüncelerine bir gönderme yapar. Çünkü Meryem bir annedir, eşi Reşat şehit olmuştur ve oğlu Hasan'ı tek başına büyütmek zorundadır.

Ne yapar Hasan? Kaybolduğu gün, annesi onu bulduğunda taş topluyordu. Çünkü babasının intikamını alma derdindedir. Evet, Reşat bir mücadele kimliğini temsil eder ve bunun sonunu şehit olmuştur; Meryem o noktada Reşat'tan ayrılır ve mücadelede kitapları, yani ilmi gösterir. Şunu söylemeye çalışıyorum: Bilimsel yönden geliştirecek biz, sorunları ancak aşabiliriz. Aslında *Berlin Hâtıraları*'nda Alman kadınlar özelinde tüm annelere seslenen Mehmet Akif'in söylemek istediği budur. En azından ben öyle anladım.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Çok teşekkür ederim. Programımızın sonuna geldik. Son eklemek istediğiniz bir şeyler var mı, seyircilerimize neler söylemek istersiniz?

YAVUZ AHMET:

Ben şunu söyleyeyim. Evet, biz acılı bir coğrafyanın parçasıyız. Bu coğrafyada yaşayan insanların konuşulma hakkı var. Seslerini dünyaya duyurma hakkı var. Bugün dünya geneline baktığımız zaman, Ortadoğu deyince akla sadece silahlar geliyor. Sadece patlamalar geliyor, bu bana çok büyük bir acı veriyor. Oysa bizim Ortadoğu dediğimiz coğrafya, modern insanlığın tarihinin temellerinin atıldığı yerdir. Yazı burada icat edildi. En azından onu söyleyelim. Yani Sümerlerin yaşadığı bölgeden söz ediyorum. Bu coğrafyanın sadece acıların, patlamaların, canlı

İNSANLIĞA SÖZÜMÜZ VAR

bombaların coğrafyası olmadığını, burada insanlığın da yaşadığını dünyaya anlatmak gerekiyor. Bunu anlatmanın yolu da ancak sanattır, edebiyattır, sinemadır, resimdir... Bir şeyleri yok saymadan, iyi niyetlerle ve iyi anlamlarla bakmayı gerektiren sanatçı duyarlılığıdır. Ben *İbrahim'i Beklerken/ Kudüs Öyküleri*'nde bunu yapmaya çalıştım. İçime sinen bir kitap oldu. Bir kitap ne zaman içimize siner? Eğer o kitap yayımlandıktan bir zaman sonra yeniden okuduğumuzda sanki bir başkasının metnini okuyormuş gibi heyecanlanıyorsak ve o an okuduğumuz metinde kaybolup gidebiliyorsak, o metin olmuş demektir. Ben aynıını *İbrahim'i Beklerken*'de hissettiğimi, o metne yabancılaşabildiğimi söz edebilirim.

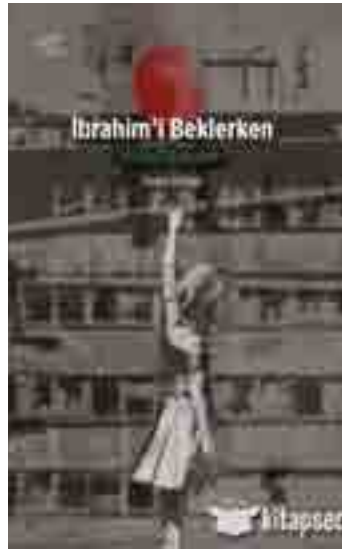
Son olarak bütün dinleyicilere de teşekkür ediyorum. Umarım verimli, güzel bir program olmuştur.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK/Yöneten:

Ben katılımınız için ve bu güzel sohbet için size çok teşekkür ediyorum. İzleyen seyircilerimize de teşekkür ediyorum. Haftaya yeni bir programla Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi yine sizlerle olacak inşallah.

YAVUZ AHMET:

Ben de bu yol gösterici, fikirleri ifade etmeye olanak sağlayan sorularınız için Hüzeyme Hanım, size çok teşekkür ediyorum; ayrıca böyle bir buluşmayı tertip ettiği için başta Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu olmak üzere herkese teşekkürlerimi bir borç bilerek hayırlı günler diliyorum.

TYB KONYA'DA "KUDÜS ÖYKÜLERİ" KONUSULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 Kültürel Etkinlikler Takvimi'nin beşinci programında; Kudüs gözlemleriyle yazılmış, Kudüs Öyküleri (İbrahim'i Beklerken) konu edildi.

Hüzeyme Yeşim Koçak'ın düzenlediği ve yönettiği, Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu, Karatay ve Meram Belediyeleri iş birliği ile gerçekleştirilen programın konuğu, Eğitimci Yazar Yavuz Ahmet'ti.

Yavuz Ahmet'le yapılan söyleşide, İbrahim'i Beklerken- Kudüs Öyküleri kitabının nasıl ortaya çıktığı, Kudüs'ün neden yazılması gerektiği, hem kitapta hem de Kudüs'te duvarların ne ifade edildiği üzerine konuşuldu.

Kadın gücüne ayrı bir önem veren, bu gücü Filistinli kadınlarda gözlemleyen yazar, Kudüs merkezinde Filistin sorunlarına değindi ve edebiyat penceresinden kendi çözüm önerilerini ifade etti.

Barış için sorumluluğu, çoğul bir yaklaşımla Müslüman'ıyla, Hıristiyan'ıyla, Yahudi'siyle vicdan taşıyan herkesin omuzlarına yükleyen Yavuz Ahmet, önyargılar yüzünden bir türlü bir araya gelememiş zenginliklere, kişisel zafiyetlere, kendi yazarlık anlayışı ve bakış açısına ama en çok insanın hikâyesine temas etti.

İnsanın kutsallığına, önemine işaret eden; insanlığın etrafına çevrilen beton duvarların ancak kalemlle yıkılacağına inandığını söyleyen yazar; zulme karşı gerçek bir mukabele ve mücadelenin, kitaplarla, ilim ve akıl yürüyüşleriyle gerçekleşebileceğinin altını çizdi.

Kutsallara verilen anlamın kaybolduğu düşüncesine katılmadığını belirten Yavuz Ahmet; "Mescid-i Aksa'da, orada bir taş var. İşte Hazreti Peygamber Miraç'a çıkarken buradan Burak'a bindi diye. Oraya gelen ziyaretçiler taşı öpüyorlar. Hemen yan tarafa geçiyorsunuz, Yahudilerin Ağlama Duvarı var. O duvarı da aynı şekilde Yahudiler öpüyorlar. Hemen o Ağlama Duvarı ve Mescid-i Aksa'nın olduğu yerden çok uzaklaşmanız a gerek yok, Kudüs'te her şey iç içe zaten, en fazla 200 metre gidiyorsunuz, orada da işte Hıristiyanların Yeniden Doğu Kilisesi adını verdikleri bir kilise var. Orada da bir taşın Hıristiyanlar, işte Hazreti İsa'nın cansız bedeni çarmıhtan burada indirildi diye öpüyorlar. İnançlar farklı, ama aslında insan aynı insan, hatta belki taş da aynı taş. Çünkü Kudüs'ün o meşhur kireçtaşlarının bir parçası. Belki de aksine bu bazı kutsallıklar, insanın önüne geçtiği için kimi sorunlar ortaya çıkıyor. Bir kitabımdaki Maria'nın Adımları öykümde de bunu ifade ediyorum. Şeyda, Hazreti Adem'i, yani insanın önünde secdeye kapanmayı reddetti. Herhangi bir taşın ya da ma'bedin değil, Kur'an'dan anladığım kadarıyla bana göre, asıl kutsal olan insandır. Diğer kutsalların anlamı da bu insana hizmet etmesine göre, insanla Allah'ı buluşturmasına aracılık etmesi yönüyle ortaya çıkar..." dedi.

Ortadoğu denilince akıllara sadece silahlar geldiğini, patlamalar geldiğini, bunun çok acı verdiğini ve Ortadoğu denilen coğrafyanın modern insanın tarihinin temellerinin atıldığı yer olduğunu, yazının burada icat edildiğini söyleyen yazar; "Ortadoğu, acıların, patlamaların, canlı bombaların coğrafyası olmamalı, burada insanlığın da yaşadığını dünyaya anlatmak gerekiyor. Bu anlatmanın yolu da ancak sanattır, edebiyattır, sinemadır, resimdir. Bir şeyleri yok saymadan iyi niyetlerle, anlamlarla bakmayı gerektiren sanatçı duyarlılığıdır. Ben İbrahim'i Beklerken Kudüs Öyküleri'nde, bunu yapmaya çalıştım..." dedi.

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Merhabalar, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 Kültürel Etkinlikleri kapsamında bir programda daha beraberiz. Mart ayının son haftasında karlı, soğuk bir günde ve Berat Kandilinin gündüzünde Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Uluslararası Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Fatih Gültekin hocamızla "Gıda Katkı Maddeleri'nin gerekli mi, zararlı mı, Helâl mi?" olup olmadıkları konusunda bir hasbihâl yapacağız inşallah. Sohbetimize geçmeden önce hocamızı kısaca tanıtmak isterim:

Fatih Gültekin, 1966 yılında Konya'da doğdu. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesini 1990 yılında bitirdikten sonra, Konya Numune Hastanesi acil servisinde çalıştı. Bu dönemde Biyokimya doktorasını bitirdi. 1997 yılında Isparta'da bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyokimya Anabilim Dalında Yardımcı Doçent, 2002 yılında ise Doçent oldu. 2007 yılında da profesörlük ünvanı aldı.

Doçentlik yıllarında FULBRIGHT bursu kazandı ve araştırmalar yapmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. University of Texas Health Science Center at San Antonio'da melatonin hormonu ile ilgili araştırmalar yaptı ve gıda katkı maddeleriyle ilgili seminerler verdi. 2012 yılında Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) asli üyeliğine seçildi. 2015 yılında Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Tıp Fakültesi Kurucu Dekanı olarak atandı. Dekanlık yaptığı süreçte rektör yardımcılığı görevini de yürüttü. Tıp Fakültesi kurulum sürecinin başarıyla tamamlanmasını takiben 2017 yılında Sağlık Bilimleri Üniversitesine geçti. International Journal of Health and Nutrition dergisinin baş editörlüğünü yürütmektedir. Ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış ve kongrelerde sunulmuş, yüzün üzerinde çalışması vardır. Gıda katkı maddeleri özel ilgi alanı olup bu konuda yazılmış dört kitabı vardır. Fatih Gültekin, evli ve dört çocuk babasıdır.

Hocam hoş geldiniz, hem sizin hem izleyicilerimizin hem de tüm milletimizin Berat Kandillerini tebrik ediyorum. Cenâb-ı Hakk'tan hayırlı, bereketli, sağlıklı, nice kandiller dileklerimizi de ilemiş olalım.

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Hoş bulduk, çok teşekkür ederim, hamdolsun, ben de aynı dileklerle dualarınıza amin diyorum. İnşallah İslâm âlemine ve tüm insanlığa hayırlar getirir. Üzerimizdeki sıkıntılar bu gece hürmetine inşallah kaybolur gider.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Bugünlerde en büyük temennimiz, içinde bulunduğumuz korona virüsten kurtulmak olsa gerek diye düşünüyorum. Daha sağlıklı, korona virüssüz salonlarda yüz yüze buluşmak dileğiyle inşallah.

Hocam, hemen konumuza geçelim. Öncelikle Gıda Katkı Maddesi nedir?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Gıda Katkı Maddeleri, isminden de anlaşılacağı üzere gıdalara katılan maddelerdir. Bunlar gıdalardan farklı maddelerdir. Şöyle ki, ekmek yapıyorsunuz veya herhangi bir gıda ürünü yapıyorsunuz, içerisinde o gıdanın temel öğeleri bulunuyor. Ekmek yapıyorsanız; un, su, tuz oluyor.

Ama bunun yanında ekstradan katılan maddeler bu gıdanın bazı özelliklerini değiştiriyor. Yani görünümünü, rengini, kıvamını değiştiriyor. Korumucu özelliği katarak uzun süre bozulmamasını sağlıyor... gibi birçok fonksiyonlar sağlayan bu maddelere biz Gıda Katkı Maddeleri diyoruz. Bunların birkaç istisnası dışında besleyicilik değeri yoktur. Bunlar, gıdalara bazı fonksiyonları verebilmek için katılan maddelerdir.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Burayı biraz açalım mı, hangi maddelerdir bunlar?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Evet, şöyle söyleyeyim. Toz formunda olabilir, sıvı şekilde olabilir veya yapraklar şeklinde, tabakalar şeklinde olabilir.

Bu maddeleri kattığımız zaman ne olur?

Mesela dondurmalarda kıvam vermek amacıyla kullanılabilir. Sonra dondurmanın içerisinde, bizim küçüklüğümüzdeki dondurmalar biraz öyleydi, ağızımıza küçük buz parçaları gelirdi, içindeki yağlı ve su bazlı maddelerin homojen bir şekilde karışmasını sağlayabilerseniz bu emülgatörlerle, o zaman ağızınızda yağ gibi eriyor dondurma. Yani kıvam vermek için kullanılabilir. Mesela hazır çorbalarda kıvam vermek için kullanılabilir, veya kakaolu sütlerde, meyveli sütlerde kullanılabilir.

Yani orada meyvenin veya kakaonun varlığını hissedersiniz. Yine meyve aromalı içecekler var, şimdi mango aromalı içecek veya elma aromalı içecek diyoruz; baktığımız zaman görüntüsü, tadı, kokusu, gerçekten meyve suyuna benziyor. Elmanın suyunun kendisine benziyor, işte orada rengi vermek için boya katılıyor, kıvamı vermek için kıvam arttırıcı katılıyor. Onun pütürlü halini vermek için başka bir madde katılıyor, bozulmasını ve mikropların çoğalmasını engellemek için bir koruyucu katılıyor... gibi. Bu tür katkılarla o gerçek, doğal suyuna benzer bir ürün elde ediliyor.

Kıvam arttırmak dedik mesela bir fonksiyonu bu. Sonra bir diğer fonksiyonu koruyucu içerisinde mikropların çoğalmasını engellemek için katılır. Aslında biz de kendimiz gıda katkı maddesi olarak sınıflandırılmasa bile aslında onun gibi davranan maddeler kullanıyoruz. Mesela tuz, aslında fonksiyon itibarıyla bir gıda katkı maddesi sayılabilir, ne yapıyor, lezzet arttırıyor. Kendisinin bir besleyicilik değeri yok. Bilakis kullanmamak da lazım, yani gıdalara ekstradan tuz katmamak gerekir. Ancak o, gıdaların lezzetini arttırıyor. Salçalara katıyoruz mesela, salçalar küflenmiyor. İçinde mikroplar üremiyor, uzun süre koruyoruz. Peynirler mesela, Konya'mızın tulum peyniri var, çok tuzludur. İçerisine tuz kattığımız zaman o gıdayı hem koruyor hem de lezzetini arttırıyor. Bunun ötesinde emilgätörlerden bahsettik. Bunlar yağlar ve su bazlı maddelerin homojen karışmasını sağlıyor. Zeytinyağı ile suyu karıştırabilir miyiz? Karıştıramayız, zeytinyağı suyun üzerine çıkar. Ancak içerisine bir emilgätör koyarsak o zeytinyağıyla suyu biz homojen bir şekilde karıştırabiliriz. Mesela margarinlere bakacak olursak, margarinler saf yağ değildir. Margarinlerin yaklaşık %30'u sudur. Ama yağ ile suyun karışmasını sağlayan, içerisine katılmış olan emilgätörlerdir.

Mesela renklendiriciler var. Yaygın olarak birçok gıdada kullanılıyor. Bir dondurma alacaksınız, çilekli dondurma ise kırmızı boya atılıyor. Veya içeceğiniz meyve suyu, meyve aromalı içeceklere o meyve suyunun rengi katılıyor. Ya da pastalarda rengarenk boyalar kullanılıyor. Şekerlere rengarenk boyalar katılıyor. Pastalar, börekler, kurabiyeler çıktı şimdi, insan şaşırıyor. Gerçekten ne kadar canlı renkler oluyor. Aslında bunların hiçbirine gerek yok. Yani ihtiyacımız da yok. Ama müşterinin ilgisini çekmek için bunlar kullanılıyor. Cazip hale getiriliyor. Gerek çocukların olsun gerek bizim olsun ilgimizi çekiyor. Mesela pazardan meyve alacağız,

portakal alacağız diyelim, dışı homojen renkli olan, böyle benekli falan olmayan, cam gibi gıcır gıcır görüneni tercih ediyoruz. Bizi de celbediyor. Yani bir meyvenin dış yüzü komple bir tabakayla kaplanıyor. Daha güzel görünüyor. Biz de gerçekten kaliteliymiş zannederek onu alıyoruz. Çocuklarımızı da zaten öyle celbediyor. Bazıları da koruyucu olarak katılıyor. Yağlar mesela beklerse bir süre acılaştır. Yağla oksijen moleküllerinin tepkimeye girmesine bağlı olarak orada bir acı madde meydana geliyor. İşte oraya bir antioksidan koyarsanız, bu oksidasyonu engelleyici bir katkı maddesi koyarsanız, o yağ, daha uzun süre bozulmadan kalabiliyor.

Katkı Maddeleri'nin konulmasının faydalı yönleri de var bu açıdan. Gıdaların bozulmasını engelliyor, daha ekonomik hâle geliyor, raf ömrü uzuyor, yani normalde bir haftada bozulacak bir ürün, bir ayda bozulmuyor. Dolayısıyla siz bunu piyasaya daha rahat arz ediyorsunuz. Daha ucuz olarak piyasaya sunabiliyorsunuz. Bu avantajlar yüzünden bunlar kullanılıyor, ancak tabii bu avantajların yanında bazı dezavantajları da beraberinde getiriyor. Yani cep telefonu kullanmak çok güzel ama telefon kullanırken de birçok radyasyona maruz kalıyoruz, gece gündüz ekran ışığı bizim göz sağlığımız veya hormonal dengemizi etkiliyor. Onlara da bir şekilde katlanıyoruz. Gıda Katkı Maddeleri de öyledir. Bazı avantajlarından dolayı kullanılıyor. Ancak getirdiği bazı dezavantajlar da var.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Bu emilgätörler olsun, katkı maddeleri olsun, bunların kıvam arttırıcı, uzun süre koruyucu, raf ömrünü arttırıcı, görüntü, tat ve lezzet verici özelliklerini söylediniz de bunların insan sağlığı açısından fonksiyonları nelerdir? Bir de bu açıdan değerlendirelim.

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Gıda Katkı Maddeleri'nin zararlı olmaları konusuna cevap vermek zordur. Yani bu sorunun cevabı yok. Gıda Katkı Maddeleri zararlıdır veya zararsızdır denilemez. Çünkü Gıda Katkı Maddeleri geniş bir gruptur. Şu anda ülkemizde 400'ün üzerinde Gıda Katkı Maddeleri kullanılmaktadır. Türk Gıda Kodeksi'nde ve her bir katkı maddesini ayrı değerlendirmek gerekir. Mesela salatalarda kırmızı pancar kullanıyoruz. Gayet de güzel bir tat veriyor. O kırmızı pancardan pancar kırmızısı boyası elde ediliyor. Sonra o, değişik gıdalara katkı maddesi olarak, renklendirici olarak

katılıyor. Bu bizim zaten tükettiğimiz bir gıdadır. Bundan elde edilen boyanın bir zararı yok. Veya ayçiçek yağından, zeytinyağından küçük bir işlemle bir emülgatör elde edilebiliyor. Monogliserit, digliserit gibi. Bunlar öz itibarıyla zaten bizim tükettiğimiz gıdalardır. Üzerine bunun doğal yapısını değiştirecek ciddi bir muamele olmamış. Dolayısıyla bu tip katkı maddelerinin herhangi bir zararı yoktur. Bir grup katkı maddesi böyledir. Yapılan çalışmalarda bunların zararları ile ilgili herhangi bulgu tespit edilmemiştir. Sonra fazla araştırma ihtiyacı da hissedilmiştir. Çünkü zaten doğal olarak tükettiğimiz maddelerden elde ediliyor.

Bir de doğada olmayan sentetik Gıda Katkı Maddeleri vardır. Vücudumuz bunları tanımıyor, bunları zehir gibi görüyor. Vücudumuza dışarıdan gelmiş yabancı madde olarak görüyor. Bunlar, vücudumuz tarafından işlenip de kullanılmıyor. Çünkü bedenimize uygun değildir. Doğada olmayan sentetik maddelerdir. Bunların birçoklarında sağlık riskleri var. Ne gibi sağlıklı sizleri var? Yüksek miktarları kanserojen olanlar var. Yani kanser riskini artıran bir grup katkı maddesi var. Bir kısmının ciddi alerji arttırıcı etkileri var. Bazıları migren ağrılarını tetikliyor. Hiperaktiviteyi arttırabiliyor. Bu da çocuklarda en yaygın görülen psikiyatrik bozukluklardan bir tanesidir. Yani böyle deyince biz, yerinde duramayan, hareketli çocukları falan düşünüyoruz ama öyle değil. Bu dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu dediğimiz bir hastalıktır. Bu çocuklar dikkatlerini toplayamazlar. Derste hocalarını dinleyemezler. Ödevlerini yapamazlar. Arkadaşlarıyla iletişim kurmakta sorun yaşarlar. Bu sentetik gıda boyaları, bu hiperaktiviteyi arttırıyor. Bu tip riskler var.

Peki, bunlar riskli ise niye kullanıyoruz, diyeceksiniz.

İzleyicilerin çoğu diyor ki, bunlar zararlıysa bu ülkenin bir Sağlık Bakanlığı yok mu? Tarım Bakanlığı yok mu? Niye izin veriliyor?

Bu sadece bizim ülkemizin bir meselesi değil ki, bu tüm dünyanın sorunudur. Bu Gıda Katkı Maddelerini tüm dünya kullanıyor.

İnsanlar birbirlerini zehirliyorlar mı?

Bilim insanları ne yapıyor?

İdareciler niye bir sorumluluk almıyor? diye aklıma geleni izleyicilerle paylaşıyorum.

İşte burada, Gıda Katkı Maddelerine nasıl yaklaştığımız, önem arz ediyor.

Bilimde şöyle bakılır. Bir maddenin eğer vücudumuza zarar verdiği ispatlanmadıysa o zararsız olarak kabul ediliyor. Bütün Gıda Katkı Maddeleri için meşhur bir söz vardır, bizim toksikoloji biliminin temelini oluşturur: **“Bir maddenin ilaç mı, zehir mi olduğunu, onun dozu belirler.”** Yani yüksek dozda verdiğiniz zaman sağlıklı olan birçok ürün de sağlıksız hâle gelebilir. Yani her şeyin dozu/miktarı önemlidir. Vücuda giren miktarı önemlidir. Mesela diyelim ki, kapalı ortamda sigara içildiği zaman biz pasif olarak o sigara dumanına maruz kalıyoruz ve sigara içenler kadar zarar görüyoruz. Açık havada sigara içiliyorsa, açık havada araçlar egzoz gazı salıyorlar, yani bir hava kirliliği oluşuyor. Ancak hava kirliliğinin bir miktar var olması, net olarak bariz ve ciddi bir hastalığa yol açmıyor. Sigara içtiğiniz zaman akciğer kanserine yakalanma riskiniz çok artıyor, bu çok net, bariz bir şekilde zararlı diyoruz; ancak sigarayı açık havada içtiğimiz zaman dumanı geniş bir alana yayılıyor ve oradan bize düşen miktar çok az oluyor. Yani açık havada içilen bir sigara dumanının bizim ciğerlerimize giden miktarı çok az olduğu için onun bir zararı yokmuş gibi kabul ediliyor. Ancak tabii yalnız sigara değil, beraberinde bütün yaktığımız karbonmonoksitler, doğaya salınan karbonmonoksitler ve diğer zehirli gazlar, atmosferde birikiyor ve hava kirliliğini oluşturuyor. Biz hava kirliliğinin olduğu şehirlerde yaşıyorsak, o bize bir sağlık riski

oluşturuyor demektir. Bu indirekt olabilir, direkt akciğer kanseri yapıyor diyemeyiz; ancak hava kirliliğinin çok olduğu yerlerde yaşayanlarda bazı akciğer hastalıkları daha fazla görülüyor. Yine bazı kanser türleri daha fazla görülüyor, ama bu direkt kanserle ilişkilendirilemediği için bu şehirde yaşamak yasak diyemiyorsunuz. Yani bu şehirde yaşayanların şu hastalıklara yakalanma ihtimali, diğer şehirlerde yaşayanlara göre daha fazladır dersiniz. Ancak bu şehirde yaşayanlar kanserden ölecek diyemezsiniz. Teşbihde hata olmasın ben bunu anlatmaya çalışıyorum, gıda katkı maddelerine niye müsaade ediliyor; gıda katkı maddeleri ile ilgili şöyle bir şey yok; yani isteyen istediği maddeyi gıdanın içerisine katıp onu piyasaya sürebilir, gibi düşünce olmasın. Çünkü hangi gıdalara, hangi maddelerin katılabileceği Türk Gıda Kodeksinde bellidir. Türk Gıda Kodeksinde, bisküvi yapacaksanız, bisküvide un kullanabilirsiniz, şu yağları kullanabilirsiniz, şu kabartıcıdan bu kadar kullanabilirsiniz, şu sarı rengi veren boyadan en fazla bu kadar kullanabilirsiniz, tuzu yeteri kadar kullanabilirsiniz, şekeri yeteri kadar kullanabilirsiniz, şeklinde her bir madde belirlenmiştir. Bisküvide tutup da nitrat nitrit kullanamazsınız. O zaten tanımlanmamış, gerek yok, ihtiyaç da yok. Neyi kullanacağımız bellidir.

Bunlar nasıl belli ediliyor?

Gıda Katkı Maddelerinin kullanımına izin verilmeden önce bilimsel araştırmalar yapılıyor. Bunlar önce laboratuvar ortamında hücre kültürleri dediğimiz, yani hücrelere zarar verip vermediği araştırılıyor. Sonra bakıldı ki, ciddi anlamda bir zarar vermiyor veya yüksek dozu veriliyor o hücreler ölüyor, çok düşük doz veriyor hücreler sağlam kalıyor; sonra o dozu canlı hayvanlara veriliyor, canlı hayvanlar takip ediliyor, organ hasarı olmuş mu, akciğeri, karaciğeri, böbreği... hasar görmüş mü, bakılıyor. Eğer bazı organlarda hasar varsa o zaman biraz daha dozu düşürülüyor. Deneylerle düşürüle düşürüle, deniyor ki, mesela 5 miligram verdiğimiz zaman hayvanda herhangi bir sağlık sorunu olmuyor. O 5 miligramda karar kılındıktan sonra bu 100'e bölünüyor ve %1'i de insanların tüketeceği ürünlerde kullanılıyor. 'Emniyet faktörü' deniyor buna. Yani hayvanlarda herhangi bir zarar oluşturmayan miktar, 100'e bölünerek insanların tüketimine veriliyor. Sonra da takip ediliyor, yani bunu kullanan insanlarda alerji oldu mu, bağırsaklar etkilendi mi, böbrekler, karaciğer etkilendi mi, kanser oluştu mu, filan diye. Takip ediliyor ve onun zararlı

olduğu anlaşıldığı anda da ya doz biraz daha düşürülüyor ya da ciddi bir zarar varsa o zaman o katkı maddesinin kullanımı yasaklanıyor. Yani katkı maddelerinde böyle izlenen bir yol var. Katkı maddesi konusu sahipsiz değil.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, şimdi bu izlenen yolu siz izah ettiniz. Ancak bunun kontrolü yapılıyor mu? Biz şimdi marketten aldığımız gıda maddesini rahat bir şekilde kullanabilir miyiz?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

İşte anahtar konu da burası aslında... Bakanlığımızda, gıdaların içerisindeki katkı maddesi beyana bağlıdır. Yani üretici, ben bu pudingi ürettim diyor, bunun içerisindeki maddeler Türk Gıda Kodeksinde izin verilen miktarlardadır, sınırları aşmadım, diye taahhütte bulunuyor. Zaten bunu baştan kabul ederek piyasaya sürüyor.

Bakanlıkta rutin kontroller vardır. Bazı gıda ürünlerinde rutin kontroller yapılır. Mesela yoğurtlarda, ayda bir, içerisinde jelatin var mı, antibiyotik katılmış mı, diye böyle bir rutin kontroller olur. Bu kontroller, gıda ürününe göre değişik periyotlarla yapılır. Ayrıca herhangi bir şikâyet olursa, hemen piyasadaki numuneler alınır, analiz yapılır, gıda katkı maddelerinin gıdalarda var olup olmadığı veya ne kadar kullanıldığı analizlerde belli olur. Ancak bütün ürünlerin hepsinin rutin olarak böyle analizini yapmak, takibini yapmak mümkün değildir. Ancak şikâyet durumunda gıdaların içerisindeki ürünlere bakılıyor, yine belirli gıda grupları da periyodik olarak inceleniyor. Sahtekârlık yapılmış mı, tahşiş olmuş mu, onunla ilgili analizler, takipler yapılıyor.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Bu biraz da üretici firmaların güvenilirliği ile ilgili bir husus değil mi?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Tabi ki. Şimdi 'merdiven altı' dediğimiz üreticiler biraz sıkıntılı. Eğitimli personeli yok, neye uyup uyuyacağını bilmeyebiliyor. Mesela denetime gitmiş arkadaşlar, bunu ben 15 yıl önce falan dinlemiştim, şeker üretiyor, şekere boya katıyor, ne kadar boya katıyorsun buraya? İşte şu

kadar atıyorum, çok da güzel cam gibi renk veriyor, diyormuş. Yani normalde 1 miligram atması gerekirken, adamda terazi bile yokmuş. Nerede miligram falan, göz kararı bir şey atıp geçiyormuş. Dolayısıyla insan sağlığını ciddiye aldığını tahmin ettiğiniz, size itimat sağlayan firmaların ürünlerini tercih etmeniz bu açıdan önemlidir. Merdiven altı ürünlerde bu tip riskler daha çoktur.

Bazen işin ayarını kaçırıyoruz. Gıda Katkı Maddeleri ile ilgili yapılan çalışmalar var. **'Normal şartlarda kodeksine uygun üretildiği zaman orta düzeyde Gıda Katkı Maddeleri güvenlidir'** desek, bu doğru bir söz olur. **'Orta düzeyde'** derken bunu bilinçli olarak söylüyorum; ne anlama geldiğini de izah edeyim birazdan. Yapılan birçok deney var, takip ediliyor, zararı varsa yasaklanıyor; ancak bu şu anlama gelmez; yani **Gıda Katkı Maddeleri zaten bu kadar ciddi kontrol altındaymış, kimse kafasından bir şey koymuyormuş, kodekse uygun yapıldığı zaman bir sorun yokmuş, zaten bakanlık da bunun denetimlerini yapıyormuş, o zaman Gıda Katkı Maddeleri ile ilgili bir sorun yokmuş. Bunu günlerimize almaya gerek yok...** gibi bir yaklaşım aşırı iyimserlik olur.

Ben, **orta düzeyde zararı yoktur**, diye söyleyebilirim. Çünkü Gıda Katkı Maddelerinin geçmişine baktığımız zaman, sağlıklı olduğu beyan edilmiş ve biz kullanıyoruz o katkı maddesini. **Sağlıklı olduğu beyan edilince kullanılmakta olan Katkı Maddelerinin ciddi zararlarının olduğu anlaşılıp yasaklanmış onlarca Katkı Maddesi var.** En son 2007 yılında **'RED2G'** diye kırmızı bir boya var. Tüm dünya bunu kullanıyordu. Avrupa Birliği ülkeleri ve ülkemizde de kullanılıyordu. Ancak o boyanın vücudumuzda alerin denilen bir kanserojen maddeye dönüştüğünü tespit etti bilim insanları. Bu madde vücutta dönüşürken bir kanserojen madde ortaya çıkıyor. Bu tespit edildi ve sonra yasaklandı. İsimlerini şu anda söyleyip de kimyasal kavramlara boğmayalım sohbeti, bunun gibi birçok katkı maddesi var.

Dolayısıyla hem iyi hem kötü bir sonuç var burada. Katkı Maddeleri ile ilgili güzel, iş sahipsiz değil, takip ediliyor, zararları varsa yasaklanıyor, tamam, güvende hissediyoruz kendimizi kısmen; ama bir taraftan da hâlâ bunun önce zararı yoktu, ama bakın bu zararı çıktı, bu hiperaktiviteyi arttırıyor, sürekli yeni bir şeyler var. Dolayısıyla böyle yüzde yüz güven, biraz aşırı iyimserlik olur.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, şimdi anlattıklarınızdan şunu anlıyorum. Az da olsa ne kadar fayda temin etmiş olsa da bunlarda bir risk, bir endişe var. Bu katkı maddelerinin bazılarının yasaklandığını da söylediniz, bunlar ihtiyaç mı, tamamen yasaklanamaz mı? Tamamen yasaklansa ne olur? Kullanılması gerçekten ihtiyaç mı?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Şimdi şöyle, tamamen yasaklanmasını gösterecek güçlü deliller yok. Yani **RED2G** kullanılıyordu, vücutta anelin denilen kanserojen maddeye dönüştüğü anlaşılınca yasaklandı. Çünkü o kanser yapıyor, ispatlandı. Bariz, zararı net olarak görülünce yasaklanabiliyor.

Mesela salam, sucuk, sosist, pasturmalar gibi işlenmiş et ürünlerinde koruyucular var, nitratlar, nitritler, bunlar kullanılıyor. Ne için kullanılıyor? **Otilizm** dediğimiz bir mikrobun çoğalıp ölümcül olabilecek bir hastalığa yol açmasını engellemek için kullanılıyor. Ürün hastalık yapıcı bir duruma gelmesin diye kullanılıyor. Ancak şu var; kırmızı etten yapılmış bu ürünlerin kanserojen olduğu, Dünya Sağlık Örgütü'nce ilan edildi. İlla ki kanser riskini arttırıyorlar. Mesela günde 50 gram tüketilse, şöyle uzun bir sosis çubuğuna denk gelir 50 gram, bu bağırsak kanserine yakalanma riskini yaklaşık %20 oranında arttırıyor. Yani yaklaşık %2,5-5 arasındadır ve maalesef insanların ortalama %4'ü bağırsak kanserinden hayatını kaybediyor. İşte 5 kişi hayatını kaybediyorsa, 6. kişi de hayatını kaybediyor. Böyle bir risk artışı var. Riskin çok olduğu duruma bir örnek olarak bunu verebiliriz.

Diğerlerinde mesela sentetik tatlandırıcılar var. Sakarin, Asesülfam Potasyum gibi... Şeker hastalığı olanlar böyle küçük küçük çaylarına atarlar ya, tatlandırıcı olarak. Bunlar şeker değil, ancak dilimizde şekerlerin bağlanıp bizim tadı hissettiğimiz reseptörlere, tat reseptörlerine bağlanıyorlar, şekerlerle benzer molekül yapısına sahip, dilimizdeki bu reseptörlere bağlanınca beynimiz sanki şeker yemişiz gibi hissediyor. Çünkü aynı uyarıyı veriyor. Eve gelince siz elinizde zile basıyorsunuz, tamam zil çalıyor; ancak başka biri bastonuyla gelip basıyor, zil gene çalıyor. Onun gibi düşünelim. Yani şeker bağlanacağı yerde o sakarin bağlanıyor. Asesülfam potasyum bağlanıyor. Fakat zile basıp dokunulduğu için beynimiz onu

şeker olarak hissediyor. Dolayısıyla ağız tadıyla, aslında tatlı olmayan bir şeyi, şekersiz olan bir şeyi yemiş oluyorsunuz. Şeker olmadığı için de kalorisi yoktur. Yani vücudumuza kilo vermiyor. Kilo yapıcı bir özelliği olmadığı için kullanılıyor.

Şimdi bunların yüksek miktarları kanserojen içeriyor. Yüksek miktarlarda alınacak olursa kanserojen olduğu gösterilmiştir. Ama düşük miktarlarının kanserojen olduğu ile ilgili bir veri yok. Yani düşük miktarda verilince kanser olmuyor hayvanlar. Mesela hayvanlara verildiği zaman idrar mesane kanseri oluyor. İdrar torbasında kanser oluşuyor hayvanlarda. Fakat insanlarda mesane kanseri yaptığı tespit edilemediği için kullanılmasına izin veriliyor. Hayvanda yapıyor da insanda yaptığı ispat edilememiş. Mesane kanseri olan hastalar araştırılıyor, bu sakarın kanser sebebi onlarda görülmediği için, tespit edilemediği için izin veriliyor. Ama izin verilmesi bunun tamamen olmadığı anlamına da geliyor.

Siyasî erk, bu kanun koyucular, eldeki bilimsel verilere göre belirler. Der ki mesela, *'bundan 100 miligramı zararlıdır, 10 miligramı zararsızdır.'* O zaman 10 miligram katılabilir. Çünkü o miktarın zararlı olduğuna dair bir veri yok, diyerek böyle bir sınır koyar. Ancak tüketici olarak ben şöyle düşünüyorum ve paylaşıyorum. Bu katkı maddesinin yüksek miktarı zararlı ise bu maddenin küçük miktarından da kaçınmak beni korur. Orada bir risk var. Ortaya konulamamış olur, yarın ortaya çıkar, belki gerçekten risk yoktur, bilemeyiz; ama orada bir risk olma ihtimali vardır. O yüzden yüksek miktarı zararlı olan maddelerin düşük miktarlarından kaçınmak tüketici için mümkün olan bir şey. Biz kaçınmayı tercih edersek çok gerekli olmayan katkı maddelerini üreticiler kullanamazlar. Mesela ben boya kullanılmasını istemiyorum. Benim alacağım çilekli dondurma varsın beyaz olsun, pembemtrak olsun, kıpkırmızı olmasın. Limonlu dondurma sapsarı olmasın, beyaza yakın bir şey olsun. Ben sadece renginden dolayı o katkı maddesini vücuduma almayayım. Üreticiler ne için katı-

yor boyayı? Albenisi olsun diye, ben o ürünü alayım diye katıyor, ama o boya olduğu için ben onu almazsam, katamayacak. Zaten onun için gerek de yok. Bazı katkı maddelerinde zorunluluk olabilir. Mesela salam, sosis, sucuk, pastırma gibi et ürünlerine nitratları katmazsak, orada belki insanların hasta olma ihtimali var. O riski göze alamadığımız için katmak zorunda hissedebiliriz kendimizi. Veya başka alternatif bir yol bulmalıyız. Mesela ben, sucuğumu yapıyorum, alıp derin dondurucuya koyuyorum. Hiçbir sorun yok. İstedğim zaman da dondurucudan çıkarıp yiyorum. Ama büyük çapta üretim yapan firmalar bunu göze alamazlarsa koruyucu kullanabilirler. Ancak boyalar için böyle bir zorunluluk yok. Boyaların gıdaları koruma gibi bir özelliği yok. Sadece görüntü veriyor. Dolayısıyla biz, boyasız gıdaları tercih edebiliriz. Biz onları tercih edersek üreticiler de koymazlar. **Tüm sektörü yönetenler tüketicilerdir.**

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, şimdi bir markete gidiyoruz, gıda alıyoruz, onun içinde bir gıda katkı maddesinin olup olmadığını nasıl anlayacağız? Ben gıda katkı maddesi olmayan bir gıdayı tercih etmek istiyorum, ama içinde var mı, yok mu, bilemiyorum. Ne yapmam gerekir?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

400'ün üzerinde Gıda Katkı Maddesi var. Bunlar zaten hep kimyasal isimler, ne olduklarını anlayamıyoruz, ne yapacağız, diyorsunuz. Çok haklısınız. Bu konuyu, birazcık zaman ayırıp öğrenmemiz gerekiyor. Bizim gıda bilimine biraz âşina olmamız gerekiyor. Bir gıda içerisinde ne olup olmadığı, içindekiler kısmında yazar. Paketin arkasına baktığımız zaman **'içindekiler'** kısmında, işte un, su, tuz, kabartıcı, sodyum bikarbonat, renklendirici, Beta karoten, koruyucu, potasyum sorvat... filan gibi hem fonksiyonu hem de ne olduğu, hatta E numarası ile beraber yazar, yazması gerekir normal şartlarda, muntazam yazarlarsa... Fonksiyonu, ismi ve E numarasını yazılması lazım. İşte bir Katkı Maddesinin olup olmadığını **'içindekiler'** kısmından okuyabiliriz, okumalıyız da. Okuyarak olmamız lazım ve bunları okuyarak biraz âşina olmamız lazım.

Bununla ilgili yeri gelmişken bazı kitaplar tavsiye edebilirim. Gıda Katkı Maddeleri ile ilgili yazılmış benim dört tane kitabım var.

- 1-Bir Bakışta Gıda Katkı Maddeleri,
- 2-Gıda Katkı Maddelerine Yönelik Tüketici Rehberi,
- 3-A'dan Z'ye Gıda Katkı Maddeleri Ansiklopedik Sözlük
- 4-Fark Etmeden Yediklerimiz Gıda Katkı Maddeleri

Bu kitaplarda her yönüyle Gıda Katkı Maddelerini tanıyoruz. Nereden elde edilmiş, nasıl elde edilmiş, kaynağı nedir, sağlık riskleri ile ilgili yapılan çalışmalar nedir, inancımız açısından uygunluğu nedir, fonksiyonları nelerdir... gibi, her bir katkı maddesi ile ilgili birçok detaylar anlatılmıştır.

Bana o kadar çok soru geliyor ki; *'hocam şöyle bir liste geldi, bunlar kanserojen maddeler listesiymiş, şu E- kodlardan kaçınmamız gerekiyor, ne yapalım?'* diyorlar.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, 'E- kodu' nedir, onunla ilgili de bilgi verirseniz.

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

E- kodu, Her bir Katkı Maddesinin bir E- numarası vardır. E- numarası, Avrupa Birliği'nin **Europ**'u ifade eder ve Avrupa Birliği'nde kullanılmasına izin verilen Katkı Maddeleri bu numaralandırma sistemini kullanırlar. Yani bir Katkı Maddesinin ismi var, bir de onun numarası var. Nasıl okullarda her öğrencinin bir ismi ve okul numarası varsa. Katkı Maddelerinin de bir ismi ve bir de E- numarası vardır. Katkı Maddelerinin karışmasını engellemek için kullanılan bir numaralandırma sistemidir. Amerika'da başka bir numaralandırma sistemi vardır. Hindistan'da başka bir numaralandırma sistem vardır. Dünyada birkaç farklı numaralandırma sistemi var. Bizim ülkemiz de Avrupa Birliği'ndeki numaralandırma sistemiyle tam uyumlu olarak Gıda Mevzuatımızı düzenliyor. Gereken izinleri almış, sağlık açısından orta derecede güvenli olarak ifade ettiğimiz Katkı Maddelerini gösterir. E- kodları kanserojen maddeler değildir. Pancar kırmızısının da **E- kodu** var, yağlardan elde edilen emilgatorlerin de **E- kodu** var, sentetik üretilen Sakarinin de **E- kodu** var. Bunların **E- kodu** bize sağlığa zararları ile ilgili bir bilgi vermez.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, 'E- kodu' na bakarak gıdaların sağlıklı mı, zararlı mı, oldukları sonucuna varılabilir mi?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

E- kodu o katkı maddesinin size kolaylık sağlaması için sadece ismidir.

"Gıda Katkı Maddelerine Yönelik Tüketici Rehberi" kitabımızda 100 civarında ürün grubunda 5 farklı ürünün içeriğini yazarak onların analizini yaptık. Mesela zeytin alacaksınız, 5 farklı markanın **'içindekiler'** kısmını yazdık. Sanki markette 5'ından birini tercih edeceksek, **hangisini tercih etmeliyiz, neden?** sorularının cevabını oraya yazarak izah ettik. Dolayısıyla markette ürün seçerken, diyelim ki peynir alacaksınız, buradaki değerlendirmeleri okuduğunuz zaman, **'en sağlıklı peyniri almak için şunlara uymam lazım'** diyorsunuz, sonra gidip marketteki peynirlerden en sağlıklısını seçebiliyorsunuz...

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, mesela markete gittiğimizde ürünün **'içindekiler'** kısmında yazılan katkı maddelerinden hangisi varsa, o ürünü almamalıyız? Birkaç örnekle açıklar mısınız?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Olay öyle birkaç örnekle açıklanacak kadar kolay değil. *"Bir Bakışta Gıda Katkı Maddeleri"* kitabımda sayfa sayfa katkı maddelerini fonksiyonel bir liste olsun diye dökümünü yaptık. Bu kitabı uygulama haline getirdik. *"Gıda Katkı Maddeleri"* isminde bir program hazırladık, bu uygulamayı telefonlarınıza ücretsiz olarak indirebilirsiniz. Buradan katkı maddesinin **E- numarasını** veya **ismini** yazdığınız zaman onunla ilgili özet bilgiler geliyor. Yani sağlıkla ilgili bir endişe varsa ya da helâllikle ilgili bir endişe varsa, Katkı Maddesine tek tek bakıp değerlendirme yapılabilir.

Mesela telefonunuza **'E621 kanserojen'** diye geldi, diyelim. Bu bilgi gerçek mi, değil mi? Güvenilir bir bilgi kaynağı lazım. İnternete yazıyorsunuz, orası zaten alabildiğine daha karışık bir ortam. Yani her türlü yaklaşımı bulabiliyorsunuz. Bir de altında hakikaten bilimsel verilere dayalı olmayan, kimin söylediği belli olmayan bir sürü bilgi var. Dolayısıyla sağlıklı kaynak bulmak lazımdır. Bizim kitaplarımız, bilimsel veriler üzerine bina edilmiş; ancak tüketici hassasiyeti ve tüketici gözüyle yazılmış eserler olduğu için güvenli kaynaklardır. Tarım Bakanlığı açısından Gıda Katkı Maddeleri ile ilgili bir sorun yok. Sorun olsa zaten yasaklarlar. Yani zararlı olan bir şey varsa zaten yasaklarlar. Bakanlık açısından, bilimsel veriler açısından bir sorun yok. Ama tüketici bakış

açısıyla baktığımız zaman orada bir rist var. Dünya Sağlık Örgütü; “*Bu kanserojen*” diye ilan etmiş; **bu Katkı Maddesini içeren ürünlerden çok tüketirsen kanser oluyorsun...**

Biz de diyoruz ki; **bunun çoğu kanser yapıyorsa, bunun azından da sakınlım.**

Şunlar şunlar migren hastalarının başının ağrısını tetikliyorsa ben de kaçınayım bundan. Yani bana da zarar verme ihtimali var. Veya hiperaktif çocukların hiperaktivitesini artırıyor, bu ne anlama gelir? Bu kimyasal maddeler sinir sistemine girip bizim beynimizi etkiliyor, davranışlarımızı etkiliyor. Bunu o çocuklarda yapıyorsa, bende de bir şeyler yapabilir, demem lazım ve bunlardan bir adım geri durmam bana fayda sağlar. Bu, tüketici yaklaşımıyla yazılmış kitaplardır. O yüzden olaya nereden baktığınız çok önemlidir.

Bilimsel çalışmalar biriktiği zaman şunu da saklayalım dersiniz. Yani birkaç grup Katkı Maddesi ile ilgili yasaklama önerilerinde bulunabilirsiniz. Mesela gıda boyaları ile ilgili endişeler artınca bilim insanları araştırmalar yaptılar, araştırma sonuçları biriktikten sonra Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA) aldı bunları masaya yatırdı. Bir panel oluşturdu. Bir grup bilim insanı oturdu, bütün renklendiriciler ile ilgili çalışmaları değerlendirdi ve baktılar ki bu zararlı, neredeyse bütün renklendiricilerin izin verilen miktarları düşürüldü. Kimisi 5 kat, kimisi 10 kat düşürüldü. Yani şu anda kullanılan miktarların zararları yapılan çalışmalarla ortaya çıkmış ve onlar geri çekilmiştir. Mesela bizim de bir çalışmamız vardı, müşahhas olarak bunu da paylaşabilirim. Daha önceki programlarımda da paylaşmıştım. Biz sıçanlara hamile kaldıkları andan itibaren gıda boyaları verdik, yani hamile kaldıkları andan itibaren anneler gıda boyaları aldılar. Hayvanlar için güvenli olan miktarlarda aldılar. Bir grup 10 tane katkı maddesini karıştırıp yavrular doğuncaya kadar verdik hayvanlara. Yavrular doğduktan sonra katkı maddesi verilmedi. Onlar normal anne sütü aldılar, sonra da kendi yemlerini yiyerek büyüdüler. Anne karnundayken boyaya maruz kalan sıçanlar, büyüyüp erişkin hâle geldikten sonra deneyi sonlandırdık. O hayvanlarda öğrenme ve davranış etkilenmiş mi, diye bir inceleme yaptık. Sonra da organ incelemeleri yaptık. Bu çocukların diğerlerine göre davranışları daha farklıydı. Yani onların öğrenmelerinin kısmen etkilenmiş olduğunu gördük. Sonra yutak bölgelerini incelediğimiz zaman, orada daha kolay hastalanmaya yatkın olan yapısal değişiklikler ve hatta ‘**prekanseroz**’ dediğimiz, yani kanserin

çok erken evrelerinde olan kısımlar gördük. Hani anne karnında, annenin yediği içtiği gıda boyalarından dolayı siz diğerlerine göre daha çabuk hasta oluyorsunuz, belki daha fazla kansere yakalanma riskine sahip oluyorsunuz. Anneniz falanca boya katkı maddesinden yediği için. Bunlar yüksek miktarlarda olamadığı için, böyle daha bariz ortaya koyulamadığı için yasaklanmıyor. Ama bizim de kaçınmamızı sağlıyor.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, şimdi siz fareleri örnek verdiniz. Peki, aynı şikayetler insanlarda da olursa zararlı mı kabul ediliyor, yoksa es mi geçiliyor.

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

İşte bu, insanlarda ortaya koyulmuş değil. Bunu nasıl yapacaksınız? Yani gıda boyasını anneler alacak, sonra o çocukların erişkin olduktan sonra babalarına bakmak lazım. Böyle bir çalışma yapmak gerekir. Böyle bir çalışma şu anda yapılmadığı için zararlı olduğunu ortaya koyamıyorsunuz.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, bir de Gıda Katkı Maddelerinin helâl olup olmadıklarıyla ilgili, her ne kadar helâllik haramlık konusu sizin alanınız olmasa bile mutlaka Gıda Katkı Maddelerini incelerken bu konuyu da incelemiştinizdir, bununla ilgili neler söylersiniz?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Tabii helâllik konusu bir tıp doktorunun uzmanlık alanı değildir. Bu **Fıkıh**’ın ve Fıkıh uzmanlarının konusudur. Ancak bir Fıkıh uzmanı, Fıkıh âlimi de mono gliserit’i nereden bilsin. Bunu bildiğimiz için şu anda platformu kapattık ama ‘**Helâl ve Sağlıklı Gıda Platformu**’ adı altında bir 15 – 20 yıl önce, bir grup hocamızla beraber geniş bir çalışma başlattık. İçerisinde ilahiyatçılar, veterinerler, gıda mühendisleri, doktorlar, kimyacılar, biyokimyacıların olduğu katma bir ekiple ortak çalışmalar yaptık. Mesela on beş kadar Çalıştay yaptık. Sonra dört tane uluslararası kongre yaptık. Bu çalıştaylarla ve kongrelerle her bir katkı maddesini tek tek ele aldık. Ve orada Fıkıh hocalarına, Fıkıh uzmanlarına biz biyokimya öğrettik, gıda öğrettik. Onlar da bize Fıkıh öğrettiler. Yani beraber yorumladık. Hatta kimya bölümünde bir hocamız vardı, toplantı yapıyoruz, dağılıyoruz sonra ikili çalışmalar devam ediyor, odasına gittim, o zamanlar Isparta’da Süleyman Demirel Üniversitesi’nde çalışıyordum, hocam dedim, bak şuna bir karar ver, buradaki değişim nasıl oluyor? Bu

madde elde edilirken, şuna dönüşürken, bu Fıkıh'taki şu şu değişimler ve şu şu değişimlerle benzettiğiniz zaman burada gerçekten böyle bir değişim var mı, falan diye... *"Ben artık katılmayacağım bu işlere..."* dedi. Niye, dedim; "Ben şimdi bunu böyle dersem, helâl diyecekler, böyle dersen caiz değil, diyecekler. Ben bu sorumluluğu almak istemiyorum..." dedi. Sen almayacaksın da kim alacak o zama? Yani biz burada elimizden geldiği kadar, bilgimiz yettiği kadar bir kanaate varacağız ve bunu ilan edeceğiz. Daha sonra da başkaları zaman içerisinde bunu destekleyecek veya buna karşı duracak fikirleri çıkarırlarsa onu da başka bir ekip bir daha değerlendirir. Ama biz şu anda ortaya bir şey koymamız lazım ve sebeplerini de izah etmemiz lazım. Şundan şundan dolayı bu böyle düşünüldü diye. Böyle uzun çalışmalar yaptık Katkı Maddelerinin helâllığı ile ilgili.

Beraber çalıştığımız Prof. Dr. Orhan Çeker vardı, Prof. Dr. Saffet Köse vardı, Prof. Dr. Hamdi Döndüren vardı, Prof. Dr. Murat Şimşek vardı, Rıfat Oral Hoca vardı ve bu hocalarımız şu anda çok saygın yerdeler.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, sonuç ne oldu?

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Gıda Katkı Maddelerinin dört tane kaynağı var. Bunlardan bazıları bitkilerden elde ediliyor, bazıları sentetik, bazıları mikroplardan elde ediliyor mikrobiyal fermantasyon dediğimiz mikroplar üretiyor, oradan özüt alıyorsunuz ve bazıları da hayvansal kaynaklardan elde ediliyor. Dolayısıyla kaynağının helâl olması gerekiyor. Mesela hayvanın yağından elde edilebilir, derisinden elde edilebilir. Ama bu domuzun yağı ya da derisinden elde ediliyorsa buna kesinlikle helâl değil, diyorlar hocalar. Yani ne kadar değişirse değişsin domuzun hiçbir şeyi gıda amaçlı kullanılamaz. O zaman o katkı maddelerinin listelerini yaptık. Kitaplarımızda, uygulamalarımızda onlar var. Helâl olmayabilir. Kaynağı hayvansal olan bir grup Katkı Maddesi var ve kaynakları bellidir. Mesela bunlar bir böcekten elde ediliyor, karminik asit veya koşineal dediğimiz, 'E120' bu böceklerden elde ediliyor. Bazı mezheplere göre caiz, bazılarına göre caiz değil. Bunun durumu net. Veya 'Şellak' diye Kaktüs bitkilerinde asalak olarak yaşayan *Coccus Lacca* isimli böceğin lak salgı maddesinden elde edilen bir katkı maddesi var. Bu da drajelerin falan dış yüzeylerini parlak halde kaplandığı bir maddedir. Bir böcek salgısıdır, bal arısı nasıl bal yapıyorsa o da

şellak diye bir şey yapıyor. O da hayvansal kaynaklı olmakla beraber helâl kabul edilen bir katkı maddesidir. Balmumu, hayvansal kaynaklı helâl kabul ediliyor. Veya yumurtadan elde edilenler var, helâl gibi... Hayvansal kaynaklı olup da kaynağı belli olanlar var.

Bir grup katkı maddesi var, emülgatörler bunlardan bir tanesi ve en önemlisidir. Bunların çoğunluğu yağlardan elde ediliyor, istisnalar var. Dolayısıyla bu pamuk yağından da ayçiçek yağından da palm yağından da elde edilebilir. Ama sığır yağından da domuz yağından elde edilebilir. Yani yağ molekülünden elde ediliyor. İşte onun kaynağını bilmemiz lazım. Onun kaynağını bilemezsek, o ürün bizim için şüpheli hâle geliyor ve bu emülgatörler o kadar yaygın bir gıda grubunda kullanılıyor ki, yani keklerden tutun da özel ekmek türleri (hamburger ekmeği, tost ekmeği) gibi paketlenmiş ekmeklerde bu emülgatörler kullanılır. Pasta tabanlarından tutun, yani şekerlemelerde, dondurmalarda emülgatörler çok yaygın kullanılıyor. Mesela akılda kalacak bir şey söyleyelim, konuştuklarımız boşu gitmesin, hani monogliserit ve digliseritler var. Monogliseritler ve digliseritlerin başında eğer '*bitkisel*' yazmıyorsa, '*bitkisel monogliserit*' veya '*bitkisel digliserit*', emülgatör olarak söylüyorum, orada '*emülgatör*' yazar, '*emülgatör monogliserit*' '*emülgatör digliserit*' veya '*yağ asitlerinin monogliseritleri ve digliseritleri*' gibi.

Monogliserit ve digliserit kelimelerini gördüğümüz zaman eğer başında '*Bitkisel*' yazmıyorsa, o emülgatörün kaynağı bizim için meçhuldür. Orada bir şüphe olduğunu izleyicilerimiz bilsinler. Üreticiler, o üründe kullanılan katkı maddesi eğer bitkisel bir yağdan elde edilmiş ise '*Bitkisel*' diye yazsınlar. Bir kısmı yazıyor zaten. Veya hayvansal da olabilir, ama o zaman helâl sertifikası olması lazım. Yani o '*Helâl*' sertifikalı bir *monogliserit* kullandıysa o ürün zaten helâldir; o da bir belgelendirme şirketi tarafından ürün belgelenir ve üzerinde '*Helâl*' logosu yer alır.

Helâllik ile ilgili şunu söyleyebiliriz; varsa '*helâl*' logolu ürünler tercih edilsin. Mesela tavuk alacaksınız, üzerinde TSE'nin verdiği '*Helâl*' belgesi var. Üzerinde '*TSE Helâl*' diye yazar. Onu görüp alabilirsiniz. Veya dondurma alacaksınız, üzerinde '*Helâl*' sertifikası var mı, diye bakalım; yani farkındalık olsun.

Bunların ötesinde şüpheli durumlar var, onu da nereden anlayabiliriz?

Telefonumuza indirdiğimiz uygulamalara bakacağız. Tek tek katkı maddelerinin '*Helâl*'lik var mı diye bakılabilir.

Bununla beraber bizim de devam eden çok ciddi büyük bir projemiz var. Katkı Maddelerinin içinden çıkmak zordur. Onu kolaylaştıracak bir uygulama üzerinde çalışıyoruz, henüz bitiremedik. Bitirebilirsek, inşallah herkes kolayca anlayabilecek gıdaların helâllikle ilgili veya katkı maddelerinin sağlıklı olup olmadıklarıyla ilgili bilgiler ekrana gelecek şekilde bir çalışmamız var.

Bizim en büyük isteğimiz, dileğimiz; alışverişlerde, marketlerden aldığımız ürünler hem helâl olsun hem sağlıklı olsun. Bunun derdini çekersek bunu sağlarız. Bu gerçekten bizim için önemli ise ona biraz zaman ayırmamız lazım. Gıdaları biraz öğrenmemiz lazım. Sadece katkı maddeleri de değil, meyve nektarı nedir, meyve suyu nedir, meyveli içecek nedir, meyve aromalı içecek nedir, bunların hepsinin kutusu aynı, hepsinde aynı resim var; ama altındaki yazılar farklı. Bunların hepsi Türk Gıda Kodeksi'ne uygun üretilmiş. Bir tanesi %100 meyve suyu, öbüründe hiç meyve suyu yok. Burada kimse kimseyi aldatmıyor. Kodeksi uygundur, bunlar farklı ürünlerdir, ama bizim bunları öğrenmemiz lazım.

SALİH SEDAT ERSÖZ / Yöneten:

Hocam, programın sonuna geldik. Yüreğinize sağlık. Bizi çok bilgilendirdiniz. İzleyicilerimize de teşekkür ederiz.

Prof. Dr. FATİH GÜLTEKİN:

Tüm izleyicilerimize ben de çok teşekkür ediyorum, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak izleyicilerimize ulaşma vesilesi oldunuz, hayırlı ve sağlıklı günler diliyorum.

TYB KONYA'DA "GIDA KATKI MADDELERİ" KONUSULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 Kültürel Etkinlikleri kapsamında bu haftaki konuğu Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Uluslararası Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Fatih Gültekin, "Gıda Katkı Maddeleri" konusunu anlattı.

Salih Sedat Ersöz'ün yönettiği, Konya Büyükşehir, Selçuklu, Karatay ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla gerçekleştirilen çevrimiçi programda, Gıda Katkı Maddelerinin gerekli, zararlı ve helâl olup olmadığı konuşuldu.

Konuya Gıda Katkı Maddelerinin tanımıyla başlayan Prof. Dr. Fatih Gültekin; "Gıda Katkı Maddeleri, temel gıdalara katılan farklı maddelerdir. Temel gıdaya katılan katkı maddeleri, görünümünü, rengini, tadını, kokusunu, kıvamını değiştiriyor. Ona koruyuculuk özelliği katılarak uzun süre dayanmasını sağlıyor. Katkı maddelerinin birkaç istisnası dışında besleyicilik özelliği yoktur.

Gıdalara renk vermek için boya katlıyor, kıvam vermek için kıvam arttırıcı madde katıyor, lezzet vermek tatlandırıcılar katlıyor, uzun süre bozulmaması için koruyucu maddeler katlıyor. Bu tip katkılarla gerçek doğal haline benzer bir ürün elde ediliyor. Katkı maddelerinin avantajlarının yanında bazı dezavantajları da mevcuttur."dedi.

Gıda Katkı Maddelerinin zararlı olup olmadığı konusunda bir şey söylemenin zor olduğunu söyleyen Gültekin; "Gıda Katkı Maddeleri net olarak zararlıdır veya zararlı değildir demek çok zor. Şu anda ülkemizde 400'ün üzerinde Gıda Katkı Maddesi kullanılmaktadır. Her bir gıda katkı maddesini ayrı değerlendirmek lâzım. Mesela kırmızı pancardan kırmızı boya elde ediliyor ve gıdalara katılıyor. Bu bizim zaten tükettiğimiz bir gıda. Bundan elde edilen boyanın bir zararı yok. Veya Ayçiçek yağından, Zeytinyağından küçük bir işlemle bir emilgator elde edilebiliyor. Bunlar zaten bizim tükettiğimiz gıdalar. Gıdanın doğal yapısını değiştirecek ciddi bir muamele olmamışsa bu tür katkı maddelerinin herhangi bir zararı yok. Bunun yanında doğal olmayan sentetik gıda maddeleri var. Vücudumuz bunları zehir olarak tanımlıyor, dışardan gelmiş yabancı madde olarak görüyor. Bu sentetik maddelerin çoğunda sağlık riskleri var. Yüksek miktarları kanserojen içerir ve kanser riskini artırır. Bir kısmının alerji arttırıcı etkileri var. Bazıları migren ağrılarını tetikliyor. Hiperaktiviteyi arttırabiliyor. Bu da bilhassa çocuklarda görülen en yaygın psikiyatrist bozukluklardan biridir..."dedi.

"Bir maddenin ilaç mı, zehir mi, olduğunu onun dozu belirler" diyen Fatih Gültekin; "Yüksel dozda verdiğiniz zaman sağlıklı olan bir çok ürün sağlıksız hale gelebilir. Her şeyin dozu, vücuda giren miktarı önemlidir. Gıda Katkı Maddelerini herkes her ürüne istediği kadar katıp piyasaya sürebilir diye bir şey yok. Hangi gıdalara, hangi maddelerin ne kadar

katlabileceği Türk Gıda Kodeksi'nde bellidir. Ancak bu durum üretici firmalar ile doğru-
dan ilişkilidir. Merdiven altı diye tabir edilen firmaların üretimlerine dikkat etmek gerekir.
İnsan sağlığını dikkate alan tanınmış, güven sağlamış firmaların ürünlerini tercih etmek
gerekir. Merdiven altı ürünlerde riskler daha çoktur.”dedi.

“Normal şartlarda Türk Gıda Kodeksi'ne uygun olarak kullanılan orta düzeyde Gıda
Katkı Maddeleri güvenlidir desek doğru bir söz olur” diyen Prof. Dr. Fatih Gültekin; “Yapı-
lan deneyler var, takip ediliyor, zararı varsa yasaklanıyor ancak bu, Gıda Katkı Maddeleri
zaten kontrol altındaymış, kimse kafasına göre bir şey koymuyormuş, kodekse uygun ya-
pılıyormuş, Bakanlık bunun denetimlerini yapıyormuş, o zaman bir sorun yok anlamına
gelmemeli. Bu yaklaşım aşırı iyimserlik olur. Ben orta düzeyde zararı yok diyorum. Katkı
maddelerinin geçmişine baktığımız zaman kullanımına izin verilen ve daha sonra zarar-
ları ortaya çıktığı için yasaklanan onlarca katkı maddesi var. Orta düzeyde kullanıldığı za-
man zararı yok gibi görünen bazı katkı maddeleri yüksek düzeyde ya da sürekli kullanılırsa
kanserojendir. Bir maddenin fazla miktarı zararlı ise bu maddenin düşük miktarından da
kaçınmak gerekir. Tüketici bunları almazsa üretici de kullanamaz. Bazı katkı maddeleri ko-
ruyucu olduğu için mikrop üretimini engelleme özelliğinden dolayı mecburen kullanılmış
olabilir ama boyalar için böyle bir zorunluluk yok. Boyalar sadece görüntüyü cazip hale
getiriyor. Biz boyasız gıdayı tercih edersek üretici de boya kullanmaz. Tüm sektörü yönlen-
diren tüketicilerdir, yani bizleriz...”dedi.

“Tarım Bakanlığı açısından katkı maddeleri ile ilgili bir sorun yok ama tüketici bakış
açısıyla baktığımız zaman orda bir risk var. Tüketici olarak çoğu zararlı ise azından da ka-
çınmak lazım” diyen Fatih Gültekin, sözlerini şöyle tamamladı:

“Gıdalarda kullanılan bütün sentetik katkı ve renklendiricilerin zararlı olduğu bir ger-
çektir. Her ne kadar kullanma oranları düşürülse de annenin aldığı gıda boyaları anne kar-
nındaki çocukların sağlığını dahi bozuyor. Bu sebeple bunlardan uzak durmak gerekiyor.”

15 yıl önce Helal ve Sağlıklı Gıda Platformu adı altında bir çalışma başlattıklarını söyle-
yen Gültekin; “Bu Platformda ilahiyatçılar, gıda mühendisleri, kimyacılar, doktorlar vardı.
Yaptığımız çalışmalarda her bir gıda maddesini tek tek ele aldık. Orada fıkıh uzmanlarına
biz Biyokimya öğrettik, gıda öğrettik, onlar da bize fıkıh öğrettiler. Beraber yorumladık.
Gıda maddelerinin helalliğiyle ilgili bir sonuca varıldı. Gıda Katkı Maddelerinin 4 kaynağı
var. Bunlardan bazıları bitkilerden elde ediliyor. Bazıları sentetik. Bazıları mikroplardan
elde ediliyor. Bazıları da hayvansal kaynaklardan elde ediliyor. Kaynağının helal olması
gerekıyor. Hayvanlardan elde edilen katkı maddeleri şayet domuzdan elde ediliyorsa bu
helâl olmaz. ‘Helâl’ logolu ürünler tercih etmemiz gerekir. Onun ötesinde şüpheli durum-
lar var. Onu anlamak için uygulamaya bakacağız. Uygulamaya girilirse helâllik endişesi var
mı, yok mu, diye tek tek bakılabilir. Gıdaların sağlıklı ve helâl olup olmadığını anlamamız
için bu konuda bilgi sahibi olmamız gerekir.” dedi.

ERCAN YILDIRIM

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Kıymetli izleyenlerimiz, dinleyenlerimiz, Türkiye Yazarlar Birliği Kon-
ya Şubesi tarafından gerçekleştirilen 2021 yılının 7. programı vesile-
siyle herkesi saygı ve hürmetle selamlıyorum. Bugünkü programımız de-
ğerli Ercan Yıldırım Beyefendinin konuşmacı olacağı “Günümüz Dijital
Tekno Kültürü - Gençler Üzerinde Deizm İthamı” başlığında olacaktır.

Malumunuz olduğu üzere Deizm konusu Mart 2018 tarihinden bu
yana ülkemizin sürekli gündeminde olan bir konudur. Bu gündem neren-
den çıkmıştı, hatırlayacak olursak 4 ve 5 Mart 2018 tarihlerinde Konya’da
iki STK’nın öncülüğünde bir Çalıştay gerçekleştirilmişti. Bu Çalıştay neti-
cesinde bir rapor yayınlandı ve bu raporda Deizm’e yönelik bazı meyille-
rin olduğu, Deizm’e gençlerin biraz daha kaydığına dair bazı ifadeler yer
almıştı. Bu ifadelerden sonra Deizm konusu ülkemizin çok ciddi bir şe-
kilde gündemini işgal etti. Hatta Sayın Cumhurbaşkanına kadar bu konu
gitmişti. Siyasiler, bürokratlar, yazarlar, her zaman bunu dile getirdiler ve
üç yıl gibi bir süredir sürekli gündemimizde yer aldı.

Ercan Yıldırım Bey de bu konuyla ilgili çalışmaları olan bir yazarımız,
bir fikir adamımızdır. Kendisi bu konudaki düşüncelerini, kanaatlerini,
fikirlerini, bizlerle paylaşacaktır.

Sözü, Araştırmacı Yazar Ercan Bey'e bırakmadan önce kısa bir biyografisini aktarmak istiyorum. Ercan Yıldırım, 1977 yılında Ankara'da doğdu. İlköğreniminden yükseköğrenimine kadar bütün eğitimlerini Ankara'da tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden mezun olduktan sonra çeşitli yayın organlarında gazetecilik ve çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. *Dergâh* dergisinde başlayan yazı hayatına *Umran*, *Hece*, *İtibar* gibi dergilerde devam etti. Çağdaş Türk ve Çağdaş İslâm düşüncesi üzerine çalışmalarına devam ediyor. *İslâmcılığın İki Kurucusu Mehmet Akif ve Necip Fazıl*, *Zamanın Ruhuna Karşı*, *Kültür Savaşlarından Kültürel İktidara Türkiye'nin Yeni Kültürü*, *yayınlanmış eserlerinden birkaçıdır.*

Ben tekrar Ercan Bey'e programımıza hoş geldiniz diyorum ve konuşmalarını yapmak üzere sözü ona bırakıyorum. Buyurun Sayın Hocam.

ERCAN YILDIRIM:

Çok teşekkürler. Herkese hayırlı günler diliyorum.

Bu Deizm meselesi, "**Gençlere Deizm ithamı**", gençlerden ziyade son zamanlarda hocamızın başına geldiği gibi farklı yaşlara da yapılıyor ve bir rahatsızlık ortaya konuluyor. Türkiye'deki yaşadığımız Deizm mi, yoksa başka bir şey mi, bu tartışılır. Tartışılması gerekiyor. Çok basit bir şekilde Deizm diyerek bu işin içinden çıkılıyor. Fakat asıl sorun şurada; Deizm meselesinde aslında iki şey anlaşılıyor. Bir tanesi İslâm'ın çağa, gündeme, zamana karşı herhangi bir şey, dünyaya karşı herhangi bir şey söylemediği fikrini asırlardır, oryantalistlerin bu tezini, ithamı tekrar ederek veyahut başka bir versiyonu şeklinde günümüzde geliştiriyor. İkincisi de özellikle AK Parti iktidar dönemi itibarıyla meydana gelen siyasi, sosyal, çeşitli kazanımların veyahut da bu iktidar deneyiminin gençlerin, kendi gençliği referans alarak İslâm'ı da Müslümanların görünürlüğünü de Müslüman iddialarının da geçersizliğini ortaya koymaya çalışıyorlar. Hatta sürekli karşılaşıyoruz, medyada, sosyal medyada veya dijital yayınlarda, bilmem kaç tane kız başını açtı, gibi şeylerle... iktidar deneyiminin en başta kendi çocuklarını da yediği fikri üzerinden böyle '**seviyesiz bir propaganda**' yapıyor. Müslümanların yapıp ettikleri üzerinden İslam ile, Müslümanların hassasiyetleriyle, talepleriyle hesap görülmeye çalışılıyor.

Her dönem İslâm'ın Avrupa'da güçlenmesi, Batı'da güçlenmesi, ihtida edenlerin sayısına bakmadan, ben pek hoşlanmam böyle ihtida edebiyatından ama bu da bir realite, veya daha kalıcı pek çok esere, kalıcı ürünlere dikkat etmeden bunları dile getirilmeden bu zeval

edebiyatının, yokluk edebiyatının veya menfi şeylerin yapılması tabii ki bir kötü propagandanın neticelerinden. Çünkü biz biraz da din yorgunu olduk. Yani hem din doygunuyuz hem de din yorgunuyuz. Din doygunluğumuzun nedeni, biraz da dindarlık göstergelerinin fazlasıyla artmış olmasından kaynaklanıyor. Aynı zamanda milliyetçilik yorgunu hâline de geldi Türkiye. Bu tür simgelerin çok aşırı şekilde kullanılması belli bir zaman sonra bunların geçerliliğinin ve meşruiyetinin, dayanaklarının sorgulanmasına götürüyor. Dolayısıyla dindarların yapıp ettikleri karşısında bunu Din'e yormak, Din'in kendisine yormak, çok yaygın bir şeydir. Yani '**sizin gerilemenizin veya çökmenizin nedeni Müslümanlar değil tam tersine dininizin kendisi**' propagandasının biz başka bir versiyonunu yaşıyoruz. Meşrutiyet dönemindeki sorun İslâm'da değil, dinimizde değil, tam tersine Müslümanlarda savunması bile bugün yapılmıyor, yapılamıyor. Dolayısıyla bir bezginlik ve bitkinlik hali İslâmî kesim üzerinde çok yaygın maalesef.

Bu hususta bir başka husus da muhatap olduğumuz insanların toplumda, yani "sizin inandığınız şeyler buysa, ben bundan değilim, ben kendi İslâm'ıma dönüyorum" fikri bugün değil, 1970'lerde, 1980'lerde, her zaman dile getiriliyordu. Din ile İslam anlayışı arasındaki uygulamalar bağlamında bir anlayış farklılığı, İslam tarihinin en başat konuları arasında. Bunun siyasallaşması söz konusu bu günlerde. Siyasetin kendi dinamikleri içerisinde akmayıp da hep bu simgelerle yürümesi, elbette

muhalif kesimlerin de aynı doneleri, aynı tezleri kullanmasına neden oluyor. Yaşadığımız biraz da bütün meselelerin, bütün hassasiyetlerin, İslâmî hassasiyetlerin, hissiyatların siyasallaşmasından, siyasallaştırılmasından, muhalif argümantasyona dönüştürülmesinden kaynaklanıyor.

Şimdi Deizm'in tanımı daha doğru-su Deizm'in üzerinde kısaca durmak gerekiyor. Deizm nedir ve biz bunu hakikaten yaşıyor muyuz, yani Müslümanlar veya gençler Deizm'e kayıyorlar mı, onu bir görelim diyorum.

Deizm nedir?

Deizm, özellikle Ortaçağ Feodal toplumundan Modernizm'e geçiş aşamasında Kilise tepkiciliğinin, Kiliseye karşı Batı medeniyetinin Avrupa'nın vermiş olduğu tepkinin farklı boyutların biri. Bunun içinde Ateizm de var, Deizm de var, yani her tür spiritüel gelişmeler de var çok farklı rasyonalizm, pozitivizm yönelimleri de buna dâhildir. Deizm en başta Tanrı'yı önemser, Tanrı'yı esas alır. Bir yaratıcı Tanrı'nın var olduğunu esas alır. Fakat Tanrı'dan dünyaya gelmiş bir dinin olmadığını savunan Deistler de vardır. Bir Peygamberin bu dini getirdiği fikrine karşı çıkan Deistler de vardır. Tanrı'nın vahiy ile bilinmeyeceğini savunan Deistler de vardır. Vahiy getiren Peygamberin aynı zamanda, İslâmî literatürle söylersek; **"Emri bi'l-maruf nehyi ani'l-münker"** (İyiliği emretmek, kötülükten men etmek!) üzerinde inisiyatifte bulunabileceği kanaatine karşı çıkanlar var. Tanrı'nın ödül veya ceza; yani ödüllendirme veya ceza ile herhangi bir işinin olmayacağını söylemek de Deizm'e dahildir. Evreni, dünyayı, dünya işlerini, dünyadaki gelişen olayları, hadiseleri, hukuku, eğitimi, ve sair konulara Tanrı'nın karışmadığı, karışamayacağını iddia etmek de Deizm'e dâhildir. İyinin ve kötünün menşeinin din değil, İlâhî kaynaklı değil, yeryüzü-insan kaynaklı olduğunu da söyleyen bir Deizm söz konusudur. Dolayısıyla Deizm meselesinin aslında temel nedeni kilise bıkkınlığıdır. Kilisenin tüm Hıristiyanları dizayn etmiş olması, yönlendirmesi, siyasetten tutun da ekonomiye kadar her türlü aforoz aygıtlarıyla beğenmediğini idam etmesi, öldürmesi, yok etmesi, kilisenin

bu uygulamalarının bıkkınlığı, dini tekeline alması, iyi ve kötüyü sadece kendisinin belirlemesi, dünya işlerini de yönlendirmesi, bireylerin şahsiyetlerini bile kendi iradesine bağlama girişimi, Deizm'e yöneltmiştir ve Modernizm de böyle ortaya çıkmıştır.

Dine Değil Din Yorumlarına, Uygulamalara Tepki

Biz de esasında Batının yaşadığı bu tecrübenin bir başka versiyonunu bugün yaşıyoruz. Yani aktif, cârî, kişiler,

kurumlar, iyinin ve kötünün kendisinde olduğunu savunan aydınlar, odaklar, kanaat önderleri, cemaat tarikat liderleri var, tepki biraz da bunlara, kütlere karşı... Bir süre önceki Kiliseye tepkinin başka bir versiyonunu biz tarihsel İslâm'ın diyebileceğimiz, İslâm düşüncesinin bugünkü hâlini oluşturan öğelere yansıtılıyor. Şimdi cari bir Müslümanlık var. Deizm meselesinde, en son bir hocamızın da (Talha Hakan Alp) vurguladığı husus üzerinden baktığımızda, hatta Mustafa Öztürk Hoca Almanya'ya geçti mesela biraz da bu nedenlerle, bu tür meselelere baktığımızda bizim Müslümanlık anlayışımızın İslâm'ın kendi olmadığına, siyasal alandaki tutumların, kültürel öğelerle, yönelimlerle, uygulamalarla kitabî İslâm arasında farklılığın olduğu, gidişatı insanların İslâm'la denkleştiremediklerini, anlamlandıramadıklarını görüyoruz. Anlamlandıramayınca da tepki bir şekilde dinî yorumların kendisine böyle yansıtılıyor.

Yoksa mesela ben, Türkiye'de Müslümanların içerisinde Allah(cc)'ın yaratıcı olarak kabul edildiği ve Peygamber'in olmayacağını veyahut da Allah'ın İlâhî iradesi anlamında iyiyi ve kötüyü belirlemeyeceğini, şeriatın olmadığını, emir ve yasakların İlâhî kaynaklı olmayacağını iddia eden bir Müslüman bulunduğunu düşünmüyorum. Tam tersi İslâm'ın temel kaynaklarının dışında cârî olarak yaşanana karşı bir tepkinin var olduğunu düşünüyorum. Bu da bizim biraz yaşadığımız Müslümanlıkla ilgilidir. Yani Müslümanlıkla İslâm'ın, dinin temel kaynakları arasında elbette her toplumda Endonezya'dan Hindistan'a, Pakistan'dan, yani Asya'nın alt kıtasının din anlayışı ile Ortadoğu'nun, Afrika'nın din anlayışı ile Latin Amerika'nın veya bizim din anlayışımız, coğrafyaya, tarihe, kültüre, dile bağlı olarak elbette ki çok farklı şeyler içeriyor.

İslâm Kur'an ve Sünnet vasıtasıyla bizlere kadar gelir; Müslümanlar örflerine, coğrafyalarına, kültürlerine göre dini yorumlar, yaşam tarzı haline getirir. Müslümanlık millet hayatından, millet karakterinden teşkil eder. Medeniyet değerlerinden süzülerek gelir. Tarihte oluşmuş olan bir zihniyetten, geleneklerden, aile içerisindeki yaşamdan, ailenin değerlerinden, ailenin öğretilerinden, devletin dinî tercihlerinden oluşur; mesela Osmanlı bir Mutezile olarak kurulmuşken sonradan Eş'ârîliğe kaymıştır. Bunların hepsinin mutlak anlamda doğru olduğunu söyleyemiyorum, ama devletin de günün siyasî cari tercihine bağlı olarak kabul ettiği anlayışlar da Müslümanlığı çok rahat bir şekilde belirleyebiliyor.

Sen kaderin önünde veyahut da var olan düşüncenin, zihniyetin, yapılan edilenlerin önünde rüzgarın önündeki bir yaprak gibi ol, her şeye karışma, sorgulama, yeni bir yorum getirme yalnızca tabi ol, diye kodlanan bir toplumda, aile yapısındaki, Müslümanlık anlayışı ile okuduğu, Peygamber Efendimiz(sav)'in, Sahabe'nin hayatını incelediğinde farketmediği anlayışın farklılığın görünce elbette bir çelişkiye düşecektir. O zaman diyecek ki, *'Sizin bana söylediğiniz hadiselerin önünde bir yaprak gibi ol, bir şeye karışma, seni rüzgâr nereye götürüyorsa oraya git'* söylemi, maalesef hem dinimizin emrettiği bir şey değil, hem Peygamber Efendimiz(sav)'in ve Sahabe'nin emrettiği bir şey değil, hem de bu Anadolu'nun İslâmlaşmasında meydana gelen zihniyetle bağdaşmıyor, deyip biraz öze dönüş, asla rücu, gerçeklerden kaçma hareketine dönüşecek... herkeste olur, bende de var, ben de günümüzdeki din anlayışından, uygulamalarından, birey olarak Müslümanların kapitalizm karşısında boyun eğmesinden, maddiyatçılığından rahatsızım ben Deist miyim o zaman?

Bu anlamda çağın, günün, yaşanan koşulların, icbar ettiği, teklif ettiği, yönlendirdiği din anlayışına karşı bir tepki, son derece normaldir. Mesela mezheplerin farklı yönelimleri Müslümanlığımızı oluşturur. Coğrafya, cemaat ve tarikatlar, yani bulunduğunuz cemaat ve tarikat ne ise ona müntesipsinizdir. Ya da başka bir seküler cemaat de olabilir. Bir üniversite cemaatine de dâhil olabilirsiniz. Yani İstanbul Üniversitesi'nin bir geleneğine sahip bir fakültesinde okumakla bir başka ekole sahip mesela Boğaziçi'nde okumak çok farklı; zihniyet dünyaları, yöntemleri ayrı, bunların öğrencinin düşünce kodlarını da belirliyor. Sonra reel siyaset ve kültürel durum da bunlarla çok yakından ilintilidir.

Deizm tartışmalarındaki bir başka versiyon da yani dinî durumun, İslâm düşüncesinin, dini düşüncenin, içinde yaşadığımız çağla alakalı

olarak gelişen yapısıyla çok bağlantılıdır. Mesela biz, devlete bağlı, devlet olsun da sonra arkasından eksikler tamamlanır, düşüncesinde bir toplumuz. Yani devlet öncelikli... devlet teşekkülünü çok önemseyen bir milletiz. Ayrıca kendimizi devlet içerisinde, kamusal alanda ifade ettiğimizde güç gösterisini de sahiplenmiş oluruz. Merkezde yer almayı çok önemseriz. Türkiye'deki siyasal alan da özellikle merkez-çevre üzerine kodlanmıştır. Devlet bizim, ama bu devleti ele geçirenler farklı, Kemalistler, dediğimizde; siz, sistemle, statükoyla, ilkelerle değil, şahıslarla problem yaşamış oluyorsunuz ve merkezi ele geçirdiğinizde, merkezi tuttuğunuzda, kamusal alanda varlık gösterdiğinizde, o zaman her şey güllük gülistanlık, daha doğrusu İslâm gelmiş muamelesi de yapıyorsunuz. Dindarlar göreve geldi diye İslam tüm boyutlarıyla hayata geçmiş olmuyor. Ama tatbikatta insanlar, Müslümanların eylemlerini dinin kendisi gibi yaftalamayı seviyor, yaftalamak için açık arıyor. Meselenin bir boyutunda da bu merkez-çevre modelindeki yaklaşımımız var; iktidar sahiplerinin, otoritenin, tarikat ve cemaat ehlinin, dindarların yaptığının hesabını dine kesme tutumu...

Yine biraz önce bahsettiğim Müslümanlık anlayışı, kanaat önderleri ve post arayışlarının, Aydınlar arasındaki, kanaat önderleri arasındaki posta oturma anlayışının, tarikat ve cemaatlerin işlevinin deizm tartışmalarına, din yorgunluğuna etkisi çok büyük. 27 Mayıs'tan önceki tarikat ve cemaatlere baktığımız zaman onların dünya ile kendileri arasında, var oluşu arasında bir mesafe oluştu. Dünyalıklar, seküler tutumlar yeni tarikat ve cemaat anlayışında başa yerleşti; züht ve takvaya önem veren tarikat ve cemaat anlayışı yerine, bulunduğu grubun, yapının, cemaatin şirketini kalkındıran, savunan, onun kârlılığını artıran, üye sayısını artıran müritlerin daha geçerli, daha takvalı olduğunu görüyoruz. Kariyer ve paranın daha öne çıkan bir manasının olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bunun da çok bariz etkisi var.

Dijital Tekno-Kültürün Etkisi

Dijital çağın din anlayışına, deizm ithamlarına etkisi büyük. Kapitalist dünya sisteminin günümüzde, Amerikan Borsasında herhangi bir etkilenme olduğunda Türkiye'deki iktisadî durumda etkileniyor, insanlar da her türlü iktisadî mesele, istihdamdan kârlılığa kadar her türlü şey etkilenabiliyor. Neoliberal konforizmi, yani belirli refah düzeyine kavuştuktan sonra bunu korumaya çalışan bir dindarlık oluştu. Yani kendi maddi imkânlarını yeterli görüp bunu savunmaya başladığınızda bu sefer de

otomatikman biraz önce konuştuğumuz gibi maneviyatta sorun oluşmaya başlıyor. Dindar görünürülük ve inşacı tutum yerine pragmatizm günümüz dindarlığında çok etkili... İslâmî kesimde konuşulması gereken şeylerden bir tanesi popülizm, pragmatizm, dediğimiz tamamen çıkarına, araçsallaştırmaya dayanan yani dinî, İslâmî referansları bir inşa ve İslâmî dönüşüm manasında mı kullanıyoruz, yoksa bir araçsallaştırma içerisinde önceliği seküler ve dünyevî olanın ikamesi, artırılması, ama maneviyatı da bunun bir nevi destekleyicisi olarak mı düşünüyoruz?

İkincisi olduğu için de bu tür meselelerle, bu tür tartışmalarla karşı karşıya kalıyoruz. Aslında son yıllardaki bu özellikle gençlere yönelik Deizm çıkışlarının altında da bizdeki post arayışındaki aydınların, işte böyle Deizm artıyor gibi tezleri var. Aslında baktığımız zaman ben hemen belirteyim, 'Z' kuşağından insanlar umutsuz bahsediyorlar. Halbuki ben, 'Z' kuşağından çok umutluyum. 'Z' kuşağının çok daha yapıcı, kalıcı şeyler yapabilecek sıfır noktası olduklarını düşünüyorum. Bir kere 'Z' kuşağı dediğiniz bu kuşak, merkez-çevre modeli içerisinde, merkezi kapma anlamında tüm araçsallaştırmaları ve pragmatizmi yapabilecek konumda değil, çünkü merkezin içerisinde doğmuş durumdadır.

İkincisi, kulağına kulaklığı, walkmanı takıp, ondan sonra mesiyani tarikat veya cemaat liderini dinleyip, hayatı sadece ondan ibaret görmüyor bu gençlik. Çünkü başka beslenme kaynaklarında, dijital kültürün vermiş olduğu başka beslenme kaynaklarına da sahip olduğu için onun söylediği, bir kanaat önderinin belirttiği, bir Şeyh'in, bir cemaat liderinin söylediğinin gerçek olup olmadığını, hakikate temas edip etmediğini, hikmetini de araştırabilecek kaynaklara sahiptir. Dolayısıyla ona mutlak bağlılık içerisinde, 'hadi darbe yapalım' dendiğinde yola çıkabilecek tıynet, eğilimde değil. İşte bu çok önemli de bir avantajdır.

'Z' kuşağı dediğimiz kuşak, aynı zamanda aydınların, kürsü başında oturan bazı zevatın, başka tarikat ve cemaatlerdeki başka insanları tekfir etmesini anlamlandıramıyor. Bir kürsü vaizi çıkıyor ve hakikat sanki onun elindeymiş, sanki ilhamı, keşfi, imanı veren kendisiymiş, iyi ve kötünün kaynağı kendisiymiş gibi herkese her şeyi söyleyebiliyor, itham edebiliyor, din dışı addedebiliyor. Bu sadece gördüğümüz gibi laik veya seküler kesime karşı değil, Müslümanın Müslümana ettiği eziyet, Müslümanın Müslümanı 'kâfir' olarak kodlaması, süreçleri de 'Z' kuşağının bence hiç gündeminde olmayan bir şeydir. 'Tüm cevaplar bende...' diyenlere karşı 'Z' kuşağı rahatlıkla bilgisayarı açıp acaba başka cevapları da var mı,

vaizin, aydının, siyasetçinin dediği doğru mu diye bakabiliyor, doğrulama yapabiliyor. Tabii bu günümüz kültürünün post modern manada hakikatin çoğulluğu felsefesi üzerinden belirli bir bireyciliği artırmış durumda fakat bu aynı zamanda, biraz önce söylediğim gibi içeriği boşaltılmış olan, değersizleştirilmiş olan, çürümüş olan yapıların da meşruiyetini ortadan kaldırdığından aslında Kitabî bir İslâm'a yönelimin yolunu açıyor.

Ben görüyorum, İslâm ansiklopedisine dijitalden rahatlıkla ulaşabiliyorsunuz, orada okuyup meselenin gerçek yüzüne çok rahat bir şekilde ulaşabiliyorsunuz, erişebiliyorsunuz; ama geleneksel dönemde olsa kime başvurmamız gerekiyor, bir bilen diye bir kanaat önderine başvurmanız gerekiyor. Onun anlattığı kadarıyla hakikate sahip olabiliyorsunuz veyahut da görebiliyorsunuz. Ama şimdi, dijital kaynaklar vasıtasıyla bir kişiye bağlı kalmadan, onun söylediğinin gerçekliğini araştırarak hakikate ulaşabiliyor; bu çoğulculuk sayesinde yanlış yönlendirmelerden kurtulabiliyorsunuz.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Hocam, bu çok dağınık bir husus değil mi? Yani gençlerin, evet dediğiniz gibi bu anlamda ulaşabileceği çok ciddi kaynaklar var. Kendi araştırma meyilleri de o yönde. Herhangi bir geleneksel dönemden farklı bir üslup geliştiriyorlar, lâkin bu alan inanılmaz geniş bir alandır. Yani burada ona bir iç disiplin lazım gelmiyor mu, o genci yönlendirmeye?

ERCAN YILDIRIM:

Bunu kim yapacak? Bunu siyaset mekanizması yapacak, bunu kamusal alan yapacak, bunu tarikatlar ve cemaatler dediğimiz İslâmî yapıların, İslâm'ın da kendi içerisinde temayüz ettiği yapıların buna bir disiplin kazandırması gerekiyor. Fakat onlara baktığımızda hâlâ eleman devşirme, hâlâ para kazanma derdindeler. Dolayısıyla bu kuşakların doğru beslenmesi hususunda önayak olmalarına yönelik faaliyetler yapılmasından ziyade cemaate kaydetme telaşı içerisinde olduğunu görüyoruz. Kaliteyi artırma, etkisizleşen ve kusurlu olduğu görülen din anlayışını tasfiye etmek, yeni kültürleri, yeni gençliği cazibesine çekecek ortamı oluşturmak yerine sayı artırma, cemaat şirketini büyütmeye, köhnemiş din yorumuna tabi kılma çabası var. Hâlâ 2000 öncesindeki zihniyet dünyasını devam ettirmeye çalışıyorlar. Belli bir zaman sonra bakıyorsunuz gençlere, bunlarla münasebetlerini geliştiriyor, fakat sonradan bırakıp gidiyor. Çünkü tatmin etmiyor. Çünkü 1980'lerin diliyle ya da onların örgütlenme yapılanmasıyla, o zihniyetle bu gençlere hitap ettiğinizde kendilerini başka bir mecra kaydırabiliyor.

Mesele nedir, ben de buna temas edecektim. Bu gençler doğru kanallarla beslenmesiyle, doğru mekanizmalara sahip olmasıyla, onların benimseyeceği metodlarla bu verimi İslâmî manada geliştirebiliriz. Bizimle konuşmak isteyen gençlere, bu dijital yayın yaptıklarımıza da bakıyorum, pırıl pırıl gençler, 18-20 yaşlarındaki gençler, buldukları çağdan memnuniyetsizliklerini, çağdan ve bizden, yani Müslümanlardan memnuniyetsizliklerini dile getirerek "daha İslâmî hassasiyetlerle" kendilerine özgü düşünce okulları yapmaya çalışıyorlar. Okuma grupları yapmaya çalışıyorlar, böyle bir arayışın içerisinde. Dijitalden örgütlenen ve kendi aralarında 'ne yapabiliriz?'i tartışabilen son derece sorumluluk sahibi o kadar çok gençle karşılaşılıyor ki, ama işte bunların önüne düşebilecek Soğuk Savaş döneminin tek boyutlu, tek argümanlı, tek yöntemli zihniyetini aşabilecek bir yapı, bir kurumsal zekâ da yok.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Hocam, bu gençlerde bir aidiyet duygusunun da oluşması lazım değil mi?

ERCAN YILDIRIM:

Siz, aidiyet duygusu oluşması lazım, diyorsunuz. Onlar diyorlar ki; *"İslâmî manada bu yaşadıklarımız, yapılanların hepsi yanlış. Biz daha İslâmîsini nasıl yapabiliriz, nasıl daha iyi olabiliriz?"* in arayışı içerisinde. Onların aidiyet duygusu, günümüzdeki 40'lı yaşlardakilerden çok daha ileridir. Mesele burada, Z Kuşağı dine aidiyet kesbediyorken yerleşik cemaatlere, kurumlara, zihniyet, yol ve yönetime karşı çıkıyor. Bu yüzden kitabı İslam daha güçleniyor diyorum. Sahihlik arayışı Z Kuşağı'nda daha önde... Onlar aidiyeti bir yapıya girip, kurtuluş anahtarını eline almak gibi görmüyor; onlar aidiyeti doğrudan dine, öze yapıyor.

Yoksa aidiyetlerinde bir problem olduğunu ben düşünmüyorum.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Muhakkak yoktur, az evvel dağınıklık dediğim şey aslında tam da buydu. Kuşaklar üzerine okumalar yaptım yakın dönemde, orada da şunu gördüm; 'Z' kuşağına dair bugün genelde dillendirilen konuların büyük bir çoğunluğu, dünyanın her yeri için geçerlidir. Yani bugün bir Hıristiyan ülkesinde de benzeri şikâyetler olabiliyor. Bugün bizim gençlere yönelik, Türkiye'de İslâm'ı yaşamaları konusunda yaptığımız şikâyetleri, Hıristiyanlar da yapabiliyor, ancak şu da bir ortak şikâyet sanki; gençler kendini geliştiriyor bir şekilde, sizin dediğiniz gibi imkânları bol, fakat o aidiyet tam anlamıyla oturmamış için o gelişmiş hali ile doğru bir yönde durmuyor. İşte bizim belki aramız gereken esas cevap buradadır. Siz de az önce belirtiniz, o mekanizmayı oluşturacağız? Bu sorunun peşinde biraz gitmek gerekmez mi ?

ERCAN YILDIRIM:

45 yaşındayım, ama ben de 'Z' kuşağıyım. Niye 'Z' kuşağıyım?

Siz, istikamet oluşturulamıyor, dediniz ya. Bu eski dünyaya ait bir şeydir. Gençleri, bulunduğumuz yere çekmeye çalışıyoruz. Halbuki sorun zaten burada. Onlar, bizim bulunduğumuz cari, yani şu andaki siyasi ve kültürel konjonktürdeki eleştirilen şeylerin yanlışlığını daha önce gördüklerinden dolayı oraya gitmek istemiyor, buraya gelmek istemiyorlar. Sen buraya çağırıyorsun, bu deforme olmuş İslâmî zihne çağırıyorsun, dejenere olmuş İslâmî kültürel fikrî düzeye çağırıyorsun; ama onlar gelmek istemiyorlar.

Dolayısıyla buradaki mesele şudur: Biz, iyinin ve kötünün hâlâ bizim elimizde olduğunu düşünüyoruz; fakat onlar, iyinin ve kötünün bu hâline itiraz ediyorlar. Biz de yazılarımızda buna itiraz ediyoruz. Yanlışlığın temel sebeplerinden biri de; bir bakıyorsunuz, düşünce okulları, bir başka versiyonda medeniyet okulları, bir şeyler yapılıyor. İşte atlaslar yayınlanıyor, niceliksel olarak, sayısal olarak pek çok proje yapılıyor, kamunun kaynakları kullanılıyor ama hepsi tekrardan ibarettir, tekrardan ötesine geçemiyor. Gençlerin din anlayışını beslemiyor. Dolayısıyla gençlerin arayışları, insanların arayışlarından farklı olarak onlar sadece bir tekke kurmaya çalışıyor. Senin istikamet olarak düşündüğün şeye, yeni bir post kurmaya prim vermiyor gençler, kimse o tekkeye gitmek istemiyor artık.

Mesele şu; İslâmî manada gelecek tahayyülü olacak inşacı fikrin yerine sadece *'hakikat benim elimde'* diyen, *'cevapları ben buldum'* diyen insanlara karşı çok bariz bir mesafe var. Neredeyse *'kilise karşıtlığı'* ile aynı durumda eleştirel bir tutum var. Bu eleştirel tutumun en kısa zamanda belli bir mekanizmayla, belli bir kurumsal güçle disipline edilmesi gerekiyor. O zaman inşacı, daha kalıcı, geleceğe yönelik sağlam adımlar atan bir yapı oluşturulabilir.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

O mekanizma nasıl oluşturulabilir? Ne olabilir yani, bu bir siyaset eliyle mi olur, STK'ler eliyle mi olur, neyle olabilir?

ERCAN YILDIRIM:

Başta siyasî mekanizma, devlet mekanizması, sivil toplum kuruluşları, herkes kendi etik anlayışı içerisinde, kendi *'ben ne yapabilirim?'* anlayışı çerçevesinde bu işe baş koştığında gerçekleşebilir. Ama şimdi siz, *'sivil toplum kuruluşları bunu organize etsin'* dediğinizde, onlar kendi zihinsel yapıları içerisinde gençleri oraya çağırıyor. Zaten sorun da orada, senin temsil ettiğin İslâm anlayışını yanlış görüyor gençler. Dolayısıyla mesele, aslında anlaşılacak şu ki; biraz da kendi akışı içerisinde bırakılması gerekiyor. Elenmesi gerekenler elenecek, çökmesi gereken kurumlar, kuruluşlar, neler varsa onlar çökecekler ve yepyeni bir şey buradan kendiliğinden doğacaktır.

Niye?

Bunu disipline edebilecek bir kurum, kuruluş manasında, ben gençlere bakıyorum, kendileri son derece organize olmuşlar, yirmişer, otuzar, ellilerlik gruplar içerisinde *'daha İslâmî nasıl olabiliriz?'*in çabasında pek çok grup da tanıyorum. Dolayısıyla mesele bunların asgari ihtiyaçlarını karşıladığınız zaman zaten kendiliğinden çok ciddi bir birikim sağlanacaktır. Genç istihdamının çözülmesi, eğitimin kalitesinin artırılması, gençlerin kendilerini geliştirecekleri kanallara ulaşımının sağlanması gerekir. Mesele biraz da bundan kaynaklanıyor. Dolayısıyla bu gençlerin, *'Z'* kuşağının ünsiyeti ve mensubiyeti bağlamında şunu söylemeli İslâm'a mensubiyetten başka nereye bağları olacak, olmalı? İlla bir kuruma, kişiye, külte mi olması gerekiyor? Bence de olmasın zaten; ama gündelik hayatını İslâm'a layık yaşamayı düşünme bizim ve bizden önceki kuşakların hepsinin temel sorunudur.

Müslümanların dünyada, biz Türklerin Türkiye'de laikleştirdiğini çok rahat söyleyebiliriz. Mesele, sekülerleşmedir esasında. İktisadımızın, çalışma hayatımızın içerisinde, gündelik hayatımızın içerisinde İslâmî değerleri bir kenara bırakıyorsunuz, faizi bir kenara bırakıyorsunuz, kredileri bir kenara bırakıyorsunuz; ama öbür taraftan Hıristiyanî bir manada maneviyatçılık yapıyorsunuz. Şimdi bu ikisini bağdaştırmadığınız sürece zaten ben gençleri buraya mı çağırırım? Yani salgın döneminde faizler düşürüldü ekonomi biraz canlansın diye; sıfır nokta bilmem kaç kadar düşürüldü; bakıyorsunuz pek çok Müslümanın burada, *'evini ve arabasını değiştirmek için'*, [sıfırdan almak için demiyorum, bazı hocalar buna cevaz veriyorlar] *'daha iyisini, daha kaliteliğini almak için'* faizli kredi aldıklarını çok yakın çevremde bile onlarca, yüzlerce örnek verebilirim. Dolayısıyla gençleri biz buraya mı çağıralım? İktisadî olarak siz, İslâmî olanı dışlayacaksınız, gündelik hayatınızın içerisinde İslâmî olanı dışlayacaksınız, yani Allah(cc) ile ilişkinizi dünyevî alanda yok sayacaksınız ama manevî alanda, vicdanlarda İslâm diyeceksiniz, zikrinizi çekeceksiniz, ibadetleri yaptım yeterli diyeceksiniz, öyle bir dünya, kimse kusura bakmasın öyle bir İslâm da yok. Böyle olduğu zaman da işte ortaya Deizm gibi ithamlar da çok rahat bir şekilde çıkıyor.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Hocam, eyvallah. Şimdi önümde 2019 Mayıs'ında yapılmış Optimar'ın bir anketi var. Daha önce bizim çocukluk döneminde hep şu söylenirdi; işte %99'u Müslüman olan bir ülkede yaşadığımız yönünde. Bu hep böyle dile getirilen bir şeydi. Bu ankete göre %89,5 *'Allah(cc)'ın varlığına ve birliğine inanıyorum'* diyor. %4,5 da Türkiye için, *'bir yaratıcı olduğunu düşünüyorum ama dinlere inanmıyorum'* diyor. Yani %4,5 Deizm'in tanımına uyan bir beyanda bulunuyor. Şimdi siz, *'sorun sekülerleşme'* dediniz. Kesinlikle öyledir. Ama bu sekülerleşme de yavaş yavaş bu Deizm'e, Ateizm'e, artık her ne ise de ona bir adım oluyor gibi geliyor. Yani bu sekülerleşme dediğimiz, oraya geçişte bir adım olabilir. Bu adımı da atanlar, açıkça beyan ediyor zaten. Eğer bu çalışma herhangi bir kasıtlı hazırlanmamışsa, onu bilemiyoruz, %4,5 Türkiye'de şu an tanım olarak Deist olduğunu ifade ediyor. Bu da korkunç bir şeydir.

ERCAN YILDIRIM:

Şimdi dün ben, İstanbul'dan gelirken arabada *Clubhouse* diye bir platform var malumunuz üzere, orda bir odada daha seküler çevrelerin İslâm ve günümüz siyasal ortamını tartıştıklarını gördüm. Orda avukatın biri dinsiz olduğunu söylüyor. *"Benim etrafımda kurban kesen, ama konuşmalarımızda dinsiz olduğunu söyleyen pek çok insan var;* çünkü toplum baskısı yüzünden bunları *zikredemiyorlar..."* diyor ve bunun oranının %20-25 gibi abartılı rakamlarla söylüyor. Bu tür araştırmalara elbette ki bir şey diyemem, araştırmaların özellikleri, kime, nerede sorulduğu önemli. Bir de şöyle bir şey var, niçin biz herkesi Müslüman görmek istiyoruz, *'Müslüman değilim'* diyen insana Müslümansın diyerek *"%99 Müslümanız'* tablosunu gururla söylüyoruz. Dolayısıyla biraz da bazı şeylerin ayırıcısına varmak lazım. Yani adam *'Ateist'im'* diyor ve *'hayır, sen Müslümansın'* diye de böyle bir genel kültürümüz var toplum yapımız içerisinde. Biz başkalarını Müslüman yapmakla, bunun çetesini tutmakla da mükellef değiliz. Biz Allah(cc)'ın emrettiği emir ve yasakları uygulamakla mükellefiz.

Allah'ı İşlerimize Ne Kadar Karıştırıyoruz?

Günümüz kültürünün en büyük özelliklerinden bir tanesi, iyinin ya da kötünün veya insanların yaptıklarının ceremesini ahirette çekeceği düşüncesi, Müslümanların bile hayatlarından neredeyse çekilmiş

durumdadır. Mesela son salgın sürecinde şöyle bir durumla karşılaştık; bakıyorsunuz normalde salgınlar, afetler, savaşlar gibi büyük olaylar neticesinde insanlar kendilerine dönerler, etik bir sorgulama içerisine girerler, ahlâkî sorgulama içerisine girerler ve kendilerini düzeltirler. Kur'ân-ı Kerim'de pek çok yerde de *'kendinizi düzeltin...'* der. Yani toplumda birilerinin çıkıp da herkesi düzeltme misyonu İslâm'ın genel metodolojisi içerisinde yer almaz. Herkesin kendisini düzeltmesi önceliklidir. Ama bakıyorsunuz bilimperest bir toplum olduk iyice, Müslümanlara da bakıyorsunuz, bilim adamlarıyla beraber *'şunu yaparsanız bu olur, bunu yaparsanız şu olur'* diye formüller veriyor. Artık doktorlar, bilim adamları, fitnessçılar kanaat önderi, yol gösterici oldu. Müslümanlar açısından baktığınızda yaşam koçlarını seçenler var bu memlekette. Diyetisyenlerin emri altında yaşayan Müslümanlar var. Peygamber Efendimiz(sav)'in genel yeme içme sünnetini ikame ettiğinizde otomatikman *'fit'* kalabileceğiniz, sağlıklı kalabileceğiniz bir durumda, diyetisyenlerin kontrol mekanizması içerisine girebilen bir Müslüman zihniyetinden bahsediyoruz.

Dolayısıyla biz, Müslümanlar olarak, gündelik hayatımızın içerisinde Allah(cc)'ı işlerimize ne kadar karıştırıyoruz? Temelde sorulması gereken budur. Dünyevî meselelerde, hayatımızı yaşamamızda, biz ne kadar bunu önemsiyoruz?

Dijital Tekno-Kültürün Özellikleri

Çok kısa bir şekilde *'Z'* kuşağının veya günümüzün teknolojisi içerisinde insanların genel fikriyatına şöyle hızlıca değinebilirim. Hakikatin çoğunluğu; yani *'kardeşim, benim bildiğim, benim yaşadığım mutlaktır'* inancı neyi körüklüyor? Tam tersi ayrılıkları körüklüyor. Bu siyasal ortamda çok yapıldı, siyasal ortamda çok oldu. Ayrılıklarımızı daha çok önemsedik ve daha çok konuştuk. Eğer siz tutar sayarsanız, *'Türkler, Kürtler, Lazlar, Abazalar, Çerkezler...'* diye giderseniz, ayrılıklar üzerinde durursanız, orada herkes kendisi bir şey icat etmeye başlar. *'O zaman biz de şu etnik yapıdayız...'* demeye başlar. Bunun yerine müştereklerin çoğaltılması gerektiğinin biz daha yeni yeni farkına vardık.

Öznenin bireyde sabitlenmesi; özne fikri önemlidir. Bir bilinç, şuur etrafında örgütlenip hayatı eylemle dönüştürme, Bir Müslümanın ve Müslüman cemaatin yapması gereken şey iken, biz bunu bireyde kilitledik. Bakıyorsunuz gençlere, çocuklara, bu kültürü de verdik çünkü, baktığınız

zaman; *'benim doğrum hakikattir ve hiçbir şeyi saymam, dinlemem!..'* diyorlar.

Otorite fikrini kaybettik, yalnızca siyasî otorite değil, baba otoritesini kaybettik, yani evde babanın otorite olacağı fikrini; bugün çokça da işleniyor kadın cinayetleri üzerinden, sonra öğretmen otorite olma fikrini kaybettik. Burada öğretmenin disiplini, eza cefa çektirme manasında söylemiyorum, bilen otorite, eyleyen otorite anlamında öğretmenin bir otorite olacağı fikrini kaybettik. Hatta liderin otorite fikri kayboldu. Tahammülsüz, paylaşımsız, linçe varan, toplu bir şekilde sövmeyi veya toplu bir şekilde sevmeyi içselleştiren, önemseyen bir toplum olduk.

Anlamlandırmayı neyle yapıyoruz?

Salgında bu anlamlandırma kriziyle karşılaştık. Biz yalnızca hayatta kalmayı, ne olursa olsun hayatta kalmayı anlamlandırırız, o zaman bir tane virüs tüm varoluşsal ve psikolojik dengemizi alt üst edebilir. Para ve kariyere ayarlı bir anlamlandırmaya giriştik. Üretimden ziyade hizmet ekonomisini benimsiyoruz. Bir başkası maaşlı burjuva olmak istiyor. Gençler, özellikle, maaşlı burjuva olmak istiyor. Ne yapmak istiyor? Az iş, çok para, daha çok yatış. Bunlar günün gerçekleri.

Yokluk ve yoksunluğu terbiye manasında, kendimizi geliştirme, var oluşumuzu daha da bütünleşik kılmak yerine yokluk ve yoksulluğu isyana; veyahut da nimeti kim veriyorsa, gavur veriyorsa gavura ram olmaya adadık. Yani nimeti kim verir? *'Allah verir'* den ziyade, *'patron verir, iş verir, kariyer verir, doktora verir, dil verir'* e geldik. Hedonizm, pragmatizm ve her şeyi pazarlık meselesi yapan bir kültüre bulandık. Bu, hepimizde olan bir şeydir. Her şeyi pazarlık konusu yapabiliyoruz, her şeyi metalaştırarak, dostluk ilişkileri ile ilgili pek çok sıkıntı yaşıyoruz. Siz de yaşıyorsunuz. *'Dostluk kalmadı, dostlar şöyle yaptı, bizi pazarladılar, bilmem ne yaptılar...'* diye. Çünkü satılmayacak hiçbir değer kalmadığını düşünen bir kültürün içerisinde dostluklar da çok iyi satılabilir, çok daha iyi pazarlanabilir. Çünkü içinde maneviyatın olduğu şeyler çok daha iyi pazarlanabiliyor.

Dünyanın geçiciliği ve Ahiret'in kalıcılığı yerine biz daha seküler bir anlayışa geldik. Mesela şöyle; *'İnsan her şeye maliktir, insan her şeyi yapabilir. Gerekirse virüsü de engelleyebilir, gerekirse zengin de olabilir, gerekirse ahiretini de kazanabilir...'* yani Allah(cc)'ın can verdiği, Allah(cc)'ın onu yarattığı, Allah(cc)'ın da alabileceğinden ziyade biz o bireyselleşmeyi,

Hümanizmi çok aşırı bir şekilde her şeyin ölçüsü gibi insana getirdik. Bunu Müslümanlar da yaptı. Yani biz yapabiliriz, Müslüman insan yapabiliriz geldik. Sinizm çok güçlü günümüzün kültüründe...

Eliyle, diliyle veya kalben buğz ederek bir şeyleri değiştirmektense, menfaatine geliyorsa, senin yaşadığın hayat standardını devam ettirebiliyorsa, kötü bile olsa ona boyun eğmeyi biz marifet bildik. Dolayısıyla bu yaşadığımız sürecin Deizm tartışmalarının da en büyük verimlerinden bir tanesi budur. Çünkü Müslüman kötüye kötü diyebilmeli ve kötüyü de kaldırmakla mükellef olma yerine sahip olmayı, farklı beslenme kaynaklarıyla biz çoklu aidiyetlerin içerisine rahatlıkla girebiliriz. Kendini düzeltme dediğimiz şeydir.

Kalite düşkünlüğü, liyakat ve ehliyet konusunda lakaytlık söz konusudur. Yani *'O çok okur, o çok çalışır...'* Bu kültürden beslenen şey, zamanla kamusal alanda liyakat ve ehliyetin düşürülmesine kadar gitti.

Nezaketsizlik de hoyratlık, hani çok enteresan bir şey, maddî anlamda ne kadar çok kazanıyorsak, maddî anlamda ne kadar çok ilerliyorsak, o derece tahammülsüzlük hâkim. Çünkü hayatı madde ile anlamlandıran insan, eninde sonunda bunun gideceğini, *'kazanımlarını kaybedeceğini'* düşündüğü anda her şeyi yapmaya teşnedir. Biz de bu her şeyi yapmaya teşne durmaya geldik mi, en büyük korku da beka meselesi de aslında insanların kazanımlarını kaybetme endişesi ile oluşmaya başladı. Dolayısıyla bu gündelik hayatın içerisinde, bu kültürün içerisinde 'Z' kuşağının da bu Deizm tartışmalarının da bir kendimize gelme manasında çok ciddi sonuçlar doğuracağını düşünüyorum. Çünkü hayat böyledir. Hayat zıddıyla kaimdir. Biz hayatın zıddıyla kaim olduğundan ziyade hep her şeyi tekleştirme ile yani Allah(cc)'ın yaratışında, fıtratta olmayan bir şeyler, her şeyi tekleştirmeye, her şeyi kendimiz gibi yapmaya çalıştığımız için de; olmayınca bunalıma giriyoruz. Biraz da sebeplerden bir tanesi de budur.

ATİLLA YARAMIŞ / Yöneten:

Hocam, son cümlelerinizden şunu mu anlamalıyız; başta söylediğimiz gibi bu son üç yıldır bu Deizm konusu gündemde. Bunu şu şekliyle de

ifade edenler var; bunu gündemde tutmanın hiçbir şekilde faydası yok. Bu konuyu gündemde tutmayalım mı, yoksa bu kanaatte mi olalım? Ya da bu gündeme geldiyse bu bir ihtiyaca binaen geldi; öyle mi anlamalıyız? Yahut sizin söylediğiniz gibi bu Deizm konusu farklı sebeplerle dile getirildi, esas mesele sekülerleşme mi diyelim?

ERCAN YILDIRIM:

Sizin başta söylediğiniz gibi, iki tane sebepten dolayı bu Deizm tartışmalarını seküler kesim, laik kesim gündeme getiriyor. Biz de işin açıkçası bu tuzağa da düşüyoruz. Aslında bunun tartışılmasını da istiyoruz. Çünkü hepimiz de herkes de bir şey var, hemen bu soruyu soruyorum; başörtüsüyle bizim akrabalarımız, kız kardeşimiz, eşimiz de başörtüsü ile rahat bir şekilde çalışabiliyor. Kamusal alanda varlığını devam ettiriyor. Biz Müslüman kimliğimizle kamusal alanda varlığımızı devam ettiriyoruz. Hayatlarımız maddî anlamda çok ilerledi. Fakat niçin huzursuzsun? Huzursuz olmanın sebebi nedir? Çünkü hayatı anlamlandırabilecek değerleri biz maalesef, işte o benim İslâmî dönüşüm, dediğim şeyi gerçekleştiremedik.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Sezai Karakoç'un "*Kadının üstün, ama mutsuz olduğu günlere geldim*" dediği gibi... maddî anlamda zenginiz, refah içerisindeyiz, fakat mutsuzuz.

ERCAN YILDIRIM:

Rukiye Demirel kardeşimiz yazmış chat kısmında; "*Ben de 20 yaşında dayım ve Z kuşağındayım. Birçok olumsuzluğa rağmen ben bu çağın bazı konularda biraz daha bilinçli olduğumu düşünüyorum...*" demiş.

Tam da benim söylediğim manada, bu olumsuzluklardan, bu şeyden biraz da çağ kendi zıddını doğurur.

Ben şöyle bitireyim sözlerimi. Yeni bir din anlayışının uç vermesi, bir taraftan insanların mutsuzluk, huzursuzluk, umutsuzluk gibi konularda, işte kaygılarımızdan bahsediyoruz, ama tüm bunlar bir yana da ben umutluyum. Niçin umutluyum? Ben tarih felsefesini, dünya tarihini okuduğumda şunu gördüm; Roma imparatorluğu yıkıldıktan sonra sonra Feodalite doğdu. Ortalıkta bir devlet yoktu, Feodal Beyler vardı; ama dünyadaki bu boşluktan İslâm ve Müslümanlar, biz Türkler çok

rahat bir şekilde Avrupa'ya kadar yayılabildik. Dolayısıyla bir şeyin varlığı, bir şeyin elden gitmiş olması, bir başka şeyin uç vermesine vesile olur; çünkü oluş Allah(cc)'ın yaratışı, Allah(cc)'ın '*O!*' dedi mi oldurma kudreti hiçbir zaman eksiklik içermez, zaaf içermez, Allah(cc) her dakika, her saniye bizim bilmediğimiz vakit kavramı içerisinde olmayı sürdürüyor. Dolayısıyla buradaki temel mesele şudur: Biz bu oluşu ne kadar yakalaya biliyoruz?

Yeni bir din anlayışında, bu zeval vaktinde, bu yokluktan net bir şekilde çıkılabileceğini düşünüyorum. Kitabî temel kaynakların esas alındığı bir din yorumuna yakınız. Zihinlerin bir şekilde kirlendiği, iktidara gelim de nasıl gelebilirsek gelelim, gibi usuller de geçerliliğini kaybediyor, gayrimeşru yoldan meşruiyet doğmaz. Meşruiyet meşru yollarla sağlanır. Gayrimeşru metotlarla meşruluk kurulmaz. Dolayısıyla sloganik din temrinleri de günümüzde terk ediliyor. Ben 1977 doğumluyum, biz sloganlarla doğduk, sloganik söylemlerle buraya geldik. Tekfirci, Kültürel meyil veren, bir Mehdîci, birisi gelecek, kurtaracak fikri gittikçe yıkıldı. Ben biraz yapısökümcü olarak söyleyeyim; bu tür var olanlar, yani birisi gelecek de bizi kurtaracak düşüncesi ortadan kalktı. Dolayısıyla bizim tarikatımız, bizim cemaatimiz, bizim Şeyhimiz, bizim dinî grubumuz üstündür fikri, artık geçerliliğini kaybetti. Hatta bunların sorgulanması gerektiği savunuluyor artık.

Hayatı ve dini biz, bir anlamda sıfır noktasından başlatıyoruz. Onaylayan değil sürekli olarak yeniyi düşünen, yeni imkânları ve daha temelli olanları düşünen bir din anlayışının ortaya çıkacağını düşünüyorum.

Seküler, şeriatsız bir İslâm yönelimine karşı Kapitalizmin çelişkilerinden doğan bir hukukta, eğitimde, iktisadî manada toplumsal ve kültürel manada İslâm'ın belirleyiciliğinin artacağı bir din anlayışının uç vermeye başladığı kanaatindeyim. Daha da önemlisi tutarlı, ilkeli, güven verici, böyle troll popülizmine prim vermeyen daha kalıcı, daha suhuletli, oturaklı bir eğilimin de siyasî, kültürel, fikrî bir eğilimin de arttığını düşünüyorum. Dolayısıyla hem Deizm tartışmalarından hem bu rahatsızlıklardan daha kalıcı bir inşanı gerçekleştireceğini umud ediyorum.

Kemalist evreden sonra şöyle bir şey olmuştu: Müslümanlar, dil de ellerinden gittikten sonra en temel beslenme kaynakları ilmihaller ya da işte bazı *Din Yolu, Allah Yolu, İslâm* gibi dergilere bakıyorsunuz, sadece tefsir, ilmihal bilgileri içeren yayınlar yapıyordu. 1960'lı yıllardan sonra

insanların entelektüel beslenme kaynakları arttı. Pakistan, Hindistan havzasından gelen kitaplar entelektüel düzeyi artırır, beslenme kaynaklarını çoğaltırken yeni bir din yorumunu da getirdi. Sonra siyasal alana bakıyorsunuz yalnızca Tek Parti karşıtlığına oturmuş, refleksif hareketler çıktı. Her şeye bir tepki ortaya koyan, düşüncede ve siyasî manada tepkiyle, refleksle hareket usullerinin hepsi nihayetine geldi. Soğuk Savaş dili tekkercilikle birleşince kısır bir gündeme hapsoldük. Daha kalıcı, daha oturaklı bir din anlayışının, siyasî düşüncenin, fikrî ve entelektüel düşüncenin ben doğacağına inanıyorum ve çok önemli temel şeyler görüyorum.

Niye?

En nihayetinde şu: Eskide kalanlara karşı bir sorgulama başlıyorsa yeminin imkânlarını araştırarak insanlar da çıktı, çıkıyor.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Hocam teşekkür ediyoruz. Güzel bir program oldu. Bize ayrılan süreyi de tamamladık, tam vaktinde programı bitirmiş olacağız. Çok güzel yorumlar da geldi. Son umudunuza bizler de iştirak ederek bu dönüşümün, bu gelişimin inşallah çok daha güzel, hayırlı işlere sonuç açacağı ümidiyle, ben tüm izleyicilerimize, dinleyicilerimize şükranlarımı sunuyorum. Sizlere de programımıza katıldığınız ve paylaşımlarınız için tekrar teşekkür ediyorum.

TYB KONYA'DA “GENÇLER ÜZERİNDE DEİZM İTHAMI” KONUŞULDU

Yıldırım: “Türkiye’deki temel sorun Deizm değil, sekülerleşmedir.”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinde Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla 2021 yılının 7. Programı olarak “Günümüz Dijital Tekno-Kültürü ve Gençler Üzerinde Deizm İthamı” konuşuldu.

3 Nisan Cumartesi günü saat 14.00’de Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine ait sosyal medya kanallarında canlı olarak yayınlanan ve yönetimini, TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Atilla Yaramış’ın yaptığı programın konuğu Araştırmacı Yazar Ercan Yıldırım’dı.

Konuşmasında İslâmî kesim üzerinde bir bezginlik ve bitkinlik olduğunu belirten Yıldırım, kendilerini dindar olarak niteleyenlerde bile çok önemli ölçüde sekülerleşme meydana geldiğini ifade etti. Deizmin ortaya çıkmasının temel nedeninin Avrupa’daki “kilise bıkınlığı” olduğunu söyleyerek başladığı konuşmasında Deizm’e dair genel bilgiler verdi.

“Deizm, zaman zaman Türkiye’nin gündemine giriyor. Diğer bir adı Yaradancılık olan Deizm, temelde tüm dinleri reddeder ve tek tanrıya inanır. Dinsel bilgiye akıl yoluyla ulaşılabileceğini savunur. Vahiy gibi konuları reddeder. Tanrı, dünya hayatına ve evrene müdahale etmez...” diyen Ercan Yıldırım, Deizm’in Türkiye’de taban bulamayacağına vurgu yaparak ülkemizde Allah’ı kabul edip de Peygamberimizi kabul etmeyen bir anlayışın yer edinmeyeceğini söyledi.

Yıldırım; “Türkiye’deki temel sorun Deizm değil, sekülerleşmedir.” dedi.

“Roma imparatorluğu yıkıldıktan sonra ortalıkta feodalite doğdu. Ortalıkta bir devlet yoktu. Feodal Beyler vardı ama dünyadaki bu boşluktan İslâm ve Müslümanlar, özellikle biz Türkler çok rahat bir şekilde Avrupa’ya kadar yayılabildik. Dolayısıyla bir şeyin varlığı, bir şeyin elden gitmiş olması, bir başka şeyin doğuşu demektir. Çünkü oluş, Allah’ın yaratması, ‘Ol’ deyince öldürmesi, hiçbir zaman eksiklik içerisinde değildir, zaaf içerisinde değildir. Allah her dakika, her saniye, bizim bilmediğimiz vakit kavramı içerisinde olmayı sürdürüyor. Dolayısıyla buradaki temel mesele; Biz bu oluşu ne kadar yakalayabiliyoruz?”

Ayrılıklar üzerinden durursanız orada herkes kendisi bir şey icat etmeye başlar, ortak yönlerimizi öne çıkarmalıyız. Cemaatler, çocuklara benim doğrum hakikattir düşüncesini verdiler. Baba otoritesini kaybettik, öğretmen otoritesini kaybettik. Toplu bir şekilde sevmeyi, toplu bir şekilde sövmeyi anlamlandırmayı kaybettik. Ne olursa olsun hayatta kalmayı anlamlandırırız o zaman bir tane virüs bütün varoluşsal dengemizi bozabiliyor. Biz paraya ve kariyere ayarlı bir yaşamı anlamlandırmaya giriştik. Üretimden ziyade hizmet ekonomisini benimsedik. Gençler, maaşlı burjuva olmak istiyor. Çok para, daha çok yatma, bunlar günün gerçekleridir. Yokluk ve yoksulluğu terbiye manasında, kendimizi geliştirme, varoluşumuzla daha da bütünleşmek yerine; kızmak, isyana ve nimeti verene ram olmaya adadık. Her şeyi Allah bilir, nimeti Allah verir’den uzaklaştık; patron verir, kariyer verir, doktora verir, makamlar verir, dedik. Her şeyi pazarlık meselesi yapan bir kültüre sahip olduk. Her şeyi pazarlık konusu yapabiliyoruz. Dostlukları bile pazarlık yapar hale geldik. Satılmayacak hiçbir değer kalmadığını düşünen bir kültürün içerisinde dostluklarda çok iyi satılabiliyor. Dünyanın geçiciliği ve ahiretin kalıcılığı yerine daha seküler insanlar haline geldik.” diyen Araştırmacı Yazar Ercan Yıldırım, özellikle son yıllardaki Deizm çıkışlarında kendilerine post arayışında olan bazı aydınların olduğunu belirterek, ‘Z’ kuşağı olarak nitelenen 2000 sonrası dünyaya gelen gençlerin geleneksel modelleri reddettiklerini, daha çok kaynağa inen bir yapıda olduklarını söyledi. ‘Z’ kuşağından ümit var olduğunu da ifade ederek bu kuşağın daha güzel işler başaracaklarına olan inancını dile getirdi.

MUSTAFA ÖZÇELİK

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Sevgili dostlarım, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak programlarımıza devam ediyoruz. Bugünkü konuşumumuz Şair ve Araştırmacı Yazar Mustafa Özçelik.

Başkanımız Ahmet Köseoğlu ve Yönetim Kurulu olarak izleyenlerin hepsini saygıyla ve sevgiyle selamlıyoruz. Bugün “Yunus’tan Âkif’e Şiirin Değiştirme Gücü” konusunu konuşacağız. İnşallah hocamdan müstefit olacağız.

Programa başlamadan önce şöyle bir giriş yapmada fayda görüyorum. Hocam şiir nedir?

MUSTAFA ÖZÇELİK:

Eyvallah, öncelikle ben de Hz. Mevlâna diyarına, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı değerli dostumuz Ahmet Köseoğlu ve Yönetim Kurulu Üyelerine, programı izleyen değerli dostlarımıza selam ediyorum. Programda konuşacağımız edebiyatımızın bu iki büyük şairini Yunus Emre ve Mehmet Âkif’i rahmetle anıyorum.

Şiir nedir?

Bu, saatlerce konuşabileceğimiz bir konu, ama kısaca şunu söyleyebiliriz; “*şiir-şair-şuur-şiar*” kelimeleri Arapça kökenli olup aynı kökten gelirler. Şiir, *Bilmek, hissetmek, farkında olmak, idrak etmek*, anlamına geliyor kök olarak. Fakat şiir ve edebî türe dönüştüğü için klasik tabiri ile “*vezinli, kafiyeli, sanatlı söz*” tarifi de yapılabilir. Buna göre şair de *hisseden, fark eden, bilen, idrak eden, sanatlı sözler* söyleyen *insan* demektir. Burada dikkat edilirse, *hissetmekle* birlikte bir de *irdrak etmekten* söz ettik. Böylelikle hem şiir hem şair için göz ardı etmeyeceğimiz iki kavram ortaya çıkıyor. Bunlardan birisi duygu diğeri de fikirdir. Bunu niye vurguluyorum, işin aslı böyleyken sonradan duygu ve fikir arasına duvar örülmüş; şiir, sadece duyguları dile getiren bir edebî metne, nesir de sadece fikirleri dile getiren bir edebî metne dönüşmüş, böyle anlaşılmalıdır. Hatta bu zihnî bölünme döneminde Ziya Gökalp’in çok meşhur bir sözü vardır; “*şiir, şuur devrinde, yani idrak, akıl, fehim devrinde şiir susar; şiir devrinde de şuur seyirci kalır...*” diyerek ikisi arasına o modern anlayışın duvarını örer. Ben şahsen öyle düşünmüyorum. Çünkü kelimenin kökeninde hisle birlikte idrak kelimesinin yer alması, şiiri ve şairi hem duygu hem düşünce anlamında ve bağlamında ele almayı gerekli kılıyor.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Hocam, şiirle ilgili açıklamanızı dinledik. Burada not alınması gereken iki husus var; duygu ve fikrin birlikte olmasıdır. Şiirde esas olan bu, diyorsunuz. Yani günümüzdeki bu ayrışmanın çok doğru olmadığını ifade ettiniz. Tabii şiir nedir dedikten sonra aslında bizim genel itibarıyla tüm konuşmalarımıza yansıyan bir husus var; medeniyetin oluşumunda, kültürün oluşumunda, örf ve âdetlerin, geleneklerin oluşmasında din vardır. Bunu inkâr etmemiz mümkün değil. Batı kültürü, Batı medeniyeti, deniyorsa burada Hıristiyanlık söz konusudur. Yani İslâm medeniyeti, İslâm kültürü, İslâm örf, âdet ve gelenekleri deniliyorsa burada da İslâm söz konusudur. Eğer Hint kültüründen bahsedecek olursak da Hinduizm’den bahsetmemiz mümkündür. Yani tüm medeniyetlerin temelinde, kültürün temelinde, sanatın temelinde, inkârı gayrikabil bir durum var; bu da din’dir.

Bu açıdan baktığımızda, “*Kur’ân’da ve Hadis’te şiir nedir?*” diye girsek, acaba sizce böyle bir giriş yapmak uygun mu?

MUSTAFA ÖZÇELİK:

Münasip olur, çünkü konuşacağımız iki büyük isim, hem Yunus Emre hem de Mehmet Âkif birer Kur’ân şairidir. Dolayısıyla onların Kur’ân ve Hadis’e dayalı şiir anlayışlarının en başta konuşulması konunun temellendirilmesi açısından elbette gerekir.

Şimdi yaygın anlayış şudur: Bu işle çok yakın planda ilgilenmeyenler, Şuarâ Sûresi’ndeki 224, 225 ve 226. Âyetlerden hareketle şiire olumsuz bakıyorlar. Bunu hepimiz biliyoruz. Oysa âyetin devamına, 227. Âyete baktığımızda, şiire nasıl bakacağımızın bir koşulla ilgili olduğu ve bir şiirin müspet veya menfi oluşunun buna bağlı olduğu belirtiliyor. Ama ondan önce şunu isterseniz şunu belirtelim; Kur’ân-ı Kerim’in nazil olduğu Arap toplumunda bilindiği üzere şiir, en zirvede olan sanat türüdür. Çok güçlü şairler vardır. Her yıl panayırarda ya da festivallerde şairler, yazdıkları şiirleri Kâbe’nin duvarına asıyorlardı. Neredeyse her şey şiir üzerinden yürümekteydi. Kavgalar, mücadeleler vs. Kur’ân-ı Kerim nazil olduğunda da onun vezinli, sanatlı söyleyişi, anlam zenginliğinden dolayı müşrikler, Kur’ân-ı Kerim’e karşı şiirle bir mücadele yürütmeye çalıştılar. Kur’ân-ı Kerim de ısrarla Peygamber Efendimiz(sav)’in şair olmadığını, âyetlerin

de şiir olmadığına sık sık vurgu yapıyordu. Şuara suresiyle ile ortaya bir ölçü konuldu. Yani gerek âyetlerde gerek sonradan Hadislerle şiire ve şaire dair bir ölçü söz konusudur. Burada çift yönlü bir bakış var. Yani şiir, ne tümüyle kabul ediliyor en de reddediliyor. Neyi nasıl anlattığına göre olumsuzlama veya olumlama durumu var. Bu o dönem Arap toplumundaki şiirin mahiyeti ile de yakından ilgilidir.

Âyette deniliyor ki; *“Şairlere ise haddi aşan azgınlık, sapıklar uyarlar.”*
(Şuarâ: 224)

Şairlere gelince, onlara da sapıklar uyar, hak ve gerçek peşinde olmayan, sadece istek ve arzularının, heva ve heveslerinin peşinde giden şaşkınlık ve azgınlık o şairlerin peşine düşerler, deniyor âyetin açılımında. Bu, olumsuzlanan şiirler içindir. Çünkü Arapların şiire yükledikleri anlamlar gayri İslâmî, gayri ahlâkî, gayri dinî, vahiy gerçeklerine tamamen uzaktı. Şiiri, cinlerin kendilerine ilham ettikleri şeklinde bir anlayışa sahiptiler ve vehimleriyle konuşuyorlardı. Az önce de dediğimiz gibi şiirlerinin içerikleri yalan, yanlış, gayri ahlâkî unsurlarla doluydu. Şimdi Kur’ân-ı Kerim’in, bütün bu olumsuzlukları düzeltmek, ortadan kaldırmak üzere indirilmiş bir kitap olduğu düşünüldüğünde böyle bir şiire elbette ki karşı çıkılacaktı.

“Görmez misin ki onlar, her vadede şaşkın şaşkın dolaşırlar ve yapmadıkları şeyleri söylerler.” (Şuarâ: 225-226)

Ve nitekim devam eden âyette;

“Ancak iman edip iyi işler yapanlar, Allah’ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında kendilerini savunanlar başkadır (müstesnadır). Haksızlık edenler, hangi dönüşe (hangi akıbeta) döndürüleceklerini yakında bileceklerdir.” (Şuarâ: 227)

Bu çok net anlamı olan bir âyet-i kerimedir. Bu âyetlere göre iki tür şair vardır: Biri, heva ve heveslerine göre konuşur. Kur’ân bu şairlerin şiirlerine tümüyle karşıdır. Ayette *“Ancak...”* la başlayan kısımda ise; iman eden şairlerden yani iyi, hayırlı, faydalı, güzel işler yapanlardan söz ediyor. Allah(cc)’ı çokça ananlardan söz ediyor ve çok daha önemlisi (konumuz açısından) *“...haksızlığa uğratıldığında kendilerini savunanlar...”* dan söz ediliyor. Bu bazı meallerde *“...sabredenler...”* olarak geçiyor, *“...savunanlar...”* anlamının daha doğru olduğunu düşünüyorum. Çünkü

savunmak, bir mücadeleyi içeriyor. Aktif bir pozisyonu içeriyor. Hem Yunus Emre’nin şiirinde hem de Mehmet Âkif’in şiirinde böyle bir aktiflik durumu söz konusudur ki biz bu konuşmaya, *“Şiirin Toplumu Değiştirme Gücü”* diye bir başlık attık. O yüzden devam eden âyette; *“...haksızlığa karşı mücadele eden şairler müstesna...”* dendiğine göre Kur’ân’ın onayladığı şair, iyi işleri, güzel işleri şiirlerinde dile getiren, haksızlıklarla savaşan şairler olduğu görülüyor. Hadislere gelince, burada da Peygamber Efendimiz(sav)’in şair ve şiire bakışını görüyoruz. Kur’ân’a paralel olarak orada da iki tür bakıştan söz edebiliriz. İlki, olumsuzlayan bir bakıştır. Mesela şairleri tabii bu müşrik şairlerin şiirlerinden hareketle söylenmiştir, karınları irinle dolu olan insanlar olarak ifade ediyor. Yine bu tür şiir söyleyen birinin içinde Şeytan olduğunu, daha doğru ifadeyle onu ilham kaynağının Şeytan olduğunu belirtiyor. Ama diğer taraftan da Şiirin etkiyleyici bir beyan olduğunu, dolayısıyla bazı şiirlerde **‘hikmet’** bulunduğunu söylüyor. **‘Hikmet’**, bilindiği gibi, çok kıymetli ve özel bir kavramdır. Dolayısıyla Peygamberimiz(sav) de hem olumlu hem de olumsuz bir ‘şiir-şair’ tanımı yapıyor. Demek ki mesele şiirin kendisinde değil neyi anlattığındadır.

‘Hikmet’ denildiğine göre yine Kur’ân’a atıf yaparak, hayra, iyiliğe ve güzelliğe çağıran, haksızlıkla mücadele eden, doğrunun peşinde olan, hakikatin peşinde olan şairler akla geliyor. Bunlar Peygamberimiz(sav)’in övdüğü şairlerdir. Bu durumun onun hayatında müşahhas karşılığı da vardır. Peygamberimiz(sav)’in müşriklere karşı nasıl silahlı mücadele için etrafında mücahitleri varsa, aynı zamanda kelimeleri ile yani şiirleriyle, kelimeleriyle mücadele eden şairler topluluğu da vardır. Mesela bunların bazılarının ismini hatırlayalım, en başta Hassân b. Sâbit(ra), Ka’b b. Zühre(r), Abdullah b. Revâhâ(ra) gibi isimler Peygamber Efendimiz(sav)’in mücadelesine kelamıyla, kalemiyle, sözüyle, şiiriyle destek olan isimlerdir. Çünkü Araplar Kur’ân-ı Kerim’e karşı henüz

Müslüman olmayanlar şiirle de mücadele ediyorlardı. Bu durum, misliyle mukabeleyi gerekiyordu. Madem onlar şiirle mücadele ediyorlar, öyleyse hakkı dile getiren bir şairler topluluğu da olması gerekiyordu ve oldu. Peygamberimiz(sav) bunları destekledi, hatta içlerinden birine o mücadele sürecinde, *“Durma, söyle! Cebrail senin arkandadır, sana destektir. İlham sana Hakk’tan gelecektir...”* buyurduğunu biliyoruz. Yine kendi ailesinden Hz. Ayşe(r.anha)’nin kızı Fatıma(r.anha)’nın, yine yakın arkadaşlarından Hz. Ebu Bekir(ra)’in, Hz. Ömer(ra)’in, hele hele Hz. Ali(ra)’nin şiir söylediğini biliyoruz. Hanım şairler var yine o dönemde. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz(sav) şiiri sadece şiir olduğu için olumsuzlamamıştır. Şiire dair söyledikleri muhtevaya göre olmuştur. O, şiiri bir vasıta olarak görüyor. Hani bir bıçak gibi düşünün; bıçak, celladın elinde cinayet aracı, doktorun elinde şifa aracıdır. Şairin dilinde de şiir, sözlerinin mahiyetine göre hem olumlu görülebilecek hem de olumsuz ölebilecek bir vasıta. Buna göre şiirin ne anlattığı, neden bahsettiği önemlidir. Eğer hakikati dile getiriyorsa şiirle ilgili hiçbir olumsuz düşünceye kapılmamız için bir sebep yoktur. Böyle bir şiiri Kur’ân-ı Kerim de peygamber efendimiz(sav) de onaylıyor.

Burada aklıma gelen üç sözü de nakletmek isterim: Birisi Hz. Aişe(r.anha) validemize aittir. Şöyle buyuruyor; *“Evlatlarımıza şiir öğretin, dilleri tathlaşır...”* diyor. Çünkü şiir, estetik bir türdür, güzel sözdür. Şiir bilen çocuğun da dili tatlı olur.

Hz. Ömer(ra) Efendimiz de oğluna verdiği bir nasihatte; *“Ey oğlum, güzel şiirler ezberle. Böylece edebın artar, senin ahlâkını güzelleştirir böyle şiirler ve seni kötülükten alıkoyarlar...”* diyor.

Son bir örnek olarak da İmam-ı Şaffi Hazretleri’nin bir sözünü söylemek isterim: *“Çocuklarımıza şiirle matematik öğretin...”* diyor. Bu tam da benim sözün başında belirttiğim, ‘şiir kelimesinin kökünde sadece duygu yok, **idrak var**’ cümlemi de teyit eden bir sözdür. Yani matematik idraki, aklı; şiir de duyguyu ifade ediyor. Başka onlarca, yüzlerce sözler söylenebilir. Bu yüzden tekrar Ziya Gökalp’in sözüne dönerek söyleyecek olursak **‘şiirle şuur arasına duvar çekmenin, akılla gönül arasına duvar çekmenin hiçbir anlamı yoktur.’** Bu bölünmüş bir zihniyetin ürünüdür.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Hocam, sizin de ifade ettiğiniz gibi Şuarâ Sûresi 224, 225 ve 226. Âyetlerde şiirin ve şairin olumsuzlaması söz konusu; cevap 227. Âyet’te geliyor. Merak eden dostlarımız Şuarâ Sûresi 224-227. Âyetlere bakabilirler. Diyanet Meali de ifade ettiğiniz gibi *‘savunma’* anlamında alıyor. Söylediklerinize tamamen katılıyorum. Bir **‘vasıta’** dedik ya, günümüzde de, günümüz öncesindeki zaman diliminde de bunun tebliğ vasıtası olarak kullanılması söz konusudur. Çünkü güzel şiir gerçekten insanı çok etkiliyor. Gönülden bir bağ kurulmasına sebep oluyor.

Bununla ilgili bir ilave cümle daha kurmak istiyorum: Peygamber Efendimiz(sav)’in devrinde hem olumsuzlama ile ilgili hem de olumlu tarafla ilgili tarafı mevzubahis oldu konuşmanızda. Doğrudur, ben lisans tezimi Hassân b. Sâbit(ra) üzerine yapmıştım. Hatta bir ara onu yayınlamak üzere tekrar üzerinde çalıştım. Öyle bir niyetim de var. Şiirin Hz. Peygamber(sav) dönemindeki önemini gayet özet bir şekilde ifade ettiniz. Bir tek cümle ile bu konuyu tamamlamak istiyorum. Peygamberimiz(sav), bahsi geçen Hassân b. Sâbit(ra), Ka’b b. Züheyr(ra), Abdullah b. Revâhâ(ra)’ya tabi ki güzel söz söylemeleri, şiir söylemeleri hususunda teşvikte bulunmuştur. Ama özellikle Hassân b. Sâbit(ra)’e; *“Söyle, söyle! Cebrail seninle beraber...”* demiştir. Bu çok önemlidir.

Hocam, ağzınıza sağlık, teşekkür ediyorum. Bu mevzular oldukça önemlidir. Çünkü herkes konuşuyor, *‘Şiir İslâm’da var mıdır, Sanat olarak İslâm’ın neresindedir?’* diye. Bu tür sorular çok fazla yoğun.

Şimdi Hocam, Yunus Emre üzerine araştırma yapan Türkiye’de birkaç isimden birisiniz, çalışmalarınız o yönde, yayınladığınız kitaplar gerçekten ufuk açıcı Yunus Emre ile ilgili olarak. Günümüze Yunus Emre’yi herkes kafasına göre yorumluyor. Buna da bir şey diyemeyiz, lâkin sizin o belgelere dayalı olarak araştırmalarınız, çalışmalarınız gerçekten ön planda ve takdire şayandır. Şu anda bu konuda Türkiye’de eğer birkaç kişiden bahsedeceksek bunlardan biri de Mustafa Özçelik’tir. Eğer görüş sorulacaksa, görüş sorulacaklardan birisiniz. Sizin hakkınızı vermek lazım, inşallah bu Yunus Emre ile ilgili çalışmalarınız devam eder. Yunus Emre ve Mehmet Âkif’den bahsediyoruz. İkisinin şiir anlayışlarından bir girelim isterseniz. Siz ikisinin birlikte düşünülmesi gerektiğini söylüyorsunuz.

MUSTAFA ÖZÇELİK:

Kendi nefsim adına bir pay çıkarmak adına bunu söylemiyorum, ama ben bunu yaklaşık on yıldır savunan biriyim. Yani Mehmet Âkif ile Yunus Emre'nin bir arada düşünülmesi gerektiğini. Bunun için de büyük ölçüde doldurduğumu düşünüyorum. İlk zamanlar ciddi itirazlar alıyordum. Çünkü Safahat ile Yunus Emre

Divanı'nı yan yana koyduğumuzda aralarında dağlar kadar fark görülüyordu. Doğrudur, ilk bakışta öyle görünür. Ama derinlikli bir bakış, öyle olmadığını söylüyor. Son zamanlarda da benim bu fikrimin kabul görmesinden de mutluluk duyuyorum. Gerçekten her ikisi de çok büyük, özel şairler olarak bir arada düşünüldüğünde daha ufuk açıcı sonuçlara ulaşıyoruz.

Ben, nasıl birleştiriyorum bunları?

Her şeyden önce her iki büyük şairin yaşadığı tarihsel şartlarda büyük bir benzerlik var. Bilindiği üzere Yunus Emre bir 13. Asır sonu 14. Asrın başı şairidir. Bu devre baktığımızda işte Selçuklu Devleti yıkılıyor, Fetret Dönemi, Beylikler Dönemi yaşanıyor ve arkasından Osmanlı Devleti kuruluyor. Yani bir ara dönem şairidir.

Mehmet Âkif'e bakıyorsunuz; Osmanlı'nın yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu, yine bu yıkılış ve kuruluş sürecinde yaşayan bir şairdir. Bu anlamda yüzde yüz bir benzerlik var. Böylesi bir tarih şahsında her ikisi de şiirleriyle önce yıkılışın travmalarının atlatılmasında bir rol sahibi oluyorlar. Yani şiirleri hem iyileştirici hem de uyarıcı bir misyon ifade ediyor. Çünkü yıkılış ciddi bir travma meydana getiriyor her iki çağda da. Diğer taraftan yeni devletler kurulurken de o devletin kurucu düşüncesinin, anlayışının oluşmasında bu şairlerin çok geniş bir kitlede etkili olmaları hasebiyle katkı sunduklarını, birer inşacı olduklarını görüyoruz. Yani Osmanlı'nın kuruluş ruhunda Yunus Emre şiirlerinin tesiri

ri büyüktür. Cumhuriyet'in kuruluşunda da Mehmet Âkif'in tek başına İstiklâl Marşıyla bile kuruluş felsefesini anlattığı söylenilmelidir. Marş böyle bir şiir olarak görülmelidir. Fakat sonrasında hikâye başka bir yöne evrilmiştir, bu kurucu anlayışa ne ölçüde bağlı kalınmıştır. Orası ayrı bir konu ve mutlaka konuşulmalıdır. Ama bu konuşma çerçevesinden asıl konumuz bu olmadığı için tekrar iki şaire dönecek olursak onlar dönemlerinin şartları itibarıyla bir arada ele alınması, düşünülmesi gereken şairlerdir. Buna sanıyorum siz de itiraz etmezsiniz.

İkinci benzeştirdiğim konu şudur: Şiirlerinin kaynakları. Yunus Emre hazret buyuruyor ki;

*"Yunus'un sözü şiirden ammâ, aslı Kitap'tan,
Hadîs ile dinene çok bilgil sâdık olmak gerek."*

'Ben şiir söylüyorum, fakat benim sözlerimin kaynağı Kur'ân ve Sünnet'tir' diyor. Çok net bir ifade Divan'da bu. O zaman Yunus Emre bir Kur'ân Şairi'dir, onu şu beya bu düşünceye, feklsefeye yamamamdan ona bu şekilde bakmak gerekir.

Âkif'e geldiğinizde, onun zaten günümüzdeki adlandırması da bir Kur'ân şairi olduğu şeklindedir. O adla kitaplar yazıldığını 'Kur'ân Şairi Mehmet Âkif', 'Camideki Şair Mehmet Âkif', 'İslâm Şairi Mehmet Âkif' diye anıldığını biliyoruz. Onun da belki biraz absürt gelebilir ama ;

*"Doğrudan doğruya Kur'ân'dan alıp ilhâmı,
Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâm'ı."*

Mısralarını da ben, Yunus'un söylediği beyite yakın buluyorum. Yani onun da beslendiği, beslenmek istediği asıl kaynak Kur'ân-ı Kerim'dir, Peygamber Efendimiz(sav)'dir. Bu tabii diğer bütün kültürel birikimini ret anlamına gelmez. Aynı Hz. Mevlâna'nın pergel metaforunda olduğu gibi sabit ayak, değişmeyen ayak, Kur'ân ve Sünnet'tir; ama diğer kültürlere, bilgilere ve tabii yine açık olmayı bu ifade eder. Yani Mehmet Âkif'in o sözü, ondan sonraki bütün birikimleri reddedelim, anlamına gelmez. Safahat'i dikkatli okuyanlar, İbn Sinâ'nın adını andığını, Gazali'nin adını andığını görürler. Niye? O da işte hem olumlu hem olumsuz yaklaşıyor insanoğlunun kültürel birikimine, ama bu arızadan kurtulmanın yolu, her iki şairde de Kur'ân ve Sünnet'tir. Bu anlamda ikisi arasında bir birliktelik görüyorum.

Üçüncü etki güçleri; bir anket yapılsa ve **‘Türkiye’de en çok tanınan şairler hangileridir?’** denilse, muhakkak ki, bunu bir yorum cümlesi olarak söyleyemiyorum, Yunus Emre ve Mehmet Âkif başta gelecektir. Çünkü bazı şairler bilindiği üzere, belli bir kesimin şairidirler. Çok geniş kitlelere hitap etmezler. Mesela halkın zihninde, gönlünde Yunus’tan, Âkif’ten şiirler bulursunuz; ama Ahmet Haşim’den bulunmaz. Ahmet Haşim’in şiir tarzı farklıdır, çünkü dar bir kesime hitap eder. Şiiri sadece sanat boyutunda ele alanlar için önem taşır. Dolayısıyla Yunus ve Âkif, genel kabul görmeleri itibariyle birbirlerine çok benzerler. Dediğim gibi etki güçleri de çok yaygındır, 7’den 70’e, okumuştan okumamışa, her kesime, hatta her inanç düşüncesine hitap ederler. Sadece hitap ettikleri kesim kendi düşünce ve inanç mensupları değil, onlar gibi düşünmeyen kesimlerin bile takdirini ve sevgisini kazanmış isimlerdir. Öyle olunca böyle bir benzerlik noktası oluşturabiliriz.

Yine o kaos döneminde, o bunalım döneminde bunların şiirleri hem tebliğ şiiri hem de telkin şiiri olarak bir işlev yapıyor. Sözle, insanların zihin ve gönül dünyalarındaki dertler, sıkıntılar, âdeta çözüme kavuşturuluyor. Sözün gücü bellidir. Yaratılış sözle başlıyor, Kur’ân-ı Kerim söz olarak bize iniyor, Peygamber Efendimiz(sav) mesajını söz olarak veriyor. İnsanoğlu da bu geleneğe bağlı olarak her şeyini kelimeler aracılığıyla ifade ediyor. Yani bizim bu bölünmüş kafalarımız, bu isimleri sadece şair olarak gördükleri için farklı disiplinlerde inceleme pek yapmıyoruz. Mesela Nâbî’nin şiirleriyle ilgili bir kitap hatırlıyorum; orada Divan’dan hareketle, o yüzyılın toplumsal, siyasî, ekonomik, kültürel dünyası ortaya konuluyor. Tabii şairlerin bunu yapması, bir tarihçi gibi olmaz. Bir tarihçi diliyle olmaz. Şair, hakikati insanın gözüne direkt sokmaz. Öyle göze sokulan şiirler de vardır, nasihat türü şiirler; Şair, hakikati görmelerini sağlayacak anlayış alanını aydınlatırlar insanların. Algılarını ve sezgilerini güçlendiriciler. Yani dolaylı bir yolla insanı hakikatle buluştururlar. Bu önemlidir, çünkü insan hakikati sadece bilgi olarak öğrendiğinde kendini değiştirip dönüştürmez. Ama bu bilgiyi içselleştirebilir, o zaman onun doğruluğuna inanır ve o söze bağlı olarak kendini değiştirip dönüştürmeyi başarır. Sözün kıyası her iki şairin eserleri de devirlerine tutulmuş birer aynadır. Buna göre ikisi de çağlarının tanığı olan isimlerdir.

Bir de bu iki ismin yerlilikleri ve millîliklerini ortak bir nokta olarak görülebilir. Her ikisi de Anadolu şairidir, Türkçe söylemişlerdir. Şimdi burada **‘Yunus Emre mi daha yalın bir Türkçe ile konuştu, yoksa Mehmet Âkif mi daha yalın bir Türkçe ile konuştu?’** sorusu belki akla gelebilir. Bana göre, ikisi de çok yalın konuştular. Buna belki itiraz gelebilir, **‘Âkif’in şiirini biz sözlüksüz okuyamıyoruz’** diye. Bu, şundan kaynaklanıyor; bu durum, bugünün yani bizlerin problemi, Âkif’in döneminde Âkif’in şiiri anlaşılabilir bir şiirdi. Yunus’un döneminde de Yunus’un şiiri anlaşılabilir bir şiirdi. Sonra Türkçenin başına gelen o malum ve meşum felaketler yüzünden Âkif’in şiirini de hatta kısmen yer yer Yunus Emre’nin şiirini de sözlüksüz okuyamaz hâle geldik. Ama kendi dönemleri itibariyle baktığımızda her ikisi de Türkçe konuştular. Türkiye’den, Anadolu’dan seslendiler ve millî bir vafsa sahiptiler; bu yönle de aralarında bir benzerlik görülebilir.

Bir son madde olarak da az önce söylediğim bir maddeye ilave olarak; tesirlerinin sadece kendi dönemleri ile sınırlı olmaması, sonraki dönemlerle, çağlarla, zamanlarla da bu etkinin, bu tesirin devam ediyor olmasını söyleyebiliriz. Bugün Âkif de Yunus Emre de aramızda yaşıyorlar şair gibi konuşmaya devam ediyorlar. Her vesile ile şiirleri okunmakta, alıntılar yapılmaktadır. İşte ben bu açılardan bu iki şairi birlikte mülâhaza ediyorum. Farklılık nedir? Bunu da tabii söylemek lazım; bu farklılık birbirine çok tezat farklılıklar değildir. Yunus Emre çağına baktığımızda, Moğol akınlarının da etkisiyle, Anadolu’ya çok sayıda sûfînin göç ettiğini biliyoruz. Bu yüzden Anadolu’nun o çağdaki, 13. Asırdaki düşünce iklimini oluşturan anlayış, felsefe, tasavvufur. Bu yüzden Yunus’un şiiri elbette ki tasavvufî bir şiir olacaktır. Hele kendinin de bir derviş olduğu düşünülürse...

Mehmet Âkif’in yaşadığı dönem ise bir felsefe çağıdır. Malum, Tanzimat’tan itibaren yaşadığımız o şartlarda batının ne kadar sonu **‘-izm’** ile biten felsefesi, anlayışı varsa bize geldi ve bizde taraftar buldu. Bu yüzden Âkif’in şiir dili de bu felsefelerle karşı bir dildir. Cemil Meriç’in **“idra-kimize giydirilmiş deli gömlekleri”** olarak vasıflandırdığı **“-izm’ler”**in her biri bizi felakete sürükleyen anlayışlardı. Akif, Kur’ân merkezli bir düşüncüyü bu anlayışların karşısına çıkardı ve hikmetli, tefekküre dayalı bir şiir inşa etti. Bu yüzden iki şairin şiiri arasındaki farklılık sadece dönemsel durumlardan kaynaklanmaktadır.

Şunu da ekleyelim son cümle olarak; Mehmet Âkif'in şahsî hayatına baktığımızda, Yunus Emre'nin şahsi hayatından hiçbir fark göremeyiz. Yunus Emre'nin önce Dergâh'ta sonra Halk içinde yaşadığı o tekâmül hikâyesini, Mehmet Âkif de hayatın içinde yaşadı. Yaşama biçimi tam bir derviş hayatıydı. Terk-i dünya etti. Maddeye, paraya, mevkiye, şâna, şöhrere hiç itibar etmedi. Ahlâkı tam bir Yunus Emre ahlâkıydı, tam bir derviş ahlâkıydı. Bu yüzden de ikisi arasında önemli benzerlik kurulabileceğini düşünüyorum.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Hocam teşekkür ediyorum. Yunus'la Âkif'in şiir anlayışlarından girdik, ortak yönleri, ayrışan yönlerine kadar devam ettik. Hangisi daha Türkçe konuşuyordu, meselesinde; zamanlarının güncel Türkçesini kullandılar, diyebiliriz. En doğru yaklaşım herhalde bu olur. Çünkü Yunus Emre'nin şiirlerini anlamak için de biraz önce ifade ettiğiniz gibi, sözlük kullanmak zorunda kalıyoruz, Mehmet Âkif'in şiirlerini anlamak için de aynı yolu takip ediyoruz. Ama onların kendi dönemlerinde çok güzel anlaşılıyordu. Şu anda bizim konuşmalarımız acaba bundan elli yıl sonra anlaşılacak mı, o da bir soru işaretini beraberinde getiriyor.

MUSTAFA ÖZÇELİK:

Bu vurguyu biraz da şunun için yaptım; mesela Yunus Emre Türkçe söyledi, yani Türkçecilik şuuruna sahip bir şairdi gibi bir eğilim var. Böyle yapınca Yunus Emre'yi sadece bir dil bilincine indirgemiş oluyoruz. Onun sûfi tarafını, tefekkür tarafını, tasavvufî tarafını ihmal ediyoruz.

Yunus Emre kime hitap ediyordu, geniş halk kitlelerine... Şimdi onlara böyle bir şairin, onların anlamadığı bir dille hitap etmesi mümkün müdür, değildir. Yunus Emre'nin yaptığı şudur: Evet, Arapça-Farsça bizden daha önce Müslüman oldukları için çok güçlüdür. İslâm medeniyetinin iki dili oldular ve Yunus gördü ki, o geniş kitleler, Arapça-Farsça bilmiyorlar, bu yüzden bütün kaynakların hemen hemen çoğu Arapça-Farsça yazıldığı için dini öğrenme noktasında sıkıntı var. Onlara kendi dilleriyle hitap etti. Ama bunu yaparken de bir Türk/Türkmen olarak ana diline, Türkçeye çok önemli bir katkı olarak onu ifade gücü manasında, din dili manasında, şiir dili manasında, Arapça ve Farsça seviyesine getirmeye çalıştı. Böylelikle İslâm medeniyeti üçüncü büyük

şiir ve tefekkür dilini kazanmış oldu. Yunus Emre'nin asıl Türkçeciliğini burada aramak lazımdır. Türkçeye yaptığı katkı, ona kazandırdığı zenginlik, dini terimleri onunla ifade ederek sadece şiir diline değil, onu bir din diline dönüştürmesidir.

Mehmet Âkif'in de dil konusunda çok hassas olduğunu biliyoruz. Hatta bir sözü vardır; *"Bence iki şey mukaddestir: Din ve dil..."* Çünkü dini anlamak ve anlatmak için de dile ihtiyacımız vardır. Ama dediğimiz gibi bu sonraki süreç, onların yalın Türkçesini, yani kendi dönemlerinde anlaşılan Türkçesini, bugün sözlükle anlaşılabilen bir Türkçeye dönüştürdü. Bırakın Âkif'i, bugün artık Necip Fazıl'ı bile belki sözlükle okuyacak durma geldik.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Hocam, bir üçüncü ismi burada versek yeri midir acaba? Ahmet Yesevî de Türkler üzerinde önemli bir etkiye sahip, Anadolu'ya geçişi de bu dil ile olmuştur. O da Divan'da çok güzel Türkçe kullanmıştır. Bu da aslında pek bilinmiyor ama söylemekte fayda var. İnşallah Hoca Ahmet Yesevî de Yunus Emre gibi, Mehmet Âkif gibi çok tanınan biri olarak gündeme gelir diye ümit ediyorum.

Hocam, bizim konu başlığımız, *"Yunus'tan Âkif'e Şiirin Değiştirme Gücü"* dür. Bu başlığa baktığımız zaman şöyle bir soru sormadan geçsek olmaz. Yunus Emre ve Mehmet Âkif, şiirleriyle toplumu nasıl etkiledi? Yani başlığa uygun bir soruyu böyle yöneltmek istiyorum. Şiirlerin, toplum üzerindeki etkileri nasıldır, ne oldu?

MUSTAFA ÖZÇELİK:

Evet, yer yer buna ilişkin cümleler kurduk; ama daha detaylı olarak şöyle söyleyelim: İnsanoğlunu en çok etkileyen şey; *kâl* ve *hâl*'dir. Yani söz ve davranıştır. Her iki şair, inandıkları gibi konuşan, konuştukları gibi inanan ve yaşayan şairlerdir. Sözün etkisi, öncelikle burada aranmalıdır. Yani hepimiz dille de bir şey söyleriz, ama bizim sözlerimiz havada, boşlukta kalır, muhatabımızda hiçbir etki yapmaz; ama falan kişinin sözleri, onu çok derinden etkiler, onu değiştirir ve dönüştürür. Yunus Emre de Mehmet Âkif de şiiri sadece bir zihnî üretim olarak gerçekleştirmiş isimler değildir.

Önce Yunus Emre'den başlayalım. Bir şiirinde şöyle söylüyor:

*“Ey sözlerin aslın bilen, gel de bu söz nerden gelir,
Söz aslını anlamayan, sanır bu söz benden gelir.*

*Söz var kılar gönüllü şâd, söz var kılar bilişi yad.
Eğer horluk, eğer izzet, her kişiye sözden gelir.*

*Söz karadan aktan değil, yazıp okumaktan değil,
Bu yürüyen halktan değil, Hâlik âvâzından gelir...”*

Dergâhında kendini tekâmül ettirmiş, nefesine hâkimiyet kazanmış, gönül aynasının pasını silmiş, Hakk tecellisinin oraya yansımalarını gerçekleştirmiş bir Yunus Emre var. Böyle olunca Hadis olduğu belirtilen bir aktarımda bulunayım;

Ebû Hüreyre”den rivayet edildiğine göre, Resûlullah(sav) şöyle buyurmuştur:

“Allah şöyle buyurdu: “Kim benim bir velî kuluma (dostuma) düşmanlık ederse, ben de ona harp ilân ederim. Kulum, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafîle ibadetlerle de bana yaklaştırmaya devam eder, ta ki ben onu severim. (Sevince de) artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden isterse muhakkak ona (istediğini) veririm. Bana sığırsa muhakkak onu korur ve kollarım...” (B6502 Buhârî, Rikâk, 38)

Bu şekilde de düşünmemizde bir mani yoktur kanaatime göre... Yani insan böyle bir saflaşma, arınma işini gerçekleştirdiği Hakk ilhamlarına mazhar olur ve artık onu Hakk yönetir ve yönlendirir. Böylelikle kişi, değişimini ve dönüşümünü önce kendinde gerçekleştirmiş olur. Kendini değiştirmeyi ve dönüştürmeyi gerçekleştiren de toplumun nasıl değişeceğini ve dönüşeceğini bilen insan konumuna gelir. Bu durum Âkif’de tam olarak böyle olmasa bile büyük ölçüde böyledir. Hani biyografik hayatını okuduğumuzda, milletin derdi ile dertlenen, yani bir derdi olan, bunun için kaygı duyan, bu kaygının ortadan kalkması için hem ferdi olarak Allah’a iltica eden ki, Âkif bu anlamda bir dua şairidir, İstiklâl Marşı’nda pek çok dua mısra olduğunu biliyoruz. Pek

çok şiirinin dua mısralarıyla bittiğini biliyoruz. Hem de bu duasını fiilî dua olarak şiirleriyle, aksiyonuyla, yani işte Millî Mücadeleye katılması ile vesaire... yaptığını biliyoruz. Dolayısıyla bunlar cemiyet hayatına atıldıklarında kendilerini değiştirmek ve dönüştürmeyi başarmış insanlar olarak vazifeye başladılar. O samimiyetleri, o arınmışlıkları, ilhamlarının Hakk’tan geliyor olması, hakikatten geliyor olması, onları dinleyenler üzerinde söz olarak tesirli oldu. Tabii yaşama biçimleri de halka bir güven sağladı.

Çok anlaşılır bir örneği Âkif üzerinden verelim burada: Millî Mücadele başladığında, ortada çok ciddi bir kafa karışıklığının olduğunu hepimiz biliyoruz. Ankara’da bir mücadele başlıyor. Değişik illerde Kuvây-ı Millîye teşkilatları kuruluyor. Ama işgalciler ve o dönemki Osmanlı Hükümeti, Millî Mücadele’nin bir İttihatçı hareket olduğu şeklinde propagandalar yapıyor. Halk bunlardan çok derin bir şekilde etkileniyor ve mücadeleye karşı kuşku duyuyor.

Ne zamana kadar?

Taa ki, Millî Mücadele önderlerinin Âkif’i Anadolu’ya davet etmelerine kadar.

Niye ihtiyaç duyuyorlar buna?

Çünkü Âkif’in halkta bir karşılığı var. Halk, Âkif’in sözüne itimat eder. Onun hâlini de kâlini de bilir. Bilindiği gibi isyanlar da oluyor o dönemde. Bunu askerî tedbirlerle önlemeye çalışıyorlar, fakat muvaffak olamıyorlar ve Meclis’te bir İrşat Heyeti kuruluyor. Yani Âkif gibi insanlar o problemleri yerlere gitsinler, hatta geldikleri yerlerden biri de Konya’dır, insanlarla konuşsunlar ve onları ikna etsinler...

Neyle ikna edecekler?

Sözle ikna edecekler. Âkif, İrşat Heyeti’nin bir üyesi olarak Burdur’a, Eskişehir’e, Afyon’a, Konya’ya ve pek çok yere giderek bu problemin çözülmesini, halkın zihnindeki kuşku ve gerginliğin giderilmesini; yani onların bir zihniyet ve anlayış değişimine uğramasını gerçekleştiriyor. Vaazları aynı şekilde etki yapan metinlerdir, düşünün Kastamonu vaazından sonra insanlar askerlik şubelerinin önünde sıra oluyorlar, cephede savaşmak için kendi adlarını yazdırıyorlar. İşte o güne kadar kıpırdamayan bir insanı,

böyle bir harekete sevk etmek, Mehmet Âkif gibi bir şairin şiirle halkı değiştirmesi, dönüştürmesi, onun zihnî karışıklığını, kalbî karışıklığını gidermesi demektir. Bu da şiirî değiştirme gücünü gösterir.

Yunus Emre'den örnek vermek gerekirse; o çağ bir tasavvuf çağı, bu fikrin doğru temsilcileri var, ama sapkın diyebileceğimiz temsilcileri de var. Çünkü bulanık suda her türlü balık bulunur. Gayri Sünnî, Şîlikten beslenen, başka mistik hareketlerden beslenen Bâtınîler olarak adlandırdığımız grup/ lar var. Bunlar da din, İslâm konusunda insanların zihinlerini karıştıran insanlardı. Özellikle Babaîler İsyanı, tabii siyasî sebepleri de olan bir isyan; ama dinî ve tasavvufî bir tarafı da olduğu için **'Nasıl bir dine inanacağız?'** sorusuna da yol açtı ve bu yüzden kafa karışıklığı meydana getiren bir soru olarak ortaya çıktı. Bu yüzden halk gerçekten ne yapacağını ne düşüneceğini bilemez bir hâle düştüğü gibi neye inanacağını da bilmez bir hale düşmüştü.

Yunus Emre Divanı'na baktığımızda, bu değiştirmeyi nasıl yapıyor? Sorusuna şöyle cevap verilebilir. Bilindiği üzere Yunus Emre'nin en fazla işlediği tema, aşk ve sevgidir. Çünkü o çağın insanının en temel ihtiyacı bunlardı. Derdi, aşksızlık sevgisizliktir. Derde, ilaç olarak sevgiyi ve aşkı çıkardı Yunus. Bunu çok samimiyetle ve çok sanatkârane bir dille söylediği için de etkili oldu. Böylece insan zihnini, gönlünü kaplayan kin, düşmanlık, bölücülük, ayrımcılık, ümitsizlik bulutları Yunus'un şiirleriyle yavaş yavaş kalkmaya başladı.

Bilindiği üzere Yunus Emre, Dergâh'taki eğitimini tamamladıktan sonra Şeyhinin izniyle Anadolu'ya seyahatlere çıkar. Bu tabii keyfi bir seyahat değil, bir tebliğ, bir irşat, bir telkin seyahatidir. Gittiği her yerde, Divanı'nı oluşturan Allah(cc) sevgisi, Peygamber(sav) sevgisi, hayat nedir, ölüm nedir, fanilik nedir, kardeşlik nedir; kısacası İslâm'ın inanç, ibadet ve özellikle ahlâk esasları, bu şiirlerin ana temalarını oluşturur. Bunlarla o zihinlerde meydana gelen şüpheleri, kararsızlıkları, güvensizlikleri, umutsuzlukları, olumsuzlukları ortadan kaldırır ve tertemiz kaynağa bağlı bir İslâm anlayışının doğmasına sebep olur. Bunu doğurunca ne olur? O, ümitsiz olan halk, yıkılışın etkisini dirilişe dönüştürür.

Mesela Yunus der ki;

*"Ölümden ne korkarsın,
Korkma, ebedî varsın..."*

Şüphesiz bu beyit, tasavvufî bir bakış açısıyla farklı yorumlanmaya müsaittir, hatta öyle yorumlanması gereken bir beyittir. Ama Yunus Emre'nin tasavvuf anlayışı, vahdet-i vücud anlayışı, teorik bir konu değildir. Vahdet-i vücud'u İlâhî bir birlik anlayış olarak ele aldığımızda Yunus, bu anlayışa sosyal birlik tezini de katmış biridir. Böyle olunca hem Allah(cc)'tan kopan kişilerin Allah(cc)la, hakikatle buluşmaları sağlanmış hem de kendi aralarında, sosyal birliği kaybetmiş olanların sosyal birliği yeniden tesis edilmiştir. Çünkü birleşmek için bir **'Bir'**e ihtiyaç vardır. Herkesin kabul edebileceği bir **'Bir'**e ihtiyaç vardır. Bunun için önce kurtulmaları gerekiyordu. Bu yüzden Yunus, **'Bir'**i anlatmış, tevhidî anlatmıştır. Mehmet Âkif'te de aynı özelliği görürüz. O da bir tevhit şairidir. İslâm'a sonradan girmiş ne kadar bid'at, hurafe varsa, bunlarla mücadele eden bir Âkif görürüz. İnsanları Kur'an hakikatine çağıran bir Âkif görürüz. Ahlâk vurgusu, Yunus Emre'de olduğu gibi Mehmet Âkif'te de çok ama çok fazla yapılan bir vurgudur. Bütün bunların toplamı, meseleyi daha anlaşılır kılmak için bir teşbih, benzetme yapmamız gerekirse Kur'an, hakikatiyle o kız çocuklarını diri diri gömen, her türlü zulmü, cinayeti, katliamı, haksızlığı, adaletsizliği meşru gören, bir cahiliye toplumu adam etmişse; Kur'an'a bağlı bir şair olarak Mehmet Âkif de Yunus Emre de toplumu bu anlamda değiştirmiş ve dönüştürmüşlerdir. O da bilindiği gibi **"Korkma"** sözüyle o bilinç uyandırma dediğimiz olayı gerçekleştirmek ister.

Sonuç itibarıyla, tabii başka isimler de var, mesela Mevlâna burada ihmâl edilmemelidir. Yunus Emre'yi besleyen iki kaynak söyle deseniz, yani beşer anlamında, söyleyebileceğim iki isim vardır: Birisi İbn Arâbî Hazretleri, o da Konya merkezli düşünmemiz gereken bir isim, diğeri ise Hz. Mevlâna'dır. İbn Arâbî'den sadece fikren beslenen Yunus Emre, Hz. Mevlâna'dan hem fikren beslenir hem de şairlik yönüyle beslenir. Farkları; birinin Farsça, birinin Türkçe söylemesidir. Yunus Emre'nin fikirleri Mevlâna dilinde Farsça ifade edilir, Mevlâna'nın fikirleri Yunus Emre dilinde Türkçe ifade edilir. Zaten bu yakınlıktan dolayı mesela çok az ismin anıldığını görürüz Yunus Emre Divanı'nda. Tabii peygamber isimlerini anar, geçmiş dönemdeki evliyanın isimlerini anar. Kendi tarikat silsilesindeki isimleri anar, ama mesela menkıbe onu Hacı Bektaş'a bağlasa bile Hacı Bektaş'tan hiç söz etmez, Mevlâna'dan dört yerde söz eder. En bilineni de;

*“Mevlânâ Hüdavendigâr bize nazar kıldı,
Onun görklü nazarı dilimiz aynasıdır...”* beytidir.

Yani burada konumuz Yunus Emre ve Âkif olduğu için diğer isimlere atıf yapmıyoruz, hepsi onların o çağda Ahî Evren’i de Nasreddin Hoca’sı da, Mevlâna’sı da, İbn Arâbî’si de hepsi aynı misyonun insanlarıdır. Âdetâ görev bölümü yapmışlardır. Nasreddin Hoca’nın fıkra ile anlattığı hakikati, Yunus Emre şiirle, Hz. Mevlâna Mesnevî’sinde hikâyeyle, İbn Arâbî de çok derin felsefî tahlillerle anlatmıştır. Haksızlık yapmamak için böyle bir ilave de yapmak istedim. Dolayısıyla bunların hepsi toplumun mimarlarıdır. Bunlara Peygamber Efendimiz(sav) için söylenen *‘Tabib-i Kulûb’* ifadesini kullanabiliriz. Gönüllerin tabibi, Anadolu’nun manevî kurucuları gibi isimlerle anılmaları da onların bu değiştirip dönüştürme gücünü anlatmak için kullanılan ifadeler olarak düşünölmelidir.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Hocam, açıklamalarınız için bir kez daha teşekkür ederim. Kâl ve hâl meselesi dediniz, doğrudur. Hani İslâm’da, Kur’ân’da ve Peygamberimiz(sav)’in hayatında gördüğümüz kadarıyla şairlerin olumsuzlanma sebeplerinden bir tanesi, söyledikleriyle yaşantılarının uymaması, yaşantılarını sözlerine aktarmamalarıdır. Burada gerek Yunus Emre gerek Mehmet Âkif ile ilgili özet olarak söylediğiniz hakikaten en vurucu cümle belki de budur. Bunlardan gönülden gelen sözler sadır olmuş. Yani yaşadıklarını söylemişler, söylediklerini de yaşamışlar. Bir tezat söz konusu değildir.

Hocam süremizin sonuna yaklaşıyoruz. Belki de hem toparlama hem son sözleri söyleme hem de günü bu açıdan değerlendirme adına bir sonu sormak istiyorum: Yunus Emre ve Mehmet Âkif şiirinin günümüz şiirine etkisi nasıl olmuştur?

MUSTAFA ÖZÇELİK:

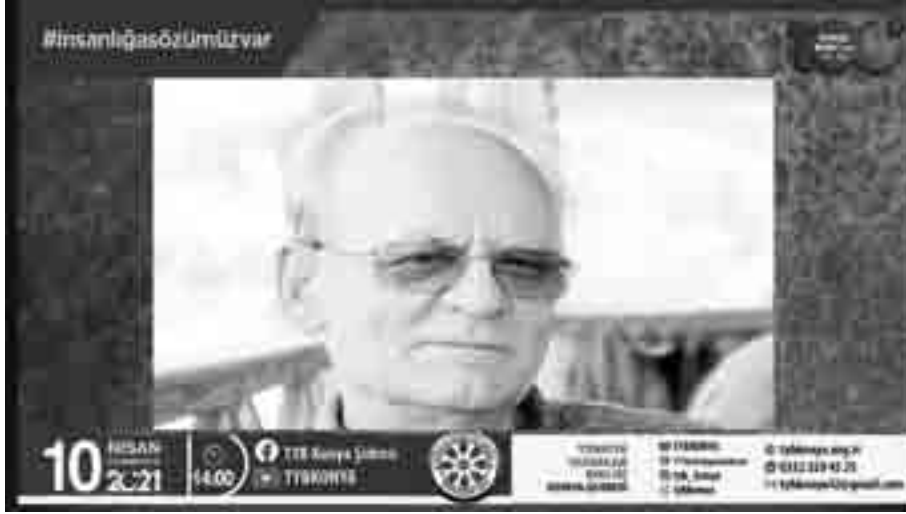
Tabii konu çok uzun. Biz bu Tanzimat’tan itibaren bölünmüş bir akla ve gönle sahibiz. *‘Akıl-Gönül’* dengesini kuramamış bir toplumuz. Beslenme kaynaklarımız, Kur’ân desek de İslâm desek de zihnimizde diğer anlayışların tortuları var. Çünkü pozitivist bir eğitimden geçtik ve geçmeye de devam ediyoruz. Din dersinde görünmeyen bir Yaratıcıya imanı öğrenen çocuk, bir sonraki Fen Bilgisi dersinde pozitivist mantıkla

hakikatin beş duyu ile algılanabilecek bir şey olduğunu öğreniyor ve zihnî bir çelişkiye düşüyor farkında olmadan. Farkında olmadan laik bakıyoruz meseleye, farkında olmadan seküler bakıyoruz, materyalist bakıyoruz, vesaire vesaire... Tabii bu arızalar günümüz şairini de etkiliyor. Mehmet Âkif ve Yunus Emre şüphesiz bugünkü şiiri de etkileyen isimlerdir; ama bu etki, bir-iki istisna dışında, daha çok kavram düzeyinde ve şekil anlamında söylenebilir. Mesela kahramanlık şiirleri yazıyorsak Mehmet Âkif tarzı havasını görebilmekteyiz ya da mistik şiir yazıyorsak Yunus Emre’nin havası olabiliyor. Ama onlar yaşayarak bir şiir inşa eden insanlardı; biz masa başında şiir üreten insanlarız. Daha doğrusu onlar şiir söyleyen insanlardı, biz ise şiir yazan insanlarız. Etkilerinin anlam açısından çok derin olduğu söylenemez. Ama birkaç istisnası vardır; Necip Fazıl’ı bu anlamda örnek verebilirim. Hem Yunus hem Âkif tarzı toplumu sarsan, onu metafizik dünyaya çağıran, sosyal meselelere karşı ilgili olmaya davet eden şiirleri vardır. Mesela *“Ayağa kalk Sakarya!”*’sı, aynı Âkif’in ve Yunus’un sesini çağırıştırır. Yine o *“Muhasebe”* şiiri, aynı şekilde *“Çile”* şiiri, Yunus’un kendi nefsiyle yaptığı mücadelenin bir benzeridir.

Ârif Nihat Asya’yı bu anlamda özel bir isim olarak zikretmek isterim. En azından tematik olarak, ruh olarak da yansıttı. Kendinin de bir Mevlevî Şeyhi olduğunu biliyoruz yeni çağda...

Çok övücü, takdîrîkâr cümlelerimize muhatap olsa bile özellikle 1980 sonrası oluşan şiirin arızaları yüzünden Sezai Karakoç’un hâlâ bâkir bir şiir dünyası olduğunu, fikir dünyası olduğunu düşünenlerdenim. Bana göre şiirinin damarı, dayandığı temeller, toplumda meydana getirdiği, getirmek istediği değişimler ve sanat gücü itibarıyla modern çağda Yunus Emre onda tecelli etmiştir. Modern çağın Yunus Emre’si Sezai Karakoç’tur. Şimdi okuyalım, aynı Yunus Emre’de olduğu gibi her peygamberin adını görürsünüz. Çağının bütün felsefî akımlarıyla, düşünce akımlarıyla hesaplaştığını görürsünüz. Saf, yalın Kur’ân’a bağlı bir İslâm anlayışının derinlikli olarak aktarıldığını görürsünüz. Mesela benden İlmihâl isteyenlere önce *“Ruhun Dirilişi”*’ni ve *“Kıyamet Aşısı”*’ni okumalarını

söylüyorum. Çünkü onlarda iman ve ibadet esasları gibi bilgi cümleleri ile aktarılmaz, ama mânâ tarafı ile aktarılır ve Yunus'ta da bu vardır. İşin şekil tarafıyla ilgili değildir, mânâ ve ruh tarafıyla ilgilidir. Âkif'te de bu vardır. Ama Akif'in döneminde silahlar gelişmiş, ordular çoğalmış, aradan geçen yedi asır var. Şartlar da farklıdır. Onun için o asıl şiirlerini aslında tam olarak yazamamış bir şairdir. Mesela Mısır yıllarında çok farklı bir şiir yazdığını görürüz Âkif'in. Özellikle *"Gece, Hicran ve Secde"* şiirleri çok farklıdır. Hatta Hasan Basri Çantay, bu şiirleri okuduğumda; *"Üstat, siz şiirde vadiyi değiştirmişsiniz..."* dediğinde, *"Benim asıl vadim bu idi, ama memleket yangın yeri olunca ben şiirimi topluma adadım..."* diyerek bir cevap verir. Eğer biraz daha ömrü olsaydı, Allah-u âlem, o da çok mistik, tasavvufî şiirler yazacaktı.

Mehmet Âkif'te daha çok dıştan değiştirmeye yönelik bir çağrısı var şiirlerinde, ama son dönem şiirlerinde içten değiştirmeye yönelik bir çağrısı vardır. Değişim, kimi zaman dıştan içe doğru, kimi zaman da içten dışa doğru meydana gelen bir hâdisedir. Tabii sonuçta her ikisi de ayrı şahsiyetlerdir. Ayrı olmaları hasebiyle birbirlerinin taklitçisi değildirler. Bizim kurduğumuz benzerlikler, tekrar söylemek gerekirse sonuç cümlesi olarak; dil, söyleyiş, tarz, dönem, niyet, şiirlerinin kaynakları ve etkileri bağlamındadır. Yani günümüz şiirinin beslenebilmesi için bizim de mesela en az bir Mehmet Âkif kadar, Yunus Emre kadar Kur'ân'a vukuf etmemiz gerekiyor. Mehmet Âkif bir Kur'ân hâfızı ve

Kur'ân mütercimidir. Yunus Emre'nin de şiirlerimde âyetlere çok atıf yaptığını biliyoruz. O da muhtemelen hâfız olmasa bile, hani belge olmadığı için söylüyorum, Kur'ân'a hâkimiyeti mükemmeldir. Bunu bilmemiz gerekiyor.

Mehmet Akif'in, geçen ay bir gazete ekinde de yazdım, *"Okuduğu Şair ve Yazarlar"* diye. Bugün şiir yazarların çoğu, Âkif'in saydığı isimlerin birçoğundan habersizdirler. Yani eski Arap şiiri, eski Endülüs şiiri... Yeni Çağ'da bunlardan etkileneceksek, bizim şiirimizin kökleri, millî ve dinî kökler olacaksa; geriye doğru okumalar yapmak, şiir felsefesini sadece Haidegger okuyarak inşa etmemek; Mevlâna okuyarak, Yunus okuyarak inşa etmek gerekir. Ancak o zaman bu etkinin yenilenerek, yeni bir şiirle ortaya çıkabileceğini düşünüyorum.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Sevgili dostlar, Mustafa Özçelik Hocam'la *"Yunus'tan Âkif'e Şiirin Değiştirme Gücü"*nü konuştuk. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak her cumartesi saat 14.00'te gerçekleştirdiğimiz bir programın daha sonuna geldik. Yine başkanımız Ahmet Köseoğlu ve Yönetim Kurulu adına hepimizi saygıyla, sevgiyle, muhabbetle selamlıyorum.

Mustafa Hocama da çok teşekkür ediyoruz, istifade ettik. Allah(cc) sağlık, sıhhat, afiyet içerisinde nice hayırlı, bereketli, uzun ömür ve güzel çalışmalar ihsan etsin, diye dua ediyor ve Allah(cc)'a emanet ediyorum.

TYB KONYA'DA "YUNUS'TAN ÂKİF'E ŞİİRİN DEĞİŞTİRME GÜCÜ" KONUŞULDU

ÖZÇELİK: "HER İKİ ŞAİR DE YIKILIŞTAN SONRAKİ DÖNEMDE GELEN DİRİLİŞ ŞAİRİDİR."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinde Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla 2021 yılının "İstiklâl Marşı'nın 100. Yılı" ve "Yunus Emre ve Türkçe Yılı" olması münasebetiyle düzenlenen programlardan biri olan "Yunus'tan Âkif'e Şiirin Değiştirme Gücü" konuşuldu.

10 Nisan Cumartesi günü saat 14.00'te Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine ait sosyal medya kanallarında canlı olarak yayınlanan ve yönetimini, TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Duran Çetin'in yaptığı programın konuğu Şair-Yazar Mustafa Özçelik'ti.

ŞİİRDE DUYGUNUN YANINDA İDRAK DA OLMALIDIR

Şiir nedir sorusuna cevap olarak; "Anlamları bilmek, hissetmek, farkında olmak, idrak etmek anlamına gelir. Vezinli kafiyeli sanatlı sözdür. Şiirde hissetmek ve idrak etmek birliktedir. Duygu ve fikir beraberdir." diyerek başladığı konuşmasında, Kur'an-ı Kerim ve Hadislerde şiirin yerinden bahseden Özçelik, şiirin olumlu bir şekilde kabul görmesinin şiirin içerikleriyle ilgili olduğunu söyledi.

"Haksızlığa uğranıldığı zaman kendini şiirle savunma hakkı, âyet ile sabittir. Heva ve heves ile söylenen şiirin kabul görmediğini biliyoruz. Peygamberimizin şairlerinden Hassan b. Sabit ve Abdullah b. Revaha ve Ka'b gibi sahâbiler İslâm'ı savunmuşlar ve haksızlıklara karşı şiirleriyle karşı koymuşlardır."

HER İKİ ŞAİR DE YIKILIŞ DÖNEMİNDEN SONRA GELEN DİRİLİŞ ŞAİRLERİDİR.

"Selçuklu'nun yıkılışından sonra Osmanlı'nın kuruluş ruhunda Yunus Emre'nin şiirlerinin tesiri büyüktür. Osmanlı'nın yıkılışıyla da Cumhuriyetin kuruluşunda Mehmet Âkif'in şiirlerinin etkisi vardır. Yıkılışların travmasını atlatmaya katkı sağladıkları bir gerçektir. Şiirleri iyileştirici ve uyarıcı bir özelliğe sahiptir. Dönemleri itibarıyla benzeşiyorlar. Diğer benzeşen noktaları ise, kaynakları açısından birliktelikleridir. İkisinin de şiirinin kaynakları Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'tir. İkisi de Kur'an-ı Kerim şairidir. Her ikisi de Anadolu şairidir, yerli ve millidirler. Şiirleri tebliğ ve telkin maksatlıdır. Sözün gücünü insanlar üzerinde olumlu bir şekilde kullanmışlardır. Yunus'un şiirleri tasavvuf ile ilgilidir. Âkif'in şiirleri ise dönemine uygunluk içinde felsefe içeriklidir. Çünkü Âkif, yaşadığı dönemde var olan İslâm'a aykırı felsefelerle karşı tefekkür ve hikmete dayalı şiirler söylemiştir. İnsanları bidat ve hurafelerden, Kur'an ve Sünnet hakikatine çağırmıştır.

Etki güçleri açısından da benzeşiyorlar. Türkiye'de en etkili şairler içerisinde, zirvede yer almışlardır.

HER İKİ ŞAİR DE HALKI ŞİİRLE DÖNÜŞTÜRMÜŞLERDİR

Her iki şair de Türkçe kullanarak İslâm dünyasına Türkçenin önemini göstermişlerdir. Kâl ve hâl meselesi, şiirlerde öneme haiz bir konudur. Sözlerinin etkisi onların söylediklerini bizzat yaşamış olmalarından kaynaklıdır. Yunus Emre ve Mehmet Âkif, dönemlerinin ihtiyaçlarına göre aşk-sevgi, inanç, ibadet ve ahlâk ile ilgili temaları işlemişlerdir. Bunlarla zihinlerde meydana gelen şüpheleri, kararsızlıkları, güvensizlikleri, umutsuzlukları ortadan kaldırmışlar ve tertemiz, kaynağa bağlı, bir İslâm anlayışının doğmasına sebep olmuşlardır. Yıkılışın etkisini dirilişe dönüştürmüşlerdir. Halkı şiirleriyle değiştirip dönüştürmeleri, şiirin etkileme gücünü de ortaya koymuştur. Yunus Emre'yi besleyen iki kaynaktan biri İbn Arâbî, diğeri ise Mevlâna'dır. Bu kaynaklar gönüllerin tabibidirler, Anadolu'nun manevî kurucularıdır." dedi.

YUNUS EMRE VE M. ÂKİF'İN GÜNÜMÜZ ŞİİRİNE ETKİSİ

Tanzimat'tan itibaren bölünmüş bir akla ve gönüle sahip olduğumuzu, akıl-gönül dengesini kuramadığımızı ifade eden Özçelik; "Beslenme kaynaklarımız her ne kadar Kur'an desek de İslâm desek de zihnimizde diğer anlayışların tortuları var. Çünkü pozitivist bir eğitimden geçtik ve geçmeye de devam ediyoruz. Din dersinde görünmeyen bir yaratıcıya imanı öğrenen çocuk bir sonraki Fen Bilgisi dersinde pozitivist bir mantıkla hakikatin beş duyu ile algılanacak bir şey olduğunu öğreniyor ve zihni bir çelişkiye düşüyor. Farkında olmadan olaylara seküler bakıyoruz, materyalist bakıyoruz.

Onlar yaşayarak şiir yazdılar, bizler masa başında şiir yazıyoruz. Onlar şiir söyleyen insanlardı, bizler şiir yazanlarız. Bugünkülerin etkilerinin derin olduğu söylenemez. Ama birkaç istisnası vardır. Necip Fazıl, Arif Nihat Asya ve modern çağımızın Yunus Emre'si Sezai Karakoç bunlardandır." dedi.

Prof. Dr. DOĞAN KAPLAN – BEKİR ŞAHİN
Arş. Gör. ALİ RIZA İŞİN

Prof. Dr. DOĞAN KAPLAN

-ÖZGEÇMİŞİ-

Doğan Kaplan, 1973 yılında Erzincan/Tercan'da doğdu. Zonguldak Merkez İmam Hatip Lisesi'nden (1993) ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden (1998) mezun oldu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "*Fuat Köprülü'ye Göre Anadolu Aleviliği*" başlıklı teziyle yüksek lisansını (2002), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "*Buyruklara Göre Kızılbaşlık*" başlıklı teziyle doktorasını (Danışman: Prof. Dr. Hasan Onat, 2008) tamamladı. "*Hişâm b. Hakem –Hayatı, Görüşleri ve İmami Şiiliğe Katkıları*" başlıklı takdim çalışmasıyla doçent (2014) unvanı aldı. Ocak 2020'de profesör unvanı aldı.

Hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi'nde İslâm Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi ve Anabilim Dalı başkanıdır.

HACI BEKTAŞ VELÎ'NİN (1209-1271) HAYATI ve ESERLERİ

17 Nisan 2021 / 5 Ramazan 1442

Evet, merhaba dostlar.

"İncinsen de incitme!"

"İlimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır."

"Bir olalım, iri olalım, diri olalım" sözleriyle tanıdığımız Hacı Bektaş Velî Hazretlerini anmaya ve anlamaya yönelik olarak Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin düzenlemiş olduğu bu programa hepimiz hoş geldiniz. Ramazan-ı Şerifiniz de mübarek olsun. Cenâb-ı Hak tuttuğumuz oruçları kabul etsin.

Küresel covid-19 salgınınun devam ettiği, evlere hapis olduğumuz şu günlerde TYB Konya Şubesi güzel bir etkinlik olarak bizi Hacı Bektaş Velî'yi Anma ve Anlama programında bir araya getirdi. Kendilerine teşekkür ediyoruz.

Esasen bizim sözlü ve yazılı geleneğimizde söze Besmele-Hamdele ve Salvele'yle başlamak esastır. Biz de Hacı Bektaş Velî'yi anacağımız için izin verirseniz hazretin *Makâlât* adlı eserindeki Besmele-Hamdele ve Salvelesiyle başlamak isterim.

"Bismillahirrahmanirrahim. Şükr u minnet u sipâs ol Tanrı tebâreke ve Teâlâ hazretine olsun kim biz bîçare kulların yokdan var eyledi ve dahi bizlere îman ve islâm rûzı kıldı ve dahi cümle mahlûkâtın rızıkların ma'lûm ve maksûm kıldı. Ve dahi selâm ve salavât ol peygamberler ulusına ve Mürseller serverine olsun kim dükelî (bütün) âlemi anun dostluğuna yarattı ve dahi ol hazret-i rasûlün âline ve evlâdına ve ashaplarına olsun ki yeğrek kavimlerdur ve arı ehillerdur ve selleme teslîmen kesîra..."

Evet, Hacı Bektaş Velî'yi Anma ve Anlama programını TYB Konya Şubesi düzenliyor. Biliyorsunuz düşünce ve öğretileriyle asırlardır sevgi, hoşgörü, birlik, beraberlik ve barışı öğütleyen Hacı Bektaş Velî'nin vefatının 750.yılı olan 2021 yılı, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (kısa adıyla UNESCO) tarafından Anma ve Kutlama Yıldönümleri arasına alınmıştır. UNESCO bu yıl da sadece Hacı Bektaş Velî'yi değil Yunus Emre ve Ahi Evran'ı da bu anma programına dâhil etmiştir. Zira kurumun 40. Genel Konferansı İdarî ve Malî İşler (APX) Komisyonu'nda 2021 yılı için *Hacı Bektaş Velî'nin Vefatının 750. Yıl Dönümü; Yunus Emre'nin Vefatının*

Çalışmaları Aleviliğin yazılı kaynakları üzerine yoğunlaşmıştır. Erken dönem Şiilik tarihi üzerinde yayınları bulunmaktadır. Bu konularda çok sayıda araştırma makalesi ve kitabı bulunan Kaplan'ın başlıca eserleri şunlardır:

Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik, 6. baskı (Ankara 2021). *Erkân-nâme* 1, 2. baskı (Ankara 2014), *Şeyh Şafi Buyruğu* 2. baskı (Temmuz 2021), *Hişâm b. Hakem Hayatı Görüşleri ve İmami Şiiliğe Katkıları* (Konya 2014), *Safeviler ve Kızılbaşlık Aleviliğin Tarihsel Temelleri* (Ankara 2014), *Kerbela ve Muharrem Bitmeyen Yasa Dinmeyen Gözyaşı* (İstanbul 2014).

Eğitim ve Konferans Verme Amaçlı Ziyaretler

Ürdün Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesinde (2000-2001) bir yıl süreyle Arapça Dil eğitimi aldı. Yine Tahran Üniversitesi Uluslararası Dehdoda Farsça Öğretim merkezinde (2010) üç ay, Kum Uluslararası Mustafa Üniversitesi'nde dört ay misafir araştırmacı olarak bulundu. 2012 yılında üç ay süreyle Londra'da bulundu.

Ödüller

Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik, 6. baskı (Ankara 2021) başlıklı çalışması TDV 2009 Yılı Kutlu Doğum Haftası İslâm Araştırmaları Yarışması'nda 3.lük ödülü almıştır.

700. Yıl Dönümü ve Ahi Evran'ın Doğumunun 850. Yıl Dönümü UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri Programına alınmıştır.

Doğrusu bu üç isim birbiriyle teması olan birbirlerini seven kişilerdir. Ahi Evran'la Hacı Bektaş Velî'nin çok sıkı dost olduklarını bize **Hacı Bektaş Velâyetnâmesi** aktarıyor. Esasen üçü de birbiriyle tanışan bu üç değerli ismin 2021 anma yıl dönüme dâhil edilmesi güzel bir tevafuk olmuş. Zira bu tür gönül insanların inanç, ahlâk, hoşgörü, sevgi, saygı ve barış öğretileri Anadolu'dan Balkanlar'a uzanan geniş bir coğrafyada birlik ve beraberlik anlayışının yerleşmesinde bugün de etkili olmaya devam etmektedir. O bakımdan Hacı Bektaş Velî, Mevlânâ, Yunus gibi sûfilerin gelecek kuşaklara anlatılmasını son derece önemli görüyorum.

Şimdi ben, bizi sizlerle buluşturduğu için Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi yönetiminden Bedir Köseoğlu'na ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi yönetim kuruluna teşekkür ediyorum. Bu gün sizlerle bendeniz Doğan Kaplan, Bekir Şahin ve Ali Rıza Işın hocalarımız birer sunum gerçekleştireceğiz. Fakir, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi'nde Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Mezhepleri Tarihi anabilim dalında öğretim üyesi olarak çalışıyorum. Ali Rıza Işın aynı fakültede aynı ana bilim dalında beraber çalıştığımız araştırma görevlisi hocamız. Üçüncü konuşmacımız Bekir Şahin hocamız ise Konya'mızın tanınmış şahsiyetlerinden biri olup Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü görevini deruhte etmektedir. İki hocamıza da hoş geldiniz demek istiyorum.

Sevgili dostlar, programımızın akışı şu şekilde olacak. Öncelikle ben **"Hacı Bektaş Velî Hazretleri'nin Hayatı ve Eserleri"** hakkında bir sunum yapacağım. Ardından Ali Rıza Işın hocamız bize **"Vefatının 750. Yılında Hacı Bektaş Velî Dergâhı Kütüphanesi"** hakkında bilgi verecek. Son konuşmacımız Bekir Şahin hocamız ise **"Bektaşî Kültürü Işığında Hacı Bektaş Velî'nin İsmi Şerifinin Anıldığı Hat Levhaları"** istifli levhalar hakkında bilgi verecektir.

Şimdi ben izniniz olursa programa başlamak istiyorum.

Hacı Bektaş Velî, 13. yüzyılda yaşamış bugün Nevşehir ilinin kendi adıyla anılan Hacıbektaş ilçesinde (o zamanki ismi **Sulucakarahöyük**)

dergâhı bulunan değerli bir şahsiyet. Adı bir taraftan 13. yüzyılda Anadolu'yu kasıp kavuran 1240 yılındaki Babaî İsyanı'yla anılan diğer taraftan Osmanlı Devleti'nin askeri sisteminin ki, dünyada bilinen en uzun süreli askeri sistemin piyade kısmını oluşturan Yeniçeri Ocağı'nın kuruluşunda Yeniçeri Ocağı'nın Pîri olarak kabul edilmiş büyük bir şahsiyet. Ayrıca aynı zamanda 16. yüzyılda kurulan Bektâşî Tarikatı'na da ismi verilmiş bir zattır.

Türkiye Yazarlar Birliği'nin programımızla ilgili tanıtım ateşinde de görüldüğü üzere Hacı Bektaş Velî Hazretleri'nin kucağında bir ceylan ve aslan figürü görünüyor. Bu aslında simgesel değeri de çok önemli olan bir şey, burada bize Hacı Bektaş Velî'nin aslında aslan ve ceylan gibi bir arada bulunması düşünülemeyecek, birisi yırtıcı diğeri av hayvanı iki canlının bir arada bulunabileceklerini gösteriyor. Esasen sadece Hacı Bektaş Velî'de değil tüm sûfilerde ve ârifbillahlarda görülen ortak bir tutumdur bu, kuşatıcı olmak, ayrıştırmayıp birleştirmek. Hz. Mevlânâ, Mesnevî'de bu durumu Hz. Mûsâ ile Çoban hikâyesi üzerinden şöyle anlatır.

"Tu berâ-yı vasl kerden âmedi

Ne berâ-yı fasl kerden âmedi

Sen birleştirmek için geldin, ayrıştırmak için gelmedin."

Demek ki peygamberlerin, Salihlerin ve veli kulların özelliği ötekileştirmeyen bakış açıları sayesinde toplumsal bütünlüğü sağlayan kişiler olması. Konuşmamın başında da söylemişim **"İncinsen de incitme!"**, **"Bir olalım, iri olalım, diri olalım"** sözleriyle bilinen Hacı Bektaş'tan nasip almış olan Yunus Emre ise **"Yetmiş iki millete bir gözle bakmayan halka müderris olsa bile Hakikatte asidir..."** der. Esasen Âşık Yûnus'un bu ifadesi Hacı Bektaş Velî'nin **Makâlât'**ında geçen **"dört kapı kırk makam"** anlayışı içerisinde hakikat makamının ikinci makamı olarak zikredilen **"Yetmiş iki milleti ayıplamamak"** anlayışının bir şerhi mahiyetindedir. O bakımdan Hacı Bektaş Velî hakkında 5-6 yıllık çalışmasıyla doçentlik tezi hazırlayan merhum Mahmud Esad Coşan Hoca Efendi, Yûnus'un şiirlerini anlayabilmek için Hacı Bektaş'ın **Makâlât'**ının okunması gerektiğini söyler.

Bu yönüyle baktığımız zaman benim de sevdiğim bir söz var **"Dünyayı sûfiler kurtaracak, sûfilerin bakış açısı kurtaracak."** Zira onların kuşa-

tıcı ve insanları dışlamayan bir bakış açısına sahip olduklarını görüyoruz. Örneğin Hacı Bektaş Velî, Mevlânâ Sadreddîn Konevî, Ahmet Yesevî, Yûnus Emre, vb. kültürümüzde bilinen ne kadar büyük şahsiyet, salih insan varsa bunların genelde kuşatıcı olduklarını, hakikaten birleştirici mesajlar verdiklerini ve toplumsal bütünlüğü sağlayan kişiler olduklarını görüyoruz. Esasen bu düşüncenin temeli de yine İslâmîdir. Zira Rasûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin Veda Hutbesi'nde işaret ettiği üzere tüm insanlık topraktan geldi, hepimiz Hz. Âdem'in çocuklarıyız. Nitekim bu anlayış Hz. Ali(ra) Efendimiz'in dilinde ise *"Senin iki kardeşim var; birisi yaratılıştaki diğeri ise dinde..."* Yani bütün insanlık bizim kardeşimizdir, yaratılış itibarıyla hepimiz Hz. Âdem'in çocuklarıyız, bu yönüyle herkes birbirinin kardeşidir. Bir de din kardeşlerimiz var. Nitekim kültürümüzdeki ümmet-i davet ve ümmet-i icabet anlayışı da bu temele dayanmaktadır.

Hacı Bektaş Velî'nin Tarihsel ve Menkıbevî Hayatı

Bakın işte bu kuşatıcı bakış açısına sahip olan Hacı Bektaş Velî 1271 yılında vefat etmiş, ama hâlâ unutulmamıştır ve bugün 750. ölüm yıl dönümünde onu anıyoruz. Hacı Bektaş, daha önce de ifade ettiğim gibi bir taraftan Yeniçeri Ocağı'nın pîri sayılırken diğer taraftan Bektaşîlik tarikatının kurucusu, Osmanlı padişahlarının tekkesini, zaviyesini desteklediklerini, binalarını yaptırdıklarını, vakıflar bağladıklarını, çeşmeler akıttıklarını biliyoruz. Bu yönüyle çok önemli bir şahsiyettir.

Hacı Bektaş Velî ile ilgili aslında şöyle bir sorunsal var biliyorsunuz. Hacı Bektaş Velî'nin kişiliği ile ilgili onun şeriata bağlı, sünnî bir mürsit, olgun bir mutasavvıf ve büyük bir âlim olduğu yönündeki bir yaklaşım var ki, ben de bu kanaatteyim. Bir de onun bâtinî fikirlere sahip bir Şaman, şeriata karşı lâkâyt olduğu yönünde bir yaklaşım var. Esasen Hacı Bektaş Velî ile ilgili bugün elimizde yapılmış çok sağlam çalışmalar var. Özellikle demin adını andığım merhum Mahmud Esad Coşan Hoca Efendi'nin 5-6 yıl emek vererek doçentlik tezi olarak hazırladığı Hacı Bektaş Velî'nin *Makâlât*'ıyla ilgili çalışması, bu konudaki en önemli eserlerden birisidir. Onun ulaştığı bilgiler, ortaya koyduğu senetli bilgiler, Hacı Bektaş Velî ile ilgili esasen bahsettiğim, yani şeriata bağlı olgun bir mutasavvıf, büyük bir âlim olduğu fikrini daha da güçlendiriyor. Keza Hacı Bektaş Velî ile ilgili önemli bilgi kaynaklarımızdan birisi olan *Velâyetnâme*'ye bakıldığında yine bu hususu görebiliyorsunuz. Bilindiği gibi kültürümüzde *Velâyetnâmeler*'in ayrı bir

yeri vardır. Özellikle sevilen mezhep imamları, tarikat liderleri ve mürsitlerle ilgili onların kerametlerle dolu hayat hikâyelerinin, hoca ve talebelerinin anlatıldığı eserlerdir. Fantastik öğelerin çokça olduğu bu tür eserleri, satır arası okuma yapmak suretiyle tarihî bir kaynak olarak değerlendirmek mümkündür.

Şimdi isterseniz Hacı Bektaş Velî ile ilgili tarihî kaynakların anlatımına bir bakalım. Hacı Bektaş'tan bahseden en eski kaynak Hz. Mevlânâ ve etrafındakilerin hayatını anlatan bir Mevlevî kaynağı olan Şemsuddin Ahmet Eflakî'nin (öl.761/1360) *Menâkıbu'l-Ârifîn* adlı eseridir. Burada Mevlânâ Celaleddîn Rûmî'nin çağdaşı olan Hacı Bektaş Velî'yi keşif u keramet sahibi *"ârif-dil ve rûşen derûn"* olarak tanımlıyor.

Menâkıbu'l-Ârifîn'de Mevlânâ ile Hacı Bektaş arasında geçen meşrep farklılığına örnek olmak üzere şöyle bir olay anlatılır. Hacı Bektaş Velî, tabii kendisi sakin tabiatlı birisi olarak tanımlanıyor, Hz. Mevlânâ ise aşk ve vecd adamıdır. Ahmet Eflakî bunu anlatıyor. Hacı Bektaş bir halifesini gönderiyor Mevlânâ Dergâhı'na ve diyor ki; *"Git, ona söyle ki;*

Eğer yaftı fehuve'l-matlûb sâkin bâş

Eğer ne yaftı in çe galgale est ki der cihân endâhtî

Eğer (Allah'ı) bulduysan ki bu istenen bir şeydir sâkin ol!

Eğer bulmadıysan (marifetullah'a ermediysen) bu cihani içine soktuğun kavga nedir?"

Elçi, Dergâh'a vardığında Mevlânâ'yı semâ ederken görüyor, dervişâne bir edeple âsitânenin kapısını öperek huzurda beklerken bu arada Mevlânâ'nın ağzından şu gazel dökülüyor:

"Eğer tû yârî nedârî çerâ teleb nekonî

Veger beyâr resîdî çerâ tereb nekonî

Eğer senin bir yârin/sevgilin yoksa niye aramıyorsun?

Eğer bir sevgilin varsa, ona ulaştıysan niye eğlenmiyorsun?"

Yani demek istiyor ki artık ben marifetullaha ermişim o yüzden mutluyum Semâ ediyorum.

Yine 14. yüzyılda yaşamış Takiyyuddîn Vâsiti'nin (öl.744/1343) tarikat silsilelerinin verildiği *Tiryâku'l-muhibbin fi tabakâti hırkati'l-meşâyihî'l-ârifin* adlı eserde tarikat silsilesi verilerek *"Seyyid"* olduğu ifade edilmiştir.

Meşhur Osmanlı bilgini Taşköprizâde Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi (ö.969/1561), *eş-Şakâiku'n-nu'maniyye fi ulemai'd-devleti'l-osmâniyye*, adlı eserinde, I. Murad Devri (1362-1389) âlimlerinden saydığı Hacı Bektaş Velî hakkında şunu söyler:

"Şeyh Hacı Bektaş Veli. Bu devrin şeyhlerinden biri de ârif bir zât olan Hacı Bektaş'tır. Keramet sahiplerinden ve velilik derecesi olanlardandır. Mübarek mezarı Türkmən diyarında olup üzerinde türbe, yanında da bir zaviye vardır. Türbesi ziyaret edilir ve mübarek sayılır. Mezarının yanında yapılan dualar kabul olunur. Zamanımızda yaşayan bazı sapkınlara bazı yalan ifadelerin ona ait olduğunu iddia etseler de o kesinlikle bunlardan uzaktır. Allah yüce sırrını mübarek kılsın..."

Esasen Hacı Bektaş'ın *Velâyetnâme*'sinde çağdaşı olarak bahsedilen Mevlânâ (1207-1273), Ahi Evran (1171-1261), Seyyid Mahmud Hayrânî (öl.662/1268), Nureddîn Caca, Sarı Saltuk XIII. yüzyılda yaşamış şahıslar olduğu için Hacı Bektaş'ı da 13. yüzyılda yaşamış şahsiyetlerden kabul etmek daha doğru olacaktır. Zira Hacı Bektaş Velî'nin 1209-1271 yılları arasında yaşadığı neredeyse kesin olarak biliniyor. Bunu nereden biliyoruz? Daha önce bahsetmiştim. Esad Coşan Hoca, kitabında ulaştığı kitabelerden hareketle söylüyor.

Tam burada *Velâyetnâme*'deki Hacı Bektaş tasvirini aktarmak gerekirse; *Velâyetnâme*'ye göre "*Kutbu'l-aktâb, Sultânu'l-evliyâ, Burhânu'l-*

asfiyâ, Envâru'l-yakîn, Kûsâde-i bâb-ı hikmet, Serçeşme-i nûr-ı din, Kutb-ı Rabbâni, Sultânu'l-Ârifin, Ahter" lakaplarıyla anılan Hacı Bektaş Velî, Hz. Ali(ra) soyundan İmam Mûsa-yı Kazım neslinden Seyyid İbrahim-i Sâni ile Hatme Hatun'dan Nişâbur şehrinde dünyaya gelmiştir. Lokman-ı Perende adlı bir mutasavvıf tarafından yetiştirilmiş, Türkistan'ın büyük şeyhi Ahmed-i Yesevî ile görüşmüş, onun işaretini üzerine Anadolu'ya gelmiş Kırşehir civarında Suluca Karahöyük'te yerleşmiş ve burada birçok derviş ve halife yetiştirmiştir. Anadolu'ya gelmeden önce kırk yıl boyunca gece gündüz oruç, namaz, ibadet, taat, züht, takva ve salih amelle meşgul olmuştur. Anadolu'ya geldiğinde 40 yaşında olan Hacı Bektaş, tarihî kaynaklara göre de Moğol istilası önünden Horasan'dan Anadolu'ya gelmiş ve 36 sene irşat ile uğraşmıştır. Yetiştirdiği halifelerini irşat için çeşitli yerlere göndermiştir. Görüştüğü kimseler; Kutbeddîn Haydar, Hacım Sultan, Akçakoca, Sarı Saltuk, Karaca Ahmed, Tapduk Emre, Yûnus Emre, Seyyid Mahmud Hayran, Osman Gâzi, Alaaddîn Keykubad, Kırşehir Emiri Nureddîn Caca'dır.

Hacı Bektaş *Velâyetnâme*'si, Hacı Bektaş'ın nesebi, doğumu, çocukluğu, Ahmed-i Yesevî ile münasebeti ve onun işaretleriyle Anadolu'ya gelişinin anlatılmasıyla başlar. Anadolu'ya geldikten sonraki hayatı, devrin diğer mutasavvıf ve ünlü şahsiyetleriyle olan münasebetleriyle devam eder. Bazı halifelerinin menkıbelerinden seçmeler ve ölümü ile devam eden *velâyetnâme*, padişah II. Bayezid'in türbesinin çatısını kurşunla kapatmasıyla ilgili menkıbeyle son bulur.

Velâyetnâme'ye göre Ahmed Yesevî'nin talimatıyla Anadolu'da son bulan seyahat güzergâhı şöyle olmuştur: Türkistan'dan Anadolu'ya gitmek üzere yola çıkar. Önce Kâbe'ye gitmeye niyet eder. Yolda Kürdistan'a uğradıktan sonra Necef'e gelir. Orada bir erbain çıkardıktan sonra Beytullah'a varır. Orada üç yıl kalır. Sonra Medine-i Münevver'e gelen Velî orada çile çıkarır, sırasıyla Beytu'l-Makdis ve Halilurrahman'da çile çıkarır. Şam'a giderek Emeviyye Camii'nde Zekeriya peygamberin kabri yanında çile çıkarır. Halep'in Büyük Camii'nde çile çıkarır. Kilis'te Dâvûd Peygamber kabrine gider. Ayntap'a Elbistan'da Ashâb-ı Kehf'e, Kayseri'ye oradan da Suluca Karahöyük'e gelir.

Velâyetnâme Hacı Bektaş'ın Anadolu'ya gelişini şöyle betimler:

“Hazret-i Hümkâr Hacı Bektaş-ı Veli kaddesallahu sırrahu'l-aziz çün kim Rum'a yakın geldi mana âleminde Rum erenlerine selam verip “es-Selamu aleyk Rumda olan erenler ve kardaşlar” didi. Ol vaktin 57 bin Rum erenleri hazır idi ve Karaca Ahmed bunların gözcüleri idi. Hz. Hümkâr'ın selam verdiği Fatma Bacıya malum oldu. Sivri Hisar diyarından Seyyid Nureddin kızığıydı henüz bakire idi. Karaca Ahmed de Seyyid Nureddin müritlerindendi. ‘Ruma er geldi, size selam verdi selamını aldık, Horasan diyarındandır ama Beytullah tarafından gelir’ dedi. Onu Ruma koymayalım, zira cümle Rum halkın kendine muhib eder, manen engel olmaya çalışırlar, Karaca Ahmed gözlüyor sadece bir güvercin görüyorum der. Hacı Tuğrul, erenlerin himmetiyle Doğan donuna gidip onu avlamak için hamle yaptı. Hümkâr, insan suretine bürünüp onu yakaladı ve “Eyülüğüm er erin üzerine öyle gelmez, siz bize zâlim donunda geldiniz, biz size mazlum donunda geldik. Eğer güvercinden daha mazlum don olaydı o donla geldik...”

Şimdi bir de tabi burada Hacı Bektaş Velî'nin Yeniçeri Ocağı'nın piri sayılması meselesi var. Bilindiği gibi gelenekte Yeniçeri Ocağı kurulduğunda Hacı Bektaş Velî'nin duasını istiyorlar, o da dua ediyor. Esasen Hacı Bektaş Velî'nin Yeniçeri Ocağı'nın Piri olarak görülmesi, yetiştirdiği talebeleriyle ilgili bir husus. Zira tarihî olarak Hacı Bektaş Velî'nin Osmanlı sultanlarını görmediği kesin. Bunu hem 13. yüzyılda yaşadığı kesin olduğu için söylüyorum hem de Osmanlı tarihçisi Âşıkpaşazâde'nin (ö.1484) *Tevârih-i Âl-i Osman* isimli eserinde Hacı Bektaş Velî'den bahseder. Onun keşf u keramet sahibi olduğunu, ancak Osmanlı sultanları ile görüşmediğini açık bir şekilde ifade eder. Çünkü zaten 13. yüzyılda yaşadığı Mevlânâ ile muasır olduğu kesin. Peki, neden Yeniçeri Ocağı'nın piri sayılıyor? Çünkü Hacı Bektaş Velî'den sonra onun halifeleri, onu sevenler işte Abdal Mûsa gibi Sarı Saltuk gibi kişiler Bursa'nın fethinde özellikle çok büyük yararlılık gösteriyorlar. Bursa'nın fethini ve daha sonra Balkanlar'ın İslâmlaşmasında bu Bektâşî meşrep diyebileceğimiz Bektâşî halifeleri, daha Bektâşî Tarikatı kurulmamıştır, ama Hacı Bektaş Velî'yi sevenler, onun talebeleri diyebileceğimiz kişiler, büyük yararlılıklar gösteriyor. Bu yönüyle yani Hacı Bektaş Velî'nin kendisi değil, ama talebeleri vesilesiyle Hacı Bektaş Velî, Pîr olarak kabul ediliyor. Bu aynı Ebu Hanife'nin mezhep imamı sayılması gibidir. Biliyor-sunuz İmam-ı Âzam Ebu Hanife'nin kendisi mezhebini kurmamıştır. Sonradan talebeleri bu mezhebi sistematik olarak ortaya koymuşlardır.

Bildiğiniz gibi Konya'mızda büyük şehir belediyemizin Mehter Takımı vardır. İzninizle orada söylenen marşlardan birini okumak isterim.

*“Mü'miniz Kalû-Beli'den beri...
Hakkın Birliğine eyledik ikrar...
Bu yolda vermişiz seri...
Nebimiz vardır Ahmed-i Muhtar...
La Yezal mestaneleriz...
Nur-ı ilahide pervaneleriz...
Sayılmayız parmak ile tükenmeyiz kırmak ile...
On iki imam Pir-i tarikat cümlesine dedik beli...
Üçler, beşler, yediler...
Nur-ı Nebi Kerem-i Ali,
Pirimiz üstadımız Hümkâr Hacı Bektaş-ı Veli...
Demine devranına Hü diyelim Hü...”*

Sonuç olarak Anadolu'daki Türk tasavvuf anlayışını şekillendiren Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş Velî ve Yûnus Emre'yi iyi anlamak gerekiyor. Hâlâ mesajlarını sitayişle anlamaya çalıştığımız bu yüce gönüllü insanların toplumsal bütünlüğümüzü sağlayan köprüler olduğunu ve insanları birleştirmek için çabaladıklarını görmemiz gerekiyor.

Ben sözü daha fazla uzatmak istemiyorum. Dinlediğiniz için teşekkür ederim. Şimdi ise konuşma sırası, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi'nden aynı anabilim dalında beraber çalıştığımız mesai arkadaşım, Araştırma Görevlisi Ali Rıza Işın hocamıza sözü veriyorum.

Bu vesileyle ben tekrar Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne, böyle bir programa bizi davet ettiği için, bize bu imkânı verdiği için teşekkür ediyorum. Tüm yönetim kurulu üyelerine özellikle bize burada, mutfakta, rejide yardımcı olan Bedir Köseoğlu Beye tekrar teşekkür ediyorum. Yine bizi dinleyen katılımcılara teşekkürlerini yazan, hem Youtube'dan hem Facebook'tan dinleyicilerimize, izleyicilerimize teşekkür ediyorum. Yine Bekir Şahin ve Ali Rıza Işın hocalarımıza katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Hepinize çok teşekkürler ediyorum. Herkese hayırlı iftarlar diliyorum. Sağlıcakla kalın, Allah(cc)'a ısmarladık. Ve âhiru da'vânâ eni'l-hamdulillahi rabbil âlemin.

Arş. Gör. ALİ RIZA İŞİN**-ÖZGEÇMİŞ-**

Selçuklu Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. (2012) İstanbul Şehir Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi'nden mezun oldu. (2017) Lisans yıllarında yabancı dil eğitimi için kısa süreliğine Ürdün ve Amerika'da kaldı. Aynı üniversitede Prof. Dr. Mehmet Ali Büyükkara danışmanlığında başladığı yüksek lisans programında tezini savunduktan sonra üniversite kapatıldığı için Marmara Üniversitesi'nden mezun oldu. (2020) "Basra'nın Şiileşmesi: 19. Yüzyıl" adlı yüksek lisans tezi 2021 yılında Lejand Kitap tarafından yayınlandı. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Ana Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Doğan Kaplan danışmanlığında doktora eğitimine başladı. (2020) Hâli hazırda aynı fakültede araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. İyi derecede İngilizce, Arapça ve başlangıç seviyesinde Farsça bilmektedir.

HACI BEKTÂŞ-I VELÎ DERGÂHI KÜTÜPHANESİ

Hacı Bektâş-ı Velî'nin vefatından 750 yıl sonra onu hatırlamak ve daha iyi anlamak için yapılacak en anlamlı fiillerden birisi, onun Dergâhının Kütüphanesi'nin daha iyi tanınması ve anlaşılması olsa gerektir. Bu bağlamda, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından 17 Nisan 2021 tarihinde düzenlenen "Vefatının 750. Yıl Dönümünde Hacı Bektâş-ı Velî'yi An(la)mak" adlı program, çeşitli sosyal medya platformlarından canlı olarak yayınlanıyor. Muhterem hocalarım Prof. Dr. Doğan Kaplan ve Bekir Şahin'in konuştuğu bu programda Dergâhın Kütüphanesi hakkında yaptığım sunum bu metinde özetlenecektir.

İlk olarak söz konusu eserlerin kısa bir tarihi verildikten sonra, genel bir fikir vermesi için kütüphane kataloğunda yer alan bazı eser türlerinden örnekler sıralanacaktır. İsimler, tarihler vs. konusunda kütüphane kataloğuna sadık kalınmıştır. Hacı Bektâş İlçe Kütüphanesi'nde verilmiş eski numaralar kısa olduğu için eser, künye numaraları olarak bu eski

numaralara sadık kalınmıştır. Nitekim yeni hazırlanan katalogda bu numaralar korunduğu için araştırmacıların bu numaralar üzerinden ilgili eserleri bulabilmeleri mümkündür.

Dergâh, 13. yüzyılın ortalarında teşekkül etmiştir. 1925 yılına gelindiğinde kapatılmış ve buradaki eserler *Kütübhâne-i Umûmiyye*'ye (Millî Kütüphane'ye) nakledilmiştir. Bu süreçte eserlerin bir kısmı satılmış, bazıları da zarar görmüştür.¹ 1960 yılında Dergâh'ın müzeye çevrilmesiyle birlikte eşyalar Dergâh'a geri getirilmiştir. 2005 yılına gelindiğinde ise bakım ve restorasyon için yazma eserler, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne getirilmiştir. Ayrıca 2011 yılında Dergâh'tan 68 hat levha, Konya BYE Kütüphanesi'ne getirilmiş ve bakımlarının ardından geri gönderilmişlerdir. Araştırmacılar için en önemli husus hâli hazırda eserlerin dijital kopyalarına Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nden erişmenin mümkün olmasıdır. Genel bir fikir vermesi açısından külliyyattaki bazı eserlerin nüsha sayısına göre isimleri şu şekildedir:

- 44x *Cüz'ü'l-Kur'âni'l-Kerîm*
- 21x *Divan*
- 15x *Kur'ân-ı Kerim*
- 14x *Mecmua-i Eş'ar*
- 14x *Erkan-nâme-i Bektâşiye*
- 9x *Fazîlet-nâme*
- 8x *Hadîkatü's-Su'adâ*
- 8x *Fakr-nâme*
- 7x *Velâyet-nâme*
- 7x *Mecmua-i Eş'ar (Cönk)*
- 6x *Makâlât*
- 6x *Fütüvvet-nâme*
- 6x *Manzûme*
- 5x *Gülistân*
- 5x *Kasîde*
- 4x *Vücûd-nâme*
- 4x *Salavât-nâme*

¹ Dergâhın kapatılması sürecinde kitapların yaşadığı serüven hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Derya Öcal, "Bir Bektâşî Babası'nın Gözüyle Hacı Bektâş Veli Dergâhı," Hacı Bektâş Veli Araştırma Dergisi 10, (Yaz 1999), 142-143. http://isamveri.org/pdfdrg/D01093/1999_10/1999_10_OCALD.pdf

4x *Rubâ'îyât*

4x *Risale-i İrşâd-ı Kisve*

4x *Risale-i Esrâr-ı Hurûf*

4x *Noktatü'l-Beyân*

4x *Lugat*

4x *Dâstân-ı Ebu Müslim*

4x *Mesnevî*

3x *Risâle-i Hüsnîye*

3x *Risâle-i Hayâlî Baba*

3x *Miftâhu Müşkilâtı'l-Âlemin ve Âdâbu Tariki'l-Vâsılın*

3x *İhtilâc-nâme*

3x *Bostân*

3x *Ahîret-nâme*

Müellif bazında bakıldığında ise en çok Klasik Türk Edebiyatı'nın büyük şairlerinden Fûzûlî'ye ve Hacı Bektâş-ı Velî'ye ait eserlerin yanı sıra Hz. Ali(ra)'ye nispet edilen eserler, Nakşibendî tarikatına mensup İranlı âlim ve şair Abdurrahman el-Câmî'ye ait eserler, sûfî veya Alevî-Bektâşî şairlerin eserleri ve Hurûfî âlim ve şairlerin eserleri görülmektedir:

- 12x *Fuzûlî Mehmed b. Süleymân Bagdâdî* (öl. 963/1555)
- 12x *Hacı Bektâş-ı Velî* (öl. 669/1271)
- 9x *Sa'dî Müşerrefeddîn Ebû Abdullâh Şîrâzî* (610-691/1213-1292)
- 9x *Virânî Abdal Baba*
- 9x *Yeminî Hâfızoğlu Dervîş Mehmed* (925/1519'da sağ)
- 8x *Kaygusuz Abdâl* (890/1485 de sağ)
- 6x *Nûreddîn Abdurrahmân b. Ahmed el-Câmî* (817-898/1414-1492)
- 5x *Ali b. Ebu Talib b. Abdülmuttalib el- Haşimi el-Kuraşî* (23-40/600-661)
- 5x *Ferişteoğlu Abdulmecîd b. İzzeddîn* (öl. 874/1469'dan önce)
- 5x *Nesîmî Seyyid Ömer İmâduddîn* (öl. 820/1417)

Metnin bundan sonraki kısmında ilgili konularda çalışan araştırmacılara genel bir fikir vermesi açısından bazı eser türlerinden örnek eser künyeleri aktarılacaktır. Eser künyeleri aktarılırken yukarıda verilen nüsha sayıları esas alınmıştır. Yani çok sayıda nüshası bulunan eserlerden az sayıda nüshası bulunanlara doğru gidilmiştir.

Bazı Örnek Eserler ve Nüshaları

Dîvân:

- *Fuzûlî. Divan. No: 105, 122.*
- *Ecri Baba. Divan. No: 107.*
- *Alî b. Ebû Tâlib. Divan. Müstensih: Harput Müftüsü Abdulhamid b. Ömer. No: 111. (H.1260/M.1844)*
- *Nesîmî (öl. 820/1417). Divan. No: 127.*
- *Turâbî Alî Baba (öl. 1285/1868). Divan. Müstensih: Mehmed Sadeddin. No: 143. (H.1281/M.1865)*
- *Eşrefoğlu Rûmî (öl. 874/1470). Divan. Müstensih: Hafız Muhammed b. Hasan b Veli. No. 186. (H.1240/M.1824)*
- *Nesîmî Seyyid Ömer İmâduddîn (öl. 820/1417). Divan. No: 187.*
- *Şîrâzî. Divan. No: 189.*
- *Bâkî. Divan. No: 197.*
- *Virânî Abdâl Bâbâ. Divan. No: 209.*

Erkânname-i Bektâşiyye

- *Erkanname-i Bektaşîye. No: 6.*
- *Erkanname-i Bektaşîye. Müstensih: Dervîş Hüseyin Hayreti. No: 8. (H. 1279/1862)*
- *Erkan-ı Mücerred-i Bektaşîyan. Müstensih: Sinan Baba Yenicevi. No. 23. (H. 1329/1911 - Dimetoka'da bulunan Bektaşî Tekkesi Seyyid Ali Sultan Dergâhı Tarikatnamesidir.)*

Fazîlet-nâme

- *Fazîlet-nâme. Müstensih: Timurcuzafe Mustafa Efendi. No: 133.*
- *Fazîlet-nâme. Müstensih: Müezzîn Dervîş Muhammed Bolayırılı. No: 245. (H.1293/M.1876)*
- *Fazîlet-nâme. Müstensih: Sadık Nakşibendi b. Mustafa. No: 266. (H.1264/M.1848)*

Hadîkatü's-Su'adâ

- *Hadîkatü's-Su'adâ. Müstensih: Yusuf. No: 95 (H.993/M.1585)*
- *Hadîkatü's-Su'adâ. No: 110, 116, 117, 136, 148, 261.*

- *Hadîkatü's-Su'adâ. Bektaş b. Hasan Akçahisari. No: 254. (H.1218/M.1803)*

Fakr-nâme

- *Fakr-nâme. No. 38. (H.1229/M.1813)*
- *Fakr-nâme. Müstensih: Seyyid İsmail Hakkı. No. 53. (H.1290/M.1873)*
- *Fakr-nâme. No. 79. (H.1266/M.1850)*

Velâyetnâme

- *Velâyet-nâme. Müstensih: Derviş Ali Giridi. No. 119 (H.1179/M.1766)*
- *Velâyet-nâme. No. 120 (H.1034/M.1624) → 17. Yüzyıl*
- *Velâyet-nâme. No. 200*

Makâlât

- *Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî. Kitâb-ı Makâlât. Müstensih: İbrahim b. Ali. No: 71 (1304/1886)*
- *Makâlât-ı Hacı Bektâş el-Horasânî. No 89.*
- *Makâlât. No: 138 (1301/1883)*

Fütüvvetnâme

- *Fütüvvet-nâme-i Tarikat-ı Aliyye. No: 28.*
- *İmam Câfer-i Sâdık. Fütüvvetnâme. No: 101.*
- *Fütüvvetnâme. Müstensih: Mehmed Ali Sucu. No: 158.*

Vücûd-nâme

- *Kaygusuz Abdâl (890/1485 de sağ). Vücûd-nâme. No. 28.*
- *Vücutname. No. 33*
- *Vücutname. No. 36 (H.1309/1891)*

Araştırmacılara kütüphane hakkında genel bir fikir vermesi için hazırlanan bu kısa metinde kütüphanedeki tüm eser türlerinden bahsetmek mümkün değil elbette. Konuyla ilgilenen araştırmacıların Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nin çalışma salonuna giderek koleksiyondaki eserleri tarama ve görüntüleme hizmetinden yararlanmaları mümkündür.

BEKİR ŞAHİN

-ÖZGEÇMİŞ-

Bekir Şahin, Konya'nın Kadınhanı ilçesine bağlı Hacı Oflazlar köyünde 1960 yılında doğdu. İlk ve orta öğreniminin ardından Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 1985'te mezun oldu. Ağrı, Afyon ve Burdur'da öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulundu. Devlet Lisan Okulu'nda Arapça dil eğitimi aldı. 1997-2002 yılları arasında Burdur İl Halk Kütüphanesi'nde; 2002-2011 yılları arasında Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde müdür olarak görev yaptı. 2011 yılında Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü'ne atandı. Türk Kızılay Konya Şubesi, Türkiye Anıtlar Derneği ve Konya Fikir Sanat Adamları Birliği'nde Yönetim Kurulu Üyeliği; Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanlığı ile Konya Ansiklopedisi Yayın Kurulu Üyeliği gibi birçok kurum ve kuruluşta görev yaptı.

Özellikle yazma eserler ve kütüphanecilik konusunda ulusal ve uluslararası sempozyumlarda çok sayıda bildiri sunan Şahin, kütüphanecilik, kütüphaneler, kitaplar, kültür ve tarih konulu makaleler kaleme aldı. Birtakım klasik Osmanlı eserlerini günümüz Türkçesine kazandırdı. Ayrıca; Selçuk, Karatay ve Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar fakültelerinde alanıyla ilgili dersler veren Şahin, hâlen Konya Yazma Eserler Bölge Müdürü olarak görev yapmaktadır.

Yayınları:

- 1-*Evrad-ı Mevlâna, İstanbul: 2005.*
- 2-*(Dilaver Gürer ile birlikte), Meram Kitabı, Konya: 2007.*
- 3-*Nisabü'l-Mevlevi, Şeyh Şamil Ankaravi, İstanbul: 2007.*
- 4-*(Editörler; Yusuf Küçükdağ, Yaşar Erdemir ile birlikte) Karatay; Tarih, Kültür, Sanat, Konya: 2012. C 1, 2.*
- 5-*Hız. Mevlâna İstifli Hat Levhaları Albümü. Konya: 2007.*
- 6-*(Editörler; Ali Boran, Hasan Yaşar ile birlikte), Meram: Yeşilin ve Medeniyetin Köprüsü, Konya: 2014. C 1, 2, 3.*

7-(Faruk Ağartan, Selahaddin Uygur ile birlikte) Rodos Fethi Paşa Vakfı Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu. İstanbul: 2013.

8-(Yusuf Küçükdağ, Ayşe Değerli ile birlikte), Vesâik-i Bektaşiyân'a göre Osmanlı Devleti'nde Bektaşî tekkeleri, Konya: 2015.

9-(Ayşe Değerli, Eşref Temel ile birlikte), Vesâik-i Bektaşiyân, Konya: 2015.

10-Sevakıb-ı Menakıb: Hazret-i Mevlânâ'dan Menkıbeler, Konya: 2006.

11-(İsmet Temel, Eşref Temel ile birlikte), Turgutoğulları, Konya'daki Eserleri ve Kadınhanı, Konya: 2015.

12-(Editörler Yusuf Küçükdağ, Yaşar Erdemir ile birlikte), Ahilik Ansiklopedisi, Ankara: 2016. C 1, 2.

13-Konya'nın Kırk Kütüphanesi. Konya: 2017.

14-(Caner Arabacı ile birlikte), İstiklal Marşı'nı Değiştirme Çabaları ve Milli Şair'de Dirilmek, Konya: 2018.

15-(Mehmet Emin Şen, Ali Bektaş ile birlikte), Vefatının 700. Yılında Seyyid Harun Veli ve Makalat-ı Seyyid Harun Veli, Konya: 2021.

16-(Caner Arabacı ile birlikte), Hüseyin Üzülmöz'in Anlatımıyla Konya Şehir

Kültürü, Konya: 2021

HACI BEKTAŞ VELÎ'NİN İSM-İ ŞERİFLERİ'NİN ANILDIĞI HAT LEVHALAR

Selçuklu ve Osmanlı dönemi dinî hayatında tasavvuf ve tarikatların çok önemli bir yeri vardır. Etki alanlarının zaman zaman siyasî ve askerî sahalara bile taşabilmiştir.

Horasan'dan XIII. asrın ikinci yarısında yayılmaya başlayan Yesevîlik, Anadolu'da Babaî ve Bektâşî tarikatlarının teşekkülünde de önemli bir amil olmuştur. İslâm dininin esaslarını bilen, usulünce yetişmiş bir bilgin ve evliya olan ve daha çok Türkmenler arasında faaliyette bulunan Hacı Bektaş Velî ve onun müritleri, Türk dili ve kültürüne önem vermişler, onu korumuşlar, tasavvuf yolundaki Türk halk edebiyatının gelişmesine yardımcı olmuşlardır. Tekke edebiyatı, tekke musikisi, birçok tasavvufi yolun kıyafetleri vb. diğer yapılan eserlerden ayrıldığı gibi hat, tezhip gibi

gelenekli sanatlar da bir tekke sanatı olarak değerlendirilebilir. Halkın kullanım alanlarına girmiş olan yazı-resim Türklerin İslâm dinini kabul etmeleri ile birlikte tanıştıkları Arap alfabesinin kullanılması ile ortaya koydukları bir sanat alanıdır. Tekkelerden halka sirayet etmiştir. Tekke ve halk arasında oluşan bu ilişkiler, bir tür eğitim merkezi olan tekkelerin insan-ı kâmil oluşturma yönündeki programlarının da birer parçasıdır. Yazıların bazılarında sâlike tasavvufî konular hakkında ders verme amacı güdülürken bazılarının altında da hatırlatma isteği yatmaktadır.

İLK HİLYE'Yİ Hz. ALİ(ra) YAZDI

Yazının, mücerret, kendi kendisini anlatan bir sanat olarak kabul gördüğü için günah olmayan bir yolla suretler ifade edilmiştir. Mübarek sayılan kişilerin adlarının yazıyla yazılarak duvarlara asılması, onların portreleri yerine geçmiştir. Bu tür yazılara hilye adı verilir. Hz. Muhammed(sav)'in hilyesini, sözlü-yazılı portresini 'yazan' ilk kişinin Hz. Ali(ra) olduğu rivayeti, İslâm kültüründe yaygınlık kazanmıştır. Sîretten surete kayma ihtiyacı din büyüklerinin kavuk, tâc-ı şerif, sikkelerle temsiline sebep olmuştur. Tekke yazılarında, tarikatların kurucusu olan pîrlere hürmet ve saygının ifade edilmesi isteği de ön planda yer alır. Bazı tekke yazılarında bu saygı methiyelerle kendini gösterirken, bazılarında da pîr adına Allah(cc)'a samimiyetle yapılan bir niyaz ile anlatılır.

TEKKELER GÜZEL SANATLAR MERKEZİ OLMUŞTUR

Tekke ve zaviyelerin 1925 yılında kapatılmasıyla bu eserler tahrip olmuş ya da özel koleksiyonlara intikal etmiştir. Günümüzde müzelerde örnekleri mevcuttur. Bektâşîlik ekolü sadece düşünce alanıyla sınırlı kalmamış, sanat alanında da derin izleri vardır. Neşvü neva bulduğu her yerde ve her dönemde edebiyattan felsefeye, mûsikîden hüsn-i hat sanatına kadar İslâm sanatlarının bazı dalı Bektâşî Tekkesi mensupları vasıtasıyla icra edilmiş, tekkeler güzel sanatlar merkezine dönüşmüştür.

EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Türk-İslâm kültüründe Ehl-i Beyt sevgisi, çok sayıda eserle hat sanatına yansımıştır. Pek çok hattatımız, muhtelif hat çeşitleriyle ve birbirinden farklı tasarım şekilleriyle, "pençe-i âl-i abâ" olarak anılan "Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. Ali (r.a.), Hz. Fatma (r.anhüm), Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.)" isimlerini ihtiva eden hat levhaları yazmıştır. Hatta bu

husus bir gelenek olmuştur. Sadece “*Ali ve Fatıma (r.anhüm)*” veya sadece “*Ali (r.a)*” yazılı olan levhalar de mevcuttur. Bilhassa “*Ali*” ismi kûfî/ma’kûlî yazı çeşitleriyle birçok mimari eserde kullanılmıştır.

“*Ali*” isminin muhtelif tasarımlara elverişli olan yapısı sebebiyle çok sayıda müsennâ, girift veya geometrik örneği görülmüştür. Bu örneklerin, “*yazı çeşitleri*”, “*tasarım şekilleri*”, “*uygulama teknikleri*” birbirinden farklı ve her biri ayrı güzelliكتedir. Yine bu hatlar arasında Hz. Ali(ra) ile ilgili Hadis-i Şerifler, beyitler ve diğer ibareler de yer almaktadır.

LEVHA GELENEĞİNDE HZ. MEVLÂNÂ ve HACI BEKTÂŞ-I VELÎ

Levha geleneğinde, Hz. Mevlânâ’nın ismi sikke formunda yazılırken Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri’nin isminin tâc-ı şerif şeklinde istiflendiği görülmektedir. Bu levhaların bir kısmı celî sülüs hattıyla yazılmıştır ve meşhur hattatlara aittir. Kamıştan mamul kalemlerini alıp “*Yâ Hacı Bektaşî Velî*” yazarak bir nebze ona yaklaşmak istemişlerdir. Öyle ki; bu ibareyi, değişik yazı çeşitleri ve istiflerle yazmayan Bektâşî muhibbânı hattat yok denilebilir.

RESİM YERİNE HAT SANATI

İnsanların sevdikleri kişilerin resimlerine bakarak hasret giderdikleri malûmdur. Hattatlar ise bu hasreti, İslâm’ın, özellikle ilk dönemlerinde ihtimal dâhilinde olan puta tapma tehlikesi nedeniyle resme ve heykele karşı veya mesafeli hükümleri nedeniyle, sevdikleri kişilerin isimlerini en güzel biçimde yazarak gidermek istemişlerdir. Bu, aynı zamanda bir yakarış, bir himmet talebi, bir istimdat olarak düşünülmüştür. Hat eserleri arasında çok miktarda olan Ehl-i Beyt ve Hacı Bektâş-ı Velî (ks) muhtevalı hat levhaları vardır.

Melamilikten doğan tarikatlar arasında yer alan Bektaşîliğin müessesisi kabul edilen Hacı Bektâş-ı Velî’nin de birçok evliya gibi Peygamber Efendimiz(sav)’in soyundan geldiğine dair bilgiler ışığında Ehl-i Beyt ile Hacı Bektâş-ı Velî arasında kuvvetli bir bağ olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Anadolu’nun fethini ve İslâmlaştırılmasını bir iman borcu olarak gören Yesevî Ocağı’nın Türkmen erenleri kafilesine katılan Hacı Bektâş-ı Velî de Horasan’dan hacca da niyet ederek Anadolu’ya gelmiştir. Birçok farklı inanca ev sahipliği yapmış olan Anadolu, Bektâşîliği de sahiplenerek

kendi kültürüyle yoğurmuştur. Bakış açılarındaki farklılıkların da etkisiyle Bektâşîler arasından resim sanatıyla ilgilenen sanatçıların, diğer tarikatlara nispetle daha fazla yetiştiğini ileri sürmek mümkündür.

Resimlerinde dinî konulara yer veren ve bazı İslâm büyükleriyle Hz. Ali(ra)’nin resimlerini çizen Bektâşî sanatçıların taş ve alçı üzerine kabartma resimleri de mevcuttur. Hz. Ali(ra) ve Hacı Bektâş-ı Velî muhtevalı bazı hat levhalarında rastlanan sûretler ve hayvan resimleri, bu hükmü teyit etmektedir. Diğer tarikat pîrlerinin isimlerini ihtiva eden hat levhalarında canlı tasvirlerine rastlamak pek mümkün değildir.

HENÜZ BULUNAMAYAN EHL-İ BEYT ve HACI BEKTAŞ HAT ESERLERİ OLABİLİR

Kendinden önceki büyük bir hattatın yazısını taklit ederek yazan hattatlar da vardır. Eserlerde muhtelif teknikler uygulanmıştır. Bazıları klasik renkte aharlı kâğıda siyah is mürekkebiyle yazılmışken bazıları zerendûd tekniğiyle uygulanmıştır.

Ehl-i Beyt isimleriyle Hacı Bektâş-ı Velî isminin aynı levhada yer aldığı levhalar vardır. Hacı Bektaş-ı Velî muhtevalı yazıların birçoğunda istif formu *Bektâşî Tâc-ı Şerîfi* şeklindedir. Tuğra şeklinde yazılmış *Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî* yazıları da vardır. *Ehl-i Beyt ve Hacı Bektâş-ı Velî* muhtevalı hat *Hacı Bektâş-ı Velî* yazıları da vardır. *Ehl-i Beyt ve Hacı Bektâş-ı Velî* muhtevalı hat eserleri Muhtelif müze ve koleksiyonlarda yer alıp henüz keşfedemediğimiz eserlerin bulunduğunu düşünüyoruz.

Bu anlattıklarımızı şöyle örneklendirebiliriz.

HACI BEKTAŞ VELÎ'NİN İSM-İ ŞERİFLERİ'NİN ANILDIĞI ve BEKTAŞİ KÜLTÜRÜYLE İLGİLİ HAT LEVHALARA ÖRNEKLER

Levhada sarı renkte bir zemin üzerine siyah is mürekkebiyle ve celî sülüs hattıyla "Meded Yâ Ali" ibaresi yazılıdır.

Yine bu istifte; daireyi andıran bir form içine Lafzatullah ve İsm-i Nebî yazılıdır. Bunların üst tarafındaki boşluklara çok ince kalemle "Celle Celâlihû" ve "Aleyhisselâm" ibareleri bulunmaktadır. Ayrıca, "Kerremallahu vecheh", "Ve radıyallahu Te'âlâ anh" yazılmış olduğunu görüyoruz.

Zülfikar'ın çataları üzerine daire çizilmiş ve buraya Hasan ve Hüseyin isimleri iç içe istiflenmiştir.

Yazının en üst kısmındaki boşluklara "bir Haricî'nin (Hz. Ali'ye isyan edenin) canını bir arslan gibi vurup almışım/ ey Ali, Hz. Hüseyin'in kanının diyetini talep etmekteyim" mealindeki Farsça beyit yazılmıştır.

Kılıç formlarının kabza kısımlarında ya harfi üzerinde "innâ fe- tahnâ leke fethan mübîna (şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik)" (Fetih, 48/1) ayeti; lam harfi üzerindeki ise "yardım Allah'tandır ve fetih yakındır" mealindeki "nasrun minallahi ve fethun karîb" (Saff, 61/13) ayeti yazılmıştır. Yine kılıç şeklindeki yâ-i ma'kûs harfinde kabzadan hemen sonra "yardım Allah'tandır ve fetih yakındır. Mü'minleri müjdele!" mealindeki "nasrun minallahi ve fethun karîb ve beşşiri'l-mü'minîn" (Saff, 61/13) ayeti yazılıdır.

Hattatın imzası da hemen bunun altında yer almaktadır ve burada "sevvedehû'l-fakîr Hâfız Mehmed Salih el-Mevlevî, sene 1215" şeklinde bir ketebe ibaresi mevcuttur.

Allah(cc) ismini temsilen lâle, Muhammed s.a.v. ismini temsilen gül, Hz. Ali(ra)'yi temsilen yasemin resmedilmiştir.

Celî sülüs hat ile 1267 yılında Kadıasker Mustafa İzzet Efendi tarafından yazılan levhada "Ali" ve "Fatıma" isimleri "fe" başının "ayn" başı içine yerleştirildiği tetabuk ile istiflenmiştir. Yazının dörtkenarına birer çiçek buketi resmedilmiştir. Dış pervaza ise barok tarzı süslemeler yer almaktadır.

Levha, siyah zemin üzerine zerendud ile ve celî sülüs hattıyla, ters müsenna olarak "Yâ Ali" yazılmıştır. Bu yazının içindeki boşluklara ta'lik hattıyla "Allah", "Muhammed", "Hasan" ve "Hüseyin" yazılıdır.

İstifin merkez noktasında yer alan "yâ" kelimelerinin üzerine bir Bektâşî Tâc-ı Şerifi resmedilmiştir. Celî yazının sağına ve soluna ise mızraklı birer derviş teberi resmedilmiştir. Bu teberlerin üzerinde ise ta'lik ile "Meded yâ Ali" ibaresi yer almaktadır. Yazının etrafına cetvel çekilmiş olup ara suyuna ve dış pervaza basit yapraklardan teşekkül eden bir süsleme yapılmıştır. Hattatı bilinmeyen levha 1278 tarihlidir.

Bu levhada, Celî sülüs, müsennâ Ali isimleri yazılmış, orta boşluğa; "Yâ Hazreti Hünekâr Hacı Bektâş-ı Velî Kaddesallâhu sirrahu'l-âlî" ibaresi istiflenmiştir.

İnce bir kalemle "Hasan, Hüseyin Fâtımatü'z-Zehrâ Rادیاللہ انہم" ibaresi dairevî olarak yazılıdır.

Kalın kalemle yazılan "Ali" isimlerinin sağındaki ve solundaki boşluklara "Kerremallâhu vecheh" ve "ve Radiyallâhu Teâlâ anh" ibareleri yazılmıştır.

En alt kısımda ise dairevî bir madalyon içerisine "Ketebehû Mehmed Recaî Gufirelehu'l-Bârî (Bunu Mehmed Recai yazdı, Allah onu bağışla-sın!)" ibaresiyle hattat imzası istiflenmiştir. Mor zemin üzerine zerendud tekniğiyle tatbik edilmiş olan bu levha 1280 (1863-1864) tarihlidir. Yazının dış pervazı bitkisel motiflerle bezenmiştir.

Levhada; "Allah, Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin" lafızları tetabukla yazılmıştır.

Bu yazının altında nesih hattıyla "her kim ola bende-i Âl-i 'Abâ/ Deye oğlum ona Şâh-ı Enbiyâ" ibaresi yazılmıştır. Ketebesini ve tarihi bulunmayan celî ta'lîk levhada fazla miktarda tetabuk yapılmıştır. Yazının etrafına siyah renkle barokvari bir süsleme göze çarpmaktadır.

Levhada müsenna olarak Ali, bunun sağında "Fâtımatü'z-Zehra" ve solunda "Hasan Hüseyin" yazılmıştır.

En üstte simetrik "Ali" isimlerinin üzerine ise altı dilimli bir Bektaşî Tâc-ı Şerîfi resmedilmiştir. Bu Tâc-ı Şerîfin sağ ve soluna "Esedullahi'l-Galib Ali İbn Ebî Talib/Kerremalla-hu vechehu ve radiyallahu Te'âlâ anhu" ibaresi yazılmıştır. Levhada geçen "Esedullah (Allah'ın aslanı)" unvanına izafeten yapılan aslan resmini görmekteyiz. Bu resmin etrafına başka beyitler de çok ince kalemle yazılmıştır. Dış pervaz bitkisel motiflerle tezyin edilmiştir.

Levhanın merkezinde celî sülüs hat ile müsennâ olarak "Ali" yazılmıştır. Bu istifin tam ortasında Ya çanaklarının üzerinde ise altınla çekilmiş bir tuğra vardır. Tuğrada "Hazreti Hümkâr Hacı Bektaş Velî kuddise sirruh" ibaresi yazılmıştır.

Bu tuğranın üzerine de altı dilimli bir Bektaşî Tâc-ı Şerîfi resmedilmiştir.

En üstte sağda "Allah(cc)", solda "Muhammed (sav)", ortada sağda "Hasan(ra)", solda "Hüseyin(ra)" ve "ya" çanakları içinde de "Fatıma(ra)" yazılmıştır.

Tâcın içinde "Yâ Hasan - Yâ Hüseyin" yazılmıştır. Levhanın en alt kısmında karşılıklı olarak derviş teberleri, Zülfikâr kılıçları ve sur resimleri vardır. Dışı yıldız şeklindeki kırmızı daireler içinde ise Abdullah Rasim ismi ve 1287 tarihi yer almaktadır.

Bu levhada 14 tarikat pirinin ismi bir aradadır. Merkezde sehpa resmi üzerinde celî sülüs ile "Yâ Hazreti Abdülkadir el-Geylanî, Ahmed er-Rufaî, Ahmed el-Bedevî, İbrahim ed-Desûkî" ibaresi istiflenmiştir. Tâc-ı Şerîf şeklindeki bu istifin etrafına da diğer tarikat pirlilerinin isimleri sıralanmıştır. Bunlardan biri de "Hacı Bektaş-ı Velî"dir. Levha, Seyyid Mustafa Sıtkı ketebeli 1265 tarihlidir.

Levhada "Yâ Hazreti Pîr Hümkâr Hacı Bektaş-ı Velî Kuddise sirruhu'l-âlî" ibaresi yazılmıştır.

Yâ kelimesinin elif harfiyle Hacı kelimesinin elif harfi, istifin etrafını yanlardan ve üstten çevirerek Tâc-ı Şerîf formunu ortaya çıkarmıştır. İstifin dört bir köşesindeki boşluklara çok küçük çiçek demetleri resmedilmiştir. Etrafına cetvel çekilip açık yeşil renkle ara suyu yapılmıştır. Şefik Bey tarafından celî sülüs hattıyla ve Tâc-ı Şerîf şeklinde istiflenmiş olan bu levha 1293 tarihlidir.

Tâc, cihaz-ı fakr ve cihaz-ı tarikat denilen giysi ve sembollerden biri olup tarikat başlıklarından en önemli yazı-resim gruplarından. Tâc sözcüğü üç harften ibaret oluşu; tâ, tamamlanmışlığa, elif harfi, doğruluğa ve cim harfi cemâle işaret etmektedir. Tarikatlarda tâc, marifetin simgesi olarak görülmüştür.

Celî sülüşatla yazılan levhada *“Yâ Hazret-i Hümkâr Hacı Bektâş-ı Velî Kuddise Sırruhu'l-âli Meded”* ibaresi yeşil zemin üzerine sarı mürekkeple yazılmıştır.

Üst köşelerdeki boşluklara birer çiçek buketi yapılmış dış pervazda da sarmal içerisine çiçek motifleri yerleştirilerek tezyin edilen levha ketebesiz ve tarihsizdir.

Mustafa Halim Özyazıcı tarafından celi sülüs hattıyla tac-ı şerif formunda tasarlanmış olan levhada kırmızı zemin üzerinde *“Ya Hazreti Pîr Hümkâr Hacı Bektâş-ı Velî Kaddesallahu Sirrahû”* ibaresi yazılıdır. İstif tac-ı şerif şeklinde olmasına rağmen yazının etrafına çekilen cedvel ve yapılan tezhib dairevî olduğu için yazıyla bütünleşmemiştir.

Bektâşî Tâc-ı Şerifi formunda ve celî sülüs hattıyla *“Ya Hazreti Pîr Sultan Hacı Bektâş-ı Velî”* yazılmıştır. Hatta-ı belli olmayan, 1323 tarihli bir tekke levhasıdır .

Bektâşî Tâc-ı Şerifi şeklindeki levhada celî sülüs ile müsennâ olarak *“Muhammed, Ali, Fâtımatü'z-Zehra”* yazılmıştır. Muhammed isminin *“dal”* harfi ile Ali isminin *“ayn”* harfi tetabuklu yazılarak bunların içine Hasan ve Hüseyin isimleri yazılmıştır. Hattat imzası ve tarih bulunmamaktadır.

Celî ta'lîk ile yazılmış olan levhada *“Zübde-i evlâd-ı Muhammed (s.a.v.) ve Ali (k.v.)/ Hazreti Sultan Hacı Bektâş-ı Velî”* ibaresi yazılıdır. Ali ve Velî kelimelerindeki ya-i makûsların sağda ve solda Zülfi-kar şeklinde yapılmıştır. Aradaki boşluklara lâle, gül ve karanfil

demetleri resmedilmiştir. Levhanın alt kısmında *“Seyyid Ahmed Hüseyinî el-Üsküdarî”* imzası yer almaktadır.

Bu levhada; Bektâşî Derviş çeyizi on iki dilimli Hüseyinî tâc, krem rengi iple örülmüş olan bele bağlanan tığbend, yeşil renkli olan kamberiye, on iki köşeli teslim taşı ve yedi köşeli palhenk taşı, cilbend sol üstteki insanın Cemâl'i figürü, sağdaki ise Nâd-ı Ali duası yer almaktadır.

Levhada, Bektâşî tacı ve tacın içinde *“Muhammed aleyhi's-selâm”* yazılı. Üstünde *“Allâh Celile”*, sağ üstte; *“Alî Radiya'llahu 'anhu”*, sol üstte; *“Fâtımetü'z-Zehrâ”* yazılıdır.

Tacın dayandığı kaidede Hadisi şerif var:

“Enâ medînetü'l-ilmî ve Aliyyun bâbuhâ ve sadağa rasûlu'l-lâh”

(Ben ilim şehriyim, Ali kapısıdır.)

Teberlerin altında aynalanmış bir şekilde; *“Amân yâ 'Alî”* Kaidenin sağ tarafında *“Hasen Radıya'llahu 'anhu”*, sol tarafında *“Hüseyin Radiya'llahu anhu”* yazılı.

Kaidenin altındaki beyit:

“Yüzseler cümle vücudum kalmasa tende deri. Dönemezem bâbı Ali'den Hayderîyem Hayderî”

En aşağıdaki kısımda;

“Ehlül kehfîn kad neca kıtmiruhum. Keyfe lâ yencu ğaden kelbu Ali”

“Ehli kehfîn kıtmiri kurtulmuşken, Ali'nin köpeği yarın nasıl kurtulmaz”

Hat, Meşhur Şefik Bey'in imzasıyla son bulmaktadır.

TYB KONYA'DA "VEFATININ 750. YILINDA HACI BEKTAŞ VELÎ'Yİ AN(LA)MAK" KONUSULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 Kültürel Etkinlikleri kapsamında Konya Büyükşehir, Selçuklu, Karatay ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla gerçekleştirilen çevrimiçi programın bu haftaki konukları Prof. Dr. Doğan Kaplan, Konya Bölge Yazma Eserler Müdürü Bekir Şahin ve Arş. Gör. Ali Rıza Işın, "Vefatının 750. Yılında Hacı Bektaş Velî'yi An(la)mak" konusunu konuştular.

MİLLÎ BİRLİK ve AİDİYET

"Düşünce ve öğretileriyle asırlardır sevgi, hoşgörü, birlik, beraberlik ve barışı öğütleyen Hacı Bektaş Velî(1209-1271)'nin vefatının 750.yılı olan 2021 yılı, UNESCO tarafından anma ve kutlama yıl dönümleri arasına alınmıştır. Hacı Bektaş Velî'nin insan sevgisine, hoşgörüye ve barışa davet eden "İncinsen de incitme", "Bir olalım, iri olalım, diri olalım", "Yetmiş iki milleti ayıplamamak" gibi mesajları Anadolu'da millî birliğin ve aidiyetin oluşmasına ve sürdürülmesine önemli katkılar sağlamıştır." Diyerek Hacı Bektaş Velî'nin hayatı ve eserleri hakkında konuşan NEÜ AK İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Doğan Kaplan, Hacı Bektaş Velî'nin 13.yüzyılda bugünkü Nevşehir İli Hacı Bektaş İlçesinde dergâhı bulunan büyük bir mutasavvıf ve âlim olduğunu ifade etti. Yaşadığı dönemde Hz. Mevlânâ, Şeyh Sadreddîn Konevî, Ahi Evran, Tapduk Emre ve Yunus Emre'yle çağdaş olup onlarla görüşüğünü ifade etti. Osmanlı fütuhâtında büyük katkılar sağlamış sevenleri sebebiyle Osmanlı Devleti'nin ordusunun belkemiğini oluşturan Yeniçeri Ocağı'nın piri olarak kabul edildiğini Osmanlı sultanlarının türbesini yaptırdığını ve vakıflar bağladığını ifade etti. 16.yüzyılda kendi adıyla kurulan ve Osmanlı tarafından desteklenen Bektaşilik tarikatıyla Yeniçerilik arasında kuvvetli bir bağ olduğunu ifade etti. Hünkâr ve Bektaş gibi ulu

sıfatlarla anılan Hacı Bektaş Velî'nin 13.yüzyıldaki Babailer İsyanı'na katılıp katılmadığıyla ilgili tartışmalara da yer veren Kaplan, Hünkâr'ın bu isyana katılmadığının daha doğru olduğunu ifade ederek bu konuda merhum Prof.Dr. Esad Coşan'ın yapmış olduğu değerli çalışmalara atıfta bulundu.

YUNUS'U ANLAMAK İÇİN HACI BEKTAŞ VELÎ ANLAŞILMALI

Hacı Bektaş Velî'nin keşf u keramet sahibi bir âlim olduğunu Ahmed Eflâkî, Taşköprülüzâde, Âşıkpaşazâde gibi erken dönem kaynaklarından örnekler vererek ifade etti.

Hacı Bektaş Velî'nin en önemli eserinin Makâlât adlı eseri olduğunu ifade eden Kaplan, bu eserin Ahmed Yesevi geleneğinin devamı olarak dört kapı kırk makamdan bahsettiğini; Şeriat-Tarikat-Marifet ve Hakikat anlayışıyla Allah'a ulaşabileceğini düşünen Hacı Bektaş'ın bu anlamda insanları Abid, Zahid, Arif ve Muhib/Âşık olarak tanımladığını, bu anlamda Yunus Emre'nin anlaşılabilmesi için Hacı Bektaş Velî'nin anlaşılması gerektiğini ve Konya'da camisi bulunan Pirebi'nin de Hacı Bektaş'ın meşhur halifelerinden olup Şeyh Sadreddin-i Konevî'nin Hünkâr'dan talebi üzerine Konya'ya vazifeli olarak gönderildiğini söyledi.

İÇİ TEMİZ OLMAYANIN ABDESTİ VE NAMAZI OLMAZ

Doğan Kaplan, Hacı Bektaş Velî'nin Makalat'ta Marifet kapısındaki âriflere göre abdestin nasıl olması gerektiğini anlatırken Hakk'a vâsıl olmak için namaz kılınması gerektiğini, namaz için de abdestin şart olduğunu ifade ederek ancak bu abdestin sadece yıkamak suretiyle olmadığını insanın içindeki haset, kin, öfke, gıybet, tamahkârlık gibi kötü huyları atmadan alacağı abdestin sağlam olmayacağını söyler. Bunu bir şişe içerisindeki içkinin her hâlükarda necis olduğu için şişenin isterse on defa yıkansa bile temizlenmeyeceği gibi insanın da içindeki kötü huyları atmadan gerçek namaz ve abdeste ulaşamayacağını ifade etti. Yine Hakikat kapısının ikinci makamı olarak yetmiş iki milleti ayıplamaması ve bu düşüncenin de Yunus Emre'nin dilinde Yetmiş iki millete bir gözle bakmazsan halka müderris olsan bile hakikatte âsisin sözüyle kendisini gösterdiğini ifade ederek Yunus Emre'yi anlamak için Hacı Bektaş'ın okunması gerektiğini söyledi.

Doğan, Sûflerin bakış açısının kuşatıcı olduğu için 13.yüzyılda yaşamış olduğu hâlde hâlâ anıldığını ve hâlâ mesajlarının önemli olduğuna vurgu yaparak konuşmasını bitirdi.

HACI BEKTÂŞ-I VELÎ DERGÂHI KÜTÜPHANESİ

Ali Rıza Işın, yaptığı "Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı Kütüphanesi" adlı sunumda Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı'ndan bakım ve onarım çalışmaları için Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne getirilen ve kütüphaneye gelen araştırmacıların hâli hazırda dijital kopyalarına erişebildiği külliyyatın genel bir tanıtımını yaptı. İlk olarak kütüphanedeki eserlerin genel olarak hangi tür eserlerden oluştuğunun anlaşılması için nüsha sayısı fazla olan eserlerin listesini gösteren Işın, külliyyatta Alevî-Bektâşî geleneğine ait çok sayıda önemli eserin yanı sıra birçok Kur'an-ı Kerîm nüshasının ve edebî eserlerin olduğuna dikkat çekti. Daha sonra, Divan, Erkânâme-i Bektâşîyye, Fazilet-nâme, Hadîkatü's-Su'adâ, Fakr-nâme, Velâyetnâme, Makâlât, Fütüvvetnâme, Vücûd-nâme gibi çeşitli eserlerin genel

içeriklerini ve kütüphanede yer alan bazı örnek künye bilgilerini aktardı. Konuşmasının bitiminde Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi başta olmak üzere organizasyonda emeği geçen herkese ve dinleyicilere teşekkür eden Işın, sunumda bahsettiği tüm kaynaklar dâhil külliyyatın tamamının Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde araştırmacılar tarafından dijital olarak görüntülenebileceğini söyledi.

HACI BEKTAŞ VELÎ'NİN İSM-İ ŞERİFLERİ'NİN ANILDIĞI HAT LEVHALAR

Selçuklu ve Osmanlı dönemi dinî hayatında tasavvuf ve tarikatların çok önemli bir yeri olduğunu, etki alanlarının zaman zaman siyasî ve askerî sahalara bile taşabildiğini söyleyen Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Bekir Şahin, "Horasan'da daha XIII. asrın ikinci yarısında yayılmaya başlayan Yesevîlik, Anadolu'da Babaî ve Bektaşî tarikatlarının teşekkülünde de önemli bir amil olmuştur. İslâm dininin esaslarını bilen, usulünce yetişmiş bir bilgin ve evliya olan ve daha çok Türkmenler arasında faaliyette bulunan Hacı Bektaş Velî ve onun müritleri, Türk dili ve kültürüne önem vermişler, onu korumuşlar, tasavvuf yolundaki Türk halk edebiyatının gelişmesine yardımcı olmuşlardır. Tekke edebiyatı, tekke musikisi, birçok tasavvufî yolun kıyafetleri vb. diğer yapılan eserlerden ayrıldığı gibi hat, tezhip gibi gelenekli sanatlar da bir tekke sanatı olarak değerlendirilebilir. Halkın kullanım alanlarına girmiş olan yazı-resim Türklerin İslâm dinini kabul etmeleri ile birlikte tanıştıkları Arap alfabesinin kullanılması ile ortaya koydukları bir sanat alanıdır. Tekkelerden halka sirayet etmiştir. Tekke ve halk arasında oluşan bu ilişkiler, bir tür eğitim merkezi olan tekkelerin insan-ı kâmil oluşturma yönündeki programlarının da birer parçasıdır. Yazıların bazılarında sâlike tasavvufî konular hakkında ders verme amacı güdülürken bazılarının altında da hatırlatma isteği yatmaktadır.." dedi.

İLK HİLYE'Yİ Hz. ALİ YAZDI

Yazının, mücerret, kendi kendisini anlatan bir sanat olarak kabul edildiği için günah olmayan bir yolla suretlerin ifadelendirildiğini ifade eden Bekir Şahin, "Mübarek sayılan kişilerin adlarının yazı ile yazılarak duvarlara asılması, onların portreleri yerine geçmiştir. Bu tür yazılara hilye adı verilir. Hz. Muhammed'in hilyesini, sözlü-yazılı portresini 'yazan' ilk kişinin Hz. Ali olduğu rivayeti İslâm kültüründe yaygınlık kazanmıştır. Siretten surete kayma ihtiyacı din büyüklerinin kavuk, tac-ı şerif, sikkelerle temsiline sebep olmuştur. Tekke yazılarında, tarikatların kurucusu olan pîrlere hürmet ve saygının ifade edilmesi isteği de ön planda yer alır. Bazı tekke yazılarında bu saygı methiyelerle kendini gösterirken, bazılarında da pîr adına Allah'a samimiyetle yapılan bir niyaz ile anlatılır.

TEKKELER GÜZEL SANATLAR MERKEZİ OLMUŞTUR

1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla bu eserler tahrip olmuş ya da özel koleksiyonlara intikal etmiştir. Günümüzde müzelerde örnekleri mevcuttur. Bektaşîlik ekolü sadece düşünce alanı ile sınırlı kalmamış, san'at alanında da derin izleri vardır. Neşvü neva bulduğu her yerde ve her dönemde Edebiyattan Felsefeye, Mûsikîden Hüsn-i Hat San'atına kadar İslâm sanatlarının bazı dalı Bektaşî Tekkesi mensupları vasıtasıyla icra edilmiş, tekkeler güzel sanatlar merkezine dönüşmüştür.

EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Türk-İslam kültüründe Ehl-i Beyt sevgisi, çok sayıda eser ile hat sanatına yansımıştır. Pek çok hattatımız Muhtelif hat çeşitleriyle ve birbirinden farklı tasarım şekilleriyle, "pençe-i âl-i abâ" olarak anılan "Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. Ali (r.a.), Hz. Fatıma (r.anha), Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) isimlerini ihtiva eden hat levhaları yazmıştır. Hatta bu husus bir gelenek olmuştur. Sadece "Ali ve Fatıma (r.anhüm)" veya sadece "Ali (r.a)" yazılı olan levhalar de mevcuttur. Bilhassa "Ali" ismi kûfî/ma'kılî yazı çeşitleriyle birçok mimari eserde kullanılmıştır.

"Ali" isminin muhtelif tasarımlara elverişli olan yapısı sebebiyle çok sayıda müessennâ, girift veya geometrik örneği görülmüştür. Bu örneklerin, "yazı çeşitleri", "tasarım şekilleri", "uygulama teknikleri" farklı farlıdır ve her birisi ayrı güzelliكتedir. Yine bu hatlar arasında Hz. Ali ile ilgili hadis-i şerifler, beyitler ve diğer ibareler de yer almaktadır.

LEVHA GELENEĞİNDE Hz. MEVLÂNÂ ve HACI BEKTAŞ-I VELÎ

Levha geleneğinde, Hz. Mevlânâ'nın ismi sikke formunda yazılırken Hacı Bektaş-ı Velî Hazretleri'nin isminin tâc-ı şerif şeklinde istiflendiği görülmektedir. Bu levhaların bir kısmı celî sülûs hattıyla yazılmıştır ve meşhur hattatlara aittir. Kamıştan mamul kalemlerini alıp "Yâ Hacı Bektaşî Velî " yazarak bir nebze ona yaklaşmak istemişlerdir. Öyle ki; bu ibareyi, değişik yazı çeşitleri ve istiflerle yazmayan Bektaşî muhibbânı hattat yok denilebilir.

RESİM YERİNE HAT SANATI

İnsanların sevdikleri kişilerin resimlerine bakarak hasret giderdikleri ma'lûmdur. Hattatlar ise bu hasreti, İslâm'ın, özellikle ilk dönemlerinde ihtimal dâhilinde olan puta tapma tehlikesi nedeniyle resme ve heykele karşı veya mesafeli hükümleri nedeniyle, sevdikleri kişilerin isimlerini en güzel biçimde yazarak gidermek istemişlerdir. Bu, aynı zamanda bir yakarış, bir himmet talebi, bir istimdat olarak düşünülmüştür. Hat eserleri arasında dikkat çeki-cî miktarda olan Ehl-i Beyt ve Hacı Bektaş-ı Velî (k.s.) muhtevalı hat levhalarıdır. Melâmetî'ten doğan tarikatlar arasında yer alan Bektaşîliğin müessisi kabul edilen Hacı Bektaş-ı Velî'nin de birçok evliyâ gibi Peygamber Efendi-miz (s.a.v.)'in soyundan geldiğine dair bilgiler ışığında Ehl-i Beyt ile Hacı Bektaş-ı Velî arasında kuvvetli bir bağ olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Anadolu'nun fethini ve İslâmlaştırılmasını bir iman borcu olarak gören Yesevî ocağının Türkmen erenleri kafilisine katılan Hacı Bektaş-ı Velî de Horasan'dan hacca da niyet ederek Anadolu'ya gelmiştir. Birçok farklı inanca ev sahipliği yapmış olan Anadolu, Bektaşîliği de sahiplenerek kendi kültürüyle yoğurmuştur. Bakış açılarındaki farklılıkların da etkisiyle Bektaşîler arasından resim sanatıyla ilgilenen sanatçıların, diğer tarikatlara nispetle daha fazla yetiştiğini ileri sürmek mümkündür. Resimlerinde dinî konulara yer veren ve bazı İslâm büyükleriyle Hz. Ali'nin resimlerini çizen Bektaşî sanatçıların taş ve alçı üzerine kabartma resimleri de mevcuttur. Hz. Ali ve Hacı Bektaş-ı Velî muhtevalı bazı hat levhalarında rastlanan sûretler ve hayvan resimleri bu hükmü teyit e-mektedir. Diğer tarikat pîrlерinin isimlerini ihtiva eden hat levhalarında canlı tasvirlerine rastlamak pek mümkün değildir..." dedi.

HENÜZ BULUNAMAYAN EHL-İ BEYT ve HACI BEKTAŞ HAT ESERLERİ OLABİLİR

Konuyla ilgili hat levhalarından örnekler veren Bekir Şahin, "Kendinden önceki büyük bir hattatın yazısını taklîden yazan hattatlar da vardır. Eserlerde muhtelif teknikler uygulanmıştır. Bazıları klasik renkte aharlı kâğıda siyah is mürekkebiyle yazılmışken bazıları zerendûd tekniğiyle uygulanmıştır.

Ehl-i Beyt isimleriyle Hacı Bektâş-ı Velî isminin aynı levhada yer aldığı levhalar vardır. Hacı Bektaş-ı Velî muhtevalı yazıların birçoğunda istif formu Bektâşî tâc-ı şerîfi şeklindedir. Tuğra şeklinde yazılmış Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî yazıları da vardır. Ehl-i Beyt ve Hacı Bektaş-ı Velî muhtevalı hat eserleri Muhtelif müze ve koleksiyonlarda yer alıp henüz keşfedemediğimiz eserlerin ihtimalinin olduğunu" söyledi.

Prof. Dr. SAİM SAKAOĞLU**ALİ İŞİK / Yöneten:**

Çok değerli Türkiye Yazarlar Birliği mensupları ve dostları... Bugünkü programımızda, doğumunun 120, ölümünün 75. yıldönümünde ünlü edebiyat tarihçisi ve yazar merhum Sadeddin Nüzhet Ergun'u, halk edebiyatımız ve halk bilimimizin aksakalı saygıdeğer Prof. Dr. Saim Sakaoğlu Hoca'mızdan dinleyip tanıyacağız. Sorularına geçmeden önce sizlere ve değerli hocama hoş geldiniz, diyor; saygılarımı sunuyorum.

Saygı değer hocam Sadeddin Nüzhet Ergun kimdir? Saniyen mezkûr merhumun sizin hayatınızda farklı bir yeri olduğunu da biliyorum. Bu bilgiyi de dinleyicilerimizle paylaşır mısınız?

Prof. Dr. SAİM SAKAOĞLU:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin çok değerli başkanı ve yöneticileri, bu anlamlı toplantıya bizimle beraber olmak için katılan değerli ve sevgili izleyicilerim, yeni teknolojinin gereği olarak sizlere bugün farklı bir ortamda merhaba diyorum, iyi günler diliyorum. Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.

Bugünkü konumuz, bazılarımızın yakından tanıdığı, bazılarımızın belki de adını ilk defa işiteceği, vaktiyle Konya’ımızda görev yapmış olan bir edebiyat tarihçisi, yazar ve bilgin Sadeddin Nüzhet Ergun’dur.

Kimdir bu Sadeddin Nüzhet Ergun, diye sorarsanız, önce kısaca bir bilgi vermek istiyorum. Sadeddin Nüzhet Ergun, 1901 yılında Bursa’da doğmuş, fakat fazla uzun yaşamamış, yarım yüzyılı bulmayan ömrünü İstanbul’da tamamlayıp 1945 yılında vefat etmiştir. İçinde bulunduğumuz 2021 yılı, onun doğumunun 120’nci, ölümünün de 75’inci yılıdır. Genç yaşta vefat ettiğinde onu meşhur Karacaahmet Mezarlığı’na defnediler. Ama onun defin yerinin daha önemli bir özelliği daha var: Zira ünlü divan şairi Nedim’in mezarının hemen yanında toprağa verilmiştir.

Bu ünlü zatın benimle ilgili de özel bir durumu, doğrudan olmasa bile farklı bir şekilde benim hayatımda özel bir yeri vardır. Şöyle bir hatırlamaya çalışalım. Yıl 1955. Ben Konya Lisesi’nin 4/C sınıfında 911 numaralı öğrencisi Saim Sakaoglu. Okullar açılmış, birkaç hafta sonra sınıfımıza yeni bir öğrenci gelmişti. Hepimiz merak ediyorduk bu kimdir, diye. Bizden biraz farklı, tabii yeni geldiği için çekingendi, ama her şeyden önce bir beyefendi tavrı vardı. Daha bizim sınıfın yaramazlıklarına ayak uydurabilmiş değildi tabii. Arkadaşımızı, sınıfa getiren öğretmenimiz onu bize tanıttı. Yeni gelen arkadaşımız için: *“Ünlü edebiyat tarihçisi merhum Sadeddin Nüzhet Ergun’un oğludur...”* dedi. Tabii biz Sadeddin Nüzhet Ergun’u bilmiyoruz. Hocamızın gözünde o büyük bir insandır.

Benim gözümde de şimdi öyle, ama o zamanlar tanımadığımız bir insanı nereden bileceğiz. Böylece Sadeddin Nüzhet Ergun Bey’in oğlu sınıfımızın öğrencisi oldu, arkadaşınız oldu. Okulumuzdan ayrılıncaya kadar onunla acı-tatlı hâtıraları paylaştık. Babasını tanımadan oğluyla tanıştık, ama babasını tanıdıktan sonra da onun büyük bir âlim, araştırmacı ve çok okuyup yazan birisi olduğunu öğrendim. Arkadaşımızın adını söylemiyorum, kalabalık bir ailenin ferdi olduğundan aile bireyleri ile beraber bunu da ayrıca anlatacağım.

Babasını tanımama gelince, İstanbul Üniversitesi’ni bitirdik. Pek de öyle Sadeddin Nüzhet Ergun adını duymadık. Tokat Lisesi’ne edebiyat öğretmenini olarak geldim, ders kitaplarımızda onunla ilgili bir bölüm yoktu. Atatürk Üniversitesi’ne asistan olarak geldim, halk edebiyatı asistanı oldum, doktora başladım; kitaplar, dergiler, makaleler arasında kaybolup giderken karşıma bir yıldız gibi *Sadeddin Nüzhet Ergun* adı çıkıverdi. Çıkmasının iki sebebi vardı. Biri benim alanımın çok çalışkan bir büyüğü olmasıydı. Benim açımdan daha da önemlisi, Türkiye’de ilk defa bir ilimiz ile ilgili olarak bir arkadaşıyla beraber kitap yazmıştı. Bu Konya kitabı daha sonra pek çok kitabın öncüsü olmuştur. Konya Erkek Mualim Mektebinde öğretmen iken yine Konyalı olan bir ruhiyat (psikoloji) hocasıyla bir kitap yazmışlar. Kitabın adı: *“Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı”*dır. Yıl 1926. Yani Harf İnkılabından önce. Kitabı daha sonra tanıtacağım.

Benim alanımla ve doğup büyüdüğüm bir şehrin yazarı olması, Sadeddin Nüzhet Ergun’u benim gözümde daha da büyüttü. Hele hele hayatı ile ilgili değişik kaynaklardan elde ettiğim bilgiler onu daha da büyüttü. Çünkü çok cepheli, çok farklı özellikleri olan bir merhum idi. Bu özellikleri de sırası geldikçe sizlerle paylaşacağım.

ALİ IŞIK / Yöneten:

Teşekkür ederim hocam. Merhum Ergun’un Konya’ımızda öğretmenlik yaptığını biliyorduk. İsmi zikretmeseniz de oğullarından birinin babasının öğretmenlik yaptığı okulun öğrencisi olduğunu sizden öğrendik. Bu ilgi çekici bilgiden sonra hayatını biraz daha detaylandırmanızı diliyorum. Ataları, anası-babası, kardeşleri kimdir, hangi okullarda okumuştur? Eş ve çocuklarının yanı sıra onun, Sâdiyye tarikatının da son şeyhi olduğunu biliyoruz. Bir nebze de tasavvufla olan irtibatından söz edebilir misiniz?

Prof. Dr. SAİM SAKAOĞLU:

Evet, bugün konuşmamızın konusu olan Sadeddin Nüzhet Ergun kimdir, ataları kimlerdir, nereye kadar uzanıyor? Bu konuda biraz bilgi vermeye çalışalım. Dedesi müftü Abdullah Efendi, babası Yemen muharebelerinde şehit olan kolağası Ali Efendi'dir. Annesi, Yenişehir Fener yani Teselya Sadi Dergâhı şeyhi ve divan sahibi bir şair Mehmet Vehbi Efendi'nin kızı Sadiye Hanım'dır. Sadeddin, babasının vefatı üzerine dayısı Sadi şeyhi Ahmet Ferit Efendi'nin yanında büyümüş. Anne tarafından bütün akrabası Sadiye tarikatına mensuptur. Küçük Sadeddin, Halaç Baba Sadi Dergâhı şeyhi dayısı Ahmet Ferit Efendi'nin erkek çocuğu olmadığı için onun vefatından sonra bu tekkeye şeyh olarak tayin edilir. Henüz sekiz yaşındadır. Ama ona vekâleten Koska'da Abdüselam Sadi Dergâhı şeyhi Yahya Efendi, onun ölümü üzerine de Şeyh Ali Fahri Efendi bu işi yürütürler. 1921'de ise Bab-ı Meşihat'ta imtihan vererek asaleti tasdik edilir ve asil şeyh olarak görevine başlar. Arif Efendi Sadeddin'e "Velî" mahlasını verir. Sadi tarikatından başka o, Rufaiye ve Nakşibendiye Tarikatı için de icazetname almıştır. Ergun'un üç kardeşi vardır. Ağabeyi, emekli Binbaşı Abdullah Gürsel'dir. Kendisinden küçük kardeşi Üsküdar'da bulunan Üçüncü Selim İlkokulu müdürü olarak çalışmış ve buradan emekli olan bir eğitimci Osman Gürsel'dir. Küçük kardeşi ise Avni Gürsel'dir. Dikkat edilirse kardeşlerinin soyadları Gürsel.

Yaşı ilerledikçe gideceği okullar da belirlenmeye başlar. İlköğrenimini Üsküdar'daki İttihat ve Terakki Numune Mektebinde tamamlar. Bu arada Arapça ve Farsçayı da öğrenir. Daha sonra Üsküdar Sultanisine devam eder. Buradan şahadetnamesini, belgesini, aldıktan sonra Darülfünun Edebiyat Fakültesinin Türk Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu.

Sadeddin Nüzhet Ergun iki defa evlenmiş, bu evliliklerinden beş çocuğu olmuştur. İlk eşi Nezahat Dilek Hanım'dan Solmaz ve Suna adlarında iki kızı ve Ergun Celal adında bir erkek çocuğu olmuştur. 1934 yılında Soyadı Kanunu çıkınca Sadeddin Nüzhet Bey oğlunun adını soyadı olarak alır ve oğlu artık Ergun ve Ergun olarak tanınmaya başlar. Az önce de ifade ettiğimiz gibi ailenin diğer fertleri Gürsel soyadında karar kılmışlardır. İkinci eşi Şerife Şahende Hanım iki çocuk annesidir. Biz bunlardan sadece birinin adını, benim arkadaşım olanın adını biliyoruz: Muhiddin Özden. Sınıfımıza öğretmenimiz aracılığıyla getirip Muhiddin Özden imiş. İmiş, diyorum; çünkü biz ne kadar öğrencilik yaptığımızı hatırlayamıyorum o arkadaşımızla. Ama hep Özden aşağı, Özden yukarı, diye konuştuk. Onun ikinci bir adın da Muhiddin olduğunu ben bu araştırmalarım sırasında öğrenmişim. Demek ki aile arasında daha çok kullanılan ad Özden olduğu için okul talebeliği sırasında bizler bu adını tercih etmiştik.

Tabi Darülfünun Edebiyat Bölümü'nü bitirdikten sonra meslek sahibi olması, hayatı atılması gerekiyordu.

ALİ İŞİK / Yöneten:

Teşekkür ederim hocam. Öğrenim hayatını tamamlattığınıza göre konuşmamızın bu safhasında söz, onun mesleki hayatına geliyor. Onun eğitimciliğinin yanı sıra kütüphaneciliği ve musikîşinaslığını biliyoruz. Bunların ayrıntılarını da sizden öğrenelim hocam.

Prof. Dr. SAİM SAKAOĞLU:

1925 yılında tekke ve zaviyeler kapatılıncaya kadar o şeyhliğini sürdürüyordu. Artık şeyhlik görevi bittikten sonra ona da devlet kapısında bir yerlerde çalışmak gibi kutsal bir görev düştüğünü tahmin edersiniz. O görev yerlerinden ilki Konya olacak. Konya'ya gelir. Konya'da Erkek Muallim Mektebinde, Kız Muallim Mektebinde Erkek Lisesi ve Orta Muallim Mektebinde öğretmenlik yapar. İşte ondaki Konya kültürüne olan aşk bu yıllarda başlar. Derken herhâlde pek çoklarında olduğu gibi merhumda

da bir İstanbul aşkı tutuşur. Ve o tekrar İstanbul yollarına düşer. Orada Erenköy Kız Lisesinde, Kadıköy Erkek Lisesinde, Haydarpaşa Lisesinde, Maltepe Halıcıoğlu ve Kuleli Askerî Liselerinde alanı ile ilgili öğretmenlik yaparak hayatını kazanır. Bu arada dikkati çekmiş olmalı ki bir ara da İstanbul Üniversitesinde alanıyla ilgili hocalık yapar. Sonra onun yolu başkente, Ankara'ya düşer. Ankara'da da Erkek Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak görev yapar. Bu arada da sağlığı yavaş yavaş bozulmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı başladıktan sonra hükümetimiz bir karar alır. İsteyenler İstanbul'dan Ankara'dan başka yerlerde görevlerini yapmak üzere ayrılabilirler. Böyle bir imkânı değerlendiren Sadeddin Nüzhet Ergun da ailesi ile birlikte Çankırı'ya gider. Orada farklı bir ortamda, farklı bir iklim şartları altında yaşamaya devam eder. Tekrar İstanbul'a döner. Ama hastalığı yavaş yavaş ilerlemektedir. Bu arada değişik açılardan da sıkıntılar içindedir. Kendisini çekemeyenlerin yaptıkları sevimsiz davranışlar rahmetliyi son derece üzer. Arkadaşları hep şunu söylerler: Sadeddin Nüzhet Bey kıskanıldı, çekilemez hâle geldi. Onu ancak karalamakla, aşağılamakla, aşağıya çekmekle rahat edebilirsin, düşüncesi sahibi olunur.

Onun bir de kütüphanecilik yönü vardır. Güzel bir başlangıç, kütüphaneciliğe de Konya'da başlar. Konya'da bulunduğu yıllarda Arkeoloji Müzesi'nin kütüphane memurluğuyla da görevlendirilir. Yani ileride onlarca kitap yazacak olan bir Sadeddin Nüzhet Ergun, kütüphanede kitaplar arasında çalışmaya başlar ki, onun için büyük bir mutluluktur. Daha sonra İstanbul'a döndüğü günlerde, 1941 yılında, dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'e ithaf ettiği bir kitap hazırlar: Namık Kemal'in şiirleri. Hasan Âli Yücel bundan son derece memnun olur ve zaten kütüphanecilik tecrübesi olan bu zata çok güzel bir görev verir. Bugün bile Türkiye'nin değil, dünyanın sayılı kütüphaneleri arasında yer alan İstanbul Bayezit Devlet Kütüphanesinin müdürlüğüne getirilir.

Artık Sadettin Nüzhet Ergün burada biraz hasta, biraz sağlıklı çalışmalarını devam ettirir. Ne yazık ilerleyen günlerde hastalığı ilerler, had safhaya ulaşır ve İstanbul'un en önemli sağlık kuruluşlarından olan Millî Eğitim Bakanlığının Validebağı Prevantoryumuna yatırılır. Yatış o yatıştır. Burada vefat eder ve sözümüzün başında da söylediğimiz gibi ünlü divan şairi Nedim'in yanına, Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilir.

Ancak burada, onun müdürlük odasında, o kadar çok farklı evraklar vardır ki; bunların bazıları inanmayacağınız derecede bir farklı yapıya sahiptir. Küçük kâğıt parçalarına aklına gelen güzellikleri, bilgileri hep yazmış. Ortalıklarda bir hayli kâğıt parçacıkları bulunmaktadır. Erken vefatından sonra odası boşaltılırken o kâğıtlar da ilgili makamlara teslim edilir. Bunlar idari olmaktan daha çok bilime, sanata, edebiyata, kültüre dair notlardır.

Bir yönünden bahsederken kütüphanecilik dedik, bir yönünden bahsederken de musikiyle devam edelim. Sadeddin Nüzhet Ergun'un musikiye karşı olan ilgisi daha genç yaşlarında başlamış, Harbiye nezareti mümeyizlerinden emekli Şeyh Sait Özak Efendi tarafından meşk âlemlerine davet edilmiş, hatta yetiştirilmesine de öncülük edilmiştir. Daha sonra o işi ileri götürmüş, bazı konularda da besteler yapmış, bu alana da bir katkı sağlamıştır. Bunun musiki ile olan ilgisini tarihçi ve bir yandan da musiki tarihçimiz olan Yılmaz Öztuna değişik kaynaklarda dile getirmiştir. Onun verdiği başlıca bilgiler ondan kaynaklanan onun da ortaya koyduğu musiki ile ilgili bilgilerin hangi kütüphanelerde, nerelerde bulunduğu konusundadır.

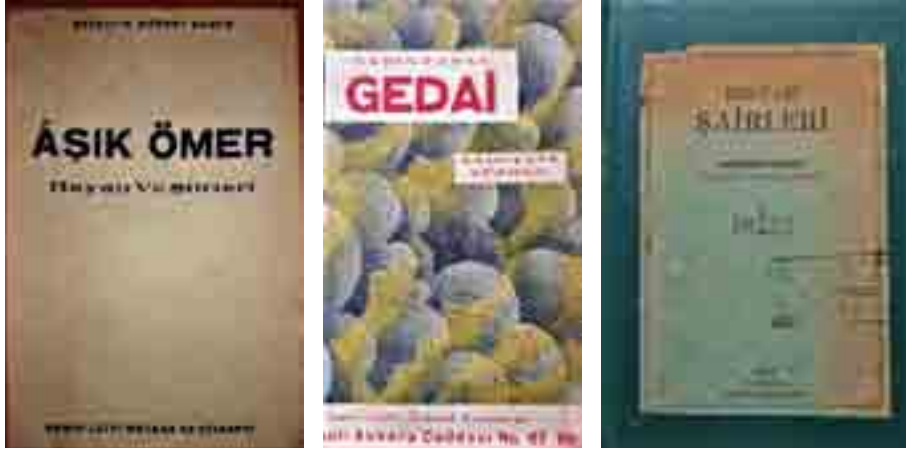
Son yıllarıyla ilgili bir şeyler daha söylemek gerekirse hâlâ çalışıyor, hâlâ hasta, hâlâ ısrarlı, şu eserim de bitsin, diyor. Çünkü bitsin dediği eserler arasında Türk edebiyatının şaheserleri vardır ki onları da eserleri arasında sayacağız, haklarında bilgi vereceğiz. Gerçekten eğer genç yaşta vefat etmeseydi yarım kalan eserleri bugün hâlâ belki de geçilemeyen eserler olacaktı. Kısmet olursa onları da bu hayatını anlattığımız, mesleklerini anlattığımız bölümden sonra ele alacağımız yeni konumuzda, eserleri konusunda sizlerle paylaşacağım.

ALİ IŞIK / Yöneten:

Teşekkür ederim hocam. Merhum Ergun'un genç yaşta bu dünyaya veda ettiğini biliyoruz. Genç yaşta veda etmesine rağmen neredeyse yaşına eşdeğer sayıda eserler bırakmıştır. Şimdi de merhum Ergun'un eserlerinin öneminden bahsedebilir misiniz?

Prof. Dr. SAİM SAKAOĞLU:

Geçen ay Türkiye kültür tarihinde önemli bir olaya şahit olduk: Yaşayan en büyük Türk şairi seçilmiş. Doğrusu bana kimse sormadı,

sormaz da zaten. İstanbul'da, Ankara'da 150 kişi kadar insan topluluğuna oy verir misiniz, demişler; 100'ü hayır, vermem, demiş. 50 kişinin verdiği oylarla şairlerimizden biri yaşayan en büyük Türk şairi seçilmiş. Fakat bir kıyamet koptu, kıyamet koptu, şu var, bu var... niye onlar değil de niye bu, bu falan diye. Meraklısına söyleyelim, internete girsinler, bakın ne kadar dedikodular, ne kadar geliş güzel konuşmalar yapılmış. Ama ben Türk âşık edebiyatındaki en büyük şairleri belirlerken hiç kimsenin itiraz etmeyeceği bir ölçüyü ortaya koyacağım. Karaca Oğlan, Âşık Ömer ve Gevherî...

Sadeddin Nüzhet merhum, Harf İnkılabından önce yayımladığı kitaplarından biri Gevherî'ye ait. Fazla hacimli bir kitap değil. Ama 1936 yılında, ki o tarihi biz belirliyoruz, çok kalın bir Âşık Ömer kitabı hazırlıyor. Âşık Ömer Divanı... Oldukça kalın bir kitap. Hoşumuza gitti tabi. Âşık Ömer'i bir yandan da Konya'nın Gezlevi/Korualan köyüne bağlıyoruz ya... Güzel bir çalışma diye düşündüm. Bu arada öğrencilik yıllarımızda bazı arkadaşlarımızın çalışma tezi olarak Âşık Ömer ile ilgili çalışmalar yaptığını biliyorduk. Güzel çalışmalardı bunlar. Derken bir de baktık ki Konya'da çok kalın bir Âşık Ömer Divanı daha var. İki arkadaşımız hazırlamış; ellerine sağlık. Böylece Âşık Ömer'in külliyyatının neredeyse tamamına yakını kitaplar hâlinde ortaya konmuş oluyor. Başlangıç ateşini Sadeddin Nüzhet Ergun yaktığı için, biz bu konuda onu öncü olarak kabul ediyoruz.

Nüzhet Ergun'un her kitabı böyle kalın değildir. Bazı kitapları da ince incedir. İşte onlardan birkaç tanesini sizlere göstereyim. Şu gördüğünüz kitap mahlası Âşık olan âşığın kitabıdır. Şu gördüğünüz ince kitap Hengamî adlı âşığın kitabıdır. Şu gördüğünüz kitap nispeten kalındır, Gedaî adlı bir âşığımızın kitabıdır. Şu da Kuloğlu adlı bir âşığımızın kitabıdır. Yine bir edebiyat tarihçisi olarak tarihin dedikodu sayfalarına girelim. Şu kitabın adını Beşiktaşlı Gedaî olarak belirledik. Bir de Tokatlı Gedaî var. Şimdi pek çok kişi zannedecek ki Beşiktaşlı Gedaî ile Tokatlı Gedaî ayrı ayrı kişiler. Hayır, ikisi de aynı kişi. Tokat'ta doğup büyüyen, ömrünün bir bölümünü orada geçiren kişinin Gedaî olduğunu biliyoruz. Gedaî'nin Tokat'taki hayatı ile ilgili şiirleri yayımlanmış, kitap hâline getirilmiş; ama İstanbul'daki hayatı başka birisi tarafından, Sadeddin Bey tarafından, ayrı bir kitap hâline getirilmiş. Ancak, öyle ki, sanki burada iki âşığın kitabı yok. Bunlar, iki ayrı âşık gibi ortaya çıkıyorlar. Yani ayrı bir yanda Beşiktaşlı Gedaî, ayrı bir yanda da Tokatlı Gedaî... Tabi araştırmacılar buna çok dikkat etmelidirler. Elli şair varken elli bir, yüz şair varken de yüz bir şair yapmaya hiçbir kimsenin hakkı yok.

Ve.. bu şairlerimiz hakkında bunca eserleri ortaya koyan Sadeddin Nüzhet Bey eski edebiyat dediğimiz, özel adıyla divan şiirimizi hiç ele almamış mı? Almıştır. Size sadece isimlerini sayacağım. Şeyh Galip, Neşati, Rami Paşa, bazı kaynaklarda adı Rumi Paşa diye geçer, Sabahi, bazı kaynaklarda adı Subuhi diye geçer, Şeyhülislam Bahai, Fehmî, Baki Divanı, Baki/Hayatı ve Eserleri, Divan Edebiyatına Dair Makaleler... Görüldüğü üzere divan edebiyatına mensup pek çok şairin de burada ele alındığını görüyoruz.

Beni kanaatime göre, tahminime göre merhum, geniş bir kütüphanenin içinde çalışıyordu ve her alanda elinin altında bol miktarda kitap ve dergi vardı. Onlardan yararlanmayı kolaylaştırıyordu ve böylece pek çok kitaba imza atmış oldu.

Karaca Oğlan kitabına tekrar dönmek zorundayız. Çünkü Karaca Oğlan onun en çok basılan, en çok satılan kitabıdır. Türkiye'de Karaca Oğlan kitabı denilince ilk akla gelen kişi odur. O, eski harfler basılan kitabından beş altı yıl kadar sonra bir kitap daha çıkarır: Şu kitap... Bu kitap defalarca basılır. Ama bu kitapla ilgili bir hikâye diyelim, dedikodu diyelim, bir parça da gerçeklik payı vardır. Ankara'da, daha sonra da milletvekilliği de

yapan bir zat; o dönemin tabiriyle maarif emini, yani millî eğitim müdürüdür, İshak Rafet Bey. Sonradan Işıttan soyadını aldı. Sadeddin Nüzhet Bey onun Ankara Millî Eğitim Müdürlüğü'nü yararlanmak suretiyle bir kitap hazırlamayı teklif eder. Sadeddin Nüzhet bir yandan kendisi derleme yaparken Rafet Işıttan Bey de Ankara'daki kendi imkânlarıyla Karaca Oğlan şiirlerini derletir. Fakat Rafet Bey milletvekili olup meclise geçince, kültür işlerine bir parça ara verince, kitap Sadeddin Nüzhet Ergun'un adıyla yayımlanır. Rafet Bey buna çok üzülür. O kadar üzülür ki nispet olsun diye veya sitem babında küçük de olsa bir Karaca Oğlan kitabı çıkarır ve kitabında nasıl bir çalışmanın sonucunda oraya kadar geldiğini anlatır. Hakikaten okuduğumuz zaman gördük ki birtakım haksızlıklara uğradığı anlaşılmaktadır. Ama bu arada esas Rafet Bey'de değil de Sadeddin Bey'le ilgili söyleyeceğimiz bir itiraf vardır. Hâlâ Anadolu'da böyledir, hâlâ üniversitelerde de böyledir, öğrencilere ödev verirsiniz, giderler il halk kitaplığından kopya edip getirip size verirler. Sadeddin Nüzhet Bey de Konya'da Erkek Muallim Mektebinde öğretmenken Konyalı öğrencilere tatil giderlerken şiir toplamalarını, özellikle Karaca Oğlan şiirleri toplamalarını tembih eder. Tatil dönüşü öğrenciler bol miktarda Karaca Oğlan şiiri ile gelir. Ve tabi onların hepsi kitaba girer. Bu arada edebiyat tarihini yakından tanıyan, konuyu iyi bilen insanlar da derler ki: "Yahu bu şiirlerin bir bölümü onun değil, başkalarının. Nasıl olur da Sadeddin Bey bu şiirleri Karaca Oğlan'ın diye alır?"

Vehbi'nin kerrakesi orada ortaya çıkar. Öğrenciler Âşık Ali'ye, Âşık Veli'ye, Âşık Hasan'a ait şiirleri derlerken oradaki Âşık Ali'yi, Âşık Veli'yi, Âşık Hasan'ı kaldırır, Karaca Oğlan yazarlar. Böylece Karaca Oğlan'ın şiiri sayı olarak artar ve bizler de sonraki yıllarda bunları ayıklamak için uğraşırız.

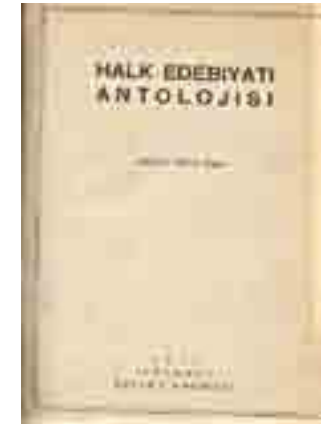
Bunun örneği çok fazladır. Ben ne zaman bunu yakalasam ilgililerle görüşürüm. Mesela Ege Bölgesi'ndeki bir ilimizin efsanelerini kelimesine varıncaya kadar aynen alıp sadece yer adlarını değiştirerek İç Anadolu'daki bir ilimize bağlayan öğrenci ödevlerinden kitap çıkarılmıştır. Bunun için öğrencilerin getirdiği ödevlere mutlaka çok dikkatle eğilmemiz lazım; aksi takdirde hem kendimizi hem de bilimi yanıltmış oluruz.

Şairimizin Konya'da olup da ele almayacağı bir kişi var mı? Yok... Hazreti Mevlâna ile ilgili olarak kendi hatırı için değil, kendi kazandığı

dinî kimlikten dolayı Hazreti Mevlâna ile ilgili bir kitap da yazar 1932 yılında. Hayatını, tasavvufi yönünü, edebî şahsiyetini inceler ve Türkçede yeni harflerle Mevlâna ile ilgili ilk kitaplardan biri de onun imzasını taşımaktadır. Ben şu kanaattem ki dinî kimliği bir şeyh olmasından kaynaklanan özelliğinden dolayı onun Mevlâna'ya da ilgi duyması kaçınılmazdı. O da bunu bir kitapla taçlandırmıştır.

Biz biliyoruz ki çok yoğun bir çalışma temposu içinde idi. Sadeddin Nüzhet'in velut bir yazar olduğunu söylemiştik. Gerçekten de o edebiyatın hemen her alanında halk edebiyatında, divan edebiyatında, tekke edebiyatında Tanzimat ve sonrası edebiyatımızda çok güzel eserler ortaya koymuştur. Elliden fazla eserinin olduğunu biliyoruz. Biz bu eserlerin tamamının adını sayacak değiliz. Çok önemli olanları var. Onları sizlere ayrı ayrı tanıtmaya çalışacağız. Ama biliyorsunuz merhum daha sekiz yaşındayken şeyhlik unvanını almıştı. Yaşı küçük olduğu için bu işi vekâletle götürüyorlardı. Yirmi bir yaşında imtihanlarını vererek asil şeyh olunca artık onun bütün dünyası şeyhliğinin üzerine kurulmuştu. Nitekim 1925 yılında tekke ve zaviyeler kapatılıncaya kadar bu görevinde kaldı. Daha sonra da öğretmenliğe geçmek zorunda kaldı. İşte bu dönemde onun yazdığı bir eser vardır İlm-i Tasavvuf...

1922 yılında yayımlanan bu eser, onun çok büyük bir projesinin bir parçasıydı. O, sekiz cilt olarak planlanmıştı. Böylece tasavvuf konusu bütünüyle ele alınacaktı. Ama görevi sona erdiği için bu işi yürütemedi. İlk cildi seksen sayfa olarak ortaya konuldu. Ve bu, onun gerçek adının dışında yazdığı ilk ve son eseri oldu. Orada şeyh Hüseyin Sadeddin adını kullandı. Ondan sonra o başladığı değişik alanlarda elinin altındaki malzemeleri iyi değerlendirerek eserler ortaya koymaya başladı. Bu alandaki ilk eseri Halk Edebiyatı adlı bir kitaptır. Tespit ettiği birkaç şairle birlikte bir kitap hazırlar. Bu onun sivil hayatta diyebileceğimiz dönemdeki ilk eseridir. Bu eser, değişik dönemlerin âşıklarına yer verirken Konya'mızın 1879 yılında doğup 1950 yılında vefat eden Âşık Mehmet Yakıncı'sına da yer vermektedir. Bu, Halk Şairleri kitabının birinci cildir.

Halk Şairleri kitabının ikinci cildi ise Karaca Oğlan ile ilgili olup, Karaca Oğlan hakkında ülkemizde yapılan ilk kitap yayınıdır. Kitabın çok farklı bir hikâyesi vardır. Vaktiyle Ankara'da bir sahafta bulduğum şu eser, âdeta Sadeddin Nüzhet Ergun'un Karaca Oğlan kitabının taslağı olan bir el yazması gibidir. Belki mürekkebinin silikliğinden dolayı pek anlaşılamayacak ama, bu kitabın kapağı, Sadeddin Nüzhet Ergun'un Karaca Oğlan kitabının kapağının aynısıdır. Bu el yazısıyla yazılmıştır, el hattıyla, öbürü matbaa harfleriyledir. Bunun içinde yine silik harflerle görebileceğimiz birtakım şiirler var. Bu şiirlerin büyük bir bölümü Karaca Oğlan'a ait iken, bazıları başka âşıklara aittir. Bu kitabın en güzel tarafı Karaca Oğlan'ın yeni dönemde, yeni anlayışla, şiirlerinin el yazısı ile bir cök bütünlüğü içinde kaleme alınması ve tek nüshası olan bu eserin benim kütüphanemde bulunmasıdır. Bu bakımdan ben kendimi mutlu hissediyorum.

ALİ İŞİK / Yöneten:

Saygıdeğer hocam, yukarıda meslek hayatını anlatırken onun, öğretmenliğe Konya'mızda adım attığını öğrendik. İnsanların karınlarının doyduğu yere dair kalıcı eserlere imza atması kadar hayırlı bir hizmeti düşünemiyorum. Merhum Ergun ile yine merhum Mehmet Ferit Uğur'un müştereken imza attıkları Konya halk bilimi adına ilk ve oldukça önemli Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı adlı eserleriyle Konya'mıza olan borçlarını ödediklerine inanıyorum. Zamanında sizin de üzerinde oldukça çok mesainizin olduğunu bildiğim bu kitap hakkında da bizleri bilgilendirir misiniz?

Prof. Dr. SAİM SAKAOĞLU:

Karacaoğlan ile ilgili bu güzel çalışmadan sonra artık o, öğretmenliğe başladığı ve bir ara da Konya'ya geldiği için Konya vilayeti ile ilgili güzel çalışmalara imza atmaya başlar. Kendisi gibi o zamanki Erkek Muallim Mektebinde bir öğretmen olan bir arkadaşıyla çok sonraları da ünlü olacak olan bir esere imza atarlar. Bu eser, Sadeddin Nüzhet Ergun'dan başka Konyalı, Konya'nın seçkin ailelerinden birine mensup

Mehmet Ferit Uğur'un da imzasını taşımaktadır. Bu kitabın benim açımdan da ayrıca bir hikâyesi vardır. Şu gördüğümüz yeşil ciltli kitap, Sadeddin Nüzhet Ergun ve arkadaşının birlikte hazırladıkları kitabın orijinal baskısı, matbaa baskısıdır.

Erzurum'da ünlü bir cami var: Ulu cami. Onun karşısında da kitap severler için çok ünlü olan bir kitapçı dükkânı vardır. Bir imam Efendi'nin çalıştırdığı bu kitap evinde biz rahmetli Harun Tolasa gibi edebiyat meraklısı arkadaşlarımızla sık sık dolaşır, neler var, neler gelmiş diye araştırırdık. Bir gün rafta bu kitabı bulunca hemen almaya niyet ettim. Ben kitabın değerini biliyordum; ama kitapçı galiba bilmiyordu. Bana iki buçuk lira gibi çok da hoşuma giden bir fiyata bu kitabı sattı. Alana razı, satan razı... Bu kitabın şu üst köşesinde bir ithaf yazısı var. Bu, kitabı hazırlayanlardan Ferit Uğur'un oğlunun imzasıdır. Babasının kitabını Üstat Halil Naci Beyefendi'ye ithaf ediyor. Ona babasının kitabını armağan ediyor. 24 Temmuz 1962. O açıdan hem önemli bir kitabı hem de ithaf edilen bir kitabı bulundurmak, benim kütüphanem için bir zenginlik sayılır.

Bu kitabın yarısına yakını Konya'nın yetiştirdiği şairlere ayrılmıştır. Her ne kadar halkiyat ve harsiyat denilmişe de bunun içinde aruz ile yazanların yer aldığını unutmamak lazımdır. Çünkü bazı şairlerimiz sadece aruzla, bazıları sadece yazmıştır, ama bazıları her iki vezni de kullanmıştır. Mesela Karaca Oğlan sadece hece ile yazmıştır. Âşık Ömer, Gevheri hem heceyle hem de aruzla yazmışlardır. Bu kitap tabii forma forma basılıyor, yazılanlar, anlatılanlar, kaleme alınanlar arasında hayatta olan yaşlılar da var. Hani ölenlere bir şey demiyoruz, bunların doğum tarihleri bilinmese bile ölüm tarihleri biliniyor. Fakat kitabın basımı sonlara yaklaştığı zaman hayatta olan bazı şairler vefat ediyor, kitabın son fasikülüne ölenlerin de ismini koyuyorlar. Filan sayfada hayatta olduğunu bildirdiğimiz kitabımızda bu zat vefat etmiştir, diyor.

Ne yazık ki bu kitabı inceleyen bazı araştırmacılar, bu bilgiye başvurmadıkları için, bu kitaptan yararlanıyorlar, ama ölmüş olan şairin ismini vermeden âdeta hayattaymış gibi söz ediyorlar. Bu kitapta neler var? Sorunun cevabına geçmeden kitabın ikinci baskısını gösterelim. Efendim, Konya'ya geldikten sonra bizdeki Konya aşkı biraz daha alevlendi. Konya ile ilgili yazmalar, çizmeler yapıyoruz, konferanslar veriyoruz, kitaplar

yayımlıyoruz, aklımızın ucunda ta Erzurum'da iken aldığımız bu kitabı yeni harflere aktarmak ve yayımlamak... Mehmet Ali Uz Bey'in yönetiminde yayımlanan Akademik Sayfa, ki sonradan Akademik Sayfalar adını aldı, orada ben bu kitabı tefrika etmeye başladım. Âşık edebiyatını, şairleri bir kenara bıraktım, anonim edebiyatı yayımlamaya başladım. Bu gazete eklerinde biz onlarca sayı bunu yayımlamaya devam ettik. Büyük de bir keyif alıyordum. Hatta bu arada kitabımızın yayımlanışının yetmişinci yılı dolayısıyla Ankara'da Türk Dil Kurumunda bir de konferans verdim. Ne çare, Konya'ya döndükten sonra dediler ki: "Hocam, üniversitede bir hoca bu kitabı yeni harflere çevirmiş, bastırıyormuş" dediler. Allah Allah, üniversitede benden başka halk edebiyatı hocası yok, doçentler var, yardımcı doçentler var. Meğer Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin eski, kıdemli hocalarından Hüseyin Ayan kardeşimiz, meslektaşımız bu kitabı hazırlamış ve bu kitap Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü tarafından yayımlanmış. Güzel bir çalışma olmuş. Emeklerine teşekkür edip, saygılarımızı sunuyoruz.

Bu kitapta adlarımız var. Kadın adları var, erkek adları var. Bu adlarla günümüzdeki adları bir karşılaştırdığımız zaman inanılmaz bir farklılıkla karşı karşıya kalıyoruz. Bu kitapta yer alan kadın ve erkek adlarının ancak pek azını, o da Hasan, Ayşe, Fatma gibi olanlarını bugün kullanabiliyoruz. Buraya onlar eski Türklerin kullandığı kadın ve erkek adlarını koymuşlar. Atasözleri var, maniler var, bilmeceler var, tekerlemeler var, yani Konya'nın kültür hayatının çok güzel yönlerini biz bu kitapta bulabiliriz. Hatta bir de Konya ağzı ile ilgili kelimeleri vermiş. Hemşehrilerimiz hatırlayacaklar, geçen yıl Konya'da bir kitap yayımlandı Konya ağzı ile ilgili olarak sevgili kardeşim Ali Işık Bey hazırladı, benden de bir ön söz istediler, ben de kitabın başlangıç kısmına bir yazı ile katıldım. Tabi o günlerin kelimeleri ile bugünlerin kelimeleri arasında kullanım farklılığı var. Bazı kelimeler Konya ağzından artık düşmüş, bugün yaşı seksenin üstünde olan dedelerimiz ve ninelerimizin ağzında kalmış. Böylece biz oradan da unutulmuş kelimelerin bazılarını bulabiliyoruz. Efendim, Sadeddin Bey'in bu kitabının bu kadarıyla yetinelim.

Konuşmamızı yaparken demiştik ki musikiye merak sardı, ilahiler icra etti, besteler yaptı, vs. vs. İşte ondaki bu musiki aşkı, bizim musikimizin bir bölümünü içine alacak biçimde iki ciltlik bir ansiklopedi hazırlamaya onu yönlendirdi. O, 17 ve 20. Yüzyıl arasındaki Türk musikisinin belli

özelliklerini de içine alan iki ciltlik bir kitap hazırladı. Acaba bitti mi, bitmedi mi... Çünkü bu kitaplar kırkiki ve kırk üç yıllarında yayımlanmaya başladı. Belki 1945 yılında, onun hastalıklı olduğu dönemde bir cildi daha çıkabilirdi, diye düşünüyorum.

Benim gözümde onu en muhteşem kişi hâline getiren eseri Türk Şairleri adlı eseridir. Türk Şairleri kolay kolay bulunabilecek bir eser değilken ben, Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege bağış kitapları arasında bunun tamamını buldum ve ödünç alarak fotokopi ile çoğalttım. Şu gördüğünüz eser, benim çoğalttığım Türk Şairleri eseridir. Üç cilt olarak yayımlanmış, devam ederken dördüncü cilt F harfindeyken rahmeti Rahman'a kavuştuğu için yarım kalmıştır. Eğer bu eser tamamlansaydı öyle zannediyorum ki on cilt olacaktı ve Türk şiir dünyasının tamamını büyük ölçüde orada bulmuş olacaktık. Ne yazık ki bu eser bugün piyasada bulunmuyor, ben belki de Konya'da bir kişide bulunan bu esere fotokopi yoluyla da olsa sahip olmaktan yine ayrı bir mutluluk yaşıyorum.

Ben âşıklarla ilgili çalışmalarımı yaparken, mesela Bayburtlu Zihni, B harfindeyse bu eserden yararlandım. Erzurumlu Emrah, E harfindeyse oradan yararlandım. Bu eserde şairlerin daha sonra ancak bir bölümü elde edilebilen şiirlerine de yer verilmiş. Çünkü imkânı son derece zengin olan bir ortamda yaşıyordu. Dolayısıyla bu kitaptaki şiirleri bulmak kolaydı da onları bir araya getirip yazıya döküp matbaaya sunmak sanıldığı kadar kolay değildir. Biliyoruz ki merhumun hayatının bir bölümü, sonlara doğru, sıkıntılarla geçmiştir. Gerek sağlık açısından gerek çevrenin takındığı tavırlar açısından. Ama unutmayalım, Türk Şairleri Konya'da Saim Sakaoğlu'nda var. Merak edenler, araştırma yapacak olanlar, gelip benden bu kitabı, evimde görmek şartıyla yararlanabilirler. Böyle kıymetli kitapları dışarıya vermek de her hocanın harcı olmaması lazım. Çünkü bazı kitaplarımızın gidip de gelmediğini biliyoruz.

Evet, efendim, şairin sonu gelmez, kitabın sonu gelmez, ama sohbet toplantısının sonu gelir. Şöyle bir toparlayalım; hayata toz pembe ışıklarla başlayan bir yazarın, bir prevaratoryuma odasında ölümle pençeleşmesi hiç de hoş değil. Fakat ona farkına varamayacağı bir özelliği bahsediyorlar, ünlü divan şairi Nedim'in yanına defnediyorlar. İki hanımından beş çocuğu var. Bu beş çocuğundan kimi nerede, doğrusu hiç bilmiyoruz.

Niçin bilmiyoruz? Bazı ailelerin bu konulardaki savrulukları ve ilgisizlikleri bunu gösteriyor. Benim sınıf arkadaşım Özden'in de nerede olduğunu ben de bilmiyorum, kimseler de bilmiyor. Hayatta mı, değil mi bilmiyorum. Onun için biz kendisine rahmet

diliyoruz, eserlerinin daha uzun yıllar Türk kültürüne hizmet edecek yayımlanmasını, okunmasını arzu ediyoruz. Sadeddin Nüzhet, gerçekten kendi dönemine imzasını atmış olan bir kişi idi. Ben inanıyorum ki 46 yaşında değil de daha ileriki yaşlarda, altmışlı, yetmişli yaşlarında vefat etmiş olsaydı pek çok güzel eseri daha bize kazandıracaktı. Bazı eserlerinin yeni baskıları yapılacaktı, bazı eserleri yeniden ortaya konulacaktı. Böylece Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı ile bağrımıza bastığımız bu insanı biz bilim dünyasında, edebiyat ve sanat dünyasında da görecektik.

Efendim, korona şartlarında, zor şartlar altında yapılan bir konuşmayı izlediniz. Dinleyenlere teşekkür ediyorum. Her ne kadar sürç-i lisan olduysa diye başlar, biliyorsunuz, kitabımızın sonundaki ifadede, bizim de konuşmamızın bazı yerlerinde dilimizin sürçtüğü olmuştur. Şöyle... bu konuşmaların yapıldığı İl Halk Kütüphanesinin salonunda yaptığım konuşmaların hazzını, tadını asla unutmadım. Kısmet olursa güzel günlerde orada, o masanın başında sizlere tekrar seslenmek nasip olur. Teşekkür ediyorum, hoşça kalınız, sağlıklı kalınız.

ALİ IŞIK / Yöneten:

Verdiğiniz bu değerli bilgiler için size şahsım ve mensubu olduğumuz Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi adına şükranlarımı sunuyorum hocam. Sizin bu tatlı konuşmalarınızı tez zamanda ruberu dinleyebilmeyi Rabbimden niyaz ediyorum.

Evet, muhterem dostlar, TYB Konya'nın mutlak cumartesi kültür sohbetlerinden biri daha burada sona erdi. Katılımlarınızdan dolayı hepinize teşekkür eder, selam ve saygılarımızı sunarım.

TYB KONYA'DA "75. VEFAT YILINDA SADEDDİN NÜZHET ERGUN VE KONYA VİLAYETİ HALKİYAT VE HARSİYATI" KONUSULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 Kültürel Faaliyetleri kapsamında Konya Büyükşehir, Selçuklu, Karatay ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla gerçekleştirilen çevrimiçi programın bu haftaki konuğu Prof. Dr. Saim Sakaoglu, "75. Vefat Yılında Sadeddin Nüzhet Ergun ve Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı" konusunda programın düzenleyicisi Ali Işık'ın sorularını cevapladı.

Prof. Dr. Saim Sakaoglu izleyicilerine özetle şu bilgileri aktardı:

SEKİZ YAŞINDA BİR ŞEYH...

Hüseyin Sadettin Nüzhet Ergun, 1901'de Bursa'da doğdu. Babası, Yemen'de şehit olan Kolağası Ali Efendi, dedesi Müftü Abdullah Efendi'dir. Annesi Sadiye Hanım, Yenişehir Fener Sadi Dergâhı şeyhi ve divan şairi Mehmet Vehbi Efendi'nin kızıdır. Annesinin dayıları Lütfi ve Muhiddin efendiler de basılmamış birer divanları olan şairlerdir. Merhum Ergun, Ali Bey ve Sadiye Hanım'ın dört erkek çocuğunun ikincisidir.

İki evlilik yapan Ergun'un bu evliliklerinden beş çocuğu oldu. İlk tahsilini Üsküdar İttihat ve Terakki Numune Mektebinde tamamlayan Sadettin Nüzhet, bu arada Arapça ve Farsça öğrendi. Ardından Üsküdar Sultanisi ile Darülfünun Edebiyat Fakültesi Türk Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi.

Sadettin Nüzhet Ergun, anesi tarafından Sadiye tarikatına mensuptu. Üsküdar'da Sadiye tarikatı Hallaç Baba Dergâhi şeyhi olan dayısı Ahmed Ferid vefat ettiğinde, kendisinin erkek çocuğu olmadığından dergâhın şeyhliğine getirildi. Fakat bu görev verildiğinde henüz sekiz yaşlarında olduğundan kendisine önce Koska'daki Abdüsselam Dergâhi Şeyhi Yahya Efendi, onun ölümünden

sonra da Şeyh Ali Fakri Efendi vekâlet etti. Nihayet 1921 yılında, 20 yaşında iken, Meşihat Dairesi'nde imtihan vererek tarikatın şeyhliğini asaleten yürütmeye başladı.

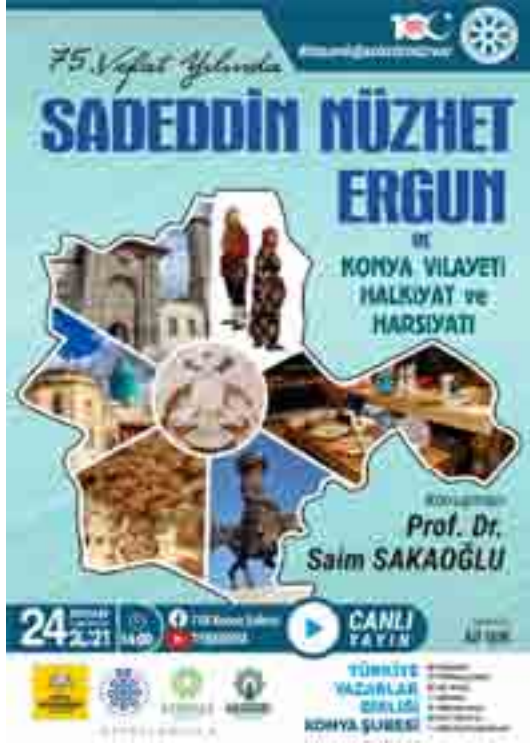
Tarikatın son resmî şeyhi olan Sadeddin Nüzhet aynı zamanda Rufaiye ve Nakşibendiye tarikatlarından da icazetnamesi bulunmaktadır.

TEKKE VE ZAVİYELERİN KAPATILMASIYLA MEMURİYETE GEÇİŞİ

1925 yılında Tekke ve Zaviyelerin kapatılması üzerine öğretmenlik mesleğine başvuran Sadeddin Nüzhet'in ilk görev yeri Konya'dır. Konya'da Erkek Muallim Mektebinde, Kız Muallim Mektebinde Erkek Lisesi ve Orta Muallim Mektebinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Buradan İstanbul'a tayin edilen Ergun, Erenköy Kız Lisesi, Haydarpaşa Lisesi, Maltepe, Halıcıoğlu ve Kuleli Askerî liselerinde de aynı dersi okuttu. Kısa bir süre de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı.

Bu yoğun öğretmenlik hayatının ardından, 1935 yılında İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde memur olarak çalışmaya başlayan Ergun, bu görevi sürdürürken hastalandı. İkinci Dünya Savaşı sırasında hükümetin, isteyenlerin İstanbul'dan Anadolu'ya gidebileceklerini duyurması üzerine, hastalığının da verdiği endişeyle ailesiyle birlikte Çankırı'ya gitti ⁽¹⁹⁴¹⁾.

İki yıl kadar sonra İstanbul'a döndü ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürü oldu.

ŞAİR NEDİM'İN YANINA DEFNEDİLDİ

Sadettin Nüzhet Ergun, Çankırı'da bir süre kaldıktan sonra, İstanbul'a dönüşünde sıkıntılı bir hayat yaşadı. Gerek ilerleyen hastalığının verdiği acı ve ıstıraplar gerekse yoksulluk ve maruz kaldığı rekabet, kıskançlık ve iftiralar bu sıkıntıları artırdı. Bu sebeple kimi zaman sekteye uğrayan çalışma hayatı, yoksulluk ve maddi sıkıntıların yanında, onun manevi dünyasında da onarılmaz yaralar açtı.

Nihayet, 25.04.1946 tarihinde, henüz 45 yaşında iken, Validebağı Prevontoryumu'nda veremden ölen Sadettin Nüzhet, Karacaahmet Mezarlığı'nda, şair Nedim'in kabri yanına defnedildi.

KONYA HALKBİLİMİNİN ÖNCÜ ESERİ:

KONYA VİLAYETİ HALKİYAT VE HARSİYATI

Genç yaşta vefat eden Sadeddin Nüzhet Ergun, yaşadığı yılların sayısına yakın sayıda eser bırakmıştır. *İlm-i Tasavvuf*, *Karaca Oğlan*, *Gevheri*, *Bektaşî Şairleri* (3 cilt), *Âşık Ömer*, *Türk Şairleri* (1432 sayfa olarak yarım kalan eserde 1074 şair yer almaktadır), *Halk Edebiyatı Antolojisi*, *Tür Musikisi Antolojisi* (2 cilt) ilk başta anılabilecek eserleridir. Onun, M. Ferit Uğur ile birlikte 1926 yılında yayımladığı *Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı* ise Konya'mız açısından en önemli eseridir.

Müellifler mezkûr eserin "Başlangıç" bölümünde halkiyatın (folklor=halk bilimi) milletlerin iç yüzlerini, halis özelliklerini, geçirdikleri evreleri ve yükselişleri öğrenmek için toplanması gerektiğini vurgulamışlardır. Başlangıçtan sonra eser, on bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm Konya şairlerine ayrılmıştır. Eserde 86 şairden bahsedilmiş, onların hayatları ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Şairler alfabetik harf sistemine göre sıralanmıştır. O dönemde hayatta olanların yanı sıra Mevlâna gibi Konya ile bütünleşmiş şahıslardan da bahsedilmiştir. 147 sayfa olarak yazılan bu bölümde isimleri duyulmamış köylerde, kasabalarda yaşayıp şiir söyleyen pek çok halk şairi tanıtılmış, onların şiirlerinden örnekler verilmiştir.

İkinci bölüm olan "Mani"ler bölümünde toplam 345 mani örneği alfabe sırasına göre numaralandırılmış, manilerin şekil özellikleri, halk arasında ne zaman, nerede ve ne amaçla söylendikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde "Ninni"ler bahsinde ninnilerin konusu ile 60 ninni örneğine yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde "Türkü"ler ele alınmış; türkülerin sahibi, okunduğu zamanlar, türkülerin türleri ve şekli hakkında bilgilerle 57 Konya türküsüne yer verilmiştir.

Beşinci bölüm "Ağıt"lar hakkındadır. Ağıtların hangi olaylar üzerine yazıldığı, Türk edebiyatındaki eksikliği ve özellikle cenazelerdeki ağıtlardan bahsedilmiştir.

Altıncı bölümde "Bilmece"lerden; Yedinci bölümde "Atasözleri (Darb-ı Meseller)", "Emsali Fıkralar", "Tabirler" ve "Tekerlemeler" başlıklarıyla bu konular hakkındaki bilgilerin yanı sıra 2058 atasözü, 279 tabir, 81 fıkra örneği ve 65 tekerleme örneğine yer verilmiştir.

Sekizinci bölümde “Kinaye”den bahsedilmiş, kinayelerin hangi amaçla kullanıldığı ve özellikleri hakkındaki bilgilerle 59 kinaye örneğine yer verilirken; Dokuzuncu bölümde “Dilekler-İlençler” başlığı altında, 88 dilek ve 111 ilenç örneğine yer verilmiştir.

Son bölümde milliyetçilik akımına ve Türk adlarına değinilerek 49’u kadınlara 143’ü erkeklere ait olmak üzere 192 Türk adına yer verilmiştir.

Kitabın “İlaveler” bölümünde, eserin ilk bölümünde yer almayan 11 Konya şairinin hâl tercümeleleri ile eserleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, ilk bölümde yer almalarına rağmen, bir şiiri unutulmuş Naim Hazım, destanının son bendi yanlışlıkla yazılmayan Şem’i, daha sonra üç koşması daha elde edilen Zehrî ile eserin tabından sonra ölen Gufrânî de bu bölümde bulunmaktadır.

Eserin sonuna, Konya’da kullanıldığı şekliyle okuyucunun anlayamayacağı düşünülen 92 kelimenin açıklandığı küçük bir sözlük konulmuştur.

347 sayfa olan eser, uzun bir aradan sonra 2002 yılında Prof. Dr. Hüseyin Ayan tarafından günümüz harflerine aktarılmıştır.

NECÂTÎ BEY DÎVÂNÎ'NDA
PEYGAMBERLER

Konuşmacı:
Dr. Nurgül SUCU KÖROĞLU

Düzenleyen: Sadık GÖKCE

01 MAYIS 2021 14:00 TYB Konya Şubesi TÜRKİYE CANLI YAYIN

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ KONYA ŞUBESİ

Dr. NURGÜL SUCU KÖROĞLU

Merhabalar, öncelikle tüm dinleyenlere teşekkür eder, saygılarımı Marz ederim. Bu güzel Ramazan gününde bize bu fırsatı verip dinleyicilerle buluşturan, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Sayın Ahmet Köseoğlu ve Bedir Köseoğlu Beyefendilerin şahsında tüm emeği geçenlere teşekkür ederim.

Bugün burada, Allah nasip ederse, “Necatî Bey Dîvânî’nda Peygamberler” konusunu ele alacağız.

Konuya geçmeden önce kendimi tanıta-yım.

Nurgül Sucu Köroğlu, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım. Burada da, Eski Türk edebiyatı çalışmalarımı mütenasip, alanımla ilgili bir konuyu ele almamız uygun görüldü.

Öncelikle Necâtî Bey'i bir tanıyalım. Necâtî Bey kimdir?**NECÂTÎ BEY** (Vefatı: 1509)

Doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Gerçek adının İsa veya Nuh olduğuna dair rivayetler vardır. Edirne'de varlıklı bir hanımefendi tarafından köle olarak alınıp daha sonra evlat edinilmiştir. Gençlik yıllarında Kastamonu'ya gidip orada şiirler yazdığını biliyoruz. Necâtî, Kastamonu'da şöhreti bir hayli yayıldıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da Fatih Sultan Mehmed'e "bahâriyye" ve "şitâiyye" kasideleri sunmuş, ancak beklediği ilgiyi görememiştir. Bunun üzerine, Fatih'in nedimlerinden Yorgi Efendi'ye bir gazelini verip onu Fatih'e iletmesini ister. Yorgi Efendi, Fatih ile satranç oynarken gazeli sarığının kıvrığına yerleştirir ve böylelikle Fatih'in dikkatini çeker. Gazeli çok beğenen Fatih, Necâtî'yi dîvan katipliğine getirir. İlgili gazelin matla' beyti şu şekildedir:

*"Eser itmez nidelüm âh-ı seher-gâh sana
Meger insâf vire dâstum Allâh sana"*

II. Bayezid devrinde Necâtî Karaman valisi Şehzâde Abdullah'ın yanında görev alır. Onun ölümünden sonra Manisa valisi Şehzade Mahmud'un yanında nişancı görevinde bulunur. Onun da ölümü üzerine emekli olup İstanbul Vefa'daki evine çekilir. 1 yıl sonra 1509 senesinde de vefat eder. Mezarı Sehi Bey tarafından yaptırılmıştır. Mezar taşında da şu beyit yazılıdır:

*"Bir seng-dil firâkına ölen Necatî'nün
Billâhi mermer ile yapasuz mezârın"*

Mürettep bir divanı vardır. Manzum-mensur karışık mukaddimeden sonra 25 kaside, 650 gazel ve diğer nazım şekilleri yer alır. Divanı Ali Nihat Tarlan tarafından yayınlanmıştır. Mehmet Çavuşoğlu tarafından divanın tahlili yapılmış ve seçmeler olarak da yayınlanmıştır.

15. yüzyılın gazelleriyle meşhur şairidir. Gazelleri sade ve samimidir. Şiirde atasözü, deyim ve halk söyleyişlerini kullanarak yen bir tarzın temsilcisi olmuştur. Tezkire yazarlarından Âşık Çelebi; Necatî'yi, edebiyatımızdaki ilk orijinal şair olarak kabul eder. Latîfî ise, en güzel gazelleri Necâtî'nin yazdığını söyler.

Şimdi yeni bir soru ve cevap ile devam edelim.**Peki, Necâtî Bey Dîvânı'nda neden "Peygamberler" konusunu merak ettik veya neden bu konuyu ele aldık?****AMAÇ VE KAPSAM**

Bir divan şairini anlamak; her şeyden önce onun psikolojisini, estetiğini, dilini, tesirini, şiirlerindeki kültürü ve bu kültürün kaynaklarını tespit ve tahlil etmekle mümkündür. Necâtî Bey Dîvânı, maddi kültür yönünün zenginliği yanında dinî-tasavvufî unsurlar bakımından da oldukça renkli malzemeler ihtiva eder. Divan üzerinde yaptığımız ön çalışma neticesinde; divanda Hz. Âdem, Hz. Nûh, Hz. İbrâhîm, Hz. Ya'kûb, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyûb, Hz. Mûsâ, Hızır A.S., Hz. İlyâs, Hz. Dâvûd, Hz. Süleymân, Hz. Îsâ ve Hz. Muhammed SAV'in adlarının çeşitli vesilelerle ve defalarca zikredildiğini gördük. Bu beyitlerin düzenli bir şekilde tespit ve tahlilinin, bir divan şairi olarak Necâtî Bey'in daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabileceğini düşündüğümüz için de böyle bir çalışma yaptık. Aslında bu konuşmanın temelleri, 2009 senesinin Nisan ayında Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından vefatının 500. Yılı anısına Necâtî Bey adına düzenlenen bir sempozyumda sunduğum, yine, "**Necâtî Bey Dîvânı'nda Peygamberler**" başlıklı tebliğ metnine dayanmaktadır. Aslında bu tebliğ konusu hayli bereketli olmuş, daha sonra konu itibariyle pek çok Yüksek Lisans tez konusuna da kaynaklık etmiştir. Buradan yola çıkarak, 2009 yılı itibariyle tabii ki, dîvân şiirinde peygamberler konusunda farklı çalışmalar yapılabileceği, bu konunun, müstakil olarak, sistematik bir şekilde bilimsel metotlarla daha önce ele alınmadığı fikri hasıl olmuş ve bunun akabinde ilk olarak 2015 yılında bir Yüksek Lisans öğrencimize içerisine Necâtî Bey Dîvânı'nın da dâhil olduğu, "**15. Yüzyıl Divan Şiirinde Ulû'l-Azm Peygamber**" başlıklı bir tez yaptırma ve tamamlama fırsatı bulduk. Daha sonra bunu 16., 17. ve 18. Yüzyıllara da uyguladık. Bu tezler de; 2018 ve 2019 yıllarında; "**16. Yüzyıl Dîvân Şiirinde Ulû'l-Azm Peygamberler**" ve "**18. Yüzyıl Divan Şiirinde Ulû'l-Azm Peygamberler**" başlıkları ile tamamlanıp kayıtlara geçtiler. Fakat 17. Yüzyıl ile ilgili olan tez konusunu üstlenen öğrencimiz Yüksek lisansı bıraktığı için bu tez yarım kaldı. Şimdi Allah nasip ederse, bu konuyu da hâlen devam eden öğrencilerimizden birine çalıştırmak ve daha sonra bunları birleştirip topluca yeniden bir düzenlemeye tabi tutarak, ilgili öğrencilerimizle birlikte, "**Divan Şiirinde**

Ulû'l-Azm Peygamberler” başlığı ile kitaplaştırmak istiyoruz. Yine bu konunun bereketiyle ortaya çıkan bir tez daha var. Onu divan şairinden ayrı tuttuğumuz için yukarıdakilerin arasına eklememiştik. Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü bünyesinde, yine bir Yüksek Lisans öğrencimiz tarafından 2019 senesinde tamamlanan, **“Mesnevî-i Şerif’te Ulû'l-Azm Peygamberler”** başlıklı tez de yine bu tebliğ metninden ilham alınarak ortaya çıkmıştır.

Şimdi bu asıl çalışmamıza dönelim tekrar. Bu çalışmada; Necâtî Bey Dîvânı’nda yer alan peygamberlerle ilgili beyitler tek tek ele alınıp tespit ve tahlil edilmiş, söz konusu peygamberler Kur’ân-ı Kerim’de yer alan kıssalar ışığında değerlendirilmiştir.

Genelde dîvân şairinde, özelde Necâtî Bey Dîvânı’nda, Peygamber kıssalarının yeri ve önemi nedir?

Peygamber kıssaları; divan edebiyatında işlenen dinî-tasavvufî unsurlar arasında çok mühim bir yer tutar. Dîvân şairleri, eserlerinde peygamberlerle ilgili hususlara diğer tarihî şahsiyetler, efsaneler ve rivayetlerle ilgili hususlardan daha fazla yer vermiş ve peygamber kıssalarını detaylı bir şekilde işlemişlerdir. Kanaatimizce bunun sebebi, kıssaların kaynağının Kur’ân-ı Kerim olmasıdır. Nitekim sözlüklerde bir kimsenin izini sürmek¹, bir kimseye bir haber veya sözü bildirmek gibi anlamları verilen **‘kıssa’** (çoğulu: kasas veya kısas) kelimesi, bir kimse yahut bir varlığa dair hadiselerin adım adım takip edilerek anlatılması ve bu niteliği taşıyan hikâyeyi ifade eder. **‘Kıssa’** kelimesinin etimolojik anlamı; bu tür hikâyelerde olayın adım adım izlenecek nitelikte önemli ve ilginç olmasının yanında doğru ve gerçekçi olması niteliklerini de ön plana çıkarmaktadır. Bu yönüyle kısas, sıradan hikâyelerden ayrılır. Çünkü temel anlamı **“nakil”** olan hikâye; gerçek veya hayalî, önemli veya önemsiz ayrımı yapılmadan, başkalarına anlatılabilecek her türlü olayı kapsar. İşte, Kur’ân-ı Kerim’de anlatılanlar için kısas kelimesinin kullanılmasının sebebi de budur. Zira Kur’ân-ı Kerim’de anlatılanlar; ibret alınması gereken, tarihî doğruluk ve gerçekliği tartışmasız olan hadiselerdir. Biz de bu çalışmamızda, Peygamber kıssalarının en doğru şeklini ancak Kur’ân-ı Kerim’den öğrenebileceğimiz ve Necâtî Dîvânı’nda yer alan ilgili beyitleri Kur’ân-ı Kerim ışığında daha iyi değerlendirebileceğimiz düşüncesiyle, ilk olarak, söz konusu peygamber-

lerin Kur’ân-ı Kerim’de nasıl ele alındığını ilgili ayetleri referans göstererek belirlemeye çalıştık. Kur’ân-ı Kerim’de yer alan kıssalar, ibret gayesine binaen, sadece hadiselerin özüne dikkat çekmekte, zaman ve mekân unsurları ile isimler çoğunlukla müphem kalmaktadır. Diğer divan şairlerinde olduğu gibi, Necâtî Bey de, şairlerinde yer verdiği peygamber kıssalarını çoğu zaman Kur’ân-ı Kerim’de yer alan bilgilere paralel olarak ele alsada, bazen Kur’ân-ı Kerim’de müphem bırakılan birtakım hususiyetlere de değindiğini görmekteyiz. Bu hususiyetlerin bir kısmını Kur’ân-ı Kerim tefsiri mahiyetindeki hadiselerde görmek mümkündür. Halk kültüründe yer alan bazı efsanevî bilgi ve telakkilerden ibaret olan diğer kısmının ise herhangi bir temel dayanağı yoktur. Bu nedenle, çalışmamızda, ele aldığımız konuyla ilgili Kur’ânî bilgilerin yanında, ihtiyaç hissettiğimiz yerlerde, onu açıklayıcı mahiyetteki Hadislere ve son olarak konunun halk kültüründeki, buna paralel olarak edebiyattaki yerine de değindik.

Necâtî Bey Dîvânı, peygamberlerle ilgili hususlar bakımından oldukça zengin bir muhtevaya sahiptir. Bu çalışmada, ilk peygamber Hz. Âdem’den son peygamber Hz. Muhammed(sav)’e kadar, divanda adı geçen veya çeşitli münasebetlerle kendilerinden bahsedilen toplam on üç peygamberle ilgili beyitler konularına göre tasnif edilmiştir. Çalışmamıza konu olan on üç peygamber, kronolojik sıraya göre ele alınmıştır.

Konuyla ilgili beyitler; merhum Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan Hocamızın hazırladığı **“Necâtî Beg Dîvânı”** (Ankara 1992) taranarak tespit edilmiştir.

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hangi Peygamberlerle ilgili bilgiler yer almaktadır?

Necati Bey Divanı’nda; Hz. Âdem, Hz. Nûh, Hz. İbrâhîm, Hz. Ya’kûb, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyûb, Hz. Mûsâ, Hz. Hızır, Hz. İlyâs, Hz. Dâvûd, Hz. Süleymân, Hz. İsâ ve Hz. Muhammed SAV’in adları çeşitli vesilelerle zikredilmekte, yahut doğrudan adları zikredilmese bile, onlarla ilgili bir hadise yahut yine onlarla ilgili herhangi bir unsurdan yola çıkılarak onlara telmihte bulunmaktadır.

Hz. Âdem(as) ile başlayalım ve kronolojik olarak, kısa izahlarla devam edelim. **Necâtî Bey Dîvânı’nda Hz. Âdem nasıl ele alınmıştır?**

İnsanın bu âlemde zuhuru, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem ile başlar. Kıyamete kadar teselsül edecek bütün insanlık nesli,

¹ Kelimenin bu anlamını, “(Mûsâ’nın) kız kardeşine ‘O’nun izini takip et’ dedi...” (Kasas, 28/11) ve “(Mûsâ):‘İşte aradığımız o idi’ dedi. Tekrar izlerini takip ederek geriye döndüler.” (Kehf, 18/64) meallerindeki ayetlerde de görmekteyiz.

ilk yaratılış anında üst üste çakışmış sonsuz gölgeler gibi Âdem AS'ın varlığında bir araya getirilmiş ve gizlenmişti. ^(Nisâ, 4/1)

Hız. Âdem'in ilk insan olması ve bütün insanların onun neslinden gelmesi hususunu Necâtî Bey şu beyitlerde işler:

*“Yüzüni ey melek-sîret görürse diye hûrîler
Bu sûretli beşer gelmiş degüldür nesl-i Âdemden”*

Cenâb-ı Hakk, daha sonra Hız. Âdem'den, eşi Hız. Havva'yı yaratmış (Nisa, 4/1; A'raf, 7/189) ve onların türlü nimetlerle donatılmış Cennet'te yaşamalarına, yasak ağaç dışında Cennet'in bütün nimetlerinden istedikleri şekilde istifade etmelerine müsaade etmiş (A'raf, 7/19), İblis'in de kendilerine apaçık bir düşman olduğunu, onun hilelerine karşı dikkatli olmaları gerektiğini haber vermiştir. ^(Tâhâ, 20/117)

İlk ve asıl mekânının cennet olması:

*“Nâsîh baña mahalle-i dil-dârı ko dime
Bu pendî kimse virmedî cennetde Âdeme”*

Böylelikle insanın imtihan macerası başlamış olur. Hız. Âdem ile Havvâ Cennet'te müreffeh bir hayat sürmekteyken ^(Tâhâ, 20/118-119), İblis onları kandırarak yasak ağacın meyvesinden yemelerine sebep olur. ^(Bakara, 2/36; A'raf, 7/20-22; Tâhâ, 20/120) Cenâb-ı Hakk bu vesileyle, pek çok ilahî hikmete mebni olarak, onların yeryüzüne inmelerini murad eder. ^(A'raf, 7/24-27)

Hazret-i Âdem, melekler tarafından, Hindistan'ın güneyindeki Seylan adasına, Hız. Havvâ annemiz ise Kızıldeniz kenarındaki, bugünkü Cidde şehrinin bulunduğu yere indirilir.

Hız. Âdem ve Hız. Havvâ'nın, şeytanın tuzağına düşüp yasak ağacın meyvesinden yemeleri ve bu günahları sebebiyle Cennet'ten çıkarılmaları:

*“Bâğ-ı ruhuında dâne-i hâlûne ey perî
Meyl eylesek 'aceb midür Âdem degül miyüz
Sürdi çıkardı cennet-i kûyından ol mehün
Âdem rakîb-i dâve nice la'net itmesün”*

Yılanın, cennetin kapısını şeytana açması² ve bu bahaneyle Hız. Âdem'in Cennet'ten çıkarılıp, bugünkü Hindistan civarına indirilmesi:

² Yılanın Cennet'in kapısını şeytana açması, Kısas-ı Enbiyâ türü eserlerde yer alan bilgilerdendir. Bkz. İsmet Cemiloğlu, 14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi, Ankara 1994, s.127-128.

*“Şol Âdem kim Safiyyullâh³ olupdur
Riyâz-ı huld menzil-gâh olupdur*

*Çün Âdem ola Cennetden hevâyî
Diyâr-ı Hinde togruldur 'asâyı*

*Kalem sü'bân gibi olur bahâne
Atar ol Âdemi Hindûstâne “*

Necâtî Bey Dîvânı'nda Hız. Nuh nasıl ele alınmıştır?

Meşhur tufan sebebiyle beşeriyetin ikinci babası olarak bilinen Hız. Nûh; Kur'an-ı Kerim'de muhtelif vesilelerle 43 yerde zikredilir ve 28 ayetten müteşekkil olan 71. sure de onun adını taşır. Lakabı Neciyyullâh (Allah'ın kurtardığı yahut Allah'ın sırdaşı / Allah'ın, kendisine vahyettiği) ve Şeyhül-Enbiyâ'dır. (Nebîlerin uzun ömürlüsü) Nûh AS 950 sene yaşamıştır. ^(Ankebût, 29/14)

Necâtî Dîvânı'nda Hız. Nûh, 950 yıllık ömrü münasebetiyle sadece bir yerde zikredilir:

*“Bir demi biñ yıl kadardur derd-i hecrüñ ey tabîb
Vasl umaruz 'ömr-i Nûh u şiddet-i Eyyûb ile”*

Necâtî Bey Dîvânı'nda Hız. İbrahim nasıl ele alınmıştır?

Cenab-ı Hakk'ın, kendisini **“Halîlim”** (dostum) diye taltif buyurduğu ^(Nisâ,4/125) İbrâhîm(as)'ın adı, Kur'an-ı Kerim'de 25 Surede 69 defa geçmektedir. Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'in 52 âyetten müteşekkil 14. Suresi de, İbrâhîm Suresi'dir. Hız. İbrâhîm; Bâbil'in doğusunda, Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki bölgede dünyaya gelmiştir. Babası, zalim ve putperest bir kral olan Nemrud'un putlarının bakıcısı ve idarecisi olan, Âzer idi. ^(En'âm, 6/74) İbrâhîm(as), Allah'ın kendisine bahsettiği rüşd/olgunluk sayesinde, hiç kimsenin talim ve terbiyesi altına girmeden çok büyük ilâhî hakikatlerin aşinası ve tevhit yolunun kılavuzu olmuştur. Çok küçük yaşlarda Rabb'ini tanır ve bunu kavmine tebliğ eder. ^(En'âm, 6/76-79) İbrâhîm(as)'ın, babası ve kavmi ile mücadelesi, onlara gittikleri şirk yolunun yanlışlığını anlatması ve onları akli ve mantıki delillerle tevhit inancına ısrarla davet etmesi, **Kur'an-ı Kerim'de** defalarca zikredilir.

³ Safiyyullâh, Allah'ın temiz ve seçkin kulu anlamında, Hız. Âdem'in sıfatı olarak kullanılır.

(Enbiyâ, 21/52-56; Şuarâ, 26/69-83; Zuhuruf, 43/26-28; Ankebût, 29/16-18) Hz. İbrâhîm, putperest halkın topluca bayram yerine gittiği bir bayram günü, hastalığını mazeret göstererek onlara katılmaz ve puthaneyeye gidip oradaki putları kırar, baltayı da en büyük putun boynuna asıp durum kendisinden sorulduğunda onları büyük putun kırdığını, olan biteni ondan sormaları gerektiğini söyler. Putların konuşmadığı cevabını alınca da, onlara, kendilerini bile koruyamayan âciz varlıklara niçin taptikları sorusunu yöneltir. (Sâffât, 37/91-93; Enbiyâ, 21/58-67) Putperest halk bu durumu hazmedemez (Enbiyâ, 21/68) ve olay kral Nemrud'a intikal eder. Nemrud, Hz. İbrâhîm'in karşısında ilahlık davasında bulunur. Aralarındaki tartışma neticesinde verecek cevap bulamayan Nemrud (Bakara, 2/258) öfkelenir ve Hz. İbrâhîm'e ne ceza verileceği hususunda avânesini toplayıp onlarla istişare eder. Neticede, Hz. İbrâhîm'i büyük bir ateşte yakma kararı alırlar. Uzun bir hazırlık döneminden sonra, mancınkla ateşe atılmak üzere getirilen Hz. İbrâhîm; yerdeki ve gökteki meleklerin yardımını, **"Dost ile dostun arasına girmeyin! Rabbim ne dilerse ben ona razıyım. Hâlimi O biliyor! Ateş kimin emriyle yanıyor? Yakma kimin işidir?"** sözleriyle reddeder. Cenab-ı Hak, Hz. İbrâhîm'in meleklerden bile müstağni davranıp talebini yalnız Hakk'a yöneltmesinden razı olmuş, onu vefâ ve teslimiyet timsali olarak takdim ve taltif buyurmuştur. (Bakara, 2/131; Necm, 53/37) Hz. İbrâhîm'in bu yüce teslimiyeti üzerine Cenâb-ı Hakk ateşe onu yakmamasını emreder ve İbrâhîm'in düştüğü yer bir anda gülistana dönüşür. (Enbiyâ, 21/69) Bu hadiseden sonra, Cenab-ı Hak İbrâhîm ve ona iman edenlerin hicret etmelerini emir buyurur. Hz. İbrâhîm ile birlikte hicret eden müminlerin arasında, yeğeni ve onu ilk tasdik eden kişi olan Lût(as) da vardır. (Enbiyâ, 21/71) İbrâhîm AS önce Bâbil'e, oradan da Hz. Lût, amcasının kızı Sâre ve bir mümin topluluğu ile birlikte Harran'a hicret eder. Sâre ile evlenir ve onunla birlikte önce Şam'a, oradan da Mısır'a geçer. Mısır'da kaldıkları süre zarfında, dönemin Firavun'u, Sâre'ye cariyesi Hâcer'i hediye olarak verir. Yaşları hayli ilerlemesine rağmen, çocukları olmaması üzerine Sâre, cariyesi Hâcer'i azat eder ve Hz. İbrâhîm ile evlendirir. Bu izdivaçtan Hz. İsmâîl dünyaya gelir ve Muhammedî nûr Hz. İsmâîl'e intikal eder. Sâre, bu nûrun kendisinden intikal etmemesine çok üzülür ve Hz. İbrâhîm'e, Hâcer'i oğlu İbrâhîm ile birlikte başka bir yere götürmesini söyler. İbrâhîm(as), Cebrâîl(as)'ın rehberliğinde, Hâcer ve oğlu İsmâîl'i o zamanlar ıssız bir belde olan Mekke civarına götürür ve orada bırakır.

Hz. İbrâhîm, daha önce Bâbil'den hicret ederken; **"Ben Rabbime gideceğim, O beni doğru yola iletcek. Rabbim, bana salihlerden bir evlat lutfet!"** (Sâffât, 37/99-100) diyerek dua etmişti. Burada, Hz. İbrâhîm'in, iç âleminde en yüce dostu doğru bir vuslat yolculuğu yaptığına işaret edilmekte, devam eden ayetlerde de Hz. İsmâîl müjdelenecek ve kurban edilmesi hadisesi anlatılmaktadır. (Sâffât, 37/101-111) İbrâhîm AS; Cenâb-ı Hakk'tan gelen emir üzerine, Hâcer'e, oğlu İsmâîl'i yıkamasını ve güzel kokular sürmesini, onu bir dostuna götüreceğini söyler. Hz. İsmâîl'e de, Allah(cc) rızası için bir kurban keseceğini söyleyerek, yanına bir ip ve bıçak almasını tenbih eder. İnsan kılığına giren şeytan önce Hâcer'in yanına gelip, Hz. İbrâhîm'in oğlu İsmâîl'i kurban edeceğini söyleyerek onun teslimiyet ve tevekkülünü kırmaya çalışır, fakat başarılı olamaz, daha sonra yolda Hz. İsmâîl'in önünü keser ve onu kandırmaya çalışırsa da yine başarılı olamaz. Hz. İbrâhîm, oğlu İsmâîl'e işin hakikatini anlatınca, İsmâîl, tam bir tevekkül ve teslimiyetle buna razı olur. Baba-oğul vedalaşırlar, Hz. İbrâhîm tam bıçağı çektiği sırada, Cenâb-ı Hakk'ın emriyle Cebrâîl(as) Sidre'den⁴ iner ve bıçağı ters çevirir. Hz. İbrâhîm iki defa dener, fakat bıçak kesmez, ardından Cebrâîl(as) emr-i İlâhî ile tekbir getirerek gökten bir koç indirir.

Oğlu Hz. İsmâîl'i Cenâb-ı Hakk'ın rızası yolunda kurban etmek istemesi, Hz. İsmâîl'in de bu duruma tam bir teslimiyetle rıza göstermesi hususuna Necâtî Dîvânı'nda Kâbe, dost, kurbân gibi kelimelerle tedâî yapılır:

*"Ka'be-i der-gâhda kimdür Necâtî dir iseñ
'İyd-i vasla cân virici ya'nî kim kurbân-ı dost"*

İbrâhîm(as), daha sonra Sâre'nin yanına döner. Ateşe atılarak nefsiyle, kurban emri vesilesiyle evladıyla imtihan edilmiş, tevekkül ve teslimiyeti sayesinde her iki imtihanı da kazanmıştır. Sıra servetiyle imtihan olunmaya gelmiştir. Rivayete göre; Cebrâîl(as), 12.000 hayvandan müteşekkil sürüleri bulunan İbrâhîm(as)'ın yanına insan kılığında gelir ve bu sürülerin sahibini sorar. **"Rabbimdir, ben emanetçisiyim."** cevabını alınca, bunları kendisine satmasını söyler. İbrâhîm(as), Rabbini bir kere zikretmesi karşılığında sürünün üçte birini, üç kere zikretmesi karşılığında da tamamını bağışlayacağını söyler. Cebrâîl(as)'ın üç defa Cenâb-ı Hakk'ı zikretmesi

⁴ Necm Sûresi, 14. ayette, "Sidretü'l-müntehâ" olarak geçer. Sidre bir çeşit ağaç, müntehâ ise bir şeyin varabileceği son nokta anlamındadır. Sidretü'l-müntehâ yaratıklar âleminin son noktasıdır.

üzerine, Hz. İbrâhîm sürüyü ona verir. Cebrâîl(as), kendisinin bir melek olduğunu söyleyip sürüyü almaz, Hz. İbrâhîm de, kendisinin “Halîl” olduğunu, verdiği geri almayacağını söyleyerek sürüleri satar, elde ettiği gelir ile geniş bir arazi satın alıp Müslümanların istifadesine vakfeder. Bütün servetini Allah(cc) rızası için bir anda feda eden İbrâhîm(as), malıyla ilgili imtihanı da başarıyla kazanarak “Halîl” (gerçek dost) olduğunu ispat etmiştir. ^(Bakara, 2/124)

Halîl ve Halîlullâh vasıfları:

“Her İbrâhîm ‘izzet Ka’besinde

Halîlullâh yâ hod Edhem olmaz

Dil Halîli işigün Ka’besin terk idemez

Men’ ider hubb-i vatan Veys Karenden çıkamaz”

İbrâhîm’in sadakati üzerine Cenâb-ı Hakk ona ve Sâre’ye, hayli ihtiyarlamış olmalarına rağmen mükâfat olarak bir oğul ihsan eder. Bu, İshak(as)’dır. ^(Sâffât, 37/112-113) Melekler İbrâhîm’e insan kılığında bir misafir gibi gelirler ve Hz. İshak’ın müjdesini o zaman verirler. İbrâhîm, dana eti kızartıp onların önüne koyar, yemediklerini görünce onların melek olduklarını anlar ve İshak’ı müjdelemek için geldiklerini bilmediğinden dolayı, helak için geldiklerini zannederek korkar. Melekler, ona korkmamasını, kendisine İshak ve Ya’kûb’u AS müjdelemek için geldiklerini, daha sonra Lût kavmini helak için gideceklerini söylerler. ^(Hûd, 11/69) İbrâhîm(as)’ın ayırıcı vasıflarından biri de, misafirperverliğidir. O, misafiri çok seven, çok ikram eden, son derece cömert bir peygamberdi. Hatta misafir gelmediği günler yollara çıkıp misafir aradığı ve yoldan geçenleri, ikram etmek üzere evine getirdiği rivayet edilir.

Misafirperverliği:

“Kendüyi vakf eyleyüp yollar gözetmezdi müdâm

Ger Halîlullâh gibi sevmese mihmân Kaplıca”

İbrâhîm(as), seneler sonra Mekke’ye döner, oğlu İsmâîl ile hasret giderdikten sonra, Cenâb-ı Hakk’ın emri mucibince birlikte Kâbe’yi inşa ederler. ^(Bakara, 2/127)

“Beñzedürken yâr işigin ehl-i diller Ka’beye

Başlamamış idi İbrâhîm-i Âzer Ka’beye”

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hz. Ya’kûb nasıl ele alınmıştır?

İshak AS’ın oğlu, İbrâhîm AS’ın da torunu olan Ya’kûb(as); Ken’ân diyarında yaşayan insanlara gönderilmiş bir peygamberdir. Lakabı “İsrâîl” olduğu için oğullarına da İsrâîloğulları (Benî İsrâîl) denmiştir. Lâyâ isimli hanımından altı, Rahîl isimli hanımından iki, cariyelerinden dört tane olmak üzere toplam on iki oğlu vardır. Her bir oğlundan bir Yahudi kabilesi meydana gelmiştir. Bunlardan Rahîl isimli hanımından dünyaya gelen en küçük iki oğlu, Hz. Yûsuf ve öz kardeşi Bünyamin’dir. Her hâliyle kardeşlerinden farklılık arz eden oğlu Yûsuf’a olan sevgisi, diğer evlatlarına olan sevgisinden daha fazla idi. Bu durum, diğer kardeşlerinin kıskançlığına sebep olmuş ve neticede Hz. Ya’kûb, çok sevdiği oğlu Yûsuf’tan uzun yıllar ayrı düşmüştür. Ya’kûb(as), oğlu Yûsuf için çok üzülmüş, kendisine düşenin güzelce sabretmek olduğunu söyleyerek ^(Yûsuf, 12/18) hiç kimseye hâlden şikayet etmemiş, sıkıntısını, keder ve hüznünü yalnız Allah’a arz etmiştir. ^(Yûsuf, 12/86) Hüznü ve kederinin şiddetinden o kadar çok ağlamıştır ki, gözlerine ak düşmüştür ^{(Yûsuf, 12/84):}

“Dün gice beytü’l-hazende fürkati’le âh kim

Ol kadar ağlamışam kim yaş yirine kan gelür”

Buna rağmen Cenab-ı Hakk’ın rahmetinden asla ümidini kesmemiş, bir gün Yûsuf’a kavuşacağına inanmıştır. ^(Yûsuf, 12/87) Neticede; bir müddet kölelik, sonra zindanda binbir çile ve ıstırapı müteakip Mısır’a ve gönüllere sultan olan oğlu Yûsuf’a kavuşur. Yûsuf(as)’ın bu çileli yıllarında Ya’kûb(as) da muhabbet ve hasretle kavru olarak sabırda abideleşmiştir. Onun bu çileli sabrı mükâfat kapılarının açılmasına vesile olmuş ve onu, bir zamanlar kanlı gömleğini getirip öldüğünü söyledikleri ^(Yûsuf, 12/18) Yûsuf’a tekrar kavuşturmuştur. ^(Yûsuf, 12/100)

Necâtî Bey Dîvânı’nda, Hz. Ya’kûb’un, Yûsuf’un kanlı gömleğini görür görmez feryat etmeye başlamasını anlatan aşağıdaki beyitte Hz. Ya’kûb, Pîr-i Ken’ân adıyla anılır:

“Gördi hûnîn-pîrehan gül Yûsufım lâ-cerem

Pîr-i Ken’ân gibi ider ‘andelîb efgân yine”

Ya’kûb(as)’ın, içinde, oğlu Yûsuf’un hasretiyle yıllarca ağlaya ağlaya gözlerini kaybettiği kulübesinin adı “Külbe-i Ahzân”dır. Hz. Ya’kûb, önceleri şehir içinde oturduğu halde, halk onun ağlamasından rahatsız

olunca, şehir dışında bir çardak kurdurup oraya taşınmış ve bu çardak “sıkıntılar kulübesi, hüüzünler evi” anlamında “Külbe-i Ahzân” adıyla anılır olmuştur. Külbe-i ahzân, külbe-i gam, pûte-i gam ve gam bucağı terkiplerinin kullanıldığı bazı beyitlerde Ya’kûb(as)’ın, oğlu Yûsuf’tan ayrılması neticesinde çektiği ıstırabın şiddeti tedai yoluyla zikredilir:

*“Külbe-i ahzânumuz gamla müşerrefdür yine
Şâd ol ey dil şâd k’oldı dostlar mihmân-ı dost”*

Hız. Yûsuf, Necâtî Bey Dîvânı’nda nasıl ele alınmıştır?

Yûsuf(as)’ın kıssası, Kur’ân-ı Kerîm’in 12. Suresi olan, 111 âyetten müteşekkil Yûsuf Suresi’nde anlatılmış ve bu kıssa, kıssaların en güzeli anlamında “ahsenü’l-kasas” ifadesiyle vasıflandırılmıştır. Hz. Ya’kûb’un evlatlarından en güzeli olan Yûsuf, bir gün rüyasında on bir yıldızla güneş ve ayın kendisine secde ettiğini görür ve bu rüyayı babasına anlatır. Böylelikle Yûsuf’un peygamberliğe varis olacağını anlayan Hz. Ya’kûb’un ona karşı muhabbeti ziyadeleşir. Bu durumu sezen diğer kardeşlerinin hasedi de gün geçtikçe artar. Nitekim bu hususta kendi aralarında bir karar verirler ve Yûsuf’u öldürmeye kasd ederler. İçlerinden biri ise, onu bir kuyunun dibine atmalarının daha uygun olacağını söyler. Bir gün babalarının izniyle Yûsuf’u da yanlarına alarak kırlara giderler. Yûsuf’u orada bir kuyunun dibine bırakıp akşamleyin ağlayarak babalarının yanına dönerler ve onu bir kurdun yemiş olduğunu söylerler.

Kardeşleri tarafından kuyuya atılması:

*“Esirge cânuñ gel bağlama cihâna gönül
Esîr-i çâh-ı belâ itme Yûsufî kardaş”*

Gömleğine de sahte kan bulaştırmışlardır, fakat babaları onlara inanmaz. Ya’kûb AS sabırla beklerken, Yûsuf da kuyuda tevekkül ve teslimiyet içindedir. Bu esnada öteden gelen bir kabile sucularını Yûsuf’un bulunduğu kuyuya gönderir. Kovalarını sarkıtınca onu görürler ve çok sevinirler, ticaret metaı olarak saklarlar. Mısır’a varınca da bir an önce ellerinden çıkarmak için çok düşük bir fiyata satarlar. Tefsirlerde beyan edildiğine göre; Yûsuf’u satın alan köle taciri, onu daha sonra Mısır’ın ileri gelen devlet adamlarından birine satar. Bu şahsın, Mısır kralının maliye nazırı veya Mısır şehrinin valisi ve muhafız askerlerin kumandanı olduğu da

rivayetler arasındadır. Kur’an-ı Kerim, bu zatı ismiyle değil de “el-Azîz” ünvanıyla anar. Nitekim ileride Mısır’da yüksek bir makama getirilecek olan Yûsuf da aynı unvanla anılacaktır. Azîz’in evinde büyüyüp gelişen Yûsuf, çok güzel ve gösterişli bir genç olur.

Necâtî divanında; Yûsuf AS’ın kendisini kuyudan çıkaran tacirler tarafından Mısır pazarında köle olarak satılması, Azîz tarafından satın alınması ve neticede, başından geçen pek çok sıkıntının ardından Mısır’a sultan olması hadiseleri bazı beyitlerde iç içe işlenir, bazılarında ise bu olaylardan her biri müstakil olarak zikredilir. Bazen de, Yûsuf’un adı zikredilmediği halde, başından geçen bu hadiselerle birtakım mazmunlarla veya tedai yoluyla değinildiği görülür. Beyitlerin bir kısmında geçen, Hz. Yûsuf’un Mısır pazarında altın veya müşg/misk ile tartılması gibi bilgiler, Kur’an-ı Kerim’de yer almayıp, şairin konuyu zenginleştirmek ve daha çekici hâle getirmek için kullandığı isrâiliyyât⁵ türü malzemelerdendir.⁶

*“Mısır-ı hünerde kendüyi satmak gerek kişi
Yûsuf gibi dilerse ki vara ‘azîz ola*

*Mısır-ı ‘izzetde el üzre tutmadılar Yûsufı
Zer gibi tesbîhi tekrâr itmeyince yâ ‘Azîz”*

Onun bu hâli, yaşadığı evin hanımı olan Züleyhâ’da kendisine karşı farklı duygu ve düşüncelerin belirmesine sebep olur. Yûsuf’u kendisine bağlamak ve onun nefsinden murat almak isteyen Züleyhâ, kapıları kapatarak ondan vuslat talep eder. Cenab-ı Hakk’ın ihlâsa erdirilmiş kullarından olan Yûsuf AS, Züleyhâ’nın bu ısrarlı teklifini reddeder. Yûsuf, Rabbinin burhanını görünce, büyük bir korku içinde ve süratle kapıya koşar. Züleyhâ da onu takip eder ve arkasından gömleğini asılınca gömlek yırtılır. Kapının yanında birden Azîz ile karşılaşır. Züleyhâ, kocasına Yûsuf’un kendisine kötülük etmek istediğini söyler ve onun zindana atılmasını ister. Yûsuf gerçekleri anlatır. Züleyhâ’nın akrabasından bir şahit de, şayet Yûsuf’un gömleği önden yırtılmışsa Züleyhâ’nın doğru söylediğini, arkadan yırtılmışsa Yûsuf’un doğru söylediğini beyan eder.

⁵ Asıl İslam kaynaklarında bulunmayıp İsrâilîoloğularının kitaplarında yer alan ve oradan aktarılan bazı hikâye ve menkıbelerdir. İslam’a, özellikle tefsir ve hadis ilmine girmiş olan Yahudi, Hıristiyan ve diğer dinlere ait kültür kalıntıları ile dinin lehine veya aleyhine uydurulmuş, Peygamberler, sahabe ve daha sonra gelen nesillere izafe edilen her türlü haberler isrâiliyyât kavramının içine girer.

⁶ Bu tür bilgilere Kısâs-ı Enbiyâ türündeki eserlerde de rastlamaktayız.

Azîz; gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, karısının haksız ve yalancı olduğunu anlar, Yûsuf'a bu olaydan kimseye bahsetmemesini tembih eder. Bu olay halk arasında duyulmaya başlayınca bazı kadınlar Züleyhâ'yı yaptığından dolayı kınarlar. Hakkındaki dedikoduları öğrenen Züleyhâ, Mısır kadınlarını imtihan etmeye karar verir ve onları, kendilerine ikramda bulunmak üzere, konağına davet eder. Sofrada her birinin eline birer bıçak verir ve Yûsuf'u o sırada karşılıklarına çıkarır. Kadınlar, Yûsuf'u görünce, şaşkınlıklarından, farkında olmadan ellerini keserler ve bu güzellikte bir varlığın insan değil, ancak bir melek olabileceğini söylerler. Mısır kadınlarının Yûsuf'un göz kamaştırıcı güzelliğine duydukları hayranlık üzerine Züleyhâ, onlara gerçeği itiraf eder ve kendisinin Hz. Yûsuf'un nefsinden murat almak istediğini, fakat onun iffetli davrandığını, bundan sonrası için şayet emredeceği işi yapmazsa onu zindana attıracağını söyler.

Züleyhâ'nın aşkı:

*“Şöyle kim ardıncadur dâ'im Züleyhâ-veş sabâ
Sezmezem gül Yûsufınuñ kala dâmânı dürüst”*

Hz. Yûsuf; zindanın, Züleyhâ'nın kendisini davet ettiği şeyi yapmaktan daha sevimli olduğunu söyleyerek, bu tür tuzaklardan Cenab-ı Hakk'a sığınır. Azîz, Yûsuf'un masumiyetine dair bu kadar delili gördüğü halde, duasının kabulü veçhile, onu bir süreliğine zindana attırır.

Mısır zindanında hapsedilmesi:

*“Göñline gir ben kuluñ şâh ol ki sultân olmadı
Girmeyince Yûsuf-ı Ken'ân zındân koynına”*

Zindana, Yûsuf AS'la birlikte, biri şerbetçi, diğeri aşçı olan iki genç daha girer. Bu gençlerin ikisi de birer rüya görürler ve Yûsuf'tan bu rüyaların tabirini isterler. Bunlardan biri, kendisini, şarap yapmak için üzüm sıkarken; diğeri de yine kendisinin başı üstünde ekmek taşıdığını ve bu ekmeği kuşların gagaladığını görmüştür. Yûsuf AS'ın tabirine göre; bunlardan birincisi efendisine şarap sunacak, diğeri ise asılacak ve kuşlar da başını gagalayacaktır. Yûsuf, rüyasına binaen zindandan kurtulacağını düşündüğü arkadaşına, efendisine kendisinden bahsetmesini söyler. Fakat şeytan, ona bunu söylemeyi birkaç yıl unutturur. Neticede, Yûsuf birkaç yıl daha zindanda kalır. Rüyalar, Yûsuf'un tabir ettiği gibi çıkar.

Şerbetçi zindandan kurtulup eski vazifesine dönerken, ekmekçi idam edilir. Bir gün Mısır meliki rüyasında; yedi semiz ineğin yedi zayıf ineği yediğini ve yedi yeşil başak ile yedi kuru başak görür. Saray eşrafından bu rüyanın tabirini ister, fakat kimse bu karışık rüyayı tabir edemez. O sırada, zindandan kurtulan arkadaşının hatrına Yûsuf gelir ve zindana giderek ondan bu müşkil rüyanın tabirini sorar. Yûsuf, Melik'in bu rüyasını; yedi sene sürecek bolluk ve bereketin ardından yedi kurak yılın geleceği, bunun için ilk yedi yıl bol bol ele geçen mahsulün ihtiyaç fazlasının depolanacağı ve bunların kıtlık yıllarında kullanılacağı, kurak dönemin ardından tekrar bol yağmur ve bereketin geleceği şeklinde yorumlar.

Hz. Yûsuf'un hayatında üç önemli rüya mevcuttur. Birincisi çocukluğunda gördüğü rüya, ikincisi zindan arkadaşlarının rüyası, üçüncüsü ise Mısır sultanının rüyasıdır. Bu rüyalardan ilkinizi Hz. Ya'kûb, diğerlerini Hz. Yûsuf tabir etmiş, her üç rüyanın tabiri de vuku bulmuştur.

Necâtî Divanı'nda Hz. Yûsuf'un rüya vesilesiyle de zikredildiğini görmekteyiz:

*“Dün gece düşümde gördüm ağlar idüm derd ile
Yûsuf-ı Mısır-ı melâhat anı ta'bîr eylesün”*

Yûsuf AS kıssası ^(Yûsuf, 12/4-101); *“Kıssa-i Yûsuf”*, *“Yûsuf u Züleyhâ”* veya *“Yûsuf ve Zelîha”* adlarıyla, müstakil hikâyeler şeklinde klasik dönem Türk ve İran edebiyatlarında en çok işlenen aşk mesnevilerindedir. Bunların hepsinde asıl kaynak Kur'an-ı Kerim olmakla beraber, şairler zaman zaman kendi duyuş ve görüşlerini de katarak hikâyeyi daha çekici hâle getirmişlerdir.

Necâtî Divanı'nda da Yûsuf AS'ın hayat hikâyesinin bütün önemli olaylarını görmekteyiz. Bu olaylardan her biri farklı beyitlerde işlenebildiği gibi, bazı beyitlerde Yûsuf AS'la ilgili birkaç hadiseye birden rastlamak mümkündür. Bu nedenle beyitleri işlenen olaylara göre sınıflandırırken, her beyti, kanaatimizce en belirgin özelliğini göz önünde bulundurarak, ilgili açıklamanın altında verdik.

Güzelliği:

*“Zîneti artar cemâlûñ zülfi 'anber-fâm ile
Mısır Yûsuf tahtı iken buldı revnak Şâm ile”*

İffeti, temizliği ve güzelliği yönünden güle benzetilir. Bu benzetme, diğer unsurların ağır bastığı ve yukarıda sıraladığımız pek çok beyitte de yer alır. Bu maddede, tekrara düşmemek için, sadece gül benzetmesinin yer aldığı birkaç beyiti vermekle yetiniyoruz:

*“Bâğ-ı cinân zâhide dîdâr bendeye
Ken’ân aña vü Yûsuf-ı gül-pîrehen bana*

*Hâşe lillâh çâk-dâmen olasın sen gül gibi
Yûsuf-ı gül-pîrehensin pâk-dâmen gül gibi”*

Yukarıda sıraladığımız pek çok beyitte Hz. Yûsuf’un Ken’ân ili müna-sebetiyle ele alındığı da görülmektedir.

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hz. Eyyûb nasıl ele alınmıştır?

Derin tefekkürü ile sabrın bileği taşı olan Eyyûb AS; Hz. Ya’kûb’un kardeşi Ays’ın neslindedir. Dedesi Hz. İshak’ın duası bereketiyle, Cenab-ı Hak ona çok mal ve evlat vermiştir. Ömrünün başlangıcında zengin, ortasında fakir ve garip, sonunda ise; darb-ı mesel haline gelen ve kendisini ilahî ihسانlara gark eden sabrı ve şükrü sayesinde tekrar zengindir. Cenab-ı Hak, onun rıza ve sabrını şöyle metheder: **“...Gerçekten biz onu sabreden (bir kul) bulmuştuk. O, ne güzel kuldu, daima (bize) yönlirdi.”** (Sâd, 38/44) Şam civarında yaşamış, ilahî vahye mazhar olarak (Nisâ, 2/163; En’âm, 6/84), halkını tevhit inancına davetle görevlendirilmiştir, fakat kendisine iman edenlerin sayısı çok azdır. Eyyûb AS’ın zenginliği, evlatları ve sahip olduğu bütün nimetler, ilahî bir imtihan olmak üzere teker teker elinden alınmış, ardından da ağır bir hastalığa yakalanmıştır. Tevekkül ve teslimiyeti sayesinde, vücuduna, malına ve evlatlarına gelen bütün musibetlere karşı büyük bir sabır göstermiş ve ilahî takdire razı olmuştur. Nitekim onun dillere destan olan sabır ve teslimiyeti, insanlık tarihine bir ibret nümunesi olarak geçmiştir.

Necâtî Divanı’nda Hz. Eyyûb; belalara sabrın, tahammülün ve teslimiyetin sembolü olarak ele alınır. Toplam dört beyitte zikredilir. Bunların üçünde Hz. Eyyûb’un adı geçmekte, bir tanesinde ise tedai yoluyla Eyyûb Peygamber kıssası hatırlatılmaktadır:

*“Ten derdi gibi olmaz imiş derd-i dil ü cân
Eyyûb dahi döymeye ben deñlü belaya”*

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hz. Mûsâ nasıl ele alınmıştır?

Kur’an-ı Kerim’de adı en çok zikredilen peygamber olan Hz. Mûsâ, Ya’kûb AS’ın neslinden olup İsrâiloğullarına gönderilmiştir. İsmi, muhtelif ayetlerde, çeşitli vesilelerle 136 defa zikredilir. Hz. Mûsâ’nın Firavun’la olan tevhit mücadelesinin bir kısmı, Kur’an-ı Kerim’in 28. suresi olan 88 ayetten müteşekkil Kasas Suresi’nin 3 ila 48. ayetleri arasında teferruatlı bir şekilde anlatılır: **“İnanan bir millet için Mûsâ ile Firavun’un haberinden bir parçayı sana doğru olarak okuyacağız...”** (Kasas,28/3) Hz. Yûsuf’u Mısır’a maliye nazırı yapan Mısır firavunu, mümin idi. Fakat kendisinden sonra gelen firavunlar iman etmemiş, ilerleyen dönemlerde de, Yûsuf AS’dan sonra Mısır’da kalan İsrâiloğullarına zulmetmeye başlamışlardır. Çünkü İsrâiloğulları, silsile hâlinde Hz. Yûsuf, Hz. Ya’kûb, Hz. İshak ve Hz. İbrâhîm’in dinine bağlı idiler. Mısır’ın eski yerlileri olan Kıptîler ise putperest olup yıldızlara ve putlara tapmaktaydılar. İsrâiloğullarını, çoğalıp iktidarı ele geçirmelerinden korktukları için hor görürler, zalim ve gaddar firavunları da, bu halka türlü eziyet ederlerdi. Zulüm ve eziyetten iyice bunalan İsrâiloğulları, Mısır’dan çıkıp Ya’kûb AS’ın yurdu olan Ken’ân’a gitmek istedilerse de, dönemin firavunu, onları piramitlerin yapımı gibi ağır işlerde çalıştırdığı için bırakmak istemez. Bir gece gördüğü korkunç rüya; İsrâiloğullarından çıkacak bir çocuğun Firavun’un saltanatını devireceği şeklinde tabir edilince, Firavun, zulmünü daha da artırır ve İsrâiloğullarından doğacak bütün erkek çocukların öldürülmesini emreder. (Kasas,28/4) O sırada, Hz. Ya’kûb’un neslinden olan İmrân’ın oğlu Mûsâ dünyaya gelir. Annesi, Cenab-ı Hak’ın emriyle, Mûsâ’yı sandıkla suya bırakır. (Kasas, 28/7; Tâhâ, 20/39) Sandık Nil Nehri üzerinden Firavun’un sarayına ulaşır. Cariyeler onu alıp Firavun’un hanımı Âsiye’ye götürürler. Hz. Yûsuf’a iman eden Mısır melikinin soyundan gelen Âsiye; bir sandık içerisinde kendisine getirilen Mûsâ’yı görünce, gönlünde ona karşı bir muhabbet peyda olur. Mûsâ’yı Firavun’a götürür ve yanlarında kalması için onu ikna eder. (Kasas, 28/9) Bu şekilde Firavun’un sarayında büyüyen Mûsâ AS, ilk gençlik yıllarında bir İsrâiloğlu ile bir Kıptî’yi kavga ederken görür. İsrâiloğullarından olan şahıs, düşmanına karşı yardım isteyince Mûsâ, Kıptî’ye bir yumruk vurur ve onun ölümüne sebep olur. Sonra da bu yaptığına pişman olup Cenab-ı Hak’a iltica eder. (Kasas, 28/15-17)

Necâtî Divanı'nda yer alan bir beyitte, ustura anlamına gelen "mû-sâ" kelimesinin tevriyeli kullanımına rastlamaktayız. Bu beyit, Hz. Mûsâ'nın ilk gençlik yıllarında bir Kıptî'yi öldürmesi hadisesini de hatırlatmaktadır:

*"Kan itse müjeñ la'l-i güher-zâyı kınarlar
Mûsâ için olur bu ki 'Îsâyı kınarlar"*

Hz. Mûsâ bu olaydan sonra şehirden çıkarak Medyen'e yönelir. (Kasas,28/22) Orada Hz. Şuayb ile tanışır. Onun kızlarından biriyle evlenir ve bir müddet orada kalır. Daha sonra Mısır'a gitmek üzere ailesiyle birlikte yola çıkar. Yolun ilerisinde bir ışık görür ve ondan bir parça getirmek üzere gider. (Kasas, 28/29; Tâhâ, 20/9-10) Orada Cenab-ı Hakk'ın hitabına mazhar olur. (Kasas, 28/30; Tâhâ, 20/11-16) Yine orada kendisine iki mucize tevdi edilir. Asası yere atılınca, dev bir yılan hâline gelmekte (Kasas,28/31; Tâhâ,20/17-21) ve elini koynuna sokup çıkardığında, parlak bir güneş gibi bembeyaz görünmekteydi.⁷ (Kasas, 28/32; Tâhâ, 20/22-23)

Yed-i Beyzâ:

*"Bâğa gel kim eyledi peydâ Yed-i Beyzâ semen
Gözün aç kim gösterür ahdar şecerde nâr gül"*

Mûsâ AS bu iki mucizeyle birlikte, yardımcı olarak yanına kardeşi Hârûn'u da alarak (Kasas,28/33-35) Firavun'a gider ve onu doğru yola davet eder. (Kasas, 28/32, Tâhâ, 20/24) Firavun'un inkarı üzerine Hz. Mûsâ mucizelerini gösterir. Firavun bunların bir sihirden ibaret olduğunu iddia eder ve bütün sihirbazları bir araya toplayıp Hz. Mûsâ'nın sihriyle yarıştırmaya karar verir. (Şuarâ, 26/29-37) Müsabaka günü sihirbazlar nezaket göstererek Hz. Mûsâ'ya sihriyi ortaya koymasına için öncelik tanırlarsa da, Hz. Mûsâ bu teklifi kabul etmez ve önce sihirbazlar ellerindeki atarlar. (Tâhâ, 20/65-66; Şuarâ, 26/43-44) Daha sonra Hz. Mûsâ asasını yere atar ve asa, büyücülerin uydurdukları her şeyi yutuverir. (Şuarâ, 26/45; A'raf, 7/117) Firavun'un, müminler üzerindeki zulümlerini dayanılmaz derecede artırması üzerine, Cenab-ı Hak, Hz. Mûsâ'ya, İsrâiloğullarını geceleyin gizlice yola çıkarmasını vahyeder. (Şuarâ, 26/52; Tâhâ, 20/77) Durumu öğrenen Firavun, büyük bir ordu kurup Hz. Mûsâ ile İsrâiloğullarının peşine düşer. (Şuarâ, 26/53-62) Mûsâ AS'nin önünde Kızıldeniz, arkasında Firavun ve ordusu vardır. Bunun üzerine Allah (c.c.), ona, asası ile denize vurmasını vahyeder.

⁷ Hz. Mûsâ'nın bu ikinci mucizesi bembeyaz el manasında "yed-i beyzâ" olarak adlandırılır.

Deniz üzerinde on iki yol açılır ve Hz. Mûsâ, kavmi ile birlikte oradan geçer. Onların ardından Firavun ve ordusu da deniz üzerinde açılan bu yollara girerlerse de, ilahî kahrın tecellisiyle, Kızıldeniz'in engin sularında boğularak helak olurlar. (Şuarâ, 26/63-66; A'raf, 7/136; Zuhruf, 43/55-56; Bakara, 2/49-50)

Bu hadise Necâtî Divanı'nda şu şekilde ele alınır:

*"Yâ meger kim leşker-i Fir'avmı iderler helak
Nîl şakk olmuş durur Mûsâ elinde bî-gümân"*

Hz. Mûsâ, Cenab-ı Hakk'ın işaretine binaen, kardeşi Hârûn AS'ı yerine vekil bırakarak Tûr'a⁸ gider ve orada Cenab-ı Hak'dan kendisine vaat edilen Kitâb-ı Mukaddes'i ister. Cenab-ı Hak ona otuz gün ibadeti emreder, daha sonra buna on gün daha ilave olunarak sayı kırka tamamlanır. (A'raf, 7/142) Mûsâ AS'a, Allah (c.c.) ile konuşması sebebiyle "*Kelîmullâh*" denmiştir. Bu mükâlemeye, "*...Allâh, Mûsâ'ya mutlak olarak konuştu.*" (Nisâ, 4/164) ayeti delil olarak gösterilmektedir.

Cenab-ı Hakk'ın kelâmına mazhar olması:

*"Keff-i dür-bahşı nihayetde hemân dest-i Kelîm
Tab'-ı gevher-zâsı enfâs-ı Mesîhâdur yine"*

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Mûsâ ile ilgili olarak adı geçen bir şahıs da Kârûn'dur. Kârûn, İsrâiloğullarından fakir bir kişidir. Hz. Mûsâ'nın duasının bereketiyle kendisine simyâ⁹ ilmi verilir ve çok zengin olur. Önceleri kendini ilim, hikmet ve ibadete adanmışken, sonradan kalbinin dünyaya meyletmesiyle isyankâr biri olur. Sınırsız bir servete sahip olmasına rağmen, cimriliği yüzünden, Hz. Mûsâ'nın emrettiği zekatı bile vermektan kaçınır. Neticede, Cenab-ı Hak, onu sahip olduğu bütün mal varlığıyla birlikte, bir ibret vesikası olarak yerin dibine geçirir. (Kasas, 28/76-81)

Klasik edebiyatımızda zenginliği ve cimriliği ile meşhur olan Kârûn¹⁰, Necâtî Divanı'nda Hz. Îsâ'nın tecerrüd ve istiğna hâliyle tezat oluşturacak şekilde toplam üç beyitte ele alınır.

⁸ Tûr, Arapça "dağ" anlamında olup, özel olarak "Tûr-i Sînâ" yerine kullanılır. Tûr-i Sînâ, Sînâ Yarımadası'nda, Allah'ın tecelli ettiği ve Hz. Mûsâ ile tekellüm ettiği dağın adıdır.

⁹ Kimya, kıymetli maddelerden altın elde etme ilmi.

¹⁰ Bkz. Levend, age., s.152-153; Zavotçu, age., s.275; Onay, age., s.308; Pala, age., s. 230-231.

*“Tecerrüd ile Mesîhâ gibi felekde bulun
Zemâne götüremez çünkü mâl-i Kârûnı*

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hızır(as) nasıl ele alınmıştır?

Hızır AS; Hz. Mûsâ döneminde yaşayan, kendisine ilahî bilgi ve hikmet öğretilen kişidir. Hızır’ın ledünnî ilme¹¹ vâkıf olduğu tartışmasız olmakla birlikte ^(Kehf, 18/65) peygamber olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Âlimlerin bir bölümü onun nebi olduğuna hükmederken, birçok kişi de veli olduğunu söylemiştir. Bu konuda ilmî bir netlik bulunmamakla birlikte, Hızır AS kültürümüzde veli olarak düşünülür.

Çalışmamızda Hızır A.S.’a da detaylı yer vermiş olmamıza rağmen, burada, sürenin darlığı sebebiyle Hızır A.S.’a yer vermeyeceğiz.

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hz. İlyâs nasıl ele alınmıştır?

Ardından; “İlyâs’a selâm olsun!” diye bir ün bırakan ^(Sâffât,37/129-130) İlyâs AS, İsrâiloğullarına gönderilmiş peygamberlerdendir. ^(Sâffât, 37/123) İsrâiloğulları Filistin’i ele geçirdikten sonra, başlarında zalim bir hükümdar bulunan kabilelerden biri Ba’lbek isimli şehre yerleşir. Bu zalim hükümdar, Ba’l adında bir put yaptırır ve halkını bu puta tapmaya zorlar. İlyâs AS, bu beldeye peygamber olarak gönderilir ^(Sâffât, 37/124-126), fakat halkı onun nasihatlerine kulak vermez ve onu buldukları beldeden çıkarır. İlyâs AS’ın bir mucize eseri ortadan kaybolduğu ve kendisine kıyamete kadar ömür verildiği söylenir. Buna göre; Hz. İlyâs, bütün çabalarına rağmen kavminin doğru yola gelmediğini görünce, şehirden çıkıp kendisini oradan kurtarması için Allah’a dua eder ve duasına icabet olunur. Cenab-ı Hak, ona, muayyen bir günde, yine tayin edilen bir yere gitmesini, orada ne görürse korkmadan üzerine binmesini emir buyurur. Hz. İlyâs, kendisine emrolunanı yapar ve gittiği yerde ateşten bir at görür. O ata binip gözden kaybolur. İlyâs AS’ın semaya değil de, Şam’a kaldırıldığı, hâlâ sağ olup her yıl hac mevsiminde Hızır ile buluşarak birlikte hacca gittikleri rivayet edilir. İsrâiliyyât türündeki bu rivayetler bir kenara konursa, İlyâs AS’ın hâlen hayatta olduğuna dair Kur’an-ı Kerim ve sahih hadislerde herhangi bir bilgiye rastlanmaz. Bazı rivayetlerde, Hızır ile İlyâs arasında bir münasebet bulunduğu, hatta bunların kardeş veya aynı şahsiyet oldukları öne sürülür.

¹¹ İlm-i ledün, Hak katından gelen bilgi.

Necâtî Divanı’nda Hz. İlyâs, sadece bir yerde, Hızır AS ile birlikte âb-ı hayâtı için ebedi hayata mazhar olması münasebetiyle zikredilir:

*“Lebüünden mu’ciz-i ‘Îsâ irişdi Hızır u ‘İlyâsa
Yüzüünden gün ziyâ almış ay alnuñdan münevverlik”*

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hz. Dâvûd nasıl ele alınmaktadır?

Kendisine hem peygamberlik, hem de hükümdarlık verilen ^(Bakara,2/251) Dâvûd AS, İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerdendir. Dört büyük kitaptan biri olan Zebur ona indirilmiştir. ^(İsrâ, 17/55; Nisâ, 4/163; Enbiyâ, 21/105) Cenab-ı Hak Dâvûd AS’a gür ve güzel bir ses ihsan etmiştir. Zebur’u okurken bütün vahşi hayvanlar etrafında toplanır ve onu dinlermiş.

*“Mızrab-ı ‘ûd-ı şevk iken bülbülüñ dili
‘İşkum Zebûrını okıyamaz dili çalar”*

Ayrıca kendisine zırh yapma sanatı da öğretilmiş, bu hususta üstün bir kabiliyetle mücehhez kılınmıştır. (Sebe’, 34/10–11; Enbiyâ, 21/80)

*“Saçuñi çöz ki zırh adın añmaya Dâvûd
Gözüñi süz ki takınmaya Erdevân hançer”*

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hz. Süleymân nasıl ele alınmıştır?

Hükümdar peygamberlerden olan Süleymân AS’a Cenâb-ı Hak pek çok nimetler ve tasarruflar ihsan etmiştir. ^(Sâd, 38/30; Neml, 27/15) Kuşların lisanını ve tesbihatını anlardı. ^(Neml, 27/16) Hayvanat, cinler, şeytanlar ve rüzgar onun tasarrufundaydı. ^(Enbiyâ, 21/81; Sebe’, 34/12-13; Sâd, 38/36-38) Ona böyle bir kudret ve ihtişam ihsan eden Allah (C.C.), geniş bir salahiyet de vermişti. ^(Sâd, 38/39-40)

Necâtî divanında, aynı zamanda devrin hükümdarı olan Süleymân AS’ın, mülkünden, saltanatının ihtişamından, kuşların ve vahşi hayvanların dahi ona itaat edişinden bahsedilir:

*“Doyardı hûn-ı ‘adû ile vahş ü tayrı tamâm
Müsellemler için Milket-i Süleymânî”*

Hz. Süleymân, bir gün insanlardan, cinlerden ve kuşlardan müteşekkil ordusuyla ilerlerken Karınca Vadisi’ne geldiklerinde bir karıncanın

diğerlerine; *“Ey karıncalar, yuvalarınıza girin! Süleymân ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesin.”* dediğini duyar. Karıncanın bu sözleri karşısında tebessüm eder. ^(Neml, 27/17-19) Yine bir gün ordusuyla yola devam ederken Hüdühüd¹² kuşunu göremeyince merak eder. Çok geçmeden gelen Hüdühüd, ona Sebe’¹³ şehrinden haber getirir.

Kuş diline vâkıf olması ve Hüdühüd kuşunun haber götürüp getirmesi:

*“Bu kuş diliniñ oldu Süleymânı Necâtî
İletdi sözi Hazret-i Selmâna berâber”*

Bir kadın tarafından idare edilen bu ülkenin halkı müreffeh bir hayat sürmekte, fakat güneşe tapmaktadırlar. Süleymân AS, bunları dinledikten sonra besmele ile başlayan bir mektup yazar ve üzerine mührünü basarak, Sebe’ melikesine¹⁴ götürmesi için Hüdühüd’e verir. ^(Neml, 27/20-28) Sebe’ melikesi mektubu alır ve halkın ileri gelenlerini toplayarak büyük bir hürmetle okur. Hz. Süleymân, onlardan kendisine itaat etmelerini istemektedir. Melike, ileri gelenlerle istişare neticesinde Süleymân AS’a hediye göndermeye karar verir. Hz. Süleymân hediyeleri kabul etmez ve maiyetinde bulunanlardan Sebe’ melikesinin tahtını kendisine getirmelerini ister. Cinlerden biri, taht Süleymân makamından kalkmadan getirebileceğini söylerken, maiyetinde bulunan ilim sahibi birisi¹⁵ onu Süleymân göz açıp kapamadan getirir. Hz. Süleyman’ın sarayının ve tasarruflarının azameti karşısında Sebe’ melikesi iman eder. ^(Neml, 27/29-40)

Sebe’ melikesi Belkıs:

*“Göricek taht-ı şerefde seni Belkîs-i cihân
Didi uş möhr-i sehâ ile Süleymân-ı kerem”*

Hz. Süleymân’ın hayatı etrafında oluşan, isrâiliyyât kabilinden birtakım rivayetler de divan şairleri tarafından sıklıkla kullanılan motiflerdendir. Bu rivayetler; daha çok Süleymân AS’ın yüzüğü ve bu yüzüğü ele geçirmek isteyen şeytan ile olan mücadelesi, Âsaf adlı veziri ve karınca ile konuşması etrafında teşekkül etmiştir. Rivayete göre; Hz. Süleymân’ın

¹² Hz. Süleymân ile Sebe’ melikesi arasında haber getirip götürülen kuşun adı.

¹³ Arabistan’ın güneybatısında, Yemen taraflarında yaşayan eski bir kavim, şehir ve devlet adı.

¹⁴ Sebe’ melikesinin adı, Kur’an-ı Kerim’de belirtilmemekte, fakat diğer kaynaklarda “Belkıs” olarak geçmektedir.

¹⁵ Kuvvetli rivayetlere göre, Sebe’ melikesinin tahtını göz açıp kapamadan getiren ilim sahibi zat, Süleyman AS’ın veziri Âsaf b. Berahyâ’dır.

taşı kibrît-i ahmerden olan ve üzerinde Allah’ın ismi yazılı bulunan bir yüzüğü vardır. Onu taktığı zaman kainattaki **bütün vahşi hayvanlar ve kuşlar Hz. Süleymân’a itaat edermiş.**

Yüzük:

*“Cânâ güzeller ağzuña baksa ‘aceb midür
İns ü perî nigîn-i Süleymâna oldu mûm”*

Şeytan bu yüzüğü ele geçirmek ister. Bu sebeple Süleymân AS; yüzüğü hiçbir zaman yanından ayırmaz, zaruri durumlarda da sadece Âsaf adlı vezirine veya hanımına emanet eder. Fırsat kollayan şeytan bir gün Süleymân kılığına girerek bir hileyle yüzüğü almayı başarır. Bu sayede tahta geçer. Süleymân AS, yüzüğü geri alabilmek için pek çok sıkıntılara duçar olur. Bu konuya telmih yapılan beyitlerde şeytan; dîv, ejderha veya yılan olarak da karşımıza çıkar. Yine bu tür beyitlerin çoğunda, sevgilinin dudakları Süleymân Peygamber’in mührüne, iki yandan sarkan zülfü de ejderhaya benzetilir.

Dev (dîv, şeytan, ejderha veya yılan) münasebeti:

*“İki zülfün iki ejder gibi görüldüğüçün
Orta yirinde lebün möhr-i Süleymân görünür”*

Süleymân AS’ın, pek çok ilme vâkıf olan, akıllı, tedbiri ve faziletiyle meşhur veziri Âsaf bin Berahyâ; divan şairlerine göre bir fazilet, ileri görüşlülük, idare ve tedbir sembolüdür. Âsaf kelimesinin bu şekilde kullanımını çok yaygındır. Hemen hemen bütün divan şairleri bir vezirden söz açmışsa, muhakkak ona “Âsaf”lık vasfı yakıştırmıştır. Hatta, söz konusu vezirin adı bile anılmamış, Âsaf denilince, hemen devrin vezirinin akla geleceği düşünülmüştür.

Âsaf:

*“Âsafâ şî’r ü kitâbetle ne hâcet ‘arz-ı hâl
Çün zamîrûn ‘âlem ahvâline dâîdur yine”*

Kur’an-ı Kerim’de anlatılan, karıncayla ilgili kıssaya ilave edilen birtakım rivayetler de şu şekildedir: Süleymân AS karıncanın sözü üzerine atından iner ve karınca beyini çağırır. Karınca beyi ona bir çekirge budu hediye eder. Süleymân AS’ın duasıyla çekirge budu bereketlenir, orada bulunan bütün askerler bunun yarısıyla doyarlar, artanı karınca beyine

geri verirler. Süleymân AS karınca beyinden öğüt ister ve karınca ona pek çok nasihatte bulunur.

Karıncayla sohbeti:¹⁶

*“Göricek halk Necâtîyi der-i Âsafda
Didiler mûru görüñ taht-ı Süleymâna geçer”*

Necâtî Divanı’nda adı en çok geçen veya çeşitli münasebetlerle kendisinden en çok bahsedilen peygamberlerden biri de Süleymân AS’dır. Bazı beyitlerde, sevgilinin ağzı ve dudakları “mühr-i Süleymân” a benzetilir, bu tür beyitlerde yüzük oyununa işaret edildiği de görülür:

*“Kanı dehân-ı dost yüzük gizledükleri
Avcumda idi möhr-i Süleymân geçen gice”*

Necâtî Bey Dîvânı’nda Hz. İsa nasıl ele alınmıştır?

Babasız yaratılması sebebiyle (Meryem, 19/16-22; Enbiyâ, 21/91; Tahrîm, 66/12) “Rûhullâh” da denir. İsa AS’a otuz yaşında iken peygamberlik gelmiş, kendisine İncil adlı kutsal kitap nazil olmuş (Hadîd, 57/27) ve otuz üç yaşında iken gök yüzüne yükseltilmiştir. (Nisâ, 4/156-158; Âl-i İmrân, 3/55) Annesi Hz. Meryem, Dâvûd AS’ın neslindedir. Annesi Hunne’nin adağı gereği (Âl-i İmrân, 3/35), Zekeriyâ AS’ın gözetiminde Beyt-i Makdis’de¹⁷ büyüyen Meryem; gece gündüz ibadetle meşgul olmaktadır (Âl-i İmrân, 3/43), Cenab-ı Hak’ın seçkin kullarındandı. (Al-i İmrân,3/42) Takvası, İsrâiloğulları arasında darb-ı mesel hâline gelmişti. Meryem on beş yaşına gelince, Cenab-ı Hak ona İsa’yı müjdeler (Âl-i İmrân, 3/45) ve onun beşikte iken insanlarla konuşacağını (Âl-i İmrân, 3/46), kendisine yazının, hikmetin, Tevrat’ın ve İncil’in öğretileceğini haber verir. (Al-i İmrân, 3/48)

Hz. Meryem:

*“Meryem-âsâ bikr-i fikrûnden tevellüd eyledi
Hazret-i İsa gibi ‘âlemleri ihyâ iden”*

¹⁶ 203,3/119; 381,2/518; 421,6/605.

¹⁷ Mescid-i Aksâ için kullanılan bir tabirdir. Kudüs’te bulunan ve müslümanların ilk kiblesi olan Mescid-i Aksâ, üç kutsal mescitten biridir. Mescid-i Aksâ’nın yerinin tespiti ve planlanması Dâvûd AS ile başlar, ancak Süleyman AS zamanında tamamlanır.

Hz. İsa’nın doğumuyla birlikte (Meryem, 19/23-26), kavminin arasında Hz. Meryem’e karşı büyük bir iftira ve dedikodu furyası baş gösterir. (Meryem, 19/27-28) Meryem, bu durum karşısında, kendisine emredildiği üzere kimseyle konuşmaz (Meryem, 19/26), bebeği gösterir ve onunla konuşmalarını söyler. (Meryem, 19/29) Dile gelen İsa; kendisinin Allah’ın bir kulu olduğunu, Allah’ın ona peygamberlik ve kitap verdiğini, onu her yerde mübarek ve annesine saygılı kıldığını, yaşadığı sürece kendisine namazı ve zekatı emrettiğini söyler. (Meryem, 19/30-33)

*“Dirler lebüñe halk Mesîhâ küçücükden
Kim oldı Mesîhâ gibi gûyâ küçücükden”*

Hz. İsa’ya, Cenab-ı Hak katından pek çok mucize verilmiştir. (Bakara, 3/253) Ölülere diriltir, körleri ve alaca hastalığına yakalananları iyileştirir, yenilen şeyleri ve evlerde biriktirilenleri bilir, çamurdan kuş sureti yapıp üfler ve o suret kuşa dönüşüp uçardı. (Âl-i İmrân, 3/49; Mâide, 5/110)

Körlerin gözünü açması:

*“İzûñ tozunı gün gözine tûtiyâ için
Gökden yire inerse Mesîhâya virmez”*

Elle dokunması (mesh) ve nefesi ile hastalara şifa verip ölülere dirilmesi hususu ele alınırken; genelde nefha (üfürük) ve dem (nefes) kelimelerinin farklı anlamları ile çeşitli söz sanatlarına müracaat edilir. Çoğu zaman da, İsa AS’nın adı, bir hayat emaresiyle birlikte, dem (nefes) kelimesiyle yan yana kullanılır:

*“Nola ger başa geye lâle frengî şapka
Cünbiş-i bâd-ı sabâ nefha-i İsa mı degül”*

Tecerrüd ve istiğna hâlleriyle tasavvuf edebiyatının ana temalarından biri olan Hz. İsa ile ilgili olarak divan edebiyatımızda da çok zengin bir kültür teşekkül etmiştir. Bu kültürün teşekkülünde, konuyla ilgili olarak Kur’an-ı Kerim ve hadislerde anlatılanların yanında isrâiliyyât kabilinden bilgilere de rastlamak mümkündür. Hz. İsa, edebiyatımızda pek çok yönüyle ele alınır. Annesi Meryem’in iffetinden ve çektiği çilelerden başlamak üzere, doğumu, bebekken gerçekleşen olağanüstü hâller, peygamberlik mucizeleri, dünyaya değer vermemesi, semaya yükseltilmesi ve güneşle beraber dördüncü kat gökte bulunması, hiç evlenmemesi ve

maddeden arınmış olması, merkebe binmesi gibi özellikleri divan şiirinde çeşitli hayal ve sembollere konu olmuştur.

Tecerrüd ve istiğna hâli:

*“Mâl-i dünyâ ile şerh eyler tecerrüd hâlini
Yirde Kârûn bir yaña gökde Mesîhâ bir yana”*

Merkebe binmesi:

*“Neylersin işigünde rakîb ile dostum
Çıkmadı göke çünkü Mesîhâ harî ile”*

Göge yükseltilip ebedi hayata mazhar oluşu, semanın dördüncü katında, güneşle aynı katta bulunması:

*“Yâ Rab sa’âdet ile cihânda bu izdivâc
Çü devr-i mihr ü ’ömr-i Mesîhâ ola pây-dâr”*

Rivayete göre; Hz. İsa'nın dünyalık olarak sadece bir tas, bir tarak ve bir de iğnesi varmış. Birinin eliyle su içtiğini, bir başkasının da parmaklarıyla sakalını taradığını görünce tası ve tarağı bırakmış. Semaya yükseltildiği zaman üzerinde dünya nimeti olarak sadece bir iğne varmış ve bu yüzden sorguya çekilmiş. Dördüncü kattan öteye geçememesinin sebebi de budur.

Göge yükseltildiği zaman üzerinde dünyalık namına sadece bir iğne bulunması:

*“İsâ niteki sûzen ile çıkdı semâyâ
Ol resme çıkar kulle-i kühsâra benefşe”*

Hz. İsa'nın hayatı ile ilgili motiflerin Necâtî Divanı'nda ayrıntılı bir şekilde işlendiği görülür. Sevgilinin kendisi veya dudağı ile Hz. İsa arasında birtakım mecazi münasebetlerin kurulduğu da pek çok beyitte rastladığımız bir hususiyettir:

*“Söz ile ben hasteye biñ kez müdâvâ eyledün
İtmedün ey 'İsâ-i şekker-leb ammâ bir yana”*

İslâmiyetin yayılmasıyla birlikte diğer dinlerin hepsinin hükmünün ortadan kalktığı inancından hareketle, zamanının Hıristiyanlar hakkındaki telakkisini de Necâtî divanında görmek mümkündür:

*“Kûyuña gelmege senden rahm umar bî-dîn rakîb
Cennete girmek için 'İsâyâ kâfer yasadnur”*

Necâtî Bey Dîvânı'nda Hz. Muhammed SAV'den nasıl bahsedilmektedir?

Hz. Muhammed, Cenab-ı Hakk'ın insanlığa gönderdiği son dinin ve son kitabın temsilcisi olan son peygamberdir. (Ahzâb, 33/40) İsmi Kur'an-ı Kerim'de bir defa Ahmed (Saff,61/61), dört defa da Muhammed (Âl-i İmrân, 3/144; Ahzâb,33/40; Muhammed, 47/7; Fetih, 48/29) şeklinde geçer. Peygamberler halkasında Hz. Muhammed'in yeri, O'nun son ve cihanşümul peygamber olmasıdır. Hz. Muhammed'in son peygamber oluşunun, nübüvvet ve risaletinin en büyük şahidi de bizzat Kur'an-ı Kerim'dir. (Fetih, 48/29; Ahzâb, 33/40) Hem Mekki, hem de Medeni surelerin çoğunda, Hz. Peygamber'in Allah'ın resulü olarak bütün insanlığa gönderildiğine işaret edilir. (Sebe', 34/28; A'râf, 7/158) Hz. Peygamber'in getirdiği, kendinden önceki bütün tevhit dinlerinin kemale ermiş hâli olan İslamiyet ile birlikte, eski dinlerin hükümleri ortadan kaldırılmıştır. Hâtemü'l-Enbiyâ olan Hz. Muhammed'in peygamberliği, hem zaman hem de mekân itibarıyla kıyamete kadar bakidir. Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle, “güzel örnek” (Ahzâb, 33/21) olması hasebiyle, Hz. Peygamber'le ilgili hususlar; na't, esmâ-i Nebi, sîre, mevlid, hilye, mi'râciyye, mu'cizat-ı Nebi, gazavât-ı Nebi, hicretü'n-Nebi, vefatü'n-Nebi, Şefâat-nâme, Kırk Hadis, Yüz Hadis, Bin Hadis, Kasîde-i Bürde ve Kasîde-i Bür'e Tercüme, Şerh ve Tahmisleri, Tıbb-ı Nebevî gibi birçok edebî türün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu tür eserlerin ortaya çıkmasında, O'na duyulan samimi ve sonsuz muhabbetin tesiri en önemli etkidir. Hz. Muhammed, suret ve siret güzelliği yönünden erişilmez bir seviyedeydi. Zira, Hak dinin O'nun tebliği neticesinde kemale ermesi gibi (Mâide, 5/3), zatı da beşeriyetin zirvesini temsil etmekteydi. Cenab-ı Hak, O'nun ahlaki olgunluğunu, “Şüphesiz sen büyük bir ahlâk üzerindesin!” (Kalem,68/4) ayetiyle bildirmektedir. Hz. Muhammed SAV, şahsiyetinin büyüklüğü ve yüceliğiyle her devirde müminlerin ideali olarak kalacaktır.

Necâtî divanında Hz. Muhammed'den; Kur'an-ı Kerim, Hadis-i Şerifler ve siyer kitaplarından konuyla ilgili edinilen bilgiler ışığında geniş bir şekilde ve çeşitli adlarla bahsedilir. Divanda yer alan “Kasîde-i Na't-ı Resul” başlıklı 69 beyitlik kasidenin tamamı (s.44-48) Hz. Muhammed'le ilgili

olduğu için bu kasidede bahsedilen hususları burada muhtasar bir şekilde izah etmeyi uygun gördük. Kasidede; Hz. Peygamber'in son peygamber oluşu, zamanını şereflendirmesi, doğumunda vuku bulan hadiseler, dört kutsal kitapta adının zikredilmesi, kâinatın O'nun hürmetine yaratılması, etrafını bir nûr gibi aydınlatması, güzelliği, konuşmasının fesahati, Mirac hadisesi, Ebû Cehil'in düşmanlığı, "Emîn" vasfı, dört halife, torunları Hz. Hasan ile Hüseyin ve kıyamet gününde ümmetine şefaati gibi hususlar üzerinde durulur. Divanın diğer bölümlerinde Hz. Muhammed'den bahsedilen beyitleri ise konularına göre şöyle tasnif edebiliriz:

Mi'râc Hadisesi (İsrâ, 17/1,60; Necm, 53/1-18):

*"Ol gice kim gel didi Mi'râca Hak
'Arşa çıkup Kürsîye basdı ayak"*

Cenab-ı Hak katında, diğer peygamberlerden ve bütün mevcudattan daha şerefli oluşu:

*"Fahr-i 'âlem Muhammed-i 'Arabî
Enbiyâya egerçi hâtemdür
Hazret-i 'İzzetüñ huzûrında
Fazl ile cümleden müsellemdür"*

Fesahat ve belagatın revaçta olduğu bir zaman ve coğrafyada yetmişmiş olması, konuşmasının fesahat ve belagati:

*"Nice eş'âr-ı mahbûb-ı hoş-âvâz
'Arab içinde kopmuş türk-i tannâz"*

*Okunduğı yire varur hemana
Resulüñ sünnetini ider ihyâ"*

Ayın ikiye bölünmesi:

*"Engüşt-i Ahmed olmasa gül yüzde zanbaguñ
Bedr ayı eylemez idi ey dost iki şakk"*

Bulutun gölgelemesi:

*"Gün yüzinde zülf-i 'anber-bâr-ı misk-âsâ-yı dost
Ebr gibidür ki cism-i Mustafâ üstindedür"*

Âhir zaman peygamberi oluşu:

*Anuñla buldı şeref âhirü'z-zemân nitekim
Cemâl-i 'id-i hümayûn ile meh-i şevvâl"*

Cenab-ı Hakk'ın, "Habîbim, sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım." şeklindeki iltifatına nail oluşu:

*"İzzet deñizinde gevher-i pâk
Lev lâke lemâ halaktü'l-eflâk"*

Suret ve siret güzelliği:

*"Şöyle sûret virür âyîneye vech-i haseniñ
Kim yüzün görse getirür salevât âyinenüñ"*

Kâinattaki her şeyden evvel, Hz. Muhammed'in nûrunun yaratılmış olması:

*"Es-selâm ey dürr-i deryâ-yı İlâh
Es-selâm ey gevher-i kân es-selâm"*

Cevher-i evvel, aşk-ı İlahî, nûr-ı Muhammedî veya hakikat-i Muhammedî olarak da bilinen akl-ı evvel, var olan her şeyin aslıdır:

*"Bâreka'llâh ey güzîn-i halk-ı Rabbü'l-'âlemîn
'Akl-ı evvel Âsaf-ı sâni vezîr-i pâk-dîn"*

Kevser ırmağının sahibi oluşu ve Cennet'te mümin kullara onun su-yundan ikram edeceği (Kevser, 108/1-3):

*"Es-selâm ey sâkî-i kevser İmâm
Es-selâm ey kible-i cân es-selâm"*

Cömertliği:

*"Es-selâm ey sâhib-i lutf u kerem
Es-selâm ey kân-ı ihsân es-selâm"*

Hz. Ebû Bekir'in dostluğu (Tevbe, 9/40):

*"Âfâkı tutdı da'vet-i Ahmed gibi güneş
Siddîk oldı sâhib-i sıdk u safâ seher"*

İslâm dinini yayma yolundaki cehd ü gayreti:

*“Rûşen-zamîr ü pâk-sirişt ü ‘adû-figen
Dîn-i Nebi yolında yegin ü yegâne tîğ”*

Gül ile münasebeti:

*“Yılda bir kerre menâr-ı şâhdan dîdâr gül
Gösterür nite ki nûr-ı Ahmed-i Muhtâr gül”*

Medîne-i Münevvere:

*“Oldı mânend-i Medîne hoş münevver gülsitân
Devha-i güldür menâre pertev-i envâr gül”*

Ümmetinin çokluğu ve kendisinden şefaât talep edilmesi:

*“Mustafâ kim ümmet-i Ahmed durur yârân aña
İhtisâm u ihtirâm u i’tisâm u iltiyâm”*

Kıyamet gününde ümmetini, Livâ-i Hamd adlı sancağının altında toplayacak olması:

*“Yâ Rab kıyâmet işları oldukca haşrde
Ahmed livâsı şukkaları sâye-bân ola”*

Cenab-ı Hakk’ı tanıyabilmenin yolunun, Hz. Muhammed’i tanımaktan geçmesi:

*“Zât-ı Muhammedî seniñ ile bilinmegin
Ma’rûf oldı ‘âleme ma’nâ-yı men ‘arağ”*

“Dürr-i Yetîm” tabiri, mecazi olarak Hz. Muhammed(sav) için kullanılır:

*“Necâtî şî’rüñe zînet hayâl-i hâs virür
Ne bahr olur bu ki Dürr-i Yetîm ider ta’rîf”*

Bir beyitte de, sevgiliye ait güzellik unsurlarından, yanağın Hz. Muhammed’in nûruna, benlerin de ashaba teşbih edildiği görülmektedir:

*“Ârızuñ ayet-i lutf u hatuñ i’râb gibi
Yanaguñ nûr-ı Nebi beñleriñ ashâb gibi”*

Sonuç olarak ne söyleyebiliriz?

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür:

Necâtî Bey Dîvânı, peygamberlerle ilgili hususlar yönüyle ele alındığında, çok geniş bir muhtevayla karşımıza çıkar. Divanda Kur’an-ı Kerim’de adı doğrudan zikredilen peygamberlerden Hz. Âdem, Hz. Nûh, Hz. İbrâhîm, Hz. Ya’kûb, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyûb, Hz. İlyâs, Hz. Mûsâ, Hz. Dâvûd, Hz. Süleymân, Hz. Îsâ ve Hz. Muhammed SAV ile Kur’an-ı Kerim’de adı geçmediği hâlde kendisinden bahsedilen Hızır AS olmak üzere toplam on üç peygamberle ilgili beyitlere yer verilmiştir.

Bu beyitlerde işaret edilen hususlar çoğu zaman Kur’an-ı Kerim kıssalarına paralel görünse de, bunların arasında zaman zaman kısas-ı enbiyâ türündeki eserlerde ve halk kültüründe yer alan isrâiliyyât kabilinden birtakım menkıbelere de rastlamaktayız. Bu tür menkıbeler, ele aldığımız bütün peygamberlerin hayatında kısmen yer almakla birlikte, daha çok Hızır AS, Hz. Âdem, Hz. Yûsuf, Hz. Îsâ ve Hz. Süleyman’la ilgili hususlar etrafında teşekkül etmiştir.

Divanda; Hz. Muhammed SAV’dan 108, Hızır AS’dan 54, Hz. Îsâ’dan 51, Hz. Yûsuf’dan 38, Hz. Süleymân’dan 37, Hz. Âdem’dan 10, Hz. Ya’kûb’dan 8, Hz. İbrâhîm’dan 7, Hz. Mûsâ’dan 4, Hz. Eyyûb’dan 4, Hz. Dâvûd’dan 2, Hz. İlyâs’dan 1 ve Hz. Nûh’dan 1’er beyitte bahsedilir. Bu farkın sebebini kanaatimizce, adı en çok zikredilen peygamberlerin hayat hikâyeleri etrafında birtakım rivayetlerin ve halk inanışlarının oluşmasının yanında, bu peygamberlerle ilgili birtakım hususiyetlerin divan şiirinde edebî bir gelenek olarak sürekli kullanılmış olmasında aramak gerekir.

Hz. Peygamber’le ilgili hususların işlendiği beyit sayısının diğerlerinden çok belirgin bir şekilde yüksek olmasının sebebi ise, bütün divanlarda yer alan ve divan tertibinde tevhit ile münacattan sonra özel bir yeri bulunan, Hz. Peygamber’e övgü mahiyetindeki na’ttır. Necâtî Divanı’nda 69 beyitten müteşekkil bir na’t mevcuttur.

Kapanış.

Konuşmamı burada noktalıyorum. Dinleyen herkese tekrar teşekkür eder, manevi kazancı bol Ramazan günleri ve hayırlı bayramlar dilerim.

TYB KONYA'DA "NECÂTÎ BEY DÎVÂNÎ'NDA PEYGAMBERLER" KONUSULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 Kültürel Faaliyetleri kapsamında Konya Büyükşehir, Selçuklu, Karatay ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla gerçekleştirilen çevrimiçi programın bu haftaki konusu, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Nurgül Sucu Köröğlü, "Necâti Bey Dîvânî'nda Peygamberler" konusunda bir konferans verdi.

KÖLELİKTEN ŞAIRLİĞE

Necâti Bey'in doğum yeri ve tarihinin kesin olarak bilinmediğini, gerçek adının ise İsa veya Nuh olduğuna dair rivayetlerin bulunduğunu söyleyen Dr. Nurgül Sucu Köröğlü, "Edirne'de varlıklı bir hanımefendi tarafından köle olarak alınıp daha sonra evlat edinilmiştir. Gençlik yıllarında Kastamonu'ya gidip orada şiiirler yazdığını biliyoruz. Necâti'nin şöhreti Kastamonu'da bir hayli yayıldıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet'e 'Bahâriye' ve 'Şitâiye' kasidelerini sunmuş, ancak beklediği ilgiyi görememiştir. Bunun üzerine Fatih'in nedimlerinden Yorgi Efendi'ye bir gazelini verip onu Fatih'e iletmesini ister. Yorgi Efendi Fatih ile satranç oynarken gazeli sarığına yerleştirir ve böylelikle Fatih'in dikkatini çeker. Gazeli çok beğenen Fatih Sultan Mehmet, Necâti'yi Divan Kâtipliğine getirir..." dedi.

Necâti'nin, II. Bayezit devrinde Karaman valisi Şehzâde Abdullah'ın yanında görev aldığını, onun ölümünden sonra Manisa valisi Şehzâde Mahmud'un yanında nişancı görevinde bulunduğunu, onun da ölümü üzerine emekli olup İstanbul-Vefa'daki evine çekildiğini ve bir yıl sonra 1509 senesinde vefat ettiğini ifade eden Nurgül Sucu Köröğlü, mezarının meşhur Tezkire yazarı Sehî Bey tarafından yaptırıldığını ve üzerine de "Bir seng-dil firâkına ölen Necâti'nin / Billâhi mermer ile yapasız mezarını" beytini yazdığını söyledi.

İLK ORJİNAL ŞAİR

Dîvânında manzum, mensur karışık mukaddimeden sonra 25 kaside, 650 gazel ve diğer nazım şekillerinin yer aldığı, Ali Nihat Tarlan tarafından yayınlandığı, Mehmet Çavuşoğlu tarafından divanın tahlili yapıp "Şeçmeler" olarak yayınlandığı bilgilerini veren Köröğlü, "Necâti, 15.yüzyılın gazelleriyle meşhur şairidir. Gazelleri sade ve samimidir. Şiirlerinde atasözü, deyim ve halk söyleyişlerini kullanarak yeni bir tarzın temsilcisi olmuştur. Tezkire yazarlarından Âşık Çelebi, Necâti'yi edebiyatımızdaki ilk orijinal şair olarak kabul eder. Lâtîfi ise en güzel gazelleri, Necâti'nin yazdığını söyler..." dedi.

Necâti Bey Dîvânı'nın maddî kültür zenginliğinin yanında dinî-tasavvufî unsurlar bakımından da oldukça renkli malzemeler içerdiğine vurgu yapan Köröğlü, "Dîvân'da Hz. Adem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Yâkub, Hz. Yusuf, Hz. Eyub, Hz. Mûsâ, Hızır Aleyhisselam, Hz. İlyas, Hz. Dâvûd, Hz. Süleyman, Hz. İsa ve Hz. Muhammed(sav)'in adlarının çeşitli vesilelerle ve defalarca zikredildiğini gördük. Bu beyitlerin düzenli bir şekilde tespit ve tahlilinin bir divan şairi olarak Necâti Bey'in daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabileceğimizi düşündüğümüz için de böyle bir çalışma yaptık..." dedi.

BEYİTLERDE 13 PEYGABER

Dr. Nurgül Sucu Köröğlü, Necâti Bey Dîvânı'nı peygamberlerle ilgili kısımları yönüyle ele aldıklarını ve çok geniş bir muhteva ile karşılaştıklarını ifade ederek örnekler verdiği Dîvân'da Kur'an-ı Kerim'de zikredilen peygamberlerden Hz. Adem'den Hz. Muhammed(sav)'e kadar ve Kur'an-ı Kerim'de adı geçmediği halde bahsedilen Hızır Aleyhisselam olmak üzere toplam 13 peygamberle ilgili beyitlere yer verildiğini ifade etti.

Köröğlü konuşmasını şöyle tamamladı: "Bu beyliklerde işaret edilen hususlar çoğu zaman Kur'an-ı Kerim kıssalarına paralel görülse de bunların arasında zaman zaman Kısas-ı Enbiya türündeki Eserlerde ve halk dilinde yer alan İsrailîyat kabilinden bir takım menkıbelere de rastlamaktayız. Bu tür menkıbeler ele aldığımız bütün peygamberlerin hayatında kısmen yer almakla birlikte daha çok Hızır Aleyhisselam, Hz. Adem, Hz. Yusuf Hz. İsa ve Hz. Süleyman'la ilgili hususlar etrafında teşekkül etmiştir.

PEYGAMBER EFENDİMİZ'E 108 BEYİT

Dîvân'da Hz. Muhammed(sav)'den 108, Hızır Aleyhisselam'dan 54, Hz. İsa'dan 51, Hz. Yusuf'tan 38, Hz. Süleyman'dan 37, Hz. Adem'den 10, Hz. Yakûb'dan 8, Hz. İbrahim'den 7, Hz. Mûsâ'dan 4, Hz. Eyyûb'dan 4, Hz. Dâvûd'dan 2, Hz. İlyas'dan 1 ve Hz. Nûh'tan yine 1 beyitte bahsedilir. Bu farkın sebebini kanaatimizce adı en çok zikredilen peygamberlerin hayat hikâyeleri etrafında bir takım rivayetlerin ve halk inanışlarının oluşmasının yanında bu peygamberlerle ilgili bir takım hususiyetlerin Dîvân şiiirinde edebî bir gelenek olarak sürekli kullanılmış olmasında aramak gerekir. Hz. Peygamber ile ilgili hususların işlendiği beyit sayısının diğerlerinden çok belirgin bir şekilde yüksek olmasının sebebi ise; 108 dedik, onu Hızır Aleyhisselam 54'le, yani yarısı kadarıyla takip ediyor, bütün dîvânlarda yer alan ve dîvân tertibinde Tevhid ile Münacaat'tan sonra özel bir yeri bulunan Hz. Peygamber'e övgü mahiyetindeki Naat'tır. Necâti Dîvânı'nda 69 beyitten müteşekkil bir Naat mevcuttur. Rabbim cümlesinin şefaatlerine nail eylesin..."

Prof. İBRAHİM COŞKUN

Prof. Dr. HAYRİ ERTEN/Yöneten:

Efendim merhabalar, Allah(c.c.)'ın selamı üzerinize olsun.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak yine her zaman olduğu gibi Cumartesi günü saat 14.00'teki programımıza devam ediyoruz. Bugünkü programımızın konusu "*İmam Mâtürîdî'nin İnsan Anlayışı*" ve konuğumuz Prof. Dr. İbrahim Coşkun Hocamızdır.

Hocam hoş geldiniz, inşallah iyisinizdir, sağlığınız sıhhatiniz yerindedir.

Prof. Dr. İBRAHİM COŞKUN:

Hoş bulduk, teşekkür ederim, elhamdülillah, Ramazan-ı Şerif'in manevi iklimindeyiz. "*Oruç tutunuz ki sıhhat bulasınız*" buyuruyor Peygamberimiz (sav), şükür Mevlâ'ya orucumuzu tutuyoruz sıhhatimiz yerinde elhamdülillah.

Prof. Dr. HAYRİ ERTEN/Yöneten:

Prof. Dr. İbrahim Coşkun Hocamız, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalında Öğretim üyesidir.

İbrahim Hocam 1957, Karaman doğumlu. Sudurağı Kasabası İlkokulu (1969), Karaman İmam Hatip Lisesi orta Kısım (1974), Konya İmam Hatip Lisesi (1978), Konya Yüksek İslâm Enstitüsü (1982) mezunu. Bakırköy (1983-92), Sarayönü Konya (1992-95) ve Meram'da (1995-98) farklı ortaokul ve İmam Hatip liselerinde öğretmenlik yaptı. Yüksek lisansını (1988) Marmara Üniversitesi SBE Kelam Anabilim Dalında, doktorasını (1997) Selçuk Üniversitesi SBE'de tamamladı. Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Kelam Anabilim Dalında yardımcı doçent (1998-2002) ve doçent (2002-) olarak görev yaptı. Aynı bölümde bölüm başkanlığı ve yine aynı fakültede dekan yardımcılığı (2000-2004) görevlerinde bulundu. 2008'de Profesör unvanını aldı. 2011 yılında Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesine, 2012 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesine atandı.

Yayınlanmış telif eserleri: *İslâm Düşüncesinde İnkâr Problemi, Ateizm ve İslâm, İlahi Adalet ve Engelli Bireyler, Fahraddin Râzî'de Nazar ve İstidlâl -Üretken Akıl-, Günümüz Akaid ve Kelam Problemleri.*

Yayınlanmış çeviri eserleri: *Allah'ın Aşkınlığı (Fahraddin er-Razî'nin "Esasu't-Takdis fi İlmi'l-Kelam" adlı eserinin çevirisi), İstanbul-2005, Kelime-i Tevhidin Sırları (Fahraddin er-Razî'nin "Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil" adlı eserinin çevirisi, 2015, Peygamberlerin Efendisi Hz. Muhammed -Hayatı ve Ahlâkı- (M. Seyyid Keylânî'nin "Ayne'l-Yakîn fi Siyreti sey-yidi'l-Muselin" adlı eserinin çevirisi, 2015.*

Editörü olduğu eser: *İslâm'da Peygamber İnanıcı (İstanbul-2009).*

Ayrıca yayınlanmış kitap bölümleri, tebliğler ve farklı dergilerde yayınlanmış pek çok makalesi mevcuttur. Hocamın kitap, makale ve tebliğ yazma faaliyetleri devam ediyor hayli velûd maşallah. Kendilerine teşekkür ediyoruz gayretlerinin devamını diliyoruz.

Bugün İslâm düşüncesinde önemli bir yeri olan İmam Mâtürîdî'den bahsedeceğiz. Önemli bir Türk âlimi olan İmam Mâtürîdî, İslam inanç esaslarını Kur'an'a ve sünnete uygun bir şekilde açıklayan ve ortaya atılan şüpheleri gidermek için önemli eserler yazmış ve fikirler üretmiş olan bir âlimimiz. İmam Mâtürîdî ve İmam Mâtürîdî'nin İnsan Anlayışı'ndan söz edeceğiz. Bana göre konumuz önemli, takipçilerimiz de inşallah bizi dinlediklerinde aynı kanaate ulaşacaklardır diye düşünüyorum. Günümüz dünyasında insan, insanın değeri, insanın tabiatla ilişkisi, yaratana ile ilişkisi gibi temel konulara yeterince vakit ayrılmadığını görüyoruz. Zira sosyal hayatta modernleşmenin getirdiği ciddi problemler var. Modernizm insanı yalnızlığa mahkûm ediyor. İnsanlar çokluk içerisinde yalnız yaşıyorlar. Günümüzde insanlar genelde mutsuz. İnsanın bir değeri kıymeti yok. Her gün basit menfaatler uğruna yaşanan kavgaları, cinayetleri, haksızlıkları görüyoruz. Sebepsiz veya basit birtakım sebeplerle işlenen cinayetler haksızlıklar haddinden fazla maalesef. İnsanın kendini tanıması, hayatı anlamlandırması söz konusu problemlerin en aza indirgenmesinde büyük önem arz ediyor. Bu konularda İmam Mâtürîdî acaba neler söylemiş bugün bu ve benzer konularda inşallah hocam bizleri aydınlatacak.

Hocam, öncelikle bu önemli şahsiyetimiz, ilim insanımız, âlimimiz kimdir, bize kısaca tanıtırırsanız, çok seviniriz. Takipçilerimizden konuşacağımız âlim hakkında yeterli ilgi sahibi olmayan olabilir. Bu bakımdan önce bu âlimimizi kısaca tanıyış olalım. Buyurun hocam, söz sizin.

Prof. Dr. İBRAHİM COŞKUN:

Evet, teşekkür ediyorum tekrar. Bana böyle bir fırsatı verdiğiniz için Türkiye Yazarlar Birliği Konya şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu başta olmak üzere yıllardır kültür bilgi ve hayatımıza önemli katkılar sunan TYB'nin tüm yöneticilerine size ve bu etkinliklerin arka planında hizmet veren arkadaşlara teşekkürlerimi sunuyorum. İnşallah bu gün akşam namazıyla birlikte Kadir Gecesi'ni de idrak etmiş olacağız. Cenâb-ı Hak bu gecenin kadr-i kıymetini bilenlerden eylesin. Bu geceyi hakkıyla idrak ve ihya ederek manevi ömrüne bir yetmiş yıl daha katabilen kullarından eylesin.

İmam Mâtürîdî Kitabu't-Tevhîd adlı eserine şu dua ile başlıyor: "Hamdolsun o Allah'a ki, başkasına yapılan bütün hamd'ler gerçekte O'na dönmektedir. Nimetlerine denk gelen, onların artmasını sağlayan ve rızasına ulaşabilen bir hamd ile... Kendisiyle risaletin sona erdirildiği zâta, Peygamber Aleyhisselâm'a ve arkadaşlarına ve onun bütün dostlarına rahmet kılmasını diler, bizi hatalardan korumasını, isabetli söz ve davranış lütfetmesini niyaz ederim..."

Ben de O'nun bu duasına gönülden katılarak başlıyorum sözlerime. Cenâb-ı Hak bütün faaliyetlerimizi, konuşmalarımızı, yazdıklarımızı, rızasına uygun kılsın ve bizlere vadettiği güzelliklere ulaşan kullarından eylesin.

İmam Mâtürîdî Kimdir?

Adı: Ebû Mansûr Muhammed bin Muhammed bin Mahmûd el-Mâtürîdî es-Semerkindî'dir. Ebû Mansur, o dönemde erkek çocuğu olmayanlara verilen bir sıfatmış. İmam Mâtürîdî Hazretlerinin de erkek evladı olmamış, sonradan böyle bir sıfat kendisine verilmiştir. İmam Mâtürîdî III./ IX. Yüzyılın ilk yarısının ortalarında bugün Özbekistan

Cumhuriyeti'nin sınırları içinde bulunan Semerkant'ın dış mahallesi olan Mâtürîd'de, dünyaya gelmiş, 333/944 yılında vefat etmiş önemli bir Türk din âlimidir. Abbasîlerin merkezî otoritelerini kaybettikleri, artık Beyliklerin ortaya çıkmaya başladığı bir dönemde, Sâmânîlerin Mâverâünnehir'e hâkim oldukları bir coğrafyada yaşamış ve orada kendisini yetiştirmiştir. Hanefî mezhebinin dördüncü kuşak âlimlerindedir. Nesebi ile ilgili Beyazîzâde Ahmed Efendi ve Zebîdî gibi geç dönem âlimlerimiz, 'Ensârî' nispeti ile ona nispette bulunmuşlardır. Onun için soyunun Eyüp el Ensârî'ye dayandığını iddia edenler olmuştur. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar bu nisbetin İslâm'a yardım etme anlamında ona sonradan verildiğini ortaya koymaktadır. Eserleri, örf ve âdetleri dikkate alındığında özellikle eserlerindeki üslup incelendiğinde kesinlikle onun bir Müslüman Türk âlimi olduğu anlaşılmaktadır. Tabi ki onun etnik kimliğinden bahsederken niyetimiz asla İslâm coğrafyasında üretilmiş ve bu toprakların düşünme biçimini oluşturmuş olan Ehl-i sünnet itikadını temsil eden iki büyük ekolü yani Eş'arilik ile Mâtürîdîliği birbirine rakip iki oluşum olarak göstermek değildir. Her iki ekolü kendi sınırları ve şartları içerisinde anlamaya çalışmak ve buradan yeni değerlendirme imkânı elde etmek gerekir. Eş'arî-Mâtürîdî ihtilafı haddizatında Sünnilik içinde dinamizm imkânı tanımaktadır. Böylece hem tek tipleşme tehlikesinden korunma imkânı elde edilmiş olur. Bu bakımdan Eş'arilik ve Mâtürîdîliğin tek başlarına taşıdıkları değerden çok daha önemlisi, bütün farklılıklarıyla birlikte oluşturdukları Ehl-i Sünnet çerçevesidir. Bu iki ekolün tarihsel ve sosyolojik bir gerçeklik olarak farklı kültür havzalarında ortaya çıktıkları ve varlıklarını buralarda devam ettirdikleri herkesin kabulüdür. Örneğin Mâtürîdîlik ile Türk kültür havzası arasında bu türden bir ilişki söz konusudur. Ancak bu ilişkinin, bugün mevcut olan ideolojik milliyetçilik üzerinde okunması, kanaatimizce büyük hata olur. Hanefî-Mâtürîdî bir geleneğin büyük ölçüde Türk kültür havzasında üretilmiş olması, bu geleneğin günümüz ideolojik perspektifinden, milliyetçilik için üretilmiş olduğu sonucunu doğurmaz. Ayrıca bu zamana kadar ihmal edilmiş olan Mâtürîdî kelamını daha geniş çevrelere ulaştırmak yerine dar bir alana hapseder. Bu bakımdan geçmişte olduğu gibi çağımızda da karşı karşıya kaldığımız pek çok inanç probleminin çözümünde önemli katkılar sağlayacağına inandığımız Mâtürîdî'nin düşüncelerine ve eserlerine ilmi bir zihniyetle yaklaşılması büyük önem arz etmektedir.

İmam Mâtürîdî'nin Hocaları üç veya dört nesil arka arkaya takip edildiğinde Ebû Hanîfe'ye kadar uzanmaktadır. En son kendisinin fazlaca istifade ettiği bir âlim ismi söyleyecek olursak Ebû Nasr el-ÿyâzî'nin İmam Mâtürîdî üzerinde çok büyük etkisi olduğunu, yetişmesinde çok önemli katkılarda bulunduğunu söyleyebiliriz. Günümüze kadar gelen iki önemli eseri vardır:

1. *Kitâbü't-Tevhid*,
2. *Te'vîlât-ı Ehl-i Sünne*.

Te'vîlât-ı Ehl-i Sünne adlı tefsiri Bekir Topaloğlu'nun öncülüğünde bir heyet tarafından yakın geçmişte matbu hale getirildi sonra tercümesi yapıldı ve yayımlandı. Tefsirden önce, en kapsamlı ilk kelam kitabı diyebileceğimiz *Kitâbü't-Tevhid* adlı eseri matbu hale getirildi sonra tercüme edildi. Daha önce Mısır'da Fethullah Huleyf matbu hale getirmişti ama bu çalışma alelade yapılmış önemli eksiklikler ve yanlışları barındırıyordu. Merhum Prof. Dr. Bekir Topaloğlu Hocamız, bunun farkına vardı, tahkik etti. Daha sonra tercüme etti. Diyanet İşleri Başkanlığımız da bu eserin hem Arapçasını hem de Türkçe çevirisini yayınladı. Bu eser çok kaliteli bir çalışma oldu. Eser aynı zamanda İran İslâm Cumhuriyeti kültür bakanlığı tarafından ödüle lâyık görüldü ve ödüllendirildi. İmam Mâtürîdî'nin bu iki eserin dışında günümüze kadar gelmeyen eserleri olduğu gibi ona nispet edilen ancak ona ait olup olmadığı konusunda ilmi çevrelerde tartışma konusu olan eserler de söz konusudur.

Prof. Dr. HAYRİ ERTEN/Yöneten:

Hocam teşekkür ederiz, gerçekten önemli bir âlimimiz İmam Mâtürîdî. Türkistan coğrafyası, Maverâünnehir bölgesi İslâm medeniyetini kurulmasında önemli katkılar sağlayan pek çok âlimimizin yetiştiği bir coğrafya. Tefsir hadis, kelam gibi islâmî ilimlerin hepsine önemli katkılar sağlamış âlimlerimiz yetişmiş bu bölgede. İmam Mâtürîdî de u âlimlerimizden biridir. Ben o coğrafyayı çok seviyorum, yani İmam Buhârî'ye bakın orada, İmam Mâtürîdî öyle. Siz de gittiniz, ziyaret ettiniz, nasip oldu ben de o coğrafyayı gördüm ve inceledim. Oraları görmemek, İslâm medeniyetini anlama konusunda önemli ipuçları veriyor. Bilmiyorum ama oraları görmemek büyük eksiklik, özellikle İslâm medeniyetinin farklı boyutlarıyla ilgilenenlerin oraları görmemeleri büyük eksiklik olur diye düşünüyorum.

Prof. Dr. İBRAHİM COŞKUN:

İslami ilimlerin teşekkül ettiği dönemde o bölgedeki İslâm âlimlerinin gayretleri ve hizmetlerinin bilinmesi adına oraların ziyaret edilmesi çok önemli elbette.

Prof. Dr. HAYRİ ERTEN/Yöneten:

Tam da bu bağlamda şöyle bir soru sormak istiyorum. İmam Mâtürîdî, İslâm akaidi ve ehli Sünnet kelâmına acaba ne gibi katkılar sağladı?

Prof. Dr. İBRAHİM COŞKUN:

Sadece âlimlerin ona verdikleri sıfatları dikkate alsak bile onun ne kadar önemli bir alim olduğunu anlarız. O, İmamü'l-Hüda (hidayet önderi), "*Alemü'l-Hüdâ*" (hidayetin sembolü), "*İmâmü'l-Mütekellimîn*" (Kelamcılarının önderi), "*Reisî Ehlî's-sünne*", (Ehl-i Sünnet inancının reisi), "*Musahîu'l-Akâidü'l-Müslîmin*" (Müslüman akâidini tashih eden) gibi böyle güzel sıfatlara layık olan bir âlim.

Bu sıfatlara layık olmuş mu? Gerçekten fazlasıyla layık olmuştur; İslâm coğrafyasının pek çok bölgesinde olduğu gibi İmam Mâtürîdî'nin yaşadığı coğrafyada önceden var olan Maniheizme, Brahmanizme, Ateşperestliğe mensup kişiler olduğu gibi Müşebbihiye Bâtınîyye ve Kaderiyye, Mutezile, Cebriyye gibi fırkalara mensup kişiler de vardı. İmam Mâtürîdî söz konusu din ve fırka mensuplarının İslâm'a aykırı düşüncelerine karşı mücadele etti. İslâm coğrafyası Hz. Ömer (ra), Hz. Osman (ra) ile birlikte süratle genişlemeye başlayınca, özellikle Emevîler döneminde Maverünnehir'e ve Hindistan'a kadar genişleyince, buralardaki o yerel dinler, yerel kültürler, felsefî birtakım akımlar karşısında Selef'in metodunun, yani sadece Kur'ân ve Sünnet çerçevesinde İslâm inançlarını savunmanın yeterli olmadığı görüldü. İlk olarak Mu'tezîli âlimler bu ihtiyacın farkına vardılar. Onlar başlangıçta çok önemli görevler ifa yaptılar. Ama siyasetle bütünleştikten sonra özellikle Bağdat Mu'tezîlesi diye bilinen Mu'tezîle kesim, maalesef akıl-vahiy dengesini koruyamadı. Mutezilenin yanlışlıklarını ve Selef'in metodolojisinin yeterli olmadığını gören âlimlerimiz harekete geçtiler. Hâris el-Muhâsibî, Abdurrahman Kalanisi, Abdullah b. Küllab el-Basi gibi âlimlerimiz, Mu'tezîle'nin metodunu ıslah ederek Ehl-i sünnet kelâmının temellerini attılar. Hicri üçüncü yüzyılın sonlarına doğru geldiğinde ise Semerkant yöresinde İmam Mâtürîdî, Bağdat ve Basra

yörelinde ise Ebü'l-Hasan el-Eş'arî, Ehl-i sünnet kelamını sistematik hale getirdi. Artık itikatta *Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat* dediğimiz Selef'in o zamana kadar getirdiği yolu, daha kapsamlı, İslam inançlarına yönelik ortaya atılan şüphelere karşı rahat cevap verebilecek bir sisteme dönüştürdüler. İşte bu sistemin iki kurucusundan biri olarak İmam Mâtürîdî, Ehl-i Sünnet yolunun günümüze kadar gelmesini sağlayan önemli âlimlerimizden biridir.

Ehl-i Sünnet deyince, kısaca ondan da bahsetmemiz gerekiyor. Ehl-i Sünnet bir fırka değil, Müslümanların ana yolu. Cebriyye, Hariciyye, Kadriyye, Mürcie birer fırka idi. Ana gövdeden ayrılan kesimlerdi. Ehl-i Sünnet, "*es-sevâdü'l-a'zam*" diye de tarif edilir. Yani Hz. Peygamber ve ashabını takip eden Müslüman çoğunluk anlamında kullanılır. Müslümanların ana kitlesini -İslâm Tarihi boyunca Müslümanların %85-90 civarındaki kesimi- oluşturan bu geniş kesimin itikat sistemini güzel bir şekilde insanlara aktarmak, anlatmak; ortaya çıkan soruları, şüpheleri bertaraf etmek maksadıyla böyle bir akaid ve kelâm sistemine ihtiyaç vardı. Bu ihtiyacın gereğini İmam Mâtürîdî ve Ebü'l Hasan Eş'arî en güzel şekilde yerine getirdiler. Onların öğrencileri de yaşanan çağın ihtiyaçları çerçevesinde bu sistemi sürekli geliştirerek günümüze kadar getirdiler. Fakat burada Ehl-i Sünnetin bir fırka olmadığına dikkat çekmek isterim. O ana gövdeden ayrılan bir fırka değil aksine ana yoldur. Ana yolun kendi içerisinde şeritleri olabilir; Ehl-i Sünnet'in kendi içerisinde bazı konularda metod farklılıkları veya bazı problemlerin, anlatılması, anlaşılması noktasında farklılık arz ettiğini biliyoruz. Ehl-i sünnetin ilk temsilcileri "*Ehl-i Sünneti Hassa*" diye de bilinen Selef ve ilk dönem Selefiyye'dir. Selef bir mezhep olmayıp mübarek dönemi ifade eder. O dönemin âlimleri görevlerini yapmışlardır. Artık o metodun yeterli olmadığı ayan beyan ortaya çıkınca "*Ehl-i Sünneti Âmme*" dediğimiz Mâtürîdîlik ve Eş'arîlik ortaya çıkmıştır. *Selef* ve ilk dönem *Selefiyye* ile sonradan ortaya çıkan Selefiyye çoğu zaman karıştırılıyor. Bugün Ehl-i sünnetin hakiki temsilcileri olarak kendilerini lanse eden, o şekilde gösteren ama İslâm'ı şiddet dini gibi de gösteren ve o şekilde temsil eden radikal birtakım akımları biliyoruz. Suriye'de olanları ve onların arka planlarını, Afganistan'daki Tâliban hareketini, Irak Şam İslam Devleti (DAEŞ) hareketini biliyoruz. Bunlara kendilerini Selef-i Salihin'in ve Ehl-i Sünnet'in yegane temsilcileri olarak görüyorlar. Bu doğru değildir. Bunlar selef kavramı ile kendilerini

meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Ehl-i Sünnet, kimsenin böyle tekeline alacağı bir kavram da değildir. Ama bu kavramı herkes kendisi için meşrulaştırmaya çalışıyor. İşte 2016'da yaşadığımız FETÖ terör hareketinin önde gelen temsilcileri de kendilerini en iyi Ehl-i Sünnet temsilcileri olarak gösteriyorlardı. Bu anlayışları da görerek Ehl-i Sünnet'in kimsenin tekelinde olmadığını bilmemiz, anlamamız gerekiyor. Onları, Ehl-i Sünnet yolunu en iyi anlama noktasında işte bugün bahsedeceğimiz İmam Mâtürîdî'nin kaynaklarından, sonra onun bu görüşlerini sürdüren Mâtürîdî âlimlerinden ve Eş'arî kelam âlimlerinden istifade edebiliriz.

Bütün ekollerıyla birlikte Ehl-i Sünnet bir bütündür ve bir bütün olarak devam etmelidir. Ekoller olabilir, insanın bulunduğu her toplumda, her yerde farklılıklar mutlaka olur. İslam tarihi boyunca bu farklılıklar konuşulup tartışılmıştır. Bazılarına göre bunlar tamamen lafzî basit farklılıklardır. Bazılarına göre bir kısmı basit bir kısmı ise önemli farklılıklardır. Ben de şahsen ikinci görüşün daha isabetli olduğunu düşünüyorum. İmam Mâtürîdî'yi biraz sonra daha detaylı tanıdığımızda, Eş'arîyyenin görüşleriyle kıyas ettiğimizde bazı konularda Mâtürîdî'nin yorumlarının, özellikle günümüzdeki bazı problemlerin aşılması noktasında önemli çözümler üretebileceği kanaatindeyim. Elbette bazı konularda da Eş'ari kelam âlimlerinin yorumlarının öne çıkarılması daha isabetli olabilir. Onun için bu konularda ekol mensubiyetini öne çıkarmak yerine Ehl-i sünnetin hangi ekolü olursa olsun, hangi yorum işe yarıyorsa onun öne çıkarılması gerekiyor.

Prof. Dr. HAYRİ ERTEN/Yöneten:

Evet Hocam, tam da burada ben şöyle bir şey düşündüm, aslında siz hatırlatmış oldunuz; İmam Mâtürîdî'nin *Kitâb-ı Tevhîd*'i hakikaten müthiş bir eser. *Tevîlet-ı Ehli-sünne* adlı tefsiri de öyle. Ben şunu merak ediyorum İmam Mâtürîdî eserlerinde nasıl bir insan profili çiziyor? Allah-insan ilişkisi, Allah-kâinat ilişkisi bağlamında onun insan anlayışı hakkında ilgi verir misiniz?

Prof. Dr. İBRAHİM COŞKUN:

Önemli bir soru bu soru için teşekkür ediyorum.

Allah-insan ilişkisi bağlamında insanın konumu, sahip olduğu özellikleri ortaya koyma, noktasında Mu'tezile ile Eş'arî'nin biraz ifrat ve

tefrite kaçtıklarını, Mu'tezilenin olması gerekenden daha yüksek bir konumda Eş'ariliğin ise daha aşağı bir konumda değerlendirdiğini; İmam Mâtürîdî'nin ise ilgili Kur'an ayetlerine daha uygun bir insan profili çizdiğini söyleyebiliriz. Mâtürîdî Allah tarafından halife varlık olarak yaratılan insanın bu misyonunu gerçekleştirebilecek bir donanıma sahip olduğunu farkındadır.

İnsanın nasıl bir varlık olduğunun anlaşılması için öncelikle Kur'an'da farklı bağlamlarda farklı yerlerde verilen Hz. Adem kıssasına bakılması gerekir. Bakara Sûresi'ndeki pasajda Şeytanın, insanın en temel duygularından biri olan ebedîlik duygusunu istismar ederek yasak ağaca nasıl yönlendirdiğine dikkat çekiliyor. Bunun sonucunda insanın yeryüzündeki serüveni başlıyor. Hz. Âdem'in ve Hz. Havva bu hatadan sonra, Şeytanın yaptığı hatada ısrar etme yanılışına düşmüyor. Hatasını anlayıp Allah (cc)'a yöneliyor O'na iltica ediyor affını talep ediyor. Allah Teala: **"Onlara şöyle dedik: 'Oradan hepiniz inin! Benden size muhakkak bir rehber gelecektir.' Kim benim gönderdiğim rehberine uyarsa artık onlara ne korku vardır ne de üzüleceklerdir."** (Bakara: 38) Demek ki insanoğlu yeryüzünde hayatını yaşıyorken Allah'tan gelen hidayet rehberini ilahi kitapları ve peygamberleri dikkate almak zorundadır. Sadece akıl yetmez, sadece deney bilgisi yetmez, mutlaka bu bilgelere yol gösterecek, özellikle bu bilgi kaynaklarının dışında kalan alanlarda olup da çokça merak ettiği, bilmek istediği ihtiyaç duyduğu alanlarda böyle bir bilgiye muhtaçtır, yani vahiy bilgisine muhtaçtır. Peygamberlik müessesesine muhtaçtır.

İmam Mâtürîdî tam bu noktada Kur'an'ı ve Peygamber (sav) Efendimizin sünnetini vazgeçilmez bir bilgi kaynağı olarak görüyor. Vahy bilgisini öncelikle epistemolojik açıdan değerlendiriyor. Hepimiz Kur'an okuyoruz, hepimiz Peygamber (sav) Efendimizin Hadislerini öğrenmeye çalışıyoruz, bunlar çok güzel gayretler ama bunun arka planı, okunmasının sevap olmasının sebebi nedir diye mutlaka sormalıyız. Sorduğumuz zaman, kendimizi daha iyi tanıyacağız, hayatın ve kâinatın yaratılış gayesini doğru bir şekilde öğrenmiş olacağız. İşte İmam Mâtürîdî'nin eserlerinde Kur'an ve sünnet ışığında insanın yapısı, hayatın anlamı, Allah'ın kâinatı yaratmasının hikmetleri, enfüs ve afakta Allah'ın varlığının ve birliğinin alametleri en güzel bir şekilde açıklanıyor.

Tekrar soruya dönersek şöyle devam edebiliriz. İnsanın Allah katındaki değeri ve mahlukat arasındaki konumunu Kur'an'ın farklı surelerinde anlatılıyor. Tîn Sûresi de bunlardan biridir. Cenâb-ı Zül-Celâl, ruh ve bedenden oluşan bir bütün olarak insanı yarattığı için bu surede hem bednimize hem de ruhumuza yönelik ihtiyaçlarımıza ve görevlerimize dikkat çekiyor. Bu maksatla da iki tane gıda maddesine yemin ediyor. İki tane de manevî yapımızı tanımamızı sağlayan iki ilahi kitabın Tevrat ve Kur'an'ın indiği yerlere yemin ederek dikkat çekiyor.

"Tîn'e ve zeytûne. Sînâ dağına ve şu güven veren beldeye (Mekke'ye) yemin ederim ki, biz insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik." (Tîn Sûresi, 1-5)

İmam Mâtürîdî, bu âyetlerin tefsirinde çok önemli tespitler yapıyor. O, insanın emanet olarak verilen bedenî ihtiyaçlarını helal yollardan gidermesi gerektiğine, manevi yapısını da ancak Kur'an ve sünnetten elde edeceği bilgilerle tanıyabileceğine, hayatın ve varlığın ancak bu şekilde doğru olarak yorumlayabileceğine dikkat çekiyor. Ona göre insanın **"Ahsen-i Takvim"** üzere yaratılmış olması, onun Allah'ı bilecek ve vahdaniyetini kavrayabilecek bir fıtratta yaratılması anlamına gelir. Bu yapıda yaratılmış olmasına rağmen insanın küfre ve inkârcı bir hayata yönelmesi, kendisine verilen akıl, irade güç ve kudreti boş yere israf etmesi, kendisini aşağıların aşağısı bir konuma düşürmesi demektir.

Fıtratta var olan Allah (c.c.) inancını harekete geçirmek için işte gördüğümüz yaşadığımız olaylara hikmet nazarıyla bakmamız sebeplerini, hikmetlerini araştırmamız gerekiyor. Eş'arî kelam âlimleri, **"Allah (c.c.)'ın fiillerinde hikmet aranmaz..." "O la yüselü amma yefal"** yani yaptıklarından sorumlu değildir, mülk onundur, mülkünde dilediği gibi tasarrufta bulunur, diyorlar. Bu düşüncelerini desteklemek için deliller ileri sürüyorlar. Kur'an ve sünnete bütüncül bakılmadığında elbette her mezhep her ekol kendi görüşlerin destekleyecek deliller bulabilir. Elbette Allah mülkünde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Fakat Cenab-ı Hak aziz olmakla birlikte hakîm olduğunu bildiriyor. Dikkat edilirse ayetlerin sonunda aziz isminden sonra hâkim ismini de getiriyor. Buradan şunu anlıyoruz: Allah gücünü bir despot kral gibi rastgele kullanmaz. O kullarına ve tüm mahlûkatına karşı merhametle ve hikmetle kullanır. İmam Mâtürîdî'nin Allah'ın fiillerinde ve mahlûkatında hikmet olduğunu

sıkça vurgulamasının sebebi budur. Bu yaklaşım Allah'a kulluk ekseninde yer yüzünü mamur etmek üzere gönderilmiş insana, maksadına yönelik motivasyon sağlaması açısından da önemlidir. Çünkü Allah'ın mahlûkatında ve fiillerde hikmetlerin araştırılması insanda bir taraftan Allah'a imanı derinleştirecek diğer taraftan varlığı tanıyarak insanların onlardan istifade etmesini, hayatı kolaylaştıracak teknolojiler üretmesini sağlayacaktır. Sonra İmam Mâtürîdî bu Tîn suresinin söz konusu ayetini tefsir ederken diyor ki; *“Allah(cc) insanı öyle konumda yaratmış ki, insanlar Allah (cc)’ın kendilerine öğrettiği, verdiği bilgi yolları ve çareleri sayesinde nesnelere tamamını fayda ve yararları için kullanabilirler...”* Evet Mâtürîdî varlığa böyle bakıyor. Hakikaten bu hayata ve kâinata yönelik müthiş bir bakış tarzıdır.

Allah Teâlâ Ahzab suresi 72. ayette şöyle beyan buyuruyor: *“Biz emaneti göklere, yerküreye ve dağlara teklif ettik, ama onlar bunu yüklenmek istemediler, ondan korktular ve onu insan yükledi. Kuşkusuz insan çok zalim, çok bilgisizdir.”* Buradaki söz konusu olan emanet insan iradesidir. İnsan hikmetin peşinde koşup iradesini Allah'ın rızasına uygun olandan yana kullanırsa bu emaneti korumuş olur. Ama öyle değil de kendini tanıma, hayatı yorumlama varlıktaki yaratılış hikmetlerini yeterince kavramadan hayatı yaşayanlar iradelerini kötü yönde Allah'ın rızasına uygun olmayan şeyleri tercih ettiklerinde esfel-i safiline yuvarlanacaktır. Bu seçimi yaparken insanın kendini, sahip olduğu potansiyeli tanıması önemlidir. Aynı zamanda hayatı anlamlandırması, varlığın yaratılış hikmetini ve varlıkta işleyen ilahi yasaları keşfetme ve buna ulaşma arzusu da önemlidir. Bu arzu ona sürekli bilgisini geliştirme motivasyonu sağlayacaktır.

İnsanı olduğundan fazla veya olması gerektiğinden daha aşağı bir konumda değerlendirirken Mu'tezile ve Eş'ariyye kelam âlimlerinin Allah tasavvurları belirleyici olmaktadır. Mu'tezile söylem olarak bazı konularda *“Vücub Alallah”* (Allah'a vaciptir) görüşünü savunuyor. *Vücub Alallah* dediğimizde, sanki Allah (cc)'ın kulları için bazı şeyleri yapması mecburmuş gibi bir kavram kullanmış oluyoruz. Bu doğru değildir, bu ifade ir Mümine yakışmaz. Bununla Allah-insan ilişkisi bağlamında insanın rolü yükseltilmeye çalışılırken Allah'ın başta kudret irade ve ilim olmak üzere sıfatları sınırlandırılmaya çalışılıyor. Eş'ariler Mu'tezilenin

bu düşüncelerine tepki gösterirken onlarda tefrite kaçmışlardır. Bunun sonucunda yukarıda kısmen açıkladığımız gibi Allah'ı tenzih bağlamında insanın rolünü olabildiğince küçümsemişlerdir. Bu yaklaşım varlığa bakışta da kendisini göstermiş kâinata işleyen yasaların olmadığı, varlıkta sebep-sonuç ilişkisinin görüntüden ibaret olduğu düşüncesi savunulmuştur. Bu düşüncenin hâkim olduğu toplumlarda tabiata yönelik araştırma, merak etme duyguları zayıflar. Nitekim bu zihniyetin hâkim olmasından sonra İslam Medeniyetinin gerileme dönemine girmesi oldukça dikkat çekicidir.

Bu konuda Mâtürîdîler *“vücub Anillah”* (Allah'ın kendine koyduğu kural) kavramını kullanarak, Allah'ın kulları ile olan münasebetinde ve kâinatı işletiş biçiminde koyduğu kuralların olduğu -bu kurallara mahkum olmamakla birlikte- bu kurallara uyacağını ve asla bozmayacağını ifade etmektedir. Yani İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdî kelam âlimlerine göre mucize ve keramet gibi istisnalar olmakla birlikte Allah'ın kullarıyla ve kâinat ile olan münasebetinde **kendisi için koyduğu kurallar** vardır; O (cc) bu kurallara uyar, asla kullarının aleyhine bu kuralları bozamaz. Bu konuda Mu'tezile biraz tabiatçı felsefeye yakınlaşmış, sanki Allah (cc)'ın kâinatın işleyişindeki rolünü küçümser bir yoruma yönelmiştir. Eş'ariyye de Mu'tezile'nin bu görüşüne bir tepki olarak fiziki âlemde ve sosyolojide süreklilik arzeden bir yapının olmadığını, tabiat yasaları/sünnetullah ve sebep-sonuç ilişkisi diye adlandırılan durumların görüntüden ibaret olduğunu iddia etmişlerdir.

Bu düşüncenin hâkim olduğu toplumlarda çalışma, araştırma ve üretme duygusu azalacaktır. Bugün İslâm dünyasının sahip olduğu yeraltı yerüstü zenginliklerini dikkate aldığımızda Avrupa'dan, Japonya'dan hiçbir eksikimiz yok. Ama bakıyoruz; iki milyara yakın bir nüfusa sahip olan İslâm dünyasının üretimi, ancak yaklaşık seksen milyon nüfusa sahip olan Almanya'nın üretimi kadar ediyor. Buradaki sebep nedir, dediğimizde; insanın kendisini iyi tanıyamaması, insanın kâinata bakış tarzındaki birtakım eksiklikler, merak duygusunun, soru sorma arzusunun köreltilmesi, buna bağlı olarak bilgi ve okuma oranının düşük kalması diyebiliriz. Bu konularda ortaya çıkan olumsuz tablonun giderilmesinde İmam Mâtürîdî'nin görüşlerinin oldukça önemli olduğunu ifade edebilirim.

Prof. Dr. HAYRİ ERTEN/Yöneten:

Evet Hocam, söylediklerinizden Kur'an ve sünnet ışığında akl-ı selim ve sağlam bir metodoloji ile İmam Mâtürîdî'nin insanın konumunu iyi belirlediğini ifade ettiniz. Mevcut konumuna göre Allah'ın ona yüklediği önemli bir görevler olduğunu, insanı bu görevleri yerine getirebilecek bir donanım ile yarattığını ifade ettiniz.

Tam da bu anlattıklarınızın devamı niteliğinde olacak tarzda yeni bir soru sormak istiyorum. Günümüz dünyasında Müslümanların ve insanlığın önemli çözüm bekleyen ciddi problemleri var. Söz konusu problemlere yönelik İmam Mâtürîdî'nin düşüncelerinden yararlanma şansımız var mı? Hangi problemlere ne gibi çözüm önerileri bulabiliriz?

Prof. Dr. İBRAHİM COŞKUN:

Teşekkür ediyorum, bu de çok anlamlı ve çok güzel bir soru oldu. Vaktimizin sınırlı olması münasebetiyle başlıklar halinde kısa kısa bahsedeyim.

Önce akıl-vahiy dengesinden bahsedelim Mü'minler için 'akıl-vahiy' dengesini çok önemlidir. Bilgi kaynakları olarak akıl da vahiy de Allah'ın bize bahsettiği nimetlerdir. Bu ikisini birbirine rakip olarak görmemek gerekir. Maalesef İslâm dünyasında belli bir dönemden sonra İmam Azam Ebu Hanife'nin yaşadığı dönemde ortaya çıkan bir gerilim oldu. **Ehli Rey ve Ehli Hadis** olarak iki farklı kesim oluştu. Aslında böyle bir ayrıma gerek yoktu. Yani akıl ve vahiy birbirinin mütemmimidir. Vahiyi anlayabilmek için aklın devrede olması gerekiyor, aklın kullanılması gerekiyor. Cenâb-ı Allah, aklımızı kullanarak hem kâinat kitabını hem vahiy kitabını okumamızı emrediyor. Vahyin aydınlığında hayatın anlamı ve kâinatın yaratılış hikmetleri ancak tefekkür etmekle mümkündür. İşte bu dengenin, İslâm düşünce tarihine baktığımızda zaman zaman ya aklın aleyhine veya vahyin aleyhine bu dengenin bozulduğunu görüyoruz. Bu dengedeki bozukluk oranına göre pek çok problemle karşı karşıya kalmışız.

Bu dengenin yeniden kurulması noktasında İmam Mâtürîdî'nin görüşlerinden çokça yararlanabileceğimiz kanaatindeyim. O vahye öncelikle epistemolojik açıdan bakıyor. Yani bir bilgi kaynağı olarak bakıyor. Günümüzde de özellikle kardeşlerimize ben bunu tekrar tavsiye ediyorum, Kur'an ve hadis-i şerifleri öncelikle eşsiz bir bilgi kaynağı

olarak değerlendirmeliyiz. Kur'an ayı Ramazan devam ediyor ama ondan sonra da okumalarımız bu doğrultuda devam etmeli. Burada merhum Bekir Topaloğlu hocamızı tekrar rahmetle anmış olalım, kendisi hafızdı ve sürekli Kur'an okurdu, bize şunu söylerdi: Ben, her okumamda yeni hatime başladığımda aklıma birkaç soruyu koyarak okumaya başlarım, o soruların cevabını mutlaka Kur'an'da buluyorum derdi. Bizler de Kur'an'ı böyle okumalıyız. Hadis-i şerifleri de böyle okumalıyız. Bunları sadece sevap kazanmak için okumuş olmayacağız, elbette sevap kazanacağımıza inanacağız, Kur'an için her harfine on sevap olduğunu Peygamber Efendimiz müjdeliyor. Fakat bu müjdenin arka planını iyi kavramamız gerekiyor. İşte bunu yaptığımızda 'akıl-vahiy' dengesi gerçekleşecektir. O zaman Kitap ve sünnetten daha fazla istifade edeceğiz ve Kur'an bakışı açısından pek çok problemi çok rahat bir şekilde görebilecek ve çözüm önerilerinde bulunabileceğiz. Tabi bunu söylerken bazılarının yaptığı gibi elimize bir Kur'an meali alarak, her türlü ilgiye sahip olduğumuzu iddia ederek haddimizi de aşmamamız gerekir. Beşikten mezara hep ilim talibi olacağız. İlim seviyemizi sürekli yükseltmeye çalışacağız. İlim, böyle bir derya ki bu deryaya girenler, bilgi sahibi oldukça bilmediklerinin daha da çoğaldığını görerek daha fazla daha mütevazı olmaktadırlar. Az bir bilgi ile her şeyin bilgisine sahip olduğunu zannedenler ilim ile müstağnileşerek tıpkı Bel'am b. Baur gibi guru ve kibire kapılarak sapıtılabilmektedirler.

Bugünkü problemler bağlamında İmam Mâtürîdî'nin eserlerinde, deizme yönelik ciddi eleştiriler olduğunu görüyoruz. O nübüvvet müesseseni inkâr eden Brahmanlara karşı ciddi eleştiriler geliştirmiştir. Dolayısıyla günümüzde aynı iddialara bulunan deistlere karşı Mâtürîdî'nin eserlerinden istifade edilebilir. Brahmanların peygamber sevgisindeki ölçüyü kaçırdıkları, peygamberi seveyim derken onu ilahlaştırdıkları bilinmektedir. Hıristiyanlar da aynı hatayı yaptılar ve peygamberlik makamını ruhban sınıfı doldurdu. Onlar da masum olmadıkları yani ismet sıfatına sahip olmadıkları için dini dejenere ettiler. Rönesans ve reform sonrasında Kilise babalarını toplum üzerindeki baskıları azalınca deizm hortladı. İslâm'da deizmi haklı kılacak bir durum yoktur. Batı'da deizm ile birlikte gelen, akla gereken değerlerin verilmesi, diğer din mensuplarına tolerans, insanın hürriyeti, insanın üretkenliği gibi olumlu durumlar zaten İslâm'ın olmazsa olmaz şartlarıdır. Evet, Batıda deizmle bunlar geldi, bunları görüyoruz, ülkemizde deizmi savunan

bazı kimseler, tahrif olmuş Hıristiyanlık neticesinde deizmin yayılmasına yol açan problemlerin İslâm'da da olduğunu zannediyor. Onlara göre İslâm, akli atıl hale getiriyor, tembelliği teşvik ediyor... Bu iddialar asla doğru değildir. İslâm'ı hakkıyla öğrenememiş bazı kimselerin kendinden menkul yorum ve uygulamaları İslâm'ı bağlamaz. İslâm'ı temsil eden temel kurumlarda söz konusu yanlış düşünce ve uygulamalar yoktur. İslâm ile ilgili ihtisas sahibi kişilerin eserlerine baktığımızda Avrupa'da deizmi gerekli kılan şeylerin İslâm'da olmadığını görürüz. Söz konusu yanlışlıklara karşı İslâm'ın da savaş açtığı görülür.

Bunların dışında İmam Mâtürîdî, Müslümanların üretken akıl sahipleri olmalarını istiyor. Normalde her insan, akli savunur. Fakat önemli olan doğuştan gelen aklın kullanılması değil, önemli olan nazar ve istidlâlde bulunmaktır. Gözlem ve deney yapmak tefekkür ederek mevcut bilgilerden hareketle yeni bilgilere ulaşabilmektir. İşte İmam Mâtürîdî aklın üretken kılınmasını istemektedir.

Eş'arî kelimeler okulu da elbette akla gereken değeri veriyor ama istidlâl/tefekkür ile elde edilen bilgiye âraz gözüyle bakıyor ve âraz olduğu için de kalıcı ve güvenilir bilgi olarak değerlendirilmiyor. Böyle bir tereddüt var. Sadece o gelenek içerisinde yetişmiş Fahreddîn Râzî, İmam Mâtürîdî gibi düşünüyor ama genelinde istidlali bilgiye karşı bir güvensizlik var. Medeniyetlerin kurulmasına vesile olan bu tür bilgi, istidlâlî bilgi, İmam Mâtürîdî azarında son derece önemlidir.

Çağımızın en önemli problemlerinden biri de din-bilim kavgasıdır. Bu kavga esasen Hıristiyan toplumların bir problemidir. İslâm'da öyle bir kavga söz konusu olamaz. Yukarıda açıkladığımız gibi İslâm dünyasında akıl-vahiy dengesinin yitirildiği kesimlerde kısmen yaşanmıştır. Rey ekolünde ve İmam Mâtürîdî'nin bilgi sisteminde böyle bir çatışma zaten söz konusu olamaz.

Batı'da deizm tartışmaları ile birlikte din-bilim ilişkisinde artık kompartimanist yaklaşım hâkim olmuştur. Bu düşünceye göre din ayrıdır, bilim ayrıdır. Bunlar asla bir araya getirilmemelidir. Bir araya getirilmesi, bilimden uzaklaşmak anlamına gelir. Hâlbuki din ile ilim arasında kesin bir ayrım söz konusu olamaz. Elbette farklı ilmi disiplinler öğrenilme ve araştırılma safhasında, metodolojik olarak ayrı tahsil edilirler; fakat yeri

geldiği zaman deneysel ve sosyal bilgilerle din arasında ilgi kurulmalıdır. Bir fizik âlimi veya biyoloji âlimi elde ettiği bulguların nihaî sebebinden ve hikmetinden de bahsederek o konunun nihaî anlamda Allah'ın varlığına, birliğine, azametine, kudretine nasıl delil ortaya koymalıdır. İşte o zaman hangi bilim dalı olursa olsun, insanlar sahip oldukları bilgilerle hem bilgi hem de iman sahibi olabilirler. İmam Mâtürîdî'nin ortaya koyduğu bu bilim anlayışı, böyle bir yaklaşımı beraberinde getiriyor. Yani din ile bilim arasındaki kavga şöyle dursun, birbirinin tamamlayıcısı olarak değerlendiriliyor.

Prof. Dr. HAYRÎ ERTEN/Yöneten:

Evet Hocam bu soruya verdiğiniz cevap da güzel oldu. Bilmiyorum katılır mısınız günümüz Müslüman dünyasının, en büyük problemlerinden birisi bahsettiğiniz konularla alakalı aslında. Orta çağ Müslüman dünyada genel anlamda insanlar rahattı, özgürdü, Batı ile mukayese edildiğinde pek çok haklara sahipti; Batı dünyasındaki belli bir dönemden sonra kilise tahakkümüne ve zulmüne karşı muhalefet oluşmaya başladı. Sonraki süreçlerde gerçekten özgürlük adına, insanlık adına, insanî değerler adına, insan hakları adına, çok ileri noktalara kendilerini taşıdılar. Aynı süreçte İslâm dünyası duraklama dönemine girdi. Yeniden İslâm Medeniyetinin ayağa kaldırılması adına İmam Mâtürîdî'nin düşüncelerinin yeniden hayata aktarılması büyük önem taşıyor. Tam da bu noktada İmam Mâtürîdî'nin bu bakışı, bence harika bir referans olur, diye düşünüyorum. Bu sunumunuz ile İmam Mâtürîdî'nin konu ile ilgili düşüncelerine dikkat çektiğiniz için size çok teşekkür ediyorum.

Sohbetimizin başında İmam Mâtürîdî'nin Türk olduğundan bahsettiniz. Türk dünyasında acaba İmam Mâtürîdî yeterince biliniyor mu? Türkler amelde/fıkıhta Hanefî, itikatta ise Ehl-i sünnet'in Mâtürîdîyye koluna mensup olarak bilinir. Doğru mudur?

Prof. Dr. İBRAHİM COŞKUN:

Hız. Ömer'in hilafetinden itibaren Türkler arasında İslâm'a girenler olmuştur. Esasen kitleler halinde İslâm'a girme Ömer b. Abdülaziz döneminde başlamıştır. Karahanlılar ilk Müslüman Türk devletidir. Bu devletin yıkılmasından sonra kurulan ikinci Müslüman Türk devleti Gaznelilerdir. Büyük Selçuklu Devletinin kurulmasından kısa bir müddet sonra

Gazneliler devleti yıkıldı. Büyük Selçuklu döneminde, Selçuk Bey, daha sonra Tuğrul Bey döneminde kitleler hâlinde Türklerin Müslümanlığa geçtiklerini biliyoruz. Daha sonra kurulan Anadolu Selçuklu Devleti, Beylikler, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti. Bunların hepsi halkı Müslüman olan Türk devletleridir.

İmam Mâtürîdî Samanoğulları döneminde yaşamıştır. Mâtürîdî'nin de hanfi geleneğe bağlı ilim halkalarında yetiştiğini daha önce ifade etmiştik. Abbâsîler döneminde, Ebû Hanîfe'nin talebelerinden Ebû Yusuf, Kadılık görevini yaparken bürokrasiye hakim olduğu için Abbasilerin himayesinde olan Türk devletlerine gönderdiği Kadıların da Hanefî âlimleri olduğunu biliyoruz. Ve o dönemde Orta Asya'da Ebû Hanîfe'nin fikirleri doğrultusunda hem Fıkıh'ta, hem Akaid'de bir İslâm anlayışı gelişmeye başlamıştır. Karahanlılar döneminde Hanefilik yaygındı. Gazneliler döneminde söz konusu coğrafyalarda Şii-batını fırkaların faaliyetleri yoğunlaşmıştı. O zamana kadar İmam Mâtürîdî'nin görüşlerini geliştirip yaygınlaştıracak fazla âlim yetişmiş değildi. Öyle olunca Gazneli yöneticiler Batınlara karşı ancak Eş'ari âlimlerce yapılabileceği kanaatine vardılar. Selçuk Bey ve sonrasında Tuğrul Bwey, Hanefiliği tercih ettiler. İtikatta ise Mâtürîdî ve Mu'tezilî âlimler ön plandaydı. Tuğrul Beyin Veziri Küdürî Şiilere ve Eş'arîlere karşı olumsuz bir tavır takınmıştı. Hatta hutbelerde Şia ile birlikte Eş'ariler lanetlenmişti. Alparslan döneminde Vezir Küdürî görevden alındı sonra idam edildi. Onun yerine getirilen Nizamülmülk, Eş'ari hocalardan eğitim almıştı. O önceki dönemde iyi muamele edilme-yen Eş'arîlere kucak açtı. Kurduğu ve adıyla meşhur olmuş olan Nizamiye medreselerinde Eş'arîlik ön plana çıkarıldı. İmamü'l-Haremen el-Cüveynî ve İmam Gazali söz konusu medreselerde hocalık ve yöneticilik yaptılar. Bu medreselerde Mâtürîdî düşünceye yer verilmedi.

Selçukluların yıkılıp, Anadolu Selçuklularının, daha sonra Osmanlı dönemindeki Medreselerde de yine Nizâmiye Medreselerinden itibaren başlayan anlayışın devam ettiğini iliyoruz. Ayrıca Osmanlı Medreselerinde, Eş'arî âlimlerin kitapları veya bir Eş'ari kelimâ âlimi olan Saduddin et-Teftazanî'nin "Şerhu'l-Akaid" kitabı gibi eserlerin okutulması Türkler arasında kısmen de olsa Eş'ari düşüncenin yayılmasına yol açtı.

Bu durum insan, hayat ve kâinata bakış konularında İmam Mâtürîdî'nin ortaya koyduğu anlayıştan uzaklaşmaya yol açtı. On yedinci

yüzyıl başlarında Katib Çelebi'nin Osmanlı Medreseleri hakkında ikaz mahiyetinde söyledikleri çok dikkat çekicidir. O özellikle medreselerde düşünceye ve araştırmaya dayalı derslerin okutulmadığından yakınıyor. Gidişatın çok tehlikeli olduğuna dair ikazları var. Ben bu gidişatın, bu yaklaşımla birlikte ortaya çıktığı kanaatindeyim. Bu sırada Avrupa'da Rönesans ve Reform gibi köklü değişimlerin yaşandığını biliyoruz. Bu gelişmeler sonucunda Avrupa'da sanayi devrimi yaşandı. Pusulanın keşfi buharlı gemilerin yapılması, ateşli silahların geliştirilmesi dengelerin değişmesine yol açtı.

Sorduğunuz sorunun cevabını şöyle özetleyebilirim: Evet, Mâtürîdîlik bir Türk âliminin önderliğini yaptığı bir ekoldür. Mezhep demiyorum özellikle. Ehl-i Sünnet'in ekolüdür. Başta Müslüman Türkler olmak üzere geniş bir coğrafyada etkili olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde Türkler arasında ameli mezhep olarak Hanefilik hep ön planda olmuş ancak itikatta Mâtürîdî yorumdan farklı sebeplerle zaman zaman uzaklaşmalar söz konusu olmuştur. Tekrar rahmetle yâd ediyorum, Bekir Topaloğlu Hocamızın gayretiyle son 50-60 yıldan bu yana İmam Mâtürîdî Hazretlerinin fikirleri, eserleri, adeta yeniden keşfedildi, yeniden kamuoyuna, araştırmacılara sunuldu. Ama bu durum Ehl-i sünnetin diğer ekolünü bir rakip olarak değil; Ehl-i Sünnet'in kendi içerisinde birbirlerini tamamlayıcı bir mahiyet içerisinde bunu yapmamız gerektiğine inanıyorum. İnşallah bu gayretimiz netice verir. Biraz önce bahsettiğim günümüzdeki o problemlerin aşılması noktasında böyle bir gayret, bu bahsettiğimiz güzelliği beraberinde getirir, diye temenni ediyorum.

Prof. Dr. HAYRİ ERTEN/Yöneten:

Teşekkür ediyoruz Hocam, zaman ilerledi, bu bağlamda birkaç hususu toparlayarak sormak isterim. Aslında biraz bahsettiniz ama İmam Mâtürîdî'nin eserlerinde Allah-insan ilişkisi bağlamında onun Allah ve insan tasavvurunu diğer mezheplerle veya ekollerle karşılaştırarak aktarabilirsiniz memnun olurum. Sanırım o zaman anlattıklarınız daha iyi anlaşılır, diye düşünüyorum. Lütfederseniz seviniriz.

Prof. Dr. İBRAHİM COŞKUN:

Teşekkür ediyorum. İmam Mâtürîdî'nin Kelâm sistemini, özellikle insana bakış tarzını, Allah-İnsan ilişkisi bağlamındaki düşüncelerini

anlayabilmek, kavrayabilmek için önce mezheplerin görüşlerini bir tarafa bırakarak doğrudan, Kur'an ve sünnete bakmamız gerekiyor. Acaba Allah Teâlâ Kur'an'da kendisi nasıl tanıtıyor. İnsan nasıl bir varlık, hangi özellikleri öne çıkıyor, varlık kategorisi içerisinde konumu nedir, diye düşünmemiz gerekiyor. Bu açıdan baktığımızda Kur'an'da Cenâb-ı Hak, ihlas Sûresi'nde, Ayete'l-Kürsî'de, Kur'an-ı Kerim'in diğer pek çok yerinde kendisini tanıtıyor. Sıfatlarını ve isimlerini bize bildiriyor. Subuti özellikle de haberi sıfatlarını dikkate aldığımızda Rabbimiz kendisini bizim zihin dünyamıza yaklaştırmak için insan üzerinden anlatıyor. Müşebbihe bu sıfatlarla ilgili kelimeleri tevil etmediği için, insan biçimci (anropomorfic) bir Tanrı tasavvuruna kani olmuştur. Hâlbuki Allah; **"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O hakkıyla işiten ve hakkıyla görendir"** (Şura 11) buyurarak kendisinin hiçbir şeye benzemediğini beyan ediyor. Selef âlimleri haberi sıfatların ne anlama geldiğini yorumlamamışlar Allah neyi kastetmişse ona inanırız demişleri fakat müşebbihe vb. fırkalar çıkınca Ehl-i Sünnet kelimeleri **haberî** sıfatların mutlaka yorumlanması gereğine inanmışlar ve Arapça gramer kaideleri ve güvenilir kamuslardaki anlamlar çerçevesinde tevil etmişlerdir.

İnsana gelince Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de insanı halife varlık olarak tanıtıyor. Yani halife vekil anlamında kullanılıyor. Bu kavramı insan açısından düşünüldüğünde bir ihtiyaç olduğunda halife tayin edilir, vekil tayin edilir. Ama Elmalılı merhum Allah halife edindiğinde asla ihtiyaç

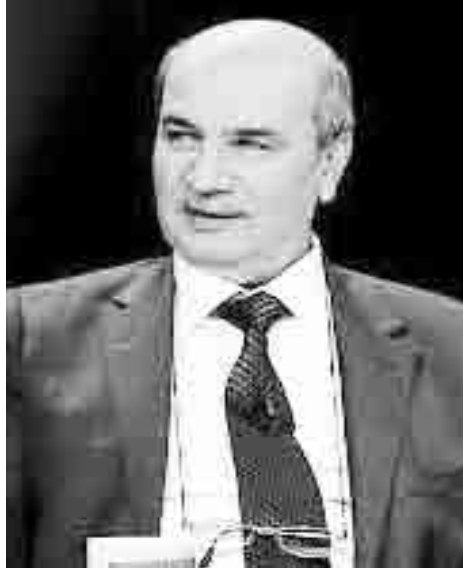
söz konusu olmaz. O (c.c.) kendi şerefinden pay vermek için halife edinir diyor. İşte İmam Mâtürîdî bu bakış açısıyla insanın yeryüzünde halifelik misyonunu yerine getirebilmesi için insanın Allah tarafından üstün özelliklerle yaratıldığına dikkat çekiyor. Bu maksatla insana aklın iradenin güç ve kudretin verildiğine dikkat çekiyor. Eş'ari kelimeleri Allah'ın sıfatlarını kısıtlar endişesi ile aşırı bir tenzih anlayışıyla insanın iradesini, güç ve kudretini öne çıkarmıyor. Fakat bu anlayış insanı sıradan pasif ir varlık konumuna düşürüyor. Bu anlayış kaza, kader ve tevekkül inancını doğrudan etkiliyor. Eş'ariye doğrudan cebriye gibi insan ilahi iradenin ve kudretin etkisi altında mecburdur demiyor ama sonuçta etkisiz bir insan iradeden ve etkisiz bir insan güç ve kudretinden bahsediyor. Eş'ari kelimelerin görüşlerini delillendirdikleri ayetlerden ikisi şöyledir:

"Yeryüzünde vuku bulan veya başınıza gelen hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılı olmasın. Kuşkusuz bu Allah'a göre kolaydır." (22) **"Kaybettiklerinize üzülmeysin ve O'nun size verdikleriyle şımarmanız diye (böyle yapmıştır). Allah kendini beğenen, böbürlenen hiç kimseyi sevmez."** (Hadid; 23)

İmam Mâtürîdî'ye göre ayette ifade edilen **önceden belirlenmiş olmak**, insanın iradî fiillerinin yani insanın seçimine bırakılan işlerin **önceden yazılmış olduğu anlamına gelmez**, zira böyle bir şey olsa insanın imtihan edilmesi anlamsız olur. Yazılı olan ve değişmeyen kâinata ve insanın maddi ve manevi yapısında işleyen ilahi yasalarıdır. Varlığın Allah tarafından bu şekilde sünnetullah/ilahi yasalar ve sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde sürdürülmesi insanlar için ayrı bir nimettir. Bu sayede insanlar hem kendi yapıları hem de kâinat ile ilgili ilim sahibi olabilmektedirler. Bilim ve teknoloji ancak bu şekilde gerçekleşebiliyor. İmam Mâtürîdî'ye göre söz konusu ayette belirtilen kader, fiziki âlemde, sosyolojide, insanın fizyolojisinde ve psikolojisinde işleyen ve asla değişmeyen ilahi yasalarıdır. Söz konusu alemlerin böyle bir kaderi vardır.

İnsanın iradi fiillerine yani seçimine bırakılmış konulardaki kader ise yukarıda belirtilen kaderden farklıdır. Elbette insanın iradi fiilleri de Allah'ın ilmi ve iradesi dışında değildir. Fakat İmam Mâtürîdî'ye göre insanın seçimine bırakılmış konularda Allah'ın ilmi ağılayıcı değildir. İlim maluma tabidir. İşte bu noktada Mu'tezile, bu sınırı daha da geniş tutarak **"kul, fiilinin yaratıcısıdır..."** gibi benzeri birtakım anlayışlarla, Allah-İnsan

ilişkisi bağlamında, Allah (cc)'i unutacak tarzda bir izah tarzına doğru yönelmiştir. Onun için bu anlayış Ehl-i Sünnet âlimleri tarafından zaten reddedilmiştir. Fakat Eş'arî âlimlere bakıyoruz; fiziki âlemde işleyen kadere insanın iradi fiillerini de dahil ediyorlar. Mesela bir kimsenin adı Levhu Mahfuz'da said/mümin olarak yazılı ise sonradan o kimse şaki/kâfir olur mu olmaz mı veya bunun tam tersi bir durum yani bir kimsenin ismi Levhu Mahfuz'da şaki/kafir olarak yazılı ise sonradan o kimse said/mümin olur mu olmaz mı şeklinde yapılan tartışmada Eş'ariler asla değişmez görüşünü savunmaktadırlar. İmam Mâtürîdî'ye ve Mâtürîdî âlimlere bakıyoruz; "Evet, Allah (cc)'in ilmi değişmez, ama biz o ilmi bilemeyiz. Levhu mahfuz değişir mi, evet Levhu mahfuz değişir. Şaki olan Said olabilir, Said olan Şaki olabilir..." diyor.

Bu konulardaki görüş farklılıklarının temelinde Allah tasavvurlarındaki farklılıklardır. Bazen takip edilen metot Kur'an ve sünnette temel bilgileri verilen Allah tasavvurundan uzaklaşmaya sebep olabiliyor. Seyfeddin el-Âmidî, İbn Rüşd ve İbn Teymiyye göre mutezile ve Eş'ariyye kelimacıları Allah'ın belli sıfatlarını öne çıkararak ulûhiyyet konusuna parçacı veya indirgemeci bir yaklaşım sergilemişlerdir. Bir Eş'ari kelimacı alimi olmasına rağmen Âmidî kimi Eş'ari kelimacıların Allah (cc)'in 'Kudret' sıfatını, 'İrade' sıfatını öne çıkararak tenzihte aşırıya kaçtıklarını bunun sonucunda insanın eylem ve hürriyet alanlarını daralttıklarını Mu'tezile âlimlerinin de kıdem ve adalet sıfatlarını önde çıkararak Kur'an'da bildirilen uluhiyyet tasavvurundan uzaklaşıldığını haber veriyor.

Eş'arî Kelâm âlimleri Allah'ın iradesini ve kudretini sınırlar endişesiyle insanın iradesi ve kudreti yok demezler ama açık açık var da demezler. İmam Mâtürîdî'ye bakıyoruz; insan için iki ayrı irade ve kudretten

bahsediyor. İmam Mâtürîdî'ye göre Allah (cc)'in insana önceden verdiği bir kudret vardır. İnsanın eylem yapabilecek organlara sahip olması v ile gerçekleşen bir kudret, onunla eylem yapabilir; eylem yapacağına ayrıca Allah (cc)'in verdiği bir kudret. Bu ikisinin birleşmesiyle fiili gerçekleşmektedir. Yine Allah (cc)'in insana verdiği bir irade potansiyeli var, küllî irade diyor buna, insanın küllî iradesi, işte insan Allah'ın verdiği bu küllî irade sayesinde seçimine sunulan konularda cüzi iradesini kendisi oluşturur ve onunla seçimini yapar buna Allah müdahale etmez, diyor. İşte bu iki argüman özellikle insanı Allah'ın belirlediği çerçevede hem özgür kılıyor hem de insanı fail yapıyor. Böyle bir insan elbette üretken bir insandır. Böyle bir insan çalışan, gayret eden, gayretiyle Allah'ın rızasına ulaşacağına inanan insandır. Çünkü Allah Teala Necm Suresi, 39. Âyette; "İnsana ancak çalışıp çabaladığı vardır" buyuruyor.

Evet, Cenâb-ı Zü'l-Celâl, bizlere kendisini kitabında nasıl tanıtmış ise o şekilde tanıyabilmeyi, kavrayabilmeyi, Habibi Hz. Muhammed (sav) Mustafa nasıl onu anlatmış ve tanıtmış ise aynı şekilde tanımayı, kavramayı ve rızasına uygun salih ameller işleyerek huzuruna varmayı nasip eylesin.

Prof. Dr. HAYRİ ERTEN/Yöneten:

Hocam, bu güzel sohbet için Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi adına teşekkür ediyoruz. Gerçekten Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi çok güzel programlar yapıyor, yapmaya da devam edecek inşallah. Ben de sizin gibi kardeşlerimizin Kadir Gecesini tebrik ediyorum. Ramazan bayramlarını da tebrik ediyorum. Sağlıklı, sıhhatli olmalarını Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyorum.

Son olarak benim şöyle bir önerim olacak kamuoyuna; insanın değeri, insanın üretkenliği, Yaratıcısı ile olan ilişkisi, tabiatla olan ilişkisi, Allah katındaki yeri, gibi konularda daha çok bilgiye muhtacız. Verdiğiniz bilgilerle İmam Mâtürîdî'nin insanla ilgili görüşlerini daha detaylı öğrenme imkânı elde ettik. Bu vb. konuların esasen Milli eğitim müfredatlarına girmesi gerektiğine inanıyorum. Bu temennilerle de programı kapatmak istiyorum. Tekrar size teşekkür ediyorum. İnşallah izleyenlerimiz de beğenmiştir. Bence kıymetli bir sohbet oldu. Herkesi Allah (cc)'a emanet ederek programı kapatıyorum

TYB KONYA'DA “İMAM MÂTÜRİDÎ’NİN İNSAN ANLAYIŞI” KONUŞULDU

Coşkun: “İmam Mâtürîdî, Allah ve insan tasavvuru ile deizm, din-bilim kavgası, insanın özgürlüğü gibi konulara İslâmî bakış açısı getirmiştir...”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla bu haftaki programında “İmam Mâtürîdî’nin İnsan Anlayışı” konuşuldu.

08 Mayıs Cumartesi günü saat 14.00’de Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin sosyal medya kanallarında canlı olarak yayınlanan ve yönetimini TYB Konya Şubesi eski başkanlarından Prof. Dr. Hayri Erten’in yaptığı programın konuğu NEÜ Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalında Öğretim Üyesi Prof. Dr. İbrahim Coşkun idi.

İMAM MÂTÜRİDÎ TÜRK BİR DİN ÂLİMİDİR

Coşkun, İmam Mâtürîdî’yi tanıtarak başladığı konuşmasında; “Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî III. / IX. Yüzyılın ilk yarısının ortalarında bugün Özbekistan Cumhuriyeti’nin sınırları içinde bulunan Semerkant’ın dış mahallesi olan Mâtürîdî’de dünyaya gelmiş 333 / 944 yılında vefat etmiş önemli bir Türk din âlimidir. O Sâmanoğulları’nın Mâverâünnehir’e hâkim oldukları devirde yaşamış Hanefî mezhebinin dördüncü veya üçüncü kuşak âlimlerindedir. *Te’vilâtul-Kuran*, Mâtürîdî’nin günümüze intikal eden en hacimli tefsir eseri olup başta tefsir olmak üzere kelim, mezhepler, fıkıh, usul-i fıkıh gibi temel İslâmî ilimlerin yanı sıra İslâm dışı din ve mezheplere ilişkin değerli bilgiler içerir. *Kitâbut-Tevhid* adlı eseri ise Ehl-i Sünnet Kelâm okulunun en hacimli ilk kaynağıdır. Her iki eserin yakın geçmişte Türkçe’ye kazandırılmış olması sevindiricidir...” dedi.

ALLAH’IN YARATTIĞI EN SEÇKİN VARLIK

İmam Mâtürîdî’ye göre insanın Allah’ın yarattığı en seçkin varlık, olduğunu söyleyen Coşkun; “Onun bu üstünlüğünü korumasının ilk şartı onu bu şekilde yaratan Rabbini tanımaya bağlıdır. İkinci şartı ise yeryüzünün imarına katkıda bulunmasıdır. Bunu yaparken de manevî yükselişini gerçekleştirmesi, Allah’ın razı olduğu hayat tarzına göre yaşayarak her geçen gün O’na yaklaşmasıdır. İnsan birinci şartı yerine getirmekle ne bir taşa ne bir ağaca ne güneşe ne kamere ne de zorla bir beşere boyun eğer. Böylece insani üstünlüğünü iman ile korumuş olur. Kur’ân karada, denizde ve havada farklı varlıkların insana musahhar kılındığını bildiriyor. Fakat bunun gerçekleşmesi insanın ikinci şartı yerine getirmesine bağlıdır. O zaman insan kendi otoritesini elinde tutar, sıradan varlıkların otoritesi altına girmez, sıradan ve rezil bir hayata sürüklenmez. Aksine o, Allah’ın verdiği kudreti, iradeyi ve akli kullanarak onlara hükümler olur...” dedi.

EN UYGUN İNSAN TASAVVURU

Allah’ın, insanın bu kudret, irade ve akıl misyonunu gerçekleştirebilmesi için onu, bilgi üretmek üzere akıl, irade, güç ve kudretle donattığını ifade eden Prof. Dr. İbrahim Coşkun; “O mevcut konumuyla Allah’ın kendilerine öğrettiği / verdiği bilgi yolları ve çareler sayesinde nesnelere tamamını faydalı hale getirebilir. İnsanı kendi dışındaki varlıklarla neredeyse aynı düzleme çeken ve insanı güçsüz ve zavallı bir varlık konumuna getiren kelâmî anlayışların yetersizliği ortadadır. Mevcut yorumlar içerisinde Allah-insan ilişkisi bağlamında İmam Mâtürîdî’nin eserlerinde açıkladığı insan tasavvurunun Kur’ân’ın ve Hz Peygamberin bildirdiği insan tasavvuruna en uygun tasavvur olduğu kanaatindeyim. Yine onun eserlerinde açıkladığı Allah ve insan tasavvuru ile deizm, din-bilim kavgası, insanın özgürlüğü gibi günümüzde tartışma konusu olan pek çok problemin de daha iyi anlaşılabilmesi ve bu problemlere önemli İslâmî bakış açıları geliştirilebileceği kanaatindeyim...” dedi.

MU’TEZİLE ve EŞ’ÂRÎ’DE BELİRSİZLİKLER VAR

İmam Mâtürîdî’nin temel noktada hem Mu’tezile’yi hem Eş’ârî’yi kelâm metodolojisi anlamında eleştirdiği konunun nereden kaynaklandığını ifade eden Prof. Coşkun; “Esasen bu tespiti Eş’ârî âlimlerinden Diyarbakırlı Seyfeddin el Âmidî, şu tespiti yapıyor: Sağlam bir uluhîyet, beraberinde sağlam bir insan anlayışını doğurur, diyor. Mâtürîdî de böyle söylüyor, İbn Rüşd de böyle söylüyor, İbn Teymiye de böyle söylüyor. Onun için biz Kur’ân’daki Allah tasavvurunu çok içi tetkik etmemiz gerekir, bir bütün olarak bakmamız gerekir, Allah’ın isimlerini, sıfatlarını bir bütün olarak görmemiz gerekir ve bu bütünlük içerisinde insana da bir bütünlük içerisinde bakmamız gerekir ki, ondan sonra doğru bir yolu bulabiliriz, diyor. Mu’tezile âlimleri, Allah’ın belli sıfatlarını öne çıkardılar ve Allah’ın diğer isimlerini, kullarıyla olan ilişkisini belirleyen yönleri ihmâl ettiler, diyor. Mesela ‘adalet’ sıfatını öne çıkardılar, insanın adaleti ile Allah’ın adaletini özdeşleştirdiler ve dar bir adalete hapsedtiler; onun için şefaet inancını falan reddettiler, diyor. İşte ‘kıdem’ sıfatını öne çıkarıyorlar, onunla ilgili birtakım eleştirileri var. Bizim geleneğimizdeki Eş’ârî üstatlarımız da Allah’ın ‘kudret’ sıfatını öne çıkardılar, ‘irade’

sıfatını öne çıkardılar, sınırlamayayım, tenzihte hâtâ etmiyeyim düşüncesiyle de insana bir alan bırakmadılar, diyor. Eş'ârî âlimlerinin eserlerine bakarsanız, insanın iradesi var mıdır diye sorduğunuz zaman net cevap göremezsiniz, diyor. Allah'ın iradesini sınırlar endişesiyle 'Yok' da demiyorlar, 'var' da demiyorlar. İnsanın kudreti var mı, sorusuna yine net cevap vermezler...

'İNSANA ANCAK ÇALIŞMASININ KARŞILIĞI VARDIR'

İmam Mâtürîdî'ye baktığımız zaman ise ikiye ayırıyor: Allah'ın insana önceden verdiği bir kudret vardır, potansiyel kudret, onunla eylem yapabilir, eylem yapacağında ayrıca Allah'ın verdiği kudretin birleşmesiyle fiil gerçekleşir, diyor. Yani insanî yöne böyle bir yer veriyor. Yine Allah'ın insana verdiği bir irade etme potansiyeli vardır, 'küllî irade' diyor buna, işte insan, bu küllî iradesini kendisi oluşturur ve Allah asla müdahale etmez, diyor. İşte bu iki arguman özellikle insanı Allah'ın belirlediği ölçüde hem özgür kılıyor, hem de insanı fail kılıyor, özne kılıyor. Böyle bir insan, elbette üretken, çalışan, gayret eden, gayretiyle Allah'ın rızasına ulaşacağına inanan bir insandır. Çünkü Necm Suresi; 'İnsana ancak çalışmasının karşılığı vardır...' buyuruyor..." diyerek konuşmasını tamamladı.

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=rMTBGIVbp04> adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

Facebook Grubumuz: <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>

Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>

Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya

Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

GANİRE PAŞAYEVA

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

Saygıdeğer takipçilerimiz, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin kesintisiz olarak düzenlediği ve bir klasik hâline gelen Türkiye'nin en uzun soluklu kültürel etkinliğine hoş geldiniz.

"İnsanlığa Sözümüz Var" üst başlıklı konferanslar dizimizde bu gün Azerbaycan Milletvekili, hukukçu, hekim, gazeteci, siyasetçi, şair, yazar Ganire Paşayeva Hanımefendi'yi konuk ediyoruz.

Sayın vekilim, Koronavirüs salgını nedeniyle dijital platformlarda yaptığımız konferansımıza hoş geldiniz. Aslında sizi Selçuklu'nun başşehri Konya'mızda dinlemek ve ağırlamak isterdik. Ama şartlar buna elvermediği için sınırlar ötesi program yapmak zorunda kaldık.

Bugün Ganire Paşayeva Hanımefendi ile 30 yıl süren Ermeni İşgali'nin ardından yakın tarihte kahraman Azerbaycan ordusunun dilere destan operasyonu ile özgürlüğüne kavuşturulan Karabağ'ın hikâyesini konuşacağız. Yeri gelmişken destansı bir başarı sağlayan Azerbaycan ordusunun ve bu orduyu teçhiz eden Azerbaycan devlet yönetimini tebrik ediyoruz.

Programımıza başlarken, öncelikle bugünkü konuğumuz Sayın Ganire Paşayeva'nın özgeçmişiyile ilgili özet bilgi vermek istiyorum.

Ganire Paşayeva, 24 Mart 1975 tarihinde Azerbaycan'ın Tovuz reyonundaki Düz Kırıklı kentinde dünyaya geldi. İlk ve ortaöğreniminin ardından Azerbaycan Tıp Üniversitesi Pediatri Bölümü'nü ve Bakü Devlet Üniversitesi Uluslararası Hukuk Bölümü'nü bitirdi.

1998 yılında ANS televizyonunda muhabir olarak çalışmaya başladı ve burada çok çeşitli görevlerde bulundu. 2005 yılında Haydar Aliyev Vakfı'nın halkla ilişkiler bölüm başkanı oldu.

6 Kasım 2005 günü yapılan genel seçimlere bağımsız aday olarak katıldı ve Tovuz milletvekili olarak Azerbaycan Millî Meclisi'ne girdi. Millî Meclis'teki Uluslararası ve Parlamentolar Arası İlişkiler Daimi Komisyonu'nun üyesi olan Ganire Paşayeva, aynı zamanda Azerbaycan-Gürcistan Parlamentolar Arası Çalışma Grubu'nun başkanı ve Azerbaycan-Türkiye, Azerbaycan-Hindistan ve Azerbaycan-Japonya Parlamentolar Arası Çalışma Grupları'nın üyesidir. Ganire Paşayeva, Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nde Azerbaycan Cumhuriyeti'ni temsil eden kurulun da üyesidir.

Ganira Paşayeva, Azerbaycan Türkçesi'nin yanı sıra Rusça ve İngilizce bilmektedir. Türkiye'yi tanıtan çok sayıda televizyon programı yaptı.

"*Adım Adım Türk Dünyası*" adlı çok ciddi bir kitabının yanında Azerbaycan Türkçesinde 20'den fazla kitabı olan Ganire Paşayeva'nın Türkiye Türkçesinde "*Aşk Başka*" adlı bir şiir kitabı, "*Azerbaycan Edebiyatında Karabağ Hikâyeleri*", Ahıska Türklerinin sürgününü anlatan "*Vatan Korkusu*" kitabı ile 12. İnternet Medyası Yılın En İyileri ödül töreninde "*Ulusal Dostluk ve Barış Ödülü*" ne layık görülen Paşayeva "*Allah Seven Kalplerdedir*" kitabında bir yandan modern insanın yalnızlığa mahkûm çıkmazlarını, bir yandan da bu çıkmazın sevgiyle nasıl aşılabileceğini akıcı bir dille anlatmaya çalışıyor.

7 Ocak 2017 tarihinden itibaren Dünya Alpogut Federasyonu As Başkan Yardımcısı görevinde bulunmaktadır.

Eksik bilgilerim varsa da siz tamamlayın.

Sayın vekilim, Karabağ'ın nasıl bir stratejik önemi vardı da 30 yıl önce Batı beslemesi Ermeniler, Karabağ'ı işgal etmeye yeltendiler ve bu hareketleriyle Türk dünyasında nasıl bir etki ve kontrol sağlamayı amaçladılar? Ve biz, bizim olanı geri kazanmak için neden 30 yıl bekledik? Bunun sebepleri neydi?

GANİRE PAŞAYEVA:

Çok teşekkür ederim. İlk önce ben, Türk dünyasının manevî başkentlerinden olan güzel Konya'mıza, Azerbaycan'dan selâm ve sevgiler göndermek istiyorum. Çünkü Konya, benim için Hz. Şems ve Hz. Mevlâna'yla Selçuklu tarihimizle, manevî atmosferiyle Türk tarihinde başka bir yeri olan bir şehrimizdir. Defalarca bu güzel şehrimizde olmaktan her zaman mutluluk duyduk. Konya ile ilgili de çok güzel bir yazı yazmıştım. Bazı arkadaşlar; "*yazımızı okuduğumuz zaman Konya bize bir başka etki*

ediyor” diyorlardı. Ben de onlara “O benim Konya’ya aşkımin ifadesidir, sevgimin ifadesidir...” diye cevap veriyordum. O yüzden inşallah bu Kovid salgın süreci de bitecek, biz güzel Konya’mızda, Türkiye’imizde; siz de Azerbaycan’da mutlaka farklı farklı etkinliklerde buluşacağız. Biz, buradan Türkiye’deki tüm kardeşlerimize, sosyal medya üzerinden bizi dinleyen tüm katılımcılara, Azerbaycan’ımızdan, Bakü’müzden, Şusa’mızdan, Gence’mizden, selâm ve sevgiler gönderiyoruz.

Şu anda ben Avrupa Konseyi Parlamenterler Konseyi Meclis üyesi değilim. Şu an Azerbaycan’ın Asya Parlamento Asamblesindeki Heyet Başkanlığını yürütüyorum. Çünkü bizim için Asya Parlamento Asamblesi de Avrupa kadar önemlidir. Orada da çalışmalar devam ediyor. Eskiden uzun yıllar çalıştım. Şu anda Asya Parlamento Asamblesi’ndeki heyete başkanlık yapıyorum. Aynı zamanda Uluslararası İlişkiler Komisyonu üyesi değilim artık. Son seçimlerden sonra Azerbaycan Meclisinde Kültür Komisyonuna başkanlık yapıyorum. İnşallah Kültür Komisyonu olarak Türkiye’mizin edebî-medenî kurumlarıyla, kültür kurumlarıyla çalışmalarımızı daha da güçlendireceğiz. Düşünce ve projelerimiz de var. Gürcistan Grubu başkanlığını uzun süre yürütmüştüm, ama şu an Azerbaycan-Pakistan Parlamentolar arası Çalışma Grubuna başkanlık yapıyorum. Bunları söyleyerek eksik bilgileri tamamlamış oldum.

İlk önce ben teşekkürümü de bildirmek istiyorum. Azerbaycan’ımızın 44 günlük vatan mücadelesinde, yani işgalce Ermenistan’ın uzun yıllar işgalinde olan topraklarımızın işgalden kurtarılması mücadelesinde bizim yanımızda olan Azerbaycan’ın yanında olan kardeş Türkiye’miz, kardeş Türkiye’imizde olan insanlarımız, Türk ve Türk dünyasının, dünyanın çeşitli bölgelerinde Azerbaycan’ın, yani adaletin yanında, hakkın yanında olan herkese teşekkürümü bildirmek istiyorum. Çünkü bu bizim için çok önemlidir. Biliyorsunuz ki, biz topraklarımızı işgalden

azad etme, kurtarma mücadelesine apardığımız, başladığımız zaman maalesef ki her zaman olduğu gibi bu işgalce terör devleti olan Ermenistan’ın arkasındaki büyük güçler, Azerbaycan’a baskılar yapmaya başladı. Bunlar çok ciddi baskılardı. Ama Cumhurbaşkanımız, Başkomutanımız İlham Aliyev, bunu açık şekilde de söyledi; *“Ne kadar baskı yaparsanız yapın, biz geri çekilmeyeceğiz, halkımız, devletimiz, birlik beraberlik içinde bu mücadeleyi sona kadar devam ettireceğiz...”* dedi. Bütün halkımız da başkomutanımıza;

“Biz, yanındayız, her birimiz bir askeriz...” diyerek bu birlik ve beraberlik içinde işgal altındaki topraklarımızı azad ettik, kurtardık. Şehitlerimiz nûr içinde yatsınlar; şehitlerimiz ve gazilerimiz her zaman bizim kalbimizin başköşesinde olacaklar, tarihimizde ebedîyyen yaşayacaklardır. Rahmetle, sevgiyle, saygıyla anılacaklardır.

O günlerde hem Cumhurbaşkanımız İlham Aliyev, çeşitli yerli ve yabancı televizyonlara verdiği röportajlarda bunu sık sık dile getirdiler. Bu vatan mücadelesi verdiğimiz günlerde hangi devletin ve kimlerin, hangi kurum ve kuruluşların, nasıl bir tavır sergilediğini ve sergileyeceğini hiçbir zaman unutmayacağız. Yani bu mücadeleden sonra Azerbaycan devletinin politikasında mutlaka bu 44 günlük savaş döneminde kimlerin nasıl tavır aldığı bizim için çok önemli olacaktır. Yani hatırlıyorsunuzdur, Bosna Müslümanlarının lideri, nûr içinde yatsın, Aliya İzzet Begoviç’in iki sözü vardır Bosna’nın savaş yaşadığı o acı günlerinde...

Birincisi şuydu; *“Savaştan önce dostlar ve düşmanlar vardı. Şimdi savaştayız, düşmanlar burada, dostlar nerede?”* diyordu.

İkincisi ise çok etkili bir çok etkiliydi; *“Ve her şey bittiğinde her birimizi üzen düşmanlarımızın yaptıklarından da daha çok dostlarımızın, dost bildiklerimizin, kardeşlerimizin sessizliği olabilir...”* demişti.

O yüzden bu dönemde kardeş Türkiye'mizin gerçekten millî liderimiz Haydar Aliyev'in söylediği gibi *"Bir millet, iki devlet..."*; Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün de *"Azerbaycan'ın sevinci sevincimiz, kederi kederimizdir..."* düşüncesiyle; bütün o Ermenistan'ın arkasında dayanan güçlere karşı ki, onlar Türkiye'ye de baskı uygulama düşüncesine girdiler, *"Neden Azerbaycan'ın yanında böyle açık dayanırsınız?"* diye. Ama Türkiye Cumhuriyetimizin Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a, Hükümet yetkililerine, gururumuz olan Türk silahlı Kuvvetlerimize, Azerbaycan'ın yanında olan bütün siyasî partilere, kurumlara, kuruluşlara, STK'lere, basın kuruluşlarına ve Azerbaycan'ın yanında olan her bir insanımıza teşekkür ediyorum. Çünkü kardeş Türkiye'mizin bu 44 günlük vatan mücadelesinde Azerbaycan'ın yanında dik duruşu, çok önemli ve tarihî bir hâdisedir. Çünkü Türkiye, çok açık mesaj verdi. O her zaman Ermenistan'ın yanında olan ve destek veren güçlere karşı çok açık ve net söyledi. *"Zaten gizli destek veriyorsunuz, ama açık şekilde Ermenistan'ın yanında sahaya inerseniz, unutmayın ki Azerbaycan yalnız değildir, biz de sahaya ineriz ve Azerbaycan'ın yanında oluruz..."* dedi. Bu tabii çok açık ve ciddi bir mesajdır. Bu savaşın kaderinde de etkili olan bir mesajdır. Bu birlik ve beraberlikle hem Azerbaycan'ımız, topraklarımızı işgalden azad ettik/kurtardık. Azerbaycan'ımız da güçlendi, Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki gücü daha da arttı. 44 günlük vatan mücadelesinden sonra Türkiye artık Güney Kafkasya'da iki büyük oyuncudan biri hâline geldi. Açık söylemek gerekirse Türkiye çok ciddi bir güç kazandı. Ama bunun yanında en önemli konulardan biri de bu birlik ve bu zaferin, Türk devletlerinin işbirliğinin, Türk devletlerinin birliğinin daha da güçlenmesine çok büyük bir etkisi oldu. Diğer Türk devletlerimizin tamamına yakını *"Türkiye nasıl böyle dimdik dayandı, biz bu kadarını beklemiyorduk..."* diye konuşuyorlar. Yani bu kadar baskıların karşısında Türkiye'nin böyle Azerbaycan'ın yanında dimdik dayanacağını beklemiyorduk, diyorlar. Onların içine de *"Yarın bizim de başımıza böyle bir felaket gelecek olursa, Azerbaycan ve Türkiye bizim yanımızda durur..."* umudu ve beklentisi doğdu. Azerbaycan'a baskı yapan bazı çok büyük güçler vardı biliyorsunuz, ama Cumhurbaşkanımız ve halkımız dimdik dayandılar ve bu bizim kutsal mücadelemizdir, adalet mücadelemizdir, vatan mücadelemizdir, diyerek topraklarımızı işgalden kurtardık. Türkiye'nin de böyle dimdik duruşu, onlara karşı da çok büyük bir etki yapmıştır. Demek ki birlikten gerçekten büyük güç doğuyormuş. Birlik olursak, büyük güçlerin bizim

bölgemizde oynamak istedikleri, bizim insanımıza üzüntü, acı, gözyaşı getiren bütün oyunlarını ânında bozabiliriz.

44 günlük vatan mücadelesinde bölge değişti. Artık farklı bir döneme başladık. O dönemin adı böyleydi, Azerbaycan ve Türkiye birlikte dünyanın büyük dış güçlerine karşı bu bölgede söz sahibidir. Dış güçler bu bölgede 'istediğimizi yapabiliriz, yaptırabiliriz...' diye hareket ediyorlardı. Ama artık bu zaferle Azerbaycan ve Türkiye, 'siz artık bu bölgede yapamazsınız ve yaptırmazsınız...' mesajını verdi. Bunun adı bir başkaldırıydı. Onların bizim bölgemizde adaletsizliklerle insanlarımıza yaşattıkları acılara, üzüntülere karşı bir başkaldırışın zaferiydi. İnşallah bundan sonra da büyük zaferlerimiz olacak. Artık bu bölgede bizlere sorulmadan, bizim onayımız olmadan kimse elini kolunu sallayarak hareket edemeyecektir.

Biliyorsunuz bu hem politik olarak görüldü, hem askerî olarak görüldü. 44 günlük vatan mücadelesinde Türkiye askerî sanayisinin de gücü görüldü. Mesela Bayraktar İHA'larının gücü görüldü. Rusya ve batı televizyonlarında; "Türkiye artık askerî güç olarak eski Türkiye değil..." yorumlarını sık sık yapıyor. Azerbaycan da Türkiye ile beraber askerî sanayisini çok güçlendirmiştir. Azerbaycan ordusu çok güçlenmiştir. Cumhurbaşkanımızın da söylediği gibi Ermenistan devleti ordusu anlayışı bitti artık. Yani işgalci Ermenistan ordusunu biz bitirdik. Onlar bunu hak ettiler. İşgalci, işgal ettiği topraklardan çekilmeyince Azerbaycan'ın kahraman askerleri, onlara nasıl sizi göndeririz mesajını çok ciddi olarak vererek bir kahramanlık destanı yazdılar. Şimdi de Ermenistan ve arkasındaki güçler, dünyanın her yerinde her zaman yaptıkları gibi yalan ve bühtana sarıldılar. Azerbaycan ve Türkiye aleyhine bu algı propagandalarını yapıyorlar. Maalesef Fransa başta olmakla beraber, bazı Avrupa ülkeleri bu yalanları dünyaya yayma konusunda birbirleriyle yarışıyorlar ve bize karşı kararlar alıyorlar. Ama onların aldıkları kararlar bizim umurumuzda bile değildir. Yani biz haklı, adaletli mücadelemizi kazandık ve bu bölgede artık Azerbaycan ve Türkiye arasında bütün alanlarda işbirliği daha da güçlenecektir.

İşgalden kurtardığımız bölgelerdeki topraklarımız çok büyük potansiyele sahiptir. Ermenistan bu topraklarımızı işgal altındayken darmadağın etmiştir. Binalarımızı, evlerimizi, tarihî kültür alanlarımızı, camilerimizi, kabristanlarımızı, milletimizin tüm izlerini barbarca silmişlerdir. Ama o

topraklarımız çok zengindir. Birincisi manevî olarak vatan toprağı olarak, stratejik olarak bizim için çok değerlidir. Bu topraklarımızda yeniden işlere başladık. Türkiye'mizle ortak projeleri gerçekleştireceğiz. Türkiye şirketleri çok aktif rol almaya başladılar. Bunu da zaten Cumhurbaşkanı söylediler. Azerbaycan'ın bu mücadelesinde adaletin ve hakkın yanında yer alan ülkelere işgalden kurtardığımız topraklarda hayata geçireceğimiz projelerde öncelik vereceğiz ve bunu da her zaman açık söyledi; bu öncelik Türkiye'nindir. Türkiye'nin önceliğidir; çünkü Türkiye gerçekten de kardeş gibi o duruşu sergiledi. O yüzden Türkiye ile Azerbaycan'ın arasında ekonomiden askeriye, kültürden eğitime, ticaretten turizme, bütün alanlarda işbirliğimiz daha da artacaktır.

Türkiye'den Azerbaycan'a gelmek için artık pasaporta ihtiyaç yoktur. Kimliğinizle, nasıl Konya'dan Ankara'ya, İstanbul'a, Rize'ye gidebiliyorsanız, artık Azerbaycan'a da otomobile, otobüsle, uçakla gelebileceksiniz. O yüzden de bu işbirliği daha da artacak inşallah. Aynı zamanda biz, bu 44 günlük vatan savunma mücadelemizdeki zaferle Zengezur koridorunu tekrar kazandık. Bu çok önemliydi. Çünkü uzun yıllar Ermenistan devleti, bizim topraklarımızda kurulmuştur. Azerbaycan topraklarında kurulmuştur. Ermeni terör çetelerinin arkasındaki büyük güçlerin desteğiyle bizim halkımıza çok zulümler etmişlerdir. Erzurum'a, Kars'a, Iğdır'a gittiğiniz zaman insanlarla konuşursunuz, dedeleriniz nerelerden gelmiştir, diyeceksiniz, size İrazan'dan, Zengezur'dan, Gökçe'den gelmişler diye cevap vereceklerdir.

Nasıl gelmişler?

Ailelerinin yarısını kaybederek gelmişlerdir. O zulümlerden güç bela, kayıplar vererek hayatlarını kurtarıp gelebilmişlerdir.

Orada o işgalci devleti kurmalarının amacı neydi?

Türkiye'nin, Türk coğrafyasıyla karadaki sınırını kapatmaktır, yok etmektir. Ondan sonra Zenguzur'u da zorla alarak o işgalci devlete vermekle Türkiye'nin karada Azerbaycan'la, Türk devletleriyle direkt olarak karadan sınırını ortadan kaldırmış oldular. Çünkü biliyorsunuz o politika da devam etti ve sadece karada değil, deniz boyunca da Türkiye sınırlarından Türk milletini sürgün ettiler. Kırım Türklerinin sürgününü, Ahıska Türklerinin sürgününü zaten biliyorsunuz. Ermenistan'dan Azerbaycan Türklerinin sürgünü; bunun hepsinin amacı aynı idi. Biz bu

vatan mücadelesinden sonra bu koridorun açılması bizim şartlarımızdan biri idi ve bunu kabul ettirdik. Ermenistan yenildiğini kabul etmişti; tabii ki biz de hakkımız olanları ciddi olarak masaya getirdik.

Zengezur koridorunun açılması, Türkiye ile Azerbaycan arasında bu çok büyük stratejik önem taşımaktadır. Aynı zamanda biliyorsunuz, bugün ekonomilerden en önemli biri ulaşımdır. Ürettiği ürünleri kim daha hızlı, daha güvenli, daha ucuz ihraç edebilirse onlar daha çok başarı kazanabilir veya birçok ulaşım projeleri var bölgede, herhangi bir işadamı, hangisi daha çabuk olacak, güvenli olacak ve daha ucuz olacak diye orayla bu taşımaları hayata geçirirler. Türkiye- Azerbaycan, Bayburt-Kars-Tiflis demiryolu projesiyle ve Marmara projesiyle Türkiye, bu projelerle Asya'yı Avrupa'ya bağlayan ulaşım projelerini, Büyük İpek yolunu hayata geçirdik. İnşallah ekonomik olarak da çok büyük bir ilişki başlangıcımız olacaktır. O yüzden bütün bunlar 100 yıl önce planlanmıştı, fakat ne Türkiye ne de Azerbaycan güçlenmesinler diye baskılar yapıldı. Bu baskılarla kendi projelerini hayata geçirmek isteyenlerin dönemi, bu zaferimizle bitmiştir artık.

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

Evet, kısmen değindiniz ancak yaşanmışlıkların unutulmaması, yeni jenerasyonlar tarafından öğrenilmesi için anlatılması gerekiyor, dile getirilmesi önem arz ediyor. Bu anlamda Ermeni çetelerinin Doğu Anadolu'daki zulümlerinden kısaca bahsettiniz; eğer bu konuyu biraz açmak gerekirse Karabağ'da ya da diğer bölgelerde Ermeni çetelerinin soykırıma varan hunharca uygulamalarından örnekler verebilir misiniz?

GANİRE PAŞAYEVA:

Ben gazetecilik ve televizyonda çalıştığım dönemlerde, sağ olsun Türkiye devleti ve resmî kurumları da bana destek oldular, ben Anadolu'yu karış karış gezdim. Yani Iğdır'dan girdim, Obaköy'den başlayarak Ardahan, Kars, Erzurum... böyle bütün o bölgelerde Ermenilerin neler yaptıklarını, o zulümleri, o toplu mezarlıkları, o dönemlerde hayatta olan yaşlı insanlarla röportajlar yaptım. O yaşlı insanlar daha çocuk yaşlarda iken bu zulümlere maruz kalmışlar ve tanık olmuşlardı. Mesela 11-12 yaşlarındaiken gözleri önünde aileleri, komşuları, akrabaları katledilenler vardı. Ben onların hepsinin anlattıklarını kamerayla tespit ettim. Çünkü bu insanlar hayattan gitmeden biz bunların kayıtlarını alıp bu Ermeni

soykırımı yalanlarına karşı tarihe kayıt düşmemiz lazımdı. Türk milleti tarihte hiçbir zaman ne soykırım ne de katliam yapmadı. Çünkü bu bizim karakterimizde ve ruhumuzda yoktur.

Ben batıda uluslararası bir toplantıya katılmıştım. Sözde Ermeni soykırımı iddialarıyla ilgiliydi toplantı. Tabii ki Ermeni tezlerini destekleyen çeşitli ülkelerden tarihçiler vardı. Hepsi de yalan bilgiler konuşuyorlardı. Bir Fransız tarihçi de bu yalanları ciddi ciddi savunuyordu. Ben konuşma sözü aldım; **'Siz gerçekten tarihçi misiniz?'** dedim. **'Evet...'** dedi. **'Kusura bakmayın, o zaman sizin tarih bilgileriniz çok zayıf ve taraflıdır. Ya da siz amaçlı olarak yalan konuşuyorsunuz. Çünkü bir tarihçinin tarih bilgisi varsa, bu sizin konuştuğularınızı konuşamaz. Siz biliyor musunuz, Avrasya dediğimiz coğrafyada en çok imparatorluk ve devlet kuran millettir Türkiye. Türkler, bu coğrafyada kesintisiz imparatorluk ve devlet kurmuş bir millettir. Ben size soruyorum; bir faşizm, bir ırkçılık, bir soykırım, katliam tefekkürlü bir millet, 500 yıldan fazla dayanabilen bir devlet, bir imparatorluk kurabilir mi? Bir tarafı Afrika'nın kuzeyine gitsin, Asya'ya gitsin, Arap dünyasına gitsin, bir tarafı Balkanlara, Avrupa'nın içlerine dayansın, böyle sizin savunduğunuz yalanlarla bir millet asırlarca bir devleti idare edebilirler mi, bu mümkün mü bir tarihçi olarak?!...'** dedim. Herkes döndü baktı. Sizin sorunuzun cevabı budur. Çünkü Türklerin hoşgörüsü ile asırlarca büyük imparatorlukları, büyük devletleri idare edebildiler. Bizim dedelerimiz, yaratılanı Yaradan'dan ötürü sevmişlerdir. Biz gittiğimiz hiçbir coğrafyada kimsenin ne dinine, ne diline ne de kültürüne karışmadık. 500 yıl sonra bile Balkan devletlerinde en küçük milletler bile hâlâ kendi dilini konuşuyor ve kendi dinini yaşıyor. Dile kolay 500 yıl... Siz bana öyle bir imparatorluk gösterin ki, bir coğrafyada 500 yıl hüküm sürsün, oradaki küçük halklar kendi kültürünü, dilini, dinini koruyup saklamış olsun. Ama bunu bizim dedelerimiz yaptı. O gücü vardı. Osmanlı'nın da o gücü vardı. İsteseydi asimile edebilirdi, ama bunu yapmadı. Neden yapmadı? Çünkü bu bizim milletimizin karakterinde yoktur. Hiçbir zaman da olmadı. Biz gittik, Osmanlı gitti; Ortadoğu kan ağlıyor, gözyaşı hiç dinmedi. O yüzden de sizin söylediğiniz gibi o zaman da biz bunu bir belgesel yaptık, İngilizceye de çevirdik, yurtdışına da bunu devamlı apardık/gönderdik. Siz haklı olarak söylüyorsunuz, biz bu gerçekleri dünyaya duyurmalıyız. Allah(cc)'in evinde, cami içinde dokunmazlar diyerek camiye toplanan insanları, nasıl o Ermeni çeteleri diri diri

yakmışlarsa camilerde, Anadolu'muzda, Azerbaycan topraklarında; bunları dünyaya daha çok duyurmalıyız. Duymak istemeyenlere de biz bunu devamlı duyuracağız, diyerek tabii ki bu çalışmalarını yürütmemiz lazımdır.

Bugün 21.Yüzyıl, teknolojinin sosyal medya ile algılar asrına çevrildi. Bazı güçler, böyle bir yerler hakkında bir halk hakkında ilk önce algı yaratıyorlar, yalanlarla, enfarmasyonlarla, o algıyı yarattıktan sonra kendi istediklerini hayata geçirmeye başlıyorlar. O yüzden biz, ne Azerbaycan'ımızın ne de Türkiye'mizin üzerine böyle bir algı yaratmak isteyenlere fırsat ve izin vermememiz gerekir. Yani bu mücadelede de gücümüzü artırmamız gerekir. Yalana karşı mücadelede en güzel silah, gerçeklerin söylenmesidir. Dünyanın bazı ülkelerine gittiğimizde, sözde Ermeni soykırımını tanımış ülkelerden insanlar vardı, onların politikacılarıyla da görüştüğümüzde açık açık söylüyorduk ki, 20.Yüzyılın evvelinde sizin babanız da yoktu hayatta, sizin görmediğiniz dedelerinizin devrinde olmuş, babalarınızın bile görmediği gerçek olmayan olaylarla ilgili tezler öne sürüyorsunuz ve kararlar alıyorsunuz; ama kendi gözlerinizin önünde kendi soydaşlarınız tarafından hunharca gerçekleştirilen **Hocalı Katliamı** ile ilgili tek kelime etmiyorsunuz. Çünkü katledilenler Türk ve Müslümanlardır. Eğer öldürdükleri Türkler ve Müslümanlar olmasaydı sesleri çok güçlü çıkardı. Bu yüzden tabii ki batınının her konuda olduğu gibi bu konularda da çifte standartları vardır. O yüzden biz, yılmadan mücadelemizi daha güçlü tutmalıyız.

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

Evet, şimdi 1980 yıllarının ortalarına kadar dünya ülkelerinde görev yapan Türk diplomatlara suikastlar tertip eden kanlı bir Ermeni örgütü ASALA vardı. Faaliyetlerine son verildiği yıllarda da tevafuk mu, tesadüf mü, yoksa başka bir şey mi, onu da ayrıca tahlil etmek gerekiyor belki de, ASALA biterken güneyde PKK başladı.

Şimdi zaman zaman farklı şekillerde gündeme geliyor, acaba ASALA ile PKK arasında kan bağı, amaç bağı, sınıf bağı gibi şeyler söz konusu olabilir mi? Bu konuda kanaatiniz ya da tespitiniz var mı acaba?

GANİRE PAŞAYEVA:

Zaten bu bir gerçektir. Bunu araştırmaya bile gerek yoktur. Her şey gün gibi ortadadır. Çünkü 44 günlük vatan mücadelesi döneminde de

bir kez daha herkes bunu gördü. Bizim elimizde, Azerbaycan'ımızda, biz bunu Fransa'ya da dünyanın diğer devletlerine de söyledik. Videolar var, fotoğraflar var, ses kayıtları var. PKK terör örgütü de başta olmakla beraber Irak'tan, Suriye'den, Lübnan'dan bu PKK'nin yandaşı olan terör örgütlerinin ve Ermeni terör örgütlerinin birlikte bizim topraklarımızda bizim insanlarımıza karşı yaptıkları vahşetleri anlattık. Aynı zamanda da onlara çok ağır gerekli cevaplar Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri tarafından verildi. Bunları Sayın Cumhurbaşkanımız İlham Aliyev de söyledi. Bir terör devleti olan Ermenistan, bu terör örgütlerini davet etti ve Azerbaycan'a karşı birlikte savaştılar. ASALA ile ilgili bundan beş altı gün önce biliyorsunuz Fransa'da büyük bir Müslüman toplumu var, onları temsil eden bazı basın organları ve kurumların temsilcileri Azerbaycan'a gelmişlerdi, onlara da söyledik, sizler Fransa vatandaşı Müslümanlarsınız, sizin basın kuruluşlarınız var, bizim sizden isteğimiz; kendi devletinizden yetkililerinize şunu sorgulayabilir misiniz ki; Fransa'da, Paris Orly havaalanında, Türk Hava Yolları bürosunda insanlara karşı acımasız şekilde terör yapan, 8 kişinin ölümüne ve 55 kişinin yaralanmasına yol açan Batı'nın şımarık çocuğu ASALA Terör Örgütü'nün elebaşları, Ermenistan'ın talebi üzerine Ermenistan'a gönderildi. Siz neden teslim ettiniz teröristleri Ermenistan'a?

O terör örgütü ASALA, Azerbaycan topraklarının işgalinde acımasızca zulümler yaptılar. Sonra da bizim askerlerimiz tarafından hak ettiği Cehennem'e gönderildiler. Ama Ermenistan ne yaptı?

Ermenistan'ın bugün merkezinde, uluslararası terör örgütü ASALA'nın elebaşlarının, 'uluslararası terör örgütü' damgasını yemiş, böyle bir itham almış, hapishanede yatmış birisine anıt dikmişler, büyük bir anıt... O anıtın açılışını da Ermenistan'ın başkanları, yetkilileri gerçekleştirmişler. Nasıl olabilir böyle bir şey? Biz böyle bir şey yapsak, onlar bütün dünyayı başımıza dar etmek için ellerinden geleni yaparlardı. Dünyanın sesi neden çıkmıyor onlar böyle bir rezillik yapınca?

Neden Hitler'in yanında on binlerce insanın hayatını bitiren, Hitler'in sağ kolu olan nasisst Heinrich Himmer için Ermenistan'ın merkezinde anıt dikmişsiniz. Biz bunu yapabilir miydik? Biz zaten bunu yapmazdık, çünkü bizim ruhumuzda çocuk katilliği yoktur. Bizim ruhumuzda savunmasız insanlara zulmetmek yoktur. Vele ki böyle bir şey olsaydı dünyayı tepemize yıkardınız. Neden bu Batı, Ermenistan'a 'şımarık çocuk' muamelesi yapıyor? Çünkü işlerine gelmiyor. Türkiye ve Azerbaycan aleyhine yapılan faaliyetler onların işine geliyor. O yüzden de bu sözde tarihçi

geçinen akademisyenler, gerçeği bildikleri hâlde yanlış şeyleri söylüyorlar maalesef.

Dünyadaki gerçek sorgulayıcı tarih bilimcilerini de yanımıza alarak bu adaletsiz devletlerin, adaletsiz güçlerin devletlerimize karşı bu yalan yanlış saldırılarına bütün mücadelemizle karşı çıkmalıyız.

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

Karabağ'ın özgürleştirilmesi sonrasında imzalanan ve anlaşmalar çerçevesinde Azerbaycan ve Türkiye'nin, dolayısıyla bunların bileşkesinde Türk dünyasının elde ettiği stratejik kazanımlardan bahsetmek gerekirse nasıl bir yeni Türk coğrafyası kuvveti doğmuş olur?

GANİRE PAŞAYEVA:

Bu zaferimiz, bu coğrafyada yeni bir dönemin başlangıcıdır. Efsane geri dönüyor. Evet, efsane geri dönüyor. O Çanakkale, istiklâl ruhu, efsane geri dönüyor.

Birçok önemli çalışma da başladı. Biliyorsunuz ki Azerbaycan, Türkiyesiz olmaz. Biz bütün bu projeleri Türkiye'den geçerek yapacağız, diyor du rahmet Haydar Aliyev ve şimdi de Sayın Cumhurbaşkanımız İlham Aliyev bunu devam ettirdi. Bütün büyük enerji projeleri Türkiye'den geçecek. Çünkü Cumhurbaşkanımız İlham Aliyev'in çok önemli bir düşüncesi var. Bunu Türkiye'de de seslendirdi; *'Türkiye'nin gücü bizim gücümüzdür, bizim gücümüz Türkiye'nin gücüdür...'* diyerek.

Bugün dünyada enerji bağımlılığı, hem de politik bağımlılık demektir. Enerji bağımsızlığınız varsa, sizin artık politik olarak da bağımsızlığınız çok güçlüdür. Bunun yanında hangi devletler enerji koridorlarına sahipse onun elinde sadece bir ekonomik güç değil, politik güç de var, demektir.

Türkiye bu hayata geçirilen projelerle Bayburt, Tiflis, Ceyhan, Erzurum, Kanap projesiyle bir enerji koridoru devleti oldu. Tabii ki Türkiye'nin böyle bir enerji devletine çevrilmesi, Türkiye için sadece bir ekonomik güç değil, politik güce de sahip olması demektir.

Azerbaycan'ın petrolü, doğalgazı, Türkiye vasıtası ile Avrupa pazarına çıkarılmaya başlandı. Tabii Türkiye, kendisi de alıyor ve ayrıca Türkiye'den geçerek Avrupa Batı ülkeleri de bu enerjiden yararlanıyorlar. Bunun yanında sadece doğal ham mal satmayalım, diye İzmir'de âtil hâlde bulunan Petrol-Kimya tesislerinde, Azerbaycan devleti sınırları

dışında en büyük sermayeyi Türkiye'ye koymuş, durumdadır. Türkiye'ye sermaye koyan en büyük devlet Azerbaycan'dır. İzmir'deki bu tesislerde ham petrolden petrol mahsulleri de üreterek Avrupa'ya pazarlayacağız. Yani sadece ham petrol değil, petrolden üretilen diğer mahsulleri de üreterek hem kendi insanımıza daha çok iş alanları açılın, istihdam sağlansın hem de ürettiğimiz mahsulleri dünya pazarında satarak yerimizi, gücümüzü daha da arttıralım. Çok önemli projeler hayata geçirilmeye başlandı ve bunlar daha da hızla artacaktır inşallah. Aynı zamanda bu günlerde biz, çok önemli bir tarihî anlaşmaya da imza attık; kardeş Türkmenistan'la Hazar denizinde Türkmenistan ile Özbekistan sınırları arasında bizim bir yatağımız vardı. Biz ona 'Kepez' diyorduk, Türkmenistan 'Serdar yatağı' diyordu. Bu yatağın anlaşılmasında bir dönem anlaşmazlıklar olmuştu. Ama Azerbaycan Cumhurbaşkanı kardeşlik ve geleceğe bakma ruhu ile çok önemli bir politik bir adım attı. Türkmenistan da bunu içtenlikle kabul etti ve Türkmenistan ile Azerbaycan arasında Hazar'daki 'Dostluk' petrol yatağının ortak işletilmesi konusunda bir anlaşma imzalandı. 'Kepez/Serdar' yatağı değil, 'Dostluk' yatağı ismi verildi. Kardeşler arasında artık inatlaşma ve düşmanlığa değil, dostluğa ve paylaşmaya dayalı bir yatak oldu. Bu yataktan çıkan bütün enerji kaynakları da Azerbaycan ve Türkiye üzerinden Türkiye pazarlarına ve dünya pazarlarına arz edilecektir. Aynı zaman da Azerbaycan, Türkmenistan ve Afganistan ile ulaşım projesi ile ilgili bir anlaşma imzaladık. Bu da çok önemli bir projedir. Büyük İpek Yolu projesi kapsamında stratejik bir projedir. Devletler bugün bunun mücadelesini ediyor, hangi devletler daha çok bu transit yüklerin taşınmasında rol alabilecek diye. Bu proje de bize çok büyük bir güç katacaktır. Çünkü biz Asya ile Avrupa'yı birleştiren bir bölgeyiz. O sebeple de Özbekistan ile çok önemli çalışmalar gerçekleştiriliyor, hem Türkiye hem Azerbaycan ve diğer Türk devletlerde. O yüzden bu birlik ruhu daha da artacaktır. Zaten Sayın Cumhurbaşkanımız İlham Aliyev Türk Şûrâsı'na başkanlık yapacak bu dönemde. Sayın Cumhurbaşkanımız Covid-19 dönemi olmasına bakmayarak ilk böyle bir

online toplantıya çağırdı ve bütün Türk devletlerinin başkanları da katıldı bu toplantıya. Bu toplantıdaki mesajlar çok açıktı. Biz, bundan sonra birbirimize daha çok kazandıralım, birbirimizi daha da çok güçlendirelim, düşüncesiyle projeler daha da artacak inşallah.

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

İnşallah, çok güzel ve hayırlı bilgiler verdiniz. Siz parlamentodasınız, bizim için bir mola verdiniz ve çok uzatmayalım dediniz, ama biz biliyoruz ki Azerbaycanlı şairler yürekten şiir okurlar ve okudukları zaman gönüllerin teline dokunur; Azerbaycanlı bir şairler program yapıp da ondan bir şiir dinlemeden olmaz, diye düşünüyorum. Eğer lütfederseniz programımızı sizin okuyacağınız bir şiirle tamamlayalım isterim.

GANİRE PAŞAYEVA:

Efendim, inşallah Konya'ya geldiğimde güzel bir şiir okurum. Beni Türkiye ile ilgili yazdığım 'Türkiyem' şiirim var. Biliyorsunuz ben yurtdışında uzun yıllar çalıştım, uluslararası kurumlarda, kuruluşlarda değişik görevlerde bulundum. Gittiğin her yerde, ben bu milletin evladıysam, nerde doğmuşum, nerde yaşıyorum, hiç önemli değil. Suriye Türkmenlerinin de sesi oluyorum, Irak Türkmenlerinin de sesi oluyorum, Kuzey Kıbrıs'ın da sesi olmaya çalışıyorum, Kırım Türklerinin de, Ahıska Türklerinin de sesi olmaya çalışıyorum. Yani gücümüzün yettiği kadar, onlar burada yok ise biz varız, diye gayret ediyorum.

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

Türklerin *Kızıl Elma'sı* da bu zaten değil mi efendim?

GANİRE PAŞAYEVA:

Tabii, ben her zaman gençlere diyorum; **vatan** ile **devlet** farklı kavramlardır. **Vatan** kavramı çok büyük bir kavramdır. O yüzden çocuklarımızın sınırlar üstü düşünmesi gerekir. **Vatan** kavramını daha çok benimsemesi gerekir. Millettin evladı, milletin üyesi, nerede olursa olsun, Türkiye orada yok ise ben zaten Türkiye'yim, hem Azerbaycan'ım, hem Özbekistan'ım, onlar yoksa ben orda varım. Onlara zarar dokunacak bir şey söylenmesine izin verirsem milletime ihanet etmiş gibi hissederim kendimi. Eğer orda milletimin aleyhine yanlış bir şey varsa hemen ikaz ederim, doğrusunu anlatırım.

Bir gün yine böyle Batı'da bir Avrupa ülkesinde bir toplantıda konuşma yapıyorum, Türkiye ili ilgili biri bana Facebook üzerinden Messengerime; "Siz, neden böyle Türkiye üzerine konuşmalar yapıyorsunuz, siz Azerbaycan vatandaşı değil misiniz, size ne Türkiye'den?..." diye yazdı. Bunu okuyunca ona hemen bir cevap yazmadım o anda. Şöyle bir düşündüm; acaba kaç kişinin kafasında böyle bir soru olabilir, diye. Bu beni çok rahatsız etmeye başladı. Biz böyle sınırlar üstü bir mefkûre ile yetiştirildik. Benim için Gence, Konya, Kerkük, Türkmendağı... yani hepsi vatandır, vatan coğrafyamızdır. Biz ayırım yapmayız, Konya mesafe olarak uzakta olabilir, ama mesafeler önemli değil. Önemli olan o sizin düşüncenizde, kalbinizde, gönlünüzde nerede olduğudur. Bu çok önemli bir konudur. O gece uyuyamadım ve *Türkiyem* şiirini yazdım. Sonra da o mesajı yazan kişiye gönderdim bu şiiri.

TÜRKİYEM

*Seni neden bu kadar sevdiğimi soruyorlar
Uzak diyarlardan gelen kızına.
Bu sevginin kaynağı ne, neden, kimsin sen?
Sen nere, bu topraklar nere?
Aşkın sebebi sorulmaz, diyorum yüz bin kere,
Çünkü ruhum yüzyıllar önce gönül vermiş bir Türkiye'm.
Sen benimsen, ben de senin Türkiye'm.*

*Ahlat'ta mezar taşları tanırlar beni,
Malazgirt'e Alpaslan'la geldim ben,
Vatan kılmak için bu güzel yurdu,
Her fetihde dirildim ve öldüm ben.*

*Hani ferman buyurmuştu Karamanoğlu Mehmet Bey,
'Şimdiden geri kimseye Türk dilinden özge söz söylemeye'
Bu kutlu fermam ilk duyan benim,
Divanda dergâhta, çarşı pazarda,
Sevinç ile yayan benim.*

*Ertuğrul Gazi'nin yol yoldaşayım,
Birlikte fethettik bu yurt yerini,
Osman Gazi ile diz çöküp huzuruna
Dinledik Şeyh Edebalı'nın öğütlerini.
Orhan Bey'le birlikte yürüdüm diyar-ı Rûm'a,*

*Kılıç yoldaşımdır Hüdavendigâr.
Sorsalar elbet anlatacaktır,
Bursa'da Ulu Camii avlusundaki çınar.
Karadan gemiler indirdim Sultan Fatih'le,
Değil mi ki cihan, cihangire dar,
Bayrağı dikti Ulubatlı Hasan, biz yürüdük ardından.
Sorsanız hisarlarda taşlar anlatır beni.
İstanbul'un surlarında kanım var benim.
Sevinçler kadar acılar da yaşadım,
Vatan bildiğim bu topraklarda.
Bazen yüzümüze gülmedi devir,
Tersine de döndü feleğin çarkı,
Kıyasıya vururken iki cihangir,
Bir tarafta Emir Timur, bir tarafta yıldırım.
O günden beri öksüz Kerkük, o günden beri yetim Kırım,
Kaç kez kanla doldu, kardeş kavgasını durdursun diye,
Tanrı'ya açılan elim, Şah İsmail ve Sultan Selim.
Kardeşin kardeşle vuruştugu gün,
Durun, durun Türk'e Türk'ten özge yanan bulunmaz,
Kardeş kavgasında kazanan olmaz, diye
Feryâdı arşa dayanan bendim.
Çubuk ovasına akan kanlar da
Çaldıran'a düşen canlar da bendim.
Üç yüz yıla döndüm Viyana önlerinden,
Vuruştum Boğaz'da yedi düvele karşı,
Çanakkale içinde vurdular beni,
Bir gonca gül iken verdiler beni.
Kimdi Gelibolu'da 'Bir ölür, bin doğarız' diye seslenen?
İsimsiz şehidin baş taşı benim.
Oğulsuz anaların, dul gelinlerin gözyaşı benim.
Sarıkamış'ta bedeni donan, Yemen'de susuzluktan ciğeri yanan,
Ve bir cepheden bir cepheye savrulan ölmez Türk benim.
İstiklâl Savaşına koştuk sonradan,
Atatürk'ün yanındaydım her zaman,
Küllerinden doğan bir milletin evladayım ben.
Vatanın ufkunu sarınca melâl,
Âkif'in dizesiyle dirildim yeni baştan, haykırdım dünyaya;*

'Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl'
 Türkiyem, ben senden hiç gitmedim ki,
 Ezelden ebede seninleyim ben.
 Uğrunda öldüğüm vatan terkedilir mi?
 Ölesiye sevdiğim vatandan gidilir mi?
 Seni nasıl sevdim, bir bilebilisen.
 Güneşe vurgun ayçiçekleri, denize âşık martılar gibi
 Ben seni kıyıya sevdalı dalgalar,
 Yağmura hasret sahralar gibi sevdim.
 Bağlanıp kaldı ruhum bir tek sözüne,
 Sahibinden ayrılmayan bir gölge gibi,
 Yıllar yılı yüz sürdüm ayak izine.
 Ben seni nasıl bekledim bir bilebilisen,
 Üstad'ın dediği gibi: 'Hastanın sabahı, mezarın ölüyü,
 Şeytan'ın günâhı, beklediği kadar'
 Ve ben, bendeki seni bekledim her ân,
 Kimsesiz evin hiç gelmeyecek sahibini beklediği gibi
 Ben seni ölümüne sevdim Türkiyem.
 Dudakta kalan son nâme,
 Gözde donan son damla ve bir âh kadar.
 Nasıl özledim seni bir bilebilisen,
 Bebeğin anne sütünü, annenin evlat kokusunu,
 Üşüyen ellerin sıcacık bir ocağı özlediği kadar...
 İçimde kanatlan ve büyüdükçe büyüyen bir özlemim var.
 Belki âşığı senin baharına, yazına,
 Seni niçin bu kadar sevdiğimi soruyorlar
 Uzak diyarlardan gelen kızına,
 Oysa aşkın sebebi sorulmaz.
 'Aşk, sebepsiz bir sevdadır' diyor bizim Yunus,
 Sorulmasın bana artık bu soru,
 Çünkü sen Türkiye'msin, vatansın, vatan,
 Bense çılgın bir Türk'üm.
 Canım Türkiye'm sen, bensin.
 Ayağına taş değse benim ciğerim yanar.
 Sen, gönlümde umutsun, kalbimde ince sızı,
 Sevemez, sevemez kimse seni benim sevdiğim kadar.
 Kardeşin Azerbaycan'ın sana sevdalı kızı...

Böyle bir şiir de Kerkük için yazmıştım. İnşallah Konya'mıza gelince bu şiirleri okuruz.

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

İnşaallah, çok teşekkür ediyorum.

Bu arada Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemiz çok güzel bir çalışmaya imza attı. Yaklaşık yirmi yıldır, düzenli olarak her yılın başında o yılın faaliyet programını ilan edip her cumartesi günü saat 14.00'de gerçekleştirmektedir.

2020 yılının faaliyetlerini, 36 konferansı çözümlenerek "Şehre Sözümüz Var" adıyla 960 sayfadan oluşan bir kitap hâlinde yayımladı. İnşallah 2021 yılının bu konferansları da yıl sonunda kitap hâline getirilecek. Bu çalışma için başta TYB Şube başkanımız Sayın Ahmet Köseoğlu Bey'e ve Editörümüz Saffet Yurtsever'e hem teşekkür ediyorum hem de tebrik ediyorum.

Sizlere de çok teşekkür ediyorum. Zaman ayırdınız, düşüncelerinizi, fikirlerinizi, bilgilerinizi bizlerle paylaştınız. İnşallah sizi bir sonraki programda Konya'mızda konuk ederek yüz yüze söyleşmek istiyoruz. Azerbaycan'a da selâmlarımızı gönderiyoruz.

GANİRE PAŞAYEVA:

Biz de Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne çok teşekkür ederiz. Lütfen bizim çok güzel yazarlarımıza, şairlerimize, sanatçılarımıza selâmlarımızı, sevgilerimizi söyleyin. Bu programın gerçekleşmesinde emeği geçenlere de çok teşekkür ediyoruz. İnşallah Konya'da görüşeceğiz ama biz de sizi Azerbaycan'ımıza davet ediyoruz. O güzel kitabı da getirirsiniz. Burada da bir tanıtımını yaparız. İnşallah işgalden azad edilmiş / kurtarılmış Şuşa; biliyorsunuz Cumhurbaşkanımızın kararı ile Mecliste de kabul edildi, kültür başkentimizdir. Azerbaycan'ımızın, Türk dünyasının, İslâm dünyasının inşallah Şuşa'da da nice nice böyle güzel etkinlikler gerçekleştirmek için sizleri de bekliyoruz.

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

İnşaallah, biz davetleri geri çevirmiyoruz, seneye gezi programımıza Azerbaycan'ı da dâhil edebiliriz. Bizi izleyen kültür dostlarına teşekkür ediyoruz.

TYB Konya Şubesi'nin Online Sohbetinde Azerbaycan Milletvekili Ganira Paşayeva;
"Türk Devletleri bölgede büyük güç haline geldi" dedi:

EFŞANE GERİ DÖNDÜ

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Konya Büyükşehir, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği dijital konferansa katılan Azerbaycan Milletvekili, Hukukçu, Hekim, Siyasetçi, Şair-Yazar Dr. Ganire Paşayeva Azerbaycan Ordusunun Karabağ zaferinden sonra bölgede değişen dengeleri ve gelişen stratejileri anlattı. Türkiye-Azerbaycan dayanışmasıyla elde edilen zaferi "Efsane geri döndü" diyerek özetleyen Paşayeva Ermeni terörüne dair de önemli tespitler yaptı.

TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Gazeteci yazar Mustafa Güden'in yönettiği ve internet üzerinden sosyal platformlarında canlı yayınlanan konferansta Azerbaycan Asya Parlamento Asamblesi Heyet Başkanı, Azerbaycan Merkezi Kültür Komisyonu Başkanı ve Azerbaycan-Pakistan Parlamentolar arası Çalışma Grubu Başkanı Paşayeva, Karabağ'ın geri kazanılmasıyla Türk Dünyasının çok büyük güç elde ettiğini ve Büyük İpekyolu projesinin hem ekonomik hem de politik güç kazandırdığını söyledi.

KONYA BİZİM MANEVİ BAŞKENTİMİZ, TÜRKİYE'YE TEŞEKKÜR EDERİZ

Azerbaycan'dan Türk dünyasının manevî başkentlerinden güzel Konya'mıza selam ve sevgilerini gönderen Paşayeva; "Konya Hz. Şems ve Hz. Mevlâna ile, tarihimiz Selçuklular ile ve manevî atmosferiyle Türk tarihinde önemli yeri olan bir şehrimizdir. Konya'ya gelmekten her zaman mutluluk duydum. Konya ile ilgili de yazmıştım. O yazım, Konya'ya olan aşkımin bir ifadesidir. İnşallah bu Kovid salgını bittiği zaman biz Konya'da, siz Azerbaycan'da birlikte güzel etkinlikler yapacağız.

Azerbaycan'ımızın 44 günlük vatan mücadelesinde, uzun yıllar işgalci Ermenilerin elinde duran topraklarımızın kurtarılmasında bizim yanımda olan kardeş Türkiye'mize, dünyanın dört bir yanından Azerbaycan'ın, adaletin, hakkın yanında olan herkese teşekkür ediyorum. Türkiye'nin bu desteği çok önemliydi. Çünkü biz işgal altında olan topraklarımızı apardığımız zaman, işgalci terör devleti Ermenistan'ın arkasında Dünyanın büyük güçleri vardı. O güçler

Azerbaycan'a çok ciddi baskılar yaptılar. Ama Cumhurbaşkanımız, Komutanımız İlham Aliyev açıkça "Ne kadar baskı yaparsanız yapın, biz geri çekilmeyeceğiz. Halkımızla, devletimizle beraberce bu mücadelemizi sonuna kadar devam ettireceğiz" diyerek baskılara karşı durdu. Halkımız da Başkanımıza 'Biz yanınızdayız. Her birimiz bir askeriz' diyerek birlik ve beraberliğimizi gösterdi. Bu birlik ve beraberlik içerisinde topraklarımızı işgalden azad ettik. Şehitlerimiz ve gazilerimiz kalbimizin başköşesinde ebediyen yaşayacaklar.

KİMİN NEREDE DURDUĞUNU UNUTMAYACAĞIZ!

Bizim vatan mücadelesi verdiğimiz o günlerde hangi devletin, kurumların kuruluşlarının nasıl bir tavır sergilediğini hiçbir zaman unutmayacağız! Bu mücadeleden sonra Azerbaycan Devletinin politikasında mutlak, bu 44 günlük savaş döneminde kimlerin nasıl tavır aldığı bizim için çok önemli olacak. Bosna Müslümanlarının Lideri, nur içinde yatsın Aliya İzzetbegoviç'in iki sözü vardır. Birincisinde 'Savaştan önce dostlar ve düşmanlar vardı. Şimdi savaştayız ve düşmanlar burada, dostlar nerede?' diyordu. İkincisi ise daha çok etkiliydi 'Ve her şey bittiğinde her birimizi üzen, düşmanlarımızın yaptıklarından daha çok, kardeşlerimizin, dost bildiklerimizin sessizliği oldu' demişti.

SAVAŞIN KADERİNDE TÜRKİYE ETKİLİ OLDU

Türkiye'miz, Liderimiz Aliyev'in 'Bir millet iki devlet' sözündeki gibi durdu, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 'Azerbaycan'ın sevinci sevincimiz, kederi kederimizdir' düşüncesiyle hareket etti. Ermenistan'ın arkasını dayadığı güçler de Türkiye'ye baskı uygulamaya kalkıştılar. Azerbaycan'a destek olmasını istemediler. Ama Türkiye Cumhuriyetimizin Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a, devlet ve hükümet yetkililerine, gururumuz olan Türk Silahlı Kuvvetlerimize, Azerbaycan'ımızın yanında olan bütün siyasi parti, kurum, kuruluşlara, basın yayın organlarına, her bir insanımıza teşekkür ediyorum. Türkiye'nin, 44 günlük bu savaşta Azerbaycan'ın yanında duruşu çok önemli bir hadiseydi. Türkiye, Ermenistan'ı destekleyenlere çok açık mesajlar verip 'Zaten gizli destek verdiğinizizi biliyoruz da, eğer sahaya iner Ermenistan'a destek verirsiniz biz de sahaya iner, Azerbaycan'ın yanında oluruz' dedi. Bu çok ciddi bir mesajdı. Ve savaşın kaderinde de çok etkili oldu.

TÜRKİYE, TÜRK DEVLETLERİNİN GÜVENCESİ ve UMUDU OLDU

İşgaldeki topraklarımızı azad ederken Azerbaycan'ımız daha da güçlendi. Türkiye'nin Güney Kafkasya'da gücü ise daha da arttı. Artık Türkiye burada iki büyük oyuncudan biri oldu. Bunun yanında en önemli konulardan biri de bu zafer, Türk Devletlerinin birliği ve işbirliğinin daha da güçlenmesine, çok büyük bir etki oldu.

Türkiye'nin bu dimdik duruşu herkesi etkiledi. Diğer Türk Devletlerinden bile 'Türkiye nasıl böyle dimdik dayandı? Biz bu kadarını beklemiyorduk' diyenler oldu. Bu kadar baskı karşısında Türkiye'nin böyle dayanacağını kimse beklemiyordu. Şimdi artık diğer Türk Devletleri de 'Bize bir şey olduğunda, Azerbaycan'da olduğu gibi Türkiye bizim yanımda da dimdik durur' diye inanıyor.

BİRLİKTEN GÜÇ DOĞDU ve TÜRKİYE, ARTIK ESKİ TÜRKİYE DEĞİL

Karabağ'da Türkiye'nin bizim yanımda durmasıyla görüldü ki birlikten gerçekten büyük bir güç doğarmış. Birlik olursak da o büyük güçlerin bizim bölgemizde oynamak istedikleri oyunları, bizim insanımıza üzüntü, acı ve gözyaşı getiren bütün oyunları bozabildiğimizi gör-

müş ve göstermiş olduk. 44 günlük vatan mücadelemizden sonra bölge değişti, artık farklı bir döneme başladık. Zaten bizim devletlerimizin yerleştiği bölge çok önemlidir. Onlar baskı kurarak bize istediklerini yapabileceklerini düşündüler. Türkiye ve Azerbaycan ise Dünyanın bu büyük dış güçlerine 'artık bu bölgede istediklerini yapamayacaklarını' söyledi ve gösterdi. Bu bir başkaldırıdır. Bu, başkaldırının ilk zaferidir. İnşallah bundan sonra büyük zaferler de olacak. Artık bu bölgede bizden sorulmadan, biz razı olmadan bir şeyler olmayacak.

Dünya bizim gücümüzü hem politik olarak, hem de askeri olarak gördü. Bu 44 günde Türkiye askerî sanayisinin gücü de görüldü. Mesela Bayraktar İHA'larını dünya kabul etti. Hem Rusya, hem de diğer dünya televizyonları 'Türkiye artık eski Türkiye değil' diye sık sık söyledi. Biz de Azerbaycan askerî sanayisini ve ordumuzu çok güçlendirdik. Ermenistan'ın o işgalci ordusunu bitirdik. Onlar bunu hak etmişti. Azerbaycan'ın kahraman askerleri bir kahramanlık destanı yazdı.

YALAN VE BÜHTANA SARILDILAR

Ermenistan ve arkasındaki güçler şimdi de dünyanın her yerinde, her zaman yaptıkları gibi yalanla, bühtanla Azerbaycan ve Türkiye aleyhine propagandalar yapıyor. Maalesef Fransa başta olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri de bu yalanları dünyaya yaymak için kararlar alıyor. Ama onların kararları bizim umurumuzda değil. Haklı, adaletli mücadelemizi biz kazandık.

ÖNCELİĞİMİZ HER ZAMAN TÜRKİYE'DİR

Türkiye ile Azerbaycan arasında bütün alanlarda işbirliği daha da güçlenecek. İşgalden kurtardığımız topraklarımız çok büyük potansiyele sahip. Oraları Ermenistan darmadağın edip binalarımızı, evlerimizi, tarihi yapılarımızı, camilerimizi, kabristanlarımızı yakıp yıkıp bizim insanımızın bütün izlerini silmek istedi. Biz oralarda Türkiye ile yeniden çalışmalara başladık. Türkiye şirketleri, Cumhurbaşkanımızın söylemesiyle şu anda orada çok aktifler. Hangi devletler bu azatlık sırasında Azerbaycan'ın yanında durmuşlarsa biz onlara öncelik vereceğiz. İlk öncelik tabii ki Türkiye'nindir. Çünkü Türkiye gerçekten kardeş duruşu sergiledi. O yüzden aramızda ekonomiden askeriyeye, kültürden eğitime ve turizme kadar bütün konularda işbirliği daha da artacak. Artık Türkiye'ye Azerbaycan arasında pasaporta gerek olmayacak, kimliğimizle Konya'dan Ankara'ya gider gibi gidip gelebileceğiz.

YÜZ YILLIK PLANLARINI BOZDUK

Biz Karabağ mücadelemizden sonra Zengezur koridorunu da yeniden kazandık. Bu çok önemliydi. Arkalarındaki büyük güçlerin desteğiyle Ermeni devleti, çeteleri ve teröristleri uzun yıllar bizim topraklarımızı işgal etti, halkımıza da zulümler etti. Türkiye'nin doğu vilayetlerinde, Azerbaycan topraklarını işgal eden Ermenilerin vahşetinden kurtulmak için gelen çok insanlarla karşılaşsınız. Ailesini kaybedenler ve zulümlerden kaçanlardır bunlar. O işgalci Ermeni Devletini kurmalarının amacı da Türkiye'nin, Türk Devletleriyle karadaki sınırını kapatmak, yok etmektir. Sonra da zorla Zengezur'u alarak Türkiye'nin Azerbaycan'la sınırını ortadan kaldırmışlardı. Deniz sınırlarında da Türkleri sürgün etmişlerdi. Vatan mücadelemizden sonra bizim şartımız bu koridorun açılmasıydı. Zengezur koridoru stratejik açıdan çok önem taşıyor. Çünkü ekonomideki en önemli konu ulaşımdır. Kim daha hızlı, daha güvenli ve ucuz taşıyabilirse o daha çok kazanır. Avrupa'yı Asya'ya bağlayan ulaşım projesi,

yani Büyük İpek Yolu Projesi Türkiye ile Azerbaycan arasında hayata geçirildi. Bu bizim büyük gücümüzün başlangıcıdır. Onlar yüz yıl önce her şeyi planlamışlardı. Bütün amaçları Türkiye'nin ve Azerbaycan'ın güçlenmesini önlemektir. Türk Devletlerinin birlik olmalarını engellemektir. Bize ayrı ayrı baskılar yapıp istediklerini hayata geçirmeyi planladılar. Ama artık o dönem bizim Karabağ zaferimizle bitti ve yüz yıllık planları bozuldu.

BİZİM RUHUMUZDA KATLİAM YOK

Türkiye destek oldu, ben Anadolu'yu karış karış gezdim. Ermenilerin ne zulümler yaptığını o dönemlerde yaşayan insanlardan dinledim. Gözü önünde ailesi katledilen 11-12 yaşındaki çocukları yaşlılık dönemlerinde videoya çektim. Toplu mezarlıkları gördüm. Ermeni yalanlarına karşı bu kayıtlar elimizdedir. Türk milleti hiçbir zaman soykırım ve katliam yapmadı, çünkü bu bizim ruhumuzda yok. Avrupa'da sözde Ermeni soykırımıyla ilgili bir toplantıya katıldım. Orada Ermeni tezlerini destekleyen birçok insan davetliydi ve soykırım yalanları konuşuluyordu. Bir Fransız tarihçi, yalanları ciddi ciddi savunuyordu. Ben söz alıp 'Siz tarihçi misiniz?' diye sordum. O 'evet' deyince 'Kusura bakmayın; o zaman ya sizin tarih bilgileriniz çok zayıf ya da siz yalan konuşuyorsunuz. Siz biliyor musunuz; Avrasya'da en çok İmparatorlukla devlet kuran milletin adı Türk'tür. Bu coğrafyada Türkler kesintisiz imparatorluk ve devletler kurmuştur. Size soruyorum; İrkçı, faşist, soykırım tefekkürlü bir millet, bir ucu Afrika'nın kuzeyinde, bir ucu Asya'da, bir ucu da Avrupa'nın ortalarında olan ve 500 yıl sürebilen bir devlet kurabilir mi?' dedim. 'Çünkü Türkler, hoşgörüsüyle bu devleti kurabildiler. Büyük imparatorlukları ancak kültürü hoşgörü üzerine olan milletler kurabilir. Biz gittiğimiz hiç bir coğrafyada kimsenin ne dine, ne diline karışmadık. 500 yıl sonra bile Balkan milletleri hâlâ kendi dilini konuşuyor. Siz bana bir imparatorluk gösterin ki o coğrafyada 500 yıl hüküm sürsün de oradaki milletler kendi kültürünü, dilini, dinini koruyup saklamış olsun. İşte bunu bizim dedelerimiz yaptı. Neden? Çünkü bu bizim milletimizin karakteridir. Bakın biz gittik, Ortadoğu hâlâ kan ağlıyor' dedim. Evet, Osmanlı'nın o gücü vardı, istese asimile edebilirdi ama bunu yapmadı.

ERMENİ ZULMÜNÜ DÜNYAYA ANLATMALIYIZ

Ermeni katliamlarıyla ilgili çalışmalarımı İngilizceye de çevirerek belgesel yaptım ve diğer ülkelere yolladık. Bizim bu çalışmaları dünyaya duyurmamız, Ermenilerin yaptığı zulümleri, soykırımları her zaman anlatıp bilinmesini sağlamamız gerekiyor. "Allah'ın evinde dokunmazlar" diye camiye sığınan insanları Ermeni çetelerinin nasıl diri diri yaktıklarını Dünyaya daha çok duyurmalıyız.

ALGILAR DEVRİNDEYİZ ve BATI ÇİFTE STANDARTLI

21. Asır artık teknoloji ve sosyal medyayla algılar asrıdır. Bir Devlet ve millet hakkında yalanlarla, dezenformasyonlarla önce algı yaratıyorlar, sonra da kendi istediklerini hayata geçirmeye başlıyorlar. Algı yaratmak isteyenlere izin vermememiz gerekir. Yalana karşı mücadelede en güçlü silah gerçeklerin söylenmesidir. İşte Hocalı katliamı... Ben, Avrupa'da sözde Ermeni soykırımı yalanını söyleyenlere hep 'Siz, babanız bile yokken olduğu söylenen yalanlar hakkında olmuş gibi karar alıyor, o yalanları savunuyorsunuz da işte 20.Yüzyılda sizin gözünüzün önünde Ermenilerin yaptığı Hocalı soykırımına üç maymunları oynuyorsunuz. Çünkü onların öldürdükleri Türk ve Müslümanlardı' diyorum. Batının her konuda olduğu gibi bu konuda da çifte standartları var. Biz yılmadan mücadelemizi devam ettireceğiz.

ERMENİSTAN TERÖR DEVLETİDİR ve TERÖRİST DESTEKÇİSİ DE FRANSA'DIR

1980'li yılların ortalarına kadar Türkiye'nin diplomatlarını hedef alarak terör faaliyetinde bulunan Asala ile daha sonra kurulan PKK arasında kan bağı olduğu bir gerçektir. Bunu tahlil etmeye de gerek kalmadı. Çünkü bizim 44 günlük vatan mücadelemizde de herkes bunu bir kez daha gördü. Biz bunu Fransa'ya da diğer devletlere de söyledik. Bunların ses ve görüntü kayıtları da var. Irak'tan, Suriye'den, Lübnan'dan başta PKK ve onun yandaşı olanlar Ermeni terör örgütleriyle işbirliği içinde bizim topraklarımızda vahşetler yaptı. Onlara Azerbaycan silahlı kuvvetleri de en ağır cevabı verdi. Zaten Ermenistan Devleti de bir terör devletidir. Diğer terör örgütleri de onun yanında savaştı. Ohri havaalanında terör yapan Ermeni, Fransa'da hapsedilmişti. Ermenistan isteyince de onu Ermenistan'a verdiler. O, Ermeni işgali sırasında yüzlerce Azerbaycan halkının katledilmesinde acımasız zulümler düzenledi. Sonra da bizim askerlerimiz tarafından hak ettiği cehenneme gönderildi. Ama Ermenistan terör yapan, bunun için hapisanede yatan teröriste anıt yaptı. Bu anıtı yapan biz olsak dünyayı başımıza yıkarlar ama Ermenistan'a ses çıkarmıyorlar. Çünkü Ermenistan'ın şımarık çocuk olması onların işine geliyor.

EFSA NE GERİ DÖNÜYÖR

Karabağ'ın azad edilmesiyle coğrafyada yeni bir dönem başladı. Efsane geri dönüyor. O Çanakkale ruhu geri döndü. Rahmetli Haydar Aliyev de, ondan sonra İlham Aliyev de büyük enerji projelerini Türkiye'den geçireceğini hep söyledi. Cumhurbaşkanımız 'Türkiye'nin gücü bizim gücümüzdür, bizim gücümüz Türkiye'nin gücüdür' dedi. Dünyada bugün enerji bağımlılığı demek aynı zamanda politik bağımlılık demektir. Enerjiye bağımsızlığınız varsa sizin artık politik olarak bağımsızlığınız çok güçlüdür. Bunun yanında hangi devletler enerji koridorlarına sahipse onun elinde sadece ekonomik güç değil bir de politik güç vardır.

TÜRKİYE HEM EKONOMİK HEM POLİTİK GÜÇ OLDU

Birlikte hayata geçirdiğimiz Bakü-Tiflis-Ceyhan ve Bakü-Tiflis-Erzurum TAMAP projeleriyle Türkiye bir Enerji koridoru devleti oldu. Bu da Türkiye için sadece ekonomik değil, bir politik güç demektir. Çünkü Azerbaycan'ın petrolü ve doğalgazı Türkiye vasıtasıyla Avrupa ve Dünya pazarına çıkarılmaya başlandı. Bunun yanında 'sadece ham mal satmayalım' diye, İzmir'de petrolden petrol mahsulleri de üretilecek. Bu pazarda da gücümüz daha çok artacak.

BÜYÜK İPEK YOLUNA TÜRK MÜHRÜ

Hazar'da Türkmenistan ile Özbekistan arasındaki bölgede bizim bir enerji yatağımız vardı. Bir dönem işletilmesinde aramızda anlaşmazlıklar oldu. Azerbaycan Cumhurbaşkanımız tam bir kardeş ruhu ile çok önemli bir politikayı hayata geçirdi. Kardeş Türkmenistan ile Azerbaycan bu yatağı birlikte işletmek üzere anlaşma imzaladı. Yatağın ismini de artık 'Dostluk yatağı' olarak değiştirdik. Oradan çıkan bütün enerji Azerbaycan ve Türkiye üzerinden Dünya pazarına sunulacak. Ayrıca Azerbaycan, Türkmenistan ve Afganistan ulaşım projesiyle ilgili bir anlaşma imzaladı. Bu çok önemlidir. Büyük İpek yolu projesidir ve Devletler bunun mücadelesini veriyor. Bu hepimize çok büyük bir güç katacak. Çünkü biz Asya ile Avrupa'yı birleştiren bir bölgeyiz. Bütün Türk kardeş devletlerle bu birlik ruhu daha da artacak. Cumhurbaşkanımız bütün Türk Devletlerinin Başkanlarıyla bir online toplantı yaptı. Oradaki mesajlar açıldı; bundan sonra birbirimize daha çok kazandıralım, birbirimizi daha çok güçlendirelim. Birliğimizi daha da güçlendirelim düşüncesini herkes benimsedi. Aramızdaki projeler daha da artacak..." dedi.

Prof. Dr. İBRAHİM KAVAZ**ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:**

Kıymetli izleyenlerimiz, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı kültürel programlarının 14.sü olan "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerindeki Değişimler" başlıklı program vesilesi ile herkesi saygı ve hürmetle selamlıyorum.

Bugün çok kıymetli bir konuğumuz, Prof. Dr. İbrahim Kavaz Hocamız bizlere. Üstadın kendi şiirleri üzerindeki tasarruflarından, yaptığı değişimlerden yola çıkarak bir konuşma gerçekleştirecektir. Bu vesile ile üstadın vefatının 38. yılı kapsamında Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak böyle bir programı gerçekleştirmekten duyduğumuz memnuniyeti dile getiriyor ve üstada tekrar Allah (cc)'tan rahmet diliyoruz. Malumunuz olduğu üzere 25 Mayıs, Üstadın ölüm tarihidir. Bu yıl da 38. ölüm yıldönümüydü. Biz de 25 Mayıs'ı takip eden ilk Cumartesi, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak böyle bir programla sizlerle bir araya geliyor olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyoruz.

Kıymetli Konuklar,

Prof. Dr. İbrahim Kavaz Hocama sözü bırakmadan önce kendisini sizlere takdim etmek istiyorum: İbrahim Kavaz 1955 yılında Erzurum Horasan'da dünyaya geldi. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirip yüksek lisans ve doktorasını Fırat Üniversitesinde tamamladı. 1997 yılında Doçent, 2003 yılında Profesör oldu. 23. Dönem Erzurum Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev aldı. Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Üyesi oldu. Fransızca ve Arapça bilen hocamız, evli ve üç çocuk babasıdır. Yeni Türk edebiyatı alanında birçok kitap ve makalesi mevcuttur.

Programımızın ana başlığını, "*Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişimler*" isimli müstakil kitabı oluşturmaktadır.

Buyurun Sayın Hocam.

Prof. Dr. İBRAHİM KAVAZ:

Evvela böyle bir programı düzenlediğiniz için Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak başta sizlere teşekkür ediyorum. Tabii 25 Mayıs 1983'te dünyasını değiştiren üstad Necip Fazıl Kısakürek'in bu yıl 38 inci vefat yıl dönümünü anıyoruz.

Edebiyat alanında ilk çalışmalarımızdan biri, **Üstad Necip Fazıl Kısakürek** hakkında olmuştur. Üstadın şiirlerinin tekevvününü, yani gelişimini, ilk yazıldığı hâlden son şekline kadar, şairin vefat ettiği 1983 yılı dâhil, bütün baskılarda, şair tarafından yapılan her seviyede değişiklikleri tespit etmeye çalıştık. Necip Fazıl söz konusu olunca hemen şunu belirtmek gerekir: Edebiyatımızın muhtelif tür ve konuları başta olmak üzere, kültürümüzle ilgili meselelerde, siyasî, sosyal, dinî, tasavvufî, mistik, felsefî, hemen her konuda eserleri olan üstadın yüzden fazla kitabı bulunmaktadır. Ayrıca 1936 yılında, *Ağaç Dergisini*, Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi dönemin yazar kadrosu içerisinde yer alan bir grup arkadaşıyla beraber Ankara'da yayımlar. Derginin sorumlusu ve başyazarı Necip Fazıl'dır. İlk sayısı 17 Aralık 1943'te çıkan 1978 yılına kadar 35 yıl sürekli kapatılan fakat üstadın ilk fırsatta tekrar yayımlayarak, kaldığı yerden devam ettirdiği *Büyük Doğu Dergisi'ni* çıkarmıştır. Bu dergideki yazıların hemen hemen çoğu üstad tarafından kaleme almış olup Türk edebiyatında, kendine özgü bir çizgi oluşturmuş, birçok edebiyatçının ortak kanaatiyle: *Nev-i şahsına münhasır* (kendine özgü) ve *velûd* (çok eser veren) bir sanatkârdır. O, sanatta, kültürel konularda ve sosyal meselelerde toplumun değişik problemlerine yönelmiş bir şair ve mütefekkir'dir. Cumhuriyet'in ilanından sonraki şiirimizle ilgili olarak Necip Fazıl'ı ele aldığımızda şunu görüyoruz. 1940'lı yıllardan itibaren, Türk şiirinin poétikasını yazan, bu poétika (şiir sanatı anlayışı) ile beraber kendinden önceki kuşaktan başlamak üzere, şiirimizin çizgisini ortaya koyan, şiir sanatı anlayışının ilkelerini belirleyen bir fikir ve düşünce adamını karşımızda buluyoruz.

Türk edebiyatının geneline esas alarak diyebiliriz ki, kendi şiiri ve sanatı üzerine eğilen, müdahale eden, değişiklik yapan ve bu tavrını hayatının sonuna kadar devam ettiren yegâne şair olarak Necip Fazıl'ı görüyoruz. Tanzimat'tan günümüze, eser vermiş şairleri incelediğimizde, kendi sanatı ve eserleri üzerinde en çok duran, şiirleri üzerinde tasarrufta bulunan nâdir sanatkârlardan bir tanesidir. Necip Fazıl, Çile adlı şiir kitabının ön sözünde ifade ettiği ve daha sonra poétikasında detaylandırdığı, "*Mal sahibi ben isem,*" dediği, "*Attığı aldığımızda çok bir şair*" olarak muhtelif yerlerde kendi şiirlerinden bahseder. Nitekim "*Bazı şiirlerimi ben atıyorum,*" diyor. Onun da, her sanatkâr gibi, sosyal hayatında ve sanat hayatında bir kaç merhale vardır. Şairin herkes tarafından bilinen

ve kendisinin de şiir kitaplarının ön sözünde belirttiği hususlara işaret ettikten sonra, 1938'ten itibaren yeni bir fikir ve sanat çizgisi oluşturan Necip Fazıl'ın sanat anlayışının hiç değişmeden devam ettiğini görüyoruz. Esasen sanatkâr bir mizaçla dünyaya gelmiş bir insan olarak o, mistik temayülünü on sekiz yaşında yazdığı ilk şiirlerinden itibaren, daima ön plana çıkarmıştır. Onun sanat hayatının 1938'den önce-sonra gibi ayrımlara göre değerlendirilmesi doğru değildir. Kendisiyle, önceleri çok iyi bir diyalog içerisinde olan birtakım edebiyatçılar, Necip Fazıl fikir ve inanç dünyasına yeni boyutlar kazandırdıktan sonra, "Şiirine, yazık etti," derler. Onlara karşı şair, "Ben şiirim muhatabı olan cemiyeti karşımda hazır görmek itiyorum" anlayışıyla, milletinin meselelerine sahip çıkan millî bir sanatkâr olma hüviyetiyle, bu çıkışı yapmıştır.

Necip Fazıl çok yönlü bir sanatkâr, dedik. Sanat türlerindeki ve sosyal konulara duyarlılıktaki çok yönlü kişiliğiyle beraber, hiç unutmamak gerekir ki o, önce şairdir ve Türk edebiyatında poétikasını (şiir sanatı anlayışını) sistemleştiren üçüncü isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanzimat'tan sonra şiire dair birtakım manifestolar (beyannâmeler) yazılmıştır. Fakat bunlar içerisinde, devirlerin şiirlerini savunmaları açısından, Divân şiirinden itibaren, Türk şiirinin gelişme çizgisi içerisinde yer alan, şekil ve muhteva itibarıyla, mahiyeti hakkında en ciddi, en kalıcı söz söyleyen isimlerden birincisi Ahmet Haşim, ikincisi de Necip Fazıl Kısakürek'tir. Şair, "Poétika" adını verdiği eseriyle, poétikasını (şiir sanatı anlayışını), âdetâ sistematik bir şekilde ortaya koyan, kendi ifadesiyle "Bir sanat mübelliği (tebliğcisi)" dir. Şu noktayı da hemen ifade edelim ki, şiir sanatı anlayışlarının ele alındığı kaynaklarda, bizim şiirimizin şekil ve muhtevasıyla ilgili olarak üç ayrı isim ve görüşten bahsedilir. Birincisi Ahmet Haşim, ikincisi Necip Fazıl Kısakürek, üçüncü isim de Orhan Veli Kanık'tır.

Bunlardan ikisi, yani Ahmet Haşim ve Orhan Veli, kendi yazdıkları şiirleri üzerinde, o dönemin basınında yer alan eleştirilere cevap mahiyetinde yazdıkları makaleleriyle, kendi şiir tarzlarını ve aynı tarzda şiir yazan şairlerin poétikalarını (şiir sanatı anlayışlarını) ortaya koymuşlar. Necip Fazıl ise sistematik olarak başlı başına Türk şiirinin poétikasını (şiir sanatını) yazmış birdir. Konu bu noktaya geldiği için şunu belirtebiliriz: Ahmet Haşim, "Bir Günün Sonunda Arzu" isimli bir şiirinin üzerinde, manası

açık-kapalı, anlaşılıyor-anlaşılmıyor, gibi birtakım münakaşalar üzerine, "Şiirde Mana ve Vuzuh" adlı bir makale yazarak, şiirleri ve kendisiyle ilgili yazılan eleştirilere cevap verir. Ahmet Haşim, birtakım hakaretlere varan eleştirilere cevap mahiyetindeki görüşleriyle, şiirde mana ve vuzuhun ne derece kıymetli olup olmadığına dair uzun bir makale kaleme alır; şiirin nasıl ifade edilmesi gerektiği hususundaki görüşlerini ortaya koyar. Ahmet Haşim daha sonra bu makalesini, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" adıyla *Piyale* adlı şiir kitabının ön sözü olarak yeniden düzenlemiştir.

Tanzimat dönemi yazarlarımızdan birçoğu kendi şiir anlayışıyla ilgili olarak düşüncelerini yazmıştır. Mesela, Abdülhak Hamit *Makber* önsözünde şiirin nasıl olması gerektiğini açıklar. Fakat onlar kendi şiirleriyle sınırlı olarak anlayışlarını ifade ederken, Haşim şiiri daha genel bir çerçevede içerisinde ele almış ve Divân şiiri de içine alacak şekilde, kendi devrinin şiirinin, yani 1930'lara kadarki Türk şiirinin savunmasını yapmıştır.

Haşim şiir hakkındaki "mülâhazalarını" ortaya koyarken, daha sonra 1939'lu yıllarda Orhan Veli, *Birinci Yeni Hareketi*'nin şiir beyannamesi adı verilen ve *Garip* Ön Sözü olarak eserinde yer alan görüşleriyle şiir sanatı hakkında yeni bir çıkış yapar. Burada serbest şiir dediğimiz yeni açılım, *Birinci Yeni Hareketi*, 1940-1960 arası Türk şiirindeki yerini almıştır. Edebiyatımızda Tanzimat birinci neslin arkasından gelen "Tanzimat İkinci Nesli" olarak ifade edilen Recaiâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamid ve Sami Paşazade Sezai ile ortaya çıkan bir yenilik anlayışı var. Recaiâde Mahmut Ekrem, "Her mevzun ve mukaffa söz şiir olmak lazım gelmez. Her şiir mevzun ve mukaffa bulunmak iktiza etmediği gibi," diyor. Yani: (Her ölçülü ve kafiyeli söz, şiir olmadığı gibi her şiirde ölçü ve kafiyenin bulunması gerekmez), anlayışı ile şiirin şekil itibarıyla serbest de olabileceğine bir kapı aralar. Daha sonra 1939'lu yıllarda Orhan Veli, bu düşünceyi bir nevi şiir anlayışı olarak geliştirmiş ve yazdığı bir kaç sayı devam eden makalelerini, *Garip* adlı şiir kitabının baş tarafında, *Birinci Yeni Hareketi*'nin şiir poetikası olarak ortaya koymuştur.

Necip Fazıl ise, hemen 1940'lı yıllardan itibaren poétikasını yazmaya başlar; 1943'ten sonra *Büyük Doğu Dergisi*'nin çeşitli sayılarında, bölüm bölüm neşreder. 1955'te yayımlanan şiir kitabı *Sonsuzluk Kervanı* (1955)'nden itibaren, şiir sanatı anlayışı bölümü olarak ortaya koyduğu poétikasını 14 bölüm olarak düzenler.

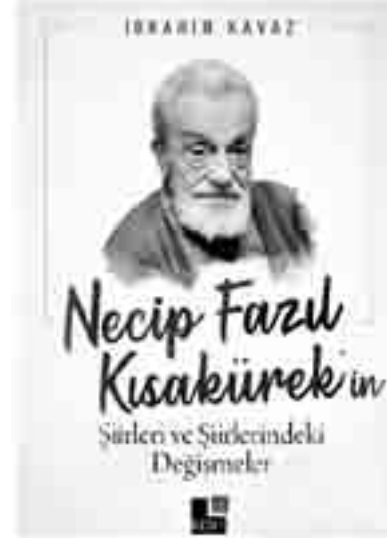
Necip Fazıl'ın poétikası, başlı başına şiirin mahiyetini ve anlayışını ortaya koymaktadır. O, daha önce bizde yazılmayan sanatın ilkelerini sıralayarak şiirin esas çerçevesini hazırlamıştır. Böylece evrensel, çok boyutlu ve bütün şiirimizi kucaklayan bir anlayışı belirlemiştir. Orhan Veli'nin şiirin aletlerini ve ölçülerini yok sayan serbest şiir anlayışının karşısında olmuş, serbest tarzın estetik değer açısından tutarsızlığına dikkati çekmiştir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, Ahmet Haşim'in makalesi, "Bir Günün Sonunda Arzu" şiirine yapılan itiraza cevap niteliğinde; Orhan Veli'nin Garip ön sözü ise, "Kitabe-i Seng-i Mezar" adıyla yazdığı şiirine 'nasır' kelimesini sokmasıyla başlayan münakaşalara cevap mahiyetindedir. Böylece ortaya konulan yazılar, kendi şiirlerinin ve tarzlarının savunmasından ibarettir.

Bu konuyu şu açıdan da değerlendirebiliriz:

Divân şiirinden başlamak üzere 1930'a kadarki şiirimizin savunmasını Ahmet Haşim yaparken, Necip Fazıl poétikasında, Türk şiiri için hece ölçüsünü Türkçenin yapısına daha uygun bir vezin ve kâfiye şekli olarak savunur. Üstadın konuya bakış açısı, genel hatlarıyla şu şekildedir: Serbest tarzda, vezinsiz ve kafiyesiz şiir yazılabilir. Fakat bir sanatkârın gerçek sanat gücünü ortaya koyacak şey, hem anlam bakımından sağlam ifadelerle yer verebilmek, hem de şekil bakımından şiiri nesirden ayıran yapı dinamizmini ve ölçüsünü korumaktır. Ona göre hakiki sanatkâr, şekil ve muhtevadan birini diğeri için feda etmeden, her ikisinin de hakkını vermelidir. Şair, "Kütük ve nakış" denilen nakışı ihmal etmeden kütükten, yani anlatılmak istenen öz manadan taviz vermeden, şiirde mükemmeliyeti ortaya koymalıdır. Ona göre şair, daima şiirde mükemmeliyetin peşinde olman kimsedir.

Kendi şiirleri üzerinde sürekli tasarrufta bulunan Necip Fazıl, şiir kitapları basılırken, her bir şiirini kendisi yeniden ele almış, birtakım ilave, eksiltme, kelime, mısra ve imla seviyesinde düzenlemelere gitmiştir. Nitekim bir yazısında, şiir kitaplarından sadece birisinin baskısı yapıldığı zaman, İstanbul'un dışında olması sebebiyle, yeniden gözden geçiremediğini belirtme ihtiyacı duymuş. Bütün şiirlerinde, özellikle şiirlerinin her baskı dönemlerinde onların metinleri üzerine eğilmiş, düzenlemeler yapmış ve yeni hâliyle yayımlamıştır. Necip Fazıl,

Türkçe'ye hâkimiyetiyle ilgili olarak bir yazısında, "Bana sekiz tane kelime veriniz, size altmış dört tane cümle kurayım," diyor. O, sekiz kelimenin karesini alarak altmış dört cümle kurabilen, dile hâkim bir sanatkâr hüviyetiyle, kelimeler üzerinde hassasiyetle düşündüğü gibi, onlarla anlatılmak istenen şeylere ve imlaya dikkat eder. Bazen bir virgölün yeri değiştirilince anlamın ne kadar değiştiğini biliriz. Mesela Necip Fazıl, "Heykel" adlı bir şiiri vardır. Sonra o şiiri "Bahçedeki İhtiyar" adıyla

yeniden düzenlerken bir kaç kelime değiştirmek suretiyle, şiirin tematik gücünü ve muhtevasını yeniden düzenler. Onun için diyebiliriz ki Necip Fazıl, kelimeleri seçerek kullanmaktadır.

Türkiye Yazarlar Birliği, 2020 yılındaki "Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları" ödülleri arasında, "Edebî Tenkit" alanında Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişmeler adlı kitabımızı ödüle layık gördü. Bu vesileyle ilgililere teşekkür ediyorum. Dikkat gerektiren bir çalışma olması sebebiyle, son şekline gelinceye kadar yoğun bir faaliyet yürütmeğe gayret ettik. Yeni düzenlemelerle çalışmamızın dosyalar arasında kalmayıp okuyucuya ulaşmasını istedik. Araştırmamızın kitap haline gelmesinde emeği geçen Kesit Yayınları çalışan ve yöneticilerine teşekkür ediyoruz. Burada, önceki çalışmalarımızı yeniden ele almak suretiyle baştan sona düzenledik. Edisyon kritik tarzında olduğu için tekrar tekrar kontrol etme ihtiyacı duyduk. Necip Fazıl Kısakürek'in ilk kaleme aldığı şiirlerinden başlayarak eski hâlinden en son şekline gelinceye, yani 1983 yılına kadar, şairin hayatta olduğu süre içerisinde, bütün şiirleri üzerindeki her türlü değiştirmelerini tespit ettik ve kitapta gösterdik. Mesela, şairin Çile'ye girmeyen Tam Şiir dediğimiz çok sayıda şiiri bulunmaktadır. 205 adet şiirden sadece 52 tanesi değişikliğe uğramadan Çile kitabının son baskılarına kadar gelmiştir. Bu da şiirlerin sadece (1/4) dördte birine karşılık gelmektedir. Yine Noktalamalar (Münferit Beyitler) dediğimiz şiirlere baktığımızda, bunların da 214 tanesi şairin 1983 yılına kadar (1983

yılı dâhil) basılan kitaplarında yer almıştır. Biz kitabımızda, dergilerde, gazetelerde, nerede kalmışsa oradan alıp bir araya getirerek 361 münferit beyti, yazılış sırasına göre ve farklılıklarını metin üzerinde göstermek suretiyle verdik. Bu tarz çalışmalara Batıda “Genése” denilmektedir. Biz “Tekevvün” (oluşum) diyoruz. Şiirlerin ilk yazılışlarından itibaren yapılan bütün değişiklikleri tespit etmek için, farklı zamanlarda, şair tarafından gazete ve dergilerde yayımlanan şiirlere ulaşılmıştır. Şairin hayatta olduğu yıllarda baskıları yapılan (*Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Şiirlerim ve Çile*) adlarıyla yayımlanan eserlerin bütün baskıları incelenmiştir. Tekevvün (oluşum), son aşamaya gelinceye kadar belirlenmiş. Değişiklikler metinlerin dipnotlarında verilmiştir.

Her bir şiir metnine, yazılış tarihi itibarıyla bir sıra numarası ile beraber, ilk kaynaktaki yazılış tarihi verildikten sonra, bütün kaynaklardaki değişiklikler belirtilmek suretiyle, her bir baskıdaki durumu, aynı yerde gösterilmiştir. Yani şairin şiir kitaplarında, dergi ve gazetelerde kalmış olanları dâhil, her şiir metninin kendi içerisindeki bütün farkları, beyit, mısra, kıta, bölüm seviyesindeki ilave ve eksiltmeleri ile ortaya konulmuştur.

Bu çalışmaları yaparken, *Büyük Doğu Dergisi*'nin 1943'ten 1978'e kadar, dönemler hâlinde çıkan günlük, haftalık, on beş günlük ve aylık sayılarını inceleyerek dergideki bütün şiirlerin her seviyedeki değişikliklerini tespit ettik. Aynı şekilde, *Yeni Mecmua, Millî Mecmua, Anadolu Mecmuası, Hayat Mecmuası, Varlık Dergisi, Ağaç Dergisi, Türk Edebiyatı Dergisi, Cumhuriyet Gazetesi ve Tercüman Gazetesi* gibi dergi ve gazetelerdeki üstadın şiirlerini, oralardan tek tek bulup incelediğimizi belirtelim.

Bir şiir, örneğin *Hayat Mecmuası*'nda yahut bizim kaynaklarımıza aldığımız dergi ve gazetelerde çıkmış. Fakat yöresel bir dergi yahut gazete, oradan bir kaç beyit alıp yayımlamış. Böyle bir kaç tane yayın var. Necip Fazıl'ın kedisinin yayımladığı, yukarıda isimleri geçen ve benzeri dergiler esas alındığı için, bunlardan iktibas eden yöresel dergi ve gazeteler dikkate alınmadı. Bunların dışında, üstadın süreli yayınlarda ve kitaplarında bir kaç defa yayımladığı her şiir metni tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Tabii bu çok dikkat isteyen, itina ile yaklaşılması gereken bir araştırmadır. Ayrıca araştırmamızın baş tarafına, “*Necip Fazıl Kısakürek'in Şiir Sanatı Anlayışı ve Şiirindeki Değişmelerin Sebepleri*” üzerine bir inceleme

kısmı koyduk. Konuyla ilgili tespit ve değerlendirmelerimize, üstadın şiirlerinden örneklerle verdik. Daha önce belirttiğimiz gibi edebiyatımızda, kendi şiirleri üzerinde her türlü tasarrufla bulunan Necip Fazıl, şiir sanatı hakkında da en çok yazı yazan bir sanatkâr olarak karşımıza çıkmaktadır.

Edebiyatın hemen her türünde eserleri bulunan Necip Fazıl, şiir başta olmak üzere, Cumhuriyet döneminde tiyatro ve hikâyeye yazarları arasında önemli bir yere sahip olmuştur. Necip Fazıl'ın eser türleri içerisinde şiiri başa koymak gerekir. Tiyatro ve hikâyelerinin arkasından çok sayıda makale ve tahlil yazıları gelir. Roman türüyle ilgilenmemiş olan şairin sadece iki romanı bulunmaktadır. Ayrıca, İdeolocya Örgüsü, İman ve İslâm Atlası, *Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu* gibi Batı dünyasını ve Doğu toplumlarını anlatan kitapları, mistik ve metafizik yönelişlerini ortaya koyduğu yazıları ve sanatla ilgili diğer konular, onda daima ön planda yer almıştır. Şair, 1940'lı yıllardan itibaren, fildişi kulesinde yaşamak yerine, sanatının muhatabı cemiyeti karşısında bulmak arzusuyla ve ideallerini gerçekleştirmek için Anadolu'yu karış karış gezen bir sanatçı hüviyetiyle karşımıza çıkar. O, mensubu olduğu toplumdaki kopmadan ve sanatın ilkelerinden ayrılmadan yoluna devam eder. ‘*Sanat için sanat*’ yahut ‘*cemiyet için sanat*’, gibi münakaşaların ötesinde Necip Fazıl'ı ele almak gerekir. Şair, dili mükemmel bir şekilde kullanarak herkesin anlayacağı Türkçe ile ortaya koyacağı sanattan taviz vermeden, ona muhatap olacak cemiyeti karşısında görmek istemektedir. Bu, esas itibarıyla cemiyet sanatının muhatabı gören bir anlayışın sonucudur.

Necip Fazıl, “*Nev'i şahsına münhasır*”, yani kendine özgü biridir. Böyle kimseler ferdiyetin zirvesine çıkmıştır. ‘*Dâhilere*’ mahsus bu özelliğiyle şair, idealleri ile sanatını bütünleştirmiştir. Onun zekâsı, sanatkâr mizacı, yorulmak bilmeyen mücadele azmi, kendine özgü sanatkârlığı, özelliklerinden sadece bir kaçıdır. Diyebiliriz ki o, bütün bu özellikler ile kendine özgü olma vasfını kazanmıştır.

Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında, toplumcu anlayışın karşısında ferdiyetçi sanatın en güçlü temsilcilerinden biri Necip Fazıl Kısakürek'tir. Materyalizmin zirve yaptığı bu dönemde, materyalist/maddecî düşüncüyü, toplumcu anlayış olarak ortaya koyanların karşısında, insanı anlamak ve anlatmak hususunda, sanatını bütün incelikleriyle kullanan yegâne isim olmuştur.

Şair hakkında, 1930'lu yıllarda yazılan bir kaç hususu burada belirtmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Necip Fazıl'ın sanatının birtakım özelliklerine işaret eden Fikret Adil, onunla ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunur: *"Ahlâk telakkileri, dar burjuva zihniyetinin taflanlarla örtülü olduğu için görünmeyen harap duvarlarının ilerisine aşamayanlar için Necip Fazıl anlaşılabilir birisiydi."* Bu tespiti yaptıktan sonra şöyle devam eder: *"Necip Fazıl, bu muhitte yalnızdı ve etrafına mütemadiyen kendinden vermeyi tabii sayardı. Necip'in şiirlerinde tutulamayan, sabah rüyalarımızdan hatırlayamadığımız, içlere serin bir temizlik akıtan, teselli edici bir elem vardır. Necip'te kendimizi buluruz. Necip Fazıl klasik bir şairdir. Şayet en basit manasıyla, 'Klasik şiir, numune ittihaz edebilmek, küçük ve büyük bir ekseriyetin kendi telakkilerine göre ayrı ayrı tadabilip anlayabilecekleri eser' den başka bir şey değilse, şüphesiz Necip Fazıl da öyledir. 'Otel Odaları'nı okuyan edip kadar, ıstıraplarını, yattığı tonozdan aşağıda dövülen hevenge anlatan helvacı çırağı da müteessir olur" (Fikret Adil, (1933), Asmalı Mescit 74, s. 110-111,).*

Necip Fazıl Kısakürek, 1932 yılında yayımladığı, **Bir Kaç Hikâye Bir Kaç Tahlil** adlı kitabındaki bir yazısında: *"Orkestra şefi olmak istiyorum. Bir çubuğun işaretiyle 80 insanı ve onların enstrümanlarını bir işaretle kendine bağlayan bir orkestra şefi olmak istiyorum."* diyor. Yine aynı dönemde yayımladığı *"Kop Dağında Bir Dükkân Açmak İstiyorum"* adlı bir makalesinde, *"Kop Dağında dükkân açmak istiyorum. Dünyanın en uzak yerinden insanlar, zorluklar içerisinde, Kop Dağı'nda açtığım dükkândaki nadide eserlerimi görmek için gelsinler."* diyor.

Ahmet Hamdi Tanpınar, üstadın bu makalesi üzerine: *"Kop Dağında Dükkân Açmak İsteyen Şair"* adlı bir yazı kaleme alır. Bu yazısında Tanpınar, Necip Fazıl'ın sanatçı kimliği, yazarlık gücü ve estetik değerden taviz vermeyen sanat anlayışı üzerinde durur.

Necip Fazıl Kısakürek'in 1922 ve 1923 yıllarında yayımladığı, 1955 yılından sonra basılan şiir kitaplarına almadığı bazı şiirlerinden kısaca bahsetmek istiyoruz. Vereceğimiz örnek şiir, onun sanat anlayışı ve mistik temayülleri bakımında, ilk ve son dönemleri arasında fark olmadığını göstermektedir.

Necip Fazıl'ın birimci dönemi denilen yıllarda yazdığı birçok şiiri var ki, bunlar en az bilinen ve *Çile*'de bulunmayan, şiirlerdir. Şair ilk şiirini 1922 yılında, 18 yaşında yayımlar. İlk yazdığı şiir **"Kitâbe"** (Bir Mezar Taşı) ismini taşımaktadır. Bu şiir ilk olarak, (01 Temmuz 1923'te) *Yeni Mecmua*'da çıkmıştır. Yine 1923 yılında yazıldığı kaydı bulunan ve kitabımızda yazılış sırası itibariyle altıncı sıradaki şiir **"Allah"** adını taşımaktadır. Burada onun mistik ve metafizik temayüllerini net olarak görürüz.

(6.) ALLAH

*"Bu dem tâ gönülden vurgunum Allah!
Akmayan su gibi durgunum Allah!
Dağlardan ağır yük olan bu canı
Taşıyıp çekmeden yorgunum Allah!
(...)*

*Allah'ım derdime dert katan sensin,
Varlıkta yokluğu aratan sensin,
Çılgılığım yüksekçe gibiyse eğer
Onu da, beni de yaratan sensin..."
(...)*

Şeklinde devam ediyor. Daha sonraki baskısında, 1923 yılındaki ilk yazıldığından farklılıklar bulunmaktadır. Otuz üçüncü sırada yer alan şiire de aynı şekilde **"Allah"** ismi verilmiştir. Bu şiir, **"Allah"** ismindeki birinci şiirinden 2 yıl sonra, 1925 yılında yazılmıştır.

(33.) ALLAH

*"Böyle haykırmamı çok görme bana,
İçime işleyen aşkıdır Allah!
Çektiğim dertleri atma yabana,
Dertlerim başımdan aşkıdır Allah!"*

*Boynuma asılıp kaldı bir deli,
Adımı dolaşık gözü perdeli,
Yetmeyen gücüdür ermeyen eli,
O doğdu doğal şaşkındır Allah!*

*Beni kim anlasın, kimler dinlesin,
İçimde bir çığlık gibidir sesin,
İçimde çırpınan sen misin, nesen?
Bu gönlüm o kadar taşkındır Allah!..."*

Şairin şiirlerini kronolojik olarak incelediğimiz için, şiirlerine 1, 2, 3, 4... diye numara koyduk. İlk yazılışı ve yayımlanışı esas alınarak, şiirleri numaralandırdık. *Tam Şiirler* 205, *Noktalamalar (Münferit Beyitler)* ise 361 tanedir. Ad değişiklikleri yapılan şiirlerin, ilk yayımlandığı yerdeki adı başta olmak üzere, değiştirilen adları baskı sırasına göre aynı satırda ve parantez içerisinde gösterildi. Yeni adlar, hangi baskıdan itibaren yapılmışsa dipnotlarında belirtildi.

Necip Fazıl, taşkın mizâcı, zengin iç dünyası ve derin rûh hali ile hayata ve sanata bakar, diyoruz. Sanat hayatının ilk dönemlerinde de, spiritüalist ve mistik bir şairdir. 1970'li yıllarda, konferans verirken, o günün gençlerine, "*Siz beni anlayamıyorsunuz,*" der. O günlerde bile Necip Fazıl, kendini anlatabilme hususunda her türlü imkânı kullandığı hâlde, içindeki derin duyguları, derin düşünceleri, mistik temayülleri ile "*mutlak hakikati*" insanlara anlatmak için büyük çaba gösterir. Sonunda, "*Hâlâ anlayamıyorsunuz, sadece beni seyrediyorsunuz,*" demekten kendini alamaz. Nihayet bir mütefekkir şair olarak, Ahmet Haşim'in ifadeyle, sanatın "*ulvi ve isimsiz membaında*" teselli bulur. İşte Necip Fazıl, 1922-1938 yılları arasında ortaya koyduğu şiirlerinde bile, rûh zenginliği, spiritüalist/ruhçu düşünceleri, mistik temayülleri ile sanatına yön vermiştir. Böylece o, psikolojik tahlil ve derinliğe sahip olan ferdiyetçi sanat anlayışıyla, dönemin kapitalist/materyalist fikirlerinin karşısında yer almıştır.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Sizin de en başta söylediğiniz gibi, Necip Fazıl Türk edebiyatında kendi şiirleri üzerinde en çok tasarrufta bulunan şairdir. Fikri olarak Üstada

uzak duran edebiyatçılar antolojilerine Necip Fazıl'dan şiirler aldıkları zaman yahut da belli dönemin resmî ideolojisi ders kitaplarına Necip Fazıl'ın şiirlerini aldığı zaman genelde şiirleri tasarrufta bulunduğu hâliyle değil de bir önceki hâlini alıyorlar. Bu, bilinçli bir hareket midir, yoksa onların sanata bakışlarının bir sonucu mudur? Yani şairin şiiri ortaya koyduğu ân artık ondan ayrıdır; böyle değerlendirmek mi lazım?

Demem o ki Necip Fazıl'ın şiirlerinin önceki hâlleri genelde diğer tarafların çalışmalarında daha fazla yer buluyor. Benim şu ân aklıma gelen bazı çalışmaları örnek de verebilirim. Ataol Behramoğlu'nun bir derlemesinde; ben, lise döneminde o derlemeyi okuduğum zaman, Çile'dekilerle Ataol Behramoğlu'nun derlemesindekileri karşılıklı okuyorum, bambaşka bir şey... Tabii bunları sonradan daha iyi anlayabiliyoruz, ama bu sanki bilinçli bir tercih gibi, değil mi sayın hocam?

Prof. Dr. İBRAHİM KAVAZ:

Efendim tabii, onların yaptığı şeyin mahiyeti hakkında, şahısların tasarrufları olarak bir şey demeyeceğim. Şunu arz edeyim. Çalışmamız, yani "*Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişmeler*" adıyla yaptığımız çalışmada ilk şiirlerinden son şiirlerine doğru geliş, son hâle gelinceye kadar şiir metinlerinde yapılan değişiklikleri, geçirdiği aşamaları, esas aldık. İlk hâlini de, son hâlini de çalışmamızda görebilirsiniz. Mesela demin okuduğum "*6. Allah*" şiirinde Necip Fazıl, ilk yazarken diyor ki,

*"Allah'ım derdime dert katan kimdir?
Varlıkta yokluğu aratan kimdir?
Çılgılığım yüksekçe gibiye eğer,
Onu da beni de yaratan kimdir?"*

1923'te böyle diyor. Bir yıl sonraki bir değişiklikte: "*kimdir?*" yerine "*sensin*" ifadesini koyuyor.

Bu değişimleri yaparken Necip Fazıl'ın şiirinin ilk şeklinde materyalist bir düşünce vardı da sonradan fikirleri İslâmî bir düşünceye, mistik, spiritüalist düşünceye yöneldiği için o kelimeler değişti, denilmesi yanlış olur. Necip Fazıl'ın şiirlerinde, her seviyede yaptığı değişikliklerin esas sebeplerinde bir kısmını maddeler halinde vermek isteriz. Değişikliklere

gidilmesinde fikrî sebepler var. Ancak estetik gaye birinci planda yer almaktadır.

Necip Fazıl'da zaman içinde, mesela **"Kaldırımlar"** şiirinden bir mısra, *"Yolumun karanlığa karışan noktasında..."* iken, değişiklik yapılarak, *"Yolumun karanlığa sapslanan noktasında..."* oluyor. Buradaki değişiklik **"karışan"** ve **"sapslanan"** kelimeleridir. Kelimelere anlam alanları itibariyle bakmamız gerekir. Necip Fazıl'ın fikir dünyasında şu hassasiyet vardır. O, belirsizlikten, yani biraz şöyle, biraz böyle görünmekten hep kaçınmış ve bunu kabul etmemiştir. *"Yolun karanlığa karışması"* tabii bir geçiş sürecine bağlıdır. Üstad, *"Yolumun karanlığa sapslanan..."* diyor. O, geceyi anlatırken, aynı dönemde, şiirin yazıldığı yıla yakın bir zamanda bunu yapıyor. Bu değişiklikleri bir kerede yapmıyor. Birçok şiir var ki mesela, şu anda söylediğim mısraı belki bir kaç defa veya o şiirdeki muhtelif yerler zaman zaman değiştiriyor. Her baskıda ele alınan mısralar, kelimeler var. Burada, *"Yolun karanlığa sapslanması"* netliğin ifadesidir. Necip Fazıl sanatında olduğu gibi, hayatında da düşünceye ve ideale net bir bakış getirir. Ya var ya yoktur. Ya doğru ya yanlıştır. Onda, zamana bırakalım, daha sonra zamanla yavaş yavaş birtakım düzelmeler olur gibi bir anlayış, yoktur. Necip Fazıl'ın şiirlerindeki bu değiştirmeleriyle ilgili olarak, Çile'deki örnekleri aldık. Çile'de olmayan şiirlerin eski şeklini alma durumunda kaldığımız oldu. Mesela **"6. Allah"** şiiri *Yeni Mecmua*'da yayımlanıyor. Örumcek Ağı (1925)'e alınıyor. 1928'de yayımlanan *Kaldırımlar* adlı kitaptan çıkarılıyor, 1932'de *Ben ve Ötesi* adlı yeni bir şiir kitabı yayımlanıyor. Yine bu kitaba alınmıyor. Daha sonra unutulup gidiyor. Necip Fazıl'ın birtakım şiirleri var ki, dergilerde kaldığı için Çile'ye alınmamıştır. Onlar şairin dünya görüşüne, düşüncesine ters olan metinler değildir. Düşünce olarak Necip Fazıl'ın Çile'ye almadığı şiirlerinden, **"Mal sahibi bensem, bunları reddediyorum,"** dedikleri vardır. Ancak onları bir araştırmacının bakış açısıyla ile ele alıp değerlendirebiliriz.

*"Allah'ım derdime dert katan sensin,
Gizlenip kendini aratan sensin..."*

Gibi, görüş ve düşüncelerine aykırı olmayanları daha çoktur. Nitekim bu şiirde, Rabbini arama hususunda, 19 yaşındaki bir gencin hassasiyeti söz konusudur.

Sanat alanlarının temelinde hakikate erişme düşüncesi vardır. Necip Fazıl'a göre şiir, **"Mutlak hakikati arama işidir."** Mutlak hakikate ulaşma gayesiyle yoluna devam eden şair, **"Mutlak hakikat Allah'tır,"** fikrini şiir sanatının esası olarak görür. Bu, Necip Fazıl'da kalbî bir iman anlayışıyla beraber, akıl yoluyla hakikati bulma çabasının bir sonucudur.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Hocam, mesela ben çok iyi hatırlıyorum, *O ve Ben* kitabında üstad aktarır: Abdulhâkim Arvasî Hazretleri'ne **"Çile"** şiirini ilk yazdığında okuyor. O zamanki ismi malumunuz **"Senfoniya"**. Abdulhâkim Arvasî Hazretleri'nin sanki çok da hoşuna gitmiyor. Memnuniyetsiz bir tavırla üzerinde durmuyor, ilgilenmiyor.

Daha sonra üstadın (hem bir okuyucu olarak, hem daha sonra kendisinin kabulleri olarak en mükemmel şiiri ve kimliğini ortaya çıkaran **"Çile"** şiirinde) epey bir değişim yaptığını biliyoruz. Onun üzerinde biraz durabilir misiniz? Yani özellikle **"Çile"** şiirinde nasıl bir değişim ortaya konuluyor?

Prof. Dr. İBRAHİM KAVAZ:

Kitabımızda 97. sırada bulunan **"Çile"** şiiri, ilk olarak 1939 yılında **"Senfoniya"** adıyla *Yeni Mecmua* (C. 1, N. 3, 4, 5, s. 6)'da yayımlanmıştır. Daha sonra 1943 yılında *Büyük Doğu Dergisi*, (7 Kasım 1943, C. 3, N. 71, s. 2)'de **"Çile"** adıyla neşredilir. Daha sonraki baskılarda bu adla yayımlanır. **"Senfoniya"** adıyla ilk defa çıktığında dört bölüm olarak düzenlenmiştir. İlk bölüme *Allegro*, ikinci bölüme *Adagio*, üçüncüye *Andante ve* son bölüme *Final* adları verilmiştir. Her bölüm yedişer kıtadan ibarettir. İkinci baskıdan itibaren **"Senfoniya"** adı **"Çile"** olarak değiştirilmiş, bölümlerdeki kıta sayıları korunmuştur.

"Çile" şiirinden vereceğimiz örnek ile konuyu biraz daha açabiliriz. Birinci bölüm,

*"Gaiplerden bir ses geldi bu adam,
Gezdirdin boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birden bire dam,
Göğü bir çatlağın yardığı günde..."*

(*Yeni Mecmua*, 1939: I / 3, 6. Adı: *Senfoniya*.)

Kıtasıyla başlamaktadır. Buradaki “*Göğü bir çatlağın yardığı günde...*” mısraı daha sonra değiştiriliyor, “*Gökte bir çatlağın mahşer sökününde.*” (*Büyük Doğu Dergisi*, 1952: II / 29, 4. Adı: *Çile*) oluyor. En son, “*Gök devrildi, künde üstüne künde...*” (*Sonsuzluk Kervanı*, 1955: 15; vd.) olarak yeniden düzenleniyor. İkinci kıtada iki ayrı değişiklik var; diğer kıtalarda yok. İkinci ve diğer bölümlerde, hemen her kıtada, aynı şekilde muhtelif seviyede değişiklikler bulunmaktadır.

Bu değişimler, sanat anlayışının dışında, fikrî değişimin sonucu değildir. Yıl 1939, tamamen estetik endişe, kelimenin anlam alanını daha kapsamlı hâle getirme ve düşünceyi daha net ortaya koyma gibi sebeplere dayanır. Yine “*Çile*” şiirinden rastgele olarak bir dördlüğe bakalım:

*“Uyku, katillerin bile çeşmesi,
Yorgan, Allahsıza kadar sığınmak,
Teselli pınarı, sabır memesi,
Ele şerbet, bana kum dolu çanak...”*

İlk baskıda, “*Ele şerbet, bana kum dolu çanak.*” mısraı, “*Size şerbet, bana kum dolu çanak*” (*Sonsuzluk Kervanı*, 1955: 15-21) şeklinde değiştiriliyor. ‘*Ele*’ yerine ‘*Size*’ kelimesi getiriliyor. Tabii burada tamamen bir muhatabını seçme, ‘*El*’ (yabancı) değil de ‘*Siz*’ deniyor. Burada muhataba yakın olma düşüncesi var. Şair, hitap ettiği insanlarla yüzleşmenin önemli olduğunu düşünmektedir.

Dördüncü bölüm, son kıta birinci mısra önce, “*Diz çök zorlu kader önümde diz çök!*” (*Yeni Mecmua*, 1939: I / 5, 6. Adı: *Senfoniya.*) şeklindedir. Sonra, “*Diz çök ey zorlu nefis, önümde diz çök!*” (*Büyük Doğu Dergisi*, 1947: N.61, s. 4) oluyor; daha sonraki baskılarda bu hâliyle devam ediyor. Hemen ikinci mısra önce, “*Heybem hayat dolu, deste ve yumak.*” (*Yeni Mecmua*, 1939: I / 5, 6. Adı: *Senfoniya.*); sonra, “*Heybem dâvâ dolu, deste ve yumak...*” (*Büyük Doğu Dergisi*, 1947: N.61, s. 4; *Büyük Doğu Dergisi*, 1952: II / 29, 4) şeklinde değiştiriliyor *Büyük Doğu Dergisi*, 1947 ve 1952’deki baskılarında ‘*hayat*’ kelimesinin yerini ‘*dâvâ*’ alıyor. Daha sonra *Sonsuzluk Kervanı*, (1955)’ten itibaren yapılan basılarda, “*Heybem hayat dolu, deste ve yumak.*” olarak ilk şekilde karar kınıyor.

Yine “*Çile*” şiirinin dördüncü bölüm, son kıta, üçüncü mısra, “*Sen bütün dalların birleştiği kök;*” (*Yeni Mecmua*, 1939: I / 5, 6.) mısraı, *Büyük Doğu Dergisini* 1947 ve 1952’deki baskılarında, “*Sen bütün dalların birleştiği gök...*” mısraında “*kök*” kelimesi yerine “*gök*” getiriliyor. Daha sonraki baskılarda tekrar ilk şekline, yani “*Sen*

bütün dalların birleştiği kök;” şekline dönmüştür. Hemen arkasındaki son mısra, “*Biricik meselem, ebedî olmak...*” iken, *Sonsuzluk Kervanı* (1955; vd.)’da, “*Biricik meselem, sonsuza varmak...*” olarak düzenleniyor.

Necip Fazıl Kısakürek, 1983’e kadar, dergi ve gazetelerde, şiirlerini yayımlamaya devam eder. Bazı şiirlerde birinci baskısından sonraki ikinci baskıda değişiklik yapılmış, üçüncü, dördüncü baskılarda bu değişiklik korunmuş. Daha sonraki baskılarda ise tekrar ilk şekline dönmüştür. Çalışmamızda, bu değişiklikler hangi baskılarda yapıldığı dipnotlarda gösterilmiştir. Kaynak bilgisinde “*vd.*” ile belirtilmeyen yerlerde, tekrar ilk şekli muhafaza edilmiştir.

Bildiğiniz gibi, 1962 yılındaki baskısından itibaren “*Çile*”, şairin şiir kitabının adı oluyor. Böylece Necip Fazıl’ın neyi ne zaman, nerede, nasıl değiştirdiğini, değişikliğin ne kadar devam ettiğini, dönüşün olup olmadığını, bütün safhalarıyla çalışmamızda göstermiş bulunuyoruz.

Bu tarz çalışmalar, bütün milletlerin edebiyatlarında gittikçe önemli hale gelmektedir. Sanatkârın yazdığı bir mektubun orijinal nüshası, şiirlerinin ilk şekli yahut yazdı müsveddeleri, kelime veya bölüm seviyesinde yaptığı değişiklikleri, şiirleri üzerinde yaptığı her türlü tasarrufu, başlı başına bir makale konusu hâline gelmektedir. Bütün bu tespitler, yazarların edebiyat dünyasındaki yerini ve çizgisini belirleme açısından, dikkate değer sonuçlar doğuracaktır.

Necip Fazıl Kısakürek'in şiirindeki değişmelerin sebeplerini iki bölüm halinde ele alabiliriz:

1. Estetik Sebepler
2. Fikrî Sebepler

Bu değişikliklerde estetik sebepler başta gelmektedir. Onun şiirleri üzerindeki tasarrufu ve değiştirmeleri fikrî sebeplerden çok estetik, yani sanat endişesinden kaynaklanmaktadır. Şairin şiirleriyle ilgili değişikliklerin sebeplerinden bir kısmını, şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şiirlerde ses ve ahenge önem verilmiştir.
2. Kelimelerin sesi ile metnin manası arasında uyum sağlamak için değişiklikler yapılmıştır.
3. Metinde musikiyi temin etmek için kelimelerin yerleri değiştirilmiş yahut uygun kelimeler seçilmiştir.
4. Kapalı hecelerdeki ses zenginliğinden istifade etmek amacıyla kelime seviyesinde değişiklikler söz konusudur.
5. Her türlü ruh halini yansıtmaya müsait olan soyut kelimeler tercih edilmiştir.
6. Şiirlerde bulunan insan, eşya, mekân tasvirleri, değişikliklerle daha canlı ve çarpıcı hale getirilmiştir.
7. Konu bütünlüğünün sağlanması için yeni mısra beyit ve kıtalar ilave edilmiş yahut yerleri değiştirilmiştir.
8. Bir şiirin içinde bulunan ve benzer fikirleri ihtiva eden mısra, belit, kıta ve bölümler atılarak gereksiz tekrarlardan kurtarılmıştır.
9. Hece düşüklüğünden dolayı meydana gelen ses ve ahenk bozukluğunun giderilmesi için mısra seviyesinde değişikliklere gidilmiştir.
10. Şiir sanatı bakımından yahut fikir yönünden zayıf bulunan bir kısım şiirler büyük ölçüde değiştirilmiş veya atılmıştır.

Necip Fazıl, mısra, beyit, kıta ve bölüm seviyesinde değişikliğe gitmek suretiyle şiirlerinde fikir bütünlüğünü sağlamıştır. Böylece, ilk şiirleri ile son şiirleri arasında düşünce ve anlayış bakımından birlik olduğunu söyleyebiliriz. O, şiirlerinin tesirini ve etki gücünü kendisi tayin eden bir

sanatkârdır. Hem sanat eseri ortaya koymak, hem estetik anlayıştan taviz vermeden, şiirin mahiyetini tayin etmek, onda çok önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

En iyiye ve en mükemmele ulaşmak isteyen şair, şiirleri üzerinde bir kuyumcu hassasiyetiyle eğilmiştir. Kendisi Çile adlı şiir kitabının sonuna koyduğu poétikasında bundan uzun uzun bahseder. Poétikasında, "*Bir kuyumcu hassasiyetiyle, her kelimeyi kulak zarına ve göz bebeğine yaklaştırarak,*" kıymetini tayin etmek gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre şiire has kelimeler bir dilin lügatinden seçilirken, "*kulak zarına ve göz bebeğine*" yaklaştırılması gerekir. Şair, kelimenin tesirini ve gücünü tayin etmek için onu seçmek, ayıklamak ve "*mısra içindeki yerini tayin etmek*" hususunu önemser. Necip Fazıl, şairi, "*Afyonu esrarlı havanlarda hazırlayan ve tek miligramının tek hücre üzerindeki tesirini hesaplayan bir simyacı,*" olarak gördüğü için, şiirin okuyucu üzerinde sarsıcı bir tesir bırakması gerektiğini düşünmektedir. Bundan dolayı şair, şiirlerinde ortaya koyduğu bütün bu değişiklikleri dikkatli bir şekilde yapmıştır, diyebiliriz.

Türk edebiyatında Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar vs. birçok şair, şiirlerinde zaman zaman değişikliğe gitmişler. Ancak Necip Fazıl kadar, şiirlerinin yapı ve muhtevası üzerinde, her baskısında bu ölçüde titizlikle duran çok az şair vardır. Necip Fazıl'ı anlamak için, şiirlerini değerlendirmek ve bu değişiklikler üzerinde düşünmek gerekir, kanaatindeyiz.

Tanpınar, "*Şiir, konuşmaktan ziyade susmak işidir. Ben, şiirimdeki bu kapalı âlemler olarak çizdiğim şeyleri roman ve hikâyelerimde anlatıyorum,*" diyor. Necip Fazıl ise şiirlerindeki bu kapalı dünyaları, muhtelif makaleleriyle, *Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu*, İdeoloji Örgüsü vs. kaynak eserleriyle açmıştır. Fakat ne gariptir ki, sizin de işaret ettiğiniz gibi, yıllarca ideolojik yaklaşımlar sebebiyle, Necip Fazıl'ın şiirleri ders kitaplarına alınmamıştır.

Bugün akademik çevrelerde, herkesin ittifakla söylediği <Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri> ana başlığı altında belirtilen bir değerlendirme ile sohbetimizi tamamlamak istiyorum:

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde, şiir sanatının en büyük simalarını tespit edecek olursak, ilk beş şair içerisinde, ön sıralara mutlaka Necip

Fazıl'ı koymamız gerekir. Nitekim Necip Fazıl, hayatının bütün safhalarında estetik değeri başa koyarak, sanattan asla taviz vermeden, eserleriyle kendisini kanıtlamış mütefekkir bir şair olarak edebiyatımızda yerini almıştır.

Daha önce "İdeler Dünyasından İdeal Dünyaya Bir Ses: Necip Fazıl Kısakürek" adıyla bir kitap hazırlamıştık. Bu, yüz sayfa civarında, bir biyografi kitabı olup Edebiyat Ortamı Yayınları arasında 2017'de çıkmıştı.

38'inci vefat yıl dönümünde bir kere daha kendisini rahmetle ve minnetle yâd ediyoruz. İyi ki Türk edebiyatında böyle bir yazarımız ve Türkçeyi bu kadar güçlü kullanan bir şairimiz var. Ondan istifade etmek bizlere, yeni kuşaklara, yeni nesillere düşer. Bu vesileyle bir kere daha Üstad Necip Fazıl Kısakürek'e rahmet diliyor, bizi sabırla takip eden değerli katılımcılara hürmetlerimi sunuyorum.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Biz de sizlere çok teşekkür ediyoruz Hocam. Şu anda bize çok fazla teşekkür geldi; ismini göre bildiklerim Ahmet Demirel, Filiz Çırpıcı, Saffet Yurtsever, Sever Korkmaz, Veli Dönmez ve birçok arkadaşımızın, hocamıza, sizlere selamları var, teşekkürlerini iletiyorlar. Sizler de vurguladınız, bizler de hep söylüyoruz; Necip Fazıl, kendi döneminde ve kendinden sonraki nesiller üzerinde yetişen şairler, edebiyatçılar, yazarlar üzerinde tesiri belki de en fazla olan isimdir. Öyle bir şey ki, bu çok uç bir ifade olsa da şahsım adına ifade etmekte bir beis görmüyorum. Geçenlerde Necip Fazıl ile ilgili bir programda da şunu söylemiştik; 'mihenke taşıdır Necip Fazıl, eğer sen ondan sonra yaşayanların nasıl bir insan olduklarını tanımak istiyorsan, Necip Fazıl'a vuracaksın, o mihenke taşına vuracaksın, ondan sonra bir kanaat oluşturulacaksınız.

Prof. Dr. İBRAHİM KAVAZ:

Necip Fazıl Kısakürek'in Cumhuriyet dönemi Türk şiiri ve şairleri üzerindeki etkisi, birçok edebiyat araştırmacısı tarafından kabul edilmektedir. "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişmeler" adlı kitabımızda, özellikle Cumhuriyet dönemi Türk şiirine ve şairlerine, hangi hususlarda etki ettiğini, örnekler vererek belirttik.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

Eyvallah Hocam, Üstadı anmayı, anlamayı bu arada sizlerin aracılığıyla da bu şekilde konuşmayı çok değerli buluyoruz. Üstad bundan önce olduğu gibi, bundan sonrası için de ufuk açıcı fikirlere, edebiyat dünyasını yönlendirecek bir güce sahiptir. Onun fikirlerine, yönlendirmelerine, cesaretine, idealine ihtiyacımız var.

Bu şuur içerisinde üstadı bir kez daha rahmetle anıyoruz. Sizlere de tekrar çok teşekkür ediyoruz. Programımıza katkı sunan Türkiye Yazarlar Birliği Yönetim Kuruluna, üyelerine ve müdavimlerine şükranlarımızı sunuyoruz.

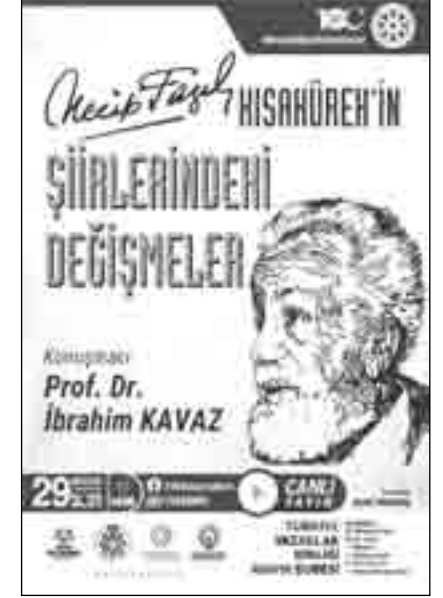
Sizlere de Konya'dan selâm ve hürmetlerimizi gönderiyoruz.

Prof. Dr. İbrahim KAVAZ:

Biz de Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi mensuplarına, yönetim kurulunun değerli başkan ve üyelerine, çok teşekkür ediyoruz. Kitabımızı, araştırmanın yapılmasında yol gösteren, özel kütüphanesini açan, edebiyat araştırmalarında bize çok büyük katkıları olan ve eserin yayımlanması hususunda teşviklerini gördüğüm değerli hocam, rahmetli Prof. Dr. Orhan Okay Bey'in aziz hâtırasına ithaf ettim. Bu vesileyle, hocamı ve fikir dünyamızın önemli ismi üstad Necip Fazıl Kısakürek'i, bir kere daha rahmetle yâd ediyoruz. Bu programı düzenlediğiniz için sizlere tekrar teşekkür ediyor; görüşmek umuduyla, herkese sağlıklı günler diliyorum.

ATILLA YARAMIŞ / Yöneten:

İnşallah yeni ortamlarda, yeni programlarda buluşmak arzusuyla tekrar teşekkürlerimizi sunuyoruz. Allah(cc)'a emanet olun. Kıymetli konuklarımız, izleyenlerimiz, bir programımızı daha burada noktalyoruz. Bir sonraki programda buluşmak üzere, sağlıcakla kalın.

TYB KONYA'DA “NECİP FAZIL’IN ŞİİRLERİNDE DEĞİŞİM” KONUŞULDU

KAVAZ: “Sözünün tesirini kendisi tayin eden iki şairden biridir Necip Fazıl...”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı kültürel programlarının 14.’sü “Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerindeki Değişmeler” başlığı altında 29 Mayıs 2021 tarihinde Konya Büyükşehir, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerinin katkılarıyla çevrim içi olarak gerçekleştirildi.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Atilla Yaramış’ın yönetiminde gerçekleştirilen programın konuğu Araştırmacı-Yazar Prof. Dr. İbrahim Kavaz, Necip Fazıl’ın Türk edebiyatında kendi şiirleri üzerinde en çok tasarrufta bulunan, değişiklikler yapan şairi olduğunu söyledi.

Necip Fazıl’ın büyük bir şair olmasının yanı sıra kendi poetikasını da ortaya koyan bir isim olduğunu vurgulayan Prof. Dr. İbrahim Kavaz, Üstadın şiir kitaplarının her yeni baskısında şiirleri üzerinde az ya da çok değişiklikler yaptığını vurgu yaptı.

Bu alanda uzun zamandır akademik bir çalışma ortaya koyduğunu ve “Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirler ve Şiirlerindeki Değişimler” ismiyle bu çalışmanın kitaplaştığını belirten Kavaz, bu eserin TYB tarafından Edebî Tenkit alanında ödül aldığını da sözlerine ekledi.

Necip Fazıl’ın daha ilk şiirlerinden itibaren yaptığı bu değişikliklere örnekler veren Kavaz, bu değişimlerin altında yatan esas sebebin estetik kaygı olduğunu ifade etti. Necip Fazıl’ın hayata, fikre, ideale çok net yaklaşan bir isim olduğunu belirterek bu değişikliklerin de onun bu yapısıyla bağlantılı olduğunu sözlerine ekledi.

Türk Edebiyatında sözünün tesirini kendisi tayin eden iki isimden birinin Mehmet Âkif, diğerinin ise Necip Fazıl olduğunun altını çizen Kavaz, “Sözünün tesirini tayin etmek kolay

bir sanat değildir. Hem sanat yapacaksın ve ortaya koyacaksın hem de onun estetik ve fikrî bir endişeyle mahiyetini tayin edeceksin; bu edebiyatımızda sadece Necip Fazıl’da ve Mehmet Âkif’te olan bir kabiliyettir.

Necip Fazıl’ın ilk şiirleriyle son şiirleri arasında fikir uygunluğu sağlanmıştır. En iyiye ve en mükemmele ulaşmak isteyen şair, şiirleri üzerine bir kuyumcu hassasiyeti ile eğilmiş bir şairdir. Poetikasında ‘bir kuyumcu hassasiyeti ile kulak zarına ve göz bebeğine her kelimeyi, mısrayı, beyiti, sesi, yaklaştırarak kıymetini tayin edip ona göre mısra içerisinde, şiir içerisinde yerini vermektir’ diyor Necip Fazıl. Sonra şairi, ‘afyonu, esrarlı havanlarda hazırlayan ve tek miligramının tek hücre üzerindeki tesirini hesaplayan bir simyacı olarak’ gören Necip Fazıl, okuyucu üzerinde afyon tesiri bırakması gerektiğini düşündüğü şiirlerinde ortaya koyduğu bütün bu değişiklikleri dikkatli, şuurlu, bir hesaba göre yapmış bir insandır...” dedi.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde ilk beş sanatkârın en başında Necip Fazıl’ın geldiğini söyleyen Prof. İbrahim Kavaz; “Necip Fazıl’ı okul kitaplarına almasalar da o kendini bütün hayatının her safhasında sanatını baş köşeye oturtarak sanattan asla taviz vermeden eserleriyle kendisini kanıtlamış büyük bir mütefekkir şair, mütefekkir sanatçı olarak edebiyatımızda yerini almıştır. Vefatının 38. Yıl dönümünde de bir kere daha kendisini bu vesileyle rahmetlerle ve minnetlerle yâd ediyoruz. İyi ki Türk edebiyatında Türkçeyi bu kadar güçlü kullanan bir şairimiz var ve bundan istifade etmek de bizlere ve yeni kuşaklara düşecektir...” dedi.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin sosyal medya adreslerinde canlı olarak yayımlanan program, büyük bir ilgiyle takip edildi.

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=7uBuHAHGag0> adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

Facebook Grubumuz : <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>

Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>

Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya

Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

GÜLŞEN ÜNÜVAR

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Değerli takipçilerimiz, sizi saygıyla, sevgiyle, muhabbetle selamlıyorum. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin mutlak cumartesi programlarından birisi ile birlikteyiz.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi cumartesi günleri büyük bir özveriyle programlarını sizlere aktarıyor. Tabii burada çok değerli sevgili başkanımız Ahmet Köseoğlu bu konuda çok istekli ve hevesli. Onun büyük gayreti ile bu programları yapabiliyoruz. Kendisine buradan teşekkür ediyoruz. Sizleri de burada olduğunuz için bir kez daha muhabbetle selamlıyorum.

Sevgili dostlarım, bugün “Mesele; Çocuk Edebiyatı”dır. Türkiye’deki en önemli problemlerden, sıkıntılardan ve çok konuşulması gereken hususlardan birisi çocuk edebiyatıdır. Daha doğrusu, çocuk edebiyatı ile ilgili herkes konuşuyor, bugün de konuşmak bize düştü Eğitimci Pedagog Yazar Gülşen Ünüvar Hanımefendi ile birlikte.

Gülşen Hanım, hoş geldiniz.

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Hoş buldum, merhabalar.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Merhabalar, Gülşen Hanımefendi'yle ilgili birkaç cümle özet geçmem gerekiyor. Sonra sözü kendilerine bırakacağım.

Eğitimci Pedagog Yazar Gülşen Ünüvar, okul öncesi öğretmeni ve 20 yıldır öğretmenlik yapıyor. Tabii masallarla ilgili yazmış olduğu kitaplar çok önemlidir. Neden önemlidir, diye bir sorunun cevabı çok net; çünkü çocuklarla meşgul oluyor, onlarla uğraşılıyor.

Çocuk eğitimi ile ilgili ben de epeyi kafa yormuş sayılabirim; çocuk eğitiminde masalların yeri, çocuk edebiyatıyla çocuğu eğitmek mümkün mü gibi düşünceler konuşulabilir. Tabii Gülşen Hanım, "*Havuç Kurdu Bİ Dİ Kİ*" isminde daha önce Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından çıkmış kitaplarla tanışmış kendisini, şimdi de Ötüken Yayınlarından çıkmış "*Bilge Kutad Anlatıyor*" isimli sekiz kitaptan oluşan masal serisi var. Aynı zamanda Gülşen Hanım; *Diyanet Aile, Türkçem, Ayarsız* dergilerinde, ulusal ve yerel gazetelerde de köşe yazıları ve makaleler yazmaya devam ediyor.

Gülşen Hanım'la birlikte, bugün merhum A. Cahit Zarifoğlu'nun Vefatının 34. Yılı hâtırasına gerçekleştireceğimiz söyleşinin konusu

"**Meselemiz; Masalların İzinde Çocuk Edebiyatı.**" Meselemiz, aslında çocuklar... İş 'çocuk' olunca, çocuğu konuşmak bir eğitimci olarak sizin en tabii haklarınızdan biridir. Çünkü çocuk yetiştiriyorsunuz, bu açıdan baktığımızda elbette söyleyecek çok sözünüz vardır.

Çocuk edebiyatı ile ilgili bir giriş yapmak istiyorum. Çocuk edebiyatı günümüzde çok farklı anlaşılıyor, çok farklı yönlere çekilebiliyor. Çocuk edebiyatı hafife alınabiliyor. Hâlbuki ben bu kanaatte değilim. Çocuk edebiyatı, uzmanlık gerektiren bir alan, diye düşünüyorum. Yani yazar olabilirsiniz, lâkin o yazarlık içerisinde piştikten sonra bir de uzmanlık alanı olan çocuğa yönelmeniz, çocuğun psikolojisine uygun, çocuğun yapısına uygun, çocuğu şekillendirecek kültürel birikimi sağlayacak, hars aktaracak bir sistematığı geliştirmek anlamına geliyor; Tıpta tıpkı uzmanlık gibi edebiyatta da ben, çocuk edebiyatının uzmanlık gerektirdiğini düşünenlerdenim. Sizi tebrik ediyorum, büyük bir gayretin içerisindeyiz, kitaplar yayınlıyorsunuz, takdire şayan, kendi kültürümüzü aktarma adına bir çaba içerisindeyiz.

"**Masal**" diyelim ve bir giriş yapalım.

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Öncelikle merhabalar, bütün katılımcılara, bütün dinleyicilere böyle güzel bir konuda, güzel bir meselede, söyleşimize ortak oldukları için çok teşekkür ediyoruz.

Konumuz, masallar. Konumuz, çocuk edebiyatı. Sizin de dediğiniz gibi edebiyatı ve çocuğu ciddiye alıp önemsemek lazım. Çünkü onlar bizim geleceğimiz, onlar gelecekte en güzel günleri ortaya koyacak nesillerimizdir. Bu yüzden de çocukları çok önemsiyoruz.

Çocuk edebiyatı deyince aklımıza ilk önce masallar geliyor tabii ki; bu, günümüzde de böyledir, tarihimizde, geçmişimizde de bu şekilde süregelmiştir. *“Bir varmış, bir yokmuş...”* diye başlarız, *“Az gideriz, uz gideriz, dere tepe düz gideriz...”* ve sonunda o renkli dünyanın içinde buluruz kendimizi.

Bu renkli dünyalar, bize çok farklı hayaller, farklı objeler sunar; hiç görmediğimiz ağaçlar, hiç girmedığımız nehirler, belki hiç bilmediğimiz yaratıklar, uçsuz bucaksız bir hayal dünyası demektir masal. Ve bu *“Az gidip uz gittik...”*ten sonra ulaştığımız nokta, hep mutlu sonla biter. Masallarımıza dikkat ettiğimiz zaman mutlu sona ulaşan; iyilerin kazandığı, kötülerin cezalandırıldığı, temiz niyetli insanların, sevgi dolu varlıkların iyilik buldukları mutlu sonlarla biter.

Burada Duran Çetin Hocamın şu sorusunu duyar gibiyim; **“Peki, masallar hep mutlu sonla mı bitmek zorunda, bu doğru bir kazanım mıdır, doğru bir mesaj mıdır?...”** diye. Aslında çocuk edebiyatının en hassas noktalarından birisi de budur. Edebiyat, pedagoji ve geleneği, sağlıklı bir çatıda, sağlıklı bir üçgende, bir dengede oluşturmak gerekiyor. Elbette her masal, her öykü, her hikâye, her roman mutlu bitmek zorunda değildir. Hayatta iyiler de var, kötüler de var. Güzellikler de var, çirkinlikler de var. Ancak bu duyguları verirken hitap ettiğimiz yaş grubunun gelişim aşamalarını ve psikolojilerini göz önünde bulundurarak hareket etmek bilinçli bir davranış olacaktır. Pedagoji, edebiyat ve gelenekler...

Geleneklerimizi çocuklara aktarırken pedagojiyi göz ardı etmememiz gerekir demiştik. Şöyle ki; onların seviyelerine uygun, ‘çocuğa görelilik’ kavramını göz ardı etmeden, bilinçaltında türlü yaralara sebebiyet vermeden ortaya koymalıyız eserimizi. Böylelikle hem doğru mesaj vererek amacımıza ulaşmış olacağız, hem de çocuklarımız doğru mesajı doğru bir şekilde alma şansına sahip olacaklar. Bazen bu çok tartışma yaratabiliyor. Edebiyat dünyasında birtakım sakıncalı konulara değinen, birtakım sakıncalı kitapların olduğunu zaman zaman görebiliyoruz. Bunlara mahal vermeden ve pedagojiyi asla göz ardı etmeden çocuklarımıza faydalı kaynaklar sunabilmeliyiz. Nedir bunlar? Az önce de ifade ettiğimiz gibi ge-

leneklerimiz, atasözleri ve deyimlerimiz, Anadolu kültüründe vukuu bulan yeme-içme kültürü belki, belki şifalı bitkiler... Bunların her biri bizim kültürümüzde olan şeylerdir. Bu ve benzeri değerlerimizi çocuklara kesinlikle vermeliyiz; ama onların seviyelerine uygun, sadeleştirilmiş, soyut kavramlar somuta dönüştürülmüş şekilde sunulmalı ki kıymetli ata yadigârlarımız yarınlara aktarılabilir.

Konu gelenekler olunca, ilk kitabım, *“Havuç Kurdu Bİ Dİ Kİ”*den örnek vermek isterim. Bu rastgele konulmuş bir isim değildir mesela. Harfleri yan yana dizince çok da uyumlu oldu, kulağa hoş geliyor gibi bir tesadüflük söz konusu değildir. *“Bİ Dİ Kİ”*, Anadolu kültüründe bir sayı sıfatıdır. ‘Küçük’ olandır, ‘birazcık’ demektir. Mesela ‘**bi diki peynir**’, ‘**bi diki et**’, ‘**bi diki baklava**’... Yani küçük bir miktarı çağrıştırır bize. Burada da ‘*Havuç Kurdu*’muzun küçüklüğüne ve sevimliliğine atıfta bulunulmuştur.

Varmak istediğimiz nokta şudur; halk ağzında çokça kullanılan kelimelerin çocuklarda kulak dolgunluğu olarak kalması. Elbette küçük yaş grubu çocukların sözlük kullanma ve araştırma yapma gibi becerileri yoktur. Ancak bilinçaltılarında oluşturacağımız kodlar, ilerleyen yaşlarda onların kelime dağarcığına zenginlik ve renklilik olarak yansiyacaktır. Biz öğretmenler, görevimiz gereği çok fazla yer dolaşırız. Anadolu kültürünü yakından tanımak için bu bir fırsattır aslında bize. Yöresel ağızlarda kullanılan birçok kelime tanıdık gelir ve şöyle deriz; *“Aaa, evet, bu kelimeyi annem de kullanırdı...”* küçük yaşlarda anne babamızdan duyduğumuz kelimeler zihnimizde çağrışım yapar. Farkına varmadan öğrenme gerçekleşmiş ve kelime dağarcığına o kelimeler çoktan yerleşmiştir. Bakıldığı zaman bunlar çok önemli ayrıntılardır; dil aktarımı, kültür aktarımının da anahtarıdır.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Evet, şimdi kültürden bahsettiniz; Anadolu Türk kültüründen bahsedebiliriz genel olarak. Burada şöyle bir durum söz konusu; biz çocuk

yetiştirirken bu okul öncesinden başlamak gerekir, hatta okul öncesinden de önce ailede doğduğu andan itibaren başlayarak kendi kültürümüzde yoğurmak, onları geleceğe hazırlamak, her anne-babanın mutlaka heveslenmesi gereken bir durumdur.

Burada ben, biraz daha ötelere bakmak istiyorum. Kısmen medeniyet tasavvurundan bahsetmek lazım; yani konuyla ilgili olduğunu düşündüğüm için söylüyorum. Biliyorsunuz kültür, kültürleri toplayan, yoğuran, şemsiye, tepe görevi yapan bir kavram medeniyet dediğin şey. Mesela bütün medeniyetlerin temelinde din vardır. Batı medeniyetinin temelinde; işte Fransa medeniyeti diyemeyiz, İngiltere medeniyeti diyemeyiz, lâkin Batı medeniyeti dediğimiz şey; Fransız kültürünün, İngiliz kültürünün bir araya gelmesi ve onun din temelli olarak yoğrulması meselesidir. Tıpkı bizim gibi işte Türk kültürü, Arap kültürü, Fars kültürü ve işte 1 milyar 850 milyon Müslümanın yaşadığı kültürlerin bir şemsiye altında, bir çatı altında toplanması da İslâm medeniyetidir. İslâm medeniyet tasavvuru meselesi de vahye dayanıyor. Bu kültürleri vahiy yoğurur. Şimdi burada bir medeniyet tasavvuru oluşturabilmek için kültürleri aktarmak oldukça önemli ve yerindedir. Çünkü bu millet çok uzun süredir İslâm'dır. Ve kültürü de yoğurulmuş hâldedir. Bunu bariz, açık hâle getirebilmek için başka hangi tür faaliyetler yapılabilir? Tabii bir yazarsanız, ben bu açıdan size bu soruyu yöneltiyorum.

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Elbette kültürümüz, geleneklerimiz derken bu hem Anadolu kültürünü, hem inançlarımızı kapsar. Bunları da çocuklarımıza layıkıyla aktarmak boynumuzun borcudur. Yine kendi kitabımdan örnek vermek gerekirse, *"Havuç Kurdu Bİ Dİ Kİ"* nin *"Bak Ailesine Nasıl Bağlı"* başlığı altındaki dördüncü kitabında **Hüdhüd** kuşundan bahsederim. Biliyorsunuz Kur'ân'da adı geçen bir kuştur **Hüdhüd** kuşu. Bu gibi küçük ayrıntılar ile bir taraftan aile bağlarımıza, öte taraftan ise inançlarımıza atıfta bulunuruz. Önemli olan layıkıyla ve maharetlece harmanlayabilmektir.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Evet, izleyenlerimiz kitaplarınızı alsınlar, okusunlar. Ben, tavsiye ediyorum, çocuklar kendileri okusunlar. Bir yazarın bunu yapması, heyecan duyması çok güzel bir şeydir.

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Şu amaçla vurguluyorum, söylediğimi desteklemeyi her zaman seven bir insanım ben. Konuşurken kurduğum cümlelerin mutlaka somut bir dayanağı olması gerekiyor. Belki eğitimcilik vasfının verdiği bir özelliktir bu. Öğrencilere kurduğumuz her cümlenin mutlaka bir de ispatı olmalıdır. Hani *"Benim söylediğimi yap, yaptığımı yapma..."* gibi bir söylem vardır, böyle de olmasın. Biz öğretmenlerin çok fazla başvurduğu bir öğretim şeklidir; söylediğimizi mutlaka sağlam, somut delillere dayandırırız. Sizin de söylediğiniz gibi; öğrencilerimize, çocuklarımıza, gelecek nesillerimize öz değerlerimizi aşlamak, kültürümüzü, inançlarımızı, yazılı bir şekilde çocuklarımıza aktarmak bizim en kıymetli mirasımız olacaktır.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Bu mesaj meselesine gelince, çok farklı bakış açıları var. İtici olmamak lazım, bu konuda her düşünceyi bir dinlemek lazım; *"Masalda mesajın ne işi var?"* diyen adamı da dinlemek lazım, *"Mesaj olmazsa olmaz..."* diyeni de dinlemek lazım. Bu konuda siz nerede duruyorsunuz kısmını biraz daha açabilirseniz, onu öğrenmiş oluruz. Çocuk edebiyatı, deyince ilk akla gelen; *"Ver veriştir, aklına ne geliyorsa mesajları yükle, çocuğu buna göre anasının babasının yetiştiremediğini, kitaplarla ben yetiştireyim, hevesiyle koşturmaya devam et..."* mi anlayacağız, yoksa yerli yerinde böyle bazen açıktan, bazen sezdirerek midir, nedir? Bu yolda usulünüz ne olmalı, sizin usulünüz nedir?

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Genel konuşmak zordur tabii, her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır. Ama az önce de ifade ettiğim gibi pedagoji, gelenek ve edebiyat üçgenini çok iyi oluşturmak gerekir. *"Benim tarzım budur, ben böyle vermek istedim..."* deme özgürlüğüne çok fazla sahip değiliz, diye düşünüyorum çocuk edebiyatı alanında; çünkü çok ciddi bir iştir çocuk edebiyatı. Yetişkinler için roman yazarız, hikâyeye yazarız, makaleler yazıyoruz dergilere; evet, orada düşüncelerimizi, savunduğumuz hayat felsefesini istediğimiz gibi verebiliriz. Ancak çocuk edebiyatı çok hassas bir alandır. Orada özgürce davranmaya çok hakkınız yok gibi geliyor bana. Pedagojik açılımı çok iyi ayarlamamız gerekiyor. *"Ben istediğimi, istediğim şekilde verebilirim. Çok gerçekçi bir insanım, realist bir insanım, masallar kötü de bitebilir,*

ben mesela bir masal kahramanını masalın sonunda öldürebilirim” diyebilir. Ya da *“Ben istediğim konuyu, istediğim yöntemle veririm”* gibi bir özgürlüğe sahip değiliz.

Çocuk edebiyatı ince bir çizgidir. Mesajlarımızı sezdirerek, çağrışım yolu ile verirse hem onlar büyük keyif alarak okuyacaklardır, hem de biz eğitimciler ve ebeveynler gönül rahatlığıyla çocuklarımıza bu kaynakları sunabileceğizdir. Mesaj, masalların olmazsa olmazıdır. Yazdığım kitaplarımda mesaj verme kaygısı güderim. Kitabın adı bile bir mesajdır bana göre. Ama bunu abartarak, parmak sallayarak yapmam ebette. Daha tatlı geçişler, daha yumuşak ifadeler, daha sevgi dolu karakterler... Bu şekilde bir felsefem var benim ve bu şekilde yola çıktım. Dediğim gibi her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır, ama yoğurdumuzu yerken de çocukların psikolojilerini, hayal dünyalarını, bilinç altılarını göz ardı etmeyelim!

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Anne-babalar, hepimiz, çocuk yetiştirme gayreti içerisindeyiz. Çocuklarımızı, hayırlı bir hayat yaşamaları için eğitiyoruz. Allah(cc), olmayanlara versin, olanların da iyi yetişmesini nasip etsin. Burada tabii bir duygu meselesi, yani edebiyat dediğiniz şey, bir duygunun aktarılma meselesidir. Genellemeyelim, ama kısmen böyle denebilir. Olaya projeksiyon tutarsak çok farklı yönler gidebiliriz. Oralara gitmeden şöyle diyelim; gerçek duygular var, hani bahsettiniz işte, ölüm diyoruz, sıkıntıdır, sevinçtir, yani bir insanın hayatta yaşadığı her türlü duygu, kitapta da yer alabilir. Bunda bir problem yok. Gerçek duygular nasıl aktarılmalıdır? Öğüt mü vermelidir, örnek mi olmalıdır? Bu konularda ne düşünüyorsunuz?

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Nasihatten çocukları bırakın, biz yetişkinler bile hoşlanmayız, sanırım. Birisi karşımıza geçip de herhangi bir konuyla ilgili ardı arkası kesilmeyen nasihatlerde bulunursa bu çok hoşumuza gitmez. Bu bir gerçektir. Dinlese bile usulen, bir kulağımızdan girer, diğerinden çıkar. Çocuklar da böyledir, onları karşınıza alıp saatlerce, “Çocuklar bakın yalan söylemek kötü bir davranıştır, hayatta sabırlı olmalıyız, güzellikler böyledir, çirkinlikler şöyledir. Şöyle davranırsanız sonucu böyle olur” gibi nasihatler çocuğun bir kulağından girip diğerinden çıkacaktır. Biz eğitimciler, kalıcı öğrenmeyi sağlamak için göstererek, örnek vererek, bunu

hikâyeleştirerek, dramalaştırarak çocuklara vermeye çalışmalıyız ki akılda kalsın. İşte masalların, öykülerin amacı da budur. Çocuklara hoşça vakit geçirmenin yanı sıra güzel öğütler vermek üzere yaşanmışlıkları onlara hoş bir dille aktarmaktır. Mesela *“Benim dediğimi yap, yaptığımı yapma!...”* felsefesi vardır. Bu, çocukların eğitiminde geçerli değildir. Çocuklar, senin söylediğini aynı zamanda yapmanı da isterler. Böyle de bir beklenti vardır onlarda. Çocuklara mesaj verirken onları çok fazla boğmadan, sıkmadan, eğlendirerek vermeliyiz. Bu yüzden bu kadar çok önemsiyoruz kitapları. Kitaplar en iyi kaynaklardır bu konuda. Çocuklara düşüncelerinizi, geçmişinizi, geleneklerimizi, kültürümüzü, atalarımızın bize bıraktığı değerleri aktarabilmek için inanılmaz güzel, inanılmaz sağlıklı bir kaynak olarak düşünüyorum ben.

Mesaj verirken çocuklarımızın yaş seviyelerini, gelişim özelliklerini, ilgi alanlarını unutmamalıyız. Her çocuk edebiyatçısı, her yazar bunu bilir, bunu bilerek yola çıkmıştır. Çocukların seviyesine uygun konular, seviyesine uygun bir şekilde sunulmalı ki hem zevk alsın çocuk bunu dinlerken, okurken, hem de bilinçaltında olumlu, güzel, vermek istediğimiz mesajları layıkıyla alabilsinler.

Ancak şu da var ki; çocuklarımıza mesaj verirken aşırı koruyucu tutumlardan vaz geçmeliyiz. Daima güzel mesajlar verelim, daima iyilikten hoşluktan bahsedelim dersek olmaz! Aman benim çocuğum dört dörtlük yetişsin, kötülük ne, yalan ne, onları bilmesin, savaştan hiç haberdar olmasın... Gibi kaygılar çocukların üzerinde olumsuz etkilere sebep olacaktır. Bir çocuk gelişimi uzmanı olarak bunu maalesef üzülerek gözlemliyorum. Çocuklarımızı çok fazla el bebek gül bebek yetiştiriyoruz. Bu onların daha korkak ve ürkek olmasına sebep oluyor, diye düşünüyorum. Yani hayata atılırken, hayatın gerçekleri ile bir gün mutlaka karşılaşacaklar, bu çocuklar büyüyen varlıklar nihayetinde. İşte o zaman bocalamamaları ve şaşırılmamaları imkânsız! Velhasıl, çocuklarımızı çok da fazla el bebek

gül bebek büyütmemekte fayda var diyorum. Ablam Ayşe Ünüvar'ın bir sözü vardır; *"Sera çocuğu yetiştirmeyelim..."* diye. Bunu çok sıklıkla söyler. Hatta bana da bazen telkinlerde bulunur. *"Öğrencilerinin üzerine çok düşme, onları biraz daha güçlü, biraz daha cesaretli yetiştir..."* diye. Biz okul öncesi öğretmenleri, çocukların üzerine biraz fazla titreriz. Koşarken düşmesinler, sınıfta başlarına herhangi bir kaza gelmesin diye. Evet, gerçekten nasıl bir bitkiyi seraya ektiğiniz zaman güneş görmeden, yağmur görmeden, rüzgâr görmeden, her şeyden habersiz büyüüp gidiyorsa; aşırı koruyucu tutumlarımız da çocuklarımız üzerinde benzer etkiyi gösterecektir.

Bununla ilgili çok güzel bir hikâye vardır. Kaynak veremeyeceğim ancak dilden dile dolaşan, bilindik bir hikâyedir. Velilerimle de çok sıklıkla paylaşırım; anne, baba ve yavrudan oluşan bir kurt ailesi vardır. Bu aile, yavrularını el bebek, gül bebek büyütür. Pamuklara sararak sarmalayarak muamele ederler ona. Özellikle anne kurt, pek bir fazla düşer yavrusunun üzerine. Böyle böyle günler, hatta aylar geçer. Baba Kurt bir gün der ki, **'yavrum artık büyüdün, belli bir çağa geldin. Ormana tek başına gidip, tek başına avlanma zamanı geldi de geçiyor. Bugün akşam yemeğini eve sen getir...'** Yavru Kurt babasının sözünü dinler ve ormanın yolunu tutar. Ancak bugüne kadar avlanma konusunda hiçbir tecrübesi olmadığından ne yapacağını bilemez. O gün yuvaya eli boş döner, ertesi gün de ve diğer ertesi günler de... Anne kurdun bu duruma gönlü el vermez ve yavrusuna der ki; **'bu böyle olmayacak! Bundan sonra ben avlanacağım ve sen o avı kendin yakalamış gibi yuvaya getireceksin...'** bu teklif yavru kurdun canına minnet! Yıllar böyle böyle geçip gider annenin yardımıyla. Zaman ilerler ve Anne Kurt ölür. Baba Kurt ve Yavru Kurt üzülürler, yaslarını tutarlar. Aradan zaman geçer, baba kurt; **'Yavrum!..'** der, **'Tamam, ölüm çok acı, yasımızı tuttuk; ancak hayat devam ediyor. Artık biz de hayatımızı düzene sokup kendi yolumuza bakmalıyız. Yavaş yavaş avlanmaya başlamalı ve eski gücümüze, kuvvetinize kavuşmalıyız...'** Yavru Kurt'u ormana gönderir. **'Ben çok yaşlandım artık, sen avlan gel!..'** diye de ekler. Yavru Kurt gider, bir gün, üç gün, beş gün, derken hep eli boş gelir maalesef. Baba Kurt der ki; **'Çok acıktık, açlıktan öleceğiz, niçin eli boş geliyorsun?...'** Yavru Kurt, **'Ben avlanmayı bilmiyorum çünkü; bunca sene hep annem avlandı ve ben onun avlarını getirdim eve...'** der. Baba Kurt üzülür, şaşırır ve hayal kırıklığıyla dolu o son cümleyi

kurar; **'Ben sadece annen öldü zannediyordum, meğer annen ile birlikte sen de ölmüşsün yavrum...'**

İşte, bu örnek hikâyedeki gibi çocuklarımızı el bebek gül bebek yetiştirirsek, çok fazla sarar sarmalarsak, hayatın gerçeklerinden uzak tutarsak, onlar; hayatın gerçekleriyle karşılaştıkları zaman adaptasyon sorunu yaşayacaklar ve belki de kendi hayatlarını idame konusunda beceri gösteremeyeceklerdir.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Şu söylediklerinizden şöyle bir çıkarımda bulunmak mümkündür. Steril sitelerin steril çocukları...

Biraz önce söylediniz ya, hakikaten siteler de öyle, insanlar birbirleriyle buluşmasın, konuşmasın diye böyle korunaklı, diğer insanlarla irtibatı olmayan, kendi içerisinde bir düzen, hayat kurmuşlar. Bu, sosyolojik açıdan bakıldığında da böyle sıkıntılar var. Sizin söylediklerinizden şöyle düşünüyorum. Tabiat, aslında çok önemli, insanın tabii hâliyle yaşamaya devam ettiği alandır. O çocuk zaten tabii hâliyle yaşarken de dışarı çıktığında serçelerin bir ekmek parçası için kavga ettiklerini çok rahat görür. Sonuç itibarıyla ben çocuklarımla birlikte defalarca gözlemlemiştir. Kavga ederler, yani tabiatta bu zaten bu var. Ya da kedilerin birbirleriyle nasıl, kavga ettiklerini ya da köpeklerin, çocukların görebileceği gözle bakıyorum şu anda, bunların hepsi tabiatta var. Yani bunu, şehirde bile görüyoruz. Daha tabii olan bozulmamış, işte olduğu gibi devam eden yaşanan yerlerde çok daha üst düzeyde bulabilirsiniz. Tavukların kavga ettiğini görebilirsiniz. Buradan şöyle mi diyeceğiz; biz çocuğu, aslında masal formuyla yetiştirirken ya da bunu yazarken, bunu da tamamen ortaya koyacağız ve çocukların buna da hazır olmaları, hayatta böyle şeyler olabileceğinin, yani kendisinin hayatında da buna benzer duyguların yaşanabileceğini mi ifade etmeliyiz? Yani bu motifleri, doğal tabii motifleri nasıl işleyeceğiz? Nasıl bir yöntemle çocuklarımıza aktaracağız?

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Sizin de dediğiniz gibi doğa olmadan gerçekten bir kitap yazmak, doğayı işin içine katmadan bir eser oluşturmak neredeyse mümkün değildir çocuk edebiyatında. Doğa en güzel öğretmendir çocuklarımıza. En güzel eğitici, en güzel göstericidir. Dediğiniz gibi çocuklar şuradan,

kapıdan dışarıya çıktıkları zaman çok rahatlıkla gözlemleyebilirler; kuşların uçuşunu, karıncaların yuvalarına nasıl yiyecek taşıdıklarını, sokak kedilerinin bile birbirleriyle yemeklerini paylaştığını... Bunlara çok kolaylıkla şahitlik edebilirler. Ama dediğiniz gibi, çocuklarımızı o kadar çok hapsettik ki evlerin içine, apartmanların içine; ben hem köyde hem şehirde çalışmış bir öğretmen olarak şunu rahatlıkla söyleyebilirim; köy çocukları, gelişim seviyeleri aynı olmasına rağmen, şehir merkezlerinde yaşayan yaşlılarına göre daha atak, daha cesur ve daha hareketlidir. 5-6 yaşında çocuk tek ayak üzerinde durabilir, atılan bir topu havada yakalayabilir gibi bir takım becerileri gösterebilir. Bu özellikleri 5-6 yaşındaki her normal çocuk yapabilir. Ancak köydeki çocuğa baktığınız zaman daha gözü açıktır ve doğayla mücadelesi çok daha erken yaşta başlamıştır. Çünkü köy yerinde mesela çocuğunu okula bırakmaya gelen, almaya gelen bir anne baba göremezsiniz. Her çocuk kendi evine kendisi gider. Evi uzaktadır, köyün dışındadır ama yine de kendisi gider ya da arkadaşlarıyla gider. Ama şehre geldiğiniz zaman daha kalabalık yerlere bakıldığında bunun maalesef böyle olmadığını ve çocuğun kendi başının çaresine bakarak, kendi okulunun yolunu bilmediğini üzümlere gözlemlersiniz. Ya özel araçlarla gelirler ya da servislerle. Böyle yapmak zorunda kalmış aileler olabilir, onlara da bir şey söyleyemiyoruz ama Canan Karatay Hocamın bu hususta çok sevdiğim bir yaklaşımı vardır, organik ürünler konusunda der ki; *“AVM'lere vakit geçirmeye, alışveriş yapmaya gideceğinize köylere gidin...”* Büyükşehirlerde görüyoruz ki, AVM'ler hep şehrin dışındadır ve kilometrelerce yol gitmek icap eder, AVM'lere gitmek yerine köylere, kırsal alanlara gidebiliriz. Yiyecek içeceğimizi oralardan temin edip çocuklarımızın da doğada vakit geçirmelerine imkân sağlamış oluruz. Hem böylece doğayı tanıma, mevsimsel geçişlere şahitlik etme, hayvanlarla içli dışlı olma gibi birbirinden kıymetli fırsatları değerlendiririz. Bu ve benzeri durumları ekseriyetle dile getirir, velilerime de ufak yollu, kendimce tavsiyelerde bulunurum. Şehirden çıktığınız zaman yarım saat gidildiğine herhangi bir köye ulaşabilirsiniz. Çocuklara o yaşantıyı göstermek, o yaşantı ile haşır neşir olmak hiç de zor olmayan şeylerdir. Bir köpeği, bir kediyi, bir tavuğu ya da bir ineği yerinde görebilir çocuk. Oğlakla kuzuyu ayırt edemeyen öğrencilerimiz var mesela. Hindi ne demek, neye benzer? Bunu bilmeyen ve tableten, telefondan tanımaya çalışan çocuklarımız var maalesef. Üzücü ve bir o kadar da düşündürücü durumlar...

Doğayı birebir yaşamayı tavsiye ediyorum ben buradan bütün ebeveynlere. Çocuklarımızı lütfen doğa ile iç içe yetiştirelim ki onların da gözlem yetenekleri artsın. Mesela ben bugün kitap çıkarıp bunları eser olarak suna biliyorsam, çocukluğumu doğa ile ve hayvanlarla iç içe geçirmiş olmanın avantajını kullanarak yapıyorum. Evet bu bir avantajdır, bir şanstır. Bu konuda kendimi çok şanslı hissediyorum. Fakat tabii bunu çocukken sorsalardı bir şans olarak kabul eder miydik, bilmiyorum. O zamanlar farkında değildik tabii ki bu olayların. Yetişkin çağa geldiğimiz zaman, içinde bulunduğumuz yaşantının çok kıymetli bir kazanç olduğunun farkına varabiliyoruz.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Tabii, çocuk edebiyatının böyle açık görevleri olduğu gibi gizli görevleri de var. Olmalıdır da zaten. Onlardan bir tanesi, acaba diyorum kendi kendime şu anda. Düşündüğüm zaman çok farklı düşünabiliyorum da aklıma geleni sizinle paylaşayım.

Değerler eğitimi noktasında işte, masal, çocuk öyküleri gibi kitaplardan mı faydalanmalı, ya da değerler eğitimi dediğimiz şey, ayrıca bir tartışma konusudur. Yani Müslüman olan bir Türkiye'de değerler eğitimi yapılmalı mıdır? Bu çok şiddetli tartışmalara sebep olabilir. Aslında olmalıdır da. Lâkin Batı'dan almış olduğumuz sistematik de bizde değerler eğitimi hevesine kaptırdık gidiyoruz. Böyle bir gerçeklik var. Bu realiteyi de inkâr edemeyiz. Bu realitenin içerisinde acaba diyorum, değerler eğitimi meselesi nasıl yer etmeli? Siz nasıl düşünüyorsunuz? Elbette diyeceksiniz kendi kültürümüzü aktarıyoruz, bunlar bir değerdir, tamam, bunu kabul ediyorum, eyvallah diyorum ve devamını sizden bekliyorum.

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Değerler eğitimi, tabii ki çocuklarımıza verilmelidir. Ancak bunun nasıl verildiği çok önemlidir. Az önce de konuştuğumuz gibi çocuğu sıkarak mı, çocuğun üzerinde baskı uygulayarak mı, zorla yaptırarak mı? Pedagojik algı, pedagojik yakınlık çok önemlidir. Çocuklarımıza sezdirerek, çağrışım yaparak tabii ki değerlerimizi vereceğiz. Sizin de dediğiniz gibi, inançlarımız doğrultusunda, geleneklerimiz doğrultusunda, bu boynumuzun borcudur. Çünkü kitap yadsınamaz bir etkidir, kıymetli bir materyaldir çocuklarımıza kazandırmak istediğiniz kavramlar, değerler konusunda. Özellikle son dönemlerde çok güzel gelişmelere tanıklık ediyoruz; kitap

okuma oranı gözle görülür bir şekilde arttı. Çocuklar çok hevesli, kitap fuarlarında gözlemliyorum, mesela çocuklar çok büyük heyecanla geliyorlar, ne istediklerini biliyorlar, ne aradıklarını, hangi kitabı okumak istediklerini artık daha iyi biliyorlar. Bunu gözlemek beni çok mutlu ediyor.

Değerler eğitimini verirken kitabın içerisine yedirerek vermenin daha sağlıklı olduğunu düşünüyorum. Son zamanlarda çok fazla kitabın kapağında şu söylemleri sıkça görmeye başladık; *“Değerler* eğitime uygun hazırlanmıştır” Tabii ki de yazılabilir, ama sezdirerek, çağrışım yaparak sunulması bana daha yaratıcı geliyor. Yine kendi kitabımdan örnek vermek gerekirse; *“Bİ Dİ Kİ”* şu anlama gelir, şu şu yörelerde kullanılır, Türkiye’nin iç bölgelerinde çok fazlalıkla rastlanır... Gibi açıklamalar lüzumsuz ve sıkıcı olur. Böyle bir şeyi çocuk asla okumak istemez, ancak onu koyarak az önce de dediğim gibi bir çağrışım yapabilirsiniz, bilinçaltında *“Bİ Dİ Kİ”* ne demek acaba, diye bir araştırmaya yönlendirebilirsiniz çocuğu. Direkt vermektense çağrışımı yapmak ve konunun içine, metnin içine vereceğimiz değerleri yerleştirmek, bu çok daha önemlidir. Yeni yayımlanan kitabım *“Bilge Kutad Anlatıyor”* masal serisi 8 kitaptan oluşuyor ve bu 8 kitabın her birinde mutlaka ekosisteme dair bir bilgiye yer verdik. Mesela *“Ala Çumguk”* masalında katran nasıl yapılır, katran nedir, neye benzer gibi soruların cevabını rahatlıkla bulabilirler. Ama bunu tutup da metnin içinde katranın kelime anlamı şudur, katran şöyle şöyle yapılır, tarifi budur değil; hiçbir çocuk bundan hoşlanmaz. Tabii ki çocuğun seviyesine uygun bir anlatım olmaz bu. Kargaları baz alıp onların yaşadığı ortamdaki sorunlara bir çözüm olarak sunduğumuz katran konusu merak uyandıracak, çocukları araştırmaya teşvik edecek, ve onların bilgi dağarcığına bir zenginlik olarak eklenecektir. Vermek istediğimiz bu değer her ne kadar ikinci planda kalıyor gibi dursa da kitapta kargaların maceralarına kapılıp giden çocuklar *“Katran”* kelimesini ve onun nasıl bir şey olduğunu çoktan öğrenmiş, belleğinde küçükte olsa ona bir yer açmış olacaktır. İşte bu, yazar için büyük ve mühim bir kazançtır.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Evet, biraz önce kitaplarınızdan bahsettiniz, *“Bilge Kutad Anlatıyor”* masal serisinin 8 kitaptan oluştuğunu söylediniz; *“Ala Çumguk”, “Baba Buka”, “Böke Efsanesi”, “Börü Yürüyüşü”, “Çıbın Bayramı”, “Maygak Ana”, “Titir Sürüsü”, “Yürekli Tazıtay”*.

Şimdi burada kullanılan kelimeler tabii ki şu anda günümüzde kullanılan kelimeler değil. Mutlaka bir isimleri koymanızın bir gerekçesi, sebebi vardır. Ben şöyle hissediyorum, acaba bu isimler tamamen tabiata yönelik ya da çocuğu tabiata bağlama esasına dayalı seçilmiş başlıklar mıdır?

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Şunu özellikle belirtmek isterim; *“Bilge Kutad Anlatıyor”* masal serimizdeki tüm hayvan isimleri Yusuf Has Hacib’in Kutadgu Bilig adlı kadim eserinden alınmıştır. Aynı eserde geçen değerlere atıfta bulunulmuştur.

Elbette içinde tabiatta, hayvanlara, yaşam kültürüne yönlendirme amacı var. Zaten hepimiz tabiatın içerisindeyiz. Tabiat sevincini kazandırma, tabiat bilincini aşılama kaygısı güdülmüştür. Mesela *“Titir Sürüsü”, “Titir”* deve demektir. Konar-göçerlerin, yörüklerin hayatını anlattığım bir kitaptır. Nasıl göçerler yayladan ovaya, göçerken nasıl zorluklar yaşarlar, nasıl develeri yüklerler, bu esnada çobanlar nasıl tavır alırlar, nasıl hayvanlarla ilgilenirler; bunun içerisinde hayvan sevgisini, konar-göçerlerin yeme içme alışkanlıklarını, kullandıkları alet edevatları vermeye çalıştık. Tabii, bunları verirken de kitap isimlerinin öz Türkçemizi çağrıştıran isimler olmasına özellikle dikkat ettim. Çünkü bu bizim öz kültürümüzdür. Öğrenmek ve öğretmekle yükümlü olduğumuz kültürümüz... Bazen telaffuz zorluğu olabilir ya da çok kullanılmayan, çok farklı kelimeler diye düşünülebilir; ancak çocuk edebiyatına baktığınız zaman -ki 20. yılımı çalışıyorum ben öğretmenlikte- sayısız kitap gelip geçmiştir elimizden, özellikle mesleğe ilk başladığım dönemlerde, dünya klasikleri olsun, farklı kitaplar olsun, hepsini çocuklarımıza okuduk. Elbette okunmalı, çünkü masal, kitap, hikâye evrenseldir. Ancak çocuklarımız, farklı kitapları, yabancı dildeki kahramanları ezbere bilirken, neden kendi kültürümüzün isimlerini ezbere bilmesinler, diye düşündüm ve bu şekilde uygun gördüm. Benim de yaşam felsefem, yaşam amacım adanmışlığım bu yöndedir.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Bu düşünceniz, güzel bir düşüncedir; lâkin tabii bir de ortada gerçeklikler var. İnşallah düşündüğünüz gibi olur, bu isimler benimsenir, kullanılır, yayılır, neden olmasın. Yani Fransızca, İtalyanca, İngilizce kelimeler kullanırken neden sizin biraz önce ifade ettiğiniz isimler kullanılmasın. Lâkin şöyle bir sıkıntı var, çocuk edebiyatı ile ilgili çok kitap okuduk, diyorsunuz, doğrudur, hepimiz aynı yollardan geçtik. Bu

kitaplar sonuç itibariyle tercüme kitaplardı. Evrenseldir de diyemeyiz. Ben bu konuda size katılmıyorum. Çocuk edebiyatı da olsa Avrupa'dan gelen kitaplar, Türkçeleştirilmiş kitaplardır. Yani Türk kültürüne uygun hale getirilmiş kitaplardır. Olduğu gibi tercüme edilmeyen kitaplardır. Kısmen bize uydurulan kitaplardır. Dolayısıyla evrensellik söz konusu olamaz. Çünkü biz de kendi kültürümüzün, kendini neslimizin, medeniyetimizin temellerini korumak ve güçlendirmek zorundayız. Aslında yanlıştı onlar, yani o tercüme yapılmamalıydı. Sizin gibi yazarlar daha önceden bu işi ele alıp kendi kültürümüzde yoğurduğu kitapları okutmalıydı, öne sürmeliydi. Ama bir furyadır, o dönemde oldu. Yok dünya klasikleri, yok şu klasiklerde falan, ben bunlara itiraz etmiyorum. Ama bunları hafife de almıyorum. Lâkin bir gerçekliği de dile getirmek lazım. Bizim özümüz, kültürümüz, yapımız, sizin benden farklı düşündüğünüzü, benim sizden farklı düşündüğümü düşünmüyorum. Aynı şeyleri düşünüyoruz. Millet olarak da öyle, genel itibariyle de öyle. Ama burada o önceki dönemlerdeki sıkıntımız bizde yokluğu, dışarıdan aldığımız zaman çok daha harika, güzel, bir de moda tabir yani sonuç itibariyle tercüme edilmiş, yabancı dillerden çevrilmiş, falan... Bunlar zorunluluktan ortaya çıktı. Şu anda da bu fırsatımız var. Yani işte o dışarıdan gelen masallar, bizim kültürümüze uymayan masallardı. Eleştirecek olsak, birçok yönden eleştirebiliriz. Burada, Türkçeleştirilmiş olmasına rağmen hâlâ sıkıntı ardır. O zaman bu işin özü, eli kalem tutan insanlar, eğitimciler, anneler, babalar, okuyanlar, düşünebilenler, fikir üretkenler, oturup, eline kalemi alıp yazmaları gerekiyor. Çünkü 84 milyonluk bir ülkede yaşıyoruz ve bu ülkenin şu sizin yazdıklarınızın çok rakamlarla ifade edilemeyecek kadar masal üretmesi gerekiyor. Yani bu tamamen oturup baştan sona yazma değil, geçmiş günümüze taşıma ya da günümüzü geleceğe aktarma, ne dersiniz deyin. Böyle bir durum da söz konusudur. Bu açıdan sizin yaptığınızı bir kez daha önemli buluyorum. Çünkü o, önceki yapılanlar aslında eksik kalanlardır. Hâlâ tamamlanamamış olanlardır. Bu da sizin gibi yazarlara düşüyor, diye düşünüyorum.

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Evet, herkes bu konuda elini taşın altına koymalıdır. Ben çocuk gelişimi öğretmenlerine, okul öncesi öğretmenlerine bu konuda her ortamda çağrıda bulunuyorum, her ortamda bu cümleleri zikrediyorum. Lütfen, ilgisi ve yeteneği olan herkes bu alanda **'ben de varım..'** desin. Çünkü çok

ihtiyaç var, az önce sizin de dediğiniz gibi zamanında çok fazla yabancı kaynaklı masal kitapları aldık, çünkü yoktu. Kendi ülkenizde fazla ulaşırlı durumda değildi maalesef. O yüzden elimizi taşın altına koyup kendi kültürümüzü, kendi alışkanlıklarımızı, kendi atalarımızın miraslarını kaleme almalıyız ve çocuklarımıza sunmalıyız, diye düşünürüm.

Yeri gelmişken, burada şu cümleyi de zikretmek isterim; Kutadgu Bilig 6 bin küsür beyitten oluşan çok uzun, çok ağır ve çok kıymetli bir eserdir, duymadığımız bir sürü kelime, bir sürü cümle vardır, okurken zorlandığımız olur. Yusuf Has Hacib bu değerli, kadim eseri bitirirken der ki; **"Ben bu kitabı şan şöhret kazanmak için yazmadım, şana ve şöhrete ihtiyacım yok, illerde bir gün"** ki bugünleri kast etmiş olmalı **"birisi bana rahmet okur, bir teşekkür eder, bir Allah razı olsun, der diye yazdım bu kitabı..."** der.

Bu bitiriş cümlesini çok severim Yûsuf Has Hâcib'in, gerçekten düşününce çok anlamlıdır. Benim de yazma felsefemi, insanlara bir eser bırakabilme felsefemi çok iyi anlatan bir cümledir. Kaygımız şan şöhret değil, ismimiz çok duyulsun, herkes bizi tanıсын değildir. Amacımız, gelecek nesillere bir şey bırakabilmektir. Ben Yûsuf Has Hâcib'i geç tanıdım, geç keşfettim. Elbette lisede, üniversitede ismini duyduk, edebiyat derslerinde gördük ama bu kadar derinlemesine inceleme fırsatım olmamıştı. Yüzyıllar sonra ona rahmet okuyan, ona teşekkür eden, ona **'Allah razı olsun...'** diyen bir ben çıktığında anladım üstadın son cümlesinde ne demek istediğini... Böyle insanlar daima var olsunlar.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Tabii bu söylediğiniz, reddedilemeyecek bir gerçek. Günümüzde de yazarlarımızda en beklenen, en istenen, en olası şey, olması gereken, mütevazılıktır. Yani **'ben kitap yazdım, uçuyorum abi, kaçıyorum abi...'** diyen insanlar, aslında bir şey öğretemeyen insanlardır. Çünkü biz, eğer çocuk yetiştireceksek bizde var olması gereken o temel değerler, kendimizin üzerinde görülmesi lazım her şeyden önce. Ben tecrübeli bir insanım sonuç itibariyle, yaşım 60'a yaklaşmış bir insan olarak geçmişten şu âna kadar o serüveni, serencamı çok iyi hissedebiliyorum. Yazarları da anlayabiliyorum. Yûsuf Has Hâcib dediniz ya, evet, doğrudur, biz, faydalı olma esasına matuf eserler üretme derdinde olmalıyız. Yani faydalı olmak lazımdır. Şan şöhret ne olacak, ölüp gideceksin sonuçta. Belki duygularımızı tatmin edebiliriz, lâkin bize çok uzun soluklu bir fayda sağlayacak işe yönelmeliyiz.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, uzun zamandır Cahit Zarifoğlu'nun anısına bu çocuk programlarını yapıyor. Daha önce çocuklarla birlikte tiyatro yapılıyor, yarışmalar, farklı etkinlikler yapılıyordu. İki senedir pandemi nedeniyle bu şekilde yapıyoruz. Cahit Zarifoğlu'nun vefatının 34. yıldönümü ve bu sebeple bu programı ifa ettik.

Cahit Zarifoğlu, deyince; aklımıza çok şey geliyor tabii. Çocuk edebiyatı, çocuk, sadece çocuklar için değil, büyükler için de yazan bir insandır Cahit Zarifoğlu. Bu konuda Gülşen Ünüvar, acaba ne düşünüyor?

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Evet, Cahit Zarifoğlu benim gözümde tam bir üstattır. Çok kıymetli kelimeleri olan, çok kıymetli kalemi olan bir üstat... Kitaplarını, özellikle çocuk kitaplarını neredeyse eksiksiz olarak okumuşumdur. Bir *Katıraslan*'ı mesela çocukların okuması gereken muhteşem bir kitaptır. *Ağaçkakanlar* masal kitabı muhteşemdir. Yani bunları çocukların göz ardı etmemesi gerekir ve mutlaka okuması gerekiyor, diye düşünüyorum.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Niye okusunlar, bu kitaplar çocuklara ne veriyor?

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Niye okusunlar, az önce de dedik ya, 'çocuklar nasihatten, ne yapılması gerektiğinin söylenmesinden hoşlanmazlar' diye; Cahit Zarifoğlu mesela *Katıraslan*'da o kadar güzel anlatmış ki, çocuğa oturup karşısına, *Tilki*'nin kurnazlığından, çok hin oluşundan, titiz oluşundan uzun uzun bahsetsek, aklında kalmaz. Ya da *Aslan*'ın liderlik özelliğinden, kükreyişinden, emir verdiği zaman herkesi titretişinden uzun uzun bahsetsek çok da aklında kalmaz, ama *Katıraslan*'ı okuduğu zaman o kadar güzel verir ki o hiyerarşiyi, *Aslan*'ın *Tilki*'yi çıkarları doğrultusunda nasıl kullandığını, nasıl onu zor durumda bıraktığını ve insanların bunu bir yarış hâline getirip nasıl bir *Aslan*'ın ve *Tilki*'nin üzerinden rant sağladıklarını, teknolojik olarak inanılmaz boyutlara çıkardıklarını, o kadar güzel dile getir ki. Mesela *Küçük Şehzade* de öyledir. O kadar çok şey var ki bu konuyla ilgili, bıraksanız akşama kadar konuşurum herhalde. *Küçük Şehzade*'de mesela bir *'bit'* olayını verme şekli vardır *Küçük Şehzade*'ye *Lala*'sının, muhteşemdir...

Bir çocuğa, bitlenmek, biti kanlanmak, tabirini uzun süre anlatamazsınız. Mesela bu bir deyimdir, çocuklara bu soyut kavramı anlatmak çok zordur, ama *Küçük Şehzade*'de o kadar güzel anlatmıştır ki *"Biti kanlanmak"* ve *"bit"* olayını, küçük bir çocuğun onu anlamaması mümkün değildir. Çok ustalıkla vermiştir, çünkü Cahit Zarifoğlu, muhteşem bir dile sahiptir.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Evet, birkaç cümle daha ilave ederek sizin son düşüncelerinizi almak istiyorum. Yazarlar, Türkiye'nin değerleridir. Zaman zaman değeri azalır, çoğalır, filan... bu ayrı bir konu, ama bunun kıymetinin bilinmesi lazımdır. Bir emek ürünüdür yazılanlar. Hafife alınmamalıdır. Yazan kişiler ciddiye alınmalıdır. Çünkü farklılığını ortaya koymuştur. Bu açıdan tüm yazar dostlarımı buradan sevgi, saygı ve muhabbetle selamlıyorum. Yaptığı işleri çok önemsiyoruz. Onlar bu ülkeye en büyük yatırımı yapan insanlardır. Siz de bunun içerisinde bir yazar olarak. Bu açıdan da çok büyük bir gayretin, isteğin, hevesin içinde olmalı ve üst seviyeye çıkartma çabası mutlaka gösterilmelidir. Yoksa yazma işi biraz zor olmayı da beraberinde getiren bir iştir. Eğer rahatlığı seçersek, yani *'boş ver, sonra da olur'* dersek, bu iş yürümüyor. Bunu da tecrübeye dayanarak söylüyorum. Bizi izleyen çok değerli izleyicilerimize, anne babalara söyleyeceğim iki çift lafım var, *"bi di ki"* lafım var ya da...

Bir annenin babanın davranışlarının, çocuğun eğitilmesinde ve karakterinin oluşmasında en üst seviyede etkisi vardır. Bunu kimse inkâr edemez. İkincisi, bir annenin babanın iyi bir eğitimci olacağını söylemek de yanlıştır. Olabilir de olmayabilir de...

Bir annenin babanın veremeyeceği, kazandıramayacağı duygu ve düşünceleri, bir masal, bir hikâye, bir roman, çok rahatlıkla yapılabilir. Yani aynı zamanda kitaplar, en iyi öğretmenlerdir. Bu açıdan anne babalara şunu tavsiye ediyorum; kitapları önemseyin, kitabın yazarını da önemseyin. Kitapları, sizin veremediğiniz o duygu düşüncüyü verecek bir öğretmen olarak evinize götürün. Mutlaka birlikte okuyun, okutun. Benden bir tavsiye... Yani sonuç itibarıyla her ne kadar siz nasihat sevmezsiniz, dese de Gülşen Hanım, ben nasihati seviyorum. Bana nasihat edenleri ben hürmetle dinliyorum. Bu çok önemli bir özelliktir. Siz, doğru söylüyorsunuz, karakter olarak insanlar nasihatten hoşlanmazlar. Ama nasihatın de dozu,

ölçüsü, söyleşiş tarzı, hitabet meselesi, bunlar çok önemlidir. Ama ben nasihati seviyorum. Yaşlandığımdan olabilir. Son olarak sizden şunu istiyorum. Varsa, **'vay Duran Hocam, bana şunu sormadın, atladın, keşke şunu da soraydın, benim söyleyecek sözüm vardı'** diyorsanız, buyurun, söz sizin. Son sözlerinizi alalım.

GÜLŞEN ÜNÜVAR:

Biz, bir eğitimci olarak siz de çok iyi bilirsiniz, konuşmayı çok severiz. Bıraksanız akşama kadar konuşuruz. Anlatacak tabii ki çok şeyimiz var. Bir sürü notlar aldım, bazı masalları hazırladım. Çok kıymetli masallarımızdan örnek verecektim, ama süremiz yetmedi maalesef. Cengiz Aytmatov'un çok sevdiğim bir cümlesi vardır; "İnsan her şeyi anlatamaz, zaten kelimeler de her şeyi anlatmaya yetmez..." diye. Biraz o hesap oldu. Her şeyi anlatamıyoruz, kelimeler de yetmiyor. Çok doluyuz. Söyleyecek çok sözümüz var, ebeveynlere verecek çok fazla tavsiyemiz var, ama kelimeler bazen yetmiyor. Bazen süre yetmiyor. O zaman değerli üstadımız Cahit Zarifoğlu'nun bir cümlesiyle sohbetimizi noktalayalım: "Gökyüzüne bakmayanların çabuk *kirlenir kalbi...*" diyor. Bakışlarımız her zaman iyiliğe, hoşluğa, güzele ve gökyüzüne olsun. Sağlıkla kalın, mutlu kalın. Bu vesileyle de rahmetli Cahit Zarifoğlu'nu vefatının 34. Yılında yine rahmetle anıyoruz.

DURAN ÇETİN/Yöneten:

Evet, teşekkür ediyorum, yolunuz açık olsun. Nice kitaplara inşallah, üretken olmak önemlidir. Dünyada kalıcı olanlar bunlardır zaten.

Programın teknik hizmetini gerçekleştiren Sevgili Bedir Köseoğlu'na da özellikle çok teşekkür ediyorum.

İzleyenlerimize de Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin programlarını kaçırmamalarını öneriyorum ve sevgiyle, saygıyla, hürmetle selamlarımızı sunuyorum. Allah(cc)'a emanet olun.

TYB KONYA'DA "MESELEMİZ; MASALLARIN İZİNDE ÇOCUK EDEBİYATI" KONUŞULDU

Ünüvar: "Edebî metinleri oluştururken kültürel motiflerimize
olabildiğince yer vermeliyiz."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi etkinliklerinin 15. Haftasında Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla çevrim içi düzenlenen programda "Vefatının 34. Yılında A. Cahit zarifoğlu'nun hâtrasına, Meselemiz; Masalların İzinde Çocuk Edebiyatı" konuşuldu.

05 Haziran 2021 Cumartesi günü saat 14.00'de Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine ait sosyal medya kanallarında canlı olarak yayınlanan ve yönetimini, TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Duran Çetin'in yaptığı programın konuğu Eğitimci Pedagog Yazar Gülşen Ünüvar'dı.

Eğitimci Yazar Ünüvar, "Çocuk edebiyatı denince akla gelen ilk şeydir masal..." diyerek; "Bir varmış bir yokmuş diye başlar ve sonunda da gökten üç elma düşürür. Az gideriz uz gideriz, dere tepe düz gideriz ve nihayetinde hep o hayal ettiğimiz dünyaya ulaşırız. Ve o dünyada tüm masallar mutlu sonla biter." diyerek masalın edebiyattaki yerine işaret etti.

Edebiyat, gelenek ve pedagoji üçgenini çok iyi harmanlamak gerektiğini ifade eden ve edebî metinleri oluştururken kültürel motiflerimize olabildiğince yer vermemiz gerektiğinin altını çizen Pedagog Ünüvar; "Gelenek göreneklerimiz, atasözleri ve deyimlerimiz, yöresel ağız, yeme içme alışkanlıkları, şifalı bitkiler vs. Ancak hedef kitlemizi

göz önünde bulundurarak, masallarımızı pedagojik açıdan “Çocuğa görelilik” kavramına göre düzenlemekte elbette fayda vardır. Hayattan soyutlanmış, gerçek dışı konular küçük yaş grubu için zorlayıcı bir faktör olacaktır...” dedi.

“Çocukları hayatın gerçeğinden koparmak, onları gerçek yaşantıdan çok fazla uzaklaştırmak bana göre doğru bir tutum değildir...” diyen Gülşen Ünüvar; “Her şey güllük gülistanlıkmiş gibi gösterildiği zaman ilerleyen dönemlerde çocuklarımız hayata uyum sorunu yaşayabilirler. Pamuklara sarıp sarmalanmış çocuklar, hayattaki gerçek duygularla yüzleşirken zorlanacaklardır...” dedi.

Çocuk edebiyatındaki mesajlar konusunda ise Ünüvar; “Hiçbir çocuk hatta yetişkin doğrudan nasihatten hoşlanmaz sanırım. Sezdirerek, çağrışım yaparak mesajımızı vermek çok daha sağlıklı sonuçlar verecektir. Cahit Zarifoğlu'nun ‘Katırsan’ masalını anlatmak bin nasihatten daha etkili olacaktır...” dedi.

Eğitimci Yazar Gülşen Ünüvar, masal konularına yönelik de “Her şey ama her şey masala konu olabilir elbette. Ama insana has duyguların birçoğunda doğa teması kullanılır. Sabır, şefkat, mutlu son, gayret... gibi kavramları doğrudan anlatma çabası beyhudedir. Ancak bunları bir masal aracılığı ile karşıya aktarmak pek tabii öğretici ve eğitici olacaktır. Üstelik bu dil evrensel bir özellik taşımaktadır...” diyerek konuşmasını Cahit Zarifoğlu'nun; “Gökyüzüne bakmayanların çabuk kirlenir kalbi..” sözleriyle tamamladı.

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=G71mOMegChg> adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

Facebook Grubumuz: <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>

Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>

Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya

Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

Prof. Dr. HAVVA ALKAN BALA

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK/Yöneten:

Efendim merhabalar. TYB Konya Şubesi'nin 2021 Kültürel Etkinlikler Takvimi kapsamında hazırladığı bir programla daha huzurlarınızdayız. Konumuz: Sinema ve Mimarlık... Keyifli ve verimli bir zaman geçirmenizi diliyorum.

Güzel, seçkin eserlerin üzerimizde farklı bir etkisi, ayrı bir büyüğü vardır. Tek bir hikâyeye, tek bir dil, anlam içermez, türlü kisvelere bürünür; bambaşka duygular uyandırır.

Mesela o şenlikli eski Yeşilçam filmlerinde, şehirleri bozulmamış çehresiyle görebilir, kent kimliğiyle, ruhuyla ilgili izlenimler edilebiliriz. Söz gelişi, İstanbul'un dokunaklı serencamı, dönüşümü belki de bizi hüzne boğar.

Sevdiğimiz bir kitap, filme alındığında, mekân, karakter işlemleri, kurgu, üslupla ilgili çeşitlilik, kıyaslamalar, Sinema-Edebiyat ilişkisini hatırlatacaktır. Eser, ikinci bir hayata kavuşacaktır.

Erbabınca yapılan **katmanlı okumalar**; onların muhtevasındaki emeğe, iş birliğine, başka disiplinlerle, sanat dallarıyla olan münasebetine değinir. Ve hadisenin ne kadar geniş boyutlu, çok yönlü olduğunu ihsas ettirir.

Felsefi, sosyolojik, psikolojik, politik ve insan meselelerine dair yaklaşımlar, bakış açıları ve düşünce kanallarıyla yapıt büyüyüp genişler.

En mühimiyse, nitelikli **OKUMALAR** sanırım... Bizi bir algı zenginliğiyle, varlığa karşı **salt izleyici, pasif seyirci** olma konumundan çıkarır. **Sözümüzü ve hayatımızı zenginleştirir.**

Konumuz **“Sinema ve Mimarlık”** dedik. Program konuğumuz; konuyla ilgili derinlikli ve incelikli araştırmalarda bulunmuş, değerli bir akademisyen, Prof. Dr. Havva Alkan Bala.

Şimdi onun kısa özgeçmişini sunuyorum:

“1972 yılında Konya’da doğan Havva Alkan Bala, varlığını Anadolu topraklarından besliyor. 1995 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden Mimar olarak mezun oldu. Kısa bir sektör deneyiminin ardından Selçuk Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak akademik hayata adım attı. **Profesör olma** sürecinde akademik kariyerini Konya’da yaparak memleketine hizmet etmeyi tercih etti. Bala, 24 yıldır akademik odaklı yer değişiklikleri ile Selçuk Üniversitesine (2018 yılında Konya Teknik Üniversitesi olarak ayrılan) uzun ve köklü kurumsal bağlılığını kırararak, **göçebe ve akışkan** halini korumaya önem vermiştir.

2007 - 2008’de Girne Amerikan Üniversitesi Kıbrıs’ta, 2009 - 2010’da Anadolu Üniversitesi Eskişehir’de, 2014’de Lund Üniversitesi İsveç’te görev yapmıştır.

Nur ve Onur adında iki çocuk annesi olan Bala, gezmeye ve yolda olmaya inanır. Caddelerde, sokaklarda ve meydanlarda olmayı seviyor, doktora tezini *“Yerleşim Alanlarında Kentsel Ara yüzlerin Düzenlenmesine Yönelik Analitik Bir Çerçeve”* olarak yaptı. Yaklaşımı sadece bilimsel değil aynı zamanda sinematografiktir ve sinemada mimari okumalar üzerine çalışmalar yapmıştır. Bala’nın en coşkulu araştırmaları mimarlık eğitimi üzerinedir. Mimarlık eğitimi tecrübesini mimar ve akademisyen olarak *“Fark Yarat Mimari Tasarım Stüdyosu”* adı altında biriktirmiştir.

Prof. Dr. Havva Alkan Bala akademik çalışmalarına, Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nde devam etmektedir.

Hocamızın çarpıcı bazı tespitleriyle sözlerimi bağlamak istiyorum:

“Film izlemek ilham verir. Mimarlık bilimsel olduğu kadar filmseldir. Filmler, binaları ve kentleri yeniden keşfetmek için bir rehberdir. Sinema da, mimarlık da yaşamın içinde deneysel sahneler, durumlar ve mekânlar yaratır....

“Sinema ve mimarlık ilişkisinin temeli insana ve hayallere dayanır. Her ikisi de, kurguların görsel anlatımıdır”

Sayın Bala, hoş geldiniz.

Prof. Dr. HAVVA ALKAN BALA:

Hoş bulduk, çok teşekkür ederim. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine, davetinden dolayı teşekkür ederim. Bu Cumartesi gününde bizi takip eden herkese çok teşekkür ederim. Özellikle de sizin giriş cümlelerinize ayrıca teşekkür ederim. Sizden, **‘Sinema ve Mimarlık’** ile benim özgeçmişimi dinleyince hakikaten etkilendim, çok onurlandım; çok değerli sözler sarf ettiniz, çok da güzel bir giriş yaptınız hakikaten, zaten sizlerin eserlerinize baktığım zaman çalışmadan, içine incelikler koymadan, zarafet katmadan, hiçbir şey yapmayan bir hanımefendi olduğunuzu eserlerinizden biliyorum. Şu anki takdiminiz de buna referans etti. Bunun için ayrıca teşekkür ediyorum.

Bu binanlar ve kentler, nasıl ki kültürün bir parçasıysa aslında sinema da bu biçimin bir görüntü arkeolojisini çıkarıyor ve benim sözlerimden yaptığınız atıflar, aslında benim için çok güzel bir girizgâh oldu. Bunları –belki- biraz açarız, ama oraya geçmeden önce konumuzla ilgili Hüzeyme Yeşim Koçak’ın benim *“Mimarlık Öğrencisi misin?”* kitabımla ilgili yazısından bir paylaşım yaparak devam etmek istiyorum.

“Hüzeyme Yeşim Koçak

Mimarlık Öğrencisi Değilim

...

Mimarlık Öğrencisi misin; samimi, akıcı bir dille yazılmış, ustalıklı felsefesini metne yedirmiş; mimarlığın içyüzüne, inceliklerine değinen bir eser.

Satırlar arasında yetkin bir Hocayı, mükemmel, özlü bir birikimi izlediğiniz gibi, bazen de rikkatli, zarif bir annenin, müşfik sesini işitiyorsunuz.

Kitapta; turna, kumru, bülbül, serçe gibi kuşlara göre; pek yakın durmadığımız baykuş Mimarlık mesleğinin ve öğrencilerinin sembolü olarak ele alınmış. **“İşitme sistemleri çok üstün olan ve kafalarını 270 derece çevirebilen, geniş bir görüş açısına sahip”** türlü olumlu özellikleriyle bilge, müstesna bir yaratık gibi duruyor kuş.

...

Havva Alkan Bala kitabıyla bizi, görünenin, sıradanın, sathînin ötesine, nesnelere ardına götürüyor. Dinlemeyi, anla(mlandır)mayı, sınırların dışına çıkıp, araştırmayı, zorluklar karşısında pes etmemeyi, çözümünü öneriyor.

Çoklu okuma biçimlerini; özgür fakat iradeli uçuşları, girişte çetin ancak neticede bilgi, muvaffakiyet ve haz yüklü, özgün ilerleyişleri gösteriyor.

Kelimeler âdeta kanatlanıp, tüm varlığın birbiriyle gizli açık müna-sebetini ihsas ediyor.

Yeni bakış açıları, zengin açılımlarla ufuk genişliyor ve bir bütünlüğe ulaşıyor. Belki İlâhî bir Sanatın zevki de duyu(ru)luyor.

‘Mimarlık Sorgulama Mesleğidir; Mimarlık Günlüğü Servetimizdir; Fotoğraf Çekmek Görsel Hafızamızı Geliştirir; Okumak Zihnimizi Açar; Film İzlemek İlham Verir; Yeni başlangıç kozalarına sahip olmak için kelebeği öldürelim’ derken, aşarken; farkındalık ile aydınlanmanın getireceği enerjiyle şevkle, mimarlığı içleştirmenin, adım adım çıtayı ve (mimarî) şuuru yükseltmenin, yeni bir idrakin yöntemlerini de bildiriyor.

Bir teyakkuz hali, hayat boyu talebelik, kâmil bir mimarlığın sırları belki de...

Yeni sayfalar, defterlerle buluşmak; kalıcı, hoş bir portrenizi çizmek size ait.

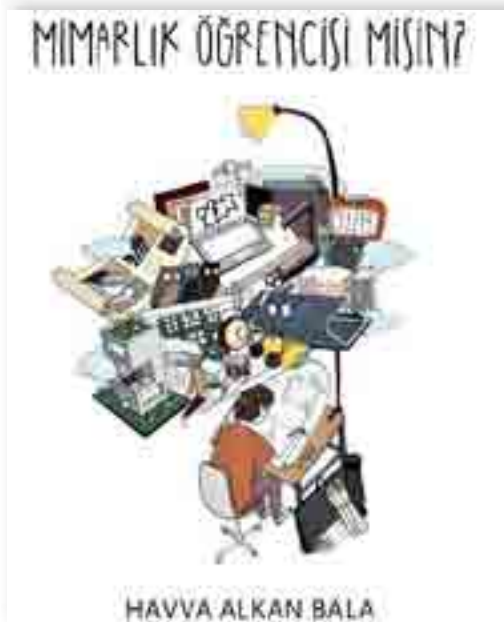
Sayın Bala’yı kutluyor; bütün öğrenciler(in)e başarılar diliyorum.”

Hüzeyme Yeşim Koçak Hanumefendi ile bizim bir kahve içmişliğimiz yoktur yüz yüze, ama bir fikir birliğimiz vardır. O da şöyle, şu anda ben aslında bir çeşit konfor alanından dışarıya çıktım. Hüzeyme Hanım’ın çok güzel ifade ettiği gibi, 24 - 25 senelik bir hocalık deneyimim var. **‘Mimarlık ve Sinema’** hakkındaki olguları ben hep mimarlara ve mimarlık öğrencilerine anlattım. Şu anda başka bir platformda, dediğim gibi biraz konfor alanından çıkmış bir hâldeyim. Bunun heyecanını yaşıyorum. Türkiye Yazarlar Birliği gibi son derece entelektüel, yaşama, insana, varlığa ve onun hakikatine dokunmaya çalışan aydın bir grubun karşısında daha önce yapmış olduğum birtakım sunumları yeni bir bağlamda yapmak, doğrusu çok heyecan verici ve çok keyifli bir deneyim.

Ben yazar değilim, ama bir kitabım var ve bu kitap yazma meselesi, Türkiye Yazarlar Birliği’nin içerisinde, şimdi yazarların bu kadar deneyim sahibi olduğu bir ortamda yazarlık hakkında ahkâm kesecek değilim. Ben, yazar olarak tanımlamıyorum kendimi, ama bir kitabım var söylediğim gibi. Ben bu kitabı yazarken ve okuyucuyla buluşturduktan sonra

başına ne işler geleceğini doğrusu bilmiyordum. Yani bu yazma ile mi okuyucu ile buluştuktan sonra etki alanının kimlere nasıl dokunacağını inanın hiç bilemiyorsunuz. Şimdi eğer evlatlarım beni dinliyorsa çok iyi anlayacaklardır; Nur, Onur ve bu kitap var şeklinde... Yani bir çeşit aslında bir annenin çocuğuyla kurduğu bağ gibi bir hakikati oluyor bu yazarlığın. Ben, hiç beklemiyordum; bu kitap kime, nasıl ulaşır, hiç bilmiyordum. Birdenbire Hüzeyme Yeşim Koçak'ın bir yerel gazetede benim "Mimarlık Öğrencisi misin?" isimli kitabımla ilgili "Mimarlık Öğrencisi Değilim!" başlıklı bir yazısıyla, o kadar güzel analiz edilmiş, o kadar güzel geri bildirimlerde bulunmuş ki; ben, dolayısıyla huzurlarınızda Hüzeyme Yeşim Koçak Hanımefendi'ye bu değerli, zihinsel özeli için, dünyaya yıkılmaya çalışan, insana sözü olan ekibin bir parçası olduğu için özel bir teşekkürde bulunmak istiyorum.

"Yaratıcı zekâya sahip büyük mimarları, sadece büyük tutkular ortaya koyar. Büyük mimarlar başı çıkılması imkânsız baş belalarıdır. Çünkü şunu iyi bilirler ki işlerini düzgün yaptıkları sürece insan ruhunu gerçek anlamda kaldırıp parayla satın alma gücünün yetmeyeceği çok yüksek mertebelere taşıyabilirler. Louis Kahn'a göre tuğla bile bir şey olmak ister. Bir şey olmak isteyen tuğla? İlham burada... Daha fazlasını olmak isteyen sıradan, bildik bir tuğla... Olduğundan daha iyisini olmak isteyen bir tuğla... Bizim de olmamız gereken bu." (Indecent Proposal (1993) filminden)

"Mimarlık, hemen hemen her filmin gizli ögesi konumundadır" (Richard Ingersoll)

Mimarlık, yaşam senaryosu üretmektir.

Sinematografi, görsellik üzerinden hikâye anlatma sanatıdır.

BAŞLARKEN...

Sinema ve mimarlık, her biri kendi yöntemi ile insanların varoluşlarını güçlendirirken, görsel deneyim sırasında bütün duyuların harekete geçmesi ile bellekte dokunsal iz bırakırlar. Sinema ve mimarlık ilişkisi, iki sanatın kesişimi, üretim metotlarındaki benzerlik, birbirleri ile alışverişleri üzerine bir tartışma başlatmak için öncelikle bilindiği zannedilen ancak aslında çok da doğru bilinmeyen bazı temel kavramların açıklanmasında fayda görülmüştür. Mimarlık uğraşının ne olduğunu ve mimarlığın ne işe yaradığını, mimarların zihin haritasını anlamak sinema ve mimarlık ilişkisini anlamak için önemlidir. Bu bağlamda "Mimarlık nedir? Mimarlar aslında ne iş yaparlar?" sorusu ile başlayan tartışma "Sinema nedir ve ne işe yarar?" sorusunu cevaplayarak devam ederse bu iki sanatın kesişim kümesindeki olguları anlamak kolaylaşacaktır.

İLGİ ALANI YAŞAMI YÜCELTMEK OLAN MİMARLIK

Mimarlık, yalnız teknik değil aynı zamanda estetik bir uğraştır. Mimarlık popüler kalıpların ötesinde bir uğraştır. Mimarlığın bina ve binaya dair konularla aslında sanıldığından daha az ilgisi bulunmaktadır. Bilmeliyiz ki, bina olmadan da mimarlıktan söz edilebilir. Bazı üretimler ortada bir bina yokken bile mimarlıkla ilgilidir. Her inşa edilen bina, mimari değer taşımaz ancak mimari değer taşıyan her uğraş yaşamda güzellik inşa etmektedir. Mimarlık uğraşları, üretimleri ve araçları ile

kendi üzerine düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Mimarın işi dünyayı güzel ve yaşanabilir kılmamanın parçası olmaktır. Mimarlık sadece binalar ve şehirler yaratmaz. Bu, herkesin anladığı veya görebildiği kısımdır. Mimarlık, binalar ve şehirler aracılığıyla insan ruhunu yüceltmenin peşindedir. Herhangi bir binanın nihai anlamı mimarlığın ötesindedir. Mimarlık sanattır. Ancak teknik, ekonomik, hukuksal, siyasi ve pragmatik boyutları olan bir sanattır. Bir sanatçı olarak bir ressam kare tekerlek çizebilir ancak bir sanatçı olarak mimarın tekerleği, kare bile olsa dönebilmedir (Bala 2020). Literatürde mimarlık tanımları, teknik çizimleri, plan düzlemini, strüktürü, yapı elemanlarını, malzemeyi, teknolojiyi, inşa faaliyetini, üretim sürecini net bir şekilde kapsarken; yaşam, insan, ideoloji, sezgi, haz ve hümanizma kendilerine örtük olarak işlev üzerinden naif bir yer bulmaktadır. Kanımca, mimarlar yalnızca iş yapmıyor, keşifte de bulunuyorlar. Ya tanımlanmış ya da kendi tanımladıkları bir soruna çözüm üretiyorlar. Bunu yaparken de merkeze hazzı, birliği ve hümanizmayı koyuyorlar. Zaten ürettikleri, “insanı” daha insanca bir noktaya taşıyor, işe yaramıyor, evrenin bütünselliğine uyum sağlayamıyor ve zevk vermiyorsa, o yaptıkları mimarlık olmuyor. Bu bağlamda mimar; mekânsal sorunları çözen bir teknik yetkinliğin yanında / ötesinde topluma yön veren, sürdürülebilirlikten, insan haklarından, etikten ve estetikten taviz vermeyen bir entelektüeldir. Mimari tasarımcı düşünce yaklaşımları yalnızca bilinç ve mantığa ağırlık veren, analitik ve algoritmik yapıda değildir. Mimari tasarımı, parametrelerin sabit bir algoritmasının doğal sonucuna indirgememeliyiz. Mimari tasarım sürecini, parametreleri değiştirilerek ortaya aynı tektonikte sayısız ürün koymakla sınırlandıramayız. Mimari tasarım ürünleri bilinçaltına, duygulara ağırlık veren, detaylar kadar bütünle de ilgilenen, çok alternatifli fikir üreten sezgisel yaklaşımı kapsamaktadır. Sorun çözen mimar kendine düzlem olarak inşa etme faaliyetini, teknik çizimleri, strüktürü, yapı elemanlarını, malzemeyi, teknolojiyi, üretim sürecini, ekonomiyi seçerken aslında yaşam, insan, doğa, kültür, ideoloji, sezgi, haz ve hümanizmayı tasarlamaktadır. Ama eğer araçları amaç haline getirme gafletine düşmüşse -ki bu büyük bir olasılıktır- o zaman kapıyı, pencereyi, emlak vergisini, çimentoyu, emsal değeri ön plana çıkacaktır.

Vitruvius (1960), mimarlığın başyapıtlarından sayılan De Architectura’ında başarılı bir mimarlığı tanımladığı üç temel bileşen olan Firmitas

(Dayanıklılık - Sağlık), Utilitas (Yararlılık - Kullanışlılık) ve Venustas (Güzellik - Haz Uyandıran) günümüz mimarlığının hâlâ gündemindedir. Mimarlığın sanat boyutu bu teknik uğraşı karmaşık hale getirmektedir. Çünkü görünen somut değerlerin yanı sıra görünmeyen soyut değerleri de irdelemek durumunda kalıyoruz. Finli mimar ve mimarlık kuramcısı Juhani Pallasmaa (2011) Tenin Gözleri adlı eserinde sanatla, eserle algılayan arasında kendine özgü bir alışveriş olduğundan, bizim duygularımızı, çağrışımlarımızı mekâna ödünç verdiğimiz ve mekânın da bize algılarımızı ve düşüncelerimizi ayartan, özgürleştiren “aura”sını ödünç verdiğini ileri sürmektedir. Eğer insanlara haz, hümanizma, yaratıcılık, işe yararlık, sağlık ve estetik sunulmuyorsa insanlar niçin kendi evini inşa etmek için bir mimara ihtiyaç duysun ki? Herkesin düşünebildiğini yapabiliyor ve yükseltici yaşam sunmuyorsa, mimarlık ne işe yarar ki? İnsan duygularını ve düşüncelerini mekânla temasa geçirdiğinde, eğer düşünceleri ayartan ve bireyi özgürleştiren bir aura ile karşılaşmıyorsa ortada bir mimarlık değil sadece biçimler ve binalar söz konusudur.

Mimarlığın temelinde insan içgüdüleri ve yaşamımızın en erken döneminde edindiğimiz cansız objelerle olan ilişkimiz yatmaktadır (Botton 2010). Mimari, sıradan insanlar tarafından, sıradan insanlar için gerçekleştirilir. Bu nedenle de herkes tarafından kolayca anlaşılabilir. Mimarlığı açıklamak zordur ancak herkes mimarlığı anladığını zannındadır çünkü doğdukları günden beri mimarlık ile temasa geçmişlerdir. Sinema da böyledir, tıpkı mimarlık gibi sinemayı açıklamak zordur çünkü anlamak kolaydır. Kolay bir sanat olan sinema, sürekli olarak bu kolaylığın kurbanı olma tehlikesi içindedir. Sinema ile ilişkimiz entelektüel düzeyimizin derinliği kadardır. Görsel bir anlatım sanatı olan mimarlık ile yine görsellikle kendini ifade eden sinema sanatı birçok yönden paralellik gösterir. Bu konuyu irdelemeden önce tıpkı mimarlık kavramı gibi sinema sanatı üzerine de derinlemesine düşünmek gerekliliği bulunmaktadır.

ÇEVİKLİĞİYLE, AKIŞKANLIĞIYLA, ATAK DÜNYA SİNEMA

Sinema çevik, akışkan ve atak bir dünyadır. Sinema yeni bir sanat olarak doksana yıllık bir geçmişi olup görsel çağın üretimidir. Görsel çağ toplumunda bireyler genellikle pasif seyircilerdir. Modern toplum yalnız tüketim odaklı olmaya değil, seyirci bireylerden oluşmaya evrilmiştir.

Görüntünün nesneleştiği, araçsallaştığı modern dönem, özellikle gözlemcinin statüsü açısından da belirleyicidir. Çünkü bir şeyin görüntüsünü elde etmek artık aynı zamanda onu elde etmek anlamına gelmektedir. Bir başka ifade ile modern toplum, teknolojinin de sunumları ile seyrederek kavrar hale gelmiştir. Hatta bu kavrayışta sanal dünyanın gerçekleri, gerçek dünyanın düşlerinden daha inandırıcı olmaktadır. Nesneleşen ‘gerçeklik’ ve bir tuhaf yeni evren oluşturmuş ve çoğunlukla sinemada can bulmuştur. Bize ait olmayan ama izleyince “bizimmiş gibi duran” gerçekliğini beyaz bir perdede yaşamın kendisinden alan sinema gözün fetişistleştiği görsel çağda bir ifade aracıdır.

Göstergeler toplumunda yaşam deneyimleri sadece ve sadece görüntüler yolu ile ve pasif seyirciler olarak elde edilmeğe başlanmıştır. Yani göstergeler toplumunda simgeler, ikonlar, bir deprem, onun altında kalan bir çocuk, ağlayan bir anne, kıyıya vuran bir göçmen bebek bedeni sadece görsel bir ikona veya “jpeg” bir görsele indirgenmiştir. Görüntü ve temsilîyet üzerinden algılananı görmek veya seyretmek, onu anlamak değildir. Görsel çağda hakikatin onu temsil edene bir çeşit kayması, bir çeşit yer değiştirmesi söz konusudur. Dolayısıyla biz şu anda ne gerçek ne sanal, bilinemez olduğu bir çağın içerisinde yaşıyoruz. Sinema bu bağlamda varoluşa bir sebep bulmaya çalışırken, filmler de aslında bu varoluşa, içsel konuşmalara, sebep bulmanın peşindedir.

Niçin filmler yapılır? Niçin sinemaya gideriz? Filmler, gündelik yaşamın nobranlığından bir çeşit kaçıştır. Kendimizden sıkılırız, gündelik hayatımızdan sıkılırız ya eğlenmek için ya da unutmak için film izleriz. İzlenen filmlerin büyük bölümü, ticari, popüler, klasik, Hollywood tarzı filmlerden oluşmaktadır. Bu tür filmler kendi biçimlerini ya da oluşturma tarzlarını gizledikleri için, insanlar genellikle bu filmlere tematik düzeyde ilişki kurmaktadır. Bu, “kaçış” sinemanın istediği bir durumdur. Bu durumun yarattığı bir başka avantaj ise deneyim transferidir. Filmler izleyicisine konforlu bir deneyim transferi sunmaktadır. Bir filmi izlerken filmin hikâyesi içinde kendimizi oradaki karakterler ile özdeşleştiririz. Kendi güvenli konfor alanımız içerisinde dokunamayacağımız bazı deneyimleri kendimize transfer ederiz. Sözelimi, bizim uyuşturucu ile hiçbir işimiz olmamıştır ve olmayacaktır. Uyuşturucunun yıkımı ve varoluşsal sonuçları hayatımıza hiç dokunmayacaktır, ancak bir sinema

filmine gideriz ve orada uyuşturucu bağımlısı bir gencin hikâyesini izleriz. Deneyimleri olay örüntüsü içerisinde izler ve kendi gündelik yaşamımıza döneriz. Bu noktada bir film izlemekle film okumak arasındaki farkı anlamaya çalışmak önemlidir. Herkes film izleyebilir. Bebeklerin, konuşma dilini geliştirmeden aylar önce televizyon görüntülerin anladıkları bilinmektedir. Akan görüntülerin hikâyesini anlamak ve en azından temel düzeyde değerlendirmek için entelektüel olmak gerekli değildir. Ancak film okumak için görsel okuryazar olmak ve sinemanın kodlar sistematiği hakkında derin ve katmanlı bir yorumlama becerisi gereklidir.

Sinema fazlasıyla anlaşılabilir bir sanattır. Bu ise, çözümlenmeyi zorlaştırır. İnsanlar daha konuşmaya başlamadan önce görüntüleri anlamaya başlamışlardır. Mağara duvarlarına çizilen gündelik yaşam anlatıları yazıdan çok daha önce iletişim dilinin görsellik üzerinden inşa edildiğini göstermektedir. Bir başka ifade ile görüntüler ile insanlığın tanışıklığı kadimdir. Bu nedenle sinemayı anlamak kolaydır işte yine bu yüzden açıklamak zordur. Sinema yaşam hakikati ve onun temsil formunun bir yorumu olarak varoluşaldır. Her sanat kendi çağının araçları ile zaman ekseninde kendine yer bulmuştur. Kitap nasıl aydınlanma çağına ait ise, sinema bilgi çağının hümanizmasına aittir. Sinemaya gitmek, filmi izlemek ve filmi okumak veya analiz etmek birbirinden farklı eylemler olup, farklı yetkinlikler gerektirmektedir. Resim sanatı hakkında hiçbir fikri olmayan birisi ile sanat tarihi eğitimi almış ve resim yapan bir sanatçı aynı tabloya baktıklarında farklı deneyimler yaşayacaklar, farklı nörolojik bağ kuracaklardır. Sinema dilini öğrendikten sonra film izlemek benzer bir deneyim farklılığı sunacaktır. Sinemayı bir anlatım aracı olarak tam anlamıyla kavramak için sinema bilgisi edinilmelidir.

Sinemanın grameri bulunmamakla birlikte kodlar sistemi söz konusudur. Sinema iletişimin kod ve gösterge sistemlerini kullanmaktadır. Sinema dili, herhangi bir ulusa ait dilin gramer yapısına, dil bilgisi kuralları dizinine veya

matematik gibi soyut bir simgesel biçime sahip olmamakla birlikte sinema büyük ölçüde dile benzemektedir. Sinemayla fazlasıyla içli dışlı olan, görsel açıdan üst düzeyde bilgili insanlar, sinemaya nadiren giden insanlardan daha çok görmekte, duymakta ve ilişki kurabilmektedirler. Sinema imgesel, optik modelde ve zihinsel deneyime dayalı bir dildir. En basit ifadelerle bile yan anlamlar yüklenebilir. Peter Wollen (1972) "Sinemada Göstergeler ve Anlam" isimli eserinde sinemada göstergelerin üçlü yapısından söz etmektedir. Buna göre sinema ikon, belirti ve simgelerden oluşan göstergebilim üzerinden mesajını vermektedir. Sinemada görüntüyü okumak hem optik hem de zihinsel bir olgu olarak deneyimlenir. Bir görüntüyü yalnızca kendisi nedeniyle değil, aynı zamanda bağlamı içinde de seçme kategorileri (dizisel) ve kurma kategorileri (dizimsel) ile ilişkili olarak anlamaktayız. Görüntünün gücü, birbirine eklendiği zaman yeni anlam değerleri oluşturmayı başarmaktadır. Sinema görünenden fazladır. Diğer sanat dalları gibi görüntü mesajını katmanlı bir düşünsel derinlik ile izleyicisine aktarmaktadır. Beyaz perdeye yansıtılmış kırmızı bir elma temel anlamı ile bir meyve olabilir ancak kolektif bilinçte Âdem ile Havva'nın hikâyesi ile günah, pişmanlık, Newton'un başına düşen elma ile keşfetme veya bir marka olarak dijital dünyanın anahtar kelimesi halinde sunulabilir. Picasso'nun Guernica tablosu 1937'de İspanya iç savaşında Nazi Almanya'sına ait bir bombardımanı, yüzlerce hayvanın katledilmesini, çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesini anlatmaktadır. Guernica, savaşın bireyler üzerindeki trajedisini ortaya koyarken o görselliğin derinliğinde acıyı, parçalanmayı, ölümü, katledilen hayvanları, çocukların acı çığlıklarını duyumsarsınız. Bu dolaylı anlatımın insanda bıraktığı derin duygular Kim Ki-duk'un *Bin-Jip* (Boş Ev) filminde de kare kare gözlemlenebilir. Silaha dair olmayan ancak sevgi ilişkilerindeki şiddete dair bu film acı çekme, dağılma, ana karakterin kendi kimliği ile kurduğu ilişkideki çelişkiler sessizce anlatılır. Sessizliği yırtan Natacha Atlas'ın Gafsa parçasındaki hüznü melodidir.

Post modernizmin eleştirel söylemi olan yapı bozum üzerine felsefi bir konumlanma üretmezsek, Jacques Derrida'nın geliştirdiği bu yöntemin çağdaş sanat pratikleri üzerindeki etkisini bilmiyorsak ne tablo ne film izleyicisine mesajının derinliğini ulaştırılamayacaktır. Sosyolojik, ideolojik, mizansal, tarihsel, türsel, auteur, yapısalıcı, psikanalitik, feminist, dramaturjik, göstergebilimsel hangi yaklaşım kullanılırsa kullanılsın, film çözümlemesi, ne olduğunu, neden, nasıl, niçin öyle olduğunu anlamaya çalışmak demektir ve bu yönüyle insanın dünyayı anlama çabasının bir parçası olarak kavranabilir.

Katı ve bildiğimizi sandığımızı akışkanlaştırıp bunu görüntüyle nasıl yapabileceğini bulmanın peşinde olan yedinci sanat olan sinema entelektüel bir altyapı üzerinden kendini var etmektedir. Sinema neden yedinci sanattır? Öncelikle sinema resim, heykel, dans, müzik, tiyatro, edebiyat, mimarlık gibi sanat dallarını kapsamakta, içine almakta, etkileştirmekte, içselleştirmekte ve yansıtmaktadır. Yedi klasik sanatın her birinde çağdaş kültürel ve bilimsel kategorilerin köklerini bulabiliriz. Öte yandan sinema insan zihnini tetikleme yetkinliğinin şimdilik zirvesinde olmakla da yedinci sanattır. Sinema literatüründe kurgunun önemini kanıtlaştığı etkileyici bir deney olan Kuleshov Effect bir anlamda sinemanın nasıl yedinci sanat olduğunun açılımı gibidir. Lev Kuleshov'un ilk defa kullandığı montaj kelimesine istinaden, sinemanın kendi anlam gücünü fark ettiği ve sanatsal düşünce tarzını görünür kıldığı bir deneydir. Lev Kuleshov (1974) kurgu konusundaki düşüncelerini anlatma için bir kısa film hazırlamıştır. Kısa filmde bir noktaya bakarken aynı ifade ile bakarken çekilmiş bir görüntü izleyiciye gösterilir. İkinci görüntü aralara bir tas çorba, genç ve güzel bir kız ve bir çocuk tabutu görüntüleri ile yeniden izleyiciye gösterilir. İzleyiciler yüzdeki ifade değişmediği ve aynı görüntü kullanılmış olmasına rağmen adamın yemek tasına bakarken aç, tabuta bakarken üzgün ve genç kadına bakarken aşık, göründüğünü düşünmüşlerdir. Oysa sadece tek bir görüntü kullanılmıştır. Kurgu sayesinde izleyici duygusal bir değişime uğramış olduğu yorumunda bulunmuşlardır. Sinemanın mucizesi izleyicinin paydaşlığıdır.

Sinemada göstergeler için oluşturulan kodlar aracılığı ile izleyicinin anlam üretmesi sağlanır. Gösterge bilimi, bir anlam bilimidir. Yani izleyici yorumu, yönetmenin mesajı ile aynı olmayabilir. Mimarlık gibi insanlığın en eski sanatı ile sinema gibi en yeni sanatı arasında nasıl paralellikler görülmektedir?

MİMARLIK BİLİMSEL OLDUĞU KADAR FİLİMSELDİR ¹

Bir sanat olarak mimarlığın diğer sanat dalları ile ortak bir dili olması da doğaldır. Kültürün sosyal ve politik bir dışavurumu olarak mimari sinemayla ilk bakışta görüldüğünden daha fazla paralellik içerisindedir. Mimarlık, hemen hemen her filmin gizli ögesi konumundadır. Filmler, binaları ve kentleri yeniden keşfetmek isteyen mimarlar için bir rehberdir. Sinema da mimarlık da yaşamın içinde deneysel sahneler, durumlar ve mekânlar yaratır. Sinema salonundan çıktığımızda dışarıya başka bir dünya gibidir. Etrafımızdaki insanlar, mekânlar, sokaklar, binalar ve kent yeni bir gerçeklikle algılanır. Film bittikten sonra zihnimiz tasarlanmaya devam eder. Filmdeki hikâyeyi, esas kadını/erkeği bulanıklaştırarak algımızı odaklarsak; binaların, kentlerin, kültürlerin ve yaşam biçimlerinin mekânlarını izleriz.

Filmler aracılığı ile gidilemeyi görme, yapılamayanı yapma, mekâna dair farklı bakış açıları oluşturma biz mimarlara iyi gelmektedir. Herhangi bir kent dokusu, mekânsal kurgu, filmler aracılığıyla görsel hafızamızda

¹ Bu bölüm yazara ait olan "Mimarlık Öğrencisi misin?" isimli 2020 yılında YEM yayınevi tarafından basılmış kitabın 99-106. Sayfaları arasındaki "film izlemek ilham verir" bölümünden alınmıştır.

zenginleşmektedir. Pallasmaa (2007), "hem mimarlık hem de sinema yaşanan mekânı açıklar. Her iki sanat dalı da hayatın ayrıntılı görüntülerini yaratır ve arabuluculuk eder. Aynı yolla yapılar ve şehirler, kültür ve yaşam şeklini ve belirli yaşam biçimini muhafaza eder. Sinema, yapıldığı zamanın ve resmettiği dönemin kültürel arkeolojisini aydınlatır..." der.

Sinemada üretilen kurgu; sanal ya da gerçek dışı olsa bile mekân mutlaka özneyi çevreleyerek, Pallasmaa'nın da belirttiği gibi, her filmin mimari görüntü içerdiği söylenebilir. Bunun için binaların gösterilmesi şart değildir; çünkü zaten her imgede bir mekân etkisi bulunur. Her olay yaşadığı mekâna göre farklı anlamlar içerir. Aynı şekilde her mekân, kendi tarihini ve olaylarla ilişkilendirilmedeki sembolik bağlantılarını içinde taşır. Sinemasal bir olayın sunumu bu nedenle; mimari mekândan, yerden ve zamandan ayrılamaz. Sinemanın hafızamıza sağladığı görüntüler sadece mimari mekânlar ile sınırlı olmayıp, mekân kavramı içinde olmayan bir sahne olsa bile film çerçevesinin tanımladığı mekân içinde yaşam durumlarını gösterirken, anlamını seyirci tarafından duyumsadıklarını söylenebilir. Gündelik hayatımızda mekânın her bir bireyin kendi yaşam ve deneyim ile anlamı ortaya çıkması gibi, sinema mekânları da olaylara, olgulara ve kişilere bağlı olarak anlam kazanmaktadır. Ortaya koyulan imgeler birey ve toplumun yaşam görüntüleridir. Sinemaya bu açıdan bakıldığında mimarlık ile kurduğu/kurabileceği ilişki daha anlaşılır hale gelmektedir.

SİNEMA VE MİMARLIK DİSİPLİNİNİN ORTAK YÖNLERİ

Sinema ve mimarlık ilişkisinin temeli insana ve hayallere dayanmaktadır. Mimarlık ihtiyaçlardan, sinema ise rüyalardan, hayallerden beslenirken, merkeze hep insanı koymaktadır. Her ikisi de kurguların görsel anlatımıdır. Mimarlık ve sinema tasarımı insan zihninde başlar, kurgulanır, kâğıda geçirilir ve hayat bulur. Sinema ve mimarlık ekip çalışması ister, yapım aşamasından önce planlama ve hazırlık süresi gerektirir ve küçük parçalar bir araya gelerek anlamlı bir bütüne ulaşır. Sinema tıpkı mimarlık gibi teknoloji, donatı, insan kaynağı, üretim süreci, ekonomi, sermaye ve zamana karşı yarışa dayalı yoğun bir emeğin ürünüdür. Her ikisinin de zaman ve ekonomik değer gibi kaynaklarla ilgili limitleri söz konusudur. Teknolojik imkânlar sinemayı ve mimarlığı ürünleri ile doğrudan etkilemektedir. Araçlar ve insan kaynakları her iki disiplinin üretimlerini

etkileyen bir başka faktördür. Hem mimarlık hem de sinema özgürlükten beslenir. **Öz'ün gür'lüğünden** beslenir. Özünüz gür ise ilhamla insanı yücelten eserler ortaya koyabilirsiniz (Bala 2015). Mimarlık deneyimlerle, sinema ise deneylerle ilgilenir. Dolayısıyla sinemada hiç inşa edilmemiş, mevcut olmayan mimarlığı da görmek mümkündür. Her iki disiplinde de takım çalışması ile parçaların anlamlı bir bütün haline gelmesi ile ilgili hazırlık, planlama ve bir organizasyon gerektirir. Her iki sanatın da seçkin eserleri veya piyasa işleri bulunmaktadır. Sinema ve mimarlığın kullandıkları görsellik, hareket, montaj, çerçeve, kesme, kompozisyon, ışık, mekân, ses, perspektif, simetri, doku, gölge vb. ortak terminoloji ve yönetsel benzerlikler, ortaya çıkarılan ürünlerde, iki sanatın birbiriyle etkileşime girmesini mutlak kılmaktadır. Sinemanın çerçeveleme, ölçek, kamera açısı, ses, montaj gibi bir takım kendine özgü kodları var, ama öte yandan baktığınızda görüntülerinin bir nesnesi olarak teknolojiyi, tekniği kullanarak ekonomik girdilerden çok beslenerek toplum, insan, kültür gibi noktalarda ışık, perspektif, renk gibi araçları kullanır. Zaman ve hareket kavramlarını iç içe geçmiş biçimde ele alan sinema için mekân, iki temel unsurdan biridir. Sinemada anlatılanlar mekâna ihtiyaç duyarlar. Sinema perdesinin bir anlatı alanı olduğu düşüncesinden yola çıkıldığında mekânsız hiçbir olay örgüsü olamayacağı ve mekânın kaçınılmaz boyutu ile karşılaşılmaktadır.

YAŞAM SENARYOSU ÜRETEBEN MİMARLIK VE SİNEMA MEKÂNDA BULUŞUR

Mekân ve zaman kavramları filmin iki ana can damarıdır. Bir filmin ortaya çıkmasında mekânlar, zamanın içinde değerlendirilir. Bu sayede mekân kavramı sinemanın dışında tutulamayacak bir önem arz etmiş olur. Mekân; mimari, müzik, dekor ile oluşan aynı zamanda bir gösterge sistemidir. Sinemanın amaçları içinde mekân yaratmak bulunmakla birlikte mekândan bağımsız da bir hikâyeye aktarılamaz. Olayların anlamlandırılmasında içinde buldukları mekânların etkileri çok büyüktür. Sinemada mekân, mimari teknik özelliklerinden çok mekânın barındırdığı imgelerle ve bu imgelere verdiğimiz cevap ile var olmaktadır. Duygulanım imgeleri açısından mekân seçimi ve kullanımı çok önemlidir. Aynı kurguya sahip olan sahnelerin farklı mekânlarda üretilmesi farklı duygulanımların kazanılmasına neden olur.

Sinema ve mimarlığın mekânda buluşma odaklarını ve etkileşimlerini şu şekilde gruplandırabiliriz;

- Mevcut mekânın aynen kullanımı veya mevcut mekânın yeniden kurgulanması
- Set tasarımı ile gerçek mekanın kurgulanması
- Sinemasal kentler
- Sinematografik mekan deneyimi
- Sanal mekânın kurgulanması ve geleceğin mekanları
- Mekanın sinematografik yöntemlerle üretilmesi

Mevcut mekânın aynen kullanımı veya mevcut mekânın yeniden kurgulanması; Mekân; sinema için senaryo, müzik, ışık ve aktör gibi kaçınılmaz elemanlardan biridir. Sinema hiç gitmediğimiz yerleri deneyimleme fırsatı vermektedir. Mekânın korunup barındırdığı yaşam oyuncular tarafından canlandırılabilir, aynı mekânda çok farklı bir yaşam önerisi ve mekân kullanımı oluşturulabilir ya da mekân bütünüyle değiştirilerek farklı bir mekân etkisi için filmin içeriğine uygun olarak düzenlenebilir. Bu tür filmlerin mimarlık adına bir belgesel niteliği taşıdığı söylenebilir. Çünkü bir yandan kentin / mimarının içinde bulunduğu dönemdeki kullanımına ilişkin bilgiler vermektedir. Bu şekilde oluşturulmuş bir film gelecekte, izleyicileri için belki o zaman var olmayacak yapılar ve kullanımlar hakkında önemli bilgiler sağlama potansiyelindedir. Filmler mimari eleştiriye katkı sağlarken modern çevreyi olduğu kadar, tarihi çevreyi de farklı bakış açılarıyla göstermektedirler. Özellikle tarihi mekânlara yer verilmek istenen sinema filmlerinde karşılaşılan bu mekân kurgusunda, mekânlar setlerde çeşitli düzenlemelerle yeniden oluşturulmaktadır. Artık kullanım şekillerini yitirmiş olan ve zamanının ölçütlerine göre düzenlenmiş mekânların yeniden kimliklerini kazanmalarını ve amacına uygun kullanımını sağlayan bir organizasyon türüdür. Bu tür filmlerde hem sinema mevcut yapıların tarihsel kimliklerini filmlerinde bir araç olarak kullanır, hem de izleyiciler yapıları gerçek yapılaş amaçları ve kullanım şartlarında deneyimleme fırsatı söz konusudur. Tarihi mekânların yeniden kurgulanarak kullanımı, ait olduğu dönemle ilgili önemli ipuçları sunarak tarihe de kaynak oluşturmaktadır.

Set tasarımı ile gerçek mekânın kurgulanması; Sinema ve mimarlık ilişkisi, bazen estetik mimari tasarım yaklaşımları ile set tasarlamayı

içermektedir. Mekân veya set tasarlama kavramı, sinemanın keşfinden kısa bir süre sonra sinema sahnesindeki yerini almaya başlamıştır. Bu tür mekânlar genelde yönetmenin ve hikâyenin soyut boyutunu mekânla bağdaştırarak bir tasarımcı tarafından tasarlanan mekânlardır. Bu mekân film içerisindeki belli karakterlerin ve anlam olarak da bu karakterlerin mutlaka bir bağı olacaktır. Genelde böyle mekânlar set olarak tasarlanır ve film bitiminden sonra kullanılmaz hale gelmektedir.

Sinemasal kentler; Sessiz film döneminde her ne kadar gündelik olaylar yansıtılmış olsa da diyaloglar olmadığı, karakterler derinleştirilmediği için, kentler ön plandaydı. Hikâyeler eklendiğinde de kent, fon olarak kullanılmaya devam etmiştir. Sinema, sadece kentte yaşayanların hayatlarının anlatımıyla kalmamakta, aynı zamanda kentin görsel deneyimlerini yansıtmaktadır. Sinema yaşamla yeni ve özgürleştirici bir ilişki kurmanın bireysel yolu olup, kentsoyludur. Kent ve sinema arasındaki etkileşim sinema açısından gayet okunaklı olup, metropolün caddelerinde, apartmanların cephelerinde karşılığını sinema ile bir başka şekilde ifade etmiştir. Kentlerin özellikle bazıları unutulmaz imgeleriyle belleklere kazınmakta ve sinemada da kendilerine diğerlerinden daha çok yer bulabilmektedirler Öztürk (2014). Filmler sadece o kentte yaşayanların hayatlarını, yaşam tarzlarını, o kentte neler olduğunu değil, aynı zamanda görsel deneyim yansıtmaktadır. Kentleşmenin mekânsal karşılığı ancak sinema tarafından layık olduğu gibi ritmiyle, hareketin örgütlenmesiyle, zamanın akışıyla belgelenmektedir. Sinema perdesinde bazen kentsel mekânı bizzat kendisinin aktörleşmesi söz konusudur. Bazı sinemasal metropoller sözelimi Paris, Berlin, Roma, New York, İstanbul birçok yönetmenin filminde tıpkı bir karakter gibidir. Kent sadece öyle fonda bir dekor ya da pasif bir çerçeve gibi değil, film anlatısının atmosferine ve netliğin kendisine dönüştüğü bir esas rol oynayabilmektedir.

Sinematografik mekân deneyimi; Filmler, düşleri kurduğumuz, hikâyeleri anlattığımız oranda bedenimizden bağımsız olarak gözlem yapabileceğimiz mekânsal bir deneyim alanına dönüşmektedirler. Bu bağlamda sinema, mekân deneyimlerini artıran bir sanattır. Film mekânla ilgili ölçü, hacim, perspektif, ışık değişimleri, yaklaşım uzaklaşmak, vistalar oluşturmak gibi olguları bize çıplak gözümüzle algılayamayacağımız kamera açıları ile sunarak mimari mekân algımızı genişletmektedir.

2010 yılında yönetmenliği Christopher Nolan tarafından yapılan *Inception* (Başlangıç) filmi sinematografik mekân deneyiminin gerek mimarlar gerekse sinemacılar için ne kadar ufuk açıcı olabileceğine dair başarılı bir örnektir. Filmde zihinsel mekânda serbestçe dolaşma imkânına kavuşmaktayız ki bu mekânın merkezde olduğu bağlam, deney, deneysellik ile zihinsel süreçte anlam değeri oluşturmaktadır. Filmde söylediği işte mimarlar rüyalara dâhil olmaktadır çünkü mimarlar rüyaların mekânlarını tasarlamak durumundadırlar. Malzemenin detayından, ışıktan, renkten, dokudan ve hayal edilebilenin gerçekliğe kavuşması ancak düş gücü ile mümkün olabilmektedir. Mimarlar, yalnızca ve yalnızca ilham yakıtıyla yol alan bir meslek grubudur ki sinema ve mimarlık, her biri de kendi yöntemleri ile bir görsel deneyim sunmaktadırlar.

Inception filmindeki genç ve üstün tasarım yeteneğine sahip Ariadne rüya katmanlarının mekânlarını tasarlayarak “**zihin mimarlığı**” yapmaktadır. Ariadne bu tehlikeli ve yasal olmayan işi “**saf yaratıcılık**” deneyiminin cazibesine karşı koyamadığı için kabul etmiştir. *Inception*'daki Ariadne mimarların sıklıkla başvurduğu çalışma koşullarından çok farklı bir ortamda tasarımlarını yaparak mimarlık camiasına ilham olmaktadır. Genç mimarlık öğrencisi tasarımlarını düşleyerek betimler. Bir köprü düşlediğinde an ortaya fiziksel bir köprü çıkartılır. Fiziksel dünyada bir paradoks olan sonsuz merdivenlere tırmanır, şehri aynalarsa (CAD programlarındaki mirror komutu) neler olabileceğine dair tasarım deneyleri yapar. Her ne kadar rüyada bu tarz çalışıyorsa da fiziksel dünyada düşlediklerini maketlerle, eskiz ve üç boyutlu bilgisayar programındaki modellerle ötekilerle paylaşır. Fiziksel kuralların geçerli olmadığı bir dünyada tasarım yapma olanağını geri çevirememesi mimarların bazen işi sonucu için değil süreci için kabul etmelerinin örneğidir. Tasarımlar olağanüstü düşsel ve düşleri gerçek kılabilecek kadar gerçeküstüdür.

Sanal mekânın kurgulanması ve geleceğin mekânları; Filmler, mimarlığın üretilmemiş mekânlarının temsil ortamıdır. Sanal mekân, bir yaşam ortamının çevresi ile birlikte simule edilmiş durumudur. Sanal mekânlar kişinin mekânla karşılıklı ilişki kurarak içerisinde üç boyutlu deneyim yaşayabileceği ortamdır. Edebiyatta “**ütopya**” kavramı ortaya çıkışının ardından sinemada da etkilerini göstermeye başlamıştır. Sinemadaki yansımaları özellikle bilim kurgu filmlerinde görülmektedir.

Ütopik şehirler, mekânlar, geleceğin şehirlerini tasvir eden kurgular, zamanla ilişkilendirilerek kurgu içerisinde, mantıksal bir düzleme oturtulmaktadır. Sinemada önemli olan, kurgulanan sanal mekânların izleyiciye gerçek mekân algı psikolojisi ile aktarılabilir olmasıdır. Bu durum sinemada zaman-mekân ilişkisini beraberinde getirmektedir. Sinema, mimarlığın sınırlarından bağımsız olarak yaratabildiği mekânlar nedeniyle mimarların yaratıcılıklarını ön plana çıkartan ve daha özgür tasarımlar ortaya koymalarına olanak sağlayan bir yapıdadır. Sinemanın sınırsız dünyasında yaratılan bazı mimari ürünler aynı zamanda mimarlara ilham kaynağı olabilmekte, hatta sinemanın iki boyutlu dünyasın-

dan gerçek yasama aktarılabilir hale gelebilmektedirler. Özellikle ütopik filmlerin bu konuda oldukça büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Filmler, yalnızca mimari için değil, mimarinin içinde bulunduğu ve kabul gördüğü sosyal düzen için de büyük bir alıştırm platformu oluşturmaktadır. Belli bir dönem ütopik olan, filmlerdeki gökdelenler, büyük otoyollar, otomatik ev aletleri, otomatik açılan kapılar, akıllı binalar teknolojinin gelişmesi ile gündelik yaşamın bir parçası olmuştur. Bu bağlamda sinema geleceğin mimarlığını şekillendirmede bir potansiyel oluşturmaktadır.

Mekânın sinematografik yöntemlerle üretilmesi; Bazı mimarlar sinematografik yöntemleri kullanarak mimari tasarım yapma arayışına girmektedirler. Mimarlığın zaman ve hareket boyutunda sinemadan öğrendiklerini binayı tasarlarken kullanmak olasıdır. Bir yapı belirli sekansların bir araya gelmesiyle tasarlanıp, bu yaklaşıma göre okunabilmektedir. Bir bina tasarlamak, insanların dolaştıkları yerde, karşıtlıklardan ve bağlantılarından dolayı oluşacak etkileşimleri öngörmek ve aramaktır. Le Corbusier'in yapılarının sinemasal olarak görülmelerinin nedeni, onun mimarlığının, bakışın mekân içinde hareketi ile yakalanan imgelerin birleşiminin bir sonucu olduğu izlenimini yaratmasıdır. Villa Savoye, modern mimarlığın önemli başyapıtlarındandır. Yatay pencereler, yapıyı film kamerasının mekânda serbestçe dolaşmasına benzer bir hareketle izlememizi sağlarlar. Sinema kavramları ve yöntemleri ile mimari tasarım üreten Bernard Tschumi'ye göre sinema; zaman ekseninde geriye dönüşler, çaprazlamalar, atlamalar, çözümler, dağıtmalar ve diğer düzenleme araçları ile mimarinin zaman ve mekân doğasına zengin bir analogi seti sağlamıştır. Film üretme mantığı Tschumi mimarlığında mimari tasarımın kendi doğasını zenginleştirmek için bir metodolojisi olarak kullanılmıştır.

...BİTİRİRKEN

Sinema ve mimarlığın arakesitinde mekân bulunmaktadır. Yaratıcı fikirleri ve hareketin getireceği farklı boyutların mekânın deneyimlenmesinde insanlara sunacağı olanakların farkında olmaları mimarları ve yönetmenleri bir araya getirmiştir. Sinema sanatının mekân kullanımı ile mimarlara nasıl ilham kaynağı olabileceğini tartışırken sinemanın da

mimarlıktan mekânsal düzenlemelerin gücüne yaslanarak yükselmesi söz konusudur. Mimarlık mekân deneyimi gerçek anlamda, sinema ise bu duyguları yapay olarak yapmaktadır. Filmler kaçınılmaz olarak mimari ortamlarda çekilerken diğer yandan mimarlar; kentler, binalar ve mekânları üretmeyi sürdürmektedirler. Sonuç olarak sinema, mekân tasarımcısı için bir test sahasıdır. Bazı film türlerinde var olmayan mekânların tasarlandığını görmekteyiz. Mekân imgelerden oluşmuştur ve bu imgeler sinema yolu ile ekrana yansımış ve duygulanım imgelerini oluşturmuştur. Sinemanın mimarlara sunduğu ortam, yaratılan mekânların ve bu mekânlara ilişkin getirilen yaşam önerilerinin tartışılabileceği bir platform olarak görülmelidir.

Bütün bu hikâye, bütün bu çaba, bütün bu efor, ölümle yaşam, gerçeklikle düş arasında, karanlıkla aydınlık arasında, başlangıç ve bitişi, yani hepimiz bir şeyler yapıyoruz, uğraşıyoruz, doğduk ve öleceğiz. Ama marifet, işte o bütün doğum ve ölüm arasında, aslında sevgi ile kurulmuş bağlar, başkalarına faydalı olduğumuz ânlar yaratmakla, bir ânla, bir fotoğrafla, bir anıyla, bir dokunuşla var olacaktır. Dolayısıyla bugün, sinema ve mimarlık üzerinden yaşamı yüceltme adına düşünsel bir ortam oluşturmak için emek sarf eden, bu programı gerçekleştiren Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine, başkanına, yönetim kurulu üyelerine, Hüzeyme Hanım'a, yayın arkasında emeği geçen Bedir Bey'e ve dinleyicilere çok teşekkür ediyorum. Mesaj alındı diye düşünüyorum. Çok sağ olun, var olun.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK/Yöneten:

Herhalde Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin en güzel programlarından biri oldu. Harikulade bir sunumdu. Size şükran borçluyuz. Ufuk açıcı, felsefî, insanın anlam yolculuğuna, hakikat arayıcılığına da değinen, göndermeler yapan bir sunumdu. Çok çok teşekkür ediyorum. Konumuzla ilgili bir görselimiz var. Mimarlar kuşkusuz bu kitaptan haberdar, çok

iyi biliyorlar; ama ilgilenen ve bilgilenmek ve zevkle okumak isteyen seyircilerimiz için de *Sinemada Mimarlık* kitabını tavsiye ediyoruz. Ben çok yararlanarak keyifle okuyorum.

Prof. Dr. HAVVA ALKAN BALA:

Hüzeyme Hanım, orada da benim bir eserim var, bir bölüm. "*Amerikan Güzeli*" zor bir filmidir. Bana düşmüştü o takım çalışmasında. Çok kıymetli bir kitap, Yay Yayınlarından çıktı. Tavsiye edilir.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK/Yöneten:

Yine aynı yayınevinden *Sinema ve Edebiyat* da güzel bir eser. Ben tekrar teşekkür ediyorum. Bizim yayınlarımız, programlarımız devam ediyor. Bekleriz efendim.

KAYNAKLAR:

Alain de Botton, Mutluluğun Mimarisi, çev. Banu Tellioğlu Altuğ, Sel Yayınevi, 2010.

Bin-Jip (Boş Ev), 2004. Yönetmen: Kim Ki-duk; Yapımcı: Kim Ki-duk, South Korea-Japan, Cineclick Asia- Kim Ki-duk Film

Havva Alkan Bala, Mimarlık Öğrencisi Misin?, YEM Yayın, 2020.

Havva Alkan Bala, Reading of the Architectural Identity via Cinema, CINEJ Cinema Journal 4.1, 2015

Inception (Başlangıç), 2010. Yönetmen: Christopher Nolan; Yapımcı: Emma Thomas, Christopher Nolan, ABD, İngiltere, Legendary Pictures-Syncopy

Indecent Proposal (Ahlaksız Teklif), 1993. Yönetmen: Adrian Lyne; Yapımcı: Sherry Lansing, ABD, Paramount Pictures

Juhani Pallasmaa, Tenin Gözleri, çev. Aziz Ufuk Kılıç, YEM Yayın, 2011.

Juhani Pallasmaa, The Architecture of Image: Existential Space in Cinema, Helsinki, Rakennustieto, 2007.

Kuleshov on Film, trans. and ed. Ronald Levaco, Berkeley: University of California Press, 1974.

Mehmet Öztürk, Sine-Masal Kentler, Doğu Kitapevi, İstanbul, 2014.

Peter Wollen, Signs and meaning in the cinema, Bloomington: Indiana University Press, 1972

Vitruvius, The Ten Books of Architecture (tms by Morris Hieky Morgan), Dover Publications, New York. 1960.

Havva Alkan Bala

Yeşim Koçak

TYB KONYA'DA “SİNEMA ve MİMARLIK” KONUŞULDU

Bala: “Mimarlık, hemen hemen her filmin gizli ögesi konumundadır.”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi etkinliklerinin 16. Haftasında Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla çevrim içi düzenlenen programda “Sinema ve Mimarlık” konuşuldu.

12 Haziran 2021 Cumartesi günü saat 14.00’te Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine ait sosyal medya kanallarında canlı olarak yayınlanan ve yönetimini, TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Hüzeyme Yeşim Koçak’ın yaptığı programın konuyu Prof. Dr. Havva Alkan Bala idi.

Programa giriş yapan Hüzeyme Yeşim Koçak; “Güzel, seçkin eserlerin üzerimizde farklı bir etkisi, ayrı bir büyüsü vardır. Tek bir hikâye, tek bir dil, anlam içermez, türlü kisvelere bürünür; bambaşka duygular uyandırır. Mesela o şenlikli eski Yeşilçam filmlerinde, şehirleri bozulmamış çehresiyle görebilir, kent kimliğiyle, ruhuyla ilgili izlenimler edilebiliriz. Söz gelişi, İstanbul’un dokunaklı serencamı, dönüşümü belki de bizi hüzne boğar. Sevdiğimiz bir kitap.. filme alındığında, mekân, karakter işlemleri, kurgu, üslupla ilgili çeşitlilik, kıyaslamalar, Sinema-Edebiyat ilişkisini hatırlatacaktır. Eser, ikinci bir hayata kavuşacaktır. Erbabınca yapılan **katmanlı okumalar**.. onların muhtevasındaki emeğe, iş birliğine, başka disiplinlerle, sanat dallarıyla olan münasebetine değinir. Ve hadisenin ne kadar geniş boyutlu, çok yönlü olduğunu hisas ettirir. Felsefi, sosyolojik, psikolojik, politik ve insan meselelerine dair yaklaşımlar, bakış açıları ve düşünce kanallarıyla yapıt büyüyüp genişler. En mühimiyse.. nitelikli **OKUMALAR** sanırım.. Bizi bir algı zenginliğiyle, Varlığa karşı **salt izleyici, pasif seyirci** olma konumundan çıkarır. **Sözümüzü ve hayatımızı zenginleştirir...**” dedi.

Prof. Dr. Havva Alkan Bala, mimarlık uğraşının bina ve binaya dair konularla aslında sanıldığından daha az ilgisi bulunduğu vurgu yaparak başlattığı konuşmasında, bina olmadan da mimarlıktan söz edilebileceğini anlattı. Her inşa edilen binanın, mimarî değer taşımadığını, ancak mimarî değer taşıyan her uğraşın yaşamda güzellik inşa ederek, merkeze hazrı, birliği ve hümanizmayı koyduğunu ifade etti. Mimari üretimler eğer insanı daha insanca bir noktaya taşıyor, işe yaramıyor, evrenin bütünselliğine uyum sağlayamıyor ve zevk vermiyorsa, o yapılan eylemin mimarlık olamayacağını vurguladı. Bu bağlamda tanımladığı mimarlığın sinema ile ilişkisinde derinlemesine açıklamalar ve analiz edilmiş bağlantılar kurdu.

“Mimarlık, hemen hemen her filmin gizli ögesi konumundadır” sözleri ile sinema ve mimarlığın kullandıkları görsellik, hareket, montaj, çerçeve, kesme, kompozisyon, ışık, mekân, ses, ortak terminoloji ve yöntemsel benzerliklerini aktardı.

Sinema sanatının mekân kullanımı ile mimarlara nasıl ilham kaynağı olabileceğini 2010 yılında yönetmenliği Christopher Nolan tarafından yapılan Inception filmi üzerinden örnekledi. Filmlerin, binaları ve kentleri yeniden keşfetmek için bir rehberlik yaptığını ve sinemanın da mimarlığın da yaşamın içinde deneysel sahneler, durumlar ve mekânlar yarattığını ifade etti. Sinema ve mimarlık ilişkisinin temelini insana ve hayallere dayandığını söyleyen Havva Alkan Bala; “Sinema, sadece kentte yaşayanların hayatlarının anlatımıyla kalmaz, aynı zamanda kamera aygıtının yardımıyla kentin görsel deneyimlerini de yansıtır...” dedi.

“Ortaya çıkarılan ürünlerde, iki sanatın birbirleriyle etkileşime girmesini mutlak kılmaktadır. Tüm sanatlar içinde mekân deneyimini aktarmakta en başarılı olanı sinema sanatıdır. Sinemada amaç, mekân tanımlamak ya da yaratmak değildir...” diyen Prof. Dr. Havva Alkan Bala, 2007 yılında Bruce Branit tarafından yazılan ve yönetilen “World Builder” filminin kısa bir analizini de yaparak konuşmasını tamamladı.

Programımızın tamamı

https://www.youtube.com/watch?v=bGS76Mc_K7A adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

Facebook Grubumuz : <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>

Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>

Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya

Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ

VURAL KAYA/Söyleşen:

Merhabalar efendim. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Kültür programları, takvime bağlı olarak devam etmektedir. Bu haftaki konuğumuz çok kıymetli hocalarımızdan Prof. Dr. Turan Karataş Bey, Hocam hoş geldiniz diyorum öncelikle.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Hoş bulduk, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne teşekkür ediyorum. Geçen yıl da güzel programlar yaptılar, inşallah bu sene de devam edecek, öyle görünüyor, ama biz yine de yüz yüze olmayı arzu ediyoruz.

VURAL KAYA/Söyleşen:

İnşallah, o günler de gelsin diye dua ediyoruz. Kıymetli izleyenler, âdet olduğu üzere ben Turan Karataş Hocam hakkında birkaç kelam etmek istiyorum. Kısaca tanıtmaya çalışacağım kendisini.

Neyi konuşacağız?

“Türk Edebiyatında Deneme türünün Seyri”ni konuşacağız.

Turan Karataş, Türk Edebiyatının önemli sanatçılarından, önemli akademisyenlerden biridir. Yani bu işle uğraşırken imzasını kuvvetli bir şekilde atmış, önemli bir hocamızdır.

Turan Karataş, 8 Ekim 1961 tarihinde Sivas'ta doğdu. İlk öğrenimini Ulaş'ta, orta öğrenimini Sivas'ta tamamladı. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1986). Fakülte öğrencisiyken başladığı gazeteciliği 1987 yılına kadar sürdürdü. Aynı yıl gazetecilikten ayrılıp Atatürk Üniversitesinde Türk dili okutmanı oldu. Yedi yıl çalıştı okutman olarak. Bu arada, adı geçen üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans ve doktora yaptı.

1993'te Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde araştırma görevlisi oldu.

1994'de doktor, 2004'te doçent, 2009'da profesör unvanını alan yazar, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin kurucu dekanı oldu.

18 Mayıs 2013 tarihli resmi kararname ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığına getirilmiştir.

2021'de Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesine geçti. Hâlen aynı fakültede öğretim üyesidir.

Palandöken, Yedi İklim, Kültür, Kayıtlar, Türk Dili, Edebiyat Ortamı, Dergâh, Hece, Sühan, İlmî Araştırmalar, Bilig, Türk Edebiyatı dergilerinde, Kitap Zamanı ve Yeni Şafak Kitap'ta inceleme yazıları, eleştirileri, denemeleri ve okuma notları yayımlandı. Hâlen Kitap Zamanı'nda ve Edebiyat Ortamı'nda değini, deneme ve inceleme yazılarını sürdürmektedir.

Yayınlanmış Kitapları

- * Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı-Çocuk üzerine yazılmış şiirler seçkisi- (1997) * Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı Ödülü
- * Şiir Vadilerinde (Deneme, 1998, 2. bs. 2006)
- * Doğu'nun Yedinci Oğlu: Sezai Karakoç (İnceleme, 1998, 2.bs. 2013)
- * Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü (Sözlük, 2001, 2. bs. 2004, 3. bs. 2011)
- * Takriz Edebiyatı (İnceleme, 2002)
- * Şiir Konakları (Deneme, 2007)
- * Şiirin Ardında (Deneme, 2010)
- * Hüseyin Siret (İnceleme, 2011)

Hocamızı Akademik çalışmalarının yanı sıra edebiyat dünyasından, dergilerden, yazı hayatından hiç kopmamasından, ayrıca bir sanatçı kimliğinden biliyoruz. Eleştiri ve deneme türünün bir arada işlendiği eleştiriye de yakın denemeyi de yakın bu türleri de soracağım hocama. Hocamız öykü üzerine de şiir üzerine de denemeler, bağımsız denemeler düşünceler ve sair de kalem almakla birlikte hiç ummadığı bir şekilde kendinden çok sonraki kuşakların da kitaplarını takip edip onları mercek altına alabiliyor. Bu yönüyle farklı bir yapısı daha var Hocamızın. Genelde insanlar kendi ürettiği dönemi ve öncesini çok iyi hatırlarlar, sonrasını bilmezler. Hocamın bu genç perspektifi de onun sanatçı kişiliğinin kuşatıcılığı ile alakalı, genişliği ile alakalı diye düşünüyoruz.

Hocam, "Türk Edebiyatında Deneme" dediğimiz zaman, **Deneme** ile **Eleştiri**'yi kabaca bir kere nasıl ayıralım? Böyle bir soru ile başlamış oluyum.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Öncelikle söylediğiniz güzel sıfatlar, iltifatlar için teşekkür ederim. Tabii sanatçı bir tarafımız var mı, inşallah vardır. Öyle diyelim.

Deneme ile Eleştiri'yi nasıl ayıracağız, bir kere Deneme, bizim ilk başlangıçta **“tecrübe-i kalemiye”** dedikleri, yani kalemi her konuda tecrübe ettiğimiz bir yazı türüdür. O kadar çok tarifine rastladım ki, Deneme'nin. Neredeyse herkes kendi yazdığı yazıya göre bir kalıp biçiyor Deneme'ye. Kimi, düşüncenin yoğun olduğum özgür yazılar, diyor. Kimisi, duygunun da eşlik ettiği estetik yazılar, diyor. Kimisi, bir sanat üretimi, diyor. Kimisi, bir bilgi ve felsefe donanımı, diyor. Yani yüzlerce binlerce deneme okudum, böyle bir şansım oldu. Çok geniş bir alanda, hiçbir şeye girmeyen bir böyle tarifler de var. Hiç bir türe girmeyen yazıya Deneme diyelim. Ama Eleştiri öyle değil, Eleştiri'nin bir çerçevesi var. Deneme'den daha belirgin bir amacı var. Nedir Eleştiri?

Bir sanat eseri üzerine ikinci bir yazıdır. Yani bir sanat eserinin veya sanata dair bir ürünün, bir olgunun, bir çalışmanın değerini belirlemek üzere ortaya konan yazıdır. Yani bir eser üzerine yazılır Eleştiri. Bir eser varsa Eleştiri yazısı ortaya çıkar. Ama Deneme öyle değildir. Deneme, yazarın herhangi bir konuda ortaya koyduğu yazıdır. Yani hayata dair, sanata dair, ölüme, dirime, aşka, sevdaya dair, aklınıza ne geliyorsa bu konudaki düşüncelerini ortaya koymaktır. Bir bakıma deneye deneye bir yere varmaktır.

Şimdi siz bir şey dediniz. **“Kendinden sonrakileri de izledi ve birçok konuda yazdı...”** diye.

Bunlar biraz şundan, doğrusu biraz cesurca bir şeydi. Bunun bir kısmı cahil cesaretidir. Bunu hakikaten samimiyetle söylüyorum. Ne demek bu? 1988 yılında daha yeni bir yüksek lisans talebesiyim, bitirmişim, doktora başvurmuşum, Erzurum'da bir dergide **“Okuyucularla Baş Başa”** kabiline bir sayfa yönetiyorum. Orada dergiye gelen şiirleri değerlendiriyorum. Şöyle yazmalısınız, böyle yazmalısınız, diye. Halbuki ben daha işin başındayım. Ama o yaşlarda, yani 25-27 yaşları, bilirsiniz insan her şeyi bildiğini vehmeder bazen. Bir de iyi ki böyle yapmışım, diyorum. Deneye deneye insan bir yere varıyor. Deneme biraz böyle bir şeydir. Yani bilmediğiniz bir suya dalmak, zihninizde uyanan bir düşünceyi daha da görünür kılmak...

Eleştiri ile Deneme nerede buluşur, nerede birleşir?

Şurada birleşebilir: Siz, bir eser üzerine, bir sanatkâr üzerine, bir ürün üzerine değerlendirme yapıyorsanız, buna bir değer biçiyorsanız, onu tanıtıyorsanız, orada Deneme'nin size açtığı imkânları da kullanabilirsiniz.

Ne demek bu?

Şu demek: O eseri amaç kılarak kendi duygu ve düşüncelerinizi de oraya dâhil edebilirsiniz. Ben zaman zaman bunu yaptım. Yani yazılarda hem eleştiri amaçlı bir şey söylerken, bir taraftan onu orada bırakıp eklektik bir şekilde Deneme'nin imkânlarını da kullandım. Üslup olarak kullandım. Düşünüş olarak kullandım. Çünkü Deneme, çok özgür bir türdür. Mesela Eleştiri'de sanat tadı bulamazsınız. Eleştiri biraz asık suratlıdır ve yerine göre acımasızdır. Tabii, yerine göre belli yöntemlere bağlıdır. Yani eleştirme biçimleri var malumunuz. Yapısalcılık var, yeni eleştiri var, algılama estetiği var, okur merkezli eleştiri var, hatta son yıllarda feminist eleştiri yaygınlaştı. Yani her birinin kendine has birtakım kuralları var. Ama Deneme böyle bir şey değildir. Zaten kelimenin anlamından da düşünürseniz, **‘denemek...’** Yani **‘sınamak...’ ‘bir şeyi aramak...’ ‘bir yere varmak, bir yola düşmek...’** Ben o bakımdan sevdim Deneme'yi. Ama sınarken, denerken, tecrübe ederken, şunu da unutmayalım, hiçbir zaman boş laf etmek değildir Deneme.

Küçücük bir şey aktarayım; bu Nermin Uygur, kendisi de iyi Denemecilerdendir; **“Deneme; arayışlar, buluşlar, başlangıçlar, varışlar...”** diyor. Yani bir şey arıyorsunuz, bir düşüncenin etrafında dolanıyorsunuz, bulursunuz bulamazsınız, ama denersiniz. Denerken de elbette okuyucuya yine bir düşünüşü yansıtırsınız, bir duyuş sezdirirsiniz...

Velhasıl Deneme, tarifi zor, bir kalıbın içinde şekillendirmek zor, ama ehlinin kaleminden çıkınca da tadına doyum olmayan bir yazı türüdür.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Ve birçok şey ile de akraba. Öyküyle, biyografiyle, anıyla, hâtrayla, şiirle, o kadar akraba ki, tatlı bir şey oluyor. Şiire de bir perspektif açtığı anda oradan da yürüyüşü çok tatlı oluyor.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Doğru, ama Öykü'ye çok yakın. Mesela Mustafa Kutlu'da gördüm. Öykü'ye çok yakın yerde dolaşılıyor bazen Deneme türü. Hâtıralara da yakın. Ben bir dergide küçük hâtıralar, izler yazıyordum. Orada baktım ki ben hâtıralarımı yazarken aslında deneme de yazıyordum.

Mustafa Kutlu **“Hüzün ve Tesadüf”** diye bir kitap çıkarmıştı, bilirsiniz; içinde çok güzel hikâyeler de vardı. Mesela orada öyle metinler vardı ki,

ben Mustafa Kutlu ağabeye o kitap hakkında bir şey yazdıktan sonra *“Tur-an Bey sen o hikâyelere deneme mi diyorsun?”* dedi. *“Evet Ağabey, bana göre Deneme türüdür bunlar...”* dedim. *“Ama onlarda bir öykü tadı var, onlarda bir oluş, bir hikâye tadı var...”* dedi. Tabii bunların sınırlarını belirlemek çok zordur.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Siz, doktorada Sezai Karakoç çalıştınız ve bu çok yankı buldu. Sezai Karakoç üzerine yazılmış en başat eserlerden biri haline geldi. Nereden baksanız sizden sonrakiler Sezai Karakoç üzerine gerek akademik perspektiften gerekse sanatçı olarak metinlere yaklaşırken, Sezai Karakoç anlatılırken, size bir bakma ihtiyacı, okuma tarama ihtiyacı illa hissediyorlar. Bu sizin biyografi ile otobiyografi ile zaman zaman anı, Hâtıra türüne yaklaşık metinlerinizle Deneme'nin biraz yukarıda buluşuyor olması, elbette sizin Deneme dilinizi de öne çıkaran bir unsur olarak ortada. Şimdi Mermi Uygur'un tanımını da söylediniz, ben oradan şöyle bir çıkarımda bulunmak istiyorum, doğru mudur?

Arayışlar, buluşlar, varışlar... Bir maden bulmaya çalışıyoruz, altın madeni diyelim. Evet, tespit edilmiş ocak var, ama biz burada aramaya başladık, bulduk. Buluncaya kadar ki sürecimizi bir Deneme gibi düşünürsek, bulduktan sonra altının mahiyeti, niteliği üzerine ya da niceliği üzerine kafa yorup söylemek de sanki Eleştiri gibi, ama onu buluncaya kadar geçen zaman da bir Deneme süreci gibi... Böyle bir metaforumsu bir şey geliştirdim, bunu paylaşmak istedim, o tanımdan esinlenerek. Yani madeni buluncaya kadar, madeni bulduktan sonra Eleştiri'ye bırakıyorsunuz, buradan bunu anladım, diyebilirim.

Hocam, biyografiler, akademik disiplini de bırakmadan, sanat merkezli düşüncenizi de bırakmadan, yani sanat endişesi de olan, ama akademik disiplin içerisinde bunları ortaya koydunuz. Biyografileriniz yayınca,

bu konuda ne dersiniz; yani Deneme ile akrabalığını sormayacağım. Biyografi metinlerinizi nerede görüyorsunuz? Yazar olarak bunlardan mıradınız nedir? Yani bir hocaya değil de bir yazara soralım şimdi.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, zor sorular soruyorsunuz, ama güzel sorular bunlar.

Biyografi, bizim akademinin özellikle edebiyat alanında çalışan, çağdaş döneme ilişkin araştırmalar yapan akademisyenlerin uğramadan geçmeyeceği bir alandır. Çünkü geçmiş döneme dair yapılan çalışmalar da öyle, ama biz edebiyatçıların şöyle bir vazifesi var. Bize biçilmiş bir vazife. Siz, sanat alanında var olan kıymetli sanatkârları okuyucuya tanıtmak, okuyucuyla onlar arasında bir aracı olmak görevindediniz, gibi bir şey...

Benim yüksek lisans tezim bir Biyografi'ydi. Rahmetli hocam Orhan Okay Bey bana; *“Bugünkülerin pek tanımadığı, ama dönemin de çok sevilen, hatta şiirleri ceplerde gezen bir şair vardır, Hüseyin Siret Özsever. Bunu bir derleyelim, toparlayalım. Bunun hayat hikâyesini, eserlerini, bir Monografi, Biyografi olarak hazırlayalım...”* dedi.

Monografi, biyografi... bunlar birbiri içinde olan şeylerdir. Biyografi daha çok hayatı öne çıkarır. Monografi, hayatla beraber eserleri de içine alır. Böyle başladı benim yüksek lisans tezim. Sonra o çalışmam da TİMAŞ yayınlarından yayınlandı. Epeyce de meraklısı çıktı. Çünkü Hüseyin Siret Özsever de vakti zamanında bir dergâhun dervişi olmuş. Biraz da bundan dolayı ilgi gördü. Ben bu çalışmalarını yaparken rahmetli hocamdan aldığı

uyarılarından, eleştirilerden biri şuydu: *“Tur-an, çok serbest yazıyorsun, bu akademik üsluba uymaz...”* diyordu. Ben de; *“Hocam, bu hoşuma gidiyor, bu üslubu seviyorum, ben bunun okunmasının daha tatlı olacağını düşünüyorum, çünkü böyle daha rahat yazıyorum ve tat alıyorum. Bu şekilde daha ilgi göreceğine inanıyorum...”* diyerek bu

iş başladı. Sonraki dönemde de Sezai Karakoç'u çalışmaya başlayınca, bir de tabii benim ilk okumalarım daha çok şiirle beraber Deneme yazılarıdır, Nurullah Ataç'ı okudum o yıllarda, Sezai Karakoç'u okudum ki, yazılarının birçoğu Deneme'dir. Bunlar, ister istemez size bir şey biçiyor. Çünkü bir şey arıyorsunuz ya hani, 'aramak' dedik ya aramak...

Aynı zamanda sadece düşüncenin peşinde değilsiniz, bir yol da arıyorsunuz, bir yazma biçimi de arıyorsunuz. Mesela ben en çok Ahmet Hamdi Tanpınar'ın denemelerini sevdim, "Yaşadığım Gibi" kitabındaki denemelerini. Mesela Mehmet Kaplan'ın "Edebiyat Üzerine Araştırmaları"nı değil de "Edebiyatımızın İçinden" diye bir küçük kitabı vardır, oradaki yazılarını sevdim. Çünkü bu biraz da mizaçla ilgili bir şeydir. Yani benim akademide olmam elbette bir şans, bana çok imkânlar açtı. Plan öğretti, düşünme biçimi yordam öğretti, filan falan, ama gördüm ki, benim üç yıllık gazeteciliğim bana biraz daha rahat düşünmeyi, rahat söylemeyi kazandırmış. Yani gazetecilik yapmadan akademiye hemen mezun olur olmaz başlasaydım, belki bu Deneme üslubunu, bu rahat konuşmayı ve bu biyografi yazmada Deneme'yi tercih etmeyi kazanmayacaktım. Bunlar biraz da kader dediğimiz şeydir. Yolunuzda bulduklarınızı anlama ve kavrama cehdi ile ilgili şeyler. Sezai Karakoç üzerine yapılan çalışmaya gelince, evet sağ olun, güzel şeyler söylediniz, tabii ilk çalışma olması bakımından önemliydi. O yıllarda Sezai Karakoç'u akademide bir doktora konusu yapmak, biraz netameli bir şeydi. Yani benim cesaretim ve deliliğim oradan geliyor.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Şimdi herkes yapar değil mi Hocam?

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, tabii benim dediğim 1990'lı yıllar... 1991 yılında biz böyle bir konuya cesaret ediyoruz, çünkü sonraki dönemde malum işte 28 Şubat Post-Modern Darbesi var. O 1990'lı yıllarda hâlâ 1980 Darbesi'nin artığı, kovuşturmalar var, gözdağı var, korku var... Yani Sezai Karakoç'un orada, akademide doktora çalışması yapılması mümkün değildi. Sağ olsun Ebubekir Eroğlu çok güzel küçük bir kitap yazmıştı "Sezai Karakoç'un Şiiri" diye. Onun dışında iki tane lisans tezi vardı benim hatırladığım. Lisans tezleri de malumunuz öğrencilerin bitirme ödevi gibidir Sezai

Karakoç hakkında. Onun dışında Sezai Karakoç'la ilgili yayın yoktu. Onun için kitap önemsendi ve bu ilk adımlar atıldı. Hani derler ya avangart çalışmalar önemlidir, orada biz mümkün olduğunca Sezai Karakoç'un bütün yazdıklarının bir dökümünü yapmaya çalıştık. Akademik bakış orada önemliydi ve kuşatıcı bir şey oldu. Yer yer belki hoş gitmeyen, zayıf bulunan kısımları vardır. Zaten Deneme biraz öyledir. Ben o monografi ve biyografi tezini yazarken de Deneme üslubunu kullandım. Deneme ne y etkindir ne de tamdır. Hem eksiktir hem estetik kaygısı vardır. Hem eksiktir hem yetkimdir. Yani Deneme, böyle her tarafta gezen bir türdür. Mesela Deneme yazarlarını okurken böyle gördüm.

Salah Birsal diye bir adam var, bazı yazılarında şaştım kaldım. Bazı yazılarında da dudak büküp geçtim. Çünkü Deneme, konusunu ve aradığı zemini bulunca güzelleşiyor.

Biyografi yazarlığı bizim tercih ettiğimiz bir şey değildir. Biraz görevimizin bize açtığı bir yol ya da yüklediği bir vazifedir. İlk de Sezai Karakoç hakkında öyle bir şey yaptım. Bu benim için de bir şans oldu. Şunu da söyleyeyim; kitabın sevilmesinde elbette Sezai Karakoç'un payı vardır. Yani şöyle bir büyüklenmenin, kibirlenmenin içine girmek ayıp olur. Ben çok muazzam bir çalışma yaptım, onun için herkes bu kitabı baş tacı etti, hayır; ben bir şeye adım attım, cesaret ettim, elimden geldiğince yaptım, ama oradaki büyüklük Sezai Karakoç'un büyüklüğüdür.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Eyvallah, katılıyorum söylediklerinize, ama Turan Karataş Hoca tarafından yapılması ya da Sezai Karakoç'u yine sonradan çalışan sizin kuşaklarınız olan arkadaşlarımıza teşekkür ediyoruz. Çok farklı çalışmalar da oldu. En zayıfı da olsa, en disipline olmayanı da olsa ben teşekkür ediyorum. Çünkü Sezai Karakoç'u ve benzerlerini, değerlerimizi konuşacak olursak başka bir platformda olsaydı şimdi çok büyük yazılar, çok büyük kitaplar, amiyane konuşmak gerekirse, grla olurdu. O yılların zorluğuna da vurgu yaptınız, zamanla alakalı, ama akademide de bir duruş olduğu için kıymetli oldu. O zamanlarda zor dönemlerde Karakoç'un etraflıca çalışılıyor olması bir yana, bir de bir duruş olması, değerine artı bir değer kattığını düşünüyorum. Bu sebeple "Akademik Duruş Çalışması" da diyorum ben.

Hocam, Biyografi'ye de değindiniz; Biyografi, daha hayatı anlatan ve sizin de çalışmalarınızın olduğunu kendiniz ifade ettiniz, biz de bir başta söylemiştik. Stefan Zweig örneği benim hep dikkatimi çekiyor, yani dünya düşünce mimarlarını falan işlerken ya da Tolstoy'u Stefan Zweig'dan okuduğunuz zaman, ramak kalıyor ya da yakalanıyorsunuz, bir ağlama krizi gibi bir şey tutuyor. Yani Tolstoy'un müzikle ilişkisini anlatırken diyorsunuz ki, nasıl anlatıyor bu adam? Yani delice bir şey...

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Sözünüzü bölüyorum, unutmadan söyleyeyim diye; biliyorsunuz, Zweig bir roman yazarıdır. Yani büyük bir sanatkârdır bana sorarsanız. Böyle bir sanatkârın eline Tolstoy gibi bir kahramanı verdiğinizde o dediğiniz büyük eser çıkıyor. Şimdi Sezai Karakoç'u Zweig tanısaydı muhteşem bir eser çıkabilirdi ortaya. Çünkü hakikaten bu dediğim isimler, bizim edebiyatımızda da var, bunlar muazzam bir roman kahramanı olacak gerçekliği de beraberinde taşıyan büyük adamlardır. Zweig akıllılık yapmış bunu keşfetmiş ve onun yazdığı biyografilere baktığınızda, bu aynı zamanda büyük bir roman diyorsunuz, ama aynı zamanda sahilliği de elden bırakmayan, yani kurmacanın o çok akıntılı sularına da düşmeyen bir biyografi diyorsunuz. Bunu bizim edebiyatımızda bir iki şeyde Beşir Ayvazoğlu Bey denemeye çalıştı, ama tabii dediğim gibi bu şöyledir; ben diyorum ki, sanatkârlara Allah(cc) özel bağışta bulunmuş. Kimisine büyük 24 ayar altın kıymetinde yetenekler, kimisine 18 ayar, kimisine gümüş, bazen bakır da vermiş, bahşetmiş... Onu işleyin, kendinize bir şey yapın, diye.

Şimdi 1. Sınıf yazarlar, altın yetenekli adamlardır. Onun için yaptıkları işler de böyle etkileyici oluyor. Zweig örneği, biyografi ile deneme arasında, romanla deneme arasındadır.

Deneme, şipsevdi gibi bir şeydir. Öyle uzun boylu, allı pullu bir şey de değildir. Bazen bir sayfadır denemeler, biliyorsunuz. Ahmet Haşim bençe, Türk edebiyatının deneme ustalarından biridir. Hatta Nurullah Ataç; *"Ahmet Haşim, bizim edebiyatımızda denemeyi başlatan adamdır..."* diyor. Onun yazılarına bakarsanız, yarım sayfa, bir sayfadır. Ama o kadar doludur ki o yarım sayfanın bir sayfanın içi, yani o on, on beş cümlelerin içi, gözenekleri o kadar doludur ki, siz oradan o konu ile ilgili âdeta bü-

yük bir ziyafet sofrasına oturmuşsunuz da **'ha babam'** yiyorsunuzdur. Bitmiyor gibidir. O bakımdan sayfa sayısında da sınır yoktur. Yani kaç sayfa yazı Deneme'dir? Böyle bir sınır da yoktur. Mesela Salah Birsal'in 30 sayfa denemeleri vardır ve onun batıdan söylediği 25-30 ciltlik Deneme kitapları olan isimler üzerine yaptığı, yazdığı denemeler vardır. Yani Deneme türü, sınırları çok geniş bir türdür. Sizin ifade ettiğiniz diğer türlerle geçişkenliği çok rahat, çok kolaydır. Sanki böyle bir yerde durmayan bir aşık gibidir. Hani herkese gönül düşüren bir 'şıpsevdi' demem biraz da ondandır. **'Çapkın'** diyemedim de...

Bakıyorsunuz Öykü'ye doğru gidiyor, bakıyorsunuz Biyografi'ye hevesleniyor... Yani her türde Deneme'nin size alan açan bir estetik tarafı, bir kullanım kolaylığı var.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Vazgeçilmesi mümkün olmayan yaramaz bir çocuk gibi, diyorsunuz.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, Deneme'de bir dertleşme var. Bizde vardır ya; *"Vural Can gel de biraz dertleşelim..."* dersiniz ya... Aslında Deneme'de yazar, hem okuyucu ile hem de kendisiyle dertleşir. Şimdi bu dertleşme, şu demektir: Aynı dili konuşan, aynı duyarlılığın içinden gelen insanlara bir şey anlatmaya çalışmak demektir. Çünkü dertleşme, lafşör etme demek değildir. İçinize düşen bir çingiyi, bir yangını veya içinizdeki, kafanızdaki, zihninizdeki bir ışıltıyı başkalarıyla bir kıvama ulaştırmaktır, bir yere vardırıp çözmektir. Deneme, böyle bir şey biraz da. Bir de Deneme'ye niye bu kadar meylettim, ben Deneme'yi çok içtenlikli bulurum, çok samimi bir şeydir. Hayatta iki şeyi yapamadım: Birisi yapmacıklıktır. Onun için bürokraside de çok fazla duramadım. Çünkü orada tamamen bir şey olmanız gerekiyor. İçtenliğinizi içinize saklayıp başka bir adam olmanız gerekiyor; ben bunu yapamadım. Siz de bilirsiniz, Ankara'da görmüşsünüzdür, çok şey görürsünüzdür; Deneme'yi sevmemin sebeplerinden biri de budur. Yani adam size bütün içeriğini açıyor, bütün dünyasını açıyor. Benim okuduğum Deneme yazarlarında bunları gördüm. Çoklukla gördüm. Elbette cimri davranan, bu kadar samimi olmayan yazarlar, denemeciler de vardır. Ama Deneme yazarının, bana öyle geliyor ki; ilk şeyi, size yakın olan tarafı, içtenliğidir.

“Ete kemiğe büründüm,

Yunus diye göründüm...” diyor ya... Her şeyinizle görünüyorsunuz, okuyucunun karşısına bir takım elbiseyle, kravatla filan çıkmıyorsunuz. Üstünüzdeki başınızdaki her neyse, içinizdeki neyse öyle çıkıyorsunuz. O bakımdan Deneme, samimi bir yazıdır. Bence en başat özelliği de odur.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Hocam, gençlerimize Türk edebiyatından Denemeci olarak okumaları gereken böyle bir isim listesi yapsak sizinle ve hem akademi yapan hem sanata ilgi duyan veya hiç biriyle alakası olmadığı hâlde çok iyi okur olan ki, benim en sevdiğim sınıf budur. Hiçbir alakası yok, ama çok temiz okur. Çok okur demeyeyim de temiz okur diyeyim.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, bir vazife gereği okumazlar, gösteriş için okumazlar. Bunlar hakikaten okumanın tadına varırlar.

Ahmet Haşim’in denemeleri mutlaka okunmalıdır. *“Bize Göre”* ve *“Frankfurt Seyahatnâmesi”* kitabındakiler. Ben her fırsatta öğrencilerime söylerim.

Yine o kuşaktan Nurullah Ataç, çok güzel yazıları vardı.

Prof. Dr. Suut Kemal Yetkin, bir estetik hocasıydı. Sanat ve estetik üzerine yazdı daha çok. Fakat Deneme’yi de denedi. Tabii onun öncesinde; *“Bizde Deneme’yi başlatan adam...”* diye Ahmet Rasim’i de sayarlar. Ahmet Rasim’in *“Şehir Yazıları”* biraz sohbet havası içindedir. Biz de zaten Deneme’nin başlangıcında *“Musahabe”* diye bir tür var. Yani karşılıklı konuşma, hasbihal etme...

İyi şairler, aynı zamanda iyi Deneme yazarlar. Müstakil Deneme yazarları var. Ben şiirini çok beğenmem, Salah Birsal var. Daha doğrusu şiiri var mıdır, yok mudur, biraz tartışırım. Ama iyi bir deneme yazarıdır Salah Birsal.

Cemal Süreya’nın Denemeleri müthiştir.

VURAL KAYA/Söyleşen:

“99 Yüz”, “Söz Senaryoları”, edebiyat üzerine yazıları da çok çarpıcı geliyor bana. Tam eleştiri yapmıyorlar aslında şiir üzerine de konuşuyorlar, ama mesela Behçet Necatigil’de de bunu biraz hissediyorsunuz. Şiir üzerine

konuşuyorlar, şiir eleştirisi gibi bir şey var, ama Hüseyin Cöntürk’ün ortaya koyduğu bir eleştiri sistematığında değil ama onlar. Cöntürk şiir üzerine bir eleştiri sistematığı geliştiriyor, kısmen o şairlere göre...

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, *‘Yeni Eleştiri’* dediğimiz bir Eleştiri var, onu uygulamaya çalışıyor.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Yalnız Cemal Süreya böyle anlatırken, nasıl diyeyim, Deneme’yi hissettiriyor Hocam.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, yani bir taraftan şiirin ne olduğunu anlatıyor, ama bir taraftan da onu anlatırken bir anlatma tadı katıyor işin içine. Bunu Sezai Karakoç’un yazılarında da görürsünüz, İsmet Özel’in yazılarında da görürsünüz, ama en başta Tanpınar’da bu var. Yani Ahmet Hamdi Tanpınar, galiba Orhan Pamuk’un ifadesiydi; *“19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, edebiyatımızın en güzel Deneme kitaplarından biridir...”* diyor. Yani adam edebiyat tarihi yazmış. *“19. Yüzyıl Edebiyat Tarihi”* ni yazmış. Ve *“Edebiyat Üzerine Makaleler”* Tanpınar’ın.

Edebiyatımızda benim unutamadığım Deneme kitaplarından biri de Murathan Mungan’ın *“Meskalin 60 Draje”* diye bir kitabını okudum. Daha sonra ikincisini de çıkardı. Bazıları Murathan Mungan’ın şiirlerini, bazıları hikâyelerini, *“Osmanlıya Dair Hikâyat”* diye de bir kitabı vardı, ben onları pek tatlı bulamadım ama denemelerini çok beğenmişim. Şairlerin deneme yazılarını çekincesiz okuyabilirsiniz, ama iyi şairlerin deneme yazılarını...

Mesela Tomris Uyar’ın *“Gündökümü”* diye iki ciltlik Günlükleri vardır, fakat Deneme’dir bunlar. Müthiş bir hazla okumuştum onları.

Mermi Uygur, sadece Deneme ile uğraşmıştır.

Onat Kutlar'ın denemeleri vardır. O da iyi bir öykücüdür.

Mesela Rasim Özdenören'in de denemelerini çok beğenirim. İyi bir hikâyecidir, ama Rasim Özdenören hikâyeciliği kadar, gerçi deneme bahsinde yazdıkları daha çoktur da...

VURAL KAYA/Söyleşen:

Şu anda sağlık sorunu da var, Allah(cc) sağlık sıhhat versin, dua edelim. Gazete yazılarında da sık sık siyasî rengi olan metinler hariç, genelde deneme yazdı gibi sanki. Bir gazete yazısından çok Deneme edasındadır, Deneme tadındadır.

Cahit Zarifoğlu'nun "*Yaşamak*"ını da biraz Deneme olarak görebiliriz. Anı, roman gibi diyor ama sanki bir Deneme tadı veriyor.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, o da zaten Günlük deniyor orada. Onu da büyük bir hazla okumuştum. Deneme, bir tarafında içtenliği var, samimiyeti var, ama bir tarafından da düşünen ve düşündüren, düşünmeyi de çünkü Deneme'nin yaslandığı bir şey de Felsefe'dir. Çok sistematik bir felsefe değil elbette, ama bir düşünce zeminine girer Deneme'deki yazılar. Öyle süslü püslü, hani pamuk şekerleri vardır ya ama içi boştur; öyle değildir Deneme. Yani okuduğunuzda sizde bir şey kalır, size bir şey söyler.

Deneme'nin kurucusu Montaigne'in ölüm üzerine denemelerini hiç unutamam. Mutlaka bir şey söyler size. "*Alışkanlığın Doğası*" diye bir denemesi vardır, hâlâ zihnindedir. Yani alışkanlığın neme nem bir şey olduğunu, bundan kurtulmanın ne kadar zor olduğunu anlatır.

Hemen aklıma geldi, mesela Hasan Ali Yücel iyi bir Deneme yazarıdır. Onun da denemelerini okurken bu etkiye kapılmışım. Yani adam düşünüyor, düşündürüyor ve bunu tatlı tatlı anlatıyor.

Yeni kuşaktan Ömer Erdem'in, Ali Ayçıl'in denemelerini beğenirim. Ali Ayçıl'in "*Yenilgiden Dönerken*" ve "*Kovulmuşların Evi*" çok güzeldir.

Uğur Kökten diye bir yazar vardı. Şu aralar pek görünmüyor. Bir ara *Adam Sanat* dergisinde güzel denemeler yazardı.

Mehmet Fuat, iyi denemeler yazdı. Mehmet Fuat'ın denemeleri de biraz eleştiriye kaçır. "*Biçemden Biçeme*" kitabında hem deneme hem de eleştiri iç içedir.

Edebiyatta bir türde bir başarı kazanıp denemeye yol düşürmeyen sanatçı yok gibi. Mesela Orhan Pamuk'un "*Renkler*" ve "*İstanbul*" kitaplarını ben çok beğendim. "*Babamın Bavulu*" mesela bal gibi Deneme'dir. Bu tabii Orhan Pamuk'un iyi bir romancı olmasından gelen bir özelliktir.

Cemal Süreyya'nın denemelerini niye beğeniyoruz? Adam sanatkar.

Sezai Karakoç'un bilhassa 1960-1970'lerde yazdığı denemeleri müthiştir.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Melih Cevdet de ara ara çok tatlı çekici yerlere giriyor yazılarında.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, doğrudur, öyle söylenir; ama ben Melih Cevdet'i doğrusu biraz asık suratlı, tırnak içinde "*mendebur*" bir şey gibi görürüm. Mesela Oktay Akbal Deneme'nin sınırlarını daha rahat gezer, dolaşır. Onların içinde mesela günlük yazdığı yazılarla Ece Ayhan dikkat çeker.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Ece Ayhan'ın "*Şiirin Bakır Çağı*" diye bir kitabı var. Özellikle şiir eleştirisine varmak istiyorsunuz, başlangıçta böyle bir hisse kapılıyorsunuz; ama total olarak anlattıkları ve arada cımbızla çekebileceğiniz müthiş denemenin mahsulü, elinizde kalan böyle bir harman sonu bir mahsul elde ediyorsunuz ki, müthiş bir Deneme tadı çıkıyor. Ben şaşırılmışım, yani şiir eleştiriyor herhalde böyle diye bir hisse kapılmışım. Ama okurken eviriyor insanın o iştahı. Başka bir güzellikle yaklaşıyor.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, hani biraz önce dediniz ya, benim önemseydiğim okuyucu, okumak için okur. Yani bir tat almak için, okumanın tadına varmak için okur.

Akşit Göktürk'ün "*Okuma Uğraşı*" diye bir kitabı vardı. O da Deneme'yi denedi, ama Akşit Hoca biraz şey de kaldı. Yani çok daha sistematik yazılarda kaldı, çok önemli şeyler söyledi.

Deneme, şunu söyler: Bir taraftan size yazının tadını da verir. Yani estetik bir kaygısı vardır Deneme'nin. Bizim akademisyenler bunu kavrayamadı. Yani yazının estetik tadını kavrayamadılar. Aslında iyi şeyler bulduk, söyledik; ama bunları söylerken, söyleme biçimine, hadi buna üslup diyelim, söyleme üslubuna kavuşturamadık. İşte Deneme, bu üslubu bulan yazıdır. Yani yola düşen, yolunu bulan yazı...

Sizde birisiniz, bazı suların akışı o kadar güzeldir ki, bakıp doyamazsınız; bazı sular da aktığı yeri sanki bulamamış gibi durgun durgun gider, böyle bükülür, zorlanır gibi bir hâdedir.

VURAL KAYA/Söyleşen:

İnsanın canı sıkılır böyle izlerken... Bazen de 'çağlan' dediğimiz, deli fişkın akan sular vardır; o da canını sıkabilir insanın bazen. Sizin tasvir ettiğiniz o, akışı güzel suların müthiş bir tadı olur.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, biraz öyle görüyorum, hem bir taraftan bir eylem, bir akışkanlık var hem de bir taraftan size bir güzellik sunuyor.

Orhan Bürhan vardı, denemelerini okumuştum, benim bir Deneme kitaplığım var, orada epeyce Deneme kitaplarım var. Şimdilerde gündeme geldi, mesela Salah Birsal okunması gereken bir yazar, tatlı bir adam. Bazı düşünceleri hoyrat gelebilir, bazı konulardaki ısrarını sevimsiz bulabilirsiniz, ama hani düşünceyi kurcalaması ve bir küçücük düşünceyi yazıya dönüştürmesi bakımdan örnek bir adamdır. Bir de böyle sözcükler üzerinde deneyişleri vardır. Kendine mahsus bir yârenlik edişi vardır. Yârenlik, biliyorsunuz aynı zamanda böyle bir dostluk kurma çabasıdır. Çok yakın biriyle söyleşme çabasıdır. Kelimelerle oynar, hatta sevişir; mesela hiçbir zaman "Fılan adam öldü..." demez, rastlamadım yazılarında. "Ecel atına bindi..." der,

"Gökyüzüne uçtu..." der, "Azrail'e yoldaş oldu..." der. Böyle ölüme dair neredeyse 15-20 tane söyleyiş bulmuş adam, bazı şeyleri güzelleştirmek için çalışmış.

Mesela Cemil Meriç'in denemeleri de yani Deneme diyenler var; ben biraz Cemil Meriç'in kendi tarifinden yola çıkarak; "nesebi gayri sahih" bir tür diyor Deneme'ye, bunun ne anlama geldiğini siz anladınız, ben argosunu söylemeyeyim. Fakat Cemil Meriç'in yazdıklarının bir kısmı da Deneme'dir. *Jurnal*'deki günlükleri falan da Deneme'dir. Çünkü eleştiri de yapar, fakat bir Denemecidir.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Lamia'ya Mektuplar, aşk mektuplarıdır, ama türüne Mektup diyemeyiz. Deneme'dir. Can yakıcı, böyle müthiş aşk denemeleridir.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Beşir Ayvazoğlu'nun Denemeleri vardı. M. Orhan Okay Hocam rahmetli, *Kâğıt Medeniyeti* diye bir kitapta toplamıştı denemelerini. O da çok farklı yazardı. Yani bizim akademisyenlerin içinde, bizden önceki hocalar içinde hakikaten yazdıkları tadıyla okunacak adamlardan biridir, Allah(cc) rahmet eylesin.

Mesela Rauf Mutluay diye bir adam vardır, Denemeler yazmıştır.

Doğan Hızlan, Denemeler yazmıştır.

Hilmi Yavuz'un Denemeleri; Mesela ben *Karşı Denemeler* kitabındaki yazılarını çok beğenmişim. Hilmi Yavuz da eleştiri yapar, ama bir denemeci tavrıyla yapar. O da şair kimliğini bir tarafa bırakarak yapar.

Doğan Aksan diye bir akademisyen vardı.

Tahsin Yücel'in *Salaklık Üzerine Denemeler* diye bir kitabı vardı.

Mesela rahmetli Mehmet Akif İnan'ın *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine* denemeleri fena değildir. Hatta bir keresinde ben; **“Şiirinden çok daha kıymetlidir bu denemeler...”** dedim. Hakikaten de öyledir, ama bazılarının hoşuna gitmedi benim bu söylediğim.

Atasoy Müftüoğlu'nu da analım, Atasoy Ağabey de güçlü bir Denemecidir. Fakat denemeleri biraz fazla yüklüdür. Bir de denemelerde tabii bu vardır, yani kimisi düşünce yüklüdür ağır olduğu için, estetik taraf zayıf kalır. O **'Altın Oran'** bulunamıyor. Bazı yazarlar bunu iyi tutturuyor.

Mesela Selim İleri'nin Denemeleri de okunmalıdır. Çok iyi denemeleri vardır. Romanı, hikâyesi bir tarafa, çok güzel Denemeler yazmıştır.

Nazan Bekiroğlu diye bir akademisyen hocamız vardı. Nazan Hanım da Deneme'ye çok emek verdi.

Yine mesela Gökhan Özcan, bir gazetede yazar ama iyi bir Denemecidir ve Deneme tadında yazılar yazar.

Benim aklıma gelenler bunlardır. Zaten bir okuyucu, bir yola düşerse, iyi kitaplar başka kitapları çağırır. Bu anlamda ben Salah Birsal'den çok şey görmüştüm. Hep başka yerlere gönderiyordu. Bu biraz da yazarın özgüvenli oluşudur. Mesela Cemal Süreyya da öyledir. Başka yazarları salık vermekten, tanık göstermekten korkmaz, çekinmez. Bazı yazarlar, kıskançtırlar; isim zikretmeye korkarlar.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Çünkü isminin kutsanacağını, karşı tarafın yüceleceğini zannederler ve kendilerinin düşeceğini zannederler. Kendi megaloman yapısına, puthanesinin içerisine başkalarını sokmak istemezler, ama yine aynı işi onlar da yaparlar. Nedir? Putçuluk... Megalomanların işi budur.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Ben sizin kadar keskin söyleyemedim, siz biraz daha açık ve keskin söylediniz. Ben biraz daha lafı dolaştırarak, yumuşatarak söyledim, ama iyi Deneme yazarı, okuyucuyu başka kitaplarla bir keşif yolculuğuna da çıkarmalıdır.

Emin Özdemir diye bir adam vardı, mesela onun denemelerinde de bir seviye bulmuşumdur, görmüşümdür.

Çok eskilerden Adnan Adıvar da iyi bir Denemecidir.

Bu arada *Hece Dergisi* geçen yıl *Deneme Özel Sayısı* çıkardı; iyi bir kaynaktır, hani meraklıları için söylüyorum, çok güzel yazılar var. Ben oraya Türk Edebiyatında Deneme üzerine bir şey yazarken rahmetli Behçet Necatigil'in *İsimler Sözcüğü*'nü taradım. Çünkü Behçet Necatigil'in tespitleri ve görüşleri benim için kıymetlidir. **“Kimlere Denemeci demiş?”** diye baktım. Çok fazla insan için bu sıfatı kullanmamış. Yani 3-4 kişi var Denemeci dediği. Nurullah Ataç, Nermi Uygur, bunlardan ikisi. Niye böyle? Demek ki Deneme, hâlâ bizim edebiyatımızda müstakil yazarların

yetinebileceği bir tür zenginliğine kavuşmamıştır. Belki de Cemil Meriç'in "Nesebi gayri sahih..." demesinin sebebi budur. Yani şairler kullanıyor Deneme'yi, "kullanıyor"u turnak içinde söylüyorum, romancılar, öykü yazarları kullanıyor.

Vedat Günyol, mesela denemeleri iyidir, fakat roman yazarıdır. Velhasıl bakıyorsunuz, mesela Yahya Kemal'in yazıları vardı 1921'de *Dergâh Mecmuası*'nda. Onlar da Deneme'ye yakın yazılardır. Bu bakımdan Deneme, biraz da mağdur bir tür gibi de görünüyor. Yani çok sevilen ya da çok insanın yol düşürdüğü bir yer; ama şöyle müstakil bir tür olamamıştır.

Şunu demek istiyorum: Kimilerine göre bir sanat tadı var, ama kimilerine göre de işlevsel bir metindir Deneme. Yani hikâye, roman, şiir gibi bir sanat yapıtı değil denemeler.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Herkesin çok sevdiği, insanların söyleyemediğini söylediği, çekiciliği yüksek, cazibesi yüksek; fakat yersiz ve yurtsuz bırakılmış bir tür...

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Yani kendine çok sağlam bir zemin bulamamış, bir de sanat mı, yoksa işlevsel bir yazı mı?.. İşte Makale'yi biliriz, Makale'nin bir sanat tarafı yoktur. Gerçi sanat tadında yazılmış makaleler yok mudur, mutlaka vardır. Ama biliriz ki, Hikâye bir sanattır. İyi bir Hikâyeci de sanatkârdır. Demek istediğim şu;

"Denemeci, Deneme yazarı bir sanatkâr mıdır?..."

Bu, hâlâ bir sorudur. Mesela Nurullah Ataç bir sanatkâr mıdır?

Adımın şiiri yok, gençliğinde yazmış, Nurullah Ataç'ın gençliğinde epeyce şiiri vardır, 1921'de *Dergâh Mecmuası*'nda yayınlanmış, çoğu bilmez...

Mesela Hasan Ali Yücel'in şiirleri var.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Şiir kitabının adı da "Allah Bir".

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Bak onu bilmiyordum, siz hatırlattınız.

Diyeceğim şu; Deneme, bir sanat türü mü, hâlâ bu bir sorudur. O bakımdan sanatkârların bir uğrak yeridir. Dağ başında güzel bir dinlenme yeri gibidir, herkes uğruyor, orada oturuyor, zevkine göre biraz böyle piknik yapıyor, mangalını yakıyor, efkâr dağıtıyor. Birçok şairimiz, bilirsiniz, düzyazıda Deneme'yi tercih etmiştir. Yani Atilla İlhan'ın denemeleri mesela, hem o şiir kitaplarının arkasına koyduğu "Meraklısı İçin Notlar" hem de müstakil yazıları Denemeler'dir.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Çok şık dil yazıları oluyor bazen, bu anlamda İbrahim Demirci Hoca'yı, Feyza Hepçilingirler'i böyle bu sınıflarda değerlendirebilir miyiz? Dil yazıları yazıyor, ama mesela Sevan Nişanyan'ın *Elif'in Öküzü* diye bir kitabı var. Sözlerin akrabalıklarını inceliyor, amabunu çok tatlı işliyor Hoca. Deneme tadı veriyor okura, ama Deneme demiyor.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, İbrahim Demirci'de bunu gördüm. İbrahim Demirci'nin dil yazılarının çoğu Deneme'dir. Konusu dil, hatta o bahsettiğim hece dergisinde de mesela deneme sözcüğünün nereden geldiğini anlattığı bir yazısı var, çok tatlıdır. Yani bir akademisyenin, efendim bu köke şu eki ekledik şu çıktı ortaya filan gibi sıkıcı, boğucu, okuyucuyu rahatsız eden bir yazı değil. Feyza Hepçilingirler'i doğrusu ben çok severek okuyamadım, denemeye oturmuyor, belki de benim damağıma uymadı.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Görüş olarak daha kuru mu buluyorsunuz?

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Evet, bu kadıncağz öykü de yazdı, hatta sonra roman da denedi. Onların yanında Füsun Akatlı diye bir hanım var, mesela Füsun Akatlı'nın denemeleri, son zamanlarda eleştiriyi daha çok kucaklayan, ama deneme tadı da veren Nurdan Gürbilek diye bir yazar var. Fakat Feyza Hepçilingirler'i ben biraz sathi buldum. Deneme biraz da derin olması gerekir.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Feyza Hepçilingirler'i şundan zikrettim; Türkiye'de dil üzerine alan açmış ve bununla biraz öne çıkmış bir yazar. *Dil Yazıları* diye. Yani *Dil Yazıları*'nı Deneme'ye tam oturtabilir miyiz?

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Hakkı Devrim diye bir adam var. Mesela onun da dil üzerine güzel yazıları vardı ve bunların bir kısmı Deneme'ydi. Bir şey deniyordu, bir şey buluyordu, bir şeye varıyordu.

Doğan Aksan Hoca da dil üzerine yazıyordu. Unutmadan bir ismi daha analım, Ahmet İnan Bey, Felsefe profesörüdür. Fakat Felsefe profesörlüğünün yanında çok tatlı denemeler de yazmıştır. Şu anda tam olgunluk döneminde ve tabii hocanın şiiri de vardır. Zaman zaman şiire de yolu düşürmüştür. Ahmet İnan'ı da unutmayalım. Tabii unuttuklarımız da vardır mutlaka.

Mesela Oğuz Demiralp diye bir adam vardır, iyi Deneme yazardı.

Enes Batur mesela bizim bu konuşmamızı duysa kızar bize. "*Kardeşim, Türk edebiyatının tamam büyük şairiyim, ama büyük de Denemeci-siyim...*" diye kızabilir.

Böyle çok isimler vardır. Deneme'de mutlaka kalemini deneyen ve yazdıkları içinde de hakikaten damağımıza tat veren yazılar vardır. Çünkü Deneme büyük bir kitap olan çapta, mesela bir roman gibi değil ya da bir kitabı dolduran öyküler gibi değil. Üç tane yazıda da Deneme tadını verebilirsiniz...

Unuttuklarımızı artık bizi başlasınlar. Gençlere şöyle bir şey söyleyeyim: Son zamanlarda biraz psikoloji, biraz Batı'dan gelen *Kişisel Gelişim* modası filan, *Deneme* adı altında, böyle çok sathi, yüzeysel; hatta işe ya-

ramayan kitaplar okuyorlar. Kimlerin kitapları olduğunu söylemeyeyim, çok da ben alakadar olmuyorum zaten, ama Deneme'de ve okunan kitapta evvela sizin de söylediğiniz gibi, dil kullanma yetkinliği, dil tadı, üslup tadı olmalıdır.

VURAL KAYA/Söyleşen:

O yüzden biraz daha okuma becerisi gelişmiş gençler için aslında bir liste de yaptınız hocam şu anda. Bu isimleri sormakla bir liste yaptık, kitaplaşıyor. TYB Konya Şubesinin en çok önemli özelliklerinden birisi, bu programlar kitaplaştırılıyor, yarına kalsın diye ben bu listeyi biraz da hususi yaptırdım. Çok şık düştüğüne inanıyorum, sizden böyle bir liste almış da olduk. Unuttuklarımız varsa yine ilave edilir.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Mutlaka daha vardır, mesela şimdi aklıma geldi Sebahattin Eyüboğlu diye bir yazarımız daha vardı. Yeni kuşaktan vardır, sizin kuşaktan. Onların birini söylesem diğeri küser, diye zikretmedim. Yaşayanlar içinde iyi deneme yazarlar var.

Mesela Mustafa Aydoğan'ın bir deneme kitabının üzerine yazı yazmıştım, beğenmiştim. Ali Kamet, çok güzel denemeler yazar. Böyle hemen aklıma gelen yazarlar var *Dergâh Mecmuası*'nda gördüğüm, *Hece*'de okuduğum, edebiyat ortamında veya başka dergilerde denemelerini okuduğum. Şu anda 40-50 yaşlarında, tabii biz onları hâlâ çok genç görüyoruz. Gençler var, onların içinde de kıymetli yazarlar var, kıymetli Denemeciler var. Bu bakımdan bu konuya merak edenler, bu konuya ilgi duyanlar, *Deneme Özel Sayı*'sına bakarlarsa oradan daha geniş bir yol haritası edinirler.

Deneme Özel Sayısı ile ilgili şöyle bir eleştirim de olmuştu; hazırlayanlara da söylediğim için buradan söyleyeyim. Orada Denemeci listesine giren, ama bizim edebiyatçıların değerlendirmesi ile henüz Deneme'de rüştünü ispat edememiş isimler de vardı. Onlar da olur, ona bir şey diyemem. Yani orada öyle isimler de var, artık onları okuyucu, kendisi ayırt edecektir. Yetkin, iyi okuyucu onları ayırt edebilir.

Ben bir ara **okur** ile **okuyucu**yu ayırmıştım. **Okuyucu**, biraz günün getirdikleriyle, biraz çevrenin yönlendirmesiyle okuyan genel bir okuma ile uğraşiyor. **Okur** ise bana daha bilinçli bir adam gibi gelmişti. Dedim

ki, bunları ayıralım. *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*'nde bu **Okur** ve **Okuyucu** terimlerini ayrı başlıklar yaptım. Birileri bana, *"Ya, bu kadar ayrıntıya gerek yok hocam..."* dediler. *"Hayır..."* dedim. Bunu İngilizler de ayırıyor. Biri bilinçli okuyucu, diğeri bilinçsizdir. **Okur**, böyle bir şeydir. Başkalarının görüşlerine itibar eder, ama kanaati olan kişidir. Kendi kanaati vardır. Kendi düşüncelerini de önüne koyar. Fakat okuyucu, çoğu zaman başkalarının dedikleriyle yola çıkan ve öyle gidendir. Toplumda da böyle adamlar çoktur. Yani rahatını bozmayan, ya biraz da ben düşünmeyim demeyen...

VURAL KAYA/Söyleşen:

"Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız..." diyor ya İsmet Özel. Onu da anmış olalım. Hocam çok teşekkür ederim. Kıymetli vaktinizi ayırdınız, programımıza katıldınız. Dediğim gibi, gelecekte de kitaplaşacak olmasına çok seviniyorum. Elbette sizin sosyal medya üzerinden yapılan konferans ya da konuşmalara bakış açınızı da biliyorum. Güzel de bir tanımınız vardı: *"Kuyuya konuşur gibi boşa konuşuyorum..."* diye.

Şu anda sizinle biz karşılıklı konuşmuş olsak bile müthiş lezzetli bir şey oldu. Yarına dönük yüzü de güzellik tarafı da şu olacak inşallah, kitaplaşacak olması da güzel bir şey. En sevindirici tarafı da bu olur. Ayrıca TYB Konya Şubesi sosyal medya kanallarına da kaydediliyor. İsteyenler daha sonra da tekrar tekrar izleyebilirler.

Hocam ben tekrar çok teşekkür ediyorum. İzleyenlerimize de selam ve saygılarımı sunuyorum, hayırlı günler diliyorum.

Prof. Dr. TURAN KARATAŞ:

Ben de çok teşekkür ediyorum, kitaplı günler diliyorum, Allah(cc) kitapsız bırakmasın bizi, kitapsız yaşamayalım, diyorum. Bir de **Alıcılar** var, onu söylemeyi unuttum. **Alıcılar**, yani kitap alıp biriktirme hastalığına (Tsundoku) yakalananlar.

VURAL KAYA/Söyleşen:

Okur olarak yaşamayı ve kitaplı yaşamayı diliyorum, diyorsunuz. Allah(cc) **Okuyucu** olmaktan da korusun, **Alıcılar** olmaktan da korusun.

Allah(cc)'a emanet olunuz.

TYB KONYA'DA "DENEME'NİN SEYRİ" KONUSULDU

Karataş: "Deneme yazarı, okuyucuyu bir keşif yolculuğuna da çıkarmalıdır."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi etkinliklerinin 17. Haftasında Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla çevrim içi düzenlenen programda **"Türk Edebiyatında Deneme'nin Seyri"** konuşuldu.

19 Haziran 2021 Cumartesi günü saat 14.00'te Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine ait sosyal medya kanallarında canlı olarak yayınlanan ve yönetimini, TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Vural Kaya'nın yaptığı programın konuğu Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesinden Prof. Dr. Turan Karataş idi.

Programa Deneme'nin tanımıyla başlayan Karataş; "Denemek, tecrübe etmek, yani sınamak. Bir şeyi aramak, bir yere varmak. Bir yola düşmek. Bu deneme yaparken, tecrübe ederken, sınarken şunu da unutmamalım. Deneme, hiçbir zaman boş laf etmek değildir. Nermi Uygur, Deneme için 'Arayışlar, buluşlar, başlangıçlar, varışlar...' diyor. Bir şey arıyorsunuz, bir düşüncenin etrafında dolaniyorsunuz; bulursunuz ya da bulamazsınız, ama denersiniz, denerken de elbette okuyucuya yine bir düşünüşü yansıtırsınız, bir duyuş sezdirirsiniz. Velhasıl Deneme tarifi zor, bir kalıba sokmak zor, ama ehlinin kaleminden çıkınca da tadına doyum olmayan bir yazı türüdür..." dedi.

İlk okumalarının deneme yazıları olduğuna dikkat çeken Prof. Dr. Turan Karataş, "Okuduklarımız ister istemez bize bir yol çiziyor. Aramak, dedik ya aynı zamanda bir düşüncenin peşinde değilsiniz, bir yol da arıyorsunuz, bir yazma biçimi de arıyorsunuz. Mesela ben Tanpınar'ın en çok Yaşadığım Gibi kitabındaki denemelerini sevdim, Mehmet Kaplan'ın Edebiyat Üzerine Araştırmaları'nı değil de Edebiyatımızın İçinden diye bir küçük kitabı vardır, oradaki yazılarını sevdim. Bu biraz da mizaçla ilgilidir. Elbette ki benim akademisyen olmam bana imkânlar açtı, düşünme biçimi, yordamı öğretti, ama benim üç yıllık gazeteciliğim bana biraz daha rahat düşünmeyi, rahat söylemeyi kazandırdı. Yani

gazetecilik yapmadan akademiye hemen mezun olur olmaz başlasaydım, belki bu deneme üslubunu, bu rahat konuşmayı, bu biyografi yazmada Deneme türünü tercih etmeyi kazanamayacaktım. Bunlar biraz da kader dediğimiz şeydir. Yolunuzda bulduklarınızı anlama ve kavramayla ilgilidir..." dedi.

Deneme türünü çok içtenlikli ve samimi bulduğunu söyleyen Karataş; "Hayatta iki şeyi yapamadım: Birisi bu yapmacılıktır, onun için de bürokraside çok fazla duramadım. Çünkü orada tamamen içtenliğinizi içinize saklayıp tamamen başka bir adam olmanız gerekiyor. Deneme türünü sevmemin sebeplerinden biri budur. Yani adam size bütün içeriğini açıyor, bütün dünyasını açıyor. Okuduğum Deneme yazılarında bunları gördüm. Yunus'un dediği gibi 'Ete kemiğe büründüm / Yunus diye göründüm...' diyor ya, her şeyinizle görünüyorsunuz, okuyucunun karşısına takım elbiseyle, kravatla çıkıyorsunuz. Doğal hâlinizle çıkıyorsunuz. Bu açıdan Deneme türü samimi bir yazı türüdür ve bence en başat özelliği de budur..." dedi.

"Deneme yazarı, okuyucuyu bir keşif yolculuğuna da çıkarmalıdır..." diyen Karataş'ın, Deneme türünün kimilerine göre bir sanat tadı olduğunu kimilerine göre de işlevsel bir metin olduğunu söylemesi üzerine Vural Kaya'nın "Herkesin çok sevdiği, söylenilemeyenlerin söylenebildiği, çekiciliği ve cazibesi yüksek, fakat yersiz ve yurtsuz bırakılmış bir edebiyat türüdür, diyebilir miyiz?" sorusuna; "Kendisine çok sağlam bir zemin bulamamış, bir de sanat mı, yoksa işlevsel bir yazı mı; Deneme yazarı bir sanatkar mıdır, bu hâlâ bir sorudur. Mesela Nurullah Ataç bir sanatkar mıdır, Deneme türü bir sanat mıdır, bu hâlâ bir sorudur. Bu bakımdan Deneme türü, sanatkarların bir uğrak yeri, dağ başında güzel bir dinlenme yeri gibi herkes uğruyor; orada oturuyor, zevkine göre mangalını yakıyor, pikniğini yapıyor, efkâr dağıtıyor. Birçok şair düz yazıda Deneme'yi tercih etmiştir..." dedi.

"Okur" ile "Okuyucu"yu ayrı tuttuğunu ifade eden Karataş; "Okuyucu, biraz günün getirdikleriyle, biraz çevrenin yönlendirmesiyle okuyan kesimdir. Okur ise bana daha bilinçli gelmiştir. Edebiyat Sözlüğü'nde bu Okur ile Okuyucu terimlerini ayrı başlıklar yaptım. Bunu İngilizler de ayrı tutuyor. Bilinçli okuyucu, Okur böyle bir şeydir. Başkalarının görüşlerine itibar eder, ama kendi kanaati olan kişidir. Kendi düşüncelerini de önüne kor. Fakat Okuyucu, çoğu zaman başkalarının dedikleriyle yola çıkan ve öyle giden insanlardır. Toplumda da böyle insanlar çoktur. Yani rahatını bozmayanlardır..." dedi. Vural Kaya da İsmet Özel'in; "Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız..." sözleriyle esprili bir cevap vererek programı bitirdi.

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=qiq1hA99rC0> adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri
 YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>
 Facebook Grubumuz: <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>
 Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>
 Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya
 Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

Doç. Dr. MUSTAFA ARIKAN

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK/Yöneten:

"SİZİNKİ TATLI CAN DA..."

*Görmüyoruz sanmayın iç yüzünü işlerin,
 O doğru duruşların, o eğri gidişlerin,
 Neler çiğnediğini hiç durmadan dişlerin,
 Ne yolda olduğunu o yaldızlı fişlerin,
 Biliriz yenileni kuzu mudur, tavşan mı?
 Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?*

*Sizler de bizdendiniz, ne çabuk ayrıldınız?
 Her biriniz en yüce yerlere kayıldınız,
 Kiminiz doğruldunuz, kiminiz eğrildiniz,
 Böylece zevk içinde yaşarsınız, yalan mı?
 Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?*

Namdar Rahmi Karatay

*Yok mu ata malından azıcık pay bize de?
Adımız hiç görülmez pasaportta, vizede,
Biz de gezmek isteriz Londra'da, Gize'de,
İsterseniz gideriz hatta Portekiz'e de.
Bizim yerimiz sade Sivas, Erzurum, Van mı?
Sizinki tatlı can da bizim ki patlıcan mı?*

*Ne sorulur bilseydik, amcamız, dayımız mı?
Değilse nemiz eksik aklımız, boyumuz mu?
Yoksa beğenilmeyen bir kötü huyumuz mu?
İnanımız mı bozuk, kanımız, soyumuz mu?
Bizim kanımız başka, sizinki başka kan mı?
Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?*

*Bizler de sizin gibi yorulmak istiyoruz,
Divanda, encümende kurulmak istiyoruz,
İnsanlar sırasında görülmek istiyoruz,
Kırk yıl pösteki gibi sürünen de insan mı?
Sizinki tatlı can da bizim ki patlıcan mı?*

*Süründük bu kadar yıl Aydın'da, Muş'da, Van'da,
Kahve gibi kavrulduk, dövüldük bu havanda,
Şöyle bir yaşamadık Karlisbat'da, Lozan'da,
Fakat arılar gibi çalıştık bu kovanda,
Balı, kaymağı sizin bize acı soğan mı?
Sizinki tatlı can da, bizimki patlıcan mı?"* diyor Namdar Rahmi Karatay.

Efendim merhabalar...Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin hazırladığı, bir programla daha huzurlarınızdayız. Konumuz; bir şiiriyle sizleri selamladığım, **Konya'nın Kültür ve Düşünce Hayatından Mühim Bir Sima Namdar Rahmi Karatay...**

Konya'nın önemli şahsiyetlerinden felsefeci, ilim adamı ve siyasetçi Hamdi Ragıp Atademir (1909-1976), Namdar Rahmi Karatay'ın vefatından sonra, kaleme aldığı bir yazısında şunları söylüyor:

"Konya'nın değerlerinden birini daha hemen unutmak üzereyiz. Haydi, tarihin derinliklerine hergün biraz daha gömülenler neyse. Ne bildiğimiz, ne de hafızamız onları istiap edecek kadar geniş derin ve kuvvetli değil.

Ama, daha dün, aramızda gözlerimizin gözlerine değdiği, vurgunluk ve saygılarımıza mevzu olanlar, hatıralarımıza karışanlar da mı bu kadar çabuk gönülden de irak oluvoreceklerdi!

Namdar da; Arifler, Ferit'ler, Hamdi Zade Abdülkadir'ler, Mehmet Vehbi'ler, Naim Hazim'ler, Naci Fikret'ler gibi hemen unutuluverdi (...) Arkasından vakit vakit ağladığımız ve vurduğumuz değerlere, tarihin gerilerine doğru gitsek bile, ne yaptık, ne yapabildik acaba?"

Haklı bir yakınış bu. Türkiye Yazarlar Birliği sorumluluğunun, vazifelerinin bilincinde; samimiyetle, bir nebze de olsa böylesi programlar, ta-nıtma ve anmalarla kültürümüzün kıymetli isimlerini, gündeme getirip, hatırlatmaya, yaşatmaya çalışıyor.

Bize felsefeci, şair, yazar Namdar Rahmi Karatay'ı, mühim yönleriyle anlatacak ve konuya ışık yutacak, değerli bir akademisyen konuşumuz var: Doç. Dr. Mustafa Arıkan.

Şimdi, Hocamızın özgeçmişini sizlere sunmak istiyorum:

"Mustafa Arıkan, 10 Mayıs 1960 tarihinde Konya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini aynı şehirde yaptı.

1980 yılında Selçuk Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nü bitirdi. 1985'te lisans tamamladı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nden diploma aldı.

1978-1983 yılları arasında Konya Belediyesinde memur olarak çalıştı. 1983'te Selçuk Üniversitesine nakletti ve çeşitli memuriyet kademelerinde vazife yaptı.

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı'nda, Prof. Dr. Nejat Göyünç danışmanlığında, *"Asker Mektupları"* adlı tez ile Yüksek Lisans; *"Hamdi Ragıp Atademir (Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri)"* adlı tez ile Doktora çalışmalarını tamamladı.

1991 yılında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi, 1997 yılında Yardımcı Doçent olarak atandı. 2020'de doçent oldu. Hâlen bu görevine devam etmektedir.

Konya'nın yakın tarihinden mühim şahsiyetler, biyografi, seferberlik yıllarında Türk esirleri, Çanakkale cephesi, ordu siyaset ilişkisi bağlamında 27 Mayıs konularında yayınları bulunmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır."

Değerli Hocam hoş geldiniz. Sözü size bırakıyorum. Buyurunuz.

Doç. Dr. MUSTAFA ARIKAN:

Teşekkür ederim. Konuşmama başlamadan önce sayın dinleyicilerimizi de hürmetle selamlıyorum. Namdar Rahmi Karatay'ı doktora tezime başladığım sıralarda daha yakından tanımış oldum. Konya'nın değerleri

ve onların Konyalılar tarafından unutulmasına dair okuduğunuz yazıyı da o yıllarda Konya basınından tespit etmiş ve çalışmamın giriş kısmında kullanmıştım. Ben de o çalışmada bir biyografi, daha doğrusu monografik bir biyografi çalışmasında Hamdi Ragıp Atademir'i tanıtmaya çalıştım. İkisi arasında şöyle bir bağ

vardır: Tabii ikisi de felsefeci, ama 1928'de Hamdi Ragıp Bey de Konya lisesini bitirdiği vakit yurt dışında tahsil imkânını kazanan tek talebedir o yılın mezunlarından ve Paris'e tahsile giderken Konya istasyonundan onu uğurlamaya gelenler arasında, kısa bir süre önce Fransa'dan dönmüş, devlet tarafından geri çağırılmış Namdar Rahmi Bey ve yanında Naci Fikret (Baştak) de vardır. Felsefeci olmanın yanında bir ortak yönleri de Fransa'da felsefe tahsili görmüş olmalarıdır.

Namdar Rahmi Karatay'ı tanıyabilmek için birçok yönden ona bakmak gerekiyor. Siz de belirttiniz, bir felsefeci, aynı zamanda bir eğitimci, yani Türk maarifinin çeşitli kademelerinde, resmî ya da özel okullarda muallimlik etmiş birisinden bahsediyoruz. Yükseköğretim de buna dâhildir. Gazetede köşe yazarı, dergi idarecisi, şair, fikir adamı olmak gibi birçok özellikleri bulunan çok yönlü bir şahsiyetten söz ediyoruz.

Konuşmamızı ben şöyle planladım: Namdar Rahmi Karatay'ın kısaca hayat hikâyesini sunmak, sonra eserlerine geçip eserlerini aynı zamanda fikirleri ile birlikte vermek, tanıtmak istiyorum. Sonra da bir değerlendirmeye konuşmamızı tamamlarız. Siz onun bir hicvini okudunuz programa başlarken; zaten Türkiye'de genel itibarıyla Namdar Rahmi Bey, bu *"Geçti Bor'un Pazarı"* isimli eseri ile ve onun içindeki hicivleriyle tanınıyor. Tabii erbabı tarafından ya da akademik çevreler onu felsefeci tarafıyla da biliyor ve anıyor. Hatta bazen hakkında *-sayısı çok olmasa da-* araştırmalar yapılıyor.

Namdar Rahmi Karatay, Konyalı bir şahsiyettir. Ailesi Fettahzâdeler olarak bilinmektedir. Mehmet Rahmi Bey ile Hanife Hanım'ın oğludur. Sadrettin Rahmi ve Fatma Nigâr adlı iki de kardeşi vardır. Fakat doğum yeri Konya değil Kütahya'dır, orada 24 Kasım 1896'da dünyaya gelmiştir. Babasının görevi dolayısıyla orada doğmuş; sonra Konya'ya nakletmiş ve hayatına burada devam etmiştir. Ankara'da, Afyon'da, İstanbul'da ve İzmir'de hayatının uzun ya da kısa belli dönemlerini yaşamış bir şahsiyettir. Fatma Sueda Hanım'la evlenmiş, bu evliliğinden Ali Başak isminde bir erkek ve Zehra Yeşim isminde bir kız çocuğu olmuştur. Maalesef son senelerinde ha-

yatı biraz eziyetli, hastalıkla, ıstırap içinde geçmiştir. Emekliliğini geçirmek üzere yerleştiği İzmir'de 26 Ağustos 1953'te 57 yaşında vefat etmiştir. Yani 1896'da başlayan hayatı, 57 yıllık bir ömür, orada noktalanmıştır.

Burada hemen belirteyim; Namdar Rahmi Bey'in oğlu Ali Başak da bir felsefe profesörüdür. Boğaziçi Üniversitesi'nde görev yapmıştır.

Namdar Rahmi Karatay'ın tahsil hayatı ile ilgili yine kısa bir bilgi verecek olursak; aslında bu bilgileri Namdar Rahmi Bey kendisi sunuyor. Yani onun eserlerinin önemi de burada karşımıza çıkıyor. Biz bu eserlerin içerisinde Konya ve Konya'nın değerleri ve bizzat Namdar Rahmi Bey'in kendisiyle ilgili de oto-biyografik bilgileri, hatıraları bulabiliyoruz.

İlk tahsilini Kütahya'da, orta ve lise tahsilini Konya'da yapıyor. Konya İdadisini bitiriyor -daha sonra Sultanî olacak- yine o yıllarda II. Meşrutiyet sonrasında Konya'da açılmış olan Hukuk mektebine bir yıl kadar devam ediyor. Burada bir Fransız mektebi var, bir müddet orada da tahsil görüyor. Her ikisinden de tasdiknâme alıyor. Konya Darü'l-Muallimininden, yani Erkek Öğretmen Okulu'ndan da aldığı bir ehliyetnâmesi/diploması vardır. Fransızcaya vâkıf olduğunu, konuşabildiğini ve tercüme yapabildiğini de kendisi verdiği bu otobiyografik bilgiler içerisinde ifade ediyor.

Hayatını nasıl kazandığı ya da nasıl yaşadığına dair bir soruyu soracak olursak; tabii bu öğretmenlik yönünü karşımıza çıkarıyor. Daha önce de söylediğim gibi, çok erken yaşlarda başladığı bir öğretmenlik hayatı var ve 16 Kasım 1914'te başlıyor bu hayat. Yani gayet erken yaşlarda ve 28 Ekim 1950 tarihine kadar 36 sene devam ediyor.

İlk vazifesi, Mümtaz Bahri Bey, o da Konya'nın değerlerinden birisidir, Mümtaz Bahri (Koru) tarafından açılan Konya Numune Mektebinde 1914-1915'te muallim vekilliğiyle (vekil öğretmen) başlıyor. Daha sonra Sille'de, o zaman Konya'ya bağlı bir köy, orada Füyûzat Mektebinde 1915'te devam ediyor. İttihat Terakki Mektebinde vazife yapıyor. Bu mekteplerin dönemin hayatında önemli bir yeri var; çünkü İkinci Meşrutiyet sonrasında İttihat Terakki'nin özellikle 1912-13'ten sonra doğrudan iktidar dönemidir ve şehirlerin hem eğitim hem de kültür hayatında bu İttihat Terakki Mekteplerinin ve açılan İttihat Terakki Kulüplerinin önemli bir yeri vardır. Namdar Rahmi Bey, bu kurumlarda eğitim ve kültür faaliyetlerinde bulunmuş bir şahsiyettir. Bu hususu da burada anmış olalım.

Yine görev yaptığı yerlerden birisi Afyon'da tarih ve coğrafya muallimliğidir. Sözün burasında şunu söyleyeyim; Namdar Rahmi Bey, sadece felsefe hocası değildir; psikoloji okutmuştur, tarih-coğrafya okutmuştur, Türkçe okutmuştur, kompozisyon, edebiyat dersleri okutmuştur. Yani çok yönlü bir muallimle karşı karşıyayız.

Millî Eğitim Bakanlığının çeşitli kademelerinde de idari vazifeler almış bir şahsiyettir. Ama hiçbir zaman, hangi seviyede olursa olsun bakanlık-taki bu idarecilik vazifeleri onu tatmin etmemiştir; daima muallimliği/öğretmenliği özlemiş ve tez zamanda ona dönmenin yollarını arayarak hayatını öyle devam ettirmiştir.

Namdar Rahmi Karatay'ın hayatında önemli bir kesit de 1925 Mart'ında Paris'e bir grup talebe içerisinde gönderilmiş olmasıdır. Bu grupta önemli şahsiyetler vardır; Cemil Sena Ongun, Vildan Aşir, Suat Hayri Ürgüplü, Burhan Ümit Toprak, Niğdeli Mehmet Naci Ecer, Namdar Rahmi Bey ve Necip Fazıl gibi. Daha sonra devlet kendisini, tahsilini yeterli görerek 1928 yılında geri çağırarak, müteakiben Konya Lisesi'nde felsefe ve sosyoloji hocalığı yapacaktır. Daha sonra arkadaşı tarafından çıkarılmış *Balarısı* isimli dergide, bazı yazıların müstehcen görülmesi dolayısıyla ve kendisinin zannedilerek, aslında Şekûrî isimli bir arkadaşınıdır, muallimlikten tart edilecektir. Bu olaydan sonra hayatının bir dönemi yeniden muallimliğe dönebilmek için birtakım tanıdıklarıyla görüşmeler yapmak, kendisine Millî Eğitim'de idarî vazife verilmesi ve orada çektiği zorluklar ile geçecektir. Yani sizin okuduğunuz, "*Geçti Bor'un Pazarı*" şiirinde; şikâyetlerinin ve tespitlerinin çoğu aslında onun bu dönem hayatında ve daha sonra 1930'lardan sonraki yıllarda yaşadıklarının bir ifadesidir. Yüksek Tedrisat Dairesinde de Şube Müdürlüğü falan yapmış; ama neticede, çok istediği öğretmenlik görevine Afyon Lisesinde 1930'da dönmüştür. 1930'dan sonra en uzun süre öğretmenlik yaptığı ve hayatını geçirdiği yer Bursa'dır. Bursa Erkek Lisesinde Eylül 1930'dan 22 Nisan 1942'ye kadar tam 12 sene felsefe muallimliği yapmıştır.

Namdar Rahmi Bey'in hayatını anlayabilmek için burada bir parantez açıp bu parantezin içini geriye dönüş yaparak doldurmak gerekiyor. Aslında belki konuşmanın başında anlatılmalıydı. Bu neslin yaşadığı tarihî süreç çok mühimdir. 19. Yüzyılın ikinci yarısında, hatta son çeyreğinde doğmuş, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e müdevver bu kuşağın yaşadığı hayat

ve çektiği sıkıntılar, aynı zamanda Türk tarihinin, Batı Türklüğünün çok önemli bir dönüm noktasıdır. Bazıları bu sıkıntıları bedenlen ya da o dönemin zorluklarına maddeten katlanarak geçirmişlerdir; ama Namdar Rahmi Bey gibi insanlar, o şahsiyete malik insanlar, aynı zamanda bu yılların çilesini fikren de çekmişlerdir. Burada birçok örnekler verebiliriz. Zaten tanıdığımız birçok tarihî şahsiyetin, edibin, fikir adamının hayatında aynı durumları müşahede etmek imkânımız mevcuttur. Dolayısıyla derde deva olmak bakımından ve Türk milletinin yaşadığı bu önemli dönemeçte, dönemin şartlarının ortaya çıkardığı durumlar ve bazı kurumlar, aynı zamanda Namdar Rahmi Bey'in faaliyet alanlarını da bize gösteriyor, oluşturuyor. Burada özellikle ikisi üzerinde durmak istiyorum, bahsetmek istiyorum.

Bunlardan biri *-fiilen 1911'de kuruldu-* 1912'de kurulan Türk Ocakları'dır. 1931 Nisan'ında kapatılıncaya kadar Namdar Rahmi Bey'inde içerisinde yer aldığı bir kurumdur. Diğeri ise, ocakların kapatılışından bir yıl sonra 18 Şubat 1932'de kurulacak olan Halk Evleri'dir. Bunlar, bir imparatorluktan millî devlete evirildiğimiz yani Türk devletinin bu süreçte problemlerimizin halli, halkın ihtiyaçlarının karşılanması, ilmî, edebî birçok faaliyetlerin yapılması noktalarında, Türk aydınlarının, bunun içinde Konyalı aydınlar ve Namdar Rahmi Bey'in de faaliyet gösterdiği iki önemli kurum olmuşlardır.

Onun Türk Ocağı ile ilgili faaliyetleri Konya'da, Halkevleri faaliyetleri ise 1930'lu yıllardan sonra bu Bursa'da gerçekleşecektir. Parantezi burada kapatalım.

Tabii teferruatı geçiyorum, 1952'de meslek hayatının sona erdiğini daha önce de söylemişim; yani 1914-1952 arasında özetlemeye çalıştığım böyle bir meslek hayatı var, ama bu hayat hep Maarifin içindedir. Bazen uzun süre muallim, bazen de idareci olarak geçmiş bir memuriyet hayatından söz ediyoruz.

Namdar Rahmi Bey'in bizim için daha mühim gözüken yazı hayatına bakacak olursak, onun tefekkürünü de takip edebileceğimiz yazı hayatına; tabii İkinci Meşrutiyet sonrası Konya'sını gözümüzün önüne getirmek icap ediyor. Hilmi Ziya Ülken Konya'nın fikrî birikiminin, bir ilim ve kültür merkezi olmak bakımından, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*'nde bir

değerlendirmesini yapıyor ve Selçuklulardan sonra çorak bir vasatın hâkim olduğunu orada belirtiyor ise de İkinci Meşrutiyet sonrası Konya'sında bu hayatın canlandığını söyleyebiliriz, görebiliriz. Daha idadîde iken, arkadaşlarının çıkardığı *Ufk-u Âtî'de*, *-Fecr-i Âtî'*ye izafeten, oradan mülhem bir ifadedir- gördüğü bir yazıyla Naci Fikret'le onun hayatında çok önemli yeri olan şahsiyettir, Naci Fikret Baştak ile arkadaşlıkları başlayacak ve o tarihlerde artık yazı hayatıyla da karşımıza çıkacaktır. Yani çok erken yaşlarda, çocuk denebilecek yaşlarda yazı yazmaya başlamıştır. Tabii şairlik yönünden söz etmedik, şiirlerini okuduğumuz için şairlik tarafını da zikretmemiz lazım.

Yine talebelerin neşrettiği, o dönem Konya basın yayın hayatı içerisinde Şahap ya da Şehap, Şihap gibi isimlerle de anılıyor; 1912-13 yıllarında 14 sayı çıkmış, bu dergide de Namdar Rahmi Bey'in şiirlerini ve yazılarını göreceğiz. Yani 1912 dediğimiz zaman 16 yaşında bir genç karşımıza çıkıyor. Onun dışında bu dönemde Konya'da 1910'dan itibaren 1952'ye kadar Konya'nın ilim, kültür hayatını ve diğer yönleriyle de Konya'yı takip edebileceğimiz çok önemli bir gazete var; *Babalık* gazetesi, ki tam bir koleksiyonu maalesef yoktur. Bu da üzümlere belirteceğimiz bir durumdur.

Namdar Rahmi Bey'i, yazılarıyla *Babalık* gazetesinde de görüyoruz. Onun dışında o dönemin Konya'sına baktığımız zaman ve Namdar Rahmi Bey'in münasebeti olan yayın organlarına, *Yeni Fikir* mecmuası 1925'te Enerjetizm Felsefe Okulu'nun oluştuğu, kurulduğu, o yazıların yer aldığı çok önemli bir mecmuadır.

Yine Nazım Ekrem tarafından çıkarılan *Resimli Zaman*, *Bal Arısı*, *Asya Minör*, Sadettin Nüzhet tarafından çıkarılan *Kervan*, *Terbiye Postası*, Mehmet Muhlis Koner'in *Selçuk'u*, Afyonkarahisar'dan *Nûr*, Konya'da Halkevi tarafından çıkarılan *Konya* çok önemli bir dergidir. Ankara'da çıkan *Anadolu Terbiye* mecmuası, *Gerçek Yolu*, *Ar*, İstanbul'da basılan *Millî Mecmua*, bunlar hep Namdar Rahmi Bey'in yazılarını bulacağımız yayın organlarıdır.

Yine Türk Ocakları'nın yayını olan *Türk Yurdu* mecmuasında ki, Türkiye'de bugün hâlâ yayın hayatını devam ettiren, bazı inkıtalar olmasına rağmen, en önemli ve en uzun süreli çıkan dergidir. Bursa *Vilayet* gazetesinde yine *Bursa Uludağ*'da yazıları mevcuttur. Yani baktığımız vakit Türkiye'nin değişik yerlerinde çıkan yayın organlarında, gazete ve dergilerde çok uzun süre bir yazı hayatı olan -dönem dönem yoğunluğu değişebiliyor- bir Namdar Rahmi ile karşılaşırız.

Konya için söyleyeceğimiz ya da burada isimleri zikredilen yayınlar, o dönemin Konya'sının kültür hayatına, irfan hayatına, hatta bu şahsiyetler çoğunlukla maarifin içindedir, yön veren insanlardır. Onları birer kalem erbabı olarak bu yayın organlarında görüyoruz. Fakat ben daha çok Namdar Rahmi Bey'in yazılarını -yayına hazırlama faaliyeti içinde bulunduğumuz için- Konya Türk Ocağı dergisi *Ocak*'ta gördüm ve onları inceleme fırsatım oldu.

Namdar Rahmi Bey'i bu Harb-i Umumi seneleri içerisinde, yani Seferberlik yıllarında Konya'da valilik yapan -iki dönem yapmıştır- Ahmet Muammer Bey, entelektüel bir şahsiyettir aynı zamanda, sadece bir mülkî âmir değildir. Türk milliyetçisidir, Türkçülük fikir hareketi içerisinde yer almış, görev yaptığı yerlerde de bu hayatın ve fikrin canlanmasına entelektüel katkılarda bulunmuş bir şahsiyettir. Konya'da da 1915'de kurulmuş olan Konya Türk Ocağı'nın dergisi *Ocak*'ın 1917'de çıkmasının sebebi ve destekçisi olmuştur. Henüz 21 yaşında olan Namdar Rahmi Karatay, Vali Ahmet Muammer Bey tarafından bu derginin başına yazı işleri müdürü olarak getirilmiştir. Yani bu yetkinlik kendisinde görülmüştür. *Ocak* mecmuasında, Kasım 1917-Mayıs 1918 tarihleri arasında 19 sayı çıkmış olan bu derginin her sayısında Namdar Rahmi Bey'in çok değişik konularda; sosyal psikoloji, sosyoloji, feminizm, ilim, sanat, edebiyat, şiir, tarih vb... gibi birçok alanda yazıları ve şiirlerini görüyoruz. Hassaten bunun üzerinde niye durdum? Konu başlıklarından bile karşımızda çok yönlü bir entelektüel şahsiyetin bulunduğu aşikârdır.

Yazı kadrosuna baktığımız vakit, Namdar Rahmi Bey'in o günkü düşünce hayatı içerisinde kimlerle bir arada olduğunu görme imkânımız var. Diğer yayın organları için aynı şeyi yapmayacağım, ama burada bu *Ocak* dergisinin, yani Namdar Rahmi Bey'in henüz yirmili yaşların başında idare ettiği *Türk Ocağı* dergisinin yazı kadrosunda biz kendisi ile beraber Konya'nın erbâb-ı kalemini toplanmış görüyoruz. Bunlardan Ali Ragıp,

önemli bir şahsiyettir. Yalvaçlıdır, şairdir, okul arkadaşı ve meslektaşdır. Edip Raşit (Usman), Konya'da bir eğitimci ve şairdir; 1921'de İstiklâl Marşı yarışmasına Konya'dan birinci seçilerek giden şiir ona aittir, güzel bir şiirdir. Besim Atalay, Türk diline yıllarca, neredeyse bir ömür hizmet etmiş bir şahsiyettir, onlarca eseri olan ve Konya Türk Ocağı'nın kuruluşuna da katkı sağlamış bir şahsiyettir. Ahmet Nushi (Katırcıoğlu) dil çalışmaları ile öne çıkıyor. İsmail Zühtü öğretmen, hattat, birçok yönden önemli bir şahsiyettir. Mahmut Nedim, Konya'da yayıncıdır. Sadrettin Rahmi (Karatay), kendisinin kardeşidir. Macarcadan yaptığı tercüme ile tanınıyor. Mümtaz Bahri (Koru), Naim Hazım (Onat), yine burada yer alan önemli isimlerdendir. Mustafa Reşit, Mithat Şakir Altan şairdir, yazardır. Süleyman Necati (Güneri) de unutmaması gerekenler arasındadır. Veled Çelebi (İzbudak), Mevlâna soyundan ve Türkçü hareket içinde değerlendirilen yakın tarihin önemli isimlerindendir. Hamdizâde Abdülkadir (Erdoğan), Hamdi Ragıp Bey'in amcasıdır. Seydişehirli Zeki, Ermenekli Sırrı Mustafa gibi bir yazar kadrosu vardır. Bunlar Konya'nın Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e intikal sürecinde hakikaten yazı, kültür ve fikir hayatına damga vurmuş şahsiyetlerdir.

Afyon'da *Nûr* mecmuasının yazar kadrosu arasında, yine orada yazıları var. Tabii Namdar Rahmi Bey'in Konya Türk Ocağı ve çıkardığı bu dergideki faaliyetleri, daha çok kültür ve fikir ağırlıklıdır. Konya'nın folkloruyla ve Türk diliyle ilgili ki, bu Türk milliyetçiliği hareketinin takip edilebileceği en önemli güzergâhtır, yoldur biliyorsunuz, dil üzerindeki çalışmalar ve dil üzerindeki gelişmeler. Dergide baskın bir Türkçü, siyasî, ideolojik çizgi takip edemiyoruz. Bazı şiirlerde bu düşünce ve duygular dile getirilir. Derginin 14. sayısı, "*Ergenekon Nûsha-i Fevkalâdesi*"dir ve Türk Ocağı'nın çıkardığı taşra dergileri içerisinde tek özel sayıdır. Muhtevası tamamen Ergenekon'a ait değildir. Bu tavır Namdar Rahmi Bey'de hiç mi tezahür etmemiştir, onda bir Türkçü çizgi göremez miyiz, diye bir soru sorabiliriz. Yani fikir hayatını da eserlerini konuşurken aralara serpiştireceğiz demiştik. Bu yıllarda, gençlik/savaş yıllarında yazdığı şiirlerde, mesela "*Türklük ve Hilâle*" başlıklı bir şiiri bize cevap olabilir:

*"Türklük damarlarımda bugün yandı infial
Gayzın ateşleri ile solan yaşlı gözlerin
Kinimle bir çelenk örüyor: Hep sızlarım.
Bir ihtiras içinde gerilmekte pürmelâl..."*

*Turan ufuklarından esen şanlı nefhalar
Kalbimde bir serâb açıyorken bir intikam
Hissi ile benliğimde başlar gizli râşeler
Türklük ufuklarından eser şanlı bir selâm..."*

Namdar Rahmi kindar bir adam mıdır, niçin intikamdan bahsediyor gibi aklımıza bir soru gelebilir. Bu Balkan Savaşları'nın Türk aydını, edibi, entelektüel kesiminin üzerinde yarattığı bir hâlet-i ruhiyedir, ki bir bahs-i diğerdur. Burada bu konu üzerinde uzun konuşamayız. Yani Namdar Rahmi Bey, o günkü Türk milliyetçiliği fikir hareketi içerisinde, bu milliyetçi duyguları da taşımış bir şahsiyettir. Bunu da söylemiş olalım.

Onun asıl felsefî yönünü ve felsefe tarihindeki seçkin yerini takip edeceğimiz 1925'te üzerinde çok tesiri olan, ki bunu kendi eserlerinden de takip etmemiz mümkündür. Naci Fikret Baştağ'ın çıkardığı ve en önemli yazarları arasında Namdar Rahmi Bey'in de bulunduğu *Yeni Fikir* mecmuasında görüyoruz. Bazı yayınlarında 42 sayı deniliyor, ama yanlıştır. 51 sayı çıkmıştır. 42'ye kadar eski harflidir; 42'den sonra yeni harflerle yayınlanmış bir dergidir. O yıllarda Paris'tedir, ama yazıları burada *Yeni Fikir* mecmuasında yer almıştır.

Namdar Rahmi Bey'in ve aynı zamanda Naci Fikret'in yakın arkadaşı, dostu, onu etkileyen en önemli şahsiyetlerden birisi demiştim, burada yazdıkları felsefî yazılarla bizim felsefe tarihimizde "*Konya Enerjetizm Okulu*" olarak anılacak ekolü, okulu kurmaya çalışmışlardır, diyebiliriz. Derginin çok geniş bir yazı kadrosu vardır, Konya'dan ve Konya dışından. Konya entelektüel hayatının neredeyse bütün isimlerini burada görmek mümkündür. Ama Türkiye çapında insanlar da burada yazmışlardır.

Buraya kadar konuştuklarımızdan şöyle bir kısa özet yapabiliriz bu bölüm için: Namdar Rahmi Bey'in yazı hayatı ve bu yazı hayatıyla beraber bir düşünme ameliyesi, çok erken yaşlarda, 15-16 yaşlarında başlamış ve felsefede bir ekol olmaya çalışacakları Enerjetizm'e dair düşüncelerini de yine erken yaşlarda, yirmili yaşların başında inşaya başlamıştır.

Tabii ben bir felsefeci değilim, tam bir yetkinlikle bunu izahtan belki acizim, ama birkaç kelâm edeyim. Arkadaşı Naci Fikret ile birlikte özellikle Yeni Fikir'de ortaya koymaya çalıştıkları *Enerjetizm* ve onların bu felsefi

izahı yorumlama biçimini *Konya Enerjetizm Okulu* olarak anılacak hale getirme gayretleri, fikirleri için şöyle bir özet yapılabilir:

Enerjetizm, fizik, kimya ve diğer hayata dair oluşların yanı sıra ruhî ve içtimaî hadiseleri de enerji (kudret) kavramı ile izah etmeye çalışan anlayıştır. Termodinamikteki "*Bütün fizikî hadiseler Mayor ve Carnot prensibi ile idare edilen kudret değişmelerinden ibarettir.*" fikrini esas almaktadır. Enerji/kudret zaman ve mekân dışında "*her çeşit olayda yegâne nicelik*" olarak kabul edilmektedir.

Namdar Rahmi Bey, enerjetizmi ilkçağ filozoflarından orta çağa ve modern zamanlara getirerek o dönemin bazı filozoflarında bunların izlerini göstermeye çalışıyor. Ama *Enerjetizm*'i konuştuğumuz manada asıl kuran en son bir Alman kimyager Wilhelm Ostwald'dır. 1900'lü yıllarda Enerjetizm'in kurucusu olarak kabul edilen Wilhelm Ostwald, bunu belirli bir alan için öngörmüştür ve materyalizme, yani maddeciliğe karşı bir tez olarak ileri sürmeye, oluşturmaya çalışmıştır. Namdar Rahmi Bey ve Naci Fikret ise bunu bütüne, bütün bir varlık âlemine irca etmeye çalışmışlar, kâinatta maddeten ve mânen olan biten her şeyi, enerjiyle, Mayer ve özellikle Carnot prensiplerinden istifade ederek açıklamaya çalışmışlardır. Monist yani tekçi, herşeyi tek bir sebebe dayandırmak istemişlerdir ki, o da enerjidir. Bu yönüyle maddeci, yani materyalist bir açıklama biçimi olarak kabul edilmek lazım geliyor. Bu harekete yer verilen eserlerde ya da çalışmalarda bu yön dile getiriliyor.

Namdar Rahmi Bey yaptığı izahlar ile enerjetik bir psikoloji ve sosyoloji yaratma gayreti içinde olmuştur. Bu düşüncenin, yapılan işin mühim olan tarafı, onun Carnot prensibini insan ilimleri alanına tatbik için yaptığı genelleştirmedir ki bu felsefede bir yeniliktir.

Burada tabii özellikle Hilmi Ziya Ülken Bey'in kendisini rahmetle anılm, Türk ilim ve fikir hayatında çok önemli bir yeri vardır. Türk düşünce tarihi çalışmalarını başlatan, yazan, en önemli şahsiyettir. Konya'da 1960'lı yıllarda verdiği bir konferansta ve yine Cemil Meriç bir sohbetinde, bu harekete değer verilmediğini, bu hareket üzerine entelektüellerin bir şeyler yapmalarının lazım geldiğini söylemişlerdir. Nitekim düşünce tarihi çalışmaları alanında bir abide eser, ilk eser olarak da Hilmi Ziya Ülken'in *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* isimli eseri anılır, bilinir. Bir Konyalı

olarak tarafımıza çıkaracağımız şeref payı da eserin 1966'da Konya'da basılmış olmasıdır. Burada Hilmi Ziya Ülken, Konya enerjetizm fikir hareketine bir yer ayırmış ve bu hareketi en azından gösterilen çaba bakımından takdir etmiştir. Ayırdığı kısmın sonunda da hareketin hangi yönlerden tenkit edilmesi gerektiğini de dile getirmiştir.

Hilmi Ziya Ülken Bey'in bu isteği karşılık bulmuştur. O karşılık da talebesi, ki üzerinde büyük rolü ve emeği var, Süleyman Hayri Bolay'dan gelmiştir. O da bir başka Konyalı, Muammer Muştâ Bey'e **Konya Enerjetizm Felsefe Okulu**'nu çalıştırdı ve bir eser ortaya çıktı. Onun dışında sayısı çok olmasa da makale çapında bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu cümleden olarak, Hüsameddin Erdem'in "*Konya'nın Son Döneminde Bir Düşünce Adamı-Namdar Rahmi Karatay ve Felsefesi*" adlı makalesi, onun felsefi yönünü anlatan bir başka çalışmadır. Tabii Namdar Rahmi hakkında diğer yönleri itibarıyla da yapılmış çalışmalar -sayıları az olsa da- mevcuttur.

Namdar Rahmi Bey'in kitaplarına gelecek olursak, şunu söylemeliyim; maalesef bugün kitaplarının baskıları yoktur. Ben internet sitelerinden kitaplarını temin etmeye çalıştım, bunlardan sadece *Kitaplarının Hikâyesi*'ne 250 lira vermek zorunda kaldığımızı düşünürseniz, kitaplarıyla ilgili şimdiden yapılması gereken şey, onların yeniden basılabilme imkânını özellikle Konyalıların arayacak olmasıdır. Sadece bunlardan bir tanesi, felsefeye dair sözlük çalışması, yeniden bir akademisyen tarafından neşredilmiştir. Hatta Konya kütüphanelerinin hiç birisinde böyle değerli bir şahsiyetin bu 5-6 kitabını bir arada bulabilme imkânınız da yoktur.

Namdar Rahmi Bey'in eserlerini, yayınlanış tarihleri itibarıyla gözden geçirecek olursak; ilki, *Felsefi Meslekler Vokabüleri* (Doğan Matbaası, Afyon 1932, 247 s.)'dir. Afyon'da 1932 yılında yayınlanmış 247 sayfalık bir eserdir. Bu kitap üzerinde biraz durmamız lazım. *Felsefi Meslekler Vokabüleri*, bizim felsefe tarihimiz ya da felsefe sözlükleri tarihimiz itibarıyla önemli bir değer taşımaktadır, önemli bir yere sahiptir. "**Vokabüler**" lügatçe, "**Sözlük**" demektir. Lâtin harfleriyle yazılan ilk felsefe sözlüğüdür. Bu eser ayrıca İsmail Fenni'nin *Lugatçe-i Felsefe*'sinden sonra neşredilen ikinci tam felsefe sözlüğümüzdür. Demek ki önceden neşredilen eksik sözlükler de vardır. 1932'deki ilk Türk Dili Kurultayı'ndan sonra

neşredildiği, Namdar Rahmi Bey'in de esere yazdığı "**Bir İki Söz**" den anlaşılıyor. Ama bu münderecata sahip bir eserin hemen 1932'de hazırlanabilmesi mümkün değildir. Eserin önceden hazırlandığı ve kendisinin de katıldığı 1932'deki bu kurultaydan sonra Afyon'da neşredildiği anlaşılmaktadır. Bu lügatte 170 tane madde var. Bunların izahında Namdar Rahmi Bey, özellikle edebiyatçı kimliğini, şair kimliğini, yani edebiyat sahasındaki yetkinliğini de kullanıyor. Bazı felsefe terimlerini açıklarken klasik edebiyatımızdan şairlere ve onların şiir-

lerine de yer veriyor. Yani felsefî açıklamalarını, izahlarını yaparken Türk edebiyatından istifa ediyor. Fuzûlî'den, Ziya Paşa'dan ve diğerlerinden burada onun örnek olarak Rıza Tevfik'in *Mufasssal Kâmûs-ı Felsefe'sini* aldığını söyleyebiliriz. O da aynı yolu, metodu takip etmiştir. Tabii bu sözlük içerisinde en geniş yer verilen *Enerjetizm* hareketidir. Kendisinin de bir ekol haline getirmeye çalıştığı bu harekettir. Bu da bu sözlüğü, daha farklı kılmaktadır. Yani Namdar Rahmi Bey, kendisinin de kurucusu olduğu bir ekolü burada izah etmeye çalışıyor. Eser, bir sistem hâline gelebilmiş felsefî hareketlerin bir sözlükte yer alması şekli düşünüldüğü vakitte, bizim felsefe tarihimizdeki ilk sözlük olma özelliğini de taşımaktadır. Namdar Rahmi Bey'in, 1932'de bir lise muallimi iken hazırladığı sözlük Türk felsefe tarihine baktığımız zaman ilk, ikinci ya da üçüncü olmak gibi birçok değerli özellikleri barındırmaktadır.

Felsefî Meslekler Vokabüleri, İstanbul'da görev yapan bir felsefe profesörü Recep Alpyağıl tarafından da yayına hazırlandı.

1941'de Namık Kemal üzerine yayınlanan muhtasar bir eserini görüyoruz. *Namık Kemal ve İdealizmi* (Bursa Vilayet Matbaası, Bursa 1941, 28 s.), *Sosyoloji ve Psikoloji Bakımından Bir Etüt* alt başlığını taşıyor. Namdar Rahmi Bey, burada bazı başlıklarla, kendisinin söylediğine göre bir sosyolojik, psikolojik hatta daha ilgi çekici bir ifadeyle "**psikopatolojik bir Namık Kemal tahlili**" yapmaya çalışıyor. Yani, "*Bundan önceki yayınlarda, onun belki o günün içtimaî hayatında, siyasi hayatındaki yeri ve rolü bakımından bazı tahliller yapıldı, ama ben bunun dışında Namık Kemal'i ve onun idealizmini, yani fikrî yapısını, sosyolojik bir hâdise olarak telâkki ediyorum, bunu tahlil edeceğim...*" diyor. Vatan ve hürriyet ideali nasıl, niçin doğdu, ondaki idealizmin, mistisizmin bir değişik tezahürü olması ve onun vatan mefhumuna getirdiği manayı inceliyor.

Namık Kemal'in vatan kelimesine verdiği mana ile alakalı kısmın bazı satırlarının altını çizdim. Üzerine uzunca konuşabiliriz. Ama vaktin adem-i müsaadesi söz konusu. Bu eser, *Enerjetizm'* in, bir sistem hâline getirmeye çalıştığı düşüncenin bir alet, bir enstrüman olarak kullanılarak konunun işlenmeye çalışılmasına bir örnektir. Bu konu, Afyon'da Halk Evleri faaliyetleri cümlesinden verilmiş bir konferansın daha sonra derlenip toplanarak bir kitaba dönüştürülmüş şeklidir.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK/Yöneten:

Değerli Hocam, vaktimiz dolmak üzere olduğundan isterseniz toparlayalım ve son bir değerlendirmenizi alalım. Bu arada bazı kıymetli izleyicilerimizin de sizden istekleri olacak. Havva Alkan Bala Hanımefendi, teşekkür ediyor ve sizden Namdar Rahmi Bey'in bir şiirini okumanızı istiyor. Hepimizin, gönlümüzün arzusudur.

Doç. Dr. MUSTAFA ARIKAN:

Eyvallah, söz uzun vakit kısa. Eserlerini tanıtmaya devam edelim:

Yazma Dersleri (Maarif Matbaası, İstanbul 1945, 273 s.) ortaokul ve liselerin ihtiyacını karşılamak düşüncesiyle hazırladığı bir kompozisyon kitabıdır. Önsözünde kompozisyonun ve yazmanın sadece süslü kelimelerle bir edebi metin meydana getirmek olmadığını, bunun bir fikir inşa etme ameliyesi de olduğunu, yani nasıl düşünmek lazım geldiğini anlatmaktadır. Fransız yazar Daniel Morne'ten yaptığı tercümeyle Türk edebiyatının önemli şair ve yazarlarından örnekler yerleştirmiş, esere zenginlik kazandırmıştır.

Bir başka kitabı, *Kitaplarımın Hikâyesi* (Berksoy Basımevi, İstanbul 1952, 102 s.)'dir. Küçük bir eserdir. Ben bir tarihçiyim naçizane, onun bütün eserleri içinde sizin için hangisi daha değerli dediğiniz vakit; biyografiye önem veren, Konya'nın yakın tarihine önem veren bir şahsiyet olarak ilk sıraya koyacağım *Kitaplarımın Hikâyesi*'dir. Yani kitap nedir, kitaptan nasıl istifade edilir, nasıl okunur, nasıl temin edilir, kendisi bir bibliyoman

ya da bibliyofil midir? Konya'da, Türkiye'nin diğer şehirlerinde görev yaptığı zamanlarda, Paris'te bulunduğu vakit kitapla münasebeti nasıl olmuştur? Bunları bir araya getirdi mi, ayrı mı kaldı? Bütün bu serencamını burada anlatıyor. Onun dışında benim için daha mühim tarafı, bu kitapta verdiği bazı anekdotlardır. Hâtıralar ve orada Konya'nın, kendisinin yakın çevresinde bulunan önemli şahsiyetleri bize tanıtmıştır. Bu isimleri *Ocak* yazı kadrosu içinde zikretmiştik. Bunlardan mesela Yalvaçlı Ali Ragıp, bana göre

bu dönemin, mesela Ocak'ın yazı kadrosu içerisinde en önemli şairidir. Bu kitapta verilen bilgiler, Konya'nın yakın tarihi araştırılırken; maarif tarihi, fikir tarihi, basın tarihi... ki bazıları yapılmıştır bu çalışmaların, çok önemli bir müracaat eseri durumundadır. O yıllarda Konya gençliği, Namdar ve arkadaşları üzerinde hayli etkili olan Hüseyin Kâmî ve Rasim Haşmet isimlerini de ekleyelim. Yani *Kitaplarının Hikâyesi*, özgün bir kitaptır. Kitaba verdiği değer ve o değeri ifade ediş bakımından, ayrıca içinde yer alan bu hatıralar ve biyografik metinler bakımından da Konya'nın yakın tarihini yazacaklar için vazgeçilmez bir eserdir.

Paris Mektupları (Berksoy Basımevi, İstanbul 1952, 133 s.) kitabı, Paris'ten gönderdiği yazılardan oluşuyor. Avrupa'yı tanımaya/tanıtılmaya çalışıyor. Onu bir entelektüel bakışıyla tanımaya çalışıyor, gayret ediyor. Burada bir hususa da kısaca temas edeyim. Necip Fazıl da aynı

grup içerisinde gitmişti, ama **Konya Felsefe Ekolü**'nden bahsederken alaycı, müstehzi bir ifade kullanıyor *Babali*'de, *O ve Ben*'de. Namdar Rahmi Bey'in Fransa'da, Paris'te üç yıl içinde neler yapmaya çalıştığını, bu eserde görebilirsiniz. Necip Fazıl merhumu çok severim, Türk edebiyatının en büyük şairlerinden birisidir. Konferanslarını dinledik, omuzlarımızda taşıdık; ama o müstehzi ifadeler Konya'ya yaptığı bir haksızlıktır. Kendisi Fransa'da bulunduğu süre içinde neler yaptı, Necip Fazıl biyografisinden de bunları hepimiz biliyoruz.

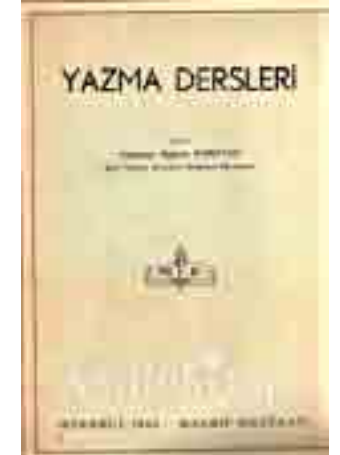
Geçti Bor'un Pazarı (Yeni Matbaa, Ankara 1954, 80 s.) yayın tarihi itibarıyla son eserdir. Birkaç defa yayımlandı. İlk baskısı 1952'de İstanbul Yenilik Matbaasına aittir. Bu eserin ikinci baskısına sonradan eklediği, Namdar Rahmi Bey'in kendi biyografisine dair bir metin var, oto-biyografik bir metindir. Onun biyografisini yazan, veren bütün kaynaklar bu metinden istifade etmektedirler.

Hüzeyme Hanım okudular, bir sosyolog, bir sosyal psikoloji uzmanı, bir felsefecinin, bir entelektüel kimliğin kendi tecrübelerini, biraz mizahu, hicvi kullanarak kaleme aldığı şiirlerden oluşmaktadır bu eser. Bu mizahî

destanlar üzerinde Hamdi Ragıp Bey'in geniş bir yazısı vardır. Konya gazetelerinin birinde yayınlanmıştır. Doktora tezimi hazırlarken onu okumuştum. En önemli özelliklerinden birisi, folklorumuzun, halk tefekkürümüzün ifadesi olan bazı atasözlerinin, deyimlerin bu şiirler içerisine serpiştirilmiş olmasıdır. Hassaten de onların, şiirlerin mısraları içinde ve özellikle bentlerin sonundaki nakaratlarda karşımıza çıkmasıdır. Yani bu folklorik malzemeyi de bu eserler içerisinde buluyoruz.

Geçti Bor'un Pazarı'ndaki eserler hiciv sahası bakımından da bana göre bir ekoldür. Yazıldığı vakit Namdar Rahmi Bey'i taklit eden bazı insanlar, benzer şiirler yazmaya gayret etmiştir. Hatta Afyon'dan bir öğretmen arkadaşının bu "*Salla Başını Al Maaşını*" diye bilinen şiiri yayınlandığı vakit Namdar Rahmi Bey'in yazdığına hamledilmiş; polis takibine uğraması, evinin basılması gibi onu üzen birçok hâdisenin sebebi de olmuştur. Yani ötelenmesi, bir kenara itilmesinin sebeplerinden bir tanesi de buradaki onun tenkitçi tavrıdır. Onun bu şiirleri, modern Türk edebiyatının -hatta genelleştirerek söyleyebiliriz- Türk edebiyatının hiciv sahasındaki seçkin yerini hep koruyacaktır.

Eserlerini tanıttıktan sonra onun dil anlayışına, Türkçe'nin sadeleşmesi/sadeleştirilmesi meselesine dair tavrına da kısaca temas edelim. Namdar Rahmi Bey, 1910'lu yıllara baktığımız vakit, mesela *Ocak* dergisindeki dil tartışmalarına, bunu da bir yayın olarak hazırlıyorum, mutedil bir tavır takındığını görüyoruz. Orada tasfiyeci anlayışla, dilin kendi tarihî akışı içerisine bırakılarak tabii bir şekilde değişmesi ve sadeleşmesini savunan insanların tartışmalarına şahit oluyoruz. Naim Hazım burada bir taraftır, daha mutedildir. Besim Atalay ise değişmeci, tasfiyeci bir tavırla yazılarını kaleme alır. Seydişehirî Zeki, yine mutedil tavrıyla bu tartışmalara katılır. Namdar Rahmi de burada Seydişehirî Zeki ve Naim Hazım (Onat) tarafında yerini alır. Yani o, mutedil bir tavır takınır, tasfiyecilikten yana değildir. Ama biz onun Birinci Türk Dil Kurultayı'nda yaptığı konuşmaya ve *Yazma Dersleri*'nin başına yazdığı *Sunuş*'a baktığımız zaman 1930'larda

bu fikrini değiştirdiğini görüyoruz. Yani Türk dil inkılabının başlangıçtaki çizgisini tasdik eden, dilin kendiliğinden sadeleşmesi için çok beklememiz gerektiğini ve bu konuda bir anarşi ikliminin devam edeceğini savunan ve elin çabuk tutulması taraftarı olduğunu görüyoruz. Ama Türk inkılabında dil meselesindeki önce tasfiyeci, sonra bir durup düşünen ve daha sonra mutedil bir tavıra dönüşen anlayış, 1932-1938 arasında, Namdar Rahmi Bey'de de görülüyor; sadece *Yazma Dersleri*'nde Türk diline Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarıyla sokulan bazı yeni kelimeleri kullandığını görüyoruz. 1950'lerin başlarında diğer eserleri yayınlandığı vakit onlarda tekrar Namdar Rahmi Bey, eski dile dönmüş gözüküyor. Bazı yazdığı şiirlerde de Türk inkılabının, işte o Atatürk döneminde yapılmış yeniliklerini onayladığını, *Cumhuriyet Destanı*'nda gördüğümüzü burada söylemiş olalım.

Kitabına adını verdiği "*Geçti Bor'un Pazarı*" şiirini okuyarak veda edelim. Bu bir hicviye, onun heccav yönünü de bize gösteren 1933'te yazdığı bir şiirdir:

*"Başta kavak yelleri estiği günler hani?
Umduğumuz neşeler, şerefler, ünler hani?
Beklenen alaylı, şanlı düğünler hani?"*

*Serovi gibi ümitler döndü birer içdeye,
Geçti Bor'un pazarı, sür eşeği Niğde'ye!*

*Sende cevher var imiş, onu herkes ne bilsin?
Kimler böyle züğürdün huzurunda eğilsin?
Şöyle bir dairede müdür bile değilsin,*

*Ne çıkar öğrenmişsin mesahası piy diye,
Geçti Bor'un pazarı, sür eşeği Niğde'ye!*

*Bilmem ki ne olmaktı senin gayen, maksadın?
Fare gibi kitaplar arasında yaşadın,
Ne dans ettin, eğlendin, ne de sevdin kız, kadın,*

*Kim dedi ey serseri gençliğine kıy diye?
Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğde'ye!*

*Gönül ne çalgı ister, ne eğlence, ne de dans,
Ne güzel kadınların önlerinde reverans,
Kapandıkça kapandı bunca yıldır kahpe şans,*

*İhtiyarlık gölgesi perde çekti dideye,
Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğde'ye!*

*Fırsatı iyi kolla, olma sakın dangalak,
Genç iken vur partiyi, durma, ye, keyfine bak,
Sonra iç şampanyalar, viskiler, bardak bardak,*

*Dokunuyor üç kadeh şimdi bizim mideye,
Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğde'ye!*

*Hasan'ın böreğine vaktinde yetişmeli,
Hiç durmadan gövdeye atıştırıp şişmeli,
Yanıp da kavrulmadan mükemmelen pişmeli*

*Sonra seni almazlar hiçbir yere çiğ diye
Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğde'ye!..."*

Diğer şiirlerini okumayı dinleyenlerimize bırakalım. "*Geçti Bor'un Pazarı*" isimli eserinden okusunlar. Burada yine hayıfla, üzüntüyle benim de yeni öğrendiğim bir durumu aktararak sözlerimi bağlayayım. Bu kitap yayımlandıktan sonra da yazmaya devam etmiş Namdar Rahmi Bey, onların bazıları temize de çekilmiş, daktilo edilmiş. Maalesef kitabın yeni baskısı için bu şiirler Aziz Nesin tarafından kendisinden alınmış, öylece kalmıştır ve kayıptır.

Şimdi Namdar Rahmi Karatay ve onun hayatı, onun çektiği fikrî çile, çabası, cehdi, gayreti, aslında hepimiz için kendimizi bakıp seyredeceğimiz bir ayna olmalıdır. Yani neticede biz, bir muallimden söz ediyoruz. Onu çok etkileyen arkadaşı, Enerjetizm'de yol arkadaşı, dostu Naci Fikret, liseden sonra tahsil yapamamış bir şahsiyettir. Ama Türkçe ile beraber dört dil biliyor, birlikte Fransızca dergi de çıkarmışlardı.

Bugün ben, hasbelkader akademik hayatın içerisindeyim. Ya da maarif hayatımıza bakalım hocasından talebesine, ondan sonra bir mîyar olarak,

bir kriter olarak, Namdar Rahmi'yi, onun hayatını karşımıza koyalım ve bir nefis muhasebesi yapalım. Ne kadar sığ, dar bir alanın içerisinde hapis olmuşuz... Onlardaki gayret bizde var mı? Yoksa konformist bir kafanın, aklın taşıyıcısı olarak yaşayıp gidiyor muyuz? Sadece Konya, Namdar Rahmi ve arkadaşları ölçeğinde olsa bile, kendimize soracaklarımız olmalı! O ve onun neslinin çabasına, gayretine, eserlerine, müktesebatlarına baktığımız zaman bunlardan ibret almamız ve kendimizi hesaba çekmemiz, özelleştire yapmamız gerektiğini söyleyelim.

Bugün Namdar Rahmi Bey'i bütün yönleriyle tanıtan, eserlerini -burada bütün yazılarını ve şiirlerini kastediyorum- ve bunlardan hareketle düşünce dünyasını tam olarak ortaya koyan bir çalışma henüz yapılmış değildir. Bu öncelikle Konyalıların boynunun borcudur. Konya Yazarlar Birliği'nin bu faaliyeti onu yeniden hatırlamamıza vesile oldu. Namdar'ı ve eserlerini, fikirlerini tanıttıkları diğer anmalarda, faaliyetlerde buluşmak üzere hoşça kalın diyelim.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK/Yönetici:

Efendim, çok teşekkür ediyoruz, bu güzel ve değerli sunumunuz, konferansınız için. Çok yararlandık. İzleyicilerimize de teşekkür ediyorum. Gerçekten, feyz aldığımız, istifade ettiğimiz bir program oldu. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak programlarımız devam ediyor. Bir sonraki programda buluşmak ümidiyle sağlıklı, iyi günler diliyoruz.

TYB KONYA'DA

“NAMDAR RAHMI KARATAY” KONUSULDU

Arıkan: “Namdar Rahmi Karatay, eserlerinde verdiği bilgilerle Konya'nın yakın tarihine ve kültürüne ışık tutmuştur.”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı etkinliklerinin onsekizincisinde Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla çevrim içi düzenlenen programda “**Namdar Rahmi Karatay**” konuşuldu.

26 Haziran 2021 Cumartesi günü saat 14.00'te Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine ait sosyal medya kanallarında canlı olarak yayınlanan ve yönetimini, TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi, yazar Hüzeyme Yeşim Koçak'ın yaptığı programın konuğu ise SÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mustafa Arıkan idi.

Programa Namdar Rahmi Karatay'ın “Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?” hiciv şiirini okuyarak giriş yapan Hüzeyme Yeşim Koçak; “Konya'nın değerlerinden birini daha hemen unutmak üzereyiz. Haydi, tarihin derinliklerine biraz daha gömülenler neyse. Ne bildiğimiz, ne de hafızamız onları istiap edecek kadar geniş, derin ve kuvvetli değil. Ama, daha dün, aramızda gözlerimizin gözlerine değdiği, vurgunluk ve saygılarımıza mevzu olanlar, hatıralarımıza karışanlar da mı bu kadar çabuk gönülden de irak oluvericekleri! Namdar Rahmi Karatay da; Arif'ler, Ferit'ler, Hamdi Zâde Abdülkadir'ler, Mehmet Vehbi'ler, Naim Hazim'ler, Naci Fikret'ler gibi hemen unutuldu... Arkasından vakit vakit ağladığımız ve vurduğumuz değerlere, tarihin gerilerine doğru gitsek bile, ne yaptık, ne yapabildik acaba? Haklı bir yakınış bu. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi sorumluluğunun bilincinde samimiyetle, bir nebze de olsa böylesi programlar, tanıtma ve anmalarla; kültürümüzün kıymetli isimlerini, gündeme getirip, hatırlatmaya ve yaşatmaya çalışıyor...” dedi.

Namdar Rahmi Karatay(1896-1953) için Konya'nın yetiştirdiği mühim şahsiyetlerden birisi olduğunu söyleyen program konuğu Doç. Dr. Mustafa Arıkan; "O, eğitimci, felsefeci, şair, heccav, Konya ve ülke basınının seçkin bir kalemi, dergi idarecisi gibi özellikleri haiz çok yönlü bir değerdir.

Geçti Bor'un Pazarı adlı hiciv tarzında yazılmış şiirlerini topladığı kitabı en tanınmış eseridir ve bu şiirlerdeki muhteva ve tarz bir ekol olarak da görülebilir.

Konya Enerjizim Okulu'nun Naci Fikret ile birlikte kurucusudur ve bu onun filozof yönünü göstermektedir.

Namdar Rahmi Karatay'ın diğer eserlerinde verdiği biyografik/otobiografik bilgiler, Konya'nın yakın tarihi için çok önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Onun her eseri üzerinde ayrı ayrı durulmalıdır. **Kitaplarının Hikâyesi** kitabı, özgün bir kitaptır. Kitaba verdiği değer ve onu ifade ediş bakımından; ayrıca içinde yer alan hâtralar ve biyografik metinler bakımından da Konya Tarihini yazacaklar için vaz geçilmez bir eserdir.

Paris Mektupları kitabı, Paris'ten gönderdiği yazılardan oluşuyor. Entelektüel bakışıyla Avrupa'yı teşhis ediyor, tanımaya çalışıyor.

O, hayatı, eserleri ve fikirleriyle hâlâ araştırılmaya, anlatılmaya ve anlaşılmaya layıktır ve bunu hak etmektedir..." dedi.

İlgi ile izlenen program, izleyenlerin yoğun isteği üzerine Doç. Dr. Mustafa Arıkan'ın, Namdar Rahmi Karatay'ın "**Geçti Bor'un Pazarı Sür Eşeği Niğde'ye**" isimli meşhur hiciv şiirini okumasıyla son buldu.

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=ll2zOfbvGMI> adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

Facebook Grubumuz: <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>

Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>

Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya

Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak korona virüs salgını sebebiyle sosyal mesafe uygulaması kısıtlamaları gölgesinde dijital uygulamalar üzerinden yürüttüğümüz 2021 yılı programlarını ara vermeden sürdürüyoruz. Öncelikle bizleri izleyen katılımcılara selâm ve muhabbetlerimizi sunuyorum.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak "**Dünyaya Sözümüz Var**" anlayışıyla sürdürdüğümüz programlarımızı destekleyen Konya Büyükşehir Belediyesi, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerimize katkıları için ayrıca teşekkürlerimizi bildirmek istiyoruz.

Bu hafta bir hemşehrimiz, hocaların hocası, Prof. Dr. Kemal Yavuz Hocamız, misafirimiz olacak. Hocam, hoş geldiniz, nasılsınız, iyisiniz inşallah? Konya'mızdan sizleri tanıyan tüm dostların selâmlarını iletiyoruz.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Hoş bulduk efendim, teşekkür ederim, hamdolsun. Ve aleyküm selâm, ben de onlara selâm ediyorum, saygılarımı ve sevgilerimi iletiyorum.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten:

Bu haftaki konumuz, “Konya ve Cem Sultan”, konumuza başlamadan misafirimizin kısa bir özgeçmişini hatırlatmak istiyorum.

Edebiyat araştırmacısı Kemal Yavuz, 2 Ağustos 1947, Ermenek / Konya doğumlu. İlkokulun üçüncü sınıfına kadar doğduğu köyde, dördüncü sınıfı Sarıveliler, beşinci sınıfı Adiller İlkokulunda okudu. Ermenek Ortaokulu ile Konya Erkek Lisesini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1971) mezunu. Fakülteyi bitirince bir süre Türkiyat Enstitüsünde kütüphane memurluğu (1970-73) yaptıktan sonra Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesine Osmanlıca asistanı olarak (1973) atandı. Doktorasını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde (1977) yaptı. Yabancı dilini geliştirmek ve alanıyla ilgili araştırmalar yapmak üzere 1981-82 ders yılında Fransa'ya gitti. On beş yıl çalıştığı Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yardımcı doçentliğe (1982) ve Türk dili doçentliğine (1983) yükseldi. Burada bir süre de Türk Dili Anabilim Dalı Başkanlığı (1984-86) yaptı. Görevini 1986 yılından itibaren, geçtiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak sürdürdü. 1989-96 yılları arasında Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı görevinde bulundu. 1989 yılında profesörlüğe yükseldi ve aynı anabilim dalının başkanlığına getirildi. 15 Mayıs 2010 – 20 Eylül 2014 tarihleri arasında Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğünde bulundu.

Hâlen Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesinde akademik kadrosunda yer almaktadır.

Değerli hocamızın özellikle yayınlanmış 25 kitabı, 37 makalesi, 41 bildirisi mevcuttur. Ayrıca 27 yüksek lisans öğrencisi ve 14 doktora öğrencisine de mihmandarlık yapmıştır.

Muhterem hocam, bu kısa izahat sizin uzun hayat serencamınızı özetlemekte belki yeterli olmayabilir, ilaveler yapabilirsiniz.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Tabii eserler meselesini ele aldığımız zaman, benim doktora tezim, “Hz. Mevlâna'nın Mesnevî'sinin 1. Cildinin Türkçede ilk Tercümesi ve Şerhi” dir. Türk dili açısından uzun incelemesini yapmışımdır. Bunun yanında “Âşık Paşa/ Garib-Nâme” adlı eser, (4 cilt, metin, günümüz Türkçesine aktarımı ve tıpkı basım, 2000). Türkçenin en büyük eserlerinden birisidir. Dolayısıyla bu eserin de neşri ve günümüz Türkçesiyle ortaya çıkarılmış olması Türk edebiyatı, Türk Tarihi, Türk dili ve Türk kültürü için büyük bir şans olmuştur.

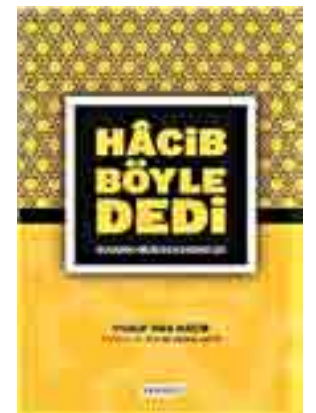
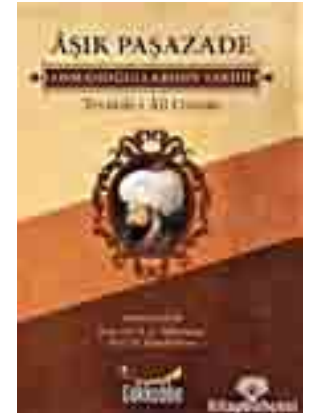
Ayrıca; *Reşat Nuri'nin Tiyatro ile İlgili Makaleleri* (1976), *Mesnevi-i Muradiyye* (Muînî Çevirisi, 1982), *Şeyhoğlu / Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ* (doçentlik tezi, 1991), *Mecâlisü'n-Nefâis* (Hüseyin Ayan, Efrasiyap Gemalmaz, Recep Toparlı, Gönül Ayan ve Yavuz Akpınar'la birlikte, 1995), *Mir Celal Firidun Hüseyinov / Örneklerle XX. Asır Azerbaycan Edebiyatı* (Erol Ülgen ile, 2000), *Âşık Paşazade / Tevarih-i Âl-i Osman - Osmanoğullarının Tarihi* (Yekta Saraç ile, 2003).

Ve “*Hâcib Böyle Dedi / Kutadgu Bilig'den Seçmeler*”, (2013).

Bir de gerek müstakil, gerekse Muharrem Ergin, Kâzım Yetiş, Necat Birinci ile birlikte hazırladığımız ders ve yardımcı ders kitapları vardır.

Şimdi, Âşık Paşa'nın bir sözü ile işe başlayalım.

“Bir kişinin dört tane çocuğu vardır: Birincisi, malından olan çocukları, yaptığı hayır işleridir. İkincisi, sulmünden olan çocukları, falan oğlu falan, filan oğlu filan... dır. Üçüncüsü, ilminden

olan çocukları, kitaplarıdır. Dördüncüsü, huyundan olan çocukları, onlar da yetiştirdiği öğrencileridir...” der.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten:

Maşaallah Hocam, çok güzel özetlediniz. Biz, sizin bu dört çocuğunuza da sahip olduğunuzu ve bunların muradını nasip eylemesini diliyoruz.

Kıymetli Hocam, öncelikle bize Cem Sultan kimdir, tarihî kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz, sualiyle başlamak ve sizin daha önce yayınlanmış *“Frenkistanda Ağlayan Bir Şair”* isimli çalışmanız üzerinden değerlendirmenizi işitiyorum?

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Sevgili dinleyiciler, Sayın Hemşehrilerim, hepimize saygı, sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Cem Sultan, Fatih’in en küçük oğludur. 1459 yılında Edirne’de doğmuştur. İlk tahsilini 4 yaşında başlayarak devam ettirmiştir. 10 yaşına kadar olan zamanında Edirne’dedir. Daha sonra Fatih onu Kastamonu’ya İsfendiyaroğullarına vali olarak gönderir. Burada 3 sene kadar kalır ve daha sonra Fatih’in Otlukbeli Seferine çıkması üzerine naip olarak İstanbul’a gelir. Ancak bu durum, Fatih’ten ve ordusunun durumundan 4 ay kadar bir zamanda haber alınamaması üzerine etrafındaki idarecilerin ve lalalarının etkisinde kalarak kendisinin bir nevi hükümdar olarak ortaya çıkması isteniyor. Ancak Fatih, seferden dönünce etrafındaki bu zevatı ortadan kaldırarak Cem’i yine İsfendiyaroğlu’na vali olarak gönderiyor. Ancak bu zaman zarfında Fatih en büyük oğlu Şehzade Mustafa da ağabeyleri olarak yine Konya’ya vali tayin ediliyor.

Otlukbeli Muharebesi’nin şenlikleri devam ederken ne yazık ki, Şehzade Mustafa vefat ediyor. Bu vefat olayı Fatih’i ve etrafındakileri yasa boğuyor. Bundan sonraki zamanda Cem Sultan, Konya valisi olarak karşımıza çıkıyor. Fatih’in oğlu Cem Sultan, Konya’da çok sevilen bir kişidir. Özellikle

Karaman’da saraylar, bedestenler yaptırıyor. Halka çok iyi davranıyor. Halk da onu çok sevmiştir; fakat bu sırada Fatih, 3 Mayıs 1481 yılında Gebze’de vefat ediyor. Karamanî Mehmed Paşa Bayezid’e ve Cem’e mektup gönderir. Fakat Cem’e giden haberci Sinan Paşa tarafından engellenir. Dolayısıyla Bayezid İstanbul’a erkenden gelip tahta çıkmış oluyor. Cem Sultan bunun üzerine Bursa’ya yürüyor ve ağabeyi Bayezid’le çarpışmak durumunda kalıyor. İlk muharebede Yeniçeriler de Cem Sultan’ı tuttuğu için savaşı kazanıyor ve hükümdar sıfatıyla Bursa’da para da bastırıyor. Anca Bayezid bu durumu kabullenmez ve Cem’in taraftarlarını elde ederek Yenişehir Muharebesiyle Cem Sultan’ı mağlup eder. Cem Sultan güçlüklerle Konya’ya ulaşır. Fakat Cem’in en büyük hatası, İstanbul hükümet merkezidir. İstanbul’un ele geçirilmesi, hangi şehirde olursa olsun, devlet artık oraya bağlıdır. Dolayısıyla Cem, buna müdrük olamadığı için Konya’dan, Karaman’dan üzüntüyle ayrılarak Mısır’a geçer. Mısır’dan sonra hacca gider. Sonra tekrar Mısır’a döner. Ancak Karamanoğlu Kâsim Bey’in bazı ivaları ve desiseleri vardır. Cem’i tekrar Anadolu’ya çağırır. Cem’in Anadolu’ya gelişiyle birlikte Adana’daki bir görüşmeyle yeniden II. Bayezid’e karşı mücadeleyi devam ettirirlerse de bunda da muvaffak olamaz. Anamur’a kadar gelen Cem, daha sonra bir daha geriye dönme üzere Rodos Şövalyelerine teslim olur.

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten:

Hocam, Rodos Şövalyeleriyle Cem’in münasebeti, Fatih dönemindeki elçiliğe dayandığı için bir tanışmaları da var değil mi? Bir de hassaten şuna dikkat çektiniz, Cem Sultan Osmanlı şehzadeleri ve Osmanlı oğulları içerisinde ilk Hicaz’a giden bir hükümdar adayı ya da Osmanoğulları soyundan gelen kişi olarak biliyoruz. Bunlar da Osmanoğulları için kıymetli diye hatırlatmak istedim.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Söylediğiniz doğrudur. Cem Sultan bundan sonra hacca da gidiyor ve haccını ifa ediyor. Dolayısıyla Cem’in mahiyeti de buradadır, 300 kişilik bir topluluktur, bunlar Mısır’dadır, Cem tekrar Kâsim Bey’in isteğiyle Rum’a doğru gitmek isterken Mısır saltanatının adamları da bunu salmak istemiyorlar. Özellikle Özbek Bey diye bir şahsiyetin mahiyetini görüyoruz. Gönderiyorlar ve daha sonra Rodos şövalyelerine teslim oluyor. Bu da tabii Kâsim Bey’in işaretiyle olan bir husustur. Bundan önceki bir

zamanda, Fatih zamanında Rodos şövalyeleriyle olan bazı anlaşmaların yapılması hususunda Cem'in Osmanlı heyetinde Rodos'a gittiğini de Rodos şövalyelerinin İsbittariyye reisi Pierre d'Aubusson'la görüştüğünü de biliyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Hocam, Rodos serencamına ve Avrupa'daki hayatıyla ilgili bölüme geçmeden şu kısmı bitirelim istiyorum. **"Cem Sultan ve Konya"**. Cem Sultan'ın Konya'daki şehzadeliği döneminde Konya'nın kültür iklimine, Konya'daki mevcut olan edebî alana, Konya entelektüel yapısına, Cem'in katkılarında da kısaca bahsederseniz, bu bölümden bir sonraki bölüme geçebiliriz.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Cem Sultan'ın Konya hayatı, dört seneye yakın bir zamandır, bu zaman zarfında Cem Sultan tek değildir. Etrafından bir şairler topluluğu vardır. Her şeyden önce **"Cem Şairleri"** dediğimiz şairleri burada görüyoruz. Bunlardan Karamanlı-Konyalı Avnî'yi görüyoruz. Aslında Cem Sultan, Kastamonu hayatında tahsil hayatını devam ettirir. Konya hayatı ise Cem Sultan'ın, ikinci bir hayatıdır. Burada da özellikle halkla olan irtibatın, adaletle idaresi, imar faaliyetleri, bunun yanında kendisini yetiştirme, ata binmekten tutun da güzr kullanmaya, spor hareketlerine kadar bütün bir hükümdar için gerekenler neyse, Cem Sultan kendisini o açıdan da yetiştiriyor ve Konya onun için unutulmaz bir yer oluyor. Tabii daha sonraki şiirlerinde, şiir hayatında iyi şeylerden bahsedecek; **"Yerin Konya iken, Meram iken, ne yaptın ki, bugün esirsin..."** gibi şiirlerde de kendisini göreceğiz.

"Vatan" meselesinde Konya'nın Cem'de ayrı bir yeri vardır. Zaten yazdığı bir gazelinde de vatan hususunu Konya yönüyle işlemektedir.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Hocam, Konya da Cem Sultan'ı unutmamış, **"Sultan Cem Caddesi"** olarak hâlâ isminin yaşatıldığı önemli mekânlardan biri olarak duruyor.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Doğrudur. Konya, benim çok seyrek gittiğim bir yer oldu artık.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Hocam bekleriz Konya'ya da sizi, misafir edelim inşallah.

Hocam şimdi buradan **"Frengistan'da Ağlayan Şair"** olarak baktığımız Cem'in, Rodos ve Rodos sonrası Fransa, İtalya, Avrupa'daki serencamından da bahsedelim ve ondan sonra şiirlerine geçelim istiyorum.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Tabii Cem, hareketli bir şahsiyettir. Rodos şövalyelerine teslim olduktan sonra kendisinin sözlerinin tutulmaması, yapılan anlaşmalara şövalyelerin uymaması, şövalyelerin de onu Papa'ya haber vermesi, diğer hükümdarlara bildirmeleri, ayrıca Avrupa'da belki bir sevinç havasına sebep olmuş ve Cem'den bazı şeyler ummuşlardır. Fakat Cem Sultan bunların hepsini reddeder.

Cem Sultan, Rodos şövalyelerinin İsbittariyye reisi Pierre d'Aubusson tarafından büyük bir törenle karşılandı. Cem Sultan şövalyelerin yardımı ile Rumeli tarafına geçmeyi umarken şövalyeler onu Osmanlı Devleti'ne karşı bir koz olarak kullanmayı düşünüyorlardı. P. d'Aubusson papaya, Macaristan ve Napoli krallarına mektup yazarak durumu izah etti ve nasıl bir yol takip edileceğini sordu. İltica haberini öğrenen II. Bayezid ise Rodos şövalyeleriyle anlaşma yolunu seçti. Cem'e yardım edilmemesi için Venedik'le de anlaşan ve onlara vergi muafiyeti bahşeden II. Bayezid, şövalyelere 40 bin altın vermeyi kabul etti. Şövalyeler Cem'in Rumeli'ye gitme isteğini geri çevirdikleri gibi kontrollerini daha da arttırdılar ve kendisini gizlice Fransa'ya gönderdiler.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Hocam, malumunuz zaten Osmanlı tarihi de II. Bayezid dönemini anlatırken, **"Bir iç olay, dış olay hâline geldi..."** diye veriyor Cem Sultan olayını. Bu zaviyeden baktığımızda Osmanlı Devletinin Fatih sonrasındaki o görkemine karşı Avrupa'nın Cem gibi önemli bir kozu ele geçirmiş olmaları, bunun için de Bayezid'den destek alıyor olmaları, Papa'nın elini rahatlatmış ve daha güçlü, daha büyük bir Haçlı seferleri ortaya çıkartmak noktasında Avrupa'da, dediğiniz gibi bir bayram havası yaratmıştır.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Doğrudur. Maalesef bu şekile düşmüştür, esir bir hayat vardır, bunun da farkındadır. Ağabeyine mektuplar da yazmıştır, *“Beni bu kâfiristan’da bırakma...”* diye. Ancak Bayezid’in ona olan ilgisi, daha fazladır. Hatta Hacc dönüşünde kendisine geçiminin her yönüyle temin edileceğine dair teklif edilmiştir. İkinci bir durum, Kudüs’te oturması şartıyla yine Cem’in ortaya çıkmaması hususunda Bayezid, Cem’e çok imkânlar sunmuştur. Fakat Cem, bunların hiç birisine dönüp bakmamıştır. Dolayısıyla Avrupa’ya gittikten sonra yine Bayezid, *“Eğer kaçıp kurtulabilirsen, sana eski sözlerimde duruyorum...”* şeklinde yardım edeceğini de bildirmiştir. Fakat vakit çok geçtir artık, Cem Sultan için esaret hayatı devam etmektedir. Tabii ilk vardığı yer bildiğiniz gibi Nice şehri olmuştur. Avrupa’nın bu hareketlerine karşı Cem, Nece’in yaşayışına falan bakınca şu beyiti söylemekten kendisini alamıyor:

*“Acayip şehir imiş bu şehir-i Nice’se,
Ki kalır yanına her kişinin hisse...”*

(Bu Nice şehri çok acayip bir şehirdir, kim ne yaparsa yapsın yanında kalıyor...) şeklinde bir beyti de söylemekten geri kalmamıştır.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Hocam, II. Bayezid ile özellikle Cem arasındaki mektuplaşmaların içeriği, sizin özellikle Bayezid’in Cem ile olan münasebetlerinde bir yere konuşlandırmak, kendine zarar vermez hâle getirmek hususuna yönelirken Cem, vatan özlemini özellikle gurbet özlemini ortaya koymasıyla bizim 19. Yüzyılın sonlarında Namık Kemal’deki vatan duygusuyla yazılmış şiirlerden çok daha önce gurbetle ilgili, vatan ile ilgili, özlem ile ilgili Cem Sultan’ı görüyoruz. Bu noktada Cem’in şairlik ve şiirlerle ilgili yönüne baktığımızda sizin makalelerinizden üç şey tespit edebildim. Biri Cem’in şiirle, şairlikle hemhâl olmaya başladığı dönemlerde yazdığı şiirlerin aşk teması içerdiğini ve bu aşkın da İlâhî aşk olduğudur. İkinci bir tespitim de özellikle esaret ve özlemle ilgili olan bölümlerle ilgili şiirler ortaya koyduğunu ve bu özellikle Oğuz Nâme, Kerem ile Aslı tarzında şiirlerle hissiyatlarını gündeme getirdiğini görmekteyiz. Bu noktada Cem Sultan’ın şiir ve şairlikle ilgili olan yönlerini de bizimle paylaşırsanız memnun oluruz.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Tabii, bütün padişahlarda ve şehzadelerde olduğu gibi her şeyden önce Cem’in de Cenâb-ı Hakk’a ve Peygamber’e olan bağlılığını bildiren şiirleri vardır. Bunun yanında Cem’in ilk hayatı, aşka mahsustur. Sevgiliye olan yani manevî aşktan ziyade mecazî bir aşkın varlığından da ne yaparız, bahsederiz. Onun için Cem’in ilk şiirleri, daha çok dünyaya yönelik sevgiler ve sevgililerin durumuyla ilgilidir. Mesela şu gazelinde;

*“Bir sencileyin dilber-i ayyârı kimün var
Uşşâka cefâlar kılıcı yârı kimün var*

*Bir bencileyin haste vü dildâde vü gamgîn
Sergeşte cefâ-dâde vü gam-hârı kimün var*

Bir sencileyin âşıkın öldürücü suçsuz

Bî-rahm ü dil-âzâr ü sitemkârı kimün var...” derken sevgilinin davranışlarını kendisi söylüyor ve sevgiliye sahip çıktığını da söylüyor.

Yani eski edebiyatımızın normal diliyle ve ağzıyla konuşuyor. Cem’in sevgiliye bakış açıları ilk şiirlerinde dediğim gibi Cem’i kıskançlığa bile götürüyor. Mesela şu şiirinde;

*“Gözlerün merdümi kim gamzen okın câna atar
Dest ü bâzûsına kuvvet ki ne merdâne atar*

*Kaşların yayı gibi egriyi kendüye çeküp
Gamzen okı gibi togruyı yabâna atar*

*Atmasun gamzesi okın dil-i pür-âteşe kim
Ol dahı oda yanar bir dahı da yana atar*

*Gözleri zülfi kemendi-y-ile rahm eylemeyüp
Bend idüp cân u dili çâh-ı zenahtâna atar*

*Işkun odından Cem’ün hâlini gören didi kim
Kim ola kendüzini âteş-i sûzâna atar...”* diyor.

Eski edebiyatımızda bakışlar bir oktur, kaşlar ise yaydır. Yaydan ok atılacağına göre sevgilinin bakışı, âşık için hoş bir şeydir. Cem, bu meseleleri de dile getirir. Ayrıca kıskançlığı da vardır.

*“Yüzün ayını gözüm âyinelerden güniler
Nice hoş dikkat ider ayı nelerden güniler*

*Lebüni bûseden ü bûseni cândan saktınur
Yüzünü gözden ü gözünü nazardan güniler...”*

Senin ay yüzünü aynalardan kıskanırım, bunların hepsine çok dikkat ederim ve senin gözünü başka nazarlardan, bakışlardan da kıskanırım, diyor. Her bir şeyi teker teker kendisine göre sevgiliyle karşısındaki durumunu Cem’de görüyoruz. Ama bütün bunları biz, divan şiirinin penceresinden bir bakış olarak görüyoruz. Dolayısıyla Cem’in böyle bir durumu var. İlk şiirlerinde böyledir. Ama daha sonraki zamanlarda tabii kendisini, Cem Sultan’ı, bakıyoruz sevgiliyle olan irtibatında daha başka durumları gözümüze çarpıyor. İşte *“Dedim - Dedi...”* gibi şiirlerle de sevgiliyle bir nevi konuşma durumunu karşımıza çıkarıyor.

*“Didüm zülfün kemendi pür-ham olmuş
Didi cânun anunçun hurrem olmuş*

*Didüm kûyun itiyem iy kamer-ruh
Didi gör bu da ya’rû âdem olmuş*

*Didüm çeşmümdede mesken eyle iy döst
Didi yir yok yaşundan pür-nem olmuş*

*Didüm gamzen okı zahm urdı câna
Didi şâd ol mahabbet muhkem olmuş*

*Didüm öldürmedin sen gamdan öldüm
Didi gam yime ol dem bu dem olmuş*

*Didüm bend urmag ister câna zülfün
Didi zülfüm anunçun pür-ham olmuş...”*

Gamzen oku, bakışlarının oku, yan bakışlarının oku, câna dehşet yarattı, sevgiliye böyle söyledim. Ancak o bana dedi ki; ben seninle ilgileniyorum, bu benim için düğün bayramdır, gibi sözlerle karşımıza çıkıyor.

Bir başka husus, Cem; tabiata da yönelir. Sevgililer, güzeller, çok şeylerini tabiattan almışlardır. Tabiata baktığımız zaman bütün çiçekleri ele alır ve konuşturur. Fâl-i Reyhân-ı Sultan Cem’de ortaya çıkan bir husustur. Her kelime havada uçuşur gibi karşımıza çıkar. Mesela şöyle der:

*“Benefşe gonca sûsen lâle sünbül
Semen zambak karanfül yâsemîn gül*

*Şakâyık nergis ü nesrîn ü reyhân
Dahı hem za’ferân çün hatt-ı cânân*

*Bu güzlârı temâşâ eyle bir dem
Ki ezhâr itdi her birini hurrem*

*Semen nesrîn ü zambak za’ferân gül
Bile hem zînet için berg-i sünbül...”*

Görüyorsunuz, öyle bir üslupla bütün çiçekleri havaya atmış gibi teker teker uçuşturuyor ve renkleriyle de karşımıza çıkarıyor. Cem’in böyle bir güzelliği var. Ama tabii Cem, bu şiirlerini ilk zamanlarda yazmıştır. Avrupa hayatında ise Anadolu’daki o güzel hayatı bulamadığı için okuması, bir de derdi fazladır, daha çok dertleşerek konuşacaktır. Ama ondan sonraki zamanda işi, tasavvufi yönelişe ve kadere dökecektir. Dolayısıyla Cem’in bu gazellerinde ilk devir sevgiliye ait durumlar vardır.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Hocam, birinci bölümde şiirlerine baktığımızda Cem, güzelleri her zaman divan şiirinin penceresinden görmemiş, bazen de tabiatta görünen âlemde görmüş ve onları şiire döker bir hâle gelmiştir. Şu andan itibaren, zannediyorum, gurbette tasavvufa yönelen bir Cem ve tasavvufa yönelmesine de sebep olan içinde bulunduğu hâlet-i ruhiyedir. Bu ruh hâli, özellikle Roma’da olan yaklaşık beş yıl süren bir hayatın serencamını da bize yansıtacaktır.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Tabii doğrudur. Roma hayatında şatolardaki geçen durumlarını görüyoruz. Bu yerlerde serbest bir hayatın varlığı, Avrupa eğlencelerinin durumu, gittiği ve katıldığı sohbetlerden çok toplulukların hâli, Cem'i başka şairlere de yöneltmiş oluyor. Frengistan için yazdığı bir şiirinde şöyle diyor:

*“Câm-ı Cem nûş eyle ey Cem bu Firengistân'dur
Her kulun başına yazılan gelür devrândur*

*Ka'betu'llâh'a varup bir gün tavâf eylediğün
Bin Karaman bin Arab bin mülket-i Osmândır...”*

Şekliyle başlayıp devam eden kasidesi, Avrupa'yı haber verdiği gibi kendi bahtını, kendi kaderini de ortaya koyan bir kaside olarak karşımıza çıkar. Cem'de bunları görüyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Hocam, Cem Sultan'ın bu hâlet-i ruhiyesini besleyen kaynaklardan bir tanesi de oğlu Oğuzhan'ın vefatıyla da ilişkilendirebilir miyiz bu mevzuyu?

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Tabii şimdi, Cem'in Avrupa hayatında, Cem'i destekleyen paşalar vardır. Gedik Ahmet Paşa bunlardan birisidir. Ama ister istemez Bayezid'in emrindedir. Çünkü padişah Bayezid'dir. Bayezid, Gedik Ahmet Paşa'yı öldürtüyor. Sonra da Oğuzhan'ın öldürülmesini istiyor. Dolayısıyla Cem'in oğlu da öldürülmüş oluyor. Cem, bunun haberini alınca üzüntüsünü daha da artırıyor. Gerçekten bu durum Cem Sultan'ı çok sarsmıştır. Dolayısıyla Türk edebiyatında hanedan şairleri içerisinde ilk mersiye yazan bir şair olarak karşımıza çıkar oğlu Oğuzhan'a yazdığı mersiyede.

*“Mülk-i Yunân'a ser-â-ser hükm iderken âh kim
Eylediün mesken bize şimdi Firengistân felek*

*Yakamı yırtup elünden nicesi âh itmeyem
Cânımı odlara atdı derd-i Oguz Han felek*

*Aglamakdan ol ciger-gûşem firâkımdan müdâm
Kara kara kanlara boyandı bahristân felek*

*Başuma karanulık itdüñ cihân aydınlığın
Kara yüzlü kara bulıtlu per-i bârân felek*

*Bir kıluna virseler virmezdüñ Oguz Hân'umun
Genc-i Kârûn-ıla bin bin mülket-i Osmân felek*

*Sînemi çâk eyle cânım hâk ü gönliüm derdnâk
Çünkü Oguz Hân'um oldı hâk-ile yeksân felek*

*Âh u vâveylâ dirig u hasret ü sad derd âh kim
Oguz Hân'um dahı görmege yok imkân felek...”*

Şekliyle her şikayetini felek'e yükleyen bir durum vardır. Cem'in bu ağlamaklı hâli, tabii şair bir şehzade olarak hanedanın ilk mersiye yazan şairi olarak karşımıza çıkar. Daha sonra tabii bu, Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğlu Mehmed için yazdığı bir mersiyesi vardır. *“Şehzadeler güzidesi sultan Muhammed'im...”* şekliyle. Kanûnî de ikinci defa hanedan şairleri bir padişah olarak karşımıza bir mersiye ile çıkar. Ayrıca son devir padişahlardan Sultan Abdülaziz'in ölümüyle ilgili olarak da Âdile Sultan, ağabeyi için yine bir başka mersiye yazmıştır. Dolayısıyla mersiye açısından, ağlamaklı şiirler yazılması bakımından Cem Sultan, Kanûnî Sultan Süleyman ve Âdile Sultan'ın hanedan şairleri arasında farklı bir yönlerinin olduğunu da söylememiz gerekir.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Değerli Hocam, bu noktada özellikle Cem Sultan'ı Türk kültür hayatına ve edebî hayatımıza katkılarında da bu anlamda bahsetmek uygun olur, diye düşünüyorum. Bizi bu konuda da aydınlatırsanız, söylediklerimizle de ilişkilendirerek biz Cem'e hem bulunduğu dönemde hem de bulunduğu dönemden sonraki dönemle ilgili bir bakışa da sahip olmamızı bu noktada sağlayacaktır, diye düşünüyorum.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Doğru tabii ki Cem, ağlayan bir şairdir her şeyden önce, ezan sesinin hasretini bile Cem'de duyuyoruz. Hatta bir şiirinde;

*“İrişmeyeli gûşuma âvâz-ı mü'ezzin
Her kanda bakam gözde uçar sahn-ı musallâ...”* gibi, karşımıza çıkar.

Bir de Cem'in dinî tarafı vardır. Hasret şiirleri vardır. Dolayısıyla Cem'in şiir hayatını biz üç dönemli bir hayatta görüyoruz. İlk şiirlerinde kendini anlatan bir şairdir Cem. Hakikaten baktığımız zaman Divan edebiyatımızda kendinden bahseden şairlerin başında Cem gelir. Dolayısıyla Cem'in bu açıdan ele alınması yönüyle ayrı bir yeri vardır.

Oğuzhan'ın kaybedilişi, ama şu da gözümüzün önüne gelmeli; Cem, Bayezid'e hiçbir zaman taanda bulunmaz. Şikayetlerinden değil de Bayezid'in kereminden istifade etmek ister, fakat Bayezid bunu da ona tanımaz.

Cem Sultan'ın kültür tarihimizdeki yerine baktığımız zaman Cem Sultan, Osmanlı şehzadeleri yahut hanedan şairleri içerisinde hem mesnevî yazan hem dîvânı olan bir şair olarak karşımıza çıkar. Başka şehzade yahut hükümdar şairler bu şekilde görünmezler. Evet, hepsinin bir dîvânı vardır, en büyük dîvân da Kanûnî Sultan Süleyman Han'ın *Muhibbî Dîvânı*'dir. Onu biz Orhan Yavuz'la birlikte 2016'da neşretmiştik.

Cemşîd-i Hurşîd, tabi bunu babasına ithafen yazmıştır Cem. 5473 beyiti bulan büyük bir mesnevîdir. Bu mesnevî ile edebiyatımıza büyük bir katkısı vardır. Ayrıca *dîvânı* başlı başına bir büyük eserdir. Cem'de böyle bir durumu görüyoruz. Bunun yanında Cem Sultan'ın Ebü'l Hayr-ı Rûmî'ye yazdırdığı/toplattığı bir eser de karşımıza çıkar. Avrupa'daki Sarı Saltuk hikâyelerinin derlenip toplanmış hâlidir. Fâtih Sultân Mehmed 878/1473'te Uzun Hasan üzerine sefere çıkarken eski bir geleneğe uyarak Şehzâde Cem'i Edirne'ye göndermiştir. Edirne'den Babadağı'na geçen Cem, Sarı Saltuk'un türbesini ziyaret etmiş ve buradaki dervişlerden Sarı Saltuk'un menkıbelerini dinlemiştir. Menkıbeleri çok beğenen şehzade, bunların derlenerek bir kitap hâline getirilmesi için Ebu'l-Hayr-ı Rûmî'yi görevlendirmiştir. Ebu'l-Hayr da yedi yıl boyunca Anadolu ve Rumeli'ni dolaşmış, Sarı Saltuk'un menkıbelerini derlemiş ve *Saltuk-nâme*'yi meydana getirmiştir. Bu bilgilerden, Ebu'l-Hayr'ın Cem Sultân'ın maiyetinde bulunduğu ve eserini de büyük ihtimalle 885/1480'te tamamladığı anlaşılmaktadır. Edebiyatımıza, kültür tarihimize baktığımız zaman halkın içinden ilk derlemelerin Selçuklu sultanlarından *İzzeddîn Keykavus* zamanında yapıldığını görürüz ki; devir,1200'lere doğru gelen bir zamandır, yani Sultan I. Alâeddîn Keykubat'tan önceki bir zamana rastlar. Cem, bununla baktığımız

zaman ikinci bir metin toplatıcısı olarak karşımıza çıkar. Bunun yanında Fân-i Reyhânî dediğimiz bir eser de yine Bayâtî'ye *Câm-ı Cem-Âyîn* adlı eser yazdırılmıştır. Bir de böyle bir hizmeti vardır.

Bir başka yönü Cem'in; etrafında şairlerin bulunmasıdır.

Gerçekten bir şairler topluluğuyla Konya'ya gelmiştir. Bunlara "Cem Şairleri" diyoruz, ancak bunların bir kısmını Kastamonu'dan aldığı gibi, Aynı gibi kişileri daha sonra kendi etrafında seçkin bir şairler topluluğu vardır. Hatta bunların yanında kimisi defterdardır, kimisi nişancıdır, karşımıza çıkarlar. İşte, Aynı olsun Turâbî olsun karşımıza çıkıyor. Cem'in hocası Sâdî, nişancıdır mesela, Şahîdî defterdar olarak karşımıza çıkar. Ondan sonra Sirozlu Kandî, Sehâyî, Haydar Çelebi, La'î, Şerif Hamîdî, Cem'in etrafında bulunan şairlerdir. Bu şairlerin hepsi şiirlerinde ona yer vermişlerdir. Ancak hayatları hakkında az bilgiye sahip olduğumuz Şahîdî, Cem için *Gülşen-i Uşşâk* veya *Mecnûn-u Leyla* adındaki mesnevîsini 1478 yılında Cem adına yazmıştır. Kandî, Sehâyî, Haydar Çelebi, La'î, Cem Sultan'ı hiçbir zaman terk etmeyen ve onunla birlikte sonuna kadar gurbette kalan şairlerdir.

Bayezid, Cem öldükten sonra bu şairleri Osmanlı ülkesine geldikleri zaman kardeşinin hatırası olarak hepsine ihsanlarda bulunmuştur. Hatta Haydar Çelebi, Cem'in beyaz papağanını siyaha boyatmış ve '*Başım sağ olsun padişahım*' şeklinde bir öğretilme durumunu da Bayezid'in önüne getirince bu Bayezid'in çok hoşuna gitmiş, ona da ayrıca ihsanlarda bulunmuştur. Bu şekilde Cem Sultan'ın kültür hayatımızda mühim bir yerinin varlığını görüyoruz. Ancak Cem Sultan'ın, Türk edebiyatına yaptığı hizmetler bu kadarla da kalmaz, kendisine bazı şairler tesir de etmiştir. Mesela Şeyhî'nin, Ahmed Paşa'nın tesirleri vardır. Özellikle ağabeyine yazdığı "*Kerem*" kasidesinde Cem Sultan'ın II. Bayezid'den istekleri vardır; ancak "*kerem*" redifli bu kaside Bayezid'in eline geçse de dönüp bakmamıştır.

*"Devletün dârını ma'mûr ide mi'mâr-ı ezal
Şöyle kim yüz süre işigüne erkân-ı kerem..."*

Arkasından da bunların olamayacağını bildiği için;

*"Hayfâ ki kalmadı kerem ehl-i cihânda hîç
Her kime kim kerem disem eydür ki ben kejem..."*

Kime Kerem'den bahsetsem, ben doğru birisi değilim, diye söyler. Aynı şeyi Bayezid için de söyleme yoluna gider. Tabii bu şairlerin "Kerem" kasideyle Cem'e olan tesirini görüyoruz. Ancak Cem'in de kendisinden sonraki şairlere tesirleri vardır. Mesela;

*"İy kıssamız soran berü gel hisse-i gam al
Sen dahı bil nedür felegün armağanı gör
Ne hâsıl kim kılur dil murgı feryâd
Terahhum eylemez çün ana sayyâd..."*

Şekliyle beyitlerinin Fuzûlî'de yankılandığını görürüz. Leyla ile Mecnûn eserine götürüyor bunlar bizi.

Bir başka şaire bakarsak;

*"Zülfün ol sünbül kim âftâb üstindedür
Dişlerün ol lü'lü' kim yakut-ı nâb üstindedür
Âfitâb-ı hüsnün iy meh kim nikâb altındadır
Sanasın bedr-i dücâdur kim sehâb altındadır..."*

Şekliyle yine 16. yüzyılın bahtsız bir şairi olan Figânî'yi görürüz. İbrahim Paşa tarafından öldürülmüştür. Cem'in tesirinde bir şairdir.

Bir başka şair;

*"Lebün hâlini zülfün halkası çekmiş kenârına
Sanasın tıfl-iken İsâ yatur Meryem kucağında..."*

Şeklinde 16. yüzyılın son devirlerinde dolu dolu yaşamış Gelibolulu Âlî'yi görüyoruz ki, o da Cem'den etkilenen şairlerin başında gelmektedir. Ancak şunu da söyleyeyim; Kanînî Süleyman Han da Cem'in şiirlerine tahmisler yapmıştır, nazireler yazmıştır. Yani Cem'in o ilk hissî güzel şiirleri, bu şekildedir. Ancak Cem, edebiyatımızda çok güzel şiire başlamasına rağmen ilk başladığı gibi gazelini sonuna kadar sürdüremeyen bir şair olarak da karşımıza çıkar ve belki bu da hayatıyla ilgili, hayatının üzücü durumlarından kaynaklanan bir husus olacaktır. Mesela bir başka 17. Yüzyıl şairi Şeyhülislâm Bahâî,

*"Cihân gözüme zindândur tapunsuz
Cehennemdür bana gülzâr sensüz..."*
Derken, yine Şair Râsîh de;

*"Dilde gamzen okı var-iken gönderme kim
Konmak olmaz iy sanem mihmân mihmân üstine..."* diyor.

Edebiyatımızın büyük şairlerinden Nedim, hassaten bu şairlerin içinde Cem'den çok istifade etmiş bir şair olarak karşımıza çıkar. Şiirlerine bakıyorum, bunların her birisi bir makale konusu, ama biz, kısaca temas etmiş geçmiştiz.

*"Kabâdan incinür cismün sana key yaraşur iy meh
Çü hayyât-ı ezel gülden kadüne pirehen kesdi..."*

Şekliyle Nedim'in bir beytiyle biz Cem'i karşımızda buluyoruz. Yine bir başka gazeli;

*"Deste bağlayup müjem her lahza cârûlar gibi
İşigün pâk itse yaşum su seper sular gibi*

*Devr-i hüsnünde gözün meyl eylemişdür zülfüne
Çîn sahrâsında sünbül otlar âhûlar gibi*

*Hey ne küstâh olur ol zülf-i siyehler bî-rızâ
Gül direrler gülşen-i hüsnünde Hindû'lar gibi*

*Dilberün cevri degüldür yalunuz ben çekdüğüm
Bu felek de cevri ider her lahza meh-rûlar gibi*

*Çeşm-i Cem'den sihr-ile dâ'im hayâl-i zülf-i döst
Ülker indürür yire her lahza câdûlar gibi..."*

Şekliyle baktığımız zaman Nedim'in gazellerinden Cem'in gazellerine de gittiğimiz oluyor. Cem'in edebiyatımızda da çok mühim bir yerinin varlığını söylememiz lazım. Bunlar uzun araştırmalar isteyen hususlardır. Tabii mersiye yönüyle de ele aldığımız zaman hanedan şairleri içerisinde değil başka şairlere de onun tesirini görüyoruz. Mesela Âkif Paşa bunlardan birisidir. Tanzimat devrinin huysuz paşalarından birisidir. Âkif Paşa, Cem'in şu beytiyle onu karşılar:

*"Cânımı yakdun u yıkdun ömrümün divârını
Bîd-i eyvânun yıkılsun aşağa geçsün felek..."*

Şekliyle baktığımız zaman Cem'i, Âkif Paşa'da da buluyoruz. Ancak Âkif Paşa da her ne kadar Cem, oğlu Oğuzhan için mersiye yazarsa da Âkif Paşa, torunu için mersiye yazan bir şair olarak karşımıza çıkar. Gerçekten bakıyorsunuz Âkif Paşa, torunu için yazdığı bir mersiyesinde;

*"Tıfl-ı nâzenînim unutmam seni
Aylar günler değil geçse de yıllar*

*Telhkâm eyledi firakın beni
Çıkar mı hâtırdan o tatlı diller*

*Feleğin kînesi yerin buldu mu
Gül yanağın reng-i rûyu soldu mu
Acaba çürüyüp toprak oldu mu
Öpüp kokladığım o pamuk eller..."*

Diye, bakıyorsunuz Cem'in ıstırabını 19. Yüzyılda kullanan, o ıstırapla yaşayan bir başka şairimizi de görüyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Namık Kemal de bunlardan birisi değil mi hocam?

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Namık Kemal'in daha çok söylediğiniz gibi "*Nevha*" adlı şiirinde de Cem'i buluyoruz. Ancak Namık Kemal'in Cem'e bağlılığı bir noktada vatan şairliği yönüyle de karşımıza çıkmasıdır. Cem'in bu yönü Namık Kemal'e de sirayet etmiştir vatan aşkı açısından. Ama bu söylediğim Âkif Paşa, Cem'den 400 sene sonra konuşmuştur. Fakat Cem, 400 sene önce oğlu için yazmıştır bu şiirini, dolayısıyla Âkif Paşa da torunu için yazmıştır. Bunlar tabii edebiyatımızın bizi üzen şiirleridir. Yahut şairlerin kendilerine hüznün veren ve bu hüznü ortak olduğumuz taraflarıdır. Cem'in böyle durumlarını görüyoruz.

Ayrıca Ziyâ Paşa'ya da Cem'in tesir ettiğini söyleyebiliriz.

*"Akl-ı küll cehd eyleyüp mâhiyyetini bilimez
Kimsene eyleyimez keyfiyyetünde kâl-u-kâl..."*

Şekliyle felsefi yahut düşünce tarafına daldığımız zaman Ziyâ Paşa'yı da Cem'in tesirinde kalan bir şair olarak görmemiz gerekir. Cem Sultan böyle bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar. Hemen hemen edebiyatımızın

bir başka tarafında da yine Cem'i görmemiz lazım. Muamma türüyle karşımıza çıkan şiirler vardır. Muamma, bildiğiniz gibi bir bilmece tarzında çözüme muhtaç şiirlerdir. Benim de Nihânî'nin Yavuz sultan Selim'e yazdığı bir muaama kaside diye 41 beyitlik bir neşrim vardı. Hem yazmış hem çözmüştüm bunları. Eskiden edebiyatımızda da en geniş manasıyla Karamanlı Aynî ile birlikte Cem'in de muamma şairi olarak karşımıza çıktığını görürüz. Fatih Devrinden itibaren muammanın daha da geniş şeklini burada görürüz. Ancak bundan önceki zamanlarda Ahmedî'de olsun, Mûdî'de olsun, Mevlevî şair benim üzerinde tez olarak çalıştığım, Mesnevî şairi ve tarcümesini yaptığım şairdir. Onda da muamma ile karşılaşırız; ama bunların arasında en fazla 25-30 bilemedin 50 senelik bir fark olarak karşımıza çıktıklarını görmemiz mümkün. Cem'in edebiyatımızdaki durumları bunlardır.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Dilinize, gönlünüze sağlık hocam, güzel metinler de verdiniz.

Cem Sultan'ın özellikle Fransa'daki esareti 6,5 yıl kadar sürdükten sonra 14 Mart 1489'da Roma'ya geldiğini, 5 yıl 11 ay kadar Roma'da kaldığını ve 1495 yılında vefat ettiğini biliyoruz. 14 yıl kadar bir esaret hayatı var. Tabii bu esaret hayatında zaman zaman Rodos şövalyeleri, zaman zaman Fransa Kralı, bazen İtalya, bu anlamda Napoli, hassaten Papa ve Venedik Cem Sultan'ı kullandı.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Bunların tabii hepsinin Cem'in üzerinden idealleri vardı. Cem'i kullanmak istiyorlardı, ancak Cem, bunların hiçbirisine dönüp bakmadı. Fransa Kralı VIII. Charles, Cem'i Papa'dan istedi, ancak ret cevabı alınca ordusuyla Eylül 1494'de İtalya'ya girdi. Neticede Papa ile görüşüp Cem'le tanıştı Ocak 1495 tarihinde de Roma'ya ayak basmış ve Cem'in kendisine teslim edilmesini istemiştir. Papa, kral ile Cem'i karşı karşıya getirmiştir. 21 Ocak 1495 tarihinde de Fransa ordusuyla Cem Sultan, Roma'dan ayrılmıştır. Ancak 16 Şubat 1495 tarihinde pazartesi günü San Ramo'ya varıldığı zaman Cem, yolda hastalanmıştır. Fakat bunu Bayezid'in yaptırdığı söylenir. Zehirlenmesi hususunda Papa'ya bir emrin verildiği, karşılığında tabii maddi bir durum vardır. Papa, oğluna Cem'i zehirletmiş; ancak bu zehir yavaş yavaş tesir eden bir zehir

olmuştur. 16 Şubat 1495 Pazartesi günü San Ramo'ya varıldığı zaman hastalanmaya başlamış Cem, bundan sonraki hayatı, artık 8-10 günlük bir vakittir. 25 Şubat 1495 tarihinde vefat etmiştir.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Daha sonra naaşının elde tutulmak istenmesi, ölüsü üzerinden siyaset yapılmak istenmesi de Cem'in kadersizlikleri içinde ele almamız gereken özellikler olarak hatırlatalım.

Değerli Hocam, Cem Sultan ile ilgili özellikle yaptığımız sohbet, bizi bu noktada bilgilendirmeniz bir şiir niteliğinde geçti. Zaman bu noktada hızla akıyor. Sizin Cem Sultan'la ilgili hassaten söyleyecekleriniz var ise onları da tamamlama cümleleri olarak almak isteriz.

Prof. Dr. KEMAL YAVUZ:

Tabii ölümünden sonraki durum, Batılılar tarafından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Cem'in cenazesi İtalya'dadır. 1499 senesinde II. Bayezid ilginç bir şekilde Cem Sultan'ın naaşı için Napoli'ye savaş ilan etmiştir. Bunun üzerine Napoli, Cem Sultan'ın naaşını bir gemiye yükleyerek Osmanlı'ya teslim etmiştir.

Şehzâde Cem'in naaşı Bursa'da büyükbabası Sultan II. Murad'ın yaptırdığı caminin bahçesine kardeşi Şehzâde Mustafa'nın yanına gömülmüştür. Bu türbe daha sonra *Cem Türbesi* adıyla anılmaya başlamıştır. Tabii bu bahtsız şehzâdelerin kaldığı yer Bursa'nın Muradiye semtidir. Tanpınar'ın orası için bir şiiri vardır. O şiir de beni etkileyen bir şiirdir.

*"Bursa'da bir eski cami avlusu,
Küçük şadıroanda şakırdayan su;
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakın bir günü.
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisi
Ve mimarîlerin en ilâhisi.*

Bir zafer müjdesi burda her isim:

Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim

Yaşıyor sihri geçmiş zamanın

Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın.

Güvercin bakışlı sessizlik bile

Çınlıyor bir sonsuz devam vehmiyle.

Gümüşlü bir fecrin zafer aynası,

Muradiye, sabrın acı meyvası,

Ömrünün timsali beyaz Nilüfer,

Türbeler, camiler, eski bahçeler,

Şanlı hikâyesi binlerce erin

Sesi nabzım olmuş hengâmelerin

Nakleder yâdını gelen geçene..."

Derken, şiirinde Gümüşlü'yü, Muradiye'yi, Nilüfer'i bize gezdiren Tanpınar, Muradiye için '*sabrın acı meyvesi*' der. Hakikaten burada yatanların hemen hepsi, padişah olmak için çalışmışlar, ancak bunlara padişahlık nasip olmamış, hepsi bir acıyı tadararak dâr-ı bekâyâ göçmüşler. Hepsine Allah(cc)'tan rahmet diliyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yöneten:

Allah(cc) razı olsun hocam, çok istifade ettik. Bütün arkadaşların Konya'dan selamlarını iletiyoruz. Sizi Konya'da görmek bizi şereflendirir, yine yüz yüze sohbet etmeyi, farklı konularda da olsa bir araya gelmeyi ümit ediyoruz. Sağlık, afiyet diliyoruz.

Değerli dostlar, bu pandemi döneminde yaptığımız çevrim içi yayınların sonuncusu olmasını arzu ediyoruz. İnşallah yeni dönemde yüz yüze yapacağımız programlarda buluşmak üzere hepinize hayırlı günler diliyoruz. Hoşça kalın.

TYB KONYA'DA "CEM SULTAN ve KONYA" KONUSULDU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, salgına rağmen Konya Büyükşehir Belediyesi, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerinin katkılarıyla çevrim içi olarak 2021 yılı programlarının bir yenisini daha gerçekleştirdi.

TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu üyesi eğitimci Zafer Karakuş'un yönetiminde gerçekleştirilen programın konuşmacı konuğu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Öğretim görevlisi Prof. Dr. Kemal Yavuz, "Cem Sultan ve Konya" başlığı altında Cem Sultan'ın tarihî kişiliği ve Konya bağlamını konuştu.

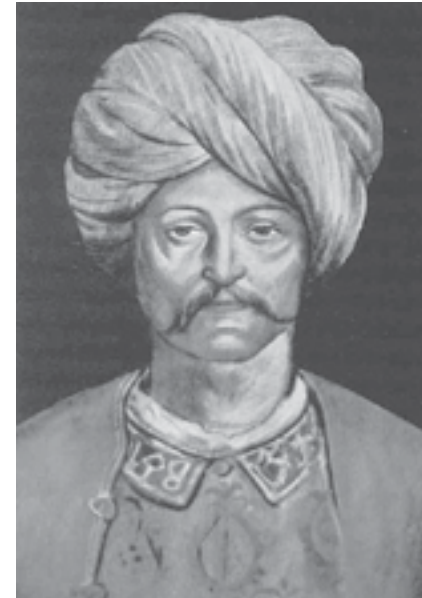
1473'te Fatih Sultan Mehmed'in, Uzun Hasan üzerine Doğu Seferine gittiğini ifade eden Prof. Dr. Kemal Yavuz; "Büyük şehzadeleri olan Şehzade Mustafa ve Şehzade Bayezid'i yanında götürdü. Cem'i lalaları ile geride Edirne Sarayı'nda kaymakam olarak bıraktı. Edirne'ye 40 gün kadar hiç haber gelmemişti. Bunu Sultan'ın başına gelen bir felaket olarak yorumlayan Şehzade'nin iki lalası onu sultan olarak ilan ederek saray halkının ona biat etmesini sağladılar. Fakat Fatih Sultan Mehmed bu seferden galip olarak geri dönüp, bu olaya sebep olanları cezalandırdı. Sonraki yıl Konya'da vali iken ölen Şehzade Mustafa'nın yerine Şehzade Cem'i Konya'ya vali olarak atadı. 3 Mayıs 1481'de Fatih Sultan Mehmed'in ölümü üzerine yeni padişahı belirlemek için Amasya'da bulunan en büyük şehzade Bayezid'e ve Konya'da bulunan en küçük şehzade Cem'e haberciler gönderildi. Veziriazam Karamanlı Mehmet Paşa, şehzade Cem taraftarıydı. Cem Sultan haberi aldığı anda 4 gün geçmişti. Bayezid'e karşı giriştiği mücadele sonrası kısa süreli Osmanlı Devleti'nin başına geçen Cem, sonraki mücadelesini kaybederek Mısır'a gitti. Hicaz'da bulunan Cem, Karamanoğulları'nın

desteği ile tekrar Bayezid'le mücadeleye tutuştu ve Rodos'a sığındı. 14 Mart 1489 günü Roma'ya gelerek Papa ile görüştü. Cem Sultan'ı kullanmak isteyenlerden birisi de Papa VIII. Innocentius idi. Papa, Cem Sultan'ı bahane ederek Osmanlılara karşı bir Haçlı Seferi düzenlenmesini istiyordu. Roma'da 5 yıl 11 aydan fazla kaldı. 6 buçuk yıl Fransa'da kaldı. Fransa Kralı VIII. Charles'in ısrarlı talepleri üzerine Cem, ona teslim edilmek üzere Napoli'ye doğru yola çıkıldı, ancak yolda fenalaştı. Muhtemelen teslimden önce Papa tarafından zehirlenmişti. Uygulanan bütün tedavi yöntemleri netice vermeyince şehzade, 'Ailesinin Mısır'dan İstanbul'a getirilip gözetilmesi, kendisine hizmet edenlerin memnun edilmesi ve ölüsünün mutlaka Osmanlı ülkesine getirilmesi' şeklindeki vasiyetini yazdırdı. Cem Sultan, 25 Şubat 1495'te öldü. II. Bayezid, kardeşi Cem Sultan'ın naaşı için para vermeyi reddetti. Bunun üzerine Cem Sultan'ın naaşı uzun süre alıkonmuştur. 1499 senesinde II. Bayezid ilginç bir şekilde Cem Sultan'ın naaşı için Napoli'ye savaş ilan etti. Bunun üzerine Napoli Cem Sultan'ın naaşını bir gemiye yükleyerek Osmanlı'ya teslim etti. " şeklinde Cem Sultan'ın hayat hikâyesini özetledi.

Cem Sultan ve Konya hakkında önemli tespitlerde bulunan Prof. Dr. Kemal Yavuz, Konya'nın Cem'in hayatında önemli bir yere sahip olduğunu, şehzadeliği süresince birçok hizmeti Konya'ya kazandırdığını, bir edebiyat çevresi oluşturduğunu, bunların Cem Sairleri adı ile anıldığını ve her biri Cem'in siyasi hayatı boyunca kendisine vefa ve bağlılık gösterdiğini, onunla ağlayıp onunla güldüklerini" antattı. "Konya'da tahsilini ilerleten şehzade, özellikle defterdar, nişancı gibi memurlarını da edebiyat ve şiirle uğraşan edebî zevk sahibi kimselerle bir halka oluşturduğunu, Aynî ve Turâbî'nin Cem'in hocası, Sâdî'nin nişancısı olduğunu, Şahîdî ve Haydar'ın da defterdar olarak hizmetinde bulunduğunu hatırlattı. Bu sairlerden baska Kandî, La'li, Serif-i Amidî, Cem'in etrafında bulunan sairlerdi. Bu şairlerin hepsi

şiiirlerinde ona yer verdiler. Ancak hayatı hakkında pek az bilgiye sahip olduğumuz Şahîdî, Gulşen-i Uşşak veya Mecnun u Leyla adındaki mesnevîsini 1478 yılında Cem Sultan adına yazmıştı. Haydar, Kandî, La'li ve Sehâyi de Cem Sultan'ı hiçbir zaman terk etmeyen ve onunla birlikte sonuna kadar gurbette kalan sairlerdendirler..." şeklinde konuşmasını sürdürdü.

Son bölümde Cem Sultan ve edebî kişiliği üzerinde durarak; "ilk şiiirlerinde aşk teması ile ilgili şiiirler yazdığını, örnek şiiirlerle anlattı. Cem, güzelleri her zaman dîvân şiiirinin penceresinden görmez; bazen gerçek tabiatta görünen âleme de açılır..." diyerek şiiirlerindeki tema zenginliğinden bahsedip, ilâhî aşk ile ilgili eserler de verdiğini, ifade etti.

II.Bayezid ve Cem arasındaki mektuplaşmalar üzerinde durarak Bayezid'in Cem'e karşı düşmanlık etmediğini örneklerle açıkladı.

Cem'in, Oğuz-Nâme, Câm-ı Cem Âyin, Kerem ile Aslı gibi ve eserlerinden örnekler vererek esaret döneminde tasavvufi konulara eğildiğini, Memlük, Rodos, Papalık, Fransa ve İtalya'da sona eren bir sürgün hayatı, yalnızlık, vatan özlemi ve sabrın acı meyvesi olduğundan bahsetti.

Cem Sultan, "kendinden önceki sairlerden Şeyhî ve bilhassa devrinin şairi Ahmet Paşa'nın tesiri altında kaldığını, kendinden sonraki Gelibolulu Ali, Âkif Paşa, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi şairleri etkilemiş olduğunu..." söyledi.

Cem Sultan, bundan başka yine Hasan bin Mahmud Bayâtî'den Osmanlı sülâlesinin seceresini yazmasını istemesinin öneminden bahsetti.

Cem Sultan'ın Türk kültür ve edebiyatına birçok hizmetlerinin olduğunu, mersiye ve mesnevî yazdığını, Divânı ile dikkat çeken bir şair olduğunu, Muamma türünde önemli eserler ortaya koyduğunu, bütün bunların Sultan Cem'in, Türk edebiyatı, Türk dili, Türk kültür tarihine olan düşkünlüğünü ve milli suura bağlı seçkin bir şehzade olduğunu göstermektedir..." diyerek Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Bursa'da Zaman adlı şiirini okudu. Cem Sultan ve defnedildiği Gümüşlü semtinin önemi üzerinde duran Prof. Dr. Kemal Yavuz, programın son bölümde dinleyicilerden gelen soruları cevaplayarak iyi dilek ve temennilerle sohbetini tamamladı.

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=pcVCS54VDHs> adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

Facebook Grubumuz: <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>

Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>

Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya

Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

'Yazılacak çok şeyimiz var' TOKAT YOLLARI TAŞLI

AHMET KÖSEOĞLU

Hey onbeşli onbeşli

Tokat yolları taşlı

Onbeşliler geliyor

Yârimin gözü yaşlı

...

Türkü/Ağıt

Bu ağıt zaman zaman hareketli türkü formunda okunuyor olsa da esasta Rumi takvime göre 1315 doğumluların Çanakkale Harbi'ne gidip geri dönemeyişlerinin hüznü hikayesini anlatır bize. Ağıt olarak dinlemek en doğrusu.

Tokat On beşli Torunları Derneği üyeleriyle buluşmuş olsaydık bu türkünün ağıt yakılmış hâli dışında okunmasının kendilerince nasıl karşılandığını sormak isterdim.

Anadolu'nun ayrıcalıklı şehri...

Anadolu'da bazı şehirler vardır ki üzerinde birçok tarihî hadisenin meydana gelmiş olması, önemli savaşların vuku bulması, ilme, fikre,

irfana, ticarete zemin oluşturması ve bütün bunların tezahürü olarak idari, askerî, ilmî önemli şahsiyetlerin yetişmeleri o yerleşim yerini ayrıcalıklı kılar. Böylesi ayrıcalıklı görülesi, yazılası şehirlerimizden biri de Tokat'tır. Evvel emirde gidilesi bir Selçuklu şehridir. Pirimiz de 'Tokat'a gitmek gerek, çünkü Tokat'ta insan ve iklim mutedil' diye buyurmamış mıydı?

Tokat, Selçuklu Döneminde çeşitli medeniyetlerin bulunduğu bir pazar yeri, kavşak noktasıdır. Yeşilirmak havzasında yerleşik olan Tokat'ın tarihi öneminin en başat faktörü, bereketli toprakları olsa gerek. Şehirleri hususi yapan kıstaslardan biri de kendi kendine yetebilmesidir. Tokat'ın özelliği de toprak ve iklim müktesebatından geliyor.

Geçmişten günümüze Tokat'a birçok isim verilmiş olup bunlar: Comano Pontika, Komana, Evdoksia, Dokia, Dokat, Kah-Cun, Sobaru, Darün-Nusret, Darün-Nasr ve Tokat.

Tokat aynı zamanda bir kaleler şehridir. Merkezi ve ilçeleri Turhal, Niksar ve Zile kaleleri günümüzde hâlâ ayaktalar.

Tokat âlimler şehridir de: Molla Hüsrev, Molla Lütfi, İbn Kemal, Seyyid Ali Kuzâtî, Şemseddin Sivâsî, Kadızâde Mehmed Tâhir Efendi, Kazâbâdî, Mustafa Efendi...

"Tokat, âlimler konağı, fazıllar yurdu, şairler yatağı..." Hacı Bektaş-ı Veli gelmiş görmüş böyle söylemiş.

Tokat, şairler şehridir: Melîhî, Hacı Yûsuf, Vâlihî, Kul Himmet, Sabûhî, Tâlib Mehmed Dede, Kânî, Âşık Nûri ve Seyyah Ahmed Efendi, Hattat Ahmed...

Tokat, sultanlar şehri: Emîr Dânişmend, II. Kılıçarslan, Alâeddin Keykubad, Yıldırım Beyazıt, IV. Murat.

Ümera şehridir: Hacı İvaz Paşa, Kemankeş Mahmud Paşa, Genç Mehmed Paşa, Hasan Hakkı Paşa, Mustafa Sabri Efendi, Bekir Sami Bey...

Tokat fazlaca Gazi Osman Paşa... İsmi Tokat'ta her yerde: Stat, üniversite, lise, ortaokul, park, mahalle, cadde...

Paşa, Tuna ile Yeşilirmak arasında köprü.

Karadeniz'de buluşuyorlar.

...

Tuna nehri akmam diyor

Etrafımı yıkmam diyor

Şanı büyük Osman Paşa

Plevne'den çıkmam diyor

...

Tokat, hüznün şehri: Moğollar, Akkoyunlular, Safeviler, Celaliler, depremler, yangınlar...

Tokat, ova şehir...

Yarısı Karadeniz iklimi, diğer yarısı İç Anadolu: Kazova, Gözova, Turhal, Niksar, Erbaa, Artova, Zile, Yazıbaşı, Pazar ve Tokat ovaları...

Tokat fazlaca tarih şehri: Togayıtlar, Hititler, Frigler, Medler, Persler, Makedonlar, Pontuslar, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Danişmentliler, Türkiye Selçukluları, İlhanlılar, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti...

Tokat'ta tuttuklarım...

900 adımda 900 yıllık tarih. (Bütün tarihî yapılar bir arada.)

Garipler Camii... (1080/Anadolu'nun ilk camisi.)

Mevlânâ'nın Tokat'la ilgili sözü: *"Tokat'a gitmek gerek; çünkü Tokat'ta insan ve iklim mutedil."* (Fihi Ma Fih).

Tokat Mevlevihanesi çok zarif.

Jül Sezar zaferi sonrası Zile'de dünyanın en kısa mektubunu yazmış: *"Veni, vidi, vici."* ["Geldim, gördüm, yendim."]

Drakula diye bilinen Kazıklı Voyvoda (III. Vlad), Tokat Kalesi'nde dört yıl esir kalmış.

Danişmentli Nizameddin Yağlıbasan'ın yaptırdığı Yağlıbasan Medresesi Anadolu'da ilk medrese imiş.

Dünyanın bilinen en eski umumi helâsı da Tokat'ta: "Sık Dişini" çarşısı içi umumi helâsı. Kervanların pazara uğradığı zamanlarda abdesthane önünde uzun kuyruk oluşmuş herhalde ki ahali böylesi bir ad takıvermiş bu ayakyoluna.

■ Fotoğraf: Ahmet Aka

Sulu Sokak, Latifoğlu Konağı önemli.

Belediye Şehir Müzesi Konya'ya selam söyledi.

Tokat Kebabı, adı büyük Kozanoğlu.

Ihlamur ağacıyla baskısı yapılan Tokat yazmaları altı yüz yıldır elvan elvan...

Gün boyu fularım oldu el baskılı yazmam.

Ne çok seyyah gelmiş Tokat'a, en sona biz kalmışız. Lakin Evliya'nın yeri başka.

Tokat tarihinde şehircilik ve Mevlevilik önemli.

Tokat'ta 1450'li yıllarda 54 mahalle mevcutmuş ve 46'sı Müslümanlara, sekizi gayrimüslimlere aitmiş.

Müslüman mahallelerinin kırk biri mescit adları taşımaktaymış.

Umur Hacı, Kadı Hasan, Sultan, Dervişan, Mevlânâ, Kızılca, Hacı Ömer, Mekke, Hacı İvaz Paşa, Mevlevihane Mescidi bunlardan bazıları.

Acaba bu 54 mahallenin kaç tanesinin adı bugüne kadar gelebildi?

Şehirlerin ruhuna yolculukta usta olan ve şehir tarihini mekân üzerinden çok iyi okuyan bir yazar olan Tanpınar'a göre '*Konya bütünüyle bir hafıza mekânıdır. Orası Selçuklu tarihinin hafızasıdır*' diye ifadelendirdiğinde Tokat'ı görmüş müydü acaba?

Bir Şehir, Bir Mekân TOKAT KÖPRÜSÜ

AHMET ÇELİK

30 Temmuz -1 Ağustos tarihleri arasında ilk kez katıldığım TYB Konya Şubesi'nin düzenlediği, Amasya ve Tokat gezisine katıldım. Her iki şehirde çok güzel tarihi eserler vardı. Dönüşe geçmeden önce Yeşilirmak kenarında Tokat yemeklerini tatmadan önce gözüme çarpan tarihi köprü ilgimi çekmişti. Bir fırsatını bularak değerli hocam Zekeriya Şimşir Beyle birlikte restorasyonu devam eden Hıdırlık köprüsünü ve kitabesini acele ile inceleme fırsatı oldu. **“Bir şehir bir mekân”** kapsamında Tokat ve Selçuklu dönemine ait Tokat Köprüsü'nün tarihi hakkında genişçe bir şeyler karalamak istedim.

DEVİRLER

1071 Malazgirt zaferinin hemen sonrasında 1074'te Emir Danişmend Gazi tarafından Bizanslıların elinden fethedilen Tokat, bir asır Danişmentlilerin egemenliğinde kaldı. Sultan II. Kılıçarslan tarafından 1175'te Anadolu Selçuklu Devleti hâkimiyetine giren Tokat'ta bir müddet Rükneddin II. Süleyman Şah ve Alâeddin Keykubad idareci olarak görev yaptı. 1240'ta Baba

geçen Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid, Tokat'ı kolaylıkla ele geçirdi. Yıldırım Bayezid “Dârünnasr” adını verdiği Tokat'ta iken kendi adına para bastırıldı, bir cami yaptırdı ve kaleyi tahkim etti.

ESERLER

Tokat'ta hâkim olan Danişmentli, Selçuklu, İlhanlı ve Osmanlı idaresinden her biri eşsiz sanat eserler koyarak şehri manen ve maddeten imar ve ihya ettiler.

Yağı Basan, Çukur Medrese, Gök ve Hisariye medreseleri,

Tokat Hıdırlık Köprüsü,

Hatuniye, Ulu, Genç Mehmet Paşa Camileri,

Hamza Bey, Kazancılar, Behzat, Hacı Terhan ve Alaca Mescitleri,

Aceşşir, Ahmet Paşa, Alp Gazi, Ebul Kasım Ali Tusi, Melik Seyfeddin, Sefer Şah, Nurettin b. Sintimur ve Pir Ahmet Bey türbeleri,

Abdulluttalib, Halef Gazi, Sünbül Baba, Kablızade, Şeyh Meknun zaviyeleri ve Mevlevihaneleri tekkeleri,

Paşa ve Sultan Hamamı,

Taşhan ve Paşa Hanları bu tarihi hazinelerden belli başlılardır.

KÖPRÜ

Yeşilirmak üzerinde kurulu **Tokat Köprüsü** ya da **Hıdırlık Köprüsü** denilen beş Selçuklu sultanının isminin geçtiği bu tarihi köprü hakkında İsmail Hakki Uzunçarşılı (1888-1977), yayımladığı Kitabeler (İstanbul 1927) adlı eserinin “Tokat Kitabeleri” bölümünde (s.4-7) şu bilgileri vermektedir:

“Evliya Çelebi “cıs-r-i müsenna/eşsiz köprü” olduğundan bahisle “Kemer Köprüsü” diye yâd eylediği **Tokat Köprüsü** Amasya tarafından şehre girerken Yeşilirmak üzerindedir. Köprü mükemmel ve muntazam olup kesme taş ile yapılmıştır. Beş gözü vardır. Köprünün üstünde şehre girerken sağına tesadüf eden kitabe, mermer taş üzerine hak edilmiştir. Yazının harici tesirlerden muhafazası için kitabe taşın iç tarafındadır. Köprünün tulu (uzunluğu) yüzeli bir, arzı (genişliği) yedi metredir. Kitabenin yazısı körfet Selçuklu sülüsüdür.

Bu kitabede Selçuklulardan üç kardeşin yani Gıyaseddin Keyhüsrev II'nin oğullarında İzzeddin Keykavus II, Rükneddin Kılıçarslan IV ve Alaaddin Keykubat II'nin müşterek hükümetleri zamanında vaz edilmiştir. Kitabe şudur:

1. veffeka li-inşâi hazihî'l-kantarati'l-mubâreketi fi eyyâmî devleti's-selâtinî'l-a'zam **İzzü'd-dünyâ ve'd-dîn** ve **Rüknü'd-dünyâ ve'd-dîn** ve **Alâi'd-dünyâ ve'd-dîn** beni **es-Sulân Gıyâseddîn Keyhüsrev bin es-Sultân Alâeddin Keykubâd**

2. berâhini emîrû'l-mü'mîne eizza'llâhu ensârahüm ve kâne'l-muvaffak li-hazihî'l-imâreti hüve'l-emîrül ispehsalâr el-kebîr el-müeyyed el-mukbil melîkü'l-ümerâi seyfü'd-devle ve'd-dîn mefharül havasü'l-emîrû'l-

3. a'zam **Pervâne Hamîd ibni Alî Tûsi** ceddede tagammedehümü'llâhi bi-gufrânihi ve kad essese bünyâniha ale't-takvâ mina'llâhi azze ve celle el-vâkî' fi hâmisi fi şuhûri senete semâni ve erbaîne ve sitte mie

4. ve kâne mimâruhâ ve'l-vâkıfu alâ imâretihâ hüve'l-emîrû'l-muhtâc ilâ rahmeti Rabbihi el-eizzü'l-ehâss el-muvaffak el-mukbil Bahâeddin Ziyâi'l-İslâm

5. Tâcü'l-enâm vahîdü'l-mülûk ve's-selâtin **Muhammed bin el-Ferec** el-marûf **bi-İbni'l-Hakîm** efâza'llâhu tevfikahu ve sehhele hayratihî ve zâafe iclâlehu.

Gıyaeddin Keyhüsrev II'nin vefatı üzerine vezir-i azam Sahib Şemseddin Muhammed, meşhur **Celaeddin Karatay**, **Esedüddin Ruzbe**, **Emir Camdar**, **Fahreddin Ebu Bekir Pervane** ile müşavere ederek İzzeddin Keykavusun hükümetine karar verdiler. Fakat biraderleri Rükneddin ile Alaeddin rahat durmayarak birbirini müteakip saltanat davasına kıyam eylediler. Hatta meşhur ümeradan Karatay, Cacaoğlu, Hüsameddin Bicar Bey ile Rükneddin tarafını iltizam ettiler. Bu kavga ilk zamanda 647/ senesine kadar yani üç sene devam etti. Nihayet ümeranın tevassutuyla üç kardeşin birden hükümet eylemeleri takarrür etti. İşte yukarıdaki kitabe bu müşterek hükümetin ikinci senesinde vaz' edilmiştir.

Biraz yukarıda anlatıldığı gibi Gıyaseddin Keyhüsrev b. Keykubat'ın vefatında İzzeddin Rükneddin ve alâeddin isminde üç oğlu kalmıştır. Gıyaseddin daha ölmeden evvel Gürcü Kraliçesi Rusudan'ın kızıdan doğan küçük oğlu Alaeddin'i veliaht yapmıştı. 664/1265'te Gıyaseddin'in vefatı üzerine İzzeddin diğerlerine tercih edildi. Köseadağ felaketini müteakip memleketin kutlu olması için yapılan fedakârlıklar bir tarafa bırakılarak saltanat mücadeleleri başlamak üzere idi.

Bir aralık İzzeddin Keykavus'a bir Moğol elçisi gelerek Ögeday Han'ın oğlu Güyük Han'ın kağanlığına is'adı sebebiyle tebaatlerinde bulunan Selçuklu hükümdarını da merasime davet etti. İzzeddin, korkup gitmek istemeyerek bir takım bahanelerle ortanca kardeşi Rükneddin'i gönderdi. Kağan bu şehzadeye riayet ederek onu biraderinin yerine Selçuklu hükümdarı nasbeyledi. Merasimden avdet eden Rükneddin Sivas'a gelerek saltanatını ilan eyledi. (646/1248).

İzzeddin Keykavus'un kardeşi Rükneddin Kılıçarslan'ın Sivas'ta bu suretle saltanat davasına kıyam etmesi Moğolların müdahalelerine kapı açtı. Moğolların büyük Türk imparatorluğunu yıkmak için Rükneddin'e müzaharat vaat eylediler. Bir takım asker de verdiler.

Vaziyetin vahametini gören İzzeddin'in veziri **Celaeddin Karatay** memleketin iki kardeş arasında taksimini Moğollara güvenen Rükneddin'e kabul ettirdi. İzzeddinin merkezi Konya, Rükneddin'in Sivas idi. Rükneddin'in ümerası bütün Selçuklu memleketlerinin elde edilmesi için Rükneddin'i teşvik-k ettiler. Rükneddin bundan cesaret alarak biraderi üzerine hücum etti ise de Aksaray civarında vaki muharebede mağlup ve maiyetiyle esir edildi. İzzeddin merhametli idi. Moğolların müzaheretine nail olan kardeşine dokunmadı. Ve diğer kardeşi Alaeddin ile birlikte hükümete teşrik eyledi. (647/649). Memlekette intizam yoktu. Moğollar para için mütemadiyen tazyikatta bulunuyorlardı. Bu sırada Kağan olan Mengü Han Sultan İzzeddin'in huzuruna gelmesini emreyledi. İzzeddin tevali eden elçilerden kuşkulandı ise de herçe-abad bir takım hediyelerle harekete karar verip Sivas'a geldi. İzzeddin ekser ümeranın Rükneddin taraftarı olup onu saltanata geçireceklerinden kuşkulananarak süratle Konya'ya avdet ile yerine vekâleten küçük kardeşi Alaeddin II'ı arzı tazimat için Kağan'a gönderdi. Bu zat yolda vefat etti. Hükümet iki kardeş elinde kaldı.

İbni Bibi'ye göre İzzeddin'in Rum olan dayıları mütemadiyen Rükneddin'i tazyik ile saltanat icrasından men etmek isteyerek tahkir ediyorlardı. İzzeddin; Rükneddin'i haps ederek saltanatta yalnız kalmasını istiyordu. Nihayet Rükneddin ümeradan Kemaleddin cesaretlendirerek Kayseri'ye kaçırıldı. Ve orada tekrar ilanı saltanat etti. Kardeşi İzzeddin kendisine Sivas, Malatya, Harput ve Diyarbakır taraflarını terke razı oldu ise de Rükneddin'in ümerası bu memleketleri az görüyorlar İzzeddin'in ümerası da fedakârlığa razı olmuyordu. Rükneddin Konya üzerine yürüdü. İki tarafta tekrar harp ederek haris insanlar yüzünden çok kan döküldü. Rükneddin mağlup ve firar ederken Develide yakalandı ve kendisine biraderi tarafından iptida Amasya badehu Borçlu ikamete tahsis edildi. Daha açığı hapis olundu. (652/1254).

Bu esnada kumandan Baycu Noyan'a verilecek bir kışlaktan dolayı İzzeddin ve bir kısım ümerası tedbirsizce hareket ettiler. Bunun üzerine Moğollar Baycu Noyan kumandasında bir ordu ile Anadolu'ya girerek Erzincan'a geldiler. İzzeddin ehemmiyetsiz kuvvetine güvenerek mukabeleye kalktı. 654/1256 senesinde "**Alaeddin Ribatı**" denilen Konya ile Aksaray arasındaki bir mevkiye İzzeddin'in ordusu mağlup ve kendisi Antalya'ya firar etti. Bunun üzerine Burguluda hapis edilen biraderi Rükneddin Kılıçarslan tahta çıktı. Ve Hülagu Hanın himayesine nail oldu. İzzeddin Keykavus'ta naili teveccüh olup Selçuklu hükümetinin şarkı Rükneddin'e garbı İzzeddin'e verildi. Fakat bu taksim çok devam etmedi. Bazı müfsitler İzzeddin'in Mısır'a muhaberesi olduğunu Rükneddin'in veziri Muiniddin Süleyman vasıtasıyla Hülagu'ya duyurdular. Ve İzzeddin'in tedibine müsaade istediler. Hülagu müsaade etti. Rükneddin kendi ve Moğol askerleriyle Konya üzerine yürüyerek Sultan İzzeddin'i Antalya firara oradan Bizans İmparatoru Mihail Paleologos'un nezdine ilticaya mecbur ettiler. ^(660/1261) İşte bu suretle Rükneddin zahiren müstakil, hakikatte Moğolların bir valisi olarak Selçuklu tahtına geçti. Firar eden İzzeddin bir Hayli müddet Konstantiniyye'de ikametden sonra Kıpçak hükümdarı Berke Han'ın himmetiyle kurtulup Saray şehrine götürülmüş ise de memlekete avdet edemeyerek orada vefa etmiştir.

Kardeşinin firarından sonra Selçuklu saltanatında yalnız kalan Kılıçarslan IV Moğolların ve Muiniddin Pervane'nin elinde oyuncak olmuş ve yine o ellerde maktulen vefat etmiştir. ^(663 veya 664)

Üçkardeşler saltanatını münhasıran zikr edildiğinden sonra kitabede geçen **Seyfeddin Hamit**'i tetkik edelim. Emir-i kebir Seyfeddin Hamid bin Ebilkasım ibni Ali et-Tusi yukarıda kitabesi geçen "**Pisir-i Tusi**" dahi denilen Ebulkasım'ın oğludur. Bu zat üç kardeşler hükümetinde pervanelik (maliye bakanı) hizmetiyle en yüksek mevkilerden birini işgal etmişti. Bu zat hakkında İbni Bibi ile Aksarayı Tezkiresi'nde malumat olması lazım gelirse de bu malumat yoktur. Yalnız üç kardeşlerin ilk pervanesinin Ebu Bekir, son pervanesinin Nizameddin Hurşid olduğu anlaşılıyor. Demek Seyfeddin Hamid bu iki zatın arasında pervanelik etmiş olacaktır.

Köprünün mimarı ve vâkıfı olup İbnü'l-hakim diye meşhur olan ümeradan **Bahaeddin Muhammed bin Ebu'l-ferec** hakkında şimdilik bir malumata destres olamamıştır. Kitabedeki tarzı tahrir nazaran mütenfezandan (ileri gelen yöneticilerden) olduğu zan edilir."

Eflatun Mescidi Saat Kulesi

Konya'ya Amasya ve Tokat Aynalarından Bakmak...

Ali IŞIK

Yörük kanı taşımamdan olsa gerek gezip tozmayı severim oldum olası. Bu küresel salgın döneminde, kışlağından yüce Torosları derin derin süzüp yazlak özlemi çeken atalarım kadar darlandım.

Bir ay kadar öncesi idi. TYB Konya Şubesi'nin sevgili başkanı Ahmet Köseoğlu fakiri telefonla arayıp,

— Abi, temmuz sonunda Amasya-Tokat gezimiz var. Ödüllü yazarımız olduğun için sana iki kişilik kontenjan ayırdık, bize katılır mısın?

Bu değerli teklif, darlanan gönlüme deva olacağından başkanımın teklifini hiç düşünmeden tabi, diye cevaplandırır vermiştim.

Amasya ve Tokat... Tarihî birer şehir olmalarının yanı sıra Anadolu'daki Türk kültür ve medeniyetinin önemli şubelerindendir.

Aracımızın formu ve yollarımızın gelişmişliğine ilaveten, yola koyulduktan sonra başlayan -yer yer gülümseten, yer yer düşündürülen- münavebeleri sıcak sohbet halkası berekâtıyla günün çeyreğini biraz aşan süreyi de ayaklara saldıran kanın sıkletini de hissetmeden Amasya'ya vasil olup sağ salim otelimize indik.

Oldukça yorgun olan otelimizin adı, ülkemizin turizm/ticaret dünyasındaki İngilizce özlemini yansıtıyordu. Adı, güzelim Türkçeyeyle “Elma Otel[i]” olurse kazancına hanel mi gelirdi? Neyse... Batı-doğu istikametinde akan Yeşilirmak'ın oluşturduğu sağlı sollu yalçın kayalıkların sağ tarafa düşenlerinden birisinin zirvesine yakın bir yere kondurulan otelin, konuklarına en önemli ikramı seyri doyumsuz bir Amasya manzarasıydı. Çok çok aşağılarımızda kalsa da akışının dinginliği fark edilen Yeşilirmak'ın, hemen iki kıyısından itibaren kayalık eteklerine değin bir halay samimiyetinde sıralanmış üzerleri kırmızı kiremit örtülü akça pakça yapılar, yapılaşmanın sonlandığı mevkiin biraz üzerinde onarım geçirdiği anlaşılabilir surlar, bunların da biraz üzerinde kayalıklara oyulmuş kral mezarları ve bu Harşena Dağı'nın zirvesinde, nazlı nazlı yüzerek burcundan göğe ağın al bayrağımızla Amasya Kalesi...

Sağı kaya, solu kaya / Ortasından akar derya

Harşenası kral kaya / İşte buradır Amasya

(Sami Aslan)

Fakire göre bir şehrin tarihî olduğunu gösteren ilk nişane “kal'a”dır. Bu kanaatimde bir zamanlar bütün bu toprakların hâkimi olan bir devletin, “kal'a”sı sakinlerince yok edilmiş payitahtının bahtsız evladı olmanın tesiri büyüktür. Bu sebeple yazımda kale(ler) üzerine yoğunlaşmak istiyorum. Dahası, yazımın son bölümünde de sözü Konya Kalesi'ne düşürüp nasıl yok edildiğiyle de sözümü bağlamak istiyorum.

Gezginlerimizin piri Evliya Çelebi (1611-1685), günümüzden dört asra yakın bir zaman önce çıktığı Anadolu seyahatinde Amasya ve Tokat topraklarına geldiğinde bu illerimiz Sivas vilayetine bağlı birer sancaktır.

Çelebi, **Amasya Kalesi**'ni şöyle anlatır:

Eski zamanlarda kalesi Amalika kavminin yapısıdır. Nice yüz krallardan kalmış Anadolu'nun kahkaha kalesidir. Bazı tarihlerde dağ kazıcı Ferhad yaptı, derler.

Gökyüzüne doğru baş uzatmış yüksek zirvesinde olan kuleleri, burçları ve bedenleri daima mavi bulutlar içindedir. Kuşluk vakti olup açık hava olunca kale içinde olan cami minareleri ve binaların çatıları belli olur, bir iç kaledir. Fırdolayı büyüklüğü 9.060 adım [yaklaşık 9 bin m], beşgen şeklinde köşe köşebentli ve çeşit çeşit fendli taştan yapılmış ve Ferhat işi sağlam bir kaledir. Tamamı 41 kule ve 800 bedendir. İçinde hanelerini bilmiyorum, ama eski yapı saraylar, cephane, tahıl ambarları ve su sarnıçları var. Aşağıda akan nehre incek su yolları hayat yoludurlar.

Amasya Surları (Fotoğraf: Mustafa Güden)

Doğu tarafına bakar dört kat demir kapısı var. Kale içinde Yıldırım Han Camii var. Garipliklerinden cehennem çukuru gibi bir zindanı vardır. Büyük ve küçük toplam yetmiş adet topu vardır. İç il olduğundan büyük balyemez topları yoktur.

Bu kalenin altı, baştan başa mağaralar ile donatılmış olup ibret verici mağaraları vardır. Hatta Celâli Karayazıcı ve Kara Said zamanında vilayetin bütün ileri gelenleri bütün değerli esvaplarını ve ağırlıklarını bu mağaralara ve bu kaleye saklayıp çocuklarıyla korunmuşlar ve saklanmışlardır.

Hatta nursuz Timur yer götürmez denizler gibi asker ile bu kaleyi yedi ay kuşatıp bir türlü zafer bulmayıp hüsrana uğrayarak gitmiştir. Gerçi iç ildir ama bir celali saklanmasın diye kale muhafızı ve askerleri de gözcülük eyleyip kapısında silahlı hazır dururlar. Ama aşağı kalesi şehrin ta ortasından akan Tozanlı Nehri kenarında yalın kat duvarlı bir alçacık taş yapı kaledir, büyüklüğünün ne kadar olduğunu bilmiyorum.

Ama üç kapısı var: Kibleye bakar alçak köprüde Karanlık Kapı, kaleye bakar Maydanos Kapısı, Bayezid Han Köprüsü yoludur. Merzifon ve Gergiraz kasabası, Lâdik ve Varay ve batı tarafa Meydan Kapısı büyük tahta köprüye karşı şehre Gök Medrese'ye geçer. Doğu tarafına Serkiz Kapısı ve Zeytinabad, Elvan Çelebi kabri ve Amasya tahta köprüsü karşı şehirde Garipler Camii'ne geçerler (Kahraman-Dağlı 2005: 2-1/212-214).

Güneş istirahate çekilir çekilmez ışıltılı gerdanlığını takınan Amasya'nın, otelimizin terasından kuş bakışı temaşası seyreden gözleri büyüledi. Bu terasta gözümü kırpmadan sabahı edebildim. Lakin soluk soluğa geçecek bir şehir turunun arifesi akşamındaydık.

İngilizce öğretmeni Orhan Akdeniz rehberliğindeki gezimizin ilk durağı Ferhat Su Kanalı oldu. Mezkûr kanalın mazisi Geç Hellenistik-Erken

Roma Dönemine ait olsa da halkımızın muhayyilesi burasını trajik bir aşk efsanesine bağlamış. Şehrin ileri gelenleri de kanalın oyulduğu tepeye kondurdukları -pozlarını efsanesiyle ilişkilendiremediğim- iki tunç heykel ve eteğinde inşa ettikleri yan yana iki mezarla/makamla efsaneyi somutlaştırmışlar.

Amasya Müzesi, Sultan II. Bayezit Külliyesi, Minyatür Amasya, İmaret Kültür Merkezi, Sabuncuoğlu Şefefeddin Tıp ve Cerrahi Müzesi, Yazma Eserler Kütüphanesi, Kral Kaya Mezarları... Sade Amasya merkezinde gezilip görülecek o kadar kültürel miras hazinesi var ki bizim ise vaktimiz Yeşilirmak kıyısında bir çay içimi. Araştırmacı Ahmet Çelik Hoca'nın teklifi, Başkan Ahmet Köseoğlu'nun tensibiyle -program dışı- bir zuhuratla Şirvanlı Camii'nin bitişiğindeki türbesinde, beş on arkadaşım iştirakiyle yapıverdiğimiz Seyyid Mir Hamza Nigârî ihtifaliyle zevahiri kurtarıp günü daha bir bereketlendiriyoruz.

Meraklısı için: XIX. yüzyılın tanınmış mutasavvıf ve şairlerinden olan ve "Nigârî" mahlasıyla tanınan eş-Şeyh Seyyid Hamza Karabağî (ö. 1886), aslen Azerbaycanlı olsa da hayatının önemli bölümü Anadolu'da geçirmiştir. Harput'ta vefat eden Nigârî -vasiyeti doğrultusunda- Amasya'da toprağa verilmiştir (Daha geniş bilgi için bk. TDV İslam Ansiklopedisi, C XXXIII, s. 85-87).

*

Tıpkı bir gün öncesinde, Amasya'yı selamladığımız saatlerde bu kez onunla vedalaşıyoruz. İki saatlik bir yolculuğun ardından gün dinlenmeden Tokat'a vasil oluyoruz.

Orta Karadeniz sahil kesimiyle İç Anadolu arasında önemli bir geçit yeri olan Tokat Yeşilirmak havzasında yer alır. Şehir, ortasından Yeşilirmak'ın geçtiği (bu kesimdeki adıyla Tozanlı Suyu) doğu-batı istikametinde uzanan, Kazova adı verilen ovanın güneyindeki dağlar arasından inen Behzat Deresi'nin iki yamacında ve tabanında kurulmuş.

Ağustos ayını selamladığımız günlük güneşlik bir pazar sabahında, yine nefes nefese bir Tokat gezisine başlıyoruz. Tokat'taki rehberimiz bir Tokat sevdalısı, araştırmacı ve koleksiyoncu Hasan Erdem. Gezdiği yerleri tarihî geçmişleriyle öyle doyurucu anlatıyor ki müktesebatına ve anlatımına hayran kalıyorum.

Hz. Mevlâna'nın "iklimi ve insanı mutedil" diye tavsif ettiği Tokat'ın coğrafyası da Amasya'ya nispetle daha mutedil. Tarihî Tokat şehri, Yeşilirmak'ın güney kıyısıyla kale arasında yer alıyor. Tarihî Şehir

Meydanı, Taşhan, Sulu Sokak, Arastalı Bedesten, Yağıbasan Medresesi, Saat Kulesi, Latifoğlu Konağı, Mevlevihane... âdeta bir sinema şeridi gibi akıp geçiveriyor.

Aslında çok da geniş olmayan bir alana serpiştirilmiş irili ufaklı birçok ata yadigârını gören gezi arkadaşlarımızdan bazıları Konya'yı ihmal ettiği zehabıyla Osmanlı hakkındaki görüşlerinin müspetten menfiye evrildiğini dahi dillendirdiler. Hemen belirtmeliyim ki Konya'nın yaşadığı bahtsızlık Osmanlı kaynaklı olmaktan çok başta coğrafi ve jeolojik yapısı ile -yerli yabancı- insan kaynaklı. Yazımımızın son bölümünde sanıyorum bu konuya da biraz değinirim.

Tokat Şehir Müzesi fakirin "kal'a" yarasına tuz biber ekti. Rehberimiz Hasan Erdem'in büyük katkılarıyla oluşturulan şehir müzesini hayranlıkla gezerken sık sık mahallî yöneticilerimizin kulağını çınlatıyorum. Konya'da bir grup arkadaşla neredeyse çeyrek asırdır her vesileyle dillendirdiğimiz şehir müzesinin güzel bir örneğini Tokat belediyesi hayata geçirmiş.

Lakin illa da kale...

Tokat Kalesi (Tokat İl Kültür ve Turizm Md. Arşivi)

*Selçuklu'dan bir asker
Kaleye keşfe gider
Nöbetçiler sarınca
Birer tokat aşk eder*

*Atılan her tokattan
Düşer yere askerler
Rivayet belki ama
Yöreye Tokat derler*

(Mehmet Fikret Ünalın)

Mahallî rivayete göre, Kont Dracula'nın babası Vlad, Osmanlı'yla yaptığı savaşı kaybedince bir daha Osmanlı'ya saldırmayacağını garantisi olarak oğlunu rehin/esir verir. Kont Dracula, yani III. Vlad, 1442-1448 yılları arasında Osmanlı elinde rehine olarak Nif ve Tokat bölgelerinde diğer beylik şehzadeleriyle birlikte yaşar.

Tokat Kalesi, mutedil bir düzlüğün bitiminde birdenbire yükseliveren -Amasya'daki gibi olmasa da- yalçın bir kayalığın zirvesini ihata ediyor. Gezip gördüğüm bütün kalelerde olduğu gibi, Tokat Kalesi'nin en yüksek burcu üzerinde de al bayrağımız nazlı nazlı dalgalanıyor.

Çelebi'mizin kaleminden Tokat Kalesi:

Tarihçilere göre ilk defa Amasya Kalesini yapan Amalika kavminden Dok'ad adında bir Ferhad işli yapmıştır ki ilk mekânları mağara ardı ki hâlâ mağaralarında adam kaybolur.

Sonra yine onların neslinden çoğalarak mağaralardan çıkıp bir yüksek dağın doruğu üzerinde beşgen şekilli kesme taşlı, savaş yeri bir kale yapmıştır ki Amasya Kalesi'ne denk bir sağlam hisar ve dayanıklı bir set yapmıştır.

Kalesi bir yüksek tepe üzerinde, dayanıklı beyaz kesme taş ile yapılmış sağlam bir kaledir, ama o kadar büyük değildir. Fırdolayı büyüklüğü 5.060 adımdır [yaklaşık 5 bin m]. Çevresi burç ve bedenlerle süslenmiş, sanatlı beden dişleriyle bezenmiş, etrafında asla hendeği yok, korkusuz yüksek bir surdur ki Samanyolu gibi göklere baş uzatmıştır. Ve dört tarafı cehennem çukurundan nişan verdiği için asla hendek olacak yeri yoktur. Bütün etrafı şahin, kartal ve zağanos [doğan cinsinden bir av kuşu] yuvalı elvan renkli kayalardır.

Batı tarafa bakar bir demir kapısı vardır. Hisar içinde dizdar hanesi, kethüda, imam, müezzin ve kale mehterleri hanesi var ve cephanes odaları, tahıl ambarları, su sarnıçları ve Ceylân Yolu adında su yolları vardır. Tam 362 ayak kesme kaya taş merdiven ile nehre inilir.

Göklere doğru boy uzatmış yüksek bir kale olduğundan, değme adam bir saatte çıkamadığından gece gündüz kapısı daima kapalıdır. Aşağı şehir halkının bütün değerli malları tamamen kalede korunur. Bütün suçlular ve kanlılar burada mahpustur (Kahraman Dağlı 2010: 5-1/84-87).

*

Evliya Çelebi Konya'ya geldiğinde ise Konya, Karaman vilayetinin paşa sancağıdır. Bugün yerinde yellere bile esmez olduğu Konya Kalesi'ni de Çelebi'miz şöyle nakleder:

Bu eski şehrin ilk kurucusu, Yunanlılardan "Yanvan Tarihi" sahibinin yazdığına göre Hazret-i Yahya aleyhisselam zamanında kayserlerden Harkılan oğlu Aleksandıran oğlu Rişan'dır. Hazret-i Ömer Medine'den balçıklı eliyle,

"Kayserin gözün çıkarırım" diye Rum'a doğru elini uzatınca Allah'ın izniyle Konya'da o an bir çamurlu mübarek el gelip kayser tahtında otururken gözünü çıkarır. Daha sonra Hazret-i Ömer'den kayser elçisi gelip kayserin gözünü çıkmış görünce kral acınacak hâlini elçiye anlatır.

Elçi bilir ki, Hazret-i Ömer'in o gün çamurlu eliyle işaret edip kralın gözü çıktığıdır. Hemen elçi bir takrip ile menzilleri kat ederek Hazret-i Ömer'i Kudüs-i Şerif gazasında bulur, Hazret-i Ömer huzurunda Kayser elçisi iman ile şereflenir. Hazret-i Ömer ismini Hüseyin kor. İki kere varıp geldiği için "Hüseyin-i zül-cenâheyn (iki kanatlı Hüseyin)" diye künye verirler.

Hazret-i Ömer Kudüs'ü ve Kumame'yi fethedip Mısır diyarına kumandanlıkla Amr ibnü'l-Âs'ı gönderip fethedince beri tarafta kör kayser korkusundan Konya'yı yeniden yapar, böylece ikinci yapıcı (kurucu) kör Rum kayseri olur.

Sultan Alâeddin Konya Kalesi'ni tekrar istihkam üzere yapıp üçüncü yapıcısı olmuştur.

Daha sonra sene 569 [1172-73] tarihinde yontulmuş taşlar ile Sultan Muizzeddin Kılıç Arslan b. Mesut inşa edip sağlamlık vererek dördüncü yapıcısı olmuştur.

Zelzeleden yıkılan kaleyi daha sonra Selçuklu Sultanı Keykubad tamir etmiştir. Büyük bir hendek inşa etmiştir ki, derinliği 11 zira [yaklaşık 8,5 m], genişliği 50 zira [yaklaşık 38 m] ve yüksekliği 30 melik ziraidir [yaklaşık 23 m]. Dış katındaki sağlam hisarının duvarı firdolayı 11.000 gerine adımıdır [yaklaşık 11.000 m].

Selçuklular zamanında 12 kapı İdi. Osmanlılar zamanında dördü kalıp diğerlerini kapattılar, ama iç kalesinin büyüklüğünü bilmiyorum. Bütün dört köşe beyaz taş ile çeşit çeşit mimari hendeseler ile yivli, mukarnaslı ve sanki Alanya kuleli ustaca yapılmış dörtgen şekilli sanatlı bir kaledir (Kahraman-Dağlı 2006: 3-1/23-24).

Sultan I. Alâeddin Keykubat tarafından yeniden inşa ettirilen Konya Kalesi, 144 burcu ve 12 kapısıyla Türkiye Selçuklu Devleti'nin payitahtına yaraşır bir savunma yapısıdır. Merkezindeki Alâeddin Tepesi diye bilinen höyüğü çepeçevre çeviren iç kale ve mezkûr tepenin hemen batısında Zindankale olarak adlandırılan ahmedek'i manzumeyi tamamlar. Dahası, şehrin on üç kilometre kadar batısındaki Takkeli Dağ üzerinde yükselen ve Konya'nın fethinde Fatih Sultan Mehmet tarafından yıktırılan, günümüzde Selçuklu Belediyemiz tarafından yeniden ihyasına gayret edilen Gevale Kalesi'ni de unutmuş değilim.

XIX. yüzyıl başlarında Konya'ya gelen William Martin Leake, Leon de Laborde, Mareşal Von Moltke ve C. Texier gibi gezginlerin yazdıklarından bu yüzyılın ortalarına kadar Konya Kalesi'nin ayakta olduğu anlaşılmaktadır. Mezkûr yüzyıl sonlarına doğru Konya'yı

Konya Surları (L. Laborde)

ziyaret eden C. Huart ve F. Sarre ise kale harabelerinden söz ederler. Bu durum gösteriyor ki önemini kaybetmiş olsa da XIX. yüzyıl başlarında, diğer bir ifadeyle Tanzimat Fermanı'na kadar Konya Kalesi büyük ölçüde ayaktadır. Konya Kalesi ilk önemli darbeyi Tanzimat Döneminde başlatılan şehirlerin modernleştirilmesi hamlesi bağlamında kârgir binaların yapımının teşvikiyle yemiştir. Konya şehri tamamıyla derin bir toprak katmanı üzerinde kurulu olduğu gibi çevresindeki dağların taşları da dayanıksız andezitlerdir. Konya'da inşaata uygun, dayanıklı taşlar şehrin güneybatısında, yirmi kilometre mesafedeki Gödene'den sağlanmaktadır. Selçuklu Döneminde ayrıca bol miktarda da devşirme taş kullanılmıştır. Temin edilen bu taşlar da sadece kamu binalarının inşasında kullanılmıştır.

Modernleşme adına bu yıkım döneminde Alâeddin Tepesi âdetâ bir taş ocağına dönmüş, buradaki kıymetli mazi yadigârları kara barutla patlatılarak yollara döşenmiştir. Konya Kalesi'nin son kalıntıları da 1867 yılında vuku bulan büyük çarşı yangını sonrası Konya Hükümet Konağı ve Kapı Camii'nin yeniden inşalarında kullanılmıştır.

Bu yıkım döneminde Konya valiliği yapan bazı zevatın hâletiruhiyesini yansıması açısından 1905-1908 yılları arasında Konya valiliği yapan M. Cevat Bey'i zikretmeden geçemeyeceğim. İ. H. Konyalı'nın nakline göre mezkûr valinin görev yaptığı yıllarda Rizo isminde bir Rum mühendisi tarafından tamir etme bahanesiyle Alâeddin Köşkü'nün alt kısmı kazılmış, bundan müteessir olan köşk eyvanının ayakta kalan ikinci katı ve duvarlarının bir kısmı çökmüştür (1907). Köşkün kitabeli çinileri de o vakit Konya'da köşk civarında oturan Alman konsolosu tarafından kendi

memleketine gönderilmiştir (Konyalı 1964: 183). Zaten harabe hâlindeki Alâeddin Köşkü'ndeki bu tahribatı gören bazı şahıs ve makamlar, binada meydana gelen tahriplerin önüne geçilmesi hususunda adı geçen validen ricada bulduklarında vali, binanın ehemmiyetsiz bir yapı olduğunu belirterek: “Merak etmeyin ben size, 200 altın lira ile daha iyisini yaptırırım.” deme gafletini göstermiştir (Yıldırım 1997: 39).

Tanzimat Fermanı'yla hız kazanıp günümüze değin uzanan Konya'nın yıkım döneminde ortadan kaldırılan tarihî eserlerden önemlilerini sayarak konuyu sonlandıracağız: Konya surları (dış ve iç kale), Konya Köşkü, yirmiye yakın şehir hanı, Türbe Hamamı, Konya Bedesteni, Dede Bahçesi, Millet Bahçesi, Sultan Selim İmareti, Türbe Kahvesi, Sulu Kahve, Kayıklı Kahve, buzhaneler, Buğday Pazarı, Baruthane, Muvakkithane, konaklar (Evliya Çelebi'ye göre görkemli Konya konaklarının sayısı 300'dür), Ulvi Sultan Mescidi ve Türbesi, Eflatun Mescidi, Anber Reis Camii ve Türbesi, Tacülvezir Türbe, Hankâh, Mescit ve Medresesi, İnceminareli Mescidi ve talebe hücreleri, Gazezler (İpekçiler) Tekkesi, Söylemezin Tekkesi, Nalıncı Baba Türbesi, Ayabakan Dede Türbesi ve Tekkesi, Şeyh Şerefeddin Türbesi, Kemaliye/Küçük Karatay Medresesi, Sultan Veled Medresesi, Nizamiye Medresesi, Ziyaiye Medresesi (Bunlardan Şerefeddin Türbesi ile Ulvi Sultan Mescidi ve Türbesi Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir.). Yanı sıra gelenekli hariciyeli Konya evlerinden hiçbiri bırakılmadığı gibi, ihtişamlı pek çok Ermeni, Rum ve Maruni evinden de kala kala üç beş örnek kalmıştır.

Konya adına oluşan bu karamsar tabloyu biraz yumuşatmak adına Kültür ve Turizm Bakanlığında aldığımız verilerle oluşturduğumuz karşılaştırmalı bir Amasya-Tokat-Konya tescilli yapıları istatistiği ile yazımızı sonlandırıyoruz.

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI	KONYA	AMASYA	TOKAT
Korunmaya Alınan Sokaklar	-	1	-
Anıt ve Abideler	4	1	-
İdari Yapılar	82	16	27

Kültürel Yapılar	452	144	119
Şehitlikler	5	4	-
Askerî Yapılar	10	3	2
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	92	9	14
Dinî Yapılar	450	115	153
Mezarlıklar	92	63	29
Sivil Mimarlık Örneği	537	261	628
Kalıntılar	56	14	34
TOPLAM	1780	631	1006

(<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html>)

Hamîş:

Tokat Kalesi'nin eteklerinde, tarihî Sulusokak'ta bulunan ve bir Osmanlı yapısı olan Arastalı Bedesten, günümüzde Tokat Müzesi olarak hizmet vermektedir. Rehberimiz Hasan Erdem Bey bizi buraya getirdiğinde, ilkin müzenin fazla geniş olmayan girişteki avlusunda sergilenen mezar taşları dikkatimi çekiyor. Bu ata yadigarlarına özel ilgim olduğundan kitabelerini okumadan geçemem. Müze girişinin soluna düşen mezar taşlarından enteresan formlu olanı fakiri cezbediyor. Benzerine daha önce hiç rastlamadığım sarı mermerden yapılmış mezar iki bölümden oluşuyor. Yukarı doğru ölçülü bir biçimde daralarak yükselen kaidesinin üzerinde tepesi yuvarlatılmış bir sütunla sonlanan baş taşının iç yüzündeki künyesini okuduğumda kalbim bir kuş gibi çırpınmağa başladı. Zira bu mezar taşı, 1911 ila 1918 yılları arasında aralıklarla üç kez Konya Valiliği görevinde bulunmuş (Altuncuoğlu 2007: 28) Muammer Bey (1874-1928)'in ilk hanımı Faika Hanım'a aitti. Faika Hanım 1915 yılında vefat ettiğinde geride dört evladını bırakmış. Bunlar: Oğulları Demir Fethi, İskender ve Yaşar beylerle kızı Kaya Sabiha Hanım'dır. Oğulları Konya, kızı ise Sivas doğumludur (Altuncuoğlu 2007: 6).

Kitabesine göre Faika Hanım, verem sebebiyle 1331/1915 yılında vefat etmiş. Bu yılda Muammer Bey Sivas valisidir. Henüz il olmayan Tokat da Sivas'ın kazasıdır (Tokat 31 Mayıs 1920 tarihinde Sivas'tan ayrılarak

Ahmet Çelik Hoca ile Seyyid Nigârî'nin sandukası önünde

il olmuştur). Yaptığımız araştırmada, ikameti Sivas olan bu hanımın mezarının niçin Tokat'ta olduğuna dair merakımızı gideremedik. Neyse ki defin yerinin Gülbahar Hatun (Meydan) Camii Haziresi ve 1930'lu yıllarda Hatuniye Medresesinin yıkılması esnasında oradan kaldırılan mezarlardan biri olduğuna dair bir bilgiye ulaşabildik (Dutoğlu 2015: 29).

Mezarın sütunlu şahidenin iç yüzündeki kitabede şunlar yazılıdır:

*Bu yerde Sivas
vâlisi Muammer Bey'in
refikası Fâ'ika Hanım
gömülüdür*

*merhumeyi
ölümden evvel
verem soldurdu
...
Her şey geçer Tanrı bâkîdir
1331 [1915]*

Mezar taşının üçgen prizma formlu sandukasının her iki yanındaki kitabesinde ise Muammer Bey tarafından yazılmış şu mısralar yer almaktadır (Mezar taşı, muhtemelen, oradan oraya taşınırken hem şahidesi hem de sandukası kırılmıştır. Sandukasındaki kırığı betonla tamir etmeğe kalkışan mahir bir el (!) tabiatıyla kitabenin bir bölümünün üstünü kapatmış. Bu hâliyle mahzun taş, kendisine el atacak gerçek bir ehlini muntazırdır.):

*Ey tenhâ Türk kadını hayatımın yoldaşı
Sen mi varsın altında kaldırırsam bu taşı*

*Yok sen yoksun cismin var zulmet dolu bu yerde
Sen bir rûhsun gülersin yıldızlarla göklerde*

*Ay doğdukça rûhunu hissettirir bu yerler
Söyler benim hüznümü ağladıkça bülbüller*

*

*Rûhun gibi muazzez hâtıralar bıraktın
Milletine İskender, Demir, Yaşar bıraktın*

*..... millî yolunda senden bize örnektir
Onda çarpıp yüreğin sen ölmedin demektir*

*Artık benim Fâ'ika'm layık değil gözyaşı
Fâtiha'yla okusun görüp geçen bu taşı*

Faika Hanım'ın mezar taşı

Kaynakça:

- KONYALI, İ. Hakkı (1964), *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- KAHRAMAN, Seyit Ali-Yücel DAĞLI (haz.) (2005), *Evlîya Çelebi Seyahatnâmesi*, C 2/1, İstanbul: YKY; (2006), C 3/1, İstanbul: YKY; (2010), C 5/1, İstanbul: YKY.
- YILDIRIM, Mustafa (1997), "Konya'da Son Asırda Kaybolan Bazı Türk Yapıları", (Basılmamış DT), *SÜSBE İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı*, Konya. ("Konya'da Kaybolan Türk-İslam Eserleri" adıyla basıldı: 2016/Palet Yay.)
- DUTOĞLU, Yasemin (2015), "Erenler Diyarında Hayat ve Ölüm", *Kümbet*, S 36 (Nisan-Mayıs-Haziran), Tokat: Tokat Şairler ve Yazarlar Derneği (Toşayad) Yay., s. 27-30.
- YAŞAR, Hasan (2014), "Muammer Bey", *Konya Ansiklopedisi*, C VII, s. 1.
- ALTUNCUOĞLU, Neslihan (2007), "Modern Kayseri'nin Mimarlarından Vali Muammer Bey (1874-1928)", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı*, Kayseri

■Fotoğraf: Ahmet Aka

AMASSEİA NOTLARI

MUSTAFA ERGÜN ŞENCAN

"Zaman kısa, ben yorgunum, yol uzun." (Abdurrahim Karakoç)

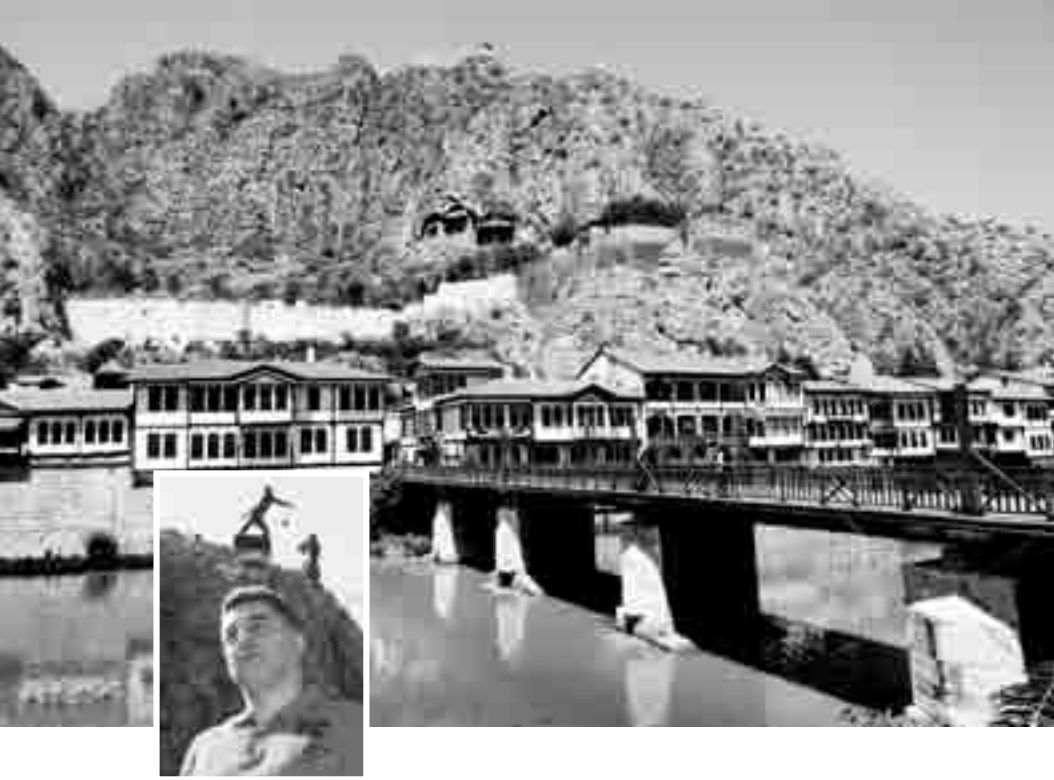
Bir nazik davete icabetle Amasya-Tokat turuna dâhil oldum. Ailemden aldığım duaları sırt çantama yerleştirdim. En büyük şansım, TYB Konya Şubesi'nden, seçkin gezginlerle yola çıkmaktı. Seyahat arkadaşlarımızın her birisi ayrı dağarcıklara sahipti. Onları dinlerken öğrendiklerimi de çantama attım. Böylece Kırıkkale'yi çıkana kadar etraftan hiç haberim olmadı. Otobüsümüz Çorum'dan itibaren değişen coğrafyaya uymuştu. Her kilometrede daha da yeşile dönen yollarda kıvrılarak ilerliyorduk. Farklı meslek ve sosyal gruplarından insanlar hızla kaynaşmıştı. İşte sanat ve kültür ekseninde kardeş olmak bu olmalı, diye yorumladım. Yolculuk boyunca, dışımdan içime doğru derin bir tur atacaktım. Ayçiçek tarlalarında yitirdim kırgın düşleri...

Amasya'ya girerken dikkatimi ilk çeken, dik dağlarla çevrilmiş olmasıydı. Sanki dört cepheyi kapatan bu doğal duvarlar, tarihi de içeriye

hapsetmişti. Tarihçi Strabon'a göre Amazon kraliçesinin ismi verilmişti. Başka bir görüş daha doğuyu temel alıyordu. Kadim Pers inancında yer alan, tanrıça "Ma" Anadolu'ya uzanmış. Bu belde de ona ait şehir anlamında: Amasseia ismini almış. Böylece, tanrı enflasyonu yaşayan Hitit uygarlığı bir transfer daha gerçekleştirmiş. Sonra Kimmeryalı Conan da buradan geçmiş. Pontus, Roma derken 11. asırla birlikte bizim olmuş. *"Veni, vidi, vici..."*

Amasya'nın neredeyse 3.600 yıllık ömründe, dış dünyayla bağlantısı da hep Yeşilirmak olmuş olmalı. Su dili biliyor olsam da anlattıklarını dinlesem, dedim içimden. Şimdi yosunlu kıyılarına pet şişeler tutunmuş. Kral mezarlarından taraftaki yakada deniz görmemiş yalılar var. Bol miktarda köprüyle bezeli suyun güney cephesindeki ince şeridi binalar kaplamış. Bazıları dağın yüzeyine ilişmiş modern yapılar çok ilgi çekici. Kendimce haset ve vesvese ediyorum: *"Şöyle zengin olmak vardı be!"* diye kulak veriyorum fısıltıya. Hemen ertesi sabah cevap geliyor. Hem de İlhanlı sultanının mumyalanmış cesedinden: *"Sultan Süleyman'a kalmamış evlat!..."*

İrfan vasıtamıza binerek Ferhat ile Şirin efsanesine ulaşıyoruz. Şahinkayaşı üzerinden suyu getirişini hayal ediyorum. Trajediyle biten aşklara yenisini ekleyişlerine şahit oluyorum. Gerçi gezdiğimiz kanal

Roma dönemindenmiş ama o kadar hata kadı kızında da olur. Kapitalizme yenik düşmekte olan bu asrın toplumuna anımsattıkları yeter. Hem aşk olmazsa Kays'tan Mecnun mu olur...

Gezimizde neredeyse 150 yaşında bir saat kulesi görüyoruz. Silindirik gövdesi çok badireler atlatmış. Hele Mondros'un ardından İngiliz bayrağı dikilmeye kalkışılması tam bir felaket. O anda çıkan fırtınanın bayrağı yırtıp Yeşilirmak sularına gömmesine ne demeli! Analarımızın nefesi yeter! Hep aynı dua gönlümde: *"Allah bu millete bir daha Kurtuluş Savaşı yaşatmasın."*

Güzel olan her deneyim hızlı bitiyor. Amasya'dan ayrılma vaktimiz geldiğinde, hepimize buruk bir lezzet kalıyor. Dostlarla içilen elma çayları, 2. Beyazıt Külliyesinin yüreği yanık ağaçları, Yalıboyu konaklarının sıcaklığı ve dahasını arkamızda bırakarak ayrılıyoruz. Bekle bizi Tokat, biz geliyoruz!

04.08.2021

RENKLİ HABER

BEDİR KÖSEOĞLU

*Tokat'a doğru...
'Çamlıbel'den Tokat'a doğru
Tozlu yolların aktığı ırmak!
Ben seni çoktan unuttum;
Sen de unuttun mu, dön geri bak.'*

TYB Konya Şubesi yönetim ve üyeleri ile geçtiğimiz hafta sonu yaptığımız Amasya, Tokat yolculuğu oldukça verimli geçti. Tokat ismini duyunca aklıma ilk gelen Cahit Külebi'nin *'Tokat'a Doğru'* şiiri oldu.

Şiirlerle, hikâyelerle, türkülerle başladığımız yolculuk her anı ile eğitici ve adeta geçmişe sessiz bir yolculuk havasındaydı. Bu anlamda TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu başkanuma teşekkürü borç bilirim.

Her ayrıntısını ince ince planladığı gezide pandemi sürecinin verdiği yorgunluktan sonra bir nefes alma arası gibi oldu... İyi ki gittik ve dostlarla güzel bir hafta sonu geçirdik.

Yaklaşık 520 kilometre yol yapan Yeşilirmak tarafından cömertçe beslenen iki şehir, Amasya, Tokat. Dağların arasına sıkışan Amasya, nehrin kenarına eteğini sermiş bir gelin Tokat... Selçuklu ve Osmanlı'nın imar ettiği, adım adım her bir bölgesine tarihin mührünü sökülmez bir şekilde vurduğu bu iki şehir Türkiye'mizin görülmesi gereken şehirleri arasında.

Şehre henüz girerken bizleri AK Parti Amasya Milletvekili Hasan Çilez ve İl Başkanı Mehmet Akif Kesmekaya karşıladı, candan bir *'hoş geldiniz'* dediler. Hoş bulduk...

Elma çayının keyifle içildiği su kanallarının olduğu bölgeden sonra Kral Kaya Mezarları ile başlayan serüven , Amasya Kalesi, Ferhat ile Şirin Müzesi, Yeşilirmak üstündeki Alçak Köprü, Saat Kulesi, Arkeoloji Müzesi, Sultan 2. Beyazıd Külliyesi, Minyatürlerle oluşturulmuş Amasya Müzesi, Burmalı Minare Camii, Gök Medrese Camii, Yörgüç Paşa Camii, Halifet Gazi Kümbeti ve Seyyid Mir Hamza Nigârî Türbesini ziyaretle devam etti.

Yorucu ama dopdolmuş geçen ilk günün akşamında Tokat'a hareket nihayet başladı. Geceyi Tokat'ta Hıdırlık Köprüsü etrafında oluşturulmuş, rengarenk ve cıvılcıvılcı bir ortamda Tokatlı dostlarla çay içerek geçirmek de ayrı bir güzellikti benim için. Âlimler, Şairler ve komutanlar Şehri Tokat tarihin kokusunu her köşesinde barındırmaya devam ediyordu.

Gezimizin bir bölümünde Tokat Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu ile tanıştık. Şehri ve müzeleri gezerken bende oluşan intiba ete kemiğe bürünmüştü. Ufuklu, ileriye gören sezen ve hayal kuranlara imkan veren bir başkanla tanıştık. Şehrin ince detayları, müzelerin dizaynları ince ince düşünülmüş işlerdendi. Başkan Eyüp Eroğlu'yu bir kez de yazımızda yürekten alkışlıyor tebrik ediyorum.

Ulu Camii, Takyeciler Camii, Kabe-i Mescid Camii, Ali Paşa Camii, Garipler Camii, Tokat Mevlevihanesi, Taşhan, Ali Paşa Hamamı, Tokat Müzesi, Sulusolak Çarşısı, Latifoğlu Konağı, Saat Kulesi, Yağbasan Medresesi, ve yine Hıdırlık Köprüsü ve Tokat kebabı...

'Evvel Refik, Bade'l Târik'

Değerli vekilim Ahmet Sorgun, kıymetli başkanım Ahmet Köseoğlu, Bekir Şahin Hocam, Hayri Erten Hocam, Alı Işık Hocam, Anuş, Hüzeyme ve Melahat hanımlar, çok değerli Raşit Keskin, Cemil Paslı, Yücel Kemandi, Zafer Karkuş, Ahmet Demirel, Zekeriya Şimşir, Ahmet Çelik, Hasan Arslan Mehmet Boztepe hocalarım, sevgili Ahmet Aka, Vural Kaya, Hakan Bahçeci, Mustafa Özcan, Abdulkadir Ceylani, Mustafa Ergün Şencan üstatlarım, Mustafa Güden, Saffet Yurtsever, İsmail Detseli , Mustafa Çalışkan, Faruk Koçak, Sadık Gökçe abilerim ve can kardeşim M. Ali Köseoğlu ile *'Evvel Refik, Bade'l Târik'* diyerek başladığımız dolu dolu geçen üç günlük yolculuk güzel hatıralarla son buldu.

Geziye katılan, katkı veren, emek veren ve geziyi düzenleyen başta TYB Konya Şube Başkanımız Ahmet Köseoğlu olmak üzere herkese teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız.

'Irmaklar gibi uzaklaşır

Bir türkü kadar uzak

Tekerler iki çizgi bırakır,

Hamutlar şak şak eder, dön geri bak.'

(Cahit Külebi)

KİTAP GİBİ OKUNAN ŞEHİR TOKAT

BEKİR ŞAHİN

TYB Konya Şubesinin düzenlediği “*Yazılacak Çok Şeyimiz Var, Selçuklu ve Osmanlı Şehirleri Amasya ve Tokat’a Gidiyoruz*” etkinliği dostları buluşturdu, hatıraları canlandırdı. 30 Temmuz - 1 Ağustos tarihleri arasında yapılan bu geziyi bir “*gezi yazısı*” ile taçlandırmadan olmazdı, “*Yazılacak Çok Şeyimiz Var*” demiştik seyahate niyet ederken.

Gezip görülen yerleri insanlara anlatmak seyyahlığın şanıdır, bunu kimi sözle yapar, kimi yazıyla. Biz her ikisini de yapmanın gayreti içerisindeyiz. Gezilen görülen şehirlerde gördüğümüz güzellikleri, hayırlı hizmetleri paylaşmak; yeni yerler görmek isteyen dostlara fikir vermek açısından önemlidir. Bunun aynı zamanda emr-i bi'l ma'rûf sayıldığı inan-cındayım.

Gezilen şehirler ve mekânlar hakkında genel tanıtım yazıları yerine tarihî bir mekân yahut bir konu seçip o konuda yazma fikrini Raşit Keskin Bey'in de teklifiyle murat ettik.

Neler yazacağımı, şehrin hangi güzelliğini yazacağımı düşünürken Evliya Çelebi imdadıma yetişti. Molla Hüsrev, İbn-i Kemal gibi Tokatlı altı şeyhülislamdan söz eden Evliya Çelebi, *âlimler, fazıllar ve şairler şehri*[1] olarak anlatıyor Tokat'ı. 1821 tarihli bir belgede[2] şehirde bulunan 12 medrese ismi zikrediliyor ve bu medreselerin sayısı bir takım

kaynaklarda 24'e kadar çıkıyor. Dolayısıyla 'böyle bir şehirde önemli kütüphaneler ve önemli belgeler içeren arşivler olmalıydı' diye düşündüm.

Bu konular ile ilgili önemli bir şahsiyeti gökte ararken karşımızda bulduk. Kültür adamı, koleksiyoner, gönül ehli bir insan: Hasan Erdem. Bize Tokat'ı gezdiren rehberimiz. Öyle bir rehber ki, şehri tanıtırken şehrin ruhunu kalplerimize üflüyordu âdeta. Heyecanla, coşkuyla o anlattı, biz dinledik. Acaba bu heyecanın bir mektebi medresesi mi var? Hasan Erdem nerden mezun olmuş?

Hasan Erdem, 1970 Tokat doğumludur. Esasen esnaf olan Hasan Erdem'in arşivinde 1900-1985 yılları arası Tokat'a ait 12.000'e yakın fotoğraf; 1500'e yakın semerci, saraç, demirci, marangoz, ahşap ve benzeri mahalli el sanatları üretim malzemeleri; 300'e yakın eski tartı aletleri, mahalli ölççekler; 8.000'e yakın Osmanlı Dönemine ait mahalli evrak; 150'ye yakın eski haritalar; 5000'e yakın muhtelif Osmanlıca kitap ve dergi, Tokat'a ait kartvizit ve mektup; 1200'e yakın yöreye özgü bakır mutfak eşyası; 60 adet farklı dönemlere ait Tokat seramik objesi, Tokatlı hattatlara ait hüsnü hat levha, berat ve fermanlar gibi malzemeler olduğunu

öğrendim. Bu objelerden pek çoğunu Tokat Şehir Müzesine bağışlanmış. Tokat Şehir Müzesi şehir kültürü gözler önüne seren özenle düzenmiş çok güzel bir müze. Ayrı bir yazı konusu. Bu eserleri orada ziyaret etme imkânı da bulduk.

Hasan Erdem'in vaktiyle sekiz bine yakın kitabı varmış, bunun dört bini el yazması, bu eserlerin çoğunu uygun yerlere bağışlamış.

Hasan Erdem elyazması eserlerin pekçoğunu Tokat Mevlevihane'sine bağışlamış, ancak Mevlevihane restorasyonda olduğundan kitapları ziyaret edemedik. Ancak üzerinde "Fihâ kütübün Gayyimih" *فيها كتب قيمة* (Beyyine,3) yazılı boş kitap dolabını fotoğraflayabildik.

Tabi biz Mevlevihanelerin güzel sanatlar fakülteleri gibi çalıştığını bilenlerdeniz. Bu önemli Mevlevihane'de hat eserlerinin, yazma kitapların da mutlaka olacağını düşünürken Hasan Erdem ile aramızda şöyle bir diyalog geçiyor:

-Peki, sizin bağışınızdan önce Mevlevihane'de başka kitaplar var mı idi?

-Sadece Marifetname ile Selçuklu Kur'an-ı Kerim'i. Mevlevihane kütüphanesinden, onun da ayrı bir hikâyesi var.

Hikâyeyi merak ettim. Onun anlattığı şekilde naklediyorum:

— Toplumda biliniyorum. Koleksiyonerim, dededen kalanlar var. Bir Ramazan günü -içeriye Nurten abla girdi. Nurten abla (Nurten Düzemen) son Mevlevi şeyhi Abdülahad Dede'nin torunu. "Sokak düzenleme yapıyor binaların dış cepheleri ve çatıları tamir ediliyor. Buradan iki sandık kitap çıktı. Vakıflar Genel Müdürlüğüne gittim kimse

gelmedi, müzeye gittim kimse gelmedi, Mevlevihane'ye gittim gelmedi. Kitapları aşağıya indirdim. En son seni söylediler anlar diye gel de bak" dedi.

Mübarek Cuma günüydü, pazar günü ikindin geleyim dedim. Gittim açtım sandığı, dakika bir gol bir, bir tane şecere 6-7 metrelik Halef Sultan Zaviyesinin Şeceresi, fermanlar, beratlar otuz kırk tane sonra matbu taş baskı eserler... Açtım titriyorum. Kimse sınanmadığı günahın masumu değil. Hayatımda geçirdiğim üç imtihandan biridir bana altın koy masa büyüklüğünde elimi sürmem ama bu işe zaafım var ya ötesi yok.

Abla ne yapacaksın bunları, dedim çıkarsam versem 300 dolar bu parayı fakir fukaraya ver, desem ya da alıp götürsem kırmaz beni. Ben sana bir ibare okuyayım sen ona göre kararını ver. Beddua ibaresini okudum: "Ne almır ne satılır ne bulunduğu yerden çıkartılır. Allah kahrı gazap eylesin." Titremeye başladı. Bizim bunu Mevlevihane'ye vermemiz lazım. Mevlevihane yapıldı restore edildi, müze oluştu. Ben de oraya verdim kitaplarımı, dedim.

"Abime sorayım" dedi. Ben konuştum abisiyle "tamam" dediler. "Al götür" diyor. Ya abla nasıl götüreyim, dedim. Halil İbrahim Savaş Hoca, Ramazan günü akşamı teravih sonrası oturuyoruz. Sadece şecereyi emanet alırım dedim, abla müsterih ol saat dokuz, dokuz buçuk gibi gelip bunları teslim alacaklar dedim.

Sabah saat sekiz otuz beş, telefon çalıyor. Nurten abla.

-Gelemediler dedi.

-Ya abla sabret daha erken, dokuz oldu yine aradı gelmediler diye Vakıflar Bölge Müdürünü aradım.

Hocam bak böyle böyle, Mevlevihane Kütüphanesinin kitapları Mevlevihane kapanınca Dede götürmüş, ev de Mevlevihane'nin yanı. Hemen rahmetli evi satın almış, onun tavan arasına koymuş.

Selçuklu beraatlar, fermanlar, mesneviler hele Marifetname müthiş, dün-ya haritası da var. Basit çizimler değil, güzel çizimler üstüne sanat tarihçisini

aradım. Saat on, on bir dayanamadım gittim, ya size haber ediyoruz neden gitmiyorsunuz, dedim. Kadıncağıza gittim aynı bıraktığım yerde duruyor aynı odada gözler şişmiş, sabaha kadar uyumamış kadın sırf o bedduayı okudum diye.

—Abla senlik ne var, şimdiye kadar tavan arasında durmuş, dedim. Götürün bunları, diyor.

Götürdük, tutanak tutulacak, tutanak yok. Yazdık, ölçümleme yok. Teslim tutanağını imzalattım, birini Nurten ablaya verdim, birini aldım oraya verdim.

Sevincimiz bu seyahatte tavan yapıyor. Yeni bir kütüphanenin varlığından haber alıp içimizden “Elhamdülillah bulduk, bulduk...” diye nara atıyoruz. İnşallah en kısa zamanda bu kitapları ziyaret edip araştırmacılara bilgi aktarmayı ümit ediyoruz.

Tokat'ı anlatmaya devam...

Tokat'ta, Debbaghane, Debbaghane-i Cedid, Debbaghane-i Sagir isimli üç ayrı mahallenin bulunması Tokat'ın dericilikteki gelişen önemini göstermesi açısından dikkate değerdir. Söz konusu bu mahallelerin bugün varlığını sürdüren Dabakhane Camii etrafında bulunması bizi Tokat'ta Ahilik teşkilatı konusunu araştırmaya itti.

Ahilik teşkilatının bir debbağ olan Ahi Evren tarafından kurulmasına bağlı olarak debbağlar, Ahilik geleneği içerisinde diğer esnaf loncaları üzerinde nüfuz sahibi idi. Bu öneme binaen Tokat'ta Ahi sancağının Dabakhane Camii'nde bulunduğunu, 1970 yılına kadar Tokat'tan hac yolculuğuna çıkacaklar için yapılan geleneksel törende Ahi sancağının bu camiden alınmasıyla başladığını, Şeyh Şirvani'nin mezarının ziyareti ile törenin sona erdiğini[3] öğrendik.

Gezimizde Tokat mahallelerinde yer alan çıkmaz sokaklar da dikkatimizi çekti. Ulaşım açısından bugün için anlamlı görülmeyen çıkmaz sokak yapısının aslında önemli işlevleri bulunduğunu rehberimizin anlatımlarından öğreniyoruz: Çıkmaz sokak başlarında genellikle zengin kişilere ait evlerin bulunduğu ve bu kişilerin sokakta evi bulunan fakirlerin halini takip ederek söz konusu bu insanların temel ihtiyaçlarını buradaki gözlemleriyle tespit ettiklerini, gerekli yardımları gece evlerinin önlerine bırakmak suretiyle yaptıklarını öğreniyoruz.

Tokat hayat-mekân ilişkisinin kopmadığı, medeniyet tasavvurumuza göre kurgulanarak inşa edilmiş bir şehir.

Seyyahların anlattığı[4] şehirde bulunan yüzlerce çeşmeden çoğu kaybolsa da hâlâ yaşayanları var. Kalanların suyunu içip, su şırıltısına şahitlik edebildik.

Anadolu'nun ilk umumi tuvaleti olan ve XIII. yüzyıla tarihlenen “Sık Dişini Helâsi” yeniden ihya ediliyor. Özellikle gayrimüslim tüccarların cami ve mescit tuvaletlerini rahatça kullanamayacakları düşüncesiyle inşa edilmiştir. “Sık dişini” ifadesi ise tuvaletin yoğun bir şekilde kullanıldığına göstergesi olsa gerek.

Rehberimizin ifadesine göre; helaya ait giderin bağlandığı, rahatlıkla bir arabasının geçeceği genişlikte boyutlara sahip kanalizasyon şebekesi bulunmaktadır.

Tokat'ta, sadece insanlara hizmet düşünülmeyp aynı zamanda diğer canlıların yaşamını kolaylaştırmaya yönelik tedbirler de alınmıştır. Bu doğrultuda Ali Paşa Camii, Ali Paşa Türbesi, Sulu Han ve Paşa Hanı'nda mevcut farklı üsluplardaki kuş evleri Zekeriya Şimşir Bey'in Sanat tarihçi bakışıyla Tokat'ta dikkatimizi çeken hususlardandır.

Tokat şehrinin tarihî sivil mimarisini iki katlı ahşap yapılar oluşturmaktadır.

Behzad Çarşısı, Kuyumcular Çarşısı, Hızırhane Caddesi gibi sokak ve caddeler de tarihi dokuyu yansıtan mekânlar.

Tokat'ın yüzlerce yıllık Türk-İslam kimliğinin nişanesi olan Sulusokak bölgesi de şehrin görülmesi gereken mekânlarından.

Kanal Tokat Projesi kapsamında, şehrin simgelerinden biri olan Yeşilirmak Nehrinin ıslah çalışmaları, Yeşilirmak'ın her iki yakasında yapılan çevre düzenlemesi ile oluşturulan parklar ve spor kompleksleri gibi sosyal mekânlar şehrin çehresini değiştirmiş. Kanal Tokat bize *St. Petersburg'u*, Viyana'yı, özellikle ışıklandırmasıyla Dubai'yi hatırlattı.

Eski şehir bölgesinde yapılan meydan çalışmaları ve restorasyonlar ile sokakların düzenlenmesi tarihî dokuyu tekrar canlandırmış durumda.

Mahalle Konakları, Millet Kırathanesi, mahalle kültürünü tekrar canlandırmak adına dikkatimizi çeken yerler.

Bir günlük Tokat gezisi bizi kesmedi. İnşallah birkaç günlüğüne tekrar gideceğiz.

MAYACI ŞEHİR: TOKAT; KURUCU ŞEHİR: AMASYA — CEMİL PASLI

TYB *Konya Şubesi*'nin geleneksel "*Yazılacak Çok Şeyimiz Var*" gezileri kapsamında Amasya-Tokat gezisine katıldım.

Yeşilirmağın kardeş kıldığı *kurucu şehir Amasya* ve *mayacı şehir Tokat*'ı yazar arkadaşlarımla anlamaya çalıştık.

Amasya güvenliğin ön planda olduğu garnizon ve şehzade şehirlerimizden.

Yeşilirmağa sınımsız sarılmış kollarıyla, çevresini sarmış dağlarıyla özel bir şehir Amasya.

Yetiştirip İstanbul'a gönderdiği 12 şehzadeden 7 sini padişah yapan; eğiten şehir Amasya.

Fetret devrine son veren Çelebi Mehmet'te olduğu gibi zor durumda kaldığında sığınulan, güç kazanılan, toparlanan ve yeniden harekete geçilen bir güç merkezi Amasya.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Amasya Genelgesi'nde vücut bulduğu gibi büyük başlangıçların şehri Amasya.

Tokat ise; Anadolu'yu sürekli mayalayan, yenileyen, tazeleyen kök hücre ve kodları üreten kaynak şehir.

Biz Türkler İslam'ı Emevilerin eziyetlerinden Mavraünnehir'e çekilen ehli beytten direkt aldık.

Ebu Hanife, İmam Maturidi, Ebü'l-Hasan Harkani, Yusuf-i Hemedani, Abdülhalık Goncdvani, Hoca Ahmet Yesevi, Behaeddin-i Buhari, Alaüddin-i Attar, Ya'kub-ı Çerhi, Ubeydullah-ı Ahrar gibi yüzlerce alimle yoğrulan *İslâm Ümrani* Diyar-ı Rum Anadolu'ya taşındı.

Bu Ümrani taşıma ve Anadolu'yu mayalama vazifesi; Büyük Selçuklu Devleti'nin Danışmendleri(danışmanları) tarafından önce Niksar sonra Tokat merkez alınarak kurulan Kayseri ve Aksaray'a kadar uzanan Danışmendoğulları tarafından yapıldı.

1076 yılında Süleyman Şah'ın İznik'i fethiyle, Büyük Selçuklu Devleti ile bağlantılı Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur. Süleyman Şah Antakya'ya düzenlediği ilk sefer sırasında Ebul Gazi'yi (Hasan Bey ki, Hasandağı bu zatın ismi ile anılır) Kapadokyaya vali tayin eder. Süleyman Şah'ın Bizans hakimiyetindeki Antakya'yı almak istemesiyle ve bunu başaramaması sonucu ölümüyle, Anadolu Selçuklu Devleti bir müddet için bağımsızlığını yitirmişse de daha sonra oğlu I. Kılıçarslan'ın Büyük Selçuklu Devleti Hükümdarı Berkyaruk ile birlikte hareket etmesi, *Anadoluya saldıran Haçlı Ordularını yine birlikte hareket ettiği Danışmend Beyi Melik Gümüştekin* desteğinde bozguna uğratması sonucu, Aksaray (o zamanki adıyla Archalais) Anadolu Selçukluları egemenliğine girmiştir.

Tokat Anadolu'yu mayalama işini Danışmendoğullarından bugüne hiç bırakmadı. İklimi gibi mutedil insanlar kıyamete kadar insanların dünya ve ahiretine fayda verecek "*vasat ümmet*" olmanın en güzel modelini ortaya koydular.

Mevlânâ Celaleddin Rumi, "*Tokat'a gitmek gerek, Çünkü Tokat'ta insan ve iklim mutedil*" diye bu önemli misyona dikkat çekmiştir. Tokat'ın Anadolu'nun en güzel Mevlevihane'lerinden birine gönülünü açarak hazrete "*eyvallah*" demiştir.

Bugün de Tokat şehri harika bir ekiple tarihin kendine yüklediği "*mayalayan şehir*" görevini her geçen gün güçlenen bir şekilde sürdürüyor.

Genç ve azimli belediye başkanı Av. Eyüp Eroğlu ekibiyle birlikte şehrin mayalama işini daha etkin yapması için gereken bütün adımları atıyor.

Öyle ki şehir merkezinden geçen Yeşilırmağı şişirerek Tokat'a denizi getirmiş başkan.

Tarihi eserler en güzel şekliyle restore edilip günümüze mesajını aktarırken, Yeşilırmağın kucakladığı kolları daha da güçlendiriliyor. Yapılan çalışmalarla tarihinin birikimini dünyanın dikkatine taşıyor.

İnsana değer, itidalin, sabrın, sükunetin, ilklerin en güzel misallerini görebilirsiniz Tokat'ta.

Tek kişilik odalarıyla tarihin kaydettiği butik otellerinden birisini inceleyebilirsiniz.

Sanatın dile geldiği saatlerce bakıp doyamayacağınız, iç süslemele-ri, eğitim, güvenlik ve konforu birleştiren *özel konaklar* bulabilirsiniz Tokat'ta.

El işçiliğinin zirveye çıktığı, renklerin en canlı ve uyumlusunun yansıdığı yemeniden sofraya altına, yaz atkısından çantalara Taşhan'daki Yazmacılar ve Çarıkçı Çarşısında tekstil ürünlerine Bakırcı ve Zurnacı Çarşılarda otantik, yöresel ürünlere bayılacaksınız Tokat'ta.

En üstte duran kuyruk yağının abiliğinde kardeş olan kuzu eti, patlıcan, biber, patatesin şişe dizilip dik bir şekilde fırının kenarında sabırla pişmeye bırakılırken; onların hepsine uğrayıp lezzet katıp, lezzet katan yağın döküldüğü altta pişen domates, soğan ve sarımsağın eşlik ettiği *dünyanın en lezzetli ve sağlıklı kebabı* sizi bekliyor Tokat'ta.

En muhteşem mağara **Balıca** için Pazar'a; Julius Sezar'ın "*veni-vici-vidi: Geldim - gördüm - yendim*" sözünün söylendiği ve yazılı olduğu *kaleyi* ve özgün mimarisıyla sizi hayran bırakacak *Ulu Camiini* görmek için Zile'ye; Danışmendoğulları'nın ilk başkenti UNESCO Dünya Mirası Listesine adını yazdıracak kadar özgün eserleri görmek için Niksar'a; Sebastapolis Antik Kent'ini görmek için Sulusaray'a gitmek gerek.

Kaz, Zinav, Güllüköy, Belpınar, Bozpınar, Bedirkale, Akbelen, Akınköy, Sulugöl, Koçaş, Aşağıgüçlü, Ortaören, Boldacı, Üçyol, Kızık, Güzelbeyli, Bütet ve Almus göllerini; Mamu (1779 m.), Yaylacık (1620 m.), Devenci (1892 m.), Bugalı (1945m), Dumanlı (2200 m.), Çamlıbel (2020 m.), Akdağ (1900 m.) dağlarını; Kazova, Omala, Turhal, Niksar, Erbaa, Zile, Artova, Maşat ovalarını; Topçam, Gürnlevik, Batmantaş, Muhat, Dumanlı, Selman, Bozçalı, Kızılcaören ve Çamiçi yaylalarını; göreceksiniz Tokat'ta.

Horasan'ı en değerli mayayı taşıma misyonu için Tokat özel seçilmiş bir coğrafyadır.

Allah Teala'nın "vasat ümmet"i bize şöyle tarif eder:

"Ve işte böylece sizi *dengeli ve ölçülü(vasat) bir toplum kıldık ki* insanlar nezdinde Hakk'ın şahitleri (örnekleri) olasınız ve resul de sizin hakkınızda şahit/örnek olsun." Bakara, 2/143.

İbn Haldun; iklimin sıcak ve soğuk olması hem de insanları yediği besinler dahi insanın ruhuna ve bedenine etki eder. Yani kısaca İbn Haldun'a göre insan toplulukların yaşadığı etraf ve şartlara göre biçim alır. İbn Haldun'a göre insan doğası üstünde yalnızca iklim değil ilaveten toprak çeşidi de etki eder.

Dolayısıyla vasat ümmet olmada mutedil iklimin önemli katkısı vardır.

Horasan'dan getirdiği dünya/ahiret saadeti için gerekli mayayı sunmaya bütün gönlünü açarak devam ediyor Tokat.

Bu duygu ve müşahedelerle gezdik Tokat'ı. Zile Çeltek köyündeki sağ olan annemin elini öptüm, merhum babama kabrinde dua ettim. Turhal'daki amcamı ziyaret ettim. Sıla-i Rahimin de olduğu mükemmel bir gezi oldu benim için.

Yol eğitir, hicret olgunlaştırır, sabır kemale erdirir. Önce yol arkadaşı, sonra yol derler ya.

Yol arkadaşlarım da *TYB Konya Grubu* mükemmel insanlardı.

Bu harika gezide emeği geçen başta başkan Ahmet Köseoğlu olmak üzere bütün arkadaşlara gönülden teşekkür ederim.

Kendinize bir iyilik yapın! Mevlânâ'yı dinleyin, iklimi ve insanları mutedil; Tokat'a gidin

AMASYA-TOKAT ÜZERİNDEN

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

"Ve bir değirmendir zaman,
insanı da, mekâm da öğüten..."

(Çetin Oranlı, *Ruha Dokunan İnsan Öyküleri*)

30 Temmuz- 1 Ağustos tarihleri bizim için önemliydi. Uzun gelen bir aradan sonra, değerli bir grupta beraber olmanın ve seyahate çıkmanın zevkini yaşayacaktık. TYB Konya Şubesi'nin düzenlediği, *'Yazılacak Çok Şeyimiz Var , Selçuklu ve Osmanlı şehirleri Amasya ve Tokat' a gidiyoruz'* etkinliğinin heyecan ile sevincini taşıyacaktık.

Amasya'da: Ferhat ile Şirin Âşıklar Müzesi, Amasya Müzesi, Sultan İkinci Bayezid Külliyesi, Kralkaya Mezarları, Seyyid Mîr Hamza Nigârî Türbesi, Amasya Saat Kulesi, Taşhan ve Bakırcılar Çarşısı, Darüşşifa(Bîmarhane)

Tokat'ta: Tarihi Kent Meydanı, Sulu Sokak, Saat Kulesi, Latifoğlu Konağı Müzesi, Tokat Mevlevihanesi, Hıdırlık Köprüsü; duraklarımızdan bazılarıydı.

Seyahatten bende kalan; mekândan, dost sözlerinden, tarihî yüzlerden, yazarlardan, çağrı(şım)lardan doğan bir yekûn, bazı duygu ve düşünceler... geçmişten, günden gecedan heceden fısıltılar, söyleşmeler, dilleşmelerdi... Şimdi, onları paylaşmak istiyorum.

Millî egemenliğe dayanan, Türkiye Cumhuriyetinin temellerini oluşturan ilk kuruluş belgesi Amasya Tamiminden, devletimizin bânisi Atatürk'ten; Osmanlı, Selçuklu, Danişmentliler, Bizans, Roma Dönemlerine, Hititlere kadar uzanan muhteşem hikâyeler...

Gezimizin ilk durağındaki Amasya'da, Ferhat ile Şirin'in ölümsüz aşkı, sadece şehrin değil bütün Türkiye'nin, Şark Dünyasının en güzel öykülerindendi. Hakikatle efsane çelişse de, yüzyıllara meydan okuyan aşk kahramanları daima varlığını sürdürecekti. Sevdiği için dağı delen, su getiren Ferhat aynı zamanda azmin, sabrın, soylu bir kalbin de temsilcisiydi.

O an özellikle ne talihli kadınlar, adamlar mevcut olduğunu düşündük. Çoğumuz biricik varlığımız, hedeflerimiz, çeşitli tutkularımız için olağanüstü, harika karşılıklar almayı umar ve hayalleriz.

Oysa hayat "vermek" üzerine kuruluydu ve erdemli Ferhat kadar, meziyet nitelik gerektiren Şirin olmak da zordu. Sonra acaba biz dünyaya, hangi katkılarda bulunuyorduk. Canı pahasına bedel ödeyenleri, aşk hesabına, kutlu davalar uğruna çetin savaş verenleri ne çabuk unuttuğumuzdu.

Dönüp dolaşıp yuvaya geldiğimiz her gezide; ölüm, fâniliğin altı çiziliyor, uygarlıkların, muhtelif kavimlerin bize benzediklerini görüyor, hatta bazı üstün yanlarına şahit oluyorduk. Sanatlarına, miraslarına, güzellik bakiyelerine hayran kalıyorduk.

Lâkin taç, taht baht kavgalarının encamına; muhteris, şaha kalkmış heybetli gövdelerin, acı çekerek öldüğü ifade edilen zavallı mumyaların hazin sonlarına hiç takılmıyorduk. Sırttan iskeletlerin göz boşluklarındaki beyhûde altın yapraklarına, kılıç şakırtılarına, bebek ağlamalarına...

Maziden gelen mücevherler, değerli takı ve yadigârlar ilğimizi çekiyordu. Hâlbuki nice aşk ehli Ferhat vardı muhabbetle kulağımıza küpe takacak; boyunduruk değil, hediyesi gerdanlıkla boynumuzu, kalbimizi tezyin edecek...

Avuçları, kucakları cevherle dolu olan erler, kadınlar. Fark edecek, eşsiz hazinelere dokunabilecek miydik?

Herkesin aşması gereken bir dağı, ulaşması gereken nazlı bir gayesi (Şirin'i) vardı. Gönül köprüleri kurmak, kanallar açmak, serin duru sular akıtmak için; belki de aşk buseleriyle içimizdeki Ferhat'ı, Şirin'i uyandırmak gerekti.

...

Geziyi duyunca, Alain de Botton'un "*Seyahat Sanatı*" isimli kitabına bir göz attım.

Botton'un rehberlerinden biri Şair Yazar John Ruskin'di. Seyahatlerimizde güzellik de arar, yenilerini keşfetmeyi dileriz. Beğeniler, güzellik hissini kamçılar; kimimizse daha derinlere kaçar.

Ruskin'e göre, "...güzelliğe karşılık vermek ve ona sahip olmak tutkusu kimi zaman çok kaba bir şekilde ifade edilebiliyordu: gidilen yerden hediyelik eşyalar ve halılar almak, ismini sütunlara kazımak ya da fotoğraf çekmek vb.(...) Güzelliğe sahip olmanın aslında tek bir yolu vardı, o da güzelliği anlamaktan ve ona neden olan psikolojik ve görsel etkenlerin bilincine varmaktan geçiyordu. Son olarak, bu bilinçli anlama sürecini gerçekleştirmek için en etkili yöntem güzel yerleri sanat yoluyla tasvir etmektir. Bunun için gördüklerimizi, yeteneğimiz olup olmadığını düşünmeksizin resme ya da yazıya aktarmamız gerekiyordu..." (Alan de Botton, *Seyahat Sanatı*, Sel Yayıncılık, 2002, sf. 230)

TYB'nin de yapmaya çalıştığı bir anlamda buydu. Mekânı kazmak, devşirmek, incelemek, perde gerisini görmek.

Lâkin güzellik kapılarını açıp, içeri girebiliyor, anlayabiliyor muyduk? Ya da ne kadarından haberdardık.

"*Manevî bir nehir*" olarak da tanımlayabileceğimiz bilgilerden ne kadar yararlanıyorduk.

Söz gelişi, büyük Türk mutasavvıflarından Seyyid Mîr Hamza Nigârî'nin, onun şöhret ve nüfuzunun yayılmasından rahatsız olan bazı çevreler tarafından '*devlet ve millet aleyhine isyan çıkaracağına*' dair söylentiler sebebiyle, sürgüne gönderilmesi, nasıl bir güzellik anlayışının eseri idi. Yahut Tokat'ta bir hankâh kuran, Sadreddîn Konevî Hazretlerinin

talebelerinden Fahreddîn'i Irâkî'nin, hakkındaki yanlış bilgiler yüzünden, yöneticilerce tutuklama kararı çıkarılması ve onun kargaşa merkezi haline gelen Tokat'ı terk etmesine ne demeliydi." (*Fahreddîn'i Irâkî, Aşk Metafiziği, Hayykitap, sh. 49*)

Başkanımız Ahmet Köseoğlu, Amasya'da müzeleri gezerken mühim, etkileyici bir noktaya temas etti. Validesi; yemek pişirdiği, ikram ettiği, aileyi misafiri doyurduğu kap kacakla tabakla konuşur, süslemelerini okşar, âdeta sevişirmiş. Eşyanın ardını, asıl Sahibi gören, kıymet veren, kendiyile dünyayla barışık, arifâne bir bakış. Günümüzde bu tahassüse, inceliğe sahip miyiz?

Bir açıdan her birimiz, gönül mutfağında aşlar pişiriyorduk. Belki de tencerede nohut vardı ve Aşçıbaşı, Şef iyi pişsin diye **"nohut kafamızın"** üstüne, kepçeyle vurup duruyordu.

Yine Gülşah Hanım, sohbetimiz esnasında, bir hatırasını naklederek; annesinin, henüz 11 yaşındayken onu yapmaya mecbur tuttuğu dantel örgüsünden bahsetti. (Büyük) annelerimizin bize öğrettiği işlemlerin, bazen hor gördüğümüz el işlerinin ve herhalde tüm (güzel) yaşama sanatının arka planındaki köklere; tahammül, ceht, olgunlaşmak, hayatiilmek ilmek dokumak eylemine dikkat çekti.

Eşi Gazeteci Şair M. Ali Köseoğlu, fakirin anladığı manayla, geri dönüşlere, yolculuk sonundaki dönüşümlere işaret etti. Yürüyüşü, görüşü, hülyayı, bilgi ile tecrübeyi, gelgeç havai akli terbiye edip, güzelliğe, faydalıya, hikmete tahvil etme fiiline...

Eğer **"Kıyametin kopacağımlı bilseniz bile bir fidan dikiğiniz"** hadisi şerifini, sadece yeşillendirme değil; tohum atma, hayat süresince güzelleştirme çabası, ameli olarak ele alırsak; koruluğ(umuz)a bir fidan daha dikmekti, A gezisi, B gezisi dönüşü...

Yollar ve İzler; takip ettiğimiz alâmetler, hanlar, temizlik mekânı hamamlar, konaklar...

Düşünüyorum, arınmak ne kadar müşküldür. Denizler beni alsın, silip süpürüp, yunsa...

İçsel ırmağıma, şehrim ha bire çöp alıyorum. Neye evirileceğim; yüzümü nereye döneceğim.

Hayat bir film şeridiydi. İçinde **"Benim Sinemalarım, tiyatrolarım, sayısız maskelerim, izleyicilerim"** bulunuyordu. Mânâlı güzellik neredeydi? Güzellik elçileri, imgeleri, **kılavuzlarım** kimdi?

...

Gezimizin ikinci durağı, ünlü gezginimiz Evliya Çelebi'nin **"Âlimler ve Şairler Şehri"** dediği; yazmacılık, dokumacılık gibi çeşitli el sanatlarıyla; Şeyhülislam İbn-i Kemal, Gazi Osman Paşa, Hayrettin Tokadî gibi âbide şahsiyetleriyle öne çıkan, nice güzelliklerine tanık olduğumuz **Tokat'**ı.

Fakat Türkiye'nin genel zafiyeti, burada da gözüktüyordu. Güzellik anlayışımız artık cihanşümül değildi, herhalde sağlam, müşterek bir paydanın sağlandığı sanat ve fikriyatımız da yoktu. Meselâ, Tokat'ın önemine temas eden Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in şu satırlarına rağmen, **"şehrin dokusunun bozulması"** devam ediyordu.

"Bir bir, yer yer dolaşarak gördüğüm eski eserler hakkındaki intibalarımı size söyleyeyim. İstanbul'da, Konya'da, Bursa ve Edirne'de bulunmayan en güzel eserler inanın Tokat'ta.(...) Anadolu'da en çok abidesi olan şehir. Hani Selçuklularla Osmanlılar yarışa girmişler. Birinden birisi bir tane fazla amma hangisi doğrusu sayamadım." (Nurcan Durmaz, İpek Yolunda Bir Şehir TOKAT, Tokat Belediyesi Kültür Yayınları, sf. 54)

Seyahatimizin en hoş hediyeleri arasında, Değerli Yazar Çetin Oranlı'nın **Ruha Dokunan İnsan Öyküleri** isimli kitabı vardı. Gönümde ışığı durdu.

Teşekkür faslım uzundur. Bu zarif gezinin mimarı Ahmet Köseoğlu'na, vekilimiz Ahmet Sorgun'a, Karatay Belediyesine, yolculuğu bir şölene çeviren aydınlık dost ve arkadaşlara, tüm katkıda bulunanlara teşekkür ediyorum.

Uyarıda bulunan kavimlere, ululara, sultanlar geçidine, isimsiz sessiz gülçiçek kadınlara, dâsitânî kahramanlara, cesur yürekli Amazonlara...

Asıl müteşekkîr, minnettar kaldığım; kendimi borçlu hissettiğim ise.. onca kusura cehalete rağmen, bizi donatmaya çalışan, ebelik yapan, gizli aşikâr sevgililerdir. Ellerinden hasretle.. hürmetle.. muhabbetle öpüyorum.

Yolculuk, seyir devam ediyor, bir ömür ve sonrasında...

ŞEYHÜLİSLAMLAR YURDU TOKAT

MUSTAFA GÜDEN

30 yıl önce bir bayram sabahı Kütahya'dan bindiğimiz tren İzmir'e doğru yol alırken birbirini tanıyan çok az insan vardı. Yanımdakine sordum;

- Memleket neresi?
- Toğatlıyık!
- Toğat nereye bağlı?
- Angarıya bağlı!
- Yerini bilemedim, haritanın neresinde?
- Haa... Amasya'nın beri yanında...
- Beri derken?
- Sivas'ın üst tarafı işte.
- Haa, sen Tokat diyorsun.
- He, Toğatlıyık diyorum ya!

Gazi ile o gün böyle bir diyalogla tanışıp 40 günlüğüne sıkı bir dost olduk. Fakat anormal bir ihmalkârlıktan olsa gerek; bir daha görüşmemecesine yollarımız ayrıldı. Israrlı aramalarım neticesinde geçen Ramazan ayında telefonla ulaştım Gazi'ye. Uzun uzadıya sohbete ettikten sonra;

—Bak hele, senin gezmen eksik olmaz. Bu yana yolun düşerse aramazlık etme, gücenirim, demişti. Tokat'a doğru yola çıkarken arayıp “Biz geliyoruz” dedim. Gezideki ikinci durağımız benim için bu yönden bir başka anlam taşıyordu.

Büyük Türk seyyahı Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Tokat'ı şöyle anlatır;

“Bu havası hoş şehrin dört tarafında, bahçe ve bostanlar içinde sular akar. Bu bahçelerde bülbüllerin ötüşü insan ruhuna sefa verir. Meyveleri lezzetli ve latif olup, her tarafa hediye olarak gönderilir. Her bağında birer köşk, havuz, fıskiye ve çeşitli meyveler bulunur. Halkı zevk ehlidir. Gariplerle dostturlar; kin tutmaz, hile bilmez, deryadil, haluk, selim ve halim insanlardır. Herkese iyi zanda bulunurlar. İyi geçinirler. Hayırlı yapılar yaptırmaya hevesleri çoktur. Camii, saray, köşk ve imaretleri o kadar güzel ve metin olur ki, buralara girenler hayran olurlar. Şehir genişlik ve çok ucuzluk bir yer olup dünya yüzünde eşi yok gibidir. Yılın her zamanında halkının nimetleri boldur.”

Tokat, Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'da Türk hâkimiyetine en erken giren şehirlerin başında geliyor. Yüksek manevi donanıma sahip olan şehir Osmanlı döneminde 6 tane Şeyhülislam yetiştirmiş. Şeyhülislam'ın Osmanlılarda “**en yüksek payeye ulaşan din âlimi**” olduğu dikkate alındığında Tokat'ın bu sahadaki farklılığı görülüyor. Tokatlı Molla Hüsrev, İbni Kemal Paşa, Muud Ahmed Kazabadi, Kadızade Ahmet Tahir, Hacı Kara Halil ve Kahire'de medfun bulunan son Osmanlı Şeyhülislam'ı Mustafa Sabri Efendi bu makama erişen isimler olmuş.

Tıp kitapları Yüzlerce yıl Avrupa Üniversitelerinde okutulan İbn-i Sina'nın “**Kanun**” adlı eserini Türkçeye ilk defa kazandıran Hekim Mustafa'yı da Tokat yetiştirmiş.

Hani “**Kırk yıllık Kâni olur mu Yani**” diye bir söz var... Nüktedan bir insan olan Tokatlı Ebubekir Kâni Bükreş'te Divan Kâtibi olarak bulunduğu dönemde Romanyalı bir kıza âşık olmuş.

Kız kendisine “Hıristiyan ol” teklifinde bulununca da “**Kırk Yıllık Kâni Olur mu Yani**” diye verdiği cevap literatüre girip günümüze kadar gelmiş.

Cumartesi akşam saatlerinde bir Yeşilirmak şehrinden diğerine, Tokat’a vardığımızda bizi Evliya Çelebi’nin methettiğine benzer yeşillikler içinde bir şehir karşıladı. Evet, su bereketti, hayattı. Susuz dünya çöldü, vahaydı.

Odalara yerleştikten sonra şehri bilen bazı arkadaşlar Taşköprü’nün gece manzarasını temaşa etmek üzere harekete geçti. Ve fakat herkes aynı takate sahip değildi; biz de bu güzellikten feragat edenlere dâhil olduk.

Pazar sabahı bulduğumuz Tokat rehberimiz Hasan Erdem bilgisi ve hitabetle ilgiyi daima diri tutan özel bir insan olduğunu her halinden belli ediyordu. Bizi ilk olarak 13. Yüzyılda Danişmendli Dönemi’nde yapıp 1679 yılında Avcı Mehmed zamanında tamamen yenilenen Ulu camiye götürdü. Anlatımları sırasında Tokat ile Konya’da birbirine benzeyen tarihi yapıları örneklendirmesi çok hoştu.

Taşhan’ı gezdiğimiz sırada Gazi Demircan telefon edip “**Neredesiniz?**” diye sordu. Geriye dönüp baktım, kapıda

durmuş radar gibi içeriyi tarıyordu. “**Seni gördüm, bekle**” diyerek yanına yürüdüm. 30 yıl sonra, 30 yıl önceyi de yaşayacağımız saatler de böylece başladı.

Anadolu’daki en büyük şehir hanlarından olan Taşhan Osmanlı döneminde, 1626-1632 yılları arasında inşa edilmiş. Şehrin önemli bir ticari mekânı olarak faaliyetlerini yürütüyor.

Tokat sokaklarını arşınladıkça tarihin ihya edilmesine yönelik gayretlere de tanıklık oluyorduk. Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden bugünlere gelen Sulu Sokakta Türk, Ermeni, Rum ve Yahudiler bir arada yaşamış. Vaktiyle sokakta camiden başka sinagog ve kilise de varmış. Son yüz yılda cemaatsiz kalan gayrimüslim ibadethaneleri yine o dinin mensuplarınca kapatılmış.

Kabe-i Mescid Camiin yürek burkan öyküsünü de anlattı Hasan Erdem. İslâmın kiblesi Kabe-i Muazzama ile aynı ölçülerde inşa edilen bu cami de bir dönem satılmak veya yıkılmakla karşı karşıya kalmış. Buna karşılık elbirliği yapan üç-beş Tokatlı hükümetin istediği parayı aralarında toplayarak “**Aslını korumak üzere**” camiyi satın alıp bugünlere gelmesine vesile olmuşlar.

Danişment Beyi Nizamettin Yağbasan Çukur Medrese olarak da biliniyor. Zama inat dimdik ayakta duruyor. Yapım tarihi bilinmeyen Arastalı Bedesten günümüzde Tokat Müzesi olarak hizmet veriyor. Müzede arkeolojik eserler yapının bedesten olarak adlandırılan kısmında teşhir ediliyor. Geç Kalkolitik Dönem eserleri, Turhal Ulutepe buluntuları, Zile Hititler’e ait

Maşathöyük buluntuları, Roma Dönemi'ne ait figürler, Ağılıık Köyü'nde bulunan bronz heykel grubu, Roma Dönemi'ne ait takı ve süs eşyaları, ölü gömme geleneğinin göstergesi urneler, pişmiş toprak testiler, kandiller, cam eserler ve Doğu Roma Dönemi'ne ait haçlar, mühürlerin, Roma, Bizans ve İslami dönem sikkeleri sergileniyor.

Arasta kısmında halkın hayat tarzını, kültürünü temsil eden bakırcılık, yazmacılık, dokuma, tekstil, halı, kilim, giyim-kuşam, erkek ve kadın takıları, aydınlatma araç ve gereçleri, kapı tokmakları, silahlar, barutluklar, hamam ve mutfak eşyalarıyla Osmanlı Dönemi'ne ait tarikat envanteri, el yazması kitaplar, yazı takımları, Hıristiyanlık Dönemi'ne ait eserler ve Anadolu'nun ilk Türk Beyliklerinden Danişmentliler Dönemi'ne ait olduğu bilinen en eski Kuran'ı Kerim'in sergilendiği Etnografya Salonu bulunuyor. Roma Dönemi'ne ait taş eserler ile İslami dönem mezar taşlarını müzede görmek mümkün.

Şehir Müzesinde güncel yaşama dair emtialar sergileniyordu. Hatta bağışçılardan kimilerinin halen hayatta oldukları da ifade edildi. Müze bahçesinde istirahat ettiğimiz sırada Tokat Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu çıkageldi. Randevusuzduk ve gelmesini beklemiyorduk ama haber alınca ilgisiz kalmayıp jest yapmıştı. Gerek rehberimiz Hasan Erdem gerekse Başkan Eroğlu fırsat buldukça Konya ile Tokat arasındaki benzerliklere vurgu yaptı. Haklıydılar.

Bilhassa Sulu Sokak Çarşısı adeta bir açık hava müzesi niteliği taşıyor. Tokat Belediyesi de Tarihi İpek yolunu tasvir eden bir Kervan heykeli yaptırmış. Önde yularını kervancı başının tuttuğu merkep ve ardında yükleriyle sıralanmış develerden oluşan eser gezginlerin hayli ilgisini topluyor.

Osmanlı devrinin en önemli eserlerinden olan Ali Paşa Camiinden ayrılırken avluda; uzun yıllar Konya'da birlikte gazetecilik yaptığımız, sonraki yıllarda Ordu, Tokat, Mersin ve halen Adana'da Basın İlan Kurumu Şube Müdürlüğü yapan gazeteci yazar Çetin Oranlı ile karşılaşmamız

Tokat Ulu Camii

büyük bir sürpriz oldu. Benim için hem mesai arkadaşı hem de mahalle komşusu olan Oranlı ailesiyle yıllar sonra bir Türkiye seyahatinde karşılaşmak sadece bende değil kafitemizin tamamında büyük bir sevinç uyandırdı, hasret giderdik.

1902 yılında 33 metre yükseklikte, kesme taştan yaptırılan dört yöne büyük kadranı olan Tokat Saat Kulesi sanatsal yönüyle de ilgiyi hak ediyor. Gölgesinde soluklanıp Latifoğlu Konağına doğru yürüdük. Konak 1985 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından varislerinden satın alınarak Müze Ev olarak tefriş edilmiş. Konağın günlük odası, hamamı, mutfak ve yatak odası günlük yaşamı tasvir edecek şekilde düzenlenmiş. Mesela Paşa Odası adı verilen selamlık bölümünde misafir kabulü, Havuzbaşı Odası denilen harem bölümünde de kına gecesi mankenlerle canlandırılmış. Sofa da vitrinler içerisinde, Tokat'ın ileri gelen ailelerinin bağışladığı Tokat etnografyası ve günlük yaşamına ait eşyalar sergileniyor.

Rehberimiz Hasan Erdem Hazreti Mevlânâ'nın Tokat şehrini methettiğini seyahatimizde birkaç defa vurgulamıştı. Sıra Tokat Mevlevihanesini ziyarete geldiğinde iki şehrin arasındaki belki de en güçlü manevi bağı temaşa edecektik. Menakıb-ül Arif kitabında bahsedildiğine göre; Hazreti Mevlânâ Muineddin Süleyman Pervane'nin isteği üzerine Fahreddini İraki isimli halifesini Tokat'a yollamış. Pervane'nin 13'üncü yüzyılda yaptırdığı zaviye ile Mevlevilik de Tokat'ta yayılmaya başlamış. Varlığı tümüyle günümüze gelememiş olsa da bugünlerde bina tarihi suretine uygun şekilde restore edilmiş ve biz ziyaret ettiğimizde tefrişat çalışmaları sürdürülüyordu. Yakınındaki Mevlânâ Hamamı, girişteki taş kapı, konaktaki hamam ve bitişindeki odanın ise o dönemlerden kaldığı söylendi. 19'uncu yüzyıl Tokat evlerinin mimari özelliklerini yansıtan binada ikinci Semahane olarak

planlanmış. Sayılı saatlerle çıktığımız seyahatin son demlerindeydik. Çay molasında Ali Işık “Konya’daki tarihi eserleri yok edenler buralara ne hikmetse uğramamış” diyerek bir döneme olan sitemini ifade etti. İyi ki uğramamışlar, hiç olmazsa tarih burada kendini ifade ediyordu.

Yeşilirmak kıyısında Hıdırlık Mevkiindeki Taşköprüye nazır tesisler son durağımızdı. Sık sık met-hedilen meşhur etli ve baklalı Tokat yaprak sarmaları tadımlık olarak, ardından patlıcan ve kuzu etinden mamul Tokat kebabları servis edildi; hoş muhabbet, damak lez-zetiyle bütünleşti. Mustafa Özcan “Müsaade alalım” dediğinde kendisinin gönlü müsaade istemekten yana mıydı bilemeyiz ama dönüş yolundaki meşveret, kafiledaki her birimizin gönlünden bir parçayı Amasya ve Tokat’ta bıraktığını gösteriyordu.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, geçmiş dönem başkanları Mustafa Çalışkan, Bekir Şahin, M. Ali Köseoğlu, Hayri Erten, Konya Milletvekili ve TYB’nin kıdemli üyesi Ahmet Sorgun, İl Müftü Yardımcısı Ahmet Demirel, Zekeriya Şimşir, Ahmet Çelik, Saffet Yurtsever, Zafer Karakuş, Vural Kaya, Alı Işık, Yücel Kemandi, Cemil Paslı, İsmail Detseli, Ahmet Aka, Hakan Bahçeci, Sadık Gökce, Anuş Gökce, Melahat Ürkmez, Hüzeyme Yeşim Koçak, Faruk Koçak, Fatma Ünver, Cengiz Acar, Raşit Keskin, Hasan Arslan, Mehmet Boztepe, Mustafa Ergün Şencan, Mustafa Özcan ve Abdülkadir Ceylani ile Şehzadeler şehri Amasya ve Şeyhülislam şehir Tokat’ta birbirinden değerli anılar biriktirerek peygamberler ve evliyalar diyarı Selçuklu Payitahtı Konya’ya döndük.

AMASYA VE TOKAT GEZİSİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

SADIK GÖKÇE

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından organize edilen ve “Yazılacak Çok Şeyimiz Var” adı altında gerçekleştirilen gezi dolayısıyla 31 Temmuz ve 1 Ağustosta Amasya ve Tokat’ı ziyaret ettik. Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu tarafından titizlikle hazırlanan ve uygulanan gezi programında bir aksaklık ve üzücü vaka yaşanmadan maksimum seviyede bilgilenerken tekrar Konyamıza döndük.

Kaldığımız otel ve yiyip içtiklerimiz bizde kalsın. Sizlerle gördüklerimi ve orada hissettiklerimi paylaşacağım. Amasya ve Tokat şehirleri tarihi dokuyu büyük ölçüde korumuşlar. Konya’nın dörtte biri kadar dahi olmayan bu şehirlerde tarihi yerlerin tamamını gezmeye kalksa idik her şehir için en az iki günümüzü ayırmamız gerekirdi. Ne hikmetse Konya’da tarihi yok eden CHP zihniyeti(!) bu şehirlerimize uğramamış. Fahrettin Paşa gibi bir valileri de olmamış. Bu yüzden tarihi doku fazla tahrip olmamış.

Amasya ve Tokat şehirlerinin birçok ortak özelliği var. Her iki şehrimizde Yeşil Irmak kenarına kurulmuş. Amasya ve Tokat Moğol Valiler tarafından yönetilmiş. Bu iki şehrimiz de işgale uğramış. Ama işgalciler bu şehirleri yakıp yıkmak yerine çok önemli Türk-İslam eserleri kazandırmışlar. Bu gün bu eserleri gezerken kendimizle gurur duyuyoruz.

Amasya Ferhat ile Şirin hikâyesi ile isim yapmış. Aslında Romalılar tarafından şehrin su ihtiyacını karşılamak için yapılan su yolu sevgilisi uğruna her zorluğa katlanan Ferhat'a mal edilmiş. Bu hikâye tutmuş ve bu sayede Amasya birçok turisti kendisine çekiyor.

Yeşil Irmak'ın kenarına kurulmuş olan yalılar bir mimari şaheseri. Mutlaka görülmeli ve atalarımızın nezaketi ve zarafeti bir kez daha fark edilmeli. İkinci Beyazıt tarafından annesi adına yaptırılan cami mutlaka görülmesi gereken eserlerden. Bimarhane, camiler, hanlar, hamamlar, dağa oyulmuş kral mezarları ve kalesi ile Amasya tarih meraklılarını kendisine çağırıyor.

Tokat da önemli Selçuklu, İlhanlı ve Osmanlı eserleri ile bizlere kucak açtı. Belediyenin yaptığı çalışmalar takdire şayan. Sulu Sokakta yapılan çalışmalar bize örnek olmalı. Özellikle Şehir Müzesi bizi kendisine hayran bıraktı. Konyalı olarak müzeyi gezerken kıskançlık krizine girdim dersem abartmış olmam. Defalarca neden bizde böyle bir müze yok sorusunu kendime sordum. Ama biliyorum ki bu sorunun cevabını hiçbir zaman alamayacağım.

Taş Han, Taşköprü(Hıdırlık), Deveci Han, Sulu Han ve ismi çok enteresan olan Sıkdişini Helası ilgi çeken yerler idi.

Bu iki güzel şehrimizi gezerken gördüğüm İlhanlı Dönemi eserleri beni derin düşüncelere gark etti. İşgalci Moğol zaman içerisinde işgal ettiği toprakların kültürü etkisinde kalarak kendi kimliğini kaybetmiş ve bu şehirlerde Türk-İslam eserleri inşa etmiş. Demek ki baskın kültür her zaman zayıf olanı içinde eritip yok ediyor.

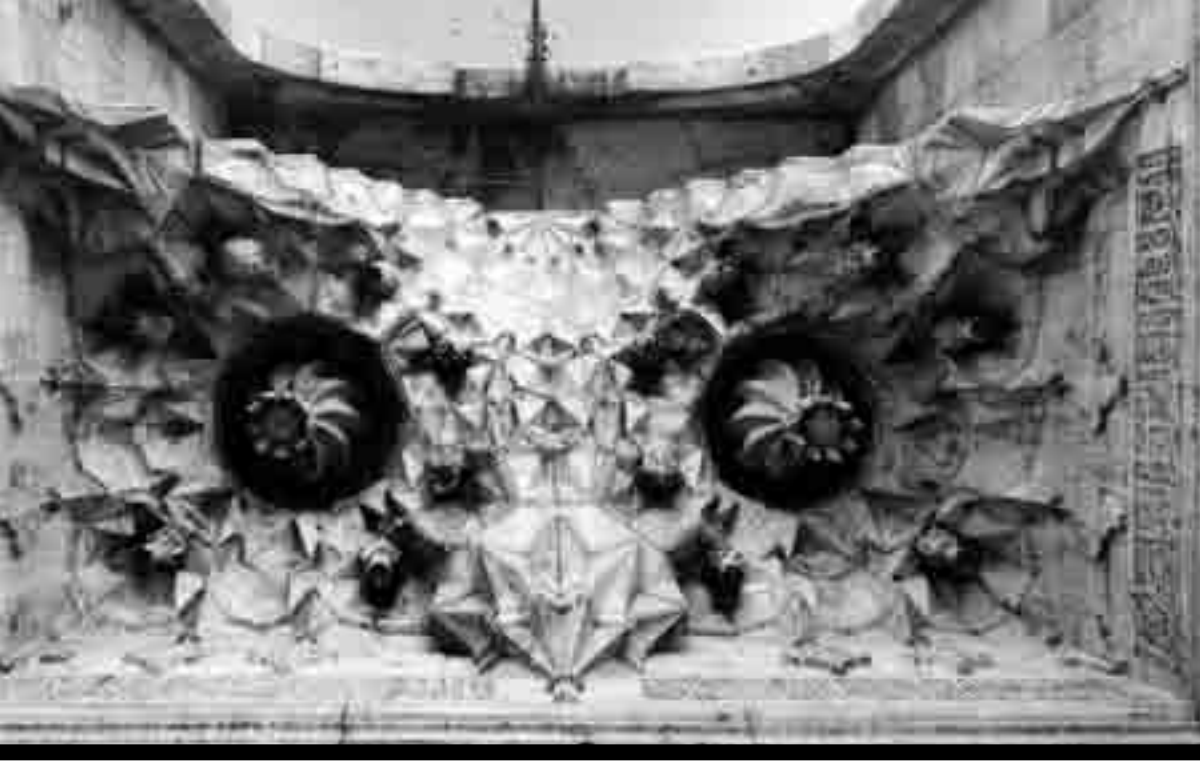
Bu düşünce bana çıkardığım bu az sayfalı ilavenin ne kadar önemli olduğunu anlamama yardımcı oldu. Bir kültür ve sanat ilavesi olan Şehrin Hafızası Türk Kültürü kaybolmasın diye kendi çapında mücadele ediyor ve bu yolda enerji harcıyor. Bu ilavemizde yazıları yer alan bütün yazarlarımız da aynı duygu ve heyecan içerisinde bu kültür taşıma işinde gönüllü olarak hizmet ediyorlar. Onlara buradan teşekkür ediyorum.

Bizim bu küçük gibi gördüğümüz ilavemiz ve benzerleri sayesinde kültürümüz ileriye hep ileriye taşınacak ve Allah'ın izni ile Türklük ebediyen yaşayacak. Popüler kültür karşısında şu anda çok zayıf gibi görünen kültür ve geleneklerimiz bu hengameden de başı dik ve galip olarak çıkacak.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bir sözü var... *"Bir başkent her zaman başkenttir."* şeklinde. Bizi geziye götüren ve bu geziyi organize eden Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu'da bu sözün bilinci ile hareket etti. Bir Selçuklu başkenti temsilcisi olarak ziyaret ettiğimiz Tokat'ta belediye başkanını yemeğimize davet ederek misafir etti. Başkanla burada sohbet etme imkânı bulduk, Tokat için projelerini ve hayallerini dinledik.

Başkanın Tokat için çok güzel projeleri var. İnşallah şevki ve enerjisi tükenmez, hepsini yerine getirmek kendisine nasip olur.

Ve nihayet gezi sonrasında Konya'ya dönüş. Benim en sevdiğim an. Bütün gezilere Konya'ya dönüş heyecanını yaşamak için katılıyorum sanki... Konya bir başka anlam taşıyor benim için. Konya dışı hep gurbet ve geçici mekânlar... Konya öyle değil. Konya benim şehrim. Konya benim rahat ettiğim belde. Konya içinde yaşarken dahi hasret duyduğum şehir.

AMASYA – TOKAT KÜLTÜR GEZİSİ

A. GEYLANİ ÜRKMEZ

Yazıma başlamadan önce Karatay Belediyesi sponsorluğunda düzenlenen Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi'nin "Yazılacak çok şeyimiz var" isimli programı dâhilinde katılmış olduğum Amasya – Tokat gezisi için AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Sn. Ahmet SORGUN, TYB Konya Şubesi Başkanı Sn. Ahmet KÖSEOĞLU ve kıymetli TYB üyelerine çok teşekkür etmek istiyorum.

Amasya ve Tokat sanki tarihi romanlarda bahsi geçen ve okuyanların hayal dünyalarında canlanan yerlerin vücut bulmuş hali gibiydi. Her nereye bakarsanız bakın adeta tarih fişkırıyor... Bir taraftan Danişmend Gazi bir taraftan Artuhi karşımda, Efrumiyye ile sanki o günlerde yaşıyormuş hissi ile günümüz arasında gidip gelmekteydim. Yalnız bu enstantaneler, belediyeler ve diğer devlet kurumları ile o kadar güzel senkronize çalışarak restore edilmiş eserlerin olması sebebiyle destan sayfalarındaki karakterlerden birisi gibi hissetmemi sağlamıştı. İki şehrin de merkezinden geçen Yeşilirmak'ın mihmandarlığında yeşillik ve dağlık manzarasıyla muhteşem bir silüet sizinle beraber oluyor. Sokaklar tertemiz, tarihi eserlerin etrafında bulunan peyzajı yapılmış bahçeleri insana huzur verirken

eccadın muhteşem eserlerini ne kadar uygun ve yerinde yaptığına şahit oluyorsunuz.

Gezimizde bize mihmandarlık eden beyefendinin kullanmış olduğu bir cümle ise insanı düşündürmeye sevk ediyordu "Ecdat zamanında bir elinde kalem bir elinde kılıç ile yaşamış; çalacak, çırpacak, hak geçirecek zamanı olmamış ki! Bir yandan fetihler devam ederken bir taraftan da imar edip insanlığa hizmet etmiş." Bir davanın adamı olduğunda nelerin nasıl yapılabileceği hususunda çarpıcı bir örnek teşkil ediyordu şahsım adına.

Bir yeri imar ederken toplumun ihtiyaçlarına göre davranıldığı hepimizce aşikârdır. Lakin eccadın yaptıklarını gördükçe "Eserleri sadece ihtiyaç karşılamak için değil daha çok yere merhem ve yardımcı olabilmesi için geleceği de düşünerek inşa etmiş, diye düşünmekten kendinizi alamıyorsunuz. Kendilerinden önce yapılan eserleri ise tarumar etmeden saygı duyarak onların da işlemlerini sağlamış ve aslolanın İNSAN olduğunu herkesin aynı hizmeti görmesi de düşünülmüş. Roma zamanından kalan mimari eserlerin kalıntıları camilerde, imarethanelerde, kiliselerde ve birçok toplum hizmetine açık yerlerin inşasında kullanılarak günümüze kadar korunmuş.

Günümüzde kullanılan ilaçların birçoğunun sentetik ve laboratuvar ortamında üretildiği ve hastalarında hastanelerde tedavi gördüğü gerçeğini bilmekteyiz. Amasya'da bulunan Bimarhane (Darüşşifa)'da akli dengesi yerinde olmayan hastaların musiki ile iyileştirilmesinden tutun da envai çeşit cerrahi müdahalenin yapıldığı, ilaçlarının ise Bimarhane'nin bahçesinde yetiştirildiği bitkilerden elde edildiğini öğrenince "Ecdad bu işi çözmüş" demekten kendimi alamadım...

Günümüzde yapılan camilerin giderleri çeşitli kurumlardan ve vatandaşların yardımlarıyla karşılanmaktadır. Ecdad, camiyi inşa ederken etrafında medreseler, imarethaneler kurmuş ve camileri, sadece ibadethane olarak değil ilim irfan yuvası haline getirmekten de geri durmamış. Tüm giderlerinin de vakıflara tahsis edilen yerlerin kirası ile kişi ve kurumlara bağlı kalmadan ilelebet yaşamasını sağlamış. Gerçi Konya'mız da yakın tarihlerde camilerin avlularına kütüphaneler kurarak bu düşünceye saygı duruşunda bulunulması ayrı bir güzellik olduğunu not düşmek isterim.

Hiç görmediğim ve ilk kez duymuş ve görmüş olduğum bir eser de Tokat'ın Sulusokak'ta bulunan, Ali Tuğsı'nın yaptırdığı oldukça büyük ve müstakil bir yapı olan "Sık Dışını Helası" idi. 1850'li yıllara kadar İpek Yolu ve ticaretin kesişme noktasında bulunan Tokat'ta, kara gümrüğünün olduğu ve gelen gidenin çok olduğu bir yer olması hasebiyle iktiza eden en önemli unsur temizlik ihtiyacı idi. Tokat hanlar, hamamlar şehri olarak bilinir ve yerli halk bununla övünür. Lakin ecdad duruma binaen yüzyıllar

önce çıtayı üst seviyeye çıkarmak için de bu umumi tuvaleti yapmış. Bu eseri günümüzde restore ettirerek "Su ve Temizlik Müzesi" adıyla turizme kazandıran, zaman ayırarak bize mihmandarlık eden Tokat Belediye Başkanı Sn. Eyüp EROĞLU beyefendiye de buradan teşekkürlerimi sunmak isterim.

Eski bir şaman duasına istinaden "bilmek isteyen yola çıkar" diyerek herkesi Tokat ve Amasya'ya doğru istikamet belirlemesini tavsiye ediyorum. Kendince cesaret bulamayanlara ise "Ayaklarım ile görüyorum" diyen Kör Gezgin James Holmes'un selamını iletmem istiyorum...

AK ZAMBAKLAR ÜLKESİ TOKAT, ŞEHZADELER ŞEHRİ AMASYA

MELAHAT ÜRKMEZ

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesinde her yıl düzenlenen, "Söz Uçar Yazı Kalır" başlıklı gezi projemizin bu yılki durağı Tokat ve Amasya illeriydi. Geziye Ak Parti Milletvekili Ahmet Sorgun, TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, önceki yıllarda başkanlık yapmış olan Mustafa Çalışkan, M.Ali Köseoğlu, Bekir Şahin, Prof. Dr. Hayri Erten ve TYB üyeleri katıldılar. Katılımcılara ve bize mihmandarlık yapan Tokat Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu'na teşekkür ederiz.

Yöreği adım adım adımlarken bin küsur yıllık tarihi de satır satır yaşadık, desem hiç abartı sayılmaz. Amasya'daki İngilizce öğretmeni rehberimiz Orhan Akdeniz olsun, Tokat'taki Tokat tarihini hıfz etmiş Müze Müdürü Hasan Erdem bey olsun Selçuklu tarihinden Osmanlı tarihine; Osmanlı tarihinden Cumhuriyet tarihine ve günümüze kadar oldukça detaylı bilgiler verdiler. Sağ olsunlar.

Kaleme aldığım bu gezi yazımda rehberlerimizin anlattıklarının biraz dışına çıkıp anlatılmayanları anlatırken anlatılanlara da kısa kısa değineceğim. Yanı sıra belleğimde sessiz sessiz istifli duran destanları ise kâh öykü tadında, kâh araştırma tadında ve bir o kadar da tarihi gerçeklikle örtüştürerek, gezi anlarına dönüşler yaparak aktaracağım.

Akzambağın çokça yetiştiği Tokat şehrinde, özellikle caddeler akzambak figürlü ışıklarla ıslıl ıslıl aydınlatılmış. Elektrik direklerinde ışıyan akzambak figürleri bir an Grigory Petrov'un, "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" adlı romanı çağrıştırdı... Cumhuriyetin ilk yıllarında, okullarda okutulması önerilen ve müfredata alınan, "Beyaz Zambaklar Ülkesi" adlı romanda, kayalıklar ülkesi olarak adlandırılan Finlandiya'da tüm halkın aydınından, köylüsüne; subayından, memuruna; din adamlarından, öğretmenlerine kadar herkesin omuz omuza vererek ülkeyi kalkındırmalarını anlatıyordu...

Tokat'ı dolaşırken gözlerim geçmiş yüz yılları kuşanarak Tokat Kalesi'nde gezinmeye başladı... Sarp kayaların üzerine dimdik oturtulmuş surlar, kendiliğinden oluşmuş bir hisar gibi uzanıyordu... Danişmend Gazi tarafından fethedilerek ilk defa Türklerin eline geçip Türk yurdu oluşu, iç kale içinden aşağıdaki şehre kadar inen iç geçit... Birden bire bu kalede esir tutulmuş olan Drakula sanki bütün korkunçluğuyla gözlerimin önünde canlanıverdi; yerin altına doğru uzayıp giden bir tünelin iki yanı meşalelerle ışıyordu. Ağzı demir parmaklıklarla örülü bir hücrede esir tutulan Drakula(Kazıklı Voyvoda III.Vlad)'nın üzerinde kara bir pelelin vardı ve boynunda ejderha resmi olan bir madalyon taşıyordu. Demir parmaklıkları pençeleriyle kavramış böğürür gibi bağıyordu. Babasına kızıp söyleniyor, kendisini ve kardeşi Radu'yu Türk sultanına bağlılığını ifade etmek maksadıyla Türklere gönderdiği için lânetler ediyordu. O sırada bir asker hücreye giriyor yiyecek veriyordu ama o yiyeceklere bakmadan askeri parçalayıp ciğerini yemeye, kanını içmeye başlıyor, askerin getirdiği ekmeği akan kana batırıp yerken, "Ben, Ejderha", "Ben, Drakula" diye çığlıklar atıyordu. Sonra nasılsa zindandan kaçıyor insanlara, özellikle de Türklere işkence edip kazığa oturarak öldürüyordu. Fatih Sultan Mehmet ise Drakula'yı bir sazlıkta sıkıştırıp perişan ediyordu. Sonra Yıldırım Bayezid, sonra Yavuz Sultan Selim Tokat'a geliyordu. Kısacık bir an diliminde geçmiş yaşanmışlıklar gezindi muhayyilede...

Zihnim tarihin zaman tüneline gidip geliyorken bir taraftan da TYB'li yol arkadaşlarımla birlikte Tokat'ı adımlıyorduk. Şehir öylesine tarihi eserlerle doluydu ki adeta devasa bir açık hava müzesiydi. Yüz on iki odalı Taş Han; II.Bayezid'in annesi Gülbahar Hatun için yaptırdığı Hatuniye Camii; Tokat Kalesi eteklerinde, Kışla Mahallesi Sulu Sokak'taki zengin Şehir Müzesi; çok enteresandır, tarihinde ilk ve müstakil bir yapı olan Ali

Tuğsi'nin yaptırdığı bir cami büyüklüğündeki "Sık Dişini Helâsı"; Danişmendlilerin yaptığı Ulu Camii; Tokat Mevlevihanesi; Hıdırlık Köprüsü; medreseler, müzeler, köşkler, yazma eserlerle dolu kütüphaneler; zamanında şifa dağıtan bimarhane... Hepsini bakımlı ve zengin, hepsini anlatmaya sayfalar yetmez. "Neden bu kadar zengin bir tarihe sahip?" Sahip işte... Çünkü yüz yıllar boyunca İpek Yolu üzerinde olmasının yanı sıra Tebriz'den, Bağdat'tan, Mezopotamya'dan gelip Sinobiyye (Sinop)'ye, Samiyye(Samsun)'a, Kostantiniyye(İstanbul)'ye, Helenlere, Romalılara, Bizans'a, giden yolun en önemli duraklarından olmuş bir yerleşim yeri. Bir zamanlar yalnızca yol güzergâhında bulunan bir Roma Kalesi iken hemen doğusundaki putperest bir merkez olan, Komana kentinden İseviligi kabul eden ilk insanlar, inançlarına yapılan baskı sebebiyle Komana'dan ayrılarak, Dükiyye(Tokat) Kalesi etrafında, imparatoriçe Eudoksi'nin himayesinde bu kenti kurmuşlar...

Şehir Müzesi bahçesinde soluklanırken Tokat Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu da bize katıldı. TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu kendisine TYB'nin yayınlarından hediye etti. Başkan Eyüp Eroğlu Tokat hakkındaki bilgilerimize bilgiler ekleyerek Hıdırlık Köprüsü yakınında ırmak kenarında bulunan belediyenin tesislerinde TYB'li yazarları ağırlayarak Tokat belediyesinin yayınlarından hediye etti ve bizleri uğurladı. Hz.Mevlâna'nın, "*Tokat'a gitmek gerek. Çünkü Tokat'ta insan ve iklim mutedildir*" dediği gibi Tokat'ı gezip görmek gerek...

Tokat'tan sonra yol arkadaşımız Cemil Paslı'nın memleketi olan Zile'de panoramik kısa bir gezi yaptık; 2055 yıl önce Roma İmparatoru Julius Sezar'ın Pontus kuvvetlerini yenilgiye uğratarak Karkariyye(Zile)'de "*Vene, Vidi, Vici*" (Geldim, Gördüm, Yendim) diyerek tarihe geçen meşhur sözünü hatırladık...

Gezimizin ilk durağı Amasya olmuş olsa da Amasya'yı anlatmayı en sona bırakmamın sebebi biraz daha detaya inmek içindi. İris Suyu (Yeşil Irmak) kıyısına kurulmuş olan Amasya, doğa güzelliğiyle, tarihiyle hepimizi büyüledi ama benim için daha bir güzeldi. Amasiyye(Amasya)'deki Ferhat ve Şirin; adımladığımız delinen dağ gibi Amasya'da da Efrumiyye-Artuhi aşk halkasının felsefi arka planını gördüm; fevkalâde enteresan, istisnai ve benzersiz bir aşk öyle bir noktada mevzilenmişti ki adım adım... Yanı sıra Malazgirt Savaşı sonlarındaki aradalığı, şânına yakışır

bir şekilde betimlemek... İşte bu tarihi kavşakta konuşlanırken Artuhi ve Efrumiyye'nin ruhlarının çığlık çığığa adeta çılgınca haykırdıklarını hissettim... Bu çılgın çığıklara kulak vererek savaş meydanlarını titreten sıra dışı savaşçı kadın Efrumiyye ve yiğit Artuhi'nin buraların Türk yurdu olması için efsanevi kişilik Dânişmend Melik Ahmed Gazi'yle birleşen yollarını görür gibi oldum... Bu üç yiğidin farklı heyecanlar yaşatan fetihlerini düşündüm. Öyle ki Amasya Beyi Şah Şaddat'ın savaşçı kızı Hıristiyan Efrumiyye'nin en az bir Türk kadar, Türklük ülküsüne âşık olup Türk-İslam davası uğruna çarpışması hele hele Türklere kan kusturan babası Şah Şaddat'ın kalbine ilk oku atarak Amasya Kalesi'nin kalbinde de bir gedik açması... Türklerin Anadolu'yu yurt edinmeleri için son nefeslerine kadar mücadele etmesi; eski nişanlısı olan Rum İmparatoru'nun yeğeni Nastor'u atından düşürüp sürüklemesi; Türk halkının bu iki kahraman âşığı minnetle anıp günümüze dek kulaktan kulağa ses olup aktarması...

Yaşanmışlıklar, her karış toprağın kanla sulanmışlığı, duygulandırıp geçmişin içine çektiğe çekti. Fethedilmiş, kanlar dökülmüş ve Türk yurdu kılınmış, destanlar yazılmış, kaybedilmiş, tekrar geri alınmış, yıllar geçmiş aradan genelgeler, tamimler yazılmış, Milli Mücadelede kıvılcımlar atılmış bu toprakları gezerken neler neler yaşamadım ki...

Kelama, kaleme, hesaba vurursak üç günlük bir kültür gezisinin yekûnuydum dağarcığımızda biriktirdiklerimiz. Tıka basa dolmuş dağarcığın ağzını açıp baktığımızdaysa neler neler yoktu ki... Ter-ü tazeliğini koruyan bin küsur yıllık bir tarih... Malazgirt Savaşı sonrası Anadolu'nun Türk-İslâm yurdu olma sürecinde yaşanan destansı fetihler, aşklar, kaza-

nılan gönüller, kesilen başlar, amansız cenkeler ve şehadetler... Tarihsel bir dekor içinde tarihin tat ve heyecanlarıyla sarmalanarak, epik manzumeler dizisinden beslenerek; giz ve gizemlerin edebi hazzını yaşatarak; gerçeğe ait temel motifleri koruyarak akmuş bu günlere kadar gelmiş. Sanki dağarcığın içinden, kavurucu yaz sıcaklığında soğuk su içer gibi şehadet şerbeti içen yğitlerin tekbir sesleri semaya yükseliyordu...

Bu topraklar ki ilahilerle beslenmiş; ninnilerle dinlenmiş... Battal Gazi'den, Dânişmend Melik Ahmed Gazi'ye; Dânişmend Melik Ahmed Gazi'den, Sarı Saltuk Gazi'ye selam çakmış; Mevlânaca aşka yükselmiş; Yunuslayın çağıldamış... Yesevi'den gelen irşadla, ezan-ı Muhammediyenin durağında soluklanmış, geleceğin şafağını sökmüş; Türk-İslam medeniyetinin fazıl ve irfan meclisi sofrasında hikmetler toplanmış, bin yıllık medeniyetin kuruluş temellerini atmış, yazdıkları kahramanlık manzumelerini bizlere bırakmış. Bizler de dilimiz elverdiğince siz okuyanlarımıza aktararak bu kahramanlıkların, bu vatan coğrafyasının nasıl vatan olduğuna bir nebzecek katkı sağlamak için metinler yazdık, sizlerin de okuyarak, okuduklarınızı araştırıp çoğaltarak evlatlarınıza, öğrencilerinize anlatarak katkı sağlayacağınızdan eminim... Sağlayın ki bu toprakların değer ve kıymeti bilinsin, sahip çıkılsın, unutulmasın, geçmişimiz geleceğimizin ışığı, deniz feneri olmaya devam etsin!..

Vefakâr, cefakâr Türk insanı, Anadolu coğrafyasını pare pare kesip biçip bir yurt hil'atı dikti ve geleceğe armağan edip giydirdi; o kahramanları ve kahramanlıklar manzumesini hiç unutmadı. Türk kilimi işler gibi işledi işledi ve nesilden nesle aktardı ki ceddimizin cenkleri geleceğin gençlerini de duygulandırsın, coştursun, diye... Bu toprakların, cedlerinin kanlarıyla sulanarak nasıl vatan kılındığı unutulmasın, ebediyen sahip çıkılsın, diye... Bu mübarek coğrafyada kurulan asil ve aziz vatanımızın mukaddes oluşu, doğuşunda dahi ilahi sırların sırlanmışındandır. Ecdat o doğuş sırlarını asırlara nefes nefes zikretmiş, zerketmiştir. Bu ilahi zikrin ulvi sesi ve nefesi vatan topraklarımızda buram buram kokmaktadır.

■Fotoğraf: Ahmet Aka

Devletleri kuran ve yaşamasında etkili olan iki şehir: AMASYA ve TOKAT

YÜCEL KEMENDİ

1. Gün

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin organize ettiği Amasya-Tokat yolculuğumuz 30 Temmuz Cuma günü saat 09.00'da otobüse adım atmamızla başladı. Otobüse biner binmez yolculuğun ne kadar eğlenceli ve dolu dolu geçeceği görmezden gelinilemeyecek nitelikteydi. Otobüste 40 kişi yerlerimizi alıp tam organize edilen saatte hareket ettik. Aramıza bir kişi Kulu ilçemizden bir kişi de Kırıkkale'den katılınca sayımız Konya'nın trafik plaka numarasına ulaştı.

Konya'dan hareketle birlikte genel hatlarıyla kullanacağımız güzergahı tanımaya ve üzerinde karşımıza çıkacak olan yapılar hakkında da bilgiler edinmeye başladık.

Arkadaşlarımızın bilgilendirici sohbetleriyle Cuma namazını kılmak için Kırıkkalenin Yahşiyen ilçesinde ilk molamızı verdik.

Daha sonra verdiğimiz yemek molasından sonra saat 17.30'da Amasyaya ulaştık.

Neresi bu Amasya? diye önce bir soru aklıma geldi, bilgilerimi tazeledim. Osmanlı döneminde şehsadeler şehri Amasya dedim. Sonra 1402 Ankara savaşından sonra dağılan Osmanlıyı tekrar kuran Çelebi Mehmet in mekanı Amasya'yı hatırladım. Yakın tarihimizden Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastıktan sonra, Anadolu'nun kurtuluş mücadelesi için Anadolu'ya çağrı yaptığı yer Amasya. İstanbul hükümeti ile Anadolu hareketini kabul ettirdiği protokolün imzalandığı yerin de Amasya olduğunu hepimiz biliyoruz.

Tarihin bu önemli şehrinde bizi ilk karşılayan Amasya milletvekili Hasan ÇİLEZ oldu. Hoşgeldiniz konuşmasından sonra Saat 18.30'da Amasya'yı seyredebileceğimiz konumdaki otelimize yerleştik. Akşam yemeğinden sonra gece saat 02.00'ye kadar teras sohbetleri ayrı bir güzellikteydi.

2. Gün

Sabah kahvaltısından sonra hepimiz rehberimizle birlikte, 08.30'da otobüsümüzün koltuklarındaydık.

Amasya çok bilinmese de hem eski uygarlıklar, hem de Osmanlı için en önemli yerleşim yerlerinden birisi olması nedeniyle birçok gezginin uğrak yerlerinden birisi olduğu tüm tarih kitaplarında yazıyordu, bu gezimizde buna şahit olduk.

Gezimize Geç Hellenistik - Erken Roma dönemine ait antik Amasya kenti'nin su ihtiyacını karşılamak üzere kayalar oyulup tüneller açılarak, yer yer duvar şeklinde tonozlu bir biçimde arazi eğimine göre, su terazisi sistemine uygun olarak yapılmış ünlü "Ferhat ile Şirin Efsanesi"ne konu edilmiş olan, halk arasında "Ferhat Su Kanalı" olarak bilinen Ferhat ile Şirin'in heykelinin ve göstermelik mezarlarının bulunduğu taş kanalı parkını ve içerisindeki müzeyi gezdik. Amasya elmasından yapılan elma çayını ve şerbetini içtik.

Otobüsümüzün ikinci durağı Beyazıd Külliyesi ve camii. İkinci Beyazıd'ın tahta geçmesinden sonra Amasya'ya hediye ettiği külliye bugün de halen hem cami, hem de kütüphane olarak kullanılmaktadır. Kesme taştan yapılmış odaları, büyük çınar ağaçları ve huzur veren havası ile Amasya'nın merkezinde günün 35 dereceyi geçen sıcaklığında nefes aldığımız bir yer oldu.

Yeşillik'in kenarında, restore edilmiş evlerin arasına dalıp tarihin içerisinde güzel bir yürüyüş yapıp buradaki birkaç konağı ve öğretmen evini gezdikten sonra, Amasya vadisi'nin en ünlü ve en özel mağaralarından birisi olan, rivayetlere göre güzelliği ile ünlü bir kralın kızına ev sahipliği yapan mağara, hem muazzam yapısı, hem de ilginç hikayesi ile gezdiğimiz önemli bir mekandı.

Kralkaya Mezarları'nı ziyaret etmeden olmazdı bizde öyle yaptık. Harşena dağı yamaçlarında yer alan mezarlar oldukça büyük ve taşlara oyulmuş yapıları ile gezimize ayrı bir renk kattı, çıkış yolu oldukça bizi yordu.

Amasya Arkeoloji Müzesi, Tunç çağı'ndan kalma eserlerin yer aldığı müzede en ilgi çekici olanlarsa; Beni hayrete düşüren Türk kültüründeki bilinen mumya örneklerinin sadece burada yer alıyor olmasıydı. Amasya'da diğer gezdiğimiz ve vakit darlığından gezemediğimiz. Cami ve külliyeler. Bedesten ve hanlar. Ören yerleri. Köprüler, Medreseler türbeler, Hamamlar, Kaplıcalar bizim Amasyaya daha çok vakit ayırmamızı söylüyordu sanki.

Amasyada gezimizi tamamladıktan sonra Cumartesi 17.30 da gezimizin ikinci ayağı olan Tokat'a hareket ettik. Yolda arkadaşlarımızın güzel sohbetleriyle yolun nasıl geçtiğini anlamadan saat 19.00 Tokat'a ulaştık ve otelimize yerleştik.

3. Gün

Adından bahsedilince, yıllar önce askerliğimi yapmak için geldiğimde zihnimde bozkırın ortasında sarı, sıcak, sıkıcı bir kent canlanmıştı.

Ancak Tokat; ne Karadeniz sahilleri kadar aşırı yağışlı ve nemli, ne orta Anadolu kadar kurak, ne aşırı soğuk ne aşırı sıcak. Birbirine paralel ve yeşil ırmağın üç kolunun geçtiği, üç bereketli ovasıyla sanki bir cennet görünümünde olduğunu ta o yıllarda görmüş ve yaşamıştım.

Bu bitki örtüsü zenginliğinin yanında, ticari zenginliği nedeniyle, Ermeniler, Rumlar, Yahudiler ve çalışmak için diğer şehirlerden gelen zanaatkarlar ve iş gücü ile zaten oldukça çeşitli olan nüfus yapısı; 1877 Osmanlı Rus Savaşı esnasında yaşanan göçlerle; doğudan Çerkezler, Gürcüler, Lazlar, Lezgiler, Karapapaklar, Karaçaylar, Karşılar, Artvinliler, Erzurumlular, Gümüşhaneliler; Balkan Savaşı sebebiyle de batıdan Romanya Göçmenleri, Bulgaristan Göçmenleri, Makedonya Göçmenleri, Selanik Göçmenleri ve Arnavutlar bu şehre göçmüşler ve nüfus çeşitliliğini daha da artırmışlardır.

Buna rağmen bu kadar farklı insan kavgasız, gürültüsüz o günlerden günümüze kadar yaşayıp gelmişler.

Hitit Döneminden itibaren, ipek yolunun önemini tamamen kaybetmesine kadar Tebriz'den,– doğudan - Bağdat'tan –mezopotomya- gelip Karadeniz'e, Bursa'ya ve İstanbul'a – Helenlere, Romalılara, Bizansa, Osmanlıya - giden yolun en önemli duraklarından biri olmuş ve yol sebebiyle hem kültürel hem de ticari olarak oldukça zenginleşmiş bir yerleşim yeri olmuş.

Kısaca ifade etmek gerekirse Türklerin Anadolu'daki 900 yıllık mimarlık serüveninin tamamının 900 adım yürüyerek görülebileceği tek şehirdir Tokat.

Hazreti Mevlânâ'nın "Tokat'a gitmek gerek çünkü Tokat'ta iklim ve insanlar mutedil" diye iltifat ettiği; bütün diğer merkezlerden farklı

Fotograf: Ahmet Aka

olarak Mevleviliğin Hazreti Mevlânâ hayattayken ulaştığı nadir yerlerden biridir.

Evliya Çelebinin ve diğer seyyahların öve öve bitiremedikleri, birbirinden güzel yapıların yapıldığı ve tüm Anadolu'nun en büyük şehir hanının bulunduğu bir yer.

Osmanlı döneminde İstanbul'da Konya'da , Bursa ve Edirne'de bulunmayan en güzel eserlerin burda bulunması birçok arkadaşımızın kıskanmasına "*Konya'ya ne garezin vardı Osmanlı*" demesine sebep olan şehir Tokat...

Bu gezimizde Malazgirt sonrası en eski Türk camisi, en eski olmasının yanında klasik dönemde yoğun olarak görülen merkezi kubbeli cami plan tipinin, Karahanlıların 1040 yılında yaptığı Buhara Hazar'daki Degeron Camiinden sonra, Anadolu'daki en eski örneği olan Garipler Cami, ni gördük ve gezdik. Ardından Anadolu'nun en eski Türk Medresesi, kendisinden sonraki bütün medrese planlarına etki etmiş Yağlıbasan Medresesinde hayranlığımızı gizleyemedik. 13.yüzyıl Orijinal mimarisıyla günümüze ulaşmış 5 adet zaviye/dergah ve bütün Anadolu'da avlu yü-

zeylerinin tamamının çini kaplı olduğu, tek açık avlulu medresesi Gök Medrese medreselerin hem ilki hemde en muhteşemiydi.

Bu arada Tokat belediyesinin oluşturduğu Şehir Müzesi daha önce gezdiğim Bilecik Şehir müzesiyle yarışıyor sanki. Tabi Konya'da böyle bir müze neden yok diye sormadanda geçemedik.

Han (Anadolu'nun en eski şehir hanı), hamam, camii (Bütün Anadolu'nun en güzel ve zaviyeli camilerin sonuncusu Hatuniye Cami), mescit, bedesten (Anadolu'nun en güzel bedesteni), medrese, başka hiçbir yerde olmayan bağımsız umumi hela evet çok ilginçtir eşi benzeri olmayan hela...

Mimar Sinan ile ilgili Ali Paşa camii ve hamamı, Anadolu'nun en güzel ahşap tavanlı camileri – Ulu Camii, Mahmut Paşa Camii - ve en büyük şehir hanı Taşhan.

Anadolu'nun en görkemli ahşap tavan göbeğine sahip konağı ve Anadolu'nun en güzel Mevlevihanesi, 20. yüzyılın en güzel saat kulesi Tokat şehrine ayrı bir renk katıyorlar sanki.

Sulu Sokak arsa spekülasyonlarına maruz kalmadığından, geleneksel şehirciliğimizin bütün ihtişamıyla günümüz insanların gözlemleyebileceği benzersiz buram buram Tarih kokan bir değer.

Gezimizi Pazar günü saat 17.30'da Tokat Belediyesinin mekan olan yeşilirmak kıyısındaki tesislerinde Tokat Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu ile beraber yediğimiz Tokat kebabı sonrası Tokat'tan hareket ettik. 30 Temmuz Cuma günü saat 09.00'da Konya'da başlayan gezimiz 3 Ağustos gece 02.00'da Türkiye Yazarlar Birliği binası önünde son buldu.

Bizimle akşam ve gündüz beraber olan ve Tokat'ın çehresini değiştiren tüm tarihi eserleri ortaya çıkartan mütevazı insan Tokat Belediye Başkanı sayın Eroğlu'na teşekkür ediyorum.

Bu gezide birkez daha gördüm ki gezimizde bizimle beraber olan TYB üyesi, Konya Milletvekilimiz Ahmet Sorgun Konya dışındada çok seviliyor ve takdir ediliyor. Ben de burdan kendisine çok teşekkür ediyorum. Ayrıca bu tür gezilerde yapılacakları tek tek düşünüp mükemmel bir gezi oluşmasının baş mimarı Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanımız Ahmet Köseoğlu ve çalışma arkadaşlarına sonsuz teşekkür ediyorum.

TOKAT'IN TOKATLARI

ZAFER KARAKUŞ

30 Temmuz - 1 Ağustos tarihleri arasında ilk kez katıldığım TYB Konya Şubesi'nin düzenlediği, 'Yazılacak Çok Şeyimiz Var', Selçuklu ve Osmanlı şehirleri Amasya ve Tokat'a gidiyoruz' etkinliği çerçevesinde Amasya ve Tokat gezisine katıldım.

Dönüş yolculuğunda da "Gezi güzeldi. Çok güzeldi. Çok çok güzeldi. Katkı sağlayan herkese teşekkür ederim." şeklinde söyleyeceklerimi "Hikmet ondur; dokuzu susmak, biri az konuşmaktır" sözü ölçüsünde tamamladım.

Sözüm kısa idi yazacaklarımla oranla.

Yola çıkarken yol hikâyeleri biriktirecektim çıkınma... Gördüklerimi yazacaktım... Amasya Kirazını, Tokat Kebabını değil.

Yola koyulduk...

Dua ile.

Az gittik, uz gittik.

Yoldaşlardan yolluklar yedik. Dağarcığında ne varsa her birinin. Söyleyeceklerini emanet aldığı cekette unutanından, sözü kısa tutanına... Kavi muhabbetler dinledik.

Amasya'ya akşamüzeri vardık.

Ertesi gün sabah ezanı sonrası ilk kez ekipten ayrılıp otelin aşağı kısmında bulunan seyir tepesine doğru yürüyüşe geçtim.

Yoldan çıkışım vardır her daim.

Vadi Teras denilen yerden Amasya'yı kuş bakışı seyredip, parktaki salıncakta sallanıp, otelin havuzuna girdikten sonra hazırlıklarımı yapıp ekibe tekrar katıldım.

Nazmi Zengin hocanın önerisiyle dinlediğimiz,

"Nasip olur Amasya'ya varırsan

Var git turnam haber getir pirimden

Hublar şahı Hamdullah'ı görürsen

Var git turnam haber getir pirimden " türküsü eşliğinde yol almaya başladık.

Amasya'da: Ferhat ile Şirin Âşıklar Müzesi, Amasya Müzesi, Sultan İkinci Bayezid Külliyesi, Kralkaya Mezarları, Seyyid Mîr Hamza Nigâri Türbesi, Amasya Saat Kulesi, Taşhan ve Bakırcılar Çarşısı, Darüşşifa(Bimarhane) yi İngilizce öğretmeni Orhan Bey klavuzluğunda gezdik. Gezimizin Kralkaya Mezarları bölümünde arasta içerisinde birkaç esnafla ağaç baskıları, antika eserler ve elyazması piyasası ile ilgili tetkikler yapıp "yollanmak" için tanışıklıklar oluştururken yine ekipten ayrılıp yoldan çıkmıştım.

Her şey kendi düzeninde planlı programlı gitmekteydi.

Yolcu yolunda gerek.

Amasya'dan Tokat revan olduk.

Tokat'a girişimizde otobüsümüze orta yaşların biraz üstünde bir kardeşimiz bindi gezi boyunca bizlere eşlik edecek.

Hasan Erdem...

Hız. Pîr'i selamlayarak sözlerine başlayan mütevazı bir adam. Bir kuyumcu zerafeti ile seçtiği sözcüklerden oluşturduğu her cümlesi gönüllerimizi sema' ettirmeye başladı.

Artık Hacı Bektaş-ı Veli'nin *"Alimler konağı, fazıllar yurdu ve şairler yatağıdır"* dediği Tokat şehrinde olduğumuzu daha da iyi anlamaya başladım. Hoca Ahmet Yesevî'nin odu ile pişmiş ekmek kokusu gibi, Horasan erenlerinden birisi gelmişti aramıza. Hoş gelmiş, sefalar getirmişti.

1951 doğumlu. Askerliğini Konya Dutlukır'ında yapmış. İmam Hatip Lisesi mezunu. Dedeleri müderris. Seceresi 1500'lü yıllara dayanmakta. Rengini Yeşilirmak'tan, gönlünü Buhara'dan almış. Elinden 200'e yakın el yazması eser geçmiş, dedelerinden intikal eden birçok tarihsel materyal bulunmakta. Aynı zamanda iyi bir koleksiyoner. Birçok eser kazandırmış kütüphanelerine, müzelerine Tokat'ın.

Hasan Bey, yol boyunca keyifle bizlere Tokat'ı anlatırken bu kez de zihnen yoldan çıktım.

"Konya'da kaç Turizm rehberimiz bu evsafa... Konya'ya gelen misafirleri bu donanımla gezdirmektedir" diye düşünmeye ve bu sorunu sorgulamaya koyuldum.

Konaklayacağımız otele geldikten sonra gece geç vakte kadar Hasan Erdem'i dinlemeyi sürdürdük. Biz aradığımızı bulmuştuk. Belediye şehre can veren Yeşilirmak kenarında ıslıl ıslıl bir dinlenme alanı oluşturmuş. "Konya'ya deniz gelir mi" soruları arasında çay bahçelerini geçip restore sinde bizzat Hasan Erdem'in bulunduğu konağın kenarındaki bir masa etrafında sohbet halkasını oluşturduk. Bekir Şahin, Vural Kaya, Raşit Keskin, Hasan Arslan, Cengiz Acar ve Yücel Kemandi ile çevreledik Hasan Bey'i. Masanın etrafında bulunanların farklı ilgi alanları vardı. Farklı sorular ile konuşma alanını dağıtmak yerine Hasan Bey'in konuşma sınırlarını çizmeye, özellikle kültür tarihimiz içerisindeki eserler üzerine yoğunlaşmaya özen gösteriyorduk.

Her sorumuza ilim ve irfanı ile cevap vermesi "testisini iyi doldurduğuna" delalet etmekteydi, kemâlatıyla meselelere özünden yaklaşıp çözümler üretebilmesi, kültür varlıklarımıza Tokat'tan sahip çıkarken "olgun başağın eğri durması" gibi tevazuu elden bırakmaması, bizi büyük bir hazinenin keşfedilmesinin hayreti içinde bıraktı. Bu görüşme sonraki buluşmalarında habercisi idi. Bu çınarın yanında gölgelenmek bambaşka bir huzurdu. Tokat'a dair bahsettiği her eser, belge vesika, medrese, cami, çeşme, kervansaray, han, arasta, Mevlevihane'yle ilgili anlattıkları

şehrinin ruhunu üflüyordu kalplerimize. Hele Ramazan ayında teravih namazı sonrası şehrin erenlerini bir kortej eşliğinde ziyaret edip "şehri mühürleme" ritüeli doyumsuz bir sohbetti.

Bir süre sonra sohbete yeni katılanlar oldu. Belediye başkanı, başkan yardımcıları ve milletvekilleri de masaya gelince sohbet halkası ve sohbetin içeriği değişti. Misafirlerini Tokat misafirperverliği ile ağırlarken yapılan işlerin sırrının "kollektif bir zihinle ve hep birlikte Tokat'a hizmet etmekte" olduğunu dinledik değerli başkan Eyüp Eroğlu'ndan. Bu dönemde Tokat'ta 20'den fazla restorasyonun başarı ile gerçekleştirilmiş olduğunu öğrendik. Ambalajlı bir şehri değil, saklanmış bir şehri görmüş olduk.

Yine yoldan çıkıp aklımda aykırı sorularla bir mukayese yaptım: "Tokat'ta 5 milletvekili var. 1 CHP 1 MHP 3 AK Parti. Konya'da Konya'da 15 milletvekili var; 2 CHP, 2 MHP, 1 İYİ Parti, 10 tane AK Parti.

Tokat'ta yapılan işlerin her birinde 5 milletvekili birlikte koşturmakta ve bir kollektif aklı çalıştırmaktayken bizde durum nedir? "

Ertesi gün tekrar Hasan Erdem anlatımları ile Tokat'ı gezmeyi sürdürdük.

Şehirde derviş olmak, şehrin dervişi olmak bu olmalı. Selam verdiği esnaf, müze görevlisi, çaycısı, şehrin divanesi, beyi, beyefendisi onun selamını alırken mütebesimdi.

Şehrin hafızası, tüm tarih varlığının hamisi idi. Harîm-i ismetini kıskanır gibi eserleri korumak için çaba ve heyecan içerisinde deneyimlerini yürüyüş anındaki özel sohbetlerinde ifade etmekteydi. Halk arasında "Sık dişini helası" olarak bilinen ve müze olarak turizme kazandırılan Osmanlı döneminde esnafın kullandığı ilk umum helayı gezdirirken ve kanalizasyon sistemini anlatırken ki heyecanı görülmeye değerdi.

Bu destinasyon içerisinde üç tane kervansaray, Ahi geleneğine uygun dört- beş iş hanı, medrese ve on altı adet caminin birbirine beş yüz metre aralıklarla nasıl yan yana dizildiğine şahit olduk.

Bölgede Hıristiyan ve Yahudilerin bulunması Osmanlı Devleti'nin bölgede voyvodalık oluşturmasına neden olmuş, Her ne kadar voyvodalık balkanlara ait bir kavram olsa da burada da kullanılması araştırmaya

değer bir konu oldu benim için. Kervansaray önündeki görsel de bu mekâna farklı bir canlılık katmış,

Yine zihnim Konya'da Zafer Alanında her dönemde yapılan yıkımlar sonrası kaldırılan figürler, yer saati Kılıçarslan Meydanı'ndaki camid heykel Tokat'ın görünce çok anlamsız geldi.

Birbirine çok yakın mesafelerde bulunan camii ve mescitler biri diğerinden farklı tezyinât ve hat örnekleri ile bezenmişti, her camiin cemaati varmış. Tokat Konya'ya bu yapıları muhafaza etme noktasında da bir ayna olabilir mi sorusunu da aklımdan geçirip, Konya'da belediyelerinin Tokat'la birçok konuda istişare yapabileceklerini düşünmeden edemedim. Özellikle AK Partili belediyelerin birbirleriyle iletişim kurmaları, yapılan iş ve deneyimlerini paylaşmaları, yapılacak işlerin bir havuzda toplanarak bilgi bankası oluşturulması, her belediyenin ihtiyaçlarını birbirinden temin edebilmeleri bölgesel kalkınma için nedenli önemli... Bu gelişmeleri önünde hangi engellerin olduğu soru(n)ları aklıma geliverdi.

Tokat sokaklarında yürürken Hasan Erdem *"Çıkmaz sokakların maalesef yok ettik! Bu sokaklar geniş caddelerin kontrol noktaları, bir nevi bugünkü kamera sistemleri"* vurgusu bütün şehirlerimizin modernleşme adına nasıl profanlaştığını tespit için yerinde bir saptama olmuştu. "Çıkmaz sokakların maalesef 'çikar' sokaklarına dönüştürüldüğünü" üzülen kendisiyle paylaştım. Hiç olmazsa belli alanlarda gelecek nesillere çıkmaz sokak alanlarını anlatabilmek amacıyla buraların özel korumaya alınması gerektiğini vurguladık.

Hasan Bey'in bir önceki gün bahsetmiş olduğu 585 Hicri tarihli yazma Kur'an-ı Kerim gördük. Diğer yazmalardan farklı olarak kuraların dikkat etmeleri üst notlar ve yan kenar notlarla bezenmiş bir harikulade esere şahit olduk.

Şehir müzesinde gördüklerim yüzümde şaklayan bir yeni şamardı sanki. Konya bunu yapamamıştı. Yapacağızla sürdürülen bir temenniye Tokat gerçekleştirmişti. Takdire şayandı. Konyalı olarak müzeyi gezerken sadece kıskandığımı ifade etmeliyim.

Tokat'ta girdiğim her tarihsel mekân zihnimde yeni bir sorunun sorulmasına neden oluyordu. Sürekli Konya ile mukayese ederek burada neyin

fazla Konya'da neyin eksik olduğunu irdelemeye çalışıyordum. Her yeni girdim mekân suratıma yeni bir şamar gibi inmekteydi. (Tokat'ın tokatları beni kendime getirir mi bilmem ama acısı Konya'ya gelince daha hissedilir oldu.)

Yorulmuştuk.

Hasan Bey'in şehrin merkezindeki mütevazı ticarethanesinde bir çay molası verdik.

Dinlendik.

Yola çıkma vakti gelmişti.

Vedalar tekrar buluşma sözleri ile bitiriliyordu.

Artık *"Gez dünyayı, gör Konya'yı"* sözünü Tokat'ı, gördükten sonra tekrar gözden geçirmem gerektiğini düşündüm.

Tokat'ta tekrar dönüp bir daha Hasan Erdem'le gezmeye devam edeceğim günü sabırsızlıkla beklemeye başladım. Allah her beldede Hasan Erdem'lerin sayısını artırsın inşallah.

SAKLI ŞEHİR AMASYA

AHMET KÖSEOĞLU

*Amasya'nın dağları
Üzümlüdür bağları
Pek hoşuma gidiyor
Saçlarının bağları
Türkü*

Türkülerimiz şehirlerin ve şehirlinin aynasıdır. Söylendikleri yakıldıkları yerin tarihini, coğrafyasını, insanın hissiyatını, geleneğini, göreneğini ve dahi sosyal hayatını anlatır.

Türkülerinden: Amasyalı, Zileli, Bamiyeyi Ekerim, Çakallar'dan İner Vermiş Kömürü, Çay Aşağı Gidelim, Çıktım Yaylaları Gezdim, Dağdan Kestim Çınarı, Evleri Görünüyor, Evlerine Vardım Kapı Sürgülü, İrmaktan Geçemiyom, Kilo Kilo Elmalar, Kız Pınar Başında Testi de Doldurur, Sabahtan Uğradım Pir Divanına, Suda Boğulan Gelin, Suyu Gider Şu Derenin Özüne, Yeşil Akar Amasya'nın Irmağı, Yüce Dağ Başında Bir Ciz...

Saklı Şehir...

Amasya dağlar arasında kalmış oldukça dar bir vadide saklanmış tarihî şehir...

Şehirlerin tarihî hüviyeti, üzerinden uzun zamanın geçmesiyle birlikte, son tahlilde, bünyesinde tarihten neler barındırdığıyla da doğrudan ilişkili. Şayet tarihi bize fısıldayacak işaretler, eserler, abideler yoksa şehir o tarihlerde kalmış olur. Kalıntı derler oraya, tarihiyle barışık -ve bugün de- yaşayabiliyorsa o zaman şehir olur.

Amasya dünü bugüne taşıyagelmış şehirlerimizden.

Amaseia, Amassia ve Amasia ve sonunda Amasya olmuş bu "Vadi Şehir".

Amasya biraz da ilim şehri, hikmet şehri, evliyalık şehri, medrese şehri, şehzadeler şehri, sultanlar şehri, yeşil şehir, Yeşilirmak şehri, dağların şehri, Ferhat-Şirin şehri, kale şehir, köprü şehir, su şehir, sancak şehir, saklı şehir, vadi şehir, Dârü'l-izz, Danişmentli şehir, Selçuklu şehir, Osmanlı şehri...

Yeşilirmak ve beş köprüsü:

Meydan, Maydanoz, Alçak, Hükümet, Künc ve dışarıdaki Çağlayan.

Vadi-i Amasya ve kendisine korunak dağları:

Harşane, Ferhat.

Kaleleri: Harşane, Enderun.

Amasya'nın nefeslendiği, can bulduğu velinimeti ovaları:

Geldingen, Suluova, Merzifon, Gümüş, Aydınca.

Amasya fazlaca Osmanlı: Yıldırım Beyazıt Han, Çelebi Mehmet Han, İkinci Murat Han, Fatih Sultan Mehmet Han, İkinci Beyazıt Han, Yavuz Sultan Selim Han ve yıllar sonra Üçüncü Murat Han.

Cami ve külliyesi, bedestenleri, hanları, hamamları, medreseleri, Bimarhaneleri, türbeleri, ören yerleri, müzeleri ve kaplıcalarını gezip görmek, hissetmek, zamanda yolculuğa çıkmak için bir iki gün yeterli gelmezdi. Bizimkisi şehirle ön tanışma, selamlaşma ve yeniden gelebilmek için destur isteme idi.

...

*Alıptır cânımı gamze
Düşüptür gönlüme lerze
Her bir âşık Seyit Hamza
Her bir dilber Nigâr olmaz*

Bu kısa Amasya ziyaretinin sonunda *"tasavvufun irfan mektebinde aşk (d)okumuş Mîr Hamza Nigârî'nin"* şehrin bir köşesinde, biraz mahzun, biraz da şehirlinin tanıyıp söylediklerine kulak kabartmasını bekler gibi bulduğumuz kabri şerifinde bir grup arkadaşla halleşme babında küçük bir program yaptık ve ruhunun istifadesine Fatiha'lar gönderdik.

Selam olsun...

*Nigârî ders okurdum bâb-ı aşk-ı yârdan ammâ
İrüp faslû'l-visâle dersimiz ol bâbdan geçdim*

AMASYA TOKAT GEZİSİ

İSMAİL DETSELİ

Şehzadeler otağısın,
Ülkenin er yatağısın,
Yeşilirmak havzasısın,
Adın çok güzel Amasya

Merkez ile beraber yedi ilçedir,
Karadeniz bölgede cennet köşedir,
Gizemini koruyan güzel şehirdir,
Seni gezmeye geldik şirin Amasya.

Eren evliyalı var sende,
Ferhat ile Şirin aşkı sende,
İki cana bir bedende,
Sevgi verensin Amasya.

Sıfır beş diye okunur plaka kodu,
Er yatağı diye anılır Amasya'da ordu,
Bir Karadeniz şehri, kültürü Anadolu,
Elmalara isim veren şehirsin Amasya.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin "Yazılacak çok şeyimiz var" sloganı ile 2004 yılından bu yana kaç gezi yaptığınızı kafiyle hatırlayan çıkmadı. Katıldığım gezileri hatırlamaya çalışarak benim yaptığımı hesaba göre ise 25'in üzerinde şehre seyahat ettik. Bazı yıllarda iki şehri peşe peşe gezerken bazı zamanlarda te şehre gidip döndüğümüz de olmuştur. Hülasa, Suriye gezisi de dâhil olmak üzere benim TYB ile gezdiğim şehirler 30'u aşmıştır. İli kapsamayan ilçe gezilerini bu hesaba dâhil etmiyorum.

Yaklaşık iki yıldır birbirimizle karşılıklı sohbetten, kucaklaşmadan, mahrum kaldığımız, onlarca sevdiğimiz eşimizi dostumuzu kurban verdiğimiz bu Koronavirüs illeti dolayısı ile yüz yüze buluşmalara zorunlu olarak ara veren TYB Konya Şubesi Üyeleri olarak birbirimize ne büyük özlem içinde olduğumuz Amasya-Tokat seyahatinde gün yüzüne çıktı. Dernek Başkan ve yönetiminin tedbirleri elde bırakmamak kaydıyla düzenlediği gezi vesilesiyle bir araya geldiğimizde her ne kadar eskisi gibi bir birimize sarılamayıp, tokalaşmasak da yüz yüze görüşmek bile bizleri memnun etti. Covit19 tehlikesi geçmemiş olmasına rağmen böyle bir gezi kararı alabilmek ve bu kararı kabul ettirebilmek her idarecinin cesaret edebileceği iş değildi. Fakat sağ olsunlar, bizim çalışkan Konya TYB idarecileri; başta Başkanımız Ahmet Köseoğlu ve idare heyeti büyük bir takdiri hak ediyor. Hani, *“Niyet hayır, Amel hayır, Akıbet hayır”* diye bir söz vardır ya; hamdolsun, ona güvenimiz tamdır.

TYB'nin Konya'da kuruluşundan beri ilk üyelerinden olan ve her zaman bu dernek üzerinden desteğini esirgemeyen ve gezimize katılarak bizleri onurlandıran Milletvekilimiz Ahmet Sorgun beyde bu takdiri hak edenlerdendir.

Okuyup dinlediklerimin etkisiyle adına âşık olup, bir kısmını yazımın başında zikrettiğim uzunca bir şiir söylediğim ama bu güne kadar gezip görme imkânı bulamadığım Amasya'ya seyahat edileceği haberini TYB sekreteryasından Yusuf Özdemir kardeşim bana iletmişti vakit duyduğum heyecan ve sevinci tarif edemem; beklemeden katılacağımı bildirdim. İyi de yapmışım. Ahir ömrümde ülkemin güzelliklerini görmek herkes gibi bana da büyük haz veriyor.

Şiirimde Amasya için neden *“Eryatağı”* ifadesini kullandığımı da izah edeyim. Ben 1966/67 yıllarında Manisa Doğu Kışla Çavuş Talimgâh Taburunda eğitim çavuşu olarak görev yaparken Amasya'dan bizim İstihkâm ve Keşif bölüğüne çavuş adayları gelirdi. Onların çantalarının üzerinde *“Eryatağı”* yazısını görünce *“Neden böyle yazıyor?”* diye sormuştum da *“Bizim kışlanın adı Eryatağı”* demişlerdi. O gün bu gündür Amasya benim zihnimde Eryatağı olarak devam ediyor.

VADİDEKİ ŞEHİR: AMASYA

Bunca girizgâhtan sonra TYB'nin seçkin üyeleriyle icra ettiğimiz seyahate gelelim. 30 Temmuz Cuma sabahı saat 9.30'da Amasya'ya gitmek üzere Firuzen Tur Şirketinin görevlendirdiği kaptan Mehmet Bey ve firma temsilcisi Fırat kardeşimizin refakatinde Konya'dan yola revan olduk. Gençler bilmez ama Konya-Ankara yolu 20 yıl öncesine kadar bölünmüş yol değildi. Birakın sere serpe yolculuk etmeyi, önünüzdeki arabayı sollayabilmek adeta cesaret ve şans işiydi. Hamdolsun o günler geride kalmıştı. Bizde Altnekin, Cihanbeyli, Kulu derken adeta su misali Kırıkkale'ye akıverdik. Hatta bendeniz, eskiden sabırsız yahut dikkatsiz sürücüler sebebiyle birçok kazanın yaşandığı Kulu makasını nasıl ve ne zaman geçtiğimiz bile fakat edemedim. Yapanın zekâsına sağlık; dert bükü Kulu makası transit bir yol oluvermiş sayelerinde.

Cuma Namazımızı Kırıkkale TOKİ Konutlarına nazır bir camide eda ederek yola devam ettik. Neşeyle devam eden yolculuğumuza Çorum'a bağlı Sungurlu topraklarında yol üstü nesih bir mekân olan Mavi Ocak tesislerinde kısa bir mola verip hem yorgunluk çayımızı içtik hem de tesisin arkasındaki güzelliği terennüm ettik.

Saat 17.30 sularında Suluova ilçesinden geçerken sağlıklı birçok besi çiftliğini ve ekilmiş, biçilmiş, yahut hasat edilmeye hazır tarım arazilerini görünce bölgenin ne mümbit topraklara sahip olduğu kanaatine vardık. Saat 18.00 sularında Amasya'ya vasil olduğumuzda sağımızda ve solumuzda kale duvarı gibi yükselen iki dağın Amasya'yı nasıl bir kaderle hemhal ettiğini de gördük.

Saat 18.00'de şehre girişimizde bizi AK Parti'nin Amasya Milletvekili Hasan Çilez ve AK Parti İl Başkanı Mehmet Akif Kesmekaya karşıladı. Ziyaretimizden sonradan haberdar olmuşlardı ve ısrarla bizi misafir etmek istediler. Ancak bizim gerekli rezervasyonlarımız yapılmıştı. Onların güler yüzlerini ve samimiyetlerini görmek bile bir güzel ikramdı bizim için. Daracık Amasya caddelerinden ağır ağır süzülerek karşı dağın yamacındaki otelimize doğru yukarı çıktık. Şimdi Amasya önümüzde gergef gergef işlenmiş bir kilim misali serilmişti. Saat 18.30'a varmıştı. Şehre girişimizle otele varışımız arsında yarım saat fark oluşması ilginçti.

Kartal yuvasını andıran otelimizde herkes odalarına yerleştikten sonra terasta yorgunluk çayı eşliğinde nadide tabloları kıskandıran bir şehir manzarası bizi bekliyordu. Otele ait büyük havuzdan Yeşilirmak'a, oradan karşı dağın eteklerindeki Kral Kaya Mezarlarından zirvedeki Amasya kelesine muhteşem canlı bir tablo ile yüz yüzedik. Doyumsuz bir temaşa... Sarp dağın zirvesindeki kale de dağın böğrüne oyulmuş kaya mezarları yüzlerce yılın sırrına barındırıyordu. Şehir topyekûn adeta bir sanat eseri idi.

Tur yetkilisi Fırat kardeşimiz "Sabah saat 07.00'de kahvaltı servisinin başlayacağı" bilgisini verince herkes buna göre planını yaptı. dostlar ile çay içerek yaptığımız sohbetler ve ardında saat 20.30'da Amasya manzarasına nazır salonda akşam yemeğimizi aldıktan sonra isteyen istirahat çekildi kendine güvenenlerde gecenin serinliğinde muhabbete ram oldu.

Sabah namazını kıldıktan sonra gözüme uyku girmedi. Anlaşılan temiz oksijen kâfi derecede dinlenmeme vesile olmuştu. Seherde Yeşilirmakın iki yakasındaki sessiz şehri seyre daldığımda "Acaba bu şehir bu kesif dağların arasındaki vadiye ne amaçla kuruldu?" diye düşünmeden edemedim.

Kahvaltıdan sonra oyalanmadan otobüse binip bu defa bir kartal misali süzülerek şehre doğru indik. Bu sırada gönlümüzü yakan hadiseden haberdar olduk. Konya'mız, 7 kişinin öldürülüp evlerinin yakıldığı vahşi bir cinayetle Türkiye'nin gündemine gelmişti. Bedenimiz Amasya'da ruhunuz Konya'da gibiydik.

Rehberimiz öğretmen Orhan Akdeniz kafilemize dâhil olduktan sonra bir gezi planlamasına dair bilgiler verdi. Adına türküler yakılan Ferhat ile Şirin'in aşkını bilmeyen yoktur. Bizim de ilk durağımız Ferhat ile Şirin Müzesi oldu. Orhan Bey, Ferhat ile Şirin'in halkımız tarafından da bilinen hikâyesini anlattıktan sonra hikâyeye konu olan 12 kilometre mesafeli o uzunca ve sert kayaları keserek açılan suyolunun bir kısmını yürüyerek efsaneyi yâdettik. Hikâyenin sonunda rehberimizin anlattıkları bana nelerimizden dinlediğim Arzu ile Kamber hikâyesinin bir versiyonunu anımsatınca bende bunu paylaştım.

Malum, Amasya Elma'nın anavatanı sayılır. Müze civarındaki çay bahçesinde de Amasya ya özel son derece lezzetli elma çayı yapıyorlar. Yorgunluk atarken bunun da tadına varıp yolumuza devam ettik. Bu sırada Orhan Bey fırsatta istifade edip genel şehir bilgileri verdi. İlin nüfusu ilçelerle birlikte 380 imiş. Gelirin büyük kısmı elma, kiraz ve bamyaya üretiminden sağlanıyormuş. Ne tuhaf değil mi; belki ülkemizde en çok bamyaya tüketen şehir de Konya olmalı!

Arkeoloji Müzesinin de çok zengin bir eser koleksiyonuna sahip olduğunu gözlemledik. Asırlar önce buralarda yaşamış olan Amazonların ölümlerini gömmek için topraktan yaptıkları küpler ve mumyalanmış bazı cesetler et ve kemik halinde fanuslar içerisinde müzede sergileniyor. İbretle seyrettik.

Sıra şehrin merkezinde 1485 tarihin Sultan İkinci Beyazıt'ın annesi için yaptırdığı medrese, cami, orijinal şadırvan ve cami ile yaşıt olduğu söylenen içleri kovanlaşmış çınar ağaçlarını görmeye gelmişti. Hayranlıkla gezdik.

Beyazıt Camii avlusunda Orhan Bey enteresan bilgiler de verdi. Caminin giriş kapısının sağında ve solunda insan boyunda iki tane yuvarlak demir vardı. Orhan Bey bunları elleri ile çevirerek döndüklerini gösterdikten sonra "Amasya deprem bölgesidir. Eskiden buralarda çok deprem

olmuş. Ecdadımız depremden sonra binanın sağlamlığını test etmek için bu demirleri koymuş. Depremden sonra bu demirler rahat bir şekilde döndürülebiliyorsa caminin depremden etkilenmediği anlaşılırmış” dedi. Osmanlı'nın ilimde geri kaldığını söyleyenlerin kulakları çınlasın!

Caminin giriş kapısının üzerinde sizi bir baykuş figürü karşılıyor. Dikkatsiz bakışla gülmese de bilhassa fotoğraf kadrajında çok belirginleşiyor. Caminin yapıma hikâyesi de ilginç. Sultan Beyazıt Han hocasına, “Cami yaptırmayı murad ettiğini söyleyip nereye yapmasının uygun olacağını sorunca” mübarek “Ben yüksek bir yerden ok atayım, nereye düşerse cami oraya yapılsın” der.

Yeşilirmak kenarındaki Şehzadeler Gezi Yolu, şehzadelerin büstleriyle donatılmış. Bizim gibi daha birçok kabile ile burada harman oluverdik. Tarihi köprüden nehrin öte yakasına geçtik. Sıra gezinin belki de en zor bölümüne gelmişti. Orhan Hoca tecrübesiyle “Buraya kendine güvenenler çıkabilir” dedi. Bendeniz de merakımı yenemeyip tahta merdivenleri ağır ağır adımlayarak, otelimizden bir sanat harikası gibi görünen kaya mezarlarının yolunu tuttum. Büsbütün bu kaya kim bilir kaç sanatkâr tarafından kaç zamanda oyulup da mezar haline getirildi. Üstelik mezarın üç yanında ve üstünde de tamamıyla bir ark açılmıştı.

Kaya mezarlara çıkanlarla çıkmayanlar öğle namazı vaktinde Beyazıt Camii havlusunda toplandı. Namazları eda edip aperatif öğle yemeğiyle karnımız doyurduk. Zira vakit kıymetliydi ve daha yolumuz uzundu. Yeşilirmak'a nazır yalı konaklarını, her taş tarih kokan cami ve minareleri izleyerek, saat kulesinden, hükümet binası ve tarihi belediye binasından geçerek Seyyid Mir Hamza Nigâri Hazretlerinin Türbesine ulaştık. Amasya'nın manevi iklimini de terennüm ettikten sonra “Herksin kendine ait bir aksiyonu olsun” diyerek serbest zaman verildi. Biz de Mustafa Güden ile nezih bir çay bahçesi bulduk ki, demliğin de taze zamanıydı; yorgunluğumuza birebir geldi.

İkinci namazını müteakiben ayrılık vakti da hasıl oldu. Fakat nedense bir türlü hareket edemedik. Biraz sonra anladık ki, Amasya Milletvekili Hasan Çilez Bey kabileye yolluk olarak kiraz ikram etmek istemiş. Kasalarla kiraz getirildikten sonra saat 18.00 sularında şehzadelerin ruhuna Fatihalar yollayarak iki dağın arasındaki şehirden ayrıldık.

KADİFE ŞEHİR TOKAT

Tokat'a vardığımızda saat 20.00 civarıydı. Birkaç yıl önce kitap fuarına da geldiğim için şehre, hatta istirahat edeceğimiz otele aşına idim. Odalarımıza yerleşip akşam yemeği için restorana indik. Yemekten sonra bir grup arkadaş Tokat Köprüsünün gece manzarasını temaşa etmeye gidecekti ama ben kendimi yorgun hissediyordum. Oda arkadaşım Ahmet Aka'ya “istirahate ihtiyacım olduğunu” söyleyip yatsı namazından sonra kendimi uykuya teslim ettim.

Tokat İlimiz

Âşık ve şairlerin şiirleriyle coşkun akan nehirsin,
Ünlü seyyah Evliya Çelebinin methettiği şehirsin,
Seni gelip gören gezen bilir, gelmeyenler ne bilsin?
Hey on beşli türküsünün yazıldığı yersin sen Tokat.

Dokuz yüz yetmiş yedi doğumlu.
Mesleği avukat; hukukçu,
İki dönemdir başkan seçiliyor,
Tokat'ta Sevilen Eyüp Eroğlu.

Herkese güler yüzle bakıyor,
Kalıcı hizmetlere imza atıyor,
Canla başla severek çalışıyor,
Sevgili Başkan Eyüp Eroğlu.

Suyun olduğu yerde hayat vardır deyimi, bu olsa gerek. Yeşilirmak, Amasya'ya olduğu gibi Tokat ovasına da hem güzellik katıyor hem de bereket veriyor. 1 Ağustos sabahı 08.00'den itibaren güne otelimizde kahvaltı ile başladık. 09.30'da ise rehberimiz Hasan Erdem bize dahil oldu ve Tokat gezimiz başladı.

2017 yılında kitap fuarına katılmak üzere Hüzeyme Yeşim Koçak, Melahat Ürkmez, Ahmet Aka ve bendeniz Tokat'ta 4 yıl önce iki gün gezdiğimiz için yabancı değildik. Otobüste Tokat kalesini seyrederek buram buram tarih kokan şehir merkezine geldik. Fatih Sultan Mehmet Han'ın eşi Gülbahar Hatun adına oğlu Sultan 2. Beyazıt tarafından yaptırılan olan Hatuniye Camii ihtişamıyla göz kamaştırıyordu.

Alışveriş için 112 odalı Taşhan'da esnaf, günlerden pazar ve erken saatler olmasına rağmen işbaşı yapmıştı. Anlaşılan erkenci ziyaretçileri için haberdar edilmişlerdi. Hasan Bey "Alışveriş edecekler, aldıklarını otobüse bırakmayı ihmal etmesinler. Çünkü artık bolca yürüyeceğiz" uyarısında bulundu. Tokat bamyası, asma yaprağı, pekmez ve el baskılı tokat yazmaları buranın meşhur ürünüydü.

Tarihi hamamları, medreseleri, türbeleri ve camileri ile ünlü Bağdat caddesini arşınlayarak Yahudiler Sokağı namıyla maruf kentsel dönüşüm alanına geldik. Vaktiyle Yahudiler çoğunlukta olduğu için bu adla anılıyormuş. Burada camilerin yanı sıra kilise ve havra da bulunuyormuş fakat havra ve kiliseler kendi cemaatleri tarafından, "İbadete gelen yok" diyerek 1903 yılında kapatılmış. Yani bir dönem bu sokakta üç dine ait ibadethaneler neredeyse yan yanaymış.

Daha sonra hummalı Restorasyon çalışmasının devam ettiği Kışla Mahallesi Sulu Sokak'taki bulunan müzeleri, hanları, hamamları, hatta enteresan bir isimle anılan ve halen Restorasyonu devam etmekte olan Ali Tuğsi tarafından yapılmış olan Sık dişini helâsına geldik. Rehberimiz bu bölgenin eski zamanlarda çok kalabalık bir yaşam merkezi olduğunu, bu sebeple han, hamam gibi iş yerleri çok olunca tuvalet ihtiyacının da yoğunlaştığını anlatıp "Ali Tuğsi tarihin ilk bağımsız umumi helâsını, hem de nalettayn bir biçimde değil, bir sanat harikası olarak inşa etmiş. Defi hacet için insanlar buraya akın edince de kapıda uzun kuyruklar oluşmuş. Bu sebeple de halk arasında 'Sık dişini helâsı' diye anılır olmuş" dedi.

Şehir Müzesini gezerken Tokat'ın çalışkan ve güler yüzlü Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu kafilemize katıldı. Müze bahçesinde Amasya'dan getirdiğimiz kirazlar ve ikram edilen çay eşliğinde güzel bir sohbet oldu. Bilhassa restore işinde önemli tarihi yerlerin bölgesel olarak ele alınıp ihya edilmesi takdire şayandı.

Danışmentliler döneminde inşa edilen Ulu Camii dimdik ayakta. Özel mülkiyet olan kerpiç yapıdan geriye kalan uzun ve yüksek duvarlar adeta zamana meydan okuyor. Katırcıoğulları Hanı terk edilmesine rağmen halen tabiat şartlarına karşı direncini koruyor.

Büyük bir kervansaray olan Deveciler Hanı Kara gümrüğü olarak da kullanılmış. İçinde develer ve atlar için ahırlar, insanların istirahat odaları, eyvanlar, ortasında taştan oyma bir su kurnasıyla abidevi bir eser olarak duruyor. Hanın giriş kapısının etrafında köşelere yakın yerde iki oyuk (delik) vardı. Rehber "Bunların bir önemi var mı?" diye sordum. "*Olmaz mı*" deyip şu bilgiyi verdi: "Hana giren kervancı başılar gümrük vergisini ödeyip çıkarken bu deliklere sadaka bırakır ve köşeyi dönermiş. Sadaka ihtiyacı olanlarda kıvrakça alıp kimseye görünmeden köşeyi dönermiş. İşte literatüre giren '*köşeyi dönme*' deyimi de buradan türemiştir." Oysa günümüzde köşeyi dönmek deyimi kısa yoldan zengin olmayı, sahtekârlığı, hilekârlığı anlatıyor, değil mi? Bakın hele o güzelim sözü ne hale getirmişiz?

Buranın önemli bir ticaret merkezi ve kervan yolu olması sebebiyle, önde merkep ve kervancı, ardından yükleriyle develer olan büyük bir Kervanı Heykeli yapılmış ki, son derece anlamlı olmuş.

Tokat'ın fethi 1073'te yapılarak Türk yurdu olmuş. Tokat şehri ticaretle olduğu gibi ilimde de ileri olduğunu gösteriyor. Konya'dan sonra ilk Mevlevihane'nin Tokat'ta yapılması, Osmanlıya 6 tane Şeyhülislam vermesi de bunun bir göstergesidir.

Hülasa; bu şehirlerin idarecilerini tarihi yerleri restore ettirmeleri ve kültüre ehemmiyet vermelerinden dolayı tebrik etmek gerekiyor.

Bu güzel yerleri ziyaret edip otobüse döndükten sonra rehberimiz Hasan Beye "Yorulduğumu" söyleyince kentsel dönüşümle yenilenmiş bir çayhaneyi gösterip "*İsmail amca sen burada otur, dinlen ve çayını yudumla. Bizi bekle. Zaten ziyaret yerleri de az kaldı*" dedi. Belki son

birkaç yerde kafilden ayrı burada dinlenip yakındaki tarihi camide ikinci namazımı eda ettim. Ekip döndüğünde onlar da çaylarını yudumlayıp yorgunluk attı.

Gün sona ermek üzereydi. Otobüsümüz geldi, bindik ve Yeşilirmak kenarındaki Hıdırlık Belediye Sosyal Tesislerine geçtik. Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu karşılaşmamızdan itibaren bizi bırakmamıştı. Patlıcan ve kuzu etinden mükellef Tokat kebabı, etli ve baklalı yaprak sarmaları ile karnımızı doyururken sohbetin son demleriydi.

Akşam namazını müteakiben kanımızın kaynadığı dostları ardımızda bırakırken Tokat'a son bakışlarla veda ettik.

Gezimiz sırasında kaleme dökülen şiirleri yazımızın başında ve içinde zikrettik ama 2017'deki Tokat seyahatimde de gönlümde aşk uyandıran Tokat'a bir güzelleme yazmıştım. Yazımıza noktayı da bu şiirle koyalım.

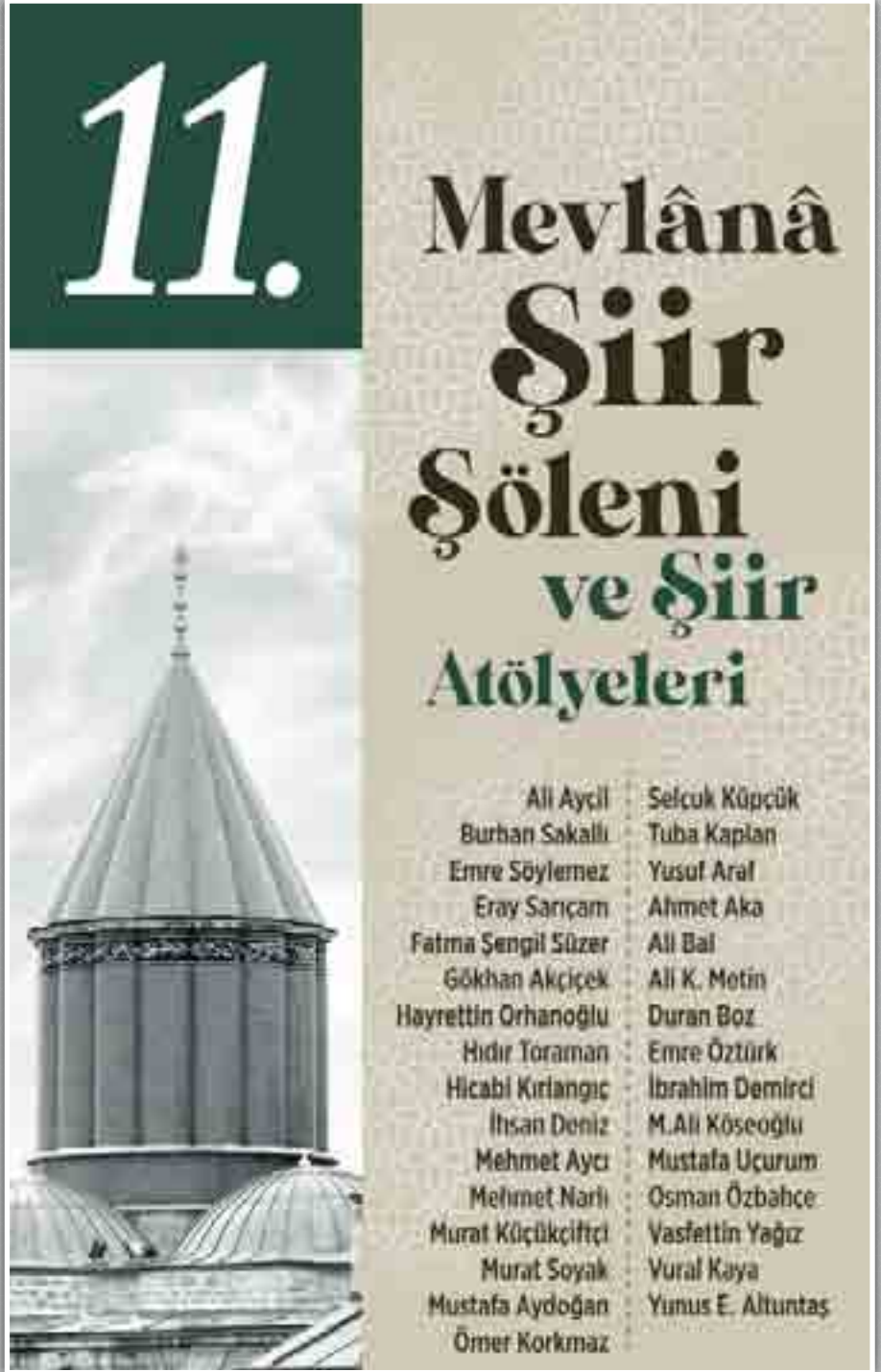
TOKAT İLİMİZ

Belediyenin daveti ile geldik seni gezmeye
Konyalı yazar ve şairlerin gönül kitabı ile
Konya'dan Tokat'a acep ne yakışır hediye
İşte bu şiirli sevgiyle geldik biz Tokat ilimiz

Çok görmek istiyordum şu Tokat ilini
Yeşil ormanıyla ünlü olan çamlı belini
Karadeniz ve iç Anadolu'nun süslü gelini
Güzelleri ile adından söz edilen Tokat ilimiz

Ünlü kazova ovanız yılda iki ürün verir
İki metre yakın rakımlı şanlı Çamlı belin
Gazi Osman paşanın Talibi Ceyhuni şairlerin
Yetiştirdiğin ünlülerle övün sen Tokat ilimiz

Ozan İsmail cennet ülkeyi gezmeye doymaz
Tokat'ı yazmak Kolay değil kâğıtlara sığmaz
İnsanları çok cana yakındır misafirden yılmaz
Güzel Anadolu'muzun tarih şehri Tokat ilimiz

11.

**Mevlânâ
Şiir
Şöleni
ve Şiir
Atölyeleri**

Ali Aycil	Sercuk Küpcük
Burhan Sakallı	Tuba Kaplan
Emre Söylemez	Yusuf Aral
Eray Sarıçam	Ahmet Aka
Fatma Şengül Süzer	Ali Bal
Gökhan Akççek	Ali K. Motin
Hayrettin Orhanoğlu	Duran Boz
Hidir Toraman	Emre Öztürk
Hicabi Kırtangıc	İbrahim Demirci
İhsan Deniz	M. Ali Köseoğlu
Mehmet Aycı	Mustafa Uçurum
Mehmet Narlı	Osman Özbahçe
Murat Küçükçiftçi	Vasfettin Yağz
Murat Soyak	Vural Kaya
Mustafa Aydoğan	Yunus E. Altuntaş
Ömer Korkmaz	

Mevlânâ Şiir Atölyeleri ve 11. Şiir Şöleni

Ali Ayçil
Ali K. Metin
Burhan Sakallı
Emre Söylemez
Eray Sarıçam
Fatma Şengil Süzer
Gökhan Akçiçek
Hayrettin Orhanoğlu
Hıdır Toraman
Hicabi Kırlangıç
İhsan Deniz
Mehmet Aycı
Mehmet Narlı
Murat Küçükçifçi
Murat Soyak
Mustafa Aydoğan
Ömer Korkmaz
Selçuk Küpçük
Tuba Kaplan
Yusuf Araf

Mevlânâ Şiir Atölyeleri ve 11. Şiir Şöleni

Ahmet Aka
Ali Bal
Duran Boz
Emre Öztürk
İbrahim Demirci
M. Ali Köseoğlu
Mustafa Uçurum
Osman Özbahçe
Vasfettin Yağız
Vural Kaya
Yunus Emre Altuntaş

**Bu etkinliğimiz ayrıca
kitaplaştırılmıştır**

ISBN: 978-625-8020-04-5

TÜRKİYE YAZARLAR BİRLİĞİ
KONYA ŞUBESİ

KARATAY'DA ŞİİR GİBİ BİR GÜN SİZİ BEKLİYOR

11. MEVLÂNÂ ŞİİR ŞÖLENİ SANATSEVERLERİ KARATAY'DA BULUŞTURACAK

HASAN KILCA: EDEBİYATIMIZIN İHTİŞAMINI HEP BERABER YAŞAYALIM

Karatay Belediyesi ile Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin birlikte organize ettiği Mevlânâ Şiir Şöleni bu yıl da Türkiye'nin farklı şehirlerinden şairleri ve sanatseverleri bir araya getirecek. Mevlânâ Şiir Şöleni'nin Konya açısından öneminin büyük olduğunu vurgulayan Karatay Belediye Başkanı Hasan Kılca; "Edebiyatımızın zenginliğini ve ihtişamını hep beraber yaşamak için tüm hemşehrilerimizi programımıza davet ediyorum" dedi.

Modern Türk edebiyatının günümüz şair ve yazarları 11. Mevlânâ Şiir Şöleni ve Şiir Atölyeleri programlarıyla Karatay'da buluşacak.

Karatay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin organize ettiği 11. Mevlânâ Şiir Şöleni 14 Ağustos Cumartesi günü Mevlânâ Gül Bahçesi'nde gerçekleştirilecek.

Konya'nın kültür ve sanat dünyasını bir araya getirecek etkinlikte, birbirinden değerli şair ve yazarlar sanatseverlerle sohbet ederek en güzel şiirlerini seslendirecek.

ŞİİR DOLU ETKİNLİKLER KONYALILARI BEKLİYOR

Şiir Atölyeleri ile başlayacak gündüz programları 3 oturum şeklinde gerçekleştirilecek. Atölye programında şiir her yönüyle ele alınacak. Mevlânâ Kültür Merkezi Kılıçarslan Salon'unda gerçekleştirilecek olan Şiir Atölyeleri gündüz programlarının ilk oturumu saat 10:00'da başlayacak ve ilk oturumda şiirin imgesel evrimi işlenecek. 14:00'da başlayacak ikinci oturumda ise internet karşısında edebiyat dergilerinin durumu, şiirin dijitalleşme ile gelişimi

konuşulacak. Gündüz oturumlarının son programı saat 16:00'da başlayacak ve şiirin yeniliklerle uyumu konuşulacak. Akşam saat 20:00'da Mevlânâ Gül Bahçesi açık sema alanında başlayacak Şiir Şöleni ile de sanatseverlere şiir ziyafeti sunulacak.

ŞİİR ŞÖLENİ MODERN EDEBİYATA KATKI SUNUYOR

Mevlânâ Şiir Şöleninin Konya açısından öneminin büyük olduğunu vurgulayan Karatay Belediye Başkanı Hasan Kılca; Bu sene Mevlânâ Şiir Şöleni programının daha kapsamlı olacağını ve modern şiire ve edebiyata katkı sağlayacağını ifade etti.

Başkan Kılca; "11. Mevlânâ Şiir Şölenimiz Türkiye'nin dört bir yanından gelen şair ve yazarı Karatay'da buluşturacak. Bu buluşmanın en önemsedğimiz yanı, konuk şairlerimizin Konyalılarla bir araya gelerek, zihinlerinde dizelerinden izler bırakacak olmasıdır. Karatay Belediyesi olarak katkı sağladığımız Şiir Şöleni programı bu sene daha da olgunlaştı. Bizlerde Hz. Mevlânâ, Yunus Emre, Hacı Bektaş ve daha birçok önemli isimlerin önderliğinde inşa edilen gönül medeniyetinin günümüzdeki temsilcileriyle bir araya gelmekten büyük mutluluk duyacağız" dedi.

ŞİİR ŞÖLENLERİ SANATA VERDİĞİMİZ ÖNEMİ TAÇLANDIRIYOR

Karatay Belediyesi'nin sanata, sanatçıya ve sanat üretimine verdiği destekle Türkiye'de örnek gösterildiğini belirten Hasan Kılca; 11. Mevlânâ Şiir Şöleni ile Karatay'ın şiire ve sanatçıya verdiği önemi taçlandığını ifade etti.

11. Mevlânâ Şiir Şöleni'nin geçmiş yıllardakinden daha kapsamlı olacağını ifade eden Kılca; "2019 yılında mükemmel bir programla hemşehrilerimizle bir arada olduk. 2020 yılında ise maalesef pandemi nedeniyle hemşehrilerimizle göz göze olamadık ama gönül gönüle uzanan bir köprü olduk ve şiiri dijital platformlar üzerinden evlerine getirdik. Bu yıl ise her kesimden, her yaştan sanatseverin katılacağı programımız Şiir Atölyeleri ile başlayacak. Program kapsamında konuk şairlerimiz önce Mevlânâ Kültür Merkezi'nde düzenlenecek olan Şiir Atölyesi programıyla şiir dünyasına yolculuk yapacak ve şiirin günümüzdeki önemini konuşacaklar. Akşam ise Mevlânâ Gül Bahçesi'nde hemşehrilerimize eşsiz bir şiir ziyafeti sunacak. Ben de bu vesileyle edebiyatımızın zenginliğini ve ihtişamını hep beraber yaşamak için tüm hemşehrilerimizi programımıza davet ediyorum" şeklinde konuştu.

KÖSEOĞLU: ŞÖLENLERİMİZ DAHA KAPSAMLI HALE GELİYOR

TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu da bu sene Şiir Şöleni programının daha kapsamlı olacağını aktararak kültürel etkinliklerle sanata ve sanatçıya olan desteklerinin her zaman süreceğini kaydetti.

Köseoğlu şunları söyledi: “Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak gelenekselleşmesini önemseydiğimiz ve büyük ölçüde de başarabildiğimiz 11. Mevlânâ Şiir Şölenimiz ile Konyalılarla buluşacak olmanın heyecanı ve gururunu yaşıyoruz. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak şiirimizin değiştirici, dönüştürücü gücüne inanıyoruz. Bu sebeple sanatseverlerle buluşmayı önemsiyoruz. Bu sene Şiir Şöleni programıyla birlikte Şiir Eleştiri Atölyesi çalışmalarının da içinde olduğu daha kapsamlı bir program tertip ediyoruz. Atölye çalışmalarının modern şiirimizin gelişimine ve dolayısıyla edebiyatımıza katkı sunmanın bizim için ayrıca önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu yönüyle aslında TYB olarak da farklı bir yerde duruyoruz ve öncü bir temsil değerini üstleniyoruz. Dilimizi zenginleştiren şiirimize ve hassaten de modern şiirimize vefa borcumuzu da böyle ödediğimize inanıyoruz. Bu vesileyle de sanata ve sanatçıya değer veren ve her fırsatta kültür programlarını tertip ederek sanat ile Konyalılar arasında bir köprü kuran Karatay Belediye Başkanımız Hasan Kılca'ya teşekkür ediyorum. Sözümüzün coğrafyasını daha da genişletmek ve sanat dolu bir gecede buluşmak için tüm Konyalıları Şiir Şöleni programına davet ediyorum.”

11. Mevlânâ Şiir Şöleni ve Şiir Atölyeleri programına katılacak olan şair ve yazarlar şöyle:

Ahmet Aka, Ali Ayçıl, Ali Bal, Ali K. Metin, Burhan Sakallı, Duran Boz, Emre Öztürk, Emre Söylemez, Eray Sarıçam, Fatma Şengil Sözer, Gökhan Akçiçek, Hayrettin Orhanoglu, Hıdır Toraman, Hicabi Kırlangıç, İbrahim Demirci, İhsan Deniz, M. Ali Köseoğlu, Mehmet Aycı, Mehmet Narlı, Murat Küçükçiftçi, Murat Soyak, Mustafa Aydoğan, Mustafa Uçurum, Osman Özbahçe, Ömer Korkmaz, Selçuk Küpçük, Selim Somuncu, Tuba Kaplan, Vasfettin Yağız, Vural Kaya, Yunus Emre Altuntaş, Yusuf Araf.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından düzenlenen Şiir Atölyelerinde şiirin tarihsel süreci, gelişimi ve evrimi konuşuldu

“Şiirde yenilik ustalara mahsustur”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından geleneksel hâle getirilen ve şehrin en seçkin kültür faaliyetlerinin başında yer alan Mevlânâ Şiir Şöleni'nin on birincisi İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün işbirliği ve Karatay Belediyesi'nin ev sahipliğinde Konya'dan ve Konya dışından katılan 32 şairin katılımı ile gerçekleştirildi. Şölen çerçevesinde bu yıl ilk olarak Şiir Atölyesi de yapılarak Türkiye'nin dört bir yanından gelen konuklar hem şiirin hem de yayıncılığın serüvenini masaya yatırdılar.

Kılıçarslan Salonunda 14 Ağustos cumartesi günü üç oturum halinde gerçekleştirilen Şiir Atölyeleri'nde ilk oturum saat 10.00'da TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu'nun selamlama konuşmasıyla başladı. Son günlerde ülkemizi sarsan doğal afetler yüzünden bu etkinliği gerçekleştirip gerçekleştirilmeme konusunda tereddüde düştüklerini anlatan Köseoğlu, “Paydaşımız Karatay Belediyesi ile yaptığımız istişare sonucunda

programı yapma konusunda fikir birliğine vardık. Afetler sırasında hayatlarını kaybeden vatandaşlarımıza Fatihalarımızı yolluyoruz. Şölenimize katılan konuklarımıza da teşekkür ediyoruz. Bugün şehrimizde şiirler okunacak ve şiir konuşulacak. Bir kültür ve sanatsever olarak bu benim için büyük mutluluk. Bu tür mutlulukların daim olmasını ve sürdürülmesini diliyorum” dedi.

1950'DEN 2000'E İMGESEL EVRİM

Başkanlığını şair Vural Kaya'nın yaptığı 1. Oturuma Hayrettin Orhanoğlu, Duran Boz ve İbrahim Demirci konuşmacı, Selim Somuncu, Mehmet Narlı ve Hicabi Kırlangıç da müzakereci olarak katıldılar. Hayrettin Orhanoğlu programdan bir gün önce kalp krizi geçirdiği için masada yer alamadı.

“1950-2000 yılları arasında şiirin imgesel evrimi” konulu oturumda konuşmacılar tespit ve fikirlerini beyan etti.

İlk konuşmacı İbrahim Demirci, “1950 yılı, Türk tarihinde önemli kırılma noktalarından birini oluşturuyor. Biliyorsunuz 1950 yılında, 1946'da başlaması gereken ve fakat başlayamayan serbest seçimler 1950'de icra edilmiş idi ve 1950 Haziran'ında, 1932'de başlayıp 18 yıl devam etmiş olan ezan yasağı sona ermiş idi. Yani 1950'den sonra şehirleşme, kırsaldan, kır bölgelerinden şehirlere doğru bir göçün, akımın da başlangıç noktasını oluşturdu. Dolayısıyla edebiyat dünyasında da 1950'den sonra ortaya çıkan şairlerin, yazarların biyografilerine bakıldığında zaman İstanbul dışından, taşradan gelen, Anadolu'dan gelen imzaların, isimlerin arttığını göreceğiz. Dolayısıyla 1950 sonrası bir bakıma bir çeşit özgürleşme ve çeşitleşme zeminini oluşturdu, diyebiliriz. Hiç şüphesiz, özellikle edebiyat ve şiir söz konusuysa, sadece ülke içi dinamikler değil, dünyadaki gelişmeler de bizim şairlerimizi, sanatçılarımızı elbette doğal olarak etkiliyor. Dolayısıyla Avrupa'daki sanat hareketlerinin de Türkiye'de yankı bulması çok doğal bir şeydir.” diyerek örneklerle konuşmasını tamamladı.

Mehmet Narlı da konuşmasında imgeye atıfta bulunarak “Eskiden hayal ve imaj olarak adlandırılan terim 1960 sonrası imgeye dönüştü. İmge somut bir kavram değil, soyut bir kavramdır. İmge bilinçle ilgili, bilinçten ayrı değil. İmge kendiliğinden oluşurken bir bilgiye ihtiyaç duymaz. İmgelerin dünyada gerçek olmayan bir şey yarattığını sanmıyorum. İmgeler özgürdür, bilinciniz özgür değilse imgeniz de özgür değildir. Özgür bilinç yaratır, özgür olmayan bir imge şairi taklitçi yapar.” dedi.

Narlı, “Ben roman ve hikâyelerde yazar yerine anlatıcı tabirinin kullanılması taraftarıyım. Şair yerine de şiir öznesi kelimesini kullanabiliriz” diyerek oturuma başka bir boyut daha kazandırdı.

Oturumun ikinci konuşmacısı Hicabi Kırlangıç ise sözlerine “İmge bir görüntü, Farsçada tasvirdir... İstihare, karinel ve karinesiz diye ikiye ayrılır. Şairlerin çoğu ürettikleri istiharelerin orijinal olduğunu iddia ediyor. Bunlar karinesiz istiharelerdir” diyerek başladı. Çok köklü olan Türk şiir geleneğinden bir kopuşun Batılılaşma hareketleri ile başladığını ve 1950 yılından sonra bu ivmenin hız kazandığını söyleyen Kırlangıç, “Dilin kendi oluşturduğu bir anlam dünyası var. Bazı dönemlerde farklı arayışlara yöneliyorlar. Etkileşme her zaman olmuştur. Ancak bu etkileşme sürecinde kendi dilini oluşturan şair özgün kalmayı başarmış sayılıyor” dedi.

Orhan Boz da “Batılılaşma sürecinde Türkiye'de yapılmak istenilen yeni bir insan türü oluşturmaktı. Bu dönemde birçok intihaller var. Bu dönem Tevfik Fikret'i, Mehmet Akif'i, Balkan Savaşı sonunda Mehmet Emin Yurdakul'u ortaya çıkardı. Necip Fazıl imgeleri değiştirdi” dedi.

MATBU YAYINCILIK BİTMEZ

11.30'daki Şiir Atölyesi'nin ikinci oturumunda, “İnternet karşısında edebiyat dergilerinin durumu nedir? Dijitalleşme matbu dergiyi bitirdi mi? Şiir diji-

GELENEKSEL 11. MEVLÂNÂ ŞİİR ŞÖLENİ

TYB Konya Şubesi tarafından geleneksel hâle getirilen ve Konya'nın en seçkin kültür faaliyetlerinin başında yer alan Mevlânâ Şiir Şöleni'nin on birincisi İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü işbirliği ve Karatay Belediyesi'nin evsahipliğinde Konya ve Konya dışından katılan 32 şairin katılımı ile gerçekleştirildi.

Program, orman yangınları ve sel afetinde zarar gören vatandaşlar için okunan Fatıha ile başladı. Programda konuşan protokol üyeleri ile şairler, yangın ve selden etkilenen vatandaşlara geçmiş olsun dileklerini ve dualarını bildirdi.

Şairler, akşam 20.30'da Mevlânâ Türbesi Gül Bahçesinde şiir sevenlerle buluştular ve şiirlerini okumak üzere protokol konuşmalarını dinlediler.

11.Mevlânâ Şiir Şöleni'nin Açış konuşmasını yapmak üzere TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu kürsüye gelerek şunları söyledi:

"Merhaba sevgili şiir severler, Türkiye Yazarlar Birliği olarak gelenekselleşmesini önemseydiğimiz ve büyük ölçüde de başarabildiğimiz 11. Mevlânâ Şiir Şöleni'ne hoş geldiniz, hoşlar getirdiniz hoşça gidiniz. Şiirin değiştirici, dönüştürücü gücüne inanıyoruz. Dilimizin gelişip zenginleşmesinde en önemli etkenlerden biri elbette şiirimizdir. Bu sene şiir şöleni programımızla birlikte şiir eleştiri atölyesi çalışmalarının da içinde olduğu daha kapsamlı bir program tertip ettik.

Modern şiirimizin gelişimine ve dolayısıyla edebiyatımıza katkı sunmanın bizim için ayrıca önemli olduğunu düşünüyoruz. Modern şiirin değerini ve dilimizdeki itki gücünü birçok

talleşme döneminde neden kendine yer açamıyor?" gibi sorulara cevap arandı. Yöneticiliğini Osman Özbahçe'nin yaptığı oturuma Mustafa Aydoğan, Ali Ayçil, Yunus Emre Altuntaş konuşmacı olarak katılırken müzakereciler masasında Tuba Kaplan, Fatma Şengil Süzer ve Mustafa Uçurum yer aldı.

İnternetin özellikle yeni nesil üzerinde büyük etkisi olduğu konusunda hemfikir olan katılımcılar matbu derginin ömrü konusunda çeşitli fikirler ileriye sürdü. Dergiye 30 yıl kadar bir ömür biçenler olduğu gibi bunun süresi olmadığını, her zaman ve şartta matbu dergi olacağını savunanlar da oldu. Sanal âlemde yetişen, özellikle 2010 sonrası doğanların hâkim olduğu bir şiir dünyasında daha ciddi editörler tarafından hazırlanan ve internet ortamında yayınlanan şiir dergilerinin ciddi rağbet göreceği de bu oturumda dile getirildi.

YENİLİK YAPMAK USTALARA MAHSUSTUR

Saat 14.00'teki Üçüncü oturumda ise katılımcılar "Yenilik, gücünü yitirdi mi? Önceden şiir yenilik taşırdı geliştirirdi, şimdi taşıyamıyor, neden? sorusuna cevap aradı. Emre Öztürk'ün başkanlık ettiği oturumda Emre Söylemez, Yusuf Araf ve Murat Küçükçiftçi konuşmacı, Eray Sarıçan, Ali Bal ve Vasefettin Yağız da müzakereci masasında yer aldı.

Yeni'nin ne anlama geldiği, tam olarak açıklanamadığı veya bir şeyin Yeni olduğuna nasıl karar verileceği konusunda bir kıstas bulunmadığını söyleyen katılımcılar şiirin değiştirme gücünün bir anda ortaya çıkmayacağı, bunun zaman içinde etkisini göstereceğini dile getirdiler. Oturumun en önemli tespiti ise "Şiirde yenilik yapmanın usta şairlere mahsus olduğu" hususuydu.

Atölye çalışmalarında konuşmacı ve müzakereci olan şairlere, aynı gün Gül Bahçesinde icra edilen şiir şöleninin ardından Mevlânâ Türbesinin giriş kapısı olan Gümüş Kapı'nın maketi takdim edildi.

yapısal ve kurumsal sistemlerden daha önce görmemiz ve bunun gerekliliğine inanmamız bizi baştan sona ayıksı kılan özellikler arasında da zikredebiliriz.

Mevlânâ Şiir Şöleni geleneksel bir hal aldı ve adını bundan sonrada sağlam ve iradeli bir biçimde sürdürmeye devam edecektir. Dilimizi zenginleştiren şiirimize ve hassaten de modern şiirimize vefa borcumuzu da böylece ödeyebileceğimize inanıyoruz.

Mevlânâ Şiir Şöleni programımıza katkı sağlayan bütün kurum ve kuruluşlara, onur konuklarımıza, şair ve eleştirmenlerimize değerli katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz.

Şiirle kalınız...sağlıcakla...

Karatay Belediyesi Hasan Kılca da misafirlere bir selamlama konuşması yaptı. Kılca; "Bizler Selçuklu'dan Osmanlı'ya, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır. Medeniyetin inşasının temelini gönülleri fethetmek oluştururken; gövdesini imar, kollarını sanat, başını ilim, kalbini ise kelâm, dolayısıyla şiir oluşturur.

"Yunus'un; 'Her dem yeniden doğarız; bizden kim usanması' dediği yerden, kulluğun ve varlığın gül olduğu yerden doğuş devam ediyor..." dedi.

Her yıl şehrimizde düzenlenen Mevlânâ Şiir şöleninin Konya ve insanımıza değer katacağına inandığını ifade eden Kılca, sözlerini şöyle

tamamladı: "Köklü tarihimizin ve medeniyetimizin sanat adamlarını ve eserlerimizi hem korumak hem de gelecek kuşaklara bir miras olarak bırakmak düşüncesiyle Karatay Belediyesi olarak Mevlânâ Şiir Şölenlerine ev sahipliği yapmaktayız. Bizleri göz nuru ve akıl terlerini ortaya koyarak birbirinden kıymetli eserleriyle onurlandıran söz üstatlarımıza çok teşekkür ediyorum. Mevlânâ Şiir Şöleni'nin 11'incisine ulaşmasının mutluluğunu yaşıyor ve bu programı hazırlamada emeği geçen başta Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne ve tüm paydaşlara şükranlarımı sunuyorum. Sözün ustalarının olduğu yerde sözü fazla uzatmadan şölenimiz hayırlı olsun diyorum..."

TYB Onursal Başkanı D. Mehmet Doğan da misafirleri selamladı. Hz. Mevlânâ'nın Türkçe bir gazelini okuyan Mehmet Doğan, "Hz. Mevlânâ, hem kendi çağında hem de kendi devrinden bu güne kadar gelmiş geçmiş en büyük şairdir. O zaman eğitim ve öğretim Dili Farsça idi. Mevlânâ da eserlerini Farsça yazdı. Onun Farsça yazması Türk duygu ve düşüncesini, heyecanını, anlayış ve zevkini en güçlü bir şekilde ifade etmesine engel olmamıştır..." dedi.

"Kültür sürekliliktir..." diyen Mehmet Doğan, şunları söyledi: "Selçuklu Devleti Moğol idaresine girince Türkçenin yıldızı parladı. Yunus Emre gibi devrin ve günümüze kadar geçen zaman zarfında en büyük mutasavvıf tekke şairi yetişti. Mevlânâ ile Yunus Emre çağdaştır. Şüphesiz birbirlerini çok etkilemişlerdir. Mevlânâ'nın bulunduğu yer gül bahçesi idi. Gül varlıktır. Gül bahçesinde Hz. Mevlânâ'dan bu

yana birçok güller yetişti. Onlar bir ideal uğruna bu işi yaptılar. Türk şairlerinin yetişmesinde Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin çok etkisi olmuştur. Bu gül bahçesinde gerçekten çok güller bitti. Yüz yıllar boyunca büyük şairler ilhamlarını Mevlânâ'dan almışlardır..."

Kürsüye gelen Yazarlar Birliği Genel Başkanı Musa Kâzım Arıcan da, "Türkiye'de şiir şölenleri yeni değildir. 1992'den beri çeşitli illerde yapılmaktadır. İlk olarak Osmanlı'nın başkenti Bursa'da başladı. 1992'den beri Selçuklu'nun başkenti Konya'da da kesintisiz devam ediyor..." dedi.

Konya Büyükşehir eski Belediye Başkanlarından Doç. Dr. Halil Ürün de bir selamlama konuşması yaptı. Ürün, "Sevinçte ortak olduğumuz kadar acıda, tasada ve kaygıda da ortak olacağız. Bu duyguyu en yoğun yaşayan şairlerdir.

Şiir, aslında bizim hayatımızın eseridir. Ruhumuzun âdeta aşka, sevdaya açılımıdır. Heyecan olmadan, aşk olmadan, sevdadan bir şey yapılamaz. Herkes geçmişine, kültürüne, inancına sahip çıkmalıdır. Sahip çıkmalı ki, geleceği bahtiyar olsun..." dedi. Daha donra Hz. Mevlânâ için kaleme aldığı şiirini okudu.

Şiir okuyan şairlerin ve şiirlerinin ismi:

Ali Ayçıl- Davut Oğlu Vaizin Eksik Sayfası,
Burhan Sakallı- Sır,
Emre Söylemez- Tahattur,
Eray Sarıçam- Unutma,
Fatma Şengil Süzer- Korkuluk,
Gökhan Akçiçek- Alucra,
Hıdır Toraman- Lotusların Sabahında,
Hicabi Kırlangıç- Ufuklar da Benim,
İhsan Deniz- Çevresi Ufkun,

Mehmet Ayıcı- Güneşin Bulutlara,
Mehmet Narlı- Bahtiyarlık,
Murat Küçükçiftçi- Aynen,
Murat Soyak- Hüseyini,
Mustafa Aydoğan- Hallaç,
Ömer Korkmaz- Bak İşte Gördün mü?,
Selçuk Küpçük- Hoşça Kal Sevgilim,
Tuba Kaplan- Gece Hayranları,
Yusuf Araf- Tel Düğmeler,
Ali K. Metin- Kaza ve Kader,
Hayrettin Orhanoğlu, rahatsızlığı nedeniyle programa katılamadı, onun adına sunucu Ali Bektaş okudu, Şahmeran Rüyaları,

Program sonunda protokol tarafından şairlere Mevlânâ Türbesinin giriş kapısı (Gümüş Kapı)'nın maketinden oluşan plaket takdim edildi. Geçen yıl şölene katılanlara tekrar olmasın diye Karatay Medresesi'nin maketinin yer aldığı plaket verildi.

Türk milletini dil, edebiyat anlayış ve kültür değerleri açısından en geniş gelenekçer yaratıcılığı ve geleneksel hale getirmeyi amaçlayan Mevlana Şiir Şöleni sanatseverleri için büyük bir deneyimi geçirdi

Mevlana Şiir Şöleni ile gönüllere dokundular

... Eskişehir'de düzenlenen Mevlana Şiir Şöleni, Türkiye'nin en büyük Mevlana Şiir Şöleni olarak kabul edildi. Şölen, Mevlana'nın 750. doğum yıldırımına vesile olarak düzenlendi ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

ŞÖLENİN BAŞLIĞI DR. MUSTAFA ÇAKIR
Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

BİR ŞİİR ŞÖLENİ BÖYLE GEÇTİ

TYB Konya Şöleni ve Konya Beldesinin ortaklaşa düzenlediği şiir şöleninin en önemli özelliği şair ailesinin en önemli üyesi olan Kubbe-i Hüda gölgesinde gerçekleşti. Rahatsızlığı nedeniyle katılamayan Hayrettin Ersoy'un ve Çerem Özbek'in çocukları sanatçıların karşısına çıktılar. Şiir şöleni düzenleyen ve evsajı gençler tarafından düzenlenen TYB Konya Başkanı Ahmet Ersoy'un D. Mehmet Doğan, TYB Başkanı Musa Kızıllı, Arsan beyaz (İsmail İsmail Ayçil), Eray

Sarıçam, Hüseyin Ersoy gibi ünlü isimlerin katılımıyla düzenlenen şiir şöleni, Konya Beldesinin düzenlediği Mevlana Şiir Şöleni'nin en önemli özelliği olarak kabul edildi. Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

şölenine olarak katılan şairlerin sunduğu şiirlerin etkisiyle şölenin en önemli özelliği olarak kabul edildi. Şölenin başkanı Dr. Mustafa Çakır, Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu ve Mevlana'nın şiirleri ile gönüllere dokundu.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi
AHMET AKA/Çimke Yayınları

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Merhabalar, öncelikle bizi takip eden gönül dostlarına selâm, saygı ve muhabbetlerimizi iletiyoruz.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak bir yeni programla karşınızdayız. Bugün program akışımızda, "Konya'da Yayıncılık, Nereden Geldi, Nerede ve Nereye Gidiyor?" sorularına cevap arayacağız.

Öncelikle programın düzenlenmesinde bize katkı sağlayan Konya Büyükşehir Belediyesi, Meram Belediyesi, Karatay Belediyesi ve Selçuklu Belediyesine teşekkür ediyoruz. Şu anda içinde bulunduğumuz mekân, Tantavi Kültür Merkezi'nden Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak sizlere hitap etmek bizi çok memnun ediyor. Bu imkânı sağlayan Belediyemize teşekkür ediyoruz.

Konuşmacı misafirlerimiz Kitap Dünyası Yayınevi sahibi Mustafa Çalışkan ve Çimke Yayınları sahibi Ahmet Aka bizleri Konya'da Yayıncılık konusunda bilgilendireceklerdir. Kendilerine hoş geldiniz diyoruz.

Efendim, Konya'da yayıncılık konusuna girmeden şöyle bir bilgiyi sizinle paylaşmak istiyorum. Son dönemde Türkiye'deki yayın yapısı ve yayın verilerine bir göz attığımızda yayıncılığın farklı bir boyuta doğru gitmekte olduğu görülmektedir. Bu farklı boyuta gidiş içerisinde geleneksel yayın yapıları, günün şartlarına göre, teknolojik imkânlarla göre, dijital ortamlara göre de değişiklikler arz etmektedir. Eskiden basılı eserler diye tanımladığımız yayın yapıları, şimdi sesli, görüntülü hâlin ötesinde bir de uzaktan verilerin oluşturulduğu dijital kitapların gündeme geldiği bir yapıya doğru gidiyor. Bütün bu gelişmeler çerçevesinde baktığımızda Konya'da yayıncılığın ne durumda olduğuna bakalım istiyorum. Bu bağlamda Konya'da yayıncılık nasıldı, nasıl yürüyordu, günümüz değişimleri içerisinde hangi noktaya geldik? Bu sorulara cevap arayarak sohbete başlamak istiyorum. Öncelikle ben Mustafa Bey'den başlamak istiyorum. Mustafa Hocam, Konya'da Kitap Dünyası, nasıl bir çalışma yapısına sahiptir, hangi misyonu üstlendi, hangi vizyonla yayıncılığı sürdürüyor? Bu noktada sizi dinlemek isteriz. Buyurun lütfen.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası yayınevi

Teşekkür ediyorum.

Eûzu billahi mineşşeytânirracîm.
Bismillahirrahmanirrahîm.

Öğrenciliğimiz öncesinde Konya kültür hayatında kitaplara bir ilgimiz vardı, ama yeterli derecede değildi. Ben 1985'te Konya'da bir kitabevi açarak yayın hayatına direkt girmiş oldum. O dönemde Konya'da yayınevi çok azdı. Uysal kitabevi, Tekin kitabevi, Millî Ülkü kitabevi vardı. Daha çok kitabevi vardı ama onlar kitap, kırtasiye alıp satarlardı. Basım işi yapmazlardı.

Biz 1985 yılında kitabevini açtıktan bir veya iki yıl sonra ilk defa Selam Yayıneviyle kitabımızı neşrettik. Daha sonra istişareler neticesinde Esra Yayıneviyle kitaplar bastık. Ahmet Aka Bey'in de bir romanını basmıştık. Biz, tabii eğitimden geldiğimiz için artı avantajlıydık. En azından işin yabancıları değildik. Öğretmenlik de yapıyordum o zaman. Eğitimin içinde olduğum ve kitaplarla da haşır neşir olduğum için bu sektörde yabancılık çekmedim. Bir de özellikle kültür hayatına bir dinamizm getirdik 1985'li yıllarda. Ben önüme bir hedef koymuşum o tarihlerde, çoğu zaman gerçekten Türkiye'de denenmemiş bazı şeyleri denemeye kalktım. Yani cengâverlik yaptım. Bizim önümüzde bir model ya da rehber yoktu. Bir maceraya başladık. Türkiye'de okullara yönelik İbrahim Demirci'nin tiyatro kitaplarını bastık. Millî, dinî muhtevalı okullarda temsil edilebilecek sekiz tane piyes kitabı bastım. Mesela Deneme kitapları bastım o zaman. Mustafa Özçelik'in, Kâmil Uğurlu'nun deneme kitaplarını yayınladım. Yine Türkiye'de herkesin cesaret edemediği 38 tane şiir kitapları bastım, şairlerle hemhâl oldum, şairlerle şiir şölenleri düzenledim. Murat Kapkıner, Zemci Çetinkaya ve ismini hatırlayamadığım onlarca şairle tanıştık, yolculuklar yaptık. Rahmetli Âkif İnan, çok

baba adamdı, benim editörümdü. Gerçekten yeri doldurulamayacak bir insandı. Onun vasıtasıyla değişik illerde şiir şölenleri yaptık, özellikle Suçıktı'ya çok giderdik. 38 tane şiir kitabı bastığım için Türkiye Yazarlar Birliği tarafından *Yılın Yayıncısı Ödülü'*nü almıştım. Daha sonra çocuk kitapları falan bastım.

Türkiye'de ilk defa İmam hatipler için meslek derslerinin test kitaplarını bastım. Bütün sınıfların Arapça test kitaplarını yaptım. Yani çok şey demedim ve hâlâ da deneme yanılmayla gidiyoruz.

1980'li yıllarda Konya'da yayıncılık, çok güçlü değildi, ama Uysal Kitabevi vardı, İslâmî Neşriyat vardı, Allah(cc) rahmet eylesin, Zeki Sakallı amcamız vardı. Onun oğlu Ömer vardı, onların birkaç tane bastıkları kitaplar vardı. *Hayâtü's-Sahâbe* vardı, en-Nedvî'den bazı çeviri kitapları vardı. Bir de o zaman Konya yayın dünyasında çok kitap çıkmıyordu. Ekonomik şartlar da bu kadar yoktu o zamanlar. Dizgi, baskı teknikleri de bugüne göre çok ilkel.

Bir ara Çerağ diye bir edebiyat dergisi çıkardım. Sonra *Esra* diye bir dergi çıkardım. Daha sonra da İttifak diye bir gazete çıkardım. İttifak gazetesi başlı başına bir maceraydı. İntertip kurşun dizgi ile hazırlanıyordu. İnce Minare civarında bir bodrum katta kurşun kalıplarla dizgisi yapılıyordu, biz de sabaha kadar tashihini yapıyorduk. Mürekkep yalamak öyle bir şey her hâlde, onu da biz yaşadık. O zamanlar teknoloji bu kadar ileri değildi, bir de Konya'da pek çok sektörde olduğu gibi sektörel anlamda yayıncılık çok gelişmiş de değildi. Daha doğrusu matbaa çoktu, ama kitap basan çok azdı. Sebat matbaası vardı benim bildiğim, daha sonra da Damla matbaası vardı. Sonra biz ufkumuzu genişleterek işte Akif İnan, şiir, diyerek İstanbul piyasasını da takip etmeye başladık, ama İstanbul Dukalığı vardı ve Anadolu'yu taşra görüyordu. Anadolu'da yayın yapmak çok zordu. İstanbul, Anadolu'ya ve Konya'ya tepeden bakıyordu.

AHMET AKA/Çimke Yayınları

Anadolu'daki birçok yayınevi, İstanbul'un baskısına direnemediği için merkezini İstanbul'a ya da Ankara'ya taşıdı. Veya oralarda birer şube açtılar.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Evet, o zamanlar yerel yönetimlerde şimdiki gibi bir destek de yoktu. Çok kitap çıkmıyordu ve çok kitap da satılmıyordu. Ama bir işin ucundan başladığın zaman devamı geliyor. Zamanla teknoloji gelişti, şu anda Konya'da öyle bir yere gelindi ki, özellikle kültür kitapları ve dinî kitaplarda İstanbul Dukalığından sonra Konya'mız ikinci sırada geliyor. Elhamdulillah bizim de bu hususta bir katkımız olduysa bahtiyarlık duyarız. Şimdi çok yayıncı var, bazı arkadaşlarımız var ki, Türkiye'nin her tarafına kitap satıyor. Konya'da o eski taşralık biraz kırıldı. Konya'mız yayıncılıkta belli bir noktaya geldi.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Evet, Ahmet Bey, siz de Çimke Yayınları olarak yayın hayatına kitap basım işleriyle hem de dağıtımıyla ilgili bir faaliyet yürütüyorsunuz. Tabii sizin de bir maceranız var ve bu maceraya başlangıcınız var, ama bu macerada ortaya koyduğunuz bir de hedef var. Çimke yayınevi, hangi amacı gerçekleştirmek noktasında yola çıktı? Bu yolda hangi sıkıntılarla karşılaşıyor? Bize yayın maceranızla ilgili vizyonunuzu ve misyonunuzu aktarırsanız çok memnun olacağız.

AHMET AKA/Çimke Yayınları

Çimke yayınları ne kadar yeni de olsa 10 yıllık bir geçmişe sahiptir. Ben bir gazeteci olarak gazeteciliği bırakayım derken gazeteciliğin içine tekrar düştüm. Haftalık bir gazete olan *Anadolu Günlük* gazetesini çıkarmak için Ömer Salih Şiblime arkadaşımızla birlikte bir matbaa kurduk.

Haftalık bir yıl devam ettikten sonra birkaç tane yazar, şair arkadaşımız; *"Madem siz bir matbaa kurdunuz, bizim kitapları da basın..."* dediler.

İSBN alma sorunu, bandrol alma sorunu çıkınca o zaman biz bir yayınevi kuralım, bunlara daha çabuk ulaşmış oluruz dedik ve yaklaşık on yıl önce Çimke Yayınları'nı kurmuş olduk. Şu anda, sanırım, Konya'da yayınevleri içinde en genç yayıneviyiz, ama matbaası olan ender yayınevlerinden birisiyiz. Tabii bunun artısı ve eksisi var.

Vizyon ve misyon meselesine gelince, bu çok zor bir cevabı kendine çekiyor, o konuda bir şey diyemeyeceğim. Herkes gibi biz de bir şekilde hayatımızı idame etmek adına bu işe başladık.

AHMET AKA

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

İlkeli bir duruşunuz mutlaka vardır. Her gelen kitabı, her gelen içeriği de basmazsınız sanırım. Hassasiyetleriniz nelerdir?

AHMET AKA/Çimke Yayınları

Biz, Çimke Yayınları olarak, *"Anadolu'nun kültürüne âşık..."* sloganıyla kurulduk. Dolayısıyla bizim kültürümüze katkıda bulunmayan hiçbir yayını basmamaya çalışıyoruz. Çok nadir de olsa yaptığımız hatalar olabilir. Ama bugüne kadar herhangi bir uyarı da almadık. İnşallah bundan sonra da bu şekilde devam ederiz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Çok teşekkür ediyorum. Buradan şöyle yolculuğa devam edelim istiyorum. Konya'mız, yüzölçümü ve nüfus özelliğine baktığımızda yayın hayatı içerisinde İstanbul'da olduğu gibi, Ankara'da olduğu gibi büyük kentlerde yayın yapan yerlerin sıkıntılarında yaşanan sorunların hepsini Konya da yaşıyor. Fakat bunları yaşarken de kendi bulunduğu noktada Mustafa Bey'in de söylediği gibi yaklaşık 30 yıllık zaman dilimi içerisinde yayıncılığı bir noktaya taşıyabilmiş özelliklere sahiptir. Bu noktaya gelirken hangi engellilerle karşılaştık ya da hangi kolaylıklara sahibiz?

Bunlarla ilgili, öncelikle Mustafa Ağabey, özellikle şunu izah etmenizi istiyorum; yayın hayatına giren bir yayıncı, sermaye ortaya koymak noktasında, sermayeyi dönüştürmek ve bunu katlayarak büyütme noktasında birtakım zorluklar yaşadılar. Mutlaka siz de yaşadınız. Konya yayıncılığı hangi zorluklarla iç içe, yerel anlamda hangi zorlukları aşamıyoruz, bunları aşmak için hangi çözüm yolları üretmemiz gerekiyor? Bu konuda da bir şeyler söylerseniz, yayın noktasında belki yeni bir bakış ortaya koyabiliriz.

MUSTAFA ÇALIŞKAN

MUSTAFA ÇALIŞKAN**Kitap Dünyası Yayınevi**

Bundan önce Ahmet Bey'in hatırlattığı bir şey var; biz yayıncılığa başladığımızda Selçuk Üniversitesi vardı ve İlahiyat Fakültesinde birkaç tane hoca vardı. Sait Şimşek, İbrahim Sarmış, Abdullah Özbek gibi. Yazar kıtlığı da çekiyorduk. Genelde tercüme kitaplar basılıyordu. Bu kadar çok kitap yoktu. Şimdi her şey profesyonelleşti. O zaman amatör ruhla yapıyordu her şey. Şimdi bizim de Kitap Dünyası olarak bünyemizde beş tane yayınevi var. Bizim ilkemiz şudur: Ben, kitabı basmadan önce yazarın kimliği, kişiliği ile ilgili bir araştırma yaparım. Yazar, hakikaten kişilik, kimlik olarak yazdığı kitabın hakkını veren bir şahsiyete sahipse

birinci aşamayı geçmiştir. İkinci aşamada şu ölçüyü mutlaka kıstas olarak belirlerim: Faydasına inandığım her türlü kitabı basarım. Bazı yayınevleri roman basar, bazı yayınevleri çocuk kitabı basar, bazı yayınevleri fikir kitapları basar, vesaire...

Benim bünyemde beş tane yayınevi var, her yayınevinin politikası farklıdır. Mesela *Rûmî* vardır, Hz. Pîr'le ilgili, tasavvufla ilgili yayınları basar; *Kayıt* vardır, Dilipak'ın kitaplarını, yakın tarihle ilgili kitapları basar; *Hikmet* vardır, akademik kitapları basar, vesaire...

Tabi bunu da teknolojinin ve editörlerimin vasıtasıyla yapıyorum. Konya da hatta Türkiye'de en büyük sıkıntı, okuyucuya saygı hususudur. Bu kitap okuyucuya zarar mı verir, fayda mı verir, düşünülmüyor. Para kazanılsın da nasıl olursa olsun, mantığıyla hareket ediliyor. İyi bir kitap basıyorsunuz ve bu kitap çok satılır diye düşünüyorsunuz, ama olmuyor. Faydasından çok zararı olan kitaplar çok satıyor, mesela *Bestseller* dediğimiz kitaplar...

Bizim yayın politikamız, mutlaka editörler vasıtasıyla, araştırarak, soruşturarak, hangi konu olursa olsun ayırmıyoruz, faydalı bir yayınsa basıyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Peki, editöryal anlamda Konya'da doğru hizmet alabiliyor musunuz?

Bu anlamda editöre ulaşmak, sizin düşündüğünüz noktada emek veren, eserin her detayına bakarak tenkit edilecekse tenkit eden bir editöryal hizmet alabiliyor musunuz?

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Konya'da ulaşabildiğimiz arkadaşlarımız var, hocalarımız var, bir de Konya dışında diğer vilayetlerde de editörlerimiz var. Bizim editör grubumuz biraz geniştir. Çünkü sadece Konya değil, diğer İlahiyat Fakültele-
rindeki değişik hocaların kitaplarını basıyoruz. Böyle olunca birden fazla editör kullanmak zorunda kalıyoruz. Çünkü kalıcı ve uzun soluklu bir maceraya giriyorsunuz, dolayısıyla da hakkını vermek gerekiyor. Okuyucuya saygı duymamız gerekiyor. Fayda mülahasasını ön planda tutmamız lazım. Para kazanmak ikinci planda gelir. Para kazanmayı birinci planda tutan yayıncılar var. İyi de kazanıyorlar, ama milletin zihnini bu-

landırmaktan, bilgi kirliliğinden ve kafaları karıştırmaktan başka ellerine bir şey geçmiyor. Bu iş veballi ve sorumluluk isteyen bir iştir.

Ben bir ara eczacı arkadaşla yolculuk yaptım. Bir ecza firmasının yetkilisiydi. *"Biz, Türkiye'de en çok Konya'da ilaç satıyoruz..."* dedi. Bütün dünya çapındaki büyük ilaç firmalarının bölge bayilikleri Konya'daymış.

Tabii her şey teknolojiye dönüştü. Mikroplar bile laboratuvarlarda üretiliyor. Adam geliyor havadan bırakıp gidiyor hastalık mikroplarını. Bir ara ülkede, tavuk, kuş diye bir şey bırakmadılar biliyorsunuz. Kuş gribi, domuz gribi, vs. diye.

Kitap sektörü Konya'da o kadar gelişti ki, zannediyorum İstanbul'dan sonra en çok Konya'da kitap satılıyor. Okunuyor ya da okunmuyor, o ayrı mesele, ayrı bir tartışma konusudur. Ben bir ara kutlu Doğum Haftasında Tacettin Uzun'un *Bana Peygamberimi Anlat* kitabını yüz bine yakın sattık. Bir arkadaş benimle röportaj yaptı, dedim ki; hakikaten okunuyor mu, fayda mülahaza ediliyor mu, mesela değerler eğitimi de yapılıyor Konya'da, geri dönüşümü oluyor mu, mutlaka oluyordur. Bu kitap basımı da böyledir.

Konya'da matbaacıların, yayıncıların en büyük sıkıntısı; ulaşım ve kâğıt sıkıntısıdır. İthalatçı bir firma yok, İstanbul'dan geliyor, İzmir'den geliyor. KOMBASSAN'ın kâğıt üretimi fotokopiye döndü. Maliyetler yüksek. Kitabı yapılan yatırım en erken 3-5 yıl içinde geri dönüşüm sağlayabiliyor. Aşk, hayalet gibi konuları işleyen kitaplar çok satılıyor. En çok satılan kitaplara bakıyorsunuz, saçma sapan kitaplar. Türkiye'de gündem anında değişebiliyor. Kısa vadeli, orta vadeli, uzun vadeli politikalar yok. Yayıncı da yapamaz bunu. Koskoca Türkiye devleti bir eğitim politikası yapamıyorsa yayıncı nasıl yapacak bunu. Okullar çok güzel, binalar çok lüks, beş yıldızlı oteller gibi okullarımız var. Her türlü imkân da var. Ama müfredatın kaskacında öğretmen kuşa dönmüş durumda. Türkiye'de hiçbir şey uzun vadeli değildir. Türkiye'nin geleceğinin temellerinin sağlam atılması için eğitime, kültüre, sanata, edebiyata günü birlik değil, uzun vadeli politikalar üretilip uygulanmalıdır.

Eğitim sistemi bozuk olunca, intihaller çoğaldı biliyorsunuz, yani başka yazarların kitaplarından etik kurallarını çiğneyerek aşırımlar yapılarak kitaplar hazırlanıyor, korsan baskılar yapılıyor, bir de bu özellikle

klasiklerin çevirileri konusunda okuyucuya saygı diye bir şey yok. Bazı aç gözlü tamahkâr yayıncılar çıkıyor, senin yıllarca verdiğin emeği hiçbir kural tanımadan alıp götürüyor. Yayıncı, bastığı bir kitabın faydasını ve zararını mutlaka düşünmelidir.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Bu noktada bir parantez açayım ve Ahmet Bey'e de bu noktada söz vermek istiyorum ve ondan da bazı tespitleri almak istiyorum.

Mustafa Ağabey'in bize yayıncılıkla ilgili belirlediklerinden bir tanesi, bir yayın planı, stratejisi, yayınevlerinde yok ve günübürlük meydana geliyor. Bu da kalıcı eserlerin ortaya çıkmasını azaltıyor.

İkincisi, editöryal noktada bazı sıkıntılar var. Biz edite ettiklerimize mutlak surette özen gösteriyoruz, ama edite edilmeyen, editöryal hizmet almadan baskıya giden bir çalışma alanı var. Üçüncü olarak, Konya'da özellikle yayın yapabilmeye noktasında maliyetler konusu önemli; burada kağıt maliyeti, matbaa maliyeti gibi unsurlar öne çıkıyor dedi.

Dördüncüsü ise yayın yapan yayınevleri, yayıncılık yapanların ortaya koydukları bir amacın mutlaka tespit edilmesi ve bunun ülkenin kültür politikalarına hizmet edecek şekilde stratejik bir noktada durması gerekiyor. Fayda mülâhaza edilmeyecek yayınlardan uzak durulması gerektiğini söyledi.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası yayınevi

Bir de şu tespiti yapalım ondan sonra Ahmet Bey devam etsin.

Şimdi, belediyeler bir hizmet yapıyor. Kitap fuarları açıyorlar, milyonlar harcıyorlar, okullar öğretmenlerinin nezaretinde otobüslerle öğrencileri getiriyorlar. Çocuklar ilk girdikleri stantta, "*Hayalet kitabı var mı, polisiye kitap var mı?*" gibi sorularla rastgele kitaplar alıyorlar. Öğretmen arkadaşlara burada sorumluluk düşüyor. Öğretmenler kitapları okumuyorlar, çocuklara rehberlik yapmıyorlar. Okuyan öğretmen arkadaşları tenzih ediyorum. Bu çocuklara kitaplar hakkında bilgi verilmesi gerekiyor. Öğretmenler alıyor çocukları, zaten çocuğun cebinde babasının annesinin verdiği 5-10 lirası vardır, aldığı kitaplar çocuklara fayda yerine zarar veriyor. Dolayısıyla öğretmenlere büyük sorumluluk düşüyor.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Orada şunu doğru tespit etmemiz gerekiyor. Kitap oranlarına baktığımızda Türkiye'de 2019 yılında 61.512 tane kitap basılmış. Bu az bir sayı değil. Ama Japonya ile Kore ile mukayese edilemeyecek durumdayız. Oradan şuna getirmek istiyorum. Çocukların okuduğu kitaplar içerisinde bir kültür şoku yaşamamız, bu noktada bir kültür yozlaşması yaşamamız, bu yüzyılın en büyük sorunlarından biridir. Hele yaşadığımız 21.yüzyılın ilk çeyreğinde, şu anda ilk çeyreği bitirmek üzereyiz, bu süreç içerisinde müthiş bir dejenerasyon geçiriyoruz. Bu dejenerasyonda öğretmenin, ailenin, diğer ebeveynlerin etkilerinin yanında, özellikle yasa koyucu unsurların yanında, bir de strateji belirleyecek, bunlara bu anlamda açılımlar getirebilecek eksikliklerimiz var. Mesela Türkiye'de çocuklara hitap edebilecek son 20 yıl içerisinde bilgisayar oyunlarına ait kendi oyun kültürümüzü geliştiremedik. Kendi kitap kültürümüzü geliştiremedik. Çocuklarımız, Güney Kore'de yayınlanmış bir eseri, Korece öğrenme, kahvaltısını onlara göre yapma, akşam yemeğini onlara göre yapma gibi bir gayret içerisinde girerek bir kültürel adaptasyona gidiyor. Birkaç gün öncesinde televizyonda izlemiştinizdir, 11, 13 ve 15 yaşlarında üç tane kız çocuğu okudukları kitapların ve izledikleri Kore filminin etkisinde kalarak Kore'ye gitmek için evden kaçtıkları haberi vardı. Demek ki, yayıncılar bozarak bizim eksik bıraktığımız yerleri, başkaları tamamlayabiliyor. O halde bizim o eksik bıraktığımız yerlere odaklanarak tamamlamamız gerekiyor.

AHMET AKA/Çimke Yayınları

Zafer Bey, Sizin Çizgi yayınlarından çıkan ve Konya bölgesinde bazı ilçelerimizi tanıtan çocuklara yönelik kitaplarınız vardı. Onlar benim çok hoşuma gitmişti. O tür yayınların çoğaltılması lazım.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Haklısınız, Ahmet Bey, Konya yayıncılığında bizim saydıklarımız dışında, sizin gördüğünüz, tespit edebildiğiniz hangi aksaklıklar var? Mesela bir tanesiyle ben yol açayım istiyorum. Bastığımız eseri dağıtma noktasında bir sıkıntımız var. Konya'dan dağıtma noktasında. Dağıtıcı arkadaşlarla oturuyoruz, kitabın maliyeti, diyelim ki, 8 lira. Diyor ki sana; *"Ben senin kitabımı 7 liraya senden alayım, üzerine 17 lira etiket yaptıracağım, 9 ay boyunca bunu ben pazarlayayım, pazarladıktan sonra, 9 aydan sonra sana ödemelerini vereyim..."* Bu noktada yayıncının böyle üretmek buna dayanması mümkün değil. Sizin bu anlamda gördüğünüz başka eksiklikler ya da çözüm önerileriniz varsa onları sizden dinleyelim.

AHMET AKA/Çimke Yayınları

Yayıncılık alanında aslında belki de birçoğumuzun hoşuna gidecek birçoğumuzun da hoşuna gitmeyecek bir çizgi oluşturmaya çalıştık. O da şu; yazar arkadaşlarımız geliyorlar ve diyorlar ki; *"Bizim kitaplarımızı basın ve dağıtımını yapın..."* Ben diyorum ki onlara, kaç tane lazım, bin tane. Ben bin elli tane basayım, ellisini bana tanıtım amacıyla bırakın, bunları internet sitelerine göndereyim, oradan gelen paradan sen bekleme, ama Kültür Bakanlığı yılda iki defa kitap satın alıyor. Gerçi biz birkaç yıldır veremiyoruz, ama oradan talep gelmesi halinde de o kitapların tamamının parasını size verelim, diyorum. Bu bin kitabın parasını alıyorum ben. Bazıları da diyor ki, çok popüler bir kitap olacaksa, bana yüzde on, yüzde on beş gibi bir telif hakkı ver, kitabın hepsi senin olsun diyor. Eskiden bu oran daha düşüktü, yüzde beş, yüzde yedi civarındaydı. Bazılarıyla da bu şekilde anlaşıyoruz.

Bir de Konya'daki yayınevlerinin en büyük sıkıntısı dağıtımdır. Niye dağıtım, çünkü kitabı bastığın zaman ya depoya kaldıracak ya da bir şekilde fuar günleriyle, şunla bunla elinden çıkaracak. Yoksa yeni kitaplara yer açamazsın. Şimdi son yedi senedir Türkiye genelinde dağıtım yapan, kitap satışı yapan bir firmaya ulaşmaya çalışıyoruz, ulaşamıyoruz. Ama

her ne hikmetse geçtiğimiz ay kendileri bizi aradılar. Dediler sizin kaç eseriniz var, dedik, 200 civarında. İstanbul'da çalıştığınız bir dağıtıcı var mı, dediler, var dedik. O zaman bize de gönderin kitaplarınızın tanıtımını, biz de satalım dediler. Şu anda tanıtımını gönderdik, kitabı bizim sattığımız gönderdiğimiz genel dağıtıcıdan alması gerekiyor, ama eline kitap ulaşmadığı için yok satıyor. Yazar da diyor ki, falanca yerde gördüm, ama bitmiş diyor. Ve biz sanki kitabı gönderdik, satıldı, yazarın parasını vermiyormuşuz gibi bir noktaya düşüyoruz. Bu da bizim için bir sıkıntı. Ama bu bütün Türkiye'nin sıkıntısıymış.

Bir de kâğıt sıkıntısından daha büyük bir sıkıntı, biraz önce Mustafa Ağabey bu eğitim kitaplarıyla ilgili bir sıkıntıdan bahsetti, biz de edebiyat alanında bazı değerli hocalarımızın test kitaplarını bastık. Eskiden 3-5 bin bastırılıyordu ve 1-2 sene içinde bitiyordu. Şimdi 300-500 tane talep oluyor, çünkü eğitim sisteminde ve müfredatta sürekli bir değişim, sınav sistemlerinde ani değişimler oluyor, ne olacağı kestirilemediği için fazla basılamıyor, basılanlar da yayınevinin deposunda çürüyor ya da yazarın elinde patlıyor. Bir başka konu, bu belki Konya'nın dışında da vardır, bilemiyorum, Konya'da belediyelerin bazılarının 40-50, belki 100 tane kütüphanesi var. Bu kütüphanelere kitap alımı için açılan ihalede Çimke'nin kitapları da görünüyor. Ancak, o kitaplar ne hikmetse alınmıyor, ihaleyi alan arkadaşlarımız, bu kitapların yerine kendi depolarında çürümeye yüz tutmuş kendi kitapları satıyorlar. Ben böyle düşünüyorum.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Şimdi, bu noktada şunu size özellikle sorayım. Belediyelerin, özellikle Konya'daki belediyelerimizin kütüphane anlamında çok ciddi hizmetler ortaya koyduğunu, Z kütüphaneleri olsun, ilçelerimizde açtıkları kütüphane sayılarıyla olsun, bu noktada başat bir rol üstlendiklerinin farkındayız. Bu anlamda bir arz-talep dengesini sürdürmektedirler. Burada şöyle bir eksiklik mi var, kamu, özel sektörden kitap talebinde bulunsun, ama özel sektörden bulunduğu talebi, A, B, C, D firmalarında ihaleye çıkartarak bulunuyor. İhaleye katılan olmayınca, sayı sınırlı olunca, buna çözüm üretme noktasında yeterli zaman, yeterli bununla ilgili uğraşacak eleman olmadığı için mi acaba size doğrudan ulaşıp o kitap var mı, yok mu, sorusuna cevap aranmıyor?

AHMET AKA/Çimke Yayınevi

Böyle bir şey olduğunu sanmıyorum hocam, çünkü kuş uçuşuyla bir kilometre yok, bizim yayıneviyle o ihaleyi kazanan firmaların arası. Bir de herkese duyurulmuyor, her ne hikmetse bir anda oldubittiye getiriliyor, diye düşünüyorum.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

O zaman bizim yerel yayıncılığın bir problemi de kamu noktasında Konya'da yayıncılık yapan arkadaşların eserlerinden alım noktasında desteklenmesi gerekiyor.

AHMET AKA/Çimke Yayınevi

Yazarından ya da yayınevinin kendisinden talep edilirse sektöre bir cansuyu olur ümidindeyim. Yoksa hep belirli kişiler faydalanmış olur.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

O zaman biz buradan duyuralım: Konya'da yayıncılığın eğer daha gelişmesi isteniyorsa, bunda bir fayda mülahaza ediliyorsa -ki, öyle olmalıdır,- Konya'ya bir topyekûn enerji ortaya koyan ve bunu da bir sinerjiye dönüştürerek geliştiren sivil toplum yapıları, kamu kuruluşlarının tümü bu noktada bir koordinasyon sağlamalıdır. Zannediyorum bir koordinasyon eksikliği var. Bu koordinasyonu gerek belediyeler, gerek Millî Eğitim

gerek İl Kültür müdürlüğü gerek diğer kurumlarımızın her birinin bu sorunu çözmeye matuf adımlar atması gerekiyor. Zannediyorum yayıncılarımızın bu anlamda bir beklentisi var.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Biraz evvel teknolojinin geliştiğinden bahsettik, şu an sıkıntı işi, ehli yapmıyor. Kitap seçimiyle ilgili görevli arkadaşlar, kitapları tanımıyor, kitabı bilmiyor. Bu öğretmen arkadaşlarımız da gücenmesinler, bu bizim kanayan bir yaramız, Millî Eğitime bir ara kitap komisyonu kuruyoruz okullardan görevlendiriliyor. Bazı arkadaşlar hâlâ öğrencilerindeki kitapları hatırlıyor, hâlbuki o kitapların yerinde yeller esiyor. En azından istişare de etmiyorlar. Çoğu kez dedik ki, kardeşim bakın biz size her türlü yardımı yaparız, bir kuruş da talep etmeyiz, sadece Konya değil, ben çok belediyelere de gittim, şu anda Kocaeli ile de iş yapıyoruz, onlar çok daha bu işte ilerideler, çünkü istişare yapıyorlar. Soruyorlar.

Çimke Yayınevine, *"Kitap listelerini gönder..."* deseler, iki dakikada gönderir.

Geçenlerde acı bir hadise oldu. Ben Konya'mız adına çok üzüldüm. Bu arkadaş üniversitede öğretim elemanı, başka işler de yapıyor da bir yayınevine kitap hazırlıyor. Kitabın birinin içerisine bir hikâyeye araklıyor,

intihal yapıyor ve çok ahlâksız, dinî değerlere tamamen ters bir hikâye; kitabı seçen arkadaşlar bunu bilemeyebilirler, basında da çıktı biliyorsunuz. Bu bir değil, iki değil.

AHMET AKA/Çimke Yayınevi

Benim ortağım, Edebiyat fakültesi mezunu. Kitapları kendisi basıyor, okuyor önce ve burada bir sıkıntı var, diye uyarıyor. Yazarını arıyoruz, gerekirse değiştirmesini istiyoruz. Şimdi on binlerce kitap basılıyor, okullarda imza günü düzenleniyor ve ilkökul çocuklarına bu kitaplar veriliyor. İçinde çok gayri ahlâkî bilgiler var. Denetim diye bir şey yok.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Sizler yayıncılığın içindesiniz, mesela iki tane örnek vereyim: Bir arkadaşım, 2005 yılında İstanbul Sarıyer’de bir yalısını sattı, yayın işine yatırdı. Yatırım yaptığı yıl müfredatın tamamı değişti, bütün kitaplar elinde kalınca yok etmek zorunda kaldı ve battı.

İkinci bir şey söyleyeyim; Konya’da bir yayınevimiz vardı. Bir kitabın içerisinde görsel anlamda kullandığı bir metin, tamamen yayınlarının toplanmasına, alanların bunu iade etmesine ve bu noktada büyük sıkıntılar yaşamalarına sebebiyet verdi. Buna mukabil, Millî Eğitimin kendi kitapları içerisinde bir sayfadaki olmaması gereken görsel, özellikle temizlik yapılmak suretiyle öğrenciye sunulabilir hâle geldi. Bu tür kazalar mümkündür, olabilir. Ama gönlümüz istiyor ki, olmaması. Şuna getirmek istiyorum konuyu, yayın işi basıldıktan sonra çok ciddi bir iş ve geri dönüşü yok. Telafisi yok. Okun yaydan çıktığı gibi elden çıkıyor ve hedefe gitmiş oluyor. Dolayısıyla titizlik isteyen bir iş olduğu için yayıncılığı ehil insanların yapması gerekiyor. Amatör insanların yapacağı iş değildir. Bu anlamda yayıncılık, kendi yayın ilkelerini ortaya koymuş, kendi içinde iş disiplini olan profesyonellerin yapması gereken bir iştir. Bunun da bir denetim mekanizması ile sürdürmesi gerekiyor.

Eskiden biz, her kitabı götürür, valilikte denetim yapılacak yere bırakırdık, emniyete bırakırdık. Şimdi de götürüyoruz, ama basıldıktan sonra götürüyoruz. Basılmadan önce bunlara ait bir tetkikin yapılabilir ya da böyle bir etik kurulunun oluşturulması gerektiği kanaatindeyim.

Şu iki şey ortada kalsın istemiyorum: Birincisi, Musafa Hocam az önce editöryal hatadan bahsetti, oluyor, olmamasını arzu ediyoruz, inşallah bir kasıt yoktur.

İkincisi, belediyelerin ya da kamu kuruluşlarının yayıncılardan hele hele yerel yayınların büyümesi ve desteklenmesi anlamında beklenti içinde olan siz yayıncıların, kamu ile olan alımlarda, mutlak surette size de özen gösterip sizin de istifade etmenizi sağlamalıdır diye düşünüyorum.

AHMET AKA/Çimke Yayınevi

En azından yazarla irtibata geçirilebilir. Sosyal medya dediğimiz bir unsur var. Oraya girdikleri zaman orada yazarın telefonuna kadar ulaşılabilir istenirse.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Bu işi yapan arkadaşlar, bu işi bilmelidir. Kitabı sevmeli ve kitabı okumalıdır. Şimdi imkânlar çok. Selçuklu Belediyesi 50-60 tane kütüphane kurdu. Orada bir Halil arkadaşımız var mesela, oraya gelen öğrencilerle ilgileniyor, onlara bir şeyler anlatıyor. Ama bir kişiyle olmaz ki. Aslında oralara gelen öğrencilere rehberlik yapacak, işini seven çok sayıda kütüphane görevlileri olması lazım.

Ben bu pandemi döneminde sadece yayıncılar olarak değil, Konya kitapçılarının da desteklenmesi gerektiğini söylüyorum. Konya’da da birçok kitap var. Türkiye’nin birçok yerine kitap satan, basan yayın da var, kitapçı da var. Yani onların gayreti büyük, hatta arkadaşlara dedim ki, bu arkadaşlara pandemi döneminde biraz destek çıkın, dedim. Ahmet Bey biraz art niyet arıyor, olabilir, yani ben de seslenmiyorum, ama yapılmamalı.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Eğer varsa da düzeltmesi gereken icracılara buradan duyurmuş olalım. Buna hassasiyet gösterebilirler. En azından sizin şüphelenizi ortadan kaldırırsınız.

AHMET AKA/Çimke Yayınevi

Sadece bu değil, geçtiğimiz günlerde bir akademisyen arkadaşım, Konya ile ilgili bir romanı var, bana verdi, dedi ki; “Ben bunun Çimke

yayınevinden çıkmasını istiyorum...” Ama benim o zamanki gücümü aşan bir durumdu. Bir kuruma gidip; “Siz bu tür eserleri basıyorsunuz, Konya’da belki bu bir ilk olacak. Siz, bu kitabı bir okuyun ve bana olumlu ya da olumsuz bir cevap verin...” dedim.

Kurumun başındaki sorumlu kişi; “İnternet sitemize girip bir dilekçe doldurun, size mutlaka bir dönüş yapılır...” dedi.

İnternete girdim, gerekli dilekçeyi doldurdum. Aradan altı ay geçti, cevap bekliyorum, gelmedi. Sonra baktım, benim o kitabın kapağında kullandığım görsel, geçtiğimiz günlerde Konya’da bilboardlarda kullanılmış. Şimdi ben, o görseli kitabın kapağında kullanamam, bu bir; ikincisi, Konya kültürü hangi aşamada, bunu bir değerlendirmemiz lazım.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Konuyu yayın noktasında sınırlı tutmaya özen gösteriyorum. Yayıncıların sorunlarıyla ilgili bir şeyleri ortaya koyduk. Şimdi de üçüncü bölümde zihnimde olanları sizinle paylaşayım. Konya’da yayıncılığın geleceği nereye gidiyor, Konya yayıncılığı gelecekte nerede olur? Sizlerin bu anlamdaki görüş ve tespitlerinizi bizimle paylaşırsanız üçüncü bölüme de girmiş oluruz.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Birincisi, bu eğitim sistemiyle alakalı bir şey gerçekten. Hele bir de pandemiden dolayı eğitime bir buçuk kadar ara verildi ve bunun telafisi büyük yaralar açtı. Dolayısıyla 3-5 senede zor toplanır. İkincisi, bir ara Mustafa Çıpan bir ara İl Kültür müdürlüğü yaptı. O arkadaş bizim Selçuk Üniversitesinden, bir konferansta; “Selçuk Üniversitesinde 90 bin öğrenci var. Ben, okumayla, kitapla ilgili bir anket yaptım...” dedi. Selçuk Üniversitesi öğrencilerine kitap okuma ile ilgili, derneklere; “Ayda kaç kitap okuyorsunuz, yılda kaç kitap okuyorsunuz?” gibi çeşitli sorular sormuşlar. Neticede kimisi %5, kimisi %7, kimisi %3 tahminde bulundular, ama %1 bile çıkmamış.

1-Devlet bu hususta yayıncıları mı denetleyecek, kitapları mı denetleyecek, mutlaka bir denetleme mekanizması olması gerekiyor.

2-Eğitimin, üretime ve ekonomiye katkısı olması lazım. Yani eğitimi, kalıcı bir sisteme dönüştürmek gerekiyor. Şimdi Konya’da 6 tane üniversite var. Kitapçı arkadaşlar da bilirler, mesela İlahiyat Fakülteleri kitap okuyor, Tıp Fakültesi okuyor, Hukuk Fakültesi okuyor, ama bir edebiyat, tarih kitabı okutuyor mu, dediğimiz zaman susuyorum.

Bizim Konya’daki akademisyenlerin niteliği, kalitesi, uluslararası düzeyleri de önemli, yani hep birbirine bağlı. Bu, aileden başlayıp en baştan ilkokul, ortaokul, lise, üniversiteye kadar devam edecek bir uzun vadeli politikalar ortaya konulması lazım. Biz yayıncıyız, biz işin parasına bakabiliriz, ama kalıcı olarak uzun vadeli yatırım yapmak lazım.

Siz dediniz ki, çocuk kitapları, sadece Konya’da değil, İstanbul’da çocuk yayıncılığı yapanların böyle bu işi analiz edip, inceleyip, formasyona sahip, liyakatli elemanlar istihdam ettiğini, yaş guruplarına göre laboratuvar kurup çocuklar üzerinde deneme yaparak yayınlar üretmesi mümkün değil. Böyle bir duruma hiç bir yayınevi dayanamaz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Buna çok ciddi paralar harcayan, yatırım yapan İstanbul’da uluslararası boyutta 6-7 tane kuruluş var. Bunların bütçeleri çok büyük bütçeler ve elde ettikleri genel bütçedeki payları da çok yüksek. Bakın, Türkiye’de yaklaşık yıllık bizim yayıncılık sektöründe 42 trilyon eski parayla 42 katrilyonluk bir hacmi var, İstanbul’da yaklaşık 4-5 tane yayınevi sizin dediğiniz anlamda projeksiyona sahiptir. Bunların kurumsal yapıları çok ciddi özellikler taşıyor. Mesela bizim Konya’daki yayınevlerimizin, yayıncılarımızın büyük bir bölümü bu türden bir ARGE’ye sahip değiller. Hem mizanpaj noktasında hem dizgi noktasında, fuarlara katılıp piyasayı görme noktasında büyük eksikliklerimizi mutlaka siz de tespit ediyorsunuz, ama buradan şuna dikkat çekmek istiyorum ben de sizin söylediğinize de bağlı olarak; Konya’da gelecekte bu alana yatırım yapmış çok ciddi kurumlara ihtiyaç var. Belediyemiz bu anlamda özellikle birkaç sektörde yatırım yaparak, üniversite ile işbirliği yapılabilir.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Pedagoglara ihtiyaç var. Bu çocuklar bizim geleceğimiz. Eğitime yapılan hiçbir yatırım boşa değildir. Hatta Fatih Sultan Mehmet Han, eğitim

öğretime ayrılan bütçeyi soruyor vezirine, şu kadar diye cevap veriyor, “O bütçeyi biraz daha artır...” diyor.

Eğitime yapılan harcamalar hiçbir zaman boşa gitmez. Bu çocuklar bizim geleceğimizdir. Onun için onları, geleneğimize göreneğimize yetiştirmeliyiz. Bak dediğin gibi Kore’de, Japonya’da çocukları daha anaokulunda alıyorlar ve kendi kültürlerine göre yetiştiriyorlar. Kitabı sevdiriyor-

lar. Bizim zamanımızda biliyorsunuz, “Ali topu at. Ali topu tut. Ali yat. Ali, yat yat uyu, uyu uyu yat...” gibi boş şeylerle oyaladılar.

Bizim eğitim politikalarımızın tamamen değişmesi lazım. Kitabı sevmeye, okumaya, araştırmaya, incelemeye, gözleme dayalı uzun vadeli ve kalıcı politikalara ihtiyaç var. Ama şimdi bir sürü engeller var; telefonlar, tabletler, bilgisayarlar, olumsuz siteler, filmler, diziler, vesaire...

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Konya’da yayıncılığın geleceği derken dijital yayında neredeyiz?

Ahmet Bey, sizin bu noktada gördüğünüz, sesli kitap noktasında neredeyiz?

E-Kitap noktasında neredeyiz?

Konya da böyle bir dönüşüm yapabilir mi?

Konya bunu nasıl organize eder?

Mustafa Bey’in dediği nokta çok önemli, üniversiteler burada başat aktör olarak rol almalıdır. Özel sektör başat rol almalı, aynı zamanda kamu kurumları, Kültür Müdürlükleri, Millî Eğitim Müdürlükleri başat görev almalıdır. Bu anlamda bizim mevcut yayın portföyümüz içerisinde basılı eserler var, tamam, ama onun dışında alan o kadar hızlı gelişti ve değişti ki, dijital anlamda Konya’da yayıncılık nereye gidiyor? Bunu göğüsleyebiliyor musunuz?

AHMET AKA/Çimke Yayinevi

Bu sorunuza geçmeden önce şunu söyleyeyim; bu bölüm yayıncılık geleceğimiz idi. Ben yayıncılıktan sonra bir virgül koyuyorum. “Yayıncılık, geleceğimiz...”

Çünkü bugün eğitim de bizim yaptığımız yayıncılıkla yön alıyor. Her türlü şeyde yayıncılık var. Yani gazetesinden tutun, kitabından dergisine varıncaya kadar...

Bir de üniversiteye işaret ettiniz, buraya gelmeden önce bir araştırma yaptım, isim vermekte sakınca görmüyorum, Selçuk Üniversitesinde ulusal ve uluslararası yayınevlerinin listesini gördüm. Baktım ki, bu üniversitelerarası kurulun yaptığı bir açıklama var. Ulusal ve uluslararası yayınevi şartları şudur, diye. O şartlara hiç uymamasına rağmen bir matbaanın adını, uluslararası yayınevleri listesine koymuşlar. Ben buraya linkini de getirdim, bazı üniversitemiz de sadece kendi çıkardığı kitapları öneriyor. Kendisi yayınevi kurmuş, doçentlik tezlerinde, sanırsam, geçerli olabilmesi için üniversitenin kendisinin bastırması gerekiyor. Şimdi biz kalkıp da buna rağmen modernleşen, dijitalleşen bir süreçte, kendi kendine okuyan kitaptan, şundan bundan bahsetsek ne olacak?

Ben kendi kitabımı artık 500 adet basıyorum. Artık şu anda talep oldukça tek tek basıyorum. Dijitale geçtik. Çünkü bugün dijitalin de şöyle bir avantajı var: Yaptığınız yanlış gördüğünüz anda hemen müdahale edip ikinci, üçüncü baskıda değiştirebiliyorsunuz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

O zaman ben de bir ekleme yapayım. Bir özelleştiri olsun bu. YÖK’ün özellikle akademik hayatla ilgili ortaya koymuş olduğu teşvik noktasını mutlaka bir gözden geçirmesi gerekiyor. Bir geri dönüt alması gerekiyor. Özellikle doktora sonrası doçent ve profesör olurken tez yayınlama noktasındaki mevcut olan hâli pürmelali dikkatlice gözlemlemesi gerekiyor. Bir akademisyenin doçentlikten profesörlüğe geçecek dosyasında 20 kişi-

nin okumadığı eserlerle bu alana kendisini hâkim kıldığını iddia edebilen yayınlarla karşı karşıyayız. Dijital yayın bu değildir. Masaüstü 50 tane kitap basıyor, bunun 20 tanesini jüriye gönderiyor, bastığı kitap 50 tane, ama birinci baskısını yapmış oluyor. Kaç kitap basmış, kaç kişiye ulaşmış, kaç tane dipnotta referans olarak kullanılmış, YÖK, lütfen önüne bakmalı, bunları ele alıp değerlendirmeli, buna bir tedbir almalıdır.

AHMET AKA/Çimke Yayınevi

Bir de şöyle bir şey dikkatimi çekti. Bundan üç yıl önce, Mustafa Ağabey bilir, YAYFED diye bir kurum var şu anda, Yayıncılar Birliği. Eskiden bir kitaba bandrol alacağımız zaman dilekçesini yazar, gidip buradan Kültür Müdürlüğünden alırdık. Şimdi YAYFED'e gidiyor, ıslak imza lazım, şu lazım, bu lazım... Bu 15 Temmuz'dan öncesine kadar YAYFED'den bir kişi hızlı trene biner gelir, burada bizim ciltçimize, bizim haberimiz bile olmadan, der ki işte; *"X yayınevinin şu kitaplarını görmek istiyorum..."* der ve adam orada ya ciltli halde görecek, ya kitapların kapağını basılmış görecek, ya da formaların basılmış hâlini görecek. Şimdi öyle bir şey yok. Biz bu akademik yayınları 50'den 10 bine çıkarsak bile adam 10 bin tane bandrolü alır, yine 50 tanesini yapıştırır, geriye kalanları çöpe atar. Onun için yani bir zincir halkası gibi düşünmek lazım, YÖK'ten, YAYFED'den, bunun bir denetim altına alınıp, 50 ile sınırlandırılması, yani daha yükseklere çıkarılması gerektiğini düşünüyorum.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Kitap Dünyası Yayınevi olarak biz de YÖK'ün kabul ettiği uluslararası birkaç tane yayınevinden birisiyiz.

AHMET AKA/Çimke Yayınevi

Şimdi Çimke Yayınları da bu tanım kapsamına giriyor. Ama bakıyorum, hiçbir üniversitenin listesinde yokuz. Herhalde biz de kendimizi tanıtamadığımızdan olabilir. Çünkü bir ofset matbaa bile kendini bu kategoriye sokabiliyorsa bir üniversitede, o bizim hatamızdır.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Ahmet Bey, bizim hiçbir müracaatımız olmadı YÖK'e. Hiçbir talebimiz de olmadı. Ama bizim yayınlarımız vasıtasıyla, yabancı dildeki

yayınlarımız vasıtasıyla bizi de dâhil etmişler. Dolayısıyla uluslararası yayınevi statüsündeyiz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Bu noktada bir bilgi aktarayım. Kültür Bakanlığının özellikle Yayınlar Dairesinde, bizim aldığımız ISBN'lere göre sizin oradaki kriterleriniz belirleniyor. Yani uluslararası yayınevi olmanın getirilen kriterlere uygunluğunu oradan aldığınız ISBN numaralarına bakılıyor ve ona göre bu sonuçlar veriliyor. Tabii ki Çimke'nin bastığı yayınları arttıkça, akademik yayınları arttıkça o kategoriye girecektir.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Kültür Bakanlığının ya da YÖK'ün böyle uluslararası veya ulusal diye bir kıstası yok. Türkiye'de böyle bir mekanizma da yok.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Geçen yıl bir yasal düzenleme yapıldı. ISBN ile ilgili bir yönetmelik yayımlandı.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

YÖK'ün akademisyenlere verdiği bu teşvik dolayısıyla köşede bucakta kalmış ne kadar doktora, yüksek lisans tezleri varsa, hepsi kitaba dönüştü. Aslında o denetleme olsaydı iyi bir şeydi. Ama adam zamanında yazmış, teşvik için bize çok talep oluyor. O yönden de iyi bir sektör. Bazen de mesela biz de teknolojiyi takip ediyoruz. Önce kitap geliyor, bir intihal ölçümüne tabii tutuyoruz. Biz de zaman zaman bu tür şeylerle karşılaşyoruz. Hatta hadisle ilgili bir çalışma geldi, editörüm Malatya'da, editöre gönderdim, adam üç gün sonra neredeyse ağlayarak; *"Benim üç tane makalemi dipnotları da dâhil aynen koymuş adam, ben şimdi bu adama dava açsam görevden alırlar..."* dedi.

Gerçekten rejim, denetlemesini ve cezayı müeyyidesini, her sektörde, her sahada uygulayacak. Adam, insanların ekmeğiyle oynuyor. Cezasını bulsun, çeksin. Kitap da öyledir, Nasreddin Hoca'nın kılıç meselesi, gerçekten derin tahribatlar var, bu toplumun bozulmasında bizim de katkımız var. Yayıncıların da vebali var. Onun için her yayıncı sorumluluğunu bilecek, Allah(cc)'tan korkacak.

MUSTAFA ÇALIŞKAN/Kitap Dünyası Yayınevi

Mesela KDV'den yayıncıların çok sıkıntısı var. Kitapların KDV'sini sıfır yaptı, çok güzel; ama kâğıdı da sıfır yaparsa daha da güzel olacak. Türkiye'de okuyucu gariban, genelde okuyan kesim, fakir kesimdir. Bir de bizim toplumda kitaba para verme alışkanlığı daha yeni yeni geliyor. Çünkü geliri sınırlı ve kitaba para vermek zoruna gidiyor. Öyle olunca kitabın maliyetleri de Ahmet Bey biliyor, gerçekten yüksek. Bir de diyelim ki bir kitaptan beş yüz basmakla beş bin basmak arasında fiyat açısından çok fark var. Yarı yarıya fark ediyor. Dediğim gibi maliyetler mecburen yüksek, hayat şartları onu gerektiriyor.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Bu hususları meslekî kuruluşların da dile getirmeleri gerekir.

Evet, artık Konya'da yayıncılık da teknolojinin yeni getirdiği imkânlarla ayak uydurmak zorundadır.

Efendim, iyi ki geldiniz, iyi ki programımıza katıldınız, size çok teşekkür ediyoruz.

Değerli dinleyenlerimiz, programı, özellikle bundan sonraki süreç içerisinde Konya'da, daha güzel yayın ve yayıncılığın geleceği adına kurulması, bunun özellikle koordine edilmesi hususunda üzerine her türlü sorumluluğu olan insanların, durumdan vazife çıkararak bir görev üstlenmesi gerektiğini anladık. Özellikle Konya'da yayıncılığımızın sorunlarına şöyle bir göz atmış olduk. İnşallah faydalı olmuşuzdur.

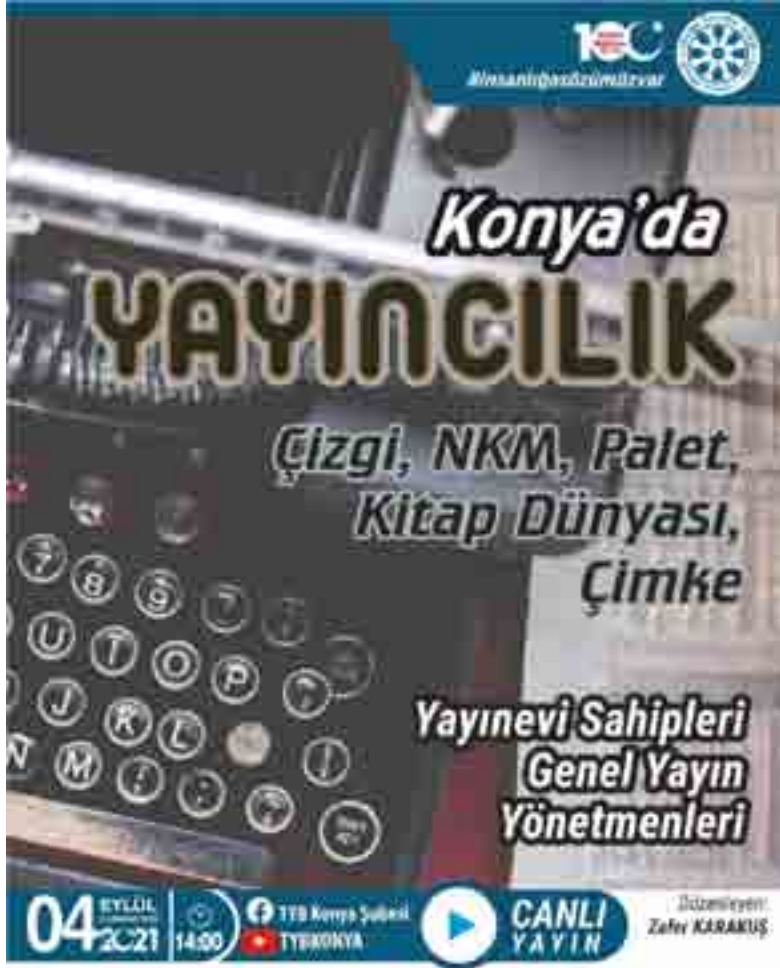
Bizi dinlediğiniz ve programımıza iştirak ettiğiniz için çok teşekkür ediyoruz. Hepinize hayırlı günler diliyoruz. Allah(cc)'a emanet olun.

Bursa'da BKM var, bir çocuk var Kubbettin, öncesini de biliyoruz çocuğun, her türlü kitap var. Ahlâksız, muzır, amaç para kazanmaksa her şey mubah, dedim ki, kardeşim bak, sen her sattığın kitaptan sorumlusun, çocukların ahlâkını bozacak böyle muzır kitapları, müstehcen kitapları satma, o para sana hayır etmez, falan dedim, ama yayıncılar bu sorumluluğu da bilmeli, diyorum. Biz toplumu yönlendireceksek millî ve manevî değerlerimize uygun, çağın olumsuzluklarından koruyacak yayınlar üretmeliyiz. Kurumsallaşmalıyız, ama bu hususta yerel yöneticiler mi, bakanlık mı, devlet mi, kim yapacaksa iyi bir destek yapıp bu sektörler kurumsallaşmalıdır. Biz kör döğüşü gibi, el yordamıyla bir yerlere gidiyoruz.

Biz Kitap Dünyası olarak *e-kitap*'a geçtik. 20 kadar *e-kitap*'ımız var. Sevindirici bir şey, Kültür Bakanlığı bu *e-kitap*'tan çokça aldı. *e-kitap*'a geçince dünyanın birçok üniversitesinden talep oluyor. Bu hususta İstanbul'da bazı arkadaşlar var, mesela Japonya'da falan üniversite ile anlaşmış, Amerika'da üniversitelerle anlaşılıyor, Türkiye'de çıkan kitapları sitelerine koyuyorlar ve yıllık kira alıyorlar. Amaç, Türkiye'de Konya'da Çimke Yayınevinden veya Hikmet Yayınevinden bir kitap çıktığı zaman aynen üniversitenin sitesine giriyor.

AHMET AKA/ Çimke Yayınevi

Her şeyden önce şu kitap okumaya vakti olmayanların da ihtiyacını gidermiş oluyor. Çünkü bastığınız zaman istediğiniz dilde okuyabilen siteler var. Diğer bir husus, son günlerde göremesek de sosyal medyada bir furya var. Şuna şu kadar vergi muafiyeti tanınmış, buna bu kadar vergi muafiyeti tanınmış, falan. Bir de şu yayıncılara vergi muafiyeti tanınsa da görsek, diyorum.

TYB Konya'da "Konya'da Yayıncılık" konuşuldu

Çalışkan: "Pandemiden dolayı eğitim ve öğretimin aksamasının yaraları üç-beş sene sarılamayacak..."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı etkinliklerinin 22. haftasında Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla çevrim içi düzenlenen programda "**Konya'da Yayıncılık**" konuşuldu.

TYB Konya Şubesi sosyal medya kanallarından çevrim içi olarak yayınlanan ve yönetimini, TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi eğitimci Zafer Karakuş'un gerçekleştirdiği programın konukları Kitap Dünyası sahibi Mustafa Çalışkan ve Çimke Yayınevi sahibi Ahmet Aka "Konya'da Yayıncılığın serencamını ve geleceğini" konuştular.

Çalışkan; "Türkiye'de ilk defa okullara yönelik tiyatro kitabı yaptık"

Kitap Dünyası'nın sahibi Mustafa Çalışkan, "Türkiye'de ilk defa okullarda millî ve dinî oyunların sergileneceği 8 tane piyes kitabı bastık. Deneme kitapları yayınladık, Türkiye'de herkesin cesaret edemediği 38 tane şiir kitabı bastık, şairlerle çok hemhal olup şiir şöenleri düzenledik. Çok yakın zamanda Türkiye'deki imam-hatiplerin meslek derslerinin test kitaplarını bastık..." dedi.

Bastığı gazete ve dergileri eski zamanın teknolojisiyle nasıl bastıklarını ve teknolojinin gelişmesiyle bu günlere nasıl geldiğini anlatan Çalışkan "Şu an özellikle kültür kitaplarında İstanbul'dan sonra Konya ikinci gelir, bizim de bu hususta katkımız olduysa bunun bahtıyarlığı var..." dedi.

Aka; "Şu anda Konya'da yayınevleri içerisinde en genç ama matbaası olan ender yayın evlerinden birisiyiz."

Çimke Yayınevi kurucusu Ahmet Aka, "Çimke yayınları kurulurken 'Anadolu'nun kültürüne âşık' sloganıyla kuruldu. Dolayısıyla bizim kültürümüze katkıda bulunmayan hiçbir şeyi basmamaya çalışıyoruz, inşallah bundan sonra da bu şekilde devam edeceğiz..." dedi.

Karakuş "Hangi engellerle karşılaştık?"

Zafer Karakuş'un; "Biz hangi engellerle karşılaştık ya da hangi kolaylıklara sahibiz, Konya yayıncılığı hangi zorluklarla iç içe?" sorusuna Kitap Dünyası kurucusu Çalışkan; "Türkiye'de normal şartlar olmuyor, bazen rutin dışına çıkılıyor. Hiç ummadığın, beklediğin, faydasından çok zararı olan kitapları çok satıyorlar. Konya'da matbaacıların en büyük sıkıntısı ulaşım, ithalatçı firma yok. Matbaa ürünleri yurt dışından geldiği için maliyetleri yüksek. Bir kitaba yapılan yatırım büyük meblağ tutuyor ve bu kitabın geri dönüşü bazen üç bazen beş sene sürebiliyor..." dedi.

Aka “Eseri dağıtmak konusunda sıkıntılarımız var.”

Ahmet Aka, Zafer Karakuş’un eserlerin dağıtımını konusunda anlattıklarına hak vererek “Basıldığı zaman ya depoya kaldırılacak ya fuar ve imza günleriyle elden çıkarılacak yoksa yeni kitaplara yer açamazsınız. Genelde Türkçe ve edebiyat alanında test kitapları bastırılıyor ama eğitim sistemi sürekli değişip yarın ne olacağı kestirilemediği için risk alınamıyor, basılan da ya yayınevinin deposunda çürüyor ya da yazarın elinde patlıyor...” dedi.

Karakuş, Müfredatın Sürekli Değişimi

Zafer Karakuş’un verdiği “Bir arkadaşım 2005 yılında İstanbul Sarıyer’de yalısını sattı ve yayın işine yatırdı, yatırdığı yıl müfredatın tamamı değişti, elinde kalan bütün eserleri yok etmek zorunda kaldığı için battı...” örneği de yayıncıların çektiği zorlukları gözler önüne serdi.

Çalışkan, Konya’da Yayın Nereye Gidiyor?

Mustafa Çalışkan, pandemide eğitimin bir buçuk yıl aksamasının yaralarının üç beş senede zor sarılacağına vurgu yaptı. Selçuk Üniversitesi’nde yapılan anket sonucunda okuma oranının yüzde bir bile olmamasından yakındı. Yayıncılığın geleceği için eğitim politikalarının tamamen değişmesi gerektiğini de anlatan Çalışkan’a ilave olarak Ahmet Aka da; “Yayıncılık geleceğimizi konuşuyoruz ama aslında yayıncılık bizim geleceğimiz, her türlü şeyde yayıncılık var. Artık her konuda dijitale geçtik ve dijitalin de şöyle bir avantajı var, yaptığımız yanlış görüncé hemen değiştirebiliyorsunuz...” dedi.

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=ITwXf8PYK2Q>

adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

Facebook Grubumuz: <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>

Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>

Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya

Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Merhabalar, öncelikle bizi takip eden gönül dostlarına selâm, saygı ve muhabbetlerimizi iletiyoruz.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak bir yeni programla daha karşınızdayız. Bugünkü program akışımızda, “100. Yılında İstiklâl Harbi’nin Edebiyatımıza Etkileri”ni konuşacağız.

Öncelikle programın düzenlenmesinde bize katkı sağlayan Konya Büyükşehir Belediyesi, Meram Belediyesi, Karatay Belediyesi ve Selçuklu Belediyesine teşekkür ediyoruz. Şu anda içinde bulunduğumuz mekân, Tantavi Kültür Merkezi’nden Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak sizlere hitap etmek bizi çok memnun ediyor. Bu imkânı sağlayan Belediyemize teşekkür ediyoruz.

Konuşmacı misafirimiz Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden Dr. Öğr. Üyesi Sena Küçük Hocamız. Kendilerine hoş geldiniz diyoruz.

Hocam, şöyle başlayalım isterseniz, savaş olgusunu ve edebiyatla olan ilişkisini kısaca sizden alalım. Daha sonra da İstiklâl Harbi'mizin edebiyata etkisi konusuna geçelim inşallah.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Teşekkür ediyorum.

Bildiğimiz gibi tarih, maalesef, savaşlarla şekilleniyor. Savaş, hayatın ya da tarihin belki en büyük dinamiklerinden birisi. Esasen savaş hiç bitmiş değil. Savaş çatışmadır ve insanın olduğu her yerde muhakkak çatışma da vardır. Bunun psikolojik, antropolojik, tarihsel birçok kökeni var ya da uzantısı... Bunlara çok fazla değinmek, konumuz açısından mümkün değilse de, savaşın hayatın en büyük gerçeği, ya da en büyük gerçeklerinden biri olduğunu, siyasal anlamda, toplumsal anlamda olduğu gibi edebiyat üzerinde de yönlendirici, belirleyici etkisi olduğunu kesinlikle inkâr edemeyiz. Bu, hayatın bir olgusuysa elbette ki edebiyata da aksedecektir; ya kendisi olarak ya karşıtı olarak, bir tepki olarak, isyan olarak... Muhakkak savaş olgusu edebiyatı şekillendiren bir unsurdur.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Peki, edebiyatı burada savaşla ilişkilendirdiğinizde doğrudan savaşı anlatan, savaş olgusunu insanlara aktaran bir yapıya mı sahiptir, yoksa edebiyat burada doğrudan savaşı şekillendiren yönlendiren ve savaşa katılım noktasındaki katılımcıları bir ideale doğru yönelten, onları yönlendiren, yeni savaşlara ya da barışın gelişimine, belki de bu anlamda katkıda bulunan bir ödev mi üstleniyor?

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Savaşla eş zamanlı olarak bir edebiyatın harekete geçmesi, yazarların bir duyarlılık sahibi olması kaçınılmaz... Millî Mücadele bir zincirin halkasıdır, bildiğimiz gibi. 20. yüzyıl zaten bizim için bir felaketler çağı olarak başlıyor, başlangıç itibarıyla... İstiklâl Savaşımız Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarının bir süreğidir. 1910'lardan itibaren karşı karşıya kaldığımız hem savaşın içinde hem sonrasında yaşanan acılar, İstiklâl Harbi düzleminde, birlik olma sürecinde aşılacak engeller romanlara, hikâyelere, anılara yansımıştır.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Hocam, özellikle Osmanlı Devleti'nin çöküş sürecini yaşadığı ve Trablusgarp Harbi ile 1911'den 1922'ye kadar, 10 yıllık süreçte meydana gelen felaketlerin, savaşların, cephelerdeki insanların savaşa gidip dönüş ya da dönmeme noktasındaki bütün bu insan hareketliliklerinin yansımaları mutlaka toplumun her kesimine olacaktır. Bu, bazen siyasal anlamda bazen ekonomik anlamda bazen askerî anlamda sosyolojik anlamda etkilerini mutlaka hissettirecektir. Fakat edebiyata yansımalarını savaş sonrasında gözlemek, oradan okumak ve ona göre savaşı tekrar canlandırmak, savaşla ilgili bir duruş tespit etmek ve bu duruşa göre de kendimize bir gelecek planı ortaya koymak anlamında kıymetli görünüyor. Edebiyatımızın bu anlamda özellikle İstiklâl Harbi'nden hangi alanlarda etkilendiğini, kimlerin bu anlamda İstiklâl Harbi ile ilgili eserler ortaya koyduğunu, şöyle bir toparlayıp bize anlatırsanız, biz de zihnimizde İstiklâl Harbi ile edebiyat ilişkimizdeki o serüveni daha net anlamış oluruz.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Millî Mücadele, Millî Edebiyat'la bütünleşen bir olaydır, ama Millî Edebiyat'ın bir anda Millî Mücadele'yle, İstiklâl Harbi'yle gerçekleştiğini söylemek biraz eksik kalır. Söz gelimi, o süreçte Ömer Seyfettin Balkanlar'da askerdir ve Ömer Seyfettin'in bir yazar olarak var olması, Balkan Savaşı ile doğrudan bağlantılıdır. Oradaki gözlemlerini, askerler arasındaki ayrılıkları, "Tabur Babil kulesi gibi, hiç kimse birbirini anlamıyor hiç kimse birbirinin dilini bilmiyor..." sözüyle ortaya koyuyor ve Balkanlar'daki Türk düşmanlığını artık o kadar yakından duyumsuyor ki... Zaten Millî Edebiyat'ın en büyük özelliklerinden birisi gerçekle çok bütünleşik olmasıdır. Ömer Seyfettin'de de böyle, *Ruznâme* yazıyor ve

orada çok uzun uzun anlatmasa da çok keskin cümleleri ile aslında bize durumu özetliyor.

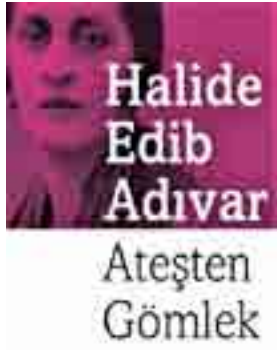
“Türk’ün hiç yaşama hakkı yokmuş...” diye yazıyor mesela.

Balkanlardaki durumu bu kadar net müşahede ediyor. Mesela orada bir Türk zabitanın/subayının bir Bulgar kızına âşık olması, onun peşinde koşarken o kızın ne ideallerle büyütüldüğü, Türklerle ilgili ne düşündüğü çok çarpıcı şekilde ifade ediliyor. İşte Millî Edebiyat buralardan geliyor. Elbette Millî Mücadele ortamında Millî Edebiyat’ın şekillenmesi aslında kendiliğinden var olan bir olgudur. Bizim edebiyat tarihimizde, Tanzimat’tan bugüne tabii, Orhan Okay’ın bir tespiti var; *“Bizde edebiyat oluşumları, akım düzeyine çıkmamıştır...”* der. Bunlardan ayrı tutulabilecek tek oluşum olarak Millî Edebiyat’ı gösterir. *“Çünkü Millî Edebiyat siyasal, sosyal, edebî, sanatsal dinamikleriyle bir akım niteliği gösterir, bir muhassala çizgisidir. Çok yönlü bir tutumdur, yöneliştir.”* tespitinde bulunur.

Millî Edebiyat, birkaç edebiyatçının bir araya gelip *“Edebiyat adına ne yapabiliriz?”* sorgulamasından doğmuş bir edebiyat değildir; yaşanan tarihsel sürecin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Millî Edebiyat’ı, Batı Edebiyatındaki Fransa’da olan özellikle, sonradan Amerika’nın uygulamaya koyduğu bir II. Dünya Savaşı’ndan sonra çok etkin kıldığı savaşın kazanılması anlamında kullanılan bir propaganda aracı olarak edebiyatı almak yerine bizde Millî Edebiyat, mevcut durumdan kendiliğinden ortaya çıkmış, kendiliğinden doğmuş, bir zorunluluğun sonucu olarak tezahür ediyor, diyebilir miyiz?

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Evet, bu bakımdan da daha kıymetli ve daha gerçekçi bir edebiyattır. Mesela o ortamda ilk yazılan eserleri düşündüğümüzde Halide Edip’i, Yakup Kadri’yi görüyoruz. Bizzat cephede bulunuyor Halide Edip, Ankara’ya gidiyor, ya da Mehmet Âkif... Başlı başına zaten bu mücadelenin içindeler; yazdıkları nasıl farklı olabilir, yaşadıklarından? Zaten Yakup Kadri *Millî Savaş Hikâyeleri* adlı kitabını hikâye olarak nitelendiriyor tür olarak, *“Ama bu kitap doğrudan doğruya anı olarak da çıkabilirdi...”* diyor.

Yaşanmışlık... Sadece birkaç isim değiştirmekten ya da ufak önemsiz bazı değişikliklerden ibarettir gerçeklikten ayrıldığı nokta. O yüzden sadece bu değişikliklere binaen hikâye olarak nitelendiriyoruz, ama *“Bunlar, tümüyle gerçek...”* diyor.

Ya da Halide Edip mesela, Tetkik-i Mezâlîm Heyeti’nde incelemelerde bulunurken İnay köyünde muhtar, Himmet adlı bir çocuk veriyor kılavuz olarak yanlarına. Dokuz yaşında, ama hayatı bütün yönleriyle artık omuzlamış ve o yükün altından kalkabilmiş olgun bir kişi, ona çocuk demek belki haksızlık olur. Onu hikâyesinde görüyoruz, ama aynı şekilde *Türk’ün Ateşle İmtihanı*’nda da bir anı, bir gerçeklik parçası, gerçek kesit olarak karşımıza çıkıyor.

Mesela, Sevinç Çokum’un *Ağustos Başağı* romanı, 1980’lerde yazılmış bir roman. O günleri yazarın görmesi mümkün değil, ama bir gerçekliğin peşinden gitme gereği duyuyor yazar ve Söğüt’e gidiyor. Orada savaşı bizzat yaşamış, gönüllü olarak savaşa katılmış, yaşlanmış bir tanık buluyor, onun anlattıklarına dayandırma ihtiyacı duyuyor romanını. Elbette roman bir kurmaca, hayalî bir tür, ama gerçeklikten koparamıyorsunuz. Hele hele tarihsel bir dönemeci, tarihsel bir gerçekliği anlatacaksınız, yazarlarımızın genel itibarıyla bu gerçekliğe yaslanma tutumlarından sıyrılmadıklarını, tam tersine, anlattıklarının gerçekliğini vurgulama ihtiyacı duyduklarını görüyoruz. Mesela Tarık Buğra’nın *Küçük Ağa*’sında olaylar Akşehir’de geçer, *Ağustos Başağı*’nda Söğüt’te geçer. Tarık Buğra Akşehirlidir, kendisi bir çocuktur o dönemde, ama babası yaşıyor olayları. Bir

intikal noktası o dönemde zaten Akşehir ve babasının tuttuğu bir defter var. Yani bütün yazarlarda böyle bir gerçekliğe dayanma, gerçeklikten hareket etme ve gerçekliğe bağlı kalma hassasiyetini görüyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Peki hocam, İstiklâl Harbi'nin özellikle tanımına, onun bu anlamda Türk milletine kattığı değere baktığımızda, bu mücadelenin yapıldığı günlerde yaşanmışlıklar var, bu yaşanmışlıkların tabii ki, yazarlar bir bölümünü kendilerinin ilgi alanlarını kendilerinin penceresinin gördüklerini yansıttıklarını, büyük bir bölümünü belki ihmal ettiklerini ya da görmezden geldiklerini veyahut da kasıt olmaksızın göremediklerini mutlaka anlamak durumundayız.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Aslında Millî Mücadele romanlarını bütün olarak görmek gerekiyor. Zaten romana, hacmi itibarıyla, yapısı itibarıyla her şeyi sığdıramazsınız. Bu anlamda romanın sınırlarının zorlandığı konulardan biri yine Millî Mücadele... Çünkü yazarlar o siyasal, tarihsel fonu verebilmek için, mesela Mehmet Âkif'in Zağanos Paşa Camii'nde ya da Kastamonu Nasrullah Camii'nde verdiği vaazlara değinme ihtiyacı duyuyorlar ya da Halide Edip'in Fatih Mitingi'nde yaptığı konuşmayı ya da bir müftünün yayınladığı bir fetvayı muhakkak surette alıntılama ihtiyacı duyuyorlar ya da Meclis'teki Kütahya-Eskişehir Savaşları ve Ankara'nın tehlikeye girmesi durumunda Meclis'in nasıl çalkalandığına, bir arenaya dönüştüğüne değinme ihtiyacı duyuyorlar. Ama tabii hepsini verebilmeleri romanın sınırlarını aşar. Bu yüzden Millî Mücadele romanlarını aslında bütünlüklü bir şekilde değerlendirmek gerekiyor.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Hocam, Millî Mücadele romanları içerisinde bir roman I. İnönü Savaşı, bir roman II. İnönü Savaşı, biri Kütahya-Eskişehir'i, biri Sakarya'yı anlatan, bu türden oraya odaklanmış olan çalışmalar yerine, genele bakan ve genel hatlarıyla Kurtuluş Savaşı anlamında Millî Mücadele'yi bize aktaran, o ruhu vermeye çalışan romanlardan, bu bütüncül yaklaşımı görüyoruz. Fakat bu materyal, bu mevcut doneler, özellikle Batı'da olsa ya da Amerika'daki hikâyelere baktığımızda 200 yıllık bir tarihleri, Hollywood'da çevirdikleri eserlerle mukayese edilmeyecek kadar çoğaldığını görüyoruz. Burada

bizim Millî Edebiyat'la ilgili İstiklâl Harbi'nin edebiyatımıza etkisiyle ilgili olan bölümde bir kısırlık var mı? Bunun gerekçelerini siz nerede görüyorsunuz?

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Bu soru bana sunduğum bir bildiriye de soruldu; "*Mevlânâ'yı anlatan eserler niye az?*" diye... Aslında bunu diğer önemli konulara teşmil etmek de mümkündür. Burada temel bir noktada eksik var aslında. Tabii burada yazarlarımıza kesinlikle bir haksızlık yapmak, onların çabalarını, emeklerini, adanmışlıklarını, her şeye rağmen fedakârane bir şekilde kendilerini kültürel anlamda bizim medeniyet kumaşımızı dokumaya hasrettiklerini kesinlikle inkâr edemeyiz. Ama bunun yetersiz olduğunu da bazı noktalarda seziyoruz elbette. Bunu sadece edebiyatla da sınırlı görmemeliyiz. Mesela yaptığımız filmlere de baktığımızda işin temeli olan kurgulamada bile belli bir düzeyin üstüne çıkılmadığını maalesef görüyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Yeni dönemde belki özellikle son 21.yüzyılın ilk çeyreğinde bir kıpırdanma var. Bu acemilik oraya harcanan bütçeden kaynaklanıyor. Benim gördüğüm, eğer siz ciddi bir bütçe ayırırsanız, oradan iyi eserler çıkacağına kesinlikle inanın diyoruz. Mesela *Küçük Ağa*'nın filminin çevrilmesi o dönemin genel perspektifinin sonucuydu. Bizde yakın dönemde tarihî filmlerin yapılması, bunların ekranlara getirilmesi, edebiyata etkisi anlamında değerlendirdiğimizde bir kıpırdanma olduğunu bize gösteriyor. Ama bu yeterli değil. Bundaki gerekçe bizim yazarlarımızın bu anlamda kabiliyetsizliklerine, özür dileyerek söylüyorum, yorumlayabilir miyiz?

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Değil hocam, kabiliyetsizlik diye bir şey yok. Zaten bütün yazarlara, şairlere, bu soru yöneltilmiştir; "*Yazarlığınız yetenek mahsulü mü, yoksa çok çalışma mı?*" diye. Necip Fazıl'ın bile buna cevabı "*Çalışma*" olmuştur. Bunu Necip Fazıl'la sınırlayamayız, ama yeteneksizlik kabul edilemez.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Mesela Tolstoy'u değerlendirirken onu bir yere koyuyor ya Batı, bu anlamda baktığımda bu soruyu yönelttim. Yani bizde son dönemde dünya çapında edebiyatçıların yetişmesi, bu söylediğimin zaten

aksini ispat ediyor. Yetenekle ilişkilendirdiklerimiz var, çalışmayla ilişkilendirdiklerimiz var. Ama burada bir eksikliğin de varlığını tespit etmemiz gerekiyor.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Edebiyat sanatı eksikliği var. Edebiyat temelde kurgudur. Biz artık sözlü kültürden de uzaklaştık. Masalların kalıplaşmış bir yapısı vardır, siz o kalıbı öğrendikten, içselleştirdikten sonra onun içine her türlü materyali yerleştirip yeni bir masal üretebilirsiniz. Ama biz, artık o kalıplaşmış yapıdan bile mahrumuz maalesef. Çocuklarımız dinlemiyor, biz anlatamıyoruz. Yani edebiyatın temel kalıplarından bile yoksunuz. Edebiyatın temeli kurgudur, yapıdır. Siz o yapının içini bir şeylerle doldurursunuz. Yapı olmadan o içerik çöker. Bunun birinci sebebi bence kurgulamadaki, kurmaca yönündeki eksikliklerdir. Yani sanatsal bir eğitimden geçmemesidir. Bu eksikliği gidermenin yolu, çocuklarımıza belki ilkokuldan itibaren, ortaokul ve lisede daha fazla yoğunlaşarak, atölye çalışmaları yaptırmak zorundayız. Bunu öğrencilerin, yazarların kendi başlarına kotaracakları, üstesinden gelebilecekleri bir mevzu olarak görmeyiz. Çok okuyan, belki inanılmaz derecede kitaplara tutkun olan bir yazar, kendini bu noktada bireysel olarak geliştirebilir. Ama bu, bizim istediğimiz amaca bizi ulaştıracak bir yöntem değildir. Kesinlikle kurumsal bir şekilde çocuklarımızın daha küçükten dinlemek ile başlayan bir edebiyat eğitiminden geçmeleri lazım. Çünkü siz duyurmadığınız zaman, kendinizi dinlemediğiniz zaman, isterseniz dünyanın en doğru bilgilerinin üzerine kurun romanınızı, sesinizi duyuramazsınız. Edebiyat bir iletişimdir. Yani sizin söyleyeceklerinizin değeri, söyleme şeklinizle ve alıcıdaki karşılığıyla açığa çıkıyor. Ben en büyük eksikliği burada görüyorum.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Ben buna bir ilave yapayım. Sizin söylediklerinizin daha etkin bir yere oturmasını sağlamak anlamında, özellikle Sosyal bilgiler, Tarih derslerinde edebiyatla beraber çalıştığımız birtakım okullarda şöyle çıktılar elde ettik: *“Evlere dinlediğiniz hikâyeleri bize getirin...”* dedik. Bu derleme noktasında özellikle ben Konya'nın farklı yerlerinde çalıştım, Konya'ya ait birçok öykü, buna ait birçok destansı hikâye, hele hele Kurtuluş Savaşı'yla da konu sınırlaması getirip, *“gazi ve şehit hikâyeleri”* dediğinizde, elinize İstiklâl Harbi'nin edebiyatımıza etkisine katkı sağlayabilecek

öyle doneler var ki, Cihanbeyli'de, Beyşehir'de, Seydişehir'de, Hadim'de, Konya'nın hemen hemen bütün ilçelerinde mutlaka bir şehit hikâyesine, bir gazi hikâyesine ulaşabiliyorsunuz. Çünkü İstiklâl Harbi'nde en çok şehit veren illerimizden biri de Konya'dır. Bu anlamda Konya'dan bu türden eserlerin çıkmadığını maalesef üzümlük söylüyorum.

Bakın, Tarık Buğra İstanbul'da eserlerini çıkartmak suretiyle Konyalı olması hasebiyle belki hikâyesinin başladığı yerin de merkez olarak Konya olmasına rağmen gelişmediğini, bunun geliştirilemediğini üzümlük söylüyorum.

Bir kurmaca atölyesi kurmak gerekiyor. Bunu tarihçilerin size doneler getirerek desteklemesi, edebiyatçıların da bunu yazıya aktararak geliştirmesi gerekir, diye düşünüyorum. İnşallah buna Konya edebiyat çevresi, bu anlamda ortak bir çalışmayla hareketlilik getirebilir.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Bir ekleme yapmak istiyorum. Burada dediniz ya, o hikâyelerle büyüyen bir nesil, diye... Sevinç Çokum'un romanında şöyle bir pasaj var: Hafız Efendi diye bir karakter var. O, kendisini bu mücadeleye, diğer kahramanlar gibi, tamamı ile adanmış bir karakter ve bir yerde Müftü ile konuşurlarken diyor ki; artık Söğüt'ün, düşmanın gelme tehlikesine karşı başka bir yere geçici bir süreliğine taşınması gündeme geliyor, *“Ben burayı bırakamam...”* diyor. *“Babam beni, Ertuğrul Gazi'nin, Osman Bey'in, Şeyh Edebali'nin*

hikâyeleri ile büyüttü. Artık çocukluğumdan itibaren onlar bende öyle yer etti ki, bir gün Ertuğrul Gazi rüyama girdi ve bana 'Sen Söğüt'ün bekçisi-sin!' dedi...' diyor. Bakın o bilinç nasıl oluşuyor. Tabii ki böyle bir rüya kurmaca da olabilir, ama o bilincin oluşturulması açısından çarpıcı bir örnektir. İşte bu malzemeyi diriltmek, bizdeki mevcut bu hazineyi aktarabilmek, kendilik olma niteliklerimizi, kökenimizi devam ettirebilmek, yeni nesillere aktarabilmek, bu zincirle mümkün olacaktır. Çünkü bu sözlü kültür zinciri artık koptuğu için yazılı edebiyata gerçekten çok büyük bir iş düşüyor. Ama o da, dediğimiz gibi, biraz sekteye uğramış durumdadır.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Ben burada sizden yine bir istekte bulunayım. Özellikle Millî Edebiyatımız ve İstiklâl Harbi'nin edebiyatımıza etkisi noktasında baktığımızda, siz Halide Edip'ten bahsettiniz, Yakup Kadri'den bahsettiniz, günümüze doğru bunları mutlaka çoğaltarak getirebiliriz. Tarık Buğra, yine aynı şekilde Sevinç Çokum gibi birçok yazardan mutlaka bahsedebiliriz. Bunlar eserlerinde nelerden bahsediyor, bize bir de bu konuyla ilgili aktarımda bulunursanız, Millî Edebiyat'ın, İstiklâl Harbi'nin edebiyatımıza etkilerini daha somutlaştırmış oluruz, diye düşünüyorum. Mesela Halide Edip, bu anlamda edebiyatımızın içerisinde, İstiklâl Harbi ile ilgili bölümde ne anlama geliyor, Yakup Kadri ne anlama geliyor? Bunlardan da bahsederseniz memnun oluruz.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Halide Edip ile Yakup Kadri, zaten bu mücadelenin içinde bizzat varlar. Halide Edip ilginç bir isim, bildiğimiz gibi. Babası ile annesinin tam bir tezatlığı söz konusu. Kültürel anlamda babası tam bir Batılı... Annesi erken yaşta, Halide Edip küçükken vefat etmiştir ve Halide Edip anneannesi ile büyür. O da tam bir Müslüman semtinin Müslüman kadınına yansıtan bir kişilik... Dolayısıyla Halide Edip'i tam bir Doğu-Batı sentezi olarak da değerlendirebiliriz. İngiliz Dili ve Edebiyatı profesörüdür. Robert Kolej'de çalışmaktadır. Böyle bir yönü var, ama Millî Mücadele'de de tam bir millî duyarlılıkla hareket ediyor. Artık İstanbul'un resmen işgal edilip karakolun basılması, bando erlerinin vahşice katledilmesi ile başlayan, Meclis-i Mebusan'ın basılması süreci artık bir kesin mücadelenin, çatışmanın kaçınılmazlığını duyuruyor. Tabii İzmir işgali daha önce, ama İstanbul'un da fiili işgalinden sonra resmen

işgali, artık bütün Millî Mücadele taraftarlarının Anadolu'ya geçmesini zorunlu kılıyor ve çok zorlu bir süreç başlıyor. Özbekler Tekkesi vasıtasıyla Anadolu'ya geçilebiliyor, çok zorlu bir mücadele sonunda...

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Özür dilerim, sözünüzü kesiyorum, bir parantez açalım; Halide Edip, İstanbul'da kürsüye çıkıp o mitingi düzenlediğinin hemen akabinde Konya Şerafettin Camii önünde Konyalı kadınların bu anlamda harekete geçmeleri, Millî Mücadele'deki başat insanlardan birisi olduğunu da bize gösteriyor. Zannediyorum savaş ve edebiyata etkisi anlamında altını çizdik, siz de belirttiniz, savaşı bizzat yaşayan, savaşın içinde cephe bulunan yazarlardan bahsettiniz, Mehmet Âkif'ten, Yakup Kadri'den bahsettiniz, onların yazdığı eserlerin sonraki yazılan eserlerle mukayese edildiğinde farklı bir mecrada, farklı bir heyecanı, farklı bir kalemin, duygusal özelliklerini ortaya koyduğunu da söylemek her hâlde doğru olur, diye düşünüyorum.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Elbette, onlar bir çıkış noktası zaten... Biraz önce de bahsettiğimiz yazarların o gerçeklikten kopamayışı muhakkak surette bir tarihsel materyale ya da tarihsel bir gerçekliğe uzanma, dayanma temayülleri, kendilerinden önceki eserleri de doğrudan kendileri için bir kaynak durumuna getiriyor. Tabii sadece İstanbul'da değil, çeşitli yerlerde Sivas valisinin eşi mesela Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Cemiyeti kuruyor. Artık her yerde bir hareketlilik başlıyor, fakat bu teşebbüsler başlangıçta bireysel... Ama artık İstanbul'un işgali ile tamamen bir Anadolu'da Birlik düşüncesi kendiliğinden oluşuyor ve Mehmet Âkif'in de Halide Edip'in de birçok önemli ismin İstanbul'dan çok zorlu şartlar altında Anadolu'ya geçtiğini biliyoruz. Halide Edip Ankara'ya geliyor ve bir taraftan vazifesini ordugâhta yaparken bir taraftan da anılarını yazıyor. *Ateşten Gömlek*'i kotarmaya çalışıyor. Zaten bunların hepsi, birbirini besleyen eserler. Yani *Ateşten Gömlek* ile *Türk'ün Ateşle İmtihanı*'ndaki malzemeleri birlikte çok rahat okumak mümkün. Bunlar bizim için aynı zamanda bir vesika, belge niteliği taşıyor. Hem karargâhtaki, cephedeki durumu, bir taraftan Avrupa basınının yansımalarını takip ediyor, bir taraftan da halkı dinliyor. Eşi Adnan Adıvar'ın doktor olması dolayısıyla bizzat halkın içinde, halkla sürekli temas hâlinindedir. Özellikle kadınları gözlemliyor. Böyle bir tablo çiziyor bize ve kaynak eser gibi bir eser bırakıyor.

Yine Yakup Kadri'nin Mondros Mütarekesi imzalandığında İsviçre'de olduğunu görüyoruz, sağlık sebepleri ile tedavidedir. Ama onun da değerlendirmeleri, gözlemleri, son derece dikkate değer ve çok çarpıcı tespitleri var. Bir zamanlar kendilerini muhalif olarak Avrupa'nın kucağına atanların, Fransa'nın kucağına atanların, siyasal sığınmacı olsalar bile Fransa tarafından nasıl kapı dışarı edildiklerini anılarında okumak mümkündür. O anıları okuduğumuzda, romanlardaki bazı sahnelerin çok abartılı olduğu düşünce değişiyor; anlatılanların az bile, belki hafif bile kaldığını görmek mümkün oluyor. Gerçekten orada nasıl bir zindan hayatı yaşadıklarını, ama hâlâ bazı hakikate bîgane isimlerin nasıl hâlâ İngiliz ve Fransız hayranlığı içinde olup Anadolu'daki mücadeleyi, Batı'yı bize daha çok kıskırtacak nitelikte bulup küçümsediklerini ve yerdiklerini okumak, buna karşın küçük belki, Yörük Ali Efe'nin –yani çeteler ve efeler meselesi de Millî Mücadele içinde, tarihsel anlamda değerlendirilebilir, ama o günler içinde bir umuttur– halkın, milletin, sağduyu göstermesi açısından milletin gönlüne bir ferahlık veren haberlerdir. Yani tam bir tükenmişlik sendromuna kapılmışlardır o zaman bazı aydın kesimler. Ama halk ya da milletimiz ve onların kanaat önderleri, diyelim bugünkü ifadeyle, bunun artık bir ölüm kalım savaşı olduğunu kavramışlardır. Tarık Buğra der ki; *“Bir millet, mezarının başında boğuşuyordu ve yeni bir hayat arıyordu...”*

Bu nokta, bir uçurumun kenarına geliştirecektir artık. Mehmet Âkif de; *“Artık ayağımızı basacağımız toprağımız kalmayacak, daha ne bekliyorsunuz?”* diye halka serzenişte bulunuyor. Artık bu noktaya gelinmiştir. Mesela burada hemen Refik Halid'in İstanbul'un İç Yüzü romanındaki bir sahne hatırıma geliverdi, orada bir harp zengini var Kâni diye, artık işlerin biraz ters dönmeye başladığı zamanda diyor ki; *“Bu hükümete güven olmaz. Ben bu aklımla, talihimle, her yerde zengin olurdum. En azından adam gibi adamların elinden zengin olurdum. İnsanca bir yaşam sürerdim. Şimdi biz kabile hayatı sürüyoruz. Benim mallarıma el koyacaklar, niye el koyacaklar? Zengin olmak suç mu?..”* Bu sözler onun tam bir çıkarıcı kimliğiyle Avrupa'ya gitme hayalleri kuran, biraz para görünce tam bir vatan düşmanı, vatan haini kesilen tip olduğunu gösterir. Yani romanlarda bunları da okuyoruz. Aslında bu romanlar gerçekten o günün şartlarına, toplumuna ayna tutan çok önemli belgeler niteliğindedir. Gerçekten okunması, okutulması ve doğru şekilde değerlendirilmesi gerekiyor.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Hocam, *“İstiklâl Harbi'nin Edebiyatımıza Etkisi”* başlığı altında, hele hele 100. Yılında, sıralama eserler dediğimizde, aklımıza gelen birtakım eserlerden bahsedelim, ama bütün bunlar sizin söylediğiniz farklı mücadelelerin farklı tecrübelerini mutlak surette farklı gözlemlerle ele alınmasıdır. Buradan özellikle Millî Mücadele'nin edebî metinlerden okunması anlamında, bu metinlerin yazarları, edebiyatçılarımız için söylüyorum, hâlâ farklı bir zihne hizmet ettiklerini ya da kalemlerini o yönde kullandıklarını düşünür müsünüz? Yani biraz önce belirttiniz ya, İstanbul'da Refik Halit Karay'ın o örnek şahsiyeti, *“Ben burada değil de başka bir yerde olsaydım...”* anlamında, ucuz, kendini kurtarmaya yönelik, milleti adına, yaşadığı vatani adına, değerleri adına, hiçbir şey üretmeyen bir yapı var. Bu tipler günümüzde de mevcut, günümüzde de bunlarla karşılaşılıyor. Günümüzde de bu düşüncüyü üreten insanlar ve edebiyat alanında kalem oynatanlar var.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Eğitim... Burada da eğitim rol oynuyor. Mesela Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomora*'sinde de Leyla var. Kesinlikle işgal kuvvetlerini büyük bir hüsn-i kabul ile karşılayan, Türk olduğu, Müslüman olduğuna dair hiçbir izlenime kapılmayacağınız bir karakterdir, babası da öyledir, *‘alafranga’* diye tanıtılıyor zaten. Türkleri hiçbir şekilde kendi gelecekleri konusunda karar verme yetkisine sahip görmeyen ve İstanbul geri alınmasına rağmen eşiyile kızını, *“Merak etmeyin, bu uzun sürmez...”* diye teselli edecek kadar kendinden uzaklaşmış bir karakter olarak betimler yazar onu ve bu yozlaşmışlığın temel sebebi olarak da aldığı eğitimi gösterir.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Peki hocam, eğitim ama özellikle aklıma Ziya Paşa geliyor. Mesela Ziya Paşa'nın kızı, sonradan dinî inancını değiştiren birisidir. Bu anlamıyla çok da iyi eğitim almış. Günümüzde de çok iyi eğitim almasına rağmen ülkede bir şeyler üretmek yerine, ülke dışına gitmeye çalışan bir zihin var. Siz bunun gerekçesini eğitime bağladınız, hemen de işin içinden sıyrılıverdiniz. Burada aslında bunun üzerinde durmak, bunun üzerine bir proje oluşturmak ve burada neyi yapamadığımızı irdelemek durumunda değil miyiz?

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Elbette ki, bu boşlukları fark etmemiz ve nasıl dolduracağımızı konuşmamız lazım.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Bunu yaparken edebî etkinliklerimize çok ciddi iş düştüğü kanaatindeyim. Sizden bu bölümde şunları dinlemek istiyorum; acaba çağdaş edebiyatçılarımız, geçmişte yaşanmış olan savaşları tekrar canlandırma gayreti içinde olsunlar istemiyorum. Niye? Oraya bakarak kendimize bir istikamet çizebiliriz, doğru; oradan birtakım doneler alabiliriz, doğru. Fakat, bütün bunların özellikle geçmişe bir özlem duymak, oraya öykünmek anlamında, yapılmaması anlamında, şunu üretmek, şunu geliştirmek durumunda değil miyiz? Madem biz gelecek tasarımı bulacağız, bu tasarımı oluştururken bir ön deyim ortaya koymak gayretimiz de olacaksa, bununla ilgili kendimize bir temel dayanak noktası, bir mesnet bulmamız ve buradan hareketle bu ülkeye, bu insanlara, bu ümmete hizmet edecek bir zihin oluşturma gayretini, edebî etkinliklerimizle nasıl geliştirebiliriz? Buna ait hizmet edenler var mı? Günümüzde bunu ortaya koyanlar kimlerdir? Bunları değerlendirmek durumundayız. Bu alanda kalem oynatan, kendini geliştirmeye çalışan yeni edebiyatçılarımıza, nasıl bir ufuk vermek istersiniz? Bunları da sizden dinlemek isteriz.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Tabii, bu tür faaliyetler, daha önce de değindiğimiz gibi, bir kendini adanmışlık, hiçbir maddi çıkar gözetmeyip, tam tersine, maddi anlamda kendinden birçok şeyi koyup nesil yetiştirme, nesilleri doğru bir terminoloji ile yükleme, doğru yönlendirme adına Türkiye Yazarlar Birliği gibi kuruluşların çalışmalarıyla, çabalarıyla, bizim de katkılarımızla oluşacak bir sonuçtur. Yani çocukların kendi başlarına bir yere varmaları çok zor. Onları yönlendirecek rehberlere ihtiyaç var. Biz şimdi diyoruz; kitap okumuyoruz. Çocuk ne okuyacağını bilmiyor ki... Belki bunlar çok klasikleşmiş yakınlardır, ama hoca söylüyor, "Özetini çıkarın." diye. Bu, çocuğa yük gibi geliyor. Fakat bir tartışma ortamı oluşturulsa, kitap, çocuklarla müzakere şeklinde değerlendirilse... Belki bunlar basit yöntemler, ama çok etkili olacak yöntemlerdir. Edebiyatı çocuklar gereksiz görüyorlar. Yani onlar için böyle bir ihtiyaç yok. Ama bir matematik hoca-sı kitap okuyun, dediği zaman şaşırıp kalıyorlar.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Yani söyleyeni değiştirmek gerekiyor. Fen Bilgisi öğretmeni, Matematik öğretmeni, Fizik öğretmeni, kitap okuma tavsiyesinde bulunduğu zaman öğrenci üzerindeki etkileri, Tarih öğretmeninin, Felsefe öğretmeninin, Edebiyat öğretmeninin kitap okuma tavsiyesinden daha etkili oluyor.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Onlar da bu ihtiyacı duyarak bu yönlendirmeyi yapıyorlar. Artık çağımızda farklı olan, farklı düşünen, yeni bir yol açacak olan bireylere çok şiddetle ihtiyaç olduğu görüldü. Ama ben şunu söyleyebilirim; kesinlikle bir kurumsallaşma, çocukları bir çatı altında bir araya getirecek, onları geliştirecek platformlar oluşturma gereği açık. Ama çocuklara da bu ihtiyacı hissettirmek, çocuklara, dâhil olacakları etkinliğin kendilerine sağlayacağı kazanımları etkili bir şekilde duyurmak lazım. Katılmıyor çocuk bu tür faaliyetlere, zaman alıcı, derslerini engelleyici bir uğraş olarak görüyor.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Çekici kılmadığımızdan kaynaklanıyor. Yani siz çocuğa bunu ihtiyaç hissettirirseniz, onu mutlaka alır, okur ve öğrenir. Siz edebiyat öğretmeni olarak *Yaban'ı*, *Ateşten Gömlek'i* okuyun dediniz, çocuk bundan bir çıktı elde etmediği için, çocukta buna ait bir kazanım oluşmamış ise bunu pratik hayatında kullanacağı bir yer yok ise siz bunu bir eyleme dönüştürmüyorsanız, çocuk bunu gereksiz bir faaliyet olarak görüyor. Bizim bu noktada eksiklerimizi hızla tamamlamamız gerekirken '**Çocuklara klasikleri okutalım'** diyoruz.

Bizim, yeni bir metodoloji ile çocuklara yeni bir yol bulmamız ve oradan hareket etmemiz lazım ki, 100. yılında, İstiklâl Harbi'nin edebiyatımıza etkisini şuralarda da hissettirmemiz lazım. Mesela bizim, karikatürle ilgili olan, animasyonla ilgili olan, şu anda çok yaygın olan bir alanda bunu çocuklarımıza hissettirmemiz ve bunu kullanılabilir hâle getirmemiz lazım. Yoksa Halide Edip'in *Ateşten Gömlek'i*, bir olgu olarak zihninde duruyor. Ama biz o olgunun peşindeyiz. Olgu nedir? Vatanperverlik, bu anlamda düşmana karşı mücadelenin gerekliliği, bu kavramların tümü, çocuğa bir kazanım olarak verildiğinde siz, onun yeni yapacaklarına bunun eklenmesini sağlayabilirsiniz. Yani çocuğun, tweet

atarken bunu kullanabilmesini sağlamak, bir şey paylaşırsa, oradan bir deneyimi aktarabilmesini sağlamak kıymetli diye görüyorum. Bu noktada ciddi anlamda hem akademisyenlerin proje üretme anlamında, bununla ilgili çalışmalar yapma anlamında ihtiyaç duydukları eksiklikleri hızla gidermelerini ve alt birimleri liseye, ortaokula, ilkokula doğru inerek bunu kullanılabilir hâle getirmelerini önemsiyorum. Fakat bu alanda bir kopukluk var ve maalesef bütün o eğitim yapımızdaki sınav odaklı yapıdan herkes, *“kurtulalım, kurtulalım...”* diyor. Fakat kurtulmak için kimse bir şey yapmıyor.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Okullarda yeni yeni projeler var. Bir hareket var. Ayrıca eleştirel düşünceyi de çocuklarımıza kesinlikle alıştırmalıyız. Diyalektik düşünmeyi, eleştirel okumayı içselleştirmeli çocuklarımız. Bir konu veriyoruz, gidiyor kütüphaneye, zaten bir şeyler yapıp getirme telaşında, o kaynaktan olduğu gibi yazıyor. *“Burada ne diyor, bu doğru mudur, eğri midir?!”* diye düşünmeksizin, kendi zihin süzgecinden geçirmeksizin, başka bir kaynakla karşılaştırma ihtiyacı duymaksızın, aslında kâğıda aktardığının ne olduğunu bile bilmeksizin önümüze getiriyor.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Ödev yapmış olmak için yapıyor. Yani zaten o *‘-miş’*tan bir kurtulsak, ülkede birçok şeyi halledeceğiz. Yapıyormuş gibi görünmek, bizim en büyük hastalığımız. Yapmak, onunla ilgili bir eylemde bulunmak, eylem adamı olmak noktasında aksiyoner bir tavır takınmak kıymetlidir.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

İyi niyetli olan çocuklarda da bu alışkanlık yok. Bu bir yöntem eksikliğidir.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Çocuğun önünde mihmandar yok. Eğer siz doğru bir mihmandarla, iyi bir kılavuzla onu tanıştırsanız, durum çok daha farklı olacaktır. İşte sizin söylediğiniz kurmaca atölyeleri, benim de çok kıymet verdiğim alanlardan biri, çocuğa İstiklâl Harbi ile ilgili hikâyenin bir bölümünü verip bunu ona tamamlamak ve oradan bir çıktı olarak değerlendirmeye tâbi tutmak kıymetlidir, diye düşünüyorum.

Son bölüme giriyoruz, Millî edebiyatımızla birlikte İstiklâl Harbi'mizin, özellikle edebiyatımıza yansımaları ile ilgili genel bir değerlendirmede bulunmanızı istiyorum. İstiklâl Harbi'nin edebiyat alanındaki etkilerinden bahsettik. Şiir alanındaki etkileriyle ilgili tespitleriniz varsa, özellikle sinema ile ilgili, sanatla ilgili, resimle ilgili etkilerini, bunlarla ilgili yapılan çalışmaları gözlemlemiştinizdir, ama günümüzde bunları hissedebiliyor musunuz? Günümüzde bunları tespit edebiliyor musunuz? Yani İstiklâl Harbi'nin edebiyatımıza olan etkilerinin yanında, diğer sanat dallarında da duyarlılıkları sürebiliyor mu?

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Edebiyat, Millî Mücadele'nin yaşandığı dönemdeki hâliyle kalmadı. Çok evrildi, değişti, bütünlüğünü kaybetti, biraz sınırları kayboldu, içine her şeyi boca edebileceğiniz bir hâle geldi. Genel olarak, yeni-tarihselcilik diye bir yöntem var postmodernizmde, yani tarihî verilerin ters-yüz edilmesi... Burada da aslında tarihin biraz yazarlar tarafından kendi yorumları ışığında serbestçe kullanılması söz konusu. Yani günümüzdeki bu etkilere baktığımızda aslında elde edebileceğimiz sınırlı isimler dışında bir materyale rastlamak, en azından benim ulaşabildiğim ve görebildiğim kadarıyla, pek mümkün değil, çağın istediği şey bu değil, edebiyat anlamında ya da genel yönelim anlamında. Fakat hâlâ yazarlarımız var, Millî Mücadele'yi o duyarlılıkla yansıtan, yazmaya çalışan. Burada da Millî Mücadele romanlarının yazılmasını güçleştiren bir etken olarak, tanıkların yaş itibarıyla ebediyete irtihal etmiş olması söz konusu. Millî Mücadele kronoloji olarak efsaneleşecek kadar bize uzak değil, gerçeğin izini sürecektir kadar da yakın değil. Ayrıca Millî Mücadele'yi konu alan romanların yanı sıra o dönemi ve olayları arka planda fon olarak kullanmak suretiyle Millî Mücadele gerçeğine değinen romanların varlığından da söz etmeliyiz. Ama artık genel temayülün edebiyat yönünün daha global düşünmeye çalıştığı, özgürlükçü bir yaklaşım sergilendiği de açık. Toplumcu gerçekçi yazarlar asıl düşmanın Yunanlılar değil, emperyalizm olduğu tezine dayandırıyorlar romanlarını. Bir bakış açısı

değişimini gözlemek mümkün. Mesela Çanakkale Savaşları ile ilgili Buket Uzuner *Gelibolu* romanında çatışma ortamından uzaklaştırarak olayları vermeyi tercih etmiştir. Tarafları bir noktada buluşturma ve savaşın gereksizliği vurgusu yapıyor. Savaş gereksiz, ama ne diyoruz; **“Barış için bile malesef savaş gerekli: Hazır ol cenge, eğer ister isen sulh u salâh...”**

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Geldiniz, programımıza katıldınız, bir başka programda inşallah tekrar beraber olma temennisiyle çok teşekkür ediyoruz. Emeğinize sağlık, son söyleyecekleriniz varsa buyurun lütfen.

Dr. Öğr. Üyesi SENA KÜÇÜK

Böyle bir konuda mütalaada bulunma, müzakere etme fırsatı verdiğiniz için ben de size ve sizin şahsınızda Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne çok teşekkür ediyorum. Tabii bu anlattıklarımız, dinleyicilerimize, Millî Mücadele bağlamında deryadan bir damla kabilinden, bu alana olan hassasiyete dikkat çekme mahiyetindedir. O yüzden en azından adı geçen ve değinme fırsatı bulamadığımız *Sahnenin Dışındakiler, Üç İstanbul, Esir Şehir* üçlemesi gibi belli başlı romanlara göz atmaları, üzerinde düşünmeleri için sunduğumuz bir anahtardır.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici

Allah(cc) razı olsun. İnşallah zihinlerde soru sordurmaya muvaffak olmuşuzdur. Bundan sonraki süreç içerisinde de sorular mutlaka olacaktır. Soruları cevaplamak noktasında özellikle edebî etkinliklerimiz içerisinde yazılmış eserlere bakmak, bunların içerisinde kendimize yeni bir projeksiyon oluşturmak en büyük beklentimizdir.

Efendim, Tantavî Kültür Merkezi'nden Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyesi'nin katkılarıyla gerçekleştirdiğimiz Türkiye Yazarlar Birliği'nin bu haftaki programını kapatıyoruz. Konuşmacı misafirimiz Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Dr. Öğr. Üyesi Sena Küçük Hocamıza tekrar teşekkür ediyoruz. Bizi dinleyen kültür sanat dostlarına hayırlı günler diliyoruz. Bir sonraki programda buluşmak dileğiyle sağlıklı kalın, Allah(cc)'a emanet olun.

SENA KÜÇÜK

-ÖZGEÇMİŞ-

1981 Konya doğumlu.

İlk, orta ve yüksek öğrenimini Konya'da tamamladı: Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu, Konya İmam Hatip Lisesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü.

Lisans üstü öğrenimini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda tamamladı.

“Eski Harfli Dergilerden Çocuklara Mahsus Gazete – Tahlilî Fihrist, İnceleme, Metin” adlı teziyle Yüksek Lisans;

“Modern Türk Tiyatrosunda Mitoloji” adlı teziyle Doktorasını tamamladı.

Makaleleri:

“IV. Murat'ı Konu Alan İki Oyunda Sanat – İktidar Çatışması”

“Women's Changing Identity in Ayla Kutlu's Novel Entitled Emir Bey'in Kızları (Daughters of Mr. Emir)/Ayla Kutlu'nun Emir Bey'in Kızları Romanında Kadının Değişen Kimliği”

“Modern Türk Tiyatrosunda Medea Miti”

“Türk Edebiyatında Yunan Mitolojisine İlişkin Kabul ve Redlerin Dayanak Noktaları”

“Türk Romanında Mitolojik Yansımalarından Örnekler”

“Türk Edebiyatında Mitoloji Arayışları”

“Yeni Türk Edebiyatında Kaynak Olarak Manifestolar”

“İlk Türkçe Çocuk Dergileri ve Çocuklara Mahsus Gazete”

“Salâh Birsâl'in Şiire Dair Görüşleri”

Bildirileri:

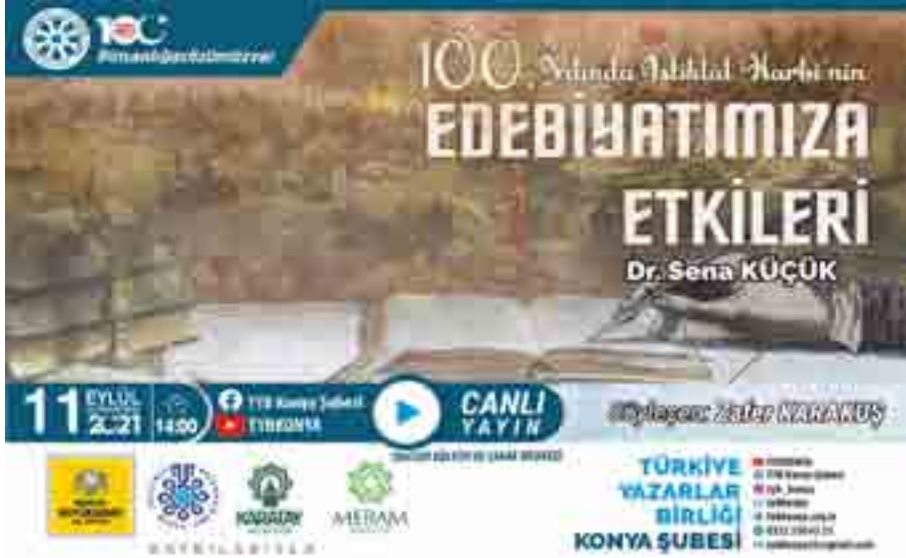
“Ebubekir Eroğlu'nun Şiirlerinde Zaman”

“Karşılaştırmalı Bir İnceleme: *Siyah Pelerinli Adam ve Rab Şeytan'a Dedi ki*”

“Gılgamış Destanı'nın Türk Edebiyatındaki Yansımaları”

“Mevlânâ'yı Anlatan Oyunlarda Üslûp Özellikleri”

“Muzaffer İzgü'nün 'Gençlik Romanları'nda Genç Tipler

TYB Konya'da "100. Yılında İstiklal Harbi'nin Edebiyatımıza Etkileri" Konuşuldu

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı etkinliklerin 23'üncü programında Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla Tantavi Kültür Merkezinde çevrimiçi düzenlenen programda "100. Yılında İstiklal Harbi'nin Edebiyatımıza Etkileri" konuşuldu.

TYB Konya Şubesi sosyal medya kanallarından yayınlanan ve yönetimini, TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi eğitimci Zafer Karakuş'un gerçekleştirdiği programın konuğu Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Dr. Öğr. Üyesi Sena Küçük ile "Savaş olgusunun edebiyat ile olan ilişkisi ve İstiklâl Harbi'nin Türk Edebiyatına olan etkisi" konuşuldu.

Dr. Sena Küçük; "Savaş olgusu, edebiyatı şekillendiren bir unsurdur."

"Savaşın hayatın en büyük gerçeklerinden biri olduğunu, siyasal ve toplumsal anlamda olduğu gibi edebiyat üzerinde de yönlendirici ve belirleyici etkisi olduğu gerçeğini inkâr edemeyiz." diyen Dr. Öğr. Üyesi Sena Küçük, sözlerine şöyle devam etti:

"Savaş, bu hayatın bir olgusuysa elbette ki edebiyata da aksedecek. Ya kendisi olarak ya karşıtı olarak, bir sıyrılmaya, tepki, isyan olarak muhakkak savaş olgusu edebiyatı şekillendiren bir unsurdur."

Küçük; "Millî edebiyatın bir anda Millî Mücadele'yle gerçekleştiğini söylemek eksik kalır."

"Edebiyat adına ne yapabiliriz?" sorularından doğmuş bir edebiyat değildir; toplumsal, tarihsel yaşayışın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır..."

Sena Küçük: "Bu romanlar bize birer vesika, belge niteliği taşıyor."

Karakuş'un; "Savaşı bizzat yaşayan Mehmet Âkif'ten bahsettiniz, Yakup Kadri'den bahsettiniz; onların yazdığı eserlerin sonraki eserlerle mukayese edildiğinde farklı bir heyecanı ortaya koyduklarını da söylemek doğru olur, diye düşünüyorum." sözlerine Dr. Öğr. Üyesi Sena Küçük; "Yazarların gerçeklikten kopamayışı, muhakkak surette bir tarihsel gerçekliğe dayanma temayülleri, kendilerinden önceki eserleri de doğrudan kendileri için bir kaynak durumuna getiriyor..." dedi.

Edebiyatın, Millî Mücadele'nin yaşandığı dönemdeki hâliyle kalmadığını, çok evrilip değiştiğine vurgu yapan ve çağımız insanların artık Millî Mücadele ile alakalı şeylerden ziyade daha global ve özgürlükçü yaklaşımlı bir edebiyata yöneldiğinden yakınan Dr. Küçük, hâlen Milli Mücadeleyi o duyarlılıkla yazmaya çalışan yazarlarımızın da var olduğunu söyledi.

TYB Konya şubesinin bir sonraki 24. hafta etkinliği ise; "Ötekinin Gözünden Haçlı Seferleri" başlığı ile Prof. Dr. Aydın Usta'nın katılımıyla 18 Eylül 2021 Cumartesi günü saat 14.00'te yapılacaktır.

Programımızın tamamı

<https://www.youtube.com/watch?v=pSjQdcicy0k> adresimizdedir.

Sosyal medya hesaplarımız ve YouTube kanalımızın link bilgileri

YouTube Kanalımız : <https://www.youtube.com/user/TYBKONYA>

Facebook Grubumuz: <https://www.facebook.com/groups/55129750429/>

Facebook Sayfamız : <https://www.facebook.com/TurkiyeYazarlarBirligiKonyaSubesi>

Instagram Sayfamız : https://www.instagram.com/tyb_konya

Twitter Sayfamız : <https://twitter.com/tybkonya>

Prof. Dr. AYDIN USTA

Prof. Dr. AHMET ÇAYCI/Düzenleyen

Efendim hepiniz hoş geldiniz, aynı anda hem canlı hem de çevrimiçi olarak yayın yapıyoruz, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin bundan sonraki programlarını elverdiğince, imkan dâhilinde, bu şekilde devam etmeye gayret edeceğiz inşallah.

Bugün İstanbul Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden aramızda bulunan Prof. Dr. Aydın Usta Hocama hoş geldiniz diyoruz. Hocamın biyografisi hakkında bilgi vereceğim, ama ondan önce bir saygı duruşu ve İstiklâl Marşı söyleyerek programa geçeceğiz. Saygı duruşu ve İstiklâl Marşı için sizleri davet ediyorum, buyurun.

Teşekkürler arkadaşlar. Bu hafta Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak programların hazırlık ve teşekkül aşamasında bu haftaya özellikle dikkat çektik ve seçtik. Sebebine gelince, dün itibariyle 17 Eylül Miryokefalon Zaferi'nin de yıl dönümüne rastlıyordu. Dolayısıyla hem bu yıl dönümünü hatırlamak hem de Türkiye'de Haçlı Seferleri hususunda emek sarf eden, yıllarca bu konuya kafa yoran, göz nuru döken bir hocayı davet ettik. Kendileri de kabul ettiler ve bugün bu program hem Miryokefalon'a

bir atıf ya da hatırlama hem de onunla bağlantılı, belki çok da bağlantılı olması da Hoca tabii genel şeyler, genel gidişatı anlatacak. Çünkü Haçlı Seferleri irili ufaklı, Hoca 8 tane dedi, ama ben 14 tane diye bir yerde okuduğumu da hatırlıyorum. Böylesine de önemli bir konudur.

Bütün bunlar şunu ortaya koyuyor; aslında tarih içerisinde Doğu ile Batı'nın öteden beri, ta Miladî dönemden ve Milattan önceki dönemlerden başlayıp günümüze kadar gelen sürekli "Öteki ve Ben" mücadelesine sahne olduğunu takip ediyoruz. Bu, özellikle Avrupa'da 14. Yüzyıldan sonra hatta ben bunu 12. Yüzyıla kadar geriye götürüyorum 11. yüzyıla kadar; sonraki süreçte bir anlamda oryantalizm ya da kolonyalizmin Doğu ile Batı arasındaki mücadelesi şeklinde günümüze kadar gelmiştir. Günümüzde yaşananlar hepimizin malumudur, Akdeniz'de Ege'de yaşananlar bugün ne ise hepsi de aslında tarih içinde de bunların mevcudiyetini takip etmek mümkündür. Ben sadece girizgâh babında kısaca bunları hatırlattıktan sonra Hocamın biyografisinden bahsedeceğim ve sonra da sözü Hocamıza bırakacağım.

Aydın Usta, 1975'te İstanbul'da doğdu. İlköğretimini ve lise tahsilini İstanbul'da tamamladı. 1992 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde başladı ve buradan birincilikle mezun oldu. Sonrasında gene aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Ortaçağ Tarihi programında yüksek lisansını tamamladı. Daha sonra da 1997 yılından itibaren burada araştırma görevlisi olarak görev aldı ve doktorasını tamamladı.

2008 yılında doçent, 2014 yılında da profesör kadrosuna atandı. Hocamız, İngilizce ve Arapça bilmektedir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.

Öne çıkan araştırmaları var: Makalelerini saymıyorum, sadece kitapları anlamında baktığım zaman önümde 11 tane çalışmanın olduğunu söyleyebilirim. Bunlardan 9 tanesi teklif çalışmadır. 2 tanesi de çeviri şeklinde gerçekleşmiştir. Bunlar içinde Haçlı Hikâyeleri'nden tutun da Selçuklu Sultanları'na varıncaya kadar, tek tek söylemeyeceğim, Hoca'nın çalışma alanı içerisindeki ortaya koyduğu ya da neşrettiği kitaplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bunlar, hülasa, Hoca bu konulara yıllarını vermiş, kafa yormuş, göz nuru dökmüş bir Hocamızdır. Ben sözü kendilerine bırakıyorum.

Prof. Dr. AYDIN USTA

Öncelikle herkese hoş geldiniz diyorum ve bu nazik davetleri için de Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne teşekkür ediyorum. Sayın Ahmet Çaycı Hocama ve sizlere hoş geldiniz diyorum.

Bugün anlatacağımız Haçlı Seferleri, aslında gerçekten çok uzun bir konudur. Yaklaşık iki yüzyıl boyunca, Ortadoğu açısından söylüyoruz, devam etmiş; ama bunun tabii ki evveli ve sonrası var. Benim gözümde genelde Haçlı Seferleri dediğinizde, İspanya'daki Müslümanlara karşı yapılan veya işte Bosna'daki Boşnaklara karşı yapılan Srebrenitsa Katliamı'yla en zirveye ulaşan bir durum var. Veya işte Almanya'daki bizim gurbetçilerimize karşı oradaki tavrı, aslında bir Haçlı zihniyeti olarak, yani bir Hıristiyan zihniyeti olarak da ele almak mümkündür. Ama baktığınızda aslında Doğu'ya karşı yapılanlarda çok daha farklı saikler, çok daha farklı nedenler görmek de mümkündür. Dolayısıyla da ben genelde, tabii ki 200 yıl sürmüştür, birbirinden çok farklı sosyal, siyasî, askerî, kültürel, birçok olayı burada karşımızda görürüz. Ama bir din savaşından çok, bugünkü mahiyette işte Amerika, İngiltere, Fransa, yani velhasıl Avrupa ülkeleri, Batı, neden Ortadoğu'da ise, o gün de aynı şekilde yine Ortadoğu'da bunları görüyoruz. Daha çok bana göre bir kolonizasyon hareketi olarak da karşımıza çıkıyor. Dolayısıyla bunun nedenlerinden başlamak istiyorum.

Haçlılar neden geldiler?

Haçlı Seferleri neydi, nasıl başladı?

Bununla başlayalım.

Şimdi baktığınızda, Haçlı Seferleri'nin temel sebepleri olarak, Papa II. Urbanus'un Clermont'ta yaptığı bir konuşma, işte arkadaşlar, Doğulu Hıristiyan kardeşler, Bizans, orada Türklerin baskısı altında, özellikle 1071 ve sonrasında ezilmeye başlamış, Türkler Boğazlara kadar gelmişler ve kutsal şehir Kudüs, Müslümanların ayakları altında eziliyor... İki

tane temel motto var burada, iki tane temel propaganda unsuru var. Ama bunların hani çok da gerçekçi olmadığını aslında görürüz. Neden, diye sorarsanız, şimdi Kudüs'ü ön plana alırlar. İşte Kudüs, Müslümanların elindedir, orayı kurtaralım, Hz. İsa'nın kutsal hatıralarını, oradaki Hıristiyanlığın temel ana mevkîlerinden bir tanesidir, burayı kurtaralım, derler. Ama bakarsınız ki, III. Haçlı Seferi'nden sonra Kudüs, bir daha hedef olmaz. Hatta Eyyübî Sultanı el Melik el Kâmil burayı onlara altın tepside sunar, almak istemezler. O dereceye gelir.

Biraz tabii ki, açacağız bunları, ama Bizans'tan yani Doğulu Hıristiyan kardeşlerinden bahsederler ki, Bizans'a kardeşlik ile hiç alakası olmayan şeyler aralarında geçmiştir. Dediğimiz gibi din, tabii ki burada bir hareketlendirici, insanları motive edici bir unsurdur. Çünkü sonuçta orada bir askerî unsur vardır, bir halk unsuru vardır ki, zaten Haçlı Seferleri bir kolonizasyon hareketleridir bana göre. Dolayısıyla bunları hareketlendirmek öyle kolay bir şey değildir. Bunu yapmak için de dini kullanmışlardır.

Haritada görüyorsunuz Selçuklu Sultanlığı var. Büyük Selçuklular'ın haritasıdır. Güzel haritalardan bir tanesidir. Evvelinde, yani Haçlılar gelmeden hemen evvel, Selçuklu Sultanlığı'nın buradaki bütünsel yapısının parçalandığını görüyorsunuz. Sultan Melikşah, eşi tarafından zehirlenerek öldürülmüş, ardından da kendi oğullarından tutun da onların altındaki diğer kumandan veya beylere kadar da yayılan bir savaş hâli mevcuttur ve bunun aslında aynıısının da yine Avrupa'da olduğunu görebiliyoruz. Avrupa'da şöyle bir durum söz konusu ki, bunun zaten girişini yukarıdaki sohbetlerimizde başlamıştık. Şimdi onları devam ettireceğiz.

Burada 8. yüzyılla beraber başlayan bir Viking istilasası var. Yani Vikingler tamamen yağmacı ve özellikle çok akıllı bir şekilde yağma yapan unsurlardır. Buburada mesela, Vikinglerin saldırı yerleri genelde kiliseler olmuştur. 8. yüzyıldan itibaren bütün Avrupa'yı çiğnemişlerdir. Çok kolay bir şekilde kiliselere giriyorlar, yağmalıyorlar, yakıp, yıkıp, kesip çıkıyorlar. Bu Avrupa'da da çok büyük bir strese, çok büyük bir karmaşaya sebebiyet veriyor ve yaklaşık bunların Hıristiyanlığına kadar bir yüzyıl, belki biraz daha fazla devam etmiştir. Bunun çok daha evvelinde Müslümanların yine aynı şekilde Endülüs'ten yukarılara doğru, Fransa'nın içlerine karşı

ilerlediğini görüyoruz. Hatta Fransa'ya yaklaşık 80 kilometre kadar yaklaşmışlardır. Hani bu denli bir tehdit unsuru söz konusudur. Doğu'dan yine bakıyorsunuz, bu sefer Macarlar geliyor, yine aynı şekilde Avrupa'yı kısıtıyorlar. Yani baktığınızda Avrupa'nın, Haçlı Seferleri'nden hemen önce üçlü bir cendereye alındığını görüyoruz. Üç taraftan da sıkıştırılmış, kut-salları çiğnenmiş, sosyal hayat bundan dolayı tamamıyla çökmüş, sosyal hayat çöktüğü zaman da zaten ticaret yapamıyorsunuz. Oradaki Şarلمان İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra ortaya çıkan yine bir siyasî karmaşa hâli vardır. Yani baktığınızda Avrupa'nın tam manası ile bir ateş topu, alev topu hâlini aldığını görüyorsunuz. Dolayısıyla eğer bu, dışarıya doğru aktarılmazsa, Avrupa kendi içerisinde patlayabilir. Tabii ki, bu da çok fazla istenmeyen bir şey ki, bunun zaten denemelerinin evvelinde Endülüs'e, yani İspanya'daki Müslümanlara karşı yapıldı. Yani 1065 yılından itibaren buradaki Müslümanlara karşı yapıldığını biliyoruz. Hatta Papa Urmanus, 1095 Klermut'ta bu çağrıyı yaptıktan sonra İspanyollar izin vermiyor. "Siz oradaki Müslümanlarla ilgilenin, göreviniz odur. Dolayısıyla da denemeler burada yapılmış, hatta işte Hıristiyanlıkla alakalı da yine bu sorunlar söz konusudur. Bu, sürekli olan karmaşa hayali Hıristiyanlıkta, saldırılardan tutun işte o, karmaşalara kadar çözüm getirilemiyor. Dolayısıyla onlara net bir düşman lazımdır. Hani bugün baktığımızda Amerika'nın özellikle soğuk savaş döneminde bir komünist tehdit veya Sovyet tehdidi adı altında sürekli olarak kendi iç politikasına bunu pompaladığını, o insanları oraya kanalize ettiğini görüyoruz. İşte burada da aynı durum söz konusudur. Papalık da ona bir düşman lazım, bir motive edip hani insanları nasıl öteleyebilir, dışarıya doğru nasıl yönlendirebilir, böyle bir düşünce ile Müslümanlar burada temel hedef haline almaya başlıyor. İşte bunun 8. yüzyıl sonlarından itibaren Müslümanların artık Paganlıktan çıkıp direkt, hani hedef haline geldiğini ve tam manası ile bir düşman olarak oradaki insanlara lanse edildiğini görüyoruz ki, özellikle 1095'te Klermut'ta o çağrı yapıldığında da insanlar bunu çok rahatlıkla kabul ediyorlar. Ama tekrar altını çiziyorum, bu tamamen bir motivasyondur. Oradaki aşağı tabakadaki insanların bir şekilde yönlendirilmesi lazım; bunun için de dini kullanıyor. Ama diğer taraftan baktığımızda, özellikle büyük soyluların, mesela ilk sefere krallar katılmazlar. Çünkü Papalık'ın aynı zamanda Avrupa'da bir de siyasî iktidar isteği vardır. Aynen bizdeki Hilâfet'te olduğu gibi. Çünkü halifeler, baktığımızda hem dinî hem siyasî liderdirler. Hz. Peygamber(sav)'in

halifeleridir, halefleridir. Orada da Papalar aynı şekilde Hz. İsa(as)'nın hem dünyevî hem dinî gücünü almışlar; ama başlangıçta tabii ki Papalık güçlü olmadığı için genelde krallar tarafından atanıyorlar. İmparatorlar veya kralar. İşte bunu değiştirmek adına da Papa, eline bir fırsat geçtiğini düşünüyor ve insanlara böyle bir dinî hedef göstermek suretiyle de işte bu, az önce bahsetmiş olduğunuz o patlamak üzere olan toplumu, çok rahatlıkla dışarıya yönlendiriyor. Düşününüz ki, sayıları 200 binleri bulan insanlar, bir anda oradan çıkıp savaş için başka bir ülkeye doğru yola çıkıyorlar. Bu tabii ki iç politikada, sosyal hayatta bir rahatlamaya sebebiyet verecektir. Oradaki siyasîlerin de durumu düzeltmek için en büyük avantajlarından bir tanesidir. Hatta şunu söyleyebiliriz ilerleyen dönemlerde Haçlı seferleri için, hani kim bir Avrupa toplumu içerisinde aykırılık yaparsa, anlaşmazlık çıkarırsa, ona dedikleri şudur: "*Sen bir Haçlı Seferine çık ve gel, rahatla...*" Yani oradaki insanların rahatlaması, oradaki toplumun rahatlaması adına dışarıya karşı yönlendirilecek olan bir sefer, olmazsa olmazlardan olmuştur. Dolayısıyla da işte Papa II. Urbanus'un yapmış olduğu çağrı ile beraber de Doğuya karşı yapılan Haçlı Seferleri'nin hazırlıklarının başladığını ve 1096 yılı itibarıyla de buradan insanların Doğuya doğru yönlendiğini görüyoruz. Ama demiş olduğumuz gibi bu sefer, tamamen başka saiklerle başlamıştır.

Bunun en önemli örneklerinden bir tanesi Papa VII. Gregorius'tur. Kendisi aslında bizzat Doğu'ya doğru bir sefer yapmak istiyor, fakat ömrü vefa etmediği için bu iş, onun haleflerinden olan II. Urbanus'a kalmıştır.

Doğuya karşı sefer başlıyor dedik ve Papa II. Urbanus'un da işte en temel, oradaki propaganda sözlerinden bir tanesi; Kudüs'ün Müslümanların elinden kurtarılmasıdır. Hz. Ömer(ra), 638 senesinde Kudüs'ü ele geçiriyor ve 1099'a kadar burası öyle veya böyle, işte Şîî hakimiyeti, Sünnî hakimiyeti vesaire, hep Müslümanların elinde kalmıştır ve Avrupa aslında en güçlü olduğu zamanlarda bile, Şalman İmparatorluğu zamanında, Kudüs'ü hiç düşünmüyor. Yani kutsal şehri düşünmüyor. Hatta ve hatta şöyle söyleyelim; Şalman'ın burada Halife Harun Reşit ile işte Usbanus'un buradaki mottolarından bir tanesi de; *Doğulu Hıristiyan Kardeşlere yardım*'dı ya, Doğulu Hıristiyan kardeşine karşı Abbâsî Halifesi ile yani Müslümanlarla ittifak yaptığını görüyoruz, anlaşma yaptığını görüyoruz. Yani baktığınızda aslında Kudüs, bir hedef değildir. Söylemiş olduğumuz gibi de III. Haçlı seferi'nden sonra bir daha asla hedef olmayacaktır. Peki, Neresi olacaktır? Mısır olacaktır. Çünkü Mısır, hem ticarî anlamda ekonomik, zenginlik olarak olsun, Avrupa ile olan bağlantı kanalı olsun, çok daha rahat bir yerdir ve Haçlılar burayı ele geçirmek için de bundan sonra seferler düzenlerler. Yani Kudüs, aslında havada kalan, ama tabii ki insanları organize etmek, onları yönlendirmek için de çok güzel bir hedef göstermesi olmuştur.

Diğer taraftan hani Batının burada dost ve düşman algısına bakmak lazımdır. Yani Doğuda kim dost, kim düşmandır? Aslına bakarsanız Haçlı Seferleri, bir Hıristiyanlık ve Müslümanlık mücadelesinden çok, bir **Doğu-Batı** savaşı olarak da Samuel P. Huntington'un ünlü Medeniyetler

Çatışması teorisi vardır ya, hani bu şekilde de görmek mümkündür. Çünkü Bizans'ın mesela, *"Doğulu Hıristiyan Kardeşler..."* tabirinin içine kimler girer? Aslında ona bir bakmak lazım. Burada Hıristiyanların için de biliyoruz ki, hani IV. yüzyıldan itibaren sürekli olarak bir mezhep çatışması olmuştur. Hz. İsa(as)'nın tabiatına ait uygulamalar, düşünceler, bunlar sürekli olarak Hıristiyanlığı bölmüş, burada monofizitlikten tutun, Nasruliğe kadar, Bizans'ın kendi Ortodoks inancına kadar bile katoliklik diyelim, hani bunlar sürekli olarak bölünmüşler. En büyük bölünmelerden bir tanesi, 451'de, yani Kadıköy Kalkedon Konsili'nde gerçekleşiyor ki, bunu da yine aslında bizim Sıffin savaşına benzetirsek, orada işte Şîîlik ve Şünnîliğin ayrılmasına da benzetebiliriz.

Yani aslında baktığınızda yine bir siyasî çatışma, burada bir mezhepsel ayrılığı doğurmuş. Aynı Kalkedon Konsili'nde olduğu gibi. İmparator Marcianus'un papalığı, çünkü Ortaçağ'a baktığınızda din ve devlet genelinde hep eşgüdüm halindedir. Bizans'ta bu çok net bir şekilde vardır. İşte bunu bizim Hilafet devletlerinde, daha doğrusu İslâm devletlerinde görürüz. Daha sonraki devlet anlayışlarımızda da hep Halife'nin önemli bir yeri olduğunu biliriz. Hani bunların eşgüdümü lazımdır, dolayısıyla da Marcianus'un elinin altında bir dinî güç arayışı, İstanbul Patrikliği ile Roma Kilisesi'nin eşit düzeye getirilmesi, bir ayrışmayı meydana getirmiştir ve bu da Katoliklik ile Ortadoksluğu doğurur. Bundan sonra ilerleyen dönemlerde tabii ki, biliyorsunuz Bizans, Büyük Roma'nın varisidir. Dolayısıyla imparatorluğun tek hâkimidir. Ama o dönemler içerisinde Batıda artık yeni güçler vardır. İşte Germenler gelmiştir, Franklar Fransa'da hâkimdir; dolayısıyla bunlar Bizans'ı istemezler. Hem bu hâkimlerin Bizans'a karşı olan düşmanlığı hem buradaki mezhep mücadelesinin ortaya çıkarmış olduğu çatışma ki, 1054 senesinde bakıyorsunuz; Katolik ve Ortodokslar birbirlerini aforoz ediyorlar. Ayasofya'da minbere, işte bul la yani biri birlerini aforoz eden bir kâğıt bırakıyorlar. Ve bu ne zamana kadar devam etmiş olabilir, 1964'e kadar devam eder. Yani Katolikler ve Ortodokslar 1964'e kadar gelen bir ayrışma içerisindeydiler. Nerede başlıyor, 1054 tarihinde. Dolayısıyla burada bir dostluktan veya kardeşlikten söz etmek hem siyasî anlamda hem dinî anlamda çok fazla söz konusu değildir. **Doğulu Hıristiyanlar** dediğimiz de yani bugün bizim **Yerli Hıristiyanlar** olarak da bildiğimiz; işte burada Ermenîler olsun, Süryânîler olsun, Kıplar olsun, bunlar zaten Hıristiyan kabul edilmiyorlar. Böyle bir

durum söz konusudur. Yani Batılılara göre bu adamlar Râfîzî ve sapkıncıdır, Hıristiyan değildirler.

Batı, gelip de Ortadoğu'ya yerleştikten sonra bunlarla bir anda hani anlaşma zemini aramaya başlarlar. Çünkü neden? Zaman ve şartlar değişmiştir. Gereklilikler söz konusudur, yapar; ama hiçbir zaman onların Râfîzî veya sapkın olduğu, Batının anlayışından çıkmaz. Bugün mesela Ermenîler'de Ortadoks Ermenî vardır, Protestan Ermenî vardır, farklı farklı mesleklere mensup Ermenîler vardır. Nedeni ise, dediğimiz gibi onları Hıristiyan kabul etmezler. Öyle bir anlayış vardır. Şöyle baktığımızda gerek **Kudüs**, gerekse **Doğulu Hıristiyan Kardeşler** tabirinin çok da fazla yerine oturmadığını görüyoruz. Ama şu var; Batının ihtiyacı var, bir sefer ihtiyacı söz konusudur, içindeki o ateşi söndürmek üzere diyelim, Doğu'ya karşı akması lazım, bu yüzden de seferler başlıyor ve seferlerin hani burada bakıldığında Müslümanlar üzerine yapıldığını görüyoruz.

Doğulu Hıristiyan Kardeşler

451 1054 1095 1107 1204 1967

/ _____ / _____ / _____ / _____ / _____ /

Burada 451 Kadıköy Konsili, 1967 Schisma/Doğu ve Batı Kiliselerinin ayrılması, 1107'de Batının Bizans'a karşı ilk Haçlı Seferini görüyorsunuz. Bakın, Batı, Haçlı Seferine Bizans'a yardım için çıkmıştı, ama ilk Haçlı Seferi'nden 10 sene sonra, bu kez Bizans'ın üzerine Haçlı Seferine çıkıyor ve Bizans'ın yardımına gelen kimdir? Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan'dır. Bu da hani olayın aslında gerçek manada bir din savaşında çok, bölgesel bir mücadele olduğunu, aslında hep kültürler mücadelesi olduğunu da bize gösteriyor. Çünkü Doğu Roma, yani Bizans merkezinden dolayı, yani yerleştiği coğrafyadan dolayı, artık bir Hıristiyan devlet olsa da Batı ile tamamen ayrılmıştır. Batı, onu kendinden kabul etmez. İşte bu yüzden de o ayrışma sebebiyle de bir zaman sonra Bizans'a olan düşmanlıklarını görürsünüz. Hatta açalım Latin kroniklerini, sürekli olarak Bizans'a olan hakaret cümleleri, onların ne kadar hain olduğunu anlatanlar, açın Bizans kaynaklarını, aynı şekilde karşı tarafa böyle cümleler yönlendirenler vardır. Yani bir kardeşlikten, bir dostluktan söz etmek çok fazla mümkün değildir.

1204, işte İstanbul'un Latinler tarafından işgali, 1967 o bahsetmiş olduğumuz Şizma'nın ayrılmasıdır. Bu kadar uzun bir mücadele, bu kadar uzun bir ayrışma ve hiçbir zaman da Ortadoks ve Katolikler dost olamamışlardır. Ta bu zamana kadar. Ve şu vardır: Batı, Haçlı Seferi'ne çıkar, ama ilk kurbanları Yahudiler olmuştur. Sonra Macaristan'a girerler, Katolikleri keserler. Bizans topraklarına girerler, burada Ortodoks Hıristiyanları kesmeye devam ederler ki, hatta Anna Komnena'nın orada sarfetmiş olduğu cümleler var. *"Beşikteki bebeleri dahi kaynar kazanlara atıp pişirdiler..."* diyor. Kimi zaman açlık da çekiyor bunlar.

Burada aslında dediğimiz gibi, hedef Müslümanlar olmasına rağmen yolları boyunca zaten önlerine geleni kesmişler, önlerine geleni öldürmüşlerdir. Dolayısıyla hani din savaşını bunun herhangi bir yerine koymak çok fazla mümkün olmuyor. Tabii ki, burada hani din her zaman bir motivasyon kaynağı ki, resimlerde görmüş olduğumuz gibi de her zaman meleklerin veya Hz. İsa(as)'nın Haçlı ordusuna yardım ettiği, onların her zaman yanında bulunduğu dair sürekli olarak böyle bir genel anlatım söz konusudur. Bunu Haçlı kaynaklarında da görmek mümkündür. Çünkü çoğu zaten din adamıdır. Hatta Hz. İsa(as)'nın işte onlara burada yol gösterdiğini de görüyorsunuz.

Haritada gördüğünüz gibi Yahudiler, Macarlar, Bizanslılar ve en son Müslümanlara geliyorlar. Antakya'da çok büyük bir katliam yaparlar geldiklerinde, işte Mahyetin-Numan'da insan eti yediklerini biliyoruz ki, ama bunun vahşetten çok aslında baktığınızda hiç çaresizlik olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü adamlar açlar, o dönemlerde, hatta bırakın o dönemleri, bu dönemlerde bile baktığınızda, hani yüzbinleri bulan orduları beslemek o kadar kolay bir şey değildir. Bunlar da hani ben hacıyım, Kudüs'ü kurtarmaya gidiyorum, alt seviyedekiler için söylüyoruz, atıyorlar bir haftalık azıklarını, kalanları yolda, onlara işte Bizanslılar yardım ediyor, Macarlar yardım ediyor, vesaire, ama aç kaldıklarında da insan eti yemek kadar hani aşağılayıcı bir şey yoktur, ama buna bile maruz kalmışlardır. Daha sonra Kudüs'ü alırlar 15 Temmuz 1099'da ve orada da yine büyük bir katliam yaparlar. İşin enteresan taraflarından bir tanesi, Kudüs'te yapılan katliamda da Müslümanlar, yerli Hıristiyanlar ve Yahudiler katledilirler.

Şöyle bir baktığınızda neden Yahudiler, onu biraz anlayabiliriz. Ama yerli Hıristiyanlar; sonuçta bunlar hani Haçlılar geldiğinde seviniyorlar, hadi bu adamlar geldi, işte bize çok daha iyi yaşam imkânları soracaklar ve bu yerli Hıristiyanlar'ın da uzun bir dönem aslında Müslümanlarla beraber yaşadığını biliyoruz. Hatta şöyle söyleyelim, Bizans'ın baskısına karşın Müslümanlar gelip de bu adamları, yani yerli Hıristiyanları egemenlik altına aldıklarından sonra özellikle Süryânîlik olsun, Kıplık olsun, Kıpların yine monophase olduğunu söyleyelim, bunlar Müslümanlar sayesinde günümüze kadar gelebilmişlerdir. Hatta bugün baktığınızda işte Kıpların, Süryânîlerin dinî litarücesi, âyinleri, törenleri, yüzde altmış, yüzde yetmiş Arapça yapıyor. Yani çok uzun bir zamandır Müslümanlarla iç içe yaşamışlar. Onlar gibi giyiniyorlar, onlar gibi yaşam şartları, konuşmaları, vesaire, her şey aynı ve Haçlılar geldiklerinde zaten bunları Râfîzî olarak gördükleri için çok fazla güvenmiyorlar. Ama şimdi burada Yerli Hıristiyanlar için "*Ne İsa'ya ne Musa'ya*" durumu söz konusu oluyor.

Uzun zaman Müslümanlarla yaşadılar, Haçlılar geldi onlara güvendiler; ama güvenleri boş çıktı. Dolayısıyla iki arada bir derede kalmışlar ve o zaman uzun bir dönem aslında bakıldığında, bu yerli Hıristiyanların hem Müslümanlar tarafından zaman zaman taarruza uğradığını hem de Hıristiyanlar tarafından da yine aynı şekilde bunlara davranıldığını görüyoruz. Hatta ve hatta 1050 senelerinde, Nûreddîn Mahmut bin Zengî'nin, babasının ölümünden sonra Haçlılar'ın yeni bir Urfa kuşatması vardır. Haçlılar burada Zengî geldikten sonra geriye çekilirler, ama çekilirken Müslümanlardan kurtulmak için oradaki yerli Hıristiyanları canlı kalkan olarak kullanırlar. Yaklaşık 25 bine yakın orada yerli Hıristiyanın öldüğü söylenir ki, Süryânî Mikail'in eserinde bunu görebiliyorsunuz. Dediğimiz gibi, buraya geldiklerinde zaten Haçlılar, çok fazla oradaki insanları tanımıyorlar, onlar ne yer, ne içer, neye inanır, ne anlatır, ne söyler, bunları bilmediklerinden ötürü tamamen yabancı bir toplum ve kana susamışlıkla, sonuçta hani öyle veya böyle, dinî bir altyapı söz konusudur. O çerçevede de işte Hıristiyanlık adına o cinayetleri işliyorlar. Ama ne zamana kadar? Gelip buraya yerleştikten sonra...

Buraya gelip yerleşmelerinden sonra bakıyorsunuz ki, Haçlılar'ın tamamen değiştiğini görebilirsiniz. Nitekim Kudüs'te yapılan katliamın hemen ardından işte Akka, 1107 tarihinde yanlış hatırlamıyorsam ilk düşer, Akka'daki camii, kiliseye çevrilir, ama onun hemen yanı başında

Müslümanlara bir ibadet yeri ayrılır. Yani başlangıçtaki o anlaşmazlıklar veya düşmanlık acısı bakiyesi değişmeye başlamıştır. Çünkü neden, bu adamlar da buraya yerleştikten sonra sonuçta bir coğrafi etken vardır ki, insanları etkilememesi mümkün değildir. Haçlılar da aslında bir anlamda bunun kurbanı olurlar.

Neden geliyorlar? Anna Komnena'nın Haçlılara olan bakış açısı, az önce bahsetmiştik.

“En yoksul halk takımı, gerçekten Efendimizin mezarında saygı duası etmek ve kutsal yerleri görmek isteğiyle yola çıkmışlardı. Ama özellikle Bohemond ile onun yordakçıları gibi sapık adamlar yüreklerinin dibinde başka bir tasarım ve umut beslemekte idiler. Belki de bu arada başkentini kendisini ele geçiriveririz diye umuyorlardı...”

Şöyle söylüyor, onlar Müslümanlara karşı sefere çıktılar, ama aslında kafalarının bir ucunda, akıllarının zihinlerinin bir ucunda imparatorluğun başkentine, yani İstanbul'u ele geçirmek vardı, diyorlar. Yani aslında yardım için değil, kendilerini yıkmaya geldiğini, Bizans'ı yıkmaya geldiğini, düşünüyorlar.

“... Belki de bu arada başkentini kendisini ele geçiriveririz diye umuyorlardı...” diyor. Bu hiçbir zaman değişmiyor. Mesela yine Bizans'ın edebî kaynaklarına baktığımızda Haçlıların Batıdan gelen vahşi hayvanlar olarak nitelendirildiğini görüyoruz. Niketas Khoniates'a da baktığımızda da hakikaten yine Anna Komnena gibi aynı tabirler, hiçbir zaman değişmeden kendisini gösteriyor.

Ioannes Kinnamos'dan bir başka örnek; *“Kısaca bütün Batı dünyası harekete geçmişti. Bunlar Avrupa'dan Anadolu'ya geçip, yolda Türklerle savaşıp ve Filistin'deki kiliseyi tekrar ele geçirip kutsal yerleri kurtaracakları iddiası gibi bahaneler ileri sürüyorlardı. Fakat gerçek niyetleri Romalıların topraklarına saldırıp almak ve önlerindeki her şeyi ezmektir...”* diyor.

Gerçek niyetleri, Romalıların topraklarına saldırmaktır. Yani Bizans'a saldırmaktır. Bizans da aslında Haçlılar'ın gelişinden tabii ki faydalanmıştır. İznik'i tekrardan Türklerden geri almış, Batı Anadolu'da hâkimiyeti sağlamıştır, ama kafasının bir ucunda her zaman bu adamların kendilerine ihanet edebileceğini, dolayısıyla bir düşman algısı Bizans'ta söz konusudur. Bu da aslında bakıldığında, Haçlı Seferleri'nin ilerleyen

dönemlerinde işte bu medeniyetler, Doğu ve Batı çatışmasını çok net bir şekilde ortaya koyuyor.

1107'de Batı, Bizans'a karşı ilk Haçlı Seferini yaptığında onlara yardıma giden Türkiye Selçuklu Sultanı oluyor veya İkinci Haçlı Seferi sırasında Batılılar buraya doğru geldiğinde mesela imparator Manuel o sırada Konya'yı kuşatıyor, Sultan Mesûd'un üzerine sefere çıkmıştır, ama ne zaman ki, Batıdan Haçlıların geldiğini öğrenir öğrenmez hemen başkentine dönüyor. Çünkü Haçlılara güvenmiyor. İstanbul'un surlarını kuvvetlendirilmiş, askerlerine maaşlarını peşin veriyor, Haçlılara verilmek üzere ayarı bozuk paraları bastırıyor, onlara kireç karıştırıyorlar ki; Haçlılara karşı çeşitli önlemler alıyor. Haçlılar, Bizans şehirlerine dahi giremiyorlar. Bizanslılar bunlara yardım etmiyor, Türklerle ittifak yapmışlar ki, aslında bu çoğumuzun da bildiği bir şeydir. Mesela Haçlıların Güneye doğru yürüyüşünde, bir zaman sonra onları kralları VII. Lui dahi terk eder.

Antalya'dan sonra gemiyle Antakya'ya geçer. Geride kalan askerler, Müslüman saldırıları altında ezilirken, Türkler bir anda saldırılarını kesip onlara yiyecek vermeye başladıklarında da burada o duygusal motivasyonla mesela üç bin tane Fransız askerinin Müslüman olduğunu görürüz. Hatta bugün bile onların torunları var. Twitter'dan bir takipçim kendisinin gen testini yaptırmış, atalarından bazılarının mesela Fransa'dan ve İngiltere'den olduğunu orada gördüm. Antalya Elmalı'da... Yani bu adamlar Müslüman olduktan sonra oraya da yerleşmişler. Bizans'taki bu arada ne yapıyor, demiş olduğumuz gibi, adamlar gelirken, şehirlerine almıyorlar, yiyecek vermiyorlar, Müslümanlarla ittifak halindeler ve onlara saldırıyorlar. Ama gerçek düşman olan Türkler, Haçlıların hani bu durumu gördükten sonra saldırıyı kesip yiyecek verince de böyle bir duygusal motivasyon gerçekleşmiştir. Tabii ki, Haçlılar bunun intikamını alıyorlar mı, elbette alıyorlar. 2204 zaten buradaki en önemli noktalardan bir tanesidir. Onu da ilerleyen zamanlarda inşallah anlatacağız.

I.Haçlı Seferi'nin yolu. Burada tabii ki hep biz Batıdan bahsettik, peki İslâm dünyasında aslında durum nedir?

Çok fazla da aslında fark yok. Müslümanlar kendi aralarında çatışma halindeler. Bir Şîî-Sünnî ayrımı söz konusudur,

Fâtımîler, o sırada Suriye'yi Selçuklulara kaybettiklerinden ötürü, tekrardan geri almanın derdine düşmüşler ve Müslümanlar kendi aralarında savaşıyorlar. Sultan Melikşah'ın oğulları Tutuş, hâkimiyet mücadelesi sırasında ölmüş. Onun oğulları birbirleriyle savaşıyorlar. Dolayısıyla tam bir keşmekeşin hâkim olduğunu görüyoruz ki, Haçlılar Antakya'yı kuşattıklarında I. Haçlı Seferi'nde, Antakya çok güçlü bir kaledir ve saldırıyla

alınmasının imkânı yoktur. Bir tarafı bataklık, bir tarafı nehir tarafından korunuyor. Dolayısıyla burayı abluka altına almışlardır. Çok büyük açlık çekiyorlar, 8-9 aylık bir süreçte Müslümanlar bu şehire yardıma gidemiyorlar. Neden? Çünkü Tutuş'un oğulları Rıdvan ve Dugak, bir birlerine güvenmedikleri için ortak bir saldırı yapamıyorlar. Çok daha acı olanı Fâtımî Veziri El-Melik el-Efdâl, Haçlılara haber gönderiyor; *"Siz zorluk çekiyorsunuz, güç duruma düştünüz, ama devam edin, siz kuzeyden ben güneyden Selçukluları burada halledelim..."* diyerek ittifak teklif ediyor. Hatta Haçlıların gelmesinden istifade edip Kudüs'ü Selçuklular'ın, Selçuklu valilerin elinden alıyor. Artuklular'ın elinden alıyorlar. Yani İslâm dünyası da aslında Haçlıların neden geldiğinin farkında değildir. Hani bu adamlar kimlerdir, nedir, necidir, ne için geldiler? Bundan haberleri yok. Bu da aslında I.Haçlı Seferi'nin başarısındaki, Batılılar adına, en büyük sebeplerden bir tanesidir. Bilmiyorlar çünkü ve acıdır, bakın, Hocam 14 dedi, ben hani büyük sefer olarak 8 diyorum bunu. 200 yıllık bir dönem ve bütün bu Haçlı Seferleri içerisinde başarı kazanmış tek bir Haçlı Seferi vardır. O da 1099'daki I.Haçlı Seferi'dir.

Bu adamlar 1291'e kadar burada kaldılar. 200 sene, nasıl kaldılar? Müslümanların kendi aralarındaki bu bahsetmiş olduğum anlaşmazlıklar, ileride çok daha fazla görüyoruz.

Sultan Muhammed Tapar, bunlara karşı **Cihat Ordusu** topluyor. Ordu, Haçlılara karşı sefer yapacak, ama karşısında yine bakıyorsunuz Haçlılarla ittifak yapmış olan Müslümanlar var. Veya Cihat Ordusu geldiğinde daha evvelki birtakım anlaşmazlıklardan ötürü Müslüman topraklarını yağmalıyor. Trablus Şam şehri yaklaşık 6-7 sene Haçlılar tarafından kuşatılmış, her türlü imkânı kullanıyorlar, direnmeye çalışıyorlar, ama bir Müslüman onlara yardıma gidemiyor. Antakya'nın alınmasından sonra Haçlılar güneye doğru indiklerinde, bunlar da Sünnî, sırf Fâtımîlerden bahsetmeyelim, Hala, Hims, Şehzer şehirleri bu adamlara pazarlarını açıyorlar alışveriş yapsınlar, bize dokunmasınlar diye. Trablus daha kuşatılmamış o dönemlerde, kalesine sancağını diyor Haçlı Kontunun, beni rahatsız etmesinler diye. Böyle bir ortamda da tabii ki, Haçlılar gelip en nihayetinde başarıyı kazanıyorlar. Ama söylemiş olduğum gibi, tek bir sefer, 200 yıllık bir yerleşim söz konusudur. Sebebi şudur, en basit şekilde şöyle açıklayabiliriz; 1187'ye, yani Selahaddîn'e kadar baktığımızda

Müslümanların kendi aralarındaki anlaşmazlıklar ve Haçlıları, kendi siyasî rakibine göre bir müttefik olarak görmek durumu söz konusudur. Yani sürekli olarak orada bir Müslüman kendisine baskı mı kurmuş, Haçlılarla ittifak yapar. Mesela özellikle İmâdüddîn Zengî'nin, Dımaşk üzerine büyük baskısı vardır ki, aslında Zengî, Haçlı Seferleri için baktığınızda olayı tamamen değiştiren kişidir. Hani biz hep Selaheddîn'den bahsederiz, Selaheddîn'i söyleriz, ama bütün bunların öncüsünün İmâdüddîn Zengî olduğunu söylemek durumundayız. Çünkü şöyle bir kafasında plan var; kendisi evvelinde bu bahsetmiş olduğumuz Muhammed Tapar'ın Cihad Seferleri'ne katılmıştır. Bunların neden başarısız olduğunu çok iyi irdelenmiş, incelemiş ve diyor ki; *"Ben, Haçlılarla savaşımadan evvel öncelikle Müslüman tarafını bir bayrak altında toplamalıyım..."* Bunu gerçekleştirmek için ömrü boyunca bununla uğraşiyor. Artukluları kendi hâkimiyeti altına alıyor, Dımaşk'ı almaya çalışıyor, işte Dımaşk orada Zengî'nin baskısına karşı sürekli olarak Haçlılardan yardım istiyor ve böyle ayakta kalıyor. İşte, böylesine ittifaklar 1187'ye kadar Haçlıları bölgede tutmaya devam etmiştir. Peki, ondan sonra Selâhaddîn aldı diyelim, bundan sonra ne oldu? Bu sefer de ticaret işin içine giriyor. Hani 1187'den sonra da bakıyorsunuz ki, çünkü Ortaçağın en büyük ticaret yolları, aslında bakıldığında, doğudadır. İpek yolu, Baharat yolu, yukarıdan gelen Türk yolu ve bütün bunların ürünlerinin aslında hepsinin Suriye pazarında birleştiğini, hep iç piyasada tüketilecek olan bir şey değil bunlar, batıya aktarılması lazım ve bu aktarımda da aslında, kıyılara yerleşmiş olan Venedik, Ceneviz, Marsilya, vesaire kolonilerinin çok büyük etkisi var. Dolayısıyla da Haçlılar, o dönem içerisinde bu ticaret için Müslümanlar adına önemli bir enstrümandır. Bunu kaybetmek istemezler ve 1291'e kadar da böyle devam eder. Yani aslında dinî, bahsetmiş olduğum gibi burada hiçbir yerde, hiçbir şekilde görmek mümkün değildir, ama şu vardır, siyasî anlaşmazlıklar. Aslında bugün Suriye'de olan budur. Evvelinde mesela ilk önce Irak, İran'ı çıkardılar. Daha sonra Irak, Kuveit'i çıkardılar. Şimdi Suriye var. Hep baktığınızda aynı şekilde geliyorlar, aynı şekilde yerleşiyorlar, o dönemde olduğu gibi. Aslında tarihin güzelliklerinden bir tanesi de budur. Geçmiş iyi irdelediğinizde, iyi baktığınızda, anladığınızda çok daha rahat, çok daha güzel ve etkili çözümler üretmek mümkündür, ama nedense biz bunu çok fazla yapamıyoruz.

Haçlılar geldi demiştik. Başlangıçta aslında kiminle karşılaşacaklarını bilmiyorlardı. Türkler kimdir, necidir, savaş kabiliyetleri, kudretleri nedir, hiç bilmiyorlar. Hakeza Türklerin de aynı şekilde, ama geldikten sonra iki tarafın da zaman içerisinde birbirlerine kahramanlık bazında, biraz daha anlayışla baktığını, biraz daha bu konuda takdir etmeye başladıklarını görüyoruz ki, özellikle I.Haçlı Seferi'nin kronikleri burada Türkleri, Batılılarla aynı soydan geldiklerini söylüyorlar. Mesela, Türklerin de Batılılar gibi Troyların soyundan, yani Aynayas'ın soyundan geldiğine, bunlar da işte kahramanlıkta Avrupalılar ve kendileri üzerine olmadığını söylüyorlar vesaire, çünkü artık bu özdeşleşme başlıyor kahramanlık açısından.

Diğer taraftan Türkler de aynı şekilde onların gücünü takdir etmeye başlıyor ki, bu da işte zaman içerisinde, çünkü 200 sene de uzun bir dönemdir. Taraflar arasında da artık kültürel anlamda, sosyal anlamda, uyuşmaların olduğunu görebiliyoruz. Düşünün ki, bu bölgede yaşayan Sayde Kontu, René de Sidon, Selâhaddîn'in de yine özel dostlarından bir tanesidir, bu adam Hadis biliyor. Hadis ilme, İslâmî ilimlerden bir tanesidir ve önemlidir. Hatta işte bunu konuşmak için yanında bir tane Müslüman adamının olduğunu ve onunla zaman zaman Hadis konuştuğunu biliyoruz. Bu kadar artık geldikleri bölgeyi özümsemişler. Çok daha ilginç, mesela Ortadoğu'ya yerleştikten sonra bunlar, hani sosyal anlamda anlaşılıyorlar, kaynaşmaya başlıyorlar. Ama zaman içerisinde Batıdan gelenlerle bu sefer anlaşmazlık yaşamaya başlıyorlar. Yani Ortadoğulu baronlar ayrı, Batıdan gelen yeni Haçlılar ayrı olmaya başlıyor. Bunlar çatışmaya başlıyorlar, çünkü diğerleri artık geldikleri, yerleştikleri yerin, hani suyunu toprağını özümsemişler, oradaki siyaseti özümsemişler, buna göre davranıyorlar. Mesela II. Haçlı Seferi'nin en büyük başarısızlıklarından bir tanesi Dımaşk kuşatmasıdır. Bu adamlar iki sene boyunca sefere hazırlanırlar, bir sene yol şeker, üç sene boyunca yollarda kalmışlardır, ama bir haftalık kuşatma ile bu sona erer. Neden? Çünkü orada bir Doğulu, Batılı, Haçlı anlaşmazlığı olur. Doğulular Müslüman dostlar ile ittifak yaparlar. Dımaşk hâkimi Hüner'le ve sefer, bir haftalık kuşatma sonrasında sona erer. Böyle olaylar da yaşanmaya başlar. Haçlı Seferleri'ne aslında bambaşka bir gözle bakmak lazımdır. Bunu her zaman söylüyorum.

Burada şunu görmek gerekiyor aslında, Müslümanlar işte Haçlılar geldi, kendi çatışmalarıyla meşguldüler. Onlarla çok fazla ilgilenemediler, vesaire, ama arada bir de tabii ki, kuvvetlerin arasındaki üstünlük, silah gücü vesaire üstünlükleri de söz konusudur. Ki, bu da tabii ki Haçlıların özellikle zırhlar giymesi, ağır silah donanımı olması da Müslümanları biraz ürkütüyor. Çünkü o dönemlerde onlara karşı mücadele eden Müslüman emirlerin genelde ellerindeki askerî güç, Türkmenlerdir. Türkmenlere de baktığımızda, biz de Türkmeniz, ama savaşta belli bir yere kadar mücadele ettikten sonra zoru görünce kaçarlar. Çünkü yağmayı yeteri kadar yapmışlarsa mücadele etmeyi çok tercih etmezler. Mesela Trablus önlüğünde bir savaş gerçekleşir, yaklaşık 7 bin kişilik bir Türkmen gücün, 300 kişilik bir Haçlı kuvvetine mağlup olur. Tabii ki bu düzensizlik, ama diğer taraftan da karşı tarafın işte askerî anlamdaki güçlü duruşu, silah kalitesi bunu etkiliyor. Ama ne zaman dediğimiz gibi, Müslümanlar zaman içerisinde güçlenecekler, özellikle Gulamlar işte öne çıkacak, dengeler o zaman değişir. Fakat ilk dönemlerde anlaşmazlıkların dışında, yine askerî anlamda da bu güçler dengesi olayı etkiliyor ki, Türkmenlerin dışında da

bu kişileri destekleyecek, onlara katkı sağlayacak bir unsur yoktur. Türkmenler bunları yapmışlar, ama o dönemlerde şunu da söyleyelim, Haçlılara karşı kazanılan ilk büyük zaferler, Harran Savaşı vardır, Telafet Savaşı vardır, Kanlı Meydan Savaşı derler, bütün bunlar yine Türkmenlerin desteği ile kazanılmıştır, bunu da belirtelim. Ama şöyle bir unsur vardır; her birinde Haçlı kuvvetlerini, Müslümanlar tek yakalarlar. Çünkü Haçlılar buraya geldikten sonra Urfa, Antakya, Kudüs ve daha sonra Trablus Haçlı Kontluklarını kurmuşlardır ve bunlar birleştiklerinde Müslümanlar, bunlara karşı mücadele etmeyi çok göze alamazlar. Çünkü kendi askerî güçlerine güvenemediklerinden ötürü, ama ne zaman tek yakalarlar işte o zaman onların hepsini perişan etmişlerdir ki, onlara karşı kazanılan bu bahsetmiş olduğumuz zaferler, hatta Hittin Savaşı bile Selaheddin'in kazanmış olduğu, bu şekilde olmuştur. Hani tek yakalamak veya ikisini bir arada yakalamakla ancak kazanılmış olan savaşlardır.

1101 Haçlı Seferleri; aslında bu çok çok önemlidir. Yine Sultan I.Kılıçarslan'ın Konya'yı başkent yaptıktan sonra Haçlıların ilk seferden sonra ilk kazanımlarını geliştirmek adına yapmış oldukları bir seferdir ki, bu seferdeki başarı olmasaydı, şunu söyleyebiliriz, bugün Ortadoğu'da bir Müslüman kimliğinden söz etmek mümkün olmazdı. Hıristiyan bir Ortadoğu, Hıristiyan bir kimlik, sosyal yaşam, siyasî yaşam, tamamen değişmiş olacaktı ki, neden? I.Haçlı Seferi'nden sonra artık Müslümanlar, Haçlılarla mücadele etmek konusunda yılğınlığa düşmüşlerdir. Savaşmıyorlar, korkmuşlar tamamıyla ve kazanmış oldukları başarıyı geliştirmek için de üç ayrı ordu ve 100'er bin kişiden oluşan üç birlik var. Toplamda 300 bin kişi ki, önemli olan kısmı şudur: Bu 100'er bin kişinin her 50 binlik kısmı, sivil nüfustan oluşuyor. Yani adamlar artık buraya yerleşmek için geliyorlar, kazanmış oldukları yerlerde insanlarını yerleştirecekler ve orada artık hakimiyeti kazanmak onlar için çok daha kolay olacaktır. Ama burada karşılarında aslında I.Haçlı Seferi'nden çıkarmış olduğu dersleri çok iyi ezber etmiş olan bir sultan var, I.Kılıçarslan. Çünkü I.Haçlı Seferi'nde Haçlıların askerî gücünü küçümsedi ve bu da ona çok pahalıya mal oldu. Başkent İznik'i kaybetti, Konya'yı Başkent yaptı. Ama şimdi işte o bahsetmiş olduğumuz askerî güç dengesizliğini ortadan kaldırmak üzere ki, şunu da söylemek lazım aslında, Selçuklular hiçbir zaman düşmanlarına karşı direkt olarak meydan savaşı vermezler. Türklerde böyle bir şey yoktur. Taa Orta Asya'dan beri baktığımızda

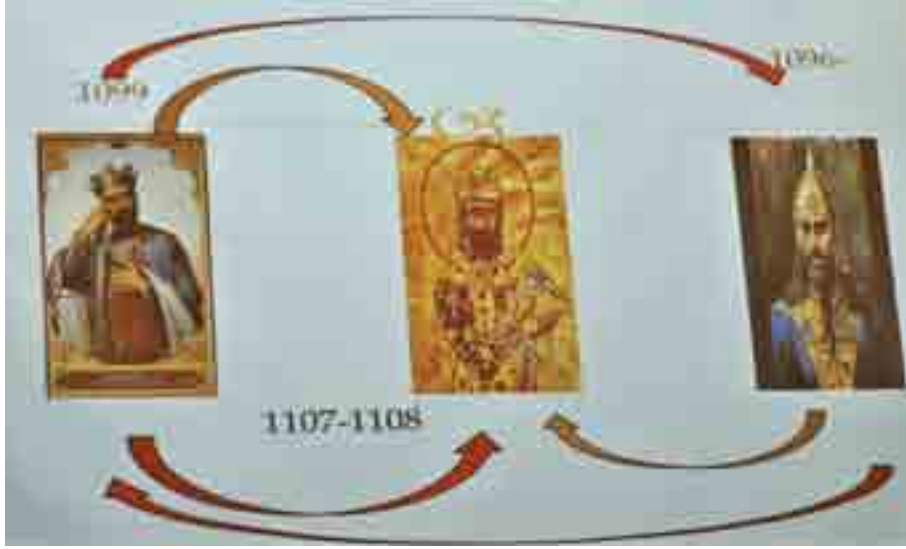
genelde ok veya uzaktan bir savaş anlayışı vardır ki, bu da işte teçhizat ve donanımın alakalıdır. İşte Sultan da burada eksikliğini çok iyi fark etmiş, Haçlıları evvela yoruyor, uzun bir süre önlerindeki bütün ikmal işe imkânlarını yok etmiş ve ondan sonra 5 Ağustos'ta Merzifon'da, yani yukarıda başlıyor; 5 Eylül'e gelindiğinde üç büyük Haçlı ordusunun Anadolu'da tamamen perişan edildiğini görüyoruz. Bakıldığında bu çok çok büyük bir zaferdir. Bir ayda kazanılmıştır. Ama önemli olan kısmı şudur; Haçlılar, Ortadoğu'da kazandıkları başarıyı geliştirmek ve oraya yerleşmek imkânını bulamıyorlar. Bu seferden sonra Haçlıların Ortadoğu'daki nüfusu asla 10 ve 12 bin kişiyi geçmiyor. Böyle bir nüfusla da daha fazla yapabileceğiniz bir şey yoktur. Yani şunu söyleyebiliriz; I.Kılıçarslan'ın 1101'de kazanmış olduğu zaferle Anadolu'da, bütün Haçlı Seferleri'nin aslında kaderini belirliyor. Olmayacağını gösteriyor. Burası Türk yurdudur, diyor. Ama Ortadoğu'da onlara karşı savaşan Müslümanlar için de çok büyük bir nefes alma, güçlenip toparlanma imkânı sağlamıştır. Onun sayesinde de işte başlangıç da odur. Bana deseniz ki, Haçlılara karşı olan mücadelede 6 büyük kahraman say; hepsi birer kahramandır, ama ilk önce Kılıçarslan, daha sonra Belek, İmâdüddîn, Nureddîn, Selâhaddîn ve Baybars derim.

Başlangıç Kılıçarslan'dır, çünkü tamamen bütün kaderi belirleyen kişidir. Merzifon'da başlar, sonra iki tanesini de Konya yakınlarında Ereğli'de yok eder ve Haçlılar o bekledikleri büyük nüfusu, desteği alamadıkları için de artık Ortadoğu'da tamamen âtlı kalmış durumda olurlar. Bundan sonra zaten yerli Hıristiyanlara, yani o Râfîzî, sapkın dedikleri yerli Hıristiyanlara bağlanmak, onlardan destek almak zorunda kalmışlardır. Müslümanlarla anlaşmak zorunda kalmışlardır. Hepsinin de temelinde Kılıçarslan'ın 1101'de kazanmış olduğu başarı vardır ki, hepimizin bildiği Tapınak Şövalyeleri, Hastaneciler, yani Hospitaliler daha sonra Sencanlar... Bunların da aslında çıkışı yine Sultan I.Kılıçarslan'ın kazandığı zaferin neticesidir. Çünkü Ortadoğu'da artık yeteri kadar askerî nüfus, yani sağlam, profesyonel asker ihtiyacı karşılanamayacağı için bu tarikatlar kurulmaya başlamıştır ve bunlara başlangıçta dinî anlamda, dinî temelli olmalarına rağmen ilerleyen zamanlarda tamamen askerî bir karakter kazanmışlardır.

Templiyerlerin özellikle Ortadoğu'da askerî anlamdaki yeteneklerinden ziyade daha çok bankacılık, tefecilik, vesaire işlemlerinden dolayı da çok fazla güçlendiklerini; bunun bir sonucu olarak da 1309'da Fransa Kralı ve Papalığın ortak kararıyla teşkilatının lav edildiğini biliriz.

Az evvel de bundan bahsetmiştim, yani Haçlılar geliyor, Bizans kardeş dedik, ama kardeşlikle alakası yok. Çünkü yaklaşık I.Haçlı Seferi'nin 10 sene sonrasında Müslümanlar, Haçlılar Bizans üzerine sefer yaptıklarında işte onlara karşı yardıma giden, aslında tam bir ironidir bu Haçlı Seferleri için, Sultan I.Kılıçarslan oluyor. Hatta kendisi bu yüzden 1107'de yapmış olduğu Habur Savaşı'nda hayatını kaybediyor. Çünkü en iyi birlikleri imparatorun yanındadır. Sultan onları beklemek diyetindedir, ama geç kalmışlardır, dolayısıyla da Sultan burada hayatını kaybediyor ki, burada çok büyük bir ironi yaşanıyor ve bunun da aslında temel kaynağı coğrafyadır. Öyle veya böyle o coğrafyadaki kardeşliktir. Çünkü sonuçta şu vardır; bir komşuluk ilişkileri, bir mahalle, bir apartman düşünün ki, orada komşu komşunun külüne muhtaçtır her zaman. İlla ki ilk yardımı komşumuzdan alırız. Aslında Bizans'ın da burada yapmış olduğu budur. Haçlılar geldiğinde, onlar kendisine düşmanlık gösterdiğinde, ilkyardımlı genelde Türklere almayı tercih etmiştir ki, ilerleyen zamanlarda mesela III.Haçlı ordusu geldiğinde ona ilk karşı koyan, Sultan Selâhaddin'e Haçlıların geldiğini haber veren de Bizans imparatorudur, "*Dikkat et, bu adamlar geliyor...*" diye. İkincisi de Ermenî Yüksek Ruhânî Meclisi'dir. Yani Doğulu Hıristiyanlarla Bizans, bir zaman sonra burada haçlılara karşı aslında çoğu zaman Müslümanlarla ittifak yapabiliyor ve bunu işte 1107 ve 108'de, 1147'de de III. Haçlı Seferleri'nde görebiliyoruz.

Türkiye Selçukluları aslında bütün Haçlı Seferleri için, az önce Sultan 1. Kılıçarslan'ın kazanmış olduğu büyük zaferden bahsettik 1101'de, çok önemli olduğunu söyleyebiliriz ki, bu vatanın toprak hâline getirilmesi, anavatan hâline getirilmesi, Türk yurdu hâline getirilmesi, tamamen Selçukluların Haçlılara karşı kazanmış olduğu başarılarla da alakalıdır. Ortadoğu'daki Müslümanlara yardımın dışında, mesela 1101'de Haçlılara karşı kazanılan zaferde; Türkler buradadır, "Buradan çıkmıyoruz..." mesajı verilmiştir.

Haçlılar 1147'de geldiklerinde ki, bir Fransız kroniği, Türkçeye tercüme edildi, eserinin beşinci kısmında; "*Burası artık Romanya değil, Türkiye'dir...*" diyor. Yani burada aslında şunu görüyoruz, Türklerin 1071 ve sonrasında yapmış olduğu o yoğun göçlerin sonuçlarını sosyal anlamda, siyasî anlamda ne olduğunu, bu bölgenin nasıl Türk değiştiğini görebiliyoruz. 1176'da işte bana göre bağırsak boğazında kazanılan zafer ile beraber, yani Miryokefalon Zaferi ile beraber de mühür vurulmuş oluyor. Ama tabii ki, bu 1071'den beri gelen bir süreçtir. Dört önemli tarihimiz var, bu dört önemli tarihin de aslında iki tanesi, özellikle 1101 ve 1147'de Haçlı Seferleri'yle de direkt bağlantılıdır.

Ortadoğu'daki Haçlılara karşı savaşan Müslümanlar için ne ifade ediyor Türkiye Selçukluları? Tam manası ile bir kalkandır. Yani orada bunlara

karşı savaşan Müslümanlar, kendi aralarında da mücadele ettikleri için bunu çok yeteri kadar götüremiyorlar, ama Türkiye Selçuklularının varlığı, onlara her zaman bir nefes alma süreci tanımıştır. Yani bunlarla ilk olarak Türkiye Selçukluları mücadele etmiş 1097’de, 1101’de, 1147’de, yine aynı şekilde 1192’de. Haçlılar bölgeye her zaman yoğunmuş hâlde geliyor ve dolayısıyla Ortadoğu’daki Müslümanların onları yok etmeleri çok daha kolay hâlde gelmiş oluyor. Bu da aslında Türkiye Selçuklularının buradaki mücadelesinin ne kadar önemli olduğunu da bize gösteriyor. Hatta bir ara 1192’de Konya bile Alman İmparatorunun işgaline kısa süreli de olsa uğramıştır. Dış surları aldığı, İmparatorun Konya Meram bahçelerinde bir süre dinlendikten sonra ancak tekrardan güneye inmeye başladığını görüyoruz ki, buna rağmen hiçbir şartta Türkiye Selçukluları bu mücadeleden ki, aynı zamanda bir vatan savunması yapıyorlar, vazgeçmemişlerdir.

200 yıl neden tutunduklarından bahsettik, siyasî çıkarlar, ticarî ilişkiler, ama burada bir dönüm noktası var ki, 1127 tarihi ve İmâdeddîn Zengî’dir. Hep Selâhaddîn’den bahsederiz, ama Selâhaddîn’in burada asıl önemli rolü tamamlayıcı olmasıdır. Bu da az bir şey değildir, ama onun yaptığı işi başlatan aslında İmâdeddîn Zengî olmuştur. Kendisi işte aslında Halep Hâkimi Kasım Kasım’u devle Aksungur’un oğlu, babası öldürülmüş, daha sonra yetiştirilmiş, vesaire, çok uzun bir süreç; ama 1127’de Musul Atabeyi tayin edildikten bir sene sonra 1128’de Halep’i alıyor ve Haçlılara karşı mücadeleye başlıyor. O mücadele sırasında da yine baştan söylemiş olduğunuz gibi, *“Ben, bunlarla mücadele etmek gerekiyorsa eğer, öncelikle kendi egemenlik sahamı çok iyi belirlemeliyim. Öncelikle Müslümanları tek bir bayrak altında toplamalıyım ki, Haçlılara karşı güvenle mücadele edebileyim...”* diyor. Çünkü evvelinde olanlar zaten bellidir. Müslümanların Haçlılarla yaptıkları ittifaklardan bahsettik ve bu birçok şekilde yaşanmış. Önce bunu yapmaya çalışıyor. Kendisi bunu kısmen başarmıştır. Başarısını 1144’te Urfa’nın alınması ile taçlandırılmıştır. Ama 1146’da öldüğünde yerine oğlu Nureddîn Mahmud geçiyor. Zengî belki biraz daha sert, ters tabiatlı, dolayısıyla hani insanları korkutan bir tavır da var. Oğlu, onun tam tersi, daha dindar; ama cihada çok fazla düşkün, babasının mirasını tamamlamaya çalışıyor. Dımaşk’ı alıyor. Dımaşk’ı aldıktan bir süre sonra 1169’da Mısır, yine Zengîler’in eline geçiyor Selâhaddîn eliyle ve 1171’de burada Fâtımî Hilâfeti’nin tamamen ortadan kaldırıldığını

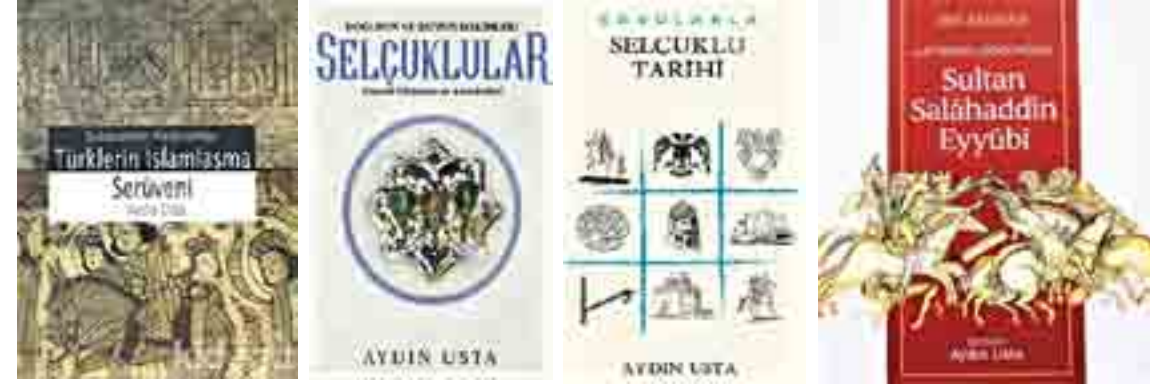
görüyoruz. Ne oldu? Suriye Müslüman hâkimiyeti altında, Mısır Müslüman hâkimiyetinde ve bundan sonra yapılacak tek bir iş var: Kudüs’ün alınması. Nureddîn Mahmud Zengî de bunun için artık hazırlıklarına başlamış, hatta işte Halep’te o ünlü bir marangoza bir minber yaptırıyor, 1960’larda bir yangında yakılan minberden bahsediyorum, o minberi tabii ki oraya koymak Nureddîn’e nasip olmamış, kendisi 1174’te öldüğünde, işte bütün bunların aslında mirasını tamamlayan Selâhaddîn Eyyûbî oluyor. Kendisi Nureddîn Mahmud Zengî’nin ölümünden sonra yine yaklaşık bir on yıl iç mücadelelerle uğraşmış, ama nihayetinde 1187’de Haçlıların elinden Kudüs’ü alarak İmâdeddîn’in ve Nureddîn Mahmud’un mücadelesini taçlandırıyor. Kendisi tabii ki, Haçlı Seferleri tarihine baktığımızda, en çok tanınan şahsiyetlerden bir tanesidir. Hatta işte Cenet’in Kırallığı filminde Selâhaddîn’e olan bir hayvanlığı çok açık bir şekilde görmek mümkündür.

Neden?

Çünkü düşmanına karşı bile aslında son derece hoşgörülü olabilen, onları bağışlayabilen ve verdiği sözden asla dönmeyen bir şahsiyettir. Bu da Haçlıların çok fazla hoşuna gider.

III.Haçlı seferi sırasında İngiltere Kralı Richard’la yaşamış olduğu olaylar vardır. Dolayısıyla bilinen bir şahsiyettir ve gerçek bir kahraman olarak seleflerinin mirasını tamamlayan kişidir.

Çok ironiktir, İngiliz General Allenby'nin; *"Kalk Selâhaddin biz geldik, tekrardan Müslüman âlemini kurtar..."* dediği.

Selâhaddîn, 1194'te vefat ettikten sonra yine olaylar biraz karışıyor. Kardeşi el-Âdil, oğulları, yine iç mücadelelere dalmışlar, Haçlıları yine bir özerkli ticarî müttefik olarak görüyorlar, vesaire, hatta bir ara 1129'dan 1244'e kadar Kudüs'ün tekrardan Haçlılar tarafından ele geçirildiğini, hatta bizzat bunun el-Melik el-Kâmil tarafından Alman imparatoruna verildiğini biliyoruz. Böyle bir durum oluşmuş. Yani Selâhaddîn'in mirası, bir zaman sonrasında tekrardan çiğnenmiş ve bu dönemde de aslında Haçlılar boş durmuyor. Yapmış oldukları seferler, vesaireler var, ama aslında aynı zamanda Haçlıların bu tavrı, aslında dinden çok Avrupa milliyetçiliğiyle alakalıdır. Bir Hıristiyan milliyetçiliğinden bahsediyoruz.

Ünlü Haçlı tarihçisi Reno Grosse, Haçlı Seferlerini 1918'de İngilizlerin Bağdat'a girmesi ile birlikte bitiriyor. Neden? Çünkü tekrardan Kudüs Müslümanlardan alınmıştır. Böyle bir milliyetçiliğe sahipler ve Fransız Generali Garau da işte Dimaşk'a geldiğinde, kabri tekmeleyerek; *"Kalk Selâhaddîn, biz geldik. Hadi kalk da Müslümanları kurtar..."* diyor. Aslında bu bir milliyetçilik yansıması olduğu kadar diğer taraftan da bir tarih bilincidir. Öyle veya böyle adamlar burada olanları, Selâhaddîn karşısında uğramış oldukları mağlubiyetleri veya onun selefleri tarafından uğramış oldukları mağlubiyetleri unutmamışlar. Onu kafalarının bir ucuna yerleştirmişler ve hadi bakalım diyor, kalk da gel... Ama biz, tarihi öğreniyoruz, ama nasıl öğreniyoruz? Bu da sorgulanabilir.

Dönüşümler başlıyor, dedik. Hedefinden sapan Haçlı Seferleri oluyor.

V. Haçlı Seferi Mısır üzerine, VII. Haçlı Seferi Mısır üzerine, VIII. Haçlı Seferi Cezayir üzerinedir ki, hiç alakası yoktur. IV. Haçlı Seferi'ne bakıyorsunuz, Doğulu Hıristiyan kardeşi Bizans'ın üzerine yapılıyor. Başlangıçta Papa demişti ki; *"Doğulu Hıristiyan kardeşlerimiz tehdit altındadır. Onları kurtarmaya gidiyoruz..."* Ama şimdi ne oldu? Onların üzerine de bir sefer yapıldı ve Bizans tarihçisi Nikitas Honiatis ki, olayların direkt görgü şahididir; Haçlıların orada yaptıkları katliamları yaklaşık 10-15 sayfa esrinde anlatıyor, ağıt yakıyor ve onlara şöyle hitap ediyor; *"İsmailoğulları (Müslüman Türkler) bile Kudüs'ü aldıklarında size böyle davranmadılar. Siz ise bu Hıristiyan şehrini aldınız ve bu hâle getirdiniz..."*

Bu aslında baştan söylediğim çok açık ispatlarından, yani bunun bir din savaşı olmadığını da çok açık ispatlarından bir tanesidir.

VI. Haçlı Seferi, tamamen ironik bir seferdir. Burada Eyyûbî Sultanı el-Melik el-Kâmil, Selâhaddîn'in yeğenidir. İngiltere Krahlı gelip de Selâhaddîn'den Kudüs'ü istediğinde, *"Orayı bana ver, seninle barış yapalım..."* diyor.

Selâhaddîn'in cevabı şu: *"Kudüs benim kutsalımdır. Senin peygamberin benim de peygamberimdir. Ben bunu kabul ederim ve Kudüs'ü sana savaşmadan vermem..."*

Daha sonra yeğeni tahta geçince ne oluyor?

V. Haçlı Seferi'nde Kudüs'ü Haçlılara vermek istiyor dimyat karşılığında. Dimyat'ı Haçlılar 1221'de ele geçirmişler, *"Dimyat'ı bana verin, Kudüs'ü size vereyim..."* diyor. Kabul etmiyorlar. *"Kudüs'le*

beraber kıyıda ki şehirleri vereyim, 30 bin altın vereyim, on senelik barış yapalım..." yine kabul etmiyorlar. Yani Kudüs aslında onlara altın tepside sunulmuş. El-Melik el-Kâmil, vaz geçiyor mu, hayır. Yıllar sonra kardeşi Dımaşk hâkimi, el-Melik el-Muazzam ona karşı Celâleddîn Harzemşah ile ittifak yapınca, kardeşine karşı korunmak için elçi gönderip Alman İmparatorundan yardım istiyor. *"Gel, geldiğin zaman ben sana Kudüs'ü vereceğim, yeter ki bana yardımcı ol..."* diyor.

Alman İmparatoru II. Friedrich Barbarossa geldiğinde el-Melik el-Muazzam ölmüştür ve tehdit ortadan kalkmıştır. el-Kâmil vermek istemiyor, ama daha sonrasında yapılan anlaşmalarla, vesairelerle Kudüs'ün demiş olduğumuz gibi Haçlılara teslim edildiğini görüyoruz. Selâhaddîn'in anlayışından yeğenin anlayışına olan farkı da çok açık bir şekilde görüyoruz ve çok daha ilginç olanı Alman İmparatoru buraya gelirken kuvvetlerinin büyük bir kısmı Arap muhafız kotasıdır. Müslümanlarla geliyor yani. Böyle bir seferden bahsediyoruz.

Artık yavaş yavaş sonlandırmak da gerekir. Memlûkler, hani işte 1187' ye Müslümanlar kendi aralarında birleşme yoktu bu yüzden oldu. Selâhaddîn Kudüs'ü aldı ondan sonra ticaret biraz daha burada ön plana çıktı ve ilişkiler dolayısıyla Haçlılar bölgede kalmaya devam ettiler. Ama daha sonra Memlûkler 1250 yılı itibariyle iktidarı ele geçirdiklerinde Eyyûbîlere göre çok daha sert tabiatlı, asker karakterli olan bir devlettir ve o dönemlerde İslâm dünyasında bir de Moğol tehdidi söz konusudur ki, Haçlılar burada aslında iki arada bir derede kalmışlardır. Bir kısmı Moğollara karşı Müslümanlarla ittifak yaparlar, ama bir kısmı da Moğolları Müslümanlara karşı kıskırtmaya çalışmışlardır. Hatta o dönemlerde işte Batı edebiyatında Prestij Jane, *"Doğudan bir rahip çıkacak, bütün Paganları ezecek ve Hıristiyanlığı hâkim din hâline getirecek..."* şeklinde bir yaygın söylenti var ve Cengiz'in işte orada ortaya çıkmasından sonra Cengiz oğullarının Batıdan özellikle Papalığın eliyle Fransa Kralı eliyle Doğuya sürekli olarak elçilik heyetleri gittiğini görüyoruz. Onlarla anlaşma yapmak, onları Hıristiyanlaştırmak için, ama tabii ki Moğolların çok fazla bununla bir alakası yok. *"Bana itaat edin, verginizi verin, ben bununla yetinirim..."* diyor. Gerekli zaman aslında Haçlılara karşı mücadeleye de devam etmiş ve işte burada Ayn Câlût savaşı var 1260 tarihinde, burada Baybars'ın biraz ön plana çıktığını görüyoruz. Bana göre Haçlı Seferleri'nin son büyük kahramanıdır.

Kalavun da onun eserini tamamlar. Baybars Ayn Câlût savaşının kazanılmasında çok büyük bir öneme sahiptir. Daha sonrasında tahtı ele geçiriyor. 17 sene boyunca hâkimiyetindeki, 1277'ye kadar, Haçlılara karşı olsun, Moğollara karşı olsun gerçekten çok büyük bir azimle mücadele etmiştir. Bizat savaşıdır, askerine örnek olmuş olan bir kumandandır ve o mücadele ile birlikte zaten haleflerine, artık son nefesini vermek üzere olan bir Haçlı güruhu bırakmıştır. Selefleri de bunu tamamlıyorlar.

Baybars, öylesine büyük bir kumandan ki, geldiğinin haberi bile aslında yeri geldiğinde bu ünlü Moğolları bile ürkütüp geri çevirebiliyor. Mesela Müslüman topraklarına girmişler, Baybars sefere çıkıyor, onun geldiği haberi gelir gelmez Moğollara, hemen geri çekiliyorlar. Böylesine büyük bir kumandan bahsediyoruz. Haçlılara karşı da yine aynı şekilde o mücadeleyi vermiş ve demiş olduğumuz gibi de artık seleflerinin yapacakları şey kalanlarını yok etmektir. İşte Kalavun devam ettirmiş, en nihayetinde de 1291 senesinde Kalavun'un oğlu, el-Melik el-Eşref Halil, çok büyük bir ordu ile 200 bin kişiden bahsediliyor, çok büyük kuşatma aletleri, vesaire, bunlarla beraber Akk önlerine gelmiş, İkinci Krallık döneminin başkenti ve Mayıs ayı içerisinde burayı almak suretiyle de Ortadoğuya karşı yapılan Haçlı Seferleri'nin sona erdirildiğini görüyoruz. Bundan sonra Haçlı Seferleri devam ettiriliyor mu, evet, özellikle de Osmanlı'nın Balkanlardaki ilerleyişi ile beraber ki, bana göre gerçek manada çünkü şunu söyleyelim, Avrupa Hıristiyan kimliği, Roma kültürü ile yorulmuş olan bir medeniyettir, coğrafyadır. Türklerin o coğrafyaya, o medeniyete karşı olan tehditleri, Avrupa'yı harekete geçirmiş ve Türklere karşı zaten Haçlı Seferlerini başlatıyorlar. mesela çok güzel bir örnektir; Kara Mustafa Paşa'nın II. Viyana Kuşatmasından sonra, ona karşı oluşturulmuş olan bir ittifak vardır. Avusturya-Macaristan, Lehistan ve Venedik'in oluşturmuş olduğu Kutsal İttifak. Çünkü Türkler, gerçekten oradaki Hıristiyan kimliği için Avrupa kültürü için bir tehdittir ve bunu gerçekleştirmek üzere de Osmanlı'nın girişi ile beraber başlarlar ve Osmanlı'yı atana kadar da devam etmişlerdir. Bunu sayabiliriz, ama her zaman söylüyorum, Doğuya karşı yapılanlarsa tamamen bambaşkadır. Genelde ticarî, sosyal amaçlarla, siyasî bir takım kaygılarla yapılmıştır ve nihayetinde de 1291 tarihi ile bunun sona erdiğini görürüz.

Dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

TYB Konya'da "Ötekinin Gözünden Haçlı Seferleri" Konuşuldu

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı etkinliklerinin 25'inci haftasında, Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla Tantavi Kültür Merkezinde hem misafirlerin katılımı hem de çevrimiçi düzenlenen programda "Ötekinin Gözünden Haçlı Seferleri" konusu ele alındı.

TYB başkan vekili Ahmet Çaycı, Miryokefalon Zaferinin 845'inci yıl dönümü münasebetiyle bu programın yılın başında planlandığını söyleyerek; "Tarih içerisinde Doğu ile Batı'nın milat öncesinden günümüze kadar gelen, sürekli öteki ve ben mücadelesine sahne olduğunu takip ediyoruz. Günümüzde Akdeniz'de ve Ege'de yaşananların hepsi bugün ne ise tarih içinde de bunların mevcudiyetini görmek mümkündür..." dedi.

Ahmet Çaycı'nın düzenlediği programda TYB Konya Şubesi'nin konuğu olan Prof. Dr. Aydın Usta, haçlı seferlerinin nedenlerini ve sonuçlarını farklı bakış açılarıyla anlattı.

Aydın Usta; "Haçlı Seferlerinde din hareketlendirici unsurdur"

"Haçlı Seferlerinde din motive edici bir unsurdur, çünkü oradaki asker ve halk unsurunu hareketlendirmek kolay bir şey değildir, bunu yapmak için de dini kullanmışlardır." diyen Prof. Usta "Batı, tarihte neden Ortadoğu'da ise bugün de aynı şekilde bunları Ortadoğu'da görüyoruz... Neden, diye sorduğumuzda Kudüs'ü ele alırlar, Hazreti İsa'nın kutsal hatıralarını kurtaralım derler, ama bakarsınız ki Üçüncü Haçlı seferlerinden sonra Kudüs bir daha hedef olmaz..." dedi.

Usta: "Avrupa'nın haçlı seferlerinden hemen önce üçlü bir cendereye alındığını görüyoruz."

"üç taraftan da sıkıştırılmış, kutsalları çiğnenmiş, sosyal hayat tamamıyla bundan dolayı çökmüş, sosyal hayat çöktüğü zaman zaten ticaret yapamıyorsunuz..." diyen Aydın Usta Avrupa'nın o dönemde bir ateş topu halini aldığını ve bunu dışarı doğru atamazsa kendi içerisinde patlayabileceğini belirtti. "Hıristiyanlıkta sürekli olan karmaşa hâline çözüm getirilemediği için net bir düşman gerektiğini söyleyen usta, insanları dışarı doğru yönlendirme düşüncesiyle Müslümanlar temel hedef hâlini almaya başlıyor. Tamamen alt tabakadaki insanları yönlendirmek için dinî hassasiyetler kullanılmıştır..." dedi.

Usta: "Kudüs bir hedef değil."

İlk haçlı seferlerinde Kudüs'ün asıl hedef gibi görüldüğünü, ama sonrasında hedefliğinin zamanla değişmesi ve Mısır'a yönelmesinden, Üçüncü Haçlı Seferi'nden sonra Kudüs'ün umursanmadığını belirten Prof. Usta, asıl hedefin Mısır olduğunu, çünkü ticarî anlamda ve Avrupa'yla bağlantılar konusunda daha rahat bir yer olduğunu altını çizdi.

Usta: "Hıristiyanlık ve Müslümanlık mücadelesinden çok Doğu-Batı savaşı olarak görmek mümkündür."

"Bizans'ın Doğulu Hıristiyan kardeşler tabirinin içine kimler girer, aslında ona bakmak lazım. Doğulu Hıristiyanlar zaten Hıristiyan kabul edilmiyorlar, Batı gelip Ortadoğu'ya yerleştikten sonra bunlarla bir anda anlaşma zemini aramaya başladılar. Çünkü zaman ve şartlar değişmiştir, ama gözlerinde hâlen sapkın mezheplerdir... Gerek Kudüs gerek Doğulu Hıristiyan kardeşler tabirinin yerine oturmadığını görüyoruz..." diyen Aydın Usta, Haçlı Seferleri'nin detaylarıyla farklı bakış açılarından sebep ve sonuçlarını anlattı.

Ahmet Köseoğlu; “En iyi anlamamız gereken dönemi konuştuk.”

TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu programın sonundaki konuşmasında böyle programlara devam edilmesi gerektiğini belirtti. Başkan Köseoğlu; “Bu dönemler daha çok konuşulmalı, sosyal tarihle ilgili filmler ve bazı manipülatif işler de olduğu için gerçek tarihle ilgilenenlerin hamasi tarihimize böylesi bir yaklaşım sergilediği için zihin konforumuzu da bozan bu tip konuşmalara ihtiyacımız

var. Ülkenin hamasetle değil de gerçek bilgilerle bir yerlere gidebileceğini düşünüyoruz. Böylesi programları geleceğe yönelik bir rehber ve ışık olarak görmeliyiz. Hep kendi gözümüzden konuşuyoruz, kendimiz dinleyip kendimiz alkışlıyoruz, onların gözünden bu işler nasıl görünüyor onu görmemiz lazım...” dedi ve Prof. Dr. Aydın Usta’ya Sırcalı Medrese kapısı plaketi hediye etti.

TYB Konya’da Haçlı Seferleri konuşuldu

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yıl etkinliklerini 25 Temmuz Konya Eğitim Merkezi, Konya, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla, Tarihçi Kadir Mihayiroğlu’nun moderatörlüğünde ve canlı yayında düzenlenmiş programda “Çoktan Ödünlenen Haçlı Seferleri” konulu bir panel düzenlendi.

TYB Başkanı Yılmaz Aydın Çağrı, Türkiye Yazarlar Birliği’nin 85’inci yıl doluşuna ilişkin mesajıyla bu programın yapıldığını belirtti. “Tarihçi Kadir Mihayiroğlu’nun moderatörlüğünde ve canlı yayında düzenlenmiş programda “Çoktan Ödünlenen Haçlı Seferleri” konulu bir panel düzenlendi. Prof. Dr. Aydın Usta’nın moderatörlüğünde ve canlı yayında düzenlenmiş programda “Çoktan Ödünlenen Haçlı Seferleri” konulu bir panel düzenlendi.

Tarihçi Kadir Mihayiroğlu’nun moderatörlüğünde ve canlı yayında düzenlenmiş programda “Çoktan Ödünlenen Haçlı Seferleri” konulu bir panel düzenlendi. Prof. Dr. Aydın Usta’nın moderatörlüğünde ve canlı yayında düzenlenmiş programda “Çoktan Ödünlenen Haçlı Seferleri” konulu bir panel düzenlendi.

Tarihçi Kadir Mihayiroğlu’nun moderatörlüğünde ve canlı yayında düzenlenmiş programda “Çoktan Ödünlenen Haçlı Seferleri” konulu bir panel düzenlendi. Prof. Dr. Aydın Usta’nın moderatörlüğünde ve canlı yayında düzenlenmiş programda “Çoktan Ödünlenen Haçlı Seferleri” konulu bir panel düzenlendi.

Anadolu’da Bugün Gazetesi 20 Eylül 2021

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN

ZAFER KARAKUŞ / Yöneten:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin bir etkinliğinde daha sizlerle birlikteyiz. En derin saygılarımla, selamlarımla, muhabbetlerimle sizleri selamlıyorum.

Bu haftaki konuşumuzu Doç. Dr. Cem Yılmaz Budan Hocamızla birlikteyiz ve “Edebiyat ve Sinema İlişkisi”ni konuşacağız. Programı çevrim içi olarak sürdürüyoruz.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak “İnsanlığa Sözümüz Var” anlayışıyla sürdürdüğümüz programlarımızı destekleyen Konya Büyükşehir Belediyesi, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerimize katkıları için ayrıca teşekkürlerimizi bildirmek istiyoruz.

Biz, Doç. Dr. Cem Yılmaz Budan Hocamızı eserlerinden tanıyoruz. Değerli Hocam, sizden önce akademik özgeçmişiniz hakkında kısa bilgiler alabilir miyiz?

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Çok sağ olun, teşekkür ederim. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin çok değerli başkanı, kıymetli üyeleri, değerli hazirun, ben de herkesi saygıyla selamlıyorum.

Ben, Doç. Dr. Cem Yılmaz Budan, Kocaeli üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim Üyesiyim. Asıl alanım Yeni Türk Edebiyatıdır. Yüksek lisansım, doktoram, doçentliğim bu alandır. Yeni Türk Edebiyatı alanları uzmanıyım. Akademik kariyerim, 2012'de esasen Maltepe Üniversitesi'nde başladığım öğretim görevliliği ile başladı. İlk adımı Maltepe Üniversitesi'nde attım. Trakya Üniversitesi mezunuyum. Yüksek lisansımı, doktoramı, Trakya Üniversitesi'nde Prof. Dr. Recep Yılmaz'la çalışmıştık. Yüksek lisansımı yine Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu Hocamla çalışmıştık. Yüksek lisansta doktora tez konum; "Türk Romanında Şehirleşme Olgusu" ydu. Aslında Edebiyat Sosyolojisi alanına da taalluk eden bir içeriği haizdi. Aynı zamanda kentleşme pratiği ve Türk romanı ilişkisini merkeze alan bir içeriye sahipti. Maltepe Üniversitesi'nde başladım akademik kariyerime, en azından çalışma hayatına. Altınbaş Üniversitesi'nde çalıştım, Gelişim Üniversitesi'nde çalıştım ve ân itibariyle Kocaeli Üniversitesi'nde dördüncü yılıma geçmiş bulunuyorum.

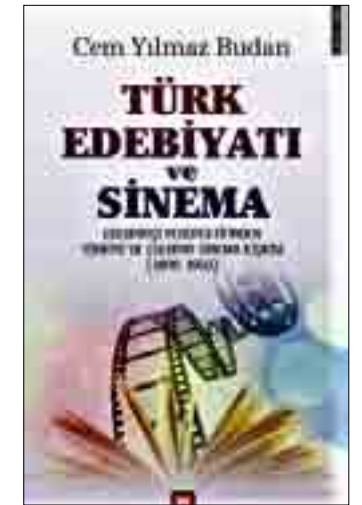
ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Evet, maşallah, kısaca sizi tanımış olduk.

Hocam, sizin özellikle ilk çalışmalarınızdan biri olan Çağdaş Amerikan Edebiyatı ve *Jack London*'la başlayan bir serüveni, daha sonraki eserlerinizde *Türk Edebiyatı ve Sinema*'ya kadar olan süreç içerisinde farklı yayınevlerindeki eserlerinizi biliyoruz. Özellikle Yeni Türk Edebiyatı ile birlikte Batı edebiyatının, Batı literatürünün de ülkemize yansımaları ve taşınması anlamında çalışmalarınızı gözlüyoruz. Bu anlamda Türk edebiyatıyla Batı arasında nasıl bir diyalog var, bu soruyla öncelikle bir giriş yapın, sonra da Türk Edebiyatıyla Sinema İlişkisine geçelim istiyorum.

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Çok sağ olun, Özellikle Yeni Türk edebiyatı sahasının oluşumu, hatta Yenileşme Devri Türk Edebiyatı sahasının teşekkülüne zemin hazırlayan üç önemli dinamik olduğunu biliyoruz. Bunlardan biri halk şiiri geleneği, diğeri divan şiiri geleneği ve güçlü bir başka gelenek olarak karşımıza çıktığını ifade edebileceğimiz unsur Batı şiiridir. Batı şiiri, tabiatıyla Baudelaire'den başlayarak, başlangıcından itibaren Fransız şiiridir, Fransız edebiyatıdır. Buna mukabil sonraki dönemlerde İngiliz ve Amerikan edebiyatları ile hemhal olmaya başlayan yazar ve şairler ile karşılaşıyoruz. Yavaş yavaş anglosakson kültürden intikal eden verimlerle hemhal olmaya başlayan bir zümre ile karşılaşıyoruz. Dolayısıyla şunu açıkça ifade etmek gerekir; roman, modern roman türü, bizim görece geç tanıdığımız bir türdür. Buna mukabil biz, ilk örnekleri verdiğimiz tarihten yaklaşık 25

sene sonra bu türün oldukça olgun örneklerini vermeye başlıyoruz, Halit Ziya Uşaklıgil'le birlikte. Çok fazla zaman geçmiyor, çok çabuk intibak ediyoruz bu yeni medeniyet dairesine. Tabii Tanpınar'ın ifadesi ile bir medeniyet krizi zuhur ediyor, o kuşkusuz, ama biz erken dönemlerden itibaren bu kültürü tanıyoruz. Batı dillerine vâkıf aydınlarımız, sağlıklı bir serkeç süreci için özellikle Ahmet Mithat Efendi öncülüğünde son derece dikkatli bir biçimde çalışıyorlar ve aslında 150 yıllık bu birikim çerçevesinde çok hızlı bir entegrasyon geliyor. Biz artık 20. yüzyılın başlarından itibaren modernist edebiyata, Batıda güncel edebî akımlara intibak etme, yolları tanımaya başlıyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Hocam teşekkür ediyorum. Bu anlamda Türk edebiyatı, Türk edebiyatının sinema ile olan ilişkileri ve sinema olgusunun başlangıcı itibarıyla Türkiye'deki etkileşimi ve onun Türkiye'deki yansımalarını da alalım sizden ve bu anlamda edebiyat sinema ilişkisine geçelim İnşallah.

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Gerçekleştireceğim sunum, benim geçen sene Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları tarafından neşredilen *Türk Edebiyatı ve Sinema* başlıklı, 1896-1950'li yılları arasında kalan dönemi incelediğim, metin odaklı olacak. O metni merkez alacak şekilde gerçekleştireceğim. O metnin konusunu ediplerin başlangıcından itibaren **edebiyat - sinema** ilişkisine ilişkin bu ilişkiye, bu etkileşime dair görüşleri teşkil ediyor. Aslında pek çok insan sinemanın, sinematograf adını verdiğimiz cihazın, öncelikle Osmanlı coğrafyasında kendisine yer bulamayacağını vehmeder. Yer bulamamış olduğunu vehmeder. Fakat sinematograf adını verdiğimiz cihazın 1895'teki keşfinin ardından bu topraklarda tanınması hemen yalnızca bir yıl sonrasına tesadüf ediyor. Pek çok Avrupa ülkesinde sinematograf cihazının esamesi okunmazken öncelikle Osmanlı sarayı tanıyor sinematografi. Bunu Ayşe Osmanoğlu'nun hâtıralarından hareketle dile getirebiliyoruz. II. Abdülhamit'in kızı Arife Osmanoğlu'nun hâtıralarından hareketle dile getirebiliyoruz. Hatta çok tafsilatlı şekilde anlatıyor bu süreci. Öncelikle babasının himayesinde bir Fransızın Yıldız Sarayı'na, hatta didon sakallı bir Fransız'ın Yıldız Sarayı'na bu cihazı tanıttığını dile getiriyor. Batıdaki pratiğinden farklı olarak Osmanlı coğrafyasında sinema, sinematograf, öncelikle seçkinlerin rağbetine maruz kalmış bir teknoloji olarak karşımı-

za çıkıyor. Henüz yedinci sanat hüviyeti edinmiş değildir tabii bu yıllarda. Henüz bir teknolojik yenilik olarak adlediliyor. Aslında bu durum bizim, sanılanın aksine, teknik gelişme karşısında taassup odaklı bir direnç geliştirmediğimizi de ortaya koyuyor. Aslında biz tekniğe, sanayi medeniyetine, yeniliğe intibakta güçlük çekmiyoruz pek çok bağlamda. Sinema da onlardan biridir. Ama bir tedirginlik yarattığı aşikârdır sinemanın. Malum, çok boyutlu bir çözülme sürecinin de deneyimlendiği yıllarda işte görüntü kaydı, aynı zamanda bir **Beşinci Kol** faaliyetinin, gerçi Beşinci Kol faaliyeti yıllar sonra tanımlanan bir kavramdır, ama olgusal gerçekliği bakidir. Sonuçta bir emperyalist müdahale aygıtı olarak telâkki edildiğini görürüz. Bu tür bir hassasiyet yaratması son derece doğaldır. Böyle karşılamak gerekir. Yine tabii ben müsaade buyurursanız biraz açmak isterim bu ilk evreleri. Batıdaki pratiğinden farkı şudur: Mehmet Öztürk *Sinemasal Kentler* adlı eserinde bu hususun altını çiziyor. İntihal olmasın, kendisinin çok kıymetli bir tespittir. Batıda bir avan meşguliyeti iken, alt sınıfların rağbet gösterdiği bir etkinlik alanı olarak karşımıza çıkıyorken sinema, bizde yavaş yavaş Saray'dan Konak'a, Konak'tan Avama intikal eden bir etkinlik hüviyetindedir.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Sayın hocam, burada şöyle bir saptama yapmak istiyorum. Batıdaki bütün reform hareketleri, tabandan tavana doğru nüksederken bizde reformların büyük bir bölümü, tavandan tabana doğru aksetmiştir, dememiz her halde bu tespiti sizin söylediklerinizle doğru orantılı olarak görebiliriz, diye düşünüyorum.

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Hiç kuşkusuz, aslında bir jakoben karakter, sinemanın gelişim süreci açısından da yürürlüktedir. Bunu inkâr edemeyiz. Hakikaten Batıda yavaş yavaş itibar kazanırken üst sınıflar nezdinde, bizde daha alt tabakalara, bunda tabii bir sınıfsal hiyerarşi yaratmak için söylemiyorum, ama tabiri caizse, sokaktaki adama daha geç intikal ediyor. Ama ne kadar geç intikal ediyor, çok da gecikmiyor. Mesela Beyoğlu'ndaki Sponeck'te gerçekleştirilen ilk sinema filmi gösterimi, tabiatıyla çok kısa bir gösterim, Lumière Kardeşler'in tren istasyonuna girişi tasviridir. Bizde henüz sinema kurumsallaşmış olmadığı gibi, sinema tarihçiliği de kurumsallaşmamıştır. Çok sonraki evreleri tesadüf edecek. Doğal olarak biz, sinemanın

bu topraklardaki serencamını, edebiyatçıların müşahedeleri aracılığıyla tanıyoruz. Yine popüler edebiyat alanının bir temsilcisi olarak tavsif edilen Ercüment Ekrem Talu, Tanzimat malûllerinden Rezaizade Mahmut Ekrem'in oğlu Ercüment Ekrem Talu, henüz altı yedi yaşlarında olduğunu, abisiyle Sponek'teki bu sinema gösterimine bu yaşlarda iştirak ettiğini anlatıyor. Kendisi de çok hatırlamıyor, ama hayal meyal şunları bize naklediyor yıllar sonra; bu trenin istasyona girişi sahnesi sırasında, seyircilerin bir kısmı, bunun gerçek olduğunu vehmediyor, gerçekte üzerlerine bir trenin gelmekte olduğunu vehmediyorlar ve kaçışmaya başlayanlar oluyor. Çok ciddi bir galayan yaşanıyor orada. Bir infial yaratıyor. Daha sonra tabii bunun özellikle altını çizmek zorunda hissediyorum kendimi, her konuşmamda dile getiririm, gerçekten aslında sinemanın edebiyatçıları nezdinde yarattığı etki, bir tür dikotomi, bir tür paradoks öncelikle, çünkü yerel ayrıntılılığın beslediği bir kültürel gelenek var. Karagöz var, temaşa sanatları arasında zuhurî kolu var. Bir de sinema var. Tabii bunlar aslında çatışmıyor, birbirini dışlamıyorlar, ama ve bu iki temaşa etkinliği diyelim, çünkü sinema hâlâ sanat olarak kabul edilmiyor, bir tür ikilem yaratıyor. Samipaşazâde Sezai, bir Ramazan ürrüyatına katılıyor ve musahabesiz ifadesinde kendisi sözgelimi iki çadırı, yan yana Şehzadebaşı'nda kurulu iki çadırı görüyor. Bunlardan biri Zuhûrî kolu temsil edilirken bir diğesinde sinema gösterimi temsil ediliyor. Yıl 1898 tabii. Bu dönemden itibaren şunun özellikle altı çizilmeli belki, bize bu hafızayı edebiyatçılar naklediyor. Biz, sinema - edebiyat etkileşiminin edebiyatçılar, henüz tarihçiler, vakanüvisler, sosyologlar tarafından dikkat buyurulmadan edebiyatçıların anılarından hareketle, anlattıklarından, makalelerinden hareketle, bu ilişkinin erken safhalarına ilişkin dikkatleri nüfuz edebiliyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Teşekkür ediyorum, bu özellikle İstanbul'daki halka yaygınlaşması sürecini pek çok sinemanın girişindeki seyirlerde de gözlemek mümkün. Mesela Konya'da ilk sinema deneyimi, ilk gösterimi, Mmekteb-i Sanayî dediğimiz, eski Sanat Okulu diye bildiğimiz merkezde bir sinema makinasından özellikle Çanakkale Savaşı sonrasındaki ülkedeki millî cereyanı harekete geçirmek anlamında kullanıldığını ve ilk sinema gösteriminin Konya'da 1915-1916 yıllarda başladığını da belirteyim, bunu sizinle de paylaşmış olayım.

Hocam, Türk edebiyatı ve sinema ilişkisi, sizin özellikle bahsettiğiniz makalenizdeki genel bilgiler çerçevesinde bu ilişkiyi bize izah ederseniz, bizim bu noktadaki ufkumuz sinema ile ilgili olan soru işaretlerini edebiyatçılar nasıl algıladı ve topuma bunu nasıl aktardılar, bunların üzerinde de durursanız memnun oluruz.

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Aslında edebiyat – sinema etkileşimi, bir tür simbiyozla benzetilebilir. Bu artık bir tür etkileşimdir. Tabiatıyla sinemaya Yedinci Sanat hürriyeti kazandıran sürecin kilometre taşlarının edebiyatçılar tarafından örüldüğünü ifade etmek mümkündür. Onlar tarafından döşendiğini ifade etmek mümkündür. Gerçekten edebiyat, özellikle sinemanın bu süre içinde, özerk bir sanat formu hâline gelmesi sürecinde ihtiyaç duyduğu hazır senaryo gereksinimini karşılamaya muktedirdir. Bizim ilk konulu filmimiz olan *Pençe*, 1917 yılına aittir ve söz konusu eser, Mehmet Rauf'un aynı adlı tiyatro eserinden bir uyarlamadır. Dolayısıyla bu dönemden itibaren özellikle Halide Edip'in daha sonraki süreçte Cumhuriyet muharrirlerinin, Cumhuriyet yazarlarının pek çok eserinin yavaş yavaş artık beyazperdeye uyarlanırlar hâle gelmeye başladığını görüyoruz. Fakat adeta bir simbiyoz, bir karşılıklı etkileşim, tek yönlü bir determinizmden ziyade bir karşılıklı etkileşim ilgisinin edebiyat ve sinema disiplinleri arasında mevcudiyet gösterdiğini söyleyebiliriz. Tabii burada şunu da ifade etmek gerekir kanaatimce, özellikle belki daha sonra gireceğiz o konuya ama şimdi özellikle 1920'lere kadar olan süreç, sinemanın yarattığı tedirginliğin edebiyatçılar tarafından paylaşıldığı bir süreçtir. Edebiyatçılar şöyle bakıyor; *"Bu yeni teknoloji, tiyatronun ve romanın yerini alacak mı?"* Buna dair kaygılar dile getiriliyor ya da özellikle, *"Bir muzır neşriyata benzerlik teşkil edecek şekilde, ahlâkı ifsat edecek mi bu aygıt?"*

Elbette pek çok işte pedagojiye önem veren yazar, Burhan Arpad gibi, bu sürecin sakıncalarından bahsediyor. Fakat yavaş yavaş, zamanla bu aygıtın hangi bağlamda araçsallaştırılabileceği, bu aygıtın hangi bağlamda bir ihtiyaç duyulabileceği ile ilgili bir kanaat oluşuyor ve yavaş yavaş biz şunu fark etmeye başlıyoruz. Mesela Ahmet Hikmet Müftüoğlu, 1925 yılında bir metin kaleme alıyor. *Genç Raja* adlı bir film izliyor Ahmet Hikmet Müftüoğlu, tabii 1920'lerin başlarına tesadüf eden bir filmidir ve sıcağı sıcağına *Genç Raja* adlı, Hintli bir gencin hikâyesinin anlatıldığı bir

filmden hareketle sinemanın bir Beşinci Kol faaliyeti olarak mütalaa edilmesi gerekliliğini ortaya koyan görüşler serdediyor.

Beşinci Kol, aslında İspanya İç Savaşı yıllarında türetilen bir terimdir. Ama biz bunu daha ziyade kültür emperyalizminin aracı, vasıtası olarak algıladığımız süreci tanımlayacak bir kavram olarak değerlendiriyoruz. **Beşinci Kol** dediğimizde, anladığımız şey; işte bu yumuşak güç denen kültürel imgelerin, kültürel aygıtların, araçsallaşması, vasıta kılınması sürecini anlamamız gerekiyor. Sinema gibi, dönem dönem edebiyat gibi, geniş kitlelere hitap edebilecek araçlar aracılığıyla, bunlar vasıtasıyla, belli başlı hidrolojik telkinlerin emperyalist baskıya maruz kalması tasarlanan kitlelere reva görülmesidir.

Şimdi tabii, Ahmet Hikmet Müftüoğlu bu yazısında Pierre L'ermite'in bir heykelini gördüğünü dile getiriyor. Pierre L'ermite, biz Türk aydınları nezdinde bir travma yaratmış bir figür, bir isimdir. Dolayısıyla Haçlı zihniyetinin bir sembolü hüviyetindedir. Aslında Pierre L'ermite'in heykelinden hareketle, ondan mülhem bir fikir geliştiriyor. Gerçekten izlemekte olduğu filmlerin, Batı kaynaklı filmlerin tamamına yakınının, özellikle Hollywood filmlerinin ve Anglosakson kültürden intikal eden filmlerin, âdeta Müslüman karşıtlığını idealize eden bir söyleme içkin olduğunu dile getiriyor. Gerçekten söz konusu filmlerde, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun dikkatini çeken husus şudur: Olumsuzlanan kahramanların tamamına yakını Doğulu ve Müslümanlardan oluşuyor. Buna mukabil özellikle protagonisti figür diyebileceğimiz, olumlanan, idealize edilen portrelerin, figürlerin tamamı da Batılı bir Hıristiyan'dır. Bunun tesadüfi olmadığını düşünüyor Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve bir tedbir alınması gerektiğini ileri sürüyor. Buna doğrudan doğruya devlet müdahalesiyle bir çözüm üretilmesi gerekliliğine telkin ediyor. Elbette bu hassasiyeti, Ahmet Hikmet Müftüoğlu sonuçta ideolojik ve dinî mensubiyeti hakkında fikir sahibi olduğumuz bir isimdir. Bununla beraber konu hakikaten emperyalist müdahale olunca, birbirine çok benzer yaklaşımların geliştiri-

rildiğini görüyoruz. Gerçekten sağ, sol aydınlar söz konusu dönemlerde benzer çekincelere sahiplerdir. Evet, belki Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun sahip olduğu bu kimlik vesilesiyle, söz konusu mevzu karşısında bir hassasiyet geliştirmesi doğaldır, ama aynı hassasiyeti Nazım Hikmet de geliştiriyor. Çok ilgi çekici şekilde Nazım Hikmet ile Necip Fazıl Kısakürek aynı söylemleri benimsiyorlar Batı sineması karşısında.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Bu bölüm, çok enteresan hocam. Aslında iki zıt bakış, bakın hem Türkiye'nin Cumhuriyet dönemi sonrasında iki farklı zihin, iki farklı mücadele adamının ortak noktada buluşmasını sağlayan emperyalizm odaklı bu yayılmacı zihin hâkimiyeti oluşturmaya çalışan yapı, doğrudan doğruya nasıl bu anlamda bir araya gelebilmiş sorusunu özellikle açalım ve biz ortak noktada mücadele anlamında ya da buna karşı koyma anlamında bir birliktelik oluşturabilmiş mi, sağ ve sol anlamında, belki entelektüeller anlamında, bir eylem, hareket ortaya koyabilmişler mi, onu da merak ediyoruz. Eğer bununla ilgili izahlarınız olursa seve seve dinlemek isteriz.

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Kuşkusuz, çok sağ olun bu soruyu sorduğunuz için; çünkü burada özellikle ben çalışmamda yaklaşık 50 şair ve yazarın konuya ilişkin yaklaşımlarını doğrudan metin odaklı çözümlemeler, analizler aracılığıyla ortaya koymaya çalıştım ve bir bileşke ortaya çıktı. O bileşke şudur: Gerçekten söz konusu bu tür bir emperyalist müdahale olunca, sağ ve sol aydınla, aynı safta yer tutuyorlar. Hatta söylem ortaklığı geliştirdiklerini görüyoruz. Necip Fazıl Kısakürek mesela Batı sineması için, Hollywood sineması için; *"Tefessüh mikropları..."* diyor. Daha sert bir söylemi Nazım Hikmet geliştiriyor; *"Elimden gelse onların hepsini kurşuna dizerdim..."* diyor ve bir Türk janrının, bir Türk tarzının sinemada bir yerel, millî değerleri merkezi alan bir janrın inşasının zaruretinden bahsetmeye başlıyor. Şimdi gerçekten Bahriye Mektebinden sınıf arkadaşları olan, okul arkadaşları olan Necip Fazıl ve Nazım Hikmet gibi iki şairin, iki farklı ideolojik kimliğin temsilcisi olarak karşımıza çıkan iki ismin, bu konuda ziyadesiyle ortaklaştığını görüyoruz. Hatta metinler arasındaki paralellik, geliştirdikleri söylemler arasındaki paralellik son derece dikkat çekicidir ve hemen hemen aynı kavramları kullanıyorlar, aynı mefhumlara başvuruyorlar. Ayrıca bu

iki isim de aslında senaryo yazıyor. Hakikaten çok dikkat çekicidir, Necip Fazıl Kısakürek de Nazım Hikmet de aynı zamanda senaryo yazarlarıdır, ama farklı vesilelerle senaryo yazıyorlar. Necip Fazıl Kısakürek, daha ziyade tiyatro eserlerine sahnelenmesinin engellenmesi, sansüre tabii tutulması, sonrasında ilgisini tiyatro alanından sinemaya, senaryo yazarlığına doğru yöneliyor. Bu vesileyle yazmaya başlıyor. Buna mukabil Nazım Hikmet'in daha ziyade ticari kaygılarla yazdığını görüyoruz. Hatta müstear isim kullanıyor ticarî kaygılarla yazdığı için. Âdetâ hicap duyuyor, bunları benimle ilişkilendirmeyin, diyor. Ama bir yandan da yazmak zorundadır. Böyle bir ortaklık söz konusudur. Aslında şunu da dile getirmek gerekiyor tabii, hakikaten hem sağ aydın hem sol aydın, bu devirde aynı mahfile karşı ortak bir söylem üretmeyi başaramamıştır. Fakat sinemaya ilişkin söylem, daha sonra yavaş yavaş biraz daha çözümlü, biraz daha müsamahakâr hâle gelmeye başlıyor, özellikle biraz daha yerlileştirdikten sonra bu alanı. Sözgelimi gençler üzerindeki muzır etkilerinden, ifsat edici etkilerinden bahsedilirken biz bu alanı nasıl kendi lehimize kullanırız, sorusunu ortaya atmaya başlıyor sanatkarlar.

Sinema yavaş yavaş artık mesela Sabri Esat Siyavuşgil'le, Nurullah Ataç'la birlikte, müstakil bir edebiyat formu üretebilecek bir alan olarak algılanır hâle gelmeye başlıyor. Mesela Sinema edebiyatından bahsediyorlar artık. Bir süre sonra edebiyat, sinema ve eserleri edebî metinleri, etkiler hâle gelmeye başlıyor. Yani bu tek yönlü bir etkileşim değil, artık böyle bir etkileşim olmaktan çıkıyor ve sinematografi artık edebiyatı etkilemeye başlıyor. Bundan Ahmet Hamdi Tanpınar çok sık söz eder. Yani sinema tecrübesinin artık yavaş yavaş şairlerimizde birer etki hâsil ettiğini dile getirmeye başlıyor.

Yine mesela Atilla İlhan'ın *Sokaktaki Adam* romanında biz sinematografik öğelere artık rastlıyoruz. Dolayısıyla böyle bir karşılıklı etkileşim ilgisinin mevcut bulunduğunu söyleyebiliriz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Hocam, özellikle bu sizin çalışmalarınızda, 1950'ye kadar getirdiğiniz sürece bakarken orada bir doğum sancısı, yerel ve yerli olma özlemi, bununla ilgili yapılan çalışmaları sinema alanında, birçok eserde gözlemek, bunları edebiyatla sinema ilişkisinde görmek mümkündür.

Biraz önce söylediğiniz Halide Edip'in eserleri örneğinde olduğu gibi, 1950 sonrasında da getirdiğiniz yerden lütfen devam etmenizi istirham edeceğim. 1970'li ve 1980'li yıllar aralığında biz özellikle bir çatışmacı toplum yapısını izlerken aslında mücadele edilecek unsurun ortak olduğunu hem Necip Fazıl hem Nazım Hikmet özelliği ve örneğinde odakladık. Fakat aydınlarımız, sinema ile ilişkilendirilen unsurlarımız, bu alanda bir kolektif bilinç oluşturamayıp savrulan ve yerel anlamda iktidarı ele geçirme gayretleri ve mücadelesi içerisinde sağ - sol odaklanmasına yönelen ve onların merkez oluşturma çabalarının yansımalarını da sinemada görünce, kendiliğinden yeni doğmuş, daha gelişmeye muhtaç bir alanın ansızın bir çatışma ortamına da girmesi, bizde sinema - edebiyat ilişkisinde olumsuzluklar yaratmış mıdır, bu ivmeyi hızlandırmak yerine durağanlaştırmış mıdır, yoksa daha mı ileriye gitmesini sağlamıştır? Bu konuda ne dersiniz?

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Evet, 1950'lere kadar üç aşağı beş yukarı yeknesak, homojen bir tutum olarak karşımıza çıkan bu yaklaşım biçimi yavaş yavaş dağılıyor. Ne yazık ki o kamplaşma sürecinin etkilerine sinema alanında tesadüf etmemiz mümkün olmaya başlıyor. Mesela Atilla İlhan'ın bu konudaki dikkatleri çok önemlidir kanaatimce. Atilla İlhan, ne yazık ki 1930'larda uygulanan bir politikadan bahsediyor. Nedir o politika, en temel, en genel şekliyle?

Pek çok Doğu vilayetimizde ne yazık ki, bu arada tabii ki, Batı musikisinin, özellikle klasik müziğin tanınmasının ben çok kıymetli olduğunu düşünüyorum kişisel olarak. Ben de bir klasik müzik hayranıyım aynı zamanda. Buna mukabil çok ilginç şekilde bu idealize edilen üst kimlik politikası, bize halk müziği ve sanat müziğinin temel verimlerini unutturma amacına da sahne oluyor. Ne yazık ki radyolardan, Atilla İlhan'ın dikkat çektiği husustan bahsediyorum tamamen. Ama aynı zamanda bu görüşlere iştirak etmemek de mümkün değil. Çünkü radyolar, özellikle bir yaşla halk müziği ve sanat müziği yayınının son bulmasına vesile oluyor. Doğal olarak Doğu illerinde yaşayan halk, kendi coğrafyasında yürürlükte olan kültürel daireye sahip çıkabilmek için, çünkü estetik zevkleri buna göre örgütlenmiş yüzyıllar boyunca, özellikle Güney komşularımızda yayın yapmakta olan radyo kanallarında çalınan o "Ya lelli, ya lelli..."lere yöneliyorlar. Onları dilemeye başlıyorlar. Dolayısıyla arabesk müzik ve

arabesk kültürün gelişiminin ilk nüvelerinin bu döneme ait olduğunu ifade ediyor Atilla İlhan. Gerçekten çok yerinde bir tespit kanaatimce ve Atilla İlhan hem duyarlık sahibi bir aydın olarak hakikaten sanat müziği ve halk müziği yayınının bu dönemden itibaren âdeta çok belirgin bir politika çerçevesinde kesintiye uğratılmasının olumsuz etkilerinden söz ediyor. Aynı zamanda o da bir sol aydın olarak kendisi çok benzer bir biçimde Türk jargının nasıl inşa edilebileceğini, çünkü kendisi pek çok sinema eleştirisi yazıyor, Atilla İlhan'ın kalem faaliyetlerine, özellikle nesir alanında kalem faaliyetlerine dikkat ettiğimizde bir sinema eleştirmeni olduğunu görüyoruz aynı zamanda. Yani sinematografik öğeleri onun, *Sokaktaki Adam* romanında tesadüf edilmesi rastlantısal değildir. Zaten hakikaten Sinema kuramı alanında da zihin yormuş bir aydındır. Fakat bu yerel ayrıntılığın yaşatılması gerekliliğini de özellikle telkin ediyor. Fakat az önce de bahsettiğimiz üzere 1960'lardan, 1970'lerden itibaren ne yazık ki, o yaşanan kamplaşma ikliminden sinema önemli ölçüde nasibine düşeni alıyor. Çünkü bu süreç, artık biraz şöyle tasavvur edilebilir; sanki her iki cephenin de egemenlik mücadelesi için her aygıtı meşrulaştırdığı, kullanmaya çalıştığı bir süreç ve sinema hakikaten bundan fazlasıyla nasibine düşeni alıyor.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Hocam, Türk sineması günümüze özellikle 2020-2021'li yıllar içerisinde, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde yaklaştığımız bu günlerde belli alanlarda bir ivme kazandığını özellikle gözlüyoruz. Ben biraz da güncelle getirmek istiyorum sizin söylemlerinizi temel alarak bu noktada Türk sinemasının edebiyatla ilişkisinde son dönemde daha çok televizyon dizileri anlamında belli bir yapıya kavuşulduğunu, ciddi bütçelerin ayrıldığını müşahade ediyoruz. Bu müşahadelerimizin yanında edebî eserlerin de sinemaya ya da bu anlamda dizelere aktarılması anlamına geçildiğini gözlüyoruz. Burada Türk sineması, özellikle yurt dışındaki teknik imkânlara da teknik anlamda, donanım anlamında sahip olmasıyla birlikte, evrildiği bir alan var. Bu anlamda hepimizin belki bir ticari unsur olarak da gördüğünde

ülkeye girdi sağlamaya yöneldiği hususunda tespitlerimiz var. Bunu yeterli görüyor musunuz, gerçekten Türk sineması bir ivme kazanmak üzere mi, ya da kazandı, fakat biz bunu daha nereye taşıyabiliriz, anlamında görüşleriniz nelerdir, edebiyat - sinema ilişkisini biz edebiyatçılarımızdan beslenen bir sinemayla mı daha ileriye götürebiliriz, yoksa sadece senaryoyla sinemayı bir yere mi götürebiliriz, konusunda neler söylemek istersiniz?

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Çok sağ olun, bu sabah BBN Türk'te bir canlı yayına katıldım, orada da bu konuya temas ettik. Şunu ifade etmek mümkün, sinema endüstriyle en yoğun ilişkileri kuran sanat formudur. Dolayısıyla mevcut teknik gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda aynı zamanda geniş kitlelere hitap bakımından da en verimli aygıt, en verimli sanatsal aygıtlardan biridir. Küreselleşen dünya, ulusların kendi estetik, sanatsal, kültürel verimlerini dünyanın üçra bölgelerine ulaştırabilmesinin önünü açıyor. Hatta özellikle ve bu suretle çaba harcıyor.

Türk sinemasının özellikle son yıllardaki dizi sektörünün diyelim daha ziyade, çünkü ne yazık ki sinemamızı, kanaatimce hâlâ tanıtabilmiş değiliz. Şunu inkâr edemeyiz, Türk sineması Batıda, İran sinemasının yarattığı etkiyi henüz yaratamadı. Henüz bir üslup, bir Türk üslubu oluşturabilmiş değildir. Ben biraz dizi ile sinemayı bu bağlamda birbirinden ayırıyorum. Ama dizi sektörü üzerinde değerlendirecek olursak ben, özellikle edebiyat uyarlamalarının, evet, belki edebî metnin içeriği deforme ediliyor, kuşkusuz, ama zaten dizi formatına dönüştürülen bir anlatım dilinin edebîlik ölçütüne sıkı sıkıya bağlı kalmasının çok de mümkün olmayacağını düşünürüm. Bu zaten pek imkân dâhilinde değildir. Onu kitleye sunamazsınız. Daha doğrusu böyle bir sunuma kitle itibar etmez.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Yaprak Dökümü belki bununla ilgili son dönemdeki en güzel örneklerinden birisi diyebilir miyiz?

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Evet, metne olabildiğince sadakatle bağlanan, en güzel örnek diyebiliriz. Fakat şöyle bir durum karşımıza çıkıyor. Dönem filmi ya da dönem dizisi çekmek çok zordur. Dekor, kostüm, atmosfer, bunlar çok maliyetli işlerdir. Dolayısıyla daha ziyade, mesela uyarlamalar, sadece ana olay örgüsüne kısmen sadık kalınarak günümüze uyarlanmış forumlar olarak değerlendirilebilir. Bunda da ben bir beis görmüyorum açıkçası. Eğer kitle nezdinde Halit Ziya Uşaklıgil'e dair bir alaka uyandıracaksa ne âlâ. Yeter ki hakikaten biz metnin özüne nüfuz edilmesini sağlayacak ilgiyi uyandırabilelim. Tabii gönül ister ki metinlerin künhüne varabilecek bir okuyucu, bir alımlayıcı, bir izleyici muhatap kitle mevcudiyet gösterecek, ama ben bunun zamanla olabileceğini düşünüyorum. Yurt dışında da eğer, hakikaten bu ara vasıta ile bir ilgi uyanıyorsa ki, çok ilginç örneklerle karşılaşıyoruz, kimi arkadaşlarımızla gerçekleştirdiğimiz sohbetler neticesinde yurtdışında mesela çok farklı ülkelerde, bizim dizi oyuncularımızın, sanatçılarımızın tanındığını, çocuklarına bu isimlerin verildiğini duyabiliyoruz.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Afrika'da Polat Alemdar ismini ve oyuncuyu tanımayan çok az kimse olduğunu gözlemliyoruz. Dizideki uyandırdığı ilgiyi, oralarda da uyandırıyor olması, sizin belirttiğiniz gibi birçok arkadaşlarla birlikte mutlaka sizler de müşahade etmişsinizdir. Bizde özellikle çekimi yapılan dizilerin özellikle belli ülkelerde ilgi uyandırdığını, mesela *Muhteşem Süleyman*'ın ya da *Kuruluş* dizisinin belli ülkelerde daha çok ilk uyandırdığını gözlerken bazı ülkelerde bunun hem alma, hem izleme oranının çok düşük olduğunu gözlemek mümkündür. Biz, bu anlamdaki pazarımızı oluştururken seçici davranırsak ve pazar arayışımızı bu anlamda belli bir yere matuf kılıyor isek, bu sinemanın ya da dizi sektörünün bir yönde hareket ettiğini, tek bir yönde geliştiğini gözlememize neden olur. Bundan nasıl kurtuluruz, bu alanı belli bir yere getirmişken daha geniş hâle, daha popüler hâle nasıl getirebiliriz irdelemekle sizin bu söylemlerinizi de merak ediyorum. Mümkün müdür böyle bir şey?

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Bence mümkündür. Bununla beraber bir noktanın özellikle altını çizmek istiyorum; evet, belirli içeriklerin Türk kültür hinterlandının vaktiyle bir parçasını teşkil etmiş bulunan coğrafyalarda daha fazla ilgi gördüğünü, bir kısmına iltifat edilmemesi gibi bir durumla karşılaşıldığında belirtmek gerekir. Fakat çok ilginçtir, ben sık sık Bulgaristan'a giderim, şimdi Bulgaristan Türk nüfusun çok yoğun olduğu bir ülke malumunuz, bütün Balkanlar için geçerlidir bu, mesela *Muhteşem Yüzyıl*, Bulgaristan'da bir direnç gelişir. Özellikle Osmanlı, Cumhuriyet Türkiye'sine dair çok fazla böyle bir şey yok, çünkü zaten artık ayrılmış bir ülke, kendi ulus devletini kurmuş bir yapı. Fakat orada özellikle milliyetçi damar, kendisine Osmanlı kültüründen tevarüs eden herhangi bir imgeye, motife karşı son derece hassastır, duyarlıdır. Ya da ben duyarlı olduğumu düşünüyordum. Fakat *Muhteşem Yüzyıl* Bulgaristan'da en çok izlenen dizilerden biridir. Türkler zaten izliyor, Bulgarlar arasında en çok izlenen bir dizidir.

Bu durum, bence şunu anlatıyor bize; evet, sevgi-nefret ilişkisi kuruyor galiba, özellikle balkanlarda, çünkü yüzlerce yıl boyunca hâkimiyetimizde bulunmuş topraklardır. Kendi ulusalcı öğretileri onlara, tabiri caizse, Türklerden, Türk kültürden, hatta Müslümanlardan, çünkü millet eşittir din kaidesi uyarınca, söz konusu dönemlerden nefret etmeyi öğretiyor. Ama o kadar nefret ediyorlar mı, çok emin değilim. Hem bu motiflere ziyadesi ile ilgi duyuyorlar hem de bu nefret, sanki yavaş yavaş yatışmış gibidir. Yani artık bunu tarihin bir parçası addediyorlar ve çok izleniyor. Bunu bir başka vesileyle açıklamak pek mümkün değil.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Özür diliyorum, yine konu dışına çıkmamaya özen gösteriyorum, ama burayı önemseydiğim için soruyorum. Osmanlı Sarayında entrikaların oluşturulmasında etkin olan yabancı uyruklu hanımların bir etkisini bu anlamda kabul eden bir bakış ve onu bu anlamda beğenen bir anlayış, bu dizilerin seyredilmesindeki etken olarak da öne çıkan bir durum olabilir mi hocam?

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Belki, o izlemekle, yani toprağından koparılmış, mazlum gösterilmiş kadın imajının böyle bir duyarlılığı beslediğinden belki kısmen söz edilebilir, ama ben daha ziyade, çünkü orada artık farkındaysanız bu benim ziyadesiyle dikkatimi çekmişti, mazlum kadının imajından ziyade bir devrin anatomisi de sunuluyordu. Evet, belki bir damar buna ilişkin elimde sahih bir veri olmadığı için bir çıkarımda bulunamıyorum. Ama sezgisel olarak müşahedelerime dayalı olarak aslında saray entrikası, çoğunlukla iç mekânda geçen hadiselerden bahsediyoruz. Çünkü savaş alanına dair tasvirlerin çok yoğun olmadığı aşikârdır. Ama yine de entrik unsur tabii her hâlükârda dikkat çeker. Böyle bir özdeşleşme yaşıyor olabilirler söz konusu kahramanla ilgili. Ama orada da hakikaten mesela Hürrem Sultan karakterinin bu kültürü hangi düzeyde sahiplendiği, tabii üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü devşirme sistemi bizde ne yazık ki, çok yanlış algılanıyor. Devşirme sistemine ilişkin hümanist bakışın yanlış tefsir edildiğini düşünüyorum. Aslında orada dört başı mamur bir eğitim sistemi var aynı zamanda ve düşünüldüğü gibi bir zulüm, bir cebir söz konusu değildir. Son derece müreffeh yaşama iyi bir eğitim olanağı söz konusudur.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

O zaman hocam, sinemacıların özellikle yaşanmışlıkları doğru analiz ettikleri zaman yaptıkları işi ilerletmeleri anlamında, bizim elimizdeki malzeme onlara bu imkânı çok rahat sunmaktadır. Sinemanın terakki edişi ve ilerlemesi anlamında özellikle 21. yüzyılda bıraktığınız yerden devam etmenizi arzu ettiğim için söylüyorum, nereye doğru gidiyor, Türk sinemasının bu anlamda evrildiği yeri nasıl görüyorsunuz, edebiyattan beslenmesini yeterli görüyor musunuz ya da senaryoların kendi başına olmasına özen mi gösterilmeli, bu konuda ne dersiniz?

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Ben, sinemanın edebiyatın hamiliğine meydan okumasını olağan buluyorum. Bu doğaldır, ama şu konuda eksik kalındığı kanaatindeyim. Biz hâlâ gerçekten kendi edebî geleneğimizden yeterince bu alanda istifade edemiyoruz. Etmedik ve hâlâ edebilmiş değiliz. Batıların homerik metinlerini, efsanelerini, şifahî gelenekten devraldıkları eserlerini,

efsanelerini, destanlarını ya da kendi başyapıtlarını sıklıkla beyazperdeye uyarladıklarını görüyoruz. Biz, ne yazık ki hâlâ bu alanda yeterince etkili değiliz. Yani bizde en önemli damarı teşkil eden uyarlamalar bağlamında en hacimli damarı teşkil eden metinler, popüler metinlerdir. Kerime Nadirler, Muazzez Tahsin Berkandlar, burada tabii şunun da altını çizeyim hemen, o da bence zaruriydi. Yani popüler metinlerden beslenebiliriz, bunda bir beis görmüyorum. Mesela popüler metinle elitist yazar arasındaki mesafe çok açıktır, ama mesela Selim İleri, elitist bir İstanbullu yazar olduğu konusunda kimsenin kuşku duymayacağı bir isimdir. Kendisi, Kerime Nadir'in *Samanyolu* romanını yayına hazırlıyor, yayına hazırladığı gibi aklımda bu romandan unutulmaz roman sahnelerinin kaldığını dile getiriyor. Yani bu perspektiften bakıldığında aslında mesafe o kadar da açık değildir. Dolayısıyla en hacimli damarı bu metinler teşkil ediyor. Bir dönem gerçekten melodram ağırlıklı bir uyarlama potansiyeli söz konusuydu. Fakat bizim de çok benzer şekilde ideolojik telkini kısmen araçsallaştıran dizilerle, filmlerle yurtdışına açılmamız mukabele anlamına gelir. Çok tuhaf gelmiyor bana. Yani bugüne kadar yapılageldi, biz buna maruz kalan meful idik, fail olabiliriz. Ama sanatta indirgemeci yaklaşımdan çok hazzetmediğim için biraz ihtiyatlı davranacağım, ama edebiyat metinlerinden beslenilmelidir. Ben hayatta gerçekten önemli tarihî romanlarımızın, özellikle tarihimizin belli başlı kilometre taşlarını merkeze alan romanlarımızın, hikâyelerimizin, tiyatro eserlerimizin, ne yazık ki beyazperdeye yeterince uyarlanmadığını görüyorum. Biz hâlâ ne yazık ki, *İstanbul'un Fethi* gibi bir bu kadar majör etkiler hâsıl etmiş bir meseleyi, olmadı, yani bir denemede bulunduk, evet iyi niyetli bir denemeydi; ama olmadı. Biz hâlâ onu küresel bir marka haline getiremedik. Hâlâ Kânûnî Sultan Süleyman'ın Viyana Seferleri'nin, Viyana Seferleri Avrupa için sadece travma değildir; Viyana Seferleri, Doğu ile Batı için önemli bir kültürel uzlaşıdır aynı zamanda.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Avrupa'yı dönüştüren bir harekettir. Avrupa'yı bugüne taşıyan bir hareket olarak görüyoruz.

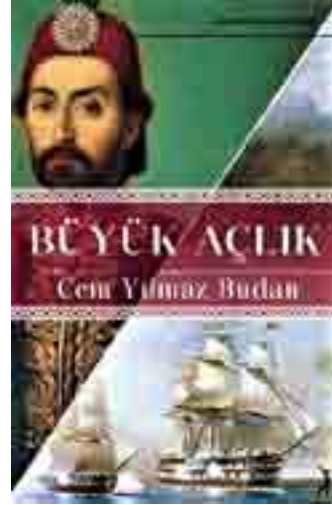
Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Kesinlikle, mesela burada reklamım olarak değerlendirilmesini asla istemem, ama ben *Büyük Açlık* romanını kaleme aldığımda çok

eleştirildim. Bazı çevrelerce bir hassasiyeti sömürüyormuşum gibi algılandı. Hâlbuki böyle bir amacım yoktu. İrlanda'ya yönelik Osmanlı yardımları çok majör bir hadisedir. Bu mesele gündeme getirilmelidir. Bu da biz yardımda bulunduk İrlanda'ya 1847'de, hadi şimdi değişti bunun propagandasını yapalım gibi bir saik ile ortaya konmamıştı. Bu çok dikkat çekici bir hadisedir. Bakın İrlanda'da 1845'te başlayan o patates kıtlığının ardından milyonlarca insan hayatını kaybediyor. Çok net rakam zikretmek mümkün değildir, ama milyonlarca insan hayatını kaybediyor. Milyonlarca insan zorunlu göçe tabi tutuluyor ve hiç kimsenin Avrupa'nın orta yerinde cereyan eden bu hadise karşısında eyleme geçmeyi tercih etmediğini görüyoruz. Hatta Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı Kraliçesi ve Hindistan İmparatoriçesi Victoria'nın bu dönemde teklif edilen yardım tutarını bin sterline düşürülmesi yönünde Sultan Abdülmecid'e bir telkinde bulunduğunu görüyoruz. Neden, çünkü kendisi sadece iki bin sterlin göndermiştir. Söz konusu yüzyıl, İngiltere'nin "üzerinde güneş batmayan imparatorluk" vasfını kazandığı yüzyıldır. Fazlasıyla muktedir, ama insanların açlıktan ölmelerine âdeta göz yumuyorlar. Şimdi bunu dile getirdiğinizde, bu hassasiyeti merkeze alan bir roman vücuda getirmeye çalıştığınızda -ki ben getirdim- mesele oluyor bu. Anlatmak istediğim budur. Bununla ilgili bir belgesel çalışılıyor, inşallah çok kısa sürede tamamlanacak, çekimleri bitti. Bu konudan mühlhem benim de konuşmacı olduğum bir belgeseldir. *Kara 47* isiminde, Semih Gürcüoğlu Bey çekti bu belgeseli. Pek çok mecrada da yayınlanacak. Fakat keşke mesela bir kaynak tahsis edilse de bu olayı biz sinemaya uyarlayabilsek.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Özür diliyorum, sizin söylediklerinizi daha farklı platformlarda biz de dile getirmekteyiz. Türkiye'nin, Türk aydınlarının özellikle kendisine olan güven noktasındaki problemini aşarsa İrlanda'daki patates meselesini irdeleyerek onları kendi medeniyetlerinin silahlarıyla bu anlamda çeki

düzen verecek hale getirmeyi başarabilecek çalışmalara özellikle bizim aydınlarımızın bu anlamdaki yönelimlerinin de finanse edilmesi noktasında, teşvikleri noktasında, bu alana hassas çalışmalar yapılması noktasında bir yönlendirmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Özellikle başka medeniyetlerle de bizim meşguliyetimizin artmasını sağlaması, biraz da onların kendilerine çeki düzen verip sürekli bizimle uğraşmak yerine bizim de onlarla uğraşmaya başladığımızın fark edilmesini sağlayacaktır, diye düşünüyorum. Siz bu anlamda çok önemli bir yol açmışsınız, gerçekten inşallah sonuna erer ve gerektiği şekilde de değerlendirilir bu çalışmalarınız. Bu anlamda sizleri tebrik ediyoruz, yeni çalışmalara da bu anlamda teşvik edici olmanızı arzu ediyoruz.

Değerli hocam, biz programın sonuna yavaş yavaş geliyoruz. Bu son bölümde sizin söylemek istedikleriniz, edebiyat-sinema alanında özellikle belli mottolarınız var mı? Vurgu noktasında, bizi yönlendirme noktasında neler söylemek istersiniz?

Doç. Dr. CEM YILMAZ BUDAN:

Benim edebiyat-sinema etkileşimine dair çizmeye, elimden geldiğince gayret ettiğim bu genel kuramsal çerçeve, kuşkusuz bir takım eksikleri ihtiva ediyor. Bunları okudukça tekrar tekrar fark ediyoruz, literatürü biraz daha tanıdıkça fark ediyoruz. Kuşkusuz hiçbir çalışmak kusursuz değildir. Ben sadece burada çok genel hatları ile bir çerçeve çizmeye çalıştım. Fakat bu etkileşimi Türk edebiyatı üzerimde, Türk edebiyatçıların perspektifinden okuma girişiminde bulunduğumuzda karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor. Aslında Türk aydınları, başlangıçtan itibaren belli başlı teknik girişimler, belli başlı Batı menşeli cereyanlar karşısında düşünüldüğü kadar mutaassıp falan değildir. Temelde Türk aydını, sadece ilk anda anlamaya çalışıyor, ihtiyatlı yaklaşıyor. Fakat algıladıktan sonra onu, nasıl işlemesi gerektiği konusunda çok fazla mütereddit olmuyor. Bir strateji geliştirmeyi başarabiliyor. Dolayısıyla aslında şu sevindirici benim açımdan, hangi cenaha mensup olursa olsun, aslında biz sözlü bir medeniyet olmanın götürülerine maruz kalıyoruz, diyelim. Bu çok önemli bir şey tabii, şifahî bir medeniyete sahip olmak, ama keşke yazılı hafızaya da bir o kadar sahip çıkabilsek. Çünkü çok ilginç sinema kuramı ile ilgili de edebiyat-sinema etkileşimi ile ilgili devrinin koşullarını çok aşan söylemler üretiliyor, yaklaşımlar geliştiriliyor.

Fakat ne yazık ki, bir uluslararasılaştıramıyoruz, beynelmilel bir cephe kazandıramıyoruz ve delilleştiremiyoruz. Yoksa mesela vaktimiz olsaydı dile getirirdim, ama tabii ilgilenenler kitaptan da hareketle görebilirler; Sabri Esat Siyavuşgil'in sinema alanındaki zihinsel çabası, onun verimleri, o kadar nitelikli yaklaşımlar içeriyor ki, okunsa hakikaten orada felsefi bir derinlik kurulduğunu görüyorsunuz âdeta.

Hakikaten Batılı aydına da pek çok alanda yol gösterici olabilecek Türk aydınları da çok açık bir biçimde yol gösterici olabilecek çok orijinal görüşler geliştiriyor. Fakat işte bunların ne yazık ki, uluslararasılaştırılması çok ciddi bir problem olarak karşımıza çıkıyor. Bu durumu kıracak, bu durumu aşındıracak, tersine çevirecek her girişim tabii bence son derece makbuldür.

Ben sözlerimi bu şekilde sonlandırmış olayım.

ZAFER KARAKUŞ/Yönetici:

Çok teşekkür ediyoruz, gönlünüze, emeğinize sağlık. Yeni çalışmalarınızı bekliyoruz. Yine özellikle Türkiye Yazarlar Birliği'nin önümüzdeki yıllardaki programları içerisinde inşallah sizlerle tekrar bir araya gelir, Konya'daki arkadaşlarımızla beraber yeni programlar gerçekleştirmeyi ümit ediyoruz.

Özellikle çevrim içi iletişim noktasında bize destek veren Bedir Köseoğlu kardeşimize teşekkür ediyoruz. Yine programlarımıza destek veren Konya büyükşehir, Meram, Selçuklu ve Karatay Belediyelerine de teşekkürlerimizi sunuyoruz.

SİNEMA, AVRUPA'DAN ÖNCE OSMANLI SARAYINDAYDI

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı etkinliklerinin 26'ncısında Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla, sosyal medya hesapları üzerinden çevrimiçi düzenlenen programda "Türkiye'de Edebiyat ve Sinema İlişkisi" konusu ele alındı.

Türk edebiyatı ile batı edebiyatı arasında nasıl bir diyalog olduğu ve Türk edebiyatı ile sinema arasındaki ilişkilerin nasıl geliştiğinin konuşulduğu program Doç. Dr. Cem Yılmaz Budan'ın katılımı ve TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi eğitimci Zafer Karakuş'un yönetimi ile gerçekleşti.

Konya'da ilk sinema gösterimi

Zafer Karakuş, Konya'da ilk sinema gösterimi Mekteb-i Sanayi merkezinde, özellikle Çanakkale Savaşı sırasında ülkede milli cereyanı harekete geçirmek için kullanılıp; ilk gösterimin de 1915-1916 yıllarında başladığını belirtti.

Doç. Dr. Budan: "Pek çok Avrupa ülkesinde Sinematograf cihazının esamesi okunmazken öncelikle Osmanlı sarayı tanıyor."

"Pek çok insan sinematograf adını verdiğimiz cihazın Osmanlı coğrafyasında kendisine yer bulamamış olduğunu vehmeder fakat bu cihazın 1895'teki keşfinin ardından bu topraklarda tanınması bir yıl sonrasında tekabül ediyor..." diyen Budan, "Sinema, Batı'da bir avam meşgalesiyken, alt sınıfların rağbet gösterdiği bir etkinlik alanı olarak karşımıza çıkıyor; bizde yavaş yavaş saraydan konağa, konaktan avama intikal eden bir etkinlik hüviyetinde." cümlelerini de ekledi.

SİNEMA HAZIR SENARYO İHTİYACINI EDEBİYATÇILARDAN KARŞILAR

Doç. Dr. Cem Budan “Sinemanın bu topraklardaki serencamını edebiyatçıların müshadedeleri aracılığıyla tanıyoruz, bize bu hafızayı edebiyatçılar naklediyor... Henüz tarihçiler, vakanüvisler ve sosyologlar tarafından dikkat buyrulmadan edebiyatçıların makalelerinden hareketle bu ilişkinin erken safhalarına ilişkin dikkatlere nüfuz edebiliyoruz.” dedi. Edebiyat ve sinema ilişkisinin simbiyotik bir etkileşime benzetilebileceğini söyleyen Doç. Dr. Budan, sinemaya sanat hüviyeti kazandıran sürecin kilometre taşlarının edebiyatçıları tarafından döşendiğini, sinemanın ihtiyaç duyduğu hazır senaryo gereksinimini edebiyatçıların karşıladığını da ekledi.

Batı sinemasında kötü karakterlerin doğulu ve Müslüman olarak yazılması, kahramanların ise Hıristiyan ve batılı olmasının çoğunlukta olmasına karşı gelen iki şairimiz Nazım Hikmet ve Necip Fazıl’ın aynı fikirde olduğundan bahseden Doç. Dr. Budan: “Söz konusu bu tür bir emperyalist müdahale olunca, sağ ve sol aydın aynı safta yer tutuyor. Bahriye mektebinden sınıf arkadaşı olan Necip Fazıl ve Nazım Hikmet gibi iki farklı ideolojik kimliğin temsilcisi olarak karşımıza çıkan iki ismin bu konuda ziyadesiyle ortaklaştığını görüyoruz. Hatta geliştirdikleri söylemler arasındaki paralellik hemen hemen aynı kavramları kullanıyorlar.” dedi.

Cem Budan “Hangi cenaha mensup olursa olsun, biz sözlü bir medeniyet olmanın götürülerine maruz kalıyoruz. Keşke yazılı hafızaya da bu kadar sahip çıkabilsek çünkü edebiyat sinema etkileşimi ile ilgili devrinin koşullarını çok aşan yaklaşımlar geliştiriliyor ancak ne yazık ki biz ulusallaştırmıyoruz ve derinleştiremiyoruz... Tabii ki bu durumu kıracak, aşındıracak ve tersine çevirecek her girişim makbul.” diyerek sözlerini bitirdi.

Zafer Karakuş, Doç. Dr. Cem Yılmaz Budan’a, canlı yayını ve iletişim noktasında destek veren Bedir Köseoğlu’na ve programlara destek veren belediyelere teşekkürlerini sunarak programın kapanış konuşmasını yaptı.

TYB Konya Şubesi olarak 27’nci etkinliğimizi 2 Ekim 2021 tarihinde Dr. Canan Olpak Koç’un katılımıyla “Edebiyat ve İtibar” konusunu ele alacağız.

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ**HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:**

Efendim merhabalar, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin bir etkinliğinde daha seçkin bir konu ve konukla birlikteyiz. En derin saygılarımla, selam ve muhabbetlerimle sizleri selamlıyorum.

Bu haftaki misafirimiz Doç. Dr. Canan Olpak Koç Hoca’yla, “Edebiyat ve İtibar”ı konuşacağız. Programı hem yüz yüze hem de sosyal medya hesaplarımızdan çevrim içi olarak sürdürüyoruz.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak “İnsanlığa Sözümüz Var” anlayışıyla sürdürdüğümüz programlarımızı destekleyen Konya Büyükşehir Belediyesi, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerimize katkıları için ayrıca teşekkürlerimizi bildirmek istiyoruz.

Sözü fazla uzatmadan konuşumuzun özgeçmişine değinmek istiyorum.

Doç. Dr. Canan Olpak Koç, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü öğretim üyesidir. Uzun süre Adalet Bakanlığı Ankara Personel Eğitim Merkezinde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Alanı ile ilgili ödülleri, çok sayıda makalesi ve Osmanlı Türkçesinden çeviri 4 kitabı bulunan yazarın, *Okuma Halleri, Edebiyat ve İtibar* adlı deneme kitaplarıyla *Varoluşsal Suçluluk, Yitik Masumiyet, Modern Türk Edebiyatının Yapısal Unsurları, Yusuf Nehir Adında Biri, Refik Ahmet Sevengil ve Romancılığı* adlı araştırma inceleme *Sessiz ve Derin Hüseyin Su, Günah Evinin Gölgeleleri* adlı editöryal kitapları vardır. Çalışmalarını yoğunluklu olarak varoluşçu metinlerle edebiyat ve hukuk ilişkisi alanında devam ettirmektedir.

Hoş geldiniz sayın hocam, nasılsınız?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Teşekkür ederim, sizler nasılsınız?

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Sizleri gördük daha iyiyiz, sefalar getirdiniz.

Efendim, itibar nedir? İtibar ve Edebiyattan ne anlıyoruz?

Bir yazınızda, "Edebiyat gönüllüsüyüm..." diyorsunuz. Edebiyat sevdiğinizin itibarı nereden kaynaklanıyor?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Teşekkür ederim tekrar, ben de Konya'da bulunmaktan, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin misafiri olmaktan şu an çok büyük bir onur duyuyorum. Aynı zamanda böyle yüz yüze bir program yapmış olmak da beni çok mutlu etti, çok kıymetli misafirler var şu an karşımda. İnşallah onların beklentilerini karşılayacak bir konuşma, söyleşi, sohbet yapabiliriz. En azından kendi adıma bunu sağlayabilirim diye temenni ederek başlamak istiyorum. Tabii **Edebiyat ve İtibar** konusu çok riskli bir konu, çok zor bir konu bir yönden, bunu sorularınızı cevaplandırırken zaman zaman açıklayacağım ama siz öncelikle **itibar** kelimesinin anlam alanıyla başladınız ben de öyle devam edeyim.

Doktorlarla ilgili şöyle bir tanım vardır; doktorlar, iyi bilmedikleri kişileri, hiç tanımadıkları kişileri, çok iyi bildikleri ilaçlarla tedavi etmeye çalışan kişilerdir, denir. Bizlerin de tabii bütün toplumu tanımak, bütün insanları tanımak ya da daha da daraltacak olursak tek başına bir insanı dahi bütünüyle tanımak gibi bir lüksümüz henüz yok. Bir yerden başlanmış olsa da bu çok zor bir şey. Çünkü insanı tanımak, varlığı tanımak, çok zordur. Dolayısıyla ben de doktorların yaptığını yapmaya çalıştım. Biraz anlamaya çalıştığım, bildiğim şey üzerinden gidiyorum. Ne yapıyorum? Edebiyattan anlamaya çalışıyorum, o zaman edebiyat yoluyla insanları tanıyayım istiyorum. Aslında **Edebiyat ve İtibar**'ı bir araya getirme telaşım, isteğim, niyetim, arzum da buradan doğmuştu. Bu tanımdan yola çıkmıştık elbette ki. Tabii sözlüklerde değişik tanımları yapıyor **itibar**'ın. İtibar, saygı göstermektir, saygı duyulmaktır. Hakkını, haklı olana, hak edene teslim etmektir belki. Bunlar, bildiğimiz sözlüklerin tanımıdır, ancak bir de insanların kişisel sözlükleri var. Ben buna çok inanırım her zaman, acaba kişisel kütüphanemizi kurduğumuz gibi, kişisel sözlüğümüzü de kurabiliyor muyuz? Kendimize has, önemseydiğimiz, ön sıralara aldığımız, belki alfabetik bir liste olmayacak ama karışık da olsa kendi içinde bir düzenle ele aldığımız kavramlar var mıdır, diye hep düşünürüm. Tabii ki ben de itibarı, sözlük tanımının da tersine, biraz böyle kendi kişisel sözlüğüme göre cevaplandırmaya çalıştım.

Burada bir parantez açarak devam edeyim. Kimlerin kişisel sözlüğü vardır? Bir defa hayatı okuyan insanların kişisel sözlüğü vardır. Kitap okuyan insanların, metin okuyan insanların kişisel sözlüğü vardır. Geriye kim kalıyor diyebilirsiniz, yani aslında hayatı okuyanlar, kitap okuyanlar, iyi kötü bir diploma sahibi olanlar, herkesin kişisel sözlüğü varsa kimin yoktur, diye kafalar karışabilir. Buradaki ayırım varlık tanımıyla netleşebilir. Varoluşçuluk okumalarımızda sık sık **Martin Heidegger** diye bir Alman filozofa atıfta bulunuruz. **Heidegger** bize, varlığın konumu ile ilgili çok derin ipuçları verir. Şüphesiz ondan önce de bu konulara değinenler olmuştur, kendi coğrafyamızda da değinenler olmuştur, ama sistematize etme bakımından **Heidegger**'in önemini tabii ki yadsıyamayız. O der ki; *“Bir anlamı yakalayanlar vardır hayatta, yakalamaya çalışanlar, bir de hiç yakalayamayanlar vardır...”* Yani yaşamı ıskalayarak geçirenler vardır, hiç bu yola girmemiş olanlar. Ben işte kişisel sözlük ayırımında Heidegger'in varlık ayırımından yola çıkarak şuna dikkat ediyorum; anlamı arayan kişilerin kişisel sözlüğü oluyor. Yani bu anlamı arayan kişiler, bir meslek sahibi olan, iyi kötü bir diploma sahibi olan kişiler de olabilir veya sadece hayat okulundan mezun olmuş, toprağın, havanın, suyun tesiriyle kendini yetiştirmiş insanlar da olabilir. Bunların kişisel sözlüğünde ve dolayısıyla benim kişisel sözlüğümde itibar nedir, bunu anlamlandırmaya çalıştım.

Belki uzun bir giriş oldu, ama itibarın tanımını yeniden şöyle genişletelim; yeryüzü, insan, aslında İlâhî bir kurgudur. Allah'ın kurgusu, yaratıcının kurgusudur. Biz, o kurgunun içerisine dâhil olarak yaşama-ya devam ediyoruz. Saygı duyduğumuz büyük kurgu budur, ama bir taraftan da insan elinden çıkma metnin kurgusu vardır. Yazarın, şairin kurgusu var. İşte o kurguyu da bir şekilde saygı duyulan bir mertebeye ulaştırabilmek adına, bir anlamda borç ödeme adına diyelim, yani metinlere, şairlere, yazarlara borç ödeme adına itibar kelimesini kendime başat kavram kabul ederek üzerinde durmaya, konuşmaya, anlatmaya çalıştım. Bunlar biraz işin teknik yönüydü. Bundan sonraki yazılarımızda da bunun devamı niteliğinde şeylerle uğraşmaya gayret edeceğiz. Çünkü itibar, ömür boyu süren bir şeydir. Ömür boyu bizim, sadece akademik kimlikle değil, insan olarak da birilerine hak ettiği şeyi vermemi düstur edinmemiz gerekiyor.

Bu yola çıkarken teknik gerekçelerin haricinde duygusal ilgiler var. Beni merakla bu yola sevk eden şey bir de şu olmuştur. Lise yıllarımdan beri hep Kaşgarlı Mahmut adını duyarız. Araplara Türkçeyi öğretmek için bir kitap yazmıştır Kaşgarlı Mahmut. Hakkında kitabî bir bilgi verilir. Genelde de A4 sayfasıyla düşündüğümüzde yarım sayfayı geçmeyecek şekilde Kaşgarlı Mahmut'la ilgili bilgi yazılır. Her yerde bu böyledir. Okuduğum dönemlerde de bu yarım sayfalık metnin üzerinde onu aşacak farklı bir hikâye ile karşılaşmadım. Hep şunu demişimdir; evet, takdire değer bir şey Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçeye hizmet etmek. Kaşgarlı Mahmut isimli birisinin de böyle bir çaba içine girmesi, çok takdire değerdir. Lakin Kaşgarlı Mahmut'a bir seçim hakkı vermiş olsaydık acaba o, eseriyle beraber kendisinin de tanınmasını ister miydi? Kendisi de anılsın, kendi hikâyesi de bilinsin ister miydi, diye düşünerek biraz araştırmaya başladım ve sonra şununla karşılaştım. Kaşgarlı Mahmut, gittiği yerlere, ulaştığı yerlere sadece bir kitap yazayım, niyetiyle gitmiş, aksine bir mecburiyet onu götürmüş. Aile içinde bir iktidar kavgası var. Bu gerçeği öğrenince asıl hikâye burada, dedim. Evet, görünürde ortada bir sözlük var ve şüphesiz bu çok kıymetli, ama bir de bu sözlüğü yazan kişinin hikâyesi var. Bizim buna ulaşmamız gerekiyor ve Kaşgarlı Mahmut'un hikâyesinden yola çıkarak aslında Kaşgarlı Mahmut'a itibarını teslim etmeye gayret ettim. Bunun için onun hakkında yazılar oluşmaya başladı.

Gelelim edebiyat gönüllüsü olmaya, sorunuzun sonunda sanırım bu ifade vardı, evet, edebiyat gönüllüsüyüm. Niye öyle peki? Rollerimiz değişse bile, ister öğrenci olarak ister hoca olarak ister yazar olarak olsun hiç fark etmez, edebiyat gönüllüsü olarak yazmaya, çalışmaya devam ediyoruz. Çünkü edebiyat, hayatı gösteriyor bize. Bazen felsefî kavramlarla ilgili konuşulurken de bu söylenir, felsefeci birçok hocamdan duymuşumdur, *“Keşke biz de edebiyatçıların gözüyle bakabilsek metne, kitaplara...”* demişlerdir. Edebiyatın böyle güzel bir tarafları barındırıyor. Gösteren bir tarafı var, dikte eden bir tarafı yok. Şu geçici hayatın sahiplerinden biri de benim sonuçta. Şayet bir gün hatırlanmak istiyorsam kendimden öncekilere itibarını verebilmeliyim. Çünkü her metin kendinden öncekilere itibar gösterdikçe itibar görmeye hazır hale gelir. Bu gelenekten beslenme gibi bir şeye yakındır. Bu yüzden ben de gücüm yettiğince edebiyat gönüllüsü olarak devam etmek ve yazmak istiyorum .

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Ne kadar güzel, böylelikle de tabii kendi hikâyemizi itibarlandırmış oluyoruz.

Şöyle bir soru yöneltmek istiyorum: Mürekkebin, kalemin ve sözün itibarı nereden kaynaklanıyor? İtibar duruşu da diyebiliriz, itibar duruşu nedir? Sizin güzel bir kavramınız.

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

İtibar duruşu, kitapta sık sık geçiyor. Sizin de dikkatle okuduğunuzu biliyorum, çok teşekkür ederim, yani anlaşılıyor olması galiba yazan kişi için en büyük bahtiyarlıktır. O yüzden soruların da titizliğinin farkındayım. Evet, **itibar duruşu** diye bir kavramı böyle sık sık metin içinde geçirmeye gayret ettim. Çünkü bizim bu kitapla veya işte bu tarz yazılarla ya da başkalarının da yapmasını talep ettiğim, göstermeleri için davet ettiğim tavır, itibar duruşuydu. Eli kalem tutanlara, söyleyecek sözü olanlara saygı duymamız gerekiyor. Onlara itibar hakkını vermemiz gerekiyor. Karşımızdaki her kimse, muhatap kimse, benimle aynı düşünmüyor olabilir veya çok sevdiğim bir kişi ile aynı düşünmüyor olabilir. Fakat eğer hak ediyorsa o itibar duruşunu göstermeliyiz.

Mürekkebin itibarına gelince, aslında mürekkebin itibarı, biraz geç gelen bir şeydir. Çok kolay gelmiyor, fakat çok sağlam geliyor. Ben birkaç yerde de bu örneği verdim, dinleyenler olmuşsa kusura bakmasınlar, ama tekrar etmek çok hoşuma gidiyor, **Okumanın Tarihi** diye bir kitap var. Alberto Manguel tarafından yazılmış çok kıymetli bir kitap. Orada çok dikkatimi çeken bir örnek var. Manguel Suriyeli bir çobandan bahseder. Bundan 6 bin yıl önce bir taş vardır bugünkü Suriye toprakları içerisinde. O taşın üzerinde beş tane birbirine ters istikamette çizilmiş çizgi fark edilir. Değişik şekillerdir bunlar. İnsanoğlu binlerce yıl sonra bu çizgilerin beş koyun ve beş keçi

olabileceği hükmüne varır. Bunu çizenin de bir çoban olabileceği kanısına ulaşılır. Ne çıktı ortaya. Yaşadığımız yüzyıldan binlerce yıl önce, aslında insanı dehşete düşüren de bir örnektir bu, bir taşın üzerine çizilmiş çizgiler var. Bu, bir Suriyeli çoban tarafından çiziliyor ve biz bugün bunu okuyoruz. Suriyeli çobanın o günden beri hayranı oldum. Niye hayranı oldum; çünkü Suriyeli çoban, yazmayı arzulayan herkes idi nazarımda. Yani yazmak için uğraşan, kalmak için uğraşan, sesini duyurmak için uğraşan herkes idi. Dolayısıyla yazan, çizen bir defa her şeyden önce bu itibarı hak eden kişiler olarak kalmıştır. Sadece o mudur çoban, hayır, hayatın çobanıdır aslında yazanların hepsi. Değil mi, Yunus Emre'nin de böyle bir fonksiyonu var, Cervantes'in de böyle bir fonksiyonu var. Dolayısıyla biz bugün onları, çağları aşan bir denge içerisinde unutmadan, hatta gün geçtikçe yerini daha da belirginleştirerek anmaya devam ediyoruz. İtibar duruşu da biraz buradan kaynaklandı dediğim gibi. Saygının bir adım ötesinde yazdıklarını yaşayarak, yaşatarak, onlara hayat hakkını tanıyarak devam etmek; bu vesileyle de metni çoğaltmak zorundayız. Suriyeli çoban, o taşta, o işaretleri koymuş görevini tamamlamıştır. Bugün ben de bir okur olarak onu okumak ve anlamlandırmak zorundayım. Şunu diyebilmeliyim, buna bir şeyler ilave etmeli miyim, evet. Bundan altı bin yıl önce bir çoban yaşıyordu ve onun belli sayıda koyun ve keçisi vardı ancak tek bu değildi. Yaşadığını duyurmak gibi bir gayesi de vardı besbelli. Bu büyük bir mesaj gibi geliyor ve keşke diyorum, Suriyeli çoban gibi altı bin yıl sonrasına bir mesaj bırakabilsem. Bunun çabasıyla oluşuyor bunlar. Edebiyatı yücelterek bağlayayım cevabımı; yine edebiyatı, edebiyat aracılığıyla itibar sahibi yapıyoruz, böyle devam ediyoruz.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Fuzûlî, Şair Yahya'nın itibarı nereden geliyor? Fuzûlî ve sözün itibarı?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Origami sanatı vardır ya, bir şeyi yapmaya başlarsınız, biraz sonra yapmaya devam etmek yerine yapılmış var, dersiniz, onu ortaya çıkarırsınız, itibar, saygınlık dediğimiz şey, öyle bir şey değildir. Hiçbir zaman yapılmış, hazırı var diyemeyiz. Çünkü hak ederek elde edilen bir şeydir, emek verilerek yapılmış bir şeydir. Eğer biz bugün Fuzûlî'yi anıyorsak,

Şeyh Galip'i anıyorsak, Tanpınar'ı anıyorsak, Oğuz Atay'ı anıyorsak, demek ki onlar, insana dair, hayata dair çok önemli bir şeyler bıraktılar. Bütüncül anlamda insanı kucaklayan bir şey bıraktılar. Dolayısıyla onların elde ettiği itibar da öyle hazır bulunmuş bir itibar değildir. Yapılmışı var, diyerek hemen alıp onların üzerine oturttuğumuz, giydirdiğimiz ve artık sana saygı duyulsun bundan sonra, diyerek işte ne farklı makamları kullanarak, ne de başka bir şey yaparak onlara taltif ettiğimiz bir şey değildir. Ancak zamanın süzgecinden geçerek, o kalburun üzerinde kalarak elde ettiklerinden onların itibarı, saygınlığı, tam da işte insana dair bir şey söylemiş olmalarından geliyor.

Örnekleri çoğaltacak olursak Mehmet Akif'in *Resmim İçin* adında kısa bir şiiri var. "*Sessiz yaşadım kim beni nereden bilecek?*" sorusunu sorar Akif. Fuzuli, "*Asıl âşık-ı sâdik menem Mecnûn'un ancak adı var...*" diyerek gerçeği anlatma telaşındadır. Orhan Kemal'in Bursa Cezaevindeyken yazdığı bir şiiri okumuştum. O da, iki binli yılların insanına, gecelerinin nasıl geçtiğini hiç bilmeyecekleri için sitemde bulunuyordu. Veya benzer bir sitayiş Rifat Ilgaz'ın bir şiirinde de geçiyor.

Edebiyatı belki sınava endeksli eğitim programları nedeniyle ezber bilgiler olarak algılıyoruz maalesef. Fuzuli 16. yy. şairidir, Mehmet Akif İstiklal Marşı'nı yazmıştır, Taşlıcalı Yahya beş Mensevîden oluşmuş Hamse sahibi bir şairdir... Ne var bu kitaplarda, hayat var bir de. Bu yüzden edebiyat hayatın ta kendisidir, kişiyi oluşturan şeyleri hızlandıran bir şeydir. Duyguları sonraya aktarabilmenin yegâne aracıdır edebiyat. Bizim edebiyat tarihinde birer isimden ibaret saydığımız yazarların, şairlerin de birer itirazları; hayata karşı, ölüme karşı, unutkanlık yönüyle pek yetenekli insan hafızasına karşı, dönemlerini anlamakta direnen toplum zihnine karşı verdikleri mücadeleleri var.

İtibar durumu, o mücadelenin tanıklığı demektir, zaman geçse, şartlar değişse bile sözün kaldığının farkında olmak demektir. Ama bir taraftan da yeni bir itirazla, yeni bir sözle sonraya konuşmak, kendi hayatının tanıklığını yine edebiyat aracılığıyla bırakmak demektir. Ölümün elinden bir şeyler kurtarmaya çalışmak demektir.

Edebiyatı edebiyatla öğreniyoruz. Bu çok anlamlı bir çabadır. Eser, varlığının sürebilmesi için kendisinden önceki eserin hakkını vermelidir. Şöyle örnekleyeyim; Taşlıcalı Yahya, Şehzade Mustafa Mersiyesini

yazarken menfaatini aradan çıkarıp dik bir duruş sergilemişti. O dik duruş yüzünden belki sürgüne yollandı ama zamanın adaletinde unutulmayarak ödüllendirildi. Bense bu dik duruşu, Yahya Bey'in dik duruşunun hakkını verme amacı taşıyan bir romanla öğrendim: Yavuz Ahmet'in Şehzade Mustafa romanı. Yani edebiyat, kendi itibarını korurken yine kendinden beslenmişti.

Yine Fuzûlî dersek. Çok sevdiğim bir şairdir benim, defalarca hayatını düşünürüm, o bildik söylemlerin ötesinde. Şeyh Galip için, Şeyhî için aynı şey geçerlidir. Veya bunu belki çok yakın dönem modern şairlerimiz için de söyleyebiliriz şüphesiz, onların da hakkını teslim edeyim, ama biraz edebî metnin üzerinden zaman geçince o değeri ortaya çıktığı için daha gerilerden gelerek bu itibar teslimini yapmak, benim daha hoşuma giden bir şey oldu. Yoksa çok yakın tarihli çalıştığımız isimler de var şüphesiz. Onların bile teslim edilmemiş itibarlarını görüyorum ve çok üzülüyorum. Mesela Refik Ahmet Sevengil... Beni çok üzen şey, torununun dahi dedesinin kaç kitap yazdığını bilmemesiydi. Araştırdım, buldum, ortaya koydum, ama karşısına çıktığımda yazarın yakınından "*Sadece üç roman yazmış zaten...*" cümlesini duymak, beni bir edebiyat gönüllüsü olarak inciten bir şey oldu.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Efendim şöyle bir cümleliz var; "**Gerçek edebiyat mahkûm edilebilir, merhum edilebilir, fakat mağlup edilemez...**" Gerçek edebiyatçılar da belki sizin gibi hakiki edebiyatçılar, akademisyenler eliyle ortaya çıkacak, onların değeri teslim edilecek. Bu cümleyi biraz açar mısınız?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

İnsan yazdıklarını başkasının sesinden duyunca çok iddialı konuştuğunu hissediyor. Doğruluğundan şüphem yok. Buna inanarak söyledim ama çok büyük iddialar gibi bir taraftan da. Fakat dediğim gibi doğruluğunda şüphem yok, hâlen inanıyorum ben edebiyatın mağlup edilemeyeceğine. Çünkü makam, şöhret, her şey gelip geçiyor. Hepsisi gelip geçiyor. Elimizde avucumuzda metinler kalıyor, güzel şiirler, güzel romanlar, güzel hikâyeler kalıyor ve hatta yazarı, şairi, ölüp gidiyor, onlar dahi hatırlanmıyor, eskiler çoğu zaman hatırlanmamayı dileyerek yazmışlardır nitekim, onlar bile hatırlanmıyor, fakat edebiyat, metin kalıyor.

Bende böyle bir kanaatin oluşmasında özellikle Taşlıcalı Yahya oldu. Şehzade Mustafa Mersiye'sini yazıktan sonra sürgüne yollanmış büyük şair. Aynı dikkatle geçmişin diğer şairlerine baktığımda benzer hikâyelerin hemen hepsinin ortak hikâyesi olduğunu gördüm. Bursa'ya sürülen Ahmet Paşa mesela; Ahmet Paşa'nın sürgüne gönderildiğinde başka başka gerekçeler sunuluyor. Hatta tarihe şu denilmeye çalışılıyor; *"Biz bunu sürgüne gönderdik, ama haklıydık. Çünkü onun böyle kötü huyları vardır. Şunu yapıyordu, bunu yapıyordu..."* deniyor. Ama o kadar ilginçtir ki, yüzyıllar geçtikten sonra bile bu söylenenler tutmuyor, olmuyor. Biz, bir şekilde sonradan bunun doğru olmadığını ve asıl gerekçenin farklı olduğunu bugün burada bile konuşabiliyoruz. Tabii ki Ahmet Paşa üzerinde söylenecek çok şey var. Veya Keçecizâde İzzet Molla var, Sivas'ta sürgünde vefat etmiştir. Yine onun gibi birçok sürgüne gönderilen isim var. Halikarnas Balıkcısı'nı bugün hâlâ anıyoruz. Bodrum'a sürgüne gönderilmiştir. O dönemde Bodrum, bir sürgün yeridir. Bunların hepsini düşündüğümde, tam da o dediğiniz mağlup edilemeyen edebiyat, doğrulanmış oluyor. Güç, metnin hayatın gerçekliğini sunmasıyla ilgilidir. Gerçekten hakiki metin hayatın gerçekliğini sunuyor ve o kalıyor. Edirne'ye sürülen Hayali, Sivas'ta sürgünde ölen Keçecizade İzzet Molla, Adana'da sürgünde ölen Ziya Paşa, yine sürgünde ölen Namık Kemal... Mahkûm edilmiş bu insanlar, zorlu şartları yaşamaya mecbur edilmişler. Ama şöyle bir dönüp geriye baktığımızda hala bu isimleri hatırlıyoruz. Demek ki sözü yargılayanların gücü ancak söz sahibine geçebiliyor. Metinler bizi kendi gerçekliğimizle karşı karşıya getirdiğinden kopamıyoruz, mağlup edemiyoruz. Zamanın hafızasıyla kendi adaletini sağlıyor ve yargılananları değil yargılayanları unutmayı tercih ediyor. Tıpkı Bursa Cezaevindeyken onu ayakta bekleten savcıya Nazım Hikmet'in sorduğu soru gibi: *"Siz Ömer Hayyam'ı bilir misiniz?"* der savcıya. *"Evet, der savcı, elbette biliyorum."* *"Peki, Ömer Hayyam zamanında İran şahı kimdi, onu biliyor musunuz?"* Demek ki gerçeği konuşan gerçek edebiyat, ânın hükümlerine değil zamanın hükümlerine bağlıdır. Tıpkı başta söylediğim Suriyeli meçhul çobanın yaşadığı zamanda o bölgeyi idare etmiş olanların bugün adlarını dahi bilmemesine rağmen çobandan geriye kalmış iki basit taş parçasının hâlâ konuşmayı sürdürmesi, orada bundan yaklaşık dört bin yıl önce önünde beş koyunuyla beş keçisi olan bir çobanın yaşadığını anlatıyor olması gibi; gerçek edebiyat da sahibini korumayı sürdürür.

Biraz önce Kaşgarlı Mahmut ile ilgili verdiğim örnek de onun o, Araplara Türkçeyi öğretmek için yazdığı sözlükteki bu asil çabasıyla ilgilidir. Daha günümüze yakın bir örnek de var hatta bu belki bizim coğrafyamızdan değil, ama çok kıymetli bir örnek. Dilbilim konusunda çalışmış Andre Martines isimli bir Fransız dilci var. 1945 yılında ikinci Dünya Savaşı'nda esir kampına düşüyor ve esir düştüğü kampta bulunan diğer Fransız askerlerle konuşa konuşa dille ilgili bugün Çağdaş Fransız Kitabı diye bir kitap yazıyor. Yani bir insan esir düştüğü bir kampta niye kitap yazmayı düşünür değil mi, bu da mesela çok önemli bir adım. Yazmak, bu kadar güçlü bir şey ki, insanları o yaşama duygusuna, o ölümsüzleşme duygusunun da belki heyecanıyla yazmaya sevk ediyor gibi geliyor bana.

Her şey değişir, ama doğru söz, hele ki edebi bir dille söylenmiş etkili bir söz, sınırları aşar, aradan dil ve inanç engellerini ortadan kaldırır, her zamanda ve şartta doğru bildiğini yine söyler. Zaten itibar duruşu dediğimiz şey de doğru bildiğini söylemekten çekinmemiş olanların hatırasını yaşatmak değil midir?

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Çok teşekkür ediyorum, şöyle bir soru yöneltsem; ülkemizde Türkçe'nin itibarı nasıldır, eğitim-öğretim, sokaklar, caddeler, edebiyat dili, politik dil, bambaşka hayranlıklar, gezginlikler, tabelalar, etiketler, kimlikler... Bize mahsus yüksek bir dil geliştirebiliyor muyuz?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

"Neyi yaptık ki bozulmasından korkuyoruz..." diyor bir şiirinde Cemal Süreya. Türkçemizi her dönemde talan etmişliğimiz var maalesef. Olumsuz örneklerle konuşmak insanı üzen bir şeydir konuşmacı açısından. Niye, çünkü istiyoruz ki, kendi dilimiz, edebiyatımız, ülkemiz adına her zaman çok güzel şeylerden bahsedelim. Biraz da insanın zaman zaman üzerine aldığı sorumluluklar; işte bu hocalık sıfatı olur, başka bir şey olur, yazarlık sorumluluğu olabilir, başka bir şey olabilir, bunlar var. Bu anlamda tabii ki ben de çok umutsuz değilim, fakat yeterince hakkını veriyor muyuz, diyecek olursak keşke daha çok verseydik. Yalnız bugün değil tarihin bütün dönemlerinde hassasiyetimiz yüksek olsaydı. Doğu veya Batı nereden gelirse gelsin talan edilmesine karşı çıkılabileseydi. Yapılmayan şeyleri de işaret etme sorumluluğunu düşünerek konuşmak istiyorum. Zaman zaman bu

bilinç artıyor. İşte öz Türkçe anlayışından hareketle yazılanlardan yabancı tabelalara yönelik tepkilere alt başlıklar açılabilir. Ancak bunlar alt başlık. Sokağın Türkçesini, ilim/bilim dilinin Türkçesini kontrol etmek lazım. Yabancı dil öğrenimi dünyayla beraber düşünüp konuşabilmek için önemli lakin onu hayatın gayesi haline çevirmek hata.

Türkçe bence bunu hak ediyor. Güzel kullanılmayı, güzel yazılmayı, görünür olmayı hak eden inceliklere sahip bir dilimiz var. Biz, ona gereken hakkı vermiyoruz gibi geliyor. Bu, benim dışımdaki değil, benim de dâhil olduğum bir sistemin eleştirisidir aynı zamanda.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Şehrin itibarı nereden gelir?

Eğer yazarlar, kültür sanat adamları, bir itibar noktası ise biz bunları yeterince sahip çıkabiliyor muyuz?

Kültürel mirası aktarabiliyor muyuz?

Ne dersiniz?

Mesela, Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki müze evi kapatılmıştı. O da değerli bir yazarımız, çok iyi biliyorsunuz, başka örnekler de vardır, ne söylemek istersiniz bu konuda?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Şehirleri de kitaplara benzetirim. Veya şöyle söyleyeyim, bazı şehirler kitap gibidir çünkü anlatacakları hikâyeleri vardır. Tarihin kırılma noktalarına şahitlik etmeleriyle, sokaklarıyla, insan yüzleriyle, orada yaşamış büyük isimlerle, tarihi eserleriyle kendi hikâyelerini oluştururlar. Şehirlerin sınırlarını, imkânlarını sorguladığımızda ya da yeniden şehri tanımladığımızda hayatın orada üretilmeye devam edip etmediğini sorgulamak gerekiyor. Baktım gördüm ki hepimiz katiliz. Şehirlerde hayatı üretmek bir tarafa sokakları, caddeleri öldürüyoruz. Gittiğim yerlere bu gözle edebiyat gözlüğüyle bakarım. Bodrum Halikarnas Balıkcısı'ndan ayrı görülemez, Kütahya, şair Şeyhî'den bağımsız düşünülemez. Kırşehir, Âşık Paşa'dır. Tıpkı Konya'nın Mevlânâ'dan bağımsız düşünülemeyeceği gibi. Haliyle şehirlere yönelik itibar duruşu konulu yazıların, kitapta bulunması da bu yüzdendir. Bir anlamda edebiyat penceresinden bakılmış şehirleri

okumaya çalışmak yani. Şehrin kendi hikâyesi kadar, bir esere mekân olmasını, büyük bir şairin, yazarın yetişmesini sağlaması da bir başka hikâyedir. Gelelim tekrar sorunuzun diğer kısmına... Hiç uzatmadan en kestirme yoldan gideyim: Hayır, maalesef ki bizler, yirminci ve yirmi birinci yüzyılda Anadolu'da yaşayan kuşak, şehirlerin hikâyesine gerekli saygıyı gösteremedik. Hatta sınırları biraz daha genişletelim, Orta Doğu'nun büyük kısmı diyelim. *Binbir Gece Masalları*'nın, Harun Reşit'in, Fuzûlî'ye *Leylâ İle Mecnûn*'u yazdıran Bağdat'ın hikâyesi var mı mesela bugün insanların zihninde? Yoksa o hüznü ve bilgece hikâyenin yerini canlı bombalar, mezhep kavgaları mı almış? Ya da Ahmet Hamdi'nin *Beş Şehri*'nin günümüzde o yaşayanları, planlama yaparken o şehrin hikâyesine ne derece duyarlılar? Konya'da Mevlânâ Türbesi'nin etrafını çevirmiş o biçimsiz apartmanları dikenler, yedi yüz elli yıllık bir hikâyenin yanı başında durduklarını hiç düşünmüşler midir? Bilemiyorum, biz Doğu insanları sadece şehirlerin değil topyekûn Doğu'nun hikâyesini fedaya hazırlıyoruz. Belki de o vedayı çoktan gerçekleştirdik. Evliya Çelebi'yi misafir etmiş hanlar, onlarca farklı kültürün buluştuğu meydanlar, kervanların uğrak noktaları artık kan kokuyor. Şehirlere birer ticarethane gözüyle bakıyoruz. Rantlar, talanlar yüzünden hikâyelerin mekânı şantiye alanlarına dönmüş. Sonra da bu şantiye alanında yetişmiş **Z Kuşağı**'ndan ecdada saygı bekliyoruz, Doğulu kimliğe sahip çıkmalarını istiyoruz onlardan. Onlara hangi hikâyeleri verdik ki karşılığını görmek isteyelim? Bence eski zaman şehirlerinin böyle bir hususiyeti vardı. Orada yaşayanlara, sadece buluşabilecekleri meydanlar, hanlar, kervansaraylar, büyük camiler vermezlerdi. Aynı zamanda ortak akıl ve duyguda buluşabilecek birer hikâye de verirlerdi. Benim şehirlere yönelik itibar duruşu arayışım da asıl bu acı kayıp yüzündendir. Kitap sayfalarına yazılmış hikâyeler kaybolmaz. Yazarları unutulsa bile varlıklarını sürdürürler. Ne acıdır ki şehir kitabının sayfalarına yazılmış hikâyeler silindiğinde, geri getirme şansı yoktur. Tarihi surlardan eksilmiş tek taş parçası, şehirlerin hikâyesinden bir cümleyi silmek demektir. Oysa bizim, o tek parça taşa karşı bile borcumuz var. O eksildiğinde, onu oraya koyanlara ihanet etmiş demektir, hatıraya sahip çıkamamışız demektir. Bu gerekçelerle kitapta ben şehirlere ayrı bir bölüm ayırdım. Başlı başına bir kitap olmayı hak eden bir başlık, diye düşünüyorum. Biz, şimdilik böyle kitabın içerisine mevcut şehirlerimizi, gidip gördüğüm, dolaştığım şehirleri yazdım.

Biz, şehirlerde yaşıyoruz. Şu anda da bir şehirde konuşuyoruz. O şehrin bize sunduğu imkânlar nispetinde aslında kendimizi çok daha iyi hissediyoruz. Konya'da böyle bir mekânda konuşmak, herhalde bizi daha da sevklendiren bir şeydir. Çok güzel bir ortam, çok güzel bir mekân çünkü; bunun aksi olsaydı, yani biz bir plazada konuşuyor olsaydık, bir alışveriş merkezinin çok lüks görünen, yaldızlı duvarlarının arasında konuşuyor olsaydık, belki de tam bu ruhu hissetmeyecektik. O anlamda şehirler, bize biraz da ruhumuzu hareketlendiren, hızlandıran, zihnimizi geliştiren bir mekân sunduğu için çok kıymetlidir. Bugün nispeten kalan giden şeyler var, biz bakıyoruz, ama benden geriye ne kalacak, çok merak ediyorum. Hangi taşa bakarak benim çocuklarım, torunlarım ya da herhangi birisi beni hatırlayacak? Düşündükçe bazen üzüliyorum, umutsuzluğa kapılıyorum.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Teşekkür ediyorum, biraz da yazar kadınlardan bahsetsek, Türk Edebiyatı'nda yazar kadınların itibarı var mıdır?

Ben, Afet Ilgaz örneği vereceğim. Bir fikir değişikliği ve yol ayrımından sonra eserleri hiçe sayılmıştı. Belki çalıştığı gazete bile hakaret konusu edilmişti. Zannediyorum da hayattan kırgın ayrılmıştı bu sessizlikten ve körlükten dolayı.

Emine Işınsu gibi, başka örnekler de var kuşkusuz. Ne dersiniz, yazar kadınların itibarı, Türk Edebiyatı'nda var mıdır, nicedir?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Şunu temenni ederdim, keşke erkek yazarlar ya da kadın yazarlar diye konuşmasak.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

“Yazar kadınlar” dedim ben de.

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Evet, çok güzel dikkatiniz. Yine de keşke bunu konuşuyor olmasak da sadece yazmayı, yazıyı, metni, bu eylemi konuşuyor olsak. Bu yürekte diletiğim bir şey ama tabii bir gerçeklik varsa ortada onu da konuşmak,

tartışmaya açmak zorundayız. Bu doğrultuda ben bu soruyu algılamak, anlamak ve cevaplandırmak istiyorum. Afet Hanım'la, buna yine döneceğim, ama Afet Hanım'la şöyle bir tanışıklığım olmuştu. Yıllar önce, bir dergi için *Cezaevi Öyküleri Dosyası* hazırladığımızda kendisi ile söyleşi yapmıştık. Daha sonra devam edeceğim. Kadın yazarlar...

Geçmişte düşünceleri yüzünden ötekileştirilmiş, sürgüne yollanmış, öldürülmüş, toplumsal baskıya maruz kalmış yüzlerce sanatçı, fikir insanı yanında, kadın kimliği yüzünden ötekileştirmeye uğrayanlar da var. Bu inanılmaz derecede haksızca. Düşünce, sonuçta bir seçimdir, ona yönelik baskıların hiçbir haklılığı bulunmasa da kişi, kendi tercihleri yüzünden böyle bir baskıyla karşılaşmış. Kadın olmanın suç sayılmasına ne demeli peki? İnananlara göre Allah'ın insana verdiği bir nimettir bedeni, inanmayan açısından tabiatın bir teşekkürü. Öyle ya da böyle beden, edinilmiş değil verilmiş bir varlık. Ve toplumlar, kadına biçtikleri rol yüzünden onun yazdıklarına da birtakım yaptırımlar uygulamışlar. Ben, Edebiyat ve İtibarı kitabında ötekileştirmenin bu türünü Sappo'yu anlattığım yazıyla ele almaya çalıştım. Hakkında şüpheli bazı ithamlar yüzünden, kayalıklarda intihara sürüklenen o kadının şiirlerindeki o hüznü duyusallık, buram buram kokan insanlık neden görülmemişti acaba? Acaba onu yargılayan toplum çok mu ahlak abidesiydi? Çok mu sudan çıkmış ak kaşıktı?

Gülten Akın söz konusu olduğunda, şair demiyoruz, kadın şair diyoruz mesela. Toplumun kadından beklentileri edebiyatı da kapsıyor bir yandan, kadın yazarın metinlerine ve özel hayatına farklı gözle bakıyoruz. Gerçi Türkiye'nin bu konuda büyük yol kattığını düşünüyorum. Günümüzde yayınevleri kadın kalemlerin kitaplarını da yayınlıyor. Ki onlardan biri de benim. İçerik yönüyle de artık daha özgür olduğumuzu

söyleyebilirim. Tabi şu da var, bazı türler hala erkek egemenliğinde. Mesele sohbet veya nutuk türlerinde nerdeyse kadın kalem yok. Benim yazdıklarım ile getirdiğim itirazlardan birisi de bu. *Okuma Halleri ve Edebiyat ve İtibar* kitapları aslında deneme değil sohbet türünün örnekleri. Kadın bir kalem olarak edebi sohbet türünün örneklerini vermeye çalışıyorum. Afet Ilgaz Hanım'da hassas konulara önem vermiştir.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Onun bir kitabı da vardı yanılmıyorsam...

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Evet, *Çeribaşı Abdullah'la İdamlık İsmail* kitabı var. Sağlığında bu kitabı vesilesiyle tanışmıştım. Söylediğim gibi kendisiyle cezaevi öyküleri konusunda bir dergide yayımlanmış dosya dolayısıyla söyleşi yapma bahtiyarlığı da yaşamıştım. Eğer Afet Ilgaz'a yönelik bu görmezden gelme gerçekten düşünce değişiminden kaynaklanıyorsa, geçtiği düşüncenin okurları nerede? Onu sormak gerekiyor. Afet Ilgaz, milliyetçi muhafazakâr kesime bir eleştiride mi bulunuyor? Okura sitemde bulunuyor sanki. Meselenin sadece, başlı başına ideolojik olmadığını düşünüyorum. Genel anlamda bir zihniyet problemimiz var. Vefayı, ilgiyi, şaşırmaı unutmuşuz. Oysa eylemlerimizle kendimizi gerçekleştirebiliriz Sartre'ın dediği gibi.

Afet Ilgaz'da yazarak kendini aşmaya çalışmıştır. Çeribaşı Abdullah'la İdamlık İsmail kıymetli bir kitaptır. Cezaevi öyküleri anlamında çok gerçekçi tablolar sunmuştur. Orada dönemin cezaevi koşullarını çok net görürüz. Eşi Rifat Ilgaz'ın hatıralarından yola çıkarak bu öyküleri yazdığını söylemişti. Çünkü şöyle bir soru sorduğumu hatırlıyorum. *"Anlattığınız yer bir erkek koğuşu ve siz bu erkek koğuşunu nasıl bu kadar gerçekçi anlatabiliyorsunuz. Nereden biliyorsunuz bu kadar ayrıntıyı, nasıl vâkıf oldunuz?..."* diye. Rifat Ilgaz'ın cezaevi anılarından yola çıkarak yazdığını, o dönem eşinin, bunları yazabilecek kadar bile kendisinde güç hissedemediğini ilave etmişti. Bu da belki bir yazarla ilgili ayrıntı bilgidir bize sunduğu, ama o kadar etkilenmiş ki dönemin cezaevi koşullarından, bunu yazamadığı için kendisine anlattığını belirtmişti. *"Rahmet olsun..."* diyelim bütün göçenlere.

Yazarın kadınlığı erkekliği kısmına gelince... Adalet Ağaoğlu, 2000 yılında Samsun'da katıldığı bir panelde gelen soru üzerine *"Ben yazarlar arasında kadın erkek ayrımına karşıyım, yazar ne kadındır ne de erkektir, sadece yazardır."* demişti. Üretilen eserin iç dünyasına girildiğinde yazının gerekliliği kadın ya da erkek olmanın değil, yazar olmanın gerekliliği istiyordur bizden. Adalet Ağaoğlu'nun kastettiği de aslında bu. Fakat kadın olma kimliği, maalesef yazının teknik meselelerinin önüne geçiyor. Kadınların ısrarla böyle bir temennisinin olduğunu görüyorum. Bu, şu anlama geliyor, bütün bunlardan bunu çıkarıyorum, evet, kadın yazarların, yazar kadınların, sizin de söylediğiniz gibi, böyle bir derdi var. Yani bizi cinsiyet olarak algılamayın, yazdıklarımızla anlamaya çalışın, yazdıklarımızı okuyarak yorumlayın, gibi bir kaygıları var. Haklı bir kaygıdır. Bunu zaman zaman aşıyor olsak bile, yine de şu an Gülten Akin'dan bahsettiğimizde mesela, kadın şair denmeye devam ediliyor.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Belki azlığındandır. Şöyle bir ayırım da yapılıyor, güzel bir tespit bence; iyi yazar kötü yazar vardır.

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Evet, öyle olmalıdır. Metin ya iyidir ya kötüdür. Kadın yazdığı için iyi, kadın yazdığı için kötü ya da erkek yazdığı için zaten iyidir, çok da erkek dinleyicimiz var, alınganlık olmayacağına inanarak da bunları söylüyorum, ama erkek yazdığı için kötü olmamalıdır metin. Ama metinde şu olabilir, bunu kabul ediyorum, metinlerimizde eril bakış olabiliyor bazen, kadın da yazsa erkek de yazsa. O eril bakış ayrımı yapılabilir, çoğu zaman da bununla karşılaşırız, ama cinsiyet noktasında bu ayırım çok hoşumuza giden bir şey değil. Bunlardan yola çıkıldığında Afet Hanım'ın da yaptığı o eleştiride, geldiği yerden çok belki geçtim dediği yerdeki okura yönelik

bir sitem hissediyorum. Yani belki daha çok sahiplenmesine inandığı, geçtiğim yer dediği ve okunması anlaşılır olması, işte ona tam da baştan beri söylediğimiz gibi onun metinlerine hayat hakkı tanıyan okurunun oluşması gerekiyor ki, bu okunma zincirini devam ettirebilsin. Ama maalesef bunların, bu konuştuklarımızın altında birçok okur problemi çıkıyor, yazar problemi çıkıyor, çok başka sorunlar da çıkıyor.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

İç dünyanın, derunî hayatın, bir anlamda kalbî dilin itibarsızlaşması da söz konusudur. Bu bağlamda aşkın itibarı var mıdır, aşk öldü mü, ne dersiniz?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Bizim adına edebiyat dediğimiz, şiir dediğimiz sanat, aşkın itibarını sunmak değil midir? Sanatın içinden aşkı çekip alsak geriye ne kalır kalır? Aşkın elbette itibarı vardır ve edebiyat, o itibar duruşunu binlerce yıldır sergileyebildiği için sanatların en güzelidir. Ama şunu da unutmayalım bir taraftan: Geçmişin büyük aşklarını itibarlı kılan, edebiyat sayesinde sonraya kalabilmeleridir. Kays'la Leylâ'nın aşkı, Kays Leylâ'yı derinden sevdiği için değil, Fuzûlî o aşkı anlattığı için büyüktür. Şimdi şairin ruhu gülümsüyordur gerçi bana, hanım kızımız sen bari yapma, *"Asıl âşık-ı sâdık menem, Mecnûn'un ancak adı var..."* anla şunu diyordur. Evet, belki de doğrusunu Fuzûlî söylüyordur. Sanatçı, kişisel aşkının itibarını verdiği eseriyle sergilediği için ortaya unutulmaz eserler çıkmıştır.

Aşk öldü mü sorusuna gelecek olursak... Bazı değerler, insanlık halleri vardır. Ölmezler, suret değiştirirler. Ben aşkın da ölümsüz olduğunu düşünüyorum. Ha dersenez ki şimdinin gençlerinden gerçekten aşk beklenebilir mi? Ellerinden şehirlerini aldığımız, şehirlerinin hikâyesini aldığımız gençlerde aşk bulamıyorsak o zaman lütfen aynaya bakıp kendimizi sorgulayalım. Şehri yönetirken biz ne kadar maddiyatçysak o şehrin yetiştirdiği gençler de maddiyatçı olacaklardır. Nasıl ki memleketçilik vardır bizde, herkes kendi şehrini sever, ama aynı zamanda bu maddiyatçı bir memleketçiliktir, aşk da yaşamayı sürdürecektir fakat fazlasıyla maddiyatçı bir aşk olacaktır. Biz aşkın kurallarına uymazsak o bize benzeyerek kalmaya çalışacak galiba.

Fuzulî'nin gördüğü dünyayla bizim gördüğümüz dünya elbette aynı yerler değildir. Eski zamanın şartlarında iki şehir arası bile aşılmaz mekânlar görünebilir. Şimdiyse onca mesafe telefonun tuşuna şöyle bir dokunmaya bakar. Öte yandan şimdinin de kendine göre ve çağının şartlarına ayak uydurmuş aşkları yaşayacaktır. Yeter ki aynı tanım etrafında bir aşk anlayışına bağlı kalmak yerine hayatın doğal hikâyesine saygı duymayı bilelim.

Aşk, genç arkadaşlarımızı düşünerek tabii ki, asla aşk öldü, demiyorum. Felç geçirmiş olabilir, ama aşk ölmedi, ölmeyecektir de mutlaka. Aşksız hiçbir şey yapılamıyor çünkü. Yani bu sadece beşerî aşk elbette ki sizin kastınız da o değil, benim kastettiğim de olamaz, ama beşerî aşk da çok önemlidir. Hatta çoğu zaman şunu duyarız, edebiyat bölümünde lisansüstü çalışmalara öğrenci alınacağı zaman hocaların zaman zaman öğrencilerine, *"Hiç âşık oldun mu?..."* diye soru sorduğunu bile duyduk. Kişi, aşka toplumun yüklediği anlam nedeniyle, *"Hayır, benim hiç aşkla meşkle falan işim yok..."* dediğinde, aslında tam da tuzığa düşmüş oluyor. Hayır, bizim aşkla işimiz var, herkesin aşkla işi var, olmalıdır da. Çünkü biz de yaptığımız işi aşkla yapıyoruz. Edebiyatı, konuşmayı, sohbeti, paylaşımı, sevdiğimiz için siz bu söyleşiyi yapıyorsunuz, ben buraya gelmek istiyorum, konuşmak, hitap etmek istiyorum. O yüzden aşk öldü diyemem, Eski sağlığında değil. Çünkü şehrin katiliyiz, okumanın katiliyiz, yazmanın katiliyiz, sonra karşımızdan bir şeyleri diriltmesini beklediğimiz insanlar var. Elbette ki onlar uzaklaşacaktır bizden.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Mutlaka can suyu verilir, diyorsunuz olumlu bir şekilde.

Huban Arıç desek, şahsen ben bu ismi yeni duymuştum, bunu biraz anlatır mısınız? Bize ve günümüz kadınlarına neler tavsiye edersiniz?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Kitapları yakmaktan daha büyük bir suç varsa o da onları okumamaktır. Sözlü eserler, destanlarda buna dâhil. Destanlarda ilginç portreler var. *Huban Arıç*, aslında benim de böyle kitabı hazırlama esnasında ayrıntılarına vâkıf olduğum bir isim. Çok da bilinmediğini tahmin ettiğim için ona özel bir yer ayırmak istedim. Okumalarımızı şöyle şekillendiriyoruz,

insan sadece iki kapak arasındaki bir kitabı okumuyor. Bazen bir film seyrediyoruz, onu okuyoruz. Bazen sokakta yürürken insanların hani suretlerinde görünen şeyleri okumaya gayret ediyoruz. Yani çabamız bu yöndedir, bunları ne kadar başarıyoruz, elbette zaman hakkını verecektir. İzlediğim televizyon programlarında, filmlerde, sokakta ya da kitaplarda, karakter olarak kadın karakterler nasıldır dikkatiyle bir karşılaştırma yapmaktan hoşlanıyorum. *Kazablanka* diye bir film izlemiştim, birçok kişi de izlemiş olabilir, ünlü de bir film, orada İlsa diye bir kadın karakter var. Kurgu zamanına göre savaş var. İlsa ile erkek arkadaşı konuşuyor. Konu ilk tanışmalarına gelince adam ılsa'ya *"Evet, o zaman Savaş başlamıştı ve sen de mavi bir kazak giymiştin..."* diyor. Tabii bunu duyan İlsa, mutluluktan uçuyor. Niye? *"Hangi renk kazak giydiğimi bilen bir erkek karşısında, ben doğru bir tercihte bulundum demek ki..."* diyor. Böyle bir şey söylüyor. Ayrıntıdan, küçük şeylerden mutlu olan kadını da yücelten bir sahne gibi ortada duruyor, bunu bir kenara koymak istiyorum. Lâkin bu mudur kadın olmanın gereği, küçük şeylerle mutlu olmak zorunda mıyız? Bizim derdimiz bu mudur? Böyle ayrıntılara, hemcinslerimin de benim de çok takılı kaldığımızı, bu yüzden de asıl bu büyük ekranı göremiyoruz. Bu kadın karakterleri yan yana koydum; bir tarafta Sappho var, bir tarafta giydiği bluzun rengi hatırlandı diye mutlu olan bir kadın karakter var, bir tarafta da destanda Huban Arıç var.

Huban bir kadın kahraman. Adını az duyduğumuz ama çok iş yapmış destan kahramanı. Mitler, destanlar hayal gücünü canlı tutar. Toplumsal hayat tarzlarını ve cinsiyetlere yüklenen anlamı bulmak bakımından destanlar önemlidir. Kadın karakterlerin en fazla olduğu Türk destanları Hakas Türklerine aittir. Hakas Destanlarından; Altın Arıç, Ah Çibek Arıç, Huban Arıç gibi kadın kahramanlar, az anlatılmış çok şeylerdir. Sappho'ya benlik çatışması yaşatan ve dünyayı zindan eden karşı cinse inat, belki çağdaşları başka kadınlar kurt avında, ayı kovalamacasındadır. İşin ucunda geçim derdi olduğu kadar var olduğunu kanıtlama isteği vardır. Çok anlatılmalı çünkü bu destanda kadınlar, çok yönlüdür; öyle ki kendi adını kendi verir. Huban Arıç *"Hara Han babalı, Hıyan Arıç analı, kızıl kır atlı, Huban Arıç olurum..."* yani ben buyum diyebilmiştir. Bizden de Karadeniz'in kıyısındaki, kara karlı dağ doruğunun dibindeki, atalı, analı ve de kızıl atlı Huban'a selam olsun.

Bırakalım Rick ve İlsa'yı romantik dakikalarda. Gelelim kadınlara, kadınlarımıza... Huban Arıç Destanı'nda aynı zamanda destanın kahraman karakteri de olan Huban Arıç'ın kendi adını verdiği ve bunu duyurduğunu söylemiştik. Huban Arıç iş başa düştüğünde en üst görevlerde yer almaktan kaçınmaz. Babasının ölümü üzerine tahta geçer. Halkına ilk hitabında *"Huban Arıç, Han'ın yerine Hanlık cüppesini / Beyin yerine Beğlik cüppesini giydi. / Giyimsiz kişiye / Giyimin en iyisini giydirdi, / Atsız kişiyi [ise] / Atın en iyisine bindirdi. / Yerli halka emir - öğüt verdi: / Açlıkta kimse kalmamasın, / Aş yemeğin en iyisini yiyiniz. / Giyimsiz ve kuşamsız / Çapullar giyinin kimse dolaşmasın / Giyimin en iyisini giyiniz. / Para karşılığı kimse sömürülmesin, / Halkı kimse baskı altına almaya kalkışmasın, / Yalnız kulunu at ediniz, / Yalnız balayı er yapınız. / Kulunun ayağını karıştırmayınız, / Sağ ve salim yaşayınız. / Birlik, dirlik ve beraberlik içinde olunuz. / Yakında yurtlu halkla / Bozuşmadan, iyilik ve düzen içinde yaşayınız. / Irkta yurtlu halkla / Düşmanlık etmeden, dostça ve barışça yaşayınız..."* konuşmasını yapar. İlsa ne renk giydiğine takıl, bizim ata Türk kadını aç doyurmanın, çıplak giydirmenin derindedir. Halkına, düşmana karşı güçlü görünmek, para ile sömürülmemek için giyimin en iyisini giyme öğüdünü vermektedir. *Kazablanka* ve onun gibi hemen hemen bütün Hollywood filmlerinde kadınlar sadece aşkın malzemesidir. Bu fena bir şey sayılmaz; eğer bir Yeşilçam filmi ve aynı zamanda Aytmatov uyarlaması olan *Selvi Boylum Al Yazmalım'ın Asya'sı* gibi, evladı için sevgi ve emek arasında kalmış karakterseniz. Ya da yine bir Türk filmi olan *Eşkiya*'daki, sevdiği *Baran'a* kavuşmadığı için otuz beş yıl susan *Keje* iseniz. Örnekler, nitelikli film takibi arttıkça çoğaltılabilir. Fakat şimdi Müslüman Türk kadınının önüne konulan, Batı dünyasının sunduğu profil, bilmem kaç senesinde hangi renk kıyafeti giydiğini hatırlayan *Rick'i* bulduğunda sevinen kadındır. Beklentimiz ayrıntıda bozulmadan, daha güçlü, verici rolünü devam ettirerek, yani okları kendi üstünde tutmaya çalışan değil de hayır, ben buyum ve size anlatacağım, konuşacağım inancı, idealiyle konuşan kadınlar.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Şöyle bir sorum var, insanlığın itibarı denilince ne anlıyoruz?

Zamanın, hayatın da bir itibarı var, değerlendirebiliyor muyuz?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

İbrahim Tenekeci'nin çok güzel bir dizesi vardı: *"Teşekkür ederim Tanrım Leylâ çok güzel olmuş,/ Eline sağlık Tanrım dünya da çok güzel olmuş..."* diye. Bu şiir çok hoşuma gider ve itibarla ilgili bulurum. Evet, bizim teşekkür etmemiz gereken çok yer var. Tanrı da bunun en başta geleni. Adına şükür diyelim hiç fark etmez. Çünkü başta da dediğim gibi biz bir İlâhî kurgunun içerisindeyiz ve aslında beşeri kurgular da bunun izdüşümüdür.

İnsanlığın itibarı dediğimizde adalet devreye girer ve *Habil* ile *Kabil'e* gelir. Sık sık altını çizerek *Kabil'in* o acımasızlığını vurgulamaya çalışırız ve onun yaptığını olumsuzlarız.

Habil'le Kabil iki kardeştir. *Habil-Kabil* hadisesi Kur'an-ı Kerim'de isim verilmeden geçer aslında. Diğer kutsal kitaplarda bu isimlere rastlanır. Yaratıcıya adadıkları kurban konusunda ayrılık çıkınca, birinin ki kabul oluyor diğerinin ki reddediliyor, bir kardeş diğerine diş biler. Kabil, Habil'i öldürür. Şimdi ne yapacağız? Kabil'e bakıp insanlığı yerin dibine mi sokacağız? Habil'in o masumiyeti ne olacak peki? Onun sevgisi, teslimiyeti, vefa bilirliliği görmezden mi gelinecek?

Geçmişin güzel inanları kadar şimdinin şartlarına da duyarlı birisi olarak günümüz dünyasına yönelik çok da iyimser duygular beslediğimi söyleyemem. Alın size kendimizi bir parçası olarak saydığımız Doğu dünyası. Afganistan'da sokağa çıkamayan kadınlar... Suriye'nin yollara düşmüş çaresiz insanları... Ve dünya hala savaşa doymuyor, hala kana doymuyor. Yine de ben edebiyatın, Kabil'in kötülüğünü değil de Habil'in itibarını hatırlaması gerektiğini düşünüyorum. Evet, geçmişin iyi insanların da vardı ki biz bugün onların yazdıkları eserleri konuşabiliyoruz. Şimdinin güzel insanları var ki onca hırsın, savaşın bir kenarında birtakım insanlar oturmuş, edebiyat itibar konulu sohbet ediyorlar.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Ne kadar güzel. Son bir sorum olacak, şairler ve şehirler için neler söylersiniz?

Bir şair şehri var mıdır?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Şair şehirleri, elbette vardır. Gezdiğim şehirleri, şairi ile tanımayı, yazarından ziyade şairi ile tanımayı çok seviyorum. Kırşehir'den geçerken Âşık Paşa'nın kabrine doğru mutlaka rahmet okuyorum. Çok da mutlu oluyorum. Hemen de yol kenarında Âşık Paşa'nın kabri. Onun yaptıkları, Türkçeye verdiği değer, kazandırdıkları için kıvanç hissediyorum. Örneğin Kütahya'ya gittiğimde Şeyhî'nin kabrini aramıştım. Çok üzülerek söylüyorum Şeyhî'nin kabrini bilen yoktu. Teknolojiyi kullanalım dedik, navigasyona yazdık Şeyhî'nin kabrini, orada da bulamadık. Bir taksiye atladık, en kestirme, kesin taksi götürür bizi, herhalde biliyordur dedik; yine bulamadık. Sonra çok başka yollarla, sağ olsun kıymetli bir hocamızın desteğiyle nerede olabileceğini tahminlerini söyledi. O köye gittik. Köyde kabir yakınında manzara şuydu. Karşılaştığımız kişilere yerini sormaya başladık. Köy sakinlerinden birisi, şurada bir kabir var, adı da Şeyhî galiba, dedi. Bu ilgisiz ve belkiyle devam eden cümle Şeyhî'nin torunumuşum gibi beni çok kahretti, çok üzdü. Eski, atıl bir traktörün arkasına geçtiğimizde gerçekten Şeyhî'nin kabrinin orada olduğunu gördüm. Biz elimizden geldiğince orada saygı gösterdik, yapılması gerekeni yaptık, ama bu bana işte bu ilhamı verdi. Şairler ve şehirler ayrıca konuşulmalıdır. Mümkün olsa her şehre bir şairin ismini versek ve onunla ansak; hiç değilse o isme hürmeten belki şehirlerin düzenlemesini, yapılandırmasını yaparız.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

İzlerini kuvvetlendirsek, yaşatsak ve intikal ettirebilsek diğer nesillere kültürümüzü...

Efendim, çok teşekkür ediyorum bu doyumsuz sohbet için. Sizin son olarak söylemek istedikleriniz var mı?

Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ:

Ben de çok teşekkür ediyorum. Şöyle başlayayım isterseniz, bir coğrafyaya sahip çıkmayan herkes, aslında o coğrafyanın işgalcisidir. Ben de işgalci olmamak adına, şehre, taş, toprağa, yazana, çizene, hakkını vermenin çok önemli bir şey olduğuna inanıyorum itibarını teslim etmenin gerekliliği kanun hükmündedir nazarımda. Gücüm yettiğince bunu yapacağım, işgalci olmamak adına, coğrafyamın insanı olmak adına, bu coğrafyayı besleyen bütün damarları yeniden canlandırmaya çalışacağım ve bütün okurlardan bunu da temenni edeceğim.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Tekrar teşekkürler, programımızın anısına bazı armağanları vermek üzere Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanımız Sayın Ahmet Köseoğlu Beyefendiyi sahneye davet ediyorum.

AHMET KÖSEOĞLU/TYB Konya Şubesi Başkanı:

Hakikaten itibarı yüksek bir konuşmaydı. Ama şiir gibi de bir konuşmaydı. Çok hızlı bitti. Kendimizi kaptırdık. Son kısımda da Kemal Hocayla bir cümle konuştuk. Hocam önceki günkü paylaşımında, navigasyonun itibarından bir bölüm paylaştı. Haberlerde de gördüğümüz gibi navigasyon, bir genci arabasıyla çıkmaz sokağa yönlendirip merdivenlerden aşağıya devrilmesine sebep olmuş. Kemal Hocam da ondan mülhem bir yazı paylaşmıştı. Siz de navigasyondan bahsedince demek ki navigasyon da itibarsızmış, onu da gördük. Dolayısıyla hakikaten çok nezih, yazan iki kadının, yazan kadınların sözünün de güzel olduğunu gördük. Hüzeyme Hanım'ın her işi böyle güzel yaptığını zaten yıllardır biliyoruz. Fakat soruları itina ile seçilmiş ve kitap tekrar bir daha okunmuş gibi. Ben de okumak istiyorum bu kitabı tabii ki. Çok beğendiğimiz, iyi ki buradayız, dediğimiz bir sohbet oldu. Biraz da hayatta, amiyane tabirle, ıskaladığımız bir konuyu da burada, bayağı ıskalandı 5-10 yıldır, itibar kelimesinin de itibarı bayağı zayıfladı, dolayısıyla içinin doldurulmasında da toplumda ciddi kaybımız var. Tamamen sentetik bir yaşamda ve vitrine yönelik hareketlerle yürüyen bir toplumun içinde bir anda kendimizi de buluverdik ve belki de zaman zaman bunun aktörü de olmuşuzdur. Dolayısıyla bu sohbetin

bu yönden de çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Program kaydı sosyal medyadan da paylaşıldı. Bu arada *You Tube* ve benzeri yerlerde de duracak. Defaten de dinlenmesi ve izlenmesi gereken bir program olduğunu da düşünmüş oldum. Çok teşekkür ediyorum, böyle salgın şartlarında üniversiteniz Burdur'da, eviniz Ankara'da, Ankara'ya gidip trenle Konya'ya gelip bu müstesna topluluğa hitap ettiniz, hakikaten bu müstesna topluluğu kutluyorum, tebrik ediyorum, iyi şeyler dinlediklerini de düşünüyorum.

Her ikimize birden teşekkür ediyorum, iyi ki geldiniz. Bu yılın başlarında kıymetli eşiniz Yavuz Ahmet Bey'i de sosyal medyadan yaptığımız bir programla "*Kudüs Öyküleri*" başlığıyla dinlemiştik. Arkadaşlara da hatırlatmış olalım. Dolayısıyla buradan Yavuz Ahmet Bey'e de selamlarımızı iletelim, diyorum.

Günün anısına siz de bir akademi personeli olduğunuz için Konya'nın çok değerli ilim yuvası olan Sırçalı Medrese'nin Taç kapısını da size bir hatırası olarak takdim edelim.

Edebiyat Mağlup Edilemiyor

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi 2021 yılı etkinliklerinin 27'ncisinde Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla Tantavi Kültür Merkezinde dinleyicilerin katılımı ve çevrim içi düzenlenen programda "Edebiyat ve İtibar" konusu ele alındı.

Hüzeyme Yeşim Koçak'ın yönetiminde gerçekleşen programda konuşmacı Doç. Dr. Canan Olpak Koç, "Edebiyat ve İtibar" kitabında geçen kavramları da açıklayarak itibar konusunu anlattı.

"Gerçek edebiyat mahkûm edilebilir, merhum edilebilir fakat mağlup edilemez." diyen Doç. Dr. Koç, edebiyatın ne kadar güçlü ve kalıcı olduğuna vurgu yaparak "Doğruluğuna şüphem yok, hâlen inanıyorum edebiyatın mağlup edilemeyeceğine. Makam, şöhret, hepsi gelip geçiyor, elimizde avcumuzda metinler kalıyor... Şiirin şairi ölüp gidiyor, onlar dahi hatırlanmıyor fakat edebiyat kalıyor metin kalıyor. Ne yaparsanız yapın, en kötü ithamlarla kişileri suçlayın, yine hiç fark etmiyor, kişi eğer edebiyatıyla tarihte yerini alacaksa mutlaka kalıyor. Bu da metnin, hayatın gerçeklerini sunması ile ilgili bir şey..." dedi.

"Şehrin İtibarı nereden gelir?" sorusuna Canan Olpak Koç; "Şehrin itibarı kitapta bir bölüm olmayı hak etmeyip ayrı bir kitap olmayı hak eden bir başlıktır. Biz şimdilik gidip gördüğümüz şehirleri yazdık, ama bunun böyle çok daha derinlikli incelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü şehirler bizim mekânımız artık... Şehirlerin katilimiz biz. Şehirlere hakkını vermiyoruz, aksine şehri yeniden yapılandırırken şehrin asıl sahiplerinden

biraz daha uzaklaştırıyoruz. Şehirlerin ruhunu hiçe sayıyoruz. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir'ini okuyup da o şehirleri ona göre dizayn eden kim var? Bunu yapmamışsak şehirlerin sahibiymiş gibi konuşmamıza gerek yok..." dedi.

Koçak: "Türk Edebiyatında yazar kadınların itibarı var mıdır?"

"Keşke biz sadece yazmaktan bahsediyor olsaydık. Yazar kadınların böyle bir derdi var, bizi cinsiyet olarak algılamayıp yazdıklarımızı anlamaya çalışın, gibi bir kaygıları var, haklı bir kaygı. Cinsiyet noktasında bu ayırım çok hoşumuza giden bir şey değil..." diyen Doç. Dr. Koç, yazılanların içeriğinin önemini, yazarın kişisinin cinsiyetine bağlamamak gerektiğini, önemli olanın cinsiyetlere göre yargılamak yerine içeriğin dikkate alınması gerektiğini anlattı.

Programı yöneten Yazar Hüzeyme Yeşim Koçak'ın "Aşkın itibarı var mıdır?" sorusuna; "Aşk ölmedi, ölmeyecektir. Aşksız hiçbir şey yapılamıyor çünkü. Bizim aşkla işimiz var, herkesin aşkla işi olmalıdır da. Çünkü biz de yaptığımız işi aşkla yapıyoruz. O yüzden aşk öldü diyemem. Biz şehirlerin itibarını zedelemişsek, caddeleri sokakları binaları bozmuşsak, ağaçları kesmişsek, yani âşık olunacak ortamı yok etmişsek, gençlere kabahat bulmamamız gerekiyor. Sonra da Z kuşağı bizi anlayamıyor gibi şeyler söylememeliyiz. Çünkü şehrin katiliyiz, okumanın katiliyiz, yazmanın katiliyiz..." diye cevap veren Doç. Dr. Canan Koç, "İnsanlığın itibarı deyince ne anlıyoruz?" sorusuna ise "Biz hep güçlü güçsüz ayırımını düşünüyoruz ve söz bir şekilde Habil ve Kabil'e geliyor. Sık sık altını çizerek Kabil'in acımasızlığını vurgulayıp olumsuzluyoruz. Ben, insanlığın itibarı için Habil'in vefasını, fedakârlığını ön plana çıkaralım ve böylelikle insanlığın itibarını iade etmek gerektiğini düşünüyorum..." dedi ve sözlerini "Bir coğrafyaya sahip çıkmayan herkes, aslında o coğrafyanın işgalcisidir. Bu bildiğimiz bir şeydir. Ben de işgalci olmamak adına şehre, taş, toprağa, yazana, çizene, hakkını vermenin, itibarını teslim etmenin çok önemli olduğuna inanıyorum. Gücüm yettiğince de bunu yapacağım. İşgalci olmamak adına, coğrafyanın insanı olmak adına bu coğrafyayı besleyen bütün damarları yeniden canlandırmaya çalışacağım ve bunu da tabii bütün izleyenlerden temenni edeceğim..." diyerek tamamladı.

Program sonunda konuşmacı Doç. Dr. Canan Olpak Koç'a TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ve programı yöneten Hüzeyme Yeşim Koçak tarafından günün hatırası-na kitap ve plaket takdim edildi.

ALİ GALİP YENER

(Tıp Doktoru/Patolog, Yazar, Eleştirmen)

Ali Galip Yener, 1963 yılında İzmir'de doğdu. Tıp doktoru (patolog) olarak çalışmaktadır. Edebî eleştiri ve deneme yazıları 1998'den bu yana aralıksız olarak *Hece* ve *Virgül* ağırlıklı olmak üzere, *Varlık*, *Ludingirra*, *Yom Sanat*, *Kum*, *Milliyet Sanat*, *Gösteri*, *Merdivenşair*, *Yasakmeyve*, *Mor Taka*, *İtaki*, *Mühür* ve *Akatalpa* gibi dergilerde yayımlanmıştır.

Ali Galip Yener deneme ve eleştiri kitaplarıyla adını duyurmuştur. Erol'a göre Ali Galip Yener, şiir üzerine yazdığı düz yazılarıyla şiirin nabzını her daim kontrol eden bir yazardır. *Sancılı Yaratı* (2004) adlı ilk kitabı modernist şiir üzerine denemeleri içermektedir. Edebiyata eleştirel bir bakış geliştirmeye çalışan *Eleştirinin Eşiğinde Edebiyat* (2006), yirmi dört

denemeden oluşmaktadır. Kitapta günümüzün edebiyat pratiği ve bu pratiği yargılayan eleştirel gayretlerin çözümlemeye çalışan kuramsal yaklaşımlar, kapitalist sistem ile edebiyat ilişkisi, 1980'lerin kültürel iklimi ve yerini sağlamlaştırarak sürdüren baskısı denemelerin temel izleğini oluşturmaktadır. *Eleştirinin Eşiğinde Edebiyat* okuyucuya, her türden eleştirel çabanın varlığını nitelikli edebî ürünlere borçlu olduğunu hatırlatmaktadır. Deneme türünü eleştirel bir bakışla ele alan *Eleştiri Çağında Deneme* (2008), on dokuz denemeden oluşur. Kitapta deneme türünün sınırlarını tartışmanın yanı sıra denemeci portrelerine de yer verilmiştir. Theodor Adorno'dan Edward Said'e, Cemil Meriç'ten Nurdan Gürbilek'e farklı dünya görüşünden kişilerle kuşaktan felsefeci ve denemecilerin edebiyata yaklaşım biçimleri titiz bir yeniden okumayla gözden geçirilmiştir. Ali Galip Yener, Şairin Sabrı (2014)'nda yer alan denemelerde her biri bir kavram ya da mesele bağlamında olmak üzere Türk Şiirinin önemli, bir kısmı klasikleşmiş adlarının yapıtları, bazen bir şiirden, bazen bir kitaptan yola çıkarak çözümler. Mehmet Âkif Ersoy'dan Süreyya Berfe'ye 16 şair tek bir şiirden ya da yapıttan yola çıkılsa da mutlaka "bütün eserleri" bağlamında irdeler ve Türk şiiri içindeki yeri belirlenmeye çalışır. Gelenek, muhafazakârlık, mitoloji, ironi, "sol melankoli", kır-kent ikilemi, acı, intihar, küçük burjuvazi, yalnızlık, metafizik eğilim vb. parametreler çerçevesinde şiir/şair eleştirisi örnekleri sunar. Yazar *Huzursuz Dünyada Şiir*⁽²⁰¹⁴⁾'de, insanın kutsallık fikrini kaybetmesine sebep olan, iç sesin, tinselliğin, İlahi Aşk'ın gücünün fark edilmesini her geçen gün daha da zorlaştıran Batılı kapitalist hayat tarzının eleştirisi bağlamında şiir tecrübesine yaklaşmaktadır. Şiir tecrübesinin, iç sesi içeren tinsellik ve dış sesi içeren toplumsallık diyalektiğinde ele alınmasını önermektedir.

ALİ GALİP YENER:

Merhabalar, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin "*Eleştirinin Eşiğinde Edebiyat*" başlıklı bir yayınında sizlerle beraberiz. Bu çevrimiçi programda eleştiri ve edebiyat ilişkisi, edebiyatın ne olduğundan ziyade edebiyat teorisi ile eleştirinin ilişkisi gibi bazı temel konular üzerinde kendi kitaplarım ve okuduklarım çerçevesinde durmak istiyorum. Yayının başında Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin daveti için teşekkür ederim.

Öncelikle eleştiri gibi bir kelime ya da bir kavram üzerinde durduğumuz da o kavramın ne olduğu, daha doğrusu kök bilgisinin etimolojisinin ne olduğu üzerinde durmak gerekir, diye düşünüyorum. Etimoloji ya da kök bilgisi, kelimelerle ilgili olarak çok önemli bir alan ve böylece bizim kavramlara yaklaşımımızı, kavramları nasıl ele aldığımızı, nasıl kullandığımızı belirlemede de temel ipuçlarını veren bir alandır. **Eleştiri** kelimesinin Arapçasına gittiğimizde, **tenkit** kelimesiyle karşılandığını görüyoruz. **Tenkit**, Arapça **nakit**'ten geliyor. Parayı ve paranın dışında bir sürü şeyi, iyisini kötüsünden ayırt etme işlemi olarak geçiyor. Nakitle tenkit kelimelerinin bu kök benzerlikleri ya da kök aynalıkları diyelim, spekülasyonlara açık olabilir, ama bizi ilgilendiren işte nakit üzerinden konuyu anlatmak değil, tenkit kelimesinin ya da kavramının esasına bakmaktır. Esas işlem, bir ayırt etme işlemidir. İyiyi, kötüden ayırt etmektir. Aynı zamanda bir elemek işlemidir, **eleştiri** kelimesi de **eleme** üzerinden karşılanmış gözüküyor **tenkitin** karşılığı olarak, ama tek başına bir elemekten ziyade ayırt edici özelliklere vurgu yapan bir elemedir ve esas itibarıyla iyiyi kötüden ayırt etmeye dayalıdır.

Tenkit veya eleştiri dediğimizde, gerçeği ortaya koymak maksadıyla yapılan bir incelemekten ve bir kritikten bahsediyoruz, ama nakit kelimesinin bir de cümle içinde noktalama işaretlerini kullanma gibi bir anlamı vardır. Bu bilgileri, çok önemli bir eser olan *Kubbealtı Lüğati*'nden size naklettim. Ayrıca **gagalama** gibi bir manaya da geliyor. Didik didik etme, diyelim. Çünkü **Eleştiri**, bir anlamda **didik didik etme** işidir.

Bunlar etimoloji olarak bize sunulan bilgilerdir.

İngilizceye 17.yüzyılda geçen bir kelimedir **kritisizm**, Yunanca **kritikos**'tan geliyor. Kök kelime **krites**'tir aslında ve **yargı** anlamına geliyor. Biz, bir şeyi elerken, iyiyi kötüsünden ayırt ederken elbette bir hüküm veriyoruz. Bu bir muhakeme meselesidir aynı zamanda.

İngilizcedeki ilk kullanımının kritisizm, eleştiri ya da tenkit manasındaki kelimenin ilk kullanımının 1607'ye tarihlendiğini düşünürsek, nispeten yeni bir kavram olduğunu söyleyebiliriz.

Eleştiri kavramı, tenkitte olsun, kritisizmde olsun, her zaman bir ayırt etme, hata bulmaya yönelik bir işlem, ayırt etme işlemi anlamına geliyor ve tabii özelleşmiş anlamlarından bahseden çalışmalar da vardır.

Raymond Williams'ın hem kültür sözlüğü hem de kültür alanındaki katkıları çerçevesinde bir takım tespitleri vardır. Bunların etimoloji ile ilgili tespitler özelleşmiş manasında kritisizm bir beğeni, bir test anlamına geliyor, aynı zamanda bir kültürel karşılığı, iyi yetişmişlikle ilgili bir karşılığı ve tabii bir de ayırt etme anlamına yönelik bir anlam genişlemesi vardır.

Bütün bunlar bize eleştirinin aslında bir muhakeme, bir yargılama işlemi olduğunu, ayırt ediciliği öne çıkardığını gösteriyor. Bu edebiyat alanında da elbette bir metni kötü metinden ayırt etmek için eleştiri olmaz.

Aynı zamanda eleştirinin bir sınırının, çerçevesinin çizilmesi lazımdır. Böyle bir sınır veya çerçeve, hangi alanla ilgileniyorsak, hangi alanda ne yapıyorsak, o alanın sınırlarını belirlemek anlamında önemlidir. Bu, şu demektir; eleştiri alanında düşündüğümüzde bir bilgi ve öğrenme açlığının, iştahının olması lazım, o eserleri okuyalım. Buna ilaveten bir de muhakeme yetisi olmalı, kıyaslamaktan, muhakeme etmekten ve ayırt etme yetimizi ortaya koymaktan bahsediyoruz demektir. Ama burada ön planda olan elbette eserin kendisidir. Yani bir eser yoksa zaten eleştiri yoktur ve biraz sonra belki isimlerini zikrederken tekrar vurgulamakta yarar olacak, şair/eleştirmen/deneme yazarı/ merhum Ahmet Oktay'ın çok güzel bir tespiti vardır. Hepimizin aklına gelebilecek bir şeyden bahsetmiş, "*Şiir yoksa eleştiri de yoktur...*" demiş, doğrudur. Önce metin, önce şiir, önce roman, önce edebiyat olacak, sonra buna eleştiriyle bir yaklaşma çabası içerisinde olacağız.

Yine hem deneme açısından hem felsefî katkıları açısından önemli bir düşünür olan 20.yüzyıl içinde 1940'taki vefatına rağmen bütün 20.yüzyıl içinde etkili olmuş Walter Benjamin isimli yazarın da eleştiri ile ilgili çok önemli bir tespiti vardır. "*Eleştiri, doğru mesafede durma işidir...*" diyor. İşte bu mesafe tayini, aynı zamanda bu hiza tayini, eleştirinin bir metne, bir esere nasıl yaklaşacağını bulmak, tespit etmek açısından hayatî önemde bir durumu temsil ediyor, diyebiliriz.

Eleştirinin edebiyatla ilişkisi, aslında bir teoriyle ilişkili manasına geliyor. Edebiyat teorilerinin, edebiyata yukarıdan, üstten bakmanın eleştiri ile ilgisi dolaysızdır, doğrudan bir ilişki vardır.

Eleştiriye nasıl yaklaşıyoruz ya da eleştiri ile edebiyatın ilişkisini nasıl kuruyoruz dediğimizde, edebiyat teorisinden bahsetmemek mümkün değildir.

Teori olarak değerlendirilen kavram, eski Yunancada kuşbakışı bakış anlamına geliyor. Kuşbakışı bakmak, aynı zamanda üstten, tepeden bakmaktır. Ama bu üstten bakmak, böyle hakir görmek anlamında değil, kuşatabilmek, o bakışla metni kuşatabilmek manasındadır. Dolayısıyla teori, aslında hangi alanda olursa olsun insanlara yol gösteriyor ve çalışmacıların derli toplu bir ürün ortaya koymalarını kolaylaştırıyor. Eleştiri de dolayısıyla edebiyat alanında edebiyat teorileriyle iç içe geçmiş oluyor, demek mümkündür.

Felsefe alanında da eleştirinin yerini söylemek istediğimizde, Batı üzerinden kavramları konuşmayı sürdürdüğümüzü göz önüne alarak söylüyorum, Kant'ın ismini zikretmemek olmaz. Kant, aynı zamanda felsefede eleştirel düşünmenin ya da eleştirel çıkırın başlatıcısı olarak değerlendirilebilir. Kant, bilginin yargı olduğunu, ama her yargının bir bilgi içermediğini söyleyen bir düşünürdür. Çok detaylı analizlere girmeye hem zaman açısından hem de konumuzun sınırları bakımından imkân yok, ama eleştiri dediğimizde Batı düşünce dünyasında Kant'ın ismini zikretmeden olmaz. Eleştiri ve edebiyat ilişkisi açısından şunu söyleyerek başlayalım. Eleştiri için demek denge ve istikrar gerekiyor. Bu, şu demektir; doğru bir değerler skalası oluşturulmalıdır. Doğru değerler skalası, yani parametrelerimiz olacak ya da kriterlerimiz olacak. Kriter, kritisizm, kritik, bunların ortak yönlerini bulmak mümkündür. Elimizde ölçüler, ölçütler olmalı ki, biz bir metne eleştirel anlamda, eleştirisini yapma manasında doğru yaklaşıma çalışalım.

Yazarların da eleştiriden yararlandıklarını, eserlerini oluştururken şairin, romancının, genel anlamda ediplerin, eleştiri kavramını göz ardı etmediklerini söylemek mümkündür. Hatta yanlış hatırlamıyorsam, Türkçenin güçlü şairlerinden biri olan merhum Cemal Süreya'nın, "*Bir süre daha eleştirmenler mi eleştirecek bizi?...*" diye bir ifadesi vardı. Gerçekten Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda eleştiri deyince, özellikle de şiir eleştirisi denilince, bunu en iyi yapanların hep şairler olduğunu; kalburüstü, bir sınıf ya da metinleri referans seviyesindeki şairler olduğunu söylemek mümkündür. Ta ki, akademik eleştirinin yavaş

yavaş oturmasına kadar... Ona biraz sonra değinmek üzere tekrar eleştiri kavramının edebiyatla ilişkisine dönelim ve bu şairlerin eleştirisiyle ilişkisi parantezini şimdilik kapatalım.

Yazarlığın, yani herhangi bir yazarın, şair olur, romancı olur, öykücü olur, tiyatro metni yazarı olur, ellerindeki malzemeyi, ayıklamaları, seçmeleri, elemeleri, yani kullanacakları malzemenin iyisini doğrusunu ayırt etmeleri, esasen bir eleştiri işlemidir. Bu anlamda denemeleri ile ve eleştirileri ile çok önemli bir yazar ve çok büyük bir şair olan T. S. Eliot'ın tespitlerine kısaca yer vermek isterim burada. Yaratıcılığın en parlak anında eleştirinin de ışığının parladığını, eleştirel ayırt etme yeteneğinin ışıldadığını söylemiştir Eliot.

Aslında büyük şairlerin, büyük ediplerin hepsi bunun farkındadır. Çünkü yaratıcılık ya da bir metni inşa etme diyelim daha güzel bir deyişle, o inşa sürecinde yıldızın parladığı an dersek Stefan Zweig'dan ödünç ifade ile, işte o yıldızın parladığı an aynı zamanda eleştirinin de içerildiği ândır. Bir anlamda inşa sürecinin zirvesi, eleştirinin de ışıldadığı ânu içerir. Çünkü iyi bir eleştiri, inşa sürecinin metnin inşasının zirvesini, inişini çıkışını, değerlendirebilen, ayırt edebilen bir işleme tekabül eder. Bu anlamda Aristoteles'in sadece trajedi ile ilgili bölümü, elimize geçmiş olan maalesef öyle, *Poetika* isimli eserindeki ifadeyi burada aktarmak isterim. Aristoteles, *Poetika*'nın bir yerinde; *"İyi bir şair olmak için düğümü atmak kadar düğümü çözmeyi de bilmenin gerekli olduğu..."*nu söyler. Bu çok temel olarak edebiyat işinin, eleştiri işleminin bağrında olan bir durumu tespit eden bir sözdür. Öyle ki, merkezî ifadedir bu. Düğümü tabii ki atacaksınız, ama düğümü attığınız kalitede çözmek şartıyla. Eleştirinin de bir metne yaklaşımında âdil, aklî ve kuşatıcı olabilmesi için o metnin düğümlerinin nasıl atıldığını, nasıl çözüldüğünü ayırt edilmesi gerekir. İyi bir eleştirinin, nasıl teori kelimesinde kuşbakışı batmak, bir şiiri tepeden kuşbakışı olarak bütün boyutlarıyla görmek, ifadesi varsa o kelimedeyi; iyi bir eleştirinin de dünyaya bütün olarak bakmayı, yüksek bir gerçeklik hissine sahip olmayı, yani hakikat kavramıyla hakiki bir ilişki kurmayı gerektirdiğini ve tabii nesneyi nasılsa, öyle görmeyi de başarması gerektiğini söylemek mümkündür. Burada eleştirel etkinliğin en yüksek düzeyde, en hakiki gerçekleşmesini, sanatçının çabası içinde eseri inşa etmesiyle bir tür beraberlik içinde olduğunu söyleyen T. S. Eliot'a hak vermemek elde

değildir. Yani aslında iyi bir eleştirel metin, sanatçının eseri inşa sürecinin yeniden inşasını sağlayan bir metindir. Tabii bu her şairin, her yazarın eseri için geçerli olmayabilir. Çünkü iyiyi kötüden ayırt ettiğinizde burada en temel, en kaliteli, iyi ürünler üzerinden bir eleştirel metin inşasından bahsetmek mümkündür.

Eleştirinin içinde bir öğrenme merakının, bir öğrenme iştahının olduğunu söyledik. Çünkü metinlere ulaşmak, onları okuyup anlamak ve daha sonra muhakeme etmek isteyen bir eleştirmen, bir eleştirici, bir münekkit, her ne dersek diyelim, mutlaka öğrenme iştahıyla dolu bir insan olmalıdır. Öğrenme arzusu, çok eski bilgilerden bu yana, Solon'dan bu yana diyelim, hep önemsenmiş ve gündeme getirilmiş bir arzudur. *"İnsan, öğrenmek için yaşar..."* sözü, Solon'un sözüdür, ama ondan bu yana şairler, edipler, defalarca eserlerinde bu sözü veya benzeri sözleri kullanmışlar ya da onlardan yararlanmışlardır.

Öğrenmenin merak ve ihtiyacının bitimsiz olduğu bir süreçten bahsediyoruz. Bu olmadan eleştiri olmaz. Bu anlamda iyi bir okurluk olmadan yazarlık olmaz da demek mümkündür. Her ne kadar yazarlık için bir Tanrı vergisi, bir tabiatın desteği mevzubahis olsa da bunun çalışmayla, öğrenme iştahıyla beslendiğini söylemek her zaman için geçerlidir. Öğrenme isteği olmazsa eleştiri de olmaz, edebî bir okur, aynı zamanda iyi bir yazarlığın ve iyi bir eleştirinin de başlangıç onsuz

olunmaz, noktasını temsil eder. Okumak, aynı zamanda yazmaya götüren temel yoldur, demek mümkündür. Ben de hani burada yine bir parantez açarak kendi 45 seneyi bulan aralıksız okumak ve şimdi 24. senesi içinde olduğum dergi ve kitap çıkartma, kitaplarda yazılar yayınlama ya da kitap yayınlama, dergilerde yazılar yayınlama sürecimi tamamen esasen bir okuma arzuma, bitmeyen bir iştaha bağlıyorum ve onun üzerinden öncelikle kendimi şimdiye kadar 6 kitabı ve herhalde bir 300'e ulaşan dergi yazısını bir kenara atarak öncelikle, yazardan önce, okur, bir anlamda bu meşhur ifadeyle okuryazar, ama önce *okur* olarak görüyorum, şahsî parantezi de burada kapatıyorum.

Yazı ile yazarı arasındaki mesafeyi ya da bağlantıyı, kişi ile gölgesi arasındaki bağlantıya benzetmek, kişinin ondan kendisine alabilmesi ve gölgesi olmadığını karşısındakine hissettirebilmesi, gibi bir tespit var. Bu tespit Platon'dan geliyor. Bu yazıyla yazar arasındaki mesafenin bir kişiyle gölgesi arasındaki mesafeye benzetilmesi, gerçekten hoş bir benzetme olmuş.

Edebiyat teorileri ile eleştiri arasında ilişki kurma anlamında, bir şeyler söylemeye başladığımızda hem o eleştirinin doğru mesafede durma işinden bahsediyoruz demektir, hem de eleştirinin esasen bir metinle bir insanın kurduğu bir iletişim şeklidir, bir haberleşme şeklidir ya da bir ayırt edici iletişime erişme aracı olduğunu söylemek mümkündür. Eleştiri, bir erdemlilik de içerir. Çünkü karşıdaki metni, nesneyi, doğru bir şekilde görme, çabasını içeriyor. Bu gayret, elbette ahlâkî bir gayrettir aynı zamanda. Yani bir eleştiri eseri dediğimizde, bir eleştiri metni dediğimizde, etik ve estetik endişelerin beraber olması gerekir. Buna politik endişeler de katılabilir, ama ben edebiyatı, esas itibarıyla herhangi bir ideolojinin ya da politikanın, basit çevir enstrümanı, bir aleti olarak görmek istemedim ve bunu işte bu yazdığım yıllar boyunca hep savunageldiğim için burada eleştiriye, eleştirel bir metne, yaklaşırken ve edebiyat teorilerine yaklaşırken, estetik ile etiğin endişelerin bütünlüğü üzerinden bakmak isterim. İyi bir şairin, edebiyatçının, sanatçının veya işini herhangi bir alanda iyi yapmak isteyen birinin, mutlaka o alanda eleştiri ile beraber özeleştiriye de iyice bilmesinin gerekli olduğunu da burada söyleyelim.

Türk Edebiyatı'nda eleştiri üzerine bir şeyler söylemek gerekirse, ilk olarak zikretmemiz gereken ismin, 20. yüzyılı bir bütün olarak

değerlendirdiğimizde, ama öncelikle de Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nı ele aldığımızda ki, 1920'lerden işte 2020'lere kadar 100 yıllık bir dönemi, bir asrı söylemek gerekiyor. Burada Ahmet Hamdi Tanpınar isminin, bana kalırsa çok önde bir yerde durduğunu söyleyebiliriz.

Tanpınar, edebiyat eleştirisi açısından değil sadece, ilk sistemli bir resim eleştirisi açısından çok önemli bir isimdir. Tabii onun şairliği, romancılığı, Yahya Kemal'in edebî mirasına temadi ettirmesi, bir devamlılık kavramı üzerinden edebiyata ve hayatta bakması, çok önemli ve tabii bu alanda yaptıklarını buraya, bu konuşmanın içine sığdırmak mümkün olmayacağı gibi, üzerine zaten çok konuşuldu, hâlâ çok konuşmak gerekir. Ve akademik yayınlar, tezler sürüyor romanları, şiirleri, eserleri üzerine, ama benim burada Tanpınar üzerinden anlatmak istediğim şey; daha 1949'da Ahmet Hamdi Tanpınar kendisiyle yapılan bir röportajda, yani kendisi de 48 yaşındayken, şunu söylemiş: *"Bugün bir Türk Edebiyatı var mı?..."* diye sorulmuş kendisine. Tabii biraz tahrik edici bir soru. *"Elbette var..."* demiş Tanpınar ve şöyle söylemiş. Kendisinden aktarıyorum:

"...Yalnız tenkidimiz yok. Kendimizi ciddiye almıyoruz, meselelerimizden bahsetmiyoruz. Bunun başlıca sebebi ecnebi dili bilerek yetişenlerin daha ziyade o dilin eserleri ile alakalı olmalarıdır. Çok defa bunlar yerli eseri, ecnebi eserin kopyası zannediyorlar ve okumuyorlar. Tenkit olursa bir edebiyatımız olduğu anlaşılır..." demiştir.

Tenkit nasıl olacak, sorusuna ise; *"Tenkit, Şark medeniyetlerinin büyük eksiğidir ve galiba sanatlarımızın ve bütün hayatın o kadar uzun zamanlar ölmüş şekiller içinde kalmasının sebebi de bunun yokluğudur. Doğmasına gelince, edebiyatını seven kültürlü insanların yetişmesi kâfidir. Sanatla hayatın arasındaki münasebeti aramaya başladığımız gün tenkit de başlar..."* diye sözlerine devam etmiştir.

Bu birkaç cümle içerisinde bütün Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nın temel çatışması, çatışmaları, gelenekle modernleşme arasındaki bağda oluşan problemler, Türk Edebiyatı ile eleştirisi arasındaki ilişkinin, yine hem çatışması hem nasıl gelişeceğine ait ipuçları, çok temel ifadeler şeklinde duruyor. Burada mesajlarımızdan bahsetmediğimizi, çünkü ecnebi dilim, her şeye hâkim olduğundan -o zamanların Fransızcasından bahsediyor Tanpınar- ve bir Batı hayranlığı ya da Batı nakli üzerinden edebiyata

baktığımızı tespit etmesi zaten gelenek modernleşme çatışmasının hem edebiyatta hem eleştiride bir simgesi durumunda bu ifadeler çok kıymetli gözüküyor. Tanpınar'ın; *"Değişerek devam etmek, devam ederek değişmek..."* şeklindeki edebiyata ve hayata yaklaşımı, edebiyat - eleştiri ilişkisinin Cumhuriyet Dönemi'nde gelenek - modernleşme çatışması bağlamında nasıl kurulması gerektiğine dair önemli bir tespittir, diyorum ve daha fazlasını burada eklemek istemiyorum. Çünkü konumuz bir gelenek - modernleşme çatışması değil, ama bizim oturduğumuz edebiyat eleştirisine, Cumhuriyet Dönemi anlamında nasıl baktığımız meselesi, üzerinde durduğumuz mesele bu olunca, Tanpınar'dan ve onun tespitlerinden bahsetmemek olmazdı, diye düşünüyorum.

Edebiyat teorileri ile eleştiri arasındaki ilişkiye gelmek istersek; bir sürü teori var, bir sürü kuram var. Bu teoriler; yansıtma teorisi, toplumcu gerçekçilik ve edebiyatın üretim olarak sanata ya da edebiyata yaklaşımı, dış dünyaya ya da topluma dönük eleştiri dediğimizde tarihsel, sosyolojik ve Marksist eleştiriden bahsetmek, ayrıca sanat eyleminin özünü, yaratma eylemini ya da inşaa sürecinde ve duyguların anlatımında bulan anlatımcılık, bir aktarım olarak anlatımcılığın ortaya çıkması, sanatçının psikolojisi ve kişiliği üzerinden eleştirinin ya da edebiyat teorisi ile beraber eleştirin ortaya çıkması ve psikoanalizle eleştiri arasındaki ilişki, Anglo-Amerikan biçimciliğini içeren yeni eleştiri, 1930 ile 1960 arası çok etkili olmuştur. İçeriğin değeri ile beraber biçim, içerik meselesine, diyalektiğine yönelik bir eleştiri, 1915 ile 1930 yılları arasında çok etkili olmuş Rus biçimciliği, daha sonra Fransa'da 1960'lı yıllardan itibaren etkili olan yapısalcılık ve yapısalcı eleştiri, yani bir strüktüralizm, daha sonra yapısalcılığın ötesinde post-yapısalcılık denen Lacan, Derrida, Foucault gibi Fransız düşünürler üzerinden bir edebiyat teorisi ve eleştirisi, yapısalcılıkta yapıyı araştırmanın, yüzeydeki fenomenlerin altında bazı kural ve yasaların oluşturduğu sistemin, yani bir yapının araştırılmasının öne çıkması, bunların hepsi edebiyat teorileri ve tabii bunlar üzerinden bir eleştirinin geliştirilmesi anlamında önemlidir. Hatta 1960'lardan sonra artık Amerika Birleşik Devletleri'nde Yeni Yeni Eleştiri'nin ortaya çıkması, yorumsama, yapısalcılık ve post-yapısalcılığın burada öne çıkması, bunun dışında okur merkezli edebiyat teorilerinden alımlama estetiğinin, duygusal etki teorisinin yer alması, okula dönük olarak izlenimci ve okur merkezli, okulun merkezde olduğu eleştiri akımları, tabii feminist teori de buraya dâhil ediliyor.

Bütün bunlar hep edebiyat teorisiyle edebiyat eleştirisi arasındaki geçişlerin temel referansları, edebiyat teorisinde hangi alanlar varsa, edebiyat eleştirisi de bu alanların üzerinden inşa ediyor bir metne yaklaşım.

Edebiyatın hakikatle ilişkisi, edebiyatta inanç problemi, edebiyatın tanımı ve değerleri üzerinden hangi ölçütler geliştirilecek, bir eseri, bir metni, edebî olarak kabul etmenin ölçütleri üzerinden de yine eleştirel analizler yapılmıştır.

Berna Moran da rahmetli oldu, Edebiyat Teorisi üzerine çok önemli çalışmaları, derlemeleri oldu Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda. Onun bir ifadesini söyleyerek onu geliştirmeye çalışalım. Berna Moran, Eleştirmenden beklenenin bir yargıyı kanıtlarla ispat etmesi değil, eseri açıklamak, yorumlamak suretiyle eserin anlamını ortaya koyması ve onun tadına varılacak özelliklerini aydınlatması üzerinden edebiyat eleştirisini tanımlamıştır. Bu tanımlama, bir bakıma dogmatik tanımlardan bir ideolojiyi edebiyat eserine monte edip, o edebi eseri ideolojinin bir aleti, bir enstrümanı haline getirmekten uzaklaşma anlamında çok kıymetlidir bence. Eseri açıklama ve yorumlamanın her şeyden evvel eserin anlamını ortaya koyması ve eserdeki edebî lezzeti ifşa etmesi fikri bana değerli gözüküyor. Böylece dogmalardan, birtakım ideolojik saplantıdan uzak kalmamız söz konusu oluyor ve benim hep edebiyat üzerine yazarken, düşünürken, söylemek istediğim bir kavrama bizi getiriyor, bırakıyor. Bu kavram otonomi, muhtariyet ya da özerklik olarak düşünebileceğiniz bir kavramdır. Edebiyat eserinin kendine ait bir vasfı, alanı, kendine ait bir yaşama sahası mevcuttur. Edebiyat eseri, bizim hayata bakarken hangi fikirden bakıyorsak, hangi dünya görüşünden bakıyorsak, o dünya görüşünü ispat etmemiz, o dünya görüşü üzerinden başkalarını mahkûm etmemiz, ötekine tazyik etmemiz, hükmetmemiz için bir enstrüman değildir. Edebiyat eseri bizim, her şeyden evvel bir insanın emeğine saygı duymamızı gerektiren bir üründür. Bunun dışında bize hayatla ilgili kendimizi ifade etme, hayatın ne olduğunu düşünme, sorgulama imkânı verebilecek bir metindir. Bu metin üzerinden bütün dünyayı izah etmeniz, her şeyin çözümünü bulmamız mümkün değildir, gerekli de değildir. Edebiyat eseri bizim, hayata tahammülü kolaylaştıran, aynı zamanda kendimizi tanımamıza imkân veren ve acılarımızla, problemlerimizle başa çıkarken bize teselli imkânı da sunan

bir metindir. Edebiyat eserine bu şekilde baktığınızda bu eser, bizim için bir ideolojik araç olmaktan çıktığında kendisine ait hayat sahasını, kendisine ait otonomiye de saygı ile karşılamanız gereken bir metinden bahsediyoruz demektir.

Berna Moran'ın tespitine beni götüren açıklamalara izin verici, bu türden izaha izin verici bir yanı var, diye düşünmemek elde değildir. Ama tabii edebiyat eserinin Edward W. Said'de olduğu gibi dünyaya metinlerle bakmanın, bu metinlerin iktidarla ilişkisini kurmanın imkânını da barındırdığını söylemek mümkündür. Ama bu tek başına edebiyat eserinin, edebî metnin, sadece iktidarla kurulan ilişki üzerinden açıklanabileceğini göstermediği için burada ısrarla edebî eserin otonomisinden bahsetmek istedim.

Edward W. Said'in, dünyaya metinler üzerinden politik bakışı, edebî eserin içindeki lezzeti, edebiyat olarak içinde mevcut olan ruhu, bence alıp götürmemelidir, yok etmemelidir, onu inkâr etmemelidir, diye düşünüyorum. Tabii metne, yazıya, Edward W. Said gibi çok büyük bir eleştirmenin gözüyle baktığımızda farklı çıkarımların söz konusu olacağını düşünüyorum. Ona göre eleştirmen, edebiyatın çerçevesinde olmadan konuşamaz. Bunu daha önce bahsettik. Ama Edward W. Said'in bir tespiti daha var, onu da yine aktarayım. Ona göre yazı ya da metin, zıtlıkları birbirleriyle doğrudan temas içine sokan, ruh-beden, iyi-kötü, iç-dış, hafıza-unutuş, konuşma-yazı gibi zıtlıkları tersine çevirip bir kutbu ötekine dönüştüren etkileşimin gerçekleştiği yerdir. İşte bu kıymetli, bize hayatı anlatmaya çalışan, bize kendimizi anlatmaya, kendimizi tanınamamızı sağlamaya çalışan yer üzerinden edebî esere baktığımızda bu zıtlıkları aklımızda tuttuğumuzda yine de dogmalardan, edebî eseri bir ideolojinin örneği olarak ele almaktan uzak durmamız, kaçınmamız gerektiğini ısrarla buradan ifade etmek istiyorum. Çünkü edebiyatın da edebî metne yaklaşan, az önce ismini zikrettiğim bir sürü teorik bakış üzerinden yaklaşılmaya çalışan eleştirinin de kendisine ait bir alanı, bir hayat sahası, bir varlığı olduğu için bunun unutulmaması gerektiği içindir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda eleştiri alanındaki isimlere de yer vermek, aklım erdiğince, aklıma geldiğince birkaç isimden bahsetmek isterim. Her şeyden evvel, daha önce de söyledim, Ahmet Hamdi Tanpınar ismi çok önemlidir. Tanpınar'ın hem edebiyat üzerine

makaleleri hem edebiyat üzerine yazdığı denemeler, söyleşileri, az önce alıntılıdık, tenkit ve başka bir sürü kavram üzerine tespitleri, gözlemleri, büyük bir hazinedir aslında. Bu hazinenin, içerik anlamında romanlarına da yansıdığını ya da romanlarıyla bir etkileşim barındırdığını söylemek mümkündür. *Huzur'da Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nde, Mahur Beste'de Tanpınar'ın görüşlerinin, eleştiriye, hayata, sanata, nasıl yaklaştığının çok berrak ipuçları vardır. Tabii Tanpınar'ın o muhteşem kristal cümleleri ile beraber, bunu okur olarak büyük bir zevkle okuyor ve büyük bir edebî lezzete ulaşabiliyoruz onun eserlerinde.*

Eleştiride Tanpınar'ın dışında çok sayıda büyük isme rastlamak mümkündür. Onun zamanı ile beraber Nurullah Ataç'ı söylemek mümkündür. Başka bir sürü isim var. Çok kronik olmadan aklıma gelen isimler arasında hem eleştiri hem deneme anlamında Cemil Meriç'i, büyük şairlerin önemli bir bölümünü, Cemal Süreya, İsmet Özel, Ebubekir Eroğlu gibi isimleri yine eleştiri anlamında burada söylemek gereklidir. Eleştiri deneme anlamında çok ciddi bir birikim var Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda. Bu birikim, biraz sübjektif, öznel bir birikim gibi görünüyor. Çünkü burada zikrettiğimiz isimlerin, Tanpınar hariç, diğerleri için bir akademik birikimden bahsetmek mümkün değil, gerekli de değil. Çünkü has edebî eleştirinin birtakım temsilcileri, az önce saydığım isimlerin, akademik eleştiri bünyesinde bir varlık göstermeleri gerekmemiştir. Onlar eserlerini en iyi şekilde ortaya koymuşlar. Ancak 21.yüzyıldayız ve Türk Dili Edebiyatı Bölümleri, üniversitelerin akademik çalışmaları düşünüldüğünde Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümleri düşünüldüğünde artık edebî eleştirinin, akademinin dünyası içinde de kendisini tahkim ettiğini, kendisine önemli bir hayat sahası açtığını söylememiz mümkün oluyor. Bu anlamda o, ben şundan hoşlandım, şundan hoşlanmadım, bu iyi, bu kötü sübjektif ifadelerini ihtiva eden eleştiri yerini argümanlara, ispatlara, kavram analizlerine, kavramların yeniden gündeme getirilmesine ve yeni kavramların inşasına dayalı bir akademik üniverster hayata gelmiş, dönüşmüş oluyor. Eleştirinin bu dönüşümünün, bence hem iyi hem kötü yanları var. İyi yanı, elbette akademik incelemeler, analizler, kuşatıcı, kavramların yerli yerine oturtulması, bir çabayı temsil ediyor, kötünden ziyade daha zayıfsıya sayabileceğimiz yanı ise o edebî lezzet arayışının, hayatın zorlukları karşısındaki teselli arayışının elbette akademik dünyanın daha kuru, yer yer sekter, yer yer sadece argümanlara dayalı çatısı altında

kaybolacak ya da kayboluyor olmasın. Ama bu da benim bu konudaki sübjektif ifadem olsun, elbette akademik çalışmalarla edebiyat eleştirisinin gününüzde çok daha kıvamlı, donanımlı ve edebiyatı her anlamda kuşatıcı bir yöne gittiğini söylemek mümkündür. Bu aynı zamanda okur için de çok ufuk açıcı bir durumu temsil ediyor. Edebiyatın hayatla teselli durumunda ayrıca hayatımızdaki acılarla karşılaşmamız, kendimizle yüzleşmemiz, kendimizi tanımamız, başka insanları anlamamız anlamındaki değerini ne kadar vurgulasam azdır. Eleştiride edebiyat, tüm bu zenginliğini, bu insana teselli, tanıma, anlama gücünü veren özelliğini anlayabildiği, tanıtılabildiği, okurla paylaşabildiği oranda, ölçüde değerli bir uğraştır. Yazarların, Flaubert’de vardır, Tanpınar’da vardır bu tür ifadeler.

“Cümlelerin birer macera halini aldığı hayatıma geri dönüyorum...” ifadesi, yani yazarların her zaman bir metne, bir edebî çalışmaya, kendilerine geri dönüş halinde görmeleri, o iştahları, o arzuları, devam ettiği müddetçe cümlelerin bir macera hâlini aldığı hayatları devam ettiği müddetçe eleştirinin de sözü, asla eksilmeyecek demektir.

Benim edebiyat ve edebiyat teorileriyle eleştiri arasındaki ilişki hususunda söyleyeceklerim, konuşmak çerçevesinde bu kadardır. İyi kitaplarla, iyi eleştirilerle kalın, diyor ve huzurlarınızdan saygıyla ayrılıyorum.

Edebiyatı Aydınlatmak İçin Eleştiri

Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla TYB Konya sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 takvimindeki 9 Ekim programında Ali Galip Yener'in katılımıyla "Eleştirinin Eşiğinde Edebiyat" başlığı altında eleştirinin ne olduğu ve edebiyat teorileriyle olan ilişkisi üzerinde duruldu.

İyi bir eleştirinin dünyaya bütün olarak bakmayı, yüksek gerçeklik hissine sahip olmayı ve nesneyi nasılsa öyle görmeyi başarması gerektiğini anlatan Yener, eleştirinin, sanatçının eseri inşa sürecinin yeniden sağlanması gerektiğini söyledi.

“Eleştirmen, öğrenme iştahıyla dolu olmalı.”

Eleştirmeden önce eleştirilecek şeyi öğrenmek ve araştırmamanın da önemli olduğunu söyleyen Ali Galip Yener: “Öğrenmenin merak ve ihtiyacının bitimsiz olduğu bir süreçten bahsediyoruz. Bu olmadan eleştiri olmaz. Bu anlamda iyi bir okurluk olmadan yazarlık olmaz demek de mümkün. Her ne kadar yazarlık için bir Tanrı vergisi, bir tabiatın desteği mevzu bahis olsa da bunun çalışmayla, öğrenme iştahıyla beslendiğini söylemek her zaman için geçerlidir. Öğrenme isteği olmazsa eleştiri de olmaz. İyi bir okur aynı zamanda iyi

bir yazarın ve iyi bir eleştirinin de başlangıcını, onsuz olunmaz noktasını temsil eder. Okumak aynı zamanda yazmaya giden temel yoldur demek de mümkündür.” dedi.

Ali Galip Yener; “Türk edebiyatında eleştiri üzerine bir şeyler söylemek gerekirse ilk olarak zikretmemiz gereken Ahmet Hamdi Tanpınar isminin çok

önde bir yerde durduğunu söyleyebiliriz. Tanpınar, sadece edebiyat eleştirisi açısından değil, ilk sistemli bir resim eleştirisi açısından da çok önemli bir isimdir. Şairliği, romanlığı, Yahya Kemal'in edebî mirasını temadi ettirmesi çok önemlidir. Tanpınar üzerinden anlatmak istediğim şey; 1939 yılında kendisine, 'Bugün bir Türk Edebiyatı var mı?... ' diye sorulmuş; 'Yalnız tenkidimiz yok, kendimizi ciddiye almıyoruz, meselelerimizden bahsetmiyoruz, bunun başlıca sebebi, ecnebi dili bilerek yetişenlerin daha ziyade o dilin eserleri ile alakalı olmalarıdır. Çok defa bunlar yerli eserleri ecnebi eserlerin kopyası zannediyor ve okumuyorlar. Tenkit olursa bir edebiyatımız olduğu anlaşılır. Tenkit, şark medeniyetlerinin büyük eksigidir ve galiba sanatlarımızın ve bütün hayatın o kadar uzun zamanlar ölmüş şekiller içinde kalmasının sebebi de bunun yokluğudur. Doğmasına gelince, edebiyatını seven kültürlü insanların yetişmesi kâfidir. Sanat ve hayat arasında münasebeti aradığımız gün tenkit de başlar.' demiştir. Bu birkaç cümle içerisinde bütün Cumhuriyet dönemi edebiyatının temel çatışmaları, gelenekle modernleşme arası bağda oluşan problemler, Türk Edebiyatı ve eleştirisi arasında ilişkinin çatışması ve nasıl gelişeceğine ait ipuçları, çok temel ifadeler şeklinde duruyor." sözleri ile Ahmet Hamdi Tanpınar üzerinden de eleştirinin önemini anlattı.

"Edebiyat teorileri ile eleştiri arasındaki ilişkide bir sürü kuram var. Edebiyat teorisinde hangi alanlar varsa, edebiyat eleştirisi de bu alanların üzerinden inşa ediyor bir metne yaklaşımı..." diyen Ali Yener, eleştirmenin bir yargıyı kanıtlarla ispatlamasından ziyade eseri açıklamak suretiyle anlamını ortaya koyup tadına varacak özellikleri aydınlatması gerektiği fikrinin değerli oluşundan bahsetti ve eleştirinin, edebiyatın zenginliğini anlama gücünü veren değerli bir uğraş olduğunu anlattı.

Ali Galip Yener; "Akademik çalışmalarla Edebiyat eleştirisinin günümüzde çok daha kıvamında donanımlı ve edebiyatı her anlamda kuşatıcı bir yöne gittiğini söylemek mümkündür. Bu aynı zamanda çok ufuk açıcı bir durumu temsil ediyor. Edebiyatın hayatla teselli durumunda ayrıca acılarıyla karşılaşmamız, kendimizle yüzleşmemiz, kendimizi tanımamız, başka insanları anlamamız anlamındaki değerini ne kadar vurgulasam azdır. Eleştiri de edebiyatın bu zenginliğini, bu insana teselli, tanıma, anlama gücünü veren özelliğini anlayabildiği, tanıta bildiği, okurla paylaşabildiği ölçüde değerli bir uğraştır. Yazarların cümlelerin birer macera hâlini aldığı hayata geri dönüyorum ifadesi, yani yazarların her zaman bir metne, bir edebî çalışmaya kendilerini geri dönüş hâlinde görmeleri, o iştahları, o arzuları, devam ettiği müddetçe, cümlelerin bir macera hâlini aldığı hayatları devam ettiği müddetçe eleştirinin de sözü asla eksilmeyecektir..." diye rek sözlerini tamamladı.

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin "İnsanlığa Sözümüz Var..." temasıyla hazırladığı seri konferanslar dizisinde bu hafta, yaşadığı döneme damgasını vuran ve şöhreti kıtaları aşan Azerbaycanlı Türk şair Nizâmî-i Gencevî'yi konuşmak üzere huzurlarımızdayız.

Meram Belediyesi Tantavi Kültür merkezi'nden gerçekleştirdiğimiz bu programda konuşumuz Selçuk Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Temizel'dir.

Konuya girmeden önce hocamızın kısa bir özgeçmişini aktarmak istiyorum.

Ali Temizel, 1963 yılında Kahramanmaraş'ta dünyaya geldi. 1987'de Atatürk Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek Lisansını Selçuk Üniversitesi'nde, Doktora öğrenimini Ankara Üniversitesi'nde tamamladı.

Ankara Kara Kuvvetleri Lisan Okulu Komutanlığı'nda, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda, Tebriz Başkonsolosluğu'nda, Tahran

Allâme-i Tabatabaâi Üniversitesi'nde çalıştı. Selçuk Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Yardımcı Doçent, Doçent ve Profesör unvanını aldı.

2015 – 2021 yılları arasında 6 yıl süreyle Selçuk Üniversitesi Mevlânâ Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü görevinde bulundu. Berlin Üniversitelerinde bilimsel araştırmalar yaptı. Polonya Koszalin'da Farsça dersler verdi. Ülkemizin yanında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, İran, Azerbaycan, Tacikistan, Hindistan, Bangladeş, Kosova, Bosna Hersek, İspanya gibi ülkelerde birçok uluslararası toplantıya katıldı. Buralarda Türkçe ve Farsça kitap ve makaleleri yayınlandı.

UNESCO, Nizâmî-i Gencevî için 850. doğum yılı sebebiyle 1991 yılını Nizâmî-i Gencevî yılı ilan etmiştir. Bu yıl 5 Ekim günü de Paris'teki UNESCO Merkezi'nde Nizâmî-i Gencevî'nin 880. doğum yıldönümü için tören düzenlenmiştir. Bugünkü konumuz hakkında uluslararası bakışı ifade etmesi açısından da bu toplantı ile ilgili bilgi vermiş olalım.

Hocam, Nizâmî-i Gencevî kimdir?

Nerede dünyaya gelmiş ve hangi devirde yaşamıştır?

Ahlâkî ve tasavvufî düşüncesi nedir?

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Öncelikle böyle bir programı hazırladıkları ve sunma fırsatı verdikleri için Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, başta Ahmet Köseoğlu olmak üzere ve programın yapımcılarına, şu anda bizi izleyen tüm katılımcılara teşekkürlerimi ve selamlarımı sunuyorum. Az önce de bahsettiğimiz gibi Nizâmî-i Gencevî'nin 1991 yılında UNESCO tarafından doğumunun 850. yıldönümü kabul edilmiştir. Bu aşamada da dünyanın değişik ülkelerinde, özellikle de İran'da Tebriz Üniversitesi'nde ciddi bir program yapılmıştı. Türkiye'den de beş profesör hocamız katılmıştı. Bunlardan iki tanesi, Abdülkadir Karahan ve Tahsin yazıcı hocamız rahmetli oldu. Yine

Naci Topal hocamız, Mehmet Kanar hocamız ve Abdüsselam Bilgen hocaların da 1991'de Tebriz'de yapılan ve yaklaşık bir hafta süren Uluslararası geniş çaplı Konya'dan Amerika'ya kadar katılımcıların bulunduğu bir sempozyum olmuştu. Aynı yıl yine aynı program çerçevesinde Tebriz'de Nizâmî-i Gencevî'nin heykeli de dikilmişti. Yine bu çerçevede Tebriz Üniversitesi kampüs alanında Türkiye, İran ve Azerbaycan'ın da katıldığı ortaklaşa bir uluslararası Kitap Fuarı da düzenlendi. Çünkü Azerbaycan Cumhuriyeti, Rusya'dan yeni bağımsızlığını ilan etmişti. Yaptığı belki de ilk uluslararası çıkışlardan bir tanesiydi. O yıllarda ben de Tebriz Başkonsolosluğu'nda çalıştığım sırada Kitap Fuarına Kültür Bakanlığımız kitaplarını göndermişti ama bir görevli gelmemişti, ben de yine o dönemde Kitap Fuarı Kurban Bayramı tatiline denk gelince Türkiye'den gelen kitapların sergilendiği alanda ben başında durmuştum. O sırada İranlı birçok genç, Türkiyeli yazarları yeni yeni tanıyorlardı ve Türkiye ile ilgili, yazarlarla ilgili, kitaplarla ilgili çok ciddi sorular sormuşlardı. Böylece Nizâmî-i Gencevî adına düzenlenen uluslararası bir Kitap Fuarı'nda da Türkiye'deki yeni yazarları da tanıtma fırsatımız olmuştu.

Nizâmî-i Gencevî'nin UNESCO tarafından bu şekilde program düzenlemesine fırsat vermesinin önemini ortaya koyduk. 2013'te idi galiba, Azerbaycan'da Nizâmî-i Gencevî'nin doğumunun 870. yıl dönümü ile ilgili yine bir toplantıya katılmıştım.

Şimdi sizin sorunuza geliyorum.

Bir millete veya bir coğrafyaya ait dilin, edebiyatın, kültürün, folklorun ve insanla ilgili yaşanması gereken şeylerin tarihin derinliklerinden zamanımıza kadar ulaşması ve yeni nesillere yol göstericilik yapması, örnek olması için o milletin içinden doğmuş, o milletin dertlerine ve coşkularına ortak olmuş efsanevî yazarlar, şairler, devlet adamları, filozoflar, halk kahramanları ve benzeri şahsiyetler vardır. Nizâmî-i Gencevî de bunlardan birisidir.

Bilindiği üzere yüzyıllardan beri Türkiye, Azerbaycan ve İran gibi ülkelerin yer aldığı Ortadoğu ve Kafkas coğrafyasında ve batı dünyasında Nizâmî-i Gencevî, eserleri ve şiir dünyasına yönelik çeşitli düzeylerde birçok çalışma yapılmaktadır. Nizâmî-i Gencevî'nin eserlerinin Farsça olmasına rağmen Türkiye'de Osmanlılardan beri onun eserleri, düşünce ve şiir dünyası hakkında birçok edebî eser ve bilimsel çalışma hazırlanmıştır.

Nizâmî-i Gencevî de eserleriyle, şiirleriyle, felsefe ve ahlâk anlayışıyla Kafkaslar, Anadolu, İran ve Hint coğrafyasında yüzyıllardır ortak kültür ve medeniyetin temsilcisi olarak evrensel düşüncelerini yansıtmıştır.

Bu söyleşimizde amacımız, Nizâmî-i Gencevî ve eserleri hakkında Türk kültür ve edebiyatı çerçevesinde yapılan bilimsel çalışmalarda Nizâmî-i Gencevî'nin evrensel düşüncelerinin yansımalarını bütün bilim ve edebiyat çevrelerine ve konuyla ilgilenenlere duyurmaya çalışmaktır.

Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Hayatına dair en sağlıklı bilgiler kendi eserlerindeki bazı ifadelerle dayanmaktadır. Genel kanaat 1141-1145 yılları arasında dünyaya geldiği yönündedir. Az önce de sizin belirttiğiniz gibi, UNESCO, 1141 tarihini esas kabul ederek şairin doğumunun 850. yılına rastlayan 1991 yılını Nizâmî-i Gencevî yılı ilân etmiştir.

Gence'de iyi bir eğitim görmüştür. Dil ve edebiyat yanında astronomi, felsefe, coğrafya, tıp ve matematik okumuştur. Musikiye ilgi duymuştur. Farsça ve Arapçadan başka Pehlevîce, Süryânîce, İbrânîce, Ermenice ve Gürcüce gibi dilleri de öğrendiği anlaşılmaktadır.

Nizâmî-i Gencevî, eğitim döneminden sonra resmî bir görev almamıştır. Çevredeki devlet adamlarına gönderdiği şiirlerden elde ettiği para ile geçindi. Kendileri için şiir yazdığı devlet adamları arasında Irak Selçuklu Hükümdarı II. Tuğrul, Azerbaycan Atabeglerinden Nusretüddin Cihan

Pehlivan b. İldeniz, Kızıllarlan, Nusretüddin Ebû Bekir b. Muhammed, Merâğa hâkimi Alâeddin Körpearslan, Erzincan Mengüçüklü hâkimi Melik Fahreddin Behram Şah ve Musul Atabegi İzzeddin Mes'ûd b. Arslanşah bulunmaktadır.

Gördüğünüz gibi geniş bir devlet ve bürokrasi çevresi ile de tanışıyor. Ama Nizâmî-i Gencevî tevazu sahibi bir insandır. Saray şairi olmamıştır yine de.

Nizâmî-i Gencevî, Selçuklular döneminde yetişmiş Türk asıllı, Azerbaycanlı en büyük şairlerden biridir. Üç kez evlenen Nizâmî-i Gencevî'nin Derbent hükümdarının gönderdiği bir Türk cariyeden olan Muhammed adını verdiği bir oğlu vardır. Bu eşi, şair *Hüsrev-i Şirin* isimli eserini/Mesnevî'sini yazarken genç yaşta vefat etmiştir. İkinci eşi ise *Leylâ ve Mecnûn* eserini yazarken vefat etmiştir. Üçüncü eşi ise İskendernâme'nin ikinci bölümü olan *İkbâl-nâme*'i yazarken hayatını kaybetmiştir.

Evet, üç eserde üç eş kaybediyor, beş tane Mesnevî arasında.

Nizâmî-i Gencevî, İlk mesnevisini yazmadan önce, civardaki birçok hükümdara kasideler yazmış ve onlardan aldığı hediyeler ile hayatını sürdürmüştür. Daha sonra yazmış olduğu eserleri takdim ettiği emir ve hükümdarlardan aldığı caizeler ile müreffeh olmakla birlikte genelde sade ve zahidane bir hayat sürmüştür.

Nizâmî-i Gencevî, eserlerinin yazılış tarihlerinden hareketle onun altmış yaşlarında iken 1201-1214 yılları arasında doğduğu şehir olan Azerbaycan'ın Gence şehrinde vefat ettiği tahmin edilmektedir. Kabri Azerbaycan'ın Gence şehrinde olup burada son zamanlarda Azerbaycan mimarisine göre bir anıtmezar yaptırılmıştır.

Birkaç cümle ile dinî şahsiyetinden de bahsedelim:

Nizâmî-i Gencevî, dindar bir kişiliğe sahiptir. Bâtınîliğe şiddetle karşı çıkmıştır. Şiirlerinde Ehl-i sünnet inancını dile getirmiş, Hz. Peygamber ve dört halife için övgüler yazmıştır. Bazı kaynaklarda Nizâmî-i Gencevî'nin tarikata intisap ettiği kaydedilmekte, ayrıca bir kısım şiirlerinde sufiyane bir hava görülmektedir.

Birkaç cümle ile de edebî şahsiyetinden bahsedelim:

Nizâmî-i Gencevî, Firdevsî'den ve Senâî-yi Gaznevî'den etkilenmiştir. Kendisi de Fars ve Türk edebiyatlarında birçok şaire örnek olmuştur. Bunlar arasında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Sa'dî-i Şîrâzî, Hâfız-ı Şîrâzî, Fuzûlî, Molla Câmî ve Emîr Hüsrev-i Dihlevî gibi ekol sahibi şairler söylenebilir. Çünkü Emîr Hüsrev-i Dihlevî, bildiğiniz gibi Sebki Hindî'nin, daha sonra da Osmanlı Türk Edebiyatında yaygın olan üslûbun da kurucularının önde gelen şairlerindedir. Onun için ekol sahibi dedik bunlara.

Nizâmî-i Gencevî'nin esas alanı Hamse yazarlığıdır. Konuyu buraya getiriyoruz. Türk ve Fars edebiyatlarında hamse türünün kurucusu sayılır. Nizâmî-i Gencevî'nin hamse türünde dâhi şairi olarak tanınmasında, onun konuları işleme tekniğindeki mahareti, anlatım gücü, yeni mânalar ve mazmunlar bulması, anlatımda estetiğe önem vermesi, güçlü tasvirleri, ruh tahlillerindeki derinlik, hayal gücündeki enginlik, üslûbundaki parlaklık ve kültür zenginliği rol oynamıştır. Çünkü kültür zenginliği de gerçekten Nizâmî-i Gencevî kendisini iyi yetiştirmiştir. Az önce de yukarıda da saydığım gibi birçok dili bilen bir insandır. Çünkü bir söz vardır, *"Ne kadar dil biliyorsanız, dünyanız o kadar genişdir..."* diye. Nizâmî-i Gencevî, kültür bakımından da tarih bakımından da dolu bir insandır. Bunlardan daha sonra da bahsedeceğiz.

Burada yine üslûbu hakkında bazı şeyler söylemek gerekiyor, çünkü sizin o sorunuzun çerçevesindeki konulardır bunlar da.

Mütefekkir biri kişidir. Özellikle dile hâkimiyeti, geniş, hassas ve zengin hayal gücü ve sahip olduğu çok geniş bilgi birikimi sayesinde haklı bir şöhret kazanmıştır. Övgü tarzının zirveye çıktığı, destani hikâyelerin artık rağbet bulmadığı bir dönemde yazdığı Mesnevîleri ile dönemin edebiyatına yön vermiş ve bu tür eserlerin yazılmasına öncülük etmiştir.

Dile hâkimiyeti açısından hemen hemen bütün İranlı şairlerden daha üstündür. Ele aldığı her konuyu, her olay veya duyguyu olduğu gibi ifade etmek yerine teşbihler, mecazlar ve daha başka edebî sanatlara başvurarak anlatır. Bundan dolayı binlerce beyit içeren eserinde her beyit ayrı bir güzellik taşımaktadır.

Kendisi tarafından üretilmiş, kendine özgü birleşik isim ve sıfatlar kullanır. Bu özelliğinden dolayı da zaman zaman ilk etapta anlaşılmadığı için eserlerine şerhler yazılmıştır.

Bu özellikle Osmanlı döneminde çok fazla görülen bir şeydir ve biraz sonra onlardan da bahsedeceğiz.

Eserlerinde sıradanlık veya bayağılık görülmez. Her olay ve duyguyu mükemmel ve asil bir dille anlatmıştır.

Kendisinden sonra gelen birçok şair eserlerine nazireler yazmış olmasına rağmen kimse onun seviyesine çıkmayı da başaramamıştır.

Fars Edebiyatında kendisinden sonra gelen hemen hemen bütün şairleri etkilediği gibi, Türk Edebiyatı üzerinde de çok etkili olmuştur. Özellikle 15, 16, 17 ve 18. yüzyıllarda yetişip hamse yazan Divân Edebiyatı şairlerinin hepsi ondan etkilenmiştir. Çağatay Türk Edebiyatının büyük üstat ve hamisi Ali Şir Nevai ve Türk edebiyatının büyük üstadı Fûzûlî bunlar arsında zikredilmelidir. Bunlar Nizâmî'nin hamsesine veya bazı eserlerine nazireler yazmışlardır.

Özellikle Fûzûlî demişken, aklıma geldi hemen, az önce sizin belirttiğiniz gibi, UNESCO çerçevesinde Tebriz'de düzenlenen uluslararası Nizâmî-i Gencevî'nin doğumunun 850. yıl dönümünde rahmetli Abdülkadir Karahan Hocamız da oradaki sunumunda, Nizâmî-i Gencevî'nin ve Fûzûlî'nin *Leyla ve Mecnun Mesnevîleri*'nin karşılaştırmasını yapmıştı. İran'dan çok olumlu tepkiler almıştı. 1991'in şartlarını düşündüğümüzde İran televizyonları Abdülkadir Karahan Hocayla da röportaj yapmışlardı bu konuda. Abdülkadir Karahan Hoca da kendine mahsus üslûbuyla Farsça ciddi şeyler konuşmuştu o röportajda.

Yine Ali Şir Nevai ve Fûzûlî gibi şairlerimiz, Nizâmî-i Gencevî'nin Hamse'sine ve diğer bazı eserlerine de nazireler yazmışlardır.

Nizâmî, İran edebiyatında önemli bir aşamayı temsil eder. Medih tarzının zirveye ulaştığı ve destanî hikâyeciliği teşvik edecek unsurların ortadan kalktığı bir sırada, Nizâmî mesnevîleri ile bütün İran Edebiyatına bir yön vermiş ve buna büyük bir hız kazandırmıştır. Bu da mesnevî tarzı ile olmuştur. Nizâmî-i Gencevî, mesnevîlerinde çok uzun tevhid, münacat, naat, dua ve özellikle peygamberlerle ilgili geniş girişler yapmaktadır eserlerinde. Yine eserin takdim edildiği kimseler için medhiye gibi bölümlere biraz fazla yer vermiştir.

Nizâmî mütevazî ruhu, aile ve çocuk sevgisi hayatı ile dolu kalbi, kanaatkâr, hatta zahidâne hayatı ve bizzat örneğini verdiği güzel ahlâkı

hiçbir zaman kendisinden ayrılmamıştır. Yani Nizâmî-i Gencevî, ahlâkı konuşmamış, bizzat ahlâkı yaşamıştır. Temsilî ahlâk sahibi olmuştur. Mevlânâ'nın söylediği gibi *“Olduğu gibi görünen, görüldüğü gibi yaşayan”* özü sözü bir olan örnek bir şahsiyettir. Aleladelik, bayağılık onun eserlerine girmemiştir. Onda her şey kusursuz, her duygu derin ve mükemmel, her hareket asil ve yüksektir .

Nizami, sakin ve zahidane hayatının oldukça erken zamanlarında, çok yaşlandığı hissine kapılmış görünmektedir. 1200 yıllarında 50-53 yaşlarında yazdığı Şeref-Nâme isimli eserinde kendisini iyice ihtiyarlamış olarak tasvir etmektedir ve şöyle söylemektedir.

*“Yaşlı eski bülbülün gül gibi olan kırmızı yanağı sararmış,
Boyu iki büklüm olmuş, ayakları hareket edemez hale gelmiş idi..”*

Burada daha 53 yaşındayken bile kendisinde bir ihtiyarlık alameti görüyor ve aslında bir tevazu gösteriyor. Bu da sürekli ölümü ve âhireti hissetme duygusunu yaşadığını görüyoruz.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Anadolu'ya, Kafkaslara, Ortadoğu'ya Nizâmî-i Gencevî'nin yansımaları nasıl olmuştur, nasıl bir iz bırakmışlardır?

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Nizâmî-i Gencevî'nin eserleri, özellikle Azerbaycan coğrafyasında, bugünkü Azerbaycan Cumhuriyeti kurulmadan önce Azerbaycan coğrafyası geniş bir coğrafyadır. Bu coğrafyada Selçuklulardan itibaren hem Fars Edebiyatında bir Azerbaycan ekolünün kurulmasına ve bu alanda etkin şiiirler söylemesine sebep olmuştur Nizâmî-i Gencevî. Dolayısıyla Kafkas coğrafyasında, şiiirler üzerinde ciddi çalışmalar yapılmış, hatta bugün Azerbaycan'da kızlar gelin olurken çeyizlerine Kur'ân-ı Kerim'in yanında bir de Nizâmî-i Gencevî'nin *Hamse*'sinin konulduğu bilinmektedir. Yani toplumda böyle bir etkisi vardır.

MUSTAFA GÜDEN:

Nizâmî düşüncesinin halk seviyesine indirilmesi önemlidir, diye düşünüyorum. Belki Anadolu'da biraz eksiklik var gibi geliyor bana.

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Türkiye'de daha çok bilimsel çalışmalarda kalıyor. Öncelikle dilin, Osmanlı Türkçesiyle yapılan çevirilerin bile ağır olması, sadece akademik çevrelerde kalması, halka yaklaştıramıyor. Zaman zaman Mevlânâ'da da bu sıkıntının yaşandığını görüyoruz. Acizane Enstitüde çalışırken, şu anda bile halkla Mevlânâ'yı bir araya zor getiriyoruz. Sadece okullardaki gençlerle bir araya geliyoruz, ama okul dönemi bittikten sonra Mevlânâ'ya ne kadar yakın durulduğunu da görüyoruz maalesef. Aynı şekilde Nizâmî-i Gencevî de tarihe geçmiş önemli şairlerden bir tanesidir. Halbuki biz bunları unutmayacağız, biz sadece böyle işte 850. veya 880.yılında hatırlamamız gerekir. Mesela Fârâbî de bunlardan bir tanesidir. Geçen yıl Fârâbî yılıydı. Dolayısıyla Türkiye'de çok ciddi programlar yapılamadı. Halbuki bizim YÖK sisteminde ülke içerisindeki üniversiteler arasındaki değişim programımızın adı bile *Fârâbî Değişim Programı*'dır. Bu önem arz etmektedir, fakat sadece ismini hatırlıyoruz. Aynı şekilde uluslararası öğrenci değişimimizin adı da *Mevlânâ Değişim Programı*'dır. Demekki bizim için bunlar önem arz eden şeylerdir. Yani ülke içindeki değişimin adı *Fârâbî*, uluslararası değişimin adı ise *Mevlânâ*'dır. Aslında bu iki büyük mütefekkiye, iki büyük mutasavvıfa, iki büyük düşünce adamına, bu şekilde yazılı kaynaklarda önem verirken, bir türlü öğrencilerimize ve halkımıza bu konuları anlatamadık.

MUSTAFA GÜDEN/Yönetici:

Mevlânâ, Fârâbî, daha pek çokları gibi Nizâmî-i Gencevî'nin de eserleri onlarca Batı diline çevrilmiş, yüzlerce Batılı bilim insanı onların eserleri üzerinde çalışmışlar, araştırmalar yapmışlar ve kendi halklarına sunmuşlar.

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Konuyu dağıtmak istemiyorum, ama kısa bir anekdot vermek istiyorum:

Mesela bugün Bîrûnî, İslâm-Türk mütefekkeri, âlimi olarak bilinir ve eserlerinde Kıpçak Türkçesinden kelimeler de olduğunu söyleriz, ama bugün ülkemizde Bîrûnî Üniversitesi'nden başka bir varlığı hissedilmez Hatta ülkemizde Fârâbî ile ilgili hastane ve eczanelerden başka bir şey de

yoktur. Adları Fârâbî olan hastane ve eczaneler vardır. Fârâbî kimdir, ne iş yapmıştır, inancı nedir, felsefesi nedir, bunlardan kimse bahsetmez. Şunu demek istiyorum; Bîrûnî mesela İran, şu anda Bangladeş'te bir *Bîrûnî Foundations* diye bir Bîrûnî derneği kurdu ve o dernek üzerinden 2005 yılından beri Bangladeş'te her yıl uluslararası sempozyum düzenleyerekten üçüncü bir ülke üzerinden Bîrûnî'nin İranlı olduğunu söyletmeye çalışıyor. Ama bizde bu tür faaliyetler, zayıf demeyeyim de yerini bulmuyor. Biz, kültürel diplomasinin henüz önemini kavrayamadık. Şu program karınca kaderince, sizlerin teşvikiyle ortaya konuyor. Tamam, kim engel olmaya çalışırsa çalışsın, ama biz işimizi yapmaya çalışalım. Engel oluyorlar diye işimizi yapmamak gibi bir lüksümüz yok. Mevlânâ'nın deyimiyile; *"Dün, dün de kaldı cancağızım; bugün yeni şeyler söylemek lazım..."* dediği gibi, yolumuza devam edelim, diyorum.

Eserlerinden devam edelim:

20 bin beyit olduğu söylenen *Dîvân*'ının tamamı elde yoktur. Sonradan derlenen şiirleri İki bin beyit civarındadır.

Beş mesneviden oluşan *Hamse* isimli eseri vardır. *Hamse*, bildiğiniz gibi *Beş* demektir. Bu mesnevîler, çeşitli konular hakkında yazılmış manzum bir romandır. Maddî ve manevî aşk, her ikisi de vardır. Hani roman Avrupa'da gelişti falan diyorlar ya, romanın şiirini söylemiştir Nizâmî-i Gencevî. Şiirle manzum roman söylemiştir.

Hamse, çok beğenilen bir eser olduğu için, sayısız denecek kadar çok nüshaları bulunmaktadır. Roman olduğu için herkes onu yeniden elde nüsha olarak, elyazması olarak çoğaltmıştır. Azerbaycan Türkçesinde *el-yazmaları* yerine *kolyazmaları* diyorlar.

Hamse, bu nüshaların çoğu birinci sınıf hattatlar tarafından yazılmıştır. Pek çoğu da minyatürlüdür. Minyatürler üzerinde, Sanat Tarihi Bölümlerinde tezler yapılmaktadır. *Hamse*'nin içinde bulunan resimler/minyatürler çok önemlidir; Nizâmî-i Gencevî, sadece gönül dünyamıza değil, göz zevkimize de hitabeden eserler ortaya koymuştur.

Bunların gerek metin olarak gerek minyatür ve yazıları dolayısıyla sanat tarihi bakımından en önemlilerinin bir kısmı İstanbul'da Topkapı sarayında bulunmaktadır. Yani bizim elimizdedir ve gençlerimiz çalışmalar yapmaktadır.

Bildiğiniz gibi *Hamse*, Nizâmî-i Gencevî'nin beş mesnevîsini içermektedir. Bunlar: *Mahzenü'l-Esrâr*, *Hüsrev u Şîrin*, *Leylâ ve Mecnûn*, *Heft Peyker ve İskender-Nâme*'dir.

Az önce dediniz ki, Osmanlı döneminde ne tür çalışmalar yapılmıştır, onlardan bahsedelim:

Birinci Mesnevî, *Mahzenü'l-Esrâr*'dır. İki bin dört yüz beyit civarındadır. Ahlâkî bir mesnevîdir. Bu mesnevîyi 1176 yılında tamamlandı Erzinan, Kemah, Divriği ve Karahisar çevresi hükümdarı Mengüceklilerden Melik Fahreddin Behramşah'a göndermiştir. Melik Fahreddin Behramşah 1168-1225 yılları arasında saltanat sürmüştür. Behramşah da beş yüz altın dinar, beş rahvan katır, beş tam koşulu at ve değerli elbiseler göndererek Nizâmî-i Gencevî'yi ödüllendirmiştir.

Dini-Tasavvufi ve Ahlâkî mesnevîlerden sayılan *Mahzenü'l-Esrâr*'ı Osmanlı dönemi şairlerinden Ahmed Rıdvan (ö. 1528-1538 arası) ve Şem'i Şem'ullah (ö. 1602'den sonra) tercüme ve şerh etmişlerdir.

Osmanlı döneminde *Mahzenü'l-Esrâr*, iki önemli şairimiz tarafından tercüme ve şerh edilmiştir. Ama 20.yüzyıla, Cumhuriyet dönemi ve günümüze geldiğimizde *Mahzenü'l-Esrâr*'ın çeşitli tercüme yapıldı ve akademik çalışmalar da yapıldı. Yapılan akademik çalışmalardan birkaç örnek vereyim.

Hamza Koç, Nizâmî'nin dört mesnevîsinin mensûr tercümesi [*Heft Peyker*, *İskendernâme*, *Hüsrev ü Şîrin*, *Leylâ vü Mecnûn*, inceleme-edisyon kritikli metin] (Basılmamış Doktora Tezi), Danışman: Doç. Dr. Özer Şenödeyici, Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Trabzon, 2016, 775 s.

Nizâmî-i Gencevî ile ilgili çok tez çalışması yapılıyor. Bir insanla, bir şairle, bir kültür insanıyla ilgili çok tez çalışması yapılıyorsa bu yavaş yavaş halka incek demektir. Ben buna inanıyorum.

Halil Kurt, Türk Edebiyatında *Mahzen-i Esrâr* mesnevîleri ve Muhyî'nin *Mahzen-i Esrâr (Sürûr-Efzâ)* adlı mesnevisi (metin - inceleme) (Basılmamış Doktora tezi), Danışman: Prof. Dr. Selami Turan, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Isparta, 2019, 660 s.

Yine ikinci Mesnevî, *Hüsrev u Şîrin*'dir. Fars edebiyatında ilk kez Nizâmî-i Gencevî tarafından bağımsız bir mesnevî olarak kaleme alınmıştır. Daha sonra Emir Hüsrev-i Dehlevî, Ârifî, Selîmî, Âsafî, Hâtîfî, Vahşî, Orfî gibi birçok şair tarafından takip edilmiştir.

Bu şairleri niçin zikrediyoruz; çünkü Osmanlı döneminde bu alanda çalışanlar, yani *Hüsrev u Şîrin* üzerinde çalışanlar, sadece Nizâmî-i Gencevî'den değil, daha sonraki dönemlerde yazan Farsça şairlerden de istifade etmişlerdir. Onun için bu şairleri zikretme gereği duydum.

Nizâmî-i Gencevî'nin *Hüsrev u Şîrin* adlı eseri, beş bin yedi yüz beyit civarındadır. Bu mesnevî 1180-1181'de tamamlanmıştır.

İkinci Mesnevî, *Hüsrev u Şîrin*, Sasanî Hükümdarı Hüsrev Perviz'in yaşam hikâyesinin anlatıldığı manzum bir aşk romanıdır. Hüsrev Perviz, 591-628 yılları arasında hükümdarlık yapmıştır. Peygamberimiz zamanına denk geliyor. Özellikle hatırlatmak istiyorum; Peygamber(sav)'imizin doğumundaki mucizelerden biri olan Mecusîlerin ateşlerinin söndüğü saraydır. Bu eser Selçuklu Hükümdarı Sultan Tuğrul b. Arslan (1117-1194)'a ithaf edilmiştir.

Hüsrev ü Şîrin Mesnevîsi esas alınarak Türk edebiyatında yapılan nazire, şerh ve tercüme çok sayıda bulunmaktadır.

Nizâmî-i Gencevî'nin *Hüsrev u Şîrin* adlı eseri Türk edebiyatın ilk kez Kutb adlı bir şair tarafından Kıpçak Türkçesine tercüme edilmiştir.

İkincisi, Fahrî(ö. 1367'den sonra) diye bur şairimiz var. Beylikler dönemine denk geliyor. Yine aynı dönemde benim de üzerinde çalıştığım, Ahmedî Germiyânî var. Çünkü o da Nizâmî-i Gencevî'nin **İskendernâme**'sini yazıyor daha sonra. Onun için aynı döneme denk geliyor. Fahrî'nin *Hüsrev ü Şîrin* adlı mesnevîsi, Anadolu sahası Türk edebiyatında *Hüsrev ü Şîrin* ismiyle kaleme alınan ilk mesnevîdir. Bu eser 1367 yılında Aydınoglu İsa Bey adına Nizâmî-i Gencevî'nin *Hüsrev u Şîrin* adlı eserinden yararlanılarak 4681 beyit olarak hazırlanmıştır.

Kaynak: Sadık Yazar, Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2011, s. 306-307.

Aslında Aydınogullarından İsa Bey'in oğlu Hamza Bey adına da yine Ahmedî Germiyânî, Farsça olarak *Bedâyi'u's-sihr* fi şanâyî'i'ş-şî'r (Farsça Risale, edebî sanatların açıklamasını ve bu sanatlarla ilgili Arapça, Farsça ve Türkçe örnekleri içerir), *Mirkâtü'l-Edeb* (Arapça-Farsça manzum bir lügat), *Mizânü'l-Edeb* (Kaside tarzında Farsça ders kitabı), *Mi'yârü'l-Edeb* (Kaside tarzında Farsça ders kitabı), Farsça edebî sanatlarla ilgili, Arapça-Farsça sözlük, üçüncüsü ve dördüncüsü ise Arapça sarf ve nahivi (kelime ve cümle bilgisi) anlatan kaside tarzında gramer kitabıdır. Gramer bugün düzyazıyla bile zor anlatılıyor, o ise şiirle anlatmış. Hem de Arapça grameri, Farsça kaside ile anlatmıştır. Dediğim olay ne zaman, Amerika'nın keşfinden 150 yıl öncedir. Hani deniyor ya, Ortaçağ karanlığı, bilmem ne... diye, Anadolu'da öyle bir karanlık yoktur. Ortaçağ dedikleri dönem, Anadolu'da aydınlanmadır. Batı, kendine baksın. Karanlıkta yaşayanlar kendileridir. Biz, şiirle, edebiyatla, sanatla, kültürle insanları kazanmaya çalışıyorduk. İnsanların ümidini yeşertmeye çalışıyorduk Anadolu'da. Ortaçağ'da Anadolu'da karanlık dönem diye bir şey yoktur.

MUSTAFA GÜDEN/Yönetici:

Bir parantez açalım hocam, şimdi zihnimde gelişti. Farsça yazarları eleştiren bir zümre var. O dönemde Hz. Mevlânâ'ya, "*Farsça yazmış...*" diye eleştiren bir zümre var. Bu konuda ne söylersiniz?

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Bugün niye İngilizce yazarları eleştirmiyor bunlar?

Günün geçer akçesiydi, günün diliydi. Mevlânâ, Farsça yazarak sadece Anadolu'ya değil ki, İran coğrafyasına, Hint yarımadasına kadar Mesnevî'sini Farsça olarak ulaştırmıştır. İlim diliydi Farsça.

Şeyhî (ö. 1429) diye birisi var. Şeyhî, *Hüsrev ü Şîrin* isimli mesnevîsini kaleme alırken Nizâmî-i Gencevî'nin *Hüsrev u Şîrin* adlı eserinden yararlanmış. Bu esnada Nizâmî-i Gencevî'nin eserinin bazı kısımlarını kısaltmış, bazı kısımlarını da genişleterek hemen hemen aynen Türkçeye tercüme etmiştir. Şeyhî'nin 6944 beyitten meydana gelen *Hüsrev ü Şîrin* isimli mesnevîsi Türk Edebiyatında yazılan ikinci *Hüsrev ü Şîrin mesnevîsi* sayılır. Bu mesnevî, Faruk Kadri Timurtaş tarafından İstanbul'da 1963, 1968 ve 1980 yıllarında neşredilmiştir. (Kaynak: Faruk Kadri Timurtaş, "Şeyhî",

İAc. 11, İstanbul, 1993, Millî Eğitim Basımevi, s. 478. ; Halit Biltekin, “Şeyhî”, *DİA*, c. 39, İstanbul, 2010, s. 80-82.)

Yine **Âhi Hasan Çelebi- Benli Hasan** (ö. 1517)'in, *Nâ-tamâm Hüsrev ü Şîrîn* isimli mesnevîsi M. Fatih Köksal hocamız tarafından yayımlanmıştır. (Kaynak: M. Fatih Köksal, “Âhi'nin Hüsrev ü Şîrîn Mesnevisi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı: 6, 1998, s. 209-253.)

Yine Ahmed Rıdvân (ö. 1528-1538)'in, *Hüsrev ü Şîrîn* isimli mesnevîsi, Nizâmî-i Gencevî'nin *Hüsrev u Şîrîn* adlı mesnevîsinden yararlanılarak kaleme alınmıştır. Bu eserle ilgi Orhan Kemal Tavukçu tarafından “*Ahmed Rıdvân, Hüsrev ü Şîrîn* (İnceleme-Metin)” başlıklı doktora tezi yapılmıştır. (Kaynak: Orhan Kemal Tavukçu, “*Ahmed Rıdvân, Hüsrev ü Şîrîn - İnceleme-Metin*” Basılmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2000.)

Kaynaklarıyla birlikte veriyorum ki, ilgilenenlere kolaylık olsun.

Bunlar Osmanlı döneminde yapılan çalışmalarla ilgilidir. Ama bizzat Nizâmî-i Gencevî'nin *Hüsrev ü Şîrîn* ile yapılan çalışmalar var. Selçuk Üniversitesi'nden Medine Yıldız, “*Kutb'un Farsçadan Türkçeye Çevirdiği Hüsrev ü Şîrîn Adlı Mesnevisinde Fiiller*” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ufuk Deniz Aşçı, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Konya, 2018, 262 s.)

Yine Tuba Tülübaş, “*Hüsrev ü Şîrîn Metin-Dil Özellikleri-Gramatikal Dizin*”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ali Akar, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Muğla, 2017, 811 s.)

Görüyoruz ki, Nizâmî-i Gencevî ile ilgili yapılan çalışmalar sadece İstanbul ya da Türkiye'nin bir bölgesi ile sınırlı değildir. Coğrafyanın her tarafına dağılmış durumdadır.

Üçüncü Mesnevîmiz ise *Leylâ ve Mecnûn*'dur. 1188'de yazılmıştır. Şairin en başarılı eseridir. 3654 beyittir. Bu eser, Şirvanşah Celâlî'd-devle Ahsitân b. Menuçehr (cülusu: 1171)'in isteği üzerine yazılmıştır. *Leylâ ve Mecnûn* konusunu Fars edebiyatında ilk defa işleyip mesnevî haline getiren Nizâmî-i Gencevî-i Gencevî'dir. Bu hikâye daha sonra Fars

Edebiyatında Emir Hüsrev-i Dehlevî (ö 1325), Mektebî (XV. Yy), Câmî (ö. 1492), Nizâmeddin Ahmed-i Suheylî (ö. 1515) ve Hâtîfî (ö. 1521) gibi şairler tarafından da yazılmıştır.

Yine sorunuza bağlantılı olarak Osmanlı döneminde yine *Leylâ ve Mecnûn* mesnevîsi esas alınarak Türk Edebiyatında yapılan önemli şerh ve tercüme bulunmaktadır. Bunların sayısı da 30'u geçmektedir aslında. Fakat biz burada hepsinden bahsetmeyeceğiz. Sadece şu anda Türkiye kütüphanelerinde yazma nüshası bulunan eserlerden söz etmek istiyorum. Bunların da hepsinden bahsetmeyeceğim, çünkü burada en az 15 tane var elimin altında. Kütüphane bilgilerine boğmak istemiyorum. Ama kısaca bir iki tanesinden bahsedeyim.

Gülşehrî (XIV yy.)'nin 78 beyitlik *Leylâ ve Mecnûn* isimli kısa bir mesnevîsi vardır. Gülşehrî, bu mesnevîyi tasavvuf ile ilgili bir konu olarak değerlendirmiştir. Gülşehrî'nin *Leylâ ve Mecnûn* mesnevîsi, bir fikrin ifadesi ve bir mesajın iletilmesi için bir araç olarak kendisinin de *Mantku't-Tayr* isimli eserinin içinde yer almaktadır. (Kaynak: Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2011, s. 264.)

Mevlânâ Mesnevî'sini söylerken onu bir amaç değil, araç olarak kullanmıştır. Dinî, tasavvufî, ahlâkî ve insanların günlük hayatı ile ilgili tüm mesajlarını şiir yoluyla insanlara aktarmıştır. Yoksa Mevlânâ, “*Ben bir şair değilim...*” diyor.

Yine Edirneli Şâhidî (ö. 1495'ten sonra)'nin *Leylâ vu Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk)* isimli eseri var. Türk Edebiyatında esas olarak Nizâmî-i Gencevî'nin eseri örnek alınarak hazırlanan *Leylâ ve Mecnûn* hikâyesi, Türkçe olarak bağımsız bir şekilde ilk kez Edirneli Şâhidî tarafından kaleme alınmıştır. Eser, 6446 beyitten meydana gelmektedir. Eserde zaman zaman Nizâmî-i Gencevî'nin beyitleri, olduğu gibi Türkçeye çevrilmiştir. Eser tamamen tasavvufî bir şekilde sunulmuştur. Bu eser, 1478'de Konya'da tamamlanmıştır. Şehzâde Cem adına yazıldığı sanılmaktadır. (Kaynak: Sadık Yazar, a.g.t, s. 264-265.)

Bu eserin yazılmasını Şehzâde Cem istiyor ve Konya'da tamamlanıyor.

Hamdullah Hamdi^(ö.1503), Fatih döneminin alimlerinden Akşemseddin'in oğludur. Hamdullah Hamdi eserinin 1500 yılında tamamlamıştır ve bu eser 4080 beyit civarındadır. Hamdullah Hamdi, *Leylâ vu Mecnûn* mesnevisini yazarken Nizâmî-i Gencevî'nin eserini örnek almıştır. (Kaynak: Sadık Yazar, a.g.t, s. 266-267.)

Behiştî Ahmed Sinân (ö. 1506'dan sonra), kaynaklara göre Türk edebiyatında ilk hamse yazarıdır. Behiştî Ahmed Sinân'ın *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîsi, Edirneli Şâhidî'nin *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîsinden sonra Türk edebiyatında kaleme alınan ikinci eserdir. Behiştî Ahmed Sinân, *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîsini yazarken kaynak olarak Nizâmî-i Gencevî-i Gencevî, Emir Hüsrev-i Dehlevî ve Camî'nin eserlerinden yararlanmıştır. (Kaynak: Sadık Yazar, a.g.t, s. 267-268.)

Ahmed Rıdvan (ö. 1528-1538), *Leylâ vu Mecnûn*. 1499-1502 yılları arasında kaleme alınan bu mesnevî olarak Nizâmî-i Gencevî-i Gencevî'nin aynı isimli eseri örnek alınarak çoğunlukla serbest tercüme yoluyla yazılmıştır. (Kaynak: Sadık Yazar, a.g.t, s. 269.)

Sevdâî (ö. 1514'ten sonra), *Leylâ vu Mecnûn*: Bu eser, 1252 beyitten meydana gelmektedir. (Kaynak: Sadık Yazar, a.g.t, s. 269-270.)

Kadîmî (XVI. Yüzyıl)'nin, *Leylâ vu Mecnûn*. Kadîmî, bu eserini I. Selim'e sunmuştur. Nizâmî-i Gencevî-i Gencevî'nin aynı isimli eseri örnek almış ve Câmî'nin de *Leylâ vu Mecnûn* isimli eserinden yararlanmıştır. (Kaynak: Sadık Yazar, a.g.t, s. 270-271.)

Hamîzâde Celîlî (ö.1569'dan sonra)'nin *Leylâ vu Mecnûn'u*. Hamîzâde Celîlî, 2132 beyitten meydana gelen *Leylâ vu Mecnûn* isimli mesnevîsini 1514'te kaleme almış ve I. Selim'e sunmuştur. (Sadık Yazar, a.g.t, s. 271.)

II. Selim'in şehzadeliği döneminde Karaman'da vali olduğu sanılan Larendeli Hamdî (ö. 1541'den sonra)'nin *Leylâ vu Mecnûn* isimli mesnevisi, 188 varak ve 5441 beyitten meydana gelmektedir.

Bir vali düşünüyorsunuz ve o vali size *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîsi yazıyor. O günkü valinin edebî zevkinin, tasavvufî zevkinin ne kadar ileri olduğunu bize göstermesi bakımından önemli bir çalışmadır. Larendeli Hamdî'nin *Leylâ vu Mecnûn* isimli mesnevisini yazmadan önce Nizâmî-i Gencevî'nin *Leylâ vu Mecnûn* isimli mesnevisini günlerce okumuş ve

bundan etkilenmiştir. (Sadık Yazar, a.g.t, s. 272.)

Fuzûlî (ö.1555)'nin *Leylâ vu Mecnûn'u*. Asıl adı Mehmed veya Süleyman olan Fuzûlî Bağdat'ta doğmuştur. Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biridir. Fuzûlî, *Leylâ vu Mecnûn* mesnevisini yazarken genel olarak Nizâmî-i Gencevî'nin *Leylâ vu Mecnûn* isimli mesnevîsini esas almıştır. Ayrıca Hâtîfî ve Türk şairleri Hamdullah Hamdî ve Celîlî'den de faydalanmıştır.

Bizdeki liselerde Fûzûlî'yi belki bir ders görüyoruz, ama bence Fûzûlî her hafta okutulmalıdır. Fûzûlî'nin *Su Kasidesi* her gün tekrar edilmelidir. Bunlar önemli şeylerdir.

Türk edebiyatında en çok tanınmış ve okunmuş olan ve Türk edebiyatının şaheserlerinden birisi sayılan Fuzûlî'nin *Leylâ ve Mecnûn* isimli eseri, Nizâmî-i Gencevî'nin tespit etmiş olduğu istikamette, konunun en mükemmel bir şekilde işlenmesi ile meydana gelmiştir. Fuzûlî'nin bu eseri Nizâmî-i Gencevî'den etkilenerek kaleme aldığı bir gerçektir. Fuzûlî'nin bu eseri *Leylâ ve Mecnûn* hikâyesinin geleneksel kalıpları içerisinde vahdet-i vücûd akidesini ve platonik aşkı yansıtmak tarzda kaleme alınmıştır.

Celâlzâde Sâlih Çelebi (ö.1595)'nin *Kıssa-i Pûr-gussa-i Mecnûn u Leylâ'sı*. Celâlzâde Sâlih Çelebi, 1946'da Priştina'da doğmuştur. Tarih ve edebiyata dair eserler yazmıştır. Celâlzâde Sâlih Çelebi altı yaşındaki oğlunu kaybetmenin acısıyla 1554-1555 yıllarında bu mesneviyi kaleme almıştır. Bu mesnevî 2233 beyitten meydana gelmektedir. (Sadık Yazar, a.g.t, s. 274-275.)

Diyarbakırlı Halîfe (ö. 1572)'nin *Leylâ vu Mecnûn'u*. Diyarbakırlı Halîfe, ilk öğrenimi Diyarbakır'da tamladıktan sonra Halep, Şam, İstanbul ve Horasan'a giderek oralarda ilim ve şiirle meşgul olmuştur. Halîfe, kendisinden önceki *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîsini yazan şairlerden yararlanmıştır. (Sadık Yazar, a.g.t, s. 275-276.)

Nevî Yahya Efendi (ö. 1599)'nin *Leylâ ve Mecnûn'u*. Bu eserin bir nüshası, Topkapı sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü 818'de kayıtlıdır. 112 varaktan meydana gelmektedir. 1600 yılında istinsah edildiği sanılmaktadır. (Kaynak: Fehmi Edhem Karatay, Topkapı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar kataloğu, C. II, İstanbul, s.129-130.)

Hüseyin Rif'at el-Mevlevî (ö. 1794)'nin *Leylâ vu Mecnûn'u*. Konya

Mevlâna Müzesi Kütüphanesi nr. 1171/3'de yer alan bu eser, 22 yapraktan meydana gelmektedir. (Kaynak: Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu*, C. I, Ankara, 1967, s. 111, TTK Yayınları.)

Leylâ vu Mecnûn mesnevîsi hakkında şunları söyleyebiliriz:

Anadolu'da Türk edebiyatında *Leylâ ve Mecnûn* hikâyesinin yazımı erken dönemden itibaren başlamıştır. Anadolu sahasında Türkçe yazılan *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîsi XVI. yüzyıldan itibaren ciddi bir gelişme göstermiştir. Şairler bu mesneviyi yazarken başta Nizâmî-i Gencevî'nin mesnevisinden ve daha sonraları Farsça yazılan *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîlerinden yararlanmışlardır.

Leylâ vu Mecnûn mesnevîsi yazan şairlerin çoğu, Nizâmî-i Gencevî'nin *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîsini örnek aldıklarını, hatta bizzat onu Türkçeye çevirdiklerini ifade etmektedirler. *Leylâ vu Mecnûn* mesnevîsi, Türk Edebiyatında asırlar boyunca birçok şair tarafından işlenmiştir. Bu aşk hikâyesi Arap kökenli olmakla birlikte Türk Edebiyatında farklı ve orijinal tarzda işlenmiş, yerli ve millî motifler eklenmiştir.

Türk Edebiyatındaki *Leylâ ve Mecnûn* hikâyeleri Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren akademik çalışmalara konu olmaya başlamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yapılan 1922 yılında Ali Nihad Tarlan tarafından hazırlanan ilk doktora tezi "*İslam Edebiyatında Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi*" adını taşımaktadır. (Sadık Yazar, a.g.t, s. 281.)

Daha 1922 yılında, Harf Devrimi'nden öncedir.

Yine akademik çalışmalar var.

Belal Saber Mohamed Abdelmaksoud, *Leylâ ile Mecnûn Mesnevisinin Arap, Fars ve Türk Edebiyatı'nda Ele Alınış Biçimi ve Larendeli Hamdî'nin Eseri*, (Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Yekta Saraç, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2004, 725 s.)

Arzu Atik, *Celilî'nin Leyla ve Mecnun'u ve Nizami'nin Leyla ve Mecnun'u ile karşılaştırma* (Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Orhan Bilgin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2009, 427 s.)

Adem Yaşar Kısa, *Nizami'nin Leyla ile Mecnun Adlı Eseri ile Johann Wolfgang von Goethe'nin Die Leiden des Jungen Werthers "Genç Werther'in Acıları" Adlı Eserinde Sevgili İmgesi ve Kadın Algısı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Melik Bülbül, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Erzurum, 2012, 80 s.)

Nizâmî-i Gencevî ile ilgili çalışmalar sadece Türk Dili ve Edebiyatı ile ilgili değil, Fars Dili ve Edebiyatında yapılan onlarca çalışma var, onlardan hiç bahsetmedim. Sadece Türk Dili ve Edebiyatında yapılan çalışmalardan bahsediyorum şu anda. Alman Dili ve Edebiyatından da örnek vermiş olduk.

Dördüncü Mesnevî, *Heft Peyker*'dir. *Behrâm-nâme ve Heft Gümbed* adıyla da bilinir. 5600 beyit civarındadır. Eser, Sasânî Hükümdarı Behrâm-ı Gurî'nin yaşam öyküsü, evlilik hayatı ve yedi eşinin kendisine anlattığı hikâyeleri içerir. Bu eser, 1197'de Merâğa Hakimi Alâeddin Körp-arslan b. Aksungur'un isteği üzerine yazılmıştır. Yine Türk soylu bir sultandır kendisi.

Bu eser, dedim ya roman diye, Sâsani krallarından biri olan Behram-ı Gur'un rivayet türünden tarihî dramına değinmektedir. Avcılıktaki hüneri ve şövalyeye hareketleri ile bu kralın anlatıldığı bölümlerin çoğu tarihî bir temele sahiptir. Romanın konusu yedi portre üzerine konulmuştur. Portrelerde muhteşem güzellikteki yedi prenses tasvir edilmiştir. Bunlar sırasıyla Hindistan Racası, Çin Hakanı, Harzem Şahu, Slav Kralı, İran Şahu, Bizans İmparatoru ve Batı Kralı'nın kızlarıdır. Behram, bu portrelere âşık olur.

Babası Yezdğird'in ölümüyle boşalan tahta varis olan Behram hemen tahta geçer. Prenseslerin babalarından evlenmek için kızlarını ister ve onları elde eder ve hikâye bu şekilde

devam eder gider... Daha sonra Behram'ın avcılıkta çok ün kazandığını, bu av merakının ölünceye kadar devam ettiğini ve sonunda av sırasında bir mağarada öldüğünün rivayet edildiği anlatılır.

Şimdi buradan yola çıkarak bizde yedi coğrafya anlamında **Helf İklim** geleneği vardır. Biz burada neyi görüyoruz, Nizâmî-i Gencevî'nin gönül coğrafyasının ne kadar geniş olduğunu görüyoruz. Dünyanın yedi bölgesinden, yedi coğrafyasından, güzelliklerin motiflerini bize bu eseri ile sunmaya çalışıyor. Nizâmî-i Gencevî sadece bir dar çerçevede, sadece Gence'de yaşayıp oradaki insanların dertlerini değil, belki de oradaki insanların dertlerini, dünyanın diğer insanların dertleri üzerinden de anlatmaya çalışmıştır. Dolayısıyla geniş bir coğrafyamız vardır.

MUSTAFA GÜDEN/Yönetici:

İnternet yok, Facebook yok, Twiter yok, hiçbir şey yok, ama dünyanın her bir yerinden haberimiz var ve dünyanın her bir yeri sizden haberdar...

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Evet, yine Osmanlı döneminde Türk edebiyatında yazılan eserler var.

Aşkî(ö.1457'den sonra)'nin *Heft-Peyker*'i var.

Fatih devri şairlerinden olan Aşkî'nin *Heft-Peyker* mesnevîsi, Anadolu'da yazılan ilk *Heft-Peyker* mesnevîsi sayılmaktadır. Muhtemelen II. Mehmed için yazılmış olan Aşkî'nin bu *Heft Peyker*'i Nizâmî-i Gencevî'nin aynı addaki mesnevîsinden tercüme edilmiştir ve 1456 yılında tamamlanmıştır. (Kaynak: Günay Kut / Alpay, "Aşkî ve Heft Peyker Çevirisi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 2. Baskı, Ankara, 1989, s. 127-151.)

Aşkî'nin *Heft-Peyker* isimli mesnevîsi ile ilgili olarak Aslı Aytaç tarafından Doktora tezi yapılmıştır. Aslı Aytaç, *Aşkî ve Heft Peyker Mesnevisi - İnceleme-metin-özel adlar dizini-*, (Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara, 2017, 775 s.

Yine Behiştî Ahmed Sinan (1507'den sonra)'ın, *Heft-Peyker*'i var.

Behiştî Ahmed Sinan'ın *Heft-Peyker* mesnevîsi, Nizâmî-i Gencevî'nin aynı addaki mesnevîsinden tercüme edilmiştir ve 1507 yılında tamamlanmıştır. Bu mesnevî 1729 beyittir. Behiştî Ahmed Sinan'ın *Heft-Peyker* mesnevîsi üzerine Şener Demirel "Behiştî- *Heft-Peyker -Metin İnceleme*" başlığı altında bir Yüksek Lisans tezi hazırlamıştır.

Şener Demirel "Behiştî- *Heft-Peyker -Metin İnceleme-* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 1995.)

Ahmed Rıdvân^(ö.1528-1538 arası)'ın *Tercüme-i Heft- Peyker*'i, Nizâmî-i Gencevî'nin aynı addaki mesnevisini "Tercüme-i *Heft- Peyker*" ismiyle tercüme etmiştir. (Kaynak: Orhan Kemal Tavukçu, "Ahmed Rıdvân, Hüsvrev ü Şîrîn - İnceleme-Metin" (Basılmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2000, s. 89-90.)

Abdî (XVI. yüzyıl)'nin, Tercüme-i Heft- Peyker'i. Abdî, Nizâmî-i Gencevî'nin aynı addaki mesnevîsini "Tercüme-i *Heft- Peyker*" ismiyle genişleterek tercüme etmiştir. Zira Nizâmî-i Gencevî'nin eseri, 5600 beyit iken Abdî'nin *Tercüme-i Heft- Peyker*'i 6400 beyitten meydana gelmektedir. Abdî'nin *Tercüme-i Heft-Peyker* mesnevîsi üzerine Hanzâde Güzelova "Abdî'nin *Heft-Peyker Mesnevisi - İnceleme-Metin-Dizin*" başlığı altında bir Doktora tezi hazırlamıştır. (Kaynak: Sadık Yazar, a.g.t, s. 368.; Hanzâde Güzelova "Abdî'nin *Heft-Peyker Mesnevisi - İnceleme-Metin-Dizin*", Basılmamış Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.)

Heft Peyker Mesnevîsi XIX. Yüzyılda Mehmed Emîn Yumnî tarafından "Tercüme-i Hikâye-i *Heft Peyker*" (7 cilt) adıyla İstanbul'da 1289/1871'de tercüme edilip basılmıştır. (Sadık Yazar, a.g.t, s. 369.)

Mehmed Emîn Yumnî'nin eseri "Genceli Nizâmî-*Heft Peyker-Yedi Sûret, Farsçadan Çeviren: Mehmed Emîn Yumnî*" adıyla AYTEKİN YILDIZ tarafından İstanbul'da 2013 yılında 541 sayfa olarak yayınlanmıştır.

Heft Peyker ile ilgili çalışmalar elbette var. Feyza Nur Kılıçarslan, *Nizâmî'nin Heft Peyker'inde Hayal ve İmge*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Murat Sarıcık, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Isparta, 2019, 118 s.)

Hale Temur, *Heft- Peyker ve Seb'a-i Seyyar Mesnevîlerinde Sembolik Alegorik Yapı - Karşılaştırmalı bir inceleme*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Melike Gökcan, Erzurum Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Erzurum, 2019, 222 s.)

Fatıma Şeyma Balta, *Heft Peyker Mesnevisi: Hikâyelerdeki Mitolojik Unsurlar*, (Basılmamış Yüksek Lisans tezi, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sibel Koçer, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Eskişehir, 2018, 107 s.)

Lütfiye Tatar, *Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail 617 Numaralı Heft Peyker* Nüshası Minyatürleri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Banu Mahir, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Türk İslam Sanatları Bilim Dalı, İstanbul, 2016, 132 s.)

Beşinci Mesnevî, İskender-Nâme'dir. 1201'de yazdığı Şeref-Nâme ve 1211'de yazdığı İkbâl-Nâme olmak üzere iki bölümden oluşur. Toplam 10.800 beyit civarındadır. Büyük İskender'in yaşam öyküsü anlatılır. Bu eser Azerbaycan Atabeklerinden Nusretüddîn Ebû Bekr b. Muhammed'e ithaf edilmiştir. Nusretüddîn Ebû Bekr b. Muhammed, 1191-1210 yılları arasında saltanat sürmüştür.

İskender-Nâme Mesnevisi esas alınarak Türk Edebiyatında yapılan nazire, şerh ve tercüme var. Anadolu'da iki önemli çalışma var. Bunlardan bir tanesi az önce bahsettiğim, benim doktora tezimde de söz konusu olmuştu. Ahmedî (ö. 1412)'nin, *İskender-Nâme*'si. Bunun üzerinde Ankara Üniversitesi'nde Prof. Dr. İsmail Ünver hocamız bir tıpkı basım yaptı. Bir de Figânî-i Karamanî (XV yy)'nin çalışmış olduğu bir İskender-Nâme mevcuttur.

Bununla ilgili çeşitli tezler var. Hamza Koç, Nizâmî-i Gencevî'nin dört mesnevîsinin mensûr tercümesi "*Heft Peyker*, İskender-Nâme, *Hüsrev ü*

Şîrîn, *Leylâ vü Mecnûn*, İnceleme-Edisyon Kritikli Metin (Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Doç. Dr. Özer Şenödeyici, Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Trabzon, 2016, 775 s.)

Yakın dönemde Türkiye'deki bazı üniversitelerde Nizâmî-i Gencevî ve onun eserlerine, düşünce, sanat, edebiyat, dil ve şiir dünyasına yönelik yapılan akademik çalışmalar dikkat çekicidir. Yapılan bu çalışmalar aynı zamanda günümüzdeki Türkiyeli akademisyenlerin Nizâmî-i Gencevî ve eserlerine, onun düşünce, sanat, edebiyat, dil ve şiir dünyasına ilgisini ve bakışını da ortaya koymaktadır.

Bu çalışmalar, özellikle de Nizâmî-i Gencevî ve eserlerinin Anadolu, Kafkaslar ve İran coğrafyasıyla ilişkilerini ve buna bağlı olarak kültür, edebiyat, ahlâk, felsefe, güzel sanatlar ve benzeri alanlardaki etkisini yansıtması ve ortak ve benzer yönlerini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

MUSTAFA GÜDEN/Yönetici:

Öncelikle Nizâmî-i Gencevî'nin peygamberlerle ilgili düşüncelerine dair bilgiler verebilir misiniz? Ardından da söz ve şiirle ilgili düşüncesini sormak istiyorum.

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Evet, mesela Âdem(as) Peygamberin yaratılışı ile ilgili şöyle diyor:

"Önce bu aşk sevgisi yoktu. Yokluk içinde varlık sesi duyulmazdı. Bir ikbâl sahibi gizli yokluktan varlık alanına çıktı, bu âlemin kapısını açtı. Meleklerden sonra yaratılan insanoğullarını ilk yeryüzünde Allah'a halife olarak bayrak dikti, fakat bayrak gibi önce yere düştü, sonra tekrar doğruldu..."

Bu şu demektir: Bayrak gibi yere düşüp doğrulmak, günahlarımızdan tövbe etmemizin gereğine işaret etmektedir. Hz. Âdem(as) gibi tövbe ederek tekrar Allah(cc)'in kulluğuna girmektir.

"Âdem'i aldatan buğdayı yememek için arpa ekmeğine kanaat et..." diyor.

Burada nefsi teskin etmek için ariflerin ve dervişlerin arpa ekmeği yemelerinin gerektiğine işaret edilmektedir.

“Saf yüreklilik yapıp da şeytanın arkasına düşme. Sen bir sultanın/ Allah(cc)’ın aslanısın... kapıcı köpeği gibi her rast gelene havlama...” diyor. Şiirde söylüyor bunu.

Yine yaratılış ile ilgili; *“Âdem’in gönlünden ettiği ilk tövbeyi sen de etmezsen alnındaki lekeyi temizleyemezsin...”* diyor.

Burada Âdem ve Havva’nın yaptığı aşağıdaki duaya işaret edilmektedir:

► رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

“Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz...” (A’raf 23).

Böylece konuşmamızı bir âyetle de taçlandırmış olalım.

Yine Mûsâ(as) Peygamberle ilgili şöyle diyor:

“Mesih’in diline benzeyen bir günlük susam çiçeği sabahın aydınlığına Musa’nın nurlu elinden nişan vermiştir. (Hz. Musa’nın yed-i beyza mucizesi).

Su (parlaklığından) “yed-i beyza” mucizesi gösterdi. Toprak o çeşmenin suyuyla içine dalan şeyleri derhal yüzüne atan bir ilaç meydana getirdi...”

Hz. Süleyman(as)’la ilgili; *“Kuşlar, gülden Süleyman kokusu duymuş olacaklar ki, Davudî seslerini yükseltmişler...”* diyor. Çünkü Hz. Süleyman(as), kuşların dilinden de anlıyordu. Burada da bir atıfta bulunur.

Evet, az önce sözle ilgili sormuştunuz galiba.

“Aşk lügatinde söz, bizim canımızdır. Biz sözlerden ibaretiz. Bu yaratıklar da bizim ayvanımızdır.

Düşünceleri ifade eden yazı, söz kuşlarının kanatlarına bağlanmıştır.

Daima taze gözüken şu eskimiş âlem içinde kılı kırk yaran sözden daha keskin bir şey yoktur.

Düşüncenin başı, sayının sonu hep sözdür, söz; bunu iyi bil.

Sultanlar ona Sultan demişler. Başkaları başka vasıflar vermişler.

Söz her ne kadar kendiliğinden güzelliğini göstermese de sevenler nazarında ince bir hayal kumaşındır.

O, sancağıyla taze fetihler göstermiş, kalemiyle yeni ülkeler açmıştır.

Gözümüzü söz etrafına çevirmiş olan biz, ölürsek onunla ölürüz, yaşarsak onunla yaşarız.

Soğukkanlılar, harareti ondan alırlar. Tez canlılar ondan serinlik bulurlar. Söz hazinesinin altını kendi malıdır. Her ikisi de yani söz ve altın akıl sarrafının katına sunulur.

Yeni sözle eski altından hangisi daha iyidir derlerse söz daha değerlidir, söz. Söz kılavuzu, yolunu kendi kendine başa çıkarabilir. Sözü ortaya attığı gerçekleri kimse kaldıramaz.

Hiç kimse söz mertebesinden daha yüce bir mevkiye oturamaz...”

Biz misafirimizi giysisiyle ağırlarız, konuşmasıyla uğurlarız, diyoruz.

“Vefa bile olsa sana verilmedikçe alma. Senden bir şey sorulmadıkça dua bile olsa söyleme...”

İsteyici olma, Allah(cc)’tan istememizi söylüyor.

“Sözün bal olduğunda, ucuza satma. Söz balını sineklere saçma.

Şair olmak için gerekli yetkiyi elde etmedikçe sakın şairliğe yeltenme.

Şiir, sana yüce mevkilerde oturma şerefini, manalar ülkesinin sultanlığını verir.

Sözü biraz ihtiyatla beğenmelisin ki, yüksek fikirlerden nasip elde edesin.

Her kuş incir yiyebilseydi, incir kabukları bomboş kalırdı...”

Yani *“Herkes şair olabilir mi?”* diyor. Kendisinin şiirle kurtulduğuna dair de;

“Şiir bana bir tapınak yaptı, şairlik de beni şarap ve kebap sofrasından kurtardı...” diyor. Yani beni eğlencelerden kurtardı diyor. Şiirle kendimi manevî âleme ulaştırdım, diyor.

MUSTAFA GÜDEN/Yönetici:

Nizâmî-i Gencevî’nin insan ve adalet terazisi nedir?

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Evet, Nizâmî-i Gencevî, kendi eserlerinde adalet eğitimi eksenli çalışma yapmış ve devlet başkanı modelini adaletle bütünleştirmeye çalışmıştır. Nizâmî'nin eserinden yola çıkarak adaleti örneklerle ve günümüze bakan yönüyle şu tespitler yapılabilir: Devletin en önemli görevlerinden birisi, temsil ettiği cemiyeti birbirini yiyen düşman zümrelerin yırtıcılığından korumaktır. Onun en büyük işi-varlığının hikmeti- asayışı temin etmek ve adaleti yaymaktır.

“**Adalet**” kavramı, Nizâmî için kutsal bir idealdir. Adalet üzerine kurulmuş devleti idealize eden Gencevî, bu idealini Türk devleti tipinde buluyor. Nitekim didaktik eseri olan “*Mahzenü'l-Esrar*”da, zulme uğramış ihtiyar bir kadının ağzıyla, Büyük Selçuklular'da Sultan Sencer'e hitapla: “*Madem ki adaletsizliğe tahammül ediyorsun, demek ki Türk değilsin...*” diyor. Devleti örneklerle adeta modelleyen Nizâmî, devletin adalet yaymak vazifesinde bir müessese olduğu fikrini telkin etmek için “*Heft-Peyker*” gibi ince düşünülmüş koca bir manzume yazmıştır.

Yazılmış, Türkçeye çevrilmiş eserleri var.

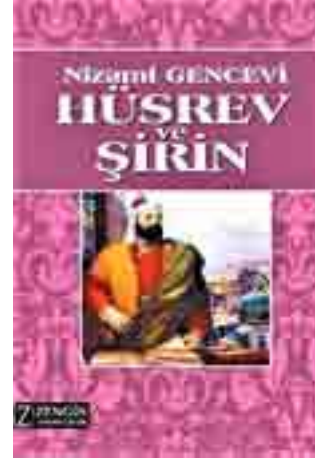
Ali Nihat Tarlan tarafından Nizâmî-i Gencevî'nin Dîvânı Türkçeye tercüme edilmiş ve “*Nizâmî Dîvânı*” adıyla İstanbul'da 1944 yılında basılmıştır.

Nizamî, Mahzen-i Esrar, (Çeviren: M. Nuri Gençosman, MEB Yayınları, Ankara, 1946.)

Nizâmî-i Gencevî'nin *Hüsrev ve Şîrin* kitabı 2019 yılında bugüne kadar yapılan “*Hüsrev ve Şîrin*” tercümelemleri içinde içerik ve anlatım bakımından aslına en uygun olanı olarak kabul görmüş ve Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının katkılarıyla anlamsal ve yapısallığına dokunulmadan 472 sahife olarak Türkçeye aktarılmıştır.

Ali Nihat Tarlan, *Leylâ ile Mecnûn / Nizâmî Gencevî*, (611 / 1214, Maarif Vekaleti, Ankara 1943.)

Aynı eser, “*Nizami, Leylâ ile Mecnûn, çeviren: Ali Nihat Tarlan*” adıyla MEB tarafından Ankara'da 1985 yılında yeniden yayınlanmıştır.

MUSTAFA GÜDEN/Yönetici:

Nizâmî-i Gencevî'nin bu kitaplarının günlük okuma el kitabı şekline getirilmesi lazım diye düşünüyorum.

Prof. Dr. ALİ TEMİZEL:

Evet, aynı şey Mesnevî için de geçerli, tamamı değil de mesela içinden seçmeler olarak, bir anda insanların fikrine, duygusuna ulaşabildiği seçme metinler olarak hazırlamakta fayda var. Tabii ki, bunlar zaman alan şeyler, tezlerle, bu alanlarda çalışan arkadaşlarımız bu konuya da eğileceklerdir diye düşünüyorum.

Nizâmî-i Gencevî hakkında Batı Dünyası'nda yazılan bazı bilimsel kitaplar var.

The Haft Paykar: A Medieval Persian Romance, Nizami Ganjavi, Nizâmî Ganjavî, (Oxford University Press, 1995 - 307 sayfa)

Wilhelm Bacher (1850-1913) *Nizâmî's Leben und Werke und der zweite Theil des Nizâmîschen Alexanderbuches*, (mit persischen Texten als Anhang, Leipzig, 1871, German- Persian, İskendernâme)

Wilhelm Bacher (1850-1913) *Nizâmî's Leben und Werke und der zweite Theil des Nizâmîschen Alexanderbuches*, (mit persischen Texten als Anhang, Leipzig, 1871, German- Persian.) Eserin iç kapak görüntüsü.

Laylî And Majnûn: Love, Madness and Mystic Longing in Nizâmî's Epic Romance (Brill Studies in Middle Eastern Literatures, by Ali Asghar Seyyed-Gohrab | Jun 19, 2003.)

The Poetry of Nizami Ganjavi: Knowledge, Love, and Rhetoric, (Editors, Kamran Talattofferome W. Clinton)

Nizami: Selected Poems Paperback – (September 22, 2012), **Translator:** Paul Smith, **Publisher:** CreateSpace Independent Publishing Platform (September 22, 2012. Language: English, Paperback: 296 pages)

Sonuç olarak; Türkiye'de ve Batıda yapılan akademik çalışmalarda Nizâmî-i Gencevî'nin evrensel fikirlerinden şu sonuçlar çıkmaktadır:

Nizâmî-i Gencevî iyi bir tarih ve mitoloji bilgisine sahiptir. Adaleti savunan iyi bir hukukçudur. İnsanın ince ve nazik duygularını ortaya koyan iyi bir ressamdır.

Halkına adalet ve merhametle davranması konusunda devlet yöneticilerine nasihat ve öğüt verecek derecede akıllı ve cesurdur.

İnsanı ve insana ait olan değerleri önemseyen merhamet ve vicdan sahibidir.

Eğitimi ve öğretimi gelişmenin ve hukukun inşasında önemli bir araç olarak gören bir eğitim bilimcidir, bir öğretmendir.

Peygamberler hakkında geniş bir bilgiye sahip olan Nizami-yi Gencevi, bir Peygamberler Tarihçisidir.

Tabiatın güzelliklerini insanların mutluluğu için tasvir eden ve çoğu zaman doğadan ilham alan seçkin bir şairdir.

Yapılan bu çalışmanın Nizâmî-i Gencevî ve eserleri hakkında araştırma ve inceleme yapacak bilim ve edebiyat çevrelerine ve konuya ilgi duyanlara yardımcı olacağı umulmaktadır.

Bu konuların hepsi ayrı ayrı üzerinde durulması gereken önemli çalışma alanlarıdır.

Sabrınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Böyle bir programda bana fırsat verdiğiniz için öncelikle yönetici olarak siz Mustafa Günden Bey'e, şu andaki yayın ekibine ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Sayın Ahmet Köseoğlu'na da teşekkürlerimi sunuyorum. Hepinize hayırlı günler diliyorum.

MUSTAFA GÜDEN/Yönetici:

Evet, Sayın izleyiciler, bugün sadece Türk dünyasını değil, bütün Batılı âlemi de tesiri altına alan büyük şair Nizâmî-i Gencevî'yi konuştuk, anlamaya ve anlatmaya çalıştık. Konuğumuz Ali Temizel Hocama hassaten çok teşekkür ediyorum. Nizâmî-i Gencevî programını planlayan ve alt yapısını da hazırlayan ama bugün anayurdu Tokat'ta olması gerektiği için görevi bendenize devreden Araştırmacı gazeteci yazar Sadık Gökçe kardeşime çok teşekkür ediyorum. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Sayın Ahmet Köseoğlu ve yönetim kurulu üyelerimize, bilhassa teknik yönetmenimiz Bedir Köseoğlu'na ve tabii ki siz kıymetli izleyicilerimize çok teşekkür ediyorum.

Kısa bir bilgi vererek veda edelim.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği Kitap Fuarı, Selçuklu Kültür Merkezi'nde her sabah saat 10.00'dan itibaren akşam saat 21.00'e kadar ziyaretçilerini ağırlıyor. TYB Konya Şubesi üyeleri de fuar süresince okurları ile buluşmaya devam edecektir. Yüzlerce yazar, belki yüz binlerce kitap sevenlerini bekliyor. Unutmayın, herkesin okuyacağı bir kitap mutlaka vardır. Yolunuzu düşürmenizi tavsiye ederim. Bizi izlediğiniz için teşekkür ediyorum. Bir başka programda buluşmak üzere hoşça kalın.

NİZÂMÎ-İ GENCEVÎ EVRENSEL BİR KÜLTÜR ve MEDENİYET TEMSİLCİSİDİR

Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla TYB Konya sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 takvimindeki 16 Ekim programında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ali Temizel'in katılımıyla "Doğumunun 880.Yılında Türk Edebiyatı ve Kültürü Açısından Nizâmî-i Gencevî" başlığı altında Nizâmî-i Gencevî ve eserleri hakkında Türk kültür ve edebiyatı çerçevesinde yapılan bilimsel çalışmalarda Nizâmî-i Gencevî'nin evrensel düşüncelerinin yansımalarını bütün bilim ve edebiyat çevrelerine ve konuyla ilgilenenlere duyurmaya yönelik bir söyleşi gerçekleştirildi.

TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi gazeteci yazar Mustafa Güden'in yönetiminde gerçekleştirilen programda Prof. Dr. Ali Temizel, Nizâmî-i Gencevî'nin, bir millete veya bir coğrafyaya ait dilin, edebiyatın, kültürün, folklorun ve insanla ilgili yaşanması gereken şeylerin, tarihin derinliklerinden zamanımıza kadar ulaşması ve yeni nesillere yol göstericilik yapması ve örnek olması için o milletin içinden doğmuş, o milletin dertlerine ve coşkularına ortak olmuş efsanevî yazarlar, şairler, devlet adamları, filozoflar, halk kahramanları ve benzeri şahsiyetlerden biri olduğunu söyledi.

1991 YILI GENCEVÎ YILI

UNESCO'nun, 1141 tarihini esas kabul ederek şairin doğumunun 850. yılına rastlayan 1991 yılını Nizâmî-i Gencevî yılı ilân ettiğini hatırlatan Temizel; "Gence'de iyi bir eğitim görmüştür. Dil ve edebiyat yanında astronomi, felsefe, coğrafya, tıp ve matematik okumuştur. Musikiye ilgi duymuştur. Farsça ve Arapçadan başka Pehlevîce, Süryânîce, İbrânîce, Ermenice ve Gürcüce gibi dilleri de öğrenmiştir. Nizâmî-i Gencevî, Selçuklular döneminde yetişmiş Türkasillî Azerbaycanlı en büyük şairlerden biridir. Eserleriyle, şairleriyle,

felsefe ve ahlak anlayışıyla Kafkaslar, Anadolu, İran ve Hint coğrafyasında yüzyıllardır ortak kültür ve medeniyetin temsilcisi olarak evrensel düşüncelerini yansıtmıştır..." dedi.

ÖRNEK BİR EDEBÎ ŞAHSİYET

Nizâmî-i Gencevî'nin din-dar bir kişiliğe sahip olduğunu, Bâtınlığa şiddetle karşı çıktığını, Şiirlerinde Ehl-i sünnet inancını dile getirdiğini, Hz. Peygamber ve dört halife için övgüler yazdığını, bazı kaynaklarda tarikata da intisap ettiğini ve bir kısım şiirlerinde sûfiyâne bir hava görüldüğüne vurgu yapan Temizel, Nizâmî-i Gencevî'nin edebî şahsiyeti için "Firdevsî'den ve Senâî-yi Gaznevî'den etkilenmiştir. Kendisi de Fars ve Türk edebiyatlarında birçok şaire örnek olmuştur. Bunlar arasında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Sa'dî-i Şîrâzî, Hâfız-ı Şîrâzî, Fuzûlî, Molla Câmî ve Emîr Hüsrev-i Dihlevî gibi ekol sahibi şairler söylenebilir. Türk ve Fars edebiyatlarında hamse türünün kurucusudur. Hamse türünde dâhi şairi olarak tanınmasında, onun konuları işleme tekniğindeki mahareti, anlatım gücü, yeni mânalar ve mazmunlar bulması, anlatımda estetiğe önem vermesi, güçlü tasvirleri, ruh tahlillerindeki derinlik, hayal gücündeki enginlik, üslûbundaki parlaklık ve kültür zenginliği rol oynamıştır. Mütefekkir biri kişidir. Özellikle dile hakimiyeti, geniş, hassas ve zengin hayal gücü ve sahip olduğu çok geniş bilgi birikimi sayesinde haklı bir şöhret kazanmıştır. Övgü tarzının zirveye çıktığı, destânî hikâyelerin artık rağbet bulmadığı bir dönemde yazdığı mesnevîleri ile dönemin edebiyatına yön vermiş ve bu tür eserlerin yazılmasına öncülük etmiştir..." dedi.

HUKUKÇU, RESSAM, ÖĞRETMEN, TARİHÇİ ve ŞAİR

Temizel, Türkiye ve Batıda yapılan akademik çalışmalarda Nizâmî-i Gencevî'nin evrensel fikirlerinden çıkan sonuçlar için; "Nizâmî-i Gencevî iyi bir tarih ve mitoloji bilgisine sahiptir. Adaleti savunan iyi bir hukukçudur. İnsanın ince ve nazik duygularını ortaya koyan iyi bir ressamdır. Halkına adalet ve merhametle davranması konusunda devlet yöneticilerine nasihat ve öğüt verecek derecede akıllı ve cesurdur. İnsanı ve insana ait olan değerleri önemseyen merhamet ve vicdan sahibidir. Eğitimi ve öğretimi, gelişmenin ve hukukun inşasında önemli bir araç olarak gören bir eğitim bilimcidir, bir öğretmendir. Peygamberler hakkında geniş bir bilgiye sahip olan Nizami-yi Gencevi, bir Peygamberler Tarihçisidir. Tabiatın güzelliklerini, insanların mutluluğu için tasvir eden ve çoğu zaman doğadan ilham alan seçkin bir şairdir..." dedi.

Doç. Dr. NURİ ŞİMŞEKLER

ATILLA YARAMIŞ/Yöneten:

Kıymetli izleyenlerimiz, dinleyenlerimiz, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin bir etkinliğinde daha sizlerle birlikteyiz. En derin saygılarımla, selamlarımla, muhabbetlerimle sizleri selamlıyorum.

Bu haftaki konuğumuz Doç. Dr. Nuri Şimşekler Hocamızla birlikteyiz ve "Hz. Mevlânâ ve Yûnus Emre'den Dünyalıklara Nasihatler"i dinleyeceğiz. Programı çevrim içi olarak sürdürüyoruz. Hz. Mevlânâ ve Yûnus Emre, bu topraklar için çok çok büyük mana ifade eden iki büyük isimdir. Bu iki ismin hepimizin hayatında, kültürümüzde çok büyük etkisi var, yansıması var. Ancak her ne kadar bu etkinin büyüklüğünü bilsek ve zikretsek de bu etkiyi, öğrendiğimiz bu iki isme dair her yeni bilgi, aslında bizim bildiklerimizin çok sınırlı ve çok yüzeysel olduğunu da gösteriyor. Bir noktaya kadar anlaşılabilir de bir durum, çok derin çok büyük iki isimden bahsediyoruz burada. Bu noktada bizim faydalanmamız gereken onca eserin yanında bu eserleri de ortaya çıkaran değerli ilim insanlarımız da var. Onlardan birisi olan

Nuri Şimşekler Hocamızla çevrimiçi olarak birlikteyiz. Hocamızın bu anlamda ortaya çıkardığı çok kıymetli çalışmalar var. Yaptığı öncülükler var. Hocamızın hayatını anlatırken bu noktadaki çalışmalarına da kısa kısa değinmiş olacağım.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak “İnsanlığa Sözümüz Var” anlayışıyla sürdürdüğümüz programlarımızı destekleyen Konya Büyükşehir Belediyesi, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerimize katkıları için ayrıca teşekkürlerimizi bildirmek istiyoruz.

Sözü hocama bırakmadan önce özgeçmişini hakkında kısa bilgiler vermek istiyorum.

Nuri Şimşekler, 1964'te Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Konya merkezde tamamladı. 1983'te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına girdi. 1987 yılında mezun oldu.

1990'da Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak akademik hayatına başladı. 1992'de Yüksek lisansını, 1998'de Mevlânâ üzerine doktorasını tamamladı. 1999'da Yardımcı Doçent, 2012'de Doçent oldu.

Haziran 2004'te Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Mevlânâ Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulması çalışmalarını yürütmekle görevlendirildi. 2005'de de bu Merkeze Kurucu Müdür olarak atandı. Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyesi iken Mart 2016 - Şubat 2017 tarihleri arasında yurtdışı görevlendirme ile Tahran Büyükelçiliği Kültür ve Tanıtma Müşavirliği Büro Sorumlusu olarak görev yaptı.

2017 - 2021 yılları arasında ise Bişkek Büyükelçiliği Kültür ve Tanıtma Müşavirliği görevinde bulundu. Bişkek'teki görevi Mart 2021 tarihinde sona eren hocamız, o tarihten bugüne kadar da Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Tanıtma Genel Müdürlüğü'nde görevine devam ediyor.

Hocamızın, az önce de bahsettiğim gibi, Hz. Mevlânâ ve Mevlevîlik kültürü üzerine değerli çalışmaları var. Şimdi de hocamızın Mevlânâ ve Yunus Emre üzerine yapacağı konuşmayı dinleyeceğiz. Hocam sözü size bırakıyoruz.

Doç. Dr. NURİ ŞİMŞEKLER:

Çok sağ olun, teşekkür ederim. Efendim, vakt-i şerifler hayrola, hayırlar fethola, şerler defola, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemiz adına başkanımız Ahmet Köseoğlu, siz yönetici olarak Atilla Yaramış hocamız, teknik arka planda Bedir Köseoğlu nezdinde tüm bizi dinleyenlere selam, saygı ve muhabbetlerimizi öncelikle iletmek isterim.

Malumunuz bu sene, Cumhurbaşkanlığımız tarafından da Yunus Emre ve Türkçe yılı olarak ilan edildi. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak da tabii bu etkinliklere katkılarda sunuluyor. İki gün önce de bu konuda büyük bir etkinlik yapıldı. Türkiye Yazarlar Birliği Onursal Başkanımız D. Mehmet Doğan da Konya Şube Başkanımız Ahmet Köseoğlu ile birlikte katıldı bu toplantıya tabii ki.

Bu tarz anlamlı dönemdeki çalışmalar sizin de buyurduğumuz gibi, kısmen bildiğimiz, ama gündeme getirilerek yeniden hatırlatılması ya da yeni şeyleri söyleme adına anlamlı oluyor. Biz de hem Hz. Mevlânâ'yı analım hem de yıl münasebetiyle Yûnus Emre'yi analım dedik. Her ikisini de hangi konuda analım? Ortak söylemleri, daha doğrusu bâkî olarak söylemiş oldukları aşk türkülerini, şarkılarını, gazellerini, mısralarını, hikâyelerini burada nakledelim

dedik. Bunlardan hangisini nakledeyim diye düşündük, her dönem belki ihtiyaç olan ama bu dönemde belki daha fazla ihtiyaç olan “Dünyalıklara Nasihatler” dediğimiz, dünyalıklardan kastımız tabii ki, hepimiz dünyalıyız, hepimiz bu dünyanın rızığı için çalışıyoruz, gayret sarf ediyoruz, ama dünya tapıcısı olmadan, bunların zikrettiği gibi. Yani geçimini ya da çalışmayı sadece yaşamın bir gerekçesi olarak, asıl gaye olarak değil, asıl amaç ilâhî aşktır Hz. Mevlânâ’nın dediği gibi. Dünyalık rızık temini için çalışmak ise bunun bir aracıdır sadece. Çalışmak araçtır, amaç İlâhî aşktır.

Malumunuz, Hz. Mevlânâ ile Yûnus Emre aynı dönemde 20-30 yıl kadar yaş farkı var aralarında. Belki 30’dan fazla da olabilir tam kesin değil, Yûnus Emre’nin yaşamındaki bulgulardan dolayı, onun için her ikisinin birlikte karşılaşmış olup olmadıkları ya da Yûnus Emre’nin Hz. Mevlânâ’nın meclislerine, sohbetlerine katılıp katılmadığı konusunda çok net bulgular yok elimizde, ama bazı kulaktan duyma ya da mevk-ü nevari bazı şeyler anlatılır, Mevlânâ ve Yûnus Emre ile ilgili, bunlara da kısmen bir açıklık getirmek isterim öncesinde ve her ikisi ile ilgili farklı bazı hususlara parmak basmak isterim. Öncelikle hani derler ya güya Yûnus Emre, Hz. Mevlânâ’nın işte o koskoca Mesnevî’sini görmüş, Dîvân-ı Kebîr’indeki gazelleri görmüş, demiş ki; “Niye bu kadar yazdı ki, ben olsam ‘Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm’ derdim, bitirirdim...” demiş. Bu zaman zaman kaynaklarda, alıntılı olarak geçer, kaynak da belirtilmez zaten. Böyle bir şeyin olacağını zannetmiyoruz, çünkü Yunus Emre gibi bir derviş, edep bilen birisidir, hatta kendisini olduğundan çok çok daha mütevazı bir şekilde aşağı gösteren bir kişinin böyle bir şey demesi mümkün değildir. Ama biz kendi eserinde şunu net olarak biliyoruz ki, Yûnus Emre Mevlânâ hakkında; “*Hüdavendigâr bize nazar kılalı, anın görklü nazarı bizim gönlümüz aynasıdır...*” diyor. Yani ‘Hüdavendigâr’ dan kasıt, Hz. Mevlânâ’dır. Mevlânâ bize nazar kılalı, Mevlânâ bizi görelî, onun o ulu bakışı, bizim gönlümüze ayna oldu, diyor. Buradan da bilim insanları Yûnus Emre’nin, Hz. Mevlânâ’nın bir meclisinde bulunduğunu, onu dinlediğini, oradan da bir göz göze geldiklerine dair, hemhâl olmasalar, konuşmasalar bile aynı mecliste bulduklarına dair bir bulgu olarak bilim dünyası bunu niteliyor.

Bir diğer husus da, bu da biraz menkıbevî anlatılır, biraz önce söylediğim husus gerçek, bu beyit, Yûnus Emre’nin eserinde var. “*Hüdavendigâr*

bize nazar kılalı, anın/onun görklü nazarı/ulu bakışı, bizim gönlümüz aynasıdır...”

Âdeta buradan kendi eserlerini, şiirlerini yazarken de Hz. Mevlânâ’dan etkilendiğinin de somut bir göstergesi olarak bilim dünyası kabul eder. Ama biraz önce anlatmış olduğum, “*Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm*” mısralarının, Mevlânâ’nın eserleri hakkında söylenmiş olduğu biraz menkıbemsî bir rivayettir. Bir farklı rivayet daha var; Hz. Mevlânâ vefat ettikten sonra malumunuz, *Kubbe-yi Hadra* olarak bildiğimiz, bugün üzerindeki yeşil kubbe yapılıyor. Yapan kişi, dönemin veziri Muhyiddîn Pervane’nin hanımı Gürcü Hatun’dur. O insanlardan para topluyor, daha sonra kendi has bütçesinden de karşılayarak Yeşil Türbe’yi yaptırıyor. O sırada güya inşaata Yûnus Emre de katılıyor, oraya gelip kerpiçleri yukarıya doğru atıyor. Yapım esnasında Hz. Mevlânâ’nın oğlu Sultan Veled de orada inşaata ve çalışanları denetlemektedir. Yûnus Emre, eline aldığı kerpiç tuğlaları aşağıdan yukarı doğru atıyor ve attığı kerpiçler, yukarıdaki ustanın eline değmeden yerli yerine oturuyorlar. Bu durum Sultan Veled’in dikkatini çekiyor ve yanına gelip ona diyor ki; “*Sen o kadar bilge bir kişisin ki, o kadar gönlü açık bir kişisin ki, sen bina yapmayı, kubbe yapmayı bırak, sen git gönüller yap...*” diyor ve kendisine güya destur vererek onu gönüller yapmaya Anadolu’ya göndermiş oluyor. Bu da tabii ki bir rivayettir. Hâsılı sözün özü şudur; her ne kadar görüşüp görüşmediklerini bilmesek de, kesin olmamakla birlikte, Hz. Mevlânâ ile Yûnus Emre aynı dönemde yaşamış, aynı yollardan yürümüş, aynı iklimi teneffüs etmiş, aynı yöneticilerin bulunduğu şehirlerde yaşamış iki gönüllerimizin gıdası olan, İlâhî aşkı bizlere hatırlatan değerlerimizdir.

İkisine de şöyle bir baktığımızda, bir tanesinde dertli dolap var malumunuz Yûnus Emre’de;

“*Dolap niçin inilersin?*

Derdim vardır inilerim...” diyor.

Biz çocukluğumuzda bu mısraları duyduğumuzda evdeki dolaplar zannederdik. Hâlbuki dolaptan kasıt, su değirmeninin dönerken çıkardığı sestir. Onun sesinin inilti gibi çıkması, Yûnus Emre’ye bir şekilde ilham olmuş ve o derdinden dolayı, yani İlâhî aşkıdan dolayı inlemiş ve şiirler söylemiştir.

Mevlânâ'mız da malumunuz olduğu üzere Mesnevî'nin daha ilk beytinde;

"Bişnev in ney çün şikâyet mî küned,

Ez cüdâyihâ hikâyet mî küned..." diyor. Yani, "Şu ney'in nasıl şikâyet etmekte olduğunu dinle. Onun nevâsı ayrılık hikâyesidir..."

"Kez neyistân tâ merâ bübrîdeend,

Ez nefîrem merd ü zen nâlîdeend."

"Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryâdımdan, benim dertlerimden, erkek ve kadın müteessir olmakta ve inlemektedir, benim dertlerimle dertlenmektedirler..." diyor Hz. Mevlânâ. Mevlânâ'da neyim metaforu neyse, Hz. Yûnus'da da o şekilde dolap metaforu kullanılıyor. Ortak bir metafor kullanıyorlar ve her ikisinin de derdi, İlâhî makamdan ayrılıştır.

Genel olarak baktığınızda, hatta Hacı Bektâş-ı Velî'yi de beraber tutmak lazım. Hz. Mevlânâ, Yûnus Emre ve Hacı Bektâş-ı Velî olmak üzere benzer dönemde yaşayan üç kişiden bahsediyorum ve aynı coğrafyada yaşayan kişilerden bahsediyorum. Bu üçünün de aslında eserlerinde söyledikleri şeyler de aynı şeylerdir. Hz. Mevlânâ Farsça söylemiş, Yûnus Emre Türkçe söylemiş, kimse buna dikkat çekmez ama Hacı Bektâş-ı Velî de Arapça söylemiştir. Malumunuz Hacı Bektâş-ı Velî'nin tek eseri var *Makalat* adlı eseri, o da Arapçadır. Hani bunu niçin söylüyorum? Kurgulanmış İlâhî bir üçlü gibi düşünüyorum. Birisi Türkçe söylüyor ve Türkçe bilenlere hitap ediyor aynı şeyi, birisi Farsça söylüyor ve Farsça konuşulan coğrafyaya hitap ediyor, diğeri de Arapça söylüyor ve Arap coğrafyasına hitap ediyor. Ama aynı, benzer şeyleri söylüyorlar. Dolayısıyla bu değerlerimizi birbirinden ayırt etmemizin imkânı olmadığını düşünüyorum. Çünkü bazen işte

"Ma-bera-yı vasl kerden amedim

Ne bera-yı fasl kerden amedim..."

"Biz bölmeye, parçalamaya gelmedik. Biz ayrılanları buluşturmaya, uzak düşenleri kavuşturmaya geldik..." diyor ya Mevlânâ.

Maalesef bilim dünyası işte böyle farklı şeyler söyleme adına bazen öyle şeyler yapıyorlar ki; Hz. Mevlânâ'yı farklı bir yere oturtuyorlar, Yûnus Emre'yi farklı bir yere oturtuyorlar, Hacı Bektâş-ı Velî'yi farklı bir yere oturtuyorlar. Hz. Mevlânâ başta olmak üzere, her üçünü de az çok

okumuş birisi olarak inanın, birbirinden farklı hiçbir şey söylemiyorlar. Hepsi de hemen hemen aynı şeyleri söylüyorlar. Bunları birbirlerinden ötekileştirip, gruplandırıp, tasnif etmenin, Mevlânâ'yı falan kesime, Hacı Bektâş-ı Velî'yi filan kesime, Yûnus Emre'yi başka bir kesime ayırıştırma yapmanın iyi niyetle yapıldığını düşünmüyorum. Bu ayrımcılık, bu üç değerimize yapılabilecek en büyük hatadır, vebaldir.

Hz. Mevlânâ ne diyor; *"Aşk, ancak bâkî olandır..."* yani yok olmayan- dır, daimi olandır, zeval bulmayacak olandır. O zaman bâkî olan, zeval bulmayacak olan aşk da sadece Yüce Allah(cc)'a duyulan aşktır. Bu işin temelidir. 'Aşk' kelimesinin anlamını günümüz Türkçesine farklı yorumladığımız için, yani karşı iki cinsin birbirine olan tutkusu olarak algılanıyor genelde. Aşk, aşırı bağlanmak, sevmektir. Gerçek aşk fâni olana değil, bâkî olana bağlanmaktır. Dünyada her şey geçici olduğuna göre gerçek aşk da ancak bâkî olan ve zeval bulmayacak olan Yüce Allah(cc)'a duyulan aşktır, diyor Hz. Mevlânâ'ya karşılık Yûnus Emre de;

"Ey dost seni sevelden aklım gitti kaldım ben,

Irmakları terk edip denizlere daldım ben..." diyor. Yani dünya ve dünyalık sevgileri terk edip gerçek aşkı bulduğunu ifade ediyor. Denizler, İlâhî vahdet âlemini temsil eder. Irmaklar ise hem dünyalık menfaatleri, dünyalık işleri, dünyalık makamları temsil eder hem de dünyadaki bağlandığımız kişileri, toplumları temsil eder. Irmaklar gelip geçicidir, kuruyabilir, suyu keşilebilir. Ama denizler hiçbir zaman yüce Allah(cc)'ın katı gibi zeval bulmaz.

Her iki değerimiz de insanların imtihan için geldikleri bu dünyayı gerçek âlem zannedip, oyundan ve oyuncaktan ibaret olalım bu dünyanın süslerine takılıp kaldıklarını belirtir ve bu dünyayı süslenmiş, makyaj yapmış bir hanıma benzetirler.

Mevlânâ der ki;

"Dünya kocakarısı senin yanında buldukça ve sen, onun cilvelerine kapılıp kaldıkça onun ne tuzağı çözülsün ne de büyüsi."

Dünyanın lûtfu ve cilvesi hoş bir lokmadır; ama az ye! Çünkü ateşten bir lokmadır..."

Yani dünyadaki çalışmanın, rızkın amacı sadece varlığımızı sürdürürebilmek adına olmalıdır, diyor Mevlânâ. Bunun karşılığında Yunus Emre ne diyor;

*“Bir nice kişilerin gaflet gözün bağlamış,
Hak yolunda derisen bir yufkaya kıyamaz.
Bu dünya bir gelindir, yeşil kızıl donanmış,*

Kişi yeni geline bakıban doyamaz...” diyor. Yukarıda Mevlânâ, dünyayı nasıl makyaj yapmış bir kocakarıya benzetiyorsa Yûnus Emre de; *“Bu dünya bir gelindir yeşil kızıl boyanmış, insan da bu geline bakarken doyamaz...”* diyor.

ATILLA YARAMIŞ/Yöneten:

Benzetmelerin etkisi var mı, yoksa tevafuk mu, diyelim, her ikisinin de bu anlamda bu benzetmeleri bulmaları, yoksa evveliyatında da bu benzetmelerde bulunan sûfler olmuş mu, şairler olmuş mu?

Doç. Dr. NURİ ŞİMŞEKLER:

Poetika biliminde, özellikle bizim Dîvân şiirimizin temelini oluşturan eski Arap ve Fars karışımı şiirde bütün anlatılan şeyler metafor olarak anlatılır, benzetme ile anlatılır. Bu usûl de malumunuz, Kur’ân-ı Kerim’den alınır. Kur’ân-ı Kerim’de de birçok şey benzetmelerle verilir insanlar daha iyi anlayabilsin diye. Bir şekilde klasik şeyler vardır; mesela kaşın yaya benzediği, kirpiklerin oka benzediği, gamzenin aşk çukuruna benzediği, zülfün işte oltaya benzeyip sevgiliyi yakaladığı gibi bu tarz mazmunlar var. Bu tarz mazmunlarda daha çok mutasavvıfların kullandığı mazmunlar vardır. Özellikle Kur’ân-ı Kerim’de geçen *“Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden ibarettir...”*(Ankebût; 64) âyeti var malumunuz. Dünya oyun, eğlence yeri ve oyuncak olarak nitelendiriliyor. Mevlânâ ve Yunus Emre de makyaj yapmış geline ve kocakarıya benzetiyor. Biraz da o açıdan dediğimiz gibi birbirlerinden etkilenme açısından daha çok Yunus Emre’nin Mevlânâ’dan etkilenmiş olabileceğini söylemeye çalışıyorum.

Yunus Emre devam ediyor;

*“Kogıl bu dünyâ bezeğini bu dünya yeldir ya hayâl
Ne kılaşa bize vefa çünkü pusudadır zevâl...”*

Yani bu dünya gelip geçicidir, çünkü yok olmak için pusudadır, zamanı beklemektedir, diyor.

*“İsteme ömr-i fâniyi dünya kime kaldı bâkî
Yüz bin melik yüz bin sultan rayegan kodu mülk ü mâl...”*

Rayegan; bedava, ucuz, anlamındadır. Yüz binlerce melik, yüz binlerce sultan bile mâlını mülkünü bıraktı gitti. Sana mı kalacak bu dünya, dünya kimseye kalmaz. Sultan Süleyman’a kalmadı, deyimi belki de buradan geliyor.

İnsanoğlunun yaratılış gayesi ibadettir. Abdiyettir, kulluktur. Kulluğun da tek gereği, tek ihtiyacı, bütününden parça olduğu yaratana, bütününe bağlı kalabilmektir. O bütünü sana ne söylüyor? Yatarken, otururken, her durumda beni anınız, diyor. İşte bu anmak, aşktır.

Aşk dediğim zaman yine iki cinsin birbirine bağlanmasını kastetmiyorum. Bir şeye aşırı tutkulu olarak bağlanmayı kastediyorum. İnsanın bir araba sevdası olur, hevesi geçer, ev sevdası olur, daha güzelini ister, ama bunların hepsi geçicidir, fânîdir. Onun için Mevlânâ da Yunus Emre de bâkî olanı seç, kalıcı olan aşkı seç, diyor.

Yine Mevlânâ, insanların bu dünya malı mülkü için diğer insanlara el pençe durmalarını, hatta secde etmelerini kabul etmiyor. Bu hususta Mevlânâ, dünyalık makam peşinde koşmayı, bu amaç uğrunda aslında kendisi de muhtaç olan kullara el pençe divan durmayı âdeta **‘kula secde’** etmeye benzetiyor ve şöyle diyor:

“Kırk insana secde edeceğine, bir Allah’a secde et. Eğer hakkında hayırlı ise O, seni isteğine kavuşturur...”

Bu insanlar niye bugün hâlâ var?

Demek ki, her döneme hitap eden düşünceleri var.

Dünyalık makam, mevki kapabilmek için, ufak menfaatler için, çalınmış kapı bırakmıyoruz, insanların kapısından ayrılmıyoruz, sürekli arıyoruz, el pençe divan duruyoruz.

Hız. Mevlânâ da; *“Kırk insana secde edeceğine, bir Allah’a secde et. Eğer hakkında hayırlı ise O, seni isteğine kavuşturur...”* diyor ve devam ediyor:

“Farzet ki tüm dünyayı fethettin, tüm dünyalık makamlara sahip oldun. Tüm dünyalık nimetlere vasil oldun. Bütün bunlar bir rüyadan ibarettir. Bir gün gelecek rüyadan uyanıp kendine geleceksin, yani bu dünyadan göçeceksin. O zaman gerçek makamın ne olduğunu anlayacaksın,

amma iş işten geçecek. Padişahların tahtları, (İlâhî) aşkın yanında ancak basit bir tahta parçasından ibarettir...”

Bugün deseler ki, sana şu makamı vereceğiz, padişahlık, sultanlık, bakanlık, başbakanlık, cumhurbaşkanlığı makamı verilecek; hepimiz koşarız. Bu bir gerçek, ama Hz. Mevlânâ ne diyor; “... (İlâhî) aşkın yanında ancak basit bir tahta parçasından ibarettir...”

Tabii ki bu makamlar önemlidir. İnsanların işlerinin düzene girmesi için gereklidir.

Diyor ki Mevlânâ; *“Eğer Allah, insanlara çalışma hırsı, boğaz hırsı vermeseydi, fırıncı bir ekmek yapmazdı, demirci kapı yapmazdı, duvarcı ev yapmazdı, marangoz masa, sandalye yapmazdı...”*

Onların bu işleri yapmasından kasıt nedir, kendi boğazlarını doyurmak için. Tabii ki toplumun ihtiyaçları için bu işler gereklidir. Bir ülkede yönetici olmazsa, şehirde, mahallede, ya da oturduğumuz sitede bir yönetici olmazsa, düzen nasıl sağlanacak. En basit bir sitede bile kimse yönetici olmak istemiyor. Dışarıdan parayla yönetici tutuluyor. En basit örneklerle bence bütünü algılamak daha kolay oluyor. Eğer Allah(cc) insanlara, makam, yöneticilik hırsı vermeseydi ülke başsız kalırdı. O da bir gerçek.

“Senin taht (makam) dediğin şey, tahtadan yapılmış bir tuzaktır. Oturduğun yeri başköşe sanmışsın, ama hâlâ kapıda kalakalmışsın.

Sen daha kendi sakalına hüküm geçiremiyor, ona bile padişahlık edemiyorsun; artık nasıl olur da iyiye, kötüye padişahlık yapmaya, hüküm yürütmeye kalkışsın?

(Sonunda) ‘Ben ne mal isterim ne mülk; ne mevki isterim ne makam. Bana o secde zenginliğini bağışla’ diye ağlayıp sızlamaya başlarsın.

Dünyalık padişahlar, kötülüklerinden dolayı kulluk şarabından bir koku bile alamamışlardır.

Allah, bu âlem devam etsin, gelişsin diye padişahların gözlerini, ağızlarını kapamıştır.

Bu suretle onlara taç ve taht tatlı gelir, insanlardan kazanç elde edelim derler; Fakat kazana kazana kum gibi altın biriktirseler de yine ölür, altınlar ortada kala kalır.

Mal-mülk, makam-mevki, canına yoldaş olmaz...”

“Bir gün adaletle hükmetmek, bir sene veya altmış sene nafile ibadetten hayırlıdır...” denildiğini de unutmayalım.

Tabii ki yöneticilik de çok önemli ve olması gereken bir şeydir.

Mevlânâ'nın bu beyitlerine karşı Yunus Emre de şöyle diyor:

*“Nice tahta binenler yâde(yere) düştü
Nice benim diyene sînek üstü...”*

Aynı mesajı veriyor. “Nice tahta geçenler, makam-mevki sahibi olanlar, ululuk taslayanlar yere düştüler, indirildiler ya da öldüler...” diyor ve geçmişteki sultanların, beylerin, başkanların, başbakanların, zenginlerin mezarlarına bakarak ibret almamızı söylüyor Yunus Emre bize.

*“Sana ibret gerek ise gel göresin bu sinleri(mezarları)
Gel taş isen eriyesin bakıp görücek bunları.
Şunlar ki çoktur malları gör nice oldu hâlleri
Sonucu bir gömlek geymiş onun da yoktur yenleri.
Hani mülke benim diyen köşk ü sarây beğenmeyen
Şimdi bir evde yatarlar taşlar olmuş üstünleri
Bunlar eve girmeyeler zühd ü taat kılmayalar
Bu beyliği bulmayalar zirâ geçti devranları
Hani ol şirin sözlüler hani ol güneş yüzlüler
Şöyle gayib olmuş bular hiç belirmez nişanları
Bunlar bir vakt beyler idi kapıcılar korlar idi
Ne kapı vardır giresi ne yemek vardır yiyesi
Ne ışık vardır göresi dün olmuştur gündüzleri
Bir gün senin dahı Yunus benim dediklerin kala
Seni dahı böyle ede nitekim etti bunları...”*

Şiirlerde şairler son mısralarda isimlerini ya da mahlaslarını kullanırlar. Yunus da en sonunda kendisine pay biçiyor.

ATİLLA YARAMIŞ/Yöneten:

Siz bunları anlatırken aklıma şu geldi. Yunus'un dönemindeki padişahların, vezirlerin, valilerin, kaç tanesi aklımızda, kaç tanesini biliyoruz. Ancak bugün Yunus'u, Mevlânâ'yı, 8-10 yaşından itibaren bu toplumda yaşayan herkes en azından ismini biliyor. Aslında söyleyenlerin, esas derinliğin, güzelliğin, gerçek makamın yüreklere işleneceğinin de burada

kanıtlarıdır bu iki isim. Kim daha büyük ve gerçek makamdaymış şimdi daha iyi biliniyor. Sekiz asır geçmiş ikisinin de üstünden, ancak hangileri daha çok gönüllerde? O dönemde de çok kıymetli vezirler oldu, padişahlar oldu, valiler oldu belki, ama hangi birini biliyoruz biz, gerçek makamların önemi de aslında burada ortaya çıkıyor.

Doç. Dr. NURİ ŞİMŞEKLER:

Aynen hocam, ben de katılıyorum söylediklerinize. Tabii ki insanın gönlünün sultanı olmak, gönle bir şeyler yapmak daimi ve kalıcı oluyor. Tabii ki sultanlar da makamları ve görevleri gereği yol da yapılacaklar, kale de yapacaklar, iş hanları da yapacaklar, bedestenler de yapacaklar, onların görevleri, ama bunları yapmakla birlikte gönül yapmak üzere de eğer farklı, sosyal, kültürel ya da günümüz deyimleriyle sosyal projelere, katılımcı projelere, sürdürülebilir projelere de imza atabiliyorlarsa onlar da kalıcı olabilirler. Bugün bakan Alâeddîn Keykubat da günümüzde en fazla bilinenler arasındadır. Çünkü o Hz. Mevlânâ ve ailesi başta olmak üzere Moğol istilasından kaçan Horasan bölgesindeki ne kadar bilgiler, yazarlar, şairler, düşünürler varsa onları Anadolu'ya, Konya'ya topladı. Mevlânâlar, Sadreddîn Konevîler, İbni Arabîler başta olmak üzere eserler verdiler. Bu duruma vesile olan Alâeddîn Keykubat'ın da gönüllerde kalmasını sağlıyor.

Tabii ki yöneticiler bina yapacaklar, yol yapacaklar, han yapacaklar, bağ yapacaklar, bahçe yapacaklar. Dünyalıklar için hizmet edecekler, ama bir adım daha öte sosyal belediyecilik, reklam amaçlı olmayan, kalıcı ve sürdürülebilir hizmetler yapılırsa ve daha sonra gelenler de bunu devam ettirirse ve yeni kalıcı eserlere imza atarlarsa unutulmuyorlar.

Tabii ki gönül yapmak önemlidir. Osmanlılar, kılıçla bütün Balkanları fethettiler. Afrika, Mısır, Cezayir, Fas, Tunus, Suriye, Irak'ı fethettiler... Ama fetihten sonra o bölgelere gönül erenlerini gönderdiler. Mevlevîhaneler açtılar, Alevî, Bektaşî kültürünü yaşatan dergâhlar açtılar özellikle Romanya'da Arnavutluk bölgesinde. Osmanlı o topraklardan çalkılı kaç yüzyıl olmasına rağmen hâlâ o bölgelerde Mevlevîler, Bektaşîler, Alevîler, o kültürü yaşatanlar var. Kılıç ile fethettiğiniz yerleri kültür ile elinizde tutamıyorsanız, tutunamazsınız, geçer gidersiz. Moğollar, bütün Asya'yı fethettiler. Ama iki yüz yıl sonra kayboldular, tutunamadılar.

Kültürsüz geldiler çünkü. Hâsılı, insanları fethetmek parayla pulla, malla mülkle olabilir, kendine bağlarsın, dergâhına bağlarsın, derneğine bağlarsın, ama onun gönlünü fethedemiyorsan sendeki para bittiği anda, makam gittiği anda o da gider. Bugün görüyoruz; falan kişi bir zamanlar Bakan'muş, çevresinde kimsesi yok, zamanında kendisine ulaşamazdı, kapısı çalınmazdı, ama şimdi kimsesi yok, arayanı soranı yok. Belediye başkanymış, kimin umurunda. Üç dönem önceki belediye başkanı kimdir diye sorsanız, bilenlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Ama gönüllere dokunanlar asla unutulmazlar.

Hz. Mevlânâ'nın bir gazeliyle devam edelim.

*“Ömür, yarınlarla bağlanan ümitlerle geçip gitmede;
Gâfilcesine kavgalarla, didişmelerle tükenip durmada.
Aklını başına al da düşün; say günlerini,
Bak nelere harcıyorsun şu hünerini:
Bazen para ile, bazen boğaz derdi ile.
Dikkat et, ömür geçip gitmede,
Her nefesle daha da eksilmede!
Ölüm, yolda durmuş bekliyor;
Sen ise hâlâ ne derdindesin!
Bedeni besleyip semirtmeye uğraşma;
Sonunda toprağa gidecek o,
Yem olacak mezar kurtlarına.
Manevî gıdayla gönlünü beslemeye uğraş;
Odur yücelere uçacak, Odur Sevgili'nin huzuruna varacak.
Sen ruhunu semirtmeye çalış; çalış da*

Sevgili'nin önüne varınca gücü kuvveti yerinde olsun...” diyor Mevlânâ.

Biz gücümüzü, insanların birbirleriyle kavgaları, didişmeleri, makam mevki telaşları, rızık derdi, boğaz derdi, dünyada ebedî kalabilme endişesine harcıyoruz. Hâlbuki ömür bitiyor, sona doğru gidiyorsun artık, *“Düşün!...”* diyor Hz. Mevlânâ.

“Ömür geçip gitmede, her nefeste daha da eksilmede...” diyerek Manevî gıdayla gönlümüzü beslememizi ve Sevgili'nin huzuruna bizi götürecektir olan gücün ancak bu manevî gıda, bu manevî aşk olduğunu söylüyor.

Yunus Emre de buna şu güzel cevapla karşılık veriyor:

*“Görkemli (yavlak) acayip geldi bana dünya (i)çinde bu hâl
Gece konuk olan kişi gene sabâh göçer filhâl
Eğer gerçek konuk isen aç gözün uyanık isen
Sen bu söze tamk isen geri kalır mülk ile mâl
Malını beriki(si) yer sen onda hisâbını ver
Seniündür(ür) bir adım yer gel gör nice(si) (v)urulur kâl...”*

Ferîdüddîn Attâr, 1100'lü yılların sonlarında yaşamış malumunuz, büyük mutasavvıf, aynı zamanda mutasavvıf tarihçisidir. *Tezkiretü'l-Evliyâ*'nın müellifidir. *Evliyalar Tezkiresi* diye Türkçeye de çevrildi. Geçmişten günümüze kadar birçok evliyayı kaydetmiş. Mevlânâ'yı da etkileyen bir mutasavvıftır. Mevlânâ'yı 7 yaşlarında görmüş ve *Esrarnâme* isimli kitabını hediye etmiştir. Ferîdüddîn Attâr'ın sûfi olmasının, mutasavvıf olmasının sebebi, tıpla ilgili şifalı otlar, ıtır ve ilaçların bulunduğu zengin bir dükkânı var, onları satarak geçimini sağlıyor. Dükkânında bir gün otururken kapıya bir derviş geliyor. Derviş'in bir sopası var, ucunda da yamalı bir bohçası bağlı omuzunda taşıyor. Camdan uzun süre dükkâna bakıyor. Gidiyor, tekrar gelip bakıyor. Attâr'ın dikkatini çekiyor ve kapıya kadar gidip *“Bir şeye mi ihtiyacın var, neye bakıyorsun?”* diye soruyor. O da diyor ki; *“Sana acıdım, onun için bakıyorum...”* Attâr da; *“Neden acıyorsun bana?”* diyor. *“Benim bu dünyadaki tek varlığım; şu sopam ve ucundaki bağlı olan çıkının içindeki bir kırık kâsemdir. Bütün mal varlığım bu ikisidir. Ben bunların öbür tarafta hesabını nasıl vereceğimi sürekli düşünüp dağ taş geziyorum. Ama senin bu kadar malını mülkünü görünce sana acıdım, sen bütün bu malın mülkünü hesabını nasıl vereceksin orada, onun için bakıyorum...”* diyor. Attâr, dervişin bu sözü üzerine çok etkileniyor, malını mülkünü ihtiyaç sahiplerine dağıtıyor ve Irak-Suriye bölgesine doğru gidip evliyelerin hikâyelerini yazmaya başlıyor, kendisi de bizzat hem şair hem sûfi oluyor.

Hâsılı diyeceğimiz; *“...Malını beriki(si) yer sen onda hisâbını ver...”*
Kendin görürken ye-yedir yoktur diye etme özür
Bu dünyada hâsıl nedir hay ile pazarı ver al...”

Mal-mülk kötü bir şey değil, zenginlik kötü bir şey değil, eğer onun gereğini yerine getirebiliyorsan, fakire fukaraya, ihtiyaç sahiplerine gerektiği

gibi harcayabiliyorsan, yiyorsan, yedirebiliyorsan çok güzel bir şey. Kendin görürken, kendin hayattayken, biriktirmeye çalışma, ye, yedir, hem kendin ye hem de ikramda bulun. Yoksa da etme özür, diyor Yunus Emre. Malın yoksa da bunu özür vesilesi yapma, kusur olarak görme, diyor.

*Ben diyeyim söziün hakkın işit unutmaya key sakın
Uş (işte) kıyâmet geldi yakın gönliünden geçmesin hayâl
Andan İsrâfîl sur ura ölenler yerinden tura (kalka)
Geçse devran-ı rüzgâr böyle yazmış Celle Celâl
Sultân u kullar bir ola anda katı haller ola
Dahi ayrıksı (başka türlü) sır ola korkulu iş anda muhâl
Bunda korkmaz isen Yûnus anda korkuturlar seni
Eğer dirliğin Hak ise sırât'ı geçesin sehel (kolay)”*

Yine Yûnus Emre şöyle diyor:

*“Yüzyıllar boyu hoşlukla ömrün geçerse Yûnus;
Son ucu bir nefestir sen onu da üttün tut....”*

Yani, bütün ömrün boyunca güzellikle de yaşarsan sonunda da yine bir nefesle buna son vereceksin, bunu da bilmiş ol, der ve şu örneği verir:

*“Kanı n'oldu, ana atan?
Dünya için yeme gussa
Kanı Dâvûd, kanı Mûsâ?
Kanı Meryemoğlu İsa?
Ömer, Osman, Ebu Bekir,
Anlara kalmadı dünya.
İki Cihan sultanı
Resûl'e kalmadı dünya...”*

Sadece normal insanlar için değil, Yüce Allah(cc)'ın peygamberleri için de aynı şeyler geçerli diye Yunus Emre'miz söylüyor.

Mevlânâ'dan Yûnus'tan devam edelim, kendi hayatlarını nasıl görmüşler, sonunda ne talep ediyorlar, her ikisi de benzer usullerle şöyle diyorlar:

Yûnus Emre;

*“Biz dünyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selam olsun*

*Ecel büke belimizi,
Söyletmeye dilimizi,
Hasta iken halimizi
Soranlara selam olsun.*

*Tenim ortaya açıla
Yakasız gömlek biçile,
Bizi bir arı vech ile
Yuyanlara selam olsun.*

*Azrail alır canımız,
Kurur damarda kanımız,
Yayılacak kefenimiz,
Saranlara selam olsun.*

*Gider olduk dostumuza,
Eremedik kasdımıza,
Namaz için üstümüze
Duranlara selam olsun.*

*Sözdür söylenir araya,
Kimse döymez bu yaraya,
İletip bizi mezara
Koyanlara selam olsun.*

*Âşık odur Hakk'ı seve,
Hak derdine kıla deva,
Bizim için hayır dua,
Kılanlara selam olsun.*

*Dünyaya gelenler gider,
Asla gelmez yola gider,
Bizim halimizden haber
Soranlara selam olsun.*

*Derviş Yûnus söyler sözü
Yaş dolmuştur iki gözü
Bilmeyen ne bilsin bizi
Bilenlere selam olsun...”*

“Biz gittik, kalanlar sağ olsun;

O kadar konuşmayın, o kadar yorulmayın (...)

Kötüysek, kötülüğümüzle geçip gittik;

İyi idiysek anın bizi hayırla! (...)

Susanların arasına girdik, yattık uyuduk;

Çünkü sesimiz, feryadımız haddi aşmıştı zaten...” diyor Hz. Mevlânâ.

Her ikisi de söyledikleri şiirlerin arkasında durarak, *“Biz bunları biliyorduk, bunları söyledik; iyi idiysek bizi hatırlayın, kötüysek de kötülüğümüzle geçip gittik...”* diyorlar.

Herkes Mevlânâ'yı sevecek ya da herkes Yûnus'u sevecek diye bir şey yok. Ama sevmedim diye de kimsenin eleştirmeye, aşağılamaya, hakarete varan sözler söylemeye hakkı yoktur, diye düşünüyorum. Nihayetinde bunlar bize tabiri caizse, benzetmeyle, İslâm pazarından, Kur'ân-ı Kerim ve Hadis-i Şerif marketlerinden, alıp gelip önümüze koyuyorlar. Bunlardan da biz istifade etmeye çalışıyoruz. Sevmeyenler, başka marketlerden alışveriş yapabilirler, bizim marketlerimize laf etmeyin, diyoruz.

ATİLLA YARAMIŞ/Yöneten:

Hocam, programın başından beri her iki isimden de birbirine benzeyen o kadar çok örnekler verdiniz ki; ikisinin de beslendiği kaynaklar aynı kaynaklar. Aynı ırmaklardan su içmişler ki, söyledikleri de manâ itibarıyla aynı şeyler aslında, kaynaklarının da Kur'ân ve Hadis olduğu aşikâr ortadadır.

Yûnus Emre'nin bir derviş olarak herhangi bir eğitimden geçmediği, sistemli bir tahsilinin olmadığı yönünde rivayetler var. Bunun aksine medrese tahsili gördüğü yönünde de rivayetler var. Bu konuda da bir şeyler söylemek ister misiniz?

Yûnus Emre'deki bu kadar derinlik, aslında sistemli bir eğitimden geçtiği yönünde de düşündürüyor beni. Çünkü Hz. Mevlânâ bir müderris, bir medrese eğitimi almış ve vermiş birisidir. Yûnus'la ilgili bu konuda net bir bilgi yok, ama söylediklerinden yola çıkarsak tahsilli olduğu sonucuna da çıkabilir miyiz?

Türkoloji açısından da Türkçe açısından da söyleyelim, başta da söylemiştik, niye Yûnus Emre Türkçe söylüyor, Mevlânâ niye Farsça söyledi, öbür taraftan bilmezler ki, Hacı Bektâş-ı Velî de Arapça yazmış eserini.

Hâsılı, çok güzel bir Türkçe, ama Hz. Mevlânâ'nın bahsetmiş olduğu o çok daha farklı beyanları, o zaman henüz daha tam edebiyat dili olmayan Türkçe ile anlatmak çok zordu. Onun için işte Yûnus Emre'nin dilticiliğini, sadece bu şiiriyle Türk diline ne kadar vâkıf olduğunu da buradan söylemek istedim. Bunun karşısında Hz. Mevlânâ'nın da yazmış olduğu Farsça şiirin tercümesi şöyledir:

Doç. Dr. NURİ ŞİMŞEKLER:

Tabii ki söylediklerinize ben de katılıyorum, her ikisi de aynı yerden beslendiği için aynı şeyleri farklı dillerle belki ya da benzer metaforlarla anlatan iki değerdir. Tabii ki bunları öğrenmek için bir eğitim almak lazım, ya da çok okumak veya tekke eğitimi almak lazım. Mevlânâ, dediğiniz gibi hem medrese eğitimi aldı hem kitabî olarak okudu, araştırdı ve daha sonra Şemsi Tebrîzî ile birlikte bir de hemhâl olmadan dolayı hâl eğitimi aldı. Ama Yûnus Emre örneğine baktığımızda, tabii ki ben o konunun uzmanı değilim, ama okumalarımın yola çıkarak Yûnus Emre'nin sistemli bir eğitimden değil de Taptuk'un dergâhından geçtiği eğitim çerçevesinde biraz da kendi gönlünden aldığı eğitimle bunu söylediği ortaya çıkıyor. Ama Türkçeye bu kadar hâkim olmak, o dönemde sınırlı olan Türkçe kelimelere bu denli farklı anlamlar yükleyerek mısralara dökmek, bir eğitimden de geçtiğini gösteriyor. Çünkü Yûnus'un sözleri o dönemde kullanılan halk dilinde bu kadar yaygın değil. Dolayısıyla bizi böyle düşünmeye sevk ediyor. Bu konuyu, bu işin uzmanlarına bırakalım ve onların araştırmalarından ve makalelerinden yararlanmayı bekleyelim.

Taptuk'un kapısına buğday peşine gitti, buğday alıp döndü, ama sonrasında Arif Nihat Asya'nın da dediği gibi; *"Ey Yûnus! Sen buğday peşine gittin, sonradan kalbinin yolunu buldun; ama biz hâlâ buğday peşindeyiz..."* Arif Nihat Asya bunu söylüyor.

Bu gönül eğitimleri çok önemlidir. Türk kültüründe bir meclis eğitimi vardır. Yani şifâî olarak anlatılan kültürün dinlenilmesi, öğrenilmesi ve yaygınlaşmasıdır. Mûsikîde de aynı şey söz konusudur. Bizim mûsikîmizde meşk yöntemi vardır; nota, 17.-18.yüzyıllarda giriyor Türk mûsikîsine. Ondan önce meşk sistemidir. Yani usta çalar, ondan öğrenirsin, sonra icra edersin. Nota diye bir şey yoktur. Onun için eski o dönemin kültüründe de kulaktan duyma eğitim vardı. Meclisleri dinleyerek eğitim ve öğretim vardı. Yûnus Emre'nin de böyle bir eğitimden geçtiği kuşkusuz. Ama diğer medrese tarzı eğitimlerden geçip geçmediğini o sahanın uzmanlarına bırakacağız.

Hız. Mevlânâ ve Yûnus Emre'nin benzer iki şiirini okuyalım. Mevlânâ, Dîvân'ında diyor ki;

"Ey Müslümanlar, ey Müslümanlar! Yeniden Müslüman olun, yeniden Müslüman olun!... Sizin halinizle Müslümanlık arasında bin yıllık yol var... Sizin davranışlarınızla insanlık arasında bin yıllık mesafe var... Sûfî oldunuz, fakih oldunuz, zâhid oldunuz, âlim oldunuz; amma hâlâ Müslüman olmadınız!..." (3508, 3285, 1731 Nolu Gazellerden) diyor Hz. Mevlânâ. Her şey olabilirsiniz, ama önemli olan Müslüman olmak, diyor.

Yûnus Emre de benzer şeyler söylüyor:

*"Müslümanlar zamâne yatlı (kötü) oldu
Helâl yenmez harâm kıymetli oldu
Okuyan Kur'ân'a kulak tutulmaz
Şeytânlar semirdi kuvvetli oldu
Harâm ile hamîr tuttu cihâm
Fesâd işler eden hürmetli oldu
Kime kim Tanrı'dan haber verirken
Kakır (kızgın) başın salar hucetli oldu
Şagird üstad ile arbede kılar
Oğul ata ile izzetli oldu
Fakirler miskinlikten çekti elin
Gönüller yıkıba heybetli oldu
Peygamber yerine geçen hocalar
Bu halkın başına zahmetli oldu
Tutulmaz oldu Peygamber hadisi
Halâyık cümle Hak'tan utlu oldu
Yûnus gel âşık isen tövbe eyle
Nasûh'a tövbe ucu kutlu oldu..."*

Bakınız ne kadar günümüze hitap ediyor.

ATİLLA YARAMIŞ/Yöneten:

Hocam, sanki 13. Yüzyıldaki şikâyetler değil de bugün, 2021 yılındaki şikâyetler gibi...

Doç. Dr. NURİ ŞİMŞEKLER:

Peki, Mevlânâ ne diyor ?

Mevlânâ da bir Âyet-i Kerime'den yola çıkarak ve o Âyet-i Kerime'yi de her beytin sonunda tekrar ederek şu gazeli söylüyor:

“Ey boş yere kendini gamlara
kaptıran,
elde edemediği dünya malı için
üzülüp duran gâfil!
Kur’ân-ı Kerim’i aç da;
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!
Cins at, süslü eyer yüzünden öf-
kelenen,
Gönlünü hasetle, kinle dolduran,
dertlere düşen!
Yürü git;
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!
İçin pisliklerle dolu; pislik içinde-
sin aslında;
Kendini nefsanî arzularının, kinle-
rinin hevâsına kaptırmışsın!
Ey pisliklerle beraber yaşayan,
pisliklere bulanan gâfil!
Kalk git de;
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!
Ey davalarla dünyaya ait isteklerle
dolu şeyh;
Ey mânâdan mahrum, gösterişe
kapılmış zavallı!
Ey yokken var gibi görünen kişi!
Yürü git;

‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!
Padişahlığına, beyliğine bakma!
Her gün bir parça ölüyorsun;
Zaten günü gelince büsbütün öle-
ceksin;
Bir yığın toprağın altına girecek-
sin!
Ona düşün de git;
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!
O güzel yüz, o güzel gözler, o iş-
veler, o nazlar...
Nerede o benlikler, o kendini her-
kesten üstün görmeler?
Bütün beden çürüyüp dağılmış;
O güzel gözlerin oyuklarını toprak
dolmuş.
Aklını başına al da git;
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!
Yanağını güzellerin yanağına pek
koyma; sonunu düşün; yanağın, yü-
zün çürümüş gitmiş, onu hayâl et!
Yürü git; git de
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!

İstersen çok zengin ol, bağın bah-
çen olsun;
İsterse konağın, sarayın bulunsun;
Bunlar ölüme karşı nedir ki!
Bunlara sığınabilir,
Bunlarla ölümlü yenebilir misin?
Yürü git; git de
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!
Nerede memleketler alanlar,
Dünyayı ele geçirenler?
Nerede binlerce insanın kanlarını
döken zâlimler?
Onlar insanlara ne hizmette bu-
lundular?
Aklını başına al da git;
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!

ATİLLA YARAMIŞ/Yöneten:

Evet Hocam, bunca şey zaten gösteriyor ki; sizin de söylediğiniz gibi, bu insanlar Yûnus’u sevmeyebilirler, Mevlânâ’yı sevmeyebilirler, ama ben şunu da soruyorum; yani Yûnus’u Mevlânâ’yı sevmeme hürriyetine sahipler; lâkin bu hürriyete nasıl bir dayanak buluyor, onu da anlamlandırmakta zorluk çekiyorum. Çünkü Yûnus’un da Mevlânâ’nın da söyledikleri ortada, dayandıkları ortada ve şu çok önemli bir şey neticesi ortadadır. Bugün ölümlerinin üzerinden yüzlerce yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ Mevlânâ’nın kabri net, ancak Yûnus’un birçok yerde makâmı var. Her makâma insanlar sahipleniyor, her gün kabirlerinde Fatihalar okunu-

Ey insanların tabutlarını uzaktan
görüp de ders almayan;
Hatta ölümü düşünmeyerek gülen
zavallı;
Ey hâlâ gözleri açılmayan gâfil!
Yürü git; git de
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!
Yeter artık söz söyleme bundan
sonra;
Sözden ne diye bir çare ararsın?
Ey rüzgârı ölçmeye çalışan!
Git, git de;
‘Sizden önce gelen insanlar nice
akarsular, nice bahçeler terk edip
gittiler...’
Âyetini oku!...”(Dîvân; 1872
Nolu Gazel)
Her şeyi açık ve net ortaya ko-
yuyor Hem Hz. Mevlânâ hem de
Yûnus Emre...

TYB Konya'da Mevlânâ ve Yunus'tan Dünyalıklara Nasihatler
Şimşekler: "Gönüllere Dokunanlar Asla Unutulmazlar."

yor, Allah(cc)'ın rahmeti dileniyor, çok güzel de ölümleri oldu, çok güzel yansımaları oldu. Biz, onların hakikatleri söylediklerine inanıyoruz, onları seviyoruz ve sizin tabirinizle, biz onların marketlerinden alışveriş yapıyoruz. Sizden de bugün çok istifade ettik hocam, çok teşekkür ediyoruz, sağ olun, var olun. Kapanış nâmına söyleyeceğiniz varsa son cümlelerinizi alalım ve programı kapatalım.

Doç. Dr. NURİ ŞİMŞEKLER:

Eyvallah, Mevlânâ, Yunus, Hacı Bektaş-ı Velî, Ahmet Yesevî, Hacı Bayram-ı Velî gibi değerler, kültür sarayımızın temel taşları, yapılarıdır. Farklı coğrafyalarda, farklı dillerde, farklı üsluplarla, ama aynı kaynaktan, Kur'ân ve Sünnet'ten beslenip, aynı şeyleri söylemişlerdir. Bir binada bütün taşlar aynı değildir, ama hepsi aynı kaynaktan, aynı taş ocağından, aynı maden ocağından geliyor... Dolayısıyla gönül sarayını inşa etmek isteyen herkes, hangi taşta, hangi cevhere, hangi değere ihtiyacı varsa onu alıp kullansın, diyerek sözlerimi tamamlıyorum ve dinleyenlerimize teşekkür ediyorum.

ATILLA YARAMIŞ/Yöneten:

Eyvallah hocam, tekrar teşekkür ediyoruz, gönlünüze sağlık, kıymetli dinleyenlerimizin, izleyenlerimizin de istifade ettiklerini gelen teşekkür mesajlarından anlıyoruz. Bütün duygularını bizlerle paylaşan izleyenlerimize de çok teşekkür ediyoruz ve haftaya yeni bir konuk ve yeni bir konuda buluşmak üzere herkesi Allah(cc)'a emanet ediyoruz.

Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla TYB Konya sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin 2021 takvimindeki 30'uncu programı "Hz. Mevlânâ ve Yunus Emre'den Dünyalıklara Nasihatler"konusuyla, Atilla Yaramış'ın yönetiminde ve Doç. Dr. Nuri Şimşekler'in katılımı ile gerçekleşti.

Yunus Emre'nin, Hz. Mevlânâ'nın Meclislerine Katıldığına dair net bilgi yok

Nuri Şimşekler: "Yunus Emre, "Mevlânâ bizi görelî onun ulu bakışı bizim gönlümüze ayna oldu." diyor. Bu cümleyi de bilim insanları Yunus Emre'nin, Hz.Mevlânâ'nın meclisinde bulunduğuna dair bir bilgi olarak nitelendiriyor. Bir diğer rivayet de Hz. Mevlânâ vefat ettikten sonra Kubbe-i Hadra olarak bilinen Yeşil Kubbe yapılıyor. Yapan kişi dönemin veziri MuinüddinPervane'nin hanımı Gürcü Hatun. İnsanlardan para toplayıp kalanını kendi bütçesinden karşılayarak o yeşil türbeyi yaptırıyor. O yapıma Yunus Emre de katılıp kerpiçleri yukarıya atıyor. Attığı kerpiç işçi tarafından tutulmadan olduğu yere düşüyor. Bu Sultan Vele'din dikkatini çekiyor, yanına gidip; "Sen o kadar bilge bir kişisin ki, bina yapmayı bırak, gönüller yap..." diyor. Her ne kadar görüşüklerini bilmesek de aynı dönemde yaşamış, aynı sokaklarda nefes almış, aynı yöneticilerin bulunduğu şehirlerde bulunmuş iki gönül gıdası, ilâhî aşkı bizlere hatırlatan kıymetlerimiz olduğunu anlattı.

"Aşk Ancak Bâkî Olandır."

Doç. Dr. Şimşekler; "Bütün dünyalık şeyleri sevip onlara bağlanmak, fânî şeylere duyulan bağlılık aşk değildir. Mevlânâ'nın "Aşk ancak bâkî olandır." sözüne karşılık Yunus Emre de diyor ki:

**"Ey dost, seni sevelden aklım gitti kaldım ben,
İrmakları terk edip denizlere daldım ben."**

Denizler ilâhî vahdet âlemini temsil eder, ırmaklar ise dünyalık şeyleri temsil eder..." diyerek aslında Yunus Emre'nin ve Mevlânâ'nın birbirinden farklı olmadığını, ikisinin de ilâhî aşk üzerinde durduğunu söyledi ve "İnsanoğlunun yaratılış gayesi kulluktur. Kulluğun

da tek ihtiyacı yaratanına bağlı kalabilmektir. Yaradan: “Yatarken, otururken, her durumu-
nuzda beni anınız...” diyor, bu anmak da aşktır. O yüzden her ikisi de bâkî olan aşkı seçmeyi
söylüyorlar, fânî olan dünyalık aşkları değil.” diyerek Yunus Emre ile Mevlânâ'nın farklı
dillerde aynı konuları işlediklerini ve ilâhî aşkın önemini vurguladı.

Hız. Mevlânâ: “Kırk İnsana Secde Edeceğine Bir Allah’a Secde Et.”

“Padişahların tahtları ilâhî aşkın yanında tahtadan ibarettir. Allah bu âlem devam etsin
diye padişahların gözlerini ve ağızlarını bağlamıştır. Bu suretle taç ve taht onlara tatlı gelir,
insanlardan kazanç elde edelim derler. Fakat kazana kazana kum gibi altın biriktirseler de
yine ölürlere, altınlar ortalarında kalakalır...” diyen Mevlânâ'nın sözleri ile Yunus Emre'nin;
“Nice tahta binenler yire düştü. Nice benim diyene sinek üstü...” sözleri arasında bağ ku-
ran Şimşekler, gerçek makamın gönül sultanlığı olduğunu vurguladı. Yollar, köprüler, iş
hanları, bedestenler yapmanın yöneticilerin tabii ki görevi olduğunu, ama bir adım daha
ileri gidip sosyal ve kalıcı bir şeyler yaparak gönüllere taht kurmalarının daha mühim oldu-
ğunu, gönüllere dokunulmadığı sürece yapılan idareciliğin bir yere kadar olduğunu belir-
terek “Gönüllere dokunanlar asla unutulmazlar...” dedi.

Şimşekler, program sonunda; “Mevlânâ, Yunus, Hacı Bektaş-ı Velî, Ahmet Yesevî, Hacı
Bayram-ı Velî gibi değerler, kültür sarayımızın temel taşları, yapılarıdır. Farklı coğrafyalar-
da, farklı dillerde, farklı üsluplarla, ama aynı kaynaktan, Kur’ân ve Sünnet’ten, beslenip
aynı şeyleri söylemişlerdir. Bir binada bütün taşlar aynı değildir, ama hepsi aynı kaynaktan,
aynı taş ocağından geliyor...” diyerek konuşmasını tamamladı.

SEDAT ANAR

DAMLA ANAR/Def

SELAHATTİN ANAR/Erbane Def

Karatay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi işbirliği
ile Tebriz’den Konya’ya Santur ile Ezgiler konseri düzenlendi. Etkin-
liğe Konyalı sanatseverler yoğun ilgi gösterdi.

Enstrümental müziğin usta ismi, santur sanatçısı Sedat Anar, Kara-
tay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin düzenlediği
Tebriz’den Konya’ya Santur ile Ezgiler konserinde sahne aldı. Konser bü-
yük bir ilgiyle takip edildi. Sanatçı Sedat Anar’a eşi Damla Anar ve kardeşi
Selahattin Anar da deflerle eşlik ettiler.

Mevlânâ Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilen etkinlikte Sedat Anar,
Santur, cura ve defler eşliğinde seslendirdiği ezgilerle müzikseverleri eşsiz
bir yolculuğa çıkardı. Ölenlerin değil, hiç ölmeyenlerin şiirlerini besteledi-
ğini söyleyen Anar, kendi bestelediği Mesnevî’den Farsça bir Gazel oku-
yarak başladığı konserini Şah Hatâî’den iki Bektâşî nefesi, Erzincan’dan

Tüfekçizâde Sâlih Baba Dîvân'ından *Bir Leylâ'nın Mecnûn'uyum* şiirini, kendi yazıp bestelediği *Tebriz'e Giden Yol* ezgisini, İranlı Şeceryan'dan enstrümantel Çöl Gecesi ezgisini, Erzurum Pasinler'li Mesnevîhan ve Ehl-i Beyt âşığı Osman Kemâlî Baba'nun Kerbelâ'da yazdığı bir *Naat*, Yûnus Emre'nin Efendimiz için yazdığı *Adı Güzel Kendi Güzel Muhammed* isimli şiirini, Yaman Dede'den *Yak Sînemi Ateşlere* şiirini, Niyazi Mısırî'den *Gül müdür, Bülbül müdür?* Şiirini, Edip Harâbî Baba'dan *Bir Güle Ben Bülbül Oldum* şiirini, Hz. Mevlânâ'dan *İşte Geldim* şiirini ve son olarak da kardeşi Selahattin Anar'la Erbane def solosu icra ederek tamamladı.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu da konsere katılanlara teşekkürlerini ileterek şöyle dedi:

"Salonun yüzde yetmiş beşi hanımdı, onlar kendilerini bir alkışlasınlar. Salona gelen misafirlerimizin yine yüzde seksene yakını otuz yaş altıydı o da teşekkürle ve takdire şayan bir şey, onlara da teşekkür ediyorum..."

Konser alanında daha sonra sözü Karatay Belediye Başkan Vekili Şaban Önal aldı; *"Sayın sanatçımız Sedat Anar'a ve ekibine çok teşekkür ediyoruz, kendilerine hoş geldiniz diyoruz, bu güzel geceyi bize yaşattılar..."* dedi.

Program sonunda sanatçılar Sedat Anar, Damla Anar ve Selahattin Anar'a Karatay Belediyesi Başkan Vekili Şaban Önal, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ve AK Parti Karatay İlçe Başkanı Mehmet Genç tarafından çeşitli hediyeler takdim edildi.

SEDAT ANAR KİMDİR?

1988 yılında dünyaya gelen Sedat Anar aslen Şanlıurfa'nın Halfeti İlçesi'nde doğmuştur. 17 yaşına kadar yaşantısını doğup büyüdüğü Şanlıurfa'da sürdürmüş ardından Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü'nü kazanmış ve Ankara'ya yerleşmiştir.

2007 ve 2014 seneleri arasında, Ankara'da sokak müzisyenliği yapmış, ev arkadaşı ile birlikte Masala adı ile bir grup kurmuştur. Ortalama 4 yıl kadar sokakta arkadaşları ile birlikte çalmış, daha sonra yoluna tek devam etmeye karar vermiştir. Kardeşi ile birlikte de sokakta çaldığını belirten Anar, daha sonra bazı sıkıntılardan dolayı sokak müziğini bırakmıştır.

Sedat Anar'ın İran Macerası

Üniversite döneminde, Ankara'da bir İranlı arkadaşında Santur görmüş, santurun sesine aşık olmuştur. Türkiye'de bunu öğreneceği bir öğretmen, eğitici bulamayacağı, daha doğrusu malzemesi dahi olmadığı için okulu dondurup İran'a gitmiştir. 1,5 sene kadar İran'da yaşamış ve sürekli gidiş gelişler yapmış, 2013 senesinde ise ilk Santur Albümü'nü yapmıştır. Daha sonra Kalan Müzik'te 3 albüm yapmış, sonrasında ise Kültür Bakanlığı'nın katkısı ile *Ehl-i Beyt Besteleri* adlı bir albüm yapmıştır. Yapmış olduğu bu albüm, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından yılın müzik ödülüne layık görülmüştür.

İran'da müziği, mızrap tutuşu, santur çalım tekniğini öğrenerek Türk müziğine ve Osmanlı müziğine harman yapıp üslup bulmuştur. Müziğinde biraz Osmanlı, biraz türkü, biraz da Fars müziği tınlarını duyabilirsiniz.

Mutasavvuf şairlerin şiirlerine besteler yapan Sedat Anar, bu besteleri çeşitli albümlerde toplamaktadır. Kendisini etkileyen en fazla 3 şair sayabileceğini, bunların şiirlerini besteleyip albüm yaptığını dile getirmiştir. İlk en başta gelen ismin ise Niyazi-i Mısırî ki olduğunu, ardından Yunus Emre, son olarak ta Osman Kemâlî Baba'nın geldiğini belirtmiştir.

2016'dan bu yana hayatını İstanbul'da sürdüren Sedat Anar profesyonel müzik hayatına devam etmektedir, günümüze kadar toplam 8 albümün altına imzasını atmıştır. Tasavvuf müziği ile günümüzde ciddi bir dinleyici kitlesine sahiptir.

Diskografi:

- 2013 – Belâgat (Ahenk Müzik, Enstrümantal-Solo Santur Albümü)
- 2014 – A'mâk-ı Hayâl (Kalan Müzik)
- 2015 – Aşık Ölmez – Yûnus'un İzinden (Kalan Müzik)
- 2015 – Çağırırım Dost (Kalan Müzik)
- 2016 – Ehl-i Beyt Besteleri (Ahenk Müzik)
- 2016 – Ayrı Dilden Aynı Gönülden (Kültür ve Turizm Bakanlığı)
- 2017 – Osman Kemâlî Baba Besteleri (Ahenk Müzik)
- Suyun Ayak Sesi

SEDAT ANAR'DAN TEBRİZ'DEN KONYA'YA KONSERİ

Karatay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi işbirliği ile "Tebri'z'den Konya'ya Santur ile Ezgiler" konseri düzenlendi. Etkinliğe Konyalı sanatseverler yoğun ilgi gösterdi.

Enstrümental müziğin usta ismi, santur sanatçısı Sedat Anar, Karatay Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin düzenlediği Tebriz'den Konya'ya Santur ile Ezgiler konserinde sahne aldı. Konser büyük bir ilgiyle takip edildi. Sanatçı Sedat Anar'a eşi Damla Anar ve kardeşi Selahattin Anar da deflerle eşlik ettiler.

Mevlânâ Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen etkinlikte Sedat Anar, Santur, cura ve defler eşliğinde seslendirdiği ezgilerle müzikseverleri eşsiz bir yolculuğa çıkardı. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu da konsere katılanlara teşekkürlerini ileterek şöyle dedi:

"Salonun yüzde yetmiş beşi hanımdı, onlar kendilerini bir alkışlasınlar. Salona gelen misafirlerimizin yine yüzde seksene yakını otuz yaş altıydı o da teşekkür ve takdire şayan bir şey, onlara da teşekkür ediyorum..."

Konser alanında daha sonra sözü Karatay Belediye Başkan Vekili Şaban Önal aldı; "Sayın sanatçımız Sedat Anar'a ve ekibine çok teşekkür ediyoruz, kendilerine hoş geldiniz diyoruz, bu güzel geceyi bize yaşattılar..." dedi.

Program sonunda sanatçılar Sedat Anar, Damla Anar ve Selahattin Anar'a Karatay Belediyesi Başkan Vekili Şaban Önal, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ve AK Parti Karatay İlçe Başkanı Mehmet Genç tarafından çeşitli hediyeler takdim edildi.

Dr. NECATİ TONGA

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin bir etkinliğinde daha sizlerle birlikteyiz. En derin saygılarımla, selamlarımla, muhabbetlerimle sizleri selamlıyorum.

Bu haftaki konuğumuz doktora tezinde "Cumhuriyet döneminde bir edebî muhit olarak 1923-1980 Ankara'sını inceleyen ve Orhan Veli külliyyatına birçok yeni metin kazandıran, aynı adlı kitabıyla da ödül kazanan değerli Dr. Necati Tonga Hocamızla birlikteyiz ve Cumhuriyet tarihimizin önemli şairlerinden "**Bir Garip Orhan Veli**"yi konuşacağız. Programı çevrim içi olarak sürdürüyoruz.

Şiirleri dillerden düşmeyen, çok sevilen ve bir o kadar da tartışılan bir edebiyatçıdır Orhan Veli. Türk edebiyatına yenilikler kazandırmış, *Garip Akımı*'ni oluşturmuş, *Küçük Adam*, *Küçük İnsan* gibi kavramları şiirimize yerleştirmiş bir kalem ve kelam ustasıdır.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak "*İnsanlığa Sözümüz Var*" anlayışıyla sürdürdüğümüz programlarımızı destekleyen Konya Büyükşehir Belediyesi, Karatay, Meram ve Selçuklu Belediyelerimize katkıları için ayrıca teşekkürlerimizi bildirmek istiyoruz.

Sözü, Dr. Necati Tonga Hocamıza vermeden önce akademik özgeçmiş hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum.

Necati Tonga, 1978'de Kırıkkale'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kırıkkale'de tamamladı. Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yükseköğrenim gördü. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yeni Türk Edebiyatı alanında yüksek lisansını ve doktorasını tamamladı. Doktora tezinde "*Cumhuriyet Döneminde Bir Edebî Muhit Olarak 1923-1980 Ankara*"sını inceledi. Bu çalışmasıyla Vehbi Koç Ankara Araştırma Merkezi tarafından Ankara Araştırmaları Ödülü'ne layık görüldü. *Bir Edebî Muhit Olarak Ankara* kitabı yayınlandı ve bu kitabı ESKADER Şehir ve Kültür Ödülü'nü kazandı. Başkaca çok sayıda farklı teşekkür ve beratları da var hocamızın. Yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda makalesi yayınlandı, bildiriler sundu. Kırıkkale Atatürk Anadolu Lisesinde Edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra Gürcistan Akaki Wereteli Devlet Üniversitesi'nde Türk Dili Edebiyatı Bölümü'nde okutmanlık yaptı. Hâlen Kırıkkale Alişen İğde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde Edebiyat öğretmenidir.

Sayın hocam tekrar hoş geldiniz diyorum ve Orhan Veli'nin hayatından bahsederek başlayalım istiyorum. Bir Garip Orhan Veli dediğimiz şairimiz, nasıl bir hayat sürmüştür?

Dr. NECATİ TONGA:

Evet, kendisi anlatıyor zaten, ama dinleyiciler sıkılmasın diye bir başta bir de sonda Orhan Veli'nin birer şiirini okumayı uygun gördüm. Bir şiirle başlayalım isterseniz.

Çok sevdiğim bir Orhan Veli şiiri:

ÖLÜME YAKIN

*Akşamüstüne doğru, kış vakti;
Bir hasta odasının penceresinde;
Yalnız bende değil yalnızlık hali;
Deniz de karanlık, gökyüzü de;
Bir acayip, kuşların hali.*

*Bakma fakirmişim, kimsesizmişim;
-Akşamüstüne doğru, kış vakti-
Benim de sevdalar geçti başımdan.
Şöhretmiş, kadınmış, para hırsıymış;
Zamanla anlıyor insan dünyayı.*

*Ölürüz diye üzülüyoruz?
Ne ettik, ne gördük şu fani dünyada
Kötülükten gayri?*

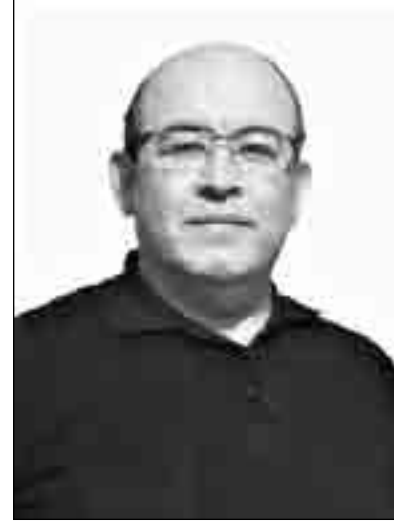
*Ölünce kirlerimizden temizlenir,
Ölünce biz de iyi adam oluruz;
Şöhretmiş, kadınmış, para hırsıymış,
Hepsini unuturuz.*

Modern Türk şiirinin en önemli ustalarından birisidir Orhan Veli Kanık. Hani Behçet Necatigil'in;

“KİTAPLARDA ÖLMEK*Adı, soyadı**Açılır parantez**Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti**Kapanır parantez.**O şimdi kitaplarda bir isim, bir soyadı
Bir parantez içinde doğum, ölüm yılları.**Ya sayfa altında, ya da az ilerde
Eserleri, ne zaman basıldığı
Kısa, uzun bir liste
Kitap adları
Can çekişen kuşlar gibi elinizde.**Parantezin içindeki çizgi
Ne varsa orda
Ümidi, korkusu, gözyaşı, sevinci
Ne varsa orda.**O şimdi kitaplarda
Bir çizgilerde yerde hapis,
Hâlâ mı yaşıyor, korunamaz ki,
Öldürebilirsiniz...”*

Şiirinde tarif ettiği gibi Orhan Veli'nin doğum tarihi 1914, ölüm tarihi de 1950'ye tekamül eder. Çok az bir süredir 36 yıl. Dünya tarihinde de bunun birkaç örneği vardır. Mesela Anton Çehov böyledir. O da çok az bir ömür sürmüştür, ama dünyayı yerinden oynatmıştır âdeta edebiyat tarihinde, hikâye alanında. Bizde başka bir örneği daha var Ömer Seyfettin, o da çok az bir ömür sürmüştür, ama Türk hikâyeciliğinin gerçek manada kurucusudur. Orhan Veli'nin de ömrü çok azdır, ama yaptıkları çoktur.

1914 yılında dünyaya gelmiş ve 36 yıl bu dünyada bulunmuş bir insan için ortaya koyduğu eserler ve etkisi göz önünde bulundurulduğunda pek çok şairden daha çok etkili olmuştur.

Ben, malumatfuruşluk yapmak istemiyorum. Genel olarak zaten biyografisi ile ilgili bilgileri insanlar ansiklopedilerden ya da internetten Google'a dahi yazdıklarında bulabilirler. Ben, biraz daha farklı bir Orhan Veli portresi çizmeye çalışacağım. Az bir şey bildiklerimden, hatıralardan, öğrendiklerimden anlatmaya çalışayım.

İstanbul'da dünyaya geliyor ve eserlerinin pek çoğunda bu şehirle ilgili yansımalar var. Kaleme aldığı ilk metinlerde Tarabya açıklarında yüzünü, sandalla gezişini, ilk çocukluk yıllarını anlatıyor. Nigar Hanım'la Mehmet Veli Bey'in oğlu olarak dünyaya geliyor. Babası klarnet ustasıdır. Daha sonra İstanbul'da çocukluğunun ilk yıllarını geçirdikten sonra babasının meslekî nakli nedeniyle Ankara'ya taşınıyorlar ve eğitimine Ankara'da devam ediyor.

Babası Mehmet Veli Bey, Cumhurbaşkanlığı Senfonisinde görev yapan bir müzisyendir, fakat Orhan Veli'nin mizacının oluşmasında son derece önemli bir etkisi var babasının. Orhan Veli'nin şiirlerindeki musikî alt yapısının temelinde Orhan Veli'nin babasının olduğunu düşünüyorum ben. Kuvvetli bir müzik eğitimi de alıyor babası sayesinde, görerek yaşıyor tabii. Babasının mizacen de etkisi altında kalıyor. Babası çok muzip, şakacı bir adamdır. Örnek vereyim; Ankara Radyosu'nda görev yaparken insanlara küçük jelatinler içerisine taşları koyarak ben sana bunu hediye getirdim diyor ve arkadaşlarına hediye olarak bunları veriyor. Etrafındaki insanları güldüren muzip bir karakterdir. Hayata da bu pencereden bakıyor Orhan Veli'nin babası. Kardeşi Adnan Veli Kanık, biliyorsunuz Türk Edebiyatında nükte hususunda önemli isimlerden biridir. Orhan Veli'de de humorist tutum vardır. Şiirlerinde de genel olarak alaycı bir tutum vardır. Hani o *Dalgacı Mahmut*'ta anlattığı gibi, böyle hayatı biraz alaya alan, biraz bohem bir yaşam tarzına sahiptir. Bu hayatı alaya alma, humorist tutumun, babasından kaynaklandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Öyle bir yaşam tarzı vardır. Mesela esas onun kişiliğinin oluşumunda

Ankara Erkek Lisesi'nde okurken tanıştığı Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'in arkadaşlıklarının çok büyük rolü vardır. Örnek olması ve onların yaşam tarzını göstermesi hasebiyle birkaç örnek vermek istiyorum.

Mesela üç arkadaş, üç kafadar, ne kız evindendirler ne de oğlan evindendirler, fakat Cebeci'de bir düğün salonuna girip düğüne iştirak ederler; yerler, içerler. Yahut tam tersini söyleyeyim, ölen bir kişi, herhangi birinin yakını değildir, fakat dönüp cenazeye katılırlar, Asrî Mezarlığına kadar götürürler, defin törenine katılabilirler. Böyle uçuk bir yaşam tarzları vardır. Şimdi biz bunu yapsak, çok garip karşılanır. Fakat onların yaşam tarzını düşündüğümüzde, *bow steel* kelimesi biraz onları anlamak ve anlatmak açısından anahtar bir rolde karşımıza çıkıyor. Kurulu düzene çok uymayan tiplerdir. Bu anlattığım hadiseler hâtıralarda geçiyor. Özellikle Melih Cevdet Anday'ın *Akan Zaman, Duran Zaman: Anı* isimli hâtıra kitabı, bize bu noktada ufuk açıcı örnekler veriyor.

Mesela Nahit Hanım'ın evine giderken, herhangi bir yerin açılışında gördüğü bir çelengi alıp götürebiliyor Nahit Hanıma.

Normalde insanlar bir misafiriğe giderken bir buket çiçek ya da çikolata götürürler, çelenkle gidilir mi? Normalde olmaz böyle bir şey, fakat yaşam tarzını, algılayışını göstermek için bu örneği veriyorum. Yahut o dönemde Ankara'da yaşayan Sabahattin Eyüboğlu'nun evi bu genç şairlerin ve yazarların önemli toplama mekânlarından, mahfillerden birisidir. Orada meşhur bir Orhan Veli portresi vardır. Balkonda çekilmiş bir fotoğrafıdır. Balkonun demirine, tavanına bir çengel takılmış, ucunda bir urgan bağlıdır ve bu urganda Orhan Veli, asılmış bir vaziyette bir fotoğraf çekiyor. Fotoğrafın altına da "*Maslup Orhan Veli*" yazıyor. Yani "*Asılmış Orhan Veli*".

Orhan Veli böyle bir şeyi neden yapıyor?

Çok enteresan. Ya da başka bir örnek vereyim; mesela normal insanlar kapıda zili çalarlar ve ben geldim, hoş geldin, hoş bulduk, derler. Sabahattin Eyüboğlu anlatıyor ki; penceresinden Karagöz ve Hacivat sözleriyle kendisinin geldiğini belli eden bir isimdir Orhan Veli Kanık. Pencereye vurarak Hacivat ve Karagöz sözleriyle geldiğini belirtiyor. Aykırı bir tip, bohem bir tiptir. Yaşayış tarzı bakımından da bohemdir. Memuriyet hayatına baktığımızda da çok düzenli değildir. İşe gitmekten çok bunalan,

sıkılan bir tiptir. Onun kişiliğini anlamak açısından bu alaycı tutumunu ve yaşam tarzını görmemiz açısından babasından bahsettik. Biraz da ilk gençlik yıllarında onun şiir zeminini hazırlayan Taş Mektep'ten de bahsetmemiz gerekliliğine inanıyorum. Taş mektep, o dönemin Ankara'daki en önemli okuludur. Hocaları çok önemlidir. Ahmet hamdi Tanpınar, Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin... Aynı yıllarda Ahmet Muhip Dıranas da o okulda görev yapıyor ve Orhan Veli ile aynı mahallede oturuyorlar. Cahit Sıtkı o okulda okumuyor, ama yine çok yakın arkadaşlarıdır. Esas Garip üçlüsünü oluşturan kişiler; Oktay Rıfat, Melih Cevdet ve Orhan Veli, bu okulda tanışıyorlar ve ilk eserlerini de bu okulda yayınlamaya başlıyorlar. Okulun yayın organı olan *Sesimiz* dergisi çok önemlidir. Burada Tiyatro Kolu'nda yer alıyor Orhan Veli. İlk eserleri de tiyatro tarzındadır. Bursa'da yayınladığı birkaç şiiri de vardır, *Annemin Ölümü* adıyla ve modern Türk şiirinde bir devrim niteliğinde olan *Garip Şiiri*'nin temeli, bu okulda atılıyor.

Oktay Rıfat bir konuşmasında; "*Orhan'ı ilk mektebin beşinci sınıfından beri tanırım. Asıl dokuzuncu sınıfta can ciğer arkadaş olduk. İkimiz de şiir delisiydik. Orhan, zil çalar çalmaz yanıma gelir, 'tenefüsü gavur etmeyelim Oktay' derdi. 'Şiir sözü edelim.' Şiir konuşalım demekti bu. Bir yıl sonra İstanbul'dan Melih geldi. O da bizim gibi şiire tutkundu. Üç kafadar, çocukluktan delikanlılığa el ele geçtik. Dünya nimetlerini bir arada tattık. Şiir, bizim için yaşamaktan ayrı bir şey değildi. Hayalimizi, duygularımızı, düşüncelerimizi ortaklaşa kutladık. Bu macerada da el ele yürümek bizi, birbirimize büsbütün bağladı...*" diyor.

Bu düşüncelerle önce Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, Necip Fazıl'ın, o dönemde aynı okulda hoca olan Faruk Nafiz Çamlıbel'in de etkisinde, heceyle yazılmış şiirler de kaleme alıyor Orhan Veli Kanık ve geleneği devam ettiren örnekler ortaya koyuyor. Geleneği görmek açısından birini okuyalım.

DÜŞÜNCELERİMİN BAŞUCUNDA

Hasretimin yıllardan beri bel bağladığı..

İşte odur düşüncelerimin başucunda.

O, göğsünün taşkın hareketi avucunda,

Gözlerinde rüyaların gülüp ağladığı.

*Kendi bahçesidir onun içinde gördüğüm.
Yollar yine her günkü gibi yaz uykusunda
Ve yaban çiçeklerinin buruk kokusunda
Her ikinci günlük rüyasını gören mürdüm.
Onun da dudaklarında bir eskiye dönüş,
O da yüzmede bir ses yığıcı üzerinde.
Bin hatırayı bir anda duyan gözlerinde
İnsana ruhlar dolusu haz veren düşünüş.
Sonra kızlık kadar temiz, aydın bir açılma:
Evine giden toprak yolda o yine çocuk,
Yine uykuyla başlayan âlemde yolculuk
Ve taptaze sabahlar kayısı dallarında.
Hasretimin yıllardan beri bel bağladığı..
İşte odur düşüncelerimin başucunda.
O, göğsünün taşkın hareketi avucunda,
Gözlerinde rüyaların gülüp ağladığı...*

Bu şiirin şairinin adını kapattığınızda kimin tarafından yazıldığını anlamamız çok zordur. Çünkü o dönemde aynı şekilde Cahit Sıtkı Tarancı da Ahmet Muhip Dıranas da benzer tarzda Tanpınar'dan etkilenen, Necip Fazıl'dan etkilenen, Faruk Nafiz'den etkilenen, geleneği devam ettiren şiirler kaleme almışlardır. Orhan Veli'yi esas Orhan Veli yapan, elbette 1941 yılında ortaklaşa yayınladıkları *Garip* Şiiri'nde ortaya koyduğu metindir. Bu şiir anlayışını ömür boyunca sürdürmüştür. Bazı arkadaşları İkinci Yeni'ye girseler de sürdürmüştür.

Ana hatlarıyla hayat çizgisini böyle çizebiliriz şairin. 1950 yılının Kasım ayında Ankara'ya geldiğinde bütün biyografik kaynaklarda yazdığı üzere Ankara'da bir PTT'nin açtığı bir çukura düşer, orada rahatsızlanır, hafif başından yaralanır; fakat ölüm sebebi bu değildir. İki hafta sonra İstanbul'a döner, İstanbul'a döndüğünde bir arkadaşının evinde fenalaşır ve vefat eder. Ne yazık ki, yanlış tedavi uygulanmıştır. Vefat ettiğinde cebinden 30 kuruş ve bir şiir çıkar. Aynı şekilde yine dış fırçasına yazılmış ve ölümünden sonra neşredilmiştir. Orhan Veli'nin 36 yıllık ömür çizgisini aşklarıyla, serkeşlikleriyle, avarelikleriyle, ama şiirimize de damga vuran bir isim olarak böyle özetleyebiliriz.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Teknik ya da anlam açısından şiirlerini nasıl değerlendirebiliriz?

Dr. NECATİ TONGA:

Onun esas şiir dünyasını ortaya koyan metinler, *Garip Ön Sözü*'yle birlikte yayınladığı metinlerdir bence. Bu şiirlerde geleneğe karşı çıkma, yani şiirde bir devrim yapmaya çalışıyor. Bir kere bunun farkına varalım. Mevcut ve yerleşmiş şiir anlayışını değiştirmeye çalışıyor.

Önceki şiirimiz nasıldı, hangi minval üzere ilerliyordu?

Kuvvetli bir şiir geleneği vardı ve bu gelenekte özellikle kâfiye, redif ve edebî sanatlar çok ön plandaydı. Edebî sanatlar içerisinde de mesela bir sevgili portresi çizeceğiz; sevgiliyi alçaltmak, sevgiliyi eleştirmek; Nedim'den örnek verelim, *Dîvân şiiri*'nde;

*“Güllü diba giydin amma korkarım azar eder
Nazeninin sâye-i har-ı gül-i diba seni...”*

“Ey benim nazlı sevgilim, üzerine güllü bir elbise giymişsin ama; o elbisenin üzerindeki gülün dikeninin gölgesi seni incitir diye korkarım...” diyor.

Şimdi böyle asırlarca yüceltilen bir sevgili anlayışı, Cumhuriyet döneminden sonra da devam ediyor. Yahya Kemal'in şiirlerindeki sevgili tipine bakınız, Ahmet Haşim'in şiirlerindeki sevgili tipine bakınız, ama Orhan Veli işte burada bir devrim yapıyor ve Şoförün Karısı şiirini yazıyor.

“Şoförün karısı, kıyma bana;

El etme öyle pencereden,

Soyunup dökünüp;

Senin, eniştende gözün var;

Benimse gençliğim var;

Mahpuslarda çürüyemem;

Başımı belaya sokma benim;

Kıyma bana...”

Ya da *Vesikalı Yârim* şiirini yazıyor.

*“Alnımdaki bıçak yarası senin yüzünden;
Tabakam senin yadigârın;
İki elin kanda olsa gel! diyor, telgrafın;
Nasıl unuturum seni ben, vesikalı yârim?”*

*İstanbul’dan ayva gelir nar gelir
Döndüm baktım bir edalı yâr gelir
Gelir dersen dar gelir
Gün aşırı alacaklılar gelir
Anam dayanmam bu iş bana zor gelir...”*

Normalde umumhanede görüştüğü bir hanıma şiir yazılır mı, yazılmaz; estetik gelmez. Fakat bu da var olan bir şey, aslında var olan bir şeyi şiire sokuyor. Hani hep o, sıradan, küçük insan, söylenir ya, Sait Faik’in eserlerinde yaptığını, Orhan veli kanık şiirlerinde yapıyor. Bence devrim yaptığı yön, ses ve ahenkle ilgili yönden ziyade mana ve muhteva açısından devrim yapmıştır. Yoksa ses ve mana bakımından en çok dillerde dolaşan Orhan Veli’nin *Anlatamıyorum* şiirini hatırlayalım;

*“Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımnda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?”*

*Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.*

*Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum...”*

Bu şiirde ses yok mu? Evet, serbest ölçüyle yazılmış, fakat bu şiirde “m” seslerinin oluşturduğu aliterasyona bakarsanız, *Garip Ön Sözü*’nde ortaya konulan anlayışın çok da uygulanmadığını görürsünüz. Ya da pek çok şiirinde bu durumu görürsünüz. Mesela İstanbul Türküsü’nde;

“İstanbul’da Boğaziçi’nde,

Bir fakir Orhan Veli’yim

Veli’nin oğluyum

Tarifsiz kederler içinde.

Urumelihisarı’na oturmuşum;

Oturmuş da, bir türkü tutturmuşum:

İstanbul’un mermer taşları;

Başıma da konuyor, konuyor aman, martı kuşları;

Gözlerimden boşanır hicran yaşları;

Edâlı’m,

Senin yüzünden bu hâlim.

İstanbul’un orta yeri sinema;

Garipliğim mahzunluğum duyurmayın anama;

El konuşur, sevişirmiş, bana ne?

Sevdalı’m,

Boynuna vebalim!

İstanbul’da Boğaziçi’ndeyim;

Bir fakir Orhan Veli;

Velinin oğlu;

Tarifsiz kederler içindeyim...”

Yine İstanbul’u Dinliyorum şiirinde;

“İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı

Önce hafiften bir rüzgâr esiyor

Yavaş yavaş sallamıyor yapraklar ağaçlarda

Uzaklarda, çok uzaklarda

Sucuların hiç durmayan çingirakları

İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı

İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı

Kuşlar geçiyor derken

Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık

Ağlar çekiliyor dalyanlarda

*Bir kadının suya değiyor ayakları
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
Serin serin Kapalıçarşı
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa
Güvercin dolu avlular
Çekiç sesleri geliyor doklardan
Güzelim bahar rüzgârında ter kokuları
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
Başımda eski âlemlerin sarhoşluğu
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı
Dinmiş lodoların uğultusu içinde
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı..."*

En çok bestelenen şiirlerine bir bakın, ahenk bakımından en üstün olan şiirlerdir bence.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Hocam, siz Orhan Veli külliyyatına epeyi bir metin eklediniz. Bu çalışmanızın seyrine dair bizimle paylaşmak istediğiniz şeyler var mı?

Dr. NECATİ TONGA:

Bu çalışmayı tek başıma yapmadım. Geçen sene Tahsin Yıldırım ile birlikte hazırladık bu Orhan Veli külliyyatını. Kırmızı Kedi Yayınevi'nden çıktı 6 cilt hâlinde. Böyle bir teklif geldi. Geçen sene telifi dolacaktı Orhan Veli'nin ve "Hocam, böyle bir çalışma yapar mısınız?" dediler. Hemen hemen her yayınevinin Orhan Veli'nin eserlerini basacağını bildiğimiz için Tahsin Yıldırım Beyle oturduk ve şu karara vardık. Dedik ki; sadece şiirlerini basmaktansa pek çok türde eserler veriyor Orhan Veli Kanık, yazıları var, tiyatroları var, hikâyeleri var, mektupları var, çeviri şiirleri var, bunları bir bütün hâlinde yayınlayalım da bir külliyyat ortaya çıksın, dedik. İlk defa 6 cilt hâlinde Orhan Veli'nin bütün eserleri ortaya çıktı. Bu salgın döneminde, biraz da zor şartlarda kütüphanelere giderek gazete ve dergi taraması yaptık ve kitaplara girmemiş epeyce bir malzeme ile karşılaştık.

Rengarenk bir çalışma ortaya çıktı. Bazı şiirleri ilk defa neşredildi mesela. 6-7 tane şiiri kitaplara girmiş oldu. Bunlar içerisinde *Anneme* başlığıyla, 1929 yılında Balıkesir'de çıkan *Gençler Yolu* dergisinde yayınlanan şiiri; *Annemin Ölümünden* şiiri yine, *Sesimiz* dergisinde K.O. müstear ismiyle yayınlanan şiiri; İnkılap'ta yayınlanan *Bir Günüm Daha* şiiri; *Akbaba*'da yayınlanan *Yaz Senfonisi* şiiri; mektuplara gömülü olarak kalmış şiirler ilk defa bu kitapta bir araya geldi. Bu arada edisyon kritik yaptık. Yani dergide ya da gazetede yayınlanmış hâliyle kitaplaşmış hâllerini dipnotlarda karşılaştırarak, eleştirel basın diyoruz biz buna, yazar nereden nereye gelmiş, nasıl bir değişim yapmış, bunu uygulamaya çalıştık. *Bütün Yazıları*'na epeyi bir malzeme ekledik. Gözden kaçan, kalburüstü isim de olsa Türk edebiyatında pek çok ismin külliyyatının eksik olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Orhan Veli de bu isimlerden birisidir. Pek çok yazısı, bu *Bütün Yazıları* kitabında değerlendirildi.

Çeviri Şiirleri'ni de yayınladık. Kitaplarına girmemiş çeviri şiirleri vardı. Onları da bu kitaba ekledik.

Hikâyeler kitabında, ilk defa yayınlanan ilk metinler var. Mesela *Yahudinin Fendi Arnavut'u Yendi* hikâyesi ilk defa yayınlandı. *Farabya* Açıklamalarında, *Fidye, Su ve Susuzluk*, bunlar Orhan Veli'nin yazarlık serüveninde ilk eserleridir.

Mektuplar - Anketler - Mülakatlar kitabında onun mektuplarını, anketlerini ve mülakatlarını tek bir cilt hâlinde topladık. Şairi anlamamız açısından önemli bir çalışma oldu.

Son olarak da Orhan Veli'nin çevirdiği tiyatro eserlerini, Çeviri Tiyatrolar ismiyle bir cilt hâlinde yayınladık.

Diğerlerinden farkı, pek çok metni ilk defa okuyucuyla buluşturduk ve bu bizim için bir bahtiyarlık vesilesi oldu. Tahsin Bey'le gerçekten çalıştık, yoğun da bir mesai harcadık, aylarca uğraştık. Umarım okuyucular beğenirler.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

İnşallah, emeğinize sağlık hocam, gerçekten fevkalade bir çalışma olmuş. Yazarların kitaplarına girmemiş, arşivlerde kalmış birçok eserinin gazete sayfalarında, kütüphanelerde, gün yüzüne çıkarılmayı beklediğini tespitinizi de önemsiyorum.

Dr. NECATİ TONGA:

Son iki yıldır böyle bir yazı serisi hazırlıyorum ve şairlerin, yazarların külliyyatını, elimden geldiğince tamamlamaya çalışıyorum. Gedikleri kapatmaya çalışıyorum daha doğrusu. B öyle bir mücadele var. *Nihayet* dergisinde *Evrak-ı Perişan Arasında* adıyla şu an 19. sayı yayınlandı. Mesela çok iyi bildiğimiz, herkes tarafından da bilinen Ahmet Haşim'in, Sait Faik'in, Turgut Uyar'ın, Edip Cansever'in, Ahmet Arif'in pek çok malzemesi, kütüphanelerde kalmış, dergi ve gazete sayfalarında kalmış bir şekilde duruyor. Bunları değerlendirmeden sağlam bir *Edebiyat Tarihi* yazamayız. O yüzden de bu metinleri ortaya çıkartma gayreti içerisindeyim. Geçen haftalarda Ahmet Muhip Dıranas ile ilgili bir yazı yazdım. Bu sabah kalktım Cahit Sıtkı'nın, düşünün, 8 tane yazısı, 4 tane şiiri ilk defa yayınlanacak ilerleyen günlerde. Bu çalışmaların önemli bir katkı olduğunu düşünüyorum.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Çok önemli, bu vesileyle yazılı basının önemi bir kez daha ortaya çıkmış oluyor. İnternet ortamında her şey çok çabuk kaybolabiliyor, ama basılı matbuat yüz yıl sonra karşınıza çıkabiliyor. Bu açıdan yazılı basını önemsemek gerekiyor diye bir not düşmek lazım.

Hocam, sizin doktora teziniz, Ankara'daki Edebiyat Mahfilleri idi. Bu konuda derin bir çalışma yaptınız ve engin bilgilere vakıf olduğunuzu düşünüyorum. Orhan Veli'nin bu mahfiller içerisindeki yerine dair neler söyleyebilirsiniz?

Dr. NECATİ TONGA:

Orhan Veli hem İstanbul'da hem de Ankara'daki edebiyat mahfilleri içerisinde önemli bir figür olarak karşımıza çıkıyor. Açıkçası, cazibe merkezidir. Onunla pek çok kişi arkadaş ve onun gittiği mekânlara pek çok arkadaşı devam ediyor. İstanbul'da Lambo'nun Meyhanesi, Degüstasyon, Nisuz Pastanesi, Cumhuriyet Meyhanesi; Ankara'daki Kürdün meyhanesi diye anılan Yeni Hayat Lokantası, Şükran Lokantası, Karpiç ve özellikle Orhan Veli ile özdeşleşen bir mahfil üzerinde durmak gerekir, Üç Nal Meyhanesidir.

Üç Nal Meyhanesi, Ankara'da Ulus'ta Anafartalar Caddesinde açılan bir mekândır. Mekânın sahibi Meteoroloji'de çalışan Şinasi Baray, Orhan Veli'nin Taş Mektep'ten arkadaşıdır. Çok enteresan bir mekândır; eskiden bir ahırken Şinasi Baray, babaannesinden izin alıyor ve bu ahır bir meyhaneye çeviriyor. Meyhanenin içerisine mısır koçanları, antika eserler, yapraklar, eski çarıklar, şairlerden ve yazarlardan seçilmiş pasajlar dekore edilmiştir. Mesela Refik Halit Karay'ın bir parçası tuvaletin duvarındadır. Böyle enteresan lambalar, mumlarla otantik bir mekân oluşturuyor. O dönemde oraya gitmeyen şair hemen hemen yok gibidir. Orhan Veli de bu şairlerin başında geliyor. Hatta bir edebiyat gecesi düzenlemeyi düşünüyorlar, Tanpınar da bu gecenin akıbetini soruyor sonra, "*Hani bir edebiyat gecesi düzenleyecektiniz, ne oldu?*" diye. Üç Nal Meyhanesi, onun Ankara'da devam ettiği mahfillerin bence en önemlisidir. İstanbul'da da Lambo'nun Meyhanesi'ni sayabiliriz ki, eserlerine de bu mekânlar yansımıştır.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Hocam, hikâyelerinden, yazılarından pek çoğunu gün yüzüne çıkardınız. Hikâyelerine dair bilgi verebilir misiniz, ne tür hikâyeler yazmış?

Dr. NECATİ TONGA:

Hikâyelerini yayın hazırlarken şunu fark ettik, Tahsin Bey'in de kanaati buydu; şiirlerinin bir yansıması gibi, çoğu otobiyografik özellikler gösteriyor. Kendi hayat hikâyesinden izler taşıyor. Fakat aynı şiirlerinde olduğu gibi '**küçük insan**' diyeceğim, ama insanları da bu kelimeyle nitelendirmek çok hoşuma gitmiyor, '**sıradan insanlar**'ın, memurların, sokak aralarında gezen avarelerin, denizcilerin hayatlarını anlattığını görüyoruz. Bir anlamda Sait Faik'in hikâyelerine çok benzeyen hikâyeler olduğunu gözlemledik. Hikâyeleriyle ilgili bunları söyleyebilirim. Yazılarında çok farklı bir Orhan Veli portresiyle karşılaştığımızı söyleyebiliriz. Yani Orhan Veli şiirlerinde, hikâyelerinde, edebî eserlerinde siyasî yönünü çok belli etmez, yansıtmaz, fakat özellikle ölünceye kadar çıkarttığı *Yaprak* gazetesinde ve diğer yazılarında da hayli sert bir söylemle karşılaşırız. Özellikle siyasî bazı yazılar yazmıştır ki, şaşırırsınız. Şiirlerinde böyle bir şey göremezsiniz, ama yazılarında daha sert, çizgileri belli bir Orhan Veli portresiyle karşılaşırırsınız. Demokrat Parti yönetimini

çok eleştirmiştir. Ömrünün çoğunda CHP yönetimi var. Onlarla da pek arası yoktur. CHP yönetimini de eleştirdiği yazıları var. Mesela görevden alınıyorlar, siyasî görüşlerinden dolayı tercüme bürosu dağıtılıyor, CHP ile de çok arasının iyi olduğunu söyleyemem. Yani mevcut hükümeti, pek çok yönden eleştirebiliyor, bunun CHP olması ya da Demokrat Parti olması pek fark etmiyor. Mesela Milli Eğitim meselesi hususunda yönetimde hangi parti olursa olsun sert bir tavır sergileyebiliyor, eleştirebiliyor.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Edebiyat dünyamızda bu karşı duruşlardan dolayı çok sayıda sürgünlere maruz kalan yazarlarımız, şairlerimiz var. Bu açıdan Konya da çok önemli sürgün duraklarından birisi olmuştur. Edebiyat dünyasında hatırı sayılır rekabetler de var yazarlar ve şairler arasında. Bazı şair ve yazarların birbirleriyle ciddi çekişmeleri ve atışmaları vardır. Orhan Veli de, zannediyorum, bu hususta aksiyonu yüksek yazarlardan birisidir. Ahmet Haşim'in şiirine karşıtlığı, Halide Edip için "İş yok..." diye bir tabir kullanması, hatta hocası dediğiniz Ahmet Hamdi Tanpınar'ı beğenmeyişi gibi tavırları var. Yanılıyor muyum, bunu nasıl izah edebiliriz?

Dr. NECATİ TONGA:

Bu, biraz da popülerliğinden kaynaklanıyor. Yoksa mesela Yahya Kemal'i beğenmediğini düşünmüyorum, fakat onun yaptığı şey yıkmak istediği şeyin farkında olmasıdır. Benim garibime giden şey 36 yıl ömür sürmüş lise mezunu bir genç, felsefe eğitimini yarıda bırakıyor ve yazılarını yayına hazırlarken inanılmaz bir müktesebatının olduğunu gördük. Farsça, Arapça, Fransızca, pek çok ilim dalıyla ilgili altyapıya sahip olduğunu gördük. Bizim şimdiki bir lise mezunu genci alın, bir de Orhan Veli'yi alın. Kıyaslamak mümkün değil. Orhan Veli'de inanılmaz bir edebiyat birikimi var. Yıllardır işin eğitimini yapıyoruz, bizlerde yoktur o altyapı, o okuma aşkı. Müktesebatı çok güçlü bir adamdır. Resim bilgisi, müzik bilgisi, tiyatro bilgisi ve 36 yıllık ömründe, hani on yılını çocuk diyelim, 25 yılda, hadi ilk gençlik yıllarını da çıkartalım, 15 yılda böyle bir etki yaratabilmesi ve kendini bu şekilde yetiştirmesi, 'otodidakt' diyoruz biz bu tür insanlara. Kendini yetiştirmiş, kül bir adam, bir bütün hâlinde, artistik ve sanatkâr bir ruhu vardır. Böylesi bir birikime sahip olması beni çok şaşırtmıştı külliyatı hazırlarken.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Şöyle de bir sonuca varabilir miyiz, Orhan Veli'nin çocukluk dönemindeki eğitim kurumları, çocuklara çok yüksek düzeyde eğitim verebiliyor mu?

Dr. NECATİ TONGA:

Gerçekten öyle, yani bizim şu anda üniversitede verilen edebiyat eğitimini o nesil, belki ortaokulda ve lisede almıştır. Kullandığı kelimelerden bunu anlayabiliyoruz. İnanılmaz bir kelime hazinesi var. Şimdi bizim üniversitelerde bile verilemez o bilgiler. O yüzden külliyatı hazırlarken eğitim anlayışının çok önemli olduğunu ve bunun zaman içerisinde değiştiğini gözlemledik.

Edebî sanatlar, tenasüh, şiirde resim ve musıkîden faydalanma gibi özellikleri yıkmaya çalışır, fakat mesela bir şiir okuyacağım, şarkı olarak Suphi Ziya Özbekkan tarafından negâh makamında bestelenmiş bir şarkıdır. Okuduğumda "Ya bunu Orhan Veli mi yazmış?" diyecek belki dinleyiciler.

"Dem bezm-i visâlinde hebâ olmak içindir

Cânım senin uğruna fedâ olmak içindir

Nabzım helecânımda sedâ olmak içindir

Cânım senin uğruna fedâ olmak içindir

Bardak boşalır bencileyin dolmayı bilmez

Benzim gibi yaprak sararıp solmayı bilmez

Hiçbir şey cânımca fedâ olmayı bilmez

Cânım senin uğruna fedâ olmak içindir..."

İnanılmaz bir Dîvân edebiyatı kültürü var, farkında mısınız?

Yani yıkacağı şeyi, değiştireceği şeyi çok iyi biliyor. Birçok üniversitedeki pek çok profesörden daha çok beyit biliyor. Dîvân edebiyatına çok hâkimdir. Çok iyi biliyor. Fûzûlî'yi okuyor, Nedîm'i okuyor, Bâkî'yi okuyor. Fransız şairlerini okuyor ve ne yapacağını farkındadır. Neticede Garip Şiiri'yle Türk şiirini derinden etkileyerek yeni bir akım başlatıyor. Eleştiriliyor, kavgalar ediyor, ona karşı *Hisarcılar*, *Maviciler*, daha sonra

tepki olarak ortaya çıkıyorlar, fakat şimdi hemen her ortalama Türk okulu, Orhan Veli dediğimiz zaman onun şiirleriyle bir şekilde karşılaşmıştır. Bir şekilde onun *Bütün Şiirleri* kitabından haberdardır. Ben kendi hayatımda okuduğum ilk kitaplardan birisi Orhan Veli'dir. Çünkü hoş geliyordu, anlaşılması daha kolay, daha bizden, daha beni anlatan türdendi. Mesela lise yıllarındayken Ahmet Haşim'in *Merdiven* şiirini biliyordum, fakat diğer şiirlerinde Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunluğu sebebiyle belki çok zevk alamıyorum. Ama Orhan Veli, dili ve anlattıkları hasebiyle daha 'beni oku' diyen metinlerdir. O yüzden de hemen hemen ortalama Türk okulunun çoğunun aşına olduğu ve bildiği metinlerdir.

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Dildeki yeni yapılanmaya erken hâkim olmasının sonuçlarını da yaşamış ve kazanımlarını elde etmiş de diyebiliriz.

Hocam, vakit akıp geçti. Sohbet çok güzeldi. İnşallah bu salgın dönemi bittikten sonra sizlerle yüz yüze de program yapmak, sizleri Konya'da misafir etmek isteriz.

Dr. NECATİ TONGA:

Elbette, inşallah. Ben bir şiirle kapatmak istiyorum müsaadenizle. *Kitâbe-i Sengi Mezar* şiiri, hani dillere de pelesenk olur ve çok tartışmaya malzeme olmuştur bu şiir. Türk edebiyatında vakıa şiirler, olay şiirler, dediğimizde ilk akla gelen, yeri yerinden oynatan şiirlerden bir tanesidir. Bu şiirdeki "Yazık oldu Süleyman Efendi'ye..." mısrası, Orhan Veli ve arkadaşlarıyla o dönemde pek çok mizah dergisinde, başta *Akbaba* ve Çınaraltı olmak üzere alay edilmesine sebep olmuştur, ama alay ederken ya da eleştirirken de kişinin reklamını yaparsınız, güzel bir reklam olmuştur ve yerleşmesine de sebep olmuştur.

KİTÂBE-İ SENG-İ MEZAR

I

*Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hatta çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi;
Kundurası vurmadiği zamanlarda*

*Anmazdı ama Allah'ın adını,
Günahkâr da sayılmazdı.
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye.*

II

*Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
Duysalar öldüğünü alacaklılar
Haklarını helal ederler elbet.
Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.*

III

*Tüfeğini deppoya koydular,
Esvabını başkasına verdiler.
Artık ne torbasında ekmek kırintısı,
Ne matarasında dudaklarının izi;
Öyle bir ruzigâr ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısıyla:
"Ölüm Allah'ın emri,
Ayrılık olmasaydı."*

İşte bu zamana kadar Orhan Veli'nin bu şiirini yazdığı tarihe kadar ne Süleyman Efendi'den ne de onun nasırından, çok önemsiz bir ayrıntı gibi görünüyor, ama sosyal hayatta hemen herkesin başına gelebilecek bir hadisedir, bahseden bir şair yoktu. İşte o yüzden Orhan Veli, şiiriyle bir devrim yaptı ve birçok şeyi değiştirdi.

Böylece noktalamış olalım, çok teşekkür ediyorum, Konya'ya baki selam...

MUSTAFA GÜDEN/Yöneten:

Programımıza iştirak ettiğiniz ve değerli bilgileri bizimle paylaştığınız için çok teşekkür ediyoruz.

Türkiye Yazarlar Birliği Genel Merkezi 2021 yılı Yazar, Fikir İnsanı ve Sanatçıları Ödülleri bugün şu sıralarda Kahramanmaraş Kültür Merkezi'nde takdim ediliyor. Konya Şube Başkanımız Sayın Ahmet Köseoğlu da bu amaçla giden arkadaşlarımız arasında yer alıyor. Konya Şubesi üyelerimizden Sayın Hüzeyme Yeşim Koçak Hanımefendi Basın-Fıkra dalında, Sayın Ali Işık Hocamız ise Halk Kültürü dalında bugün ödül alıyorlar. Bu ödüllerin bize, "Her Konyalı yazar, yerel değildir" öğretisini de kazandırmasını dileyerek kendilerini başarılarından ötürü tebrik ediyoruz.

Araştırmacı Yazar Dr. Necati Tonga, TYB Konya'da Orhan Veli'yi anlattı:

“Orhan Veli Şiirde Devrim Yaptı”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği ve sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, “Bir Garip Orhan Veli” adlı konferansta Dr. Necati Tonga meşhur şairin bilinmeyen yönlerini anlattı. TYB'nin 2021 yılı takvimindeki 32'nci programı, Mustafa Güden'in yönetiminde icra edildi.

“Orhan Veli'nin ömrü çok az ama yaptıkları çoktur”

Orhan Veli'nin 36 yıllık ömründe, ortaya koymuş olduğu eserlerin etkisi göz önünde bulundurulduğunda pek çok şairden daha çok etkili olduğunu söyleyen Dr. Tonga, “Yazar, İstanbul'da dünyaya gelmiştir ve eserlerinin pek çoğunda bu şehirle ilgili yansımalar var. İstanbul'da çocukluğunun ilk yıllarını geçirdikten sonra babasının mesleki nakli nedeniyle Ankara'ya taşınıyorlar. Orhan Veli'nin babası üzerinde de durmak gerekiyor. Mehmet Veli Kanık Cumhurbaşkanlığı senfoni orkestrasında görev yapan bir müzisyendir. Orhan Veli'nin şiirlerindeki musiki altyapısının temelinde de babası olduğunu düşünüyorum” dedi.

Orhan Veli'nin mizacen babasının etkisinde kaldığına işaret eden Tonga, sözlerini; “Babası, etrafındaki insanları güldüren muzip bir karakter. Kardeşi Adnan Veli Kanık da nükte hususunda Türk edebiyatının önemli isimlerden birisidir. Orhan Veli'de de alaycı bir tutum var; hayatı alaya alan bir yaşam tarzına sahip” diyerek sürdürdü.

“Garip şiirinin temeli Taş Mektep'te atıldı”

Ankara Erkek Lisesinde tanıştığı Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday'ın arkadaşılıklarının Orhan Veli üzerinde çok büyük rolü olduğunu ve kişiliğinin Ankara Erkek Lisesinde oluştuğunu anlatan Tonga; “O dönem Ankara'da Taş mektep en önemli okuldur. Mektebin

hocaları da çok önemli isimler; Nurullah Ataç, Ahmet Hamdi Tanpınar, Suut Kemal Yetkin, Faruk Nafiz Çamlıbel; Ahmet Muhip Dırnas aynı dönemde bu okulda görev yapıyor ve Orhan Veli ile de aynı mahallede oturuyorlar. Cahit Sıtkı Tarancı o okulda okumuyor, ama çok yakın arkadaşlarıdır. Esas Garip üçlüsünü oluşturan kişiler Oktay Rifat, Melih Cevdet ve Orhan Veli, bu okulda tanışmış ve ilk eserlerini bu okulda yayınlamaya başlıyorlar. Okulun yayın organı olan *Sesimiz* dergisi de çok önemlidir. Orhan Veli burada tiyatro kolunda görev alır ve ilk eserleri de tiyatro tarzındadır. Bir devrim mahiyetinde olan **Garip Şiiri**'nin temeli de bu okulda atılır. Orhan Veli'yi, **Orhan Veli** yapan şey de, 1941 yılında yayınlanan **Garip Şiiri**'nde ortaya koyduğu metinler ve bu şiir anlayışını ömür boyu sürdürmüş olmasıdır...” dedi.

“Liseli bir şair, şiirde devrim yaptı”

Orhan Veli'nin yerleşik şiir anlayışını değiştirerek şiirde bir devrim yapmaya çalıştığını ve bunda da başarılı olduğunu anlatan Tonga, Tahsin Yıldırım ile birlikte altı cilt halinde hazırladıkları **Orhan Veli** Külliyyatı'nın, kütüphanelerde gazete ve dergi taramasıyla geliştirildiğini belirterek; “Bu çalışmada, Orhan Veli'nin kitaplara girmemiş epeyce şiir ve metinleriyle karşılaştık. Bizim çalışmamızla ilk defa bazı şiirleri kitaba alınarak neşredilmiş oldu. Orhan Veli'nin yazarlık serüvenindeki ilk eserlerini ortaya çıkarmış olduk...” dedi.

“Pek çok eser kütüphanelerde sıkışık kalmış”

Pek çok meşhur yazarın bazı eserlerinin kütüphanelerde sayfalar arasında kaldığına dikkat çeken Tonga, bunları ortaya çıkarmadan sağlam bir edebiyat tarihi yazılamayacağını altını çizdi. Orhan Veli'nin hem Ankara hem İstanbul edebiyat mahfillerinde âdeta cazibe merkezi olduğunu söyleyen Tonga; “O ve pek çok arkadaşının belirli mekânlara devam ettiğini görüyoruz. 36 yıl ömür sürmüş lise mezunu bir gencin eserlerini incelerken inanılmaz bir müktesebata sahip olduğunu da görüyoruz. Bugün Üniversitede verilen eğitimi o dönemde lisede, hatta ortaokulda aldıklarını söyleyebiliriz. Orhan Veli, Farsça, Arapça, Fransızca ve pek çok ilim dalıyla ilgili, inanılmaz birikime sahiptir. Artistik ve sanatkâr bir ruhu da vardır...” dedi.

“Hükümetlerle arası hiç iyi olmadı”

Orhan Veli'nin hikâyeleriyle şiirleri arasında bir paralellik olduğunu, hikâyelerinin otobiyografi gibi durduğunu kaydeden Tonga; “Edebi eserlerinde siyâsî yönünü çok belli etmez, ama diğer yazılarında bunu sıkça görüyoruz. Ölünceye kadar çıkardığı Yaprak gazetesinde ve diğer yazılarında hayli sert söylemleri var. 1950 öncesinde CHP'yi, 50 sonrasında DP'yi hayli eleştirmişti...” şeklinde konuştu.

“Yanlış tedavi sonucu öldü”

Orhan Veli'nin aşklarıyla, avarelikleriyle, serkeşlikleriyle kısacık 36 yıl ömür sürebildiğini anlatan Tonga; “Şair, Ankara'da PTT'nin açtığı bir çukura düşmüştür, ama ölüm sebebi bu değildir. Bundan iki hafta sonra İstanbul'a gittiğinde bir arkadaşının evinde rahatsızlanmış ve yanlış tedavi uygulanmış, orada ölmüştür...” diyerek sözlerini tamamladı.

Türkiye'nin en fazla üyeye sahip ve etkili bir yazar kuruluğu olan Türkiye Yazarlar Birliği (TYB), Konya'da şehrin fikir ve sanat merkezinde çalışmalarını sürdürüyor.

TYB Konya, şehrin fikir ve sanat merkezidir

Türkiye'nin en fazla üyeye sahip ve etkili bir yazar kuruluğu olan Türkiye Yazarlar Birliği (TYB), Konya'da şehrin fikir ve sanat merkezinde çalışmalarını sürdürüyor. TYB Konya Şubesi, şehrin en aktif ve en verimli yazar kuruluğu olarak çalışmalarını sürdürüyor. TYB Konya Şubesi, şehrin en aktif ve en verimli yazar kuruluğu olarak çalışmalarını sürdürüyor. TYB Konya Şubesi, şehrin en aktif ve en verimli yazar kuruluğu olarak çalışmalarını sürdürüyor.

Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken.

Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken.

Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken. Prof. Dr. Hülya Küçük, konuşurken.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin her hafta mutad düzenlenen konferanslarından bir yenisıyla daha karşınızdayız. Bugünkü konuğumuz, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hülya Küçük Hanım'dır. Konumuz ise; "100. Yılında İstiklâl Harbi'nde Mevlevîlerin ve Bektâşîlerin Rolü"dür. Hocamızın bu konuda yayınlanmış doktora tezi kitabı üzerine konuşacağız.

Sözü kendisine bırakmadan önce hocamızın kısa özgeçmişinden bahsetmek istiyorum.

Hülya Küçük, 1978'de Erzurum Kız Lisesi'nden, 1983 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1994'de Hollanda Leiden Üniversitesi İslâmoloji Bölümü'nden M. A. (Yüksek Lisans) diploması aldı. 1995 yılında yine Leiden Üniversitesi, Türkoloji Bölümü'nde başladığı doktorasını 2001'de tamamladı. Hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi olarak görev yapmakta olan Prof. Dr. Hülya Küçük'ün, tasavvuf tarihi ve 1918-1930 arası Türk tarihiyle ilgili araştırmaları mevcuttur. The Roles of the Bektâshîs in Turkey's National Struggle, (Leiden, 2002: Brill); Kurtuluş Savaşında Bektâşiler, (İstanbul, 2003: Kitap); Sultân Veled ve Maarif'i, (İstanbul, 2005: Konya Büyükşehir Belediyesi); Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihine Giriş, Gözden geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. baskı (İstanbul, 2015 : Ensar); Tasavvufa Giriş, 2. Baskı (İstanbul, 2015: Ensar/DEM), Küpten Sızan Sırlar İntihâname-i Sultan Veled (İstanbul, 2010: Ataç) veya 2. baskısındaki adıyla: Tercüme-i İntihâname-i Sultan Veled, Trc. İ.H. Eroğlu, Haz. Hülya Küçük (Konya, 2012: Aybil), Hz. Şems'ten Hz. Mevlânâ'ya, Hz. İbnü'l-Arabî'den Kadın Velîlere Uzatılmış Yol..., İstanbul: Nefes, 2016 ve Tasavvuf ve Tıb. Selim Kalbin Fizyolojisi (Zeynep Arzu Yegin'le birlikte, İstanbul, 2016: Ensar) ve Arşiv Belgeleri Işığında İstiklâl Harbi'nde Mevlevîler ve Bektâşiler (İstanbul, Nefes Yay., 2019.) adlı kitapları yanında birçok yurtiçi-yurtdışı tebliğ ve makaleleri mevcuttur. Evli olan Hülya Küçük, Arapça, İngilizce, Flemekçe ve orta derecede Farsça bilmektedir.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Hocam, kısaca Mevlevîlik nedir, Bektâşîlik nedir, kısaca anlatır mısınız?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Evet, giriş konusu olarak İstiklâl Harbi'nde Mevlevîler ve Bektaşiler diyorsak; hem İstiklâl Harbi, hem Mevlevîlik ve Bektâşîlik hakkında birer cümle söylememiz gerekir.

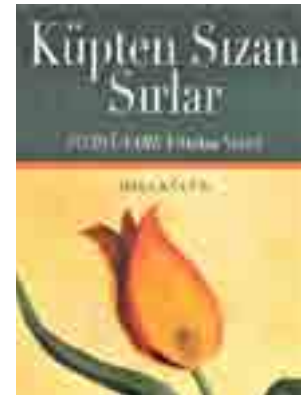

Öncelikle Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne ve değerli yöneticilerine, programda rolü olan, katkısı olan herkese ve muhterem dinleyicilerimize teşekkür ederek, saygılarımızı sunarak; Allah-u Teâlâ'ya hamd, Peygamber(sav)'imize de salat ve selâm göndererek başlıyorum.

İstiklâl Harbi konusu aslında çok yakın zamanda tekrar çok güzel bir şekilde gündeme oturmuştu. İkinci İstiklâl Harbi'miz diye 15 Temmuz sonrası çok sıkça konuşmaya başladığımız bir dönem olmuştu. Peki, Birinci İstiklâl Harbi'miz nasıl olmuştu, halkımız nasıl savaşmıştı, nasıl istiklâlimizi elde etmiştik, bu konu tabii ki, hepimizin dikkatini belki o zaman daha çok çekmişti. Yani bir milletin, bir toplumun, insanlığın bir bölümünün kurtuluşunu, istiklâlini, bağımsızlığını kazanmasının hikâyesidir.

Öncelikle kısaca, İstiklâl Harbi'ni tarihleri ile söyleyeyim. Çünkü Birinci Cihan Harbi'yle karıştırıyorlar. Bana bazen makaleler geliyor, hakemlik yap diye, orada diyelim ki, din adamlarının yerini alacak, tutuyor Birinci Cihan Harbi'nden başlatıyor. Evet, aslında Birinci Cihan Harbi'nden sonra, ama İkinci Cihan Harbi, İstiklâl Harbi değildir. Birinci Cihan Harbi'nin sonunda imzalanan 30 Teşrinievvel 1336 ya da 30 Ekim 1918'deki Mondros Mütarekesi'nin arkasından devam eden, ülkeyi eline alan, bir bakıma kısıvrak içine alan şartlar dolayısıyla Türk milletinin kendisini kurtarmak için içine girmek istediği bir Kurtuluş Hareketi, bir İstiklâl Harbi oldu. Bu harp, resmi tarihe göre 19 Mayıs 1919'da başladı, 25 Temmuz 1923'te bitti. İşte bu aradaki mücadeleye, Anadolu'da yaşayan Türk milletinin, kendisini Türk bilen, Osmanlı'ya bağlılığını, Osmanlı diyorum, çünkü daha sonraki dönemde Osmanlı Devleti'nin devamı için yaptığı işlerden dolayı kendisine madalya verilen kişiler var,

kendisini bu devletin kurtuluşuna adanmış kimselerin verdiği mücadeleye İstiklâl Harbi diyoruz. İstiklâl Harbi'ne yuvarlak bakarsak, 1919-1923 arasındaki durum, öncesi 1914-18 arası Birinci Cihan Harbi, kendimizi bir itilaf devletlerinin, bir ittifak devletlerinin arasında bulmuşuz. Kurtulmak için canhıraş bir mücadele veriyoruz ve böyle bir mücadelede din adamları ve onların bir parçası olan tarikatlar da görev alıyor. Böylelikle Mevlevîler ve Bektaşiler de bu hareketin içerisinde.

Mevlevîlik; kendisini, dünyaca tanınan büyük sûfî, filozof, mutasavvıf, düşünür, ne dersenez deyin, bütün sıfatları hak eden Hz. Mevlânâ'ya bağlı hisseden tarikat ehlinin izlediği yola Mevlevîlik diyoruz. Aslında Mevlevîliği Mevlânâ'dan çok oğlu Sultan Veled tarikat hâline getirmiştir, ama tabii ki, Pîr-i Evvel Mevlânâ'dır ve tarikatın kurucusu olarak o bilindir.

Bu yıl Hacı Bektâşî Velî'yi anma yılıdır. Dolayısıyla da iki konuyu birden ele almış oluyoruz, Bektâşîlik de; Hacı Bektâşî Velî'nin kendisine isnat edilen ya da ona bağlı olan grupların, bir bakıma Alevîlik – Bektâşîlik diye ayırıyoruz, ama bakın, Alevîler de aslında Bektâşîliğe bağlıdır bir şekilde; yani kısaca tanımlamak gerekirse Hacı Bektaş Velî'ye isnat edilen bir tarikattır. Hacı Bektaş Velî'yi, Pîr-i Evvel tanıyarak onun yolundan Allah(cc)'ı bulma şeklinden bahseden tarikattır, diyoruz.

Bakın tarikatlar söz konusu olduğunda, Mevlevîlik olsun, Bektâşîlik olsun, Alevîlik olsun, bu tarikat liderlerinin hiçbirisi, ben tarikat kuruyorum diye ortaya çıkmamıştır. Onların büyüklüğünden dolayı arkasından gidenler, yollarını takip edenler, onların izlediği yoldan giderek Allah(cc)'anmayı ve bulmayı hayatlarına yerleştirmeyi isteyen kişiler aslında o tarikati oluşturmuş oluyorlar. Bunu da bilmek gerekir.

Kısaca kendilerini o dönemde bu şekilde bilen ve balıklarıyla Mevlânâ ve Hacı Bektaş Velî Hazretlerine bağlılığını ifade eden grupların da bu savaşta belli bir rolleri oldu; çünkü biraz önce dedik, bu savaş, evet, milletin verdiği bir İstiklâl Savaşı'ydı.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Hocam, bir şey rica edeceğim; niye diğerleri değil de bu iki tarikati, Bektâşîlik ile Mevlevîliği birlikte ele aldınız?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Evet, güzel bir soru, öncelikle şunu söyleyeyim; aslında Arşiv Belgeleriyle İstiklâl Harbi'nde Mevlevîler ve Bektâşîler kitabım, Nefes Yayınlarından çıkmış hâliyle doktora tezimin sınırlarını on kat artmış, hacimli bir şeklidir. Yani içeriğini tamamen yeniledim. Doktora çalışmam sadece Bektâşîlik hakkındaydı ve diğer tarikatlara kısaca değinmiştim. Mevlevîlik de onlardan biri olarak kısaca değiniliyordu. Ondan sonraki süre içerisinde aslında ben,

bu kitabıma yapılacak eleştirilerle bu konuyu geliştirmeyi düşünüyordum, ama ne yazık ki kimse çalışmadı ve konuyu çalışmak yine bana kaldı. Hatta ATS Genel Kurmay arşivlerinden bir şey sormuştum, oradaki kütüphane görevlisi, onun üstü Albay, Yarbay, bana tekrar mektup yazdılar; "Konunuzla ilgili çok belge var, gelin, çalışın, kimse çalışmıyor..." diye. Yirmi yıldır bu konu var, hatta şöyle diyelim; burada benim ele aldığım konulardan birisi bu savaşı biz, Sünnîsiyle, Alevîsiyle, Bektâşîsiyle birlikte kazandık, yurtdışı mihraklarının savunduğu gibi Alevîler, Bektâşîler, Mustafa Kemal Atatürk'le birlikte çalıştılar. Sünnîler burada Sultan'ı istiyordu, onlar ayak bağı oldular, diye bir şey yoktur. Bütün tarikaklar yekvücut oldular ve vatanı savundular. Bunu söylediğim için benim tezlerime karşı anti tez geliştirecek grup oluşturdu. Yani anti tezi çalışacak bir grup oluşturduklarını duydum. Ama henüz ortaya bir şey çıkmadığına göre benim bu tezimi yok edemediler, silemediler ve ikinci kez, bakın ben doktor olalı yirmi yılı geçti. Aradan geçen yirmi yılda ben, elime gelen belgeleri tekrar topladım ve kitabın ismine "Arşiv Belgelerinin Işığında..." ibaresini ekledik. Arşivlerde ne varsa, Cumhuriyet, Osmanlı, Başbakanlık gibi, o belgelere dayalı olarak kitabı hazırladım. Gerçekten birilerinin başka şeyler söylemesini bekledim, ama bir şey söyleyen olmayınca birçok belgeyi ilk defa burada yine ben buldum. Yani yirmi yıl önce bulduğum belgelere ek olarak bu kitapta da yenilerini bulduğum için diyorum ki, yani artık bu kitap doktora tezim olmaktan öte profesörlük tezim diyebilirsiniz.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Çok güzel, anti tezler de olsun, onlar da renk katsın, tartışsın, gündeme gelsin, gerçek bilgiler ortaya çıksın, o daha güzeldir.

Şimdi hocam, daha çok bilinenlere değil de yeni belgelerden edindiğiniz bilgiler, olgular, olaylar, materyaller, bulgular, vesaire; bunlara ağırlık vererek konuşmamızı sürdürelim istiyorum.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Bu programı izleyenler zaten az çok konu ile ilgili bilgilerden haberdardılar. Burada neler kaçırılıyor, neler göz ardı ediliyor ya da bilinmiyor, onlar üzerinde durmaya çalışalım.

Önce neden bu iki tarikati çalıştığımı açıklayayım.

Bektâşîlik ve Mevlevîlik tarihimizde, bizim geleneğimizde çok önemli iki Türk tarikatı diye biliniyor ve tarihimiz boyunca bu iki tarikat hep bir-biriyle yarışmıştır. Yani hizmet açısından at başı gitmiştir.

Bektâşîlik 1826'da yasaklandığı ya da Nakşîlerin kontrolü altına alındığı zaman Mevlevîlik ön plana çıkmıştır. Sonraki yıllarda hep birbirleriyle yarışmaları bu şekilde olmuştur. Mesela Kurtuluş Savaşı'nda bakıyoruz Meclis'te iki başkan yardımcısı var; birisi Bektâşi, diğeri Mevlevîdir. Mevlevîler, Sünnî kesimi temsil ediyor; Bektâşîler, Alevîlerin kendilerine bağlı olduğu, bir bakıma Sünnîliğin karşısında Alevîliği temsil eden bir tarikat durumundadır. Günümüzde Sağ-Sol davasında da aynı şekilde, Ahmet Yaşar Hocanın deyimiyle, Mevlevîlik Sağ'ın kontrolündedir, Bektâşîlik Sol'un kontrolündedir. Daha doğrusu, Sol gruplar kendince kullanmak istemektedirler.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Kimseye mal etmemek lazım değil mi hocam, hepsi bizimdir, hiç birini ötekileştirmeden, Sağ-Sol diye ayırmadan, Mevlevîlik de bizim, Bektâşîlik de bizim, Alevîlik de bizim, değil mi hocam?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Tabii ki, ama bir taraftan bunları farklı mecralara çekmek isteyenler var. Tam da bu noktada ben de sizin dediğinizi söylüyorum. Bunların ikisi birlikte nasıl bu vatanın kurtuluşu için yani birisi Sünnî kesimi temsil eden, birisi Alevî kesimi temsil eden bu iki tarikat, nasıl birlikte çalıştı...

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Alevîsi Kürdü, hepsi birlikte, Bektâşîsi, hepsi birlikte bu vatanın kurtuluşu için çalışmıştır. Dolayısıyla hepsi bizim insanımızdır. Değil mi hocam?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Tabii ki, mesele o zaten, bunun için birlikte ele alındı. Biraz önce dedim ya hani, yurtdışı mihraklar, yabancı mihraklar özellikle bu kurtuluşu bir bakıma hani Sünnîlere rağmen kazanılan bir savaş, bir kurtuluşmuş gibi gösterilmeye çalışılıyor. Sanki onlar Osmanlı sultanı lehine çalışmışlar, bunlar da Cumhuriyet için çalışmışlar gibi gösterilmeye çalışılmış...

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Sanki Sünnîler karşıtmış gibi gösterilmeye çalışılıyor. Tabii karşıt olanlar da olmuştur ama onlar bizim konumuz dışı, bizim için vatan için çalışanlar, evet hocam.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Ve mesela daha da önemli bir nokta, Kurtuluş Savaşı yıllarında, İstiklâl Harbi yıllarında da böyle bir ayırım olmasın diye hem millî kadro, yani bu savaşı yürüten kadro hem de Bektâşîsi, Sünnîsi, Mevlevîsi ve bütün diğer tarikat erbabı ya da mezhepler, hepsi çok büyük özen göstermişler. Nasıl bir özen göstermişler, bununla ilgili size şöyle bir örnek vereyim. Mesela Ankara'da, bu savaşın, kurtuluşun verildiği, bir bakıma beyannamenin okunduğu yerlerden birisi, Ankara'da Hacı Bayram Velî Camiisi seçiliyor. Hem Sünnîler için önemli bir yer hem de Alevî Bektâşîler için önemli bir yerdir. Burada dualar yapılıyor, mevlitler okunuyor.

Daha sonraki yıllarda Yakup kadri Karaosmanoğlu'nun *Nur Baba* romanında, Bektâşîler aleyhine bazı motifler işlenmiştir. O roman yasaklanıyor 1921-1922'li yıllarda. Cephede; *"Ya Hacı Bektaş, Ya Ali!..."* diye savaşan kardeşlerimize, hakaret olur, diye yasaklanıyor. Aynı şey Alevî kesimde bir Veliyeddîn Çelebi beyanname yayınlıyor, beyannamede Hulefâ-i Raşidîn'i hatırlatıyor. Yani ben sadece Hz. Ali(ra)'yi değil, bütün Hûlefâ-i Raşidîn'in yolundan gidenlerdenim, ona bağlı olanlar da ondandır diye bunu hatırlatıyor. Her zaman bir Hacı Bektaş'taki Dergâh, mevlit yaptığı zaman Sünnîlerden farklı bir şey yapmadığını göstermek için okuduğu mevlitlerden Kur'ânlardan söz ediyor. Aynı şeyleri yaptıklarını söylüyor. Çok daha önemlisi burada bakın, konuyu anlatanların, üzerinde durmadığı bir şey, Hacı Bektaş'taki Tekke'de, Dergâh'ta, üç tane Şeyh vardır. Bir Nakşî Şeyh, onları kontrol için olan, bir Çelebîyan'ın temsilcisi, bir de Babayan'ın temsilcisi. Aralarında aslında savaş var, birbirleriyle geçinemiyorlar, hatta Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları Tekke'ye gidip onların da desteğini almak için onlarla konuşmak istedikleri zaman bakıyorlar ki, bunların araları çok iyi değil, bunları barıştırmaya bile uğraşıyorlar. Ama bu aralarındaki problemler, onların savaşa birlikte destek vermelerine engel değildir. Birlikte çalışıyorlar. Hepsi vaazlarda, irşatlarda bulunuyorlar. Bu vatan bizim, kurtaralım, diye. Hiçbir zaman

aralarındaki ihtilaflar şahsî ihtilaflar ya da tarikatla ilgili ihtilaflar, hiçbir zaman Millî Mücadele'deki, İstiklâl Harbi'ndeki, adını nasıl dersiniz, İstiklâl Harbi'ndeki faaliyetlerine hiçbir zaman engel olmuyor.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Hocam, tarih boyunca böyle olmamış mıdır?

Mesela yakın tarihte, Kıbrıs Harekâtında da bütün Türk milleti yekvücut olmadı mı?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Bu, bizim necip milletimizin, gerçekten, o güzel kalbindeki doğruyu arayan vicdanının sesini dinlemesinin bir belirtisidir. Hatta şunu söyleyeyim, Hacı Bektaş'taki o Bektaş şeyhleri ve üçü arasında, Bektâşî ve Nakşîler arasındaki problem, meclise yansiyacak kadar büyümüştür. Kitabımda bunun belgeleri vardır, yerleri vardır, o kadar büyük problem, ama Meclis'e bile şikayet gidiyor; ancak aralarında, birlikte, "Hadi bakalım, vaaz edelim, irşat edelim, maddî destekte bulunalım, manevî destekte bulunalım..." diyerek, ellerinden geleni yapıyorlar. Hatta devlet, Hacı Bektaş'ın Nakşî Şeyhi Hasan Efendi'ye 1923'lere kadar maaş veriyor, yaptığı irşatlardan dolayı. Ama Hasan Efendi'nin orada canını çıkarıyorlarmış, nasıl canlı çıkarıyorlar, geçinmiyorlar Bektâşîlerle. Bunların sofraları ayrılıyor, bazen misafirleri ayrılıyor, o kalkıp gittiği zaman yerine bir şey imzalıyorlar, çok şeyler oluyor, ama hiç önemli değil bunlar. Ülkeyi savunmak için, ülkemiz için çalışmak için bunların hiçbirisi bahane değildir.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Bizim dileğimiz, ümidimiz, o zamanki birlik beraberlik, savaş anında değil de her zaman birlik beraberlik olsun, biz onu arzu ediyoruz, ama tabii savaş zamanında yekvücut olmaları en güzeldir.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

O dönemde nasıl önemliydi ikisini birlikte almak, madem o dönemde önemliydi ben de bu açıdan kitabımda birlikte aldım. Hatta konuyu işlerken sadece Bektâşîler, Mevlevîler, ayrı ayrı kitaplarda olmalı değil miydi, diyen hocalarım oldu. Ama hayır, birlikte gidiyorlardı ve Kurtuluş

Savaşı'nı, İstiklâl Harbi'ni düzenleyen kadro bile bir bakıma onları birlikte görmüştü, ayırmak doğru olmazdı.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Elinize, emeğinize sağlık, üç bölüme ayırmışsınız kitabınızı, birinci bölüme kısaca değinelim hocam.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Evet, bölüm bölüm gidersem, belki daha farklı mecralara gideriz. Sonuç bölümünde ele aldığım hâliyle ana hatlarıyla sunmaya çalışayım. Sizden ya da dinleyicilerden sorular gelirse onlara göre şekil alalım.

Bu harpte önce Mevlevîlerden, Bektâşîlerden, o dönemdeki siyasi ve sosyal konulardan söz etmek gerekirse, şöyle diyelim; bu her iki tarikatın biraz önce saydığım ortak yönleri, yani Türk tarikatı olmaları ve Türk tarihinde devamlı ön plana çıkmalarının dışında başka ortak yönleri de var. Mesela ikisi de müstesna vakıflara sahipler. Diğer tarikatlara göre farklı ve özel konumdalar. Çelebi var çünkü başlarında. Çelebiler, şeyhlerini kendisi atıyor, kendisi kontrol ediyor, vakıfları kendilerine bağlı, çok özel statüsü olan vakıfları var ve her iki tarikatın da İttihat ve Terakki ile çok güzel bağları var. Hem sultanla hem İttihat ve Terakki ile. Yani bir bakıma siyasî arenada ikisi de görünmek istiyor ve görünüyor da. Mesela Birinci Cihan Harbi'nde *Mücahidin Mevlevî Alayları* düzenleniyor, Bektâşîler de hemen oradan *Mücahidin Bektâşîye Alaylarını* düzenliyor, biz de varız burada dercesine. Güzel bir yarış. Ama orada benim dikkatimi çeken bir şey oluyor. Mevlevîlerin siyasetteki rollerine bakarsak, tarikat adına yaptıkları şeyler çok az. Türk ve İslâm kültürünü ön plana çıkarmak için yaptıkları faaliyetleri daha çok görüyoruz Meclis'teki faaliyetlerinde, sonraki icraatlarında, ama Bektâşîler o zaman kontrol altında olmanın verdiği bir eziklikle daha çok tarikatlarını açmak için uğraşıyorlar. Yani siyaset arenasında hemen bir yol bulup da kendimize bir yer açabilir miyiz, Nakşîlerden kurtulabilir miyiz, derdindeler. Öyle diyelim, onun için de onlar biraz farklı bir tutum izliyorlar. Biraz daha sönükler Mevlevîlere göre. Mevlevîlik çok daha kültür ve siyaset hayatında daha aktif ve daha sonraya bir bakıma mührünü vuracak şeyler yapabiliyorlar. Mesela bir Hasan Âli Yücel, 20'li yaşlardadır bu Millî Mücadele sırasında, İstiklâl Harbi sırasında. 20'li yaşlarda ve o dönemde kayıt olduğu, üyesi olduğu kuruluşlar, yani İstiklâl Harbi lehine

çalışan kuruluşlardan sonra hayatının sonraki döneminde Meclis'e geldiği zaman da çok büyük kültürel faaliyetler yapıyor.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Özellikle Mevlevîlik hakkında, çok anlatılır Hasan Âli Yücel'in Mevlevîlik hakkındaki konuşmaları, hikâyeleri, yaptırdığı tercümelemler çok önemli.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Hem Mevlevîlik, hem de diğer klasikler hakkında yaptığı yayınlar. Mesela aynı şeyi

Siz, bir Bektâşîde göremezsiniz. Çünkü onlar bu kadar etkili olacak bir şahsiyet çıkaramamışlardır. Çok daha geriye kalmışlar gibi geliyor bana. Ama ne olursa olsun ikisinde de gaye, vatanı özgürlüğüne kavuşturmak. Hangisi ne kadar başarılı olmuş, onu tarih gösteriyor, önümüzde her şey, ama önemli olan gayeleri ve katkılarıdır.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Ne gibi katkılarda bulunmuşlardır, Mevlevîler ve Bektâşîler, somut olarak diyecek olursak, neler yapmışlardır?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Akılda kalacak cümlelerle söylemek gerekirse, önce bunu söyleyip, sonra açayım; bir kere Meclis'te ikisi başkan, ama Meclis'e gelmeden önce geçirdiğimiz bir süre var. O süre içinde de devamlı Meclis'i kurabilecek bir kadro ile ilişki içindeler. Bu harbi, bu İstiklâl Harbi'ni devam ettirecek grupla ilişki içindeler ve sonra bu Meclis'e kadar geliyor. Bu arada yaptıkları maddî kaynaklar desteği var.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Cepheye asker gönderiyorlar, kermesler düzenliyorlar, hanımların faaliyetleri var.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Hanımlardan Kevser Hanım var, Zekiye Hanım'ı sayacağız Mevlevî şeyhlerinin hanımları, bunların yaptıkları faaliyetlerden söz edeceğiz.

Maddî ve manevî katkılarının yanında ayrıca aracılık faaliyetleri var. Fotoğrafımız budur.

Mevlevî Şeyhi Abdülhalim Çelebi, mesela isyanlarda aracılık rolü oynuyor.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Bu arada bir de isyanlar var ve bir de onlarla uğraşılıyor.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Tabii, bu harbi yürüten kadro, gayemiz Sultan'ı kurtarmak, diyor ama inanmayan bir kesim var ve onlar isyanlar çıkarıyorlar. "Biz, Sultan'ımızı isteriz, sizi istemeyiz. Gelenler şöyle yapacak, böyle yapacak..." gibi söylemlerle isyan çıkarıyorlar.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Bu isyanların perde arkasında kimler var hocam?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Perde arkasında tabii ki, bu harbin başarısını istemeyen grupların yalan haberleri var.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Dış mihraklar var, Anadolu o yıllarda ajan kaynıyor ve bunlar din adamı kisvesinde altında halkı kışkırtıyorlar.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Hatta şöyle, Abdülhalim Çelebi'nin evine kadar girmiş casuslar var. Dergâh'ta kalmış yirmi gün, o yüzden Abdülhalim Çelebi'nin sorguya çekildiği bile olmuş ki, Abdülhalim Çelebi, isyanların bastırılmasında çok rolü olan bir isimdir. Konya'daki isyanlarda ve diğer büyük birçok isyanların bastırılmasında oluşturulan birçok din adamı gruplarının arasında vardır. Bektâşî çelebisi Cemâleddîn Çelebi de Alevî gruplarla Ankara ya da İstanbul hükümetleri arasında bir aracı konumundadır. Mesela Alevîlere bir şey söylemek gerekiyorsa Cemâleddîn Çelebi'ye veya Babaların o zamanki temsilcisi Niyazi Baba'ya iletiliyordu, onlar da Alevî

grupları ve diğer insanları ikna ediyorlardı. Bu, sadece o döneme has bir şey değil. Ondan önceki dönemde de mesela Birinci Cihan Harbi'nin sonlarına doğru o Ermenî Çeteleri'nin faaliyetlerini düşünün, orada onların arasına katılmış Alevîler vardır, kendilerinin geleceğinden emin olmayan. Bu kandırılan Alevîleri, Ermenî Çeteleri'nin arasına katılan Alevîleri vaz geçirmek için Hacı Bektaş'a giden grup, daha gitmeden önce şöyle diyor: "Rica etsek Çelebi'den de bunları, yoldan çıkmış ilan etseler. Yani Alevîlikten, Bektâşîlikten çıkmış ilan etseler de böyle yaparlarsa onlar bir bakıma o yola gitmeyeceklerdir. Düşkün ilan etmek deniyor, Alevîlikte buna, onları düşkün ilan etse de oralara gitmek isteyenleri caydırıcı olsa, olur mu?..." diye düşünüyorlar ve zaten birçok olay da Cemâleddîn Çelebi, bu gruplarla, Alevî gruplarla, devlet, hükümet arasında bir bakıma aracı konumundadır. Bu çok önemlidir. Zaten en başta bunun için orada iki çelebi aracılık rollerinden dolayı insanlar onları dinliyor. Onların belli bir nüfuzları ve etkileri var. Buna biz terim olarak ne diyoruz; meşrulaştırma, legatimizasyon yolu, yani bir bakıma, o hareketin meşru, doğru yolda bir hareket olduğuna inandırmak için onların desteğine ihtiyaç var. Sadece tabii ki, Bektâşî, Mevlevîlerin değil, birçok tarikat ehlinin, din adamının desteğine ihtiyaç duyuluyor, bu açıdan onların konuşmalarına ihtiyaç duyuluyor, ama Meclis'e kadar çıkan bu iki tarikat olduğu için biz çalışmamızda bunları esas aldık. Bunun dışında kendisinden faydalanan tabii ki, birçok büyük din adamı ve şeyh, meşayik ya da sûfî şeyhi de var. Bir taraftan da tabii halktan toplanan maddî yardımlarda da rolleri var. Hepsi birlikte sanki bir bakıma hazır bir organizasyon görevi yapıyor dini gruplar, camiler, tekkeler; hatta şöyle bir şey var: O dönemde özellikle tekkeler için şöyle bir şey düşünülmüş, ya da bazı uydurma batıl rivayetler çıkmış; ama onların doğru olmadığı savaştan sonra anlaşılmıştır. Bu tekke ehli ne yapar, girerler orada zikirle meşgul olurlar, ülke burada gidiyor, hiç umurlarında bile değildir. Sanki memleket onların umurunda olmayacak diye, düşünmüş. Buralarda saklanan silahlar, buralarda hazırlanan mühimmattan kimsenin hiç haberi olmamış. Evet, dediğimiz gibi bunları kendi kendine zikirle meşgul olan safderun vatandaşlar diye düşünülmüş. Oysa orada çok büyük hazırlıklar yapılmıştır. Bu harbi destekleyecek çok büyük hareketler yapılmıştır. O zamanki halkla, İstanbul ya da Ankara arasındaki en büyük ve güvenilecek yerler, aracılar onlardı. Maddî kaynakların desteği konusunda bazen abartılar okuyabilirsiniz. Bu

konu, benim tezimde bulduğum hususlardan biridir. Mesela, Alevîlerin, Bektâşîlerin rollerini anlatan ve kaynaklara dayamayan bazı kitaplarda çuval çuval altınlar verildiğinden söz edilir. Çuval çuval altınları yok ki, versinler. Yoktu. Çünkü o dönemde tarikatlar bir bakıma devletten destek alıyorlardı. Taamiye adı altında devletten yardım alıyorlardı. O Kurtuluş Savaşı'nda bile devletten tuz parası alıyorlardı. Dergâh'ta pişecek yemeğin tuzu, devletten geliyor. Ve o savaş yıllarında devletin ödemekte güçlük çektiği biriken paraları, savaş sonrası topluca istiyorlar. Yani öyle durduk yerde kolayca büyük miktarlarda bağış yapacakları bir durum yoktu zaten.

Mevlevî dergâhlarına bakıyoruz. Mesela Mevlevî dergâhlarında halkı teşvik etmenin, maddî ve manevî destekte bulunmak, insan kaynakları desteği olarak, bu savaşı destekleyen değişik, hareketli gruplara girme konusunda desteklerin, sözlerin, konuşmaların dışında, bir taraftan da neler var; o anda kendilerinin verebileceği maddî desteği verenler, bir taraftan da bu desteği vermektен imtina edenler var. Mesela bir bakıyoruz, Niğde Mevlevîhanesine defalarca yazılmış, ne gibi katkıda bulunabilirsiniz, diye; cevap bile verilmemiştir. Sonra bir şekilde kendilerine tekrar tekrar hatırlatıldıktan sonra katkıda bulunuyorlar. Onun için tabii ki, ellerinden geleni yapmaya, vermeye çalışıyorlar.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Sözünüzü kestim, zamanımızdaki gibi iletişim araçları yok. Ücra köşelere savaşın vehameti, durumun ciddiyeti, belki de ulaşmadı. Ondan dolayı da biraz kayıtsız kalmış olabilirler mi?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Kayıtsız kalanlar çok az, bunlar sadece bir iki örnek. Aslında benim tezim de o; yani üstünde durduğum ana konuda o. Her iki grupta da destekleyen ve maddî - manevî olarak bütün elinden gelen cehdini, cühdünü, her şeyini veren gruplar, kişiler, büyük oranda, ama arada yapılan, arada bazı sesler var. Onun için şöyle bakayım mesela ben konuya; burada özetlediğim hâliyle sunayım.

Mesela Mevlevîlikte söz konusu olduğu zaman Muhiddîn Paşa, "Mustafa Kemal ve arkadaşlarını ölü ya da diri yakalayacağım..." diyen, yakalayıp öldürmekle görevli olan kişi. Yapamamıştır. Oğlu Refi Cevat biraz önce söylediğimiz Niğde Mevlevîhanesi, ber de Sakıp Çelebi var.

Bunlar dışında bütün Mevlevîler, topyekûn desteklemişlerdir. Kadınları da Çelebilerin eşleri organize ediyorlar.

Burada çok ilginç bir şey var. Bunu mutlaka söylemeliyim; kadın erkek meselesi savaşta bile bitmemiş. Çok ilginç bir şey, yani normalde herkes bir araya geldi, yekvücut oldu. Hanım Mevlevîlerden bir şey sunacağım ve burada bir şeye dikkatinizi çekeceğim; kadın – erkek yarışması girmiş işin içine ve erkekler aleyhinde bir şey söylemişler. Onu aktarmak istiyorum; ben gülüyorum onu okuduğum zaman. Abdülhalim Çelebi'nin eşi Kevser Hanım ve Konya Müdâfaa-i Hukuk-i Millîye Hanımlar Şubesi'nin Reise Başkanı olarak, Said Çelebi'nin eşi Zahide Hanım, Bahaeddîn Çelebi'nin eşi Suzide Hanım, bunlar Müdâfaa-i Hukuk-i Millîye Cemiyeti'nin Konya'daki üyeleridir. Kastamonu'da da Mevlevî Şeyhi Âmil Çelebi'nin eşi Zekiye Hanım, oradaki hanımları organize ediyor. Zekiye Hanım'ın konuşmasında şöyle bir cümle var. *Zekiye Hanım'ın Nutku. Açıksöz Gazetesi'nin 14 Aralık 1919 tarihli nüshasında yazdığına göre; Kastamonu'da düzenlenen büyük mitingde Zekiye Hanım bir konuşma yapmıştır. Gazete kupürünü kitabıma aldım. Ayrıca bunu nereye gönderiyorlar; İtilaf devletlerinin, İttifak devletlerinin, büyük devletlerin yöneticilerinin hanımlarına gönderiyorlar.*

“Hanımlar bakın, büyük felaketin önündeki evlatlarımızın, kardeşlerimizin kanıyla suladığımız yurtlarımızın işgaline, kardeşlerimizin felaketine susmayacağız. Hayır Hanımefendiler, susmayacağız. Malumunuz, silahımız yok, göğsümüzde imanımız var. Bütün dünyayı halk eden Allah(cc)'ımız var. İşte bu imanımıza ve Allah(cc)'ımıza istinaden haksızlıklara susmayacağız...” diyor. Buraya kadar güzel, protesto mitingi düzenlemişler. Halkı, bir bakıma bu savaşta mobilize çalışmasının bir parçasıdır.

Zekiye Hanım, konuşmasının başında Türk Milleti'nin matemini dile getirmiş ve işine geldikleri zaman hak ve adaleti dillerinden düşürmeyen Avrupalıların, milletimize reva gördükleri haksızlıklardan bahsetmiştir. Zekiye Hanım konuşmasının devamında, İzmir'in Yunanlarca vahşice işgali ve yapılan katliamlar, Antep ve Maraş'ta Fransızların zulüm ve işkenceleri anlatarak milletimize yapılan bu haksızlık ve zulümler karşısında susmayacaklarını, kalplerindeki imanlarına ve kendilerini yaratan Allah(cc)'ına güvenerek, canla başla mücadele vereceklerini söylüyor.

“Hanımlar! Biz, dünyayı kanlara boğan, insanları tavuklar gibi boğazlayan erkeklere müracaat edecek değiliz. Bu savaşı en başta erkekler çıkarıyor. Bizim gibi şefkatle, merhametle düşündüklerinden şüphe etmediğimiz İtilaf Devletlerinin büyük kadınlarına göndereceğiz bu telgrafi...” diyor.

Bu durumu İtilaf devletleri temsilcileri eşlerine telgrafla şikâyet edeceklerini ifade eden Zekiye Hanım, buna rağmen yapılan bu haksızlıklar devam ederse hanımlar olarak evlatları ile aynı saflarda çarpışıp, şerefle şehadet şerbetini içerek, kanlarını evlatlarının kanlarına karıştırmaktan gurur duyacaklarını belirtmiştir.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Çok enteresan...

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Savaş sırasında kadın – erkek ayrımcılığı ya da davası, biraz feministçe bir yaklaşım gibi düşünebilirsiniz ve erkeklerin, yapısı olarak savaşı çıkarın; “... Dünyayı kanlara boğan, insanları tavuklar gibi boğazlayan erkeklere müracaat edecek değiliz...” diyor. “... Büyük devletlerin kadınlarına göndereceğiz...” diyor bu telgrafi.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Peki, gönderiyorlar mı ve cevap geliyor mu?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Gönderiyorlar. Ama cevap geldiğine dair kaynaklarda bir şey bulamadım. Sadece bu telgraf var, altında imzaları var.

Zekiye Hanım, bu ateşli sözleriyle Kastamonu halkının Millî Mücadele azmini inşa etmiştir. Eşi Post-nişin Âmil Çelebi'den geri kalmayan Zekiye Hanım, ileriki yıllarda Kuvâyı Millîye'ye yardım eden cemiyetlerde de ön saflarda fiilen görev almıştır. Bu cümleden olarak 20 Nisan 1921'de Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) Kastamonu Kadınlar Şubesi'nin açılmasında Zekiye Hanım'ın kurucu üye olarak bulunduğunu ve yardım toplama işlerinde canla başla çalıştığını görüyoruz.

Erkeklerin de protestonâmeleri var, konuşmaları var. Bunlarla halkı mobilize etme çalışmaları, bir taraftan kadınlı erkekli canhıraş bir şekilde

devam ediyor. Bu arada tabii çok ilginç bir husus da var. Çelebiler olarak hem Bektâşîlerin çelebisi Cemâleddîn Çelebi, kendisi aslında savaşın sonunu göremeden vefat ediyor, yerine 1922'de Velî-yüddîn Çelebi geçiyor. Velî-yüddîn Çelebi'nin yayınladığı bir *Beyannâme* var. "*Şimdiye kadar desteklediğimiz gibi bundan sonra da devam edeceğiz...*" dediği bir *Beyannâme*'si var. Bu *Beyannâme*, bir bakıma Bektâşîlerin, Alevîlerin topluca bu savaşa destek verdiklerini gösteren bir kaynak olarak ya da bir belge olarak sunuluyor. Aslında bunun dışında birçok belge var. Yani biraz önce dedi ki, Çelebi olarak zaten bunu yapmaları isteniyordu ve aynı şeyi (5 Mayıs 1922 tarihli) bakın, bu yeni bir belgedir, dikkatinizi çekiyorum. Aynı şeyi yapmayı Abdülhalim Çelebi denemiş. Bir karalamasını buldum ben, bu veya buna benzer bir beyannâme.

Meclis'in birinci bölümünde Meclis'te birliktedir. "*Bundan sonra da Dokuz Umde'ye bağlı kalarak devam edeceğim...*" diyen bir beyannâmesi daha var. İşin daha da tuhafı nedir, biliyor musunuz? Bu beyannâme tarih kitaplarında şöyle geçiyor; *Abdülhalim Çelebi'nin Kalpak Beyannâmesi*. Abdülhalim Çelebi 1922'de vefat etti. Daha kalpak, malpak, şapka yok. O daha 1925'te gelecek. Oradaki hangi kelimeyi "*kalpak*" okumuşlar, biliyor musunuz? Maalesef tarih kitaplarında geçiyor bu. "*Hân-ı pâkin...*" diye geçen kelimeyi almışlar, bu *Kalpak Beyannâmesi* diye tarih kitaplarına geçirmişler. Bir tanesi bu yanlışı bu şekilde geçirmiş, ondan sonrakiler de aynen bu yanlışa devam etmişler. Bir tanesi de bunun aslı nedir, diye kaynaklara inmemiş.

Bakın, o "*kalpak*" kelimesinin geçtiği yer şöyledir; "*Türkiye Büyük Millet Meclisi Azâ-yı Kirâmına mahsus tahrir kâğıdı...*" karalama yazmış aslında. Orda bir Ey âhâli, diye başlayan bir çalışması. Planlamış, konuşmuş mu bunu, bilmiyoruz. Ama orada kendisinin bu Dergâh'ın, "*Mevlânâ Dergâhı'nın 700 senelik Hanedan zadesiyim ben...*" diyor. Ondan sonra kendisinin yaptığı Konya'daki hizmetlerinden söz ediyor, altında isim de yok. Bunlardan çıkarıyoruz ki, Abdülhalim Çelebi'dir. Bundan sonra "*Dokuz Umde'ye bağlı kalacağıma...*" diye söz veren bölüm var.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Dokuz Umde'yi biraz açabilir miyiz hocam?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Onu tamamen açmak süremizi doldurur, ama ikinci grubun, yani o dönemde Birinci Meclis kapanmış, İkinci Meclis'in izleyeceği kurallar cümlesidir. İkinci Meclis'in uyması gereken kuralları kapsıyor Dokuz Umde.

Önce Mesnevî'si hakkında güzel bir cümlesi var, herkesin bildiği.

"*Hindistan, Afgan, İran, Cevâm-i Şeriflerinde evkâf-ı Hamsede (beş vakitte) bakemâl ihtimam, ihtiram, hilafet edilen kitâb-ı şerif-i mezkur (Mesnevî), hakkında bütüin ulemânın nüktedabihi olduğu Molla Câmi Hazretleri ne demiştir, anferidünî cihan-ı manevî fesvudî buhân-i fatraş Mesnevî, Men çabuyan vaslıhan alcenâb nis Peygamber Velî davet kitap...*" meşhur beyitler okunuyor. Burada o övgülerinden sonra, "*Âyinesi iştir kişinin lafa bakılmaz, benim işlerim ortada...*" En sonunda gelmiş oraya, "*Mensubu bulunduğum birinci grubun umdelerine sadık kalarak ondan cüz araf (başka görüşler) hususunda ezcân-ı dîl çalışacağımı te'yyid ve beyân ederim...*" diyor. Karalanmış kısımda, "*... cümlesinin tefikî ih-san buyurması, yâr olmasıyla Cenâb-ı Hakk tevfikî samanasiyle cümlemizi refik buyursun...*" cümleleriyle bitiriyor.

Bunlardan kısaca şunu çıkaralım; savaşın bitmesiyle de kalmıyor aslında. Savaş sonrasında birtakım devrimler var.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Devrimlerden ziyade siz kitabınızda da yer vermişsiniz, bu tekke ve zaviyelerin kapatılması, bu çok konuşulan bir konu. Bu tekke ve zaviyeler neden kapatıldı?

Atatürk'ün bu konuda düşünceleri neydi?

Ne düşünerek kapattı?

Bu konuya da açıklama getirir misiniz?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Kısaca söylemek gerekirse, aslında biraz paradoks gibi görünüyor. Hani şöyle deniyor; madem desteklediler, neden sonrasında kapatıldı. Yoksa zararlı cemiyetler bölümünde mi görüldüler?

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Evet, bu çok konuşuluyor.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Kesinlikle yaptıkları zararlı bir şeyden değil, o dönemde yapılacak topyekûn sosyokültürel bir değişim içine girdik. Tekke ve zaviyeler devam ettiği sürece yenileşme, onlara rağmen mümkün olmazdı. Yani o en eski kültürün çok önemli bir mihrakıydı. Onun yerini alacak başka yerler gerekliydi.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Mesela örnek verir misiniz hocam?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Mesela Halkevleri, artık tekkelerin yerini alacaktı.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Tekkedeki insanlar ne gibi ayak bağı oldu veya ne gibi engel oldu da onların yerine Halkevleri kuruldu? Neydi tekkedeki insanların yaptıkları?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Aksi bir şey yaptıklarından değil, yeni rejim kendisin oturtmak için yeni bir iletişim ağı kurmak zorundadır. Kendisini yenilemek istiyor.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Tekke ve zaviyelerde bu dış mihrakların ajanları vardı. Tekke ve zaviyelere girmişler. Tıpkı Lawrence gibi; o yüzden kapatıldı falan da deniyor. O zaman tamamen temizlenememiş ajanlardan, İngiliz ajanları, diğer ajanlardan. Onun için de kapatıldı deniyor, buna ne diyorsunuz?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Hayır, hayır, elimizdeki belgelerde, konuşmalarda, o dönemin Meclis konuşmalarında bunlara gönderme olacak hiçbir şey yok. Hatta tam tersine şunu söyleyebiliriz; mesela bir kesim var ki, Bektâşilik ve Dergâh bu devletin resmî tarikatı olacak, bir kısım var ki, Mevlevîlik olacak, diye bile düşünülüyor. Yani normalde yapı olarak kendilerine uyan dergâhlar ya da kuruluşlar, tarikatlar de var, ama bakın Mevlevîlik hariç, Mevlevîlikle Mustafa Kemal Paşa'nın ilişkileri, savaştan sonra da sürüyor.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Öncesi de vardı. Peki, Mevlânâ Dergâhını niye kapatmıyor? Diğerlerini kapatıyor da onu niye kapatmıyor? Beş sene sonra müze yapılıyor.

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Bakın, zaten onu izah etmek için söylüyorum. Yani zararlı olduğu için kapatsaydı en azından kendisinin zararlı olmadığını düşündüğü yerleri açması gerekirdi ki, içi kan ağlayarak kapatmak zorunda kalıyor.

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Bu içi kan ağlayarak kapatıyor, ifadesini biraz açar mısınız?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Çünkü kendisinin, o İstiklâl Harbi'ni sürdüren, devam ettiren grup içinde, kitapta da ele alıyorum, aslında tarikat mensupları çok fazladır.

Mehmet Âkif'e bakalım, Tâceddîn Dergâhında yazmış her şeyi, yani dergâh düşmanı olmaları mümkün değildir. Birçok hareketin oradan yönlendirildiğini biliyorlar ve buralardan büyük faydalar da sağlamışlar. Ama o dönemde...

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Bu aralarındaki kavgalardan dolayı mı, sıkıntı çıktı?

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK:

Öyle de demeyelim, şimdi bir tarafta Şeyh Said olayı var, o da bir Nakşî dergâhı ya da Nakşî Şeyhi'dir. İşte Nakşîlik, Kâdirîliğin çok önemli bir kişisi olarak o isyan bahane edildi, deniliyor. Ama bence bunlar da sebep değildir. Yani ona bakarak bütün hepsini yasaklamak bir mesele. Yeni rejimin, Cumhuriyet'in kendisine özgü kurumları olmalıydı ve eskinin devamı olan kurumlar iyi de olsa onun, kendi rejiminin unsurlarını taşıyamıyordu. Yani tekke ve dergâhlar, zaviyeler, bunlar neydi, bir bakıma eski kültürün ya da o kültürün mihrakı olan bir haberleşme şekli, bir eğitim şekli ve bir yaşam tarzı öngörüyordu. Okuldaki öğretmenin, siz öğretmenlik yaptınız, biliyorsunuz, bir öğ-

retmenin rolünü kalkıp bir Şeyhe vermek istenemez. Hiçbir rejim kendisinin başka bir mihraktan yönetilerek bir bakıma köstek olunmasını istemez. Yani kendi kadrosu vardı, kendi eğitim şekli vardı. Oluşturduğu o kadronun, daha doğrusu İkinci Meclis'in; Birinci Meclis çok farklıydı, tamamen karışıktı. Ama İkinci Meclis'in belli bir şekli, belli bir ideolojisi var ve artık açıkça hayata dökmek istiyor. Onun için böyle bir yapı içinde şeyhler, üfürükçüler, çelebiler, çelebilik, bunların hepsi artık ilga edilmiştir. Yani bizim artık kültürümüzün, şu an bizim sunmak istediğimiz, promote etmek istediğimiz kültürün bir parçası değildir. Bu mesajı vermek istiyorlar.

Prof. Dr. Mustafa Kara Hocamızın söylediği bir cümle var; *"Aslında o dönemde bu geçici bir şey olarak yapıldı..."* diyor. Yani kendilerinin bazı alametlerini daha ön plana çıkarmak için yapıldı, ama şöyle bir şey, belki de on sene sonra açarız, dedi. Her şey serbest olur. Böyle bir konuşma dahi geçiyor, bazı mahfillerde. Yani on sene sonra konu başka türlü değerlendirilir, ama o şartlar içinde haberleşmenin, eğitimin, tek merkezden yönetilmesi için farklı araçlar seçilmesi gerekiyordu eğitimde, ibadette. Bakın işte camiler, Kur'an-ı Kerim'in tercüme faaliyetleri, tercüme edilirken bir taraftan mealler, meale çevirmeye bile korkuyor insanlar. Yani çok farklı bir yapıda o zamanki kültürümüz, çok farklı bir şeyden, bir aşama, bir eşik atlayacak ve bunu eskiye bağlılığını çok derin bir şekilde vurgulayanlarla yapamazsınız. Bir şekilde modern usulleri, modern derken, o dönemdeki modern usulleri kullanacak bir grup gerekiyordu. Onun için, yoksa kimsenin Şeyh Said bir şekilde isyan çıkardı diye bütün şeyhler isyan çıkaracak diye bir şey yoktur. İsteselerdi bunu kontrol edebilirlerdi. Öbür taraftan Rifâî Şeyhi de bağlılığını gösteren mektup gönderiyor. Mevlânâ Dergâhı şeyhi Abdülhalim çelebi, *"İyi ettiniz de Sultan'ı yurt dışı ettiniz..."* diye mektup yazıyordu. Ne suçu vardı da kaldırıldı, mesele o değil; mesele, yeni bir sistem kurulmak isteniyor, haberleşmede, eğitimde, hayatta, siyasette, bu yeniliklerin oturması için de bir süre eskinin susması gerekiyordu. Mesele budur. Bakınız, yazımız değişti, her şey değişti. Bu değişim çok kolay olmayacaktı. Onun için o kadronun bütün elemanları ve unsurları da bir bakıma değişmesi gerekiyordu. Mesele budur; yoksa hiçbir tarikat mensubu Cumhuriyet öncesine, ne İstiklâl Harbi'ne ne de arkasındaki Cumhuriyete aykırı bir derin bir faaliyet içine girmedi. Son cümlemiz belki bu olabilir.

TYB Konya'da "İstiklâl Harbi'nde Mevlevîlerin ve Bektâşîlerin Rollerini" Konuşuldu

Küçük: "Bu savaşı biz, Sünnisiyle, Alevîsiyle, Bektâşîsiyle birlikte kazandık..."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği ve sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, "İstiklâl Harbi'nde Mevlevîlerin ve Bektâşîlerin Rolü" adlı konferansta Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hülya Küçük Türkiye tarihinde önemli yer edinmiş Mevlevî ve Bektâşî tarikatlarının İstiklâl Harbi'nde ülkemize faydalı olmak için yaptığı icraatları anlattı. TYB'nin 2021 yılı takvimindeki 33'üncü programı, Melahat Ürkmez yönetiminde icra edildi.

"Mevlevîlik; kendisini, dünyaca tanınan büyük sûfi, filozof, mutasavvıf, düşünür, ne dersiniz deyin, bütün sıfatları hak eden Hz. Mevlânâ'ya bağlı hisseden tarikat ehlinin izlediği yola Mevlevîlik diyoruz. Aslında Mevlevîliği Mevlânâ'dan çok oğlu Sultan Veled tarikat hâline getirmiştir, ama tabii ki, Pîr-i Evvel Mevlânâ'dır ve tarikatın kurucusu olarak o bilinir..." diyen Küçük, Bektâşîlik için de; "Bektâşîlik de; Hacı Bektâşî Velî'nin kendisine isnat edilen ya da ona bağlı olan grupların, bir bakıma Alevîlik – Bektâşîlik diye ayırıyoruz, ama bakın, Alevîler de aslında Bektâşîliğe bağlıdır bir şekilde; yani kısaca tanımlamak gerekirse Hacı Bektaş Velî'ye isnat edilen bir tari-kattır. Hacı Bektaş Velî'yi, Pîr-i Evvel tanıyarak onun yolundan Allah(cc)'ı bulma şeklinden bahseden tari-kattır..." dedi.

Çok sayıda yeni belgeye ulaştığını söyleyen Hülya Küçük; “Burada benim ele aldığım konulardan birisi bu savaşı biz, Sünnîsiyle, Alevîsiyle, Bektâşîsiyle birlikte kazandık, yurtdışı mihraklarının savunduğu gibi Alevîler, Bektâşîler, Mustafa Kemal Atatürk’le birlikte çalıştılar. Sünnîler burada Sultan’ı istiyordu, onlar ayak bağı oldular, diye bir şey yoktur. Bütün tarikatlar yekvücut oldular ve vatani savundular. Bunu söylediğim için benim tezlerime karşı anti tez geliştirecek grup oluşturdular...” dedi.

Her iki tarikatın ortak ve farklı yönleri üzerinde duran Prof. Dr. Küçük, Mevlevîlerin tarikatlarını ön plana çıkarmaktan ziyade daha çok ülkenin kurtuluşuna yönelik bir siyaseti içerisinde bulduklarını, Bektâşîlerin ise tam tersine siyasette bulunmaktan çok tarikatlarını ön plana çıkarmaya yöneldiğini belirtti. Bu tarikatların farklı yollar izleseler de aslında vatani kurtarmak için çalıştıklarını, o dönemin siyasîleri ile yakın ilişkiler içinde olduklarını anlattı. Bu sayede iki tarikat da yeni meclisi oluşturacak kadro ile yakın ilişkiler kurarak mecliste yer edinecek güçte olduklarını söyledi.

Hülya Küçük, bu önemli tarikatların savaş esnasında maddî ve manevî yardımlarda bulunmalarının yanında ayrıca, isyan hareketlerinde devletin yanında yer alarak devlet güçlerine destek olmuşlar ve isyanların bastırılması için çaba gösterdiklerinin altını çizerek hem cephelerde hem de yeni sistemin yerleşmesine katkıda olduklarını söyledi.

Doç. Dr. SEFER SOLMAZ

MELAHAT ÜRKMEZ/Yöneten:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin her hafta mutad düzenlenen konferanslarından bir yenisiyle daha karşınızdayız. Bugünkü konuğumuz, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sefer Solmaz'dır. Konumuz ise; “Dânişmendîler’de Kültür Politikası”dır.

Sözü kendisine bırakmadan önce hocamızın kısa özgeçmişinden bahsetmek istiyorum.

Sefer Solmaz, 1965 yılında Tokat-Sulusaray İlçesi'nin Arpacıkaraçay Köyü'nde doğdu. İlköğrenimini köyde, ortaöğrenimini ise Turhal'da tamamladı (1986). Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde bitirdi (1986-1990). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans (1990-1993) ve Doktora (1995-2001) eğitimini tamamladı. Bir ara Kadınhanı ilçesi ve Konya merkezde Tarih Öğretmenliği yaptı (1992-1994). Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde Ortaçağ Tarihi Araştırma Görevlisi oldu (1994). Daha sonra Öğretim

Görevlisi olarak ders vermeye başladı. (1996-2009) Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi oldu (2010-2020). 2020 yılında ise Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Doçent oldu. Halen Doçent kadrosunda görevine devam etmektedir. 25 yıldır İslam Öncesi Türk Tarihi ve Ortaçağ Türk-İslam Tarihi alanlarında ders vermektedir (1996-2021). Arapça ve İngilizcenin yanında Kıpçak Türk lehçelerinden olan Karaçay-Malkarca, Kumukça, Nogayca, Tatarca, Kazakça ve Kırgızca bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Buyurun hocam, söz sizin.

DÂNİŞMENDLİLER'DE KÜLTÜR POLİTİKASI

Doç. Dr. Sefer SOLMAZ¹

Giriş

Dânişmendliler, Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk devletlerinden birisidir. Devlet, Dânişmend Gazi tarafından kurulduğundan bu adı almıştır. Başkentleri önce Sivas iken daha sonra Niksar'a taşınmıştır. Dânişmend Gazi ile kuruluşunu tamamlayan devlet, Emir Gazi (1105-1134) ve Melik Muhammed (1134-1143) zamanlarında yükselişe geçmiştir. Bu dönemlerde Anadolu hâkimiyetini ele geçiren Dânişmendliler'in sınırları Sakarya'dan Malatya'ya kadar uzanıyordu. Melik Muhammed'in 1143 yılında ölümünden sonra ortaya çıkan saltanat mücadeleleri sonucu Dânişmendliler üçe bölünmüştür: Zünnûn Kayseri'de, Melik Muhammed'in kardeşleri Yağlıbasan Sivas'ta, Aynüddeve ise Malatya'da hüküm sürmeye başlamışlardır. Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan, Dânişmendliler'in önce Kayseri kolunu (1169), daha sonra Sivas kolunu (1175), en sonunda ise Malatya kolunu (1178) ortadan kaldırmıştır. Böylece Dânişmendliler'in bir asır süren (1071-1178) bir siyasî tarihleri sona ermiştir.

Dânişmendliler'in siyasî tarihleri yapılan bazı araştırmalarla ortaya konulmaya çalışılmasına rağmen, onların kültür tarihleri ve izledikleri politikalar ile ilgili fazla çalışma yapılmış değildir². Bunun nedenlerini; kaynak yetersiz³ olması⁴, araştırmacıların çoğunluğunun öğretici (pragmatik)⁵ tarih anlayışıyla sadece siyasî olayları kronolojik olarak ele alıp incelemeleri ve siyasî tarihin arka planı olarak kabul edilen kültür tarihini çalışmanın kolay olmaması şekline saymak mümkündür. Bu nedenlerden dolayı; Dânişmendliler ile ilgili bir takım çalışmalar yapan araştırmacılar da, daha ziyade onların siyasî tarihleri üzerinde durmuşlar, kültür tarihlerine fazla değinmemişlerdir.

² Sadece birkaç yabancı ve yerli tarihçi, bazı çalışmalarında Dânişmendliler'in kültür tarihleri ile ilgili bazı önemli bilgiler vermişlerdir. Yabancı tarihçiler içinde, Dânişmendliler'in kültür tarihleri ile ilgili ilginç iddialarda bulunmuş ve araştırmalarının çoğunda bunlara yer vermiş olan ünlü tarihçi Paul Wittek'tir. (Ayrıntılı bilgi için bk. Paul Wittek, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu*, çev. Fahriye Arık, İstanbul 1947, s. 28-57; aynı mlf., *Menteşe Beyliği*, çev. O. Şaik Gökyay, Ankara 1986 s. 8; aynı mlf., "Rum Sultanı", çev. Mualla Süerdem, *Batı Dillerinde Osmanlı Tarihleri*, İstanbul 1971, s. 84-87; aynı mlf., "Ankara Bozgunundan İstanbul'un Zaptına", çev. Halil İnalçık, *Belleten*, VII/27, Ankara 1943, s. 582-583.) Ülkemizde ise Dânişmendliler'in kültürel ve bilimsel politikaları ve mirasları ile ilgili önemli çalışmalar yapan ve bunları çeşitli araştırmalarında dile getiren Mikail Bayram'dır. (bk. Mikail Bayram, "Anadolu'da Te'lif Edilen İlk Eser Keşif al-Akabe", *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi (İTED)*, VII/3-4, İstanbul 1979, s. 274-279. Bu makale daha sonra aynı ad ile kitap olarak yayımlanmıştır. (Konya 1981, s. 10-15); aynı mlf., "Selçuklular Zamanında Tokat Yöresinde İlmî ve Fikrî Faaliyetler", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu* (Tokat, 2-6 Temmuz 1986), Ankara 1987, s. 32-35; aynı mlf., "Selçuklular Zamanında Tokat ve Malatya Yöresinin Fikrî ve Kültürel Yapısı ve Siyasî Boyutları", *Türk Dünyası Araştırmaları, (TDA)*, 72, İstanbul 1991, s. 87-98; aynı mlf., "Selçuklular Zamanında Anadolu'da Bazı Yörelere Arasındaki Fikrî ve Kültürel Yapılanma ve Siyasî Boyutları", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi (TAD)*, I, Konya 1994, s. 79-92; aynı mlf., "Anadolu'da Te'lif Edilen İlk Türkçe Eser Meselesi", *V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, (Konya, 25-26 Nisan 1995), Konya 1996, s. 95-100; aynı mlf., "Anadolu Selçukluları Zamanında Bilimsel Zihniyet ve Bilimin İşe (Üretime) Dönüştürülmesi Anlayışı ve Uygulaması", *Ahilik Kültür Haftası 1995 Yılı İstanbul Paneli Bildirileri*, İstanbul 1996, s. 14-17; aynı mlf., *Dânişmend Oğulları Devletinin Bilimsel ve Kültürel Mirası*, Konya 2009).

³ Kaynakların yetersiz kaldığı bazı yerlerde, bilimsel metodolojiye uygun, bir takım faraziyelemlerle hareket etme zorunluluğu doğmaktadır. (M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 4. Baskı, Ankara 1981, s. 3-4). Nitekim Türkiye'de modern anlamda tarihçiliğin kurucusu olan M. Fuad Köprülü, bu meseleye böyle yaklaşmaktadır. Köprülü, bir konu ile ilgili kaynakların yetersiz kaldığı durumlarda bilimsel metodolojiye uygun, yani olayların bilimsel metotlarla incelenmesi sonucu elde edilen bazı faraziyelere dayanmanın bir zorunluluk olduğunu, pozitif bilimlerle uğraşan bilim insanlarının bile bunu kabul ettiklerini, kaldı ki pozitif bilimler gibi kesin sonuçları olmayan, üstelik onlara göre daha da karmaşık olan sosyal bilimler alanında çalışan bilim insanlarının, bu faraziyelere dayanma ihtiyacı hissetmemelerinin imkânsız olduğunu belirtmektedir.

⁴ M. Fuad Köprülü, "Anadolu Selçuklular Tarihinin Yerli Kaynakları", *Belleten*, VII/27, Ankara 1943, s. 379. Burada Köprülü, Anadolu Türk tarihinin en karanlık döneminin XI. ve XII. asırlar olduğunu belirtmektedir ki, Dânişmendliler'in de bu asırlarda yaşadığı göz önüne alınırsa, aynı durumun onlar için de geçerli olduğunu söylemek gerekir.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, 2. Baskı, İstanbul 1991, s. 5-7.

I. DÂNİŞMENDLİLERİN KÜLTÜREL POLİTİKALARI

A. Dânişmend Adının Etimolojik Yapısı ve Tarihçesi

Konumuza başlamadan önce Dânişmend Ahmed Gümüştekin ve babası Dânişmend Ali Taylu'nun adlarında geçen “dânişmend” kelimesinin etimolojisine göz attıktan sonra “Dânişmend” adının tarihsel sürecine ve hangi anlamlarda kullanıldığına bakmak gerektiğini düşünüyoruz.

“Dânişmend” (دانشمند) Farsça bir kelime olup “dânişten” (دانستن) fiilinin hal kökü olan “dân” (دان) fiilinden türetilmiştir. “Dân” (دان) fiilinin sonuna mastariyet eki olan “şin” (ش) harfi getirilerek “dâniş=bilgi” (دانش) kelimesi meydana getirilmiştir. Bunun da sonuna failiyyet eki olan “mend” (مند) getirilerek “dânişmend” (دانشمند) kelimesi elde edilmiştir. Bu şekli ile kelime: bilgin kişi⁶, bilge, âlim⁷, mualim ve hâkim gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Dânişmend kelimesine IX. ve XI. yüzyıllarda genel anlamda İran coğrafyasında rastlanmaktadır: Sâmânîoğulları döneminde Mâverâünnehir’de çeşitli kademelerde ders veren kişilere “dânişmend”, mahallî lehçeye göre ise “dânişmend” unvanı verilmiştir⁸. Ayrıca Büyük Selçuklulara Hârizm’den Arap alfabesini öğreten “dânişmend”ler gelmiştir⁹. Selçuklular döneminde yazılan bazı kaynaklarda da “dânişmend” tabirine rastlanmaktadır: XI. yüzyılın ünlü müelliflerinden Beyhakî’nin “Tarih-i Beyhakî”¹⁰ adlı eserinde Selçukluların bağımsızlıklarını ilan etmeden önce 426 Şevval/1035 ve 428 Muharrem/1036 tarihlerinde Gazneli Sultan Mesud’a gönderdikleri elçilik heyetinin başında bir Buharalı Dânişmend’den (Dânişmend-i Buhari) söz edilmektedir¹¹. Yine ünlü Selçuklu Veziri Nizamü’l-Mülk’ün Sultan Melikşah’a sunduğu Siyaset-name adlı eserinde geçen bu kelime¹²

⁶ Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu Türkler*, çev. Yıldız Moran, 2. Baskı, İstanbul 1984, s. 96.

⁷ *Urfalı Mateos Vekayi-nâme (952-1136) ve Papaz Grigor’un Zeyli {1136-1162}*, trc. Hrant D. Andreasyan, notlar Edouard Dulaurer-M. Halil Yinanç, 2. Baskı, Ankara 1987, s. 204, dn. 247. Bu eserin notlarını hazırlayanlardan olan Edouard Dulaurier burada Dânişmendliler ile ilgili birtakım bilgiler verirken Dânişmend kelimesinin alim anlamına geldiğini ifade etmiştir.

⁸ V. V. Barthold, *Moğol İstilasına Kadar Türkistan*, haz. Hakkı Dursun Yıldız, Ankara 1990, s. 250.

⁹ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, 3. Baskı, İstanbul 1993, s. 423.

¹⁰ Beyhakî Gazneliler’in hizmetinde olup eserini Sultan Mesud adına kaleme aldığı için “Tarih-i Mes’ûdî” adıyla da anılmaktadır.

¹¹ el-Beyhakî, Ebü’l-Fazl Muhammed b. el-Hasan, *Tarih-i Beyhakî*, nşr. Ali Ekber Feyyaz, Tahran 1371, s. 641, 660.

¹² Nizamü’l-Mülk, *Siyâset-nâme*, nşr. Ata’ullah-ı Tedeyyin, Tahran 1373, s. 160.

orada “âlim” anlamında kullanılmıştır¹³. Ayrıca Karluklara mensup Cengiz Han’ın hizmetinde olan ve kendisine “Dânişmend”¹⁴ veya “Dânişmend Hâcib”¹⁵ denilen birisinden söz edilmektedir. Yine Celâleddin Hârizmşah’ın emirleri arasında “Dânişmend Han” adlı birisi bulunuyordu. Ayrıca İlhanlı hükümdarı Olcaytu’nun emirlerinden birisinin adı da “Dânişmend Bahadır” idi¹⁶. Osmanlılarda ise medrese-de icazet alma seviyesine gelmiş talebelere “dânişmend” adı verilirdi¹⁷.

B. Dânişmendlilerin Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasındaki Rolü

Dânişmendliler’in (1071-1178) Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında çok önemli rolleri ve hizmetleri vardır¹⁸. Dânişmendliler bu faaliyetleri çok kısa bir sürede gerçekleştirmişlerdir. Dânişmendliler’in takip ettikleri kültürel politika, kullanılan bazı metotlarla gerçekleştirilmiştir. Şimdi onların nasıl bir kültürel politika takip ederek Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasını gerçekleştirdikleri görelim:

Dânişmendliler, bu faaliyetlerini, yaklaşık 100 yıllık egemenlik dönemlerinde gerçekleştirmiştir. Devletin yıkılışından sonra bile, uzun asırlar Anadolu’da onlardan kalan kültürel geleneğin devam etmesi, Dânişmendliler’in Anadolu’da, ne kadar etkin bir kültür politikası¹⁹ takip ettiklerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bundan dolayı bu bölgelerde Dânişmendliler’in yürüttükleri kültür politikasının etkileri gerek Türkiye Selçukluları, gerekse Osmanlılar döneminde de devam etmiştir.

¹³ Nizamü’l-Mülk, *Siyâset-nâme*, haz. Mehmet Altay Köymen, İstanbul 1990, s. 172.

¹⁴ Zeki Velidî Togan, *Umumî Türk Tarihi’ne Giriş*, 3. Baskı, İstanbul 1981, s. 197, 263-264.

¹⁵ Barthold, *Türkistan*, s. 432, 455-456, 510; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul 1944, s. 95.

¹⁶ Yinanç (*Türkiye Tarihi*, s. 95-96) bunların “hep unvan ve lakattan ibaret” olduğunu belirttiikten sonra “asıl adlardan ziyade unvan ve lakapların kıymetli olduğu ve sahiplerini daha ziyade tanıttığı ve diğer ümeraya verilen bu cins unvanların daha fazla şöhret ve kıymet olarak asıl adlarının yerine kaim olduğu”nu ifade etmektedir.

¹⁷ Mehmet İpşirli, “Dânişmend” mad., *DİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 464.

¹⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı-Rıdvan Nafiz -[Edgüer], *Sivas Şehri*, İstanbul 1346/1928, s. 38. Halil Edhem [Eldem] (*Düvel-i İslâmiyye*, İstanbul 1345/1927, s. 221) “Dânişmendliler Anadolu’da İslamiyetin intişarına fevkalade hizmet etmişlerdir” demektedir. Münir Atalar “Dânişmendliler Döneminde Zile”, Niksar’ın Fethi ve Dânişmendliler döneminde Niksar Bilgi Şöleni Tebliğleri, (Niksar 8 Haziran 1996), Tokat 1996, s. 15) ise Dânişmendliler’in “İslamiyetin Anadolu’da yerleşmesi için olağanüstü bir gayret sarfetmiş” olduklarını ifade etmektedir. Nitekim İbrahim Hakkı Konyalı (*Niğde-Aksaray Tarihi*, I, İstanbul 1974, s. 256-257) Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında Dânişmendliler’in Selçuklular ile yarış ettiklerini ve hatta onlardan geri kalmadıklarını söylemektedir. Ayrıca bk. Özaydın, “Dânişmendliler” mad., *DİA*, İstanbul 1993, s. 473.

¹⁹ Dânişmendliler’in kültürel politikaları, mahiyeti ve sonuçları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Sefer Solmaz, *Dânişmendliler Devleti ve Kültürel Mirasları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2001, s. 233-267; aynı mlf., “Dânişmendlilerde Kültür ve Sanat”, *Türkler*, C. 8, Ankara 2002, s. 62-66.

Dânişmendliler'in icraatlarından yola çıkarak, onların izledikleri kültür politikasının temelini, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına dayandığı, askeri ve siyasi faaliyetlerin de bu amacı gerçekleştirmek adına yapıldığı, sonucuna varılabilir. Bu temelin bir üçlü sacayağı üzerine oturtulduğunu söylemek mümkündür:

Bunlardan birincisi askeri ve siyasi fetihlerdir. Bu yolla bazı yerler ele geçirilerek devlet kurulmuş; bir yandan bu fethedilen yerlerdeki şehir, kasaba ve köylere Türkler iskân edilmeye başlanırken, diğer yandan da yeni yerleşmeler kurularak, iskân işlemi metodik bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Böylece Türkleşme faaliyetlerinin alt yapısı oluşturulmuştur.

İkincisi, Türklerin iskân edildiği yerlerde camiler, tekke ve zaviyeler, imaretler vs. gibi dini ve sosyal kurumların inşa edilmesidir. Bu kurumlar sayesinde, İslamlaşma faaliyetlerinin alt yapısı hazırlanmış ve bu faaliyetlerin daha sistemli bir şekilde gerçekleştirilmesi düşünülmüştür. Bu kurumlardan tekke ve zaviyeler, mutasavvıf, şeyh, derviş, alp eren veya Horasan erenleri tarafından adeta birer üs olarak kullanıldıklarından, Anadolu'nun İslamlaşmasında büyük hizmetler ifa etmişlerdir.

Üçüncüsü ise bilimsel faaliyetlerdir. Özellikle Anadolu'nun ilk bilimsel kurumları olan medreselerin Dânişmendliler tarafından kurulmasıyla²⁰ buralardan çok sayıda bilim adamı yetişmiştir. Devletin kurucusu Dânişmend Gazi'nin bilimsel çalışmalara çok önem vermesi ve bilim adamlarını himaye etmesi nedeniyle²¹ Türkler arasında Anadolu'daki ilk bilimsel faaliyetler Dânişmend İli'nde başlamış²² ve ilk bilimsel eserler yine bu bölgede kaleme alınmıştır²³.

Aslında bilimsel faaliyetler; siyasi ve askeri fetihler yoluyla Türkleşme, dini ve sosyal kurumlar yoluyla da İslamlaşma faaliyetlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bilimsel faaliyetlerle hem kültürel faaliyetlere zemin hazırlanmış, hem de medeni ve dünyevi ihtiyaçlar da karşılanmış oluyordu. Bütün bunlardan askeri ve siyasi fetihlerle Türkleşme, dini ve sosyal kurumlarla İslamlaşma ve bilimsel çalışmalarla da medeni ihtiyaçların sağlandığı anlaşılmaktadır.

1. Dânişmend Gazi'nin ve Haleflerinin Kültürel Kimliği

Dânişmendliler'in takip ettikleri kültürel politikayı tam olarak anlayabilmek için önce Dânişmend Gazi'nin ve ondan sonra gelen Dânişmendli hükümdarların kültürel alt yapılarının nasıl olduğuna bakmak gerekir.

Dânişmend Gazi'nin babasının Hârizmlî olduğu ve bu dönemde burasının önemli bir bilim merkezi olduğu bilinmektedir. Ayrıca, Dânişmend Ali Taylu'nun Büyük Selçuklular'da hanedan ailesinin muallimliği yaptığı ve oğlu Dânişmend Gazi'yi de bilge bir şekilde yetiştirmiştir. Buradan Harizm kültür muhitinden gelen Dânişmend Ali Taylu'nun bilimsel formasyona sahip bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Babasının ölümü üzerine onun yerine oğlu Dânişmend Gazi hanedan ailesinin muallimliğine getirilmiş olmalıdır.

Nitekim Z. V. Togan²⁴, Dânişmend Gazi'nin de "hanedanın muallimi olduğu"nu belirtmektedir. Çünkü artık Dânişmend Gazi bilgi ve görgüsüyle muallimlik yapabilecek bir düzeye gelmiştir. Bundan dolayı kaynakların hemen hepsinde, hatıta bastırılan paralarda ve kitabelerde ad olarak hep "Dânişmend" kullanılmıştır. Aslında "Dânişmend" sıfat olmasına rağmen kendisinin, asıl adlarını unutturarak onların yerine geçecek kadar yayılmıştır. Bütün bunlardan babasının yanında yetişen Dânişmend Gazi'nin güçlü bir kültürel kimliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dânişmend Gazi'den sonra bu faaliyetlerin onun oğulları tarafından da devam ettirildiğine bakılırsa onların da ataları Dânişmend Gazi gibi yetiştirilmiş olduğu sonucuna varılabilir.

a. Dânişmend Gazi Dönemi İzlenen Kültür Politikası

Dânişmend Gazi'nin Anadolu'ya geldikten sonra siyasi faaliyetleri yanında, gerçekleştirdiği kültürel faaliyetleri de dikkat çekicidir. Kaynaklardan, bu devletin kurucusu olan Dânişmend Gazi'nin Anadolu'da gerçekleştirdiği fetihlerin sadece asker fetih hareketleri şeklinde olmayıp kültürel yönünün de bulunduğu anlaşılmaktadır.

Şimdiye kadar yapılan araştırmalarda daha ziyade Dânişmend Gazi'nin siyasi ve askerî faaliyetleri incelenmiştir. Onun bilge kişiliğinin neticesi olarak gerçekleştirdiği ilmî ve kültürel faaliyetleri hep göz ardı edilmiştir. Nitekim Keşfu'l-akabe'de İsfahan'dan söz edilirken ilmin İsfahan'dan yayıldığı belirtilerek hem Dânişmend oğlu ailesi sayesinde İsfahan'ın bir ilim merkezi haline geldiği ve hem de bu ailenin İsfahan'dan Anadolu'ya gelmesiyle ilmin Anadolu'da

²⁰ Bayram, "Siyasî Boyutları", *TAD*, s. 81.

²¹ İbnü'l-Kemal İlyas b. Ahmed, *Keşfu'l-akabe*, Fatih (Süleymaniye) Ktp., nr. 5426, vr. 250^a.

²² Bayram, "Siyasî Boyutları", *TAD*, s. 80.

²³ Bayram, "İlk Eser", *İTED*, s. 283.

²⁴ Togan, *Giriş*, s. 197.

da yayılmaya başladığı ifade edilmektedir²⁵. Bu durum, Dânişmend Gazi'nin Anadolu'ya gelince “bir yandan fütûhat ile uğraşırken, bir yandan da fethettiği beldelerde yoğun bir kültürel faaliyette bulunduğu ve ülkesinde ilmi çalışmalarını başlattığı”nı göstermektedir²⁶.

Keşfu'l-Akabe'de²⁷ Dânişmend Gazi'nin meziyetleri şöyle anlatılmaktadır: “O yüce zatı iltizam edenler çoğunlukla fazıl ve filozoflardır. Dünyanın her yerinden bilgin kişiler bu hazrete yöneldiler. Her biri ilmini yayması miktarınca itibar görüp o hazretin cömertlik denizinden paylarını aldılar.”

Bu ifadelerden Dânişmendli Devleti'nin kurulmasıyla birlikte ilmi çalışmaların başladığını ve Dânişmend Gazi'nin çok sevdiği ilim ve fikir adamlarını himayesi altına alıp²⁸ onların çalışmalarına imkân sağladığı anlaşılmaktadır²⁹. Nitekim M. H. Yinanç³⁰ da, Anadolu'ya “Müslümanlığı telkin ve neşretmek veya yeni kurulan emaretlerin hizmetinde çalışmak üzere muhtelif İslam diyarlarından şeyh, âlim ve kâtip gibi münevver birçok kimseler de gelmişlerdir” demek suretiyle verilen bilgileri teyit etmektedir.

Bu kültürel faaliyetlerin içinde Dânişmend Gazi'nin bir de imar hareketleri söz konusudur. Nitekim Urfalı Mateos, Dânişmend Gazi'den “memleketi imar edici...”³¹ şeklinde bahsetmektedir. Nitekim Anadolu'da ilk cami ve medreseler Dânişmendliler tarafından inşa edilmiştir. Anadolu'da “Ulu Cami=Câmi-i Kebir” geleneği Dânişmendliler zamanında başlatılmıştır. Bunun sonucu olarak bu dönemde Niksar, Sivas, Tokat, Amasya ve Malatya gibi şehirlerde camiler inşa ettirilmiştir. İzlenen bütün bu kültürel politikalar sonucu Dânişmendliler'in hâkim olduğu Orta Anadolu Bölgesi (Dânişmend İli) belli bir kültürel karakter kazanmış ve Anadolu'da ilk defa Türkleşen ve İslamlaşan bölge olmuştur³².

²⁵ Bayram, “İlk Eser”, *İTED*, s. 277.

²⁶ Bayram, “Siyasî Boyutları” *TAD*, s. 80.

²⁷ Keşfu'l-akabe, vr. 250^a.

²⁸ Kâmil Şahin, “Kayseri'nin İlk Kadınlarından İsmail el-Herevî (ö. 537/1142) ve Danişmendli Döneminde Kayseri'de İlim”, *Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (Kayseri, 16-17 Nisan 1998) II, Kayseri 1998, s. 418.

²⁹ Bayram, “Siyasî Boyutları”, *TAD*, s. 80.

³⁰ *Türkiye Tarihi*, s. 172.

³¹ *Vekayi-nâme*, s. 225.

³² Bayram, “Siyasî Boyutları”, *TAD*, s. 81.

b. Dânişmend Gazi'den Sonra İzlenen Kültür Politikası

Dânişmend Gazi döneminde izlenen kültür politikası devletin yükseliş dönemlerini ifade eden Emir Gazi ve Melik Muhammed dönemlerinde devam ettirilmiştir. Çünkü bu dönemler Dânişmendliler'in kuruluş aşamasını tamamladıkları, siyasi anlamda en güçlü oldukları ve hatta Anadolu hâkimiyetini ele geçirdikleri dönemlerdir. Dolayısıyla Dânişmendliler'in bu dönemlerinin en yoğun kültürel faaliyetler icra ettikleri dönemler olması gerekmektedir.

Dânişmendliler döneminde kültürel faaliyetlerin yoğun olduğu bir diğer dönem de Yağbasan dönemidir. Melik Muhammed'in ölümüyle Dânişmendliler'in hem kendi aralarındaki saltanat mücadelesi ve hem de Türkiye Selçukluları ile mücadeleleri söz konusudur. Ancak bütün bunlara rağmen bu dönemde Dânişmendliler'in Sivas kolunun hükümdarı olan Yağbasan takip ettiği denge politikası ile bir taraftan diğer Dânişmendli meliklerine diğer taraftan da Türkiye Selçuklularına karşı mücadele etmesini bilmiştir. Bunun sonucunda da yaklaşık 20 yılı aşkın bir süre Dânişmendli tahtında oturmuştur.

İlk bakışta Yağbasan dönemi siyasi olarak istikrarsız bir dönem gibi görülürse de, onun kültürel faaliyetleri göz önüne alındığında durumun hiç de böyle olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü siyasi istikrarın ve gücün olmadığı dönemlerde bir ülkede kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi çok fazla mümkün olmasa gerekir. Dolayısıyla Yağbasan döneminde de gerek bilimsel faaliyetler gerekse imar faaliyetleri yoğun bir şekilde sürdürülmüştür.

Dânişmend Gazi başta olmak üzere Dânişmendli hükümdarları döneminde Mâverâünnehir, Hârizm ve Herat vs. gibi bölgelerden hukuk, tıp ve diğer sahalarda yetişmiş birçok ilim adamı Anadolu'ya gelmiştir. Bunların başında Dânişmendli hükümdarlarından Melik Muhammed tarafından Anadolu'ya çağrılan ünlü Hanefî hukukçusu Abdülmecid b. İsmail el-Herevî bulunuyordu. Bu dönemde bundan başka çok sayıda bilim adamı Anadolu'ya gelmiştir³³. Ayrıca Yağbasan döneminde de Beyazid-i Bestamî'nin yedinci göbekten torunu olan meşhur ilim adamlarından Şeyh Musa Fakih, kayınpederi Hacı Bayezid ile birlikte Zile'ye gelerek yerleşmişlerdir. Bu zata gerek Dânişmendliler ve gerekse Anadolu Selçukluları döneminde büyük saygı gösterilmiştir³⁴.

³³ Şahin, “İsmail el-Herevî”, s. 418; Özyıldın, “Dânişmendliler” mad., *DIA*, C. 8, s. 471.

³⁴ Atalar, “Zile”, s. 14-15.

II. DÂNIŞMENDLİLER DÖNEMİNDEKİ KÜLTÜREL VE BİLİMSEL FAALİYETLERİN MAHİYETİ

A. Dânişmend İli'ndeki Kültürel Yapılanma

“Dânişmend İli” denilen Orta Anadolu'nun, Anadolu Türk tarihinde ayrı bir yeri vardır. Çünkü bu bölge, Malazgirt Zaferi'nden hemen sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk devleti olan Dânişmendliler'in kuruluş sahasıdır. Bundan dolayı, Malazgirt Zaferi sonrası ilk Türkleşme ve İslamlaşma hareketi Dânişmend İli'nde başlamıştır. Ayrıca Dânişmendliler'in takip ettikleri kültürel politikalar bu bölgede ayrı bir kültürel alt yapının oluşmasını sağlamıştır.

Dânişmendliler, gazilerden oluşan ve gazilik ülküsüne bağlılık geleneğini ön plana alan bir gaza devleti şeklinde ortaya çıkmıştır³⁵. Onların bu gazilik mefkûresine bağlı olarak Anadolu'da cihad ve gazalarda buldukları görülmektedir.

Dânişmendliler'in, gazilik yanında Türk kültürüne ve Türkmencilik ülküsüne de büyük önem verdiği müşahede olunmaktadır. Onlar bu ülküyü kendi ülkelelerinde de hâkim kılmaya çalışmışlardır³⁶. C. Cahen³⁷ Türkiye Selçuklularının İran kültürünün etkisinde kalmalarına rağmen, Dânişmendliler'in kültürel yapısının kesinlikle bunlara benzemediğini ve tamamen farklı olduğunu ifade etmek suretiyle buna işaret etmiştir.

B. Anadolu'da İlk İlmi Faaliyetlerin Başlatılması

Anadolu'da ilmi faaliyetlerin ne zaman, kimler tarafından ve nasıl başladığı ile ilgili bir takım görüşler öne sürülmüşse³⁸ de aslında Anadolu'daki ilk ilmi faaliyetlerin Dânişmendliler tarafından, Dânişmend İli'nde başlatıldığını söylemek mümkündür. Bunun da başlıca nedeni, Dânişmendli hükümdarların kültürel alt yapılarının kuvvetli olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim Dânişmend Ali Taylu ve oğlu Dânişmend Gazi bilge kişiliği olan şahsiyetlerdi. Bu özelliklerinden dolayı onlara “dânişmend” unvanı verilmiş ve gene bu yüzden kurdukları devlete de “Dânişmendiye Devleti” denmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Anadolu'da ilk

medreseler XII. yüzyılın ilk yarısında, Dânişmendli ülkesinde ve Dânişmendliler tarafından kurulmuştur³⁹.

1. İlk Eser Telifi

Anadolu'da ilk ilmî faaliyetler meselesiyle beraber, burada te'lif edilen ilk eser konusu da gündeme gelmektedir. Şu andaki bilgilerimize göre Anadolu'da te'lif edilen ilk eser İbnü'l-Kemal İlyas b. Ahmed'in Keşfu'l-akabe adlı eseridir⁴⁰. Bu eser, Kayseri Şehir Muhafızı olan İbnü'l-Kemal İlyas b. Ahmed tarafından, Malazgirt Zaferi'nden (464/1071) 25 yıl sonra Dânişmend İli sınırları içindeki Kayseri'de te'lif edilmiş ve Dânişmend Gazi'ye (öl. 498/1105) sunulmuştur. Böylece “sanıldığı gibi Anadolu'da ilmi ve edebi eserlerin, XII. asrın ikinci yarısında değil XI. asrın sonlarında” Dânişmendli ülkesinde ve onların himayesinde yazılmaya başladığı ortaya çıkmaktadır⁴¹.

2. İlk Türkçe Eser Telifi Meselesi

Bilindiği gibi Türkiye Selçukluları zamanında resmi dil Farsça idi. Bu nedenle Anadolu'da te'lif edilen eserlerin çoğunluğu Farsça olarak kaleme alınmıştır. Ayrıca Anadolu'da Arapça eserler de yazılmıştır. Ancak burada Türkçe eser yazma geleneğinin ne zaman, nerede ve kimler tarafından başlatıldığı konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür⁴². Dolayısıyla Anadolu'da bilinen ilk Türkçe eserlerden birisinin Hakim Bereket'in kaleme aldığı Tuhfe-i Mübarizî⁴³ adlı tıp ilmine dair

³⁹ Bayram, “Bilimsel Zihniyet”, s. 15.

⁴⁰ Bayram, “İlk Eser”, *İTED*, s. 271-307.

⁴¹ Bayram, “İlmî ve Fikrî Faaliyetler”, s. 31-32.

⁴² Fuad Köprülü (“Selçuklular Devrinde Anadolu Şairleri”, *Türk Yurdu*, IV, İstanbul 1926, s. 289-295) Anadolu'da yazılan ilk Türkçe eserin XIII. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Fakih Ahmed'in Çarh-nâme adlı eseri olduğunu öne sürmektedir. Osman Turan (*Selçuklular Tarihi*, s. 426) eser adı vermeden ilk eserin XIII. yüzyılda telif edildiğini belirtmektedir. Claude Cahen (*Anadoluda Türkler*, s. 346) “ilk şekliyle günümüze ulaşmamasına” rağmen Anadolu'da yazılan ilk eserin XIII. yüzyılın ortalarında İbn Alâ'nın yazdığı Dânişmend-nâme olduğunu ifade etmektedir. Faruk Sümer (“Türkiye Kültür Tarihine Umumi Bir Bakış”, *DTCFD*, XX/3-4, Ankara 1963, s. 226) de XIII. yüzyılın ikinci yarısında Türkçe yazan başlıca müelliflerin Şeyyad Hamza, Dehhânî, Sultana Veled ve Yunus Emre olduğunu öne sürmektedir. Bu konu ile ilgili son yıllarda çalışma yapan Mustafa Koç ise (“Anadolu'da İlk Türkçe Telif Eser”, *bilig*, S. 57, Bahar 2011, s. 167) Anadolu'da ilk telif edilen Türkçe eserin XIII. yüzyılda (1270-1286) Kayseri'ye bağlı Karahisar Develi (Karahisar-ı Develi) günümüzdeki adıyla Yeşilhisar ilçesinde Fahrüddin bin Mahmûd ibni'l-Hüseyn ibni Mahmûd et-Tebrîzî tarafından yazılan *Behcetü'l-Hadâyik ve Mev'izi'l-Hakâyik* adlı eser olduğunu söylemektedir.

⁴³ Konya İzzet Koyunoğlu Ktp., nr. 12049, vr. 1^b-61^a. Şehabettin Tekindağ (“İzzet Koyunoğlu Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Yazmalar Üzerine Çalışmalar 1.”, *Türkiyat Mecmuası*, XVI, İstanbul 1971, s. 133-139) bu eserin geniş bir tanıtımını yapmış ve tarihi değeri üzerinde durmuştur.

eser olduğunu⁴⁴ söylemek mümkündür. Hakim Bereket, bu eserinin ön sözünde bildirdiğine göre, eserini önce Lubabü'n-nuhab adıyla Arapça olarak kaleme almış, bilahare Tuhfe-i Mübarizî adıyla Farsçaya çevirerek Emir Mübarizeddin Halîfet Gazi'ye sunmuştur. Halîfet Gazi'nin bu eserini çok beğendiğini ve bu eserin Türkçe olması halinde çok daha değerli olacağını ifade etmesi üzerine, onu Türkçeye çevirdiğini ifade etmektedir.

Bilim adamlarını Türkçe eser yazmaya teşvik eden Halîfet Gazi, Dânişmendîler'in yıkılışından sonra Türkiye Selçuklularının hizmetine giren Dânişmendî emirlerinden idi. Türkiye Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykâvus'un Sinop fethine katılmış (1214) ve Kuzey Sahilleri Komutanlığı'na atanmıştır. I. Alâeddin Keykubad döneminde ise Amasya valiliğine atanmış ve sultanın Gûrcistan seferinde şehit olmuştur⁴⁵.

Bu bilgilerden Anadolu'da Türkçe eser yazma geleneğinin XIII. yüzyılda Dânişmend İli'nde başlatıldığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

3. Felsefe ve Pozitif İlimlere (Tıp-Astronomi) Önem Verilmesi

Anadolu'da ilk ilmî faaliyetlerin Dânişmend İli'nde ve Dânişmendîler tarafından başlatılmıştır. Bu amaçla Dânişmendî ülkesinde bir taraftan Anadolu'nun ilk medreseleri kurulurken, diğer taraftan da değişik yerlerden Anadolu'ya birçok ilim ve fikir adamı celb edilmiş ve bunların ilmî faaliyetlerde bulunmalarına imkân sağlanmıştır.

Dânişmend İli'ndeki bu ilmî faaliyetlerde belli başlı bir takım özellikler göze çarpmaktadır. Burada özellikle felsefe, tıp ve astronomi gibi pozitif bilimlere büyük ilgi söz konusudur. "Selçuklular zamanında (Anadolu'da) teşekkül eden Türk-İslam medeniyetinin ilk bir buçuk asrında felsefe ve pozitif ilimlere büyük bir ilgi duyulduğu dikkati çekmektedir. Bunun da en önemli sebebi, Anadolu'da kurulan ilk Türk devletleri yöneticilerinin ilim ve fikir adamlarını bu alana yönlendirmeleri ve müsbet ilimlerle mücehhez ilim adamlarını himaye edip, onların çalışmalarına imkân vermeleridir"⁴⁶

⁴⁴ Bayram, "İlk Türkçe Eser Meselesi", s. 99.

⁴⁵ Hüseyin Hüsameddin [Yaşar], *Amasya Tarihi*, II, İstanbul 1329/1332, s. 323-354; Tekindağ, "Türkçe Yazmalar", s. 136-139; Refet Yinanç, "Selçuklu Medreselerinden Amasya Halîfet Gazi Medresesi ve Vakıfları", *Vakıflar Dergisi (VD)*, S. XV, Ankara 1982, s. 5-7; Sefer Solmaz, *Halîfet Gazi ve Halîfet-zâdeler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993, s. 1-14.

⁴⁶ Bayram, "Bilimsel Zihniyet", s. 14-15.

Hârizm kültür muhitinden gelen Dânişmend Ali Taylu, oğlu Dânişmend Gazi'yi de aynen kendisi gibi Hârizm ilmi geleneği ile yetiştirmiş olmalıdır. Dânişmend Gazi'nin icraatları, babasından aldığı bu kültürel geleneğe göre hareket ettiğini göstermektedir. Bunun sonucunda İbnü'l-Kemal İlyas b. Ahmed tarafından Dânişmend Gazi'ye hey'et (astronomi) ilmine dair olan Keşfu'l-akabe adlı eser sunulmuştur⁴⁷. Yukarıda da ifade edildiği gibi İbnü'l-Kemal İlyas b. Ahmed, Dânişmend Gazi'nin astronomi ve felsefeye ilgi duyduğunu belirterek: "O yüce zatı iltizam edenler çoğunlukla fazıl ve filozoflar (hükema) dır. Dünyanın her yanından bilge kişiler o hazrete yöneldiler. Her biri ilmini yayması nisbetinde itibar görüp, o hazretin cömertlik denizinden paylarını aldılar"⁴⁸ demektedir. Aslında bu ifadelerden, Dânişmend Gazi'nin Anadolu'da gerçekleştirdiği ilmî faaliyetlerin mahiyeti de anlaşılmalıdır.

4. Dini İlimlerle İlgili Çalışmalar

Bilindiği gibi Anadolu'da Türkleşme ve İslamlaşma faaliyetleri, Malazgirt Zaferi'nden sonra ve Dânişmendîler tarafından Dânişmend İli'nde başlatılmıştı. Ancak buradaki İslamlaşma hareketi daha ziyade tekke ve zaviyeler kullanılarak avama yönelik basit dini bilgilerin öğretilmesi şeklinde olmalıdır. Çünkü daha çok göçebe yani konar-göçer durumda olan Türkmenler dini bilgi ve ihtiyaçlarını eren kişileri dinleyerek, örnek alarak karşılamaktaydılar. Yerleşik hayata geçtikten sonra okumaya ve te'lifata dayalı dinî bilgilerin, geniş halk kitlelerine sunulması hareketi kendini göstermektedir. Nitekim bu durumu XII. yüzyılın sonlarında Anadolu'ya gelen Ömer b. Muhammed b. Ali'nin: "Diyar-ı Rum'a (Anadolu) geldim. İnsanların astronomiye rağbet ettiklerini fakat dini ilimlerden bihaber olduklarını gördüm"⁴⁹ ifadesi açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Hârizm kültür muhitinden olanların daha ziyade pozitif bilimlere önem verdikleri bilinmektedir. Nitekim Keşfu'l-akabe'de⁵⁰ "ehl-i 'ukûl" olan ilim ve fikir adamlarının Dânişmend Gazi'nin himayesine girdikleri ve bu ilim adamlarının çalışmalarına imkân verildiği anlaşılmalıdır. Ömer b. Muhammed b. Ali'nin yukarıdaki ifadesi de bunu teyit etmektedir.

⁴⁷ Bayram, "Siyasi Boyutları", *TAD*, 80-81.

⁴⁸ Keşfu'l-akabe, vr. 250^a.

⁴⁹ *Akaid-i Ehl-i Sünnet*, Fatih (Süleymaniye) Ktp., nr. 5426, ön söz.

⁵⁰ Keşfu'l-akabe, vr. 250^a.

Bütün bunlar göz önüne alındığında Anadolu'da pozitif bilimlere ait eserlerin telifi daha erken dönemlerde başlamıştır. Ancak aradan belli bir süre geçtikten sonra dini eserler yazacak ilim adamlarının yetişmesiyle dini ilimlerle ilgili eserler de yazılmaya başlanmıştır. Öyleyse, Anadolu'da dini eserler yazma geleneğinin bilimsel eserler yazma geleneğinden daha sonra ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmaktadır.

5. Melhemecilik (Menkıbecilik-Mitolojik) Geleneği

Dânişmend İli'ndeki kültürel yapılanmanın özelliklerinden birisi de bu bölgede melhemecilik geleneğinin yaygın olmasıdır. Menkıbecilik, destan kültüründen gelen insanların vazgeçemeyeceği bir bilgilenme yoludur. Bu gelenek ile dini kahramanlar efsaneleşmektedir. Böylece bu dini kahramanlara duyulan sevgi muhabbet zihinlere yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Dini şahsiyetler etrafında bir menkıbe halesi oluşturulmuş ve onlar destanî-efsanevî bir kişiliğe dönüştürülmüş olmaktadır. Bu menkıbecilik geleneğinin Dânişmend İli'nde bir kültürel anlayış, duyuş ve düşünüş şekline geldiği görülmektedir.

Bu anlayıştan dolayı daha XII. yüzyılda, burada da devletin kurucusu olan Dânişmend Gazi'nin kahraman şahsiyeti ve gazaları Anadolu halkı arasında menkıbevi rivayetler şeklinde ortaya çıkmış ve bunlar yayılmaya başlamıştır⁵¹. Dânişmend Gazi yaptığı gazalarla halkın gönlünde taht kurunca, hemen ona da olağan üstü bir takım haller izafe edilmek suretiyle bir destan kahramanı haline getirilmiştir. Dânişmend-nâme, yaklaşık bir buçuk asırlık bir sözlü aktarımdan sonra bu halk rivayetlerinin XIII. yüzyılın ortalarında Dânişmend İli'nde derlenerek yazıya geçirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

a. Dânişmend-nâme

Dânişmend-nâme, Anadolu'da destanî Türk Edebiyatının ilk örneklerindedir. Bu destanda, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli bir rol oynayan Dânişmendli hanedanı özellikle Dânişmend Gazi'nin şahsında onun ortaya koyduğu kahramanlıklar menkıbevî bir dille anlatılmıştır. Bu destanda, Dânişmend Gazi'nin gösterdiği kahramanlıklar, Anadolu'da Rum, Bizans, Haçlı ve Ermenilere karşı giriştikleri başarılı mücadeleler, halkın inanç ve geleneklerine uygun şekilde olağanüstü motiflerle süslenerek güzel bir şekilde dile getirilmiştir⁵².

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması, kalabalık gruplar halinde fethe edilen topraklara gelip yerleşen Türklerin yaptıkları büyük mücadeleler sonucu gerçekleşmiştir. Bu dönemde halkın muhayyilesinde derin izler bırakan birçok kahramanlar ortaya çıkmıştır. Anadolu'da gaza ve fetihlerde bulunan halkın çok değer verdiği bu kahramanlar etrafında, onların olağanüstü fedakârlıklarını anlatan destanlar ve menkıbeler üretilmiştir. Bu kahramanlara bir takım kerametler atfedilmiş, böylece bu kahramanlar halk arasında veli hüviyeti kazanmışlardır⁵³.

Dânişmend-nâme'nin Türkiye Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykâvus⁵⁴ zamanında onun emri ile İbn Ala tarafından 642/1244-45 tarihinde telif edildiği kabul edilmektedir. Dânişmend-nâme'de bununla ilgili ifadeler de rastlanmaktadır⁵⁵. Ancak bu nüsha günümüze gelmemiştir⁵⁶.

Bugün elimizde bulunan Dânişmend-nâme nüshaları Tokat Kalesi dizdarı Arif Ali tarafından İbn Ala'nın telif ettiği eser yeniden kaleme alınmak suretiyle meydana getirilmiştir. Ancak bunun 762/1360-61 tarihinde yani I. Murat Devri'nde yazıldığı öne sürülmüşse⁵⁷ de F. Köprülü başta olmak üzere⁵⁸ bütün araştırmacılar bu eserin II. Murat Dönemi'nde yazıldığını kabul etmişlerdir⁵⁹.

Dânişmend-nâme'nin üçüncü safhasını ise, XVI. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinden Gelibolulu Mustafa Ali'nin Mirkatü'l-cihad adlı eseri oluşturmaktadır. Mustafa Ali, bu eserini Arif Ali'nin kaleme aldığı Dânişmend-nâme'nin nüshalarından birini esas alarak yazmıştır. Nesir bölümünde dili ağırlaştırmış, nazım kısmını tamamen değiştirmiştir. Tarihçi olması nedeniyle de bazı olaylar ilave etmiş ve eseri 17 meclis olarak tertip etmiştir. Bundan dolayı O. Turan⁶⁰ Mirkatü'l-cihad'ı "Dânişmend-nâme'nin nüshalarından biri saymak doğru olur" demektedir.

⁵³ Bicik, aynı yer.

⁵⁴ Osman Turan (*Selçuklular Zamanında Türkiye Siyasî Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1318)*), s. 127) bu hükümdarın 1. İzzeddin Keykâvus olması gerektiğini belirtmektedir.

⁵⁵ *Melik Danişmend Tarihi (Dânişmend-nâme)*, İstanbul Belediye Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet, nr. 441, 125^b, 170^a.

⁵⁶ Necati Demir, *Danişmendname*, Nixsar 1999, s. 10.

⁵⁷ Demir, *Danişmendname*, s. 10-11.

⁵⁸ Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 427. Burada F. Köprülü "II. Murad Devri'nde, onun teşvik ve himayesiyle milli an'anelerin tekrar canlandırılmasını hedef tutan fikri ve edebi faaliyetler esnasında" bu eserin yeniden tertip edildiğini söylemektedir.

⁵⁹ Ahmet Yaşar Ocak, "Dânişmendnâme" mad., *DİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 478.

⁶⁰ Turan, *Türkiye*, s. 128.

⁵¹ Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 427.

⁵² Ali Öztürk, *Türk Anonim Edebiyatı*, İstanbul 1986, s. 207; Mehmet Bicik, "Danişmend-name Destanı'nın Tahlihi", *Türk Dünyası Araştırmaları (TDA)*, S. 95, İstanbul 1995, s. 189.

b. Dede Korkut Hikâyeleri

Türk tarih ve kültüründe Dede Korkut Hikâyelerinin de ayrı bir yeri ve önemi vardır. Uzun bir süre şifahi olarak varlığını sürdürdükten sonra yazıya geçirilmiş olan bu hikâyeler, aynı zamanda Türk dilinin de en güzel örneklerindedir. Yüzyıllarca halkın muhayyilesinden süzülerek geldiği için Türk içtimai ve milli hayatının aynası niteliğindedir⁶¹.

Dânişmend İli'ndeki kültürel yapının Dânişmendliler'in yıkılışından sonra da devam etmesinden dolayı, bu bölgedeki melhemecilik geleneği de varlığını sürdürmüştür. Bu gelenek sonucu XIV. yüzyılda Dede Korkut Hikâyeleri Amasya yöresinde yani Dânişmend İli'nde derlenmiştir. F. Kırzioğlu, Dede Korkut Hikâyelerinin Timur'un önünden kaçarak Amasya dolaylarına yerleşen Türkmenler tarafından kaleme alındığını belirtmektedir⁶². Dânişmend İli'nin belirtilen kültürel yapısı göz önüne bulundurulduğunda buna hayret etmemek gerekir. Çünkü daha önce de Dânişmend-nâme bu bölgede derlenmişti. Dânişmendliler döneminde sözlü olarak yaşayan bu hikâyeler bu devletin yıkılışından sonra yani XIV. yüzyılda yazıya geçirilmiştir⁶³.

III. DÂNIŞMENDLİ MİMARİ ESERLERİ

Dânişmendliler'in izledikleri kültür politikasının bir ayağı da onlar tarafından gerçekleştirilen imar faaliyetleridir. Bundan dolayı Dânişmendli kültür tarihini ortaya koymak için onların takip ettikleri imar faaliyetlerinin de bilinmesi gerekmektedir. Çünkü onların önemli özelliklerinden birisi de ele geçirdikleri bölgelerde dini, ilmi, kültürel ve sosyal kurumlara son derece önem vermiş olmalarıdır. İ. H. Uzunçarşılı Anadolu'daki ilk imar faaliyetlerin⁶⁴ Dânişmend İli'nde başladığını söylemektedir. Nitekim bununla ilgili kaynaklarda bir takım bilgiler olduğu gibi, onlardan kalan cami, mescit, medrese, tekke-zaviye ve türbe vb. gibi mimari eserlerin bazıları günümüze kadar gelmiştir. Özellikle Dânişmendliler tarafından ele geçirilen Sivas, Tokat, Niksar, Amasya, Kayseri, Malatya vb. gibi şehirlerde onlar tarafından pek çok mimarî eser inşa edilmiştir.

⁶¹ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı*, 3. Baskı, İstanbul 1986, s. 5.

⁶² Fahreddin Kırzioğlu, "Millî Destanlarımızdan Dede-Korkut Oğuznamelerinin Tarih Belgesi Bakımından Değeri", *Bellekten*, L/198, Ankara 1987, s. 915-928.

⁶³ Bayram, "Tokat-Malatya", *TDA*, s. 89, dn. 6.

⁶⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "XII. ve XIII. Asırlarda Anadolu'da Fikir Hareketleri ile İçtimai Müesseselere Bir Bakış", *III. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 15-20 Kasım 1943), *Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1948, s. 303.

Aslında Dânişmendlilerden kalan mimari eserlerin bir kısmı, Anadolu'daki çeşitli mücadeleler sonucu şehirlerin tahrip edilmesi⁶⁵, deprem, sel baskını ve yangınlar gibi bir takım doğal afetler sonucu günümüze kadar gelememiştir. Ayrıca Dânişmendliler tarafından inşa edilen eserlerin bir kısmı da kendinden sonra gelenler tarafından (Türkiye Selçukluları gibi) yeniden inşa edilmiştir ki bu eserlerin ilk banileri Dânişmendliler olmasına rağmen artık onlara değil de kendilerinden sonra gelenlere mal edilmektedir.

Dânişmendliler'in imar hareketleri Dânişmend Gazi döneminde başlamış⁶⁶, Emir Gazi⁶⁷, Melik Muhammed⁶⁸ ve Yağlıbasan⁶⁹ dönemlerinde de sürdürülmüştür.

Semra Ögel, XII. yüzyıldaki Saltuklu, Artuklu, Mengücek ve Dânişmendli devri sanatlarının Türkiye Selçuklu Sanatı'nın bir hazırlık devresi olarak ortaya çıktığını⁷⁰ söylemektedir. İşte Dânişmendliler tarafından inşa edilen sade ve gösterişsiz mimari eserler bir bakıma Anadolu Türk mimarisinin doğuş yıllarının ürünleridir⁷¹. Yani Dânişmendli Sanatı Türkiye Selçuklu Sanatı'nın bir prototipi ve öncüsü niteliğindedir. Aslında Anadolu Türk Sanatının Dânişmendlileri de kapsayan ve XIII. yüzyılın ortalarına kadar devam eden dönem "bir arama, deneme ve hazmetme" dönemidir⁷². Bu anlamda Dânişmendli Devri Sanatının Büyük Selçuklu Sanatı ile Türkiye Selçuklu Sanatı arasında bir köprü olduğunu söylemek mümkündür.

⁶⁵ Özellikle Anadolu'da bu mücadeleler sonucunda şehirlerin Bizanslıların eline geçmesi durumunda veya Moğolların Anadolu'yu işgalleri esnasında bir kısım mimarî eserler tahrip edilmiştir.

⁶⁶ *Dânişmend-nâme*, vr. 9^a-10^b; Urfalı Mateos *Vekayi-nâme*, s. 225; *Süryanî Keşiş Mihail'in Vekayi-namesi*, II, trc. H. D. Andreasyan, TTK Ktp.'nde 44-2 no'lu basılmamış nüsha, *Ermenice muhtasarı*, s. 49.

⁶⁷ *Dânişmend-nâme*, vr. 258^a.

⁶⁸ *Süryanî Mihail, Vekayi-nâme*, s. 103; *Süryanî Mihail, Vekayi-nâme, Ermenice muhtasarı*, s. 105; *Abû'l-Farac Tarihi*, II, trc. Ömer Rıza Doğrul, 2. Baskı, Ankara 1987, s. 367.

⁶⁹ *Dânişmend-nâme*, vr. 258^{a-b}.

⁷⁰ Semra Ögel, "Orta Çağ Çerçevesinde Anadolu Selçuklu Sanatı", *Malazgirt Armağanı*, Ankara 1972, s. 131.

⁷¹ Tanju Cantay, *Dânişmendli Mimarî Eserleri*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İÜEF Türk ve İslam Sanatı Kürsüsü, İstanbul 1976, s. 1.

⁷² M. Oluş Arık, "Başlangıç Devri Anadolu-Türk Mimarî Tezminatının Karakteri", *Malazgirt Armağanı*, Ankara 1972, s. 173.

A. Ulu Camiler ve Camiler

Dânişmendliler'in fethettikleri yerlerde ilk inşa ettikleri mimari eserler daha ziyade dinî yapılarıdır⁷³. Özellikle bunların başında Cuma namazlarını topluca kılınmasına imkân verecek ve adına câmi-i kebîr denilen ulu camiler gelmektedir.

Günümüze gelen ulu camilerden Sivas Ulu Camii⁷⁴, Niksar Ulu Camii⁷⁵ ve Kayseri Ulu Camii'nin⁷⁶ kesin olarak Dânişmendli eseri olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca Malatya Ulu Camii⁷⁷, Elbistan Ulu Camii⁷⁸, Tokat Ulu Camii⁷⁹ ve Aksaray Ulu Camii'nin ilk önce Dânişmendliler tarafından inşa edildiği ifade edilmektedir.

Ancak Anadolu'da ulu cami geleneğinin Dânişmendliler tarafından başlatıldığı göz önüne alındığında Dânişmendlilerden kalan ulu camilerin sadece bunlarla sınırlı kalmaması gerekir. Çünkü Dânişmendliler'in hâkim olduğu Amasya, Çorum, Çankırı, Yozgat, Kastamonu gibi şehirlerde de ulu camiler bulunmaktadır. Ancak bunlar ilk durumları ile günümüze kadar gelememiştir. Yani ilk defa Dânişmendliler tarafından inşa edilen ulu camiler, bu şekilde kısmen veya tama-

⁷³ C. Cahen (*Anadoluda Türkler*, s. 258) tam anlamıyla dinî yapıların camiler, medreseler ve türbeler olduğu belirtmesine rağmen bu konuda bundan hemen önce de "sivil amaçlarla kullanılan kervansaraylar, hamamlar, hastaneler ve benzeri yapılar da bir dereceye kadar dinsel yapıların kapsamına girmektedir" demek suretiyle dinî yapıların kapsamını da genişletmiştir. C. Cahen'in dinî yapıların kapsamını genişletmesinin nedeni onun ileri sürdüğü bir tezden dolayıdır. O Türklerin Anadolu'yu fethetmelerinden hemen sonraki dönemlerden "günümüze tam olarak ulaşmış hiçbir kamusal yapı bulunmamaktadır" (aynı yer) tezini öne sürmektedir. İşte öne sürdüğü bu tezi çürütmek için de kervansaraylar, hamamlar, hastaneler vb. gibi bir takım sosyal müesseseleri dinî yapıların içine almış bulunmaktadır.

⁷⁴ bk. Albert Gabriel, *Monuments Turcs d'Anatolie*, II, Paris 1934, s. 146; Celal Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul 1970, s. 95; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, 3. Baskı, İstanbul 1993, s. 109; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 37; Semâvi Eyice, "Mescid (Anadolu'da ve Rumeli'de Türk Mescid ve Camileri)", *IA*, VII, İstanbul 1988, s. 102.

⁷⁵ Gabriel, *Monuments*, II, s. 122; Doğan Kuban, *Anadolu Türk Mimarîsinin Kaynak ve Sorunları*, İstanbul 1965, s. 113; Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, s. 116; Aslanapa, *Türk Sanatı*, s. 108; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 31.

⁷⁶ Halil Edhem [Eldem], *Kayseriye Şehri*, İstanbul 1334, s. 30; Kuban, *Türk Mimarîsi*, s. 120; Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, s. 96; Aslanapa, *Türk Sanatı*, s. 108; aynı mlf., *Anadolu'da İlk Türk Mimarîsi*, Ankara 1991, s. 17; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 17; Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de Zamanımıza Kadar Gelmemiş Olan Bazı Mühim Tarihi Binalar", *IX. Türk Tarih Kongresi* (Ankara, 21-25 Eylül 1981), *Kongreye Sunulan Bildiriler*, II, Ankara 1989, s. 719; M. Baha Tanman, "Dânişmendliler (Mimarî)", *DIA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 475.

⁷⁷ M. Zeki Oral, "Malatya Kitabeleri ve Tarihi", *III. Türk Tarih Kongresi* (Ankara, 15- 20 Kasım 1943) *Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1948, s. 435,437.

⁷⁸ Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, Ankara 1989, s. 121-122.

⁷⁹ Tuncer Baykara, "Tokat Ulu Camii Üzerine Bazı Düşünceler", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu*, (Tokat, 2-6 Temmuz 1986), Ankara 1987, s. 293-294.

men tahrip olmuştur. Dânişmendli topraklarını ele geçiren Türkiye Selçukluları, onlardan kalan bu ulu camileri yeniden inşa veya tamir etmişlerdir. Bu duruma işaret eden O. Aslanapa⁸⁰ XII. yüzyılda yapılan Dânişmendli camilerinden hiç birinin orijinal şekilleriyle günümüze kadar gelmediğini belirtmektedir. Bu camilerin çoğunda sadece Türkiye Selçukluları dönemine ait tamir kitabelerinin günümüze gelmesi bunların Selçuklu eserleri olarak kabul edilmesine neden olmuştur.

Dânişmendliler, Anadolu'da hâkim oldukları bölgelerde ulu camilerin dışın-da başka camiler de inşa etmişlerdir. Bunlardan Tokat Garipler Camii⁸¹, Amasya Şamlar (Küçük Ağa) Camii⁸², Niksar Cin Camii⁸³ ve Kayseri Kölük Camii⁸⁴ günümüze gelmiştir.

B. Medreseler

Anadolu'da ilk ilmi faaliyetleri başlatan Dânişmendliler, bazı şehirlerde medreseler inşa etmişlerdir. Ancak -eğer yapılmış olsa bile- Dânişmend Gazi ve Emir Gazi dönemlerinden kalan bir medrese veya bununla ilgili bir bilgiye rastlanılamamıştır. Bu nedenle ilk Dânişmendli medreselerinin Melik Muhammed (1135-1143) ve Melik Yağıbasan (1143-1164) tarafından yaptırıldığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla Anadolu'da ilk medreselerin XII. yüzyılın ortalarına doğru Dânişmend İli'nde kurulduğu anlaşılmaktadır⁸⁵. Dânişmendliler tarafından inşa edilen bu medreselerden Niksar Yağıbasan Medresesi⁸⁶, Tokat Yağıbasan (Çukur

⁸⁰ Oktay Aslanapa, "Anadolu Türk Mimarîsi", *Türk Dünyası El Kitabı*, II, 2. Baskı, Ankara 1992, s. 336.

⁸¹ Uzunçarşılı-Edgüer, *Sivas Şehri*, s. 21; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 45; aynı mlf., "Bir Kuzey-Batı Anadolu Gezisinden Notlar", *Sanat Tarihi Yıllığı (STY)*, VII, İstanbul 1977, s. 21-40; Muzaffer Erdoğan, "Osmanlı Devrinde Anadolu Camilerinde Restorasyon Faaliyetleri", *Vakıflar Dergisi (VD)*, VII, İstanbul 1968, s. 176; Tanman, "Dânişmendliler (Mimarî)" mad., *DIA*, s. 474.

⁸² Hüseyin Hüsameddin [Yaşar], *Amasya Tarihi*, I, İstanbul 1327/1330, s. 149; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 48; Tanman, "Dânişmendliler (Mimarî)" mad., *DIA*, s. 477.

⁸³ İsmail Hakkı [Uzunçarşılı], *Kitabeler*, I, İstanbul 1345/1927, s. 61; Halit Çal, *Niksar'da Türk Eserleri*, İstanbul 1989, s. 21; Tanman, "Dânişmendliler (Mimarî)" mad., *DIA*, s. 474.

⁸⁴ Aslanapa, *Türk Sanatı*, s. 108; aynı mlf., *İlk Türk Mimarîsi*, s. 16-17; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 56.

⁸⁵ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 6. Baskı, İstanbul 1997, s. 43; aynı mlf., "Dânişmendliler Dönemi'nde Türk Eğitim Tarihine Genel Bir Bakış", *Niksar'ın Fethi ve Dânişmendliler Dönemi'nde Niksar Bilgi Şöleni Tebliğleri*, (Niksar, 8 Haziran 1996), Tokat 1996, s. 13.

⁸⁶ Van Berchem, "Épigraphie des Danishmendides", *Zeitschrift für Assyriologie*, XXVII, Strassburg 1912, s. 85; Uzunçarşılı, *Kitabeler*, I, s. 59; Aslanapa, *Türk Sanatı*, s. 135- 136; Kuban, *Türk Mimarîsi*, s. 143; Aptullah Kuran, "Tokat ve Niksar'da Yağ-basan Medreseleri", *Vakıflar Dergisi (VD)*, VII, İstanbul 1968, s. 39-43.

Medresesi⁸⁷; Kayseri Könlük Medresesi⁸⁸ ve Amasya Halifet Gazi Medresesi⁸⁹ harap olsa da günümüze ulaşmıştır. Ancak Dânişmendlilerin yaptığı Kayseri Melik Gazi Medresesi⁹⁰, Niksar Hacı Çıkrık Medresesi⁹¹, Niksar Darü'l-Hayr Medresesi, Zile Davunlu Medresesi, Malatya Zünnûn Medresesi ve Elbistan Candar Gazi Medresesi⁹² günümüze kadar gelememişlerdir.

C. Türbeler

Dânişmendliler döneminden kalan birçok türbe bulunmaktadır. Türbe olduklarından dolayı bunların çoğunluğu günümüze kadar gelmiştir. Bilindiği gibi Anadolu'da pek çok kahraman ve evliyanın türbeleri yatır olarak hâlâ ziyaret edilmektedir⁹³. Dânişmendlilerden kalan bu türbelerden Niksar Yağlıbasan Türbesi dışında, Niksar Melik Ahmed Dânişmend Gazi Türbesi⁹⁴, Kayseri/Pınarbaşı Melik Gazi Türbesi⁹⁵, Niksar Sungur Bey Türbesi⁹⁶, Niksar Kulak Türbesi⁹⁷, Niksar Hacı

Çıkrık Türbesi⁹⁸, Niksar Kırkkızlar Türbesi⁹⁹, Amasya Halifet Gazi Türbesi¹⁰⁰ günümüze ulaşmıştır.

D. Günümüze Gelemeyen Dânişmendli Mimarî Eserleri

Dânişmendliler tarafından inşa edilmesine rağmen bir takım mimarı eserler günümüze kadar gelmemiştir. Ancak günümüze kadar gelemeyen bu eserlerin isimlerine bazı kaynaklarda rastlanmaktadır. İşte Dânişmendlilerden kalmasına rağmen zamanımıza gelmeyen, ancak sadece isimleri tesbit edilebilen mimarı eserler: Niksar'da Sunguriye Zaviyesi¹⁰¹ ve Mescidi¹⁰²; Amasya'da Yağlıbasan Hanı ve Dânişmend Gazi Sarayı, Gümenek Ribatı; Gümüş'te Süleyman Ribatı; Kayseri'de Melik Gazi Medresesi; Sivas'ta Battal Gazi Mescidi, Yağlıbasan Hankâhı¹⁰³ ve Zahirüddin İli Hanı¹⁰⁴ şeklinde sayılabilir.

SONUÇ

Dânişmendliler, Malazgirt Zaferi sonrasında Anadolu'da kurulan ilk Türk devletlerinden birisidir. Onlar kuruluşlarıyla birlikte burasının Türkleşmesi ve İslâmlaşmasını hedeflemişlerdir. Dolayısıyla Anadolu'da ilk Türkleşme ve İslâmlaşma hareketi Dânişmend İli'nde ve Dânişmendliler tarafından başlatılmıştır.

Dânişmend Gazi'nin babası Dânişmend Ali Taylu Harezmi kökenli olup Büyük Selçukluların hizmetine dânişmend olarak girmiş, daha sonra da hanedan ailesinin muallimliğine getirilmiştir. Babası tarafından aynen kendisi gibi yetiştirilen Dânişmend Gazi de onun ölümünden sonra bir müddet babasının muallimlik görevine devam etmiş ve daha sonra Anadolu'ya gelmiştir. Asıl adı Gümüştekin olmasına rağmen bu bilimsel kişiliğinden dolayı kendisine verilen "Dânişmend" unvanı, daha sonra adı yerine geçmiş hatta kurduğu devletin de adı olmuştur.

⁸⁷ TKGMA, *Defter-i Evkaf-ı Rum*, no. 583, s. 44^b; Halil Edhem [Eldem], "Anadolu'da İslâmî Kitabeler", *Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası (TOEM)*, Sene 6, S. 34, İstanbul 1331, s. 587; Uzunçarşılı, *Kitabeler*, I, s. 3; Kuran, "Yağlıbasan Medreseleri", s. 42, aynı mlf., *Anadolu Medreseleri*, I, Ankara 1969, s. 18.

⁸⁸ Erol Yurdakul, *Kayseri-Könlük Camii ve Medresesi*, Ankara 1996, s. 29-48.

⁸⁹ *Dânişmend-nâme*, vr. 258^{a-b}; VGMA, Defter no. 610, s. 37-39; Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, I, s. 283; Uzunçarşılı, *Kitabeler*, I, s. 95; Tekindağ, "Türkçe Yazmalar", s. 139; Yinanç, "Halifet Gazi Medresesi", *VD*, s. 6; Solmaz, *Halifet Gazi*, s. 10-14.

⁹⁰ Kazım Özdoğan, *Kayseri Tarihi-Kültür ve Sanat Eserleri*, Kayseri 1948, s. 93; Mehmet İnbaşı, *XVI. YY. Başlarında Kayseri*, Kayseri 1992, s. 60.

⁹¹ Uzunçarşılı, *Kitabeler*, I, s. 62-63; Tuncer Baykara, "Niksar, Kalesi ve Tarihi", *Türk Kültürü Araştırmaları (TKA)*, XXIV/2, Ankara 1986, s. 88-89; Kâmil Şahin, "Niksar'da Dânişmendli Dönemi Yağlıbasan ve Hacı Çıkrık Medreseleri", *Niksar'ın Fethi ve Dânişmendliler Döneminde Niksar Bilgi Şöleni Tebliğleri*, (Niksar, 8 Haziran 1996), Tokat 1996, s. 69; aynı mlf., *Dânişmendliler Döneminde Niksar (1071-1178)*, Niksar 1999, s. 21.

⁹² Şahin, *Niksar*, s. 44.

⁹³ Osman Turan, *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, I, 7. Baskı, İstanbul 1994, s. 214.

⁹⁴ *Dânişmend-nâme*, vr. 254^b; Esterâbadî, *Bezm u Rezm*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 1990, s. 313; el-Cenâbî, *Gülşen-i Tevarih*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3097, vr. 69a; Halit Çal, "Melik Dânişmend Gazi Türbesi", *Türk Etnografya Dergisi (TÜED)*, XIX, Ankara 1991, s. 41-45.

⁹⁵ Halil Edhem [Eldem], "İslâmî Kitabeler", *TOEM*, S. 32, İstanbul 1331, s. 454; Aslanapa, *Türk Sanatı*, s. 154; Orhan Cezmi Tuncer, "Anadolu Selçuklu Kümbetlerinin Gelişimi ve Özellikleri", *X. Türk Tarih Kongresi*, (22-26 Eylül 1986), *Kongreye Sunulan Bildiriler*, III, Ankara 1991, s. 1076; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 87-90; Tanman, "Dânişmendliler (Mimarî)" mad., *DİA*, s. 476-477.

⁹⁶ Uzunçarşılı, *Kitabeler*, I, s. 72; Uzunçarşılı-Edgüer, *Sivas Şehri*, s. 26; Çal, *Türk Eserleri*, s. 50-51; Şahin, *Niksar*, s. 95.

⁹⁷ Kuban, *Türk Mimarîsi*, s. 148; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 84; Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara 1996, s. 27.

⁹⁸ Uzunçarşılı, *Kitabeler*, I, s. 62; Kuban, *Türk Mimarîsi*, s. 148; Önkal, *Türbeler*, s. 410.

⁹⁹ Tanju Cantay, "Niksar Kırk Kızlar Kümbeti", *Sanat Tarihi Yıllığı (STY)*, IX-X, İstanbul 1981, s. 83-105; Önkal, *Türbeler*, s. 79-83.

¹⁰⁰ Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, II, s. 355; Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 112-118; aynı mlf., "Gezi Notları", s. 23; Solmaz, *Halifet Gazi*, s. 24-29.

¹⁰¹ Şahin, *Niksar*, s. 99.

¹⁰² Şahin, *Niksar*, s. 105.

¹⁰³ Muallim Cevdet, "Sivas Darüşşifası Vakfiyesi ve Tercümesi", *Vakıflar Dergisi (VD)*, I, İstanbul 1938, s. 35-37; Osman Turan, "Selçuklular Zamanında Sivas Şehri", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi (DTCFD)*, IX/4, Ankara 1951, s. 449.

¹⁰⁴ Cantay, *Mimarî Eserler*, s. 98-Tanman, "Dânişmendliler (Mimarî)" mad., *DİA*, s. 477; Muallim Cevdet, "Sivas Darüşşifası Vakfiyesi", s. 35; Turan, "Sivas Şehri", s. 449, 451.

KAYNAKÇA

Özellikle Dânişmendliler'in Anadolu kültür tarihinde ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bunun nedeni de onların başlangıçtan itibaren tamamen Türk kültürüne dayalı Anadolu'da Gazilik ülküsü ve Türkmencilik mefkûresinin esas alındığı bir kültür politikası izlemiş olmalarıdır. Bunun sonucunda adına "Dânişmend İli" denilen hâkim oldukları bölgelere farklı bir kültürel karakter kazandırmışlardır. Bundan dolayı Anadolu'da ilk defa bir takım kültürel hareketler Dânişmend İli'nde bizzat Dânişmendliler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Anadolu'da iskân hareketlerini başlatanlar arasında Dânişmendliler ilk sıralardadır. Dolayısıyla Anadolu'da ilk imar hareketleri de Dânişmendliler tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. İmar faaliyetleri içinde özellikle ulu cami geleneğinin öncüleri Dânişmendliler olduğunu söylemek mümkündür. Bütün Dânişmendli şehirlerinin ortasına adına ulu cami denilen bir cuma camii yapıldığı görülmekte olup, şehir caminin bunun etrafında şekillenmiştir.

Savaşçılığı ve kahramanlığının yanında bir bilimsel yönü de olan Dânişmend Gazi devletini kurduktan hemen sonra bilimsel çalışmalara da büyük önem vermiş ve bunun sonucunda Anadolu'da ilk bilimsel çalışmalar da Dânişmend İli'nde başlatılmıştır. Anadolu'da ilk eser ve ilk Türkçe eser Dânişmend İli'nde kaleme alınmıştır. Bunların yanında Anadolu'nun ilk bilimsel kuruluşları olan medreseler de XII. yüzyılın ortalarında ilk defa Dânişmend İli'nde Dânişmendliler tarafından kurulmuştur.

Özellikle Dânişmendliler tarafından ikame edilen Dânişmend İli'nin bu kültürel yapısı gerek Türkiye Selçukluları ve gerekse Osmanlılar döneminde sürmüş ve burada birçok siyasi ve kültürel olayların meydana gelmesine neden olmuştur. Hatta Dânişmend İli'nin bu kültürel yapısının günümüze kadar geldiğini söylemek mümkündür.

ARŞİV VESİKALARI

TKGMA, Defter-i Evkaf-ı Rum, no. 583, s. 4^b, 44^b.

VGMA, Defter no. 610, vr. s. 37-39.

KAYNAKLAR

Abû'l-Farac Tarihi, II, trc. Ömer Rıza Doğrul, TTK yay., 2. Baskı, Ankara 1987.

el-BEYHAKÎ, Ebü'l-Fazl Muhammed b. el-Hasan, Tarih-i Beyhakî, nşr. Ali Ekber Feyyaz, Tahran 1371.

el-CENÂBÎ, Mustafa b. Hasan b. Sinan, Gülşen-i Tevarîh, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3097, vr. 68^a-68^b.

ESTERÂBADÎ, Aziz B. Erdeşir, Bezm u Rezm, çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1990.

HAKİM BEREKET, Tuhfe-i Mubarizî, Konya İzzet Koyunoğlu Ktp., nr. 12049, vr. 1^b-61^a.

İBNÜ'L-KEMAL İLYAS B. AHMED, Keşfu'l-akabe, Fatih (Süleymaniye) Ktp., nr. 5426, vr. 244^b-261^a.

Melik Danişmend Tarihi (Dânişmend-nâme), İstanbul Belediye Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet, nr.441, vr. 1^b-262^b.

NİZAMÜ'L-MÜLK, Ebü'l-Hasan b. Ali, Siyâset-nâme, nşr. 'Atâ'ullah-ı Tedeyyin, Tahran 1373.

_____, Siyâset-nâme, haz. Mehmet Altay Köymen, Kültür Bakanlığı, İstanbul 1990.

ÖMER B. MUHAMMED B. ALİ, Akaid-i Ehl-i sünnet, Fatih (Süleymaniye) Ktp., nr. 5426.

Süryanî Keşiş Mihail'in Vekayi-nâmesi, trc. H. D. Andreasyan, II, TTK Ktp.'nde 44-2 no'lu basılmamış nüsha.

Urfalı Mateos Vekayi-nômesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli {1136-1162}, trc. Hrant D. Andreasyan, notlar Edouard Dulaurer-M. Halil Yinanç, TTK yay. 2. Baskı, Ankara 1987.

ARAŞTIRMALAR

KİTAPLAR

AKYÜZ, Yahya, Türk Eğitim Tarihi, İstanbul Kültür Üniversitesi yay., İstanbul 1997.

ARSEVEN, Celal Esad, Türk Sanatı Tarihi, MEB yay., İstanbul 1970.

ASLANAPA, Oktay, Anadolu'da İlk Türk Mimarîsi, AKM yay., Ankara 1991.

_____, Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 1993.

BARTHOLD, V. V., Moğol İstilâsına Kadar Türkistan, haz. Hakkı Dursun Yıldız, TTK yay.,

Ankara 1990.

BAYRAM, Mikâil, Anadolu'da Te'lif Edilen İlk Eser Keşfu'l-Akabe, Konya 1981.

_____, Danişmend Oğulları Devletinin Bilimsel ve Kültürel Mirası, Konya 2009.

CAHEN, Claude, Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, çev. Yıldız Moran, e yay., 2. Baskı, İstanbul 1984.

CANTAY, Tanju, Danişmendli Mimarî Eserleri, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İÜEF Türk ve İslam Sanatı Kürsüsü, İstanbul 1976.

ÇAL, Halit, Niksar'da Türk Eserleri, Kültür Bakanlığı yay., İstanbul 1989.

DEMİR, Necati, Danişmendname, Niksar Belediyesi yay., Niksar 1999.

[ELDEM], Halil Edhem, Düvel-i İslamiyye, İstanbul 1345/1927.

_____, Kayseriye Şehri, İstanbul 1334.

ERGİN, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, Ebru yay., 3. Baskı, İstanbul 1986.

GABRİEL, Albert, Monuments Turcs d'Anatolie, II, Paris 1934.

İNBAŞI, Mehmet, XVI. YY. Başlarında Kayseri, Kayseri 1992.

KİTAPÇI, Zekeriya, İlk Müslüman Türk Hükümdar ve Hakanları, 2. Baskı Konya 1995.

KONYALI, İbrahim Hakkı, Abideleri ve Kitabeleriyle Niğde-Aksaray Tarihi, I, İstanbul 1974.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1926.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., 4. Baskı, Ankara 1981.

KUBAN, Doğan, Anadolu Türk Mimarîsinin Kaynak ve Sorunları, İstanbul 1965.

KURAN, Aptullah, Anadolu Medreseleri, I, Ankara 1969.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., Tarih Araştırmalarında Usûl, 2. Baskı, İstanbul 1991.

ÖNKAL, Hakkı, Anadolu Selçuklu Türbeleri, AKM yay., Ankara 1996.

ÖZDOĞAN, Kâzım, Kayseri Tarihi-Kültür ve Sanat Eserleri, Kayseri 1948.

ÖZTÜRK, Ali, Türk Anonim Edebiyatı, Bayrak yay., İstanbul 1986.

SOLMAZ, Sefer, Danişmendliler Devleti ve Kültürel Mirasları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2001.

Halîfet Gazi ve Halîfet-zâdeler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993.

ŞAHİN, Kâmil, Danişmendliler Döneminde Niksar (1071-1178), Niksar Belediyesi yay., Niksar 1999.

TOGAN, Zeki Velidî, Umumî Türk Tarihi'ne Giriş, I, Enderun Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 1981.

TURAN, Osman, Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti, Boğaziçi yay., 3. Baskı, İstanbul 1993.

_____, Selçuklular Zamanında Türkiye Siyasî Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1318), Boğaziçi yay., 3. Baskı, İstanbul 1993.

TURAN, Osman, Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Târihi, I, Boğaziçi yay., 7. Baskı, İstanbul 1994.

[UZUNÇARŞILI], İsmail Hakkı-Rıdvan Nafiz -[Edgüer], Sivas Şehri, İstanbul 1346/1928.

WITTEK, Paul, Mentеше Beyliği, çev. O.Şaik Gökyay, TTK yay., 2. Baskı Ankara 1986.

_____, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, çev. Fahriye Arık, İstanbul 1947.

[YAŞAR], Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi, I, İstanbul 1327/1330; II, İstanbul 1329/1332.

YİNANÇ, Mükrimin Halil, Türkiye Tarihi Selçuklular Devri, İÜEF yay., İstanbul 1944.

YİNANÇ, Refet, Dulkadir Beyliği, TTK yay., Ankara 1989.

YURDAKUL, Erol, Kayseri-Külük Camii ve Medresesi, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1996.

MAKALELER

AKYÜZ, Yahya, "Danişmendliler Döneminde Türk Eğitim Tarihine Genel Bir Bakış, Niksar'ın Fethi ve Danişmendliler Döneminde Niksar Bilgi Şöleni Tebliğleri, (Niksar, 8 Haziran 1996), Tokat 1996, s. 11-13.

ARIK, M. Oluş, "Başlangıç Devri Anadolu-Türk Mimarî Tezminatının Karakteri", Malazgirt Armağanı, TTK yay., Ankara 1972, s. 173-177.

ASLANAPA, Oktay, "Anadolu Türk Mimarisi", Türk Dünyası El Kitabı, II, TKAE yay., 2. Baskı, Ankara 1992, s. 335-366.

ATALAR, Münir, "Danişmendliler Döneminde Zile", Niksar'ın Fethi ve Danişmendliler döneminde Niksar Bilgi Şöleni Tebliğleri, (Niksar, 8 Haziran 1996), Tokat 1996, s. 14-17.

BAYKARA, Tuncer, "Niksar, Kalesi ve Tarihi", Türk Kültürü Araştırmaları, XXIV/2, TKAE yay., Ankara 1986, s. 77-95.

_____, "Tokat Ulu Camii Üzerine Bazı Düşünceler", Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, (Tokat, 2-6 Temmuz 1986), Gelişim Matbaası, Ankara 1987, s. 291-294.

BAYRAM, Mikâil, "Anadolu Selçuklular Zamanında Bilimsel Zihniyet ve Bilimin İşe (Üretime) Dönüştürülmesi Anlayışı ve Uygulaması", Ahilik Kültür Haftası 1995 Yılı İstanbul Paneli Bildirileri, İstanbul 1996, s. 14-17.

_____, "Anadolu'da Te'lif Edilen İlk Eser Keşf al-Akabe", İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi (İTED), VII/3-4, İstanbul 1979, s. 274-279.

_____, "Anadolu'da Te'lif Edilen İlk Türkçe Eser Meselesi", V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri, (Konya, 25-26 Nisan 1995), Konya 1996, s. 95-100.

_____, "Selçuklular Zamanında Anadolu'da Bazı Yörelere Arasındaki Fikrî ve Kültürel Yapılanma ve Siyasî Boyutları", Türkiyat Araştırmaları Dergisi (TAD), I, Konya 1994, s. 79-92.

_____, "Selçuklular Zamanında Tokat ve Malatya Yöresinin Fikrî ve Kültürel Yapısı ve Siyasî Boyutları", Türk Dünyası Araştırmaları (TDA), 72, İstanbul 1991, s. 87-98.

_____, "Selçuklular Zamanında Tokat Yöresinde İlmî ve Fikrî Faaliyetler", Türk Tarihinde

ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (Tokat, 2-6 Temmuz 1986), Ankara 1987, s. 32-35.

BERCHEM, Van, "Épigraphie des Danishmendides", Zeitschrift für Assyriologie, XXVII, Strassburg 1912, s. 85-91.

BİCİK, Mehmet, "Danişmend-name Destanı'nın Tahlili", Türk Dünyası Araştırmaları (TDA), S. 95, İstanbul 1995, s. 189-203.

CANTAY, Tanju, "Bir Kuzey-Batı Anadolu Gezisinden Notlar", Sanat Tarihi Yıllığı (STY), VII, İstanbul 1977, s. 21-40.

_____, "Niksar Kırk Kızlar Kümbeti", Sanat Tarihi Yıllığı (STY), IX-X, İstanbul 1981, s.83-105.

ÇAL, Halit, "Melik Dânişmend Gazi Türbesi", Türk Etnografya Dergisi, XIX, Ankara 1991, s. 41-45.

ÇAYIRDAĞ, Mehmet, "Kayseri'de Zamanımıza Kadar Gelmemiş Olan Bazı Mühim Tarihi Binalar", IX. Türk Tarih Kongresi (Ankara, 21-25 Eylül 1981), Kongreye Sunulan Bildiriler, II, TTK yay. Ankara 1989, s. 717-728.

[ELDEM], Halil Edhem, "Anadolu'da İslâmî Kitabeler", Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası, Sene 6, S. 32, İstanbul 1331, s. 449-467; Sene 6, S. 34, İstanbul 1331, s. 577-591.

ERDOĞAN, Muzaffer, "Osmanlı Devrinde Anadolu Camilerinde Restorasyon Faaliyetleri", Vakıflar Dergisi, VII, İstanbul 1968, s. 149-205.

EYİCE, Semâvi, "Mescid (Anadolu'da ve Rumeli'de Türk Mescid ve Câmileri)" mad., İA, VII, MEB yay., İstanbul 1988, s. 101-118.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Dânişmend" mad., DİA, C. 8, TDV yay., İstanbul 1993, s. 464-465.

KIRZIOĞLU, Fahreddin, "Millî Destanlarımızdan Dede-Korkut Oğuznâmeleri'nin Tarih Belgesi Bakımından Değerleri (Armenye/Yukarı-Eller Tarihinin İyüzü)", Belleten, L/198 Ankara 1987, s. 915-928.

KOÇ, Mustafa, "Anadolu'da İlk Türkçe Telif Eser", bilig, S. 57, Bahar 2011, s. 159-174.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, "Anadolu Selçuklular Tarihinin Yerli Kaynakları", Belleten, VII/27, Ankara 1943, s. 379.

_____, "Selçuklular Devrinde Anadolu Şairleri", Türk Yurdu, IV, İstanbul 1926, s. 289-295.

KURAN, Aptullah, "Tokat ve Niksar'da Yağı-basan Medreseleri", Vakıflar Dergisi, VII, İstanbul 1968, s. 39-43.

MUALLİM CEVDET, "Sivas Darüşşifası Vakfiyesi ve Tercümesi", Vakıflar Dergisi, I, İstanbul 1938, s. 35-37.

OCAK, Ahmet Yaşar, "Dânişmendnâme" mad., DİA, C. 8, TDV yay., İstanbul 1993, s. 478-480.

ORAL, M. Zeki, "Malatya Kitabeleri ve Tarihi", III. Türk Tarih Kongresi (Ankara, 15-20 Kasım 1943) Kongreye Sunulan Tebliğler, TTK yay., Ankara 1948, s. 434-440.

ÖGEL, Semra, "Orta Çağ Çerçevesinde Anadolu Selçuklu Sanatı", Malazgirt Armağanı, TTK

yay., Ankara 1972, s. 131-138.

ÖZAYDIN, Abdülkerim, "Danişmendliler" mad., DİA, C. 8, TDV yay., İstanbul 1993, s. 469-474.

SOLMAZ, Sefer, "Danişmendlilerde Kültür ve Sanat", Türkler, C. 8, Yeni Türkiye yay., Ankara 2002, s. 62-71.

SÜMER, Faruk, "Türkiye Kültür Tarihine Umumi Bir Bakış", Dil ve tarih-Coğrafya fakültesi Dergisi (DTCFD), XX/3-4, Ankara 1963, s. 213-244.

ŞAHİN, Kamil, "Kayseri'nin İlk Kadılarında İsmail el-Herevî (Ö. 537/1142) ve Danişmendli Döneminde Kayseri'de İlim", Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (Kayseri, 16-17 Nisan 1998) II, Kayseri 1998, s. 417-421.

_____, "Niksar'da Danişmendli Dönemi Yağıbasan ve Hacı Çıkrık Medreseleri", Niksar'ın Fethi ve Danişmendliler Döneminde Niksar Bilgi Şöleni Tebliğleri, (Niksar, 8 Haziran 1996), Tokat 1996, s. 67-71.

TANMAN, M. Baha, "Dânişmendliler (Mimari)" mad., DİA, C. 8, TDV yay., İstanbul 1993, s. 474-477.

TEKİNDAĞ, Şehabettin, "İzzet Koyunoğlu Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Yazmalar Üzerine Çalışmalar I.", Türkiyat Mecmuası, XVI, İstanbul 1971, s. 133-139.

TUNCER, Orhan Cezmi, "Anadolu Selçuklu Kümbetlerinin Gelişimi ve Özellikleri" X. Türk Tarih Kongresi, (Ankara, 22-26 Eylül 1986), Kongreye Sunulan Bildiriler, III, TTK yay., Ankara 1991, s. 1075-1080.

TURAN, Osman, "Selçuklular Zamanında Sivas Şehri", Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi (DTCFD), IX/4, Ankara 1951, s. 447-457.

[UZUNÇARŞILI], İsmail Hakkı, Kitabeler, I, İstanbul 1345/1927.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı "XII. ve XIII. Asırlarda Anadolu'da Fikir Hareketleri ile İctimaî Müesseselere Bir Bakış", III. Türk Tarih Kongresi, (Ankara, 15-20 Kasım 1943), Kongreye Sunulan Tebliğler, TTK yay., Ankara 1948, s. 287-306.

WITTEK, Paul, "Ankara Bozgunundan İstanbul'un Zaptına 1402-1455", çev. Halil İnalçık, Belleten, VII/27, Ankara 1943, s. 582-583.

_____, "Rum Sultanı", çev. Mualla Süerdem, Batı Dillerinde Osmanlı Tarihleri, İstanbul 1971, s. 84-87.

YİNANÇ, Refet, "Selçuklu Medreselerinden Amasya Halifet Gazi Medresesi ve Vakıfları" Vakıflar Dergisi (VD), XV, Ankara 1982, s. 5-22.

TYB KONYA'DA "DANIŞMENDLİLER'DE KÜLTÜR POLİTİKASI" KONUSULDU

Solmaz: "Anadolu'da ilk Türkleşme ve İslâmlaşma faaliyetlerini Dânişmendliler gerçekleştirdi..."

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği ve sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, "Dânişmendliler'de Kültür Politikası" adlı konferansta Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ortaçağ Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi ve Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Sefer Solmaz, Dânişmendliler'in Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasındaki rollerini ve kültürel yapılanmalarını anlattı. TYB'nin 2021 yılı takvimindeki 34'üncü programı, Melahat Ürkmez yönetiminde icra edildi.

Malazgirt Zaferi'nden sonra Türkleşme ve İslâmlaşma hareketi Dânişmend İli'nde başladı

Doç. Dr. Sefer Solmaz; "Dânişmend İli denilen Orta Anadolu'nun, Anadolu Türk tarihinde ayrı bir yeri vardır. Çünkü bu bölge, Malazgirt Zaferi'nden hemen sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk devleti olan Dânişmendlilerin kuruluş sahasıdır. Bundan dolayı, Malazgirt Zaferi sonrası ilk Türkleşme ve İslâmlaşma hareketi Dânişmend İli'nde başlamıştır. Ayrıca Dânişmendlilerin takip ettikleri kültürel politikalar bu bölgede ayrı bir kültürel alt yapının oluşmasını sağlamıştır..." dedi

Dânişmendliler'in, gâzîlerden oluşan ve gâzîlik ülküsüne bağlılık geleneğini ön plana alan bir gaza devleti şeklinde ortaya çıktığını, onların bu gazilik mefkûresine bağlı olarak Anadolu'da cihad ve gazalarda bulduklarını, Dânişmendliler'in, gâzîlik yanında Türk kültürüne ve Türkmencilik ülküsüne de büyük önem verdiklerini söyleyen Solmaz; "Onlar bu ülküyü kendi ülkelerinde de hâkim kılmaya çalışmışlardır. Ünlü Fransız tarihçi Caude Cahen de Türkiye Selçuklularının İran kültürünün etkisinde kalmalarına rağmen, Dânişmendliler'in kültürel yapısının kesinlikle bunlara benzemediğini ve tamamen farklı olduğunu ifade etmek suretiyle buna işaret etmiştir..." dedi.

Anadolu'da Türklüğün ve İslâm'ın Yayılışı

Dânişmendliler'in (1071-1178) Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında çok önemli rolleri ve hizmetleri olduğunu ifade eden Doç. Dr. Solmaz; "Dânişmendliler, bu faaliyetleri çok kısa bir sürede takip ettikleri kültürel politika ve kullandıkları metotlarla 100 yıllık egemenlik dönemleri süresince hayata geçirmişlerdir. Hatta devletin yıkılışından sonra bile, uzun asırlar Anadolu'da onlardan kalan kültürel geleneğin devam etmesi, Dânişmendliler'in Anadolu'da, ne kadar etkin bir kültür politikası takip ettiklerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bundan dolayı bu bölgelerde Dânişmendliler'in yürüttükleri kültür politikasının etkileri gerek Türkiye Selçukluları, gerekse Osmanlılar döneminde ve hatta günümüze kadar geldiğini ifade etmemiz mümkündür.

Anadolu'nun Türkleşmesinde Üç Etken

Sefer Solmaz, Dânişmendliler'in icraatlarından yola çıkarak, onların izledikleri kültür politikasının temelini, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasına dayandığı, askeri ve siyasi faaliyetlerin de bu amacı gerçekleştirmek adına yapıldığı sonucuna varılabileceğini ve bu temelin bir üçlü sacayağı üzerine oturtulduğunu söylemenin mümkün olduğunu belirterek;

"Bunlardan birincisi, askeri ve siyasi fetihlerdir. Bu yolla bazı yerler ele geçirilerek devlet kurulmuş; bir yandan bu fethedilen yerlerdeki şehir, kasaba ve köylere Türkler iskân edilmeye başlanırken, diğer yandan da yeni yerleşmeler kurularak, iskân işlemleri metodik bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Böylece Türkleşme faaliyetlerinin alt yapısı oluşturulmuştur.

İkincisi, Türklerin iskân edildiği yerlerde camiler, tekke ve zaviyeler, imaretler vs. gibi dini ve sosyal kurumların inşa edilmesidir. Bu kurumlar sayesinde, İslâmlaşma faaliyetle-

rinin alt yapısı hazırlanmış ve bu faaliyetlerin daha sistemli bir şekilde gerçekleştirilmesi düşünülmüştür. Bu kurumlardan tekke ve zaviyeler, mutasavvıf, şeyh, derviş, alperen veya Horasan erenleri tarafından adeta birer üs olarak kullanıldıklarından, Anadolu'nun İslâmlaşmasında büyük hizmetler ifa etmişlerdir. Ayrıca şehir merkezlerinde Ulu Camii / Cuma camii geleneğini ilk başlatanlar da Dânişmendliler olmuştur.

Üçüncüsü ise bilimsel faaliyetlerdir. Özellikle Anadolu'nun ilk bilimsel kurumları olan medreselerin Dânişmendliler tarafından kurulmasıyla buralardan çok sayıda bilim adamı yetişmiştir. Devletin kurucusu Dânişmend Gazi'nin bilimsel çalışmalara çok önem vermesi ve bilim adamlarına kapılarını açıp himaye etmesi nedeniyle Türkler arasında Anadolu'daki ilk bilimsel faaliyetler Dânişmend İli'nde başlamış ve ilk bilimsel eserler yine bu bölgede kaleme alınmıştır..." dedi.

Dinleyicilerin sorularını da yanıtlayan Solmaz; "Dânişmendliler ve Dânişmendnâme ile ilgili hakikaten biz yine önemli çalışmalar yapmak durumunda olduğumuzu, bir anlamda bu vatani fetheden, bize hediye eden, onların hâtrası adına, onlara minnet duygularımızı ifade etme adına gerçekten de bu çalışmaları yapmak bizim boynumuzun borcu olduğunu söyleyebiliriz..." diyerek sözlerini tamamladı.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN ÖNEMİ ve MEHMET ÂKİF ERSOY'A YÖNELİK ARAŞTIRMALAR ÇALIŞTAYI

İstiklâl Marşı'nın 100. yılı münasebetiyle Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin, Konya İl Milli Eğitim İşbirliği ve Mevlânâ Kalkınma Ajansı desteği ile "İstiklâl Marşı'nın Önemi ve Mehmet Âkif Ersoy'a Yönelik Araştırmalar Yapılması Çalıştayı" 29 Kasım'da başladı.

TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu açılış konuşmasında: "İstiklâl marşının kabulünün 100. Yılında özelde öğrenciler genelde tüm insanlığımız için bir fırsat eğitimine dönüştürülmeli bu yıl demiştik.

Hamdolsun Konya'da bu fırsatı eğitime dönüştürmek için ciddi bir gayret içine girdik. Dolayısıyla sempozyumlar, konferanslar, üniversiteler arası yarışmalar olmak üzere birçok programı İl Milli Eğitim Müdürlüğümüzle üniversitelerimizle, belediyelerimizle birlikte Konya'da imza attık, bu programları icra ettik. Marşımızın ezelden ebede bir yolculuğumuzun da kılavuzluğunu yaptığının bilincindeyiz biz, gençlerimiz de bunun bilincinde olmalı. Âkif'in şöyle bir sözünü de burada hatırlayabiliriz; "Ben onu milletimin kalbine gömdüm." diyor Akif. Yani hakikaten kalbimize

gömülmüş bir marş düşünün, biz bunu bıkmadan usanmadan ve her defasında tüylerimiz diken diken olurcasına, ürperircesine söyleriz...” dedi.

Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Ali Arslan'ın moderatör, Doç. Dr. Ahmet Akman'ın proje yürütücülüğünü yaptığı bu çalıştayın bir yandan da araştırma, arama konferansı olduğunu belirten Köseoğlu, katılan herkese Mehmet Akif'in çok değerli eseri Safahat'ın hediye edileceğini söyleyerek başta öğrenciler olmak üzere tüm katılımcılar ve protokole teşekkürlerini ilettiler.

Çalıştayın açılış konuşmasında Mevlânâ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri İhsan Bostancı;

“Mevlânâ kalkınma ajansı olarak iktisadi alanlarda yürüttüğümüz çalışmaların yanı sıra bugün bir araya gelmemize vesile olan bu çalıştay gibi milli kültürümüze ait değerlerin araştırılmasına yönelik çalışmalara da destek vermekteyiz.

Kıymetli yazarımız Mehmet Âkif'in araştırılmasına ve gelecek ne-

sillere tanıtılması için hazırlanan bu projeye ajans olarak destek vermekten memnunuz. Projenin hazırlanmasında büyük emek harcayan TYB Konya Şubesi Başkanımız nezdinde Yönetim kuruluna, tüm üyelere ve siz değerli katılımcı öğrencilerimize teşekkür ediyorum.” dedi.

Nesillerin sürekli değiştiğini ve bu değişime ayak uydurarak Mehmet Âkif'i onlara daha iyi anlatmanın önemini vurgulayan Konya İl Millî Eğitim Müdürü Seyit Ali Büyük de;

“Nesillerin her dönem yeniden anlaması ve her yeni nesle yeniden anlaşılır hale getirmemiz çok önemli. Biz tekrar tekrar İstiklâl Marşı ve Âkif'i daha iyi anlamak, yeniden anlamak ve yeni nesillere anlatmak için çalışmaya mecburuz; ülkemizin, insanımızın geleceği için...” dedi ve tüm katılımcılara teşekkürlerini ilettiler.

İstiklal Marşı'nın Önemi ve Mehmet Âkif Ersoy'a Yönelik Araştırmalar Çalıştayı 30 Kasım'da sona ererek iki gün ve dört oturum şeklinde olacak, araştırmalar ve bulgular, çalıştay sonunda kitaplaştırılacaktır.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN ÖNEMİ ve MEHMET ÂKİF ERSOY'A YÖNELİK ARAŞTIRMALAR ÇALIŞTAYI

İstiklâl Marşı'nın 100. yılı münasebetiyle Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin, Konya İl Millî Eğitim İşbirliği ve Mevlânâ Kalkınma Ajansı desteği ile "İstiklâl Marşı'nın Önemi ve Mehmet Âkif Ersoy'a Yönelik Araştırmalar Yapılması Çalıştayı" 29 Kasım'da başladı.

TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu açılış konuşmasında: "İstiklâl marşının kabulünün 100. Yılında özelde öğrenciler genelde tüm insanlığımız için bir fırsat eğitimine dönüştürülmeli bu yıl demiştik.

Hamdolsun Konya'da bu fırsatı eğitime dönüştürmek için ciddi bir gayret içine girdik. Dolayısıyla sempozyumlar, konferanslar, üniversiteler arası yarışmalar olmak üzere birçok programı İl Millî Eğitim Müdürlüğümüzle üniversitelerimizle, belediyelerimizle birlikte Konya'da imza attık, bu programları icra ettik. Marşımızın ezelden ebede bir yolculuğumuzun da kılavuzluğunu yaptığının bilincindeyiz biz, gençlerimiz de bunun bilincinde olmalı. Âkif'in şöyle bir sözünü de burada hatırlayabiliriz; "Ben onu milletimin kalbine gömdüm." diyor Akif. Yani hakikaten kalbimize gömülmüş bir marş düşünün, biz bunu bıkmadan usanmadan ve her defasında tüylerimiz diken diken olurcasına, ürperircesine söyleriz..." dedi.

Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Ali Arslan'ın moderatör, Doç. Dr. Ahmet Akman'ın proje yürütücülüğünü yaptığı bu çalıştayı bir yandan da araştırma, arama konferansı olduğunu belirten Köseoğlu, katılan herkese Mehmet Akif'in çok

değerli eseri Safahat'ın hediye edileceğini söyleyerek başta öğrenciler olmak üzere tüm katılımcılar ve protokole teşekkürlerini ilettiler.

Çalıştayı açılış konuşmasında Mevlânâ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri İhsan Bostancı;

"Mevlânâ kalkınma ajansı olarak iktisadi alanlarda yürüttüğümüz çalışmaların yanı sıra bugün bir araya gelmemize vesile olan bu çalıştay gibi milli kültürümüze ait değerlerin araştırılmasına yönelik çalışmalara da destek vermekteyiz.

Kıymetli yazarımız Mehmet Âkif'in araştırılmasına ve gelecek nesillere tanıtılması için hazırlanan bu projeye ajans olarak destek vermekten memnunuz. Projenin hazırlanmasında büyük emek harcayan TYB Konya Şubesi Başkanımız nezdinde Yönetim kuruluna, tüm üyelere ve siz değerli katılımcı öğrencilerimize teşekkür ediyorum." dedi.

Nesillerin sürekli değiştiğini ve bu değişime ayak uydurarak Mehmet Âkif'i onlara daha iyi anlatmanın önemini vurgulayan Konya İl Millî Eğitim Müdürü Seyit Ali Büyük de;

"Nesillerin her dönem yeniden anlaması ve her yeni nesle yeniden anlaşılır hale getirmemiz çok önemli. Biz tekrar tekrar İstiklâl Marşı ve Âkif'i daha iyi anlamak, yeniden anlamak ve yeni nesillere anlatmak için çalışmaya mecburuz; ülkemizin, insanımızın geleceği için..." dedi ve tüm katılımcılara teşekkürlerini ilettiler.

İstiklâl Marşı'nın Önemi ve Mehmet Âkif Ersoy'a Yönelik Araştırmalar Çalıştayı 30 Kasım'da sona ererek iki gün ve dört oturum şeklinde olacak, araştırmalar ve bulgular, çalıştay sonunda kitaplaştırılacaktır.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN ÖNEMİ ve MEHMET ÂKİF ERSOY'A YÖNELİK ARAŞTIRMALAR ÇALIŞTAYI TAMAMLANDI

İstiklâl Marşı'nın 100. yılı münasebetiyle Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin organize ettiği, Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü işbirliği ve Mevlânâ Kalkınma Ajansı desteği ile iki gün süren "İstiklâl Marşı'nın Önemi ve Mehmet Akif Ersoy'a Yönelik Araştırmalar Yapılması Çalıştayı" 30 Kasım'da tamamlandı.

Bu arama konferansında elde edilen bulgular sonucunda üç ayrı kitap çıkacağı ve bunların ikisinin araştırmada bulunan iki grup için ayrı, üçüncü kitabın ise iki grubun çalışmasının harmanlanmış hali olacağını belirten Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Ali Arslan; "Gruplar hâlinde İstiklâl Marşı'nı ve Mehmet Âkif eserlerine bizim sahip olduğumuz temel değerlerin öğretilmesini ve bunların sonucunda kazanmamız gereken değerlere odaklanarak bir değerlendirme çalışmasını iki aşamalı olarak yaptık. Birisi tespit bağlamında, diğeri teşhis bağlamında. Tespitten sonra ne tür projeler üretmeliyiz, bunu belirlemeye çalıştık, proje fikirleri tekliflerini aldık. İstiklâl Marşı Yılı olması nedeniyle Cumhurbaşkanlığı himayelerinde yürütülen bu çalışmalar daha bilinçli, daha kalıcı faydalara dönüştürülebilir. Bu çalışmanın temelde özelliği, yani Mehmet Âkif'i ya da İstiklâl Marşı'nı sahiplenmemizin ana sebebi bizim temel değerlerimizi, inanç değerlerimizi taşıması ve bizi ayakta tutması, bize bir ruh vermesi nedeniyle" dedi.

Hem İstiklâl Marşı bağlamında hem Mehmet Âkif Ersoy bağlamında çok güzel fikirler alındığını söyleyen Arslan; "Özellikle yeni ve eski nesil arasındaki fikir farklılıklarının neler olduğuna dair birtakım ipuçları yakaladık." dedi ve yeni nesle ne kadar yaklaşabilirsek o kadar faydalı olabileceğini belirtti.

İki gün , iki grup ve dört oturumdan oluşan "İstiklâl Marşı'nın Önemi ve Mehmet Akif Ersoy'a Yönelik Araştırmalar Çalıştayı" Öğretim üyesi, öğretmen ve değişik okullardan öğrenciler olmak üzere toplamda 60'tan fazla kişinin katılımıyla 30 Kasım'da tamamlandı.

Prof. Dr. M. FATİH KANTER

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin, 2021 Kültürel Takvimi kapsamında hazırladığı bir programla daha huzurlarınızdayız. Yine seçkin bir konu ve konukla. Bu gün Türk Edebiyatının usta kalemlerinden birini anacağız. Konumuz, "65. Vefat yıldönümünde Bütün Yönleriyle Reşat Nuri Güntekin"dir. Konuğumuz, değerli bir akademisyen ve kültür adamı, Prof. Dr. Muhammet Fatih Kanter'dir. Sözü kendisine bırakmadan önce hocamızın kısa özgeçmişinden bahsetmek istiyorum.

Muhammet Fatih Kanter, 1976 yılında Elazığ'da doğdu. 1999 yılında Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2002 yılında Yüksek Lisansını, 2008 yılında Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Hâlen 7 Aralık Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Öğretim üyesi olarak görev yapan M. Fatih Kanter'in bilimsel ve popüler dergilerde yayınlanmış yazılarının yanı sıra *Ölümünün 50. yılında Belgelerle Reşat Nuri Güntekin*, *Hadiye'ye Mektuplar*, *Bir Kültür Romancısı Reşat Nuri*

Güntekin, Millî Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Duygusu isimli kitapları bulunmaktadır.

Hoş geldiniz hocam.

Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

Hoş bulduk, böylesine güzel bir etkinlikte beni de kabul ettiğiniz için özellikle size ve sizin şahsınızda Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine teşekkür etmek isterim.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Hocam, Reşat Nuri Güntekin kimdir?

Edebî hayatımıza katkıları, önemi, nereden gelir?

Siz, bir kültür romancısı olarak tanımlıyorsunuz, onu nasıl tanımalı ve anlamalıyız?

Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

Her şeyden önce tabii, bu içinde bulunduğumuz ayda, 7 Aralık, Reşat Nuri Güntekin'in 65. ölüm yıldönümüdür. Öncelikle kendisini rahmetle anıyorum.

Reşat Nuri Güntekin, Cumhuriyet dönemi Türk Edebiyatının önemli yazarlarından birisi ve hemen hemen Türkiye'de bilmeyen, tanımayan kimse yok gibi. Yani 7'den 70'e herkes Reşat Nuri Güntekin ile ilgili bir parça bilgiye sahiptir. Öğrencilerle de zaman zaman konuşmalarımızda içinde yaşadığımız tüketim çağında, birçok yazar ve eser olmasına rağmen onların neden bu kadar çabuk unutulup da klasik olan yazarlar unutulmadığı üzerinde duruyoruz? Onları unutulmaz kılan klasik olmalarıdır. Reşat Nuri de bu klasiklerden birisidir. Buradan hareketle sorunuza cevap vereyim.

Klasik bir yazar olmak ya da kalıcı bir yazar olmak çok kolay değil elbette, ama bunu sağlamak için belli bir kültürel

hazine içerisinde doğmak gerekiyor belki de. Reşat Nuri Güntekin kendi gibi çağdaşı olan Halide Edip Adıvar, Yakup Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, daha sonra Peyami Safa, Sabahattin Ali, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi Cumhuriyet döneminde yaşamış, eserler vermiş velut yazarlardan birisidir.

1889 İstanbul doğumludur. 1889-1956 yıllar arasında 67 yıllık bir ömrü var ve bu 67 yıllık ömre 19 tane roman, yüzlerce hikâye, ki sağlığında ancak 7 tane kitabı yayınlıyor, 20'den fazla tiyatro oyunu, 30'dan fazla çeviri sığdırır. Gezi yazıları olarak *Anadolu Notları* var, çevirileri ve başka ilmî kitapları var. *Bir Kültür Romancısı* olarak tanımlama sebebim, aslında onun kendisinden önceki kuşakların biraz aksine, bizde biliyorsunuz roman Tanzimat döneminde başladı, farklı şekillerde o ilk emekleme döneminden sonra Halit Ziya Uşaklıgil ile ki, burada Halit Ziya'ya bir parantez açmak gerekiyor, Reşat Nuri Güntekin'in daha çocuk yaşlarda tanıdığı, keşfettiği, *Mai ve Siyah*'ı okuyor ve etkileniyor. Bu eseri 12 yaşlarında okuduğunu bir gazete yazısında da dile getiriyor. Hâtıralarında da dile getiriyor. Halit Ziya Uşaklıgil'i Türk romanının zirvesi olarak kabul eder ve oradan hareketle, zaten Fransızca'yı da çok iyi bildiği için Reşat Nuri Güntekin, Fransız romanından da mesela Émile Zola gibi, natüralistleri, realistleri takip eder.

Kültür romancısı olması meselesine gelince, aslında Anadolu'yu, Anadolu insanını anlatmasından kaynaklanan bir durum söz konusudur.

Ben orada tezimi çalışırken de şöyle bir ayırım yaptım. Kent Romancılığı ve Kültür Romancılığı diye. Reşat Nuri Güntekin, kendinden önceki yazarların yaptığı gibi İstanbul'u anlatan, İstanbul'da belirli konak hayatlarında belirli zümreleri ya da kişileri anlatan, onlara odaklanan bir yazar olmaktan çıkarak işte o hepimizin bildiği Çalığışu'ndaki **Feride** ile beraber, belki onu da alıp, onu da Anadolu'ya taşıyarak, kendi hayatını da belki Anadolu'ya taşıyarak, Anadolu insanını, Anadolu insanların kültürünü anlatmayı denemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Bu nedenle Kültür Romancısı diyorum ve çok müthiş bir gözlemci tarafı var Reşat Nuri Güntekin'in. Oturduğu yerden dışarıyı gözlemlerken bile yani o insanların hangi duygular içerisinde yaşadığını, neler düşünebileceklerini tahmin edebilen bir yazardır. Ama bununla beraber Anadolu halkının içerisinde de karışık onlarla iç içe olmuş bir yazardır.

Bir de tabii şöyle bir durum var o dönem yazarları için, Cumhuriyete geçiş öncesini de gördüler. Yani imparatorluğu, Meşrutiyeti ve Cumhuriyeti gördüler. Bu değişim ve dönüşüm hikâyesi, aslında onların da değişim ve dönüşüm hikâyesidir. Toplumun da değişim ve dönüşüm hikâyesidir. Bununla beraber bir de tabii ki müthiş bir Kurtuluş Savaşı hikâyesi var. Anadolu insanının zaferi var. Dolayısıyla İstanbul aydınının birdenbire Anadolu'ya yönelmesi söz konusudur. Bu sebeple İstanbul aydınının birdenbire, evet, dışarıda, hep uzakta bir ütöpik olarak, hani meşhur Ahmet Kutsi'nin *"Orada bir köy var uzakta..."* söylemi gibi, orada bir Anadolu var uzakta, ama nasıl bir Anadolu? Sorusuna cevap arandı.

İşte o Çalığışu'ndaki Feride de İsviçre tablolarında hayal ettiği Anadolu coğrafyasını karşısında görünce birden bire bir hayal kırıklığı yaşayacaktır. Anadolu bir tarafta saf, güzel, el değmemiş hâliyle zihinlerdeki yerini korurken öte tarafta harabe, yanmış, yıkılmış, fakirlik içerisinde. Ancak orada yaşayan, orada kendi varlığını devam ettiren ve milletin varlığını devam ettirmek için kendi canını ortaya koyan insanlar var. Bu insanların hikâyeleri, o geçiş döneminde anlatılıyor.

Reşat Nuri Güntekin aslında bir kasaba romancısıdır. Ama bu kasaba romancılığı biraz da mecburen kasaba romancılığıdır. Köyden, kente geçişin köprüsüdür kasabalar. Tam da köyden kente doğru geçilen bir döneme denk gelen hayatları gözlemler Reşat Nuri. Reşat Nuri Güntekin'in romanlarındaki o köprü vaziyeti, köyden kente geçişteki kasabalar, biraz

daha yeni yeni şehirleşmeye başlayan mekânlar ve o mekânlarda yaşayan insanlar, bütün realist çizgilerle aktarılır. Bu nedenle **'kültür romancısı'** olarak adlandırıyorum Reşat Nuri Güntekin'i.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Hocam, biraz bahsettiniz, ama başeseri Çalığışu'nun ortaya çıkış hikâyesi nasıldır. Yazar, üzerinde zamanla değişiklikler yaptı mı ve en sevilen, beğenilen romanlarından biri olmasının sebepleri sizce nelerdir?

Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

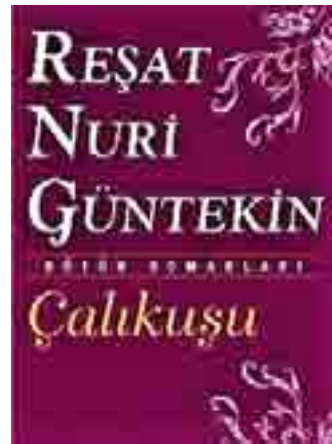
Reşat Nuri Güntekin'le ilgili kısa bir kronoloji vereyim, oradan başka bir noktaya geçeceğim. 1889'da doğuyor, 1912 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitiriyor, 1913 yılında Bursa'da Fransızca öğretmeni olarak memuriyete başlıyor. Daha sonra tekrar İstanbul'a geliyor ve Beşiktaş'ta, Vefa'da, Erenköy'de çeşitli okullarda Fransızca, Edebiyat, Güzel Sanatlar öğretmenliği yapıyor. Eşi Hadiye Hanım'la da Erenköy Kız Lisesi'nde tanışıyor. Orada öğrencisidir eşi. 1929'a kadar öğretmenlik yapıyor ve 1929 yılında şimdiki Türk Dil Kurumu olan Dil Heyeti Âzâlığı görevine getiriliyor. 1931 yılında da Maarif Müfettişi olarak göreve başlıyor. 1939-1946 yılları arasında Çanakkale milletvekilliği dönemi var. 1947'den sonra tekrar Maarif Baş Müfettişi oluyor. O arada bir de Fransa Kültür Ateşeliği görevinde bulunuyor. 1954 yılında, sağlığı bozulana kadar bu görevde bulunuyor. Burada tabii, öbür özelliği de ön plana çıkmalı, ağzından hiç sigara düşmemiştir. Yani sadece uyku saatleri hariç, sigarayı hangi ara yaktığını, öbür sigaraya hangi ara geçtiğini göremezlermiş. O kadar çok sigara tiryakisiymiş, onu da belirtmek gerekir ki, bunun sonucu olarak da 1956'da akciğer kanserinden vefat ediyor.

Reşat Nuri Güntekin, çocukluk yıllarında, akraba çocuklarını etrafına toplayıp çeşitli oyunlar icat edermiş. Çocukluktan itibaren kurmaca dünya ile sıkı bağları vardır. Bu, Güntekin'in çocuk yaşlardan itibaren tiyatroya olan bir tutkuyla bağlı olduğunun da göstergesidir. Yani oyun oynamak, karşındakine bir oyun icat etmekten mutluluk duyar, teyzesadesi Ruşen Eşref Ünaydın hâtıralarında bundan bahsediyor. *"O, bizim içimizde en akıllı, en zeki, en yaratıcı oyunlar bulan kişiydi..."* diyor. Reşat Nuri Güntekin'in Çalığışu romanının hikâyesi de buradan geliyor. Aslında tiyatroya meraklı, tiyatro ile ilgili yazılar yazıyor, çünkü edebiyata girişi de

öyledir, tiyatro eleştirileri yazıyor. Daha sonra İstanbul Kızı diye bir tiyatro oyunu yazıyor. Çalığışu, İstanbul Kızı ismiyle tiyatro olarak yazıldıktan sonra Dârülbedâyi'ye oynanmak üzere gittiğinde Dârülbedâyi Kurulu, eserde o kadar çok sahne ve o kadar çok ayrıntı var ki, bunlar dekor olarak kullanılamaz; o zaman Muhsin Ertuğrul ve diğer arkadaşları etkili oluyor, bu oynanacak gibi değil, sen bunu romana çevir, diyorlar. Çalığışu'nun doğuş hikâyesi budur. Daha sonra Çalığışu adıyla romana çevriliyor.

Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul dışında bir Anadolu'nun olduğu gerçeği ile birlikte, Anadolu'ya yönelen idealist bir genç kız tipi görülür. **Feride**'nin Anadolu'ya gitmesi, Anadolu'da öğretmen olması, bu tabîi kurgu içerisinde, kırgın bir âşık şeklinde karşımıza çıksa da, öte tarafta da ideallerini gerçekleştirmek isteyen bir **Feride** var. Dolayısıyla bu **Feride**, biraz da Reşat Nuri'ye benzemektedir. Reşat Nuri, anılarında da küçükken **Feride** gibi çok yaramaz olduğunu, sadece babasının karşısında efendi rolüne büründüğünü, babasına çok saygılı olduğunu belirtir. Zira babası da Reşat Nuri'nin okumasında, kültüre yönelmesinde, çok önemli bir rol oynuyor. Çünkü bir asker tabip olan babası Anadolu'da birçok yerler dolaşıyor. Çanakkale'ye de gittiklerinde mesela, bir yıl Reşat Nuri Güntekin'i okula göndermiyor. O dönem Rousseau'nun *Emil* adlı eserini okuyan babası onun üzerinde bir deney yapıyor. Oradaki özgürlüğü çocuğuna da tattırmak istiyor. Yine babasının, hem Doğu kültürüne ait kitapları, Dîvânlarıyla, ilmî eserleriyle, hem de Batı kültürüne ait eserleri kütüphanesinde barındırdığını da belirtmek gerekir. Dolayısıyla Reşat Nuri Güntekin'in çocukluğunda bunlar çok etkilidir.

Tekrar sözü Çalığışu'nun çok rağbet görmesine bağlayacak olursak; bunun yegâne sebebi aslında belki de samimiyettir. Eserde anlatılanların insanlara yapay gelmemesi, Anadolu'yu gerçek hâliyle anlatması, Anadolu'nun kapılarını okurlara samimiyetle açmasıdır. Atatürk'ün de cephedeyken, yaralı olduğu bir dönemde Çalığışu'nu okuduğunu ve yaralarını o sayede hafiflettiğini söyleyerek Reşat Nuri Güntekin'e iltifatta bulunduğunu da eklemek gerekir.

Cephede her subayın çantasında Reşat Nuri Güntekin'in, Kurtuluş Savaşı dönemlerinde, Çalığışu romanı olduğu rivayet edilir. Bunda da, ideallerini gerçekleştirmek isteyen bir kızda kendini gören, idealleri uğruna çarpışan, Anadolu insanını, Anadolu insanının özelliklerini anlatan bir eser olmasının etkisi büyüktür. Özetle, oradaki samimiyetle beraber, insanların yüreğine dokunan hikâyeler, aslında Reşat Nuri'yi o eserle hâlen daha da okutmaya vesile kılıyor.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Hocam, Çalığışu gibi çeşitli yazarlarımızın eserleri dizi ve filmlere uyarlandı ve bazıları başarısız oldu, seyrederken hayal kırıklığı yarattı. Siz, bu konuda edebiyat sinema, edebiyat televizyon ilişkisi için neler söyleyebilirsiniz?

Sinema dili, edebî eser üzerinde keyfi bir oynama yetkisine sahip midir?

Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

Çok zor bir soru, ama bir şey canlandı zihnimde; Reşat Nuri Güntekin, tiyatro oyunları da yazıyor ve bazen kendi yazdığı tiyatroları da izlemeye gidiyor. Bir iki yerde, sanırım mektuplarında, eşine yazdığı mektupları ben Osmanlıca el yazısından aktardım, izlediği tiyatroyu çok da beğenmiyor. Kendi yazdığı oyunu, oyuncularını beğenmiyor. Ben emnim ki, başkaları izleseler beğeneceklerdir. Ama yazan kişinin tahayyülündeki sahneler ve kişiler ile okurun ya da izleyicilerin zihinlerindeki,

yönetmenin, yapımcının, senaristin zihinlerindeki sahneler nasıldır, onu çok iyi bilmiyoruz. Daha sonra başka röportajları hatırlıyorum, eşinin ve kızının mesela Çalığışu vesilesiyle ya da *Yaprak Dökümü* vesilesiyle verdiği röportajları hatırlıyorum, onlar da bir kısmından mutlu olduklarını, bazı kısımlardan mutsuz olduklarını, ama genel anlamda mutlu olduklarını ifade ediyorlar.

Reşat Nuri Güntekin'in kızı Ela Hanım da eserleri özünden koparmamak kaydıyla bu konulara olumlu baktığını söylemişti bana.

Çünkü özünden koparılsa, başka bir amaca hizmet edecektir. Bu, yapımcıların, yönetmenlerin, senaristlerin hayal dünyası ile okuyucuların, izleyicilerin hayal dünyası arasında kurulan bağıdır.

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde yaşadığımız sıkıntılardan birisi; *Mai ve Siyah*'ın ya da *Aşk-ı Memnu*'nun ki, çok popüler oldu. *Aşk-ı Memnu*'yu dizisinden izleyip daha sonra kitabını okuyan bir kitle ile karşı karşıyayız. Öte taraftan kitabı okuduklarında dizi veya filmlerdeki sahnelerin hiç biriyle karşılaşmayan bir okur kitlesi var. Dolayısıyla bir bocalama yaşıyorlar. Mesajı doğru düzgün vermek, özünden çok kopmamak, eklemeler çok yapılmamalı. Özünden kopmadığı sürece ben de faydalı buluyorum. Ama dediğim gibi büyük yazarlarımızın klasik olmuş eserlerini tanıtmak açısından filme alınmasını ya da dizilerinin çekilmesini ben kayda değer buluyorum, ama dediğim gibi, ciddi projelerin yapılması önemlidir. Yazarların ruhuna saygı adına da bunun yapılması gerekiyor, diye düşünüyorum.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Teşekkür ederim. Reşat Nuri Güntekin'in sizce, en önemli eserleri nelerdir?

Yazarlığı, dönemlere ayrılmış mıdır?

Özellikle romancılığı, nasıl bir çizgi izlemiştir?

Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

Özellikle romanlarını iki dönemde irdelemek mümkündür. İlk dönem eserlerinden *Yaprak Dökümü*'ne kadar olan dönemi, daha çok bireysel temaları işlediği dönem sonrası ise toplumsal konulara daha çok ağırlık verdiği dönem olarak değerlendirmek mümkündür.

Olgunluk dönemi eserleri 1930'lu yıllarda *Yaprak Dökümü* ile başlıyor aslında. Orada da bir kırılma yaşanıyor belki, çünkü *Yaprak Dökümü*'ne gelinceye kadar olan dönemde daha çok bireysel temalar ön plandadır. *Çalığışu*'ndan başka *Gizli El*, *Damga*,

Dudaktan Kalbe, *Akşam Güneşi* gibi romanlarda bireysel temalar işlenir. Onların hemen akabinde yazılan *Acımak* var arada. Onların içinde de toplumsal konular var, ama bireysel konularla iç içe toplumsal konular işlenmiştir. İkinci döneminde ise tam tersine dönüyor sanki, *Yaprak Dökümü* ile birlikte toplumsal konuların içinde bireysel konular konumlandırılmış noktada karşımıza çıkıyor. *Yaprak Dökümü* de Reşat Nuri Güntekin ile hemhâl olmuş ya da en çok bilinen eseridir *Çalığışu* ile beraber.

Bir dönemin geçişinin nasıl sancılı olduğunu, kuşaklar üzerinden gösteriyor. Bir tarafta Ali Rıza Bey var, onun çocukları var, bir tarafta Osmanlı Devleti'nin temsilcisi ya da işte Osmanlı'nın son dönemde yıkılmaya yüz tutmuş kurumların temsilcisi konumunda insanlar var. Öte taraftan da yeni yeni kendini gösteren, Batıyı anlamaya çalışan, Batılılaşmayı yanlış anlayan insanlar var. Dolayısıyla *Yaprak Dökümü*'nden sonra başka bir süreç başlıyor. Ondan sonra başlayan süreçte eserlerine baktığımızda orada mesela *Miskinler Tekkesi* diye bir eser var. Sosyolojik açıdan müthiş bir eser, çünkü bir dilenciye anlatıyor ve siz okurken o dilenciyle empati kuruyorsunuz. Dilencilerin isimleri, hayatlarını nasıl geçirdikleri, dilencilik zanaatını, dilencilerle beraber toplumdaki insanların ve kurumların nasıl yapılandıklarını az çok görüyorsunuz.

Değirmen adlı romanı sinemaya aktarılan eserlerindedir ve başrolünü Şener Şen oynadı. Bir kasabada deprem olduğunun zannedilmesi ve sonrasında yaşananlar ironi bir biçimde anlatılır. Ondan sonra yine Anadolu'yu, Anadolu'nun garibanlığını, Anadolu'da yaşayan insanların daha sonra saraydan gelen şehzadenin gözünde; *"Vah, vah! Bîçare olmuşlar, perişanlar, yıkılmış, harabeye dönmüş her taraf"* dediği yerlerin yıkılmadığı, evlerin asıl hâllerinin öyle olduğu, gözlerimizin önüne geliyor. Dolayısıyla işte burada da bir sosyal eleştiriyi, toplumsal eleştiriyi görmek mümkündür. Daha bireysel çizgilerden sosyal realist çizgiye kaydığı bir dönemdir ikinci dönem.

Ölümünden sonra yayınlanan Kavak Yelleri ve Kan Davası gibi başka romanlarında da toplumsal gerçekçi bir çizgiye doğru kayıyor. Bir konakta besleme olarak büyütülen Gülsüm'ün şahsında sınıf çatışmasını anlattığı Kızılçık Dallarını adlı bir romanı da var. Görüldüğü gibi toplumsal konulara odaklanan bir dönem olarak görüyoruz olgunluk dönemi eserlerini. Son dönemlerde de biraz daha işte *Kavak Yelleri*, *Kan Davası* gibi Anadolu'da yaşayan, Anadolu insanlarının sorunlarına odaklanan ve oralardan kesitler

sunan eserler olarak görmek mümkündür. *Kavak Yelleri'*nde İstanbul'dan Anadolu'ya gelen bir doktorun orada evlenip kalması, eşinin kasabalı olması, daha sonra eşinin ölümüyle İstanbul'a gitmesi ve bir aidiyet sorunu yaşaması, orayı benimsemesi anlatılıyor. *Kan Davası'*nda da bir öğretmenin iki köy arasındaki mücadeleyi, kan davası doğrudan olmasa bile iki köy arasındaki sorunları çözmesi anlatılmaktadır, diye özetlemek mümkündür. Romanlarıyla ilgili genel anlamda bunları söyleyebiliriz.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Efendim, siz, *Hadiye'ye Mektuplar'*ı yayınladınız, Reşat Nuri ile Hadiye Güntekin münasebetleri hakkında neler söylenebilir veya Ela Güntekin, bu bağlamda babalar ve kızlar, babalar ve oğullar, edebiyat sanat sürekliliği, edebî miras hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

Doktora tezi olarak Reşat Nuri Güntekin'i çalışmaya başladığımda yakınlarından kimler hayatta diye bir araştırdım. Kızının hayatta olduğunu öğrenince peşine düştüm. 2004-2005 yılları falan olmalı, telefonuna ulaştım ve kendisiyle görüştim; Ela Hanım çok kibar davrandı, "İstanbul'a gelerseniz görüşürüz..." dedi. İstanbul'a gittim ve evlerinde Ölümünün 50. Yılında Belgelerle Reşat Nuri Güntekin adlı kitabın çıkmasına vesile olan bir görüşme yaptık. Ela Hanım'la röportaj yaparken ben de sizin gibi birçok soru sordum. "*Onun kızı olmak, onunla vakit geçirmek, nasıl bir duygu?*" diye. Babalar ve kızları dediniz ya.

Tek çocuğu var Reşat Nuri Güntekin'in. Erenköy Lisesinden öğrencisi olan Hadiye Hanım'la 1928 yılında evlenmiş. Kendisinden yaşça küçük tabii öğrencisi olduğu için. Güzel bir hanımefendi Hadiye Hanım. Reşat Nuri Güntekin ile evlendikten sonra 1941 yılında kızları Ela dünyaya geliyor.

Ela Hanım, babasıyla ilgili şunları söyledi:

"Babam bütün gece çalışırdı. O kapının üstünde buzlu cam vardı, oradan odanın ışığı gelirdi ve daktilo sesi... Ve hoş bir şeydi benim için. Hani biri çalışıyor ve üretiyor gibilerden. Sonra ben sabah okula gitmek için kalktığımda bana çorba pişirirdi ve beni uğurlardı."

Demek ki, gözlemlerini, düşüncelerini aktaracak bir dert ortağıydı aslında kızı Ela Hanım. Yorum yapıyorum burada, çıkarım yapıyorum, ama eşine bile anlatamadığı, başkalarına anlatamadığı bir adam. Çünkü Ela

Hanım babasının kendisiyle yürüyüşe çıktığı zamanlarda sürekli bir şeyler anlattığından bahseder.

Reşat Nuri Güntekin'in mizacından da bahsetmek gerekiyor. Yaramaz bir çocukluk dönemi, gençlikte kazanılmış büyük şöhret, ama şöhretin içinde, büyük bir mütevazılık var ve toplumdan genellikle kaçan, toplum içerisinde görünür olmaktan sıkılan birisi. Onunla ilgili anılarda mesela, yine aklıma gelen başka bir şey var, bir müfettiş neticede Reşat Nuri Güntekin. "*Bir sınıfa girseniz, şu mu öğretmen, şu mu müfettiş, deseniz; öğretmen olanı müfettiş, Reşat Nuri Güntekin'i de sanki teftiş edilen öğretmen zannedersiniz."*

Dışarıdan baktığınızda mahcup, utangaç, çekingen bir ruh hâline sahiptir. Ama bununla beraber, o ağızındaki sigarasıyla hemhâl olmuş, kendi içine kapanmış, yazdıklarını sürekli kurgulayan bir zihin yapısı var ki, 67 yıllık ömründe bilinen eserlerinin dışında kitaplaşmamış yüzlerce hikâye, onlarca yazı, çeviriler yer alır.

Ela Hanım şunu diyordu: "*Ben, sabahları okula gideceğim zaman babam beni uyandırır ve bana çorba yapardı. O çorbayı yapar, yedirir, beni okula gönderirdi. Demek ki geceleri babamın çalıştığını görürdüm, duyardım..."*

Demek ki çok az uyuyordu Reşat Nuri Güntekin. Yani gündüz, görevi neyse onu yapıyordu, geceleri ise romanı, hikâyesi, tiyatrosu, ne yazıyorsa onlarla uğraşan bir adamdan bahsediyoruz.

Eşinin daha baskın bir karakterde olduğunu söylüyor kızı Ela Hanım bize. Babanın bu kadar utangaç olması, bazen maddî sıkıntıları beraberinde getirir. Özellikle telif konusunda sıkıntılar yaşar. Çok şöhretli bir yazar olduğu için, çok zengin olmaları lazım normal şartlarda, ama Reşat Nuri Güntekin, bir alacağı olduğu yayınevini önünden geçmek yerine karşı tarafa geçip, aman para istiyor zannetmesinler diye düşünen biridir. Ama mektuplarını okuduğumuz zaman ki, bu mektup hikâyesini anlatıyorduk; Ela Hanım'la biz bunları konuşurken, bana nasıl yardımcı olursunuz, babanızla ilgili belgeler, bilgiler var mı, dedim. Ela Hanım, beni takip edin, dedi. Takip ettim, bir ardiye gibi yere girdik. Bir kiler açtı, orada karton kutular içerisinde evrakları gördüm ben, kalbim gümbür gümbür atıyordu, biliyorum ki, orada bir hazine yatıyor. İşte o zaman biz Reşat Nuri Güntekin ile ilgili belgeleri ve mektupları bulduk. Orada zarflar içerisinde Osmanlıca

yazısı olan orijinal kendi el yazması mektuplarını çıkardı, fakat Ela Hanım bunların ne olduğunu da anlamamış, Hadiye Hanım söylememiş demek ki.

“Burada eski yazılı bir şeyler var, ama bunların ne olduğunu bilmiyorum ben, bunları eski yazı okuyan birine okutacağım...” dedi.

Ben çok heyecanlandım; *“Ben okuyabilirim, Osmanlıca biliyorum, okuyabilirim...”* dedim.

Baktım, okudum; *“İki Gözüm Hadiye Hanım...”* diye başlıyordu.

“Aaa, anneme yazılmış!...” dedi.

Çevirdim mektubu, sonunda da *“Reşat Nuri”* yazıyordu. Reşat Nuri'nin imzası vardı.

“O zaman bunlar, babamın yazdığı mektuplar olmalı...” dedi.

Evet, dedim, isterseniz ben bunları okurum. Mektupları bana vermedi. Birkaç tanesinin fotokopisini aldım, hepsini alamadım o zaman, ama daha sonra aldım.

O belgeleri aldıktan sonra, annesine yazılmış telgraflar var, not defteri var, kendi el yazısıyla notları var, bunları bulduk. Onları değerlendirdik, okuduk, daha sonra bunların kitap olması konusunda, 50. Ölüm yıldönümüydü o zaman, *Belgelerle Reşat Nuri Güntekin* diye bir kitap çıkaralım dedik ve çıkardık.

Ela Hanım'ın babasına olan hayranlığını o dönemde anladım. Babasına hayran bir kız, ama çok küçük yaşta, 14 - 15 yaşlarında babasını kaybetmiş. Eşi de biraz önce dediğim gibi, kendi öğrencisi, o döneme göre güzel bir hanımefendi, fotoğrafları da var. Ama mektuplarından sanki şunu anlıyorum. Eşini hararetle seven, ondan ilgi bekleyen, ama tedirgin ve çok kıskanan; Ela Hanım, çok kıskanç olduğunu söylüyor, öyle kolay kolay toplum içine çıkarmazdı annemi, diyor. Balolara, şuraya buraya götürmezdi, diyor. Yani zaten kendisi de sıkılıyor kalabalıklar içerisine çıkmasına, ama eşini seven, kıskanan bir koca profili var Reşat Nuri Güntekin'de.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Hocam, yine bu noktadan hareketle, sevgili, eş, aile, aşk olgusu; şair ve yazarlar, sanatçılar üzerine nasıl bir itici güç oluşturur, yazım hayatına müspet, menfi, ne gibi etkiler yapar, edebiyat dünyasında konuyla ilgili, bazı isimler, edebî ürünler, ithaflar ve dedikodular(!) da öne çıkmıştır, bu konuda neler söylemek istersiniz?

Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

Elbette ki eş, aile ya da sevgili itici güçtür, ama yazarlık ya da şairlik Allah(cc) vergisi bir yetenektir. O muhayyile başka bir şey bence. Dolayısıyla dış güçlerle beraber iç güçler de önemlidir. Elbette ki, eşe, çocuğa, ya da aileye olan bağlılık, onlarla beraber yürütülen şeyler önemlidir. Buradan şuraya bağlamak gerekiyor; Reşat Nuri Güntekin'in edebî hayata yön vermesini sağlayan kişi, belki de babasıdır. Çünkü Reşat Nuri, hayretle diyor ki; ben, bir askerî doktor olan ve oradan oraya giden, ancak giderken de çok fazla eşyası olmayan bir adamın nasıl olur da hem Doğu klasiklerini hem de Batı klasiklerini barındıran bir kütüphaneye sahip olduğuna şaşarım.. Çocuk yaşlarda onun, o kütüphanesiyle oynamasına biraz fırsat veriyorlar, biraz da kızıyorlar bazen; çünkü bazı kitaplarını fare gibi kemirmiş herhalde, kenarından, ucundan yırttığı için babasından biraz da fırça yemiş herhalde Reşat Nuri Güntekin. Bir yazısında diyor ki; *“Lütfen çocuklarınıza izin verin, kitapların arasında oynasınlar, isterlerse yırt-sınlar, önemli değil...”*

Çünkü kendisi, o kitapların arasında çok bir şey anlamasa da o zengin dünya ile buluşuyor. *Mai ve Siyah*'la ilgili anısını, o şekilde aktarıyor. *“Ben Mai ve Siyah'ı, Halit Ziya Uşaklıgil'i o şekilde tanıdım...”* diyor. Belki de yazarlık hayatına girme vesilesi budur. Tabii, biraz önce söylediğim işte çocukken oyunlar oluşturma psikolojisi, bir konakta yaşaması, ailenin, daha doğrusu içine doğulan ailenin önemi çok büyüktür. Tabii ki bununla beraber mizaç da önemlidir.. Mesela Türk edebiyatı tarihine baktığımızda da bizim, işte Ahmet Haşim gibi, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi, Yahya Kemal Beyatlı Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Abdülhak Hamit, Recaizade Ekrem gibi birçok yazarın ve şairin,, doğdukları ortamlara bakalım, aile ortamına, kültür ortamına, o ortama hazırlar zaten. Bir de onları destekleyen başka itici güçler olur. Mesela kimisi küçük yaşta annesini kaybediyor, Ahmet Haşim gibi, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi, Yahya Kemal gibi, kimisi evinden uzaklaşıyor, Cahit Sıtkı gibi, diğerleri gibi, kimisi babasını kaybediyor. Bu eksiklikler, bu yaralar, onların içinde, onları yazarlığa, kaleme, kâğıda yönlendiren itici güçler olarak karşımıza çıkıyor. Tabii ki, aşk da sevgi de sevgili de çocuklar da bunları itici güçler olarak değerlendirebiliriz, diye düşünüyorum. Çünkü insan, elbette ki, içinde var olduğu toplumla birlikte vardır. Yani kendi gözlemlerini, sadece kendi yaşantısına değil, toplumun yaşantısına ve çevresinin yaşantısından

da aktarmak durumundadır eserlerine. Reşat Nuri Güntekin’de de bunun böyle olduğuna inanıyorum. Hem kendi deneyimleri, gözlemleri ki; Ela Güntekin, babasının gözlemlerinin çok yüksek olduğunu söylemişti; *“Aynı mekânlara gitsek bile aynı yerden geldiğimizde o, farklı şekilde anlatırdı, ben daha farklı şekilde anlatırdım...”* diyor. Bu, müthiş bir gözlem gücü olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla ailelerle beraber içine doğulan dünya da itici bir güç olarak önemli bir yer, diye düşünüyorum.

Şöhret olarak belki sorunuzun öbür tarafında şöhret olma, topluluklara katılma, etkinliklere katılma gibi şey de var mı bilmiyorum, ama Reşat Nuri tam tersini yapıyor. Belli bir arkadaş grubu var, ara ara onlarla sanat, edebiyat sohbetleri de yapıyor, ama işte kim var; bir ressam var Cemal Tollu diye, onunla samimi mesela. Daha sonra başka bir heykeltıraş var Nijat Sirel. Yani dar çerçevede bir arkadaş grubu var, onlarla samimidir. Onlarla belki de sanat, edebiyat, kültür sohbetleri yapan bir Reşat Nuri Güntekin karşımızdadır.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

19 romanı dışında tiyatro, hikâye, nesir kitapları ve tercüme eserler ortaya koydu. Bunların özellikleri nelerdir, *Anadolu Notları* var, *Anadolu Notları* bize ne söyler?

Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

1920’li yıllardan sonra 1923-1924 olmalı, romancılığının yanı sıra bir de hikâyecilik meselesi var. Bu hikâyecilik meselesinde Reşat Nuri Güntekin’in gözden kaçırılan özelliklerden birisi belki, az bilinen mizahî yönü olması, mizahî hikâyeciliğidir. Arkadaşlarıyla *Kelebek* adlı bir mecmua çıkarıyorlar ve bu Kelebek mecmuasında müstear isimlerle, takma isimlerle yüzlerce yazı kaleme alıyorlar. Kısa kısa mizahî hikâyeler, yazılar, fıkralar kaleme alıyorlar. Mizah yönü de çok güçlü Reşat Nuri Güntekin’in. Zaten hikâye kitaplarına baktığımızda da bunu görmek mümkündür.

Sağlığında yedi tane hikâye kitabı yayınlanıyor. Daha sonra da birkaç tane yayınlandı. Dergilerde, gazetelerde kalmış beş yüze yakın uzunluksal hikâyesi vardır.

Mizahî hikâyecilik yönü, unutulmuş, eksik kalan, belki çok bilinmeyen yönü olarak söylemek gerekiyor. Orada da Ateş Böceği, Yıldız Böceği,

Ağustos Böceği, Yarasa, Çiğdem, Saksagan gibi çeşitli müstear isimler / takma isimler kullanıyor. Bunun çeşitli sebepleri var tabii. Hatta bazı sayılarda neredeyse bütün yazıları Reşat Nuri Güntekin’in, o takma isimlerle yazdığını görüyoruz. Akdeniz Üniversitesi’nde Doç. Dr. Oğuzhan Karaburgu hikâyeciliğini çalıştı. Onun tespitleri de önemlidir hikâyeciliği ile ilgili. Oğuzhan Karaburgu müstear isimlerini de tespit etti.

Tiyatro yönüne gelince, asıl tutkusu tiyatrodur. *Son Sığınak* adlı bir romanı var, ölümünden sonra yayınlanan romanlarından birisidir. *Son Sığınak* romanında bir tiyatro kumpanyasının idealist bir şekilde yola çıkması, Anadolu’ya gitmesi, Anadolu’da turnelerde yaşadıkları karşılaştıkları zorluklar, tiyatro aşkına insanların nelerden mahrum kaldıkları ve nerelerde neler yaptıkları anlatılıyor. Tiyatro, onun hayatında çok önemli bir yer tutuyor. Yani İstanbul Kızı’nı yazma hikâyesinden sonra başka başka tiyatroları var. Bu tiyatrolarından mesela *Yaprak Dökümü*’nü kendisi tiyatroya göre uyarlamıştır. *Eski Şarkı* var, *Eski Şarkı* da onun *Eski Hastalık* adlı eserinin oyunlaştırılmış hâlidir. Yani iki tiyatrosu da romana uyarlanmış şekilde karşımıza çıkıyor İstanbul Kızı’ndan başka.

Tanrı Dağı Ziyafeti, Bir Köy Öğretmeni, Bir Köy Hocası gibi, onlarca tiyatro eseri vardır. O tiyatro eserlerinde de aslında sosyal gerçekliğin izlerini daha çok görmek mümkündür tiyatroculuğunda.

Bu sosyal gerçekçilik bir de karşımıza *Anadolu Notları*’nda çıkacaktır. *Anadolu Notları*’nda, kendi gözlemlerini, deneyimlerini, yaşadıklarını anlatırken, Anadolu insanının samimiyetinden, hatta onların en olumsuz özelliklerini bile hoş görerek, mazur görerek, o samimiyetle anlatan birisidir Reşat Nuri.

Reşat Nuri Güntekin’i biraz da farklı kılan ya da işte kalıcı kılan özelliklerden birisi, Ela Hanım’la yaptığımız röportajda da ona vurgu yapmıştı, *“Babam kimseye kıyamazdı. Çok hümanist, insan sevgisi ile doluydu. Romanlarına da bakın, bu böyledir. O en kızdığı, en kötü karakterlere bile çok fazla zalim davranamaz...”* dedi. Onun romanlarında çok fazla, öyle çok çok uç noktada kötü karakterler yoktur. İnsanı, insan olduğu gibi görmeye çalışan, o yönleriyle anlamaya çalışan ve anlatmaya çalışan bir yazardır. Tiyatro eserlerinde de bu böyledir. *Anadolu Notları*’ndaki samimiyet de bundan kaynaklanıyor. *Anadolu Notları*’nda da tren istasyonundan başlayıp otel odalarında kalması,

kasabaların eşrafları, şekerçi dükkânının önünde bekleyen çocuklar vesaire, bunların hepsi Reşat Nuri'nin gözünden samimiyetle anlatılır. Bir de tabii bunların dışında Fransızca bilgisi var, *Anadolu Notları*'nin dışında. Fransızca'yı çok iyi bildiği için Fransızcadan çeviri eserleri var, roman çevirileri var, başka çevirileri var. *Fransız Edebiyatı Antolojisi* var. Tercüme ile ilgili bu arada işte yine bilinmeyen özelliklerinden birisi de gazete yazıları var. Tiyatro ile ilgili yazıları zaten Prof. Dr. Kemal Yavuz tarafından toplanmıştı ama, başka yazıları da var. Fransa'ya yaptığı gezileri de *Paris Seyahatleri* adı altında gazete köşelerinde yayınlamıştır.

Gazetecilik yönü var. *Ulus* gazetesinin İstanbul temsilciliğini açmak için *Memleket* gazetesini kuruyor, ama çok kısa bir süre yayın yapıyor *Memleket* gazetesi.

Anadolu Notları'nin özü samimiyete dayanıyor bence, o sosyal realizmle beraber samimiyet, insan sevgisi, insanları anlamaya yönelik durumlar orada karşımıza çıkıyor.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Bu arada bir not eklemek istiyorum, Reşat Nuri Güntekin Konya'ya da gelmiş 25 Nisan 1934'te müfettiş olduğu dönemde. Konya Lisesi'ni teftiş etmiş, okul müdürü ve öğretmenlerle Meram'da yemek yemiş.

Son olarak eklemek istedikleriniz var mı sayın hocam?

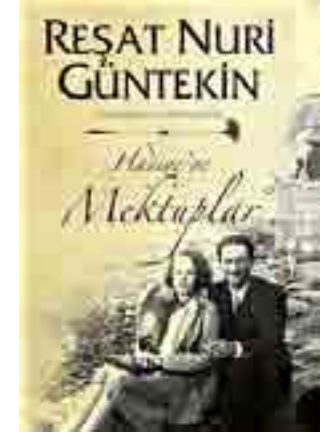
Prof. Dr. M. FATİH KANTER:

Reşat Nuri Güntekin, benim hayatımda 2004'lü yıllardan sonra çok önemli bir yer edindi. Biraz pozitif ayrımcılık yapıyorum herhalde yazarlar arasında bir seçim söz konusu olduğunda. Reşat Nuri Güntekin ön plana çıkıyor. Bunda da işte belki kızı ile tanışmamda, daha sonra bu kitapların çıkması, Reşat Nuri Güntekin ile ilgili bir duygudaşlığımız var.

Reşat Nuri Güntekin ile ilgili çalışmalarım hâlen devam ediyor, *Bir Kültür Romancısı Reşat Nuri Güntekin* ise doktora çalışmamdır. Bu eserde 19 romanı ayrı ayrı inceledik. 19 romanda ne anlatmış ve nasıl anlatmış irdelendi.

Belgelerle Reşat Nuri Güntekin ve Hadiye'ye Mektuplar, biraz önce

hikâyesini anlattığım o kitaplar, önemli kitaplardır. Mesela ek olarak mektuplarından bahsedilebilir. Mektuplarını okuduğum zaman aslında biraz duygulandım, biraz korktum, neticede bir yazarın eşine yazdığı mektupları, onun ölümünden bilmem kaç yıl sonra ifşa ediyorsunuz, tabiri caiz ise. Dolayısıyla bu aslında biraz ürpertici bir durumdur. Mektuplarını tabii biz kızının izniyle okuduk ve yayınladık. Fakat kitap olarak göremedi Ela Hanım. Onun son hastalık dönemiymi, ama onun torunları şu anda hayattalar. İki tane torunu var. İkişisi de görüştüm zaman zaman.

Kültür Bakanlığı'na bu yıl Doç. Dr. Oğuzhan Karaburgu ile editör olarak bir kitap hazırladık. O da çıkacak, onu da söylemiş olayım. 40 civarında akademisyenin yazısı olacak, çeşitli yönleriyle ele alındı.

Reşat Nuri Güntekin ile ilgili aslında saatlerce konuşabiliriz, ama burada dinleyenleri sıkmamak adına özetle bunları söyleyebiliriz ve bu özel günde Reşat Nuri Güntekin'i rahmetle anıyorum. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ne; en başta başkanımıza, Hüzeyme Yeşim Hanıma ve teknik sorumlusundan, programda emeği geçenlere, bizi dinleyen herkese teşekkür ediyorum.

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK / Yöneten:

Efendim, biz de çok teşekkür ediyoruz, güzel bir program oldu, istifade ettik, kabul ettiniz, şereflendirdiniz, kitabınızı gerçekten çok yararlanarak okuyorum, karıştırıyorum, meraklısına, ilgisine tavsiye ediyorum.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin programları devam edecek, sağlıklı günler diliyorum.

REŞAT NURİ BİR KÜLTÜR ROMANCISIDIR

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği ve sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, "65. Vefat Yılı Dönümünde Bütün Yönleriyle Reşat Nuri Güntekin" adlı konferansta Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Muhammed Fatih Kanter, Reşat Nuri Güntekin'in hayatını, kimlerden etkilendiği ve yaşadığı değişim ve dönüşümündeki tespitlerini anlattı.

TYB'nin 2021 yılı takvimindeki 36'ncı programı, Hüzeyme Yeşim Koçak yönetiminde icra edildi.

"KLASİK YAZARLAR UNUTULMAZ"

Reşat Nuri Güntekin'in, Cumhuriyet dönemi Türk Edebiyatının önemli yazarlarından birisi ve hemen hemen Türkiye'de bilmeyen, tanımayan kimsenin olmadığını ifade eden Prof. Dr. M. Fatih Kanter; "7'den 70'e herkes Reşat Nuri Güntekin ile ilgili bir parça bilgiye sahiptir. Bu tabii, ben Edebiyat bölümünde hoca olduğum için gençlerle konuştuğumuzda da hani tüketim çağında yaşıyoruz, birçok yazar var, onlar çok çabuk unutuluyorlar, fakat klasik olan yazarlar unutulmuyor. Reşat Nuri de bu klasiklerden birisidir..." dedi.

"O BİR KÜLTÜR ROMANCISIDIR"

Romancılığı, Kent Romancılığı ve Kültür Romancılığı diye ikiye ayırdığını söyleyen Prof. Kanter; "Reşat Nuri Güntekin, kendinden önceki yazarların yaptığı gibi İstanbul'u anlatan, İstanbul'da belirli konak hayatlarında belirli zümreleri ya da kişileri anlatan, onlara odaklanan bir yazar olmaktan çıkarak, o hepimizin bildiği Çalığışu'ndaki Feride ile beraber, kendi hayatını da Anadolu'ya taşıyarak, Anadolu insanını, Anadolu insanların kültürünü anlatmayı denemiş ve bunda da başarılı olmuş bir yazardır. Bu nedenle Kültür Romancısı diyorum.

Reşat Nuri Güntekin'in romanlarındaki o köprü vaziyeti, köyden kente geçişteki kasabalar, biraz daha yeni yeni şehirleşmeye başlayan mekânlar ve o mekânlarda yaşayan insanlar, bütün realist çizgileriyle, ben biraz da roman realisti olarak görüyorum Reşat Nuri Güntekin'i. Yani natüralistlerden etkileniyor, ama sadece natüralist dersek haksızlık etmiş oluruz. Reşat Nuri Güntekin, salt natüralist değildir; biraz da romantik realist çizgide ilerleyen bir yazar, diye tanımlamak mümkündür. Bu nedenle 'kültür romancısı' olarak adlandırıyorum Reşat Nuri Güntekin'i..." dedi.

"AĞZINDAN SİGARA HİÇ DÜŞMEZMİŞ"

Çok sigara içtiğini rahmetli kızı Ela Hanım'dan öğrendiğini; Reşat Nuri Güntekin'in sigarayı hangi ara yakıp öbür sigaraya ne zaman geçtiğini kimsenin fark edemediği kadar çok sigara tiryakisi olduğununaltını çizen Kanter, bu yüzden akciğer kanserinden 1956'da vefat ettiğini söyledi.

"DİZİ ve FİMLER ESERLERİN ÖZÜNE BAĞLI KALMALIDIR"

Program yöneticisi Yazar Hüzeyme Yeşim Koçak'ın; "Çalığışu gibi çeşitli yazarlarımızın eserleri dizi ve filmlere uyarlandı ve bazıları çok başarısız oldu, seyrederken çok hayal kırıklığı yarattı. Siz, bu konuda edebiyat - sinema, edebiyat - televizyon ilişkisi için neler söyleyebilirsiniz?" sorusuna cevap olarak; "Reşat Nuri Güntekin, tiyatro oyunları da yazıyor ve bazen kendi yazdığı tiyatroları da izlemeye gidiyor. Eşine yazdığı mektuplarında ve hatıralarında aktardığına göre, izlediği tiyatroyu çok da beğenmiyor. Kendi yazdığı oyunu, oyuncularını beğenmiyor. Ben eminim ki, başkaları izleseler beğeneceklerdir. Ama yazan kişinin tahayyülündeki sahneler ve kişiler ile okurun ya da izleyicilerin zihinlerindeki, yönetmenin, yapımcının, senaristin zihinlerindeki sahneler nasıldır, onu çok iyi bilmiyoruz.

Evet, çok güzel oluyor, ama özünden koparmamak kaydıyla. Çünkü özünden koparılırsa, başka bir amaca hizmet edecektir. Bu, yapımcıların, yönetmenlerin, senaristlerin hayal dünyası ile okuyucuların, izleyicilerin hayal dünyası arasında kurulan bir bağıdır...” dedi.

“YAPRAK DÖKÜMÜ OLGUNLUK DÖNEMİ”

Reşat Nuri Güntekin’in eserlerini iki döneme ayırdığını ve 19 roman incelediğini söyleyen Prof. Dr. Kanter; “Olgunluk dönemi eserleri, Yaprak Dökümü ile, 1930’lu yılların sonrası başlıyor. Orada da bir kırılma yaşanıyor, çünkü Yaprak Dökümü’ne gelinceye kadar olan dönemde daha çok bireysel temalar ön plandadır. Yani bireysel çizgideki eserler ön plandadır. İşte, Gizli Ev var, Damga var, Dudaktan Kalbe var, Akşam Güneşi var. Onların hemen akabinde yazılan Acımak var arada. Onların içinde de toplumsal konular var, ama daha bireysel konularla iç içe toplumsal konular var. Bu tarafta da tam tersine dönüyor sanki, Yaprak Dökümü ile birlikte toplumsal konuların içinde bireysel konular konumlandırılmış noktada karşımıza çıkıyor. Yaprak Dökümü de Reşat Nuri Güntekin ile hemhâl olmuş ya da en çok bilinen eseridir Çalığışu ile beraber.

Yaprak Dökümü, bir dönemin geçişinin nasıl sancılı olduğunu, kuşaklar üzerinden gösteriyor. Bir tarafta Ali Rıza Bey var, onun çocukları var, bir tarafta Osmanlı Devleti’nin temsilcisi ya da işte Osmanlı’nın son dönemde yıkılmaya yüz tutmuş kurumların temsilcisi konumunda insanlar var. Öte taraftan da yeni yeni kendini gösteren, Batıyı anlamaya çalışan, Batılılaşmayı belki de yanlış anlayan temsilcileri var. Dolayısıyla Yaprak Dökümü’nden sonra başka bir süreç başlıyor. Ondan sonra başlayan süreçte eserlerine baktığımızda orada mesela Miskinler Tekkesi diye bir eser var. Sosyolojik açıdan müthiş bir eser, çünkü bir dilenci anlatıyor ve siz okurken o dilenciyle empati kuruyorsunuz. Dilencilerin isimleri, hayatlarını nasıl geçirdikleri, dilencilik zanaatını, dilencilerle beraber toplumdaki hem insanların hem de kurumların nasıl yapılandıklarını az çok görüyorsunuz...” dedi.

Prof. Dr. M. Fatih Kanter, Belgelerle Reşat Nuri Güntekin ve Hadiye’ye Mektuplar isimli çok ilgi gören iki kitap yayınladığını, Belgelerle Reşat Nuri Güntekin’de akademik bir dil kullandıklarını, Hadiye’ye Mektuplar’ı ise Reşat Nuri’nin orijinal Osmanlıca el yazması mektuplarından günümüz Türkçesine çevirdiğini söyledi.

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY

MUSTAFA GÜDEN / Yöneten:

Merhabalar değerli izleyiciler, malumunuz olduğu üzere bugünlerde “Ben, Hz. Muhammed’in yolunun tozuyum...” diyen Mevlânâ Hazretlerinin 748. Vuslat yıldönümü etkinlikleri Konya’da devam ediyor.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi’nin haftalık konferanslar dizisinde bugün, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Veyis Değirmençay Hocam ile Mevlevîliğin önemli ismi, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin büyük oğlu, kısaca **Sultan Veled** deyiverdiğimiz, Bahaeddîn Muhammed Veled’i ve eserlerini konuşacağız. Korona virüs tedbirleri kapsamında henüz yüz yüze programları başlatamadığımız için Veyis Hocamız, Erzurum’dan ekranlara misafir oluyor. Hocamız için sıra ile bir buluşma ve selamlaşma olacak inşallah. Konu başlığımız; “**Sultan Veled ve Mevlevîlikteki Yeri**”dir.

Sözü kendisine bırakmadan önce hocamızın kısa özgeçmişinden bahsetmek istiyorum.

Bugün gurbetten sılaya seslenecek olan Veyis Değirmençay, 1965 yılında Konya'nın Sarayönü ilçesine bağlı Lâdik kasabasında dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Lâdik'te, lise tahsilini Sarayönü ilçesinde tamamladı. 1988'de Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan mezun oldu. 1989-1990 yılları arasında vatanî görevini yaptı. 1990'da mezun olduğu bölümde Araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 1992 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak, *Sultan Ahmed Celâyir'in Kitabı'l-garbiyyât adlı Divanı* isimli çalışma ile yüksek lisansını; 1996'da yine aynı Enstitü'ye bağlı olarak *Sultan Veled ve Rebabnâme* adlı çalışma ile doktorasını tamamladı. 1997'de yardımcı doçent, 2000 yılında da doçent oldu. 2003-05.07.2010 tarihleri arasında Fars Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanlığı görevinde bulundu. 2006'da Profesör oldu.

2012-2015 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde dekan yardımcısı; 2016-2020 yıllarında ise Dekan olarak görev yaptı. 2017 tarihinde İran İslam Cumhuriyeti Tebriz Üniversitesi tarafından *Uluslararası Şehriyar Kültür Nişanı*'na layık görüldü. Evli ve dört çocuk babasıdır.

60 civarında makale ve bildirisine ek olarak 20 adet kitabı da yayımlanmıştır. Bunlardan *Farsça Şiir Söyleyen Osmanlı Şairleri* adlı kitabı Farsçaya çevrilerek İran'da da yayımlanmıştır. Sultan Veled'le alakalı 4 kitabı, Ulu Ârif Çelebi ile alakalı da 1 kitabı mevcuttur.

Hocam, özellikle Sultan Veled'e yönelik yazdığınız eserlerinizi, birkaç kelam ile anlatır mısınız?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Öncelikle teşekkür ediyorum hemşerilerime ve izleyenlere, Allah (cc)'ın rahmeti ve bereketi üzerlerine olsun.

Evet, Sultan Veled ile ilgili çalışmalarım oldu. Sultan Veled'in *Rebabnâme*'sini çalışmıştım. Şu anda da *Rebabnâme*'yi tekrar çalışıyorum. Yaklaşık üç bin beytini manzum olarak çevirdim. Sultan Veled'in *Dîvân*'ını hakeza Türkçeye çevirmiştim. Konya Büyükşehir Belediyesi ile anlaşmıştık, ama maalesef Konya Büyükşehir Belediyesi basmadı, üzüntümü de belirteyim burada. Nasip değilmiş, diyelim.

Yine tarafımdan Sultan Veled'in oğlu Ulu Ârif Çelebi'nin *Dîvân*'ı üç nüshadan metni kurulup Türkçeye çevrilerek Ankara Atatürk Kültür Merkezi'nde yayımlandı. Bir de tevaftur, ben Konyalı olduğum için belki de, genelde çalışmalarım Mevlânâ, oğlu Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi üzerinedir.

Daha doğrusu diğer çalışmalarım da Türk tarihi, Türk kültürü ve Anadolu Selçuklularından günümüze kadar genelde tevaftur oldu herhâlde, Allah(cc)'ın bir lütfu, bu alanda çalıştım. Yani çalışmalarım genelde, Fars Dili Edebiyatı'ndayım, ama Türk dili, Türk tarihi, Farsça yazan Türk şairler üzerinde oldu. Bundan dolayı da Allah (cc)'a hamd ediyorum.

Evet, Sultan Veled'in *Dîvân*'ını Türkçeye çevirdiğimi söylemişim, *Rebabnâme*'yi şu anda çevirmekteyim, yaklaşık üç bin beytini bitirdim manzum olarak ve tekrar *Rebabnâme*'yi, metnini kurup inşallah yayınlamak istiyorum. *Ulu Ârif Çelebi'nin 'Dîvân*'ını yayınladık. Bir de makaleler var Mevlânâ ile ilgili yazmış olduğum, 9-10 tane makale ve bildiri var. Bunların dışında da başka çalışmalarımız devam ediyor ve edecek inşallah.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Hocam, Sultan Veled'in Mevlevîliğin yaygınlaşmasına yönelik faaliyetlerinden bahsedebilir miyiz?

Mevlevîliğin kurumsallaşmasına ne gibi katkılar vermiştir?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Mustafa Bey, Sultan Veled'in Mevlevîliğe hizmetlerinden önce isterse ben bir giriş yapayım, müsaade ederseniz. Biliyorsunuz, Sultan Veled, dört dilde eserler vücuda getirmiştir; Farsça, Türkçe, Arapça ve Rumca. Dört dil biliyor, kendisi âlim, fakih, şair ve sûfi bir şahsiyettir Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled.

Üç şiir seçmiştim.
Şiirleri Farsça, Arapça ve
Türkçe olarak okuyayım,
ondan sonra sorunuza
cevap vereyim inşallah.

نی که مولانای ما قطبِ جهان
بود پیدا بر وی اسرارِ نهران
در زمان نآمد چو او در علم کس
نی به خُلق و خُلق و لطف و حلم کس
در عمل هم بود در عالم فرید
کس ندید و نی شنید او را ندید
در جهان فقر چون او یک فقیر
پای ننهاده و نگشت او دستگیر
وصفِ ذاتش می‌نیاید در زبان
پس ببايد بست ازین گفتن دهان

*“Bizim Mevlânâ’muz dünyanın kutbu idi;
Gizli sırlar ona aşikâr idi.
Bu zamanda gelmedi onun gibi bir kimse ilimde,
Ne yaratılıştta ne ahlâkta ne de lütufta ve hilimde
Amelde de tek idi âlemde;
Onun benzerini ne gördü ne de duydu bir kimse.
Onun gibi bir fakir, fakr dünyasına
Ne geldi, ne de fakr nasip oldu ona.
Zatım anlatmak sığmaz dile;
O hâlde ağzı kapamalı bu söze...”*

Bir başka şiiri,
Mevlânâ’ya övgü Arapça
şiiri ve Türkçe çevirisi:

يَا خَفَى الْحُسْنِ يَا نُورَ الدُّجَى
مِنْكَ نُورُ الشَّمْسِ يَجْلُو فِي الضُّحَى
حَارَ فِيكَ الْعَرْشُ وَالرُّوحُ الْآمِينَ
أَنْتَ أَنْشَأْتَ الظُّنُونَ وَالْيَقِينَ
لَا سَبِيلَ لِلْعُقُولِ فِيكُمْ
مَنْيَعُ الْمَاءِ الصَّفَا فِي فِيكُمْ
لَا يَرَاكَ غَيْرُ خَلْقِ الْوُجُودِ
مِنْ وَجُودِكَ سَائِرٌ فِي الْخَلْقِ جُودِ
أَنْتَ نُورُ النُّورِ وَالسِّرُّ الْعَظِيمِ
أَنْتَ تَهْدِينَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمِ
مِنْ غُبَارِ تُرْبِكُمْ رَاحَ الْعَمَا
مِنْ عُيُونِ لُطْفِكُمْ زَالَ الظَّمَا

*“Ey gizli güzel, ey karanlıkların aydınlığı (yâr)!
Güneşin ışığı kuşluk vaktinde seninle doğar, seninle parlar.
Sana hayran kaldılar Arş ve Rûhu'l-emin.
Zanları, kesin bilgiyi yaratan sensin (kesin).
Akıllara yol yoktur sizin hakkımızda (konuşmaya);
Saf ve berrak suyun kaynağı sizin ağzınızda
Seni ancak varlığı yaratan görür, varlığı yaratan;
Halka senin vücudundan sirayet eder ihsan.
Nûr'un nûrusun, büyük sırsın sen;
Doğru yolu bize gösterirsin sen...”
Şimdi de Türkçe şiirlerinden birkaç beyit okuyayım:
“Mevlânâ’dur evliyâ kutbu bilün;
Nâ kim ol buyurdısa, ânı kılun.
Tengri’den rahmetdür ânın sözleri,
Körler okırsa, açıla gözleri.
Mevlânâ gibi cihânda olmadı,
Ançılâyın kimse Hakk’tan gelmedi.
Ol güneşdür evliyâlar yulduzu,
Dükeline ol degürür uruzu.
Tengri’den her bir kişi bahşiş bulur
Hâsların bahşişi ayruksı olur.
Bahşişi, kim verdi Hak Mevlânâ’ya
Ânı ne yoksula virdi ne baya.
Siz ânı benim gözümle görünüz,
Ânın esrârını binden sorunuz...”*

Evet, maalesef Rumca bilmiyorum, keşke Rumca da bilseydim de Rumca beyitlerinden birkaç beyit okuyabilseydim.

Sultan Veled, babası Hz. Mevlânâ gibi dört dil biliyor. Arapça, Farsça, Türkçe ve Rumca. Bu dillerde de şiirler kaleme almıştır.

Kısaca Sultan Veled’in biraz hayatından bahsedeyim.

Sultan Veled, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’nin büyük oğludur. 24 Nisan 1226’da şimdiki Karaman vilayeti olan Larende’de dünyaya gelmiştir.

Adı, Bahâeddin Muhammed Veled'dir. Mevlânâ, oğlu Sultan Veled'e babasının ismini, yani Sultanü'l-ulema Bahâeddin Veled'in adını vermiştir. Dolayısıyla daha çok *Sultan Veled* adıyla tanınmış ve şiirlerinde *Veled* mahlasını kullanmıştır. Babası, Mevlânâ Celâleddin Rûmî, annesi Semerkantlı Lâlâ Şerefeddin'in kızı Gevher Hatun'dur.

Sultan Veled, babasının mübarek kollarında uyarak büyümüş ve ondan hiç ayrılmamıştır. On yaşına girince teşkil olunan bütün toplantı ve mahfillerde onun yanında oturmuştur. O, çok küçük yaşlarda okuyup yazmaya başlamış, ilköğrenimini babasından almıştır. Yine gençliğinin ilk yıllarında babasından Hanefî fıkhnın büyük kitabı *Hidâye*'yi okumuş, daha sonra babasının isteği doğrultusunda yükseköğrenim görmek için kardeşi Alâeddin ile birlikte Şam'a gitmiş ve oradaki hocalardan dersler almıştır. Şam'daki eğitimi ile dinî ilimleri tam manasıyla öğrenmiş ve bu alanda en üst seviyeye yükselmiştir. Fıkıh alanındaki bilgi ve yorumlarıyla Hanefî fukahası hakkında yazılan tabakât kitaplarında babası Mevlânâ ile birlikte fukahanın en meşhurları arasında yer alır. Malumunuz Mevlânâ, aslında bir fakihdir. Sultan Veled de fakihdir, ondan sonra şairdir. Her hususta babasına uymuş, sözünden hiç çıkmamış, onun yolunda yürümüş, onun öğütleri ile tarikata intisap edip onun şeyhlerine ve halifelerine bağlanmıştır. Bunlar, Burhannedin Muhakkık-i Tirmizî, Şems-i Tebrîzî, Şeyh Selâhaddin ve Çelebi Hüsâmeddin'dir. Daha sonra Kerîmeddin b. Bektemur'a da bağlanmıştır kendisi. Tabii Çelebi Hüsâmeddin'den sonra Sultan Veled, tarikatın başına geçiyor ve birçok hizmetlerde bulunuyor.

Sultan Veled, Çelebi Hüsâmeddin'den sonra müritlerin isteğiyle şeyhlik makamına oturuyor ve akıl bakımından en aşağı olan bile Sultan Veled sayesinde her şeyden haberdar ve her şeyi bilen bir âlim oluyor. Çok sayıda kadın ve erkek mürit oluyorlar. Her yere bir halife atıyor Sultan Veled. Tüm Anadolu, hatta bütün dünya halifelerle doluyor. Onların hepsi de uyulmaya, şeyh ve rehber olmaya layık birer şeyh ya da mürşit oluyorlar. Onlara Sultan Veled icazetnameler yazıyor. Bunların her biri ayrı ayrı müritler ediniyorlar. Onlara çok sayıda insan, mürit oluyor, intisap ediyorlar.

Sultan Veled, Çelebi Hüsâmeddin'den sonra babasını temsil etmeye başlamış ve Mevlânâ zamanında bir nüve halinde bulunan, fakat henüz kurulmamış olan Mevlevîliği, babası adına kurmaya, etrafa gönderdiği

halifelerle bu mesleği yaymaya koyulmuştur. Yani bilfiil Mevlevîliğin başına geçip birçok hizmette bulunmuştur.

Sultan Veled, yazmış olduğu *Velednâme*, *Rebabnâme*, *İntihanâme* ve *Divan*'ıyla ve özellikle *Velednâme*'siyle Mevlânâ, Mevlânâ'nın halifeleri, yani Mevlevî büyüklerini bize tanıtmıştır. Eğer Sultan Veled olmasaydı biz, belki de Mevlânâ'yı tanıyamayacaktık, Şems'i tanıyamayacaktık, Şeyh Selâhaddin'i, Çelebi Hüsâmeddin'i, hatta kendisini bile tanıyamayacaktık. Gerçekten eğer biz bugün Mevlânâ'yı tanıyor isek, bunu biz Sultan Veled sayesinde tanıyoruz. Kendisi hem şair, hem yazar, hem Mevlevî şeyhi. Özellikle Selçuklu hükümdarları, yerel beyler, valiler, vezirler, emirler, ahîler ve Moğol ileri gelenleriyle, devlet adamlarıyla, Moğol genel valileriyle son derece iyi geçinmiş, onları kendisine bağlayabilmiştir Sultan Veled. Bu yönüyle gerçekten hem Mevlevîliğe hizmet etmiş hem de Ehl-i Sünnet ve'l-cemaat olarak İslâm dinine büyük hizmetleri olmuş bir ailedir Mevlevîlik, Mevlânâ ve Sultan Veled.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Moğolların Müslümanlaşmasına da ciddi anlamda emek vermiş, katkıda bulunmuş bir insandır.

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Tabii tabii, yani eğer bugün Moğollar Müslüman olmuşsa özellikle Mevlânâ ve Sultan Veled'in hizmetleri bunda yadsınamaz. Gerçekten büyük rol oynamışlardır. Bazen eleştiriyoruz Mevlânâ'yı, Sultan Veled'i, Moğollara hizmet etmişler diyerek, ama gerçekten onlar Konya'ya geliyorlar; biliyorsunuz, Erzurum'u, Sivas'ı, Kayseri'yi yakıp yıkıyorlar, ama Konya'yı da kuşatıyorlar, fakat Konya'ya geldikleri zaman Konya'da kalıyorlar. Mevlânâ, karşılına çıkıyor manen. Gerçekten de Mevlânâ, oğlu Sultan Veled ve torunu ulu Ârif Çelebi ile birlikte Moğolların Müslüman olmalarında büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. Sözlerini de esirgemişlerdir. Hatta öyle ağır sözler söylüyorlar ki Moğollara, onlar da inanmışlardır. Tabii sorular yöneltiyorlar kendileri ve yöneltmiş oldukları sorulara da ikna edici cevaplar aldıkları için diyorlar ki; *"Tamam, biz Müslüman olduk..."*

Bir defasında Emir İrencin Noyan Konya'ya gelir. Sultan Veled'i ziyaret eder, ona bir soru yöneltir. *"Bizim Bahşîler, dünyanın kırk sahibi*

olduğunu söylüyorlar ve tam bir inançla o mezhebe inanıyorlar. Acaba o mezhebin bir hakikati, bir hikmeti var mıdır?" diyor.

Sultan Veled de; "Evet, o büyük topluluğun sözüne göre, bu otuz dokuz Tanrı'nın onun hükmü ve emri altında olduğu ve her birinin ondan Tanrılığa sahip oldukları bir başka Tanrı daha vardır. O da hepsinin hâkimi kırkinci Tanrı'dır. O'ndan daha üstünü yoktur. Senin bu otuz dokuz Tanrı'nın muhtaç olduğu Tanrı'ya âşık olman ve onu istemen gerekir. Nitekim Yüce Peygamberler de o Tanrı'ya tazimde bulunmayı bildirmek için gelmişlerdir. Onlar, O'na hizmet, itaat ve ibadete teşvik ediyorlar. O'nun itaatli kullarının hepsi, O'na hizmet etmekten mutlu olmuş, bir mertebeye, bir makama ulaşmışlardır. Hükmüm, üstün olanındır ve doğru hikmet de budur. 'Din, üstündür ve onun üzerine hiçbir şey üstün kılınmaz' hadisi hükmü gereğince, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat mezhebi de bütün mezheplere üstündür..." der.

Bir örnek verir Emir İrencin Noyan'a: "Senin kölelerin ve adamların nasıl senin emrinin kulları ise ve seni kendi sahipleri biliyorlarsa ve sen de kendi Han'ın kulu isen ve Han da en büyük Hakan'ın hükmü altında ise bu da aynıdır. Zira cezalandırmaları ve aşamalı olarak büyük Padişah'ın huzuruna ulaşmaları için bunlara gerekli olan şey, kendilerine hâkim olana itaat etmeleridir. Gerçekte bu Tanrıların hepsi büyük Tanrı'nın iradesi, takdir ve yönlendirmesi ile çalışıyorlar. O'nun isteğini yerine getirir ve hâl diliyle hep 'Allah en büyüktür' derler ve en büyük Tanrı olarak O'nu tanır ve bilirler..." der.

Bu cevaptan sonra Emir İrencin Noyan, Sultan Veled'e gelir ve baş koyar: "Ben bu soruyu dünyanın âlim ve bilgin şahsiyetlerine defalarca sordum. Fakat hiçbir büyükten senden aldığım gibi net bir cevap alamadım. Halkın yardımını ve sizin de himmetlerinizle İslâm dinine yöneldim, onlardan yüz çevirdim, Müslüman oldum..." der.

Gerçekten de Mevlânâ, Sultan Veled ve oğlu Ulu Ârif Çelebi, Moğolların özellikle Müslüman olmalarında büyük hizmetlerde bulunmuşlardır.

Biliyorsunuz, Moğollardan da Anadolu Genel Valisi olan bir şahsiyeti yani Samağar Noyan'ı, oğlu Arap Noyan'ı methediyor, hatta eşini, kızını methediyor. Onlara gerekli uyarılarda bulunuyor, onların Müslüman olmalarında, özellikle Anadolu'da kan dökmelerinde çok büyük hizmetlerde bulunmuş oluyor.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Bazı çevrelerden Mevlânâ ve ailesine yönelik, ajanlık, işbirlikçiliği, ihanet gibi suçlamalarda bulunmaktadır. Bu vesileyle sizden çok doyurucu bilgiler almış olduk. Peki, hocam, Mevlevîlikte semahanenin üç defa devredilmesinin Sultan Veled ile bir alakası var mıdır?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Yapmış olduğum araştırmalarda, Sultan Veled'in eserlerini okudum, *Dîvânı'nı*, *Rebâbnâme'sini*, *Velednâme'sini*, *İbtidânâme'sini*, *İntihânâme'sini*, *Ma'ârifini* okudum. Bununla ilgili gerçekten de bir bilgiye rastlamadım. *Menâkıbü'l-ârifin*'de de böyle bir bilgi yoktur. *Risâle-i Sipehsâlâr*'da da hakeza böyle bir bilgi yok. Ancak 15. yüzyıldan sonra, yani bugünkü şekliyle oturmaya başlıyor, ama Sultan Veled zamanında tabii ki semâ vardı. Sultan Veled'in semâ ile ilgili çok güzel cümleleri var. Fakat günümüzdeki semâ ediliş şekli ile Sultan Veled zamanında nasıl yapıldığını biz bilmiyoruz. Kaynaklarda öyle bir bilgi yok. Sadece dediğim gibi Sultan Veled'in semâ ile ilgili çok güzel ifadeleri var. Ondan birkaç cümle bahsedeyim, ama devr-i Veledîyle ilgili ne kendi eserlerinde ne *Dîvânı*'nda ne de *Ma'ârifinde*, hatta o dönemde yazılmış oğlu Ulu Ârif Çelebi'nin *Dîvânı*'nda da öyle bir bilgiye rastlayamadım. Nitekim Âriflerin *Menâkıbeleri*'nde de böyle bir bilgi yoktur. Ama daha sonraları, muhtemelen tabii ki bir semâ ediliş, bir şekil vardır. Ama bugünkü şekliyle, üç defa dönülecek, devr-i Veledî dediğimiz şekilde bir semâ, doğrusu bilmiyorum, rastlamadım, okuduğum eserlerde. 15. yüzyıldan sonra torunları zamanında ortaya çıkıyor ve 17. yüzyılda da hemen hemen günümüzdekine benzer son şekli veriliyor. Ama devr-i Veledî ile ilgili kaynaklarda bir bilgi yoktur. Fakat semâ ile ilgili şu var, biraz önce de söylemiştim, Sultan Veled'in çok güzel ifadelerinin olduğunu, bir şiirinde semâ ile ilgili çok güzel şeyler söylüyor.

"Semâ, ruhanîdir. Nefis ve kibirle semâ edilemez. Benlik ve bizlikten, cisim ve ruhtan, küfür ve imandan çıkarak semâ etmek gerekir. Semâ tamamen aşk, mestlik, vecd ve gönülden kini atmaktır. Semâ, kişiyi hırstan ve kibirden temizler. Ona can bahçesini gösterir. Keder dikenini, gül bahçesine çevirir. İlâhî bir sofraya hazırlar. Ölümsüzlük suyudur. Semâ, yalnız canlara nasip olur. Büyüklerden daha üstün, daha yücedir. Onda kadınlara yer yoktur; onlar buna güç yetiremezler..."

Evet, şimdi bayan arkadaşlar biraz alınacaklar, ama sema ile ilgili Sultan Veled diyor ki; *“Kadınlara semâ yok...”* Ama hepimiz de biliyoruz ki; bazen kadınlar da semâ ediyor, ettiklerini görüyoruz.

Devam eder; *“...Onun meydanı şahlarla, emir ve sultanlarla doludur. Sema, tamamen Hakk'a kavuşma ve O'nun cemalini görmektir; orada şeytanın hilesi geçmez; güneş ve yıldızlar ondan dolayı dönerler. O, büsbütün mutluluk ve bayramdır; onda ah ve feryat yoktur; inkârcılara görünmez, sadece âşıklara görünür; âlemin canı gibidir; âlemin varlığı, onunla canlanır, hayat bulur. O, hurilerle dolu cennettir, semâî varlığın esiridir, incilerle dolu hazinedir; onda yüzlerce maden vardır; onun değeri maddî şeylerle ölçülemez. Semâ, nebilerden miras olarak kalmıştır; raks değildir. Semâ, öyle bir haldir ki, insan o halde kendi varlığından geçer, elini, ayağını ve aklını kaybeder, tamamen yok olur. Nübüvvet budur. Bununla birlikte her görülen sema değildir; asıl sema kendinden geçmektir.”*

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Anma programlarının dışında düğünlerde, açılışlarda, olur olmaz yerlerde semâ yapılması hakkında sizin şahsî fikriniz nedir?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Ben doğru bulmuyorum. Semâ bir zikirdir aslında. Nasıl ki, Allah'ın (cc) adı anılınca insan kendinden geçiyor, mest oluyorsa, semâ da odur. Aslında semâ, insanın kendinden geçmesidir. Yani yaşarken ölmesidir. Allah'ta (cc) yok olmasıdır. Şimdi sen düğünde, eğlence şekline büründürerek semâ yapıyorsun, böyle bir şey olamaz. Ben doğru bulmuyorum şahsen. Yani sen düğünde eğleniyorsun, ama bu eğlence içerisinde bir de semâ yapıyorsun. Semâ, biraz önce Sultan Veled söylemişti, semâ çok farklı bir zikir. Ruhânîdir. Nefisle ve kibirle semâ edilemez. Orada nefis var, kibir var, gösteri var, şehvet var, her şey var düğünlerde biliyorsunuz. Yalnız temiz canlara nasip olan bir zikir semâ. Tamamen Hakk'a kavuşmaktır, O'nun cemâlini görmektir semâ. Orada şeytanın hilesi geçmez. Ama bakıyorsunuz, düğünlerde, eğlence meclislerinde semâ ettiriyoruz. Semâ, âşıklara nasiptir. Âşık olmak gerekir. Âşık olmayan semâ edemez. Yani kendinden geçeceksin, Allah'ta (cc) yok olacaksın. Yani nasıl ki, bütün hücreler dönüyor ise semâ da, biliyorsunuz biz de hücrelerden

yaratılmışız, biz de Allah'ın (cc) varlığıyla O'nda yok olarak kendimizden geçiyor ve semâ ediyoruz. Allah (cc) aşkıyla dönüyoruz biz. Düğünlerdeki semâ ile hiçbir bağ kuramıyorum. Artık her şey şirazeden çıktı.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Bunlara yönelik devlet kurumlarının, Kültür Bakanlığı'nın yahut belediyelerin alabileceği önlem örnekleri var mı? Yani, şöyle yapılmalı, böyle yapılmalı diye bir teklifiniz var mı?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Zikir, dedim. O zaman bunu yasakladığımız zaman, başka zikirleri de yasaklamak gerekir. Belirli kurallar getirilebilir. Halk, bilgilendirilip aydınlatılabilir. Yani semâ ile ilgili bilgiler verilebilir. Semâ'nın bir eğlence olmadığı anlatılabilir ve bu anlatımlar neticesinde düğünlerde, başka yerlerde, defilelerde, semâ etmenin ne kadar yanlış olduğu anlatılabilir. Şimdi düşünün, defilede zikir meclisi kuruyorsunuz, halkayı oluşturmuşsunuz, zikir yapıyormuşsunuz gibi. Semâ, gerçekten bir zikir. Eğlence değildir, dönmek değildir. Ama tabii ki, yetkililer bir şeyler yapabilir. Tabii önce semâ'nın ne olduğunu, eğlence olmadığını, Allah'ı (cc) zikretmek olduğunu anlatmak gerekiyor halka.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Hocam, Farsça, Arapça, Türkçe ve Rumca bilen bir dehâdan bahsediyoruz. Bazı beyitlerini, Dîvân'ını bu dillere ayırmış. Yani bir kısmını Farsça, bir kısmını Arapça, bir kısmını Rumca, bir kısmını da Türkçe yazmış. Mesela Rumca yazdığı eserleriyle ne anlatmaya çalışmış?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Biraz önce okuduğum Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerinde, malumunuz, Mevlânâ'yı anlattı. O zaman Konya'da, Anadolu'da, İran'da, Suriye'de, Irak'ta tabii ki, herkes Farsça konuşmuyordu. Türkçe konuşan da var, Arapça konuşan da var, Rumca konuşan da var. Hep bir arada yaşıyorlardı halklar. Sultan Veled istedi ki, O insanlar da Mevlânâ'dan, Mevlevîlikten ve Mevlânâ'nın halifelerinden bir şeyler öğrensinler, haberdar olsunlar. Onlar da bilgi sahibi olsunlar diye hem Mevlânâ'yı onlara anlattı hem de Mevlevî büyüklerini anlattı. Tabii ki, burada sadece Farsça olarak anlatamazsın. Farsça, zamanın bir gereği idi. Biliyorsunuz Anadolu Selçukluları döneminde

Farsça resmî bir dil gibiydi, saray diliydi. Halk Türkçe konuşuyordu, ama bütün bilge, âlim, fâzıl ve müderrisler hep Farsça yazıp Farsça konuşuyorlardı. Yani Türkçeden ziyade Arapça ya da Farsça kaleme almışlardı eserlerini.

Anadolu'ya geldiğimiz zaman bu bölgede sadece Türkler yoktu. Rumlar da vardı. Rumlar Rumca konuşuyorlardı. Biliyorsunuz, Mevlânâ'nın cenaze töreninde Hıristiyan'ı, Rum'u, Acem'i, Yahudi'si, Fars'ı, Türk'ü, hangi milletten, meşrepten, mezhepten olursa olsun bütün insanlar Mevlânâ'nın cenaze törenine katılmışlar ve hepsi de ağıtlar yakmışlardır. Çünkü Mevlânâ, oğlu Sultan Veled ve Mevlevî halifeleri, onların hepsini kucaklamışlardır. Onları, Yaratan'dan ötürü sevmişlerdir. Yani Mevlânâ'da onlar kendilerini görmeye başlamışlardır. İnsan olduklarını anlamışlardır. Anadolu Selçukluları da hakeza, Anadolu'ya geldiklerinde İslâm'ın da vermiş olduğu hoşgörüyü, Hıristiyan'dır, Yahudi'dir, Müslüman'dır, Musevî'dir veya başka din ve mezheplere inananlar, kim olursa olsun, hepsini kucakladılar. Onlara büyük imkânlar sundular. Yani, kendi din adamları onları soyarken, onlara zulmederken, onları iliğine kadar emerken, bütün varlıklarını, mallarını, ellerinden alırken, Anadolu Selçukluları, Anadolu'ya geldikleri zaman biliyorsunuz, onlar, insan olduklarını anladılar. Sadece öşür ve cizye (vergi) verdiler. Serbest, rahat yaşadılar. Savaş yok, gam yok, keder yok. Dinlerini ve kültürlerini istedikleri gibi yaşadılar. Onlar, insan olduklarını anladılar Anadolu Selçukluları, Mevlânâ ve ailesi sayesinde.

Tabii ki, bu nedenden dolayı özellikle Mevlânâ ve Sultan Veled, bu dört dilde eserler vermişlerdir. Rumca yazıp söylemeleri, o insanların da bu bilgilerden uzak kalmamaları içindir. Hem irşat ediyor hem de ikaz ediyorlar onları. Onlara bilgi veriyorlar. Onlara da bir şeyler öğretiyorlar, fakat kendisi de dile getiriyor:

*"Türkçe bilseydüm ben edeydüm size,
Sırları kim Tanrı'dan değdi bize.
Bildireydüm sözile bildüğümî,
Bulduraydüm ben size bulduğümî..."*

Maalesef Türkçesi ve Rumcası, Farsça ve Arapçası kadar güçlü değildir. Bunu kendisi de ifade ediyor:

*"Türkçe ve Rumca söylemeyi bırak, çünkü o ıstılahtan mahrumsun;
Farsça ve Arapça söyle, zira her ikisinde de iyi bir şekilde at koştur-
maktasın..."*

Biliyorsunuz, Sultan Veled, kardeşi Alâeddin ile birlikte Şam'a gitmiş, orada da hem dinî ilimleri hem de Arapçayı öğrenmişler ve fakih olarak Hanefî fukahası arasında yer almışlardır. Yani Arapçası ve Farsçası mükemmeldir.

Türkçe konuşmak ayrıdır, fakat dile dökmek, şiir olarak nazma dökmek zordur. O zamanın şartlarında Sultan Veled gerçekten bir Türk şairi adedilecek kadar da şiir söylemiştir. *Dîvân'*ında vardır, **Rebabnâme'**sinde vardır. Özellikle *Dîvân'*ında Türkçe şiirleri vardır, Arapça şiirleri vardır, Rumca şiirleri vardır.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Hocam, Sultan Veled'in dizelerinde Mevlânâ'nın *Mesnevî'*sindeki aynı vezni kullandığı değerlendiriliyor. Bu benzerlikten yola çıkarak *Mesnevî'*nin Sultan Veled tarafından düzenlenmiş olduğu söylenebilir mi ya da Sultan Veled'in, babasının izinden ayrılmadan yürüdüğü şeklinde bir mesaj olabilir mi?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Kesinlikle Sultan Veled, babasının izinde yürür. Yazmış olduğu bütün eserlerini babasını örnek alarak yazmıştır. *Dîvân'*ı hakeza, 13 bin 245 beyittir. Hemen hemen Mevlânâ'nın konularını işler. Mevlânâ'nın anlattığı hususlar aynen *Dîvân'*ında da var üç *Mesnevî'*sinde de var. Tabii ki Sultan Veled, Mevlânâ'nın *Mesnevî'*sini ele almış, okumuştur. Çünkü işlediği konulara bakıyorum, birçok konu *Mesnevî'*deki konuların hemen hemen aynısıdır. Yani *Rebâbnâme'*yi çeviriyorum, bakıyorum, Mevlânâ'nın *Mesnevî'*sindeki konuların benzerleridir. Birçok konu, benzer konulardır, ama bütün vezinleri, Mevlânâ'nın vezinleri değildir. Mesela *Velednâme'*si; Sultan Veled'in ilk eseri, biliyorsunuz, *Velednâme* ya da *İbtidânâme'*sidir. *Velednâme'*nin vezni, Senâî'nin *Hadîka'*sı yani hafif bahrinin "*fâilâtün (feilâtün), mefâilün, feilün (fa'lün)*" vezninde, nazım ve nesir olarak yazılmıştır. Mukaddime ile birlikte 166 başlık ve 907 beyittir. Eser, Farsça kaleme alınmış olup içinde 76 Türkçe, 180 Arapça ve 23 Rumca beyit de vardır.

*Rebâbnâme'*si ve *İntihânâme'*si, yani son iki *Mesnevî'*si, Mevlânâ'nın *Mesnevî'*siyle aynı vezindedir. Yani remel bahrinin "*fâilâtün, fâilâtün, fâilün (fâilât)*" veznindedir.

Tabii ki, Sultan Veled, Mevlânâ'nın *Mesnevî'*sini, muhakkak ki okumuş, gözden geçirmiş, tashihler yapmıştır muhtemelen. Veled Çelebi,

Mevlânâ'nın kâtibidir, halifesidir. Mevlânâ, *Mesnevî*'sini yazarken, daha doğrusu, söylüyor, Veled Çelebi kaleme alıyor. Veled Çelebi'nin de Farsçası çok mükemmeldir. Tabii bu esnada Sultan Veled de muhakkak ki, *Mesnevî*'yi okumuş, bazı tashihler muhakkak ki yapmıştır. Tabii ki babasına, bunları göstererek yapmıştır. Yani babasından izin almadan, sanmıyorum, Sultan Veled, değişiklikler yapsın. Yani babasına bunları arz eder, babası da; "*Tamam...*" der ve onaylandıktan sonra bazı yerlerde muhakkak ki yapmışlardır.

Tabii ki *Dîvân*'ındaki vezinler, mesnevilerindeki vezinler, babasının kullandığı vezinlerdir. Dediğim gibi *Velednâme* ya da İbtidânâme ilk *Mesnevî*'si, Senâî'nin *Hadikatü'l-Hakika*'sının vezniyle aynıdır. Ama diğer Mesnevîler, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinin vezniyle aynıdır. Konular da hemen hemen aynıdır. Konular da her üç *Mesnevî*'ye bakıyoruz, dinî konular, tasavvufî konular, yani Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde işlemiş olduğu konuların bir nevi farklı bir bakış açısıyla biraz daha özet hâlidir.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Hocam, program öncesinde hatırlattığınız Sultan Veled'in övgü beyitleri vardı. Bunu etraflıca konuşmak isterim, demiştiniz. Hem Selçuklu sultanlarına hem de diğer insanlara yazdığı övgüleri konuşabiliriz.

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

O konuyu konuşuruz, fakat Sultan Veled'in Mevlevîlikteki yerini anlatırken tabii ki çok kısa, özet söylemişim.

Biz, Mevlânâ'yı, dedesi Sultan Ulema Bahâeddîn Veled'i, Burhâneddin Muhakkık-i Tirmizî'yi, Şems-i Tebrîzî'yi, Şeyh Selâhaddin-i Zerkûb'u, Çelebi Hüsâmeddin'i, Kerîmeddin b. Bektemur ve oğlu Ulu Ârif Çelebi'yi Sultan Veled'den öğreniyoruz. Bunu, *Velednâme*'siyle bize çok geniş ve detaylı anlatıyor, fakat diğer iki mesnevisinde de azımsanmayacak derecede çok önemli bilgiler veriyor Sultan Veled. Örneğin, *Rebâbnâme*'sinde; insanların Hak Teâlâ'nın emrine ve elçisinin Sünnet'ine uygun olarak yaşamaları, yani insanların Hak Teâlâ'nın emrine ve elçisi Hazreti Peygamber (sav) efendimizin Sünnet'ine uygun olarak yaşamaları için öğütler verilmiştir. Yol gösteriyor, rehberlik ediyor. Kur'an'ın ışığında, çeşitli ibareler ve misaller getirilmiş ve tarikatın gereği olan hususlar tekrar edilmiştir

Rebâbnâme'de. Ayrıca Şems'in ortaya çıkışı, Mevlânâ ile buluşmaları, Mevlânâ'nın müritleri bırakarak ona bağlanması, Mevlânâ'nın müritlerden uzaklaşması üzerine müritlerin Şems'e haset etmeleri, Mevlânâ'nın yine Şems'i övmeye devam etmesi, müritlerin hasetleri neticesinde bağış ve kerametten uzak kalmaları gibi Mevlânâ ve Mevlevîlik ile ilgili birtakım kısa, ama çok önemli anlatımlar vardır.

Yine İntihânâme mesnevisinde de çok önemli bilgiler veriyor. Bunları ben özetliyorum. Örneğin, yine İntihânâme mesnevisi, vaaz ve nasihattir. Tarikatla ilgili konular, yine burada da tekrar edilmiştir. Ancak Mevlânâ'nın Şems'e bağlanmadan önceki hayatıyla ilgili bize önemli bilgiler veriyor İntihânâme mesnevisi. Nedir? Mevlânâ'nın Şems'e bağlanması, Şems'in daha önce hiç semâ etmemiş olan Mevlânâ'yı semâa başlatmasıdır.

Hiç unutmuyorum İmam Hatipte okurken hocamıza bir soru sorulmuştu; "*Mevlânâ semâ etmiş midir?*" diye. Cevap; "*Hayır, öyle bir şey yoktur...*" demişti.

Düşünün, tabii ki Mevlânâ'nın hayatı aslında ikiye ayrılır: Şems'ten önceki hayatı ve Şems'ten sonraki hayatı.

Mevlânâ, Şems'ten önce vaizdir, müderristir, fakihdir, yani bugünkü anlamıyla bir din adamıdır; bir mürşit, bir yol göstericidir. Ama Şems'le birlikte Mevlânâ, bizim bugünkü anlamda bildiğimiz, tamamen semâa başlayan, ondan sonra şair olan bir başka Mevlânâ ortaya çıkıyor. Buradan anlıyoruz ki Şems, biraz önce Sultan Veled bize ne dedi, "*Hiç semâ etmemiş olan Mevlânâ'yı, semâa başlattı...*" dedi. Ondandan sonra Mevlânâ dönmeye başlıyor, semâa etmeye başlıyor. Artık her şeyi bırakıyor, müritleri de terk ediyor. Ondandan dolayı müritler haset ediyorlar, Şems'e kötü sözler söylüyorlar. Ama *Velednâme*'sine baktığımız zaman o kadar çok geniş bilgiler veriyor ki; Mevlânâ ve Mevlevî halifeleriyle ilgili.

Mesela Sultan Veled'de ilginç bir özellik de var; aşırı derecede Konya hayranıdır. Bilemiyorum bu özelliğini hiç duyduk mu, şu âna kadar, Konya âşığıdır.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Mevlânâ'nın gölgesinde bırakılan konular bunlar, çok öne çıkarılmaz. Yani geri planda kaldığı için çok kişinin dikkatini çektiğini zannetmiyorum. Bu konularla ilgili örneklendirebilirsiniz hocam.

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Mesela Sultan Veled'de müthiş bir Anadolu ve Konya sevgisi vardır. Bu sevgi ona, Mevlânâ zamanında verilmiştir.

Bir gün Konya'da, Meram bağında büyük bir semâ meclisi kurarlar. Bu semâ esnasında Sultan Veled son derece neşelenip Konya tarafına bakar; *"Sübhânallah, bu Konya şehri ne güzel bir şehir, karaltısından rahmet beyazlığı görünmede âdeta..."* der.

Orada bulunan Mevlânâ da; *"Evet, Konya, çok kutlu bir şehirdir. Müritlerin huzurunda bu şehri sana bağışladım..."* buyurur oğlu Sultan Veled'e.

Sultan Veled de baş koyup babası Hz. Mevlânâ'nın ayaklarına kapanır. Bunun üzerine Mevlânâ;

"Bahâeddin, bizim mübarek türbemiz ve büyük Mevlânâ Bahâeddin'in kemikleri, çocuklarımız, bizden sonra gelenler ve dostlarımız, bu şehirde buldukça, bu yer yok olmayacaktır. Bu kavmin üzerine düşman kılıcı çekilmeyecektir. Düşman, kan dökmeyecektir. Şehir tamamen harap olmayacaktır, boş da kalmayacaktır. Şehir halkı, mübarek türbenin hareminde hep emin ve mutlu olacaklardır..." der.

Gerçekten de tarihe baktığımız zaman hem Selçuklular tarihi hem Osmanlılar tarihine baktığımız zaman Konya, biliyorsunuz, düşman işgali görmez. Yani ben hatırlamıyorum, hatta kurtuluş savaşı yıllarımızda dâhi, biliyorsun İtalyanlar biraz geliyorlar, ama biz işgal edilmiyoruz. Konya, düşman işgaline maruz kalmıyor.

Nitekim Sultan Veled de bir şiirinde Konya'yı, son derece üstün sıfatlarla över.

"Ey askerle dolu Konya! Sen Anadolu'nun başşehrisin, her büyük şehir bir emirdir. Sen ise bütün şehirlerin şahısın. Her kale, parlayan bir yıldızdır, sen ise yıldızların üstünde bir ay gibisin. Mademki seni bizim şahımız seçti, o halde sen Mekke'sin, Kâbe'sin. Önce Şeyh Mevlânâ'nın varlığıyla parlamıştın, şimdi ise Türbesi ile güven içimdesin. Ey Konya, Cennetsin, hurisin. Ey Konya, devletsin, makamsın; hem vuslat menzili-sin hem de yolsun..." diyerek övgüsünü devam ettirir.

Gerçekten Konya ile ilgili hem Mevlânâ'nın hem Sultan Veled'in çok güzel ifadeleri var.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Fevkalade bir anlatım oldu. Hakikaten tarihe not düşmüş olduk.

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili Sultan Veled'in hizmetleri demiştim ya, aslında biz Mevlânâ'yı ve diğer halifeleri Sultan Veled'den öğreniyoruz. Sultan Veled olmasaydı, kendi ifadesiyle, bunlar belki de bilinmeyeceklerdi, yok olup gideceklerdi. Sultan Veled'in anlatımlarıyla onlar ölümsüzleşiyorlar. Kendisi söylüyor bunu. Yani biz dedesini öğreniyoruz, babasını öğreniyoruz, dedesinin kim olduğunu, Burhâneddin Muhakkık-i Tirmizî'yi, Şems-i Tebrîzî'yi, Şeyh Selâhaddin-i Zerkûb'u, Çelebi Hüsâmeddin'i, Kerîmeddin b. Bektemur ve oğlu Ulu Ârif Çelebi'yi Sultan Veled'den öğreniyoruz. Gerçekten çok ayrıntılı bilgi veriyor Sultan Veled.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Kısaca değindiniz, ama Şems-i Tebrîzî'nin Mevlânâ ile olan yakınlığından ötürü hem müridlerin hem de Konya halkının gazeine uğramıştır. Burada oğullarının da bir takım pozisyonlar aldığı iddia edilir. Veled'in bu hasetliğe bakışı ya da tavrı ne olmuştur acaba?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Mevlânâ'nın diğer oğlu Alâeddin'in Şems'e olan tavrını, maalesef, Sultan Veled'de göremedim. Kardeşi Alâeddin ile ilgili iki tane şiir söylüyor. İki rubai ile kardeşini övüyor ve bir de mersiye yazıyor. Fakat detaylı bilgi vermiyor. Yani Sultan Veled, kardeşi Alâeddin ile ilgili detaylı bilgi vermiyor. Ama Şems'in, müritler ve Konya halkı tarafından sevilmediğini çok ayrıntılı olarak anlatıyor. Fakat kardeşi Alâeddin ile ilgili bu konuda hiçbir bilgi vermiyor. Fakat kendisinin Şems ile ilgili münasebetleri ve bağlılığı son derece samimidir ve Şems'i çok seviyor Sultan Veled. Biliyorsunuz Mevlânâ, Şems ile karşılaştıktan bir buçuk yıl sonra müritlerin hasetlerinden dolayı Şems, Konya'yı terk etmiş ve Şam'a gitmişti. Müritler sanıyorlardı ki, biz Şems'i gönderirsek Konya'dan, yine eskisi gibi Mevlânâ bizimle oturup kalkacak, bizimle sohbet edecek, eskiden olduğu gibi biz Mevlânâ'dan faydalanacağız sanıyorlardı ve Şems'e baskı yapmışlardı. Kötü sözler söylemişlerdi, hakaretler etmişlerdi. Hatta ölümle tehdit etmişlerdi Şems'i. Ve Şems, Konya'yı terk etmişti.

Mevlânâ, Sultan Veled'i gönderdi Şems'i getirmesi için Şam'a. Ve biliyorsunuz Sultan Veled, Şam'a kadar gidiyor yanında birkaç

arkadaşıyla birlikte, Şems'i buluyor ve Şam'dan beraber dönüyorlar. Şems at üzerinde, Sultan Veled ise yaya olarak dönüyorlar. Bu esnada Sultan Veled, Şems'ten birçok marifet, birçok keramet görüyor, birçok sır ve bilgi öğreniyor. Yani Sultan Veled ve Şems arasında büyük diyaloglar geçiyor, bilgi alışverişinde bulunuyorlar, tabii ki büyük bir zatın yanında birkaç hafta süren bu yolculukta birçok sır ve bilgi öğreniyor. Son derece hayran kalıyor Sultan Veled.

Sultan Veled, Dîvân'ında; Mevlânâ'yı ve Mevlevî halifelerinin hepsini bir bir övüyor. Özellikle Mevlânâ'yı son derece övüyor. Burhâneddîn Muhakkık-i Tirmizî'yi, dedesini, Şems-i Tebrîzî'yi, kayınpederi Şeyh Selâhaddin-i Zerkûb'u, Çelebi Hüsâmeddin'i, Kerîmeddin b. Bektemur'u hatta oğlu Ulu Ârif Çelebi'yi ve kardeşi Alâeddin'i de övüyor. Bunun yanında Sultan Veled'in bir özelliği de Selçuklu devlet adamlarını, yerel beyleri, valileri, emirleri, ahîleri ve Moğol devlet adamlarını övmesidir.

Mesela Sultan II. Gıyaseddîn Mesud, IV. Rükneddîn Kılıçarslan, eşi Gumaç Hatun, kızı Selçuk Hatun ve annesi Fatma Hatun. Özellikle Sultan Veled, Emir Âlameddin Kayser'in hayranıdır. Sultan II. Gıyaseddin Mesud ve Emir Alemeddin Kayser, Sultan Veled'in nezdinde çok farklı iki şahsiyettir. Emir Necmeddin, Muîneddin Pervâne, babası Mühezzebeddin, Vezir Sahip Ata Fahreddin Ali, bunlar da çok hizmetler etmişler Sultan Veled'e, Mevlânâ'ya, Mevlevîliğe. Oğlu Taceddin Hüseyin, Niğde Valisi Şerefeddin b. Hatireddin, Tabib Ekmeleddin, Mevlânâ'nın da doktorudur, Necmeddin b. Ali Muhammed, Ahî Sadeddin ve birçok şahsiyet; Moğollardan Anadolu Genel Valisi Samagar Noyan, eşi Kultak, kızı Novaki, oğlu Arap Noyan. Mesela oğlu Arap Noyan, Sivas valisidir. Sivas'ta Ulu Ârif Çelebi, oradaki Erzurumlu Şeyh dedikleri bir kişi ile tartışıyor, Ulu Ârif Çelebi çok korkusuz bir insandır, Torun Ulu Ârif Çelebi, Sivas'ta tartışıyor, Erzurumlu Şeyh dedikleri, biraz pejmürde bir Şeyh varmış Erzurumlu. Tabii bizim Ârif korkusuz, hemen üzerine yürüyor. Tartaklamaya başlıyor. Halk toplanıyor, Ârif Çelebi'yi dövecekler. Hemen Vali Arap Noyan geliyor ve Ârif Çelebi'yi kurtarıyor. Oradan da Tokat'a gidiyor Ârif Çelebi.

Mesela Gıyâseddin Mesud'a da Sultan Veled'in bir hayranlığı var. Tabii ki Sultan Veled'in, bu şahsiyetlere övgüsü, bunların Mevlânâ'ya, Mevlevî büyüklerine, Mevlevîliğe hizmetleri ölçüsündedir. Onları övüyor, ama onlardan da çok büyük ihsanlar, bağışlar, vakfiyeler, yardımlar, hizmetler alıyorlar.

Örneğin Gıyâseddin Mesud, hatta "Oğul..." diye hitap ediyor. Düşünün, Anadolu Selçuklu hükümdarınız veya genel valisiniz ya da emirsiniz, bölgenin hükümdarınız diyelim, yerel beyler olarak, onlara "Oğul..." diye hitap edebiliyorlar. Bu çok önemlidir. Tarihî olarak onların tahta çıkışları, vefatları, ölümleri ile ilgili tarihe not düşebiliyorlar. Sultan Veled'in bir özelliği de mesela II. Gıyâseddin Mesud, tahta oturduktan sonra bir talebi oluyor, diyor ki; "Eşkîya takımına acıma, gereğini yap!..." diyor. "Emir olsun, köle olsun, Hâricîleri sağ bırakma!..." diyor Sultan Veled.

Sultan Mesud'dan, daha önce atası tarafından verilmiş olan sözlerin yerine getirilmesini istiyor Sultan Veled. Zira onun atası tarafından Mevlânâ âşıklarına verilmesi karara bağlanmış bağışlar vardır. Sultan Veled, "Böyle bir evlada bağışların yüz katına çıkarılması yaraşır..." der. Sultan Veled, bu yönüyle çok farklı bir şahsiyettir. Övüyor, bağış alabiliyor ve onlara telkinde bulunuyor.

Mesela Mevlânâ âşıklarından on dört kişi Sultan'ın atası ve son derece cömertlikleri sayesinde vergiden muaf tutuluyorlar talepler neticesinde.

Makam atamalarında olsun, değerlendirmelerde olsun, taleplerde bulunuyor Sultan Veled. Mesela Sultan Mesud yine Mevlânâ'nın türbesini onarmıştır. Bunun, yerinde bir iş olduğunu söylüyor, ancak çabalamaktan da vaz geçme, diyor. Hem türbeyi onarıyor, hem de Moğollara hizmetinde de tavsiyede bulunuyor. Sultan Veled, II. Gıyâseddin Mesud'a diyor ki; "Moğollarla iyi anlaş, onlarla da birlikte ol, onlara da hizmet et..." diyor.

Yani arayı buluyor. Biliyorsunuz, Moğol genel valilerinin, Anadolu Selçuklu hükümdarları, bir nevi emir kulu gibidir. Onlara görev veriyorlar, onların emirleri dâhilinde belirli bölgelere sahip oluyorlar veya tamamen Anadolu Selçuklu topraklarına sahip oluyorlar. Yani bir nevi onların emir kullarıdır. Sultan Veled ne dedi, II. Gıyâseddin Mesud'a; Moğollara karşı hizmetini, hürmetini, kendilerine mal bağışlamasını istiyor. Emir Alemeddin Kayser, Sultan Veled için çok önemli bir şahsiyettir. O kadar çok şiir söylemiş ki, Emir Alemeddin Kayser'e, yine Gıyâseddin Mesud gibi, çünkü Alemeddin Kayser, Mevlevî'dir; Mevlânâ ailesine ve Mevlevîlere birçok yardımı ve bağışı olmuştur. Ayrıca Mevlânâ'nın vefatından sonra Sultan Veled ile istişare ederek Muîneddin Pervane ve Gumaç Hatun'unun maddi yardımlarıyla Mevlânâ Türbesi'ni yaptırıyor Emir Alemeddin Kayser. Yani bugünkü Mevlânâ Türbesi'nin bânisi Emir

Alemeddin Kayser'dir. Mu'ineddin Pervâne, eşi Gumaç Hatun ve Emir Alemeddin Kayser.

Menakıbü'l-ârifin'de Emir Alemeddin Kayser'in Tebrîzli Mimar Şeyh Bedreddin ile dost olduğu anlatılır. Biliyorsunuz Tebrîzli Mimar Şeyh Bedreddin, bugünkü Türbe'nin mimarıdır. Onu Mevlânâ'nın huzuruna götürdüğünü, bu vesileyle Tebrîzli Mimar Şeyh Bedreddin'in Mevlânâ'ya mürit olduğunu, ayrıca Emir'in, Mevlânâ'nın vefatından sonra Sultan Veled'le istişare ederek Emir Mu'ineddin Pervâne ve Gürcü Hatun'un da yardım ve destekleriyle Tebrîzli Mimar Şeyh Bedreddin'e Mevlânâ Türbesi'ni yaptırdığını anlatır.

Emir Alemeddin Kayser'e, gerçekten çok içli, -biliyorsunuz şehit ediliyor-, methiyeleri var, bunun dışında Emir Mu'ineddin Pervâne'ye şiiri var. Onu da hem övüyor hem de uyarılarda bulunabiliyor. Emir Mu'ineddin Pervâne çok güçlü bir vezirdir ve hem Mevlânâ'nın hem de Sultan Veled'in mürididir.

Necmeddin b. Ali Muhammed, Mu'ineddin Süleyman Pervane'nin damadıdır. Bugünkü Tokat başkenti ve etrafındaki diğer illeri kapsayan Dânişmendiye Vilayet Kadısı Kemâleddin Kâbî'yi son derece övüyor. Niğde Valisi Şerefeddin b. Hatireddin'i de son derece övüyor.

Sahipataoğulları'ndan özellikle Sahip Ata Fahreddin Ali'yi, oğlu Emir Tâceddin Hüseyin'i de övüyor. Yani bunlar Mevlânâ ve Mevlevîliğe, Mevlevî muhiplerine çok büyük yardımlar etmişler, bağışlarda bulunmuşlar, hatta vakfiye olarak köyler bağışlamışlardır. Emir Bedreddin, Selçuklu ahileri. Bugün biz ahî deyip geçiyoruz, ahî, bir nevi ahilik teşkilatıyla birlikte bölgelerin de yerel emirleridir.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Mevlânâ ile ahiler arasında olumsuzluklar yaşandığını iddia eden çevreler var.

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Onu belgelendirmeleri gerekir.

Mesela Selçuklu ahilerinin methi: Sultan Veled, Selçuklu ahilerinden Ahî Sa'deddîn'i, Ahî Muhammed Seydâveri, Ahî Muhammed Şâh'ı, Ahî

Yusuf'u ve babası Ahî Sa'deddîn, Ahî Muhammed'i, Zekiyyeddin oğlu Bayburtlu Ahî Emir Ahmed'i, Kayseri şehri ve ileri gelenlerini övdüğü kasidesinde de bir başka Ahî Emir Hâc(ı)'yı anarak över. Bu Ahîler de Mevlevîlere, Mevlânâ'ya, Sultan Veled'e ve Sultan Veled'in çocuklarına hizmet etmiş, bağışlarda bulunmuşlardır.

Olabilir, bir ahîyle anlaşmazlık çıkabilir, bir iki ahîyle bir sürtüşme, anlaşmazlık yaşanmasından dolayı Mevlânâ veya Mevlevîler ahîlere karşıdır, demek mümkün değildir. Yani o kadar çok methiyeleri var ki, Sultan Veled'in ahîlere...

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Nasreddin Hoca ile münasebetleri nasıldı?

Prof. Dr. VEYİS DEĞİRMENÇAY:

Doğrusu, Nasreddin Hoca ile münasebetleri konusunda, benim okuduğum Sultan Veled'in eserlerinde her hangi bir olumlu ya da olumsuz bilgiye rastlamadım.

Mesela Ekmeleddin Müeyyed-i Nahçuvânî, Mevlânâ'nın tabibidir. Onu övüyor. Yani bunlar büyük hekimlerdir. Tabii ki zenginlerdir aynı zamanda. Mevlevîdir kendisi. Mevlânâ ve ailesine büyük hizmetleri olmuştur.

Ayrıca Sultan Veled'in bir özelliği de vardır ki; şehir halkına da çok güzel şiirler söylemiş ve övgüler düzmüştür.

Mesela Konya şehri ve Konya halkı, Aksaray şehri ve Aksaray halkı, Kayseri şehri ve Kayseri halkı, Kütahya şehri ve Kütahya halkı, yani bunlara da methiyeler yazmıştır.

Evet, maalesef Sultan Veled'in asıl konumuz olan Mevlâna ve Mevlevî halifelerine yapmış olduğu hizmetleri fazla anlatamadık. O, ayrı bir konu aslında. Fakat sonuç olarak şunu söyleyebilirim. Sultan Veled, sadece bir tarikat şeyhi değildir; bir fakihdir, şairdir, aynı zamanda yaşamış olduğu topraklarda bütün halkla ve ileri gelen şahsiyetlerle ilgilenmiştir. Onları idare etmesini bilmiş, bu bağlamda hem edebî hem de tarihî açıdan kıymetli eserler vücuda getirmiştir. 13. yüzyılın tamamı, 14. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'nun siyasî, sosyal, kültürel, dini ve edebi durumu hakkında araştırma yapacak araştırmacıların Sultan

Veled'in manzum ve mensur bütün eserlerini okumaları ve kaynak olarak değerlendirmeleri gerekir.

Sultan Veled'in, Gıyâseddîn Mesud, Emir Alemeddîn Kayser, Emir Meceddeddîn, Muîneddîn Pervâne, Sahibata Fahreddîn Ali, Taceddîn Hüseyin, Şerefeddîn b. Hafîreddîn, IV. Rükneddîn Kılıç Arslan, Tabib Ekmeleddîn, Meceddeddîn Ali b. Muhammed, Ahî Sadeddîn, Ahî Muhammed Seydâverî, Ahî Kayser, Ahî Çoban, Ahî Muhammedşâh, Ahî Yusuf ve Ahî Sadeddîn, Bayburtlu Ahî Emir Ahmed, Danişmendiye vilayetinin kadısı Kemâleddîn Kâbî, Kayseri şehriyle ilgili kasidesinde Ayinedâröğlü Hüsâmeddîn, Gürcü Hatun, Kayseri kadısı, Hamza adlı bir bey, şehrin komutanı ve Ahî Emir Hacı ile Husam-ı Afsah adlı iki zat ve Moğollardan Samağar Noyan, eşi Kultak, kızı Novaki ve oğlu Arap Noyan gibi birçok kişiyi övdüğünü gördük. Onlar hakkında hem tarihî bilgiler veriyor, hem de çok önemli dinî, edebî, kültürel ve sosyolojik açıdan çok önemli bilgiler veriyor. Yani Sultan Veled, Mevlânâ'dan biraz daha faklıdır. Mevlâna, tam bir vaizdir, mürşittir, din adamıdır, fakihtir ve Sultan Veled gibi herkesi övmez. Gerçi Mevlânâ da *Mektuplar*'ında övgüler yazmıştır, taleplerde bulunurken yazmış olduğu mektuplarda ileri gelenleri övmüştür; ama Sultan Veled'le karşılaştığımız zaman mukayese edilemez. Yani Sultan Veled, çok farklı bir şahsiyettir. Yani eğer Sultan Veled olmasaydı biz, Mevlânâ'yı özellikle de Mevlevîliği, bugünkü bildiğimiz şekilde bilemezdik. Mevlevîlik büyük bir ihtimalle o günün ortamında yok olur giderdi. Belki de biz, Mevlânâ'yı sadece bir Mesnevî şairi olarak tanır, yüzeysel olarak o kadar bilirdik.

MUSTAFA GÜDEN / Yönetici:

Değerli hocama verdiği kıymetli bilgiler için çok teşekkür ediyorum, inşallah bir başka programda tekrar beraber olmak dileğiyle Allah (cc)'a emanet olun.

Sultan Veled olmasa Mevlânâ'yı bilemezdik!

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği ve sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, "Mevlânâ'nın 748. Vuslat Yılı Dönümünde Sultan Veled ve Mevlevîlikteki Yeri" adlı konferansta Prof. Dr. Veyis Değirmençay, Sultan Veled'in, Mevlevîliğin yayılmasındaki etkilerini anlattı. TYB Konya Şubesi'nin 2021 yılı takvimindeki 37'nci program, Mustafa Güden yönetiminde icra edildi.

"Sultan Veled Olmasaydı Mevlânâ'yı Tanıyamazdık"

Prof. Dr. Değirmençay sözlerine "Sultan Veled, Hüsameddîn Çelebi'den sonra babasını temsil etmeye başlamış ve henüz kurulmamış Mevlevî tarikatını, babası adına kurmaya, etrafa gönderdiği halifelerle yaymaya başlamış, bilfiil Mevlevîliğin başına geçip birçok hizmette bulunmuştur. Eğer Sultan Veled olmasaydı biz, belki de Mevlânâ'yı tanıyamayacaktık. Bugün Mevlânâ'yı tanıyorsak, Sultan Veled sayesinde tanıyoruz..." diyerek başladı.

"Sultan Veled'de Şems' çok bağlıdır"

Mevlânâ Hazretlerinin Şems'ten önce vaiz ve müderris olan din adamı olduğuna vurgu yapan Değirmençay "Şems ile tanıştıktan sonra bugün bildiğimiz anlamda şair olan, semâya başlayan Mevlânâ ortaya çıkmıştır. Şems, Konya'yı terk edince Mevlânâ, Sultan Veled'i Şam'a gönderir. Sultan Veled, Şam'a kadar gider ve Şems'i atına bindirip, kendisi de yaya olarak döner. Bu esnada Sultan Veled, Şems'ten birçok keramet, sır ve bilgi öğrenir. Bu yüzden Sultan Veled'de Şems'e babası gibi çok bağlıdır..." dedi.

"Sultan Veled araştırmacılara kaynaktır"

Sultan Veled'in sadece bir tarikat şeyhi olmadığını da söyleyen Değirmençay "Babası gibi o da bir fakihtir ve şairdir. Aynı zamanda yaşamış olduğu topraklarda bütün halkla ve ileri gelen şahsiyetlerle ilgilenmiştir. Onları idare etmesini bilmiş, bu bağlamda hem edebî hem de tarihî açıdan kıymetli eserler vücuda getirmiştir. 13. Yüzyılın tamamı, 14. Yüzyılın ilk yarısında Anadolu'nun siyasî, sosyal, kültürel, dini ve edebî durumu hakkında araştırma yapacak araştırmacıların Sultan Veled'in manzum ve mensur bütün eserlerini okumaları ve kaynak olarak değerlendirmeleri gerekir" diye konuştu.

“Sultanlar ve Moğol komutanları neden övdü?”

Sultan Veled'in bir çok Selçuklu Sultanı ile bazı Moğol komutanları öven dizeler yazdığını da anlatan Değirmençay “Gıyaseddîn Mesud, Emir Alâmeddîn Kayser, Emir Necmeddîn, Muineddîn Pervane, Sahibi Ata Fahreddîn Âli, Taceddîn Hüseyin, Şerefeddîn b. Hatereddîn, IV. Rükneddîn Kılıç Aslan, Tabib Ekmeleddîn ve Moğollardan Samagar Noyan ve oğlu Arap Noyan gibi birçok kişiyi övdüğünü görürüz. Onlar hakkında hem tarihî, hem de çok önemli dinî, edebî, kültürel ve sosyolojik açıdan çok önemli bilgiler veriyor. Bu anlamda Sultan Veled, babası Mevlânâ'dan biraz daha farklıdır. Mevlâna tam bir vaizdir, mürşittir, din adamıdır, fakihdir ve Sultan Veled gibi herkesi övmez. Gerçi Mevlânâ'da mektuplarında övgüler yazmış, taleplerde bulunurken yazmış olduğu mektuplarda ileri gelenleri övmüştür. Ama Sultan Veled'le karşılaştığımız zaman mukayese edilmez. Yani Sultan Veled, çok farklı bir şahsiyettir...” dedi.

“Neden bazı eserlerini Farsça, Arapça, Türkçe ve Rumca yazdı?”

Veled'in Farça dilini akıcı ve sade bir üslupla kullandığını, bunun yanında bazı eserlerini Arapça, bazılarını da Türkçe olarak yazdığını anlatan Değirmençay “O aynı zamanda bir dil üstadıdır. Yaşadığı toplumdaki insanların ihtiyacı olan mesajları onların diliyle yazdığı beyitlerle vermiştir. Sadece Müslümanların kullandığı lisanlarla değil, Selçuklu tebası olan Rumların da diliyle eserler yazması bundandır” şeklinde konuştu.

“Konya Şehirlerin Şahıdır”

Konuşmasında Hazreti Mevlânâ'nın Konya'ya dair övgülerine de değinen Değirmençay “O Veled ile konuşurken “Bizim türbemizin bulunduğu Konya ilelebet darlık, yokluk, zulüm görmesin” diye dua etmiştir, ona göre Konya şehirlerin şahıdır” dedi.

“Moğollarla neden yakınlaştı?”

Soru üzerine, Mevlânâ ailesinin Belh'ten hicret etme sebeplerini de anlatan Değirmençay, “Moğol akını yaklaşmaktaydı ve Bahaeddin Veled'in orada anlaşmazlık içinde olduğu kişiler vardı. Hz. Mevlânâ daha çocukluk yıllarında Moğollar yüzünden evinden, yurdundan ayrıldı. Moğollar Sivas'tan Kayseri'ye, girdikleri her şehri yakıp yıkıp talan ederek Konya'ya yürürken Mevlânâ nasıl büyük bir tehlikenin geldiğini biliyordu. Moğollar'dan Konya'yı ve Konya'dan sonraki şehirleri korumak için onları muhasara pozisyonunda ve vergi alan konumunda tutarken sabırla irşad etti. Neticede Konya zor geçen bir muhasara dönemi yaşadı ama kendisinden önceki şehirler gibi kırıma uğramadı. Hz. Mevlânâ'nın temas ettiği Moğol komutanlar onunla girdikleri münazaralar neticesinde birer birer Müslüman olduktan sonra kimi geriye dönüp gitti kimi de Konya ve çevresinde iskan olup Müslümanlığı yaşadı” diye konuştu.

“Ahileri öven beyitleri var”

Hem Hazreti Mevlânâ'nın hem de Sultan Veled'in Ahilik teşkilatını metheden beyitler yazdığını örnekleriyle anlatan Değirmençay “Ana kaynakları tam anlamıyla okumadan yargıya varılması doğru değildir. Mevlânâ'da, Veled'de Ahilerin birçok önderini öven çok sayıda eser bırakmıştır. Bir anlaşmazlık söz konusu değildir” diyerek sözlerini tamamladı.

Prof. Dr. HÜSEYİN MUŞMAL**SALİH SEDAT ERSÖZ / Sunucu:**

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin, 2021 Kültürel Takvimi kapsamında hazırladığı bir programla daha huzurlarınızdayız. Yine seçkin bir konu ve konukla. Bu gün Türk Edebiyatının usta kalemlerinden birini anacağız. Konumuz, “Edebî ve Tarihî Açısından Seyyid Hârûn Velî”dir. Konuğumuz, değerli bir akademisyen ve kültür adamı, Prof. Dr. Hüseyin Muşmal'dır.

Konferansa geçmez den önce birkaç cümle sarf etmek istiyorum. Seyyid Hârûn Velî Hazretleri, Horasan bölgesinin Emiri iken aldığı bir manevi ilhamla, işaretle, Konya topraklarından bizim Akviran topraklarından geçerken eski ismi May, şimdiki ismi Kayasu olan bölgede kardeşi Şeyh Bedrettin hastalanır ve orada vefat eder. Şu anda hâlâ Körpe Seyyid ismiyle Seyyid Bedreddin'in mezarı orada bulunmaktadır. Tabelasını mevcuttur. Akviran merkezine 6 kilometre uzaklıkta Kayasu beldesinde mezarı vardır ve o mezarla birlikte 5-6 mezar daha olduğu tespit edilmiştir yapılan çalışmalarla. Onlardan birisinin de Seyyid Bedrettin'in oğlu Seyyyid Mûsâ'ya ait olduğu tahmin edilmektedir. Seyyid Bedreddin vefat

edip oraya defnedildikten sonra Seyyid Hârun Velî'nin, *"Burası kıyamete kadar Seyyid Kabri olarak anılsın ve ismi Seyyid Kabri olarak kalsın..."* diye bir ifadesinin olduğu söylenir. Bu *Körpe Seyit* olarak anılmasının herhalde o *Kabri Seyyid* ifadesi zamanla halk dilinde söylene söylene *Körpe Seyyid* şekline dönüşmesinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Ya da Seyyid Bedreddîn'in o zamanlar çok küçük yaşta olan oğlu Seyyid Mûsâ'nın, körpe yavru, denir bizim halk tabiriyle, körpe olarak, bir yetim hakkı olarak kalmasından dolayı söylenmiş olduğu belirtilir kaynaklarda. Onun için hâlâ *Körpe Seyyid* adına programlar yapılmakta ve her yıl anılmaktadır.

Bizim büyük dedelerimizden itibaren babama kadar ve amcama kadar intikal eden bir bilgi vardır. Sizinle paylaşmış olayım. Bizim de o Seyyid Mûsâ'nın neslinden geldiğimiz, yani kökenimizin onlara dayandığına dair bir bilgi mevcut babamızdan, amcamızdan bize intikal eden bilgiye göre. Bu sebeple Seyyid Hârun Velî Hazretleri, bizim için de çok önemlidir, Konya'mız için de çok önemlidir. Kendisi şu anda Seydişehir'de metfun, Seydişehir'in kurucusudur. Hocamızdan biraz sonra kendisi ile ilgili bir konferans dinleyeceğiz. Zaten kendisinin de *Seyyid* isimli bir romanı vardır. Bu romanında Seyyid Hârun Velî Hazretleri'nin hayatı anlatılmaktadır.

Sözü kendisine bırakmadan önce hocamızın kısa özgeçmişinden bahsetmek istiyorum.

Hüseyin Muşmal, 1977 yılında Konya'nın Beyşehir İlçesi'nde dünyaya geldi. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Beyşehir'de tamamladı. Lisans eğitimini 1993-1997 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde tamamlayan Muşmal, kısa bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra yine 1998 yılında, SÜSBE Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 1999 yılında aynı üniversitenin tarih bölümünde görevlendirilen Muşmal, SÜSBE Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalında Doç. Dr. Bayram Ürekli'nin danışmanlığında *"XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayat (1640-1650)"* adındaki çalışmasıyla yüksek lisansını tamamladı (2000). Aynı Enstitüde Prof. Dr. Bayram Ürekli'nin danışmanlığında *"XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresi'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)"* isimli çalışmasıyla doktorasını bitirdi (2005). 2006 yılında vatani görevini yerine getiren Muşmal, 2007 yılı ocak ayında, Selçuk

Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi kürsüsüne Yrd. Doç. Dr. olarak atanmış, aynı alanda 28 Ocak 2011 tarihinde Doçent, Ocak 2017'de Profesör olmuştur. 2018 yılı başında Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde görevlendirilen Muşmal, hâlen Tarih Bölümünde Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı ve Edebiyat Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır. Prof. Dr. Hüseyin Muşmal'ın Yayınlanan 17 kitabının yanı sıra ulusal ve uluslararası olmak üzere alanında 10 ayrı kitaba editörlük yapmıştır.

Hüseyin Muşmal'ın akademideki önemli çalışmaları Osmanlı Dönemi Şehir Tarihi, Doğal Afetler ve Salgın Hastalıklar, Eski Eser Politikası ve Arkeolojik Faaliyetler gibi alanlarda olup bu konular üzerine yazılmış 100'ün üzerinde ulusal, uluslararası makaleleri ve tebliğleri vardır.

Prof. Dr. Hüseyin Muşmal, şiir, hikâye ve roman gibi alanlarda da ürünler vermekte, bazı mahalli gazete ve internet sitelerinde köşe yazıları yazmaktadır. Yazarın üç şiir kitabından ayrı olarak bir de *Seyahatnâme* kitabı bulunmaktadır.

Hüseyin Muşmal, yazar Fatih Babaoğlu ile *Bey, Sultan ve Seyyid* isimli Eşrefoğlu dönemini anlatan üç ayrı roman yayınlamıştır. Muşmal'ın aynı yazar ile *Esatir ve Rivayet* adında iki hikâye kitabı da bulunmaktadır.

Prof Dr. Hüseyin Muşmal'dan *Seyyid* isimli kitabında anlattığı Seyyid Hârun Velî Hazretlerini dinlemek üzere kendilerini davet ediyorum, hocam buyurun.

Prof. Dr. HÜSEYİN MUŞMAL:

Kıymetli başkanım, değerli hocalarım, kıymetli dinleyiciler, çok teşekkür ediyorum. Öncelikle bizimle ilgili bu özgeçmişini paylaştığı için, kafam önümde, mahcubiyetle dinledim. Çok sağ olun.

Bu programın ortaya çıkmasında Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi ve kıymetli başkanının nazik davetlileri ve yine biraz önce beni takdim eden ağabeyimizin davetiyle organizasyonu ve buna da birazdan size hakkından biraz bahsedeceğim yazar Fatih Babaoğlu'yla birlikte hazırladığımız *Seyyid* isimli roman ilhamıyla bu konferans ortaya çıktı. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin yıllık konferans takvimi belirlenirken biz de bu takvimin içerisinde yılın son aylarına doğru *Seyyid* isimli romanımızla bu aşuredede, bu çorbada katkımız bulunsun arzuladık. Çok teşekkür ediyorum davetleriniz için.

Seyyid Hârun Velî Hazretleri ile ilgili ehli kalemler daha önce bazı yazılar yazmışlar. Bu konuyla ilgili yapılmış bazı araştırmalar mevcuttur. Bununla ilgili de daha önceden bizimle birlikte aynı dönemlerde bir roman çalışmasının da mevcut olduğunu biliyoruz. Ancak bugün başlığımızda da

görüldüğü üzere Edebî ve Tarihî Açından Seyyid Hârun Velî'yi anlatırken sadece roman ekseninde değil, biraz tarihî süreçle ilgili değerlendirmeler yapmak gerekiyor. Dönemle ilgili çalışmış hocalarımızdan Prof. Dr. Ahmet Çaycı da aramızdadır. Özellikle *Didiği Dede*, *Didiği Sultan*, Ilgın'daki Tekke'deki haziresinde ve mezar taşlarında konuyla ilgili daha önce çalışma yaptığı için zaman zaman referans olarak da bahsedeceğimiz bir hocamız da burada mevcuttur. Seydişehirli yazarlarımız, şairlerimiz, konuyu biliyorlar. Tabii Seyyid Hârun Velî, Konya'nın önemli bir değeri olduğu için onun hayatı ve onunla ilgili anlatılanlar hakkında pek çoğumuz bilgi sahibiyiz. burada biz, belki söylenenlerin bir kısmını tekrar edeceğiz, bir kısmını da başka bir veçheden, başka bir açıdan değerlendirmelerinize sunacağız. Onun için söyleyeceklerimizin peki çoğu tarihsel kaynaklarda geçen ifadeler olacaktır.

Seyyid Hârun Velî hazretleriyle ilgili, bugün söylenenler, ortaya konulanlar, hangi kaynaklardan geliyor, Seyyid Hârun Velî'yi biz, hangi kaynaklar ışığında ele alıyoruz ve tanıyoruz?

Öncelikle buradan başlamak gerekiyor. Yani bir tarihçi olarak biz, Seyyid Hârun Velî'nin hayatını araştırmak istesek, nerelere müracaat edeceğiz, nerelerden besleneceğiz, hangi kaynaklardan istifade edeceğiz, bunları bir ortaya koymak lazım, sonra onun üzerine konuşmak gerekiyor.

Seyyid Hârun Velî Hazretleriyle ilgili bizim en önemli kaynağımız, bizatihi kendi torunu tarafından yazılmış olan *Makâlât*'dir. Yani *Menâkıbnâme*'sidir. Bu *Menâkıbnâme*'nin ilmî değeri ile ilgili daha önce pek çok çalışma yapıldı. *Menâkıbnâme*'nin kendisi de bazı araştırmacılar, tarihçiler tarafından neşredildiler, herhâlde bunlar arasında önce aslından bahsederek sonra da onu yayınlayanlarla ilgili bilgi vermek gerekiyor. Şeyh Mûsa bin Abdülkerim tarafından, Çağatay Uluçay'a göre 1554, Haşim Şahin'e göre 1555 yılında yayınlanmış bir eser var. Bu eser *Makâlât* adını taşıyan eserdir. Yani Seyyid Hârun Velî Hazretleri'nin yaşadığı dönemden, ölüm tarihi olan 1320'den eserin yazıldığı 1554 yılına kadar arada 230 yıl var. Yani vefatından 230 yıl sonra, bizatihi kendi soyundan gelen torunu tarafından yazılmış bir *Makâlât*, bizim ana kaynağımızı oluşturuyor Seyyid Hârun Velî ile ilgili.

Bu *Makâlât*'ın değeri le ilgili yine konuşuruz. Öncelikle bunu bir başa koyalım. İkinci olarak bugün Seyyid Hârûn Velî'nin kurduğuna inanılan, kurduğu bilinen bir şehir olan Seyyid şehrinin(Seydişehir'in) içinde bulunan külliye'dir. Ahmet Çaycı hocam, o külliye ile ilgili, sanıyorum yüksek lisans tezinde bir çalışma yaptı, *Eşrefoğlu Beyliği Mimari Eserleri* adını taşıyan. O yüksek lisans çalışması, tabii ki daha sonraki çalışmalarında *Eşrefoğlu Beyliği* ile ilgili çalışmalarda o külliye'den de bahsetti, ama sadece o değil, onun öncesinde ve sonrasında da külliye'deki eserlerle ilgili bazı çalışmalar bulunuyor. Seydişehir ile ilgili çalışan, Mehmet Önder'den itibaren çalışanlar o bölge ile ilgili daha sonra da doktora tezi Ayşe Değerli'nin, ondan sonra da o bölge ile ilgili çalışmalar yapanlar, bunu yazdılar ve orayla ilgili bazı değerlendirmeler yaptılar ve yayınladılar. Orada Seyyid Hârûn Velî'nin kurduğu ve yaşadığı şehir olan Seydişehir'de bulunan külliye ve bu külliye'de günümüze intikal etmiş olan başta *Seyyid Hârûn Velî Camiî* olmak üzere hemen yakınlarındaki Hamam, bugün ayakta olmayan *Medrese*'si de dâhil olmak üzere, mescidi, medresesi, kal'ası, yani Seydişehir'in etrafındaki *Kale*'si ve o *Kale* içerisindeki yapılar, bizim için yine Seyyid Hârûn Velî'nin hayatı hakkında ve Seydişehir'in tarihi hakkında önemli kaynaklar grubunu oluşturuyor.

O külliye'nin içerisinde Seyyid Hârûn Velî Camiî'nin ana girişinin hem sağında hem de solunda olmak üzere türbeleri görürsünüz. Cami ile mutasıl, bitişik türbelerdir. Bu türbenin içinde metfun olan başta Seyyid Hârûn Velî ve Halife Sultan olmak üzere orada bulunanların mezar taşları ya da ona dair birtakım notlardan hareketle de Seyyid Hârûn Velî Hazretleri hakkında *Makâlât*'ta geçen bilgileri teyit edebileceğiniz bir kaynak grubu ile karşılaşıyoruz. Aynı zamanda sadece bu değil, yine sanat tarihçilerinin ya da araştırmacıların, bilim adamlarının kullandığı bir kaynak grubu da Vakıflar Genel Müdürlüğü'müz bünyesinde bulunan vakfiyelerdir. Aslında Seyyid Hârûn Velî Hazretleri'nin kurduğu vakfın vakfiyesi, daha doğrusu Eşrefoğlu'nun yaptığı vakfın vakfiyesi, orijinal aslı, bugün yoksa da daha sonra o kurulan vakıfla ilgili elimizdeki mevcut kaynaklar da Seyyid Hârûn Velî ve Seydişehir'le ilgili kaynak grubumuzu oluşturuyor.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'müzde çok ciddi bir arşiv var. Ben de bir hayli çalıştım. O arşivde vakfiyelerimiz mevcuttur. Aynı zamanda sadece vakfiyelerimiz değil, daha sonraki dönemde de Hurufat kayıtlarımız mevcuttur. *Hurufat Defterleri* dediğimiz defterler mevcuttur. Ben de *Hurufat Defterleri*'ni çalışmıştım. Konya'da da epey *Hurufat Defterleri*'ni çalışanlar var. *Hurufat Defterleri*'nden sonra da *Şahsiyet Kayıtları* dediğimiz kayıtlar mevcuttur. Bu kayıtlarla ilgili de bir parça bilgi vermek isterim, teknik olarak değil, mahiyetini izah etmek açısından. 1690'larda *Kadaskerlik* bünyesinde tutulmaya başlayan ve 1850'lere kadar devam eden, özellikle sahte *Berat*'ların kol gezdiği bir dönemde, yani bir camiye imam olmak için sahte *Berat* almış, müezzin olabilmek için sahte *Berat* almış veya herhangi bir kuruma mütevellî olabilmek için, nâzır olabilmek için, câbî olabilmek falan sahte *Berat*'lar üretilmiştir. O dönemde dahi bir takım sahteciliklerle karşılaşıyoruz. İşte bu sahteciliği ya da işte ben bu caminin imamıyım, ben bu vakfın mütevellisiyim, nâzırıyım diyen bazı kişileri engellemek adına Devlet, 1690'lardan itibaren özellikle *Kadaskerlik* bünyesinde, imparatorlukta yapılan tüm atamaların kaydedildiği yani özellikle vakıf atamalarının kaydedildiği, atama *Berat* özetlerinin kaydedildiği bir defter grubu oluşuyor. Biz buna *Hurufat Defterleri* diyoruz. Zaten Osmanlı Devleti'nin en önemli özelliği, işte o defter kayıtlarının, "*Defterlü Devlet*" diyordu rahmetli Halil İnalcık, o kayıtların tutulması çok önemlidir. Devlet, *huruf*'tan, harflerden, kaza kaza tuttuğu için de *Hurufat Defterleri* elimizdedir. Bugün istediğimiz kazanın 150-200 yıl

boyunca herhangi bir vakfında görev yapan bütün görevlileri, aldıkları ücretleri, kimlerin görev yaptığını, nereli olduklarını, o vakfın eserlerinin tamir durumlarını, bakım durumlarını vesaireyi, bugün *Hurufat Defterleri*'nde görebiliyoruz, takip edebiliyoruz. O, 1840'lara kadar devam etti ama daha sonra da *Şahsiyet Kayıtları* dediğimiz kayıtlar devreye girdi. Onlar da Osmanlı'nın son dönemlerine kadar devam eden kayıtlar olarak karşımıza çıkmıştır. Biz de herhangi bir vakıfla ilgili vakfiyeler yoksa daha sonra da takip edebiliyoruz, bu kayıtları görebiliyoruz.

Seyyid Hârun Velî Hazretleri ile ilgili de onun bıraktığı eserlerle ilgili de o vakıflarda görev yapanlarla ilgili de biz, o kayıtlardan bilgi toplayabiliyoruz, bilgi elde edebiliyoruz. Tabii ki ciddi bir vakıftan bahsediyoruz, büyük bir vakıftan bahsediyoruz. Onu yine Beyşehirli Prof. Dr. Mehmet Akif Erdoğan Hoca, Beyşehir'le ilgili doktora tezinde ve daha sonra Eşrefoğlu Vakıfları ile ilgili, Seyyid Hârun Velî vakıfları ile ilgili yaptığı çalışmalarda, Karaman Vilayeti Zaviyeleri ile ilgili yapmış olduğu çalışmalarda, onları yayınladı. Biz, bugün, Seyyid Hârun Velî Külliyesi eserlerini, mimarî olarak aynı zamanda o eserleri besleyen, o eserleri ayakta tutan vakfın gelirlerini bilebiliyoruz. Tamamını bilemesek de orada mevcut olan şeyleri bilebiliyoruz. Nereden biliyoruz, Karaman ülkesinin Osmanlı topraklarına dâhil olmasıyla Osmanlı Devrinde yapılan ilk sayımlar, tahrirler de elimizdedir. Bu tahrirlerde 1476 Tahriri, ilk Feridun Nafiz Uzluk tarafından yayınlanmıştı. 1483 Vakıf Tahriri, 1483'teki yapılan Vakıf Tahriri 1483 yılındaki Vakıf Tahriri de hem bir yüksek lisans tezi olarak yayınlandı hem de yine Mehmet Akif Erdoğan hoca, onu parça parça *Tarih İncelemeleri* dergisinde yayınlamıştı. Daha sonra da bir müstakil çalışma olarak da çıktı.

1501 zaten bilinen tahrirler, 1584'e kadar Osmanlı'nın Karaman ülkesini ele geçirdikten sonra bölgede yapmış olduğu, başta Vakıf Tahrirleri olmak üzere tahrirlerde biz, Seydişehir bölgesi de dâhil olmak üzere oradaki vakıfların gelirlerini, görevlilerini de görebiliyoruz. Öyleyse erken süreç de 1476'dır. 1555'te *Makâlât* elimizdedir. Vakfiye ile ilgili Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde kayıtlarımız var. Çok arada bahsi geçen *Seydişehir Şer'iyye Sicilleri* dediğiniz Kadı Sicilleri, erken dönem *Seydişehir Kadı Sicilleri* elimizde değil; 1871 herhalde ilk elimizde olan Seydişehir Kadı Sicili'nin tarihi. Seydişehir Kadı Sicilleri, Konya Kadı Sicilleri

ve Osmanlı arşivindeki pe-rakende başta evrak olmak üzere defter gruplarından biz biliyoruz. Osmanlı'nın ilk *Vakıf Tahrirleri*'nde keni vakıfları değil bunlar. O tahrirdeki vakıflar, yani 1483'deki de 1476'daki, burada çok önemli bir şey var, yani kendisinden önce kurulmuş vakıflar, yani kimin vakıfları bunlar, Karamanoğulları'nın vakıfları veya Selçuklu vakıflarıdır. Öyleyse biz, Selçuklu döneminin sonlarında yaşamış olan Seyyid Hârun Velî'nin vakfı ile ilgili Osmanlı kaynaklarında ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde çok önemli vesikalara ulaşabiliyoruz. Bu vakfın yıllar boyunca takip ettiği süreci görebiliyoruz. Bu vakfın büyüklüğünü, küçüklüğünü, gelirlerini, ortaya çıkarabiliyoruz, görebiliyoruz. Bu da vakfın özelliği de Seyyid Hârun Velî'nin kimliği ile ilgili bazı değerlendirmeler yapmamıza imkân tanıyor.

Peki Seyyid Hârun Velî kimdir?

Kaynakları söyledik. Seyyid Hârun Velî'nin hayatıyla ilgili bugün kim ne söylüyorsa, eğer birinin kaynağı referans edecekse, dayandığı yegâne kaynak *Makâlât*'tır. Hayatı ile ilgili kim ne söylüyorsa ya da o döneme ait *Menâkıbnâmeler*'dir. Yani *Dediği Sultan Menâkıbnâmesi*'nde bahsediliyorsa, herhâlde önce rahmetli Sefa Odabaşı yayınlamıştı, Ahmet Taşğın hoca yayınladı, *Dediği Sultan Menâkıbnâmesi* de o dönem, 13. - 14. Yüzyılda, Ahmet Taşğın hoca maşallah Menâkıbnâmeler üzerine çok çalışıyor zaten. O dönemle ilgili de epeyi yayınları var. Allah(cc) razı olsun, güzel yayınlar ortaya koyuyor. Bizim ilk müracaat edeceğimiz kaynaklar, *Menâkıbnâmeler*'dir. Yani Tarihçiler aslında *Menâkıbnâmeler*'e çok fazla sıcak bakmazlar. Çünkü *Menâkıbnâmeler*'de biraz rivayet ve hikâye tarzı anlatımlar mevcuttur, ama belgenin olmadığı dönemde *Menâkıbnâmeler* de altın hüviyetinde kaynaklardır. Özellikle 13. - 14. yüzyıl dünyamızın aydınlatılmasında *Menâkıbnâmeler*'in çok ciddi, önemli yeri vardır. İşte

Seyyid Hârûn Velî ile ilgili kim ne söyleyecekse *Menâkıbnâmeler'*den hareketle söyleyecek ve özellikle kendi *Makâlât'*i, kendisi yazmamış, ama torunu yazdığı için aileden, 9. göbekten torunu bizatihi kendi ailesiyle ilgili anlatımları yazdığı için bunun yaşanmışlıklara daha yakın olması nedeniyle ailenin, büyük oranda güvenilebilecek kaynaklar olduğu araştırmacılar tarafından zikrediliyor. Birazdan zikredeceğim araştırmacılar tarafından görülüyor. Bu *Makâlât*, 1554 yılında, Abdülkerim b. Şeyh Mûsa kendisi *Makâlât'*ında diyor ki, bu anlatılanlar, yani *Menâkıbnâme'*yi Seyyid Hârûn Velî Hazretlerinin hayatıyla ilgili Farsça tefrikalarda ya da Farsça bazı çalışmalardan Türkçeye çevirerek kendisinin, anlatılanları bir araya getirip oluşturduğunu söylüyor. Yani *Makâlât'*ın bu şekilde ortaya çıktığını, Farsça birtakım anlatıları bir araya getirerek bir Türkçe *Makâlât* ortaya koyduğunu söylüyor. Tarihi 1555. Bu *Makâlât'*tan bilinen dört nüsha var. Bunlardan birisi Manisa Muradiye Kütüphanesi'nde olması lazım, onu Çağatay Uluçay yayınladı. Daha sonra da Mehmet Önder o *Makâlât'*ı değerlendirdi ve yayınladı. Müstakil olarak da Ferit Uğur'un elindeki nüsha dışında Mevlânâ Eski Eserler Müzesi iken 1899'da kurulan müze, onun kuruluşu ile ilgili Anadolu'nun ilk müzesinin Konya'da kurulduğunu iddia eden bir çalışma yapmışım ben, daha sonra o müzedeki eserler Mevlânâ Müzesi'ne taşındılar, Eski Eserler Müzesi'nin içerisinde bulunan bir nüshaydı. Yani Manisa Muradiye Kütüphanesi'nin dışında bir nüsha da Konya'da, biri Ferit Uğur'un elinde olmak üzere bilinen dört nüshası vardı. Bunlar karşılıklı olarak maalesef karşılaştırılarak yayınlanmadı. Çağatay Uluçay, kendi nüshasını yayınlarken karşılaştırma imkânı elde edemediğini söylüyor, yıllar önce yayınladığı nüshada. Sanıyorum daha sonra *Bellekten'*de de yayınlandı. Bu *Makâlât* elimizde, bu nüshalardan karşılaştırıldığında birbirinden çok farklı içeriklere sahip değiller. Çok küçük içeriklere sahiptirler. Nüshanın birisiyle daha sonra birtakım müdahaleler yapılmış, eklemeler yapılmış. Bu eklemeler de Seyyid Hârûn Velî Külliyesi'ndeki kitâbelerden hareketle Seyyid Hârûn Velî'nin ve kızının ölüm tarihleri *Makâlât'*ın ilgili sayfalarına eklenmiştir. Dolayısıyla biz, bu *Makâlât'*ı incelediğimizde Seyyid Hârûn Velî'nin Horasan'dan, Anadolu'ya yaptığı göç hikâyesini bilebiliyoruz, öğrenebiliyoruz. Buraya geldikten sonra Seydişehir'deki yaşamını öğrenebiliyoruz. Bütün ana kaynağımız bu *Makâlât'*tır. Kendisinden de 230 yıl sonra yazılmıştır. Buna ne kadar güveniliyorsa bizim şimdi anlatacaklarımızı da o kadar güvenilmelidir. Bu, ne kadar gerçeğe yakınsa, yani *Makâlât'*ta

anlatılanlar, *Menâkıb'*da anlatılanlar ne kadar gerçeği yakınsa, bizim şimdi ana kaynağımız o olduğu için, onunla beslendiğimiz diğer kaynaklarla birlikte gerçeğe en azından o kadar yaklaşılmış oluyor.

Bu *Makâlât'*ta Seyyid Hârûn Velî Hazretleri'nin Horasan'da dünyaya geldiği, Horasan'da yaşadığı, Horasan bölgesinde bir Emir olduğu anlatılıyor. Yani Seyyid Hârûn Velî, *Makâlât'*a göre Horasan'da, şehir belli değil, Horasan bölgesinde pek çok Türklerin arasında, bir Emir olarak yaşıyor. Amcasından sonra Emirliğe gelmiştir. Demek ki amcası Emir idi, babası erken yaşlarda vefat etmiş olmalı ki, amcasının vefatı ile kendisi Emir olmuştur. Bölgede sayılan, sevilen bir kişidir *Makâlât'*a göre ve atalarının, dedelerinin mezarlarını sıklıkla ziyaret eden, atalarına da bağlılığı üst düzey olduğu anlaşılıyor. Bir Emir olarak atalarının mezarlarını sıklıkla ziyaret ediyor. Bir mezar ziyareti sırasında yine *Makâlât'*a göre gaipten bir ses duyuyor, bu ses; *"Ya Hârûn!..."* diyor. Ürperiyor, ürküyor, geri gidiyor, etrafındakilerle istişare ediyor, bu ses kendisini ürperttiği için bir Emir olarak, ama ziyarete devam ediyor. Yine bir mezar ziyareti sırasında gaipten tekrar ses duyuyor; *"Ya Hârûn!... Rûm(Anadolu'ya)'a çık!... Karaman ülkesinde Küpe Dağı derler, bir dağ var, onun eteğinde bir şehir kur!... O şehrin sakinleri süleha ola... Şaki olanların akibeti hayır olmaya..."* diye.

O tarihlerde burası Karaman ülkesidir. Selçuklu hâkimiyeti büyük oranda sona ermiş, Selçuklu'nun son padişahu II. Gıyâseddin Mesud olmalı, son sultanı var, 1300, 1308, 1310'da bütünüyle ortadan kalktığına göre son Sultanı, fiilen tabii ki Köse Dağı Savaşı'ndan sonra artık Selçuklu fiilen aslında etkisini yitirdi, ama resmen ortadan kalkmış, artık Selçuklu'nun son Sultanı ile birlikte, devir o devir, anlaşılıyor; çünkü *Makâlât'*ta tarihlerden, göndermelerden, ifadelerden bu anlaşılıyor.

"... Karaman ülkesinde Küpe Dağı derler, bir dağ var, onun eteğinde bir şehir kur!..." Gaipten gelen bu mesaj çok önemlidir. *"Şehir kur!..."* Bu, aslında şehir tarihçilerinin, üzerinde çok yorumlar yapacağı bir konudur. Bir şehir kurucudan bahsediyor, gaipten gelen bir sesle.

Biz biliyoruz ki, *Seyyid Şehri*, Türklerin Anadolu'da kurduğu şehirlerin başında geliyor. Bir diğeri de *Bey Şehri'*dir. Yine birazdan bahsedeceğimiz, Seydişehir ve Beyşehir, Türklerin yeniden mamur ettiği, tesis ettiği bir bölge olarak kurduğu iki önemli şehirdir.

“... O şehrin sakinleri süleha ola... Şaki olanların akibeti hayır olmaya...”

Seyyid Hârûn Velî, bu sesi aldıktan sonra, dönüyor, yine *Makâlât*'a göre, anlattıklarım bütünüyle *Makâlât*'tan mülhem, istişare ediyor ve orada tacı, tahtı bırakıp yani bu ifade ile de karşılaşabiliyoruz, Emirliği bırakıp, oradaki insanlara; “*Benim, bu dünyalık saltanata herhangi bir ihtiyacım yok, ben artık bu tacı, tahtı bırakıp, Emirliği bırakıp, Karaman ülkesine gideceğim...*” diyerek yola çıkıyor.

Seyyid Hârûn Velî'nin tek başına gelmediğini biliyoruz. Seyyid Hârûn Velî, kalabalık bir heyetle geliyor. Tabii bu rakamları Menâkıbnâmeler'de çok görürüz, 7, 40 gibi, 40 kişiyle Anadolu'ya geliyor. Önce Bağdat'a, Bağdat'ta herhalde Şeyh Alâeddîn olmalı, Şeyh Alâeddîn ile bir süre halvet oluyor, bir süre görüşüyor, onun yanında kalıyor. Yolculuğunun ilk durağı olan Bağdat'a, Horasan'dan Bağdat'a ciddi bir göç var ve 40'a yakın akrabasıyla, kardeşiyle Bağdat'a ulaşıyor. Bağdat'ta Şeyh Alâeddîn'in yanında kalıyor. Şeyh Alâeddîn kim? Veysel Karanî soyundan Şeyh Alâeddîn. Herhâlde bu tesadüf olmasa gerekir, çünkü kendisi de Veysel Karanî soyundandır. Seyyid Hârûn Velî Hazretleri, ana tarafından *Makâlât*'a göre Veysel Karanî'nin soyundandır. Baba tarafından da İmam Ca'fer es-Sâdık'ın soyundandır. Dolayısıyla Seyyid'dir. Yani Makâlât, bunu işliyor. İmam Ca'fer es-Sâdık'ın soyundan, Veysel Karanî'nin soyundan, Şeyh Alâeddîn de Veysel Karanî'nin soyundandır.

Şeyh Alâeddîn ile buluşuyor, Bağdat'ta epeyi kalıyor, zaten bu *Menâkıblar*'da, biz bununla çok karşılaşırız, Horasan'dan Anadolu'ya gelişlerde Bağdat'ın çok önemli bir beslenme durağı olduğunu görüyoruz. Yani bunu başkaca Erenler'de de görürüz. Horasan'daki o Yesevî ekolü ile yola çıkan insanlar, Anadolu'ya gelirken, Bağdat yolculuğunda önemli bir durak noktasıdır. Bazıları için Bağdat sonrasında Hicaz, bazıları da Hicaz'a uğramadan Anadolu'ya giriş yapıyorlar.

Neden 40 kişiyle Horasan'dan Anadolu'ya geldi?

Sadece o gelmedi, o dönemde 13. yüzyılda Horasan bölgesinde Moğollar var. Moğollar, ciddi bir şekilde baskı kurmuşlar. Anadolu'ya önemli oranda, yani buna Ömer Lütfi Barkan'ın ifadesi ile *Kolonizatör Türk Dervişleri* mi demek gerekir, nasıl ifade etmek gerekir, bilmiyorum ama

Yesevî ekolünün Anadolu'ya gelişi sürecinde özellikle 13. yüzyıl dünyası çok önemlidir. Hem 12. yüzyılın sonlarında hem 13. yüzyıl boyunca, 14. Yüzyıla da sarkan ölçekte Horasan'dan Anadolu'ya önemli oranda yemiş ve Anadolu'yu irşat etmiş bir sürü dervişin Anadolu'ya geldiğini görüyoruz. İşte bunlardan biri de hikâyesinde ortaya çıktığı gibi Seyyid Hârûn Velî Hazretleri Bağdat'a geliyor. Bağdat'tan sonra ikinci durağı, yine Makâlât'a göre Konya'dır. Yani Hz. Mevlânâ gibi önce Karaman değil, önce Konya'ya geliyor. Konya'ya geldiğinde Hz. Mevlânâ Rahmet-i Rahman'a kavuşmuştur. Yani çağdaş değiller, 1273'te Hz. Mevlânâ vefat etmiştir. Seyyid Hârûn Velî ise 1302'de Konya'ya gelmiştir. Yaklaşık 30 yıl sonra geliyor. Yani biz *Makâlât*'ı tek tek sorguladığımızda, çünkü Konya'da Haşim Şahin'in İslâm Ansiklopedisi'nde yazdığı Seyyid Hârûn Velî maddesinde buna biraz temas eder ve Konya'da 2 - 3 yıl kaldığını söyler. Bazı araştırmacılar bu zamanı 2 - 3 yıl olarak ifade etmezler. “*Konya'ya geldi, uğradı ve ayrıldı...*” derler. O ayrılık hikâyesi ve uğrayış hikâyesi de Hoca Ahmed Fakih ile ilgilidir. Hoca Ahmed Fakih, vefat edeli çok olmuş. Sanıyorum 1220 - 1221'ler olmalı, Hoca Ahmed Fakih'in vefat etmeden önce şunu rivayet ettiği *Makâlât*'ta geçiyor. “*Benden sonra Horasan'dan bir ermiş/eren gelecek...*”

“*Onu, nasıl tanırız?...*” diye sorduklarında; “*Sağ elinin, sağ avucunun içinde beyaz bir Ben'i olacak; o kişi, Konya'da benden sonra benim misyonumu devam ettirecek...*” dediği rivayet ediliyor. Nitekim Konya'ya geldiğinde Seyyid Hârûn Velî Hazretleri, önce Hacı Ferruh Mescidi'ne, Hacı Ferruh Zaviyesi'ne konar, orada bir süre kalır, onun geldiğini ve burada kaldığını duyan Konyalılar, hemen koştururlar, “*Acaba Hoca Ahmed Fakih'in işaret ettiği kişi mi geldi?...*” diye. Onun hareketlerinden şüphelenirler ve eline kapanarak avuç içini görmek isterler. Avucundaki beyaz Ben'i görünce *Makâlât*'a göre, buradan ayrılmaması için yalvarırlar, “*Gitme!...*” diye. Seyyid Hârûn Velî ise yolculuğuna devam etmek zorundadır.

Peki, ona rehber kimdir?

Makâlât'a göre, beyaz bir buluttur. Yani nasıl gideceğini sorduğunda Horasan'da kendisine beyaz bir bulutun eşlik edeceği gaipten ilham olmuştur, o da o beyaz bulutu takip ederek Konya'ya gelmiştir. Beyaz bulut onu, şehri kuracağı *Küpe Dağı*'na götürecektir.

Nereden bilecek?

Kendisi ile ilgili anlatılarda, Seyyid Hârûn Velî'nin asla adres olmadığı ifade ediliyor. Asla adres sormadı, yani ilhamla yahut o ilhamla gelen haber ile beyaz bulutu takip ederek Konya'ya geldi ve Konya'da bir süre kaldıktan sonra Konyalıların ısrarlarına rağmen Konya'dan ayrılarak misyonunu yerine getirmek üzere yolculuğa devam ettiği ve bu yolculuk sırasında mücahitliği ile ilgili de *Makâlât*'ta ciddi değerlendirmeler vardır. Gayrimüslimlerle çatışıyor, gayrimüslimlerle savaşıyor, bu Makâlât'ta geçer, hatta yüzüne peçe kapatmıştır, çok fazla yüzünü açan bir kişi değildir. Gayrimüslimler yüzünü gördüklerinde ürkerler veya onunla mücalededen kaçarlar. Bu anlatıları da Makâlât'ta görüyoruz.

Akören'e bağlı Karasu'da May Barajı'nın olduğu yerde bir mola verir. Çünkü kardeşi, beraberinde kimler var, Seyyid Mahmud var, Seyyid Bedreddîn var ve lakapları ya da isimlerinde *Baba* ifadesi geçen 8 - 10 kişi var. Akça Baba, Haydar Baba, Nasıpli Baba, gibi. Aslında bu bize onun yapısı ile onun misyonu ile ilgili de biraz ipuçları veriyor. Çünkü bu babaların pek çoğunu birazdan anlatacağım, bir misyonla Seyyid Hârûn Velî, vefat etmeden önce bir yerlere gönderecektir. İşte bunlardan Şeyh Bedreddîn hastalanır, zaten epeydir rahatsızdır, Akören civarında hastalığı iyice artar, yoğunlaşır, yeniden mola vermek ve konaklamak ihtiyacı hissederler ve tabii ki orada ruhunu teslim eder.

İşte bugün, biraz önce Salih Bey de güzel ifade etti, Kabr-i Seyyid, Körpe Seyyid midir, bilmiyoruz, ama Seyyid Bedreddîn'in Körpe olmadığı anlaşılıyor. Çünkü bir çocuğundan bahsediliyor. Bir çocuğu varsa, ne kadar körpedir? Belki genç yaşta evlilik te'sis ettiyse, yani 18'li, 20'li yaşlarda çocuğu olabilir, malum, çocuğu Musa'dır, ondan dolayı mı Körpe denildi, bilmiyoruz. Ama nihayetinde orada vefat eder, defnedilir; bugün orada her yıl Körpe Seyyid Anma programları yapılır. Birkaçına ben de katıldım, hatta herhalde 2016'ydı Prof. Dr. Caner Arabacı hocamla birlikte, o zaman *Seyyid* romanımız yeni yayınlanmıştı ya da yayınlanmamıştı, bir pilav dökülmüş biz de ziyaret etmiştik. Orada geniş bir mezarlık da var. Her yıl orada Anma Törenleri yapılıyor. Ondan sonra Seyyid Hârûn Velî Hazretleri, mahiyetindeki 40 kişiyle yolculuğunu devam ettirir. Hıristiyanlarla gayrimüslimlerle çatışarak, bulutu takip ederek Küpe Dağı'nın eteğine kadar gelir.

İşte buradan sonra Seydişehir'in kuruluşu Makâlât'ta anlatılır. Çünkü kerametlerinin en fazla zikredildiği yer burasıdır. Yani keramet gösterdiği, maharet gösterdiği alan, şehir kurmada özellikle karşımıza çıkıyor. Seydişehir'in inşasında Seyit Hârûn Velî'nin kerametleri çok sıklıkla *Makâlât*'ta kullanılmıştır. O bulut, en büyük kerametlerinden birisidir. Seydişehir'deki kerametleri de bugünkü Seydişehir'in inşasında öne çıkan kerametleridir.

Seydişehir'e vardığında, yani Seydişehir diye bir şehir yoktur heniz. Bomboş bir alan, sadece Küpe Dağı'nın eteğinde, yakın yerlerde, bugün antik eski çağ tarihçilerinin yayınladığı, birtakım çalışmalarda da bildiğimiz, gördüğümüz; çünkü Seydişehir, Antik dönem için önemli bir bölgedir. Yani hem Vasada Antik Kenti meşhurdur, hem Yenice'de, Bostandere, Vervelit, Beyşehir Seydişehir yolu üzerinde sağ tarafta, Vasada Antik Tiyatro'nun bulunduğu önemli yerleşimlerden birisidir. Çok önemli bir Antik Tiyatro'dur. Anadolu'daki güzel örneklerinden birisi de Seydişehir'dir. Herhâlde Konya'da başka bir örneği var mıdır, bilmiyorum. Son derece güzel kurulmuş Seydişehir'de bir Antik Tiyatro vardır.

Eski çağlarda önemli yerleşimlerin bulunduğu bir alanda *Vervelit* isminde terkedilmiş bir şehir var. *Vervelit* diyen de var, *Velvelit* diyen de var. Bu şehrin harabelerinin bulunduğu yere kadar geliyor Seyyid Hârûn Velî, bulutun geldiği nokta Küpe Dağı'nın eteğindeki bugün Seydişehir'in kurulduğu alana çok yakın bir yer ve onun geldiğini duyan pek çok kişi, etrafında halkalanıyor, kerametleri dilden dile anlatılıyor Makâlât'ta ifade edildiğine göre.

Bu tarihten sonra da Eşrefoğlu Beyliği ile ilgili anlatıları başlıyor. Buna da bir parça temas edeceğim. O zaman biz biliyoruz ki, Seyyid Hârûn Velî 1302'de gelmiş, 1305'de şehrin kuruluşunu gerçekleştirmiş, ilk taşını koymuş ve etrafındaki insanlar, bir şehrin kuruluşunda gerekli olan malzemeleri nasıl temin edeceklerini, nasıl yerleştireceklerini sorduklarında kendisi, *Vervelid* harabelerine gider, Makâlât'taki ifadeye göre, orada taşlara; *"Allah(cc)'ın izniyle yürüyün!..."* diyerek, taşları bir sürü gibi önüne katar, şehri kuracağı bölgeye kadar getirir ve başta Seydişehir kalesi olmak üzere üç kapılı, pazar kapısı, vesaire gibi hepsinin isimleri var, üç kapı kaleyi inşa eder. İçinde de bugün külliyenin önemli unsuru olan yapıların, Seyyid Hârûn Velî inşasına başlar.

Burada da tarihçiler açısından dikkat çeken bir hadise var. O da geldiği dönemde Konya'da ciddi bir hâkimiyet yoktur. Siyasî ciddi bir güç yoktur. Konya bölgesinde Eşrefoğulları Beyliği; Beyşehir, Seydişehir, Bolvadin'e kadar uzanan alanda hâkim bir Beylik vardır. Bu Beyliğin başında da 1277'lerde tarih sahnesinde görülmeye başlayan Eşrefoğulları'nın ilk Beyi olan Süleyman'ın vefatı ile Eşrefoğlu Camii'nin hemen yanındaki kendi yaptırdığı türbesine defnedildiği tarih 1302'dir. Yani Eşrefoğlu Camii inşa edilmiş, Beyşehir inşa edilmiş, şehir kurulmuş, Beyşehir'in etrafındaki Kal'a yapılmış, şehrin içindeki külliye yapıları büyük oranda tamamlanmış, Süleymanşehir daha sonra Beyşehir olacak, Süleyman şehrin içerisinde Süleyman vefat etmiş ve saltanat Mübârizeddîn Mehmet Bey'e geçmiştir. Mübârizeddîn Mehmet Bey, Eşrefoğlu'nun ikinci Bey'idir. Birincisi Süleyman Bey, ikincisi Mübârizeddîn Mehmet Bey, üçüncüsü de Süleyman Bey'dir. II. Süleyman Bey ile birlikte de Eşrefoğlu Beyliği 1326'da sona eriyor. Seyyid Hârun Velî'nin geldiği tarih 1302'yi gösterdiğine göre, Eşrefoğlu'nun başında Mübârizeddîn Mehmet Bey vardır. Mehmet ise bir Mevlevî'dir. Biz bunu nereden biliyoruz, Menâkıbü'l Ârifin'den biliyoruz. Çünkü Ulu Ârif Çelebi, birkaç defa kendisini ziyaret ediyor. Yani Mevlevîlere yakın olan bir Bey'in hâkimiyeti altındaki topraklara Horasan'dan bir Eren gelmiştir. Bu Eren'in geldiği haberi çok geçmeden Eşrefoğlu Beyi'ne ulaşacak ve işte bugün Beyşehir ve Seydişehir'in inşasına temel teşkil edecek vakfın kuruluşu da *Makâlât*'a göre bu görüşme ile gerçekleşecektir. Kerametlerin önemli bir kısmı, Eşrefoğlu Beyi ile görüşmesinde ve Ilgın'daki **Dediği Dede** ile olan **Dediği Sultan**'la olan görüşmesinde öne çıkan iki kerametini biz burada görüyoruz.

Bu kerametlerden birisi, Seyyid Hârun Velî'nin taşa binmesi aynı zamanda da taşa hükmetmesinin yanında yine taşa binerek hareket etmesidir. Bu iki kerameti çok kısaca bahsedip konuşmamı bitireceğim. Çünkü bunlar, daha sonra menkıbe olarak, hikâye olarak da Anadolu'da ve Beyşehir yöresinde anlatılıyor. Biz de onları derledik ve *Makâlât* diye bir hikâye kitabı, efsane kitabı haline dönüştürüp baskıya verdik. İnşallah o da Fatih Babaoğlu ile birlikte Seyyid Hârun Velî Hazretleri'nin Eşrefoğlu'yla ve Dediği Sultan'la görüşmeleri ile ilgili hikâyeler, genişletilerek güzel bir hikâye kitabı haline geldi.

Bu görüşmelerden birisi Eşrefoğlu Beyi'nin kendi topraklarına gelen Seyyid Hârun Velî'ye adamlarını göndermesi üzerine başlar. 7 defa adam gönderip 7'sinin de geri dönmeden Seyyid Hârun Velî'nin kapısına kapılanması hikâyesi işlenir. Yani Seyyid Hârun Velî'nin kerametlerini gören adamlar, asla Eşrefoğlu Beyi'nin yanına geri dönmezler. Tacı, tahtı bırakmış birisi, onlar için daha caziptir. Yine orada bir işleme var. Eşrefoğlu Beyi, en son vezirini de gönderir, ama veziri de dönmez. Nihayetinde Seyyid Hârun Velî'nin yanına hiddetlenerek Eşrefoğlu Beyi kendisi gider. Eşrefoğlu Bey'i orada katran, pise göndermesi, Seyyid Hârun Velî Hazretleri'nin onun içerisine su katması, halk arasındaki anlatımlarına göre tükürmesi ve onun birinin bal haline dönüşmesi hikâyesi üzerinden Eşrefoğlu Beyi terbiye edilir *Makâlât*'ta. Çünkü Seyyid Hârun Velî'nin ululuğunu görür, yanına geldiğinde ona tabi olur ve bugünkü vakfı vakfeder. Yani Mübârizeddîn Mehmet Bey, o ulu kişiye, ermiş kişiye, kendi köşkünü ve kıymetli bir bahçeyi vakfeder. Bu köşk şu anda nerededir, bilmiyorum. Çünkü biz Eşrefoğlu'nun sarayının da ya da kendi köşkünün de nerede olduğunu biz bugün bilmiyoruz. Muhtemelen kalenin içindeydi, böyle yakın bir yerdeydi, ama nerede olduğunu bilmiyoruz.

Seyyid Hârun Velî'nin zengin vakıflarının, yani Seydişehir'in besleyicilerinin Eşrefoğlu olduğunu özel olarak ifade edeyim. Yani oradaki Eşrefoğlu Bey'i, Seyyid Hârun Velî Hazretlerine, yani Seydişehir'e çok ciddi destek verir ve önemli oranda vakıf yapar, gelirler vakfeder. Bu işlenir *Makâlât*'ın bir bölümünde. Biz de bunun halk arasında şöyle karşılığını bulduk; Eşrefoğlu Beyi, Seyyid Hârun Velî ile buluştuğunda, "*Bundan sonra sizin yaşadığımız bölge Seyyid Şehri olsun...*" deyince, Seyyid Hârun Velî de "*Siz de bizim beyimizsiniz, sizin yaşadığımız şehrin adı da Bey Şehri olsun...*" dediği ve birbirine isim veren iki kardeş şehrin, iki Türk şehrinin böylece husule ve meydana geldiği rivayet olunur. Çünkü Beyşehir'in ismi, Seyyid Hârun Velî Hazretlerinin şehre ismini verene kadar *Süleymanşehir* olarak geçmektedir. Daha sonra da *Beyşehir* ismi verilmiştir, diye anlatılagelir, halk arasındaki anlatım da böyledir.

Diğeri de **Dediği Sultan** ile buluşması hikâyesidir. Dediği Sultan Ilgın'dan, geldiğini duyunca Seyyid Hârun Velî Hazretleri'nin, ona hoş geldin demek ve tanışmak üzere yola çıkar. Yolda bir ayıya rast gelirler Çiğil

ya da Çivril bölgesinde. Bu Çivril ismi de çok önemlidir, çünkü Miryoke-falon Savaşı'nın yapıldığı yerle ilgili coğrafi isimlendirmelerde Çivril ismi, önemli bir ipucu olarak karşımıza çıkıyor. Ben savaşın burada olduğuna bir tarihçi olarak inanıyorum. Yani o belgeler beni ikna ediyor. Tabii ki böyle bir iddiada bulunmuyorum Osmanlı tarihçisi olarak, sadece gönlümün ve aklımın mutmain olduğunu söylüyorum. Çivril bölgesinde bir ayıyla karşılaşır yine *Makâlât*'a göre, o ayıya biner. Yani bir canlıya biner ve yola çıkar. Seyyid Hârun Velî'nin de "*Erenler, kalkın bir misafirimiz geliyor...*" deyip yanı başında bulunan bir taşa bastonuyla veya eliyle vurduktan sonra deve şeklindeki o cansız taşa binerek yola çıkma hikâyesidir.

Seyyid Hârun Velî, taştan devesinin üzerinde, Dediği Sultan da ayı üzerinde belli bir bölgede karşılaşılır. Dediği Sultan, "*Biz canlıya binmişiz ya Hârun, sen cansıza binersin...*" diyerek Seyyid Hârun Velî'ye iltifat gösterdiği hikâyesi, bir kısmı *Makâlât*'tan, bir kısmı halk anlatımından karşımıza çıkmaktadır. Seydişehir'de yıllarca o **Devetaşı** kulağımıza gelirdi, gören var mıdır bilmiyorum, hatta bir dönem onun Etibank Alüminyum Tesisleri bahçesine kaldırıldığını duyardık bir Beyşehirli olarak. Ben kendim, gözlerimle öyle bir Devetaşını ya da deve şeklindeki taşı görmedim, ama Seyyid Hârun Velî'nin Seydişehir'deki anlatımlarında taş üzerinden işlenen hikâyeleri hep çocukluğumuzdan itibaren duyduk.

Makâlât'ın sonu şöyle bitiyor. Seyyid Hârun Velî 1300 yılına yaklaştığında, burası da bir tarihçi açısından çok önemli, şehrin kurulmasından sonra da Anadolu'nun, Anadolu'daki şehirlerin nasıl oluştuğu, Anadolu'nun nasıl Türkleştirildiği ve İslâmlaştırılmasına dair önemli bir gönderme *Makâlât*'ın sonunda vardır.

Kendi heyetini, yoldaşlarını, arkadaşlarını, akrabalarını, toplayıp artık bu dünyadan irtihal edeceği hissi, ilhamı kendisine gelince, "*Erenler!...*" deyip, Seyyid Mahmud'u Alanya'ya, Akça Baba'yı sanıyorum Germiyan'a, Nasipli Baba'yı Aydın'a, Haydar Baba'yı Antalya'ya, bunların yerleri farklı olabilir, Anadolu'nun pek çok tarafına, başta Akdeniz Bölgesi ve Güneybatı Anadolu olmak üzere kendi adamlarının tamamını, misyonunu yaymak, gittikleri yerlerde irşad vazifesi görmek, şehrin İslâmlaştırılması, Müslümanlaştırılması, Türkleştirilmesi, cazip hâle getirilmesi, Müslüman beldeleri olsa da olmasa da orada ciddi bir misyon oluşturmak amacıyla gönderdiği işlenir. Yerine ise çok enteresandır, kızı Halife Sultan'ın

kendisinden sonra posta oturduğunu görüyoruz. Bu da çok ilginçtir, pek çok kişi dışarıya gönderilmiş, ama kendisinden sonra hem de uzun süre, 47 yıl ya da 45 yıl boyunca postta Halife Sultan oturacak ve ondan sonra da kızına tembih ettiği, kendi kardeşinin çocuğu olan Körpe Mûsa'yı postta göreceğiz. Ona sahip çıkmasını da tembih ediyor. Yani bugün biz, *Makâlât*'ı okuduğumuzda; bir Şeyh, bir Emir, bir Müderris, bir Âlim, bir Mücahit, bir Savaşçı, bir Şehir Kurucusu rolleri ile çok geniş bir Seyyid Hârun Velî Hazretleri profilini ve portresini görüyoruz.

İşte sadece **Seyyid**, peygamber soyundan gelen bir **Mürşid** ya da **Derviş** olmadığını, aynı zamanda Anadolu'nun kuruluşunda, Anadolu'nun Türkleşmesinde, İslâmlaşmasında çok önemli rol izleyen bir Derviş'in bütün veçhelerini, yüzlerini, *Makâlât*'ta görebilmekteyiz.

Biz, o sınırlı sayıdaki, 40 - 50 sayfa bile olmayan *Makâlât*'ı, aslına sadık kalarak *Makâlât*'taki bilgileri konuşmalarla, mülakatlarla, görüşmelerle, kahramanlarla süsleyerek *Makâlât*'ı günümüz Türkçesine bir roman olarak *Seyyid* ismiyle yayınladık. Yani bu roman *Makâlât*'tan müllhemdir. *Makâlât*'ın dışında bir şey söylememeye, ama *Makâlât*'ta söylenenleri hikâyeleştirerek, geliştirerek, Seydişehir'in kuruluşunu anlattığımız bir roman ortaya koyduk. Yani bize ilham oldu ve böyle bir romanı biz de oluşturmuş olduk. Bu roman, herhangi bir tarih kitabı değil, Seyyid Hârun Velî Hazretlerinin hikâyesidir.

Bu roman nasıl çıktı, son cümlem de öyle olsun; bugün Ordu valisi olan Tuncay Sonel sayın valimiz, Seydişehir Kaymakamı idi 2012-2015 yıllarında. Biz de Seydişehir'e konferansa gidip gelirdik ve kendisiyle görüşürdük. Kendisi bir sohbet esnasında bir hayalinden bahsetmişti; "*Seyyid Hârun Velî'nin bir romanı neden yok?...*" diye sitemde bulunmuştu. Biz de; "*İnşallah Sayın Kaymakamım, Seyyid Hârun Velî Hazretlerinin romanını yazmak bize kısmet olur, size de takdim ederiz...*" demiştik. Biz romanı bitirdik, ama Sayın Kaymakamımız Seydişehir'den ayrılmış oldu. Önce Tunceli sonra da Ordu Valisi olarak şu anda görev yapıyorlar.

Sadakallahul azim, diyeyim. Söyleyeceklerim bu kadar. Eğer bir sorusu olan var ise cevaplandırmak isterim.

MUSTAFA BALKAN / Gazeteci Yazar:

Hüseyin Hocam, verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim. “Yüzüklerin Efendisi” var da “Şehirlerin Efendisi” neden olmasın... Kaldı ki *Yüzüklerin Efendisi* filminde Türk’e dair birtakım izlerin olduğu da yazıldı çizildi. Seyyid Hârun Velî’yi tanımak, gelecek nesillere tanıtmak için Seydişehir’i kuran Seyyid Hârun Velî’nin menkıbelerinden yola çıkarak dizi film veya sinema filmi çekilemez mi?

Bu konudaki görüş ve fikirleriniz nelerdir?

Prof. Dr. HÜSEYİN MUŞMAL:

Teşekkür ediyorum, keşke bir film, bir belgesel, bir çizgi film olsa Konya’ımızdaki, ülkemizdeki değerlerle ilgili, son derece etkili olurdu. Biz romanı yazdığımızda da bu düşünceyle yazmıştık. Bazıları karşı çıkıyorlar, tarih popüler hale getirildiğinde tarih olmaktan çıkar diye, ama bugün TRT-1’in dizilerini ben izliyorum. Bir kısmını başından sonuna kadar izleme imkânı buldum. Özellikle gençlerimizin çok etkilendiğini görüyorum. Yani bu tür değerlerimizi biz bir bilimsel makale olarak yazdığımızda sadece erbabı okuyacak, ama bir roman olduğunda, bir dizi olduğunda, bir film olduğunda, çok kişiye ulaşacak ve daha etkili olacaktır.

Herhâlde Seydişehir Belediyesi Kültür Müdürümüzün böyle bir projesi vardı, yanlış hatırlamıyorsam, hatta *Emirhan* diye bir proje de geliştirmişlerdi. Bir dönem de Seydişehir Belediyesi, yine yanlış hatırlamıyorsam, Seyyid Hârun Velî ile ilgili bir belgesel hazırlamıştı, ama bunlar da yeterli değil, daha güzelleri, daha iyileri, daha etkili belgeseller ortaya çıkabilir.

Bir senaryo olarak *Seyyid* romanımız hazır elimizde. Herhangi bir senaryoya gerek yok, çünkü biz senaryo gibi yazdık. Yani çok rahat bir şekilde bugün, sadece bu romandan hareketle Seyyid Hârun Velî Hazretlerinin bir filmi ya da dizisi rahatlıkla yapılabilir.

Ben de gönül rahatlığıyla hiçbir telif istemeden bu senaryoyu kendilerine verebilirim.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

AHMET KÖSEOĞLU / TYB Konya Şb. Bşk.

Hocamız çok velüd bir tarihçi, akademisyen, yazar, şair, çok da hareketli ve üretkendir. İdarî görevleri de var. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemizin de üyesi oldu geçen yıl. Dolayısıyla hem üyemiz olması hem de Karaman’da Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi’ne Rektör Yardımcısı olarak atanmış olması, bizim Türkiye yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak kendisini pandemi, salgın şartları nedeniyle Karaman’da ziyaret edemedik. Dolayısıyla bu söylediğim güzel vesilelerin, gerekçelerin hepsini birleştirerek kendisine, Beyşehir’e, Seydişehir’e, tarihimize, kültürümüze, ülkemize, şu anda yaptığı hizmetlerden dolayı bir nişane olsun diye Sırçalı Medrese’nin kapısı olan, yani ilmin, bir üniversitenin kapısı olan bu minyatür plaketi, şu anda bir üniversite rektör yardımcısı olarak daha üst görevlere getirilmesi dileklerimizle takdim ediyorum.

Bugün burada verdiğimiz bu nişane, aslında birçok vesileyle birleşmiş oldu. Biz kendisinden razıyız, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemizin üyesi hocamız, çok üretken, burada vermiş olduğu konferans için de şükranlarımızı iletiyorum.

Sahâbe’nin Mâverâünnehir’e yolculuğu, tekrardan Anadolu’ya bir dönüş yapıyoruz, çok hayırlı, çok güzel ve anlamlı bir yolculuk; yani Sahâbe’nin Mâverâünnehir’e gidip oradan üç-dört yüz yıl boyunca Anadolu’yu mayalamak için gelenlerin mayalarının tuttuğunu bugün konuştuğumuz bu salonda konuştuğumuz bu konularla örtüştüğü görülüyor. Dolayısıyla bu maya tuttu, Allah(cc) nasip etti bu millete; Dîn-i Mübîn-i İslâm’a, Ümmet’e hizmet etmeyi. İnşallah bu hizmet kıyamete kadar devam eder.

Elbette ki, menkıbeler, menâkıblar, bize tarihi belgelerin olmadığı yerlerde yol göstermektedir. Doğrusu biz menkıbeleri çok severiz, teknolojiyle de aslında modern menkıbeler üretiliyor. Dolayısıyla bugün taş binip uçup gidenler var, o zaman demek ki daha önceden bu işleri bizim erenlerimiz gerçekleştirmişler diyoruz. Çünkü bugün bizler de açıyoruz telefonu dünyanın öbür ucuyla görüşebiliyoruz. Bu da bir anlamda gitmektir, o zaman niye olmasın, olabiliyormuş demek ki.

Size teşekkür ediyoruz ve katılan müstesna topluluğu da saygıyla selamlıyoruz.

Seyyid Harun Veli: Dünyalık saltanata İhtiyacım yok

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği, Tantavi Kültür Merkezinde izleyicilerin katılımlı ve sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan, "Edebî ve Tarihi Açından Seyyid Hârun Velî" adlı konferansta; Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı ve Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin Muşmal, Seydişehir'in kurucusu Seyyid Hârun Veli'yi edebî ve tarihî yönlerden ele alarak anlattı.

Prof. Dr. Hüseyin Muşmal: "Seyyid Hârun Velî Hazretleri'nin Horasan'da dünyaya geldiği, Horasan'da yaşadığı, Horasan bölgesinde bir Emir olduğu anlatılıyor yani Seyit Harun Velî Makâlât'a göre Horasan'da Türklerin arasında bir Emir olarak yaşıyor. Amcasından sonra Emirlığe gelmiş, demek ki amcası Emir idi, babası erken yaşlarda vefat etmiş olmalı ki, amcasının vefatı ile kendisi Emir olmuş. Bölgede sayılan sevilen bir kişi, atalarının dedelerinin mezarlarını sıklıkla ziyaret eden, atalarına da bağlılığı üst düzey olduğu anlaşılan bir Emir olarak atalarının bir mezar ziyareti sırasında gaipten bir ses duyuyor: "Ya Harun!..." diye. Ürperir, ürker, geri gider, etrafındakiyle istişare eder.

Yine bir mezar ziyareti sırasında tekrar ses duyuyor; "Ya Harun!... Rûm'a(Anadolu'ya) git, Karaman ülkesinde Küpe Dağı eteklerinde bir şehir kur!..."

Makâlât'ta Seyyid Hârûn'un baba tarafından İmam Mûsâ el-Kâzım'ın, anne tarafından Veysel Karanî'nin soyundan geldiği ifade edilir. Esere göre Seyyid Hârûn, Horasan civarında âdil bir hükümdar iken atalarının mezarını ziyareti sırasında gaipten gelen bir ses tarafından kendisine Anadolu'ya giderek Küpe dağı civarında bir şehir kurmasının emredilmesi üzerine Emirliği, tâcı tahtı terkederek yanında kırk dervişi ve kardeşi olduğu halde yollara düşer. Bir beyaz bulutun rehberliğinde Bağdat'a gelir ve burada anne tarafından Veysel Karanî, baba tarafından İmam Ca'fer es-Sâdık soyuna mensup Şeyh Emîr Alâeddîn'in misafiri olur. Kırk gün Bağdat'ta kaldıktan sonra Konya'ya gitmek için yola çıkar. Yol boyunca Türkmen nüfusun yoğun olduğu bölgelerde pek çok köy ve bu köylerde tekkeler kurar. Nihayet 1302 yılı civarında Konya'ya gelir. Ahmed Fakih'in türbesini ziyaret eder.

Horasan'dan Gelen Ermiş

Hoca Ahmet Fakih vefat etmeden önce şunu rivayet etmiştir: "Benden sonra Horasan'dan bir ermiş gelecek, nasıl tanırsınız diye sorduklarında sağ elinin sağ avucunun içinde beyaz bir ben olacak, o kişi işte benden sonraki Konya'da benim misyonumu devam ettirecek olan kişidir." Nitekim Konya'ya geldiğinde Seyyid Hârûn Velî Hazretleri önce Hacı Ferruh mescidine Hacı Ferruh Zaviyesi'ne konar, orada bir süre kalır, onun geldiğini ve burada kaldığını duyan Konyalılar hemen koştururlar, acaba Hoca Ahmet Fakih'in işaret ettiği kişi mi geldi diye. Onun hareketlerinden şüphelenirler ve eline kapılarak avucunu görmek isterler, avucundaki beyaz beni görünce Konya'dan ayrılmaması için yalvarırlar. Seyyid Hârûn Velî ise yolculuğunu devam ettirmek zorundadır, ona rehber beyaz bir buluttur. Beyaz bulutu takip ederek Konya'ya gelmiştir. Beyaz bulut onu şehri kuracağı Küpe Dağı'na götürecektir. Kendisi ile ilgili anlatılan rivayetlerde Seyyid Hârûn Velî'nin asla adres sormadığı ifade ediliyor, yani ilhamla gelen haber ile beyaz bulutu takip ederek Konya'ya geldi ve Konya'da bir süre kaldıktan sonra Konyalıların ısrarlarına rağmen Konya'dan ayrılarak misyonunu yerine getirmek için yolculuğa devam ettiği ve bu yolculuk sırasında gayrimüslimler ile savaştığı da rivayetler arasındadır. Hatta yüzünü peçe ile kapatmıştır, çok fazla yüzünü gösteren bir kişi değildir. Gayrimüslimler yüzünü gördüklerinde ürkerler veya onunla mücadeleden kaçarlardı bu anlatılarda..." dedi

Muşmal: "Seydişehir ve Beyşehir, Anadolu'da kurulan ilk Müslüman-Türk şehirleridir."

Yaklaşık iki yıl Konya'da kalıp 1305 yılının ilkbaharında misyonunu yerine getirmek için Küpe dağı civarına hareket ettiğini söyleyen Muşmal; "Küpe dağı civarındaki Elite (Vervelit) isimli antik bir şehrin kalıntılarını kullanarak halifelerinin ve bölge halkının yardımıyla Seydişehir'i kurar. Seyyid Hârûn Velî, Seydişehir'e geldiği sırada bölgede Eşrefoğlu Hükümdarı Mübârizüddin Mehmed Bey (1302-1320) hüküm sürmektedir.

Biz biliyoruz ki Seyyid Şehri(Seydişehir), Türklerin Anadolu'da kurduğu şehirlerin başında geliyor, bir diğeri de Bey Şehri(Beyşehir)'dir. " dedi.

Salih Sedat Ersöz'ün sunumunu yaptığı program sonunda TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, konuşmacı Prof. Dr. Hüseyin Muşmal'a günün hâtrısına, Sırcalı Medrese'nin kapısının minyatür plaketi takdim etti. Muşmal da Bir Eşrefoğlu Romani olan Seyyid kitabını dinleyicilere hediye etti.

MUSTAFA İSEN

Değerli rektörlerim, Belediye Başkanları ve çok değerli hazırım.

Bugün aranızda bulunmaktan çok memnun olduğumu ifade etmek istiyorum. Malum bu yıl, bir taraftan Yûnus Emre ile ilgili, Mehmed Âkif ile ilgili, Hacı Bektaş'la ilgili üst üste toplantılar yapıldı. Bu çerçevenin bir arka planı var. Ben, biraz bugün sizinle bu arka planı konuşmak istiyorum.

Geriye dönüp baktığımız zaman belki başka bir bağlamda Mevlânâ'nın söyledikleri, Sadeddîn Konevî'nin söyledikleri, yakın dönemde Mehmed Âkif'in söyledikleri, Yûnus'un söyledikleri, Hacı Bektaş'ın söyledikleri, üslup bakımından farklılık gösteriyor olmakla birlikte, muhteva bakımından çok büyük bir mutabakat çerçevesi içinde bunun ifade edildiğini kolaylıkla görüyoruz. İşte ben bu mutabakatı sağlayan temel unsurlar üzerinde sizinle kanaatlerimi paylaşmak istiyorum. Bu bakımdan sempozyumu düzenleyen arkadaşların çok doğru bir yaklaşımla 13. - 14. Yüzyıldaki bu irfan çağının, yani biraz benim anlatmak istediklerimi, bana göre

bir ortak isim çerçevesi içinde derleyip toparlayarak ifade etmiş oldular. Ben de onun içeriğini kendimce doldurmaya yönelik sizinle kanaatlerimi paylaşacağım. Bir kere daha bu organizasyonu gerçekleştiren arkadaşların bu manada doğru bir yaklaşım çerçevesi içinde işin ana çerçevesini çizmek noktasında bir doğru gayret içinde olduklarını ifade etmek istiyorum. Bu manada katkısı bulunan arkadaşlara teşekkür ediyorum.

Ben de bu çerçevede sizlerle oluşumun arka planının felsefi çerçevesini konuşacağım. Bu muhtevayı dolduran bakış açısı, bizim İslâm Medeniyeti diye tanımlayabileceğimiz ve biraz sonra çok ana hatlarıyla size ifade edebileceğim tablo oluşturmaktadır ve bu tablonun, benim kanaatime göre, Anadolu'daki yansıma merkezlerinden birisi Konya'dır. Bu toplantının, bu anlamda da Konya'da gerçekleştiriliyor olmasının çok anlamlı ve doğru olduğunu düşünüyorum. İslâm dini ortaya çıktıktan bir süre sonra bir devlete dönüştü, biliyorsunuz. Bu bakımdan öbür büyük dinlerden büyük bir faikiyeti söz konusudur. Bu devlet bir süre sonra, bir tarih vermek gerekirse, Abbâsîler ile birlikte bir medeniyete dönüştü. Bu medeniyet yaklaşık bu tarihten itibaren, 750'den itibaren farklı farklı havzalarda âdeta kendini yenileyerek hayat buldu. Bana göre ırkların kültürleri, milletlerin medeniyetleri vardır. Abbâsî Devleti'nin en önemli özelliklerinden birisi, bir nevi Emevîlerle daha dar ve daha Arap milliyetçiliği ekseninde yürüyen yapıyı genişleyen coğrafya ile birlikte diğer unsurları da kendi sistemi içine katarak bir medeniyete, yani farklı kültürlerle, Ortadoğu kültürleriyle, Kuzey Afrika'nın, Orta Asya'nın, Anadolu'nun bir bölümünün katılmasıyla bir medeniyete dönüştürdüler ve bu farklı bu surlarında sistemi entegrasyonu ile yeni bir yapı ortaya çıktı. Bu yapı gerçekten kendi çağının en ileri tablosunu temsil etmekteydi. Gerek tıp alanında, sağlık bilimlerinde, gerek optikte, gerek teknik faaliyetlerde, gerek diğer medenî unsurlarda, kendi çağının çok önünde bir tablo ortaya koydular. 8. Yüzyılda, Halep 200 ciltlik Halep Şehir Tarihi vardır. 8. Yüzyıldan bahsediyorum. Bir Fransız Ansiklopedist var, onun söylediği bir ifadeyi burada nakletmek istiyorum. Diyor ki; "Biz Fransızlar, dünyaya ansiklopediciliği armağan etmiş ve lügat çalışmalarına öncülük etmiş bir milletiz. 8. - 9. Yüzyılda Arap dünyasının bu konuda ortaya çıkardığı bu tablo bin yılda gelişerek ortaya çıkmıştır. Böylesine önemli bir gelişmeden söz ediyoruz. Fakat burada ben bir başka hususa dikkat çekmek istiyorum. Bu medeniyet, başlangıçta Basra'da, bir süre sonra yansımasını Endülüs'te gördük. Bir süre sonra bir yansımasını Orta Asya'da gördük. Bir süre sonra bir yansımasını Konya'da gördük ki, bugün onu biraz konuşacağız, sonra İstanbul'da gördük ve İstanbul'daki yansıma,

aşağı yukarı 1. Dünya Harbi'ne kadar devam etti. Üzülerek belirtelim ki bu son parlamasıdır bu medeniyetin. Ondan sonra yeniden bir tablo, inşallah önümüzdeki yıllarda ortaya çıkacaktır. Bu farklı havzalarda ortaya çıkma meselesi, İslâm medeniyeti dışında hiçbir havza bu manada yansıma göstermez. Bu İslâm medeniyetine özgüdür, hikâye bir yerde bitebilir, ama başka bir yerde başlayabilir. Bu çok önemlidir, aynı ruh üzerinde medeniyet yürüyüşü bu şekilde bir bayrak yarışı gibi devam etmiştir.

Şehirlere bakacak olursak Kûfe, Bağdat, Endülüs, Orta Asya, Semerkant, Buhara, Herat, Tebriz, Kahire, İstanbul, Konya, bunun önemli merkezleridir.

İşte bu hareketin Selçuklular ile birlikte Konya'da ortaya çıkışı, şu manada bizim için çok önemlidir. Bu parlamışlarda mutlak surette harekete öncülük eden isimler söz konusudur. Konya'da bu harekete öncülük eden isim, İbni Arâbî'dir. İbni Arâbî'nin ortaya çıkardığı **Vahdet-i Vücut** düşüncesi, kendisinden sonraki bütün hareketlerin bir anlamda manivelası olmuştur, bir anlamda destekleyicisi olmuştur, bir anlamda çerçevesini çizen bir tablo ortaya çıkarır. Mevlânâ'nın şiirleri bu felsefenin arka planında yürümektedir. Yûnus Emre'nin şiirleri bu çerçeve üzerinde yürümektedir.

Vahdet-i Vücut düşüncesini burada uzun uzun anlatmak mümkün değil, ama her şeyi varlığın birliği çerçevesi içinden görmek ve her şeyin ondan geldiğinin farkında olarak ifade etmektir. Batı düşüncesinde biliyorsunuz, son yıllarda tartışılan konulardan bir tanesi, post-hümanist bakış açısıdır. Bu bakış açısı, şöyle özetleyecek olursak, bir koloniyel dönem var, koloniyel dönemde temel espri **Beyaz Erkek Adam**'dır. Onun dışındaki her şey ona hizmet etmekle yükümlüdür. İşte Afrikalı zencileri Amerika'ya, adeta hayvanları taşıyor gibi taşıdıkları zaman onların düşünceleri şuydu; "*Bunlar insan değil ki, bunlar bizim gibi değil ki, yani bu muameleye layıklar...*" Kadınlar böyleydi. Engelliler böyleydi.

Sonra bir post koloniyel dönem, bu işi yapanlardan hesap soracak bir evreye gelindi ve engellilerin de kadınlarında zencilerin de bu hayatta hakları olduğu ifade edildi. İnsanı çok yücelten bir hümanist dönem, bu Posthümanist dönemde de şimdi gündemde tutulan bu dünya sadece insanların yaşamasına elverişli bir mekân değil, hayvanların da bu dünyada yaşamaya hakkı var, engellilerin de bu dünyada yaşamaya hakkı var, gibi bir perspektif, hâlbuki **Vahdet-i Vücut** düşüncesi tam da bu espri üzerinden Yûnus'un diliyle söyleyecek olursak; "*Dağlar ile taşlar ile çağırayım Mevlâ'm seni...*" üzerinden yürüyen ve dağın da taşın da kendine göre bir

ruhu, bir canı olduğunu ifade eden bir perspektif üzerinden yürüyordu. Ama burada çok önemli bir isim var, nasıl Mevlânâ, Mevlevîlik düşüncesini bir düşünce olarak ifade etti, arkasından Sultan Veled onu hayata intibak ettirebilecek bir yaklaşım sergilediyse aynı şekilde Sadreddîn Konevî de İbni Arâbî'nin oluşturduğu ve daha soyut düzlemde devam eden bu fikri, Anadolu'nun farklı noktalarına ulaşabilecek bir çerçeveye taşıdı.

İbni Arâbî'nin, Mevlânâ'nın, Konya'da yaktığı bu ateş, daha sonra başka bölgelere sıçradı, yürüdü ve bu evrede çok dikkat çeken, bizim açımızdan da çok hayati özellikler taşıyan bir başka tabloyu ortaya çıkardı.

Din birliği üzerine kurulan büyük medeniyetler, içlerine aldıkları bu farklı kültürleri bir ortak potada eritirler ve daha sıcak bir görüntüyle bunu servis ederler. Burada din meselesi de o kadar ehemmiyetli değildir. Mesela başlangıçta bu medeniyetin dili Arapçaydı, aşağı yukarı 11. Yüzyıla kadar Arapça olarak devam etti. 11. Yüzyılda Abbâsî Devleti'nin sükûta ermesiyle merkezî yönetim bertaraf olunca küçük beylikler çerçevesi içinde bu defa Farsça, bir yeni dil olarak ortaya çıktı. Bir süre Farsça hükümlerini sürdürdü. Onun en karakteristik örneğini biz Mevlânâ'da görüyoruz. Mevlânâ, tabii ben de arzu ederdim, Mevlânâ keşke Mesnevî'yi Türkçe yazmış olsaydı, bugün bizim pek çok probleminizi çözmede daha kolay olabilirdi, ama bunu biz bugün bakarak söylüyoruz. O dönemde işlenmiş bir dil olarak Farsça üzerinden yürüyerek bu eserini Farsça olarak yazdı. Türkçe de yazsaydı, mana itibarıyla aynı şeyleri söyleyecekti. Önce de söyledim, seslendikleri sosyal çevre farklıdır, ama Yûnus'un söyledikleriyle Mevlânâ'nın söyledikleri arasında öz bakımından bir fark söz konusu değildir. Ama artık 15. Yüzyıla doğru giderken bu defa bu coğrafyada üçüncü bir dil zuhur etti Farsçadan sonra, bu Türkçedir. Türkçe'nin ortaya çıkışında da bu coğrafya, bu Konya, çok önemli bir rol üstlenmiştir.

Karamanoğlu Mehmet Bey'in, sonraki yıllarda çok abartılarak ifade edilen düşüncesine ben bütünüyle katılmıyorum, ama şu bir realitedir ki, Türkçe'nin bir yazı dili hâline dönüşmesi tamamen Konya'nın merkezlik ettiği, Konya, Karaman, biraz yukarıya doğru Kırşehir çevresi, dilin neşv ü nemâ bulmasına imkân sağlamış ve buradan da ondan sonra dünyanın en güzel eserlerini verebilecek ve muhteşem bir medeniyetin dil nokta-i nazarından doğmasını sağlayabilecek mekanizmanın da kaynağı büyük ölçüde Konya'dır. Yani sonraki dönemdeki Osmanlı'da çok ete kemiğe bürünecek olan mimarının, çok ete kemiğe bürünecek olan plastik sanatların, edebiyatın felsefi arka planı İbni Arâbî ile Konya'dan zuhur etmiş ve bütün

Anadolu'ya yayılmıştır. Benzer şekilde Türkçe, bir yazı dili olarak bu bölgede doğmuş ve bu bölgeden bütün Anadolu'ya, Balkanlar'a ve Türkçenin konuşulduğu başka coğrafyalara ulaşabilecek bir çerçeveye ulaşmıştır. Burada Konya'nın çok ağırlıklı olarak bir yeri vardır.

Bu uygarlık daha sonra, Konya'da doğan bu pırıltı, bu ateş, Bursa'ya ve Edirne'ye küçük bir dokunuşla oraların başkent olmasını sağladı, ama asıl yansımaları İstanbul'da buldu. Şunu hiç unutmayalım, Mevlevîlik bile İstanbul testinden geçtikten sonra daha farklı bir konum elde etmiştir, daha incelmıştır, daha önemli bir enstrüman hâline gelmiştir. Nedim'in meşhur bir şiiri var.

“Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana

Mey süzölmüş şişeden rûsâr-ı âl olmuş sana...” diye başlayan bir şiir. Yani nezaket, incelik, zarafet, biliyorsunuz, zaten bu olabilecek her şeyin en uç noktası demektir. Nedim bunu öyle ifade ediyor ki, nezaketi bile bir kere daha elden geçiriyor ve sevgiliye boy pos olarak tanımlıyor ama İstanbul, tam da bizim uygarlığımızın hemen hemen her şeyin kırk kere imbikten getirilerek süzölmüş şekliydi ve İslâm medeniyetinin en mücessem örneklerinden birisi haline gelmişti.

Mevlevîlikten bahsettik, biraz önce Mevlânâ'dan bahsettik. Mevlevîlik de Konya'dan neşet etmiş ve bütün bir Osmanlı coğrafyasına, yani Balkanlar'ın en uç noktalarına kadar ulaşarak bu medeniyetin farklı bir boyutunu karşımıza çıkarmış, ortaya çıkarmıştır.

Mevlevîlikten sonra artık tasavvufun başka herhangi bir unsurundan bile Mevlevîlikten bahsetmeksizin söz edemezsiniz. İşte diyelim ki Gülşenîlik de cazip tarikatlardan birisi, ama Mevlevîliğin ne kadar etki ettiğini göstermek açısından size şu kadarını söyleyeyim; Kıbrıslı dîvân şairleri konusunda bir çalışma yaptım ben. 11 civarında Kıbrıslı şair var. Bu şairlerin 11'i de Mevlevî'dir. Demek ki Kıbrıs'ta Mevlevîlik olmasaydı, bir Kıbrıs kültüründen ve Kıbrıs edebiyatından bahsetme imkânına sahip olmayacaktık.

Başka bir çalışmam var, Türk şairlerinin tarikat tercihleri konusunda yapılmış istatistikî bir çalışma. Bu çalışmada çok açık ve çok net görülmektedir ki, Türk şairlerinin birinci tercihleri, yani en çok hangi tarikat ile ilgili veya hangi tarikat, edebiyat üzerinde etkili olmuştur, diye bir değerlendirme yaptığımız zaman şunu çok açık ve net görüyorsunuz, açık ara ile Mevlevîlik tarikatıdır. Yani bunu mesela plastik sanatlara, tezhip, hat ve benzeri tür faaliyetlere teşmil etseniz, orada da durumun değişmeyeceği

çok aşıkârdır. Bunu yine bizim kültür tarihimizin başka veçhelerine intikal ettirmeye kalkışsanız, orada da aynı tabloyu görebiliriz. Yani kısaca şunu söyleyebiliriz ki: Mevlevîlik, bir nevi Güzel Sanatlar Akademisi gibi, yani bîzatihi tasavvufun kendi konumu dışında kültürle ilişkisi açısından ifade edecek olursak, bir nevi bir Güzel Sanatlar Akademisi gibi faaliyet göstererek bizim hayatımızı tanzim eden ve hayatımızı güzelleştiren hususlardan birisi olarak dikkatimizi çeker ve bunun da Konya ile ilişkisi açıktır.

Yine en çok şair yetiştiren mekândan noktasından bir değerlendirme yapıldığı zaman da açıktır, İstanbul, dîvân şairleri açısından en çok şair yetiştiren şehirler noktasında İstanbul elbette birinci sıradadır. Birer eski başkent olmaları açısından Bursa'nın ve Edirne'nin onu takip etmesi doğaldır. Burada da beşinci sırayı Konya işgal etmektedir ki, bu da Osmanlı kültürünü besleyen en önemli kaynaklardan birisi olarak bu şehrin ön plana çıkmasına imkân hazırlamıştır.

Bir Fransız tarihçi var, Analiz Okulu'nun kurucusu, onun ifade ettiği bir husus var; *"Yollar neredeyse şehirler oradadır..."* diyor. Tabii Konya bu konumunu, bu kadar önemli bir merkez konumunu, sahip olduğu coğrafyaya borçludur. Bu coğrafya pek çok yolların buradan geçmesine imkân hazırlamıştır. Bundan dolayı da geçmişte de ticaretin, ulaşımın, bilimin, kültürün ve sanatın çok aktif merkezlerinden birisiydi. Biraz önce söz ettim, Birinci Dünya Harbi sonrasında ortaya çıkan başka sükût alanları gibi Konya da bu medeniyetin hayatımızdan çekilmesinden sonra biraz eski konumunu kaybetmişti. Ama şunu sevinerek görüyorum ki, bu şehir yeniden son yıllarda kendini geliştirerek tekrar Türkiye'ye katkı sağlayabilecek ve Türkiye'ye modellik edecek imkânlar elde etme özelliklerinden bahsedebiliriz. Yani ben geçmişî hatırlamayı önemli buluyorum, ama geleceğin imarının daha emniyetli olduğuna inanıyorum. Elbette kökü mâzide olmak önemli bir şey, ama *"kökü mazide olan âti"* olmak, yani biraz geçmişten güç alarak geleceği tasarlamamanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Burada da eminim, Konya sanayisiyle, ticarî hayatıyla, ulaşım imkânlarıyla, en önemlisi yenilenen kültürel birikimiyle, yeni üniversiteleriyle, yeni Türkiye'nin tekrar çok önemli aktörlerinden birisi olduğunu görüyorum. Bu konumunu gelecekte daha da dikkat çekecek bir biçimde geliştireceği kanaatindeyim. Bu vesile ile bugün aranızda bulunmuş olmaktan ve Konya'nın bu yeni konumunu ve eski konumunu sizinle paylaşmış olmaktan dolayı çok mutlu olduğumu ifade etmek istiyorum. Hepinize saygılar sunuyorum.

ULUSLARARASI ANADOLU'NUN İRFAN ÇAĞI SEMPOZYUMU DÜZENLENDİ

Selçuk Üniversitesi ev sahipliğinde **"Yunus Emre ve Türkçe Yılı"** etkinlikleri kapsamında Uluslararası Anadolu'nun İrfan Çağı Sempozyumu düzenlendi. Sempozyum kapsamında Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından hazırlanan **"Yunus Emre ve Türkçe Yılı"** temalı resim, afiş ve grafik sergisinin açılışı da yapıldı.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, Selçuk Üniversitesi, Selçuklu Araştırma Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Konya Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu Belediyesi, Meram Belediyesi ve Karatay Belediyesi iş birliği ile düzenlenen Uluslararası Anadolu'nun İrfan Çağı (XIII – XIV. Yüzyıllar) Sempozyumu, Sultan Alparslan Kültür Merkezinde gerçekleştirildi. Programa; Konya Teknik Üniversitesi (KTÜN) Rektörü Prof. Dr. Babür Özçelik, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu, akademisyenler ve öğrenciler katıldı.

"KONYA, YENİ TÜRKİYE'NİN ÇOK ÖNEMLİ AKTÖRLERİNDEN BİRİDİR"

Programın açılış konuşmasını yapan 25. ve 26. Dönem Ak Parti Sakarya Milletvekili Mustafa İsen, *"Türkçenin yazı dili haline dönüşmesinde Konya'nın rolü çok büyük. Türkçe bir yazı dili olarak Konya bölgesinde doğdu ve bu bölgeden bütün Anadolu'ya, Balkanlara ve Türkçenin konuşulduğu başka coğrafyalara ulaşabilecek bir çerçeveye ulaştı. Konya bu merkez konumunu, sahip olduğu coğrafyaya borçludur. Geçmişte ulaşımın, bilimin, kültürün çok aktif merkezlerinden biriydi. Konya, son yıllarda yeniden kendini geliştirerek tekrar Türkiye'ye katkı sağlayabilecek imkanlar elde edebilecek. Kültürel birikimi ve üniversiteleriyle Konya, 'Yeni Türkiye'nin çok önemli aktörlerinden biridir. Bu konumunu gelecekte daha da dikkat çekecek bir şekilde geliştireceği kanaatindeyim."* dedi.

"SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ, ÖNEMLİ BİR GÖREV ÜSTLENİYOR"

Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü ve Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mehmet Ali Hacıgökmen de *"Selçuklu Araştırmaları Enstitüsü, Türkiye'de*

Selçuklu tarihi ve medeniyetini araştırarak gençlerin yetişmesinde önemli bir görev üstleniyor. Öğrencilerimize Arapça ve Farsça dersleri veriyoruz. Rektörümüz Prof. Dr. Metin Aksoy'un destekleriyle belli bir süre sonra bu alanda önemli araştırmacıları yetiştirmeyi amaç edindik. Selçuklu tarihini, arkeolojisini ve sanatı üzerine yetiştirmiş, dinamik, Arapça ve Farsçayı geliştirmiş gençleri yetiştirmeyi amaç edindik.” diye konuştu.

“YUNUS EMRE, TÜM İNSANLIK İÇİN ÖNEMLİ BİR DEĞERDİR”

Selçuk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Metin Aksoy da *“Sempozyuma konu edilen dönem yani 13. ve 14. yüzyıllar Anadolu Türk kültürünün oluşmasında arz ettiği istisnai önem ile öne çıkan bir zaman dilimidir. Orduların savaşları ve fatihlerin kahramanlıkları kadar önemli olan diğer bir husus ise gönüllerin fethidir. Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi'nin bir tezahürü olarak Anadolu'ya gelen Türkler, burayı yakıp yıkmaktan daha ulu amaçlara sahip idiler. Bu ulu amaçların hizmetkârları olan Horasan Erenleri de bu vazifeyi ifa etmek üzere binlerce kilometreyi aşarak buralara gelmiş; Anadolu'nun irşadında başat bir rol üstlenerek gönülleri fethetmişler ve adeta Anadolu'nun hamurunu Türklük ve İslam mayası ile yoğurmuşlardır. Bilinmelidir ki bugün Anadolu bir Türk yurdu ise bunda o erenlerin, irşat faaliyetlerinin önemi çok büyüktür. Bu minvalde yüzyıllar öncesinden kanaat, hoşgörü, cömertlik, iyilik, fazilet gibi değerleri telkin ederek insanlığa öğütleriyle yol gösteren Anadolu tasavvuf edebiyatının büyük şairi Yunus Emre, tüm insanlık için önemli bir değerdir.”* ifadelerini kullandı.

Sevginin dilini ve Türk İslâm medeniyetini kendine ait üslubu ve arı Türkçesiyle insanlığa aktaran Yunus Emre'nin, bugün tüm Türk coğrafyasında tanınan ve saygıyla anılan bir isim olduğunu vurgulayan Prof. Dr. Metin Aksoy, *“UNESCO tarafından vefatının 700. yıl dönümünde 2021 yılı 'Yunus Emre ve Türkçe Yılı' olarak ilan edildi. Bugün geldiğimiz noktada dünyanın, birleştirici ve hoş görüye dayalı bakış açısıyla Yunus Emre'yi anlamaya ve yaşamaya her zamankinden daha fazla ihtiyacı vardır. Bununla birlikte geleneklerimizi, inancımızı kendi dilimizle ifade etme noktasında Yunus Emre'nin öğretilerinin dikkatle incelenmesi ve anlamaya çalışılması gerekmektedir. Bugün, böylesi bir etkinliğin şehrimizde ve Üniversitemizde yapılıyor olması, şahsım adına hayli sevindirici olmasının yanı sıra Konya'mız gibi bu erenlerden pek çoğuna ev sahipliği yapmış olan ve Anadolu Türk kültürünün oluşumunda önemli bir rol üstlenen bir şehir için de son derece yerindedir.”* dedi.

“Yunus Emre ve Türkçe Yılı” etkinlikleri kapsamında düzenlenen Uluslararası Anadolu'nun İrfan Çağı Sempozyumu'nun açılış programı; Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı sanatçılarının müzik dinletisi, Selçuk Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezindeki Uganda, Kırgızistan ve Kafkasyalı öğrencilerin Yunus Emre'yi anlatan şiirler okuması ve Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından hazırlanan “Yunus Emre ve Türkçe Yılı” temalı resim, afiş ve grafik sergisinin açılışı ile sona erdi.

Anadolu Mektebi Öğrencileri Mehmed Âkif'i Anlatıyor
KÜBRA GÜL DAĞLI / Panel Yöneticisi
AYŞEGÜL KON / Mehmet Âkif'in İnanç Dünyası
HALİT ENES SÖNMEZ / Mehmet Âkif'te Aile ve Toplum
NUR SENA ERGİN / İstiklâl Marşı'mızın Büyük Anlamı
BÜŞRA GÜNEŞ / Mehmet Âkif'in İdeali Âsım

ATILLA YARAMIŞ / Düzenleyen:

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi başkanım, çok kıymetli konuklar, Aralık ayının son günlerinde, yılın son günlerinde, bu anlamlı etkinlik vesilesiyle bir araya geldik. Ben, hepimize saygı ve hürmetle selamlıyorum. Hepiniz hoş geldiniz, sefa getirdiniz.

Bugün Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin yıl boyunca düzenlediği etkinliklerin sonuncusu vesilesiyle bir araya geldik. Son program, hem kendi yıl takvimi içerisinde çok manidar bir program, millî şairimiz Mehmed Âkif Ersoy ile ilgili olması açısından hem de malûm âliniz, bu yıl Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı olarak hem Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından hem de Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından 2021'in “Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı Yılı” ilan edilmiş olması gerekçesiyle de bir

yıl boyunca Türk Yazarlar Birliği'nin öncülüğünde ilimizdeki üniversitelerle, belediyelerle ve kamu kurumlarıyla birlikte ziyadesiyle çok verimli programlar yapıldı. O programların da aynı zamanda sonuncusu, Anadolu Mektebi öğrencilerinin konuşmacı olacağı *"İnanç ve Cesaret Timsali Mehmed Âkif"* başlıklı bir panel programı gerçekleştireceğiz.

Programa geçmeden önce hep birlikte İstiklâl Marşı'mızı söylemeye davet ediyorum.

Evet, yine panele geçmeden önce bu yıl gerçekleştirdiğimiz çalışmaların ve etkinliklerin değerlendirilmesi maksadıyla Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanımız Sayın Ahmet Köseoğlu'nu kürsüye davet ediyorum, buyurun başkanım.

AHMET KÖSEOĞLU / TYB Konya Şb. Bşk.

Bu müstesna topluluğu, bu istisnai topluluğu saygıyla selamlıyorum. İkinci defa yine selamlıyorum, sebebi şu, son 3- 5 gündür hava şartları, gündüz ve akşam eksi derecelerde seyrediyor. Buna rağmen, hiç değilse Âkif konuşalım, diye buraya toplanmış olduk. Dolayısıyla konuşacak olan gençlerimize, Âsım'ın nesline ve onları dinlemeye gelen yakınlarına, ta Batman'dan misafirimiz olan dostumuz Şehmuz Kaçmaz'a, yönetim kurulu üyelerimize, hoş geldiniz diyorum, saygılar sunuyorum.

Atilla Bey'in de belirttiği gibi birkaç yıldır bu gelenek haline geldi, bir yılın başında yılın programını arz etmek üzere söz alıyorum, bir de çok istisnai programlar dışında yılın sonunda yılı tekamüle erdirip kısaca bir muhasebe yapmak için söz alıyorum. Dolayısıyla bugün de burada biraz Âkif'ten biraz da yıl boyu yaptığımız faaliyetlerden bahsedeceğim.

Bu yıl aslında Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemiz, tam da 20 yıldır yaptığı gibi 2021 Yılı Etkinlik Takvimi'ni çok da güzel hitama erdirdi. Az bir kısmını yüz yüze, salgından dolayı çoğunluğunu da çevrimiçi olarak canlı yayınlarla gerçekleştirerek insanlığa sözümü söyledik.

Bu yılı çok bereketli ve anlamlı geçirdiğimizi söyleyebiliriz. 2021 yılının İstiklâl Marşı'nın kabulünün 100. yılı olması hasebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde devlet tarafından yıl boyu kutlanması için kararlar alınması yönünde Türkiye Yazarlar Birliği Genel Merkezi'mizin ve Konya Şubemizin istek ve tavsiye talepleri olmuştu. Bu talep çok doğru, çok normal bir talepti. Türkiye Yazarlar Birliği gibi millî ve manevî değerlerine uygun kültürel ve sanatsal faaliyetler yapan bir sivil toplum kurumunun pek tabii istemesi gereken bir şeydi. Biz, vazifemizi yerine getirdik ve ilgililere duyurduk. İlgililer de hemen kulak kabartıp, bunu doğru bulup ve hatta kendilerinin de niyetlerinde olduğunu ifade ederek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden tam bir yıl önce 24 Aralık günü, Mecliste grubu bulunan bütün partilerin tamamının oylarıyla, İstiklâl Marşı'nın 100. yılında 2021 yılı, *"Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı Yılı"* olarak kabul edildi.

Bu vesileyle yıl boyu Mehmed Âkif, İstiklâl Marşı ve Millî Mücadele konuşuldu, anıldı, anlatıldı, yazıldı, çizildi ve yılın sonuna geldik. Kendi açımızdan bir muhasebe yapacak olursak, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, diğer şubeleri ve genel merkezi, çok yoğun faaliyetler yaptık. Müstakilen faaliyetler yaptık, etkinlikler yaptık; Konya'nın Büyükşehir, Meram, Selçuklu, Karatay belediyeleri, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi, İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve diğer kurumlarla birlikte de faaliyetler yaptık. Dolayısıyla bu yılı, kültürel sanatsal 42 programın yanında bir o kadar da Mehmed Âkif, Safahat, Millî Mücadele ve dönemi ile ilgili etkinlikler yaptık. Yani her yıl yapmış olduğumuz faaliyetleri, güzellikleri, bu yıl, bu yılların kutlanması ile ilgili genelgeler çıktıktan sonra tam da iki katına çıkardık. Aynı zamanda Yunus Emre ile ilgili de faaliyetler yaptık. Henüz dün Selçuk Üniversitesi ile belediyelerimiz ve TYB Konya Şubemizin de paydaş olduğu bir sempozyumu başlattık. Şu anda da Yunus Emre, Selçuk Üniversitesi'nin Sultan Alpaslan Kültür Merkezi salonlarında konuşuluyor. Dolayısıyla biz, kendi açımızdan cürmümüzle TYB Konya Şubesi olarak bu yıl kutlanması gereken

yıldönümlerini, yani Hacı Bektâş-ı Velî, Yunus Emre ve çağdaşları, Mehmed Âkif ile ilgili ziyadesiyle çok nitelikli ve anlamlı programlar yaptık. Bunları tek tek saymayacağım, ama biz 2021 yılı faaliyetlerimize 12 Şubat'ta Onursal Başkanımız D. Mehmet Doğan Ağabeyin "*Bin Yılın Destanı İstiklâl Marşı*" konferansı ile başladık. Bugün Aralık'ın 25'i ve yine Mehmed Âkif'i Âsım'ın nesli olan gençlerimiz biraz sonra anlatacaklar, biz de onları dinleyeceğiz. Dolayısıyla yıl boyu Mehmed Âkif'in bize ne söylediğini anlamaya ve anlatmaya çalıştık, yılı dolu dolu geçirdik. Tabii ki İstiklâl Marşı, sadece bir marş olarak bakılmayacak kadar büyük anlamlı bir manifestomuzdur bizim. Bu itibarla İstiklâl Marşı, yılın başında da söylediğimiz gibi aynı zamanda milletimizin bir mutabakat metnidir, aidiyetimizin ve kimliğimizin göstergesidir. Elbette ki faaliyetlerimizi çokça yapacağız, programlarımıza İstiklâl Marşı'mızı söyleyerek başlayacağız.

Şunu söylemek istiyorum; yılın başında demiştim ki, bu 100. Yılı bir fırsat eğitimine dönüştürmeliyiz. Biz kendi açımızdan İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Üniversitelerimizle birlikte dönüştürebildiğimize inanıyorum. Konferanslar, yarışmalar, kısa ve uzun filimler yapıldı, Büyükşehir Belediyesi ile ortak Yûnus'tan ve Mehmed Âkif'in eserlerinden beste yarışmaları yapıldı. Bunu çok önemsiyoruz ve bunlar da neticelendi. Çok güzel eserler oldu. Dün Selçuk Üniversitesi'nde yine ortak yaptığımız sempozyum çerçevesinde yapılan Güzel Sanatlar Fakültesi'nin, Gelenekli Sanatlar Fakültesi'nin eserlerinden oluşan afiş, tezhip, hat, minyatür, gibi Yunus'u anlatan bir sergi de dün açılmış oldu. Dolayısıyla yılı dolu dolu, zengin geçirdik. Yani "**Bu yılı bir fırsat eğitimine dönüştürmeliyiz**"i, yılın başında söylemiştim, biz kendi açımızdan imkânlar dâhilinde bunu dönüştürmeye çalıştık.

İstiklâl Marşı'mız ezelden ebede yolculuğumuzun da bir kılavuzuydu tabii ki; bunun bilincindeyiz, buradaki gençlik bilincinde, ülkemiz bilincindedir. Onun için İstiklâl Marşı en çok okunan, konuşulan bir marş hâline geldi. Hatta Âkif'in, "*Ben onu milletin kalbine gömdüm...*" demesi ve İstiklâl Marşı'nı *Safahat*'a almaması da milletin bunu çok sevip kalbinde sürekli tutmasıyla karşılık bulmuş oldu. Çünkü Âkif, kendisi bunları yazıp çiziyordu, ama milletin arkadan böyle olup olmayacağından pek de haberdar değildi. Şöyle demişti;

*"Toprakta gezen gölgeme toprak çekilince,
Günler şu heyûlâyı da er, geç silecektir.
Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma,
Sessiz yaşadım, kim beni, nereden bilecektir?"*

Şimdi aslında Âkif bunu, böyle söylemiş ama Âkif, Türkiye'de hemen her gün, her hafta her okulda, her camiada, cemiyette, gerek İstiklâl Marşı'yla gerekse düsturlarıyla gerekse kendi üzerinde bulundurduğu Efendimiz(sav) aleyhisselatu vesselam'ın güzel hasretlerinin büyük bir kısmını biz Âkif'te de görüyoruz, bunları da bu topluma sürekli okuyarak zinde tuttular, dinamik tuttular. Dolayısıyla Âkif'in yazılarıyla yaşadıkları birbirine; yani eski ifade ile gençlerimize, hâliyle kâli hep birbirine uydu Âkif'in. Böyle bir yazarın, böyle bir şairin de kendisini ne yazarlık ne de şairlik hakkında bir iddiası olmadığı hâlde eserlerinin bu kadar zinde tutulması da demek ki yürekten, kalpten söylediği ile alakalıdır. İnanarak söylüyor ve bunu yaşıyordu.

Birkaç cümle de Âsım'la ilgili söyleyeceğim. Çünkü burada Âsım'ın Nesli'ni de görüyoruz ve Âsım'ın nesli, biraz sonra panelimizde bildirilerini sunacaklar. Süleyman Nazif, Âsım'ı tanımlarken şöyle demişti; "*Asrımızın gelecek asırlara tahsis edilmiş bir hediyesi, bir heyecan selâmıdır. Âsım, bir ıstırap içinde kıvrana kıvrana can veren 600 senelik bir devrin, Âkif'in dehâsının yarattığı bir kuğu şarkısıdır...*"

Demek ki, bir 600 seneden beri gelen bir damarı da Âkif, bize yansıtmış oluyor Âsım'ın üzerinden. Âsım, bir idealdir. Geleceğin tasarımını, onun üzerinden bize gösterir. Âsım, Türklüğün, İslâm'ın, çağın, insanlığın kurtuluşunun simgesidir. **Âsım'ın Nesli**, derken; bilgi, irfan, fazilet ve imanla mücehhez, karakterli, ahlâklı, kişilikli, vatanına, milletine ve kültürüne sahip çıkan ve bunları yüceltmek için imkânlarını seferber eden, bütün varlığını ortaya koyan gençliği kasteder ve bu gençliğin hayalini kurar Âkif. Bu gençlik, bugün bize bir sunuda bulunacaktır.

Birkaç cümle de yılın sonu olduğu için yaptığımız diğer faaliyetlerden bahsederek önümüzle ilgili birkaç şey söyleyeceğim.

Bu yıl 42 program yaptık. Bu programların içinde biraz önce arz ettiğim gibi yuvarlak yıldönümleri olan Yûnus gibi, Hacıbektâş gibi, Âkif gibi programlar var idi, ama onun dışında ayrıca sempozyumlar, paneller, konferanslar ve geziler yaptık. Tokat ve Amasya'ya da gittik. Çok da

güzel oldu. Dolayısıyla Türkiye Yazarlar Birliği mütevazı, ama anlamlı yolculuğuna devam ediyor. Belki bir anlamda Türkiye Yazarlar Birliği'nin yürüyüşü, Âkif'in biraz önceki söylediği, *Sessiz Yaşayı*'sına benziyor da.

Biz, söyleyecek sözümüz var ise Türkiye Yazarlar Birliği olarak, Türkiye Yazarlar Birliği'nin konferansçıları olarak, hocaları, konuşmacıları olarak, insanlığa söylemeye devam ediyoruz.

İki yıl önce "*Şehre Sözümüz Var*" diyerek çok değerli insanların, şehre sözlerini söylettiriyor idik; bu yıl da dijital mecraya geçildiği için "*İnsanlığa Sözümüz Var*" diyerek, çok değerli, çok nitelikli insanların Türkiye Yazarlar Birliği kürsüsünden, insanlığa sözlerini yansıttık. Sözün uçup yazının kaldığı da eskide kaldı, artık söz de uçmuyor, ama biz bunları yine yazıya geçirmeye, yani kitaplaştırmaya, YouTube dedikleri kanallara konulmasına ve programların kitaplaşarak kütüphanelere girmesini de vesile oluyoruz.

Dolayısıyla 2021 yılı da inşallah önümüzdeki günlerde kitaplaşarak kütüphanelere ve raflara konulacak inşallah. Ben, bu vesileyle bir yılı da değerlendirdiğimizi düşünüyorum. Yine tekrar tekrar bu soğuk kış gününde, yılın son programında ki, pazartesi günü Meram Belediyesi ile bir programımız daha var burada. Üniversiteli gençlerin, yağlı boya resim yarışmalarının ödül töreni ve etrafında bazı programlar da yapacağız 16.30 da. O programa da buradan sizleri davet ediyor ve yılın hayırla, bereketle sonlanması için dua ediyorum. Rabbim ülkemizi ve dünyayı kazadan, beladan korusun. Bizi, 2022 yılında hayırlı, güzel işler yapan müreffeh bir yıla eriştirsin inşallah, diyorum ve sizlere de çok teşekkür ediyorum.

ATILLA YARAMIŞ / Sunucu:

Başkanımıza çok teşekkür ediyoruz.

Biz şimdi sözü bu programın asıl sahiplerine bırakmamız gerekiyor. Panel başkanı Kübra Gül Dağlı'yı ve tüm panelist arkadaşlarımı yerlerine davet ediyorum ve sözü panel Başkanı Kübra Gül Dağlı'ya bırakıyorum.

KÜBRA GÜL DAĞLI / Panel Yöneticisi:

Değerli misafirler, saygıdeğer öğretmenlerim ve kıymetli öğrenciler, sizleri saygı ve muhabbetle selamlıyorum.

"*İnanç ve Cesaret Timsali Mehmed Âkif*" paneline hepiniz hoş geldiniz.

Öncelikle sizlere kendimi takdim edeyim. Ben, Kübra Gül Dağlı, Karatay Üniversitesi Ebelik Bölümü 1. sınıf öğrencisiyim. Yaklaşık beş yıldır Anadolu Mektebi'nde okumalarım devam etmekteyim. Bugün, burada düzenlenecek olan Mehmed Âkif panelinde panel başkanlığı yapacağım.

Âkif, toplumun çok sevdiği, örnek aldığı, şiirlerini sadece toplumun belli bir kesimin değil birçok kesiminin bildiği, her şiirinden kendimize bir pay çıkarabileceğimiz büyük bir şairdir. Biz de *Âkif Okumaları* ile onu daha iyi anlamayı, tecrübelerinden kendimize ders çıkarabilmeyi arzu ettik.

İlk panelistimiz Ayşegül Kon, Mevlânâ Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi 12. sınıf öğrencisidir. Yaklaşık üç yıldır Anadolu Mektebi'nde okumalarını ve faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bizlere "*Mehmed Âkif'in İnanç Dünyası*" başlıklı bildirisini sunacaktır. Sözü Ayşe Gül Dağlı'ya bırakıyorum.

AYŞEGÜL KON:

Panel başkanımıza teşekkür ederim, sayın misafirler, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

MEHMED ÂKİF'İN İNANÇ DÜNYASI

Mehmet Akif Ersoy, 20 Aralık 1873'te İstanbul'da doğdu. Mehmed Âkif babasının dizlerinin dibinde sıkı bir ahlak eğitimi alarak yetişti; doğrucu, hakkı savunan ve dürüst şahsiyetinin ilk temellerini de baba terbiyesinden aldı. Çok hassas, sağlam bünyeli, anlayışlı, dindar ve derin görüşlü

bir kadın olan annesi Emine Şerife Hanım da Âkif'in karakterinde derin izler bırakmıştır. İlk tahsiline, babası Tahir Efendi'den aldığı lisan eğitimiyle başlayan Mehmed Âkif, iki yıl kadar Emir Buhârî Mahalle Mektebi'ne devam ettikten sonra 1880'de Fatih Mekteb-i İbtidâîsi'ne girdi. Bu sırada bir yandan da *"Hem babam hem hocamdır!"* dediği Tâhir Efendi'den Arapça derslerini almaya devam etti. Akif'in inanç dünyasının temelleri küçük yaşlarda babası tarafından atıldı. Hem annesi hem babası onu sağlam bir iman ve inanç üzerine yetiştirdi.

Kısa bir süre sonra evlerinin yanması ve babasının vefatı sebebiyle okula devam edemeyip sivil veterinerlik okulu olan Baytar Mektebi'ne geçti. Şiirle ilgisi bu dönemde başlayan Mehmed Âkif, ilk şiirlerini bu zamanlarda yazmaya başladı. 1895 yılında ilk eseri olan yedi beyitlik gazeli, *"Kur'an'a Hitap"*ı *Servet-i Fünûn* gazetesinde yayınladı.

Mehmed Âkif her ne kadar şair kimliği ile ortaya çıksa da aslında o; kalemi güçlü bir yazar ve çok iyi bir hatiptir. Onun bu önemli yanları şairliğinin gölgesinde kalmıştır.

Prof. Dr. Mehmet Görmez din ve dindarlık kelimelerini bir yazısında şu şekilde ifade etmiştir. *"Din, insanın Allah'la, hemcinsleriyle ve varlıkla ilişkilerini düzenleyen ilahi kaynaklı öğretiler/değerler manzumesidir. Dindarlık ise bu öğretilerin insan tarafından anlaşılan ve insan eliyle bireysel ve toplumsal hayata taşınan yönüdür. Dindarlık sadece gözle görebildiğimiz ibadetler, merasimler ve ibadethanelerden ibaret değildir. Bilinçli olarak gerçekleştirilmeyen veya eksik ya da yanlış bilgiye dayanan bir dindarlık, İslâm'ın kabul ettiği bir dindarlık biçimi değildir. İslâm, ancak dinin bilinçli ve güzel bir biçimde yaşanmasını istemektedir. Ayrıca gerçek anlamda dindarlık için bilginin yanında bilgiyi doğru kul lanma, farkındalık, estetik, incelik ve yücelik de gereklidir."*

Mehmed Âkif'in dindarlık anlayışına baktığımızda; O, dindar insanı; inancı sağlam, dinin gerektirdiklerini hayatında uygulayan, dünyevî olumsuzluklardan uzak kalabilen, ruhunu faziletlerle yoğurmuş bir insan olarak görmektedir. O'na göre samimi bir Müslüman aynı zamanda iyi bir dindardır. Akif'e göre dindarlık; Kur'an ve sünnete gönülden bağlı, İslâm'ın ruhuna sadık, ilme ve akla dayalı, hurafe ve bid'atten uzak bir dindarlıktır. Ona göre her fert kendini iyi yetiştirmeli, dinî kurallara uymaya çalışmalıdır.1918'de kaleme aldığı bir yazısında, şunları söyler:

"Aradaki İslâm bağınu devam ettirip kuvvetlendirmek şartıyla, Müslüman milletlerin irşadını, o milletlere mensup aydınlara bırakmalıyız. Bunlar, içinden çıktıkları kavmin, dilini, adetlerini, ruhunu ve huyunu diğer aydınlardan daha iyi bildikleri için daha çok başarılı olacaklardır. Bu aydınlara, kendi kavimlerini okutup yazdırır, ilim ve irfan sahibi eder, servet, ticaret ve sanat hususlarında ilerlemek için geceli gündüzlü çalışırlar... Sonunda, ayrı ayrı çalışıp ilerlemiş olan bu Müslüman toplulukların birleşmesiyle, ilerlemiş bir Müslüman ümmeti teşekkül eder..."

Her düşünür gibi Mehmed Âkif de yaşadığı dönemden etkilenmiştir. Ersoy'un yaşadığı dönem Osmanlı Devletinin son yüzyılı; uzun süren savaşlar ve bu savaşların getirdiği yıkım, yoksulluk ve bunalımlar dönemidir. Mehmed Âkif'i dönemin düşünür ve yazarlarından özellikle de İslâmcılardan ayıran çok önemli özellikler vardır. Ersoy, akıl ve bilimle İslâm'ı yeniden birleştirmeye dayalı görüşlere sahip olduğundan dönemin İslamcı anlayışından uzak kalmaktadır.

İslâmcıların olaylar karşısında takındıkları tavır bakımından düşünceleri farklılık göstermektedir. Hasan Şen bir tezinde üç farklı İslamcılık anlayışının olduğundan bahsetmiştir.

1- Siyasal Teoloji : Din ve devlet arasında zorunlu bir bağ kurar. Ahlâk, din ve siyaseti özleştirir.

2- Siyasal İslâmcılık: Din, ahlâk, siyaset özdeşliğini kabul eder. Dini siyasete değil siyaseti dine bağlar.

3)- Tarihselci İslâm Geleneği: Bu akımda İslâm'a tarihsel ve evrensel bir gözle bakılır.

Âkif'in genel olarak düşüncelerine baktığımızda **'Tarihsel İslâm Geleneği'** akımına dâhil olduğu görülmektedir. Ona göre yaşanan zor durumların, o kötü günlerin nedeni İslâm'ı özünden uzaklaştıran yorumlar, cehalete yol açan ve cehaletin sebep olduğu batıl inançlar ve hurafelerdir.

*"Müslüman unsuru gayet geri, gayet cahil,
Acaba meyli-teali ne demek onlarca
Ne cahil kavmiyiz biz Müslümanlar, şimdi dünyanın..."*

Okuduğum bu dizelerde Âkif; Müslümanların içinde bulunduğu bu cehalet durumunun, akıl ve bilimden uzaklaşmanın ve dini yanlış yaşamanın sonucunda ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Âkif bilinçli bir imana sahip olan insandır. Onun bu bilinçli imanı toplumu da uyandırmasını beraberinde getirir:

“Baksana kim boynu bükkük ağlayan?

Hakk-ı hayâtın senin ey Müslüman!

Kurtar o bîcâreyi Allâh için,

Artık ölüm uykularından uyan!”

Âkif, yaşadığı zamanda ülkenin içinde bulunduğu dönemi anlatmış ve insanları kendilerine getirmek için *“Uyan!”* demiş. Bir an önce uyan yoksa bu vatan, bu millet, bu din böyle kalmayacak; elden gidecek.

Âkif, her şeyin temelini İslâm'ı koyar. İslâm'ın gerektirdiği şekilde yaşadıkdan sonra ortada hiçbir sorunun kalmayacağına inanır. Mehmed Âkif özgürlüğün bile inançtan geçtiğini savunur. İstiklâl Marşı'nda *“Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl...”* dizesinde inanan insanın özgür olduğundan bahseder. Âkif'e göre **istiklâli** elde edebilmek Allah(cc)'a ibadet edip O'na yönelmekten geçer.

Yine İstiklâl Marşı'nda;

“Bu ezanlar -ki şahadetleri dinin temeli-

Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli...” diyerek Allah(cc)'tan bu ezanların hiç dinmemesini, daima bu topraklarda yankılanmasını ister.

Mehmed Âkif, inançlı bir insandır ve dininin gerektirdiği gibi yaşama-ya çalışmıştır. Dini gerektiği gibi yaşamayan insanları da eleştirmiştir. Yaşanılan cehalet durumuna en çok sebep olanların, dinini doğru bir şekilde yaşamayan din adamlarının olduğunu düşünmektedir. Onlara gösterdiği sert tepkiyi şu dizelerinde gözler önüne sermiştir:

“Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden

Çekecek memleketin hali ne olmaz? Düşünün!

Sayısız medrese var gerçi Buhara'da bugün...

Okunandan ne haber? On para etmez fenler.”

İslâm'ın, bilgisiz ve dogmatik din adamlarının ellerinde ne hale geldiğini ifade eden Âkif; özellikle İslâm'da felsefenin, eleştirel düşünmenin ve bilimin yokluğunun buna yol açtığını ifade etmiştir.

Âkif, geri kalmış Müslüman ülkeleri de eleştirmiştir. Müslümanların geri kalması konusunda tembellik, cehalet, Kur'an'dan uzaklaşmak, kavmiyetçilik, yanlış tevekkül, yanlış kader anlayışı ve dinin hükümleri ile amel edilmemesi gibi bir takım nedenler sıralamıştır.

“Diyâr-ı küfrü gezdim beldeler kâşâneler gördüm,

Dolaştım mülk-i İslam'ı bütün vîrâneler gördüm...”

Ziya Paşa'nın da bu dizelerinde Müslüman ülkelerinin geri kalmışlığını eleştirmesi Âkif'in bu konudaki düşüncelerini desteklemektedir.

O Kur'an'ı hakkıyla okuyup anlamamızı, bunlarla amel etmemizi ve onu hakkıyla yaşamamızı ister. Kur'an'ı sadece belirli günlerde ve yerlerde gündeme getirenlere karşıdır. Bunu da şu dizelerinde söyler:

“İnmemiştir hele Kuran şunu hakkıyla bilin

Ne mezarlıkta okunmak ne fal bakmak için.”

Sonuç olarak Mehmed Âkif, dindarlığı gerçek mânâda Müslüman olmada görmekte ve şöyle demektedir:

“... Gayet fitri bir din olan, daha doğrusu fitratın kendisinden başka bir şey olmayan İslâmı kabul etmeyenler ya din-i İlâhî'nin ruhundaki sırr-ı mübînî, sırrındaki ruh-i güzini görmüyorlar, yahut gördükleri hâlde nefsanî bir yığın esbabın tesiri altında kalarak görmek istemiyorlar...”

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

KÜBRA GÜL DAĞLI / Panel Yöneticisi:

Çok kıymetli sözleri için Ayşegül'e teşekkür ederim, Mehmed Âkif'in içinde yaşadığı döneme bakacak olursak dini, kendi ve çevresinin menfaatine kullanan insanların sayısı epeyi artmış, dinin özünden uzaklaşmış ve din adı altında, dinle, ahlâkla alakası olmayan düşünceler ve davranışlar toplumda yaygınlaşmaya başlamıştır.

Ayşegül'ün de anlattığı gibi Mehmed Âkif, yaşadığı toplum içinde kendini ve fikirlerini en iyi şekilde muhafaza etmiş, İslâm'a göre yaşamak için çaba gösterip kendini, bu gayede yetiştirmiştir. Mehmed Âkif, ismi anıldığında hemen İstiklâl Marşı şairi olduğu akla gelir, ancak Âkif, çok

yönlü bir şair ve edip olup dinî ve millî bir şahsiyet özelliği gösterir. Yaşadığı toplumun tüm problemleri ile ilgilenir, dili ve kalemi de çok etkilidir. Bu yüzden gördüğü yanlışları, insanların sorunlarını, kendine has üslubuyla hiç çekinmeden dile getirir, sözleriyle zor zamanlar geçiren memleketine nefes olur.

İkinci panelistimiz Halit Enes Sönmez, Selçuklu Fen Lisesi 10. sınıf öğrencisidir. Yaklaşık iki yıldır Anadolu Mektebi'nde çalışmalarını sürdürmektedir. Bize *"Millî Mücadele ve Âkif"* başlıklı bildirisini sunacaktır. Sözü ona bırakıyorum.

HALİT ENES SÖNMEZ:

Öncelikle hepimizi saygıyla selamlıyorum.

MİLLİ MÜCADELE VE MEHMEOD ÂKİF ERSOY

Kökleri Anadolu'nun bağrından tutunan yüzyıllar boyunca dünyanın pek çok tarafında adını duyurmuş, denizlerden denizlere kıtalardan kıtalara uzanan Türk devleti Osmanlı artık eski güç ve ihtişamında değil, zayıflamış, kötü günlerini yaşayan ama çevresine belli etmek istemeyen bir hasta misali ayakta durmaya çalışıyordu.

Uzun yıllar boyunca devam eden, yıldırın, tüketen ve bıktırın savaşlar; iç ve dış siyasetler hem halkı hem de devleti fazlasıyla yormuştu. Osmanlı artık Batı için hasta adamdı ve ölmesi çok yakındı. Herkes bu koca ve hasta adamdan bir parça koparmanın peşinde koşuyor, canlı bir bedenden et koparmaya çalışan ve bu durumda yarışan vahşi hayvanlar gibi davranıyorlardı.

Hâl böyle iken üç kıtaya dağılan devleti toplamak ve eski güçlü düzeni sağlamak hedefleri ile 1. Dünya Savaşı'na girilir. Arabistan'ın sıcak çöllerinden Kafkas Dağları'na geniş bir coğrafyada az imkânla güçlü devletlere karşı savaşlar verilir. Ama ne yazık ki Çanakkale ve Kût'ül Amâre gibi birkaç cephe dışında zafer elde edilemez ve Osmanlı hükmen yenik sayılır.

Âkif, vatan topraklarının kan ile sulandığı, ülkede iç isyanların olduğu, dışarda düşmanların olduğu bu dönemde cepheden cepheye camilerde kürsüden kürsüye koşmuş askere halka içlerindeki vatan sevgisini imanları ile birleştirerek tek bir ortak noktada birleşmesi gerektiğini hatırlatmış. Bölünmeyin birleşin demiş. İstikbalin refahın ve

kurtuluşun herkesin elinden geldiğince milletin yanında olması vatanın savunulmasından geçtiğini söylemiş. Herhangi bir manda yönetimini işgal girişimini kesinlikle düşünmemiştir.

Çanakkale savaşları sırasında kendisi Almanya Berlin'de olmasına rağmen o bombaların altında, gökte birbirine çarpan mermiler yağmur gibi üstünden süzülürcesine, cepheymiş gibi sanki anasından ayrı düşmüş bir kınalı kuzu gibi olanları hissederek yazmış gelişmeleri Mehmetçiğin çabasını mücadelesini takip etmiş ve o içten şiir ortaya çıkmış:

*"... Şu Boğaz Harbi nedir ? Var mı dünyada eşi ?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi
Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya
Kaç donanma sarılmış ufacık bir karaya..."*

İlerleyen süreçte vatana dönen Âkif, hükmen yenilmiş bir vatan bulmuş ve yurdun farklı köşelerinin haksız işgaller ile karşı karşıya olduğunu görmüş ve bir şeyler yapılması gerektiğini düşünmüş harekete geçilmesi gerektiğini anlamıştır.

Halkı öz toprağında kutsal olan toprağı namusu dili dini uğruna savaşmayı mücadele etmeyi yılmamayı öğütlemiştir.

Bu süreçte farklı bölgelerde milis güçler yerli halk tarafından oluşturulan birlikler işgal ile başa çıkmaya çalışıyordu. Bu hâlde Anadolu'ya baktığımızda yer yer kıvılcım yer yer alev halinde ateşler vardır ve bu ateşler hürriyet ve kurtuluş için yanan gönüllerdir. Bu gönülleri söndürmeyecek bilakis daha da kuvvetlendirecek ve ateşi yükseltecek vatanın ateşten çemberden geçip huzura kavuşmasını sağlayacak kişiler lazımdı.

Mücadele devam ederken Mustafa Kemal Millî Mücadele'de önemli bir rol kazanmış yaptığı kongre ve bildirilerde halkı düşman devletlere karşı uyarmış vatanın işgal altında kalamayacağını bildirmiş, insanları kanlarının son damlasına kadar yurtlarını korumaları konusunda bilgilendirmiş ve mücadele ateşini harlamaya başlamıştır.

Ankara'da yeni bir meclis kurulmuş, vatanın dört bir yanından delegeler gelmiş, mücadele için birleşilmiş, Mustafa Kemal Millî Mücadele'de lider olmuş ve İngiltere, Fransa, Yunanistan ve Ermeniler ile ciddi mücadelelere girilmiş, savaşlara son sürat devam edilmiştir.

İlerleyen süreçte bir marş mevzusu gündem olur ve bir yarışma düzenlenmesine karar verilir. Meclise 724 şiir gelir ve 6 tanesi hariç gerisi elenir, ama kalanlar da dönemin Millî Eğitim Bakanı tarafından yeterli bulunmaz.

Bu şiir öyle bir şiir olmalıdır ki, okuyan bir daha okusun, gözleri dolsun, cephedeki Mehmetçik şevke gelsin, kudretli dereler gibi coşsun, düşmana doğru aksın ve taşsın, geride kalan halka ümit olsun, düşmana gazap olsun.

Daha sonra yarışmanın sonunda para ödülü olduğu için bu işe katılmadığı öğrenilen Mehmed Âkif'e, dönemin Millî Eğitim Bakanı Hamdulah Suphi Bey tarafından bir davet gönderilir ve bir şiir yazması istenir.

Âkif'e inanılmıştır, ümitler ondadır ve ondan; bu kanla sulanan toprağa, bağıryanık şehit anasına, kınalı Mehmetçiğe marş olabilecek bir şiir beklentisi vardır.

Âkif yazar, mürekkebi düşmanın pisliğini yurttan akıtacak gibi yazar, kalemi düşmanın böğrünü delemek gibi yazar, kelimeleri yetimleri, öksüzleri, yurdu tehlikede olan, hilâli bükük, yıldızının kolları kırık kalmış bir milletin al sancağını göklere ve de arşa çıkartacak gibi yazar.

Ve 12 Mart'ta Âkif'in şiiri mecliste okunur, milletvekilleri ayakta alkışlar, defalarca okunur, aranan şiiri Âkif yazmıştır. Vekillerin alkış sesleri arasında vakur bir şekilde utanmış olan Âkif, salondan yavaşça çıkar.

Marş cephelerde askerlerin ağzında sürekli söylenir olmuş, halk öğrenmiş ve son ocak sönene kadar mücadelenin devam edeceğini bir kez daha vurgulamıştır.

Mehmed Âkif'in şiiri Anadolu'da yer yer kıvılcım, yer yer yer alev olan o ateşleri harlamış, Âkif'in şiirini okuyan her kişinin nefesi bir kıvılcıma ulaşmış, "*Korkma!...*" demiş, kıvılcımları alev yapmış düşmanı kavurmuştur.

Âkif, artık yalnız bir Âkif değil, ardında bir millete marş bırakmış, hayatı boyunca düzgün insan olmayı amaçlamış, vatanı için didinmiş, çabalamış, askerinin, halkının, milletin yanında olmuş bir '*Millî Şair*' olmuştur.

Düşman, vatandan atılasıya vuruşulmuş, kovalanmış; halka, mabede uzanan eller kırılmıştır. Ve bu durumda, Atatürk liderliğindeki Millî Mücadele ruhu, halkın azim ve desteği, İstiklâl Marşı'mız, Âkif gibi bir Millî Şairimiz ve de Âkif ruhlu insanlarımızın emeği ödenemez. Hepsinin

ruhları şâd, mekânları cennet olsun. Bizler, onların emekleri sonucu bugün bu topraklarda yaşayabiliyoruz.

Beni dinlediğiniz için hepimize teşekkür ediyorum. Sözü panel başkanına bırakıyorum.

KÜBRA GÜL DAĞLI / Panel Yöneticisi:

Değerli konuşmasından ötürü Halit Enes'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Sıradaki panelistimiz Nur Sena Ergin, Selçuklu Fen Lisesi 10. sınıf öğrencisidir. Yaklaşık iki yıldır Anadolu Mektebinde çalışmalarını sürdürmektedir. Bize "*İstiklâl Marşı'mızın Büyük Anlamı*" başlıklı bildirisi sunacaktır. Sözü kendisine bırakıyorum.

NUR SENA ERGİN:

Panel başkanına teşekkür ediyorum, Değerli konuklar, hoş geldiniz.

İSTİKLÂL MARŞI'MIZIN BÜYÜK ANLAMI

"Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak."

İstiklâl Marşı bizim millî marşımızdır. Ülkemizi ve milletimizi, en önemlisi de bayrağımızı temsil eder. Aynı zamanda da bizim bağımsızlığımızı temsil eder. Çünkü İstiklâl Marşı'nın her bir harfi bağımsızlığımız için milletimizin katlandığı zorluğu, yapılan fedakârlıkları, kaybedilen canlar arkasından dökülen gözyaşlarını ve daha nicelerini anlatır. Ama yalnızca bağımsızlığı anlatmaz; bizim marşımız hürriyete, özgürlüğe, vatanımıza ve şehitlerimizin kanıyla sulanan bayrağımıza olan aşkımızı da en güzel ve en gururlu biçimde ifade eder.

Her mısraında farklı bir duyguyu anlatmış adeta. Cesaret, inanç, umut, sevgi, kahramanlık gibi nice duygular aşılacak milletimize. Daha savaş sonuçlanmadan hüznü, ardından da sevinci yaşatmıştır. Bu Mehmetçiğe o kadar umut oluş ki, âdeta bir sel gibi gitmiş ve bağımsızlığımıza göz dikenleri vatanımızdan çıkarmıştır.

"*Korkma!...*" diyerek başladı Âkif önce. Mehmetçiğe, babasının ve annesinin yolunu gözleyen küçük çocuğa, vatanı uğruna hayatını feda edebilecek bütün canlılara "*Korkma!...*" dedi. Ardından,

*“Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak...”* diyerek ekledi.

Âkif, Türk milletine seslenmiş bu mısralarda. Bu karanlık günlerin en kısa sürede biteceğini ve bağımsızlığımızı en kısa sürede kazanacağımızı söyler. Bu karanlığın uzun sürmeyeceğini vurgulayarak endişelenmemize ve korkmamıza mâni olur. İkinci mısradan ise bayrağı indirmemek için son fert kalana kadar mücadele edeceğimizi ifade ederek bizi rahatlatır ve cesaretlendirir.

Biz her zaman bağımsızlığımıza düşkün bir millet olmuşuzdur. Ve bu bağımsızlık için de birçok mücadele verdik. Hem savaşları hem özgürlüğümüzü hem de bağımsızlığımızı kazandık bu mücadeleler sayesinde. Bu duruma rağmen kim bizi esir etmeyi düşünebilir ki? Âkif de bu düşüncesini, İstiklâl Marşı'na yansıtılmış ve şu mısralar ortaya çıkmıştır:

*“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım,
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.”*

Âkif, bu kıtada milletimizin sesi olmuştur. Milletimizin hep bağımsız yaşadığını belirtmiş ve hürriyetini tüm dünyaya haykırmıştır. Bizlerin elinden özgürlüğümüzü alma düşüncesi bile korkunçtur. Özgürlüğünü uzun süreler devam ettirmiş, bunun için her şeyini verebilecek bir milletin özgürlüğünü almaya kalkışanı çılgın olarak tanımlamıştır. Âkif, bu kıtada Türklerin güçlü karakterine de değinmiş. Bizi hiçbir gücün tutamayacağını belirtmek için *“kükremiş bir sel”* olarak tanımlamıştır.

Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamız, bağımsızlık mücadelelerimizden yalnızca biridir ve bu savaş gibi onlarca savaşta galip geldik. İşte buna dayanarak bağımsızlığımızı kaybetmemiz bir hayaldir ve bu hayale kapılanlara yalnızca çığır diyebiliriz.

Bir savaş kazanmak için fazlaca savaş aletine ve askere ihtiyacımız yoktur. Kazanmak için çaba, emek, umut, cesaret, özveri ve inanç ihtiyacımız vardır. Bizim tarihimizde bu duruma birçok örnek vardır. Çanakkale'de, Sakarya'da, İnönü'de ve daha nicelerinde bizim silahımız ve askerimiz karşı tarafa göre azdı ama bu açığı inancımız dolduruyordu. Bu inanç da galip gelmemiz için her zaman yeterli geldi. Âkif, bu konuyu da İstiklâl Marşı'nda dile getirmiştir.

*“Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?”*

Âkif, bu kıtanın ilk iki mısrasında iki tarafın birbirleri ile olan zıtlığına vurgu yapmıştır. Garbın yani Batılı devletlerin teknik bakımdan çok üstün olduklarını çelik zırhlı duvara benzeterek göstermiştir. Bizim silah gücümüz, teknik donanımımız çok zayıftı ama bizim bizi ve milletimizi korumak için siper edebilecek iman dolu göğüslerimiz vardır. İşte zıtlığımız da buydu bizim silahımız azdı ama imanımız çoktu, onların ise yalnızca silahı vardı... Akif burada benzetmeleri öyle yapmış ki, maddî bakımdan üstün olan tarafın, manevî yönden üstün taraf önünde eğilmeye mahkûm olacağı fikrini verir. Düşmanın teknik üstünlüğü karşısında korku değil, üstünlük duygusu hâkimdir.

Son iki mısrasında ise milletimize ümit ve cesaret vermiştir Âkif. Buradaki *“Ulusun...”* kelimesi, çoğu kişi tarafından ulu (büyük) şeklinde anlaşılmaktadır; fakat burada ulumak anlamıyla kullanılır. O uluma tek dişi kalmış canavarın ulumasıdır. Bu ulumadan kokmamamızı söyler, çünkü o artık tek dişi kalmış bir canavardır. Yani o artık güçsüzleşmiştir.

Âkif'in Batı devletlerini tek dişi kalmış canavara benzetmesinin tek nedeni güçsüzleşmesi değildir. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda canice olan insan kıyımları da bize gerçek canavarı gösterir. Yani Âkif bize, bu kıtanın sonunda *“O medeniyet denilen tek dişi kalmış canavar ne kadar bağırırsa bağırсын, sendeki güçlü imanı asla boğamaz, korkma!”* demek istemiştir.

Bir insan için dünyadaki cennet kendisinin mutlu, huzurlu, güvende ve özgür olduğu yerdir. Bir Türk'ün cenneti ise vatanıdır. Çünkü vatanında mutludur, huzurludur, güvendedir ve özgürdür. İşte bu yüzden biz vatanımızı terk edemeyiz, çünkü bizim cennetimiz vatanımızdır. Ayrıca dinimize göre şehitler cennete gider. Bizim vatan topraklarımızda o kadar çok şehit var ki, artık bizim vatanımız da bir cennettir.

*“Kim bu cennet vatan uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkırarak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.”*

Âkif, bu kıtada vatan ile şehitler arasında ilişki kurmuştur. Şehitlerimizin çokluğu ile vatanımızın önemini vurgulamıştır. Çünkü şehitlerimiz yalnızca vatani korumak ve bağımsızlığımızı kazanmak için mücadeleye ettiler. Bu da bize vatana verilen değeri gösterir.

Eğer biz vatanımızdan ayrılırsak o zaman neresi bizim cennet vatanımızı olacak, nerede bizim için canını feda eden şehitler olacak? Böyle bir yer bulmamız imkânsızdır, çünkü vatanımızın üzerinde hâlâ şehitlerimizin kanı bulunur ve bu kan başka hiçbir millette ve hiçbir vatanda yoktur...

Âkif, sekizinci kıtada şehitlerin ruhunu konuşurmuştur. Âdeta onların iç sesi olmuş ve şu mısralarla dile getirmiştir şehitlerimizin hislerini:

*“Ruhumun senden İlâhî şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şahadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.”*

Şehitlerimizin tek isteği vatanımıza yabancı girmesin, en değerlilerimize onların kirli elleri değmesin. Ve en önemlisi de ezanların susmaması ve ezan seslerinin ebediyen Türk semalarında inlemesidir. Çünkü o ezanlar Millî Mücadele'nin de mihveri, *Kelime-i Şahadet*'i, günde beş vakit minarelerden o sonsuzluk âlemine götürürler. Zaten şehit olmadan önce de bunu istemiyorlar mıydı?

İşte Âkif, bu kıtanın son mısralarında hem ezanın bu özelliğine hem de ülkenin İslâm diyarı olarak süregelmiş geçmişine hatırlatmada bulunarak bizim daimi güç kaynağımızı da göstermiştir.

Âkif son kıtada da ise bize, bizim bağımsızlığı hak ettiğimizi vurgulayarak bitiriyor bu eşsiz eseri. Bu kıtada ilk olarak bayrağa dalgalanmasını söylüyor, çünkü artık o da hürdür, tıpkı milletimiz gibi. Artık akan bütün kanlar helâldir, çünkü bize kaldı bu cennet vatan, biz kazandık bu bağımsızlık mücadelesini, biz bu hayâsızca akına son verdik, biz artık özgürüz... İşte bu yüzden helâl bütün kanlar. Artık ne bayrağıma ne Türk milletime yok oluş yok, diyor Âkif.

Son olarak da uğruna bunca kan dökülen ve hep hür kalmayı başarmış bu bayrağın, bağımsızca dalgalanmak hakkıdır. Ve Allah(cc)'tan başka kimseye kul olmayan bu milletin de bağımsız olması hakkıdır, diyerek de son mesajlarını iletiyor Türk ırkına...

Âkif, son kıtada bize, daha zaferi görmeden zaferi tattırmıştır. İşte bu yüzden bizim marşımız İstiklâl Marşı, bu yüzden bizim milli şairimiz Mehmed Âkif Ersoy'dur.

*“Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!”*

Beni dinlediğiniz için hepimize teşekkür ediyorum. Sözü panel başkanıma bırakıyorum.

KÜBRA GÜL DAĞLI / Panel Yöneticisi:

Değerli konuşmaları için Nur Sena Ergin'e teşekkür ediyorum.

İstiklâl Marşı, Türk milletinin yurt ve bayrak sevgisini, özgür ve bağımsız yaşama tutkusundan ödün vermeden haksızlıklara karşı dimdik ayakta durarak yeniden var olma mücadelesini ölümsüzleştiren çok kıymetli bir şiiirdir.

İstiklâl Marşı'nın büyük anlamını, büyük şairimizi, uğruna tüm varlığını koyduğu bu vatan evlatları olarak anlamak ve uygulamakla yükümlü olduğumuzu hayat boyunca unutmamalıyız, diyor ve son panelistimize geçiyoruz.

Büşra Güneş, Selçuklu Fen Lisesi 10. sınıf öğrencisidir. Yaklaşık iki yıldır Anadolu Mektebi'nde okumalarını sürdürüyor. Bize *“Mehmed Âkif'in Gençlik İdeali: Âsım”* başlıklı bildirisini sunacaktır.

Sözü Büşra Güneş'e bırakıyorum.

BÜŞRA GÜNEŞ:

MEHMED ÂKİFİN GENÇLİK İDEALİ: ÂSİM

Büyük insan; istiklâline önem veren, vatanını ve milletini çok seven, gerekirse vatani uğruna canını fedâ edebilecek olan insandır. İşte millî şairimiz olan Mehmed Âkif de bu büyük insanlardan birisidir. Büyük insan olan Âkif, bağımsızlık fikrini tasvir ederken en büyük önemi kültürümüzü yaşatacak olan gençliğe veriyordu. Hayalindeki gençlik modelini de Safahat kitabının altıncı bölümüne *“Âsım”* başlığı altında sunmuştur.

“*Âsım; asrımızın gelecek asırlara tahsis edilmiş bir hediyesi, bir heyecan selamıdır. Asım, bir ıstırap içinde kıvrana kıvrana can veren altı yüz senelik bir devrin, Akif’in yarattığı bir kuğu şarkısıdır.*” der Süleyman Nazif.

Safahat kitabının altıncı bölümü olan *Âsım*, Âkif’in dört kişilik bir kurgu dünyasından oluşan uzun bir manzumedir. Bu manzumenin dört karakteri; Âkif’in kendisi olarak nitelendirilen Hoca-zâde, Âkif’in çok sevdiği ve mertliğine hayran olduğu Ali Şevki Hoca olan Köse İmam, Köse İmam’ın oğlu Âsım ve Hoca-zâde’nin oğlu Emin’den oluşmaktadır. Manzume genel olarak Hoca-zâde ile Köse İmam’ın muhaveresinden ibarettir. Süleyman Nazif’in bir şiir mucizesi olarak nitelendirdiği Âsım’da, Âsım’ın neslinde olması gereken özellikler de tasvir edilmektedir. Bu özelliklerden ilkinin:

“*Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;*

Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.

Biri ecdadıma saldırdı mı, hatta boğarım...

-Boğamazsın ki!

-Hiç olmazsa yanımdan kovarım.

Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam

Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam...”

Köse İmam’ın ağzından aktarılan bu dizeler, aslında Âkif’in kendi kanaatleridir. Bu kanaatte özellikle göze çarpan iki özellik vardır. Birincisi, tarihine, geçmişine sahip çıkan; ikincisi ise haksızlıklar karşısında susmayan, doğruyu savunan bir gençlik modelidir. Zulmü sadece insanlara eziyet etme manası ile algılamamamız gerekir. Zulüm, kelime anlamı olarak bir şeyin yerini değiştirmek anlamına gelmektedir. Allah(cc)’ın yarattığının, yaratılış amacında kullanılmaması da zulümdür. Ayrıca “*Herkes istediğini yapar...*” diye düşünerek uyarıda bulunmamak, zulme karşı susmak, hatta zulmü alkışlamak olur.

Hoca-zâde ile Köse İmam’ın üzerinde durdukları ve aynı zamanda Âsım’ın neslinde olması gereken bir diğer husus ise **tevazudur**. Bir milletin olmazsa olmaz değerlerinden olan **tevazu** tasvir edilirken şu dizeler dile getirilir:

“*Güzel amma, ne faziletleri var evlâdım?*

Ne fazileti mi? Çocuklar koşuyor, aç çıplak

Cepheden cepheye arslan gibi hiç durmayarak.

*Yine vardır bir ölüm korkusu arslanda bile;
Yüzgöz olmuş bu çocuklar ölümün şahsiyle!...”*

Âsım karakterinden şikâyet eden Köse İmam’a cevaben Hoca-zâde, Âsım’ı savunur:

- Bizi kim kurtaracak, var mı ki başka nesil?

- Âsım’ın nesli, hocam.

- Nerde!

- Hayır, haksızsın!

Galiba oğlana pek fazla bugünler hırsın

- Âsım’ın nesli... diyorsun. Ne uzun boylu hayâl!

- Âsım’ın nesline münkâd olacak istiklâl...”

Âkif’e göre milleti, bulunduğu durumdan kurtaracak tek kişi Âsım’ın nesli olarak görülmektedir. Nurettin Topçu’nun da söylediği gibi “*Duyduğumuzu vehmederek yaşıyoruz, duygusuzluğumuzun farkında değiliz; en aza sahip olduğumuz duygu, realitenin duygusudur.*” Bu durumumuz bizi, Âkif’in hayali olan Âsım’dan uzaklaştırmaktadır, fakat yine bu durumdan bizi kurtaracak olan kişi de Âsım’ın neslidir. Topçu, Âsım’ın neslinin kurtarıcı olduğunu:

“*Sefaletimizin acısı bizde henüz uyanma şuuru doğurmaktan uzakken her tarafta aydınlık arayan öksüz bir nesli, semalardan vahiy gibi inen bir feryat, canlandırmaya kâfi geldi...*” sözleriyle açıklamıştır. Âsım’ın nesli, öyle bir nesildir ki; vatanını, milletini canından çok seven, onun için her türlü cefaya katlanan mütevazı bir gençliktir. Bu gençlik, dinin yanlış anlaşılmasını önleyen ve İslâm âleminin de tek kurtuluş çaresi olarak görülmektedir. *Safahat*’ın altıncı bölümü olan *Âsım*’da, Âkif’in gençliğini temsil eden **Âsım** karakteri bir gün meyhaneleri basar ve kumarbazlardan da para alarak yetim, öksüz olan çocuklara dağıtır. Bunun üzerine Hoca-zâde, Âsım’a uyarı olarak:

“*Bize Âsım, ne şunun yumruğu lazım, ne bunun;*

Birinin pençesi ister yalnız: Kanunun...” diyerek Âsım’ın nesline, kanunlara göre hareket etmesini bildirir.

Âsım karakteri aynı zamanda kendi doğrularını söylemekten vazgeçmeyen, cesur, kendine güvenen ve çevik bir gençtir. Bir oruç günü Âsım ile babası Üsküdar’dan geçerken bir grup genç, Âsım’ın babasına yaklaşıp

yüzüne sigara dumanı üfler ve ardından oruca hakaret eder. Bunu gören Âsım, dayanamaz ve saygısız genç grubuna hadlerini bildirir. Âsım ve Âsım'ın nesli, Kur'ân, bayrak, namaz ve oruç gibi manevi değerlere sımsıkı bağlanan ve bunları alaya alan, küçümseyen kimselerle mücadele etmekten çekinmeyen cesur ve cüretkâr bir nesildir.

Âkif, *"Boğaz Harbi"*ni bütün şevki ile betimledikten sonra düşmanın eksiksiz, teknolojik aletleri karşısında iman dolu göğüsleri ile mücadele eden askerlerimiz ve Âsım'ın neslini şu şekilde tasvir etmektedir:

*"Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek.
İşte çiğnetmedi namusunu, çiğnetmeyecek
Şühedâ gövdesi bir baksana dağlar taşlar...
O, rükû olmasa, dünyada eğilmez başlar."*

Âsım'ın nesli, Çanakkale'de şanlı Türk tarihimize muazzam bir destan daha eklemiştir. Kalplere sığmayan bu destan yaşanırken Galatasaray, Konya ve İzmir liseleri bir tek bile mezun veremedi çünkü tüm öğrencileri şehit düşmüştü. Korkmadan, çekinmeden hayatlarının en güzel yaşlarında milleti için canlarını feda eden nesildir Âsım'ın nesli. İmkânsız olanı başaran, dönmeyeceklerini bildiği halde cepheye koşan, şanlı bayrağımızı dalgalandırmak için rüzgâr estirendir.

"Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak" diyor Âkif, millî marşımızda. Bayrağımızın korkmamasını, onu son ailenin varlığı yok olunca ya kadar koruyacağımızı dile getiriliyor.

Âsım'ın neslinin gösterdiği üstün başarı ve yetenekler, yaşanmış olan güzel günlere tekrar dönebileceğimizi gösteren yolda önümüze büyük bir ışık tutmuştur. Bu ışık sayesinde yürüdüğümüz yolu görebileceğiz fakat bu yolda yürümek çaba ister, emek ister, tevekkül ister. Lâkin burada dikkat çekmek isterim ki tevekkül etmek, tembellik etmek değildir. Tevekkül etmek, elinden gelenin fazlasını yapmak demektir. Âkif bu konuda;

*"Allah'a dayandım" de, çıkma sen yataktan...
Manay-ı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdân!
Ecdadını zannetme asırlarca uyurdu;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?..."*

Dizeleriyle bizlere aktarmaktadır.

Âsım'ın neslinin asıl vazifesi; azim ile istikrar ile çalışmak, içindeki ümit ateşini söndürememek, Kur'ân'ı yaşamak ve Avrupa'nın örf, gelenek ve ahlâkının benimsemekten ilminden faydalanmaktır ki, bu her babayı-ğidin harcı değildir. Bunu ancak Âkif'in dehâsının zirvesi olarak kabul edilen Âsım ve onun nesli başarabilir.

Osmanlı, Birinci Dünya Savaşı yaşandığı sıralar ekonomisi iyi olmadığından dolayı yurtdışına tahsil için öğrenciler gönderirdi. Bu öğrenciler yurtdışında öğrendiği bilgiler ile vatanına, milletine faydalı birer insan olmak için çalışırdı. Fakat tahsil yaparken birincil nokta kendi kültürünü ve özünü unutmamaktır. İlim öğrenmek, her Müslüman için farzdır. Peygamber(sav) Efendimiz, *"İlim Çin'de dahi olsa gidip onu alınız."* buyurur. İlme sadece Müslümanlar değil, çalışan ve isteyen herkes ulaşabilir. Nasıl ki yiğitlerimiz cepheden cepheye durmadan koştuysa, gençlerimiz o gencecik yaşlarında gözünü kırpmadan savaştıysa, nasıl ki Cemil Meriç okuma aşkı ile gözlerini kaybetmeyi göze aldıysa, rahmetli Prof. Dr. Fuat Sezgin gününün %75'ini ilme adadıysa, Âsım'ın nesline de bu özveriyi, bu fedakarlığı, bu çalışma ve gayreti devam ettirmek düşer.

İman, irfan ve bilgi ile dolu olan, vatanına ve milletine sahip çıkan Asım, bir an önce Avrupa'ya tahsile gitmelidir. Ülkesini kalkındırmak için Avrupa'nın ilmini öğrenmesi gerekmektedir.

*"İnkılâp istiyorum ben de, fakat Abduh gibi.
Yoksa ellerde kör alet efeler tertibi...."*

Bu dizelerden sonra Âsım ikna olur ve Berlin'e gitmeye söz verir. Çünkü ülkesinin kurtuluşu için fazilet ile marifetin ayrı tutulmaması gerekir. Yani hem kültürümüz korunacak hem de Avrupa'nın ilminden, marifetinden faydalanılacak. Bu perde ile Safahat'ın Âsım bölümü sonlanıyor.

Acaba Âkif'in vefatından bu yana geçen süre içerisinde gerçekten Âsım'ın neslini yaşatabildik mi? Bu soruya birçok kişi, şu ana kadar öyle bir genç yetişmedi, olarak düşünmektedir. Fakat ben, onların tersine düşünmekteyim ve bu düşüncemi kanıtlayan bir kaç örnek vermek isterim. Öncelikle eğer böyle bir nesil yetişmeseydi **15 Temmuz** gecesinde sokaklar bomboş kalır, vatan elden giderdi. Fakat böyle olmadı, herkes sokaklara doldu ve herkes canı pahasına savaştı. İşte bu olay Âkif'in hayali olan Âsım'ın neslinin varlığının kanıtıdır. Bir diğer kanıt ise öğrencilerdir. Gelecek zamanın doktoru, öğretmeni, mühendisi olan öğrencilerin asıl gayesi;

vatanına, milletine faydalı olmaktır. Sadece para ve mevki için doktor olmak isteyen bence gerçek doktor değildir. Doktor olmanın öncelikli gayesi, hayat kurtarmaktır. Mesela yaşadığımız pandemi sürecinde milleti için ailesinden ayrı, maskeli bir şekilde gecelerini gündüz eden sağlık personellerimiz, mesleklerini en güzel biçimde devam ettirmektedirler. Bu da Âsım'ın neslinin bir diğer kanıtıdır.

Kısacası Âsım, Âkif'in *Safahat* kitabının bir bölümüdür ve o bölümdeki Âsım karakteri, Türk neslinin sembolize edilmiş bir biçimidir. Bu sembol, Âsım'ın neslini, yani Âkif'in hayal ettiği gençliği tasvir etmektedir. Bu gençlik bir kurtarıcı, bize ve sonraki nesillere yol gösterecek bir kılavuzdur.

Sözlerimi Hakkı Süha'nın Mehmed Âkif ile ilgili söylediği şu sözlerle sonlandırmak istiyorum:

“Mehmed Âkif; kuyruklu yıldızlar gibi her asırda bir doğan, fakat tek başına bütün bir ufku dolduran bir bahtiyardı. Yarınki nesiller onu, gönül dünyasının bir fatihi gibi alkışlayacaklardır...”

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

KÜBRA GÜL DAĞLI / Panel Yöneticisi:

Konuşmalarından ötürü Büşra'ya çok teşekkür ediyorum. Anadolu Mektebi öğrencileri olarak İstiklâl şairimizi dilimiz, fikrimiz döndüğünce anlamaya ve anlatmaya çalıştık. Hepimiz Âsım'ın nesli olmaya, Âsım gibi bir hayat sürmeye talibiz.

Bizi sabırla dinlediğiniz için hepimize teşekkür ederim. Başka faaliyetlerde görüşmek dileğiyle Allah(cc)'a emanet olun.

ATILLA YARAMIŞ / Sunucu:

Evet, biz de Kübra Nur Dağlı'ya kıymetli konuşmacı arkadaşlarımıza çok teşekkür ediyoruz. Şimdi de arkadaşlarımıza katılım belgeleri takdim edilecektir.

TYB KONYA SON PROGRAMINDA MEHMED ÂKİF'İ KONUŞTU

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nin Konya Büyükşehir, Karatay, Selçuklu ve Meram Belediyelerinin katkılarıyla düzenlediği, Tantavi Kültür Merkezinde izleyicilerin katılımı ve sosyal medya kanallarından canlı yayınlanan "İnanç ve Cesaret Timsali Mehmed Âkif" adlı panelde Anadolu Mektebi öğrencileri Ayşegül Kon, Halit Enes Sönmez, Nur Sena Ergin, Büşra Güneş ve panel başkanı Kübra Gül Dağlı İstiklâl Marşı'nın önemini ve Mehmed Âkif'in dünya görüşlerini anlattı.

TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Atilla Yaramış'ın düzenlediği programın Açılış ve 2021 Yılı Etkinliklerinin de Kapanış konuşmasını yapan Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu: "TYB olarak, bir yıl önce İstiklâl Marşı'nın 100. Yılı olan 2021 yılının Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı Yılı olması için TBMM'ye talepte bulunduk. Cumhurbaşkanı'nın da iradesiyle önerge, Gazi Meclisi'nden 24 Aralık 2020'de oy birliği ile kabul edilmiştir. Yıl boyunca Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı, Millî Mücadele ile ilgili konularda programlar, etkinlikler, yarışmalar, paneller, sempozyumlar yapıldı, kısa ve uzun filmler çekildi, sergiler düzenlendi.

Yılın sonuna geldik, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemiz, diğer şubelerimiz ve genel merkezimiz çok yoğun faaliyetler yaptılar. Müstakil faaliyetler yaptık, etkinlikler yaptık. Konya'nın Büyükşehir, Meram, Selçuklu, Karatay belediyeleri, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi, İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve diğer kurumlarla birlikte

de faaliyetler yaptık. Dolayısıyla bu yılı söylemek gerekirse Biz, 42 kültürel ve sanatsal programın yanında bir o kadar da Mehmed Âkif, Safahat, Millî Mücadele ve dönemi ile ilgili program yaptık. Aynı zamanda TYB Konya Şubesi olarak bu yıl kutlanması gereken yıldönümlerini, yani Hacı Bektâş-ı Velî, Yunus Emre ve çağdaşları, Mehmed Âkif ile ilgili çok nitelikli ve anlamlı programlar yaptık.

2021 yılı faaliyetlerimize 12 Şubat'ta Onursal Başkanımız D. Mehmet Doğan Ağabe-yin "Bin Yılın Destanı İstiklâl Marşı" konferansı ile başladık. Bugün Aralık'ın 25'i ve yine Mehmed Âkif'i, Âsım'ın nesli olan gençlerimiz anlatacaklar. Dolayısıyla yıl boyu Mehmed Âkif'in bize ne söylediğini anlamaya ve anlatmaya çalıştık, yılı dolu dolu geçirdik. Tabii ki İstiklâl Marşı, sadece bir marş olarak bakılmayacak kadar büyük anlamlı bir manifesto-muzdur bizim. Bu itibarla İstiklâl Marşı, yılın başında da söylediğimiz gibi aynı zamanda milletimizin bir mutabakat metnidir, aidiyetimizin ve kimliğimizin göstergesidir..." dedi.

Anadolu Mektebi öğrencilerini Âsım'ın Nesli'ne benzeten Köseoğlu; "Âsım'ın Nesli, biraz sonra burada bildirilerini sunacaklar. Âsım'ın Nesli derken bilgi, irfan, fazilet ve imanla mücehhez, karakterli, ahlâklı, kişilikli, vatanına, milletine ve kültürüne sahip çıkan ve bunları yüceltmek için imkânlarını seferber eden, bütün varlığını ortaya koyan gençliği kasteder ve bu gençliğin hayalini kurar Âkif. İşte bugün bu gençlik bize, bir sunuda bulunacak.

Yılın başında demiştim ki, bu 100. Yılı bir fırsat eğitime dönüştürmeliyiz. Biz kendi açımızdan İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Üniversitelerimizle birlikte dönüştürebildiğimize inanıyorum. Konferanslar, yarışmalar, kısa ve uzun filimler yapıldı, Büyükşehir Belediyesi ile ortak Yunus'tan ve Mehmed Âkif'in eserlerinden beste yarışmaları yapıldı. Bunu çok önemsiyoruz ve bunlar da neticelendi. Çok güzel eserler oldu. Dün Selçuk Üniversitesi'nde yine ortak yaptığımız sempozyum çerçevesinde yapılan Güzel Sanatlar Fakültesi'nin, Gelenekli Sanatlar Fakültesi'nin eserlerinden oluşan afiş, tezhip, hat, minyatür, gibi Yunus'u anlatan bir sergi de dün açılmış oldu. Dolayısıyla yılı dolu dolu, zengin geçirdik. Yani "Bu yılı bir fırsat eğitime dönüştürmeliyiz"i, yılın başında söylemiştim, biz kendi açımızdan imkânlar dâhilinde bunu dönüştürmeye çalıştık..." dedi

Anadolu Mektebi öğrencilerinden Kübra Gül Dağlı'nın başkanlığını yaptığı panelde Mehmed Âkif'in İnanç Dünyası başlığıyla ilk konuşmacı Ayşegül Kon, Mehmed Âkif her ne kadar şair kimliği ile ortaya çıksa da aslında o; kalemi güçlü bir yazar ve çok iyi bir hatiptir. Onun bu önemli yanları şairliğinin gölgesinde kalmıştır.

Âkif, her şeyin temeline İslâm'ı koyar. İslâm'ın gerektirdiği şekilde yaşadktan sonra ortada hiçbir sorunun kalmayacağına inanır. Mehmed Âkif özgürlüğün bile inançtan geçtiğini savunur. İstiklâl Marşı'nda "Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl..." dizesinde inanan insanın özgür olduğundan bahseder. Âkif'e göre istiklâli elde edebilmek Allah(cc)'a ibadet edip O'na yönelmekten geçer. Yine İstiklâl Marşı'nda "Bu ezanlar -ki şahadetleri dinin temeli- / Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli..." diyerek Allah(cc)'tan bu ezanların hiç dinmemesini, daima bu topraklarda yankılanmasını ister..." dedi.

Panelin ikinci konuşmasını "Millî Mücadele ve Mehmed Âkif" başlığıyla Halit Enes Sönmez yaptı. Sönmez; "İstiklâl Marşı, cephelerde askerlerin ağızında sürekli söylenen

olmuş, halk öğrenmiş ve son ocak söne kadar mücadelenin devam edeceğini bir kez daha vurgulamıştır.

Mehmed Âkif'in şiiri Anadolu'da yer yer kıvılcım yer yer yer alev olan o ateşleri harlamış, Âkif'in şiirini okuyan her kişinin nefesi bir kıvılcıma ulaşmış, "Korkma!..." demiş, kıvılcımları alev yapmış düşmanı kavurmuştur.

Âkif, artık yalnız bir Âkif değil, ardında bir millete marş bırakmış, hayatı boyunca düğün insan olmayı amaçlamış, vatani için didinmiş, çabalamış, askerinin, halkının, milletinin yanında olmuş bir 'Millî Şair' olmuştur.

Düşman, vatandan atlatıya vuruşulmuş, kovalanmış; halka, mabede uzanan eller kırılmıştı. Ve bu durumda, Atatürk liderliğindeki Millî Mücadele ruhu, halkın azim ve desteği, İstiklâl Marşı'mız, Âkif gibi bir Millî Şairimiz ve de Âkif ruhlu insanlarımızın emeği ödenebilir. Hepsinin ruhları şâd, mekânları cennet olsun. Bizler, onların emekleri sonucu bugün bu topraklarda yaşayabiliyoruz..." dedi.

İstiklâl marşı'mızın büyük anlamını anlatan üçüncü konuşmacı Nur Sena Ergin; "Şehitlerimizin tek isteği vatanımıza yabancı girmesin, en değerlilerimize onların kirli elleri değmesin. Ve en önemlisi de ezanların susmaması ve ezan seslerinin ebediyen Türk semalarında inlemesidir. Çünkü o ezanlar Millî Mücadele'nin de mihveri, Kelime-i Şahadet'i, günde beş vakit minarelerden o sonsuzluk âlemine götürürler. Zaten şehit olmadan önce de bunu istemiyorlar mıydı?

İşte Âkif, bu kıtanın son mısralarında hem ezanın bu özelliğine hem de ülkenin İslâm diyarı olarak süregelmiş geçmişine hatırlatmada bulunarak bizim daimi güç kaynağımızı da göstermiştir.

Âkif son kıtada da ise bize, bizim bağımsızlığı hak ettiğimizi vurgulayarak bitiriyor bu eşsiz eseri. Bu kıtada ilk olarak bayrağa dalgalanmasını söylüyor, çünkü artık o da hürdür, tıpkı milletimiz gibi. Artık akan bütün kanlar helâldir, çünkü bize kaldı bu cennet vatan, biz kazandık bu bağımsızlık mücadelesini, biz bu hayâsızca akına son verdik, biz artık özgürüz... İşte bu yüzden helâl bütün kanlar. Artık ne bayrağıma ne Türk milletime yok oluş yok, diyor Âkif.

Son olarak da uğruna bunca kan dökülen ve hep hür kalmayı başarmış bu bayrağın, bağımsızca dalgalanmak hakkıdır. Ve Allah(cc)'tan başka kimseye kul olmayan bu milletin de bağımsız olması hakkıdır, diyerek de son mesajlarını iletiyor Türk ırkına...

Âkif, son kıtada bize, daha zaferi görmeden zaferi tattırmıştır. İşte bu yüzden bizim marşımız İstiklâl Marşı, bu yüzden bizim milli şairimiz Mehmed Âkif Ersoy'dur..." dedi.

Panelin son konuşmacısı Büşra Güneş, Mehmed Âkif'in Gençlik İdeali: Âsım'ı; "Büyük insan; istiklâline önem veren, vatanını ve milletini çok seven, gerekirse vatani uğruna canını fedâ edebilecek olan insandır. İşte millî şairimiz olan Mehmed Âkif de bu büyük insanlardan birisidir. Büyük insan olan Âkif, bağımsızlık fikrini tasvir ederken en büyük önemi kültürümüzü yaşatacak olan gençliğe veriyordu. Hayalindeki gençlik modelini de Safahat kitabının altıncı bölümüne "Âsım" başlığı altında sunmuştur..." diyerek başladığı

İSTİKLÂL MARŞI'NIN 100. YILI ANISINA RESİM YARIŞMASI DÜZENLENDİ

DERECEYE GİREN RESİMLER SERGİLENDİ BİRİNCİLİK ÖDÜLÜNÜ FATMA AKKUŞ ALDI

Millî Duygular Tuvallere Taşındı

İstiklâl Marşı'nın kabul edililişinin 100. yıl dönümünde TYB Konya Şubesi, NE Üniversitesi ve Meram Belediyesi iş birliğiyle gerçekleştirilen Resim Yarışması Ödül Töreni yapıldı ve Resim Sergisi açıldı. Millî duyguların tuallere yansıdığı sergide eser sahiplerine ödülleri takdim edildi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2021 yılının 'İstiklâl Marşı Yılı' olarak ilan edilmesine eş zamanlı olarak Meram'da İstiklâl Marşı'nın kabulünün 100. yılı anısına resim sergisi ve ödül töreni gerçekleştirildi.

Meram Tantavi Kültür ve Sanat Merkezi'nde gerçekleştirilen açılış törenine Rektörümüz Prof. Dr. Cem Zorlu, Meram Belediye Başkanı Mustafa Kavuş, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkan Yardımcısı Ahmet Çaycı, Türkiye Muharip Gaziler Derneği Konya Şube Başkanı Mustafa Buğur, gaziler, öğretim üyeleri, öğrenciler ve sanatseverler katıldı. Programın açılışında sahnelenen İstiklâl Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy'u konu alan tiyatral gösteri, salondakilerden büyük alkış aldı.

konusmasını, Âsım'ın Nesli'ni yaşatabildik mi? sorusuna cevap vererek tamamladı: "Bu soruya birçok kişi, şu ana kadar öyle bir genç yetişmedi, olarak düşünmektedir. Fakat ben, onların tersine düşünmekteyim ve bu düşüncemi kanıtlayan bir kaç örnek vermek isterim. Öncelikle eğer böyle bir nesil yetişmeseydi 15 Temmuz gecesinde sokaklar bomboş kalır, vatan elden giderdi. Fakat böyle olmadı, herkes sokaklara doldu ve herkes canı pahasına savaştı. İşte bu olay Âkif'in hayali olan Âsım'ın neslinin varlığının kanıtıdır. Bir diğer kanıt ise öğrencilerdir. Gelecek zamanın doktoru, öğretmeni, mühendisi olan öğrencilerin asıl gayesi; vatanına, milletine faydalı olmaktır. Sadece para ve mevki için doktor olmak isteyen bence gerçek doktor değildir. Doktor olmanın öncelikli gayesi, hayat kurtarmaktır. Mesela yaşadığımız pandemi sürecinde milleti için ailesinden ayrı, maskeli bir şekilde gecelerini gündüz eden sağlık personellerimiz, mesleklerini en güzel biçimde devam ettirmektedirler. Bu da Âsım'ın neslinin bir diğer kanıtıdır.

Kıscası Âsım, Âkif'in Safahat kitabının bir bölümüdür ve o bölümdeki Âsım karakteri, Türk neslinin sembolize edilmiş bir biçimidir. Bu sembol, Âsım'ın neslini, yani Âkif'in hayal ettiği gençliği tasvir etmektedir. Bu gençlik bir kurtarıcı, bize ve sonraki nesillere yol gösterecek bir kılavuzdur..."

Atilla Yaramış'ın düzenlediği ve sunuculuğunu yaptığı program, konuşmacı Anadolu Mektebi öğrencilerine katılım belgeleri takdim edilip toplu fotoğraf çekilerek sonlandı.

Dekan Dicle Aydın: “İstiklâl Marşı’mız, Millî Değerlerimizin Destansı İfadesidir.”

İstiklâl Marşı’nın özgürlük, bağımsızlık ve Millî Mücadele’nin en önemli imgelerinden olduğunu belirten Üniversitemiz Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Dicle Aydın, “12 Mart 1921 tarihinde İstiklâl Marşı’mız Türkiye Büyük Millet Meclisimizde kabul edilmişti. Türk Milleti’nin bağımsızlık ve kutsal değerlere olan inancını en güzel şekilde anlatan İstiklâl Marşı’mız, millî değerlerimizin destansı ifadesidir. Bu yıl İstiklâl Marşı’mızın 100. yılı dolayısıyla ulusal çapta bir resim yarışması düzenlendi. Yarışmaya 75 eser katılırken 45 eser sergilenmeye hak kazandı. 9 eser ise ödül aldı. Programın gerçekleşmesinde emekleri olan Rektörümüz Cem Zorlu hocamıza, Meram Belediye Başkanımız Mustafa Kavuş’a ve jüri üyelerimize teşekkür ediyorum” dedi.

Başkan Kavuş: “Ömrümüz Yettiğince İstiklâl Marşımız ve Mehmed Âkif’i Anlamaya, Anlatmaya Çalışacağız.”

İstiklâl Şairi Mehmed Âkif Ersoy’un bu toprakların yetiştirdiği en önemli şahsiyetler arasında olduğunu belirten Meram Belediye Başkanı Mustafa Kavuş, “İstiklâl Marşı’mızın baştan sona her cümlesi bir ders, her mısrası bu günümüze ışıktır. Mehmed Âkif Ersoy, İlim ve irfan geleceğimizin sembolüdür. İstiklâl Marşı’mız, dilimizle söylerken kalbimizle de hissettiğimiz, aidiyetimizin, istiklâl ve istikbal anlayışımızın temsilidir.

Zamanın imkânsızlıklarına rağmen, canı pahasına istiklâl mücadelesi veren bir ecdada sahip olduğumuzu zihinlerimizde taze tutmak gerekiyor. Bilindiği üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi’miz tarafından 2021 yılı ‘İstiklâl Marşı Yılı’ olarak ilan edildi. Buna eş zamanlı olarak Necmettin Erbakan

Üniversitemiz ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubemizle el ele vererek ulusal çapta bir resim yarışması düzenledik ve Mehmed Âkif’in ahirete irtihal edişinin 85. Yıl dönümünde böyle bir etkinlikte buluştuk. Vatanına olan sevgisini, eline aldığı bir resim fırçası ile boş tuale resmeden değerli katılımcılarımıza teşekkür ediyorum. Ömrümüz yettiğince İstiklâl Marşı’mızı ve Millî Şairimiz Mehmed Âkif’i anlamak, anlatmak için tüm samimiyet ve gayretimizle bu yolda revan olacağız” şeklinde görüş belirtti.

Rektör Zorlu: “Bu Millete Mensup Olmaktan Gurur Duymalıyız.”

NEÜ Rektörü Prof. Dr. Cem Zorlu ise, manevi yönü yüksek olan bir günü yaşadıklarını belirterek, “İstiklâl Marşı’mızın kabulünün 100. Yılı münasebetiyle resim sergimizin açılışını gerçekleştiriyoruz. Devletlerin tarihi çok enteresan süreçlere tanık olmuştur. İbn-i Haldun’un ifadesiyle ‘Devletler de insanlar gibidir. Doğarlar, büyürler ve ölürler. Ama milletler bakidir.’ Milletler yeniden dirilir. Kalkar yeni bir devlet kurar ve devam eder. Türk Milleti’nin göçebe ruhundan kaynaklanan bir enerji vardır. Bu kadar geniş bir coğrafya üzerinde devlet kuran başka bir millet yoktur. Bu millete mensup olmaktan büyük gurur duymalıyız. Bu milletin ana damarında Mehmed Âkif Ersoy’un heyecanı, ruhu bitmez. Düzenlediğimiz programda emeği olan başta Meram Belediye Başkanımız olmak üzere dekanımız ve hocalarımıza teşekkür ediyorum. Ödül alan kardeşlerimizi ise tebrik ediyorum” şeklinde konuştu.

Konuşmaların ardından, düzenlenen yarışmada Birincilik ödülünü Fatma Akkuş aldı. Dereceye giren ve resimleri sergilemeye hak kazanan eser sahiplerine ödülleri takdim edildi

“2021 İstiklâl Marşı Yılı” TYB Konya Şubesi tarafından yıl boyunca çeşitli etkinlikler ile kutlandı

İstiklâl Marşı'nın kabulünün 100. yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2021 “İstiklâl Marşı Yılı” ilan edildi. Akabinde de Cumhurbaşkanlığı tarafından “İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif Ersoy Yılı” olarak ilan edildi. Bu münasebetle Konya’da Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından birçok etkinlik planlanıp yıl boyunca bu programlar gerçekleştirildi.

Cumhurbaşkanlığı tarafından 2021 yılının “İstiklâl Marşı Yılı” olarak ilan edilmesiyle TYB Konya Şubesi olarak önemli etkinlikler planladıklarını da anlatan Ahmet Köseoğlu, “Büyükşehir, Karatay, Selçuklu, Meram Belediyeleri, Selçuk ve Necmettin Erbakan Üniversiteleri ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile birlikte birbirinden değerli programlar tertip edip takvimince icra ettik. Yıl boyunca Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı, Millî Mücadele'nin anlatıldığı programlar, etkinlikler, yarışmalar, paneller, sempozyumlar yapıldı. Kısa ve uzun filmler çekildi, sergiler düzenlendi.” dedi.

İstiklâl Marşı 100. Yıl Etkinlikleri başlığı altında 32 program yapıldı. Mehmet Akif Yılı boyunca yapılan etkinliklere; 20 Şubat'ta Türkiye Yazarlar Birliği onursal başkanı D. Mehmet Doğan'ın katılımıyla “İstiklâl Marşı: Bin Yılın Destanı” programı ile başlandı. Prof. Dr. Caner Arabacı katılımı ile “Mehmed Âkif, İstiklâl Marşı ve Millî Mücadele”, Mustafa Özçelik katılımı ile “Yûnus'tan Âkif'e Şiirin Değiştirme

Gücü”, Dr. Necmettin Türinay katılımı ile “Hasan Basri Çantay Gözüyle Mehmed Âkif”, Vural Kaya katılımı ile “Ortaokul Düzeyinde Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı” konferansları yapıldı. Anadolu Mektebi öğrencileri “İnanç ve Cesaret Timsali Mehmed Âkif” isimli panelde Mehmed Âkif'i farklı yönlerden ele aldı. Büyükşehir Belediyesi ile kısa film yarışması, “41 mısra 41 ressam 41 resim” sergisi ve İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif konulu tiyatro oyunu düzenlendi. İlkokuldan üniversite öğrencilerine kadar ulaşan çeşitli yarışmalar ve dinletiler yapılırken “Yunus Emre ve Türkçe Yılı” kapsamında da Selçuk Üniversitesinde Prof. Dr. Mustafa İsen açılış konuşması ile “Uluslararası Anadolu'nun İrfan Çağı Sempozyumu” ve “Yunus Emre ve Türkçe Yılı” temalı sergi ve Meram Belediyesi ile birlikte “İstiklâl Marşı'mızın 100. Yılı Resim Sergisi” gerçekleştirildi.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından, İstiklâl Marşı'nın 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında yapılan programlardan biri de haftalık “Osmanlıca Safahat Okumaları” idi ve 27 hafta çevrimiçi olarak yapılarak 28 Aralık'ta sona erdi. Hasan Yaşar'ın belletmenliği altında süren program Osmanlıca öğrenmek isteyenler için de önemli kolaylıklar sağladı.

Programları Mehmed Âkif Ersoy'u anlatan kitap önerileri ile açan Hasan Yaşar, Osmanlıca dersleri ve Osmanlıca Safahat okumaları ile üç kademeli zengin bir program içeriği sundu.

Hasan Yaşar: “Osmanlıcasından Safahat okuma, programın asıl gayesi idi. Bu gayeyi gerçekleştirmek için de Osmanlıca bilmeyenler ve geliştirmek isteyenler için Osmanlıca dersleri yapmayı planladık. Böylelikle program üç bölümlü zengin bir içeriğe bürünmüş oldu. Program her hafta salı günleri saat 20:30'da olmak üzere 9 Mart'ta başladı ve hiç ara vermeden 28 Aralık Salı gününe kadar 27 program olarak icra edildi. Programın genel olarak akışı ise, bir naat veya münacaatla başlanıp Mehmet Akif Ersoy hakkında bir kitap tanıtımı, Osmanlı Türkçesi dersi ve Osmanlıca safahat okumasının ardından bir dua ile tamamlandı.” dedi.

100. Yılında İstiklal Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy
Bilgi Şöleni Gerçekleştirildi

**TYB Kurucu Başkanı Doğan: "Türkiye'nin En Geniş Mutabakat
Zemini İstiklal Marşı'dır."**

Necmettin Erbakan Üniversitesi (NEÜ) öncülüğünde, Konya Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Konya Şubesi paydaşlığında düzenlenen "100. Yılında İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy Bilgi Şöleni" NEÜ ev sahipliğinde gerçekleştirildi.

Bilgi Şöleni'nin açılış konferansında konuşan Türkiye Yazarlar Birliği Kurucu Başkanı Mehmet Doğan, İstiklal Marşı'nın Türkiye'nin en geniş mutabakat zemini olduğunu söyledi.

Saygı duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlayan programda ilk olarak kürsüye gelen Bilgi Şöleni Düzenleme Kurulu Başkanı Doç. Dr. Yakup Kaya, böyle bir görevi üstlenmekten onur duyduğunu söyleyerek programda elde edilen bilimsel verilerin NEÜ Yayınları tarafından kitaplaştırılarak bilim camiasına sunulacağını ifade etti.

Programda emeği geçenlere teşekkür ederek söze başlayan NEÜ Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Zekeriya Mızırak ise, "Yozlaşmanın çokça konuşulduğu, bazı değerlerin unutulup gittiği günümüzde, böyle bir programın çok anlamlı olduğunu düşünüyor, hem Mehmet Akif'i anlamak hem de Mehmet Akif'in dönemindeki zorlu şartlarda bu ülkenin nasıl kurtuluşa ulaştığını anlamak adına bu toplantının önemini zikretmek istiyorum. Mehmet

Akif, hak ve hakikatin değerini önceleyen insan, kurum ve toplumların hiç korkmayacağını söylüyor bize İstiklal Marşı'nda. Ayrıca, özgürlüğün, kimseye angaje olmamanın önemini, bu toprakların kolay kazanılmadığını anlatarak gelecek nesillere sesleniyor. Bizler de İstiklal Marşı'nı anlayarak, hayatımızın her anında aklımızın bir köşesinde o mısraları bulundurmalıyız diye düşünüyorum" dedi.

Türkiye'nin En Geniş Mutabakat Zemini İstiklal Marşı'dır

Bilgi Şöleni'nin açılış konferansını veren Türkiye Yazarlar Birliği Kurucu Başkanı Mehmet Doğan, Türkiye'nin en geniş mutabakat zemininin İstiklal Marşı olduğunu vurgulayarak, "İstiklal Marşı, milletimizin gerçek bir mutabakat metni... Onda ifade edilen unsurlar günlük değil. Öyle sağlam esaslar ortaya koyuyor ki Mehmet Akif, bugün de yarın da geçerli. Metnin gücü, şairin şahsiyeti İstiklal Marşı'nı ayakta tutuyor. Mehmet Akif'in zayıf bir yönü bulunamıyor, her bakımdan sağlam bir insan. Yazıldığı günden bu yana çoğu şeyin değiştiği ülkemizde İstiklal Marşı'mız değişmeden, millet tarafından benimsenmeye devam ediyor. Bayrak nasıl değişmediyse, İstiklal Marşı da öyle değişmiyor. Önce şairde mutabık kalındı, sonra şiirde mutabık kalındı, daha sonra da millet bu marş üzerinde mutabık kaldı. Elhamdülillah mutabakatımız devam ediyor, bundan sonra da inşallah gelecek nesillerde de devam edecek" şeklinde konuştu.

Konuşmanın ardından NEÜ Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar, Mehmet Doğan'a hediye takdiminde bulundu.

Açılış programı sonrası Bilgi Şöleni, çevrimiçi gerçekleştirilen webinarlarla devam etti.

**Destek
projesi
imzalandı**

Teknik Destek Programı kapsamında Ajansımıza sunulan İstiklal Marşı'nın Önemi ve M. Âkif Ersoy'a Yönelik Araştırma Yapılması Projesi'nin sözleşmesi Genel Sekreterimiz İhsan Bostancı ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu tarafından imzalandı.

İL MÜFTÜMÜZ ALİ ÖGE'DEN TYB'YE ZİYARET

Konya il müftüsü Doç. Dr. Ali Öge hocanın TYB Konya Şubesini iade-i ziyareti; din eğitimi psikolojisi, metodolojisi ve sosyal medya etkileşimi üzerine gelişen bir hafta sonu sohbetine dönüştü. Hocayı enerjik, istekli, heyecanlı gördük.

Hayırlı hizmetlere vesile olması dileğiyle.

NEÜ Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Muhittin Okumuşlar:

2021 yılı İstiklâl Marşı'mızın kabulünün 100. Yılı. Bu sebeple Türkiye Büyük Millet Meclisi 2021 yılını İstiklâl Marşı yılı olarak kabul etti. Bu vesileyle biz Necmettin Erbakan Üniversitesi olarak Türkiye Yazarlar Bildiği-miz ve İl Millî Eğitim Müdürlüğümüz ile birlikte 2021 yılında İstiklâl Marşı konusunda olabildiğince farkındalık yaratacak, anlamaya çalışacak, İstiklâl Marşı'nın ruhunu daha ileriye, daha uzağa, gelecek nesillere aktarabilmek üzere bir dizi faaliyetler yapmayı planlıyoruz. Yapacağımız faaliyetler arasında üniversitemiz bir takım bilimsel faaliyetler yapacak; kongre, sempozyum, panel ve benzeri bilimsel faaliyetler... İstiklâl Marşı'na ve dolayısıyla Mehmet Âkif'e dair bazı bilimsel çalışmalar, yazılar, bunları daha etkin hale getireceğiz. Üniversitemiz bünyesindeki fakültelerimizin yürüteceği Güzel Sanatlar Fakültemizin yapacağı sanatsal yarışmalar, faaliyetler olacak. İstiklâl Marşı'na dair Türkiye genelinde üniversite öğrencilerine yönelik bazı sanatsal yarışmalar, Devlet Konservatuvarımız bünyesinde bazı konserler düzenleyeceğiz. İstiklâl Marşı bestelerinin yer aldığı konserler ve Mehmet Âkif'in Safahat'tan bestelenmiş olan eserlerinin sunulduğu konserler. Bunun yanında yine

üniversitemiz bünyesinde edebiyata dair üniversite öğrencilerimize arasında hem edebî yönüyle hem fikir yönüyle hem sosyolojik yönüyle bir takım çalışmalar, araştırmalar, öğrenciler arasında, onları da motive edecek bazı faaliyetleri planlıyoruz. Tabii ki burada Millî Eğitim Müdürlüğümüz ile birlikte bütün öğrencilerimize ve dolayısıyla onları eğiten değerli öğretmenlerimize yönelik ortak faaliyetlerimiz de olacak, bunları da organize edeceğiz. Bütün bu faaliyetleri yaparken Türkiye Yazarlar Birliği bizim için önemli bir ortak olacak, çünkü Türkiye Yazarlar Birliği, Türkiye genelinde örgütlenmiş, Türkiye genelinde hemen hemen her ilde faaliyetleri bulunan ve merkezleri, yönetimleri bulunan bir kurumumuz ve İstiklâl Marşı'na, temel olarak İstiklâl Marşı'na çok fazla hizmeti geçmiş, baştan beri bu alanda büyük emekler olmuş bir kurumumuzdur. Dolayısıyla biz Türkiye Yazarlar Birliği ile birlikte bu faaliyetleri yürütmekten de mutlu olacağız. Bu vesileyle de hem akademik tarafı öğrencilerimiz, hem de Türkiye Yazarlar Birliği'nin daha çok halka açık olan daha dışarıya çık olan yönüyle de organize olarak birlikte faaliyetleri yürütmüş olacağız. Mehmet Âkif'in anlaşılması, hele ki İstiklâl Marşı'nın daha çok anlaşılır ve içeriğinin daha yaygın halde insanlara duyurulması anlamında biz bu yılı önemsiyoruz. Bu vesileyle de 2021 yılını bu alanda dolu geçireceğinize inanıyoruz. Ben Necmettin Erbakan Üniversitesi adına hem Türkiye Yazarlar Birliği'ne hem de İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bu işbirliğinden dolayı teşekkür ediyorum. İnşallah birlikte Konya'daki Büyükşehir ve ilçe belediyelerimiz ile birlikte de bu faaliyetlerimizi sürdüreceğimizi ifade etmek istiyorum."

İl Millî Eğitim Müdürü Seyit Ali Büyük:

"Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Türkiye Yazarlar Birliği ile birlikte bir faaliyette bulunmanın mutluluğu içerisindeyiz. Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı'nı daha iyi anlama noktasında öğretmenlerimiz ve öğrencilerimize yönelik etkinlikler, faaliyetler yapacağız. Öğretmenlerimiz coşkuyla olayın daha farkına varmak, öğrencilerimizi deha bilgilendirme noktasında gayretli çalışmalar içerisinde olacaklar. anaokulu, İlkokul, ortaokul, lise öğrencilerimize yönelik faaliyetler, öğretmenlerimize yönelik faaliyetler, bunun içerisinde Mehmet Âkif ile ilgili drama, tiyatro eserleri olabilir. Şiir yarışmaları, resim yarışmaları, onun eserlerini

lerimize yönelik etkinlikler, faaliyetler yapacağız. Öğretmenlerimiz coşkuyla olayın daha farkına varmak, öğrencilerimizi deha bilgilendirme noktasında gayretli çalışmalar içerisinde olacaklar. anaokulu, İlkokul, ortaokul, lise öğrencilerimize yönelik faaliyetler, öğretmenlerimize yönelik faaliyetler, bunun içerisinde Mehmet Âkif ile ilgili drama, tiyatro eserleri olabilir. Şiir yarışmaları, resim yarışmaları, onun eserlerini

seslendirilmesine yönelik çalışmaların hepsini birlikte yapacağız inşallah. Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Türkiye Yazarlar Birliği'ne bu güzel birliktelikten dolayı teşekkür ediyorum. İnşallah 2021 yılı bu noktada dolu dolu bir yıl olacak."

TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu:

"İstiklâl Marşı'mız bizim mutabakat metnimizdir. Geçtiğimiz günlerde de Türkiye Büyük Millet Meclisi, tam bir mutabakatla, bütün partilerin ortak katılımıyla İstiklâl Marşı'nı kabulünün 100. Yılı olan 2021 yılında çeşitli etkinliklerle kutlanabilmesi için 100. Yıl İstiklâl Marşı yılı ilan ettiler. Dolayısıyla yuvarlak yıl dönümleri ve dahi yüz yıl gibi 100 yıl dönümleri önemli meseleler için tarihi bir fırsattır. Bu fırsatı özelde Türkiye Yazarlar Birliği, genelde Millî Eğitim İl Müdürlüğümüz ve tüm Türkiye'deki Millî Eğitim'e bağlı öğrenciler açısından, Üniversiteler açısından bir fırsat olacağını, Necmettin Erbakan Üniversitemizde de bu fırsatı iyi değerlendirmemiz gerektiğini, bu farkındalığı iyi oluşturmamız gerektiğini düşünerek bu 100 yılda bir gelen âdeta, tırnak içinde, fırsatı, farkındalık oluşturmak adına olumlu bir hâle çevirmenin yollarını birlikte arayacağız. Ve dahi İstiklâl Marşı'nın metninin derin bir felsefesi var. Bunu bir eğitim ve tarih felsefesi bakış açısıyla bir fırsata dönüştürmek istiyoruz. Dolayısıyla hem Millî Eğitim'in hem de Üniversitenin gençliğe yönelik yapabileceği faaliyetler önemli olduğu için biz de Türkiye Yazarlar Birliği olarak değerli hocamızın da belirttiği gibi Şeref Başkanımız sayın Mehmet Doğan'ın 50 yıldır gerek İstiklâl Marşı gerekse Mehmet Âkif Ersoy üzerine yaptığı çalışmalardan mühlhem bu konuda var olmamız gerektiğini burada yer almamız gerektiğini düşündük. Dolayısıyla bu mutabakatın bir protokola dönüştürülmesi ve disiplinli bir şekilde yıl boyu faaliyetlerin yayılması için bir protokol imzasına dönüştürmüş olduk. Ortak faaliyetler yapacağız. Burada tabii ki Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerimiz ile birlikte diğer üniversitelerimizin de faaliyetler yapabilmesi, onlarla da Türkiye Yazarlar Birliği'nin faaliyetleri olabilmesinin yolu da açık olmuş olacaktır. Bu 100 yılda bir gelen farkındalık oluşturma fırsatını hayra dönüştürmeye ve Âkif'in dilini gençlere, bugünkü enstrümanlarla duyurmaya gayret edeceğiz inşallah.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu ziyaretçi rekoru kıran Kitap Günlerini değerlendirdi:

“KİTAP FUARI KONYA’YA YAKIŞTI.”

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu on günlük zaman zarfında rekor ziyaretçi sayısına erişen Konya Kitap Fuarıyla ilgili değerlendirmede bulundu. Fuarın tertip edilmesi ve yakın ilgisi sebebiyle Büyükşehir Belediye Başkanı Uğur İbrahim Altay’a teşekkür eden Köseoğlu, Türkiye Yazarlar Birliği Standında 53 yazarın okurlarıyla buluşarak kitaplarını imzaladığını söyledi.

Kitap Fuarı vesilesiyle Konya’nın kültürel bir yoğunluk yaşadığını kaydeden Köseoğlu; “Günün her saatinde her yaş grubundan insanları kitapların arasında görmek, söyleşi salonlarında kültürel sohbetler dinlediklerini müşahede etmek mutluluk vericiydi...” dedi.

Konya Kitap Fuarının bu yıl şehrin tüm zamanlara ait rekorunu kırmasını da değerlendiren Köseoğlu; “Dünyayı kasıp kavuran Koronavirüs salgınına rağmen insanların kitabın, kültürün ve yazarların bulunduğu mekâna akın etmesi toplumun kitaba inancının, kültüre duyduğu ilginin, sevginin ve açlığın işareti olarak görülebilir...” diye konuştu.

22 EKİM Cumartesi	23 EKİM Pazartesi	24 EKİM Salı	25 EKİM Çarşamba	26 EKİM Perşembe	27 EKİM Cuma	28 EKİM Cumartesi	29 EKİM Pazartesi	30 EKİM Salı
10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar	10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar	10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar	10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar	10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar	10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar	10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar	10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar	10.00-11.00 Yayınlar Yayınlar
11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar	11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar	11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar	11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar	11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar	11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar	11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar	11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar	11.00-12.00 Yayınlar Yayınlar
12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar	12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar	12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar	12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar	12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar	12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar	12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar	12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar	12.00-13.00 Yayınlar Yayınlar
13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar	13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar	13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar	13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar	13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar	13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar	13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar	13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar	13.00-14.00 Yayınlar Yayınlar
14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar	14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar	14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar	14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar	14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar	14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar	14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar	14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar	14.00-15.00 Yayınlar Yayınlar
15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar	15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar	15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar	15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar	15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar	15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar	15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar	15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar	15.00-16.00 Yayınlar Yayınlar
16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar	16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar	16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar	16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar	16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar	16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar	16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar	16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar	16.00-17.00 Yayınlar Yayınlar
17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar	17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar	17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar	17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar	17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar	17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar	17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar	17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar	17.00-18.00 Yayınlar Yayınlar
18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar	18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar	18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar	18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar	18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar	18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar	18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar	18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar	18.00-19.00 Yayınlar Yayınlar
19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar	19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar	19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar	19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar	19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar	19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar	19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar	19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar	19.00-20.00 Yayınlar Yayınlar
20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar	20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar	20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar	20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar	20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar	20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar	20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar	20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar	20.00-21.00 Yayınlar Yayınlar
21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar	21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar	21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar	21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar	21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar	21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar	21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar	21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar	21.00-22.00 Yayınlar Yayınlar
22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar	22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar	22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar	22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar	22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar	22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar	22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar	22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar	22.00-23.00 Yayınlar Yayınlar
23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar	23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar	23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar	23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar	23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar	23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar	23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar	23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar	23.00-24.00 Yayınlar Yayınlar

TYB’nin fuar süresince etkin bir süreç yaşadığının da altını çizen Başkan Köseoğlu; “Şeref Başkanımız D.Mehmet Doğan şehrimize gelerek hem İstiklâl Marşı Sempozyumuna katıldı hem TYB Standında kitaplarını imzaladı hem de dilimiz üzerine söyleşi yaptı. Fuar süresince standımızda 53 üye yazarımız seanslar halinde okurlarıyla buluşarak kitaplarını imzaladı. Büyükşehir Belediye Başkanımız Uğur İbrahim Altay, Konya Milletvekili Leyla Şahin Usta, milletvekili olmasının yanında TYB’nin de üyesi olan Av. Ahmet Sorgun, önceki dönem milletvekili ve hâlen Kızılay Konya Şubesi Başkanı Hüseyin Üzülmez, Karatay Belediye Başkanı Hasan Kılca, Meram Belediye Başkanı Mustafa Kavuş ve Selçuklu Belediye Başkanı Ahmet Pekyatırmacı başta olmak üzere daha pek çok ziyaretçimizi yazarlarımız ve kitapseverlerle bir arada görmek mutluluk vericiydi...” dedi.

Gelecek yıl fuarın bir öncekinden daha geliştirilmiş olarak devam etmesi için nelerin yapıldığı, yapılmadığı ve yapılabileceğine yönelik değerlendirmelerde bulunulmasının yararlı olacağına işaret eden Köseoğlu; “Bu yıl salgın şartlarına rağmen 800 bini aşan ziyaretçi sayımızın inşallah önümüzdeki yıl uluslararası hale getirilmesini ve bir milyonu aşmasını, 250 olan katılımcı yayınevi ile 450 olan yazar sayısının da daha yukarı seviyelere ulaşması ümidindeyiz...” diyerek sözlerini tamamladı.

SAFAHAT OKUMALARI BAŞLIYOR

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Safahat'ın yazılış dili Osmanlıca okunacağı haftalık programlar dizisine başlıyor.

Safahat Okuma Zamanı

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, İstiklâl Marşı'nın 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında 2021 yılı boyunca her hafta Osmanlıca Safahat Okumaları programı düzenleyecek. TYB Konya Şubesi'nin dijital mecra yayın kanallarında herkesin izleyebileceği program Osmanlıca öğrenmek isteyenler için de iyi bir fırsat olacak.

Mehmet Âkif'in çağın önde gelen fikir ve aksiyon adamlarından biri olduğunu söyleyen TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, "Milletimizin bağımsızlığına ve imanına olan sadakatinin yanında cesaret, kararlılık ve kahramanlığının en güzel ifadesi olan İstiklâl Marşı'mız aynı zamanda çağlara meydan okuma, nesillere nasihattir" dedi.

Cumhurbaşkanlığı tarafından 2021'in "İstiklâl Marşı Yılı" olarak ilan edilmesiyle TYB olarak önemli etkinlikler planladıklarını da anlatan Köseoğlu, "Büyükşehir, Karatay, Selçuklu, Meram Belediyeleri, Selçuk ve Necmettin Erbakan Üniversiteleri ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile paydaş olarak birbirinden değerli programlar tertip ettik. 9 Mart Salı günü saat 20.00'den itibaren haftalık aralıklarla yılsonuna kadar Osmanlıca Safahat Okumalarına başlayacağız" diye konuştu.

Başkan Köseoğlu Safahat Okumalarına dair şu bilgileri verdi: "Programımız her salı günü Youtube ve Facebook'taki TYB kanalımızda yayınlanacak ve dileyen herkes takip edebilecek. Safahat'ın, yazıldığı dil olan Osmanlıca olarak okunacağı programda temel Osmanlıca bilgileri de verilecek. Böylece Osmanlıca öğrenmek isteyenler için de iyi bir imkân sağlamış olacağız. Programda Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı üzerine bir bölüm de icra edilecek."

Köseoğlu sözlerini "TYB Konya Şubesi olarak tarihimize ve istikbalimize olan sorumluluğumuz çerçevesinde düzenlediğimiz kültürel etkinliklerimize, koronavirüs salgınına rağmen duraksamadan devam ediyoruz. Sosyal ağlardaki programlarımıza bütün halkımızı davet ediyoruz" diyerek tamamladı.

TYB'nin 2020 ödülleri sahiplerine verildi

Türkiye Yazarlar Birliği'nin (TYB) düzenlediği ve geçen yıl salgın nedeniyle ertelenen "2020 Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları Ödül Töreni", Türk edebiyatına yön veren birçok şair ve yazarın yetiştiği Kahramanmaraş'ta gerçekleştirildi.

Kentteki Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi'nde organize edilen törende konuşan Büyükşehir Belediye Başkanı Hayrettin Güngör, ödül alan katılımcıları şiir ve edebiyatın kentinde ağırlamaktan mutluluk duyduklarını söyledi.

Kentin edebiyattaki başarısını ulusal ve uluslararası etkinliklerle dünyaya tanıttıklarını ifade eden Güngör, "UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'na dahil olmak adına kültür faaliyet yapmıyoruz. Şehrimizin var olan markasını uluslararası düzeyde tescillemeye çalışıyoruz. Bu kapsamda ciddi çalışmalar yürütüyoruz. Bu yıl çalışmamızı yedek listeye dahil olarak bu iddiamızı sürdürüyoruz. Diyoruz ki bizim sloganımız 'Kahramanmaraş'ta her 3 kişiden 4'ü ya şair yada yazardır'. Bunu söylediğimizde matematikçiler itiraz ediyor ama bu matematiksel bir söylem değil, edebi bir söylemdir." dedi.

"Ödülün 40. yılına layık bir tören oldu"

TYB Genel Başkanı Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan ise TYB'nin ödül töreninin 40 yıldır istikrarla devam ettiğini belirtti.

Yedi Güzel Adam'ın kentinde töreni düzenlemekten dolayı heyecan yaşadıklarını anlatan Arıcan, şunları kaydetti:

"Kahramanmaraş şehrimiz belki de dünyada çok nadir olan bir durumu tescil ettirme adına bir girişimde bulundu. Yedi Güzel Adam'ın Türkiye'de tanındığı edebiyat ve şiir şehri bir edebiyat şehri olarak UNESCO'ya başvurarak tescilliyor olması da ayrıca önem kazanıyor. TYB olarak biz de başvurularında destek sunan ve niyet mektubu sunan bir kuruluşuz. Ayrıca Cumhurbaşkanımızın öncülüğünde dün Türk Devlet Teşkilatı kuruldu. Artık kültürümüzün çok önemli isimlerini başta Yedi Güzel Adam olmak üzere bu ustalarımızı Türk dünyasına tanıtmamız gerekiyor. Yedi Güzel Adam'ın eserlerinin bu dillere çevrilmesi gerekiyor. Sadece bu mu artık dünya edebiyatına tanıtılmasının zamanı gelmiştir. Biz bu anlamda edebiyat, şiir ve Yedi Güzel Adam'ın şehrinde olmaktan onların yetiştiği bu sokaklarda olmaktan mutluyuz. Ödül töreni belki de bu yıl çok

daha anlamlı oldu. Her yıl anlamlıydı ve değerliydi ama Yedi Güzel Adam'ın şiirin ve edebiyatın kentinde ödülün takdim edilmiş olması da gerçekten bu ödülün 40. yılına layık bir tören oldu."

Organizasyona, Kahramanmaraş Valisi Ömer Faruk Coşkun'un yanı sıra Türkiye'nin farklı bölgelerinden ödüle layık görülen yazar, şair ve akademisyenler katıldı.

- Ödüller sahiplerini buldu

Hikaye dalında "Gömleği Yalnız" kitabıyla Mustafa Şahin, şiir dalında "Bütün Ayrılıklar" kitabıyla Suavi Kemal Yazgıcı, **roman dalında "Kalbin Arka Odası" eseriyle Ayşegül Genç**, deneme dalında "Benim Dağlarım" kitabıyla Dursun Çiçek, araştırma dalında "Ehthostan Ahlaka" eseriyle Hümeysra Özturan, fikir dalında "Osmanlı Düşüncesi" eseriyle Tahsin Görğün, inceleme dalında "Fethedilenlerin Gözüyle Anadolu'nun Fethi" eseriyle İbrahim Tellioglu, hatıra dalında "Kendimden Kendime" eseriyle Emine Işınso, gezi dalında "Şehir Kokusu" kitabıyla Mehmet Mazak, edebi tenkit dalında "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişmeler" kitabıyla İbrahim Kavaz, tercüme dalında Taha Abdurrahman'ın "Ahlak Sorunsalı Batı Modernitesinin Ahlaki Eleştirisine Bir Katkı" eserindeki tercümesiyle Tahir Uluç, biyografi dalında "Mehmet Akif Tutuşmuş Bir Yürek, Adanmış Bir Hayat" kitabıyla Alim Kahraman, çocuk yayınlarında "Değerli Masallar" eserleriyle Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları bu yılın ödül alan isimleri oldu.

"Basın yayın alanında da ödüller sahiplerine teslim edildi"

Basın alanında da "Basın Fıkra" kategorisinde Merhaba gazetesinden Hüzeyme Yeşim Kocak, röportajda Star gazetesinden Hale Kaplan, fikir kategorisinde Yenisöz gazetesinden Ahmet Doğan İlbeç, kültür-sanat haberleri dalında Karar gazetesinden Saliha Sultan, dergi yayıncılığında Ay Vakti, Türk Müziği'nde "Evlad-ı Fatihan'dan Kadim Sesler Balkan İlahileri 2" eseriyle Ubeydullah Sezikli, TV Belgesel dalında TRT Belgesel'de yayınlanan "Anne Gidince" belgeseliyle Zeynep Keçeciler, **Halk Kültürü dalında "Konya'da Kültürel Hayat" eseriyle Ali Işık**, TV Dizi dalında TRT 1'de yayınlanan Gönül Dağı, Şehir Kitabı dalında "Şehir ve Modern" eseriyle Ekrem Özdemir, Radyo Programı dalında TRT Nağme'de yayınlanan "Musikiye Dair" programıyla Mustafa Doğan Dikmen ödül alanlar arasında yer aldı.

Kamu Yayıncılığı kategorisinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Yayıncılık Özel kategorisinde Ketebe Yayınları, Elektronik Yayıncılık kategorisinde ise **"Fikircografyasi.com"** ödül aldı. Program, ödül alan katılımcıların protokol üyeleriyle hatıra fotoğrafı çektiğinin ardından sona erdi.

TYB KONYA ŞUBESİ'NDEN "ŞEHRE SÖZÜMÜZ VAR- 2020 ETKİNLİKLERİ KİTABI"

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin 2020 Yılında gerçekleştirdiği programları kitap haline getirdi.

Yayın Yönetmenliğini TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu'nun, Editörlüğünü TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Saffet Yurtsever'in ve tasarımını TYB Konya Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Ahmet Aka'nın yaptığı ve Konya Karatay Belediyesinin katkılarıyla Çimke Yayınlarında basımı gerçekleştirilen "Şehre Sözümüz Var-2020 Etkinlikleri Kitabı" tek cilt halinde, büyük boy, 968 sayfadan oluşuyor.

Kitabın girişinde Editör Saffet Yurtsever, "Bu kitap; kültür, sanat, edebiyat, sinema, din, felsefe, tarih, müzik, mâzi, âti, millî, yerli, vefa... gibi evrensel kavramların mozaikinden oluşan birbirinden farklı konularda, söyleyecek sözü olan birbirinden kıymetli konuşmacıların Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi vesilesiyle 2020'de yaptıkları programların, "söz uçarsa yazı kalsın" diye, gelecek nesillere kayıt düşüldüğünün bir vesikasıdır..." diyor.

2020 Yılı kültürel etkinlikler takvimi çerçevesince gerçekleştirilen 36 programın sırasıyla çözümlenerek yazılı, fotoğraflı, belgeli şekilde kitap haline getirilmiş ve basımı gerçekleştirilmiştir.

Kitabın önsöz kısmında ise Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, "Toplumun bilinçli ya da bilinçsizce yapılan bir kısım çalışmalarla yüzeyselleştirilmeye, hafızasızlaştırılmaya zorlandığı çağımızda dünü olan bir şehrin yine dünü olan bir ülkenin evlatları olarak kaygısız kalmamamız gerekiyordu. Kadim medeniyetlerin beşiği durumundaki Konya'nın ve dahi ülkemizin zengin potansiyelini işlemek, gün yüzüne çıkarmak, geleceğe taşımak kaygılı münevverlerden oluşan Yazarlar Birliği'nin ve oluşturmaya çalıştığı sözün gücü platformunun en önemli görevlerinden biridir". Programlarımızın kitaplaştırılmasına katkı sağlayan Karatay Belediye Başkanı Sayın Hasan Kılca'ya kültürel faaliyetlere verdiği destekler için teşekkürü bir borç bilirim..." diyor.

Kitabın muhtevasında Mehmet Doğan'ın "Fotoğrafın Bütününe Bakabilmek", Prof. Dr. Caner Arabacı'nın "Millî Mücadele'nin 100. Yılında Kuvâyi Millîye'nin İlk Kıvılcımı Konya", Prof. Dr. Mustafa İsen'in "Türkiye'yi Kültürel Birikimi Üzerinden Düşünmek", Ahmet Sorgun'un "40. Yılında 12 Eylül Darbesi ve Darbeler", Prof. Dr. Nabi Avcı'nın "Enformatik Zır Cehalet", Selma Argon ve Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın'ın "Mehmet Âkif Ersoy ve Mücadelesi" gibi programların yanında, Doç. Dr. Yağmur Bezirci'nin "Ekranlar ve Kaybolan Kültür", Prof. Dr. Ahmet Alkan'ın "Şehri Yaşatmak", Dr. Kamil Uğurlu'nun

"Şehre Şehrengiz Yazmak"; Ramazan programları: Prof. Dr. Mikail Bayram'ın "Selçuklu ve Osmanlı'da Ramazan", Ali Işık'ın "Konya'da Ramazan Âdetleri", Hüseyin Üzülmaz'ın "Konya'da Eski Bayramlar", Prof. Dr. Mehmet Kırbıyık'ın "Klasik Edebiyatımızda Ramazan"; yine edebiyat, şiir, felsefe, tarih, sanat, Mûsikî ve vefa üzerine Necati Mert'in "Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin", Doç. Dr. Selim Somuncu'nun "Tarih, Sosyoloji ve Roman Üçgeninde Kemal Tahir", Işık Öğütçü ve Mehmet Narlı'nın "Vefatının 50.Yılında Orhan Kemal", Prof. Dr. Kemal Karamanoğlu'nun "Vefatının 45.Yılında Arif Nihat Asya", Dr. Gülsün Koçer'in "Vefatının 40.Yılında Selçuk Es'in Konya'sı", Necip Evlice ve Atıf Bedir'in "Vefatının 1.Yılında "Nuri Pakdil", Anadolu Mektebi öğrencilerinden "Sezai Karakoç Bize Ne Söylüyor?", M.Ali Sevimli'nin "Multidisipliner Sanat Sinema", Yönetmen Fatih Sezgin'in "Konya'da Film Çekmek ve İhtiyarlar Taburu", Prof. Dr. Fatih Özkafe'nin "Hattat Şeyh Hamdullah", Prof. Dr. Mehmet Gönül'ün "Mûsikîde Dâhi Dokunuşlar", Prof. Dr. H.Hüseyin Bircan'ın "İslâm Felsefesinde İbn Sîn", Prof. Dr. Ekrem Demirli'nin "İbnü'l Arâbî'den Şiir Okumaları", Prof. Dr. Musa Kâzım Arıcan'ın "İslâm Medeniyetinde Farâbî", Dr. Zekeriye Şimşir'in "Selçuklu Minyatürleri Üzerinden Bir Medeniyet Okuması", Prof. Dr. Hicabi Kırılanc'ın "Tarihî Şahsiyet Olarak Gazneli Mahmut", Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu'nun "Hz. Mevlâna ve Düşünce Dünyamız", Yunus Nadir Eraslan-Handan Acar Yıldız-Necip Tosun'un "Öykümüzün Öyküsü", Dr. A.Ferhat Özkan'ın "19. Yüzyıl Türk Romanında Duyguların Sekülerleşmesi", Doç. Dr. İsmail Bilgili'nin "Sadreddin Konevi'nin Kırk Hadis Şerhinde Fıkıh" ve "Geleneksel 10. Mevlâna Şiir Şöleni" programları ile arşivlik bir yayın olarak kayıt altına alınmıştır.

HOCALARIN HOCASI Prof. Dr. SAİM SAKAOĞLU'DAN TYB KONYA ŞUBESİNE ZİYARET

Hocaların Hocası Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, kitaplarından 5'er tanesini TYB Konya Şubesi Kütüphanesine hediye etti.

Pandemi nedeniyle bir yılı aşkındır evine kapanan ve çalışmalarını evinde sürdüren Sakaoğlu 17 Haziran 2021 Perşembe günü TYB Konya Şubesine misafir oldu.

Kitaplar ve hatıralar üzerine yapılan sohbet sonrasında TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ve Yönetim Kurulu üyesi Saffet Yurtsever tarafından Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na "Şehre Sözümüz Var-2020 Yılı Etkinlikler Kitabı" takdim edildi.

Edebiyat ve halkbilimi araştırmacısı Saim Sakaoğlu, 20 Mart 1939, Konya doğumlu. Hattat ve hafız Mehmet Sakaoğlu'nun oğludur. Yazılarının bir bölümünde Sadi Dirlik, Ahmet Eskişehirli; şiirlerinde Sencer Sakarya imzalarını kullandı. İlkokulu Konya Hakimiyeti Milliye İlkokulunda (1951), ortaokul ve liseyi Konya Lisesinde (1959) okudu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1965) ile Çapa Yüksek Öğretmen Okulunu bitirdi. Bir süre Kasımpaşa İlkokulunda vekil öğretmenlik (1964), Tokat Gazi Osman Paşa Lisesinde ve Ticaret Lisesinde edebiyat öğretmenliği (1965-67) yaptıktan sonra, Atatürk Üniversitesine asistan olarak (1967) atandı. "Gümüşhane Masalları / Metin Toplama ve Tahlil" adlı teziyle doktor (1971), "Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu" adlı çalışmasıyla da 1977 yılında doçent oldu. "Kadirli Aşık Halil Karabulut" adlı takdim tezi ile 1988 yılında Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde profesörlüğe yükseltildi. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Halk Edebiyatı Kürsüsünde yirmi bir yıl (1967-88) hizmet yaptıktan sonra Selçuk Üniversitesine geçti. Bu üniversitede 1988-94 yılları arasında iki dönem Eğitim Fakültesi Dekanlığını yaptı. Kurucusu olduğu Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezinin kuruluşundan itibaren (1989) başkanlığını yürüttü. 1994 tarihinden itibaren SÜ Eğitim Fakültesinin bölüm başkanlığı yaptı, iki defa Fakülte Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi.

Sakaoğlu; 1983-2001 tarihleri arasında Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu üyeliğini üstlendi, bir dönem de yürütme kurulu üyeliği (1996-99) yaptı. İki dönem Ad Bilimi Çalışma Grubu Başkanlığı ve *Türk Dili* dergisi yazı kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. 2001 yılında yeniden TDK Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünde bilim kurulu ve yönetim kurulu üyeliği yaptı. Ayrıca, Almanya'da yayımlanan *Demos* dergisinin "Editorial Board" üyeliğini yürüttü.

1974 yılında Texas'taki Lubbock Texas Tech Üniversitesinin bünyesinde kurulu olan Archive of Turkish Oral Narrative (ATON)'de incelemelerde bulundu. Daha sonra geçtiği University of California at Los Angeles (UCLA)'da doktora derslerini izledi, arşiv ve kütüphane araştırmalarında bulundu. Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Norveç, Almanya, Polonya, Macaristan,

Romanya, Yugoslavya, Makedonya, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletlerinde bilimsel toplantılara katıldı. Makedonya’da misafir profesör olarak dersler verdi.

İlk yazıları *Matrak* (1957) adlı mizah dergisi ile okul gazetesi *Özlem*’de (1959) çıktı. Sonraki yıllarda makale, tenkid ve şiirleri *Yeni Konya*, *Öz Demokrat Konya*, *Anahtar* (Ankara), *Çağrı*, *Türk Folklor Araştırmaları*, *Adımlar*, *Türk Kültürü*, *Türk Edebiyatı*, *Yağmur*, *Millî Kültür*, *Töre*, *Türk Folkloru*, *Yeni Düşünce*, *Tarla*, *Türk Dili*, *Dolunay*, *Türk Yurdu*, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, *Makedonski Folklor*, *Sosyal Bilimler Dergisi*, *Demos* vd. dergilerde yer aldı. Bilimsel toplantılarda sunduğu elli kadar bildirisi ortak kitaplarda yayımlandı, bazı yayınlara bölümler kaleme aldı. *TDE Ansiklopedisi*, *Türk Aile Ansiklopedisi*, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, *İstanbul Ansiklopedisi*, *Kadın Ansiklopedisi* ile alanında dünyanın tek ansiklopedisi olan *Enzyklopädie des Märchen* için ve daha pek çok ansiklopediye maddeler yazdı. Bazı yazılarıyla kitapları Japonya, Azerbaycan, İran, Almanya, Avusturya, Macaristan, Romanya, Makedonya, Yugoslavya, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, vb. ülkelerde yayımlandı.

1973 yılında *Tercüman* gazetesinin eleştiri birincilik ödülünü kazandı. Aynı yıl *Atatürk ve Türk Dili* adlı eseriyle aynı gazetenin düzenlediği yarışmada birincilik ödülünü, 1981 yılında “Atatürk ve Türk Dili” konulu eser yarışmasında, *Atatürk’ün Dili Türkçe* adlı eseriyle birinciliğe lâyık bulundu, 1982 yılında Kayseri Sanatçılar Derneğinin Yılın Folklorcusu Armağanını, 1985 yılında İhsan Hınçer Hizmet Ödülünü, 1990 yılında Türkiye İş Bankası Büyük Ödülünü kazandı. Folklor Araştırma Kurumu, İLESAM ve Amerikan Folklore Society’nin üyesidir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Gümüşhane Masalları / Metin Toplama ve Tahlil* (1973), *Sarı Çiçek / Sivaslı Aşık Kul Gazi* (1980), *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu* (1980), *Azerbaycan Aşıkları ve El Şairleri I-II* (A. B. Alptekin ve E. Şimşek ile, Azerbaycan 1985-86), *Dadaloğlu* (1986), *Ercişli Emrah* (1987), *Senin Aşkınla / Kadırlılı Aşık Halil Karabulut* (1987), *Bayburtlu Zihni* (1988), *Dadaloğlu Bibliyografyası* (1988), *Bayburtlu Zihni Bibliyografyası* (A. B. Alptekin ile, 1990), *Atatürk Gençlik ve Kültür* (1990), *Türkmen Halk Masalları* (M. Ergun ile, 1991), *Folklor Bibliyografyaları Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme* (1991), *Azerbaycan Tapmacaları / Bilmeceleri* (Alptekin ve Şimşek ile, 1992), *Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca* (1992), *Hikâye-i Garibe* (A. Sevgi ile, 1992), *Efsane Araştırmaları* (1992), *Hurşit ile Mahmihi Hikâyesi / İnceleme ve Metin* (Ali Duymaz ile, 1996), *Proben VIII / Giriş ve Metin Aktarma* (M. Ergun ile, 1997), *Meddah Behçet Mahir’in Bütün Hikâyeleri I -II* (A. B. Alptekin, Y. Sakaoğlu ve E. Şimşek ile, 1997, 1999), *Dede Korkud Kitabı: İncelemeler / Derlemeler / Aktarmalar* (2 cilt, 1998), *80. Doğum Yılında Ahmet Tufan Şentürk* (1999), *Masal Araştırmaları* (1999), *Türk Ad Bilimi I / Giriş* (2001), *İslâmiyet Öncesi Türk Destanları* (Ali Duymaz ile, 2002), *Destan Destan Üstüne / Kadırlılı Âşık Halil Karabulut’un Destanları* (2002), *Ercişli Emrah Bibliyografyası* (Alptekin ile, 2002), *Türk Gölge Oyunu Karagöz* (2003).

DENEME: *Çaybaşı Yazıları* (2000).

DERLEME: *Halk Şiirinde Atatürk* (Turgut Günay ile, 1974), *101 Anadolu Efsanesi* (1976), *Türk Çocuklarına Masallar* (1977), *Kıbrıs Türk Masalları* (1983), *Aşıkların Diliyle Cumhuriyet* (Z. Karadavut ile, 1998), *Azerbaycan Aşıkları ve Halk Şairleri Antolojisi I* (A.B. Alptekin ve E. Şimşek ile, 2000), *Konya Üzerine Şiirler* (2000), *101 Türk Efsanesi* (2003).

Safahat Okumalarında İkinci Dönem

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından, İstiklâl Marşı’nın 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında başlatılan haftalık Osmanlıca Safahat Okumalarında ikinci dönem 28 Eylül Salı günü başlıyor. İnternet üzerinden çevrimiçi olarak canlı yayınlanacak olan programı dileyen herkes TYB Konya Şubesi’nin dijital mecra yayın kanallarından izleyebilecek. Program Osmanlıca öğrenmek isteyenler için de önemli kolaylıklar sağlayacak.

2021 yılının Cumhurbaşkanlığı tarafından “İstiklâl Marşı Yılı” ilan edilmesiyle birlikte Yazarlar Birliği Konya Şubesi olarak yıl boyunca her hafta Safahat Okumaları yapmayı planladıklarını anlatan TYB Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu, “Mart ayında başladığımız Safahat Okumalarını, Koronavirüs salgını sebebiyle salon ortamında değil de çevrimiçi olarak internet üzerinden sosyal mecralarda yaptık. Yaz döneminin şartları gereği verdiğimiz aranın ardından okumalara kaldığımız yerden yılsonuna kadar devam edeceğiz. Salı günü saat 20.30’da programlarımıza 16.ders ile sosyal medya hesaplarımız üzerinden başlayacağız” dedi.

İstiklâl Marşı Yılına layık olduğu kültürel şölen havasında icra etmeye gayret ettiklerini kaydeden Başkan Köseoğlu “Safahat Okumaları programı, Osmanlıcaya ilgi duyan ve öğrenmek isteyenler için de güzel bir fırsat olmaktadır. Hem merhum Akif’i anlamak hem de Osmanlıca öğrenmek isteyenler için kaçırılmaması gereken bir program olmaktadır. Hasan Yaşar rehberliğinde çevrim içi “Osmanlıca Safahat Okumaları” programımızı her Salı günü saat 20.30’dan itibaren izleyebilirler” diye konuştu.

SAFAHAT'TAN ŞİİR OKUMA YARIŞMASINDA DERECEYE GİREN ÖĞRENCİLER ÖDÜLLENDİRİLDİ

İl Milli Eğitim Müdürlüğümüz, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesinin "İstiklal Marşı'nın Kabulünün 100. Yılı" kapsamında imzalamış oldukları protokol neticesinde düzenlenen Liseler Arası Safahat'tan Şiir Okuma Yarışmasında dereceye giren öğrenciler, Müdürlüğümüzde düzenlenen bir törenle ödülleri aldılar.

Yarışma sonuçlarına göre Selçuklu Mehmet Zahid Kotku Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinden İrem Elçin Gözcü birinci, Selçuklu Anadolu Lisesinden Zahit Kerem Dağmenas ikinci, Meram Özel Lale Kız Anadolu Lisesinden Elif Nur Tayanç da üçüncü oldu.

Selçuklu Belediyesi tarafından temin edilen ödüller öğrencilerimize İl Milli Eğitim Müdürümüz Seyit Ali Büyük, Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ve Selçuklu Belediye Başkan Yardımcısı Ali Düz tarafından takdim edildi.

Ödül olarak birinciye bisiklet ve birincilik kupası, ikinciye tablet ve ikincilik kupası, üçüncüye de kitap seti ve üçüncülük kupası verildi.

Selçuklu Belediye Başkan Yardımcısı Ali Düz yaptığı konuşmada belediye olarak İstiklal Marşı'mızın Kabulünün 100. Yılı kapsamında düzenlenen bu yarışmaya destek olmaktan dolayı duydukları memnuniyeti dile getirdi.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu da Konya'da İl Milli Eğitim Müdürlüğümüz, belediyelerimiz ve üniversitelerimizle birlikte çok önemli çalışmalar yürüttüklerini belirtti. Safahat'tan Şiir Okuma Yarışmasında dereceye girmenin çok kıymetli olduğunu belirterek öğrencileri tebrik etti.

İl Milli Eğitim Müdürümüz Seyit Ali Büyük de bu yarışmanın İstiklal Marşı'mızın şairi Mehmet Akif Ersoy'u yakından tanıma adına çok önemli olduğunu belirtti. Yıl içerisinde İstiklal Marşı'nın Kabulünün 100. Yılı kapsamında birçok etkinlik gerçekleştirdiklerini de vurguladı. Öğrencilerimize ve onların yetişmesinde emeği olan veli ve öğretmenlerimize tebriklerini iletti.

TYB KONYA ŞUBESİ'NE ZİYARET

Konya Milletvekili Tahir Akyürek, Meram Belediye Başkanı Mustafa Kavuş, Meram Ak parti ilçe başkanı Mustafa Dolular Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'ni ziyaret ettiler.

KÜÇÜKBEZİRCİ'DEN TYB'YE ZİYARET

Doç. Dr. Yağmur Küçükbezirci TYB Konya Şube Başkanı Köseoğlu'nu ziyaret etti, son çıkan "Medya Okurluğu ve Yazarlığı" kitabını takdim etti.

Başkan Köseoğlu'da şube yayınlarından "Şehre Sözümler Var" kitabı ve "Mevlânâ Şiir Şölenleri" adlı kitapları Küçükbezirci'ye armağan etti.

Teşekkürler

Birbirinden değerli 3 eseri takdim eden Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu Bey'e teşekkür ediyorum

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi değerli dostların bereketli sohbetlerine mekan oldu

Tamamen zuhurat diyebileceğimiz buluşmada Prof. Dr. Bilal Kuşpınar (Washington DC Din ve Sosyal İşler Müşaviri) Prof. Dr. Ali Temizel (S.Ü. Fars Dili ve Edebiyatı) Prof. Dr. Ahmet Çaycı (NEÜ Beşeri Bilimler) Doç. Dr. Ahmet Akman (NEÜ Hukuk) İdris Aydın (Şair-Yazar) gibi değerli güzel dostlarla dün bugüne ve geleceğe dair ufuk açan konuşmalardan istifade ettik.

OSMAN AVANOĞLU: GIPTA İLE TAKİP EDİYORUM

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi Başkanı Ahmet Köseoğlu'nu ziyaret ettim, kendisine Ay Tutulur Gözlerinde ve Kudüsname şiir kitaplarımı hediye ettim.

TYB Konya Şube Başkanı Ahmet Köseoğlu ile çok verimli sohbetler ettik, feyz aldık.

Sağ olsun kendisi, TYB'nin 2020 yılı etkinliklerinin tamamının yer aldığı "Şehre Sözü-müz Var" kitabını, 11 yıldır TYB tarafından sürdürüle gelen şiir şölenine katılan şairlerin şiirlerinin yer aldığı Mevlâna Şiir Şölenleri kitabını ve bu yıl gerçekleştirilen şiir şöleninin kitabını hediye etti.

Mevlânâ Şiir Şölenleri kitabını incelediğimde şiir şölenine rahmetli M.Akif İnan'dan Nurullah Genç'e, Kemal Sayar'dan Bestami Yazgan'a, M.Ali Köseoğlu'ndan Ahmet Aka'ya, ismini saymadığım daha nice şairler gelmiş geçmiş.

TYB Konya Şubesi'nin etkinliklerini gıpta ile takip ediyorum. 12 ay 52 hafta dolu dolu geçiyor. Ah keşke, ben de Konya'da olsam diyorum.